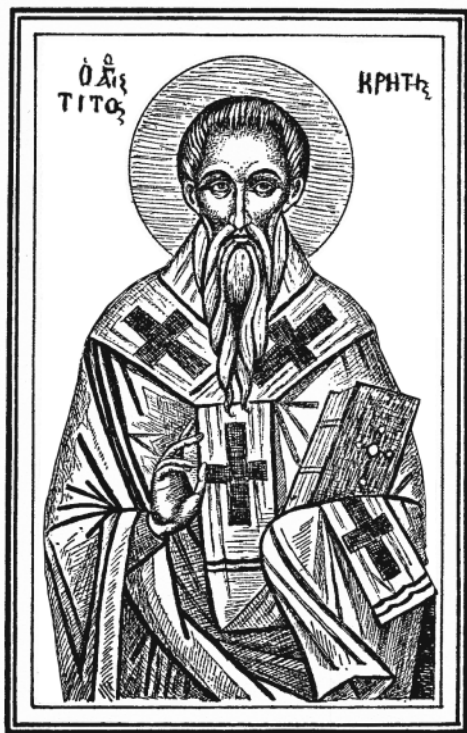

ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΤΙΤΟΣ

ΕΠΙΣΗΜΟ ΔΕΛΤΙΟ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΚΡΗΤΗΣ

ΕΙΔΙΚΗ ΕΠΕΤΕΙΑΚΗ ΕΚΔΟΣΙΣ, ΤΕΥΧΟΣ 50, ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2021

ΑΦΙΕΡΩΜΕΝΟΝ

εἰς τήν Αὐτοῦ Θειοτάτην Παναγιότητα
τόν Οἰκουμενικόν Πατριάρχην

Χ.Χ. ΒΑΡΘΟΛΟΜΑΙΟΝ

ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΠΕΤΕΙΑΚΗΣ ΣΥΜΠΛΗΡΩΣΕΙ
ΤΡΙΑΚΟΝΤΑ ΕΤΩΝ (1991-2021)

ΑΠΟ ΤΗΣ ΕΚΛΟΓΗΣ (22 Ὀκτωβρίου 1991)
ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΝΘΡΟΝΙΣΕΩΣ (2 Νοεμβρίου 1991)

ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΤΙΤΟΣ

ΕΠΙΣΗΜΟ ΔΕΛΤΙΟ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΚΡΗΤΗΣ

ΕΙΔΙΚΗ ΕΠΕΤΕΙΑΚΗ ΕΚΔΟΣΙΣ, ΤΕΥΧΟΣ 50, ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2021

ΕΠΙΣΗΜΟ ΔΕΛΤΙΟ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΚΡΗΤΗΣ
ΕΙΔΙΚΗ ΕΠΕΤΕΙΑΚΗ ΕΚΔΟΣΙΣ, ΤΕΥΧΟΣ 50, ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2021

ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ

Α. Έποπτεύουσα Συνοδική Έπιτροπή:

Πρόεδρος: Σεβ. Αρχιεπίσκοπος Κρήτης κ.κ. Ειρηναῖος
Σεβ. Μητροπολίτης Άρκαλοχωρίου, Καστελλίου καί Βιάννου κ. Άνδρέας
Σεβ. Μητροπολίτης Ρεθύμνης καί Αύλοποτάμου κ. Εὐγένιος
Γραμματεὺς: Άρχιμ. Νήφων Βασιλάκης, Δρ. Κανονικοῦ Δικαίου

Β. Διευθυντής Συντάξεως:

Άρχιμ. Νήφων Βασιλάκης, Ὑπογραμματεὺς τῆς Ἱερᾶς Ἐπαρχιακῆς
Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης, Δρ. Θ.

Ταχυδρομική Διεύθυνσις: «ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΤΙΤΟΣ»
Ἱερὰ Ἐπαρχιακή Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης
Ἁγίου Μηνᾶ 25, 712 01 Ἡράκλειον
Τηλ.: 2810 288658, e-mail: isynodec@otenet.gr, Ἴστοσελίς: www.ekklisiakritis.com

Ἐκτύπωση - Σελιδοποίηση: «ΤΥΠΟΚΡΕΤΑ Α.Ε.»

Τό Ἐπίσημο Δελτίο τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης «Ἀπόστολος Τίτος» διατίθεται δωρεάν

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πρόλογος Σεβ. Αρχιεπισκόπου Κρήτης κ.κ. Ειρηναίου	13
Σταύρου Αρναουτάκη, Χαιρετισμός Περιφερειάρχου Κρήτης	17
Σύντομο βιογραφικό της Α.Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πα- τριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου	21
Σεβ. Μητροπολίτου Ἀρκαλοχωρίου, Καστελλίου καί Βιάννου κ. Ἀνδρέου, Αὐτοκέφαλο Οὐκρανίας: Θεραπεία πνευματικοῦ προβλήματος	25
Σεβ. Μητροπολίτου Κισάμου καί Σελίνου κ. Ἀμφιλοχίου, Ὁ Οἰκου- μενικός Πατριάρχης Βαρθολομαῖος εἰς τήν Ἱερά Μητρόπολη Κισάμου καί Σελίνου «Ἐν Ἑνότητι καί Ἀληθείᾳ».....	31
Σεβ. Μητροπολίτου Ἱεραπύτνης καί Σητείας κ. Κυρίλλου, Τριάντα χρόνια εὐκλεοῦς καί τετιμημένης Πατριαρχίας τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἰκου- μενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου	121
Θεοφ. Ἐπισκόπου Κνωσοῦ κ. Προδρόμου, Ἡ «σπασμένη» φωνή τοῦ Πατριάρχου ὡς ἡ δύναμις τοῦ μεγαλείου τῆς Ρωμιοσύνης	131
Θεοφ. Ἐπισκόπου Εὐμενείας κ. Εἰρηναίου, Πατριάρχης Βαρθολο- μαῖος, ὁ Ἀδευτέρωτος	135
Μ. Πρωτοσυγγέλλου κ. Θεόδωρου Μεϊμάρη, Προσφώνησις κατά τά σεπτὰ Ὄνομαστήρια τῆς Α.Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πα- τριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου.....	141
Ἀνδρουλιδάκη Ροδάνθη, Πτυχές ἀπὸ τὴν ἡγετική φυσιογνωμία τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ μας Πατριάρχῃ Κυρίου Κυρίου Βαρθολομαίου	147
Ἀποστολάκης Σταμάτης, Ἡ λαϊκὴ μούσα τῆς Κρήτης, καί ἡ ἐπίσκεψη τοῦ Πατριάρχῃ Βαρθολομαίου τὸ 1992	175

Πακουμάκης Ἀνδρέας, Ἡ διαχρονικότητα τῶν θέσεων καὶ παραινέσεων τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου γιὰ τὴν Ψαλτικὴ τέχνη	179
Δετοράκης Θεοχάρης, Τὸ Κάτοπτρον ἑνὸς Μεγάλου Πατριάρχου. Βαρθολομαῖος Α' (Ὁμιλία ἐπὶ τῇ συμπληρώσει 20 ἐτῶν εἰς τὸν Πατριαρχικὸν Θρόνον)	185
Δουνδουλάκης Ἐμμανουήλ, Κανονικὲς Πατριαρχικὲς καὶ Συνοδικὲς Πράξεις διακήρυξης τῆς Ἀγιότητος κεκοιμημένων Μελῶν τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας κατὰ τὴν 30ετὴ Πατριαρχία τοῦ κ.κ. Βαρθολομαίου Α'	193
Ζορμπᾶς Κωνσταντῖνος, Ὁ Λόγος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Βαρθολομαίου γιὰ τὴν Ὁρθόδοξο Ἀκαδημία Κρήτης	227
Κεγκέρογλου Βασίλειος, Ἐξήντα χρόνια Ἱερωσύνης καὶ Οἰκουμένης προσφορᾶς	251
Λαρεντζάκης Γρηγόριος, Ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Βαρθολομαῖος πιστὸς τηρητὴς καὶ συνεχιστὴς τῆς θέσεως καὶ τοῦ ρόλου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου στὴν Ὁρθόδοξο Ἐκκλησία καὶ τό οὐκρανικὸ	255
Λίλης Ἰωάννης, «Τὸ Ἑλληνικὸ Πνεῦμα καὶ ἡ Ὁρθοδοξία». Ἡ ὁμιλία τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Παναγιωτάτου Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου κατὰ τὴν ἀνακήρυξιν Αὐτοῦ εἰς Ἐπίτιμον Διδάκτορα τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Κρήτης (17 Νοεμβρίου 1992)	333
Μπαῖραχτάρης Αὐγουστῖνος, Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Βαρθολομαῖος Α': Τριάντα Χρόνια Πατριαρχικῆς διακονίας μέσα ἀπὸ τὴν προοπτικὴ τῆς Ἀγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου	347
Μπαντουβᾶς Κωνσταντῖνος, Ὁ Ψηλορείτης τῆς Ὁρθοδοξίας	357
Μπουρνέλης Ἀπόστολος, Διαχρονικὰ μηνύματα ἀπὸ τὰς Πατριαρχικὰς Ἀποδείξεις ἐπὶ τῷ Ἀγίῳ Πάσχῃ τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου	359
Παπαγιαννάκης Ἀμφιλόχιος, Βαρθολομαῖος Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης 1991-2021, Ἐπίσκοπος καὶ πνευματικὸς Πατέρας «Τῆς ἐν Κρήτῃ Πατριαρχικῆς καὶ Σταυροπηγιακῆς Ἱερᾶς Μονῆς Ἀγίας Τριάδος τῶν Τζαγκαρόλων»	371

Παπαδερός Ἀλέξανδρος, Ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης Βαρθολομαῖος στήν Ὁρθόδοξη Ἀκαδημία, στή Γαύδο καί στό Πολυτεχνεῖο Κρήτης	377
Πλαῖτης Ἀντώνιος, Ὁ Πατριάρχης τοῦ Γένους ὅπως τὸν γνώρισε ἓνας Ὁφφικιάλιος. Ἀναμνήσεις καί ἐμπειρίες ἀπὸ προσωπικὲς καί μουσικὲς συναντήσεις	421
Στρατής Δημήτριος, Μικρές στιγμές μίας μεγάλης συνάντησης.....	427
Στρουμπάκης Μιχαήλ, Ἔργα καί λόγοι τῆς Α.Θ.Π τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου γιὰ τὴν καλλιέργεια καί ἐνίσχυση τῆς Πατριαρχικῆς Ψαλτικῆς Παράδοσης	481
Τρούλης Μιχαήλ, Τὸ ἐνδιαφέρον τῆς Α. Θ. Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πα- τριάρχου Κυρίου Κυρίου Βαρθολομαίου Α΄ γιὰ τὸ περιβάλλον.....	521
Τσερεβελάκης Ἰωάννης, Ἡ πρώτη ἐπίσημη ἐπίσκεψη στήν Κρήτη τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου (9-22 Νοεμ- βρίου 1992) ὅπως τὴν εἶδαν οἱ ἐφημερίδες τοῦ Ἡρακλείου.....	525
Φωτογραφικό Παράρτημα	549

Ἡ Α.Θ. Παναγιότης ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ.κ. ΒΑΡΘΟΛΟΜΑΙΟΣ,
Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ρώμης καί Οἰκουμενικός Πατριάρχης

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Σεβ. Αρχιεπισκόπου Κρήτης κ.κ. Ειρηναίου,
Προέδρου τῆς Ἱερᾶς Ἐπαρχιακῆς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης

Ἡ Ἱερά Ἐπαρχιακή Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης, ἐξ ἀφορμῆς τῆς ἐπετειακῆς συμπληρώσεως τριάκοντα ἐτῶν (1991-2021) ἀπό τῆς ἐκλογῆς καί τῆς ἐνθρονίσεως τῆς Αὐτοῦ Θειοτάτης Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ ἡμῶν Πατριάρχου Κυρίου Κυρίου Βαρθολομαίου, ἀνέθεσεν εἰς τήν Ἐποπτεύουσα Συνοδική Ἐπιτροπή Ἐκδόσεως τοῦ ἐπισήμου δελτίου «Ἀπόστολος Τίτος», τήν ἔκδοσιν εἰδικοῦ ἀφιερωματικοῦ Τόμου.

Μετ' ἰδιαιτέρας χαρᾶς συνετάχθη ὁ παρῶν ἐπετειακός Τόμος, πρὸς τιμὴν τῆς Αὐτοῦ Θεολέκτου τῶν Ὁρθοδόξων Κορυφῆς, ἀποτελούμενος ἀπὸ ἐπιλεγμένα κείμενα Σεβ. Μητροπολιτῶν τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης, Θεοφιλ. Ἐπισκόπων, Ἐντιμολ. Ἀρχόντων τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου ἐν Κρήτῃ καί ἐλλογιμ. Καθηγητῶν τῆς Πατριαρχικῆς Ἀνωτάτης Ἐκκλησιαστικῆς Ἀκαδημίας Κρήτης, καί διανθισμένος ὑπὸ ἐνδεικτικῶν φωτογραφικῶν στιγμιотύπων τῆς Α.Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ ἡμῶν Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου, ἐκ τῶν ἱστορικῶν Πατριαρχικῶν ἐπισκέψεων εἰς τήν ἁγιοτόκον, λεβεντογέννα καί Ἀποστολοβάδιστον Μεγαλόνησον.

Εἰς τήν ἐν λόγῳ ἔκδοσιν τά ἐπιμελή κείμενα, τῶν ὡς ἄνω συντακτῶν, ἀναφέρονται εἰς τὰς κυριότερας πτυχάς τοῦ προσώπου, τοῦ ἔργου, τῆς προσφορᾶς, τῆς δημιουργίας, τῆς ζωῆς, τῶν ἱεραποστολικῶν ἐπισκέψεων εἰς Κρήτην ἢ ἀλλαχοῦ, τῆς Αὐτοῦ Θεοτιμήτου Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου, ἐκφράζουν δέ τὸν σεβασμὸν καί τήν ἀφοσίωσιν τῆς Ἱεραρχίας, τοῦ Ἱεροῦ Κλήρου, τῶν Μοναστικῶν Ἀδελφοτήτων καί τοῦ εὐσεβοῦς καί φιλοπάτορος λαοῦ τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης.

*Ἡ Α.Θ. Παναγιότης ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ.κ. ΒΑΡΘΟΛΟΜΑΙΟΣ
μετά τοῦ Σεβ. Ἀρχιεπισκόπου Κρήτης κ. Εἰρηναίου*

Ἄπαντες οἱ Ἀρχιερεῖς, οἱ συγκροτοῦντες τήν Ἱεράν Ἐπαρχιακὴν Σύνοδον τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης, καυχώμενοι ἐν Κυρίῳ διὰ τὸν Οἰκουμενικὸν στοργικὸν ἡμῶν Πατέρα καὶ Πατριάρχην ἡμῶν, διὰ τοὺς εὐκλεεστάτους καρπούς τριάκοντα συναπτῶν ἐτῶν τοῦ ἀπὸ αἰώνων καλλικάρπου δένδρου τῆς Ἁγίας Μεγάλης Μητρὸς ἡμῶν Ἐκκλησίας, προσευχόμεθα ἐγκαρδίως ὅπως Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ Θεὸς τῆς Ἐκκλησίας Δομήτωρ, χαρίζεται τὴν εἰρήνην Αὐτοῦ, ὅπως ἡ Μητηρ Ἐκκλησία καὶ ἡ Αὐτοῦ Θειοτάτη Παναγιότης ἀξιωθῶσιν ἔτη πλείστα, μεστὰ χαρᾶς, Ἁγίων καὶ Ὁσίων, προκειμένου, οὐ μὴ μόνον ἡ Ἐκκλησία τῆς Κρήτης, ἀλλὰ ἡ καθόλου Ἐκκλησία, νὰ χαίρουν τῆς Σεπτῆς Πατριαρχικῆς εὐλογίας, πρὸς παρηγορίαν καὶ ἐνίσχυσιν τοῦ Πληρώματος τῆς Ὁρθοδόξου ἡμῶν Ἐκκλησίας.

Ἐπὶ τούτοις, εἰς τὴν Αὐτοῦ Θεόλεκτον Κορυφὴν, πανευλαβῶς κι εὐγνωμόνως ἀφιερώνεται ὁ ἐπετειακὸς καὶ τιμητικὸς ἀνά χειρας τόμος, μεθ' οὗ πάντες ἐπικαλούμεθα εἰσέτι τὰς θεοπειθεῖς Πατρικὰς δεήσεις, ἱκεσίας καὶ τὰς Πατριαρχικὰς εὐχὰς καὶ εὐλογίας τοῦ Πρώτου τῶν Πανορθόδοξων, Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου.

Διὰ τὴν Ἱεράν Ἐπαρχιακὴν Σύνοδον
τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης
Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ

† Ὁ Κρήτης Εἰρηναῖος

Ἡ Α.Θ. Παναγιότης ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ.κ. ΒΑΡΘΟΛΟΜΑΙΟΣ μετὰ τοῦ Ἐξοχ. Περιφερειάρχου Κρήτης κ. Σταύρου Ἀρναουτάκη, Ἄρχοντος Ἐξάρχου τῆς Αγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας, τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου

Χαιρετισμός Περιφερειάρχου Κρήτης

Ἐξοχ. κ. Σταύρου Ἀρναουτάκη
Ἀρχοντος Ἐξάρχου τῆς Ἀγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας

Οἱ μεγάλες περίοδοι τῆς νεότερης Κρητικῆς ἱστορίας, ὅπως ἔχουν προσδιοριστεῖ, ταυτίζονται μὲ τὸ Χριστιανισμό. Ἀποτελοῦν τὴ συνέχεια μίας ἱστορίας ποὺ δὲν ἔπαψε νὰ γεννᾷ σπουδαία γεγονότα, παραδίδοντας τὴν ἱστορικὴ σκυτάλη ἀπὸ αἰῶνα σὲ αἰῶνα, μέσα ἀπὸ τὰ χέρια μεγάλων ἱστορικῶν προσωπικοτήτων τῆς Ὁρθοδοξίας.

Εἶναι αὐτὰ τὰ στοιχεῖα ποὺ συνδέουν τὸ παρελθὸν μὲ τὸ σήμερα, ποὺ δένουν τὸ χῶρο μὲ τὸ χρόνο, μέσα ἀπὸ τὴν παρουσία καὶ τὴ διδασκαλία μεγάλων μορφῶν τοῦ Χριστιανισμοῦ.

Γιὰ τὴν Περιφέρεια Κρήτης ἡ σημαντικὴ πολιτιστικὴ κληρονομιά τοῦ νησιοῦ μας, ἡ ἰδιαίτερη ἱστορικὴ καὶ πνευματικὴ μας παράδοση ταυτίζεται μὲ τὴν Ὁρθοδοξία. Ἀποτελεῖ μία ξεχωριστὴ πηγὴ πλούτου, τὴν ὁποία ἔχουμε ὑποχρέωση νὰ ἀναδείξουμε καὶ νὰ διαφυλάξουμε.

Μία τέτοια ἱστορικὴ στιγμή ἀποτέλεσε καὶ ἡ Ἁγία καὶ Μεγάλη Σύνοδος τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας τὸ 2016. Γιὰ τὴν Περιφέρεια Κρήτης, ὅπως καὶ γιὰ κάθε Κρητικὸ ἢ σημασία καὶ ὁ συμβολισμὸς αὐτοῦ τοῦ μεγάλου θρησκευτικοῦ γεγονότος εἶναι ἀδιαμφισβήτητη. Ἡ Περιφέρεια Κρήτης, μὲ ἰδιαίτερη τιμὴ συμμετεῖχε στὴν προετοιμασία τῶν ἐργασιῶν τῆς Συνόδου, ἡ ὁποία θὰ διεξήχθη στὴν Ὁρθόδοξη Ἀκαδημία Κρήτης, στὸ Κολυμπάρι.

Τὸ κορυφαῖο αὐτὸ ἐκκλησιαστικὸ γεγονὸς ἔχει σημαδέψει ἀνεξίτηλα τὴν ἱστορία τῆς Κρήτης.

Σήμερα, στὴν ἐποχὴ τῆς πανδημίας ἡ Αὐτοῦ Θειοτάτη Παναγιότητα ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος ἐνσαρκώνει τὴν αἴσθηση τῆς κοινῆς ταυτότητας τῶν ἀνθρώπων. Ὁ λόγος καὶ ἡ διδασκαλία Τοῦ ἀποτελοῦν ἓνα ἰσχυρὸ κίνητρο γιὰ τὴν προώθηση τῆς ἀλληλεγγύης, τῆς συνεργασίας καὶ τῆς κοινῆς συμπόρευσης τῆς ἀνθρωπότητας ἀπέναντι στὸν «ἀόρατο ἐχθρό».

Ἀπὸ τὸ Φανάρι, τὸ φάρο καὶ τὴν κιβωτὸ τῆς Ὁρθοδοξίας, ὁ Οἰκουμενικός μας Πατριάρχης, ἀμβλύνει τὶς διαφορές, ὁδηγεῖ τὴν ἐκκλησία καὶ τὸ πλήρωμά της «ἀπὸ τὸ ἐγὼ στὸ ἐμεῖς». Μὲ λόγια καὶ μὲ ἔργα ὁδηγεῖ τὴν Ὁρθοδοξία σὰν μίαν ὁμάδα ποὺ ἀντιμετωπίζει μὲ ἀλτρονισμό τὸν κίνδυνο.

Ἀπὸ τὸν Πατριαρχικὸ Ναὸ τοῦ Φαναρίου πυροδοτεῖται ἡ ἔμφυτη τάση τῶν ἀνθρώπων, νὰ φροντίσουν ὁ ἓνας τὸν ἄλλον, κινητοποιεῖται ἡ λογικὴ ἀπέναντι στὴν ἄγνοια καὶ τὴν παραπληροφόρηση, λαμβάνει νόημα ξεχω-

Ἡ Α.Θ.Π. ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος, κατά τήν ἐπίσκεψιν Αὐτοῦ εἰς Κρήτην, τό ἔτος 1992

Ὁ Ἐξοχ. Περιφερειάρχης Κρήτης κ. Σταῦρος Ἀρναουτάκης, Ἄρχων ᾽Εξαρχος τῆς Α.τ.Χ. Μεγάλης Ἐκκλησίας, ὁμιλῶν διά τήν Α.Θ.Π. τόν Οἰκουμενικόν Πατριάρχην κ.κ. Βαρθολομαῖον, εἰς τήν Ο.Α.Κ., 3-11-2021

ριστό ή άξία τής έπιστήμης, ή έπιθυμία τής καλοσύνης, στοιχεΐα πού συνθέτουν τόν Όρθό Λόγο, όπως αύτός διδάχτηκε στα κείμενα τών Άποστόλων και μέχρι σήμερα μεταλαμπαδεύεται στην Οίκουμένη από τόν Πατριάρχη τής Όρθοδοξίας.

Γιά τήν Κρήτη, τόν νησί πού σημαδεύτηκε από τόν ιερό βήματα του Άποστόλου Παύλου, τόν τόπο πού φωτίστηκε από τόν πρώτο έπίσκοπο τόν Τίτο, ή πνευματική δύναμη του Οίκουμενικού μας Πατριαρχείου, τής Έκκλησίας τής Κωνσταντινουπόλεως, ή όποία άκόμη και σέ πιό χαλεπούς καιρούς, ύπήρξε φάρος έλπίδας και στήριγμα του γένους, διασώζοντας μαζί μέ τήν πίστη και τήν έλληνική γλώσσα και τήν ξεχωριστή πολιτισμική μας ταυτότητα, είναι δεδομένη.

Ή παρουσία του Οίκουμενικού μας Πατριάρχη στο νησί, κάθε φορά πού επισκέπτεται τήν Κρήτη, τήν πνευματική θυγατέρα του Πατριαρχείου δίνει δύναμη και έλπίδα. Γιατί όταν ή κοινωνία βρίσκεται σέ σύγχυση βιώνοντας τόν άίσθημα τής ανασφάλειας, ή Όρθόδοξη Έκκλησία έχει τή δύναμη νά προσφέρει διέξοδο. Όπως έχει αποδειχθεί από τήν μακράιωνη πορεία της, μπορεί νά πλησιάσει τόν σύγχρονο άνθρωπο, νά του προσφέρει κοινωνία σχέσεων μέ άγάπη, ταπεινοφροσύνη και σεβασμό πρός τήν ταυτότητα του κάθε ανθρώπου ξεχωριστά.

Ός Περιφέρεια Κρήτης, μέ τή συμπλήρωση τών τριάντα χρόνων από τήν ήμέρα πού ό Πατριάρχης μας, άνέλαβε τόν Οίκουμενικό Θρόνο, θεωρούμε πώς ή Όρθόδοξη Έκκλησία σήμερα, όχι μόνο αναδεικνύει τά προβλήματα του 21ου αιώνα, αλλά πολύ περισσότερο δείχνει τόν δρόμο γιά τή διαχείρισή τους, προβάλλοντας τά μηνύματα και τή διδασκαλία τής Όρθόδοξης πίστης άνα τούς αιώνες.

Στήν Αυτού Θειοτάτη Παναγιότητα στον Οίκουμενικό Πατριάρχη κ.κ. Βαρθολομαίο, μέ αισθήματα τιμής και σεβασμού εύχόμαστε υγεία και δύναμη. Πρός όφελος του Πατριαρχείου τής Κωνσταντινουπόλεως, τής Όρθοδοξίας και τής Οίκουμένης.

Σύντομο βιογραφικό
τῆς Α.Θ. Παναγιώτητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου
κ.κ. Βαρθολομαίου¹

Ὁ Παναγιώτατος Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος, κατὰ κόσμον Δημήτριος Χ. Ἀρχοντῶνης, γεννήθηκε στοὺς Ἁγίους Θεοδώρους Ἱμβρου, τὴν 29η Φεβρουαρίου 1940. Τὰ ἐγκύκλια μαθήματα παρακολούθησε στὸ Δημοτικὸ Σχολεῖο τοῦ χωριοῦ του, στὸ Ζωγράφειο Γυμνάσιο-Λύκειο τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ στὴν Κεντρικὴ Σχολὴ Ἱμβρου. Στὴ συνέχεια φοίτησε στὴν Ἱερὰ Θεολογικὴ Σχολὴ Χάλκης, στὸ Ἰνστιτοῦτο Ἀνατολικῶν Σπουδῶν Ρώμης (Γρηγοριανὸ Πανεπιστήμιο), τὸ Οἰκουμενικὸ Ἰνστιτοῦτο τοῦ Bossey (Ελβετία) καὶ τὸ Πανεπιστήμιο τοῦ Μονάχου. Μιλάει ἑπτὰ γλῶσσες.

Χειροτονήθηκε Διάκονος τὸ 1961, Πρεσβύτερος τὸ 1969 καὶ Μητροπολίτης Φιλαδελφείας τὸ 1973. Τὸ 1990 προήχθη σὲ Μητροπολίτη Γέροντα Χαλκηδόνης καὶ στίς 22 Ὀκτωβρίου 1991 ἐξελέγη παμψηφεί Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης.

Μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1961-1963 ἐκπλήρωσε τὴν ὑποχρεωτικὴ κατὰ τοὺς νόμους στρατιωτικὴ Του θητεία.

Διετέλεσε Διευθυντὴς τοῦ Ἰδιαίτερου Γραφείου τοῦ ἀμέσου προκατόχου Του, Πατριάρχου Δημητρίου, καθ' ὅλη τῆς διάρκειά τῆς Πατριαρχίας Τοῦ (1972-1991).

Ἀπὸ τὴν ἐκλογή Του ὡς Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου ἐργάζεται γιὰ τὴν ἐνίσχυση τῆς πανορθόδοξης ἐνότητας καὶ συνεργασίας. Γιὰ τὸν σκοπὸ αὐτὸ καθιέρωσε τὶς Συνάξεις τῶν Ὁρθοδόξων Προκαθημένων καὶ πραγματοποιεῖσθε πολλές ἐπισκέψεις πρὸς αὐτοὺς, καθὼς, ἐπίσης, τοὺς προσκάλεσε καὶ τοὺς ὑποδέχθηκε στὴν Ἱερὴ Καθέδρα Του στὸ Φανάρι. Συγκάλεσε τὴν Ἁγία καὶ Μεγάλη Σύνοδο τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία πραγματοποιήθηκε στὴν Κρήτη, τὸν Ἰούνιο τοῦ 2016, καὶ προήδρευσε κατὰ τὶς ἐργασίες τῆς. Ἐπίσης, προωθεῖ τὸν οἰκουμενικὸ διάλογο μὲ τὶς ἄλλες Χριστιανικὲς Ἐκκλησίες καὶ Ὁμολογίες, ἐπισκεπτόμενος τὶς ἔδρες τους καὶ συμμετέχοντας σὲ διαχριστιανικὰ συνέδρια καὶ ἐπετειακὲς ἐκδηλώσεις.

Κατὰ τὴ διάρκειά τῆς Πατριαρχίας τοῦ ἔγινε δεκτὸς ἀπὸ πολλοὺς ἀρχηγοὺς κρατῶν καὶ κυβερνήσεων, πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἐπισκέφθηκαν ἐπισήμως τὸν Παναγιώτατο στὴν ἔδρα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου.

¹ Ἐκ τῆς ἐπίσημου ἱστοσελίδος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου

Ἡ Α.Θ. Παναγιότης ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος, ἀριστερά φοιτητῆς τῆς Ἱερᾶς Θεολογικῆς Σχολῆς τῆς Χάλκης, δεξιά Μητροπολίτης Φιλαδελφίας

Ἡ Α.Θ. Παναγιότης ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ.κ. ΒΑΡΘΟΛΟΜΑΙΟΣ, κατὰ τήν ἡμέραν τῆς ἐνθρονίσεως Αὐτῆς, Φανάριον 2 Νοεμβρίου 1991.

Προσκληθήκε και πραγματοποιήσε ομιλίες στο Εὐρωπαϊκὸ Κοινοβούλιο (1994, 2008), τὸ Συμβούλιο τῆς Εὐρώπης (2007), τὴν UNESCO, τὸ Forum 2000 τῆς Πράγας (2019), τὸ Παγκόσμιο Οἰκονομικὸ Forum τοῦ Davos (1999, 2020) κ.α.

Τοῦ ἔχουν ἀπονεμηθεῖ οἱ ἀνώτατες τιμητικὲς διακρίσεις πολλῶν κρατῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων τὸ Χρυσὸ Μετάλλιο τοῦ Ἀμερικανικοῦ Κογκρέσσου, ὅπως ἐπίσης καὶ ὁ τίτλος τοῦ ἐπιτίμου διδάκτορος ἀπὸ πολλὰ Πανεπιστημιακὰ Ἰδρύματα τοῦ κόσμου.

Ἀπὸ τὸ ἔτος 2004 διεύρυνε τὴν Ἁγία καὶ Ἱερὰ Σύνοδο τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ἀπευθύνοντας πρόσκληση καὶ πρὸς τοὺς ἐκτὸς Τουρκίας Ἱεράρχες τοῦ Θρόνου γιὰ νὰ συμμετάσχουν σὲ αὐτή. Ἀκόμη, συγκάλεσε πολλὰς φορὲς Συνάξεις τῆς Ἱεραρχίας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου.

Καθιέρωσε, ἐπίσης, τακτικὲς προσκυνηματικὲς ἐπισκέψεις στὴν Καππαδοκία καὶ σὲ ἄλλες “ἐσβεσμένas λυχνίας” στὴ Μικρὰ Ἀσία καὶ τὴν Ἀνατολικὴ Θράκη, ὅπου ὕστερα ἀπὸ πολλὰς δεκαετίες τελέστηκαν ἱερὲς Ἀκολουθίες, μὲ ἀποκορύφωμα τὴν τέλεση τῆς Θείας Λειτουργίας στὴν ἱστορικὴ Ἱ. Μονὴ Παναγίας Σουμελᾶ (15.8.2010), ἡ ὁποία συνεχίσθηκε μέχρι καὶ τὸ 2015.

Ἐπισκέφθηκε τίς περισσότερες Ἐπαρχίες τοῦ Θρόνου σὲ ὅλη τὴν οἰκουμένη, εὐλογώντας καὶ ἐνισχύοντας τὸ ἐπιτελούμενο ποιμαντορικὸ ἔργο σὲ αὐτές. Ἐπίσης, κατόπιν εἰσηγήσεώς Του, ἰδρύθηκαν ἀπὸ τὴν Ἁγία καὶ Ἱερὰ Σύνοδο καὶ νέες Ἱ. Μητροπόλεις.

Μὲ πρωτοβουλία Τοῦ ἐκδίδεται, ἤδη ἀπὸ τὴ δεκαετία τοῦ '90, ἡ “Ἐπετηρὶς τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου”, καὶ ἐπανεκδόθηκε καὶ τὸ ἐπίσημο ἐνημερωτικὸ περιοδικὸ τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας, “Ὁρθοδοξία”.

Ἀμέσως μετὰ τὴν ἐκλογή τοῦ μερίμνησε γιὰ τὴν ἐπαναλειτουργία τῆς Ἱ. Θεολογικῆς Σχολῆς Χάλκης, ἡ ὁποία παραμένει “σιωπηλὴ” ἀπὸ τὸ 1971, καὶ γιὰ τὴν ἐπίτευξη αὐτοῦ τοῦ δίκαιου σκοποῦ συνεχίζει ἀμείωτα τίς προσπάθειές Του.

Παράλληλα, ἐργάζεται συστηματικὰ, στὸ πλαίσιο τοῦ ἐνδιαφέροντος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ἤδη ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Πατριάρχου Δημητρίου, γιὰ τὴν εὐαισθητοποίηση Κρατῶν καὶ λαῶν μὲ στόχο τὴ διαφύλαξη τῆς Δημιουργίας καὶ τὴν προστασία τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος, συγκαλώντας, μεταξὺ ἄλλων, Οἰκολογικὰ Σεμινάρια στὴ Χάλκη καὶ πολλὰ Διεθνῆ Συμπόσια ἐν πλῶ σὲ διάφορα σημεῖα τοῦ πλανήτη.

Αὐτοκέφαλο Οὐκρανίας: Θεραπεία πνευματικοῦ προβλήματος

Σεβ. Μητροπολίτου Ἀρχαλοχωρίου, Καστελλίου καί Βιάννου
κ. Ἀνδρέου

*«Ἡ ἀνθρώπινη προσωπικότητα, σέ ὅλες τίς βαθμίδες τῆς ἁμαρτίας, εἶναι
στή βάση της θεοκεντρική καί χριστοκεντρική καί τό νόημα καί τό πλήρωμά
της τό βρίσκει στή συνένωση μέ τόν Θεάνθρωπο καί Σωτῆρα Ἰησοῦ Χριστό»
(Ἅγιος Ἰουστίνος Πόποβιτς).*

Ἡ ἐπισκοποκεντρική δομή τῆς Ἐκκλησίας, κατ' ἀντανάκλαση τῆς οὐρά-
νιας, ἀπαθοῦς ἱεραρχικῆς τάξης, ἐπιδρά καταλυτικά στά δρώμενα τῶν ἐπι-
γείων, πολλάκις ἐμπαθῶν καταστάσεων.

Ἄλλοτε ὁ πειρασμός τῆς ματαιοδοξίας καί τῆς συλλογικῆς ἢ ἀτομικῆς
φιλοδοξίας, ἄλλοτε ἡ βεβαιότητα τῆς πνευματικῆς αὐτάρκειας καί πληρό-
τητας καί ἄλλοτε ἡ συμπόρευση μέ ἄρχοντες καί ἐξουσίες τοῦ κόσμου τού-
του συστοιχίζουν Ἐκκλησία καί ἐπισκόπους σέ πολιτικές στοχεύσεις καί
σκοπιμότητες, μέ ἀποτέλεσμα οἱ συνεπίσκοποι, μέ τούς ὁποίους συλλει-
τούργησαν καί συνυπέγραψαν γιά τήν ἀναγκαιότητα τοῦ οὐκρανικοῦ αὐτο-
κεφάλου κοινές διακηρύξεις, ἐν προκειμένῳ ἀρχιερεῖς νά καθαιροῦνται,
στόν δέ ἐκκλησιαστικό ἀφορισμό νά ἐπικαλοῦνται κανονικά παραπτώματα
τά ὅποια ἐπὶ τούτου ἐνθυμήθηκαν.

Ἐπὶ τῆς οὐσίας, ὅμως, ἐνδύουμε μέ ἐκκλησιαστικό μανδύα ἁμαρτωλές
σκοπιμότητες, ἄρα δροῦμε ἀντιεκκλησιαστικά.

Μακάρι στόν ἔσω μας ἄνθρωπο, στίς παραπάνω περιπτώσεις, νά ὁμο-
λογοῦμε καθαρικά τήν ἀλήθεια καί τήν πειρασμική δοκιμασία τῆς ψυχο-
παθοῦς (πάθη ψυχῆς) αὐτῆς ἐκκλησιαστικῆς καταστάσεως, ἡ ὁποία
διαταράσσει τήν ἐνότητα καί τήν εἰρήνη τῆς Ἐκκλησίας καί ἐπιφέρει δια-
μελισμό εἰς τόν ἄρραφο χιτῶνα τοῦ Κυρίου μας.

Ἡ ἐνότητα καί ἡ εἰρήνη στή διαχρονική, ἐκκλησιαστική, πατερική, ἐμπει-
ρική μαρτυρία, προϋποθέτουν θεοκεντρικότητα καί χριστοκεντρικότητα.
Καρπός αὐτῆς τῆς πνευματικῆς καταστάσεως εἶναι ἡ συγχώρεση πού ἐπι-
φέρει τήν ἐκκλησιαστική εἰρήνη.

Ἡ τραγικότητα σέ τέτοια γεγονότα κορυφώνεται ὅταν ἔχουμε παρελθόν
πού μόλις ξεπερνᾷ τόν ἕνα αἰῶνα. Ὁ λόγος γιά τή ρωσική ἐπανάσταση τοῦ
1917.

Μέ τό τέλος τῆς Σοβιετικῆς Ἐνωσης ἐπανῆλθε ἐκεῖνο τό σφιχταγκάλια-
σμα τῆς ρωσικῆς Ἐκκλησίας μέ τήν τότε τσαρική ἐξουσία. Ὅχι, βέβαια, ὅτι

τό μυστήριό της Χάριτος του Θεού δέν δροῦσε καί τότε σωτηριολογικά γιά τούς ἀνθρώπους.

Ὁ Σεραφεΐμ τοῦ Σαρῶφ (1754-1833) ἀγίασε στήν προεπαναστατική Ρωσία, ἡ δέ Ἁγία Ματρώνα ἡ τυφλή (1881-1952) ἀγίασε μετά τή ρωσική ἐπανάσταση τοῦ 1917, ὅπως καί οἱ μάρτυρες τοῦ σοβιετικοῦ καθεστώτος, ἀλλά καί οἱ ἀσκητές, οἱ ὅσοι καί οἱ ὁμολογητές ἐπὶ τσαρικῆς ἐποχῆς.

Οἱ παρεκκλίσεις πού ἐπισημάναμε, ἀλλά καί οἱ ὅποιες ἄλλες ἐκτροπές συνθέτουν καί ἐκφράζουν τήν ἀπουσία ἢ τήν ἔλλειψη τῆς Χάριτος τοῦ Θεοῦ, ἡ ὁποία φωτίζει τό νοῦν, καθαίρει τήν καρδιά, ὁδηγεῖ στήν ταπείνωση, ἐπιφέρει τήν αὐτομεμψία, διαμορφώνει ταπεινή ὑπόσταση.

Ἡ κοινωνία μέ τόν Χριστό, μᾶς διαφυλάττει ἀπό τή δαιμονική κατάσταση τῆς αὐτάρκειας πού κορυφώνεται μέσα στή βεβαιότητα τῆς πνευματικῆς πληρότητας καί κλονίζει τήν πίστη, στή δύναμη τῆς ὁποίας ιδεολογικῆς δομῆς τοῦ κόσμου τούτου: στρατιωτικῆς, πολιτικῆς, θρησκευτικῆς, πού καί πρόσωπα ἐκκλησιαστικά, πολλάκις, ἔχουν εἰδωλοποιήσει, πιστέψει καί ὑπερασπιστεῖ, ἐπικαλούμενα τό ὄνομα Χριστοῦ καί τῆς Ἁγίας Ἐκκλησίας Του.

Ὁ σύγχρονος ἅγιος πατέρας τῆς Ἐκκλησίας Ἰουστίνος Πόποβιτς, ἐπειδὴ ὄχι μόνο βιωματικά γνώρισε αὐτό τό δρᾶμα, ἀλλά καί προσπάθησε νά τό θεραπεύσει, διότι πρόκειται γιά πνευματικό πρόβλημα, μᾶς ἔγραφε ὅτι: *«Ἡ ἀνθρώπινη προσωπικότητα, σέ ὅλες τίς βαθμίδες τῆς ἁμαρτίας, εἶναι στή βάση τῆς θεοκεντρικῆς καί χριστοκεντρικῆς».*

Ἡ ἀπουσία ἢ τό ἔλλειμμα τῆς θεοκεντρικότητας καί χριστοκεντρικότητας στή ζωή τοῦ ὁποιοῦ ἐκκλησιαστικοῦ συνόλου ὁδηγεῖ στό δρᾶμα τοῦ διχασμοῦ καί τῆς διαίρεσης ὡς πνευματική συνέπεια πειρασμικῶν ἐπιλογῶν, διότι ἡ ὁποία ἁμαρτωλότητα τοῦ, ἕως χθές, συλλειτουργοῦ μας εἶναι ἀσυγχώρητη γιά ἐμένα τόν «ἀναμάρτητο».

Ὁ Οἰκουμενικός μας Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος, ἐδραζόμενος στό φιλοκαλικό αὐτό θεμέλιο, ὅτι ἡ ἁμαρτωλότητα δέν καταλύει τή θεοκεντρικότητα καί τή χριστοκεντρικότητα τῆς ἀνθρώπινης ὑπόστασης, μέ συνείδηση καί φρόνημα πνευματικῆς διάκρισης, ἐκ τῆς ὁποίας ἀπορρέουν ἡ ὑπομονή, ἡ σιωπή, ἡ προσδοκία, ἀλλά καί ἡ συγχωρητικότητα, γιά τριάντα χρόνια περίπου, ἀπό τό 1991, ὅταν ἀποφασίστηκε ἡ ἀνεξαρτησία τῆς Οὐκρανίας, ἕως τό 2018, εἶχε ἐμπιστευθεῖ στό Πατριαρχεῖο τῆς Μόσχας τό ἐκκλησιαστικό πρόβλημα τοῦ οὐκρανικοῦ ἀνεξάρτητου κράτους.

Προσδοκοῦσε ὅτι ἡ Ἐκκλησία τῆς Ρωσίας θά ἠδύνατο νά ἐπιφέρει τήν εἰρήνη καί τήν ἐνότητα στήν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία τῆς Οὐκρανίας. Αὐτό ὅμως προϋπέθετε τήν πνευματική προσέγγιση καί διάκριση τοῦ οὐκρανικοῦ ἐκκλησιαστικοῦ προβλήματος ἀπό τήν Ἐκκλησία τῆς Ρωσίας.

Τόν Αύγουστο του 2014, ο Πατριάρχης Μόσχας Κύριλλος, στο συγχαρητήριο γράμμα του προς τόν διαδεχόμενο τόν πρό μηνῶν ἐκδημήσαντα προκάτοχό του Βλαδίμηρο καί ἐνθρονιζόμενο στή Λαύρα τοῦ Κιέβου μητροπολίτη Ὀνούφριο, περιέγραφε τόν ἐκκλησιαστικό διχασμό στό οὐκρανικό κράτος πού δημιουργήθηκε μετά τή διάλυση τῆς Σοβιετικῆς Ἐνωσης.

Καί ὁμολογοῦσε ὁ Μόσχας ὅτι: «Οἱ *ιεράρχες ἔχουν ἀναθέσει στά χέρια σας τήν τύχη τῆς οὐκρανικῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας στήν πιό δύσκολη στιγμή τῆς ἱστορίας τῆς Οὐκρανίας... πονᾶμε γιά τίς αἱματηρές συγκρούσεις στήν Οὐκρανία... ἄνθρωποι πεθαίνουν κάθε μέρα... οἱ πληγές τοῦ οὐκρανικοῦ λαοῦ εἶναι ἀνοιχτές καί αἱμορραγοῦν...*».

Από τό 1992 ἕως τό 2018 μέ πατριάρχες Ρωσίας τόν Ἀλέξιο (1990–2018) καί τόν Κύριλλο (2018 ἕως σήμερα) διαμορφώθηκαν δυό βασικοί πόλοι στήν ἐκκλησιαστική ζωή τῆς Οὐκρανίας. Ἡ ὑπό τόν Ὀνούφριο Ἐκκλησία, ἔχουσα τήν ἀναφορά της στή Ρωσία, τήν ὁποία ὅλοι μας ἀναγνωρίζαμε ὡς Ἐκκλησία κανονική, καί ἡ ὑπό τόν Φιλάρετο.

Μάλιστα, ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης κάλεσε, χωρίς ὅμως νά βρεῖ ἀνταπόκριση, τόν ἐπικεφαλῆς της μητροπολίτη Κιέβου Ὀνούφριο νά μεταβοῦν ἀπό κοινοῦ στήν Καππαδοκία.

Ὁ Φιλάρετος εἶχε πολυτάραχη πορεία. Τοποτηρητής τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας καί συνυποψήφιος μέ τόν ἐκλεγέντα Πατριάρχη Ἀλέξιο (1990), ὀνομάζεται ἀπό τόν Μόσχας τό ἴδιο ἔτος μακαριώτατος μητροπολίτης Κιέβου καί πάσης Οὐκρανίας.

Συνομιλεῖ δέ μέ τόν φερόμενο Πατριάρχη Οὐκρανίας, καθαιρεῖται (1992) καί τόν διαδέχεται ὁ Κιέβου Βλαδίμηρος, ἐνῶ τό 1997 ἀναθεματίζεται ἀπό τόν Μόσχας γιατί μέ τούς περί αὐτόν ἀρχιερεῖς καί πιστούς ὀνομάζεται Πατριάρχης Οὐκρανίας.

Φιλάρετος καί Ὀνούφριος, ὡς μητροπολίτης Κιέβου καί πάσης Οὐκρανίας ὁ πρῶτος καί ὡς ἐπίσκοπος Τσερνοβίτσι καί Μπουκοβίνας ὁ δεύτερος, τόν Νοέμβριο τοῦ 1991 συνυπέγραψαν καί ἀπέστειλαν στόν Μόσχας ὁμόφωνη ἀπόφαση τῆς κληρικολαϊκῆς συνέλευσης τῆς οὐκρανικῆς ὀρθόδοξης Ἐκκλησίας, πού συνῆλθε ἀπό 1 ἕως 3 Νοεμβρίου 1991 στή Λαύρα τῶν σπηλαίων τοῦ Κιέβου.

Στό κείμενο ἀναφέρουν: «*Τά μέλη τῆς συνελεύσεως, τά ὁποία ἀντιπροσωπεύουν τό σύνολο τῶν Οὐκρανῶν ἐπισκόπων, κληρικῶν, λαϊκῶν, μοναστηριῶν καί θρησκευτικῶν σχολείων, ὁμόφωνα ἀποφάσισαν νά ἀπευθύνουν ἔκκληση πρὸς τήν ἀγιότητά Σας καί τήν ἱεραρχία τῆς ρωσικῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας μέ τήν αἴτηση γιά τή χορήγηση τῆς πλήρους κανονικῆς ἀνεξαρτησίας, δηλαδή αὐτοκεφαλίας τῆς οὐκρανικῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας, γιά νά διευκολυνθεῖ ἡ ἀναγνώριση τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας τῆς Οὐκρανίας ἀπό*

ὅλες τίς τοπικές Ἐκκλησίες ὡς ἰσότιμες ἀδελφές Ἐκκλησίες στήν οἰκογένεια τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν καί νά προωθήσουν τήν ἴδρυση τοῦ Πατριαρχείου Κιέβου ἀπό τούς Πατριάρχες τῆς Ἀνατολῆς καί τούς ἀρχηγούς ἄλλων τοπικῶν Ἐκκλησιῶν».

Σέ ὅλα αὐτά τά τριάντα χρόνια ὁ ἐκκλησιαστικός διχασμός στήν Οὐκρανία κατέστη ἀνεξέλεγκτος. Ἡ Ἐκκλησία τῆς Ρωσίας ἀλλά καί ἡ Πολιτεία ἄς ἀναζητήσουν τίς εὐθύνες.

Ὁ Λεονίντ Κραβτσούκ (1991-1994), πρῶτος πρόεδρος τῆς Οὐκρανίας, ἦταν προσκείμενος στή Ρωσία. Μέ τόν διάδοχό του Λεονίζ Κούτσμαν (1994-1999) καί (1999-2 4) ἀρχίζουν οἱ σχέσεις τῆς Οὐκρανίας μέ τό ΝΑΤΟ καί τήν Εὐρωπαϊκή Ἐνωση.

Ἦταν τότε ἡ ἐποχή πού ἡ Μόσχα μποροῦσε νά ἐπιλύσει τό πρόβλημα τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ καί ἐθνικοῦ διχασμοῦ. Ἦδη ἀπό τό 1992 ὁ Φιλάρετος ζήτησε ἀπό τόν Οἰκουμενικό Πατριάρχη Βαρθολομαῖο νά ἄρει τό Γράμμα (1686) τοῦ Πατριάρχη Διονυσίου Ε΄ καί νά θέσει τό Κίεβο ὑπό τήν κανονική του δικαιοδοσία.

Ὅμως ὁ Πατριάρχης Βαρθολομαῖος ἀνακάλεσε τό γράμμα μετά ἀπό εἴκοσι ἕξι χρόνια, στίς 11 Ὀκτωβρίου 2018, μέ τήν περί Αὐτόν Ἀγίαν καί Ἱεράν Σύνοδον, ὅπως ἔγραψε τήν ἐπομένη στόν μητροπολίτη Κιέβου Ὁνούφριο: *«Κανονικῶς ἀνεκάλεσεν τήν ἰσχύν του» καί «μὴ δυναμένης τῆς ἀδελφῆς Ἐκκλησίας τῆς Μόσχας τήν θεραπείαν ταύτην ἐπιφέρειν, ἀπεφάσισεν ὁμοφώνως ἵνα ἀπονεύμῃ... αὐτοκεφαλίαν εἰς τό κράτος τῆς Οὐκρανίας».*

Βαθύτατα πνευματικό ὑπῆρξε καί παραμένει τό ὑπόβαθρο τῶν πρωτοβουλιῶν καί τῶν ἀποφάσεων τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου.

Ὅταν οἱ πολλοί διστάζαμε, ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης γιά τήν θεραπεία τοῦ πειρασμικοῦ διχασμοῦ στήν Οὐκρανία, ἐδραζόμενος ἐπὶ τῶν κανονικῶν δικαιωμάτων τῆς Πρωτόθρονης Ἐκκλησίας τοῦ ὀρθοδόξου κόσμου, ἀφουγκράστηκε καί ἀποδέχθηκε τίς διαρκεῖς καί συνεχεῖς ἐκκλήσεις τῶν κορυφαίων θεσμικῶν ἐκπροσώπων τοῦ οὐκρανικοῦ λαοῦ καί μέ τήν περί Αὐτόν Ἀγία καί Ἱερά Σύνοδο, διά τοῦ ἐκκλητου, συγχώρεσε καί ἀποκατέστησε τόν Φιλάρετο μέ τόν Μακάριο καί τούς περί αὐτούς κληρικούς καί λαϊκούς.

Ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης ἐφάρμοσε στήν πράξη τῆς ἐκκλησιαστικῆς μας ζωῆς τό βίωμα τοῦ ἁγίου Πατρος Ἰουστίνου Πόποβιτς (1894 – 1979), ὁ ὁποῖος μέσα ἀπό τήν προσευχητική μελέτη τῶν ὁμιλιῶν τοῦ ὁσίου πατρός ἡμῶν Μακαρίου τοῦ Αἰγυπτίου κατέληξε ὅτι ἡ ὅποια ἁμαρτωλότητα δέν καταλύει τό χριστοκεντρικό καί θεοκεντρικό τῆς ἀνθρώπινης ὑπόστασης.

Στήν παραπάνω ἐπιστολή ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης κάλεσε καί τόν Ὁνούφριο *«ὅπως συμμετάσχητε προφρόνως καί ἐν πνεύματι ὁμονοίας καί*

ένότητος, μετά τῆς ὑφ' ὑμᾶς ἱεραρχίας, εἰς τὴν ὑπό σύγκλησιν ἰδρυτικὴν τῆς ἐνιαίας Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας τῆς Οὐκρανίας Συνέλευσιν καὶ τὰς ἐκλεκτορικὰς διαδικασίας πρὸς ἀνάδειξιν τοῦ προκαθημένου αὐτῆς, δυναμένης, ἀσφαλῶς, καὶ τῆς ὑμετέρας ἱερότητος ὑποβαλεῖν ὑποψηφιότητα πρὸς τοῦτο».

Τί ἄλλο θὰ μπορούσε νὰ κάνει ἡ Μεγάλη τοῦ Χριστοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως Ἐκκλησία ἀπὸ τό νὰ καλέσει τὸν μητροπολίτη Ὁνούφριο νὰ ἐκλεγεῖ προκαθήμενος τῆς αὐτοκέφαλης Ἐκκλησίας τῆς Οὐκρανίας; Πρόταση τὴν ὅποια οὔτε νὰ συζητήσει δέν θέλησε.

Τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο μνημονεῦει στὰ δίπτυχα «Κυρίλλου Μόσχας», καὶ κατὰ τὴν ἡμέρα τῶν Θεοφανείων τοῦ σωτηρίου ἔτους 2019, ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης στό σεπτὸ Κέντρο τῆς Ὁρθοδοξίας ἐπέδωσε τὸν τόμο τῆς αὐτοκεφαλίας στὸν Κιέβου Ἐπιφάνιο.

Πάντα δέ ταῦτα ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ διὰ τὴν ἐνότητα καὶ τὴν εἰρήνη τῶν «εὐσεβῶν καὶ ὀρθοδόξων χριστιανῶν».

Ἐν τέλει, τὸ πραγματικὸ δίλημμα τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς καὶ τό ζητούμενο ἄθλημα τῆς συγκρότησης τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ σώματος στὸ διάβα τῶν αἰώνων παραμένει τὸ ἴδιο καὶ ἀπαράλλακτο: θεοκεντρικότητα καὶ χριστοκεντρικότητα, ὅπως μᾶς διδάσκει ἡ ἀδιάψευστη βιωμένη ἐμπειρία τῶν ἁγίων τῆς Ἐκκλησίας μας ἢ ἀνθρωποκεντρικότητα καὶ πολιτικοῖδεολογικὴ ἰδιοτέλεια στὴ θεώρηση τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων, ὅπως μᾶς ὑπαγορεύει ἡ πεπτωκυῖα ἀνθρώπινη ὑπαρξὴ μας;

**Ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης Βαρθολομαῖος
εἰς τὴν Ἱερά Μητροπόλιν Κισάμου καὶ Σελίνου
«Ὡς Ἐνότητι καὶ Ἀληθείᾳ»**

Σεβ. Μητροπολίτου Κισάμου καὶ Σελίνου
κ. Ἀμφιλοχίου

«Ἡ δημιουργική, καὶ συνεκτική τῶν πάντων, Θεοῦ σοφία καὶ δύναμις»¹ ἐδωρήσατο ἐδῶ καὶ ἤδη τρεῖς δεκαετίες τὴν προσωπικότητα τοῦ ἀπὸ Χαλκηδόνος Βαρθολομαίου εἰς τὸ πηδάλιο τοῦ Πανσέπτου Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, ὁ Ὅποιος ἐξελέγη παμψηφεί ἀπὸ τὴν Ἁγία καὶ Ἱερά Σύνοδο τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ρώμης καὶ Οἰκουμενικός Πατριάρχης, τὴν 22^α Ὀκτωβρίου 1991.

Μέ ἀφορμή, λοιπόν, τὸ ἐξαιρετικό γεγονός αὐτό, τῆς συμπληρώσεως κατὰ τὸ ἐκπνέον διανυόμενο ἔτος 2021 τριάντα χρόνων ἀπὸ τῆς ἐκλογῆς καὶ τῆς ἐνθρονήσεως τοῦ «πρώτου τῶν ἱερέων καὶ πατρὸς τῆς Χριστιανοσύνης ὅλων τῶν ὀρθοδόξων»² εἰς τὴν Πρωτόθρονη Κωνσταντινουπολίτιδα Ἐκκλησία, ἡ Ἱερά Μητρόπολις Κισάμου καὶ Σελίνου, ἀνταποκρινόμενη εἰς τὴν ὁμόφωνη ἀπόφαση τῆς Ἱερᾶς Ἐπαρχιακῆς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης διὰ τὴν σύνταξη καὶ ἐκδοση ἐπετειακοῦ ἀφιερωματικοῦ Τόμου τοῦ ἐπισήμου Δελτίου της «Ἀπόστολος Τίτος», συμμετέχει, διὰ τοῦ Ἐπισκόπου της, μετὰ πολλῆς χαρᾶς ἀλλὰ καὶ αἰδοῦς εἰς τὴν ἐκδοση αὐτῆ, διὰ τοῦ παρόντος κειμένου.

Ἡ Ἐκκλησία Κρήτης, ὅπως εἶναι γνωστό, τυγχάνει ἐξόχως εὐεργετημένη ἀπὸ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο μας, καθὼς οἱ σχέσεις Της μετὰ τὸ Οἰκουμενικὸ τῆς Ὀρθοδοξίας Κέντρο εἶναι σχέσεις θυγατέρας πρὸς τὴν Μητέρα, ἀλλὰ καὶ ἡ Μήτηρ, Ἁγία τοῦ Χριστοῦ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ ὅλως ἰδιαίτερος ἐμπιστεύεται, τιμᾷ, ἀγαπᾷ καὶ περιποιεῖται ἐξόχως τὴ φιλότιμη κόρη της, ἡ ὁποία «εἶναι ἓνα πολύτιμο διαμάντι στὴν κορὼνα τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας, ἡ ναυαρχίδα τοῦ Οἰκουμενικοῦ μας Πατριαρχείου μέσα στὴ Μεσόγειο»³, γι' αὐτὸ καὶ «οἱ δεσμοὶ μετὰ τῆς Κρήτης καὶ τοῦ Φαναρίου εἶναι ἱεροί, εἶναι

¹ Καταβασίς ἐορτῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, Ὡδὴ γ'.

² Ἀπὸ τὴν ὁμιλία τοῦ Πατριάρχου Βαρθολομαίου κατὰ τὴν ὑποδοχὴ Αὐτοῦ εἰς τὰ ὄρια τῆς Μητροπόλεως Κισάμου καὶ Σελίνου (20-11-1992). *Χριστὸς καὶ Κόσμος*, Περιοδικὴ Ἔκδοσις Ἱερᾶς Μητροπόλεως Κισάμου καὶ Σελίνου, Περίοδος Β', Ἔτος ΙΑ', Τεύχος 62, σ. 93.

³ Προσφώνηση Πατριάρχου Βαρθολομαίου πρὸς τὸ ἐκκλησίασμα, τὴν Κυριακὴν, 17-11-2019, εἰς τὸν Πάνσεπτο Πατριαρχικὸ Ναό.

υπεραιωνόβιοι καί ἀκατάλυτοι»⁴, ὅπως διαβεβαιώνει ὁ ἴδιος ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης μας κ.κ. Βαρθολομαῖος.

Α. ΕΠΙΣΚΕΨΕΙΣ

Ἡ τοπική Ἐκκλησία στήν Κίσαμο καί τό Σέλινο μέ ἱερό δέος ἀναφέρει στή μνήμη της στιγμές διαχρονικές, πού ἔχουν ἀφήσει τό ἐκτύπωμά τους ἀνεξίτηλο στή νεώτερη Ἐκκλησιαστική ἱστορία της, ἀπό τή φανέρωση τῶν ἀρρήκτων αὐτῶν δεσμῶν μεταξύ Φαναρίου καί τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης, καί συγκεκριμένα μέ τήν Ἱερά Μητρόπολη Κισάμου καί Σελίνου, μέ ἀφορμή τίς εὐλογητικές ἐπισκέψεις τοῦ Πατριάρχου τοῦ Γένους πρὸς τό εὐσεβές πλήρωμα τῶν δύο Ἐπαρχιῶν μας.

Ἦδη, ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ μακαριστοῦ προκατόχου μας, ἀοιδίμου Μητροπολίτου κυροῦ Εἰρηναίου, ὁ Πατριάρχης Βαρθολομαῖος, κατὰ μήνα Νοέμβριο 1992, ἐπισκέφθηκε ὅλες τῆς ἱερῆς Μητροπόλεις τῆς Μεγαλονήσου, καί τήν 20ῇ Νοεμβρίου ἰ.ἔ. τήν Ἱερά Μητρόπόλὴ μας. Ἡ ἐπίσκεψη αὐτὴ, ἡ δευτέρα ἀπὸ Οἰκουμενικὸ Πατριάρχη, μέ πρώτη ἐκείνη τοῦ μακαριστοῦ Πατριάρχου Ἀθηναγόρου τῇ 17^ῃ Ἰουλίου 1963, ἔδωσε τὴν εὐκαιρία εἰς τὸν Παναγιώτατο νὰ ἀποτιμήσει ἐκ τοῦ φυσικοῦ τό ποιμαντικό, φιλανθρωπικὸ καί πνευματικὸ ἔργο τοῦ Μητροπολίτου Εἰρηναίου, τὴν εἰλικρινῇ ἀγάπη καί ἀφοσίωσή του πρὸς τὴν τροφὸ Ἀγία τοῦ Χριστοῦ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ, ἀλλὰ καί νὰ ἐκφράσει τὴν προσωπικὴ ἐπιθυμία του, ὅπως, ἐρχόμενος «ἠθέλαμεν, ὅπως ἔλεγεν ὁ οὐρανοβάμων Παῦλος, νὰ σᾶς μεταδώσωμεν κάτι ἀπὸ τὸν πλοῦτον καί τὴν εὐλογίαν τῆς Μητρός Ἐκκλησίας, χάρισμα πνευματικόν, τὴν εὐλογίαν τῆς ἡμῶν Μετριότητος... ὁ ὁποῖος ὀφείλει ὅ,τι θησαυρόν διαθέτει νὰ τὸν ἐξαντλήσῃ διὰ τὴν ὠφέλειαν, οἰκοδομὴν καί εὐλογίαν τῶν τέκνων του».⁵

Εἰς τὴν προσφώνησίν του κατὰ τὴν τελεσθεῖσα Δοξολογία εἰς τό Μητροπολιτικὸ Ναὸ Εὐαγγελισμοῦ τῆς Θεοτόκου Κισάμου, ὁ Μητροπολίτης Εἰρηναῖος καλοσώρισε τὸν Πατριάρχη Βαρθολομαῖο, «τὸν Ἀρχιεπίσκοπον Κωνσταντινουπόλεως, τὸν Διάδοχο τοῦ Ἀποστόλου Ἀνδρέου, τοῦ Ἱεροῦ Χρυσοστόμου, τοῦ Μεγάλου Φωτίου, τοῦ Κυρίλλου Λούκαρη καί τόσων ἄλλων ἐπιφανῶν καί Ἀγίων Πατριαρχῶν τοῦ Σεπτοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου.

Μέ ἰδιαίτερη συγκίνηση, τόνισε, ὑποδεχόμεθα τὸν Πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως, πού φέρει τὰ ἐμβλήματα τῶν προγόνων-χριστιανῶν Βα-

⁴ Προσφώνηση Πατριάρχου Βαρθολομαίου πρὸς τό ἐκκλησίασμα, τὴν Κυριακὴ τοῦ Θωμᾶ 2019 εἰς τὸν Πάνσεπτο Πατριαρχικὸ Ναό.

⁵ Ἀπὸ τὴν ὁμιλία τοῦ Πατριάρχου Βαρθολομαίου κατὰ τὴν ὑποδοχὴ Αὐτοῦ εἰς τὰ ὄρια τῆς Μητροπόλεως Κισάμου καί Σελίνου (20-11-1992). *Χριστὸς καί Κόσμος*, Περιοδικὴ Ἑκδόσις Ἱερᾶς Μητροπόλεως Κισάμου καί Σελίνου, Περίοδος Β΄, Ἔτος ΙΑ΄, Τεύχος 62, σ. 93.

σιλέων τοῦ Βυζαντίου καί ἀφυπνίζει μνηῆμες, τρόπαια καί γεγονότα ἡμερῶν ἀρχαίων, ἅτινα ἡ Δεξιά τοῦ Ὑψίστου εἰργάσατο ἐν τῷ ἔθνει ἡμῶν. [...].

Ἀλλά πέρα τῶν Συμβόλων, τῶν θρύλων καί τῶν παραδόσεων, πού περιβάλλουν τόν κορυφαῖο Ἱεράρχη καί Ἐθνάρχη τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, στό πρόσωπό Σας, Παναγιώτατε, ὑποδεχόμεθα καί ἀσπαζόμεθα τόν Νέο Οἰκουμενικό Πατριάρχη Βαρθολομαῖον τόν Α΄, τόν Θεολόγον καί Λόγιον Ἱεράρχην καί Συγγραφέα, τόν Πολύγλωττον καί Πολύπειρον ἤδη χειριστή τῶν Παγκοσμίων χριστιανικῶν ζητημάτων. [...]».⁶

Ἡ Α.Θ.Π. ἀντιφωνήσασα διά μεστῶν θεολογικῶν λόγων, ἐτόνισε τοὺς ὀραματισμούς καί τίς βάσεις τῆς πορείας τῆς ἐνθέου Πατριαρχίας της: «Γνωρίζετε, Ἱερώτατε ἀδελφέ, τήν πολύπλευρον καί πολύμοχθον μέριμναν τῆς Μητρός Ἐκκλησίας νά εὐαγγελίζεται τόν Χριστόν εἰς τόν σύγχρονον κόσμον. Τόν Χριστόν ὁθροδόξως θεολογούμενον καί ἐκκλησιαστικῶς βιούμενον ἐν τῇ καθ' ἡμέραν ζωῇ. Ἐν τῇ ἐνότητι τῆς Ἐκκλησίας, ἐν τῇ λατρείᾳ καί τῇ μαρτυρίᾳ αὐτῆς πρὸς τόν κόσμον, ἐν τῇ ἀσκήσει τῶν ἐντολῶν καί τῷ προσωπικῷ ἁγιασμῷ. [...]».⁷

Προφανῶς συγκινημένος ἀπό τήν ἐνθουσιώδη ὑποδοχή πού τοῦ ἐπεφυλάχθη εἰς τήν Δυτική Κρήτη, ὁ Πατριάρχης Βαρθολομαῖος ὁμολογεῖ: «[...] Ἡ ἐπαρχία αὕτη καί ὁ λαός αὐτῆς ἦσαν πάντοτε εἰς τό προσκλήνιον, εἰς τήν πρώτην γραμμὴν τῶν πνευματικῶν δυνάμεων τοῦ Γένους. Διὰ τοῦτο, ὧ γενναῖοι Κισαμίτες καί Σελινιώτες, πλήν τῆς χαρᾶς καί τῆς συγκινήσεως, ὁ Οἰκουμενικός Θρόνος καί ἡμεῖς προσωπικῶς αἰσθανόμεθα καί καύχησιν ἐν Κυρίῳ δι' ὅσα προσέφερον οἱ πατέρες ὑμῶν καί προσφέρετε σήμερον καί σεῖς εἰς τόν τόπον τοῦτον τῶν ἡρώων καί τῶν ἁγίων, συνεχίζοντες τήν παράδοσιν ὡς ἄξιοι διάδοχοι ἐνδόξων προγόνων. Σᾶς συγχαίρομεν καί σᾶς εὐλογοῦμεν ἀπό καρδίας. [...]».⁸

Κατά τήν ὁμιλία του εἰς τόν Μητροπολιτικό Ναό Καστελλίου, ὁ Πατριάρχης ἐξέφρασε τήν λύπη του, διότι δέν εἶχε τόν χρόνο νά ἐπισκεφθεῖ καί τήν Ἐπαρχία Σελίνου, ὑπεσχέθη ὅμως νά πράξει τοῦτο σέ μεταγενέστερη ἐπίσκεψή του στήν Κρήτη.⁹

Οἱ ἐπετειακές ἐκδηλώσεις γιά τόν ἑορτασμό τῆς συμπληρώσεως ἐκατό χρόνων ἀπό τά ἐγκαίνια τοῦ Ἱεροῦ Μητροπολιτικοῦ Ναοῦ τοῦ Ἁγίου Μεγαλομάρτυρος Μηνᾶ, τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Κρήτης, ἐλαμπρύνθησαν ἀπό τήν Πατριαρχική καί προεστωτική λειτουργική παρουσία τῆς Α.Θ.Π.,

⁶ Ὁπ. π., σ. 96.

⁷ Ὁπ. π., σ. 100.

⁸ Αὐτόθι.

⁹ Ὁπ. π., σ. 89.

του Οικουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου, ὁ ὁποῖος, προερχόμενος ἀπὸ τὴ Γαλλία, ἀφίχθηκε στὴν πόλιν τοῦ Ἡρακλείου τὸ μεσημέρι τῆς 10^{ης} Νοεμβρίου 1995, ἀλλὰ καὶ τῆς Α.Θ.Μ., τοῦ Πάπα καὶ Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας καὶ πάσης Ἀφρικῆς (†)κ.κ. Παρθενίου.

Ἡ Ἱερά Μητρόπολή μας, καὶ κατὰ τὴν Πατριαρχικὴ αὐτὴ ἐπίσκεψη, εἶχε τὴν ἀγαθὴ τύχη καὶ συγκυρία νὰ ὑποδεχθεῖ τὸν ὑψηλὸ προσκεκλημένο στὰ ὄριά της, ἐπὶ Ἀρχιερατίας τοῦ τότε Μητροπολίτου Εἰρηναίου, γιὰ νὰ τελέσει τὰ ἐγκαίνια τοῦ νεόδμητου Συνεδριακοῦ Κέντρου τῆς Ὁρθοδόξου Ἀκαδημίας Κρήτης, τὸ ἀπόγευμα τῆς 12^{ης} Νοεμβρίου ἰ.ἔ.¹⁰

Τὸν Παναγιώτατο ὑποδέχθηκαν στὸν ἀερολιμένα Χανίων καὶ τὸν συνόδευσαν μέχρι τὴν Ἀκαδημία ἢ Α.Θ.Μ. ὁ Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας κ.κ. Παρθένιος, οἱ Σεβασμιώτατοι Μητροπολίτες Κισάμου καὶ Σελίνου κ. Εἰρηναῖος, Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου κ. Εἰρηναῖος (νῦν Ἀρχιεπίσκοπος Κρήτης) καὶ ὁ Ἐντιμολογιώτατος Γενικός Διευθυντής τῆς Ο.Α.Κ. κ. Ἀλέξανδρος Παπαδερὸς. Στὴν τελετὴ τῶν Ἐγκαινίων, παρέστησαν, μεταξύ πολλῶν ἄλλων ἐπισήμων προσκεκλημένων, καὶ ὁ Ἐπίτιμος Πρόεδρος τῆς Νέας Δημοκρατίας, τέως πρωθυπουργός, (†) κ. Κωνσταντῖνος Μητσοτάκης, ἐπὶ τῆς πρωθυπουργίας τοῦ ὁποῖου ἔγινε καὶ ἡ πρώτη χρηματοδότηση τοῦ ἐγκαίνιαζόμενου ἔργου.

Κατὰ τὴν προσλαλιά του, ὁ οἰκεῖος Ποιμενάρχης ἔδωσε τὸ στίγμα γιὰ τὴν ἀποστολὴ τῆς νέας οἰκοδομῆς: «[...] Ἡ Ὁρθοδοξία κατέρχεται στὴ Μεσόγειο εἶπε τότε ὁ Πατριάρχης Ἀθηναγόρας. Ἀλλὰ ἡ Ὁρθοδοξία δὲν κατεβαίνει σήμερα μόνο στὴ Μεσόγειο. Πορεύεται καὶ στὸ Βορρᾶ καὶ στὴν Ἀνατολὴ καὶ στὸ Νότο καὶ στὴ Δύση. Τὸ θεοφρούρητο καὶ ταπεινὸ Φανάρι, μὲ τὴν ἀκοίμητη καντήλα του, σκορπᾷ καὶ σήμερα τὸ φῶς του στὴν Οἰκουμένη. Καὶ εἴστε σεῖς, Παναγιώτατε, σεῖς καὶ οἱ φωτισμένοι συνεργάτες σας, ποὺ ἐτοιμάζετε καὶ ὁδηγεῖτε σήμερα τὰ βήματα τῆς Ὁρθοδοξίας σὲ Ἀνατολὴ καὶ Δύση. Στὰ κέντρα τῶν ἁγίων τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησιῶν καὶ τῶν μεγάλων ἀποφάσεων τοῦ σημερινοῦ κόσμου. Διότι ἡ Ὁρθοδοξία μπορεῖ νὰ εἶπει, καὶ ὀφείλει νὰ εἶπει, τὸν λόγο της καὶ νὰ δώσει τὸ φῶς της σ' ἕναν κόσμο ποὺ φαίνεται νὰ πορεύεται ἐν τῇ σκοτίᾳ, διότι ἀπομακρύνεται ἀπὸ Ἐκεῖνον ποὺ εἶναι τὸ φῶς τοῦ κόσμου.

Ἡ Ὁρθοδοξία πορεύεται σήμερα σ' ἕνα νέο πλήρωμα τοῦ χρόνου, γιὰ νὰ πληρώσει καὶ νὰ συμπληρώσει, βεβαίως, καὶ μὲ τίς ἄλλες χριστιανικὲς Ἐκκλησίες, τὸ κενό, τὸ μέγα χάσμα ποὺ ἄνοιξε στὸν 20όν μας αἰῶνα ἡ κατάρρευση αἰώνιων πνευματικῶν ἀξιών καὶ ἄλλων καιρικῶν ιδεολογιῶν καὶ

¹⁰ Βλ.σχ. *Χριστὸς καὶ Κόσμος*, Περιοδικὴ Ἐκδοσὴ Ἱερᾶς Μητροπόλεως Κισάμου καὶ Σελίνου, Περίοδος Β', Ἔτος ΙΓ', Τεύχος 78, σ. 175.

ἀνθρωπίνων ἐλπίδων. Ἐνα πνευματικὸ κενό, ποὺ ἂν δὲν τὸ γεμίσουν θεϊκές, ἡμέρες καὶ δημιουργικὲς δυνάμεις μέσα στὴ συνείδησή μας καὶ στὰ πολιτεύματα τοῦ σημερινοῦ κόσμου, τὸ κενὸ αὐτὸ εἶναι ἔτοιμες νὰ τὸ καταλάβουν δαιμονικὲς καὶ βάρβαρες, ἀπάνθρωπες δυνάμεις τοῦ κακοῦ. Μερικοὶ ἀδελφοί μας παρεξηγοῦν καὶ κατακρίνουν αὐτὲς τὲς πορεῖες τῆς Ὁρθοδοξίας στὸ σύγχρονο κόσμο, λησμονῶντας τὸν ἐνωτικὸ λόγο τῆς προσευχῆς τοῦ Χριστοῦ, «ἵνα πάντες ἔν ὧσιν, καθὼς σύ, Πάτερ, ἐν ἐμοὶ καὶ ἐν σοί» (Ἰωάν. 17, 21). Λησμονῶντας ἀκόμη τὸν μέγα πόθο καὶ πόνο τῶν λαῶν τῆς γῆς, τὴν ἀδελφότητα καὶ τὴν εἰρήνη. Γιὰ μᾶς ὅμως τοὺς Ἑλληνες Χριστιανούς οἱ σημερινὲς πορεῖες τῆς Ὁρθοδοξίας ἔχουν καὶ ἕναν ἄλλο, ἰδιαίτερο Λόγο. Γιατί, ἂν στοὺς ἀρχαίους χρόνους ὁ Ἑλληνισμὸς πρόσφερε τὴ γλῶσσα του καὶ τὸν πολιτισμὸ του στὴ διάδοση τοῦ Εὐαγγελίου, στὴν ἐποχὴ μας ἡ Ὁρθοδοξία προσφέρει στὸν διάσπαρτο, στὸν οἰκουμενικὸ Ἑλληνισμό τὴν πνευματικὴ της στέγη, τοῦ μεταδίδει τὲς ζωηφόρες πνευματικὲς παραδόσεις καὶ γίνεται σημαία καὶ κιβωτὸς γιὰ τὸ Ἔθνος καὶ τὸ Γένος μας.

Παναγιώτατε, ἡ Ὁρθόδοξος Ἀκαδημία ἔγινε γιὰ νὰ διακονεῖ τὴν Ὁρθοδοξία στὸν τόπο μας, στὸ λαὸ μας καὶ εὐρύτερα στὸν κόσμο. Μὲ τὴν τριαντάχρονη πνευματικὴ της δραστηριότητα σὲ θεολογικά, οἰκουμενικά, κοινωνικά καὶ διάφορα ἄλλα συνέδρια, ἔχει ἤδη μία πολύτιμη ἐμπειρία καὶ προσφορὰ γιὰ τὴν Ὁρθοδοξία. Ἐλπίζουμε ὅτι μὲ τὸ νέο Συνεδριακὸ Κέντρο ποὺ ἐγκαινιάζουμε σήμερα ἡ προσφορὰ αὐτὴ θὰ εἶναι ἀκόμη πιὸ εὐλογημένη. [...].¹¹

Ὁ Οἰκουμενικὸς μας Πατριάρχης, προσκληθεὶς εἰς τὸ βῆμα τοῦ κατὰ μεστοῦ ἀπὸ ἀνθρώπους κάθε ἡλικίας νέου Συνεδριακοῦ Κέντρου, κατέπληξε τοὺς ἀκροατὲς του μὲ τὸν βαθύ στοχασμὸ του καὶ τὴν μεστή θεολογικὴ σκέψη του: «[...] Θαυμάζομεν τὰ ἔργα ταῦτα, τὰ καταστέφοντα τό πολὺ γῆρας ὑμῶν, ἀγαπητὲ ἀδελφέ Πρόεδρε τῆς Ὁρθοδόξου Ἀκαδημίας τῆς Κρήτης· γνωρίζομεν ὅτι ὑποκρύπτεται ὁ προσωπικὸς ὑμῶν ζήλος καὶ μόχθος, Ἐντιμολογίωτατε Ἀρχων τῆς καθ' ἡμᾶς Ἀγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας καὶ λίαν ἀγαπητὲ κύριε Ἀλέξανδρε Παπαδερὲ, Γενικὲ Διευθυντὰ τῆς Ὁρθοδόξου Ἀκαδημίας· διαισθανόμεθα τὰς πλήρεις φροντίδων διασκέψεις ὑμῶν, τῶν ἐντίμων μελῶν τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τοῦ περιπόστου τούτου τῆς Ἐκκλησίας Ἰδρύματος· τιμῶμεν τὸν ἰδρῶτα τῶν ἐνταῦθα ἐργασθέντων καὶ πάντων τῶν συντελεσθέντων τοῦ οἰκοδομήματος τούτου.[...].

Ἔργον τῆς Ἐκκλησίας θεοβούλητον καὶ διὰ τοὺς ἀνθρώπους σωτήριον εἶναι ἡ διαρκὴς ἐπανάληψις τῆς κλήσεως τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν ἄνθρωπον.

¹¹ Ἀλέξανδρος Κ. Παπαδερὸς, ΠΙΣΤΗ - ΕΠΙΣΤΗΜΗ - ΖΩΗ Ἡ Ὁρθοδοξία σὲ διάλογο, Ὁρθόδοξος Ἀκαδημία Κρήτης, Χανιά 2007, σ.σ. 18-19.

ἀνάβα, βλέψον, ἄκουσον, τήρησον! Καί θά εἶσαι μακάριος εἰς τήν κοινότητα τῶν κεκλημένων εἰς τό δεῖπνον τοῦ γάμου τοῦ Ἀρνίου (Ἀποκ. 19,9).[...].

Τήν τοιαύτην ἑτερότητα τῆς θεάσεως καί ἐπομένως τήν ἐπὶ τά χεῖρω ἐξελίξιν τῶν πραγμάτων διείδον ἐγκαίρως οἱ συλλαβόντες τήν ιδέαν ἀδελφός Κισάμου καί Σελίνου κύριος Εἰρηναῖος, βοηθούμενος ὑπό τοῦ ἀγαπητοῦ πᾶσιν ἡμῖν κυρίου Ἀλεξάνδρου Παπαδεροῦ. Καί ἀνεζήτησαν τρόπον καί τόπον διαλόγου τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν πρωτίστως μετὰ τῶν περὶ τήν πίστιν ἀμφιταλαντευομένων συνανθρώπων ἡμῶν, ἀλλά καί μετ' ἐκείνων, οἵτινες πορεύονται μακράν τῆς Ἐκκλησίας, ἀκόμη καί ἐναντίον αὐτῆς.[...].

Ὑπόβαθρον καί ὑπογραμμὸς τοῦ ἀσκουμένου ἐν τῇ Ὁρθόδοξῳ Ἀκαδημία διαλόγου ὑπάρχει αὐτὸς ὁ Λόγος, τὸ δεύτερον πρόσωπον τῆς Ἁγίας Τριάδος, Ἰησοῦς ὁ Χριστός, ὁ ἐν ἀρχῇ τοῦ παντός, 'δὶ οὐ τὰ πάντα ἐγένετο'. Ὁ Λόγος, ὅστις ἐγένετο σὰρξ καί ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν καί ἐθεασάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ' (Ἰωάν. 1,1 ἐξ.).

Ὁ διάλογος τῆς Ἐκκλησίας, ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ ἐμπνεόμενος καί κατευθυνόμενος, εἶναι διάλογος ἀγάπης καί ἀληθείας. Διάλογος καταλλαγῆς, ὡς προσφυῶς καλεῖται καὶ τὸ Δελτίον τῆς Ὁρθόδοξου Ἀκαδημίας. Διάλογος συμφιλώσεως καί εἰρήνης. Διάλογος πρᾶος, ἐπιεικής, φιλάνθρωπος, εὐθύς, διακριτικός, ἀνεκτικός, εὐρύς, ἀνοικτός, ἐλεύθερος, ἥτοι ὀρθόδοξος! Διότι εἶναι διάλογος πνευματικός, φέρων τὰ χαρίσματα καὶ τοὺς καρποὺς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ ὄχι ἀπλῶς, ὡς εἴπομεν, τῆς ἀνθρωπίνης μόνον νοήσεως καὶ μάλιστα τῆς ὡς ἀκράτου ὀρθολογισμοῦ νοουμένης καὶ ἐκδηλουμένης.

Τὴν ἀνωτέρω περὶ διαλόγου ὀρθόδοξον παράδοσιν καὶ θεώρησιν εἰς πρᾶξιν μεταποιήσασα, ἐχάραξε καὶ καθιέρωσεν ἡ Ὁρθόδοξος Ἀκαδημία τῆς Κρήτης κατὰ τρόπον καινοτόμον, δυναμικὸν καὶ ἀποτελεσματικὸν ἐπὶ τοπικοῦ, ἐθνικοῦ καὶ παγκοσμίου ἐπιπέδου, δεδομένου ὅτι, ὡς γνωρίζομεν, πλέον τοῦ ἡμίσεως τῶν συνεδρίων καὶ λοιπῶν δραστηριοτήτων αὐτῆς ἀσκοῦνται ἐπὶ διεθνοῦς καὶ οἰκουμενικοῦ ἐπιπέδου. Ἀσκεῖ δὲ τὸν διάλογον τοῦτον καὶ τὴν διακονίαν αὐτῆς ἡ Ὁρθόδοξος Ἀκαδημία πρὸς πᾶσαν κατεύθυνσιν ἀδιακρίτως, ἔχουσα πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν ὁλότητα καὶ ἐνότητα τοῦ ἀνθρωπίνου προσώπου καὶ τοῦ φυσικοῦ αὐτοῦ περιβάλλοντος.[...].¹²

Ἑπτὰ χρόνια πέρασαν, καὶ μόλις τὸν Ἰούνιο 2002, ἦλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου ὥστε ὁ Πατριάρχης Βαρθολομαῖος νὰ ἐπισκεφθῇ τὴν Ἐπαρχία Σελίνου, καὶ μάλιστα τὴν ἔδρα τοῦ Δήμου Ἀνατολικοῦ Σελίνου, τὸ χωρίο Καμπανός, (17 Ἰουνίου) καθὼς καὶ τὸ νοτιώτερο ἄκρο τῆς Ἐπαρχίας ἀλλὰ καὶ τῆς Εὐρώπης, τὴ νῆσο Γαῦδο, (19 Ἰουνίου), γνωστὴ κατὰ τοὺς Καινοδια-

¹² Ὁπ. παρ., σ.σ. 53-63.

θηκικούς χρόνους ως «Κλαυδία». Εἰς αὐτήν ἐναυάγησε ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ὁδηγούμενος δέσμιος πρὸς τὴ Ρώμῃ. Καί εἰς τίς δύο προαναφερθεῖσες περιοχές ὁ ἀσθενὼν Μητροπολίτης Κισάμου καὶ Σελίνου κ. Εἰρηναῖος ἐκπροσωπήθηκε ἀπὸ τὴν ἐλαχιστότητά μου, ἐκ τῆς θέσεως τότε τοῦ Πρωτοσυγκέλλου τῆς Μητροπόλεως, μεταφέροντας τὴν προσήκουσα προσλαλιά καὶ τὰ αἰσθήματα τοῦ πολιοῦ Μητροπολίτου, ὁ ὁποῖος θεώρησε ὡς «ἰδιαιτέραν εὐλογίαν τὴν ἐπίσκεψιν αὐτὴν, διότι εἶναι ἴσως ἡ πρώτη φορά πού Οἰκουμενικός Πατριάρχης στοὺς νεωτέρους χρόνους, ἐπισκέπτεται τὴν ἱστορικὴν ἐπαρχίαν Σελίνου, ὁ λαὸς τῆς ὁποίας διετήρησε καὶ διατηρεῖ μέχρι σήμερον δι' ἀγώνων καὶ θυσιῶν του, τὴν Ὁρθόδοξον Παράδοσιν καὶ τὴν Ἑλληνικὴν συνείδησιν».¹³

Διὰ τοῦ ἐμπεριστατωμένου λόγου του, ὁ Δήμαρχος Ἀνατολικοῦ Σελίνου κ. Δημήτριος Μπασιάς, ἔδωσε συνοπτικῶς, πλὴν ἐναργῶς τὴν εἰκόνα τῆς Ἐπαρχίας Σελίνου ἀπὸ τό παρελθόν μέχρι τὰ τελευταῖα ἔτη, καὶ ἡ θεοπρόβλητος τοῦ Γένους Κορυφὴ εὐφροσύνης ἀπεδέχθη τὴν τιμὴ τῆς ἀναγορεύσεως Αὐτῆς εἰς Ἐπίτιμο Δημότη Ἀνατολικοῦ Σελίνου, ὑπογραμμίζοντας ὅτι: «[...] Γνωρίζομεν πλεόν ὁποίων Ἀγίων συμπολίτης, ὁποίων ἡρώων συναγωνιστῆς, ὁποίων μαρτύρων, γυναικῶν καὶ ἀνδρῶν καὶ παιδιῶν ἀκόμη θαυμαστικής, ὁποίων μεγαλουργημάτων, ἀλλὰ καὶ δικαίων προσδοκιῶν μέτοχος καθίσταται ὁ Πατριάρχης διὰ τῆς ἀναγορεύσεως αὐτοῦ εἰς Ἐπίτιμον Δημότην Ἀνατολικοῦ Σελίνου.[...]».¹⁴ Προβληματίσθηκε μάλιστα ἐντόνως διὰ τὴν ἐπιούσα ἐγκατάλειψη τῆς ὑπαίθρου, διέγνωσε ὅμως καὶ παρότρυνε: «[...] αἱ δημιουργηθεῖσαι ἐστὶ ἀναπτύξεως κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Σελίνου, ἀποδεικνύουν ὅτι ἡ Ἐπαρχία σας καὶ δυναμικὴν ἔχει καὶ προοπτικές. Ἀρκεῖ ἡ ἀνάπτυξις νὰ ἀξιοποιῇ τὰ εἰδικὰ πλεονεκτήματα τοῦ ὠραίου καὶ παραγωγικοῦ τόπου σας, νὰ δημιουργῇ προϋποθέσεις παραμονῆς τῶν νέων εἰς τὰ πατρία χῶματα, νὰ σημαίνει πρωτίστως βελτίωσιν τῆς ποιότητος ζωῆς τῶν ἀνθρώπων, νὰ συμβάλῃ εἰς τὴν ἀναγκαίαν ἰσόρροπον ἀνάπτυξιν ὁλοκλήρου τῆς Κρήτης. [...]».¹⁵

Ὅμοιως καὶ εἰς τὴν νήσο Γαῦδο, ὁ Πρωτοσύγκελλος τῆς Μητροπόλεως ὑπεδέχθη τὴν Α.Θ.Π. ἐξαίροντας εἰς τὴν προσλαλιά του τὴν μεγάλη τιμὴ γιὰ τοὺς κατοίκους τῆς νήσου νὰ ἔχουν ἀνάμεσά τους γιὰ πρώτη φορά Οἰκουμενικό Πατριάρχη, «[...] τὸν Πρωτοκορυφαῖο τῆς Ὁρθοδοξίας μας, ὁ

¹³ Ἀπὸ τὴν ὁμιλία τοῦ Μητροπολίτου Εἰρηναίου, κατὰ τὴν ὑποδοχὴ τῆς Α.Θ.Π. εἰς Καμπανὸ Σελίνου (17-06-2002). (Ἀναγνωσθεῖσα ὑπὸ τοῦ Πρωτοσυγκέλλου τῆς Μητροπόλεως, Ἀρχιμ. Ἀμφιλοχίου Ἀνδρονικάκη). *Χριστὸς καὶ Κόσμος*, Περιοδικὴ Ἑκδόσις Ἱερᾶς Μητροπόλεως Κισάμου καὶ Σελίνου, Περίοδος Β', Ἔτος ΚΑ', Τεύχος 128, σ. 40.

¹⁴ Ὁπ. π., σ. 41.

¹⁵ Ὁπ. π., σ. 43.

Ὅποιος καθημερινά ἀναδεικνύετε τήν Παναγιότητά Σας ‘τύπον τῶν πιστῶν’ καί γίνεστε τό ‘ἀρχέτυπο τοῦ βίου’. Ὅστις δέν συσχηματίζετε μέ τόν ‘νῦν αἰῶνα’, ἀλλά διά τῶν ἱστορικῶν Σας πρωτοβουλιῶν, μεταφέρετε τίς ἀμετάθετες Θεῖες Ἀλήθειες στίς πνευματικές συντεταγμένες τῶν καιρῶν μας, ἀναλύοντας τό Φῶς τοῦ Χριστοῦ σέ πλήθος χρωμάτων καί ἀποχρώσεων ὀρθῆς πίστεως καί ὀρθῆς πράξεως.[...]»¹⁶, ὅπως τόνισε αὐτολεξεί.

Στή συνέχεια ὁ Πατριάρχης εὐλόγησε πατρικῶς καί συνεχάρη ἐγκαρδίως τοὺς κατοίκους γιά τήν ἐπιλογή τους νά παραμένουν «[...] εἰς τήν ἀκρόνησον ταύτην, ἀληθινόν οἰκολογικόν παράδεισον, ὅπου εὐρίσκουν καταφυγὴν καί ἀνάπausιν κυρίως τὰ ἀποδημητικά πετεινά τοῦ οὐρανοῦ».¹⁷ Προέτρεψε δέ «[...] πάντας καί ἓνα ἕκαστον ὅπως, παραμένοντες ἐνταῦθα, διατηρῇτε ἀλωβήτους τοὺς πατροπαράδοτους θησαυροὺς τῆς πίστεως καί τοῦ Γένους, γινόμενοι φωστήρες ἐν κόσμῳ, φαίνοντες διά τῆς εὐλαβοῦς ζωῆς σας καί δοξάζοντες τόν ἐν ἀνθρωπίναις ἀπορίαις ἐπεμβαίνοντα θαυμαστῶς Κύριον... φυλάσσοντες ἀμετακινήτως τήν πατρογονικὴν γῆν, σεβόμενοι τήν αἰωνόβιον ἱστορίαν καί τόν ὑπέροχον ἀπὸ πλευρᾶς οἰκολογίας τόπον τοῦτον.[...]».¹⁸

Εἶναι γνωστό, ὅτι ἡ μέριμνα τοῦ Πατριάρχου γιά τόν διάλογο καί τήν ἐνότητα μεταξύ τῶν Ἐκκλησιῶν τυγχάνει ἀνύστακτη καί διαρκῆς. Τό ἐγχεῖρημα δέν εἶναι καθόλου εὐκόλο καί ἡ πορεία τοῦ διαλόγου εἶναι μακρά, περνώντας μέσα ἀπὸ πολλά στάδια ἀνάπτυξης καί ὀρίμανσης, ἀπὸ τότε πού ξεκίνησε τό πρῶτο Συνέδριο τῆς Ἐπιτροπῆς «Πίστις καί Τάξις» τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν στή Λωζάνη τό 1927, μέχρι τῶν ἡμερῶν μας. Ἡ σύγκληση τῆς Ὁλομέλειας τῆς εἰρημένης Ἐπιτροπῆς «Πίστις καί Τάξις» τό 2009 στό Κολυμβάρι Χανίων, καί μάλιστα στήν Ὁρθόδοξο Ἀκαδημία Κρήτης, γιά «εἰλικρινῆ ἀναζήτηση τῆς ὁρατῆς ἐνότητος, τήν ὁποία οἱ πάντες ποθοῦν καί στήν ὁποία ὅλοι καλούμαστε»¹⁹, ἔδωσε τό ἔναυσμα γιά τήν τρίτη ἐπίσκεψη τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου στή Μητρόπολή μας. Ἡ ἐπίσκεψη αὐτή εἶχε ἰδιαίτερη βαρύτητα, καθὼς ἡ ἐλαχιστότητά μου τόν ὑποδέχθηκε γιά πρώτη φορά ὡς Μητροπολίτης Κισάμου καί Σελίνου, ὕστερα ἀπὸ τήν οἰκειοθελὴ παραίτηση τοῦ πολιοῦ Γέροντος Μητροπολίτου Εἰρηναίου καί τήν ἐκλογή μου ὡς διαδόχου του, τό 2005.

Ὁ Παναγιώτατος ἀφίχθη εἰς τήν Κίσαμο τό ἀπόγευμα τῆς 6^{ης} Ὀκτωβρίου

¹⁶ Ὁπ. π., σ. 44.

¹⁷ Ὁπ. π., σ. 47.

¹⁸ Ὁπ. π., σ. 47-48.

¹⁹ «...in an earnest search for the visible unity, for which we all yearn and to which we are all called». Ὁμιλία τῆς Α.Θ.Π. κατὰ τήν ἑναρξιν τῶν ἐργασιῶν τῆς Ὁλομέλειας τῆς Ἐπιτροπῆς «Πίστις καί Τάξις», Ο.Α.Κ., 7-10-2009.

2009. Έγινε δεκτός μέ τιμές Αρχηγού Κράτους στήν κεντρική πλατεία «Αναγνώστου Σκαλίδη», στήν είσοδο τῆς πόλεως Κισάμου. Κατά τήν αντιφώνησή του πρός τήν προλαλήσασα Δήμαρχο Κισάμου, κ. Εὐφροσύνη Σκουλάκη, μεταξύ ἄλλων εἶπε τά ἑξῆς: «[...] Ἀλλά τό Συνέδριον εἰς τήν Ὁρθόδοξον Ἀκαδημίαν εἶναι μόνον ἡ ἀφορμή διά νά ἔλθωμεν πλησίον σας. Ἡ αἰτία εἴσθε ἐσεῖς οἱ ἴδιοι! Τά παιδιά μας! Ἡ παρουσία νέου Μητροπολίτου, ἀξίου διαδόχου τοῦ μεγάλου Εἰρηναίου, τοῦ Ἱερωτάτου Κισάμου καί Σελίνου κ. Ἀμφιλοχίου. Ἡ Κρήτη ἡ ἴδια! Αὐτά μᾶς ἔφεραν πλησίον σας. Καί φέρομεν καί ἀπονέμομεν εἰς ὅλους ὅλην τήν ἀγάπην καί τήν στοργήν καί τήν εὐλογίαν τοῦ πολυπάθου Φαναρίου, τοῦ εἰς τά πέρατα τῆς οἰκουμένης διακονοῦντος τόν Χριστόν καί τό Εὐαγγέλιον πανσέπτου Ἀποστολικοῦ καί Πατριαρχικοῦ Οἰκουμενικοῦ ἡμῶν Θρόνου. [...]»²⁰, διαμηνύοντας πρός ὅλους τά ἐγκάρδια αἰσθήματά του.

Κατά τήν ἐπίσημη Δοξολογία εἰς τόν Μητροπολιτικό Ναό ἡ ταπεινότητά μου προσεφώνησε τόν Πατριάρχη τοῦ Γένους ἐξαίροντας τήν σημασία τοῦ Πατριαρχικοῦ Θεσμοῦ, τοὺς ἀρρήκτους δεσμούς τῆς Μητροπόλεως ἀπό τήν ἐποχή ἀκόμη τῆς Α΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου μέχρι σήμερα, ἀλλά καί τήν πολυσχιδή μαρτυρική ἀλλά καί αἰφωτο πορεία τῆς Πρωτόθρονης Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως. Καταθέτουμε ὀρισμένα μόνον ἀποσπάσματα ἀπό τήν ὁμιλία.

«[...] Ὁ τετραπέρατος κόσμος τῆς Ἑσπερίας Κρήτης, τῶν εὐλογημένων Ἑπαρχιῶν τῆς Κισάμου καί τοῦ Σελίνου χαίρει καί ἐπαγάλλεται διά τήν σημερινήν λαμπροφόρον ἡμέραν. Διότι, ἐνῶ ‘πρός ἐσπέραν ἐστίν καί κέκληκεν ἤδη ἡ ἡμέρα’, ὡς ἄλλος νοητός ἥλιος εὐρίσκεσθε μεταξύ ἡμῶν διερμηνεύοντες τάς Γραφάς καί τήν Ἱστορίαν καί μεταφέροντες τάς παραδόσεις τοῦ Γένους καί τῆς Ρωμιοσύνης ὄχι ὡς νεκρά γράμματα, ἀλλ’ ὡς ρήματα καί βιώματα ζωῆς αἰωνίου εἰς τόν πιστόν τοῦ Θεοῦ λαόν καί εἰς τόν ἱερόν κλῆρον τῆς δεσποτείας Σας.

«[...] Ἡ ἐν μέσῳ ἡμῶν ἀναστροφή, κατά τήν ὥραν ταύτην, τῆς ἐξεχούσης προσωπικότητός Σας ‘ζωντανεῦει’ -τώρα καί πάντοτε- ‘τήν ἀκοίμητη συνείδηση τοῦ Γένους’, κατά τό προρρηθέν. Εἰς τά ταπεινά ὄρια τῆς Μητροπολιτικῆς Περιφερείας μας φιλοξενῶμεν τήν Οἰκουμένην. Εἰς τόν περιορισμένον χώρον τῆς ἱστορικῆς πόλεώς μας δεχόμεθα τόν Ἀχώρητον. Ἐν τοῖς μυχίοις τῶν καρδιῶν μας ἀνευρίσκομεν τόν ἡγαπημένον Νυμφίον καί Ἐπίσκοπον, ἐν τῇ μακραίωνῃ παρόδῳ τοῦ χρόνου ἀνακαλύπτομεν τήν ἀρχήν τῆς ἱστορίας μας, εἰς τάς ἐλίξεις τῶν ἐνιαυτῶν τῆς χρηστότητος τοῦ

²⁰ *Χριστός καί Κόσμος*, Περιοδική ἔκδοσις Ἱ. Μητροπόλεως Κισάμου καί Σελίνου, Περίοδος Γ΄, Ἔτος ΚΖ΄, τεύχος 23, σ. 133.

Κυρίου ἀπαντῶμεν τὴν ἀπαρχὴν τοῦ πολιτισμοῦ μας, εἰς τό μαρτυρικόν καὶ σταυρούμενον σῶμα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ψηλαφῶμεν τοὺς τύπους τῶν ἡλῶν καὶ μαρτυροῦμεν τὴν ἀνάστασιν. Γινόμεθα υἱοὶ φωτός καὶ ἀναστάσεως, τέκνα φωτόμορφα τῆς Ἀγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας, ἑμέλη ἐκ μέρους, γόνοι τῆς Μιᾶς Κοιτίδος. [...]

[...] Εἰς τὴν σημερινὴν ἐποχὴν, εἰς τὰς ἀπαρχὰς τῆς τρίτης χιλιετίας, ὅταν τὰ τεῖχη τῶν ἀπολυταρχικῶν καθεστώτων ἔχουν καταρρεύσει, ἡ πληθυσμιακὴ μεῖξις τῶν λαῶν εἶναι γεγονός ἀνεπίστρεπτον καὶ μέγεθος καθοριστικόν, ἡ ἐπιθυμία μιᾶς Εὐρώπης ἡνωμένης καὶ ἰσχυρᾶς καθίσταται ὁσημέρα πραγματικότης, ἡ τραγικότης τοῦ ἀνθρώπινου προσώπου αὐξάνει ἐντός τοῦ καλλιεργουμένου ἐπιτηδεῖως κλίματος φόβου, ἀβεβαιότητος καὶ ἀνασφαλείας, ὅταν ἡ ἀδυναμία ἀντιμετώπισεως τῆς ἐνεστώσης οἰκονομικῆς κρίσεως δίδει βαρυσήμαντα διὰ τὸν ἀνθρώπινον βίον ἀποτελέσματα, ὅταν αἱ πρόοδοι τῆς ἐπιστήμης, τῆς ἱατρικῆς καὶ τῆς τεχνογνωσίας λύνουν προβλήματα ἀλλὰ καὶ δημιουργοῦν ἐντόνους προβληματισμούς, διαπορίας καὶ κρίσεις συνειδήσεως δεικνύοντας τὴν ἀδυναμίαν τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου νὰ χειριστῇ διακριτικῶς καὶ ἐν συνέσει τὴν εὐρύτητα τοῦ πνεύματός του, τότε ὁ ρόλος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου γίνεται ὅσον ποτέ ἄλλοτε ἀναγκαῖος καὶ καθοριστικός. Καὶ ἀποτελεῖ εὐτύχημα καίριον ὅτι εἰς τοὺς δυσκόλους καὶ κρισίμους αὐτοὺς χρόνους ἡ παρουσία τοῦ Σεπτοῦ Προκαθημένου Του, Ὑμῶν Θειότατε Πάτερ καὶ Δέσποτα, τυγχάνει ἐνεργός, σύντονος, ἐπίκαιρος, δραστήριος, ἀκάματος, τελεσφόρος.

Τὸ ἀστραπόμορφον Φανάριον γνωρίζει ἐν τῇ συστολῇ του νὰ ὁμιλῇ διὰ τῆς σιωπῆς τὴν γλῶσσαν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος. Ἐν τῷ περιορισμῷ καὶ τῇ ταπεινώσει τοῦ ἔχει τὴν ἰκανότητα νὰ δημιουργῇ ἀτραπούς καὶ νὰ διαπλάτυνει ὀρίζοντας, ὥστε ὁ σημερινὸς ἄνθρωπος νὰ δύναται νὰ πολιτευτῇ ἀγίως, νουνεχῶς καὶ σωφρόνως. Ὅταν τοῦτο καθίσταται ἀναγκαῖον, ὑψώνει τὸ ἀνάστημά του καὶ ἀρθρώνει λόγον δίστομον καὶ χρυσορρόον προκειμένου νὰ ὑπερασπισθῇ τὸ δίκαιον καὶ τὴν ἀλήθειαν. Γνωρίζει τὴν θέσιν του καὶ κατανοεῖ τὴν περιστάσιν του. Τὸ βάρος ὅμως τῶν παρελθόντων αἰώνων καὶ ἡ κληρονομία πού φέρει ἐπὶ τῶν ὤμων του, ὁ βαρύτιμος αὐτοκρατορικός σάκκος καὶ τὸ βασιλικόν στέμμα, ὁ ἀλουργῆς ἐπισκοπικός μανδύας πού φέρουν τὰ στίγματα τῶν αἱμάτων ἀγίων καὶ ἡρώων δέν ἀφήνουν περιθώρια σιωπῆς. Ἀκόμη κι' ἂν οἱ ἄνθρωποι σιωπήσουν, οἱ λίθοι κεκραῶνται. Ἀκόμη κι' ἂν αἱ συνθῆκαι ἐπιτάσσουν, ὁ πιστός λαός τοῦ Θεοῦ καὶ ὁ τετιμημένος ἱερός κληρὸς ἀναγνωρίζουν τὴν κολυμβήθρα καὶ τὰ φωτιστικά καὶ σωτήρια νάματα ἐντός τῶν ὁποίων ἔχουν ἐμβαπτισθῇ. Ὁσφραίνονται τὴν εὐωδίαν τοῦ Μύρου μέ τὸ ὅποιον ἔλαβον τὰ χαρίσματα τοῦ Παναγίου Πνεύματος καὶ προσκυνοῦν εὐλαβικά τὴν πανακήρατον δεξιάν τοῦ πεφημισμένου μυρεψοῦ.

Ἡ ἀπέραντος Κρητικὴ ὑπαιθρος, ἡ εἰκὼν τῶν εὐλογημένων ἐπαρχιῶν τῆς Κισάμου & τοῦ Σελίνου -μέχρι τὴν ἀκριτικὴν Γαῦδον- ἐναλασσομένη ὑπὸ τῶν σκληροτραχήλων καὶ γυμνῶν βράχων, τοῦ ὄγκου τῶν Λευκῶν ὀρέων, μέχρι τῶν καταφύτων κάμπων καὶ τῶν πολυτίμων δασῶν, ὑπὸ τῆς ἀπεραντοσύνης τοῦ οὐρανοῦ ἕως τῆς κυριαρχίας τῆς θαλάσσης καὶ τοῦ κράτους τοῦ ἀέρος, ἡ πλουσιωτάτη καὶ ἐν πολλοῖς σπανία χλωρίς καὶ πανὶς τῆς ἐνδοχώρας, οἱ βουνοὶ καὶ αἱ φάραγγαι, τὰ τοπία μοναδικοῦ φυσικοῦ κάλλους καὶ τὰ μνημεῖα τῆς φύσεως συναντοῦν εἰς τὴν κατηξιωμένην μορφήν Σας τὸν συνοδίτην καὶ τὸν συνοδοιπόρον εἰς τὸν ἀγῶνα ἐπιβιώσεως καὶ σωτηρίας των. Ἀναγνωρίζουν τὸν πρωτοστάτην καὶ τὸν ὑπέρμαχον διὰ τὴν ἀφύπνισιν τῆς ἀνθρωπίνης συνειδήσεως προκειμένου νὰ προστατευθῇ τὸ φυσικὸν περιβάλλον ὁλοκλήρου τοῦ Πλανήτου μας. Ἐξαγγέλουν τοὺς ἐπιτυχεῖς στόχους σας, ὥστε τὸ πρόβλημα τοῦ περιβάλλοντος νὰ θεωρῆται καὶ νὰ ἀντιμετωπίζεται ὡς κατ' ἐξοχὴν ἠθικὸν πρόβλημα καὶ κάθε παραβίασις καὶ καταστροφή του ὡς ἀμαρτία, ὅπως καὶ εἶναι.[...]»²¹.

Στὴ συνέχεια παραθέτουμε ἀξιοχρέως τὴν ἐμπνευσμένη ὁμιλία τοῦ Παναγιωτάτου, τὴν ὁποία ὡς ἱερά παρακαταθήκη φυλάττομε εἰς τίς καρδιές μας καὶ ὡς ἀλάνθαστο πηδάλιο διακρατοῦμε εἰς τὴν ἐν Χριστῷ διακονία μας.

«Ὁμιλία τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου ἐν τῷ Ἱερῷ Μητροπολιτικῷ Ναῷ Εὐαγγελισμοῦ τῆς Θεοτόκου Κισάμου

Ἱερώτατε ἀδελφέ ἄγιε Κισάμου καὶ Σελίνου, ποιμενάρχα τῆς Ἱερᾶς ταύτης Μητροπόλεως, Ἱερώτατοι ἀδελφοί,

Ἐξοχώτατοι καὶ Ἐντιμότατοι Ἄρχοντες, Τέκνα ἐν Κυρίῳ προσφιλῇ καὶ περιπόθητα,

Ἀπὸ κέντρου ψυχῆς καὶ καρδίας δοξάζομεν τὸ ὑπερύμνητον ὄνομα τοῦ Θεοῦ, ὁ Ὅποῖος μᾶς ἠξίωσε νὰ ἔλθωμεν διὰ μίαν εἰσέτι φοράν εἰς τὴν ἀγιότοκον καὶ ἡρωτόκον Κρήτην καὶ εἰς τὴν εὐάνδρον Κίσαμον, κομίζοντες τὴν στοργὴν καὶ τὴν εὐλογίαν τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει σεβασμίας Μητροπὸς καὶ τροφοῦ τοῦ Γένους ἡμῶν, Ἀγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας.

Καὶ εἶναι ἡ συγκίνησις καὶ ἡ χαρὰ ἡμῶν μεγάλη, διότι εὐρίσκομεν εἰς τὴν θέσιν τοῦ ἐκδαπανηθέντος διὰ τὴν Ἐπαρχίαν ταύτην Μητροπολίτου πρώην Κισάμου καὶ Σελίνου κ. Εἰρηναίου, ἀντάξιον διάδοχον καὶ συνεχιστὴν τοῦ ἔργου του, τὸν Ἱερώτατον Μητροπολίτην σας κ. Ἀμφιλόχιον, ἄνδρα ἱεροπρεπῆ καὶ ἐνάρετον, τὸν ὁποῖον καὶ σᾶς καλοῦμεν νὰ ἀγαπήσετε ὅσον καὶ

²¹ Χριστὸς καὶ Κόσμος, Περιοδικὴ ἔκδοσις Ἱ. Μητροπόλεως Κισάμου καὶ Σελίνου, Περίοδος Γ', Ἔτος ΚΖ', τεῦχος 23, σ. 134-136.

τόν μεγάλον προκάτοχόν του, νά τόν ἐμπιστευθῇτε ἐν ὑπακοῇ πίστεως καί νά συνεργασθῇτε προθύμως μαζί του διά τήν περαιτέρω πνευματικήν, ἡθικήν καί κοινωνικήν ἀνάπτυξιν τῆς θεοσώστου Μητροπόλεως, πρὸς δόξαν Θεοῦ καί ἐπ' ἀγαθῷ ὑμῶν τῶν ιδίων, κλήρου δηλαδή καί λαοῦ τῶν δύο ἱστορικῶν Ἐπαρχιῶν, αἱ ὁποῖαι συνιστοῦν τήν Μητρόπολιν. Τά θεμέλια, τά ὁποῖα ἔθεσεν ὁ καί εἰς τό πολίον ἀκόμη γῆρας του «ζέων τῷ πνεύματι» Ἱερώτατος Μητροπολίτης κ. Εἰρηναῖος, εἶναι πολύ σταθερά καί εὐλογημένα. Ἐπ' αὐτῶν ὁ διάδοχός του, τῇ συνεργασίᾳ κλήρου, μοναστικῶν ἀδελφοτήτων καί πιστοῦ λαοῦ, καλεῖται νά συνεχίσῃ κτίζων καί καλλωπίζων καί ἐπιστεγάζων ἀόκνως καί συστηματικῶς, πρὸς τόν καταρτισμόν τῶν Ἀγίων εἰς ἔργον διακονίας, εἰς οἰκοδομήν τοῦ Σώματος τοῦ Χριστοῦ, μέχρις ὅτου φθάσετε οἱ πάντες εἰς τήν ἐνότητα τῆς πίστεως καί τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ (Εφεσ. 4, 12-13).

Εὐρίσκεσθε, ἀγαπητοί, ὑπὸ τήν κραταίαν σκέπην καί προστασίαν τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου, εἰς τόν Εὐαγγελισμόν τῆς Ὁποίας εἶναι ἀφιερωμένος ὁ Ἱερός οὗτος Μητροπολιτικός Ναός. Ἄλλ' ἔχετε καί ἄλλους, πολλούς οὐρανίους προστάτας καί πρέσβεις πρὸς Κύριον. Αὖριον μάλιστα ἐορτάζεται ἡ μνήμη τοῦ Ὁσίου Ἰωάννου τοῦ Ἐρημίτου καί τῶν σὺν αὐτῷ ἐνενήκοντα καί ὀκτῶ Θεοφόρων Πατέρων. Ὁποῖα εὐλογία! Ἐνα σύννεφον ἀπὸ Ἀγίους σᾶς σκεπάζει! Καί μαζί μέ τούς αὖριον ἐορτάζοντας, τῶν ὁποίων τήν χάριν ἐπικαλούμεθα εἰς βοήθειαν ὄλων, ἔχετε τούς Νεομάρτυρας Μελχισεδέκ τόν Ἐπίσκοπον, Ἐμμανουήλ, Γεώργιον, Ἀνεζίναν καί Μαρίαν καί εἴ τινα ἕτερον, καί, βεβαίως, τόν πολιοῦχον σας Ἅγιον Σπυρίδωνα Τριμυθοῦντος, ὁ ὁποῖος εἶναι ὁ ποταμός τῶν θαυμάτων ὁ πλημμυρέστατος! Ἐχετε ἐπίσης, λαμπράν ἐπιτόπιον ἐκκλησιαστικὴν παράδοσιν καί κληρονομίαν. Ἐχετε τό φωτεινόν παράδειγμα τοῦ πολιοῦ Μητροπολίτου Εἰρηναίου καί ἄλλων ἀξίων παλαιότερων Ἱεραρχῶν, οἱ ὁποῖοι σᾶς ἐποίμαναν θεαρέστως, φιλοστόργως καί θυσιαστικῶς. Ἐχετε τήν ἀμέριστον πνευματικὴν συμπαράστασιν, προστασίαν, στοργήν καί εὐλογίαν τῆς Μητρός Ἐκκλησίας, τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, τό ὁποῖον, ἀπὸ τοῦ ὕψους τοῦ Σταυροῦ του, σᾶς μεταδίδει ἐλπίδα, ὑπομονήν, φῶς καί ζωὴν Χριστοῦ. Ἐχετε ὀλοκάρδιον τήν ἀγάπην τοῦ Πατριάρχου – οὐδέποτε σᾶς λησμονοῦμεν εἰς τὰς προσευχὰς μας! – καί ὀλόθυμον τήν εὐχὴν του. Μέ τὰ μεγάλα ταῦτα ἐφόδια συνεχίσατε ἐν ἀγάπῃ πρὸς ἀλλήλους, ἐν ὁμονοίᾳ, ἐν ἀδελφικῇ ἀλληλοσυμπαράστασει καί ἀλληλεγγύῃ, τήν ἐν Χριστῷ πορείαν σας εἰς τήν ὁδόν τῆς ζωῆς. Μακράν ἀπὸ σᾶς μίση καί διχοστασίαι καί πάθη καί διαιρέσεις καί ἀντεκδικήσεις καί ὅλα ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα λυποῦν καί ξανασταυρώνουν τόν Χριστόν καί χαροποιοῦν τόν διάβολον. Ἀξίως τῆς κλήσεώς σας περιπατεῖτε πάντοτε, ἀφορῶντες μόνον εἰς τήν ἀγάπην, τήν φιλανθρωπίαν καί τό ἔλεος τοῦ Θεοῦ.

Εὐχαριστοῦμεν θερμότατα, Ἱερώτατε ἀδελφέ Μητροπολίτα Κισιάμου καὶ Σελίνου κ. Ἀμφιλόχιε, τόσον διὰ τὴν θερμὴν ὑποδοχὴν ἡμῶν καὶ τῆς τιμίας Πατριαρχικῆς συνοδείας μας, ὅσον καὶ διὰ τοὺς εὐλαβεῖς λόγους τῆς προσφωνήσεώς σας. Μαζί μὲ ὑμᾶς εὐχαριστοῦμεν καὶ τὸν περὶ ὑμᾶς Ἱερόν Κληρὸν τῆς θεοσώστου ἐπαρχίας σας διὰ τὸ ωραῖον δῶρον τῆς ἀγάπης σας, τὸ ὁποῖον κατοπτρίζει τὴν ἀφοσίωσίν σας ὄχι μόνον εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Πατριάρχου, ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτόν τοῦτον τὸν ἅγιον καὶ θεοκατάστατον θεσμόν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, τῆς πρωτοθρόνου καὶ πρωτευθύνου Ἐκκλησίας, εἰς τὴν ὁποίαν ἔχετε καὶ σεῖς τὸ ἀκριβὸν προνόμιον νὰ ἀνήκετε. Κύριος μνησθεῖ τῆς ἀγάπης σας! Δεχθῆτε καὶ σεῖς, Ἱερώτατε, ὡς Πατριαρχικὴν εὐλογίαν τὸ ἐνθύμιον τοῦτο καὶ εὐχεσθε πάντοτε ἐκτενῶς ὑπὲρ ἡμῶν. Νὰ ζῆτε, νὰ ἀρχιερατεύετε θεοφιλῶς εἰς ἔτη πλείστα καὶ ὑγιεινά, τιμώντες παντοιοτρόπως τὴν ἐμπιστοσύνην τῆς Ἐκκλησίας.

Ἄλοιπόν, ἀδελφοί, χαίρετε, καταρτίζεσθε, παρακαλεῖσθε, τὸ αὐτὸ φρονεῖτε, εἰρηνεύετε, καὶ ὁ Θεὸς τῆς ἀγάπης καὶ εἰρήνης ἔσται μεθ' ὑμῶν! (Β' Κορ. 13, 11).».²²

Εἰς τὴν συνέχεια ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης ἐπισκέφθηκε τὸ Ἀνουσάκειο Ἰδρυμα – Θεραπευτήριον, γιὰ τὸ ὁποῖο ἐτόνισε χαρακτηριστικά: «[...] Μᾶς καταπλήσσει εὐχαρίστως καὶ μᾶς ἐνθουσιάζει ἡ εὐρύτης τῆς καμπύλης τῶν ὑπηρεσιῶν καὶ δραστηριοτήτων τοῦ Ἀνουσακείου, αἱ ὁποῖαι ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ νέου Μητροπολίτου κ. Ἀμφιλοχίου, ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἀκαταπονήτου καὶ χαρισματικοῦ π. Ἀντωνίου, ἀνεπτύχθησαν εἰς ὕψιστον βαθμόν. [...] Δέν εὐρισκόμεθα εἰς ἓνα σύνηθες, λοιπόν, Ἰδρυμα τοῦ εἶδους, ἀλλ' εἰς μίαν εὐλογημένην ἀγκάλην τῆς ἀγάπης τῆς Ἐκκλησίας καὶ μίαν κυψέλην ἱεροῦ ἔργου ἀξιοθαυμάστου. Ταῦτα πάντα μᾶς ἐπιτρέπουν νὰ σεμνυνώμεθα ὡς Μήτηρ Ἐκκλησία τῆς Κωνσταντινουπόλεως διὰ τὸ 'καμάρι' αὐτὸ τῆς ἐκλεκτῆς ταύτης Ἐπαρχίας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου καὶ συγχαίρομεν ἀπὸ κέντρου ψυχῆς τὸν ἰδρυτὴν σεβάσμιον γέροντα Μητροπολίτην κ. Εἰρηναῖον καὶ τὸν σήμερον ἀξίως συνεχίζοντα τὸ ἔργον τοῦ Πρόεδρου τοῦ Ἀνουσακείου Ἱερώτατον Μητροπολίτην κ. Ἀμφιλόχιον, τὸν ρέκτην Διευθυντὴν αὐτοῦ π. Ἀντώνιον Ἀρετάκην καὶ πάντας τοὺς ἀξίους συνεργάτας των, πάντας τοὺς Εὐεργέτας τοῦ Ἰδρύματος. [...]».²³

Μετά τὴν ἐπίσκεψιν στοῦ Ἀνουσάκειο Ἰδρυμα, ὁ Πατριάρχης τοῦ Γένους ἐτέλεσε τὰ ἐγκαίνια τοῦ Μουσείου «ΕΙΡΗΝΑΙΟΣ ΓΑΛΑΝΑΚΗΣ», τὸ ὁποῖο στεγάζεται στὸν ισόγειο χώρῳ τοῦ Οἰκοτροφείου Θηλέων τῆς Μητροπόλεως.

²² Ὁπ. π., σ.137-138.

²³ Ὁπ. π., σ. 141.

Κατά τό διήμερο τῆς παραμονῆς του στά Χανιά καί τή Μητρόπολή μας, ὁ Παναγιώτατος προήδρευσε πανηγυρικής Συνεδρίας τοῦ Δ.Σ. τῆς Ο.Α.Κ., τῆς ὁποίας καί εἶναι Ἑταῖρος, ἐνῶ ἔγινε ἐπισήμως δεκτός εἰς τήν Ἱερά Πατριαρχική καί Σταυροπηγιακή Μονή Παναγίας Ὁδηγητρίας Γωνιάς, ὡς ὁ κανονικός Ἐπίσκοπος Αὐτῆς. Ἡ Μητρόπολή μας σεμνύνεται καί καυχᾶται γιά τήν ὕπαρξιν τοῦ ἱστορικοῦ αὐτοῦ Σταυροπηγίου, πού ἀποτελεῖ τή ζωντανή παρουσία τοῦ μαρτυρικοῦ, πλήν τηλαυγοῦς ἐν Φαναρίῳ Πατριαρχικοῦ Θρόνου στήν Ἑπαρχία Κισάμου. Ὁ Πατριάρχης ἀναφέρθηκε, κατά τήν προσλαλιά του πρός τόν Πανοσιολογιώτατο Καθηγούμενο Χρῦσανθο Κελαϊδῆ καί τήν ἀδελφότητα, εἰς τήν πολυδιάστατη προσφορά τῆς Μονῆς: «[...] Ἡ Γωνιά δέν εἶναι ἐν σύνηθες Μοναστήριον. Πέραν τοῦ ὅτι χαίρει τῆς Σταυροπηγιακῆς τιμῆς καί ἀξίας ἤδη ἀπό τοῦ 1662, Πατριαρχικῆ φιλοτιμίας τοῦ ἀοιδίμου προκατόχου ἡμῶν Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Διονυσίου Γ', ἣτις Σταυροπηγιακή ἀξία ἀνενεώθη κατ' ἐπανάληψιν καί ὑπό ἄλλων Πατριαρχῶν, ὑπῆρξεν ὁ πνευματικός φάρος τῆς δυτικῆς Κρήτης, ὁ ὁποῖος καί εἰς καιροὺς κατ' ἔξοχὴν δυσχειμέρους, πέραν τῆς καθαρῶς μοναχικῆς καί χριστιανικῆς ἐν γένει ἀκτινοβολίας του, ἐφώτισε τοὺς πέριξ Χριστιανοὺς καί μὲ τὸ Σχολεῖον πού συνέστησαν καί ἐλειτούργησαν φιλόμουσοι καί πεπαιδευμένοι Ἡγούμενοι καί Μοναχοί, ἐπροστάτευσε, ἐσιτοδότησε, ἐπαρηγόρησε, ἐνεθάρρυνε, ἐνεψύχωσε καί ἐνίσχυσε ποικιλοτρόπως τὸν ἐν δουλείᾳ καί δεινῇ δοκιμασίᾳ λαόν. [...].

[...] Πέραν τῆς ἄλλης προσφορᾶς τῆς Μονῆς, λαμπρὸς καρπὸς τῆς ἀγάπης της καί τῆς ἐπιθυμίας της διὰ τήν πνευματικὴν πρόοδον καί ἀνάλογον προβολὴν τοῦ τόπου, εἶναι ἡ παρακειμένη καί ὑπὸ τὴν αἰγίδα καί προστασίαν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου διατελοῦσα Ὁρθόδοξος Ἀκαδημία Κρήτης, εἰς τὴν ὁποίαν ἤδη συνέρχεται εἰς τὴν ὀλομέλειάν της ἡ Ἐπιτροπὴ «Πίστις καὶ Τάξις» τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου Ἐκκλησιῶν. Τὸ λαμπρὸν τοῦτο Ἰδρυμα τῆς Μητροπόλεως Κισάμου καί Σελίνου διακονεῖ καλλικάρπως τὴν Ἐκκλησίαν καί ἀποτελεῖ καλλιανθὴ στέφανον εἰς τὴν κεφαλὴν τοῦ ἐμπνευστοῦ Ἱερωτάτου Μητροπολίτου πρ. Κισάμου καί Σελίνου κ. Εἰρηναίου, ὅσον καί εἰς τὴν τῶν πατέρων τῆς Μονῆς τῆς δεκαετίας τοῦ 60, οἱ ὁποῖοι ἐνθουσιωδῶς ἐνεκολπώθησαν τὴν ἰδέαν, παρεχώρησαν τὴν γῆν καί παντοιοτρόπως συνέδραμον διὰ τὴν ὑλοποίησίν της.[...].».²⁴

Δοθείσης, μάλιστα, ἀφορμῆς εἰς ἄλλη Ὀμιλία Του, ἐξῆρε τὴ σημασία τῶν Σταυροπηγιακῶν Μονῶν καί δὴ τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Γωνιάς: «[...] Εἰς τὰ πολλὰ Πατριαρχικά καί Σταυροπηγιακὰ Μοναστήρια πού κοσμοῦν ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον τὴν Νῆσον, μεταξὺ τῶν ὁποίων καί τὸ παρακείμενον ἱστορικὸν Μο-

²⁴ Ὁπ. π., σ. 150.

ναστήριον τῆς Γωνιάς, ὅχι μόνον μνημονεύεται καθημερινῶς τὸ ὄνομα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου, ὅπερ ὑπογραμμίζει τοὺς ἱεροὺς καὶ ἀκαταλύτους δεσμοὺς τῆς Κρήτης μετὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν μεγάλην ἐκκλησιαστικὴν, πνευματικὴν ἐν γένει καὶ κοινωνικὴν καὶ ἐθνικὴν προσφορὰν των, ἣ ὅποια τὰ καθιστᾷ τηλαυγεῖς φάρους μέσα εἰς τὴν πολυτάραχον ἐποχὴν μας, μεγαλύνεται τὸ ὄνομα τῆς Ὁρθοδοξίας. [...].²⁵

Μέ χαρά ἀπεδέχθη τὴν πρόταση νὰ μεταβεῖ εἰς τὸ χωρίο Βουῖβες, ὅπου ἀνακηρύχθηκε καὶ ἐπίτιμος Δημότης Κολυμβαρίου, νὰ ἰδεῖ καὶ νὰ θαυμάσει τὴν ἀρχαία ἐλιά τῶν Βουβῶν καὶ νὰ τελέσει τὰ ἐγκαίνια τοῦ παρακειμένου μουσείου τῆς ἐλιάς. Ἡ παρουσία του, ἐπίσης, εἰς τὸ πάρκο τροχαίων ἀτυχημάτων Ν. Χανίων «Χρῆστος Πολέντας», στὴν περιοχὴ Νερατζιά Βουκολιῶν, ὅπου καὶ ἐτέλεσε τὰ ἐγκαίνια τοῦ πάρκου, εἶχε ἰδιάζουσα σημασία, καθὼς, ὅπως τόνισε ὁ ἴδιος: «[...] Μὲ πόνον ψυχῆς εὐρισκόμεθα εἰς τὸν πλήρη ὀδύνης καὶ δακρύων χῶρον τοῦτον καὶ ἐγκαινιάζομεν διὰ τῶν εὐχῶν τῆς Ἐκκλησίας τὸ «Πάρκον Τροχαίων Ἀτυχημάτων Χανίων» τὸ φέρον τὸ ὄνομα «ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΟΛΕΝΤΑΣ», ἥτοι τοῦ νέου ἐκείνου, ὁ ὁποῖος εἰς αὐτὸ ἀκριβῶς τὸ σημεῖον τῆς Νερατζιάς ἀπώλεσε τὴν ζωὴν του, συνεπεῖα τροχαίου ἀτυχήματος, πρὸ πενταετίας.[...].

[...] Ἡ πρωτοβουλία τῆς ιδρύσεως τοῦ «Πάρκου» δὲν προῆλθεν, ἀσφαλῶς, ἀπὸ τὴν ἐπιθυμίαν νὰ συγκεντρούμεθα ἐδῶ διὰ νὰ θρηνοῦμεν μοιρολατρικῶς, οὔτε μόνον διὰ νὰ διακηρύσσωμεν ὅτι ἐνθυμούμεθα τοὺς «ἀδικοσκοτωμένους» οἰκείους μας. Προῆλθεν, ἐξ ὅσων ἀντιλαμβανόμεθα, ἀπὸ τὴν ἐπιθυμίαν νὰ δίδεται ἓνα διαρκὲς καὶ μεγάλωφονον μάθημα εἰς τοὺς ζῶντας. [...].²⁶

Διαχειριζόμενος ἄριστα τὸν χρόνο του θεώρησε ἐπιτακτικὴ τὴν ἀνάγκη νὰ ἐπισκεφθεῖ τὸν ἐφησυχάζοντα εἰς τὴν οἰκίαν του, στὴ Χαλέπα Χανίων, ἀπὸ Κισάμου καὶ Σελίνου πολιὸ Μητροπολίτη Εἰρηναῖο Γαλανάκη. Οἱ στιγμὲς πού ξετυλίχθηκαν μετὰ τῶν δύο ἀνδρῶν ὑπῆρξαν, πράγματι, συγκινητικὲς καὶ ἱστορικὲς.

Ὁ Πατριάρχης Βαρθολομαῖος, ὑπέρμαχος τοῦ διεκκλησιαστικοῦ καὶ διαθρησκευτικοῦ διαλόγου καὶ ἀκαταμάχητος ἀγωνιστὴς γιὰ τὴν ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας, τὸ ἀπόγευμα τῆς 7^{ης} Ὀκτωβρίου 2009, εἰς τὴν αἴθουσα πολλὰπλῶν χρήσεων τῆς Ὁρθοδόξου Ἀκαδημίας Κρήτης κήρυξε τὴν ἑναρξὴ τῶν ἐργασιῶν τῆς Ὀλομέλειας τῆς Ἐπιτροπῆς «Πίστις καὶ Τάξις», μὲ γενικὸ θέμα: *“Called to be One Church: that they may become one in your hand.”* Πρόεδρος τῆς Ἐπιτροπῆς ἦταν τότε ὁ Πανιερώτατος Μητροπολίτης Κων-

²⁵ Ὁπ. π., σ. 158.

²⁶ Ὁπ. π., σ. 154.

σταντίας καὶ Ἀμμοχώστου κ. Βασίλειος. Στὴν Ὁμιλία του ὁ Πανιερώτατος Πρόεδρος, ἐξαίροντας τὴ σημασία τῆς παρουσίας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου στὴν Ὀλομελία, τόνισε μεταξύ ἄλλων:

«[...] Ἐκφράζουμε τὴν εὐγνωμοσύνη καὶ τίς ὁλόθερμες εὐχαριστίες μας πρὸς τὴν Ὑμετέραν Θειοτάτην Παναγιότητα, γιατί εὐμενῶς ἀποδεχθήκατε τὴν πρόσκλησή μας καὶ προσήλθατε στὶς ἐργασίες τῆς Ὀλομελείας τῆς Πίστεως καὶ Τάξεως, γιὰ νὰ ἀναπτύξετε τὸ θέμα τῆς Συνελεύσεως Ἐκκλημένοι εἰς μίαν Ἐκκλησίαν. Αὐτὸ ὀφείλεται, ἀφ' ἑνὸς μὲν στὴ μακρόχρονη συνεργασία σας μέ τὴν Πίστη καὶ Τάξη, ὡς Μέλος τῆς Διαρκοῦς Ἐπιτροπῆς καὶ ὡς Ἀντιπρόεδρός της, ἀφ' ἑτέρου δέ γιατί, ὡς Προκαθήμενος τῆς Πρωτόθρονης Ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως, γνωρίζετε τὸ ρόλο πού διεδραμάτισαν οἱ Ὁρθόδοξες Ἐκκλησίες στὸ θεολογικὸ διάλογο στὰ πλαίσια τῆς Πίστεως καὶ Τάξεως, ἀλλὰ καὶ τὴ σημαντικότητα τοῦ θεολογικοῦ αὐτοῦ διαλόγου γιὰ τὴν ἐνότητα τῶν Ἐκκλησιῶν. Πιστεύουμε πὼς ἡ Εἰσηγησή σας, μέ τὸν ὀξυδερκὴ θεολογικὸ καὶ πνευματικὸ λόγο πού σὰς διακρίνει, θὰ θέσει τοὺς βαθεῖς προβληματισμούς γιὰ τὸ ζήτημα τῆς ἐνότητας τῶν Ἐκκλησιῶν, καθὼς καὶ τὴν εὐθύνη πού ἔχουν, εἴτε οἱ Ἐκκλησίες ἐντὸς τοῦ σύγχρονου κόσμου, εἴτε τὰ μέλη τῆς Ὀλομελείας, ἔνεκα καὶ τῆς βαριᾶς παρακαταθήκης τῶν προκατόχων τους στὸ ἔργο αὐτό, εἴτε τὰ μέλη τῆς Διαρκοῦς Ἐπιτροπῆς, πού ἔχει ἀναλάβει καὶ καταστατικά τὴν εὐθύνη τῶν θεολογικῶν διαλόγων καὶ τῆς προετοιμασίας τῶν μελετῶν τῆς Ἐπιτροπῆς, εἴτε, τέλος, τῆς Οἰκουμενικῆς Κινήσεως στὸ σύνολό της. Οἱ θέσεις καὶ οἱ προβληματισμοὶ τῆς Ὑμετέρας Παναγιότητος, εἶμαι βέβαιος, θὰ γίνουν ἀντικείμενο τῶν περαιτέρω συζητήσεων κατὰ τὴ διάρκεια τῶν ἐργασιῶν τῆς Ὀλομελείας καὶ τῶν ὁμάδων ἐργασίας τῆς Συνελεύσεώς μας.

Ἡ παρουσία Σας στὴν παροῦσα συνέλευση τῆς Ὀλομελείας τῆς Ἐπιτροπῆς Πίστεως καὶ Τάξεως δύναται ἐπιπροσθέτως νὰ ἐρμηνευθεῖ καὶ ὡς ἔμμεση καὶ ἄμεση ἀπάντηση πρὸς ὅλους ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἀπορρίπτουν τὸ διάλογο, ἀγνοώντας τὴν εὐθύνη τῆς Ἐκκλησίας ἔναντι τῶν διηρημένων Χριστιανῶν καὶ Ἐκκλησιῶν καὶ ἔναντι τοῦ σύγχρονου κόσμου πού ἀπαιτεῖ τὸ διάλογο.[...]».²⁷

Βαρυσημαντὴ καὶ ἐμπνευσμένη ὑπῆρξε ἡ ὁμιλία τοῦ θεοπρόβλητου Πρωθιεράρχου τῆς Οἰκουμενικῆς Ὁρθοδοξίας κ.κ. Βαρθολομαίου, καθὼς ἀνέπτυξε τὸ θέμα του μέ εὐρύτητα πνεύματος καὶ σοφίας, ἀναφέροντας χαρακτηριστικὰ:

«[...] Ταπεινότητα σημαίνει ὅτι εἴμαστε ταγμένοι νὰ μαθαίνουμε ἀπὸ τοὺς ἄλλους, καθὼς καὶ νὰ μαθαίνουμε ἀπὸ διαπιστώσεις πού ἔχουν ἤδη

²⁷ <https://www.imconstantias.org.cy/3202/>

δοκιμαστεί μέσα στον χρόνο. [...] Έννοείται ότι τό νά ἐπιβάλλουμε τόν τρόπο μας -εἴτε 'συντηρητικά' εἴτε 'φιλελεύθερα'- πάνω σέ ἄλλους, εἶναι ἀλαζονικό καί ὑποκριτικό! Ἀντίθετα, ἡ εἰλικρινής ταπείνωση ἀπαιτεῖ ἀπό ὅλους μας νά εἴμαστε ἀνοιχτοί νά δεχθοῦμε τόσο τό παρελθόν ὅσο καί τό μέλλον, μέ ἄλλα λόγια, ὅπως περίπου καί ὁ ἀρχαῖος θεός Ἰανός, καλοῦμαστε νά δηλώσουμε τόν σεβασμό μας στούς μέσα στά χρόνια δοκιμασμένους τρόπους τοῦ παρελθόντος μέ προσοχή γιά τήν ἐπουράνια ζωή πού ἐπιθυμοῦμε. [...] Ὡς ξεχωριστές κοινωνίες -'Εκκλησίες εἴμαστε 'εὐθραυστα κλαδιά...'. Μαζί, ὡστόσο, μπορούμε νά γίνουμε ἓνας ἄνθρωπος ὑπό τή σκέπη ἑνός Θεοῦ, δίχως νά χωριζόμαστε μεταξύ μας, οὔτε νά βεβηλώνουμε τή διαθήκη τοῦ Κυρίου μας! [...] Ἡ ἐνότητα τήν ὁποία ἐπιζητοῦμε εἶναι ἓνα ἄνωθεν δῶρο, τό ὁποῖο ἐμεῖς ὀφείλουμε νά ἐπιδιώξουμε μέ ἐπιμονή ἀλλά καί μέ ὑπομονή, δέν εἶναι κάτι τό ὁποῖο ἐξαρτᾶται ἀποκλειστικά καί μόνο ἀπό ἐμᾶς, ἀλλά ἀρχικά ἀπό τήν κρίση τοῦ Θεοῦ καί ἀπό τόν 'καιρό', ὅπως ὀνομάζεται ἡ διάρκεια στήν ἀρχαία ἐλληνική. [...] Παρόλ' αὐτά, αὐτό τό ἱερό δῶρο τῆς Ἐνότητας εἶναι κάτι τό ὁποῖο ἀπαιτεῖ ἀπό ἐμᾶς δραστικές μετατροπές καί ἀναπροσανατολισμό, οὕτως ὥστε μέ ταπεινότητα νά ἐπιστρέψουμε στίς κοινές μας ρίζες τῆς Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας καί στή θρησκευτική κοινότητα τῶν Ἁγίων, ἀλλά ἐπίσης νά ἐμπιστευθοῦμε ἑαυτούς καί νά ἀφεθοῦμε στήν Οὐράνια Βασιλεία καί Ἐξουσία τοῦ Θεοῦ. [...].²⁸

²⁸ Παραθέτουμε ὁλόκληρη τήν Ὁμιλία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου, γιά τούς ρέκτες τοῦ Πατριαρχικοῦ λόγου, ὅπως ἔχει ἀναρτηθεῖ στήν ἐπίσημη ἰστοσελίδα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου.

ADDRESS by His All Holiness Ecumenical Patriarch Bartholomew to the World Council of Churches Plenary Commission on Faith and Order "CALLED TO BE ONE CHURCH"

Unity as Calling, Conversion and Mission (Crete, Greece, 7 October 2009).

It is with great joy that we accepted the gracious invitation by your revered Faith and Order Commission to address this auspicious plenary gathering. We would also like to welcome you all – academics and pastors, ministers and lay leaders from diverse regions of the world – to our Orthodox Academy on this uniquely beautiful island. The theme of your plenary session is: "Called to be One Church: that they may become one in your hand." It was on this blessed island of Crete that the Faith and Order Commission of the World Council of Churches finally revised the statement on ecclesiology in June 2005, a statement ultimately received at the 9th General Assembly of the World Council of Churches at Porto Alegre in February 2006. This text constitutes the culmination of a long development and maturing perspective – through numerous phases, stages and interpretations – of member Churches that began as early as at the First Conference of Faith and Order in Lausanne, 1927, if not earlier, in an earnest search for the visible unity, for which we all yearn and to which we are all called. Let us, then, together renew our commitment to dialogue and unity as a way of reflection and renewal. And let our deliberation be a prayerful offering to God in our sincere desire that we "may be one" (John 17.21) in response to our Lord's command and call.

Unity as Calling

In this commitment, however, let us begin with thanksgiving and glorification, which impose upon us what, in Orthodox thought and spirituality, we call the apophatic approach. The teaching on the apophatic way pertains to the conviction that God is by definition and by nature beyond human understanding; otherwise, if we could comprehend and grasp God, then God would not be God. This is the teaching of the great mystics, like St. Gregory of Nyssa in the 4th century and St. Gregory Palamas in the 14th century, who underlined the radical transcendence as well as the relative immanence of God. Basing their theology on sound Scriptural principles, according to which “no one can see God” (Exodus 33.20; John 1.18 and 1 John 4.12), these Church Fathers proclaimed God as profoundly unknowable and yet personally known; God as invisible and yet accessible; God as distant and yet as intensely present – the infinite and incomprehensible God, who becomes intimate and incarnate to the world. God’s unknowability and inaccessibility ultimately oblige us to a spirit of humility and worship.

If the apophatic attitude is our starting-point, then we may appreciate how the unity of the Church, like the unity of God, is also a never-ending search, an ever-unfolding journey. Even in the age to come, as St. Gregory of Nyssa would affirm, growth in the divine life is without end and with endless perfection; it is, indeed, constant progress through continually refining stages. This mindset demands from us a sense of forbearance rather than of impatience. We should not be frustrated by our human limitations, which unfortunately determine our disagreements and divisions. Our ongoing and persistent pursuit of unity is a testimony to the fact that what we seek will occur in God’s time and not our own; it is, by the same token, the fruit of heavenly grace and divine *kairos*.

Unity as Conversion

If unity – as our own ongoing and persistent goal – is finally a gift of God, then it demands a profound sense of humility and not any prideful insistence. This means that we are called to learn from others as well as to learn from time-tested formulations. It also implies that imposing our ways – whether “conservative” or “liberal” – on others is arrogant and hypocritical. Instead, genuine humility demands from all of us a sense of openness to the past and the future; in other words, much like the ancient god Janus, we are called to manifest respect for the time-tested ways of the past and regard for the heavenly city that we seek (cf. Heb. 13.14). This “turning” toward the past and the future is surely part and parcel of conversion.

Thus, it is crucial that we learn from the early Fathers and Mothers of the Church, that we embrace the mind of the early Church by immersing ourselves in the spirit of the Christian classics. In a word, Orthodox theology refers to this as “tradition.” This in no way signifies a sentimental attachment to the past or an intellectual fascination with Patristic literature. Rather, we should learn from those who – in each generation – maintained the integrity and intensity of the Apostolic faith. The Church in our age must be marked by such continuity and consistency with the past, which forms an intrinsic part of the contemporary Church. In this regard, at least for Orthodox Christians, Saints Basil and Gregory are very much alive, vividly present – not only in our liturgy, but also in our teaching and practice.

At the same time, however, we should turn our attention to the future, to the age to come, toward the heavenly kingdom. Orthodox theology adopts the term “eschatology” in

order to appreciate this attitude. Nevertheless, by “eschatology,” we do not imply a sense of escapism or other-worldliness. Focusing on the “last times” or the “last things” is a way of envisioning this world in light of the next. An eschatological vision offers a way out of the impasse of provincialism and confessionalism. It urges us to “listen to what the Spirit is saying to the Churches.” (Rev. 1.10-11) It allows us to believe that God’s light is stronger than any darkness in this world and that the Alpha and Omega is working in us and through us for the salvation of the world and for the unity of the Church. And so we pray with conviction: “Come, Lord Jesus.” Maranatha. (Rev. 22.20)

Unity in Mission

Finally, the sense of calling and the urgency of conversion permit us to discern the areas of our common ministry and united mission. As individual communities, we are “fragile sticks,” to adopt the words of the biblical passage of our conference from the Prophet Ezekiel (chapter 37, verses 15-28). Together, however, we can become one people under one God, neither divided among ourselves nor defiling the covenant of the Lord. Indeed, the conditions of this new way are the avoiding of idol-worship (verse 23) and the making of peace (verse 26). In modern terminology, it is the preservation of creation as the proper way of worshipping the Creator and the promotion of tolerance and understanding among religions and peoples in our world. Working closely together on issues of ecological awareness and ecumenical dialogue is a crucial reflection of the “everlasting covenant” (verses 25-26), whereby Ezekiel’s God proclaims: “I will be their God and they shall be my people ... forevermore” (verses 27-28).

For the Hebrew Prophets, just as for the Apostolic community, justice and peace are closely linked to the preservation and balance of the land as God’s creation. This means that our Churches are called to a common ministry and mission, proclaiming and promoting a worldview in which God’s authority – the authority of the kingdom – guides our ways and determines our actions. We must never forget that this world is inherited; it is a gift from above, offered as a means of communion with God.

If, then, we are to submit to the authority of God, the authority of the kingdom, then we must be authentic and prophetic in our criticism of the world’s consumerism. We must remember and remind our faithful that the land – and all the fullness thereof – belongs to the Lord (cf. Psalm 24.1), that the world’s resources must be oriented toward others. We must recall the Lord’s beatitude, according to which “the meek shall inherit the earth” (Matt. 5.5). For the meek person is the one who reverses the world’s attitudes to power and possessions; otherwise, the land becomes a place of division and violence. Meekness is ultimately a way of caring, a way of sharing. And it stands as a contrast and correction to the desecration that we have brought into God’s creation.

Beloved brothers and sisters, the unity that we seek is a gift from above, which we must pursue persistently as well as patiently; it is not something that depends solely on us, but primarily on God’s judgment and kairos. Nevertheless, this sacred gift of unity is something that also demands of us radical conversion and re-orientation so that we may turn humbly toward our common roots in the Apostolic Church and the communion of saints, but also so that we may entrust ourselves and submit to God’s heavenly kingdom and authority. Finally, however, unity obliges us to a common purpose in this age as we expect the age-to-come; for it commits us to a sacred ministry and mission in realizing that kingdom, as we declare in the Lord’s prayer, “on earth as in heaven.” Such is the sacred gift that we have

Κατά τό παρατεθέν δεῖπνο εἰς τοὺς φιλόξενους χώρους τῆς Ὁρθοδόξου Ἀκαδημίας Κρήτης, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ τό μεγαλόπνοο ὄραμα τοῦ Μητροπολίτου Εἰρηναίου καί σάρκα ἐκ τῆς σαρκὸς τοῦ πρώτου Γενικοῦ Διευθυντοῦ αὐτῆς, Ἐντιμολογιωτάτου Ἀρχοντος κ. Ἀλέξανδρου Παπαδεροῦ, ἡ ἀναξιότητά μου, ὡς Πρόεδρος τοῦ Ἰδρύματος, στήν ὁμιλία τῆς ἀναφέρθηκε στήν παγκόσμια ἀποστολή τῆς Ο.Α.Κ ἀλλά καί εἰς τήν βαρύνουσα σημασία τῆς πνευματικῆς ἀναφορᾶς τῆς εἰς τόν Οἰκουμενικό Θρόνο. Ἀκολούθως, ὁ Παναγιώτατος, εἰς τήν πρόποσή του κατά τή διάρκεια τοῦ δείπνου, μέ θερμούς λόγους ἀναφέρθηκε εἰς τοὺς στενοὺς δεσμούς τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας μέ τήν Ἐκκλησία Κρήτης καί ἐξῆρε τό ἔργο τῆς Ὁρθοδόξου Ἀκαδημίας, παρέχοντας τήν ὁλόθυμη Πατριαρχική εὐαρέσκεια εἰς τοὺς συνιδρυτές τῆς Ἀκαδημίας. Παρατίθενται ἐνδεικτικά ἀποσπάσματα καί ἀπό τίς δύο ὁμιλίες:

«[...] Τήν ὁμολογίαν αὐτήν προσπαθεῖ νά διατρανώσῃ καί τό πνευματικόν αὐτό καθίδρυμα εἰς τό ὅποιον διεξάγεται ἡ συνέλευσις τῆς Ὀλομελείας τῆς Ἐπιτροπῆς Πίστewος καί Τάξεως, ἡ Ὁρθόδοξος Ἀκαδημία Κρήτης, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ μεγαλόπνοον ὄραμα τοῦ ἐμπνευσμένου Ἱεράρχου τῆς Κρήτης, Σεβ. Μητροπολίτου ἀπό Κισάμου καί Σελίνου, πολιοῦ Γέροντος Εἰρηναίου, πού ἔλαβε ὁμως σάρκα καί ὅστ᾽ χάρις εἰς τήν ἀμέριστον προσπάθειαν τοῦ συνιδρυτοῦ καί μέχρι πρότινος Γενικοῦ Δντοῦ αὐτῆς, ἔλλογιμωτάτου Δρος Ἀλεξάνδρου Παπαδεροῦ. Βασική ἀποστολή τῆς

inherited. This, too, is the sacred task that lies before us. "Let us go forth in peace" (From the Divine Liturgy of St. John Chrysostom) to proclaim the good news to the world.

As we conclude, let us remember all those ecumenical pioneers who served this Commission so capably and virtuously in the past thirty years, either as Moderators or Directors, and with whom we had the privilege and the opportunity to work with on so many important themes, but now are no longer among us. In particular, we would like to mention the well-known Greek theologian Prof. Nikos Nissiotis, and Prof. John Deschner who served as Moderators, and Rev. Dr Lukas Vischer and Bishop Dr. William Lazareth who served as Directors. May their memories be eternal and may they continue to rest peacefully in the refreshing hands of our Merciful God. Let us continue to honor their memories by imitating their dedication and zeal.

We would also like to thank Dame Dr. Mary Tanner and Bishop Dr. David Yemba Kekumba, who served as Moderators, and the Rev. Dr. Guenther Gassmann and Rev. Dr. Alan Falconer, who served as Directors, for their immense contributions to the Commission.

We also do not want to forget those who served the Commission as Staff for several years from our Church, the Ecumenical Patriarchate, H.E. Metropolitan Prof. John of Pergamon, Member of the Academy of Athens, and H.E. Metropolitan Prof. Dr. Gennadios of Sassima, who served as a staff member for ten years and later on replaced us as Vice-Moderator and later served as Moderator. We would like to thank and congratulate them for their dedicated service to the Commission.

May the grace, peace and love of God be with all of you.

Ο.Α.Κ. είναι ή διαλογική μαρτυρία και ή λειτουργική διακονία της Όρθο-δοξίας εις τόν κόσμον πού φεύγει και εις τόν κόσμον πού έρχεται. Πρός έκπληρωσιν του σκοπού αυτου ή ΟΑΚ διευκολύνει τόν διάλογον και επι-διώκει την άσκησιν του ανθρώπου εις τόν διαλογικόν τρόπον σκέψεως και ζωής, εις την συνάντησιν μέ τόν συνάνθρωπον, εις την πνευματικήν περι-συλλογήν, την διαπροσωπικήν καταλλαγήν και την υπεύθυνον στάσιν απέ-ναντι εις την θείαν Δημιουργίαν.

Και δέν πρέπει νά θεωρηθῇ άσήμαντον και τυχαίον τό γεγονός ότι ή Άκαδημία αυτη, έχουσα τούς προαναφερθέντας στόχους και επιχειρούσα μέ συνέπειαν λόγου και έργων νά έκπληρώση τούτους, έχει θέση έαυτήν υπό την πνευματικήν προστασίαν της Έμετέρας Θειοτάτης Παναγιότητος, του Οικουμενικού μας Πατριάρχου, έκζητούσα τά φώτα και τάς ευχάς του ταπεινου μά και ένδόξου Φαναρίου, της καρδιάς ολοκλήρου του Όρθοδό-ξου Χριστιανισμού, της παραδόσεως και της ζωής των Πατέρων, αί όποίαι μαρτυρούνται επί σειρά αιώνων εις την Άνθούσαν Πόλιν υπό άγίων Έπαρχών, ευσεβών Βασιλέων, μυστών του Πνεύματος και κηρύκων της Μο-ναδικής Άληθείας, άνωνύμων μοναχών πού έκράτησαν και έτίμησαν τό μο-ναστικόν ιδεώδες, λογίων άνδρών μά και άπλοϊκών ποιμένων, μεμορφωμένων όμως κατά Χριστόν και πεφωτισμένων υπό του Παναγίου Πνεύματος.

Έξάιρετος δέ και πολυδιάστατος Έμετέρα προσωπικότης, Πανσέβαστε Πάτερ και Δέσποτα, ή όποία διά του μεγαλείου και της σοφίας Της, διά των άκαμάτων έργων και του άμερίστου ένδιαφέροντός Της προς τά καθημε-ρινώς αναφυόμενα ζητήματα πού ταλανίζουν την παγκόσμιον κοινωνίαν, καθηλώνει αλλά και άφυπνίζει τόν σύγχρονον άνθρωπον, υπερβαλλόντως τιμή, μεριμνή, επεύχεται και εύλογῇ τό δύσκολον έργον και την πολύτιμον προσφοράν της Όρθοδόξου ταύτης Άκαδημίας. [...].²⁹

«[...] Πέραν τούτου έχομεν πολλούς ακόμη λόγους νά αισθανώμεθα εύτυχείς επισκεπτόμενοι και πάλιν την Κρήτην. Έ Μεγαλόνησος είναι ή άκριβοθυγατέρα της έν Κωνσταντινουπόλει σεβασμίας και καλλιγόνου Μητρος Έκκλησίας· ή πνευματική ‘ναυαρχίς’ της εις τό Άρχιπέλαγος του Αιγαίου. Είναι ή άγία δεξαμενή, ή όποία έχει δώσει κατά τό παρελθόν εις τόν Θρόνον διαπρεπείς Πατριάρχας, ως ό Έρομάρτυς Κύριλλος Λούκαρις και ό μετά ταυτα Άλεξανδρείας Μελέτιος Μεταξάκης, συνεχίζει δέ δίδουσα και σήμεραν έκλεκτούς Έπαρχας, Έρεΐς, Θεολόγους και λοιπά πολύτιμα

²⁹ Από την όμιλία του Σεβ. Μητροπολίτου κ. Άμφιλοχίου, *Χριστός και Κόσμος*, Περίοδος Γ΄, Έτος ΚΖ΄, Τεύχος 23, σ. 156-157.

στελέχη, τὰ ὅποια τιμοῦν τὸ ὄνομα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Ἡ Ἱερὰ Ἐπαρχιακὴ Σύνοδος ἐπαγρυπνεῖ φιλοτίμως ὑπὲρ τοῦ ἐνταῦθα χριστωνύμου πληρώματος, ὑπὸ τὴν αἰγίδα καὶ εὐλογίαν τοῦ Πατριάρχου καὶ τῆς Ἁγίας καὶ Ἱερᾶς ἡμῶν Συνόδου, ὅπου ἔχει καὶ τὴν ἀναφορὰν τῆς. [...] Ἡ Ὁρθόδοξος Ἀκαδημία, ἰδρυθεῖσα τῇ φιλογενεῖ πρωτοβουλίᾳ τοῦ σεβασμίου Μητροπολίτου πρῶην Κισάμου καὶ Σελίνου κυρίου Εἰρηναίου καὶ πνευματικὸν καθίδρυμα τῆς Μητροπόλεως Κισάμου καὶ Σελίνου ὑπάρχουσα, ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ ἐκάστοτε Μητροπολίτου, σήμερον τοῦ Ἱερωτάτου ἀδελφοῦ κ. Ἀμφιλοχίου, διατελεῖ πάντοτε ὑπὸ τὴν αἰγίδα, τὴν εὐλογίαν καὶ τὴν ὑψηλὴν προστασίαν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ἀπὸ τὸ ὅποιον προσορίζεται οὐκ ὀλίγον κῦρος καὶ ἐπιφάνειαν. Ἡ Ὁρθόδοξος Ἀκαδημία εἶναι, ὅπως καὶ ἄλλοτε ἔχομεν τονίσει, τὸ καμάρι μας! Εἶναι ἡ πνευματικὴ βιτρίνα τῆς Κρήτης εἰς τὸν κόσμον τοῦ πνεύματος, ὃχι μόνον τὸν καθαρῶς ἐκκλησιαστικόν, ἀλλὰ καὶ τὸν εὐρύτερον. Τὸ Κολυμβάρι, ἡ Κίσαμος, τὰ Χανιά, ἔχουν γίνει περιάκουστα μέχρι τὰς ἐσχατίας τῆς ὑδρογείου, ἐξ αἰτίας κυρίως τῆς Ὁρθοδόξου Ἀκαδημίας. [...]».³⁰

Ὑστερα ἀπὸ τὴν ὁλοκλήρωση τῆς ἐπισκέψεως καὶ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Πατριάρχου μετὰ τῆς τιμίας Συνοδείας Του, τόσο ἡ Ἱερὰ Μητρόπολις μας, ὅσο καὶ ἡ Σεπτὴ Κορυφὴ τοῦ Γένους ἀντάλλαξαν ἐγκάρδιες εὐχαριστήριες ἐπιστολές.

Τὸ ἔτος 2012 ἦταν μιὰ ἐξόχως εὐλογημένη χρονιά γιὰ τὴν Ἱερὰ Μητρόπολιν μας. Μὲ ἀφορμὴ τὴ σύγκλησιν τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου Ἐκκλησιῶν (Π.Σ.Ε) εἰς τὴν ἀνοικτὴ ἀγκάλῃ τῆς Ὁρθοδόξου Ἀκαδημίας Κρήτης, κατὰ τὴν πρώτην ἑβδομάδα τοῦ Σεπτεμβρίου, εἴχαμε τὴν μεγάλην εὐκαιρίαν νὰ ἀπολάβομε καὶ πάλιν ἐκ τοῦ σύνεγγυς τὴν χαριέστατην μορφήν τοῦ Οἰκουμενικοῦ μας Πατριάρχου. Ἡ Α.Θ.Π. ἀνταποκρίθηκε ἀσμένως εἰς τὴν πρόσκλησιν τοῦ Π.Σ.Ε. γιὰ νὰ παραστῇ στίς ἐργασίες τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Συμβουλίου, τὸ ἑσπέρας τῆς 3^{ης} Σεπτεμβρίου, ὅπου μίλησε ἐμπνευσμένα. Τὸ βαρυσήμαντο καὶ θεολογικώτατο κείμενον τῆς Ὁμιλίας του παραθέτομε αὐτούσιο.³¹

³⁰ Ἀπὸ τὴν πρόποσιν τῆς Α.Θ.Π. κατὰ τὸ δεῖπνον εἰς Ο.Α.Κ., *Χριστὸς καὶ Κόσμος*, Περίοδος Γ', Ἔτος ΚΖ', Τεύχος 23, σ.158.

³¹ ADDRESS By His All-Holiness Ecumenical Patriarch BARTHOLOMEW To the Central Committee of the World Council of Churches (Orthodox Academy, Crete, September 3, 2012)

Beloved friends in the Lord, We are sincerely delighted to be here with you as grateful beneficiaries of the generous hospitality of the historical Church of Crete. It is through the "fair havens" (the Kaloi Loimenes) of this apostolic island that St. Paul, the great "apostle to the gentiles," sailed on his way to Rome on his 4th missionary journey, leaving behind Titus as its first bishop and his trusted colleague.

We are also pleased that you are convening here at the beautiful Orthodox Academy of Crete, this precious gem of the Ecumenical Patriarchate that combines theoretical exploration and practical application. This institution has a long, proven record of integrating theological study and ecumenical witness. Your presence here during these days confirms this tradition.

Moreover, we were deeply honored by the kind invitation to address you as distinguished members of the Central Committee of the World Council of Churches and spontaneously accepted to subsume this significant meeting under the auspices of the Ecumenical Patriarchate for the second time. The first such blessed occasion was in Heraklion, Crete, almost 45 years ago.

The commitment of the Ecumenical Patriarchate to the vision and mission of the World Council of Churches – from the early formative and creative years through even the more difficult and contentious moments – has always been unwavering and paramount. Indeed, our own admiration and dedication to the service and ministry of the World Council of Churches is amply evident in our extensive participation in numerous executive roles and responsibilities over many decades. In more recent years, on the occasion of the 60th anniversary of the WCC, we addressed the Central Committee in Geneva in 2008; on these very grounds, we spoke to the plenary of the Faith and Order Commission in 2009; and we communicated a message via video to the International Ecumenical Peace Convocation held in Jamaica last year.

Given all this, we would like to bring to your attention three concepts highlighted in the Apostle Paul's Letter to Titus that pertain to the sub-themes of your forthcoming 10th General Assembly next year in Busan, South Korea, which comprises a humble prayer that the "God of Life [may] lead us to justice and peace."

Life is God's gift to humankind and to all creation. It is a gift that emerges from the Trinitarian love and God's love for the world. The Father loves the Son, while the Holy Spirit strengthens this divine love among the three persons and toward the world. According to the Church Fathers, this gift of life is the result of God's mystery as Father and "Maker of all things, both visible and invisible." Creation on the other hand has to live in the fullness of freedom and in pursuit of justice and peace. When humanity experiences such freedom and justice, then it realizes the prefiguration of God's Kingdom and the anticipation of the divine transfiguration.

Turning, then, to St. Paul's Letter to Titus, we observe that the first concept concerns St. Paul's advice to "teach what befits sound doctrine." (2.1) Life Together in Faith: Unity and Mission is the first sub-theme of the General Assembly in Korea. This is a clear reminder of the foundation of our unity and mission as an ecumenical body. For we must at all times remember – always reminding ourselves and respectfully reminding others – that we constitute a fellowship of churches that confess the Lord Jesus Christ as God and Savior, ultimately seeking and under no circumstances neglecting our calling to visible unity in one faith "that the world may believe." (John 17.21) We must be careful that, again in the inspired words of Paul to Titus, "in everything we may adorn the doctrine of God our Savior" (2.10) and that "the word of God is not discredited." (2.5)

The second concept relates to St. Paul's recognition that "truth accords with godliness" (1.1), that authentic "peace comes from God" (1.4), and that "the grace of God has appeared for the salvation of the whole world." (2.11) Life Together in Hope: For Justice, Peace and

Ὅμοιως, κατὰ τό παρατεθέν τό ἴδιο βράδυ δείπνο ἀπό τήν Ο.Α.Κ. πρός τήν Ὀλομέλεια τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς, προυσία τῶν Ἀρχιερέων τῆς Κρήτης, Πολιτικῶν καί Πολιτειακῶν παραγόντων τῆς Μεγαλονήσου, ὁ Ἡγούμενος τῶν Ὁρθοδόξων, κατὰ τήν σχετική πρόποση, ἐξέφρασε τή χαρά του γιά τή συμμετοχή του εἰς τίς ἐργασίες τῆς Ἐπιτροπῆς, ἐξῆρε τή σημασία τῆς καλλιέργειας τοῦ διαλόγου μεταξύ τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου, ἐνῶ συνεχάρη τήν Ο.Α.Κ. γιά τήν διακονία καί προώθηση τοῦ ἔργου αὐτοῦ. Ἀκολουθοῦν σχετικά ἀποσπάσματα:

«[...] Εἶναι μεγάλη ἡ χαρά ἡμῶν νά εὕρισκώμεθα, κατὰ τὰς ἐργασίας τῆς

Reconciliation in the World is the second sub-theme of the upcoming General Assembly. “Godliness” implies doing the right thing by all people and by all of God’s creation; it involves honoring and upholding the rights of every person as well as of every living creature. Our doctrine and tradition should inform our life and spirituality; our creed should conform to our worship; or, to adopt the language of the programs of the World Council of Churches, our “faith” should complement our “order.”

Finally, the third sub-theme of next year’s General Assembly is Life Together in Love: For a Common Future. There is a key term that appears in chapter 1, verse 8, of Paul’s Letter to Titus. The word is *philoxenos*, which signifies “hospitable.” The bishop – or, we could expand this to include every faithful Christian and, indeed, every “lover of goodness” (1.8) as “God’s steward” (1.7) – is called to be both gracious and generous, kind and accommodating. The expression *philoxenos* literally designates someone who loves strangers. It denotes someone who is not intolerant and exclusive of those who are different or appear foreign. It is the welcoming and embracing of the other – the every other, regardless of religion, race, ethnicity, color, creed and gender – in whom we are to envisage the unique and living image of God. It is the antithesis of racism and xenophobia. We must strive to overcome eastern and western divides of cults and cultures; we must struggle to heal northern and southern divides of peoples and countries.

Dear friends, our prayers are with you as you prepare to organize an Assembly that will proclaim a new message and vision for the years ahead. We also pray for all those involved in these preparations – the members of the Central Committee, the Secretary General, the Assembly Planning Committee under the leadership of His Eminence Metropolitan Genadios, and each member of the Committee and Staff, as well the Korean Host 4 Committee – so that the WCC member Churches and the entire ecumenical family may experience a peaceful and festive Assembly.

We are called to invoke and embrace God’s justice and peace. If we resist justice and peace, then we are instruments of evil in the world. In some ways, the theme of next year’s Assembly – “God of life, lead us to justice and peace” – is diametrically opposed to the petition in the Lord’s Prayer that God may “lead us not into temptation, but deliver us from evil.”

Permit us to close with words from St. Paul’s Letter to Titus: “My beloved children in our common faith, may the grace and peace of God the Father and Christ Jesus our Savior ... be with you all. Amen.” (Titus 1.4 and 3.15).

https://www.oikoumene.org/sites/default/files/Document/Patriarch_Address_WCC_meeting.pdf

Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου Ἐκκλησιῶν, ἐν τῷ μέσῳ ὑμῶν, τοῦ Προέδρου καὶ τῶν ἐντίμων μελῶν τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου καὶ τῶν λοιπῶν ἐκλεκτῶν συνεργατῶν τῆς Ὁρθοδόξου Ἀκαδημίας Κρήτης, ἡ ὁποία ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς ἰδρύσεως αὐτῆς καὶ ἐπὶ τεσσαρακονταπενταετίαν διακονεῖ τὸ ἱερὸν ἔργον τῆς ἐπιμορφώσεως τοῦ πληρώματος τῆς Ἐκκλησίας εἰς τὴν ὀρθόδοξον παράδοσιν καὶ συγχρόνως τὴν καλλιέργειαν τοῦ διαλόγου συνδιαλλαγῆς καὶ ἀλληλοκατανοήσεως, μεταξὺ τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου, κατὰ τὸ πνεῦμα τοῦ σεπτοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου.

Εἴμεθα συγκεκινημένοι ἐκ τῆς ἐπιδειχθείσης ἀγάπης καὶ τοῦ σεβασμοῦ σας πρὸς ἡμᾶς, ὡς καὶ διὰ τοὺς καρδιακοὺς λόγους ὑμῶν, ἅγιε ἀδελφέ, δεικνύοντας εὐγλώττως τὴν ἀφοσίωσιν καὶ τὴν τιμὴν ὧν σας πρὸς τὴν Μητέρα ἡμῶν Ἀγίαν τοῦ Χριστοῦ Μεγάλην Ἐκκλησίαν. Ὁ ἀγαπητὸς ἀδελφὸς καὶ συλλειτουργὸς ἡμῶν κ. Ἀμφιλόχιος, ἀπὸ τῆς καταστάσεως αὐτοῦ εἰς τὴν Ἱερὰν ταύτην Ἐπαρχίαν, ἐχαρίσατο ἀληθῶς νέαν πνοὴν καὶ εἰς τὸ ἔργον τῆς Ὁρθοδόξου Ἀκαδημίας, ἀνοίξας νέαν σελίδα εἰς τὴν ἱστορίαν αὐτῆς καὶ σφραγίσας, θὰ ἠδυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, ταύτην μὲ τὴν ἰδικὴν του σφραγίδα. [...].

[...] Οὕτως, ἡ Ἀκαδημία αὕτη ὑπηρετεῖ τὴν ἱερὰν καὶ εὐθυνηφόρον διακονίαν τῆς Ἐκκλησίας μας νὰ κομίσῃ τὸ ἄγγελμα τῆς ἐν Χριστῷ σωτηρίας εἰς τὸν ἐν συγχύσει εὐρισκόμενον σύγχρονον κόσμον, τὴν ἀλήθειαν τοῦ θεανθρώπου Χριστοῦ. Ἐνώπιον τῶν ποικίλων ἀνθρωπισμῶν, ἡ Ἐκκλησία μας ἔχει χρέος νὰ ἀντιπαρατάξῃ τὸν θεάνθρωπον Χριστόν, ὁ Ὅποιος ἀποτελεῖ καὶ τὸ μοναδικὸν μέτρον καὶ κριτήριον αὐτῆς. Τὰ ἀποτελέσματα τοῦ χωρὶς Θεὸν συγχρόνου ἀνθρωπισμοῦ εἶναι ὁρατὰ εἰς ὅλας τὰς ἐκφάνσεις τῆς ζωῆς τοῦ κόσμου. Αὐξανόμενοι πόλεμοι, ταραχαί, δυστυχίαι, σφαγαί, οἰκονομικὴ ἐκμετάλλευσις καὶ ἀδικία, ἐπιβολὴ τοῦ δικαίου τοῦ ἰσχυροτέρου. Εἰς τὸ ρεῦμα τοῦτο τῆς φθορᾶς ἡ Ἐκκλησία ὀφείλει νὰ ἀντιπαρατάξῃ τὸν λόγον αὐτῆς, λόγον εὐαγγελικὸν καὶ εἰρηνικόν, μῆνυμα ἀγάπης καὶ συμφιλιώσεως ἐν Χριστῷ. Εἰς τὸ πλαίσιον τοῦτο ἡ Μήτηρ Ἐκκλησία εὖ νοεῖ πάντοτε τὸν διάλογον καὶ τὴν συνεργασίαν, χωρὶς νὰ φοβῆται. Ὅστις κατέχει τὴν ἀλήθειαν δὲν φοβεῖται νὰ τὴν κἀνῃ κτῆμα καὶ ἄλλων. Δὲν πρέπει ὅμως νὰ λησμονῶμεν ὅτι ἡ προσπάθεια αὕτη πρέπει νὰ συνοδεύεται καὶ ἀπὸ ἀνάλογον ζωὴν. Τὸ ἥθος καὶ ἡ ἀλήθεια εἶναι δύο στοιχεῖα ἀρρήκτως συνδεδεμένα. Ὅταν ἀληθεύωμεν ἐν τῇ ζωῇ ἡμῶν, θὰ ἀληθεύωμεν καὶ εἰς τὴν πίστιν ἡμῶν. Οὕτως ὁ ἄνθρωπος, καὶ δὴ ὁ ἐκκλησιαστικὸς ἐργάτης, καλεῖται νὰ διώξῃ τὴν ἁμαρτίαν ἐνδοθεν αὐτοῦ καὶ ἐκ τοῦ περιβάλλοντός του. Διώκων τὴν ἁμαρτίαν, διώκει τὴν πλέον ἀγρίαν καὶ καταστροφικὴν δύναμιν ἐκ τοῦ κόσμου. Καὶ ὁ ἴδιος μεταμορφοῦται καὶ τὸν κόσμον μεταμορφώνει καὶ ποιεῖ ἐκ λίθων φωτόμορφα τέκνα τοῦ Ἀβραάμ, ἐξάγει ἀξίους ἐξ ἀναξίων καὶ καθίσταται κήρυξ τοῦ ἁγίου ὀνόματος τοῦ Χριστοῦ εἰς πᾶσαν τὴν γῆν. [...].³²

Ἡ Ἱερά Μητρόπολις Κισάμου καὶ Σελίνου εἶχε τὴν χαρά, μέσα στὰ πλαίσια τῆς ἐπισκέψεως αὐτῆς τοῦ Πατριάρχου μας, τὸ πρωὶ τῆς 4^{ης} Σεπτεμβρίου νὰ λάβει μιὰ ιδιαίτερη εὐλογία, καλώντας τὸν ὑψηλὸ προσκεκλημένο νὰ τελέσει τὰ Ἐγκαίνια τοῦ νεόδμητου «Τσατσαρωνακείου Πολιτιστικοῦ Πολυκέντρου», στὴν Κίσαμο, εὐγενοῦς χορηγίας, σχεδὸν στὸ σύνολό της, τῆς ἀξιότιμης οἰκογένειας τῆς Κισάμου Νικολάου Τσατσαρωνάκη.

Ἡ ἐπιθυμία τῆς Μητροπόλεώς μας νὰ διακονήσῃ τὸν σύγχρονο ἄνθρωπο καὶ τὴν τοπικὴ κοινωνία ἐνέπνευσαν τὴν ἰδέα «τῆς ὑλοποιήσεως ἐνὸς χώρου, ὁ ὁποῖος θὰ ἀνταπεκρίνετο εἰς τὸν παλμόν καὶ τὰς ἀναζητήσεις τῆς ἐποχῆς, ὡς μιὰ ἄλλη φωνὴ καὶ μιὰ ἄλλη κλῆσις. Ἐνὸς χώρου, πού θὰ ἔδιδε τὴν μαρτυρίαν καὶ τὴν παρουσίαν τῆς τοπικῆς Ἐκκλησίας. Ἐνὸς χώρου πού θὰ ἤμποροῦσε νὰ προσφέρῃ παρηγορίαν καὶ συντροφικότητα. Ἐνὸς χώρου, πού θὰ ἐπλήρωνε μὲ δημιουργικὴν ἀπασχόλησιν τὸν ὅποιον ἐλεύθερον χρόνον τοῦ πολυασχόλου σημερινοῦ ἀνθρώπου. Ἐνὸς χώρου, πού θὰ ἐδύνατο νὰ δώσῃ διέξοδα εἰς τὸν πεσσιμισμόν, τὴν θλίψιν ἀλλὰ καὶ τὴν μισαλλοδοξίαν τοῦ συγχρόνου κόσμου. Ἐνὸς χώρου, πού θὰ συνεισέφερεν πολυτίμως εἰς τὴν συγκρότησιν ὁλοκληρωμένων προσωπικοτήτων, εἰς τὴν ἰδεολογικὴν ἀφύπνισιν καὶ ἀνάνηψιν εἰς τὰ ζῶντα ὕδατα τῆς Ὁρθοδοξίας, τοῦ ἐσκοτισμένου τῇ διανοίᾳ χριστιανοῦ τοῦ 21^{ου} αἰῶνος. Ἐνὸς χώρου, τέλος, πού θὰ ἀνταπεκρινόταν εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς νεολαίας μας, τῆς ἐλπίδος πάντων ἡμῶν, καὶ θὰ ἐπεχειρεῖ νὰ προσεγγίσῃ τὴν ἰδιοσυγκρασίαν των, τὰ προβλήματα, καὶ τὰ ἰδανικά των, νὰ μοιρασθῇ μαζί τους ὄνειρα καὶ ἐπιδιώξεις καὶ νὰ σταθῇ πατρικά καὶ ἀδελφικά δίπλα τους, διὰ τὴν πραγμάτων των.»³³, ὅπως ἐτονίσθη εἰς τὴν προσλαλίαν τοῦ οἰκείου Ἱεράρχου.

Ἡ χορηγὸς οἰκογένεια τοῦ Νικολάου Τσατσαρωνάκη θέλησε νὰ προσφέρει τὸ Πολύκεντρο αὐτὸ εἰς τὴ μνήμη δύο πολὺ ἀγαπητῶν της προσώπων, τῆς Μαρίας Τσατσαρωνάκη καὶ τοῦ Γεωργίου Τσατσαρωνάκη, ὅπως μὲ πολλὴ συγκίνηση ἀνέφερε ἐκ προσώπου ὅλης τῆς οἰκογένειας ἡ κ. Ἐλένη Τσατσαρωνάκη. Ἀκολουθοῦν σχετικὰ ἀποσπάσματα: «[...] Στὴ μνήμη τῶν ξεχωριστῶν αὐτῶν ἀνθρώπων, Παναγιώτατε, ἡ οἰκογένειά μας ἀφιερώνει τὸ παρόν Κέντρο στὴ Μητρόπολὴ μας, τὸν τόπο μας, καὶ τοὺς ἀνθρώπους του. Κάθε φορὰ πού ἐτοῦτος ὁ χώρος θὰ γεμίζει φωνές καὶ χαμόγελα, ἀπὸ τοὺς ἑκατοντάδες μαθητές τοῦ Ὡδείου τῆς Μητροπόλεώς μας, τίς σχολές, τοὺς σταθμούς, τίς ἐκθέσεις καὶ τίς συνάξεις, οἱ ψυχές τῶν ἀνθρώπων μας δὲν μπορεῖ παρά νὰ ἀγάλλονται ἐν Κυρίῳ.

³² Ἀπὸ τὴν πρόποση τῆς Α.Θ.Π. κατὰ τὸ δεῖπνον εἰς Ο.Α.Κ., *Χριστὸς καὶ Κόσμος*, Περίοδος Γ', Ἔτος ΝΑ', Τεύχος 40, 2012, σ.113-114.

³³ Ὁπ. π., σ. 107.

Παναγιώτατε ή παρουσία Σας έδω τή στιγμή έτούτη, ή είσοδός Σας, πρώτος στους χώρους του Πολυκέντρου, τό εύλογεί καί τό καθαγιαζει. Στην οικογένειά μας δέ καί τόν τόπο δίνει άπλετη χαρά καί συγκίνηση. Παρακαλούμε δεχτείτε από τήν οικογένειά μας ένα συμβολικό δώρο στο όποιο, σέ χαραγμένο κρύσταλλο τό χελιδόνι τρέφεται από τή μητέρα, όπως έμείς τρεφόμαστε πνευματικά από τή Μητέρα Έκκλησία καί τόν Όδηγέτη της πού τόσο μάς τιμά τή σημερινή ήμέρα.

Σεβασμιώτατε Ποιμενάρχα μας καί λίαν αγαπητέ κ. Άμφιλόχιε, σέ έσας, πού εύχαριστούμε τό Θεό πού σās έθεσε Έπίσκοπο στον τόπο μας, παραδίνουμε μέ πολύ συγκίνηση τό κτίριο τουτο, τό Πνευματικό αυτό Κέντρο γιά νά στεγάσει τό όραμά σας, γιά νά στεγάσει τήν αγάπη καί τίς αγωνίες σας γιά τόν τόπο τουτο, γιά νά στεγάσει τούς νέους καί τούς μεγαλύτερους μά κυρίως τά παιδιά του, τών όποίων τά όνειρα καί τά πρότυπα συνεχώς συρρικνώνονται. Άφήνοντας στά χέρια σας τά κλειδιά του χώρου αυτού, παρακαλούμε καθώς τά ύψώνετε γιά τίς προσευχές καί τίς δεήσεις σας, νά ένθυμήστε τά αγαπημένα μας πρόσωπα, τήν οικογένειά μας καί όλο τό ποίμνιό σας πού στηρίζεται στην προσευχή σας.[...]».³⁴

Μέ χαρά καί θαυμασμό ό Πρώτος τής Όρθοδοξίας, Παναγιώτατος κ. κ. Βαρθολομαίος, γνωρίζοντας καλά τίς ανάγκες καί τά προβλήματα τής σύγχρονης νεολαίας, προσφώνησε θεοπνεύστως όρίζοντας τά πνευματικά θεμέλια καί τήν δυναμική πορεία πού μπορεί νά διανύσει τό έγκαινιαζόμενο Πολύκεντρο, λέγοντας: «[...] Άς μη λησμονώμεν, άδελφοί καί τέκνα προσφιλή, ότι ό Κύριος ήμών έχάρισεν εις ήμάς τήν μεγάλην δωρεάν νά μάς καταστήση μέλη τής Όρθοδόξου Έκκλησίας μας. Μέσω αυτής, τής χάριτος τών μυστηρίων της άλλα καί τής ποικίλης στοργικής κοινωνικής μερίμνης της, ως αυτή τήν όποιαν μαρτυρεί ή λειτουργία του έγκαινιαζόμενου Πολιτιστικού Πολυκέντρου, γνωρίζομεν καί κατανοοϋμεν τήν αγάπην του Θεού. Καί όστις ένγνώρισε τήν αγάπην του Θεού, οϋτος αγαπά όλον τόν κόσμον καί οϋδέποτε μεμψιμοιρεί εις τās θλίψεις, διότι ή πρόσκαιρος θλίψις διά τόν Θεόν εργάζεται αιώνιαν χαράν. Ό Κύριος έποίησεν ήμάς συγγενείς Αυτού: 'Καθώς Σύ, Πάτερ, έν έμοι κάγω έν σοί, ίνα καί αυτοί έν ήμιν έν ώσιν' (Ιω. ιζ', 21).

Οϋτω καί ή τοπική Ίερά Μητρόπολις, μέ τήν ποιμαντικήν μέριμναν καί φροντίδα του άξιου ποιμενάρχου αυτής κυρίου Άμφιλοχίου, μιμουμένου τό φιλάδελφον καί φιλόστοργον του όμωνύμου αυτού άγίου Ίεράρχου Έπισκόπου Ίκονίου, παραδίδει σήμερα εις τό πλήρωμα αυτής τό νεότευκτον τουτο Ίδρυμα, διά νά θεραπεύση τās υλικās καί πνευματικές ανάγκες τών

³⁴ Όπ. π., σ. 111-112.

πιστῶν τέκνων της, νὰ τὰ καλλιεργήσῃ καὶ νὰ τὰ καταρτίσῃ, νὰ τὰ συμβουλεύσῃ καὶ νὰ τοὺς δώσῃ ἐκεῖνα τὰ ἐφόδια, τὰ ὅποια θὰ τὰ βοηθήσουν νὰ ἀνταπεξέλθουν εἰς τὰς δυσκολίας τῆς ζωῆς καὶ νὰ γίνουν συνειδητοποιημένα μέλη τοῦ Σώματος τοῦ Χριστοῦ, μὲ ἥθος καὶ φρόνημα πνευματικὸν καὶ χριστιανικόν, χρήσιμα εἰς τὴν κοινωνίαν καὶ μάλιστα διὰ τῆς χρήσεως τῶν συγχρόνων μέσων τεχνολογίας. Ἀξίζει ὡσαύτως νὰ μνημονεύσωμεν τὴν ἀξιόλογον προσπάθειαν τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Κισάμου καὶ Σελίνου νὰ εἰσαγάγῃ τὸ ποίμνιόν της, διὰ τοῦ παρόντος Πολυκέντρου, εἰς τὰς ἐκκλησιαστικὰς τέχνας, καὶ ἰδιαίτερος εἰς τὴν μουσικὴν, τὴν βυζαντινὴν, ἀλλὰ καὶ ἐν γένει τὴν παραδοσιακὴν, αἱ ὅποια βοηθοῦν σημαντικῶς εἰς τὴν καλλιέργειαν τοῦ ἔσω ἀνθρώπου καὶ ἀποτελοῦν μίαν λίαν γόνιμον καὶ δημιουργικὴν ἐνασχόλησιν. Ἰδιαίτερας μνείας ὡσαύτως τυγχάνουν ἡ ἐν τῷ κέντρῳ τούτῳ λειτουργία ραδιοφωνικοῦ σταθμοῦ καὶ ἡ στέγασις φιλανθρωπικῶν, ἐκπαιδευτικῶν, πολιτιστικῶν καὶ πολιτισμικῶν ἐν γένει δραστηριοτήτων.[...]».³⁵

Β. ΣΥΝΟΔΙΚΟΣ ΘΕΣΜΟΣ

Εἶναι γνωστὸ ὅτι τὸ Συνοδικὸ σύστημα εἶναι ὁ τρόπος διοικήσεως καὶ λειτουργίας τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας μας, τὸ χαρακτηριστικὸ καὶ διακριτικὸ της γνώρισμα ἀπὸ τίς κοινότητες τῶν ἐτερόδοξων χριστιανῶν. Ὅμως «ὅλη ἡ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας καὶ ὄχι μόνον μία σύνοδος, μέ τὴν τεχνικὴ ἔννοια τοῦ ὅρου, εἶναι συνοδική, γιατί ἡ συνοδικότης εἶναι ἡ οὐσιαστικὴ της ιδιότης. Κάθε ἐποικοδομητικὴ γι' αὐτὴν πράξις, ἡ λατρεία, ἡ προσευχή, ἡ διδασκαλία, τὸ κήρυγμα, εἶναι συνοδική, γιατί στηρίζεται στὴ sobornost (σ.σ. συλλογικότητα) τῆς καινούργιας ζωῆς τῆς ἐν Χριστῷ καὶ στὴν ἐκπλήρωσις καὶ ἐνεργοποίησίν της».³⁶

Ὁ Ἑλλ. Δρας κ. Κωνσταντῖνος Δεληκωνσταντῆς, στὸ θεολογικὸτατο κείμενό του μέ τίτλο: «Συνοδικότητα: Τὸ ἥθος τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐλευθερίας. Σύγχρονες Θεολογικὲς προσεγγίσεις»³⁷, θέτει τίς βιβλικές ἀλλὰ καὶ ἐκκλησιολογικὲς βάσεις τοῦ θεσμοῦ αὐτοῦ:

«Ἡ βάση γιὰ τὴν κατανόησιν τῆς συνοδικῆς ταυτότητος τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ἡ θεολογικῶς ὀρθὴ προσέγγισις τοῦ ἐκκλησιολογικοῦ περιεχομένου τῆς συνοδικότητος. Ὁ π. Ἀλέξανδρος Σμέμαν κάνει λόγο γιὰ τὴ συνοδική

³⁵ Ὁπ. π., σ. 104-105.

³⁶ Σμέμαν Ἀλέξανδρος, *Η ΑΠΟΣΤΟΛΗ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΣΤΟ ΣΥΓΧΡΟΝΟ ΚΟΣΜΟ*, Ἐκδ. Ἀκρίτας, 1993, σ. 201.

³⁷ *ΘΕΟΛΟΓΙΑ*, Τριμηνιαία Ἐκδοσις τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, Τόμος 80, τεῦχος 2°, Ἀπρίλιος-Ἰούνιος 2009, σσ. 215-229.

φύση τῆς ἴδιας τῆς Ἐκκλησίας, γιά ‘συνοδική ὄντολογία τῆς Ἐκκλησίας στήν ὁλότητα τῆς οὐσίας καί τῆς ζωῆς της’ (Σμέμαν Α., Ἡ ἀποστολή τῆς Ἐκκλησίας στό σύγχρονο κόσμο, μτφρ. Ι. Ροηλίδη, Ἐκδ. Ἀκρίτας, 1983, σσ. 200 καί 201) καί περιγράφει τό καθῆκον μίας θεολογίας τῆς συνοδικότητας ὡς ἑξῆς: ‘Πρὶν κατανοήσουμε τή θέση καί τή λειτουργία τῆς συνόδου μέσα στήν Ἐκκλησία πρέπει νά δοῦμε τήν ἴδια τήν Ἐκκλησία ὡς μία σύνοδο. Γιατί εἶναι ὄντως μία σύνοδος μέ τό βαθύτερο νόημα αὐτῆς τῆς λέξης, ἐπειδή εἶναι κατεξοχήν ἡ ἀποκάλυψη τῆς Ἀγίας Τριάδος, τοῦ Θεοῦ καί τῆς θείας ζωῆς πού ἀποτελεῖ οὐσιαστικά μία τέλεια σύνοδο’ (Ο. π., σ. 200).

Ὡς οὐσιαστική διάσταση τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς καί ὡς ‘ὀργανική’, ‘μόνιμη λειτουργία’ τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας (Βλ. Φειδᾶ Β., Ἐκκλησιαστική Ἱστορία Α', Ἀθήνα 2002, σσ. 191 καί 863), ἡ συνοδικότητα εἶναι, γιά νά χρησιμοποιήσω τά λόγια τοῦ π. Γεωργίου Φλωρόφσκυ, μία πραγματικότητα πού βιώνεται καί ὄχι κάτι πού ἀπλῶς μελετοῦμε καί ἀναλύουμε (Βλ. Φλωρόφσκυ Γ., Τό Σῶμα τοῦ ζώντος Χριστοῦ. Μία ὀρθόδοξη ἐρμηνεία τῆς Ἐκκλησίας, μτφρ. Ι. Κ. Παπαδοπούλου, Ἐκδ. Ἀρμός, Ἀθήνα 1999, σ. 13).

Οἱ ἱστορικές ρίζες τοῦ συνοδικοῦ συστήματος βρίσκονται στή δομή καί τή ζωή τῶν πρώτων χριστιανικῶν κοινοτήτων καί συνδέονται μέ τίς εὐχαριστιακές συνάξεις. Ὁ Μητροπολίτης Περγάμου Ἰωάννης Ζηζιούλας κάνει λόγο περί ‘ἀρχέγονης συνοδικότητας’ (Zizioulas I., "Die Entwicklung konziliarer Strukturen bis zur Zeit des ersten ökumenischen Konzils", στο ἔργο: Konzile und die Ökumenische Bewegung, Ökumenischer Rat der Kirchen, Genf 1968, σ. 34-52, ἐδῶ σ. 3), ἡ ὁποία ὑπῆρξε καθοριστική γιά τή διαμόρφωση τοῦ συνοδικοῦ θεσμοῦ. Τό γεγονός ὅτι ἡ ἀνάπτυξη τοῦ θεσμοῦ αὐτοῦ δέχτηκε καί ἐξωτερικές ἐπιρροές, δέν μειώνει οὐδόλως τή ‘βιβλική βάση’ καί τήν ‘ἀποστολική προέλευσή’ του. ‘Τέτοιες ἐπιρροές συνδέονται μέ τή διαδικασία ἐνσωμάτωσης στόν ἐκάστοτε πολιτισμό· δέν μποροῦν, ἐξάλλου, νά ἀκυρώσουν τό γεγονός ὅτι ἡ συνοδική δομή τῆς Ἐκκλησίας ἀνήκει στήν οὐσία τῆς Ἐκκλησίας ὡς εὐχαριστιακῆς κοινότητας καί ὅτι ἔτσι ἀνάγεται στόν Χριστό καί στούς μαθητές τοῦ’ (Nikolaou Th. "Zur Synodalität der Kirche", σ. 44).

Ἀνεξάρτητα ἀπό τό πῶς κρίνει κανεῖς τήν ἱστορικότητα τῆς Ἀποστολικῆς Συνόδου (Πράξ. 15, 1-35), αὐτή παρέμεινε στή συνείδηση τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ὡς τό κατεξοχήν πρότυπο συνοδικῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας’ (Ο.π., σ. 46).

Εἶναι αὐτονόητο ὅτι ἡ θεολογία τοῦ ἐπισκοπικοῦ ἀξιώματος καί ἡ ἀνάπτυξη τῆς συνοδικῆς πρακτικῆς εἶναι ἀλληλένδετες. Λόγω τῆς θέσης του στήν εὐχαριστιακή σύναξη ὁ ἐπίσκοπος ἦταν τό κέντρο καί ὁ ἐκπρόσωπος τῆς τοπικῆς Ἐκκλησίας καί συγχρόνως ἐκεῖνος διαμέσου τοῦ ὁποίου ἡ το-

πική Ἐκκλησία συνδεόταν μέ τίς ἄλλες Ἐκκλησίες σέ μία εὐρύτερη ἐκκλησιαστική κοινωνία. Ἦταν, ἐπομένως, φυσικό ὁ ἐπίσκοπος νά ἐκφράζει καί σέ συνοδικό ἐπίπεδο τήν ἐνότητα αὐτή, ὄχι φυσικά ὡς ἄτομο, ἀλλά ὡς ἡ κεφαλή καί τό στόμα τῆς Ἐκκλησίας του, ὡς μάρτυς καί ἐκφραστής τῆς βιωματικῆς βεβαιότητος τοῦ εὐχαριστιακοῦ σώματος. Ἐκάθε ἐπίσκοπος κόμιζε στή σύνοδο ὄχι ἀτομική γνώμη καί ἄποψη, ἀλλά τήν ἐμπειρία τῆς τοπικῆς ἐκκλησίας, στήν ὁποία ὁ ἴδιος ἦταν προεστῶς στήν εὐχαριστιακή της συγκρότηση καί πατέρας-γεννήτορας κάθε μέλους στήν κοινωνούμενη ζωῇ τοῦ σώματος. Ἔτσι μία σύνοδος ἐπισκόπων συνόψιζε τήν ἐκκλησιαστική ἐμπειρία τοῦ καθόλου σώματος (καθολικοῦ, ὁλόκληρου, ἐνιαίου) τῶν τοπικῶν εὐχαριστιακῶν κοινοτήτων, τῶν ὁποίων οἱ προεστῶτες ἐπίσκοποι συγκροτοῦσαν τή σύνοδο (Γιανναρά Χ., Ἐνάντια στή θρησκεία, ἔκδ. Ἰκαρος, Ἀθήνα 2006, σ. 69).[...]

Βαθύς γνώστης τῆς ἐμπειρίας αὐτῆς, ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης Βαρθολομαῖος, ἐπιδιόκοντας καί ἀναγνωρίζοντας τήν ἀναγκαιότητα τῆς ἐνότητος εἰς τοὺς κόλπους τῆς Ἐκκλησίας, ἀπό τίς πρῶτες ἤδη ἡμέρες ἀπό ὅταν ἀνέλαβε τά καθήκοντά του, ἐφήρμοσε τόν Συνοδικό θεσμό, καί μέ τήν εἰδική ἔννοια τοῦ ὅρου, προσπαθώντας νά τόν ἐκφράσει μέ κάθε δυνατό τρόπο, προκειμένου τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο νά ἔρθει ἄρωγός εἰς τά προβλήματα τοῦ σύγχρονου ἀνθρώπου, νά ἀνταποκριθεῖ ἐν Ἀγίῳ Πνεύματι εἰς τήν μείζονα ἀποστολή του, νά ἐπιτύχει τοὺς στόχους καί νά φανερώσει τό μυστήριον τῆς Ἐκκλησίας εἰς τήν σύγχρονη, ραγδαῖα μεταβαλλόμενη πραγματικότητα, πιστεύοντας ὅτι τό Συνοδικό πολίτευμα εἶναι ἡ ζωὴ καί ἡ φύσις τῆς Ἐκκλησίας μας.

Γι' αὐτό καί, ἰδίως κατά τά πρῶτα ἔτη τῆς Πατριαρχίας Του, ἂν ὄχι πάντοτε σέ ἐβδομαδιαία βάση, ὅπωςδήποτε ὅμως σέ τακτά διαστήματα, συγκαλεῖ τήν Ἀγία καί Ἱερά Σύνοδο τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου μέ τή συμμετοχή, ἀρχικά, τῶν ἐν ἐνεργείᾳ Μητροπολιτῶν τοῦ Θρόνου στήν Κωνσταντινούπολη.

Παράλληλα, προκειμένου νά ἐνισχύσει τήν ἐνότητα καί συνεργασία μεταξύ τῶν Ὁρθοδόξων, ὄχι μόνον περιοδεύει εἰς ὁλόκληρη τήν Ὁρθόδοξη Οἰκουμένη, ἀλλά καί συγκαλεῖ κατά καιρούς Συνάξεις τῶν Ὁρθοδόξων Προκαθημένων ἀλλά, καί σέ τακτικότερη βάση, Συνάξεις ὅλων τῶν ἐν ἐνεργείᾳ Ἱεραρχῶν τοῦ Θρόνου, στό Φανάρι.

Ἦδη ἀπό τό ἔτος 2004, μέ Πατριαρχική πρωτοβουλία διευρύνεται ἡ σύνθεση τῆς Ἀγίας καί Ἱερᾶς Συνόδου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου μέ τή συμμετοχή σ' αὐτήν, κατά τά πρεσβεῖα χειροτονίας τους, ὅλων τῶν ἐν ἐνεργείᾳ Ἱεραρχῶν τοῦ Θρόνου, ἐνῶ χάρις σέ ἐπιδέξεις ἐνέργειες τοῦ κλεινοῦ Οἰακοστροφῶν τῆς Κωνσταντινουπολίτιδος Ἐκκλησίας ἔχουν δημιουργηθεῖ

οί προϋποθέσεις για την απρόσκοπτη ύπαρξη και πορεία του Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως, μέσα στο χρόνο, εις την από της ιδρύσεώς Του ιστορική Καθέδρα Του.

Ενεργώντας μάλιστα προνοητικῶς πρὸς τοῦτο, ὥστε καὶ οἱ Κρήτες Ἱεράρχες νὰ δύνανται νὰ μετέχουν εἰς τὴν Ἁγία καὶ Ἱερά Σύνοδο τοῦ Πατριαρχείου, κατὰ τὴν ἐπίσκεψή Του εἰς Κρήτη, τὸ Νοέμβριο τοῦ ἔτους 1992, εὐρικόμενος στὸ Ἡράκλειο, προήδρευσε τῆς Ἱερᾶς Ἐπαρχιακῆς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης, κατὰ τὴν 10^η Νοεμβρίου, ὅπου καὶ ἀγαθυνόμενος ἀνήγγειλε τὴν ἀνύψωση τῶν μέχρι τότε «τιμῆς ἔνεκεν» Μητροπολιτῶν Κρήτης σὲ «ἐν ἐνεργείᾳ» Μητροπολίτες.³⁸

Ἡ ἐλαχιστότητά μου εἶχε τὴν μεγάλη τιμὴ καὶ εὐκαιρία νὰ μετέχει γιὰ πρώτη φορά ὡς Συνοδικὸς πάρεδρος εἰς τίς ἐργασίες τῆς Ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου κατὰ τὴν ἐνιαύσιο συνοδική περίοδο ἀπὸ 1^{ης} Μαρτίου 2012. Εἰς τὴν πρὸς τὴν Α.Θ.Π. ἐπιστολή μου, διὰ τῆς ὁποίας ἀποδεχόμεναι τὴν πρόσκληση, ἐκφράζω τὰ αἰσθήματα ἀλλὰ καὶ τὴν ὑψηλὴ θέσιν τὴν ὁποία κατέχει εἰς τὴν συνείδησή μου τὸ γεγονός αὐτό:

«[...] Ἡ ἐξιδιασμένη ἀνά τούς αἰῶνας ἀνύστακτος φροντίς καὶ ἀγωνιώδης μέριμνα τοῦ Πανιέρου Οἰκουμενικοῦ Θρόνου διὰ τὰς ὑπὸ τὰς ἡπλωμένας πτέρυγας Του ἀνά τόν κόσμον Ἐπαρχίας Του ἀφ' ἑνός, καὶ αἱ ἐγχάρακτοι ἐμπειρίαι εἰς τὸ βάθος τῶν καρδιῶν τῶν τιμίων Ἱεραρχῶν, καὶ δὴ τῆς ἡγαπημένης θυγατρὸς, τῆς νήσου τῶν Κρητῶν, τῶν μετασχόντων πρὸ ἐμοῦ εἰς ἀναλόγους ἐνιαυσίους Συνοδικὰς περιόδους, ἐκφραζόμεναι διὰ ζωηροτάτων λόγων καὶ ποικίλων αἰσθημάτων ἀφ' ἑτέρου, μέ παρακινοῦν, τοῦτο μὲν μετὰ πολλῆς συστολῆς διὰ τὸ μέγεθος τοῦ ἐγχειρήματος, τοῦτο δὲ μετ' ἀγωνίας καὶ δέους οὐ τοῦ τυχόντος, ἵνα ἀποδεχθῶ τὴν ἐξαιρετικὴν ἐκλογὴν καὶ τὴν ἱστορικὴν κλῆσιν.

Μετ' ἀπείρων ὅθεν υἱικῶν εὐχαριστιῶν, καὶ ἀναλογιζόμενος τὸ ὕψος τῆς εὐθύνης ἀλλὰ καὶ τὴν ἀποκομισθησομένην ὠφέλειαν ἐξαιτούμαι ταπεινῶς τὰς θεοπειθεῖς Ὑμετέρας εὐχάς, Παναγιώτατε, τοῦ καὶ ἀκραιφνοῦς Προέδρου τοῦ Ἱεροῦ τούτου Σώματος, ὡς καὶ τῶν παναξίων καὶ τετιμημένων μελῶν Αὐτοῦ, διὰ νὰ φανῶ ἀντάξιον τέκνον τῶν ὑψηλῶν προσδοκιῶν Του καὶ τῆς ἐναποτιθεμένης εἰς τὸ πρόσωπόν μου ἐμπιστοσύνης Του, συμβάλω δὲ διὰ τῶν πενιχρῶν δυνάμεών μου εἰς τὴν προαγωγὴν τῶν ἱερῶν ὑποθέσεων καὶ συμπερόντων τῆς Μητρὸς Ἁγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας.[...]».³⁹

³⁸ Χριστὸς καὶ κόσμος, Περιοδικὴ Ἐκδοσις Ἱερᾶς Μητροπόλεως Κισάμου καὶ Σελίνου, Περίοδος Β', ἔτος ΙΑ', τεύχος 62, σ.87.

³⁹ Ἐπιστολὴ μὲ ἀρ. Πρωτ. 2.2/16 Ἰανουαρίου 2012.

Κατά τήν ἐξόχως ἐκεῖ διδακτική καί ὠφέλιμη, ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι συνδιάσκεψη καί συναπόφαση, ἅπαντες βιοῦμε τήν ἐνότητα τῶν Ἐπαρχιῶν τῆς Ἐκκλησιαστικῆς δικαιοδοσίας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, τήν ἀνύστακτη φροντίδα καί ἀγωνία τοῦ καταξιωμένου παγκοίνως Οἰακοστροφου αὐτῶν, ἀλλά καί κατανοοῦμε τήν φύση τῶν προβλημάτων καί ἰδιαιτεροτήτων, πού κατά καιρούς ἀπασχολοῦν τίς κατά τόπους Ἱερές Μητροπόλεις.

Ἀποτελεῖ, μάλιστα, θεία συγκυρία καί χαροποιό παραχώρηση τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ τό γεγονός ὅτι, κατά τήν πρώτη αὐτή συμμετοχή μου εἰς τίς ἐργασίες τῆς Ἁγίας καί Ἱερᾶς Συνόδου, ἀφοῦ εἶχε ἀκολουθηθεῖ ὅλη ἡ κανονική διαδικασία, ἔγινε καί ἐπισήμως ἡ, ἀναγνωρισμένη πρό ἱκανοῦ χρόνου ἀπό τόν εὐσεβῆ καί φιλάγιο λαό μας ὄντως ὀσιακή, μαρτυρική καί θαυμαστή βιοτή τοῦ μοναχοῦ Νικηφόρου τοῦ λεπροῦ, κατά κόσμον Νικολάου Τζανακάκη ἀπό τό χωρίο Συρικάρι τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεώς μας, κατάταξή του εἰς τή χορεία τῶν Ἁγίων τῆς Ἐκκλησίας μας. Μέ κάθε τιμή, πλέον, ὁ νέος αὐτός Ἅγιος τῆς Μητροπολιτικῆς περιφερείας μας μπορεῖ νά ἐορτάζεται λειτουργικά, καί οἱ πιστοί μέ μεγαλύτερο ἀκόμη πόθο καί ἐλπίδα νά προστρέχουν εἰς τίς πρεσβεῖες του. Ὁ ἅγιος Νικηφόρος, βέβαια, μᾶς ἐπέφύλασσε καί ἄλλες ἐκπλήξεις, ὅπως θά ἀναφερθοῦν παρακάτω.

Πρός τιμή τοῦ Ἁγίου παραθέτουμε καί τό κείμενο τῆς Πράξεως Ἀγιοκατατάξεως, ἡ ὁποία φέρει τίς ὑπογραφές τοῦ Παναγιωτάτου Προέδρου καί ὄλων τῶν Σεβασμιωτάτων Συνοδικῶν Μελῶν:

Αριθμ. Πρωτ. 1046

Πράξις

τῆς ἐν τῷ Ἀγιολογίῳ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας κατατάξεως
τοῦ Μοναχοῦ Νικηφόρου τοῦ Λεπρού
(κατὰ κόσμον Νικολάου Τζανακάκης)
(1890-1964)

Τοὺς ἐν τῷ μετὰ σώματος βίῳ εὐσεβῶς καὶ ὁσίως πολιτευσαμένους, ζώντας δὲ καὶ μετὰ τὴν ἐκείσῃ ἀπὸ τῶν ἐνθένδε ἀποδημίαν ἰσχυρὰν σχόντιαν τὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς θρησκευτικῆς συνειδήσεως τῶν πιστῶν, διατηρούντων διὰ τούτῳ δι' ἀδιακόπου ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν παραδόσεως τὴν περὶ τῆς ὁσιότητος καὶ ἀγιότητος αὐτῶν ἱερὰν ἀνάμνησιν, μετὰ πάσης εὐλαβείας τιμᾶν καὶ γεραίρειν μετὰ τοῦ περιουσίῳ τοῦ Θεοῦ λαοῦ οἶδεν ἡ Ἁγία τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία, τῇ χρεΐᾳ τῶν ἁγίων αὐτοὺς συναριθμοῦσα καὶ τὴν τούτων ἐπικαλουμένη μεσιτείαν πρὸς τὸν φιλόανθρωπον Θεὸν ὑπὲρ ἀφέσεως ἁμαρτιῶν, ἰσσεως ἀσθενούν, καὶ ἀπαξιαλῶς ὠφελείας ψυχικῆς τοῦ χριστιανύμου πληρώματος.

Ἐπειδὴ τοίνυν τοιοῦτος τὸν βίον καὶ τὴν πολιτείαν κατεδείχθη καὶ ὁ ἐν τῷ χωρίῳ Σηριακῶν τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Κισάμου καὶ Σελίνου γεννηθεὶς καὶ εἰς ἡλικίαν ἑβδομήκοντα τεσσάρων ἐτῶν τελευτήσας τὸν ἐπὶ γῆς βίον, μετὰ θάνατον δὲ ἰσχυρὰν σχὼν τὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς θρησκευτικῆς συνειδήσεως τῶν πιστῶν Μοναχὸς Νικηφόρος «ὁ Λεπρὸς» (κατὰ κόσμον Νικόλαος Τζανακάκης), καθ' ἃ ὄντι ὑπέβαλε τῇ Ἐκκλησίᾳ ὁ Ἱερώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Κρήτης καὶ ἀγαπητὸς ἐν Χριστῷ ἀδελφὸς κύριος Εἰρηναῖος, Πρόεδρος τῆς Ἱερᾶς Ἐπαρχιακῆς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης, ἀναφέρειν μὲν ὅτι ὁ ἐπιτόπιος Ἱεράρχης Ἱερώτατος ἀδελφὸς Μητροπολίτης Κισάμου καὶ Σελίνου κύριος Ἀμφυλόχιος καὶ οἱ εὐσεβεῖς χριστιανοὶ στοιχοῦντες τῇ συνεχεῖ καὶ ἀδιακόπῳ διὰ μέσου τῶν τελευταίων δεκαετιῶν παραδίδει ὡς Ἅγιον καὶ Ὅσιον αὐτὸν τιμᾶσι καὶ γεραίρουσιν, "οὐ συνόδους μεγίστας καὶ κοινὰς τινὰς ἀναμείναντες ψήφους ὥστ' ἐκείνον ἀνακηρύξαι, οἷς καὶ χρόνος καὶ ὄκνος καὶ μέλλουσιν καὶ πλείστα τινὰ τῶν ἀνθρωπείων προσέταται, ἀλλὰ τῇ ἀνωθεν ψήφῳ τε καὶ ἀνακηρύξει καὶ τῇ λαμπρᾷ καὶ ἀναμφιβόλῳ τῶν πραγμάτων ὄψει καὶ πίστει καλῶς ἀρκεσθέντες" κατὰ τὸν Ἅγιον Πατριάρχην Φιλόθεον, τὸν Κόκκινον, αἰτούμενος δὲ ὅπως ἡ Ἐκκλησία προέλθῃ ἐπισήμως εἰς τὴν ἐν τῷ Ἐορτολογίῳ αὐτῆς ἐνταξιν αὐτοῦ ὡς Ὁσίου καὶ Ἁγίου, ἡ Μετρώπις ἡμῶν μετὰ τῶν περὶ ἡμᾶς Ἱερωτάτων Μητροπολιτῶν καὶ ὑπερετίμων, τῶν ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι ἀγαπητῶν ἡμῖν ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν, ὅπ' ἔσιν λαβόντες τὴν ἀδιάκοπον ζῶσαν μαρτυρίαν τῆς θρησκευτικῆς συνειδήσεως τῶν κατοίκων τῆς Κρήτης περὶ τῆς ὁσιότητος καὶ ἀγιότητος τοῦ εἰρημένου Μοναχοῦ, καὶ τὴν

ἀρχήθεν ἀποδοδομένην αὐτῷ ὡς ἁγίῳ τιμῇ, τῷ κοινῷ τῆς Ἐκκλησίας ἔθι κατακαλουσύντες, ὡς εὐλογον καὶ πρέπει τὸ αἶτημα τῆς αὐτοῦ ἱερότητας ἐκκρινόμεν τε καὶ ἀπεδεξάμεθα.

Διὸ καὶ θεοπύζομεν Συνδικαίως καὶ ἐν ἁγίῳ διακελευόμεθα Πνεύματι ὅπως ὁ εἰρημένος Ὅσιος Μοναχὸς Νακφόρος ὁ Λεπρός συναριθμηταὶ τοῖς ἁγίοις τῆς Ἐκκλησίας, ὡς μέχρι τοῦδε οὕτω καὶ εἰς τὸ ἔξῃς εἰς αἶωνα τὸν ἅπαντα τιμώμενος παρὰ πᾶν πιστῶν καὶ ὁμῶς ἐγκωμίων γραιφόμενος κατ' ἔτος τῇ δ' Ἰανουαρίῳ, ἡμέρᾳ τῆς πρὸς Κύριον ἐκδημίας αὐτοῦ.

Εἰς ἐνδειξιν δὲ τούτου καὶ βεβαίωσιν ἐγένετο καὶ ἡ παρούσα Πατριαρχική ἡμῶν καὶ Συνδικὴ Πράξις, καταστροφείσα μὲν καὶ ὑπογραφείσα ἐν τῷδε τῷ Ἱερῷ Κώδικι τῆς καθ' ἡμᾶς ἁγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας, ἐν ἴσῃ δὲ καὶ ἀπαράλλακτῳ ἀποσταλείσα τῷ Ἱερατῶν Ἀρχιεπισκόπῳ Κρήτης κυρίῳ Εἰρηναίῳ πρὸς διαβέβασιν τῷ Ἱερατῶν Μητροπολίτῃ Κισιάμου καὶ Σελίνου κυρίῳ Ἀμφολοχίᾳ, πρὸς ἐπ' ἐκκλησίας ἀνάγνωσιν, καὶ καταθέσιν καὶ ἀσφαλὴ τήρησιν ἐν τοῖς ἀρχείοις τῆς κατ' αὐτὸν Ἱερᾶς Μητροπόλεως.

Ἐν ἔτει σωτηρίῳ ββ' κατὰ μῆνα Δεκεμβρίῳν (α')

Ἐπινεμήσεως Γ'

† Θεοφάνης Μητροπολίτης Κωνσταντινουπόλεως ἀποσφραίνεται β.

† Διονύσιος Μητροπολίτης Κρήτης

† Δέσπω Ἀπόκτονος

† Νικόλαος Μητροπολίτης Κισιάμου καὶ Σελίνου

† Γεώργιος Μητροπολίτης Σελίνου

† Θεοδωροπούλου Γερμανός

† Διονύσιος Μητροπολίτης Κωνσταντινουπόλεως

Β1. ΑΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Τό ἐπιστέγασμα ὅμως καί ἡ κορύφωση τῶν ἀγώνων τῆς Α.Θ.Π. γιά τήν ἀνανέωση καί ἐνίσχυση τῶν σχέσεων μεταξύ τῶν κατά τόπους Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, τή στήριξη καί προαγωγή τῆς ἐνότητας μέσα στούς κόλπους τῆς Ὁρθόδοξης κοινότητας καί τή μαρτυρία καί ἔκφραση τῆς ἐνότητας καί τῆς ὁμοφωνίας αὐτῆς στό πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας σήμερα, εἶναι ἡ σύγκληση τῆς Ἁγίας καί Μεγάλης Συνόδου τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, πού πραγματοποιήθηκε στήν Ὁρθόδοξο Ἀκαδημία Κρήτης, στό Κολυμπάρι Κισάμου, ἀπό 20 ἕως 25 Ἰουνίου 2016.

Ἀποτελεῖ, σίγουρα, κορυφαῖο ἱστορικό γεγονός οἰκουμενικῆς ἐμβέλειας, ἀξίας καί σπουδαιότητας, τό ὁποῖο σημάδεψε τόν τόπο καί τήν ἱστορία. Οἱ προετοιμασίες τῆς Συνόδου αὐτῆς διήρκησαν περισσότερο ἀπό μισόν αἰῶνα (ἀπό τό 1961), ἐνῶ παρόμοια Σύνοδος ἔχει νά πραγματοποιηθεῖ ἀπό τό 12^ο αἰῶνα. Ὡς ἐκ τούτου, ἡ σύγκληση τῆς Συνόδου ἀποτελεῖ ἀναμφίβολα καρπό ἀνύστακτης μέριμνας, διηνεκοῦς φροντίδας καί ἄμετρων κόπων πολλῶν σεπτῶν Προκαθημένων εἰς τόν Θρόνο τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἰδιαίτερως δέ τοῦ νῦν Πρωθιεράρχου της, ὁ Ὅποιος κλεῖζει φωτόμορφα τήν ἱστορική Καθέδρα τοῦ Φαναρίου. Δικαίως, λοιπόν, «ἀναρίθμητοι γενεαί χριστιανῶν, κλήρου καί λαοῦ, θά ἐπεθύμουν νά φθάσουν εἰς τήν σήμερον ἡμέραν, εἰς τήν χαράν τῆς ὁποίας πάντες ἡμεῖς καθιστάμεθα μάρτυρες καί μέτοχοι.»⁴⁰

⁴⁰ Ἀπό τήν Ὁμιλία τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Κισάμου καί Σελίνου κ. Ἀμφιλοχίου τήν 18^η-6-2016, *Χριστός καί Κόσμος*, Περιοδική Ἑκδοσις Ἱερᾶς Μητροπόλεως Κισάμου καί Σελίνου, Περίοδος Γ', Ἔτος ΝΔ', τεῦχος 53, 2016, σ. 40.

Τὰ θέματα τὰ ὅποια συζητήθηκαν καί ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐλήφθησαν ἀποφάσεις καί ἐκδόθηκαν κείμενα εἶναι τὰ ἑξῆς: 1) Σχέσεις τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας πρὸς τὸν λοιπὸν χριστιανικὸν κόσμον. 2) Τὸ μυστήριον τοῦ Γάμου καὶ τὰ κωλύματά του. 3) Τὸ αὐτόνομο καὶ ὁ τρόπος ἀνακηρύξεώς του. 4) Ἡ σπουδαιότητα τῆς νηστείας καὶ ἡ τήρησίς της σήμερα. 5) Ἡ ἀποστολὴ τῆς Ἐκκλησίας στὸ σύγχρονον κόσμον. 6) Ἡ Ὁρθόδοξη διασπορά.

Ὁ Ἐπίσκοπός μας εἶχε τὴν μεγάλη εὐλογία καὶ χαρὰ νὰ συμπεριληφθεῖ, ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ μας Πατριάρχου, εἰς τὴν Συνοδικὴ Ἀντιπροσωπεία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καί, ὁμοῦ μετὰ τοῦ Σεβ. Ἀρχιεπισκόπου Κρήτης κ. Εἰρηναίου, νὰ μετέχει τῶν ἐργασιῶν τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου.

Καθ' ὅλη τὴν ἐβδομάδα τῶν ἐργασιῶν τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου εἰς τὴν Ἱ. Πατριαρχικὴ καὶ Σταυροπηγιακὴ Μονὴ Γωνιᾶς ἐτελοῦντο Θεῖες Λειτουργίαι, λειτουργούντων ἢ προεξαρχόντων Προκαθημένων τῶν Ἁγιωτάτων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν εἰς τὴν γλώσσα κάθε Ἐκκλησίας, καὶ συμπροσευχομένων τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου ὡς καὶ τῶν ἄλλων Προκαθημένων καὶ Ἀντιπροσωπειῶν. Τῆς Θείας Λειτουργίας τῆς Δευτέρας τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἀκολούθησε ἡ ἐπίσημη τελετὴ ἔναρξης τῶν ἐργασιῶν τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου. Καθ' ὅλη τὴν διάρκειαν τῆς ἐβδομάδος, πρῶν - ἀπόγευμα, συνεδρίαζε ἡ Ἁγία καὶ Μεγάλη Σύνοδος καὶ συζητοῦσε τὰ θέματα πού εἶχαν ἀποφασιστεῖ.

Κατὰ τὴν προσφώνησιν τοῦ γράφοντος, ὡς ὁ φιλοξενῶν οἰκεῖος Μητροπολίτης, κατὰ τὸ πρόγευμα πού παρατέθηκε σέ ὅλα τὰ Συνοδικὰ Μέλη εἰς τὸ «Τσατσαρωνάκειον» Πολύκεντρο τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως τὴν 18^η Ἰουνίου 2016, ἐσημειώθησαν μεταξύ ἄλλων τὰ ἑξῆς:

«[...] Διὰ πρώτην ὁμως φοράν ἡ νῆσος μας, καὶ δὴ ἡ Μητροπολιτικὴ μας περιφέρεια, περιποιεῖται διὰ τοιαύτης μεγίστης τιμῆς, νὰ ὑποδεχθῇ καὶ νὰ φιλοξενήσῃ εἰς τὴν ἀνοιχτὴν ἀγκάλην της τὴν Ἁγίαν ταύτην καὶ Μεγάλην Σύνοδον τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας. Διό καὶ ἐμβριμούμεθα ἀγαλλόμενοι, καθὼς ἀξιωνόμεθα νὰ ζήσωμεν γεγονότα κοσμοϊστορικά, νὰ ἀποτυπώσωμεν ἐν τῷ ἡμετέρῳ νοῦ παραστάσεις παλαιότερων ἐνδόξων καιρῶν καὶ νὰ μεταφέρωμεν εἰς τὸν καθ' ἡμέραν βίον μας ἐμπειρίας ζωῆς καὶ συνεχείας τῆς ἐνότητος τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸ πέρασμα τῶν αἰώνων.

Καυχώμεθα ἐν Κυρίῳ, διότι ἐντός τῶν ταπεινῶν ὀρίων τῆς πολλαχῶς ἐηργετημένης ὑπὸ τοῦ Πανσέπτου Οἰκουμενικοῦ Θρόνου Ἱερᾶς Μητροπόλεώς μας, φιλοξενῶμεν τὴν Οἰκουμένην. Εἰς τὸν περιορισμένον χώρον τῆς ἱστορικῆς πόλεώς μας δεχόμεθα τὸ Σῶμα τοῦ ζώντος Χριστοῦ, ὄντες οἱ αὐτοὶ «μέλη ἐκ μέρους» (Α' Κορ 12, 27), καθ' ὅτι «ἡμεῖς πάντες εἰς ἓν σῶμα ἐβαπτίσθημεν... καὶ ἐν πνεύμα ἐποτίσθημεν» (Α' Κορ. 12, 13). Καὶ ὁ τρόπος ὁ

ὁποῖος ζῇ, κινεῖται καί ἐκφράζεται τό Σῶμα αὐτό δέν μπορεῖ παρά νά ἀποτελεῇ τό ἀποτύπωμα τῆς πολιτείας τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ, τό ἴχνος τῆς συναντήσεως τοῦ Θεοῦ μετά τοῦ ἀνθρώπου, τῆς κοινωνίας τοῦ Δημιουργοῦ μετά τῶν δημιουργημάτων, τῆς ἀποκαλύψεως τῆς αἰωνίου ζωῆς καί βασιλείας ἐν τῷ κόσμῳ καί τῆς συνόδου τοῦ οὐρανοῦ καί τῆς γῆς εἰς τόν παρόντα χρόνον.

[...] Ἀμετροί τυγχάνουν αἱ εὐχαριστίαι καί ἡ εὐγνωμοσύνη πάντων ἡμῶν πρὸς τήν Σεπτὴν Κορυφήν τῆς Πρωτοθρόνου Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως, τόν Οἰκουμενικόν Πατριάρχην καί ἡμέτερον Δεσπότην κ.κ. Βαρθολομαῖον, ὅπως καί πρὸς πάντας Ὑμᾶς Μακαριώτατοι καί τιμιώτατοι Προκαθημένοι τῶν Ἀγιωτάτων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, διότι προεκρίνατε τό ταπεινόν τοῦτο ἐνδιαίτημα, τήν ἀκριτικήν Μητρόπολιν Κισάμου καί Σελίνου, ἵνα μεγαλυνθῇ καί δοξασθῇ ὡς ἡ Βασιλὶς τῶν πόλεων καί ἡ Νίκαια, ἡ Ἐφεσσος καί ἡ Χαλκηδών, κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Βυζαντίου.[...]».⁴¹

Ἐπίσης, ὁ ἀξιότιμος Δήμαρχος Κισάμου κ. Θεόδωρος Σταθάκης, καλωσορίζοντας τοὺς φιλοξενουμένους καί σύμφωνα μέ τήν ὑπ' ἀριθ. 114/2016 ὁμόφωνη ἀπόφαση τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου ἀνακήρυξε Ἐπίτιμους Δημότες τῆς πόλεως Κισάμου τήν Α.Θ.Π., τόν Οἰκουμενικό Πατριάρχη κ.κ. Βαρθολομαῖο, καθὼς καί ὅλους τοὺς Πατριάρχες καί Ἀρχηγούς τῶν Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν, οἱ ὅποιοι προσήλθαν καί ἔλαβαν μέρος εἰς τήν Ἁγία καί Μεγάλη Σύνοδο τῆς Ὁρθοδοξίας.

Κατά τήν πρόποσή της εἰς τό δεῖπνο πού παρατέθηκε τήν 18^η Ἰουνίου 2016 ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Ἐπαρχιακῆς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης εἰς τό Ἡράκλειο, ἡ Α.Θ.Π. φανερά συγκινημένος ἀναφέρθηκε εἰς τό μεγάλο αὐτό γεγονός, λέγοντας: «[...] Τὸ διανυόμενον ἔτος 2016 καταγράφεται ἤδη εἰς τήν ἱστορίαν τῆς Ἐκκλησίας ὡς σταθμὸς τῆς πανορθοδόξου θεολογικῆς ἐμπειρίας καί σκέψεως· ὡς σημαντικωτάτη σελὶς διὰ τὴν πρὸς τὸ μέλλον πορείαν τῆς Οἰκουμενικῆς Ὁρθοδοξίας. Τοῦτο δέ, διότι ἡ Ἁγία καί Μεγάλη Σύνοδος τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας συγκαλεῖται διὰ νὰ ἐπιβεβαιώσῃ καί διὰ νὰ ἐνισχύσῃ τὴν ἐνότητα τοῦ πληρώματος τῶν πιστῶν· διὰ νὰ διακηρύξῃ τὴν μοναδικότητα τῆς Μιᾶς, Ἁγίας, Καθολικῆς καί Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας· διὰ νὰ δώσῃ τὴν μαρτυρίαν τῆς Ὁρθοδοξίας εἰς τὸν σύγχρονον κόσμον.

Εἰς τὴν σελίδα ταύτην, ἡ Ἐκκλησία τῆς Κρήτης παρέλαβεν ἀπὸ τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, συναινούντων καί τῶν ἀδελφῶν Προκαθημένων τῶν Ὁρθοδόξων τοπικῶν Ἐκκλησιῶν, τὸ ὑψηλὸν καί μοναδικὸν προνόμιον, ἀλλὰ καί τὴν μεγάλην καί συγχρόνως πολύτιμον εὐθύνην, τῆς διοργανώσεως τῆς Ἁγίας καί Μεγάλης Συνόδου ἐν τῇ Ὁρθοδόξῳ Ἀκαδημίᾳ Κρήτης. [...]

⁴¹ Ὁπ.π., σ. 39-40.

[...] Ἡ ἱστορία καὶ ἡ ἀνὰ τοὺς αἰῶνας μαρτυρία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κρήτης βεβαιώνουν τὸ ὑψηλὸν ἐπίπεδον πνευματικῆς ζωῆς τοῦ εὐσεβοῦς Κρητικοῦ λαοῦ, τὸ ὁποῖον καὶ χαρακτηρίζει ὁλόκληρον τὴν τοπικὴν παράδοσιν. Ἄλλωστε, ὄχι μόνον ἐντὸς τῶν γεωγραφικῶν ὁρίων τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπικρατείας ἀλλὰ καὶ ἐκτὸς τούτων, εἶναι εὐρέως γνωστὴ ἡ θρησκευτικότης καὶ ἡ παραδοσιακὴ εὐσέβεια τῶν Κρητῶν. Ἀναμφισβήτητον ἀποδείξιν τῆς διαχρονικῆς ταύτης εἰκόνας, μεταξὺ ἄλλων πολλῶν, ἀποτελεῖ ἡ μοναστικὴ παράδοσις καὶ ὁ μέγας ἀριθμὸς τῶν ἱστορικῶν Ἱερῶν Μονῶν, εἰς τὰς ὁποίας ἐγκαταβιώνουν νέοι μοναχοὶ καὶ μονάζουσαι, πολλοὶ ἐκ τῶν ὁποίων εἶναι πτυχιούχοι τῆς Θεολογίας, ἀλλὰ καὶ ἄλλων Πανεπιστημιακῶν Σχολῶν. Αἱ Μοναὶ τῆς Κρήτης ἀποτελοῦν ἀληθεῖς πνευματικὰς κυψέλας Ὁρθοδόξου ἀσκητικῆς μαρτυρίας καὶ ζωῆς ἐν τῷ κόσμῳ καὶ ἐκτὸς τοῦ κόσμου, εἰς σφαῖραν οἰκουμενικὴν, διαχρονικὴν, ἐνοῦσαν οὐρανὸν καὶ γῆν, καὶ ὁδηγοῦσαν εἰς τὴν βασιλικὴν πόλιν τῆς Χάριτος καὶ τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς δόξης, εἰς τὴν ὁποίαν «οὐ μὴ εἰσέλθῃ... πᾶν κοινόν...», εἰ μὴ οἱ γεγραμμένοι ἐν τῷ βιβλίῳ τῆς ζωῆς τοῦ Ἀρνίου» (Ἀποκ. Ἰωάν. κα', 27). [...].

[...] Ἡ Ἐκκλησία τῆς Κρήτης σήμερον κατέχει καὶ τοποθετεῖται εἰς ἰδιαιτέρως ὑψηλὸν ἐπίπεδον, ὡς πρὸς τὴν στελέχωσιν τῶν Ἱερῶν Μητροπόλεων τῆς. Ἡ παιδεία, τὸ φρόνημα, τὸ σθένος καὶ ἡ παρρησία τῶν Ἱεραρχῶν καὶ τοῦ κλήρου τῆς γενικώτερον, κινοῦνται μακρὰν συμβιβασμῶν καὶ σκοπιμοτήτων, διαφαίνονται δὲ εἰς ὅλας τὰς πτυχὰς τῆς πνευματικῆς ζωῆς τοῦ τόπου. Ἡ Κρήτη, τῷ ὄντι, λαμπρύνεται ἀπὸ Ἱεράρχας καὶ κληρικοὺς ὑψηλῆς θεολογικῆς καὶ ποιμαντικῆς παρουσίας, δι' αὐτὸ καὶ ἡμεῖς καυχώμεθα ἐν Φαναρίῳ διὰ τὴν ἐνταῦθα φιλομήτορα θυγατέρα, ὅπως ἀκριβῶς καὶ ὑμεῖς «πάντες οἱ ἐν Κρήτῃ καυχᾶσθε διὰ τὴν πνευματικὴν ἀναφορὰν σας εἰς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, ὡς καὶ διὰ τοὺς ἀκαταλύτους ἱεροὺς ἀγαπητικοὺς δεσμούς, οἱ ὁποῖοι συνδέουν τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Κρήτης μετὰ τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας», ὡς ἐπισήμως διεβεβαίωσεν ἡμᾶς μόλις πρὸ ἡμερῶν ἡ ἐλθοῦσα παρ' ἡμῖν ἀντιπροσωπεῖα τῆς Ἱερᾶς Ἐπαρχιακῆς Συνόδου. [...]».⁴²

Τῇ Δευτέρᾳ τοῦ Ἁγ. Πνεύματος -20ῖου- καὶ μετὰ τῇ Θεῇ Λειτουργίᾳ, ἀκολούθησε ἡ ἐπίσημη τελετὴ ἔναρξης τῶν ἐργασιῶν τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου. Τὸ ἀπόγευμα τῆς 24^{ης} Ἰουνίου, εἰς τὸν χώρον τῶν ἐργασιῶν τῆς Συνόδου (Ο.Α.Κ.) καὶ μετὰ τὴν λήξιν αὐτῶν, κατὰ τὴν διάρκειαν σεμνῆς τελετῆς, πραγματοποιήθηκε ἡ ἀνακήρυξις σὲ Ἐταίρους τῆς Ὁρθοδόξου Ἀκαδημίας Κρήτης τῶν Μακαριωτάτων Προκαθημένων τῶν Ἀγιωτάτων Αὐτοκεφάλων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, οἱ ὁποῖοι ἔλαβαν μέρος εἰς τὴν Σύνοδο, μέ ἐξαίρεση τὴν Α.Θ.Π. κ.κ. Βαρθολομαῖο καὶ τὸν Μακ. Ἀρχιεπίσκοπο Τιράνων καὶ

⁴² Ὁπ. π., σ. 44-46.

πάσης Ἀλβανίας κ. Ἀναστάσιο, οἱ ὅποιοι συναριθμοῦνται ἀπό ἱκανοῦ καιροῦ εἰς τὴν χορεία αὐτή. Κατὰ τὴν τελετή, ὡς Πρόεδρος τοῦ Δ.Σ. τῆς Ἀκαδημίας, ἐξέφρασα πρὸς τὴν ὀλομέλεια τῶν Συνοδικῶν Μελῶν τὴ χαρά καὶ τὴν εὐγνωμοσύνη ὅλων μας γιὰ τὴν ἐπιλογή τοῦ Ἰδρύματος προκειμένου νά διεξαχθεῖ ἡ Ἁγία καὶ Μεγάλη Σύνοδος τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἀναφέρθηκα στή πορεία τῆς Ο.Α.Κ. ἀπὸ τῆς Ἰδρύσεώς της μέχρι σήμερα καὶ καλωσόρισα τοὺς νέους ἐταίρους ὡς ἐπιστηρικτές καὶ συνοδίτες εἰς τὸ ἔργο τοῦ Ἰδρύματος. Ἀκολουθοῦν σχετικά ἀποσπάσματα:

«[...] Ἡ πρόνοια ὁμῶς τοῦ παναγάθου Θεοῦ διαφορετικῶς ἠθέλησεν καὶ προώρως ἠδύοκῃσεν νά περιβάλλῃ μέ τιμὴν καὶ δόξαν, οὐ τὴν τυχοῦσαν, τὴν Ἀκαδημίαν ταύτην, διὰ τῆς πραγματοποιήσεως εἰς τοὺς χώρους της τῶν ἐργασιῶν τῆς συγκαλουμένης Ἁγίας καὶ Μεγάλης Πανορθοδόξου Συνόδου. Σύνοδος διὰ τῆς ὁποίας ἡ ἀλήθεια τῆς Πίστεως ἀκροᾶται καὶ προσεγγίζει τὸν σύγχρονον ἄνθρωπον, οἰκοδομεῖται τὸ Σῶμα τοῦ Χριστοῦ καὶ καταδεικνύεται ἡ ἐνότης τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας. Ἐκφράζεται τοιουτοτρόπως καὶ ἡ καθολικότης Αὐτῆς, καθὼς τὰ δύο αὐτὰ μεγέθη, ἡ καθολικότης καὶ ἡ συνοδικότης, ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἀλληλοπεριχωροῦνται.[...]

[...] Τὸ πνευματικόν Καθίδρυμα τοῦτο ὑπηρετεῖ τὴν ἱεράν καὶ πολυεύθυνον διακονίαν τῆς Ἐκκλησίας μας, κομίζοντας τὸ ἄγγελμα τῆς ἐν Χριστῷ σωτηρίας εἰς τὸν ἐν συγχύσει εὐρισκόμενον σύγχρονον κόσμον καὶ τὴν ἀλήθειαν τοῦ θεανθρώπου Χριστοῦ. Παραλλήλως, διακονεῖ τὸ ἱερόν ἔργον τῆς ἐπιμορφώσεως τοῦ πληρώματος τῆς Ἐκκλησίας εἰς τὴν Ὁρθόδοξον πίστιν καὶ παράδοσιν, καὶ συγχρόνως καλλιεργεῖ καὶ ἀναπτύσσει τὸν διάλογον τῆς συνδιαλλαγῆς καὶ τῆς ἀλληλοκατανοήσεως μεταξύ τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου, συμφώνως μέ τὸ πνεῦμα τοῦ σεπτοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου.[...]

[...] Ἡ μνήμη μας, ἐν πρώτοις, οἰκεία αὐτῆς βουλήσει, ἀνατρέχει, εἰς τὸν ἐν χώρα ζώντων ἀναπαύομενον μακαριστὸν προκάτοχόν μας, Μητροπολίτην Κισιάμου καὶ Σελίνου κυρόν Εἰρηναῖον. Τολμῶμεν νά εἴπωμεν, ὅτι ἡ ὑποδοχή καὶ φιλοξενία τοῦ μεγάλου αὐτοῦ ἱστορικοῦ γεγονότος, τῆς πραγματοποιήσεως, δηλονότι, τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου, εἰς τοὺς χώρους τῆς Ὁρθοδόξου Ἀκαδημίας Κρήτης, πληροῖ τὰς προσδοκίας καὶ ἀντιδωρίζει δαψίλειαν ἀναπαύσεως, εὐλογίας καὶ χάριτος εἰς τοὺς κόπους καὶ τοὺς ἀγῶνας τοῦ προσφιλοῦς Ἀρχιερέως. Ἄς εἶναι ἡ μνήμη του αἰωνία.[...]

[...] Ἀξιοχρέως μνημονεύομεν μετὰ λόγων ζωηρῶν καὶ ἐπαινετικῶν τὸν πλεόν ἐπίλεκτον συνεργάτην τοῦ ἀοιδίμου Μητροπολίτου, τὸν πρῶτον καὶ ἐπὶ πολλὰς δεκαετίας Γενικὸν Δ/ντὴν τοῦ Καθιδρύματος αὐτοῦ, Δρα Ἀλέξανδρον Παπαδερὸν, ὁ ὁποῖος καὶ ἐβάστασεν εἰς τοὺς ὥμους του τὸ πολυεύθυνον ἔργον τῆς Ἀκαδημίας, πολλάκις εἰς χρόνους ἐξόχως δισέκτους.[...]

[...] Ἐνώπιόν μας παρελαύνουν ὅλοι ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι, ἀπό τό θῆρος τοῦ 1968, ὅποτε ἠνέφωξεν τήν ἀγκάλην του ὁ λειμών αὐτός τοῦ διαλόγου, τῆς καταλλαγῆς καί τῆς συμφιλίωσης, ἤρχισαν νά καταφθάνουν ὡς ἀποδημητικά πτηνά, αἱ χιλιάδες τῶν ἀνθρώπων: Ἕλληνες καί ἄλλοεθνεῖς, Ὁρθόδοξοι καί μή, πιστοί καί δύσπιστοι, κληρικοί καί λαϊκοί, νέοι καί ἐνήλικες, γυναῖκες καί ἄνδρες, ἄρχοντες καί ἀρχόμενοι, οἱ πραεῖς καί οἱ ὠργισμένοι, οἱ ἀληθινά ἐνδιαφερόμενοι καί οἱ ἀπλῶς περίεργοι, οἱ καχύποπτοι καί οἱ ἀγαθοί τῇ καρδίᾳ, οἱ πεφημισμένοι καί οἱ ἄγνωστοι. Ἄνθρωποι διψασμένοι διά τό φῶς, τήν δικαιοσύνην, τήν εἰρήνην καί τήν ἀγάπην, ἀλλά καί οἱ πλῆσμονες πανουργίας, κρίσεως καί ἐπικρίσεως. Οἱ ἐπώνυμοι καί ἀνώνυμοι ἐκ τῆς ἐνδοχώρας καί τοῦ ἐξωτερικοῦ, οἱ ὅποιοι μέ φιλάδελφον ἀγάπην καί ἀνιδιοτελές φρόνημα ἀγκαλιάζουν καί στηρίζουν τό ἐπιτελούμενον ἔργον καί τήν πορείαν του.[...]

[...] Ἡ ἀναφορά μας αὕτῃ ἀποτελεῖ λόγον ἀχωρήτου εὐγνωμοσύνης καί εὐχαριστίας πρὸς τόν ἐν Τριάδι Θεόν, ὁ ὅποιος ἐπέβλεψεν ἐπὶ τήν ταπείνωση τῶν δούλων Αὐτοῦ καί μᾶς ἠξίωσεν νά οἰκοδομήσωμεν μέ τήν Χάριν Του ἔργον ἀφιερωμένον εἰς τήν δικήν Του δόξαν, εἰς τήν εὐπρέπειαν τῆς Ἐκκλησίας Του καί εἰς τήν ἀξιοπρέπειαν τοῦ ἀνθρωπίνου προσώπου. Δόξαν καί αἶνον ἀναπέμπομεν εἰς τήν πανάγαθον βούλησίν Του, διότι ἠὺδόκησεν ἡ ἱερά αὕτη Γωνιά τῆς Κρήτης νά ἐξακολουθῇ, ὕστερον ἀπὸ πέντε ὁλοκληρούς δεκαετίαι, ἐνώπιον τῶν νέων προκλήσεων τῶν καιρῶν, τήν ἐνδοξον παράδοσιν τούτου τοῦ Τόπου· νά διακονῇ τόν Θεῖον Λόγον εἰς προάσπισιν τῆς ἀνθρωπίνης ἐλευθερίας ἐκ τῆς πολυποικίλου καταδυναστεύσεως καί τῶν ὀλεθρίων δεσμῶν.[...]

[...] Ἀφοῦ καί πάλιν ἐκφράσωμεν τάς ἐκ μέσης καρδίας εὐχαριστίας καί τήν ἄμετρον εὐγνωμοσύνην ἡμῶν πρὸς πάντας τοὺς συνεργούς καί συγκυρηναίους εἰς τό ἔργον καί τήν διακονίαν τοῦ καθιδρύματος τούτου, προβαίνομεν σήμερον εἰς τήν ἀνακήρυξιν τῶν Μακαριωτάτων Προκαθημένων τῶν Ἀγιωτάτων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, εἰς Ἐταίρους τοῦ Ἰδρύματος, συμφώνως πρὸς τήν ὑπ. ἀριθ. ροζ' /29-2-2016, ἀπόφασιν τοῦ Δ.Σ., ὅπως αὕτη θά ἀναγνωσθῇ ἐντός ὀλίγου ὑπὸ τοῦ Γεν. Δ/ντοῦ αὐτοῦ, Δρος Κωνσταντίνου Ζορμπᾶ. Μακαριώτατοι, ἀπὸ τοῦδε καί εἰς τό ἐξῆς οἱ δεσμοὶ τῆς Ὁρθόδοξου Ἀκαδημίας Κρήτης μετὰ πάντων Ὑμῶν τυγχάνουν ἀκατάλυτοι, ἀδελφοποιοί, ἐπιστηρικτικοί, τήν εἰρήνην βραβεύοντες ἀλλά καί ἐπιποθοῦντες.[...]».⁴³

Ὁ Παναγιώτατος Πρόεδρος τῆς Συνόδου, Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος συνεχάρη κατὰ τόν χαιρετισμό Του τοὺς Μακαριωτάτους

⁴³ Ὁπ. π., σ. 47-52.

Προκαθημένους ως νέους Έταίρους της Ο.Α.Κ., αναφέρθηκε εις τὴν ἐπιτυχή λειτουργία τῆς Ἀκαδημίας μέχρι τώρα καὶ διερμήνευσε τὴν ἀποστολή της εἰς τὸν 21^ο αἰῶνα. Παραθέτουμε χαρακτηριστικά ἀποσπάσματα τῆς Ὁμιλίας Του:

«[...] Συγχαίρομεν ἐνὶ ἐκάστῳ ἐξ Ὑμῶν διὰ τὴν ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας ταύτης προσγενομένην Αὐτῷ τοιαύτην τιμὴν, εἰς ἔνδειξιν ἀναγνωρίσεως τῆς πολυτίμου προσφορᾶς ἐκάστου ἀδελφοῦ Προκαθημένου εἰς τὴν ἥς προκάθεται Ἐκκλησίαν, ἀλλὰ καὶ τῆς συνεισφορᾶς αὐτοῦ εἰς τὸν διάλογον πρὸς καταλλαγὴν καὶ συμφιλίωσιν μεταξὺ τῶν χριστιανῶν καὶ τῶν ἀνθρώπων ὅλου τοῦ κόσμου, εἰς ἐποχὴν ἐξάρσεως τοῦ θρησκευτικοῦ φανατισμοῦ καὶ τῆς ἐρειδομένης εἰς ψευδῇ θρησκευτικὴν βάσιν τρομοκρατίας, χωρὶς βεβαίως ὑποχώρησιν ἀπὸ τὰς ὀρθοδόξους θέσεις μας.

Ἡ Ὁρθόδοξος Ἀκαδημία Κρήτης λειτουργεῖ ὑπὸ τὴν πνευματικὴν προστασίαν τοῦ καθ' ἡμᾶς Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ τὴν ἄμεσον ἐπίβλεψιν τῆς ὑμετέρας ἀγαπητῆς Ἱερότητας, ἀδελφεῖ ἅγιε Κισάμου καὶ Σελίνου κύριε Ἀμφιλόχιε, ὡς χῶρος διαλόγου καὶ συμπνευματισμοῦ μεταξὺ τῶν ὀρθοδόξων, διὰ τὴν κατὰ τὸ ἐφικτὸν διαμόρφωσιν ἐνιαίας θέσεως ἐπὶ τῶν συγχρόνων προβλημάτων τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ κόσμου. Μέχρι σήμερον ἡ Ἀκαδημία ἔχει δώσει πολλὰ δείγματα τοιοῦτου διαλόγου.

Ἐπίσης, ἔχει δώσει ἀξιόλογα δείγματα προβολῆς τῶν ὀρθοδόξων θέσεων πρὸς τοὺς ἑτεροδόξους καὶ τοὺς ἑτεροθρήσκους κατὰ τὴν διάρκειαν διαλόγων μετ' αὐτῶν καὶ εὐρύτερον μεταξὺ τῆς πίστεως, τῆς ἐπιστήμης καὶ τοῦ πολιτισμοῦ.[...]

[...] Ἡ λειτουργία τῆς Ἀκαδημίας εἰς τὴν Μεγαλόνησον Κρήτην, ὅπως τὴν ὠραματίσθη ὁ ἀείμνηστος Μητροπολίτης κυρὸς Εἰρηναῖος Γαλανάκης, μὲ τὸν στενὸν συνεργάτην του Ἐντιμολ. Ἀλέξανδρον Παπαδερόν, ἀποτελεῖ μίαν ἀκόμη ἀπόδειξιν διὰ τὸ πῶς ἡ πολιτεία τῶν χριστιανῶν, ἡ κοινωνία τῶν πιστῶν, μὲ τὸν σπόρον τῆς πίστεως καὶ τὴν χάριν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, μεταμορφώνει τοὺς θεσμούς, τὴν ζωὴν, τοὺς ἀνθρώπους ἐνὸς τόπου, κράτους καὶ ὅλου τοῦ κόσμου. Ἡ Ἐκκλησία εἶναι ἡ μήτρα, ἡ ὁποία ἀναγεννᾷ τὸν ἄνθρωπον καὶ τὸν κόσμον, μέσα ἀπὸ τὴν εἰρηνικὴν καὶ μυστηριακὴν ζωὴν της, τὴν ἀδιάλειπτον λατρείαν καὶ τὰ παραδείγματα τῶν Ἁγίων της.

Διάφορος θὰ ἦτο ἡ κατάστασις εἰς τὸν κόσμον μας, ἐὰν τὰ ἔθνη ἐνεπνέοντο ἀπὸ τὰ χριστιανικὰ ιδεώδη τῆς ἀνοχῆς πρὸς τὸν ἕτερον, τῆς ταπεινώσεως καὶ τῆς ἀλληλοκατανοήσεως καὶ τῆς συνεργασίας, τῆς ἀγάπης πρὸς κάθε ἄνθρωπον ἀνεξαρτήτως φύλου, γένους, καὶ γλώσσης καὶ θρησκείας. Διάφορος θὰ ἦτο ἡ κατάστασις, ἐὰν ὁ κόσμος εὐθυγράμμιζε τὴν ζωὴν αὐτοῦ πρὸς τὸν μοναδικὸν κανόνα ἀληθινῆς ζωῆς-τὸ Εὐαγγέλιον. Τότε ἀσφαλῶς θὰ ἦτο δυνατόν νὰ κατευθύνῃ πρὸς εὐαγγελικὰς λύσεις τὰ μεγάλα δυσεπίλυτα προβλήματα τοῦ πλανήτου μας, τὰ ὁποῖα πολλάκις ἔχουν συζητηθῇ

εἰς τοὺς χώρους τῆς Ἀκαδημίας ταύτης, ὅπως τὸ φλέγον πρόβλημα τοῦ περιβάλλοντος, διὰ τὸ ὁποῖον ἀσφαλῶς ἅπαντες ἡμεῖς οἱ Προκαθημένοι τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν ἰδιαίτεραν ἐπιδεικνύομεν εὐαισθησίαν.

Ἡ Ἐκκλησία δίδει ζωὴν εἰς τὸν κόσμον, προσανατολισμὸν εἰς τὸν πολιτισμὸν καὶ εἰς τὴν ἱστορίαν, ἐπιδρᾷ εἰς τοὺς ἀνθρώπους, τοὺς ἐναγκαλίζεται, τοὺς ἐνώνει, τοὺς χριστοποιεῖ καὶ τοὺς θεώνει.[...]».⁴⁴

Κατὰ τὸ δεῖπνο πού παρετέθη τὸ ἴδιο βράδυ εἰς τὸ αἶθριο τῆς Ἀκαδημίας, ὁ Γενικός Διευθυντὴς Αὐτῆς, Ἑλλ. Δρας Κωνσταντῖνος Ζορμπᾶς μίλησε καρδιακά γιὰ τὸ μέγεθος τῆς εὐθύνης πού ἐκλήθη νὰ βαστάσει ἡ Ἀκαδημία μέτῃ φιλοξενία εἰς τοὺς κόλπους της τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου: «[...] Χωρὶς διάθεση γιὰ ὑπερβολὲς δανείζομαι αὐτὴ τὴν εἰκόνα, γιὰ νὰ ἐκφράσω τὴν προσωπικὴ συγκίνηση καὶ τὴ χαρὰ μου, καθὼς, μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ, ἕνας ὥραϊος ἀγῶνας φθάνει μὲ ἐπιτυχία στὸ τέρμα του. Ὁμολογῶ, πὼς ὅταν διάβασα τὸ Ἀνακοινωθὲν τῆς Ἱερᾶς Σύναξης τῶν Προκαθημένων τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν (Ἰανουάριος 2016), δὲν ὑποψιάζομαι τὴν ἔκταση τῶν εὐθυνῶν, πού ἀναλαμβάναμε. Θὰ ἤθελα, λοιπόν, σήμερα νὰ ὑμνήσω τὴν ἄγνοια, πού δίνει συχνὰ φτερὰ στὴν τόλμη. Ἡ μᾶλλον, νὰ δοξολογήσω τὴν πίστη, πού, κατὰ τὴ ρῆση ἐνὸς σοφοῦ, μᾶς δίδει τὸ κουράγιο νὰ κάμνομεν ἄλματα μὲ ἐμπιστοσύνη στὸ χάος καὶ νὰ μπορούμε νὰ νικήσομεν κατὰ κράτος τὰ στοιχεῖα τῆς Ἀβύσσου.[...]

[...] Καταβάλαμε κάθε δυνατὴ προσπάθεια, γιὰ νὰ προετοιμαστῇ καὶ νὰ διευκολυνθῇ τὸ ἔργο τῆς Συνόδου, παρὰ τὰ πλαίσια περιορισμένων δυνατοτήτων καὶ ἐμπειριῶν. Ἐχομε ἐπίγνωση τῶν ἐλλείψεων, ἀλλὰ ἔχομε ἐπίσης ἐμπιστοσύνη στὴν κατανόηση καὶ στὴ συγχώρησή σας. Καί, στ' ἀλήθεια, θὰ θυμόμαστε γιὰ πάντα ἐκεῖνο τὸ ἀπόγευμα καὶ τὴν συγκίνηση πού μᾶς προκάλεσε τὸ Ἀνακοινωθὲν τῶν Προκαθημένων γιὰ τὴ σύγκληση τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου στὴν Ὁρθόδοξο Ἀκαδημία Κρήτης. Σὲ μία στιγμὴ τὸ παρελθὸν ἔγινε παρὸν καὶ ζωντάνεψε τὰ ἱερὰ πρόσωπα τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας μας. Τοὺς συναντοῦμε ἀπόψε στὶς σεβάσιμες μορφές σας, νὰ κινοῦνται καὶ νὰ ὑφίστανται ἀνάμεσά μας, νὰ ζοῦν μέσα ἀπὸ ἐμᾶς καὶ νὰ μᾶς δείχνουν τὸ δρόμο τῆς ἀληθινῆς ζωῆς.[...]

[...] Ὅλοι ἡμεῖς στὴν Ὁρθόδοξο Ἀκαδημία Κρήτης, μαζὶ μὲ ἐκείνους πού ἐμόχθησαν μέχρι σήμερα, μπορούμε νὰ ἐπαναλάβουμε, μὲ αἴσθηση εὐθύνης, τὰ λόγια τοῦ Ἀποστόλου τῶν Ἑθνῶν Παύλου: 'Τὸν καλὸν ἀγῶνα ἡγώμισαι, τὸν δρόμο τετέλεκα, τὴν πίστιν τετήρηκα...' (Β' Τίμ. 4:7)[...]».⁴⁵

Ὡς κατακλείδα ἀπὸ τὸ μοναδικό αὐτὸ γεγονός τῆς νεώτερης Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας, μεταφέρουμε τὸ

⁴⁴ Ὁπ. π., σ. 53-55.

⁴⁵ Ὁπ. π., σ. 56-57.

ΜΗΝΥΜΑ

τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας πρὸς τὸν Ὁρθόδοξο λαὸ καὶ κάθε ἄνθρωπο καλῆς θελήσεως.⁴⁶

Ὑμνοῦμε καὶ δοξολογοῦμε τὸν Θεὸ τῶν «οἰκτιρμῶν καὶ πάσης παρακλήσεως», διότι μᾶς ἀξίωσε νὰ συνέλθουμε τὴν ἐβδομάδα τῆς Πεντηκοστῆς (18-26 Ἰουνίου 2016) στὴν Κρήτη, ὅπου ὁ Ἀπόστολος Παῦλος καὶ ὁ μαθητῆς του Τίτος κήρυξαν τὸ Εὐαγγέλιο στὰ πρῶτα χρόνια τῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας. Εὐχαριστοῦμε τὸν ἐν Τριάδι Θεό, διότι εὐδόκησε νὰ περατώσουμε μέ ὁμοψυχία τίς ἐργασίες τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου τῆς Ὁρθοδόξιας, τὴν ὁποία συγκάλεσε ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ. Βαρθολομαῖος, μέ τὴν ὁμόφωνη γνώμη τῶν Προκαθημένων τῶν κατὰ τόπους Ὁρθοδόξων Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν.

Ἀκολουθώντας πιστὰ τὸ παράδειγμα τῶν Ἀποστόλων καὶ τῶν θεοφόρων Πατέρων μελετήσαμε καὶ πάλιν τὸ Εὐαγγέλιο τῆς ἐλευθερίας «ἧ Χριστὸς ἡμᾶς ἠλευθέρωσε» (Γαλ. 5:1). Θεμέλιο τῶν θεολογικῶν μας ἀναζητήσεων ὑπῆρξε ἡ βεβαιότητα ὅτι ἡ Ἐκκλησία δέν ζεῖ γιὰ τὸν ἑαυτὸ της. Μεταδίδει τὴ μαρτυρία τοῦ Εὐαγγελίου τῆς χάριτος καὶ τῆς ἀληθείας καὶ προσφέρει σέ ὅλη τὴν οἰκουμένη τὰ δῶρα τοῦ Θεοῦ: τὴν ἀγάπη, τὴν εἰρήνη, τὴν δικαιοσύνη, τὴν καταλλαγή, τὴν δύναμη τοῦ Σταυροῦ καὶ τῆς Ἀναστάσεως καὶ τὴν προσδοκία τῆς αἰωνιότητος.

1) Βασικὴ προτεραιότητα τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου ὑπῆρξε ἡ διακήρυξη τῆς ἐνότητος τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας. Στηριγμένη στὴ θεία Εὐχαριστία καὶ τὴν Ἀποστολικὴ Διαδοχὴ τῶν Ἐπισκόπων, ἡ ὑφισταμένη ἐνότητα εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐνισχύεται καὶ νὰ φέρνει νέους καρπούς. Ἡ Μία, Ἁγία, Καθολικὴ καὶ Ἀποστολικὴ Ἐκκλησία εἶναι Θεανθρώπινη κοινωνία, πρόγευση καὶ βίωση τῶν Ἑσχάτων ἐντὸς τῆς Θείας Εὐχαριστίας. Ὡς μία διαρκὲς Πεντηκοστὴ εἶναι ἀσίγαστη προφητικὴ φωνή, παρουσία καὶ μαρτυρία τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ τῆς ἀγάπης. Πιστὴ στὴν ὁμόφωνη Ἀποστολικὴ Παράδοση καὶ μυστηριακὴ ἐμπειρία ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ἀποτελεῖ τὴν αὐθεντικὴ συνέχεια τῆς Μιᾶς, Ἁγίας, Καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας, ὅπως ὁμολογεῖται στό Σύμβολο τῆς Πίστεως καὶ ἐπιβεβαιώνεται ἀπὸ τὴ διδασκαλία τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ Ἐκκλησία μας βιώνει τὸ μυστήριον τῆς θείας Οἰκονομίας στὴ μυστηριακὴ τῆς ζωῆς μέ ἐπίκεντρο τὴ θεία Εὐχαριστία.

Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ἐκφράζει τὴν ἐνότητα καὶ καθολικότητά της ἐν Συνόδῳ. Ἡ συνοδικότητα διαπνέει τὴν ὁργάνωση, τὸν τρόπο πού λαμβάνονται οἱ ἀποφάσεις καὶ καθορίζεται ἡ πορεία της. Οἱ Ὁρθόδοξοι Αὐτοκέ-

⁴⁶ Χριστὸς καὶ κόσμος, Περιοδικὴ Ἑκδοσις Ἱερᾶς Μητροπόλεως Κισάμου καὶ Σελίνου, Περίοδος Γ', Ἔτος ΝΔ', τεύχος 53, 2016, σ. 58-62.

φαλες Ἐκκλησίες δέν ἀποτελοῦν συνομοσπονδία Ἐκκλησιῶν ἀλλά τήν Μία, Ἀγία, Καθολική καί Ἀποστολική Ἐκκλησία. Κάθε τοπική Ἐκκλησία, προσφέρουσα τήν θεία Εὐχαριστία, εἶναι ἡ ἐν τόπῳ παρουσία καί φανέρωση τῆς Μιᾶς, Ἀγίας, Καθολικῆς καί Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας. Ὡς πρός τήν Ὁρθόδοξο Διασπορά στίς διάφορες χώρες τῆς ὑψηλίου, ἀπεφασίσθη νά συνεχισθεῖ ἡ λειτουργία Ἐπισκοπικῶν Συνελεύσεων μέχρι τήν ἐφαρμογή τῆς κανονικῆς ἀκριβείας. Αὐτές ἀπαρτίζονται ἀπό τοὺς κανονικοὺς ἐπισκόπους, πού ὀρίζονται ἀπό τήν κάθε Αὐτοκέφαλο Ἐκκλησία, οἱ ὁποῖοι ἐξακολουθοῦν νά ὑπάγονται σ' αὐτήν. Ἡ συνεπής λειτουργία τῶν Ἐπισκοπικῶν Συνελεύσεων ἐγγυᾶται τόν σεβασμό τῆς Ὁρθοδόξου ἀρχῆς τῆς συνοδικότητος.

Κατά τίς ἐργασίες τῆς Ἀγίας καί Μεγάλης Συνόδου ἐτονίσθη ἡ σημασία τῶν Συνάξεων τῶν Προκαθημένων πού ἔχουν πραγματοποιηθεῖ καί διατυπώθηκε ἡ πρόταση ἡ Ἀγία καί Μεγάλη Σύνοδος νά καταστεῖ ἐπαναλαμβανόμενος Θεσμός.

2) Μετέχοντες στή Θεία Εὐχαριστία καί δεόμενοι ὑπέρ τῆς οἰκουμένης ὀφείλουμε νά συνεχίσουμε τή λειτουργία μετά τή Θεία Λειτουργία καί νά δίδουμε τή μαρτυρία τῆς πίστεως πρός τοὺς ἐγγύς καί τοὺς μακράν, συμφώνως πρός τή σαφῆ ἐντολή τοῦ Κυρίου πρό τῆς Ἀναλήψεώς Του: «καί ἔσεσθέ μοι μάρτυρες ἐν τε Ἱερουσαλὴμ καί ἐν πάσῃ τῇ Ἰουδαίᾳ καί Σαμαρεία καί ἕως ἐσχάτου τῆς γῆς» (Πράξ. 1:8). Ὁ ἐπανευαγγελισμός τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ στίς σύγχρονες ἐκκοσμηκευμένες κοινωνίες καί ὁ εὐαγγελισμός ἐκείνων πού ἀκόμη δέν ἔχουν γνωρίσει τόν Χριστό ἀποτελοῦν ἀδιάλειπτο χρέος τῆς Ἐκκλησίας.

3) Ἡ Ἐκκλησία μας ἀνταποκρινομένη στό χρέος νά μαρτυρεῖ τήν ἀληθεῖα καί τήν ἀποστολική της πίστη, ἀποδίδει μεγάλη σημασία στόν διάλογο κυρίως μέ τοὺς ἑτεροδόξους Χριστιανούς. Μέ τόν τρόπο αὐτό καί ὁ λοιπός χριστιανικός κόσμος γνωρίζει ἀκριβέστερα τή γνησιότητα τῆς Ὁρθοδόξου Παραδόσεως, τήν ἀξία τῆς πατερικῆς διδασκαλίας, τή λειτουργική ἐμπειρία καί τήν πίστη τῶν Ὁρθοδόξων. Οἱ διάλογοι πού διεξάγει ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία δέν σημαίνουν ποτέ συμβιβασμό σέ ζητήματα πίστεως.

4) Οἱ ἐκρήξεις φονταμενταλισμοῦ πού παρατηροῦνται στοὺς κόλπους διαφόρων θρησκειῶν ἀποτελοῦν ἔκφραση νοσηρῆς θρησκευτικότητος. Ὁ νηφάλιος διαθρησκευτικός διάλογος συμβάλλει σημαντικά στήν προώθηση τῆς ἀμοιβαίας ἐμπιστοσύνης, τῆς εἰρήνης καί τῆς καταλλαγῆς. Τό λάδι τοῦ θρησκευτικοῦ βιώματος πρέπει νά χρησιμοποιεῖται, γιά νά ἐπουλῶνει πληγές καί ὄχι γιά νά ἀναζωπυρῶνει τή φωτιά τῶν πολεμικῶν συρράξεων. Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία καταδικάζει ἀπεριφράστως τήν ἐπέκταση τῆς πολεμικῆς βίας, τοὺς διωγμούς, τήν ἐκδίωξη καί δολοφονία μελῶν θρησκευτικῶν κοινοτήτων, τόν ἐξαναγκασμό γιά τήν ἀλλαγὴ τῆς θρησκευτικῆς πίστεως,

τὴν ἐμπορία προσφύγων, τίς ἀπαγωγές, τὰ βασανιστήρια, τίς εἰδεχθεῖς ἐκτελέσεις. Καταγγέλλει τὴν καταστροφή νᾶων, θρησκευτικῶν συμβόλων καὶ μνημείων πολιτισμοῦ. Ὅλως ἰδιαίτερος ἐκφράζει τὴν ἀγωνία τῆς γιὰ τὴν κατάσταση τῶν Χριστιανῶν καὶ ὅλων τῶν διωκομένων μειονοτήτων στὴ Μέση Ἀνατολή καὶ ἀλλαχοῦ. Ἀπευθύνει ἐκκληση πρὸς τὴν παγκόσμια κοινότητα γιὰ τὴν προστασία τῶν γηγενῶν Ὁρθοδόξων καὶ τῶν ἄλλων Χριστιανῶν, καθὼς καὶ ὅλων τῶν πληθυσμῶν τῆς περιοχῆς, ποὺ ἔχουν ἀπαράβατο δικαίωμα νὰ παραμείνουν στὴν πατρίδα τους ὡς ἰσότιμοι πολῖτες. Ἡ Σύνοδός μας καλεῖ ὅλους τοὺς ἐμπλεκομένους νὰ καταβάλουν χωρὶς καθυστέρηση συστηματικές προσπάθειες γιὰ τὴν κατάπαυση τῶν πολεμικῶν συρράξεων στὴ Μέση Ἀνατολή καὶ ὅπου ἐξακολουθοῦν οἱ πολεμικὲς συγκρούσεις, καὶ τὸν ἐπαναπατρισμό τῶν ἐκδιωχθέντων.

Ὅλως ἰδιαίτερος ἀπευθύνουμε ἐκκληση στοὺς ἰσχυροὺς τῆς γῆς γιὰ τὴν ἐπικράτηση τῆς εἰρήνης καὶ τῆς δικαιοσύνης στίς χώρες προελεύσεως τῶν προσφύγων. Προτρέπουμε τίς πολιτικές ἀρχές, τοὺς πολῖτες καὶ τοὺς Ὁρθοδόξους Χριστιανούς στίς χώρες ποὺ καταφεύγουν οἱ ἐξουθενωμένοι πρόσφυγες, νὰ συνεχίσουν νὰ προσφέρουν ἀπὸ τὸ περίσσευμα καὶ ἀπὸ τὸ ὑστέρημα τῶν δυνατοτήτων τους.

5) Ἡ σύγχρονη ἐκκοσμίκευση ἐπιδιώκει τὴν αὐτονόμηση τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὸν Χριστό καὶ τὴν πνευματικὴ ἐπιρροή τῆς Ἐκκλησίας, τὴν ὁποία ταυτίζει αὐθαιρέτως μὲ τὸν συντηρητισμό. Ὁ Δυτικὸς ὅμως πολιτισμὸς φέρει ἀνεξίτηλη τὴ σφραγίδα τῆς διαχρονικῆς συμβολῆς τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ἐπὶ πλέον, ἡ Ἐκκλησία ἀναδεικνύει τὴ σωτηριώδη σημασία τοῦ Θεανθρώπου καὶ τοῦ Σώματός Του, ὡς τόπο καὶ τρόπο τῆς ζωῆς ἐν ἐλευθερίᾳ.

6) Στὴ σύγχρονη προσέγγιση τοῦ γάμου, ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία θεωρεῖ τὴν ἀκατάλυτη ἀγαπητικὴ σχέση ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς «μυστήριον μέγα ... εἰς Χριστόν καὶ εἰς τὴν ἐκκλησίαν». Ὁμοίως ἀποκαλεῖ «ἐκκλησίαν μικράν» τὴν οἰκογένεια, ἡ ὁποία προκύπτει ἀπὸ τὸν γάμο καὶ ἀποτελεῖ τὴ μόνη ἐγγύηση γιὰ τὴν ἀνατροφή τῶν παιδιῶν.

Ἡ Ἐκκλησία διαρκῶς τονίζει τὴν ἀξία τῆς ἐγκρατείας. Ἡ χριστιανικὴ ἀσκήση διαφέρει ριζικὰ ἀπὸ οἰονδήποτε δυαρχικὸ ἀσκητισμό, ὁ ὁποῖος ἀποκόπτει τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τὴ ζωὴ καὶ τὸν συνάνθρωπο. Ἀντιθέτως, τὸν συνδέει μὲ τὴ μυστηριακὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ ἐγκράτεια δέν ἀφορᾷ μόνο στὸν μοναχικὸ βίο. Τὸ ἀσκητικὸ ἥθος εἶναι χαρακτηριστικὸ τῆς χριστιανικῆς ζωῆς σὲ ὅλες τίς ἐκφάνσεις τῆς.

Ἡ Ἁγία καὶ Μεγάλῃ Σύνοδος ἐκτός τῶν συγκεκριμένων θεμάτων γιὰ τὰ ὁποῖα ἀποφάσισε, ἐπισημαίνει ἐπιγραμματικά καὶ τὰ ἐξῆς ὄντολογικά καὶ καίρια σύγχρονα ζητήματα:

7) Ὡς πρὸς τὸ θέμα τῶν σχέσεων τῆς χριστιανικῆς πίστεως καὶ τῶν θετικῶν ἐπιστημῶν, ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ἀποφεύγει τὴν κηδεμονία τῆς ἐπιστημονικῆς ἀναζητήσεως καὶ δὲν λαμβάνει θέση πάνω σὲ κάθε ἐπιστημονικὸ ἐρώτημα. Εὐχαριστεῖ τὸν Θεὸ πού δωρίζει στοὺς ἐπιστήμονες τὸ χάρισμα νὰ ἀποκαλύπτουν ἄγνωστες πτυχές τῆς θείας Δημιουργίας. Ἡ σύγχρονη ἀνάπτυξη τῶν θετικῶν ἐπιστημῶν καὶ τῆς τεχνολογίας ἐπιφέρει ριζικὲς ἀλλαγές στὴ ζωὴ μας. Προσφέρει σημαντικὲς εὐεργεσίες, ὅπως εἶναι ἡ διευκόλυνση τοῦ καθημερινοῦ βίου, ἡ ἀντιμετώπιση σοβαρῶν ἀσθενειῶν, ἡ εὐχερέστερη ἐπικοινωνία τῶν ἀνθρώπων, ἡ ἔρευνα τοῦ διαστήματος κ.λπ. Παρ' ὅλα αὐτά, ἔχει καὶ ποικίλες ἀρνητικὲς ἐπιπτώσεις, ὅπως εἶναι ἡ χειραγώγηση τῆς ἐλευθερίας, ἡ σταδιακὴ ἀπώλεια πολυτίμων παραδόσεων, ἡ καταστροφή τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος, ἡ ἀμφισβήτηση τῶν ἠθικῶν ἀξιών. Ἡ ἐπιστημονικὴ γνώση, ὅσο κι ἂν ἐξελίσσεται μὲ ταχύτατους ρυθμούς, δὲν κινητοποιεῖ τὴν βούληση τοῦ ἀνθρώπου, οὔτε δίνει ἀπάντηση στὰ σοβαρά ἠθικά καὶ ὑπαρξιακά προβλήματα, στὴν ἀναζήτηση γιὰ τὸ νόημα τῆς ζωῆς καὶ τοῦ κόσμου. Αὐτά ἀπαιτοῦν πνευματικὴ προσέγγιση, τὴν ὁποία ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ἐπιχειρεῖ μὲ τὴν Βιοθικὴ πού βασίζεται στὴν χριστιανικὴ ἠθικὴ καὶ στὴν πατερικὴ διδασκαλία. Ταυτόχρονα μὲ τὸν σεβασμὸ τῆς ἐλευθερίας τῆς ἐπιστημονικῆς ἔρευνας ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ἐπισημαίνει τοὺς κινδύνους, οἱ ὁποῖοι ὑποκρύπτονται σὲ ὀρισμένα ἐπιστημονικὰ ἐπιτεύγματα καὶ τονίζει τὴν ἀξιοπρέπεια τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὸν θεῖο του προορισμό.

8) Ἡ σημερινὴ οἰκολογικὴ κρίση εἶναι προφανές ὅτι ὀφείλεται σὲ πνευματικὰ καὶ ἠθικά αἷτια. Οἱ ρίζες της συνδέονται μὲ τὴν πλεονεξία, τὴν ἀπληστία καὶ τὸν ἐγωισμό, πού ὀδηγοῦν στὴν ἀλόγιστη χρῆση τῶν φυσικῶν πόρων, τὴν ἐπιβάρυνση τῆς ἀτμόσφαιρας μὲ ζημιογόνους ρύπους καὶ τὴν κλιματικὴ ἀλλαγὴ. Ἡ χριστιανικὴ ἀντιμετώπιση τοῦ προβλήματος ἀπαιτεῖ μετάνοια γιὰ τίς καταχρήσεις, ἐγκράτεια καὶ ἀσκητικὸ ἥθος, πού ἀποτελοῦν ἀντίδοτο στὴν ὑπερκατανάλωση, συγχρόνως δέ, καλλιέργεια στὸν ἄνθρωπο τῆς συνειδήσεως ὅτι εἶναι «οἰκονόμος», καὶ ὄχι κάτοχος τῆς δημιουργίας. Δὲν παύει νὰ τονίζει ὅτι καὶ οἱ μελλοντικὲς γενεές ἔχουν δικαίωμα πάνω στὰ φυσικὰ ἀγαθὰ, πού μᾶς ἐμπιστεύθηκε ὁ Δημιουργός. Γιὰ αὐτὸ τὸ λόγο καὶ ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία συμμετέχει ἐνεργῶς στὶς διάφορες διεθνεῖς οἰκολογικὲς προσπάθειες. Ὅρισε δέ τὴν 1η Σεπτεμβρίου ὡς ἡμέρα προσευχῆς γιὰ τὴν προστασία τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος.

9) Ἀπέναντι στὴν ἰσοπεδωτικὴ καὶ ἀπρόσωπη ὁμογενοποίηση, ἡ ὁποία προωθεῖται μὲ ποικίλους τρόπους, ἡ Ὁρθοδοξία διακηρύττει τὸν σεβασμὸ στὴν ἰδιοπροσωπία ἀνθρώπων καὶ λαῶν. Ἀντιτίθεται στὴν αὐτονόμηση τῆς οἰκονομίας ἀπὸ τίς βασικὲς ἀνάγκες τοῦ ἀνθρώπου καὶ στὴν μετατροπὴ της σὲ αὐτοσκοπὸ. Ἡ πρόοδος τοῦ ἀνθρωπίνου γένους δὲν συνδέεται μόνο μὲ

τήν ανάπτυξη τοῦ βιοτικοῦ ἐπιπέδου ἢ μέ τήν πρόοδο τῆς οἰκονομίας εἰς βάρος τῶν πνευματικῶν ἀξιών.

10) Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία δέν ἀναμειγνύεται στήν πολιτική. Ὁ λόγος τῆς παραμένει διακριτός ἀλλά καί προφητικός, ὡς ὀφειλετική παρέμβαση ὑπέρ τοῦ ἀνθρώπου. Τά ἀνθρώπινα δικαιώματα βρίσκονται σήμερα στό κέντρο τῆς πολιτικῆς ὡς ἀπάντηση στίς σύγχρονες κοινωνικές καί πολιτικές κρίσεις καί ἀνατροπές, ἀποβλέποντας στήν προστασία τοῦ πολίτη ἀπό τήν αὐθαίρεσία τοῦ κράτους. Ἡ Ἐκκλησία μας προσθέτει ἐπίσης τίς ὑποχρεώσεις καί εὐθύνες τῶν πολιτῶν καί τήν ἀνάγκη συνεχοῦς αὐτοκριτικῆς πολιτικῶν καί πολιτῶν πρός οὐσιαστική βελτίωση τῆς κοινωνίας. Καί κυρίως τονίζει, ὅτι τό ὀρθόδοξο δέον περί ἀνθρώπου ὑπερβαίνει τόν ὀρίζοντα τῶν καθιερωμένων ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων, ὅτι «μείζων πάντων» εἶναι ἡ ἀγάπη, ὅπως τήν ἀποκάλυψε ὁ Χριστός καί τήν βίωσαν ὅσοι πιστά Τόν ἀκολούθησαν. Ἐπιμένει ἀκόμη ὅτι θεμελιῶδες δικαίωμα εἶναι καί ἡ προστασία τῆς θρησκευτικῆς ἐλευθερίας, δηλαδή τῆς ἐλευθερίας τῆς συνειδήσεως, τῆς πίστεως, τῆς λατρείας καί ὅλων τῶν ἀτομικῶν καί συλλογικῶν ἐκφράσεων αὐτῆς, συμπεριλαμβανομένου καί τοῦ δικαιώματος κάθε πιστοῦ καί κάθε θρησκευτικῆς κοινότητος νά τελοῦν ἐλεύθερα ἀπό κάθε κρατική παρέμβαση τά θρησκευτικά τους καθήκοντα, ὡς καί τό δικαίωμα τῆς δημόσιας διδασκαλίας τῆς θρησκείας.

11) Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ἀπευθύνεται στούς νέους, οἱ ὅποιοι ἀναζητοῦν πληρότητα ζωῆς γεμάτη ἐλευθερία, δικαιοσύνη, δημιουργία ἀλλά καί ἀγάπη. Τούς καλεῖ νά συνδεθοῦν συνειδητά μέ τήν Ἐκκλησία Ἐκείνου πού εἶναι ἡ Ἀλήθεια καί ἡ Ζωή. Νά προσέλθουν προσφέροντας στό ἐκκλησιαστικό σῶμα τή ζωτικότητα, τίς ἀνησυχίες, τούς προβληματισμούς καί τίς προσδοκίες τους. Οἱ νέοι δέν ἀποτελοῦν ἀπλῶς τό μέλλον τῆς Ἐκκλησίας ἀλλά τό δυναμικό καί δημιουργικό παρόν ἐπὶ τοπικοῦ καί οἰκουμενικοῦ ἐπιπέδου.

12) Ἡ Ἁγία καί Μεγάλη Σύνοδος ἄνοιξε τόν ὀρίζοντά μας στή σύγχρονη πολύμορφη οἰκουμένη. Τόνισε τήν εὐθύνη μας μέσα στόν χῶρο καί τόν χρόνο, πάντοτε μέ προοπτική τήν αἰωνιότητα. Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία, διατηρώντας ἀλώβητο τόν Μυστηριακό καί Σωτηριολογικό της χαρακτήρα, εἶναι εὐαίσθητη στόν πόνο, στίς ἀγωνίες καί στήν κραυγή γιά δικαιοσύνη καί εἰρήνη τῶν λαῶν. Εὐαγγελίζεται «ἡμέραν ἐξ ἡμέρας τό σωτήριον αὐτοῦ· ἀναγγέλουσα ἐν τοῖς ἔθνεσι τήν δόξαν αὐτοῦ, ἐν πᾶσι τοῖς λαοῖς τὰ θαυμάσια αὐτοῦ» (Ψαλμ. 95).

Ἀς δεηθοῦμε «ὁ Θεὸς πάσης χάριτος, ὁ καλέσας ὑμᾶς εἰς τὴν αἰώνιον αὐτοῦ δόξαν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ὀλίγον παθόντας, αὐτὸς καταρτίσει ὑμᾶς, στηρίξει, σθενώσει, θεμελιώσει· αὐτῷ ἡ δόξα καί τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν» (Α΄ Πέτρ. 5:10,11).

† ὁ Κωνσταντινουπόλεως Βαρθολομαῖος, Πρόεδρος
 † ὁ Ἀλεξανδρείας Θεόδωρος
 † ὁ Ἱεροσολύμων Θεόφιλος
 † ὁ Σερβίας Εἰρηναῖος
 † ὁ Ρουμανίας Δανιήλ
 † ὁ Νέας Ἰουστινιανῆς καὶ πάσης Κύπρου Χρυσόστομος
 † ὁ Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος Ἱερώνυμος
 † ὁ Βαρσοβίας καὶ πάσης Πολωνίας Σάββας
 † ὁ Τιράνων καὶ πάσης Ἀλβανίας Ἀναστάσιος
 † ὁ Πρέσοβ καὶ πάσης Τσεχίας καὶ Σλοβακίας Ραστισλάβ
 Ἀντιπροσωπεία Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου
 Ἀντιπροσωπεία Πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας
 Ἀντιπροσωπεία Πατριαρχείου Ἱεροσολύμων
 Ἀντιπροσωπεία Ἐκκλησίας Σερβίας
 Ἀντιπροσωπεία Ἐκκλησίας Ρουμανίας
 Ἀντιπροσωπεία Ἐκκλησίας Κύπρου
 Ἀντιπροσωπεία Ἐκκλησίας Ἑλλάδος
 Ἀντιπροσωπεία Ἐκκλησίας Πολωνίας
 Ἀντιπροσωπεία Ἐκκλησίας Ἀλβανίας
 Ἀντιπροσωπεία Ἐκκλησίας Τσεχίας καὶ Σλοβακίας.

Γ. ΧΡΥΣΟΥΝ ΙΩΒΗΛΑΙΟΝ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΚΡΗΤΗΣ

Ἡ τελευταία, μέχρι τώρα, ἐπίσκεψη τοῦ Παναγιωτάτου στὴν Κίσαμο σηματοδοτεῖται ἀπὸ τὴν συμπλήρωση τοῦ χρυσοῦ ἰωβηλαίου μιᾶς σειρᾶς Ἰδρυμάτων, τὰ ὅποια ἀνήγειρε καὶ μέ ἐξαιρετικὴ ἐπιτυχία λειτούργησε ὁ μακαριστὸς προκάτοχός μας Μητροπολίτης Εἰρηναῖος Γαλανάκης, ὁ ὁποῖος, σεβόμενος καὶ τιμώντας τῆς ἀξίας τοῦ ἀνθρώπινου προσώπου, κατέστη ὄχι μόνο ἐμπνευστὴς μεγαλόπνοων ὁραμάτων, ἀλλὰ καὶ ὠτακουστὴς καὶ διάκονος τῶν προβλημάτων καὶ ἀγωνιῶν τῶν ἀνθρώπων τῆς ἐποχῆς του. Παράλληλα, ὅμως, ἔλαβαν χώρα νέα ἐκκλησιαστικά γεγονότα, τὰ ὅποια ἔρχονται νὰ δώσουν πνοὴ εἰς τὸν σύγχρονο ἄνθρωπο, νὰ τὸν ἐπανασυνδέσουν μέ τίς ρίζες του, νὰ τοῦ θυμίσουν ὅτι, ἐπειδὴ «Ἰησοῦς Χριστὸς χθὲς καὶ σήμερον ὁ αὐτὸς καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας»⁴⁷ ὑπάρχει ἐλπίδα, κρατεῖ ἡ πίστη καὶ ὁ ἄνθρωπος ἔχει δυνατότητα ζωῆς καὶ μάλιστα χαριτωμένης, ἀγιασμένης ζωῆς, τῆς κατὰ Χάριν υἰοθεσίας ἀπὸ τὸν Θεό.⁴⁸

⁴⁷ Ἐβρ. ιγ', 8.

⁴⁸ «ἐγὼ ἦλθον ἵνα ζωὴν ἔχωσιν καὶ περισσὸν ἔχωσι» (Ἰωάν. ι', 10).

Κατά τό διήμερο, ἔτσι, τῆς 2^{ας} καί 3^{ης} Ὀκτωβρίου 2018 στήν Ἱερά Μητρόπολή μας πραγματοποιήθηκε πλειάδα γεγονότων, τά ὅποια σημάδεψαν τό βίο τῆς τοπικῆς Ἐκκλησίας μας, καταγράφηκαν στήν Ἱστορία της ἀλλά καί χαράχθηκαν ἀνεξίτηλα στίς ψυχές ὅλων μας. Ἀποκορύφωμά τους ὑπῆρξε ἡ ἐπετειακή ἐκδήλωση γιά τή συμπλήρωση 50 ἐτῶν ἀπό τῆς λειτουργίας τῆς Ὁρθοδόξου Ἀκαδημίας Κρήτης. Τά γεγονότα αὐτά, μέ τή σειρά πού πραγματοποιήθηκαν, εἶναι:

Στίς 2 Ὀκτωβρίου 2018: Ἡ πραγματοποίηση τῆς Γ' Συνάξεως τῶν Ἑταίρων τῆς Ο.Α.Κ., τά θυρανοίξια τοῦ Ἱεροῦ Προσκυνηματικοῦ Ναοῦ τοῦ Ὁσίου Νικηφόρου τοῦ Λεπρού εἰς τήν γενέτειρά του, τό Συρικάρι Κισάμου καί τά ἐγκαίνια τῆς Μονάδας Αὐξημένης Φροντίδας εἰς τό Ἀννουσάκειο Ἰδρυμα τῆς Ἱ. Μητροπόλεώς μας.

Στίς 3 Ὀκτωβρίου 2018: Ἡ, κατά τή διάρκεια τῆς Θείας Λειτουργίας, Πατριαρχική χοροστασία εἰς τήν Ἱ. Πατριαρχική καί Σταυροπηγιακή Μονή Γωνιάς, τά ἐγκαίνια τοῦ Κειμηλιαρχείου τῆς αὐτῆς Ἱερᾶς Μονῆς καί ἡ Ἐπετειακή ἐκδήλωση 50 ἐτῶν λειτουργίας καί πορείας τῆς Ὁρθοδόξου Ἀκαδημίας Κρήτης.

Τά προαναφερθέντα ἐξαιρετικά γεγονότα ἐτίμησαν μέ τήν συμμετοχή τους, σχεδόν στό σύνολο τοῦ Προγράμματος, οἱ ὑψηλοί πρός τοῦτο προσκεκλημένοι ἀπό τήν Ἱερά Μητρόπολη Κισάμου καί Σελίνου καί τήν Ὁρθόδοξο Ἀκαδημία Κρήτης: Ἡ Α.Θ.Π., ὁ Οἰκουμενικός μας Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος μέ τήν τιμία Συνοδεία του, ὁ Μακαριώτατος Πατριάρχης Ἱεροσολύμων κ. Θεόφιλος Γ', ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Κύπρου κ. Χρυσόστομος Β' καί ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀλβανίας κ. Ἀναστάσιος μετά τῶν τιμίων Συνοδειῶν τους.

Ἐπιπροσθέτως, οἱ ἐκπρόσωποι: τοῦ Μακαριωτάτου Πατριάρχου Ρουμανίας κ. Δανιήλ (Θεοφ. Ἐπίσκοπος Τούλτσας κ. Βησσαρίων), τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος κ. Ἱερωνύμου Β' (Σεβ. Μητροπολίτης Ρεθύμνης καί Αὐλοποτάμου κ. Εὐγένιος) καί τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Πολωνίας κ. Σάββα (Θεοφ. Ἐπίσκοπος Σούπρασλ κ. Ἀνδρέας).

Μετεῖχαν, ἐπίσης, ὡς συνοδοί τοῦ Παναγιωτάτου καί ὡς Ἑταῖροι τῆς Ο.Α.Κ. οἱ Σεβασμιώτατοι Μητροπολίτες: Γέρων Περγάμου κ. Ἰωάννης, Ἀγκύρας κ. Ἱερεμίας, Γαλλίας κ. Ἐμμανουήλ, Ἰκονίου κ. Θεόληπτος καί Σασίμων κ. Γεννάδιος.

Ὁ Σεβ. Ἀρχιεπίσκοπος Κρήτης κ. Εἰρηναῖος καί σύμπασα ἡ Ἱεραρχία τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης, ὁ Ἐξοχ. Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας κ. Προκόπιος Παυλόπουλος, εὐγενῶς ἀνταποκρινόμενοι, μετεῖχαν εἰς τά κορυφαῖα αὐτά ἱστορικά καί ἐκκλησιαστικά γεγονότα. Τήν Κυβέρνηση ἐκπροσώπησε ὁ Ὑφυπουργός Ἐξωτερικῶν κ. Μάρκος Μπόλαρης.

Ὁ Ἀρχιγραμματέας τῆς Ι.Ε.Σ.Ε.Κ. Πανοσ. Ἀρχιμανδρίτης κ. Πρόδρομος, οἱ Πανοσ. Καθηγούμενοι τῶν Ἱερῶν Μονῶν Ξενοφώντος κ. Ἀλέξιος καί Παντοκράτορος κ. Γαβριήλ ἐκ τοῦ Ἁγίου Ὁρους, Πρωτοσύγκελλοι, Μοναστικές Ἀδελφότητες ἀπ' ὅλη τή Νῆσο καί πλῆθος Κληρικῶν ἀπό τήν Μεγαλόνησο ἦταν ἐπίσης παρόντες. Ὁ Περιφερειάρχης Κρήτης κ. Σταῦρος Ἀρναουτάκης, Ἀντιπεριφερειάρχες, Δήμαρχοι τῆς περιοχῆς μας καί ἀπό ἀλλοῦ, οἱ Ἀρχές καί οἱ Φορεῖς τοῦ τόπου καί τῆς Μεγαλονήσου, ὁ Ἀρχηγός τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου Ἐθνικῆς Ἀμυνας (ΓΕΕΘΑ) Ναύαρχος κ. Εὐάγγελος Ἀποστολάκης, Ἀρχοντες τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου καί πλῆθος πιστῶν, οἱ ὁποῖοι προσήλθαν νά λάβουν τήν εὐχή καί εὐλογία τοῦ Παναγιωτάτου Οἰκουμενικοῦ μας Πατριάρχου καί τῶν λοιπῶν Προκαθημένων, καί νά μετέχουν, ἰδιαίτερα, εἰς τά θυρανοίξια τοῦ πρώτου Ναοῦ εἰς τήν Κρήτη, ἀφιερωμένοι εἰς τόν Ὅσιο Νικηφόρο τόν Λεπρό. Τούς χορούς τῶν ψαλτηρίων κλῆσαν ὁ κ. Φώτιος Γιαννακάκης, Ἀρχων Πρωτοψάλτης τῆς Ἀγιωτάτης Ἀρχιεπισκοπῆς Κωνσταντινουπόλεως καί ὁ Πρωτοψάλτης κ. Ἰωάννης Καστρινάκης μέ μέλη ἐκ τῶν χορωδιῶν αὐτῶν.

2 Ὀκτωβρίου 2018

Γ' Σύναξις τῶν Ἑταίρων τῆς Ο.Α.Κ.

Μετά τήν ἀφίξη τοῦ Παναγιωτάτου καί τῆς τιμίας Συνοδείας Του εἰς τό Κολυμβάρι τό πρωί τῆς 2^{ας} Ὀκτωβρίου 2018, ὁ Σεπτὸς Προκαθήμενος τῆς Ἐκκλησίας μετέβη εἰς τοὺς παρακείμενους χώρους τῆς Ὁρθοδόξου Ἀκαδημίας Κρήτης καί προήδρευσε τῶν ἐργασιῶν τῆς τρίτης Συνάξεως τῶν Ἑταίρων αὐτῆς, σύμφωνα μέ τόν Κανονισμό Λειτουργίας τῆς Συνάξεως τῶν Ἑταίρων.

Εἰς τήν Σύναξη μετεῖχαν, ἐπίσης, μέ τήν ιδιότητα τοῦ Ἑταίρου, ὁ Μακαριώτατος Πατριάρχης Ἱεροσολύμων κ. Θεόφιλος Γ', ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Κύπρου κ. Χρυσόστομος Β', ἐκπρόσωποι τοῦ Πατριάρχου Ρουμανίας καί τῶν Ἐκκλησιῶν: Ἑλλάδος, Πολωνίας καί Ἀλβανίας. Ὁ Σεβ. Ἀρχιεπίσκοπος Κρήτης κ. Εἰρηναῖος, ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Γέρων Περγάμου κ. Ἰωάννης, ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Σασίμων κ. Γεννάδιος, ὁ Αἰδεσιμολ. Πρωτοπρ. π. Γεώργιος Τσέτσης. Μετεῖχαν ἐπίσης μέ τήν ιδιότητα τοῦ Ἑταίρου τοῦ Ἰδρύματος οἱ ἔλλογ. κ.κ. Καθηγητές: Σπύρος Ἀρταβάνης, Γεώργιος Μπαμπινιώτης καί Ἐλευθέριος Οἰκονόμου. Εἰς τήν Σύναξη αὕτη ἦταν παρόντα τά μέλη τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης, οἱ Συνοδεῖς τῶν Προκαθημένων, ὁ Σεβ. Μητρολίτης Γαλλίας κ. Ἐμμανουήλ, ὡς ἐπίσης καί τά μέλη τοῦ Δ.Σ. τοῦ Ἰδρύματος.

Ἡ ἐλαχιστότητά μου, ὡς Πρόεδρος Δ.Σ. τοῦ Ἰδρύματος, ἐξέφρασε τήν εὐγνωμοσύνη, τόν σεβασμό καί τίς εὐχαριστίες τοῦ Ἰδρύματος πρὸς τοὺς

ύψηλούς προσκεκλημένους για τήν αποδοχή τῆς προσκλήσεως. Ἀκολούθως τόν λόγο ἔλαβε ὁ Πρόεδρος τῆς Συνάξεως, Παναγιώτατος Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος, ὁ ὁποῖος, ἐνδιαφερόμενος ἄμεσα γιά τό μέλλον τῆς Ἀκαδημίας τόνισε ὅτι «ἡ πιστότης εἰς τās ἰδρυτικές ἀρχάς, αἱ ὁποῖαι ἐμπεριέχονται εἰς τό Διάταγμα Συστάσεως τοῦ Ἰδρύματος ἀποτελεῖ ἐγγύησιν διά τήν μελλοντικήν πορείαν της».⁴⁹ Ἀναφέρθηκε, μάλιστα, εἰς τὰ μεγάλα προβλήματα μέ τὰ ὁποῖα ἔρχεται ἀντιμέτωπος ὁ κόσμος σήμερα, τὰ ὁποῖα ἡ Ὁρθόδοξος Ἀκαδημία, βεβαίως, δέν μπορεῖ νά τά λύσει, «ἀλλά θά τά συζητήσῃ, θά διατυπώσῃ προτάσεις, θά κινητοποιήσῃ ἄτομα καί θεσμούς, θά χύσῃ ἔλαιον ἐπὶ τῶν πληγῶν, θά δώσῃ ὀρθόδοξον χριστιανικήν μαρτυρίαν. Τό 'ὅλα ἢ τίποτε' δέν εἶναι καλός σύμβουλος καί διά τό ἔργον τῆς Ἀκαδημίας».⁵⁰

Μετά τήν προσφώνηση τοῦ Παναγιωτάτου, τήν Σύναξιν χαιρέτησε ὁ Γεν. Δντῆς τοῦ Ἰδρύματος, Ἐντιμολογιώτατος Δρ Κωνσταντῖνος Ζορμπᾶς, εἰς τόν ὁποῖο ὁ Πρόεδρος τῆς Συνάξεως καί ἀνέθεσε τόν συντονισμό. Ὁ κ. Ζορμπᾶς, ἀφοῦ ἀνέγνωσε τόν Κανονισμό Λειτουργίας τῆς Συνάξεως τῶν Ἑταίρων, πρότεινε τήν ἐκλογή μελῶν τῆς Κοσμητείας τῆς Συνάξεως. Κατόπιν διαλογικῆς συζητήσεως ἐξελέγησαν ὁμοφώνως οἱ: Σεβ. Μητροπολίτης Σασίμων κ. Γεννάδιος, Θεοφ. Ἐπίσκοπος Σούπρασλ κ. Ἀνδρέας, ἐκ τῆς Ἐκκλησίας Πολωνίας, ὡς καί ὁ καθηγητής κ. Σπύρος Ἀρταβάνης.

Ἀκολούθως ὁ συντονιστής ἐνημέρωσε τὰ ἐκλεκτά μέλη τῆς Συνάξεως διά τό ἔργο τοῦ Ἰδρύματος καί κατετέθησαν, ὑπό τῶν μελῶν προτάσεις γιά τίς προτεραιότητες πού χρειάζεται νά θέσει τό Ἰδρυμα.

Κατόπιν εἰσηγήσεως - προτάσεως τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Γέροντος Περγάμου κ. Ἰωάννου, ἡ Σύναξις ἀποφάσισε ὅπως στήν Ἀκαδημία δημιουργηθεῖ Ἰνστιτοῦτο Βιοηθικῆς μέ τήν εὐλογία καί τίς κατευθύνσεις τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, τό ὁποῖο καί θά ἀναλάβει συντονιστικό ρόλο ἐντός τῆς Ὁρθοδοξίας εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ τὰ εὐαίσθητα καί μείζονα θέματα τοῦ χώρου αὐτοῦ. Ἀκολούθησε ὑπογραφή Μνημονίου διμεροῦς συνεργασίας μεταξύ τῆς ΟΑΚ καί τοῦ Ἰδρύματος Τεχνολογίας καί Ἑρευνας, ὡς ἐπίσης καί μεταξύ τῆς Ἀκαδημίας καί τοῦ Μουσείου Φυσικῆς Ἱστορίας τοῦ Πανεπιστημίου Κρήτης. Τόσο ὁ Παναγιώτατος, ὅσο καί ὁ Πρόεδρος τῆς Ἀκαδημίας ἀλλά καί ὅλοι οἱ ὁμιλητές ἀναφέρθηκαν μέ λόγους εὐχαριστίας πρὸς τόν μακαριστό Μητροπολίτη Κισάμου καί Σελίνου κυρό Εἰρηναῖο, ὡς καί πρὸς τόν παρόντα Ἐντιμολογιώτατο κ. Ἀλέξανδρο Παπαδερό, τόν ἐπὶ πολλές δεκαε-

⁴⁹ Χριστός καί Κόσμος, Περιοδική Ἐκδοση Ἱερᾶς Μητροπολιτέως Κισάμου καί Σελίνου, Περίοδος Γ', Ἔτος ΝΖ', Τεύχος 62, 2018, σ. 137.

⁵⁰ Ὁπ. π., σ. 138.

τίες Γενικό Διευθυντή τοῦ Ἰδρύματος καί συνοδοιπόρο τοῦ μεγάλου Ἱεράρχη Εἰρηναίου.

Θυρανοίξια Ἱεροῦ Προσκυνηματικοῦ Ναοῦ ὁσίου Νικηφόρου τοῦ Λεπροῦ

Νωρίς τό ἀπόγευμα τῆς ἴδιας ἡμέρας τελέσθηκαν ἀπό τήν Α.Θ.Π. τόν Οἰκουμενικό Πατριάρχη κ.κ. Βαρθολομαῖο, τά θυρανοίξια τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ τοῦ Ὁσίου Νικηφόρου τοῦ Λεπροῦ, εἰς τόν τόπο καταγωγῆς του, τό χωρίο Συρικάρι τῆς Ἐπαρχίας Κισάμου, μέ τήν παρουσία τῶν προμνημονευθέντων ὑψηλῶν προσκεκλημένων ἀπό τήν Ἱερά Μητρόπολή μας καί τήν Ὁρθόδοξο Ἀκαδημία Κρήτης ἀλλά καί ἑκατοντάδων πιστῶν ἀπό ὅλη τήν Κρήτη.

Μετά τό πέρας τῆς Ἀκολουθίας ὑπῆρξαν οἱ σχετικές ὁμιλίες, τόσο ἀπό πλευρᾶς τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως, ὅσο καί διά στόματος τῆς Α.Θ.Π., στίς ὁποῖες διερμηνεύθηκε ἡ σημασία τῶν συγκεκριμένων Θυρανοίξιων τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ τοῦ Ὁσίου Νικηφόρου. Παρατίθενται σχετικά ἀποσπάσματα, κατά τήν σειρά τῶν ὁμιλητῶν.

«[...]Τήν δόξαν αὐτήν τῆς Τριαδικῆς ζωῆς καί ἐνότητος, τήν κοινωνίαν τῆς θείας καί τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως γενόμεθα πάντες ἡμεῖς κατά τήν λαμπράν ταύτην σύναξιν, κατά τήν ὁποίαν ὁ Υἱός καί Λόγος τοῦ Θεοῦ συναποδεικνύει τήν ὡραιότητα τοῦ Ἁγίου Σκηνώματος τῆς δόξης Του, τοῦ νεοδμήτου τούτου Οἴκου ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ὁσίου Νικηφόρου τοῦ Λεπροῦ, ὁμοία μέ τήν εὐπρέπειαν τοῦ ἄνω στερεώματος, ἔνθα ἡ τῶν πρωτοτόκων Ἐκκλησία χαίρει καί σκιρτᾷ εὐφροσύνως μεθ' ἡμῶν.[...]

[...] Σήμερον ἀνοίγονται αἱ θύραι τοῦ νεοδμήτου τούτου Οἴκου διά νά εἰσέλθωμεν πάντες οἱ γηγενεῖς. Οἱ κοπιῶντες καί πεφορτισμένοι τοῦ βίου καί οἱ ἐν ἀναψυχῇ ὄντες, οἱ κλαίοντες καί οἱ ἀγαλλόμενοι, οἱ ὑγιεῖς καί οἱ ἐν ἀσθενείᾳ ὑπάρχοντες, οἱ πλούσιοι καί οἱ πένητες, οἱ ἁμαρτωλοὶ καί οἱ δίκαιοι, καθὼς οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀνεωγμένοι εἰς τόν τόπον αὐτόν, 'τοῦ εἰσακούειν τῆς προσευχῆς, ἧς προσεύχεται ὁ δοῦλος σου εἰς τόν τόπον τοῦτον ἡμέρας καί νυκτός... καί ποιήσεις, καί ἴλεως ἔσῃ αὐτοῖς'.

Ἡ χαρά καί ἡ συγκίνησίς μας εἶναι πολλαπλαί κατά τήν εὐσημον ταύτην ἡμέραν.

Ἐν πρώτοις, διότι παραδίδομεν εἰς τόν θεοσεβῆ λαόν τόν πρῶτον τοῦτον Ναόν ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ὁσίου Νικηφόρου τοῦ Λεπροῦ, τόν ὁποῖον ἤγειρε καί ἐκόσμησεν αὐτή αὕτη ἡ ἀγάπη τοῦ Ὁρθοδόξου λαοῦ μας, τοῦ αποτελοῦντος τό ἔθνος τό ἅγιον, τήν κληρονομίαν καί τήν ἐκλογήν τοῦ Χριστοῦ.[...]

[...] Ἐκ δευτέρου, ἱερά ὑπερηφάνεια καί χαροποιόν δέος κατακλύζει τās καρδίας μας, διότι ὁ Ναός οὗτος ἀνοίγεται εἰς τόν τόπον καταγωγῆς τοῦ Ὁσίου, τό μέχρι ἐχθές ἄγνωστον καί ἄσημον Συρικάριον, ἀπό σήμερον ὅμως παγκοίνως γνωστόν καί ἐξάκουστον.[...]

[...] Ὁ πολυάθλος βίος του μᾶς καλεῖ νά καθρεφτίσωμεν τήν ψυχήν μας εἰς τήν ἀνδρείαν καί τό ἥθος του, νά συγκρίνωμεν καί νά τολμήσωμεν τήν αὐτοκριτικήν μας, νά ἀφήσωμεν τήν γενναιότητά του νά μᾶς συνεγείρῃ εἰς ἀγῶνας πνευματικούς, καθαρτικούς, ἀναγεννητικούς. Ἡ καθαρότης τοῦ βίου του καί ἡ ἀκράδαντος ἀφοσίωσίς του εἰς τόν Θεόν μᾶς προτείνουν τόν ‘παραλογισμόν’ τῆς ἀγιότητος, τήν φανέρωσιν τῆς χριστιανικῆς μας ταυτότητος καί τοῦ ὀρθοδόξου ἥθους μας, εἰς ἐποχὴν κατὰ τήν ὁποίαν τό διεσπασμένον καί ἡλλοτριωμένον ἀνθρώπινον πρόσωπον ἀδυνατεῖ νά συγκροτηθῇ εἰς ἐνότητα καί νά ἀνεύρῃ τό κάλλος τῆς κοινωνίας τῶν πρωτοτόκων· εἰς ἐποχὴν κατὰ τήν ὁποίαν φαίνεται ὁ ἄνθρωπος νά ἔχει κορεσθῇ ἀλλά καί ἀπογοητευθῇ ἀπό τόν ἐπιστημονικόν ρεαλισμόν καί τόν ἰδεοκρατικόν χριστιανισμόν.[...]».⁵¹

«[...] Καί χαίρει καί ἀγάλλεται ἡ Μήτηρ Ἐκκλησία, ὅτι ἡ Κρήτη ἡ καλλίκαρπος, ἡ πεφιλημένη καί ἐκλεκτή νῆσος, ἔχει ἐπ’ αὐτῆς ἐννέα Ἐπαρχίας τοῦ ἡμετέρου Θρόνου, συμβολίζουσας, τρόπον τινά, τὰ τῶν ἀγγέλων τάγματα, καί ἐλκυούσας τήν ὑπὸ τὰς πτέρυγας τῆς Μητρὸς αὐτῶν Ἐκκλησίας ἀρχαγγελικὴν προστασίαν της. Εἰς τὰς Ἐπαρχίας αὐτὰς ἐγεννήθησαν, ἠνδρώθησαν καί ἐκαρποφόρησαν ἥρωες τῆς Πίστεως καί τῆς Πατρίδος, καί μάρτυρες καί ἅγιοι, ὡς ὁ Ὅσιος Νικηφόρος ὁ ἐπιλεγόμενος λεπρός, τοῦ ὁποίου τὸν περικαλλέστατον ἅμα δὲ καί σεμνοπρεπῆ Ναὸν παραδίδομεν σήμερον εἰς τήν κοινήν λατρείαν. Εἰς τήν ἐποχὴν τοῦ πνευματικοῦ καί ὑλικοῦ αὐχμοῦ, ὁ Ναὸς αὐτὸς ἀποτελεῖ, ἐκτὸς ἀπὸ χώρον λατρείας τῆς ὑπερουσίου Τριάδος καί τιμῆς τοῦ ἁγίου Νικηφόρου, καί ἓνα σύμβολον καί σημεῖον, τοῦ τί ἡμπορεῖ νά κατορθωθῇ διὰ τῆς προσευχῆς, τῆς ὁμοβουλίας, τῆς ἀλληλοβοηθείας καί, κυρίως καί πρωτίστως, διὰ τῆς θείας Χάριτος καί εὐλογίας, τῆς ἀναπληρώσεως ὑπερεκπερισσοῦ τὰ ἐλλείποντα.

Αὐτῆς τῆς θείας Χάριτος καρπὸς ἀγλαὸς καί εὐχυμος ὑπῆρξεν ὁ ὀλβιος πατήρ ἡμῶν Νικηφόρος, τὸ θεῖον βλάστημα τῆς ἱερᾶς γῆς τῶν Κρητῶν, τὸ δένδρον τὸ καλλίκαρπον, τὸ πεφευτευμένον ἐδῶ εἰς τὸ ἱστορικὸν χωρίον τοῦ Συρκαρίου. Καί ἦτο ὁ μακάριος οὗτος Νικηφόρος ‘ἄτυχος’, κατὰ τὴν κοσμικὴν ἔκφρασιν καί ἀντίληψιν, καί ‘δύσμοιρος’, ἀλλὰ κατὰ Θεὸν κατέστη σκεῦος ἐκλογῆς καί ἔνσαρκος ἄγγελος καί φωτοειδὴς νοῦς. Τὴν πικρὰν καί ἀπαρακλήτον δοκιμασίαν τοῦ ἀπορφανισμοῦ εἰς νεαρωτάτην ἡλικίαν, διεδέχθη ἐτέρα πληγὴ μεγαλυτέρα καί πλέον ὀδυνηρὰ καί ἔμπονος· ἐκείνη τῆς ποτε ἀνιάτου καί φρικώδους ἀσθενείας τῆς λέπρας. Καί ἀνεχώρησεν εἰς

⁵¹ Ἀπὸ τὴν Ὁμιλίαν τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Κισάμου καί Σελίνου κ. Ἀμφιλοχίου, *Χριστὸς καί κόσμος*, Περιοδικὴ Ἐκδοσίς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Κισάμου καί Σελίνου, Περίοδος Γ’, Ἔτος ΝΖ’, τεύχος 62, 2018, σ. 71-74.

Αἴγυπτον, ὡς ἄλλος Χριστὸς διωκόμενος, διὰ νὰ ἀποφύγῃ τὸν ἐγκλεισμόν του εἰς τὴν τραγικὴν Σπιναλόγκαν καὶ τὴν ἀνθρωπίνην ἀποστροφὴν καὶ κακίαν.[...]

[...] Ὁ ἅγιος Νικηφόρος, ὡς καὶ κάθε ἅγιος ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἀποτελεῖ μίαν διαρκῆ ὑπόμνησιν τῆς Ἀναστάσεως καὶ τῶν Ἑσχατολογικῶν δωρεῶν τοῦ μέλλοντος Κριτοῦ. Δὲν εἶναι ἀπλῶς ἓνα ἠθικὸν παράδειγμα ἄξιον μιμήσεως ἢ θαυμασμοῦ, ἀλλὰ ἀπτή καὶ ὁρατὴ εἰκὼν τῆς μελλούσης Βασιλείας καὶ τοῦ Ἐρχομένου Χριστοῦ, ἓνα ἀπείκασμα τῶν Ἑσχάτων, μία μαρμαρυγὴ τῆς μακαρίας ζωῆς τοῦ Παραδείσου. Εἰς μίαν ἐποχὴν κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ λοιμικὴ νόσος τῆς πνευματικῆς λέπρας, ἥτοι τῆς ἁμαρτίας, λαμβάνει διαστάσεις ἀνυπολογίστους, ἡ ἀγιότης ἀποτελεῖ λιμένα εὐδίων καὶ ὑπήνεμον εἰς τὴν κοινωνίαν μας, διὰ νὰ εὐρίσκωμεν οἱ Χριστιανοὶ εἰς αὐτὸν ἀπαντοχὴν, καὶ παρηγορίαν, καὶ ἀναψυχὴν εἰς τὰς δοκιμασίας τοῦ βίου.

Ἡ συγκεκαλυμμένη καὶ πολλάκις ἐμφανὲς καὶ ἀναίσχυντος ἐκμετάλλευσις ἀνθρώπου ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον, τὸ σύγχρονον δουλεμπόριον, ἡ ὠμὴ βία, οἱ πόλεμοι, ἡ τεχνηέντως προκληθεῖσα οἰκονομικὴ λεγομένη κρίσις, ἡ καταστρεπτικὴ μανία ἔναντι τοῦ οἰκοσυστήματος, συνιστοῦν ἀκροθιγῶς μερικὰς μόνον ἀπὸ τὰς ποικίλας ἐκφάνσεις τῆς συγχρόνου θεομαχίας. Εἰς αὐτὴν τὴν σκληρὰν καὶ λεπρώδη πραγματικότητα καὶ τὴν αὐχμηρὰν ἔρημον τῆς συγχρόνου κοινωνίας, ἡ ἁγία Ἐκκλησία μας ἀντιτάσσει καὶ προβάλλει, τιμῶσα καὶ γεραίρουσα, τοὺς Ἁγίους καὶ ἀσκητάς της, ὅπως τὸν ὅσιον καὶ πολυάθλον Νικηφόρον, τὸν σωματικῶς μὲν λεπρὸν ἀλλὰ ψυχικῶς κεκαθαρμένον ὡς ἀδάμαντα καὶ ἱάσπιν καὶ σάπφειρον.[...]».⁵²

Ἐγκαίνια Μονάδας Αὐξημένης Φροντίδας εἰς τὸ Ἀννουσάκειο Θεραπευτήριον

Ἀμέσως μετὰ, ἡ χορεία τῶν φιλοξενουμένων μετέβη εἰς τὸ Ἀννουσάκειο Θεραπευτήριον-Ἰδρυμα, τὸ ὁποῖο ἐόρτασε καὶ ἐκεῖνο τὰ πενήντα χρόνια προσφορᾶς του εἰς τὴν ἀσθενὴ καὶ ἀδύναμη φύσιν τοῦ ἀνθρώπου, γιὰ νὰ ἐγκαινιάσουν, διὰ χειρῶν τῆς Α.Θ.Π., τὴν Μονάδα Αὐξημένης Φροντίδας, πού ἀποτελεῖ δωρεὰ τοῦ Ἰδρύματος «Ἰωάννη Σ. Λάτση».

Ὁ Διοικητικὸς Διευθυντὴς τοῦ Ἰδρύματος, Αἰδεσιμολ. Πρωτοπρ. π. Ἀντώνιος Ἀρετάκης, καλωσόρισε τοὺς ἐκλεκτοὺς προσκεκλημένους χαράσσοντας σέ λιτές γραμμές τοὺς στόχους τοῦ Θεραπευτηρίου: «[...] Μέ βαθύτατο σεβασμό, συγκίνηση καὶ εὐγνωμοσύνη, σὰς καλωσορίζουμε σέ αὐτὸ τὸν ταπεινὸ χώρο τῆς περίθαλψης τῶν ἐμπερίστατων συνανθρώπων μας, πού βρίσκουν καταφύγιο, θαλπωρὴ καὶ ἐξειδικευμένη φροντίδα, μιά

⁵² Ἀπὸ τὴν Ἀντιφώνηση τῆς Α.Θ.Π., ὅπ. π., σσ. 76-78.

ζεστή και πάντα ανοιχτή αγκαλιά, για να ξαποστάσουν από τον μόχθο της ζωής. Σέ αυτούς τους ανθρώπους που ταλαιπωρούνται από τον σωματικό, ψυχικό και πνευματικό πόνο, τό Άννουσάκειο Ίδρυμα της Ίερᾶς Μητροπόλεως μας, μέσα από μία μακρά πορεία 50 ἐτῶν κοινωνικῆς προσφορᾶς, από τό 1968 ἕως καί σήμερα, καταθέτει ἔμπρακτα τήν ἀγάπη καί ἀλληλεγγύη του μέ ἐξειδικευμένες ὑπηρεσίες καί προγράμματα στους τομεῖς τῆς κλειστῆς καί ἀνοικτῆς περίθαλψης. Πρόκειται γιά ἕνα διαρκές δόσιμο καρδιάς καί θυσιαστικῆς ἀγάπης πρὸς μία κοινωνία πού διαρκῶς μεταβάλλεται, γεγονός πού καθιστᾷ τό Ίδρυμα, ὡς Φορέα Πρόνοιας τῆς Ίερᾶς Μητροπόλεως μας, ὑπεύθυνο καί πάντα ἔτοιμο νά ἀνταποκριθεῖ σέ κάθε νέα κοινωνική ἀνάγκη καί πρόκληση.[...]».⁵³

Τήν ἐκδήλωση χαιρέτισε ὁ Γεν. Γραμματέας τοῦ Ίδρύματος «Ἰωάννη Σ. Λάτση» κ. Δημήτριος Ἀφεντούλης, ὁ ὁποῖος χαρακτήρισε «πράξη χρέους» τήν δωρεά τῆς Μονάδας Αὐξημένης Φροντίδας στό Ἀννουσάκειο Θεραπευτήριο, ἐξῆρε τό πολὺπλευρο ἔργο τοῦ Ίδρύματος καί δήλωσε τήν σταθερή στήριξη τοῦ Ίδρύματος Λάτση πρὸς τό Ἀννουσάκειο Θεραπευτήριο.

Ὁ Ἐξοχ. Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας κ. Προκόπιος Παυλόπουλος ἀκολούθως χαιρέτισε τήν ἐκδήλωση καί ἐξῆρε τήν συμβολή τοῦ Ίδρύματος «Ἰωάννη Σ. Λάτση», λέγοντας: «Σέ τέτοιες περιπτώσεις ἔχει μεγάλη σημασία ὄχι τό ὕψος τῆς δωρεᾶς, ἀλλά τό περίσσευμα τῆς ψυχῆς πού ἐκφράζει καί τό ὑπόδειγμα πού προβάλλει γιά τήν κοινωνία μας. Ὑπόδειγμα πού δέν εἶναι τίποτα ἄλλο παρά ἡ στήριξη τοῦ κοινωνικοῦ κράτους»,⁵⁴ σημείωσε ὁ κ. Παυλόπουλος, δίνοντας ἔμφαση στήν προσφορά τῆς Ἐκκλησίας καί ἐκφράζοντας τόν θαυμασμό του γιά τό «οὐσιαστικό καί ἀποτελεσματικό»⁵⁵ ἔργο πού ἐπιτελεῖται στό Ἀννουσάκειο Θεραπευτήριο τῆς Ίερᾶς Μητροπόλεως Κισάμου καί Σελίνου, τό ὁποῖο χαρακτήρισε «ὑποδειγματικό καί πρωτότυπο».⁵⁶

Ἀκολούθως ἀντιφώνησε ὁ Παναγιώτατος Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος ὑπογραμμίζοντας σχετικῶς: «[...] Τέκνα ἐν Κυρίῳ ἀγαπητά, λέγεται ὅτι εἶναι εὐκόλον νά φιλοσοφῇ κάποιος, ἢ ἀκόμη καί νά θεολογῇ, διά τόν πόνον καί τήν ἀσθένειαν, ὅταν ὁ ἴδιος δέν ὑποφέρει. Καλούμενοι, ὅμως, νά ἀντιμετωπίσωμεν τοιαύτας δυσარέστους καταστάσεις εἰς τήν ζωήν μας, ὅταν ἡμεῖς, δηλαδή, βιώνωμεν προσωπικῶς καί ἐν τῇ πράξει τήν

⁵³ Χριστός καί Κόσμος, Περιοδική Ἐκδοση Ίερᾶς Μητροπολιτέως Κισάμου καί Σελίνου, Περίοδος Γ΄, Ἔτος ΝΖ΄, Τεύχος 62, 2018, σ. 81.

⁵⁴ Ὁπ. π., σ. 80.

⁵⁵ Ὁπ. π.

⁵⁶ Ὁπ. π.

ὁδύνῃν τοῦ πόνου καί τό ἄλγος τῆς ἀσθενείας, εὕρισκόμεθα ἐνώπιον μιᾶς μεγάλης προκλήσεως: νά ἀντιμετωπίσωμεν τήν δοκιμασίαν μας χριστιανικῶς καί πνευματικῶς. Εἰς τήν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν, ὁ λόγος περὶ πόνου καί ἀσθενείας εἶναι κατὰ πάντα θεολογικός, μέρος τῆς Εὐαγγελικῆς διδασκαλίας καί τῆς θεολογίας τῶν Ἁγίων καί θεοφόρων Πατέρων. Ἄλλως τε, ὁ ἴδιος ὁ ἀναμάρτητος Χριστός ἐγεύθη τόν πόνον ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ, μὴ ἀποφεύγοντας τό φρικτόν σταυρικόν μαρτύριον.

Οἱ πόνοι καί τά ἄλγη, αἱ ὁδύναι καί τά βάσανα λυγίζουν ψυχικῶς τόν ἄνθρωπον, ὁδηγοῦν αὐτόν εἰς μελαγχολίαν, τόν ἀπομονώνουν, καί τόν φέρουν προώρως εἰς τόν θάνατον. Ὅμως, ὁ ἀφωσιωμένος εἰς τόν Θεόν ἄνθρωπος, δοξάζει τόν Θεόν, δεχόμενος τὰς ὁδύνas ὡς εὐεργετικάς Αὐτοῦ ἐπισκέψεις, πλημμυρίζων ἀπό εὐφροσύνης καί πνευματικῆς ἀγαλλίας. Δίχως τόν Χριστόν, ὁ ἄνθρωπος μένει κενός ἐλπίδος, ἐνῶ ἐν Χριστῷ ὁ ἀσθενής ἐνισχύεται, ἐνδυναμοῦται, ἀναπτεροῦται.

Αὐτός εἶναι ὁ βασικός λόγος, διὰ τόν ὁποῖον ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία μας πρωτοστατεῖ εἰς τήν ἀντιμετώπισιν τοῦ σωματικοῦ καί ψυχικοῦ πόνου.[...].

[...] Ἡ Ἐκκλησία, ἐπομένως, πέραν τοῦ πνευματικοῦ καί ἀγιαστικοῦ αὐτῆς ἔργου, ἐπρωτοστατεῖ εἰς τοιαύτας πράξεις φιλανθρωπίας καί συμπορεύσεως μετὰ τῶν κοπιόντων, τῶν πεφορτισμένων καί ἐν ἀσθενείᾳ ὄντων ἀδελφῶν ἡμῶν, ἐπιδεικνύουσα ζωηρόν ἐνδιαφέρον διὰ τήν ὑγείαν καί τήν φροντίδα τῆς ψυχοσωματικῆς ὑποστάσεως τοῦ ἀνθρώπου. Διό καί ἡ Δ' ἐν Χαλκηδόνι Οἰκουμενικῇ Σύνοδος (451), κατανοοῦσα τήν ἀνάγκην ταύτην, ἔθεσε δι' ἀποφάσεών της τά εὐαγῆ ἰδρύματα καί τοὺς εὐκτηρίους οἴκους ὑπὸ τήν ἐπίβλεψιν τῶν κατὰ τόπους οἰκείων ἐπισκόπων.[...]».⁵⁷

Τήν ἐπίσημη αὐτὴ ἡμέρα γιὰ τό Ἱδρυμα, ὁ Παναγιώτατος ἀνύψωσε τόν Αἰδεσιμολ. Πρωτοπρεσβύτερο π. Ἀντώνιο Ἀρετάκη σέ Πρωτοπρεσβύτερο τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, ὑψίστη τιμητικὴ διάκριση γιὰ ἓνα ἔγγαμο Κληρικό. Ἀκολούθησε τό κόψιμο τῆς κορδέλας τῆς νέας αὐτῆς Μονάδας ἀπὸ τόν Παναγιώτατο, τόν Πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας καί τόν Γεν. Δντὴ τοῦ Ἱδρύματος Λάτση.

Τὸ βράδυ τῆς 2^ας Ὀκτωβρίου στό Τσατσαρωνάκειο Πολύκεντρο ἡ Ἱ.Μητρόπολις μας παρέθεσε ἐπίσημο δεῖπνο τιμῆς καί εὐχαριστίας πρὸς τόν Παναγιώτατο Οἰκουμενικὸ Πατριάρχη, τοὺς ὑψηλοὺς προσκεκλημένους ἀλλὰ καί σέ ἄλλους θεσμικοὺς φορεῖς, ἐκπροσώπους τῆς τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως καί τοῦ στρατοῦ.

Κατὰ τήν προσφώνησή μου πρὸς ὅλους τοὺς ἐκλεκτοὺς συνδαιτημόνες τονίσθηκε:

⁵⁷ Ὁπ.π., σσ. 87-88

«[...] Ὡς ὄμβρος οὐράνιος καὶ δρόσος Ἀερμών καταρδεύει τό γεώργιον τῆς ταπεινῆς Ἰερᾶς Μητροπόλεώς μας ἢ χαροποιός, θεοδώρητος καὶ εὐλογητική παρουσία πάντων ἡμῶν κατὰ τό παρατιθέμενον ἀπέρिटτον αὐτό δεῖπνον εἰς τούς φιλοξένους χώρους τοῦ Τσατσαρωνακείου πολιτιστικοῦ πολυκέντρου, τό ὁποῖον ἀποτελεῖ -ὡς γνωστόν- δῶρον τῆς ἀγάπης καὶ τῆς πολυμεροῦς ἀρωγῆς τῆς οἰκογενείας Νικολάου καὶ Μαρίας Τσατσαρωνάκη πρὸς τὴν Ἰερὰν Μητρόπολιν μας.[...].

[...] Ἰδιαίτερος ὅμως λαμπρυνόμεθα καὶ ἱερὰν καύχησιν αἰσθανόμεθα ἅπαντες οἱ Κρήτες, διότι ἀποτελοῦμεν δεδοξασμένα, πιστά καὶ ἀφωσιωμένα τέκνα τοῦ Πανσέπτου Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, ὅστις περιβάλλει ἡμᾶς δι' ἀγάπης, στοργῆς, καὶ πολυτρόπου εὐκλείας.[...].

[...] Κατὰ τὴν σημερινὴν εὐσημον ἡμέραν ἀναβλύζει ἐκ τῆς καρδίας ἡμῶν ἄφατος δοξολογία καὶ ἀνείπωτος πνευματικὴ εὐφροσύνη πρὸς τὸν δοτῆρα τῶν ὅλων πανοικτίρμονα Θεόν. Καὶ τοῦτο, διότι μεγάλως καὶ δαψιλῶς εὐηργετήθημεν ἅπαντες ἐκ τῆς πλουσίας οὐρανοδώρου εὐλογίας, τὴν ὁποῖαν κομίζει εἰς ἡμᾶς ἡ Α.Θ.Π. ὁ Οἰκουμενικός ἡμῶν Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος, ὁ Ὅποιος πρὸ ὀλίγου ἠνέωξε τὰς θύρας δύο σημαντικῶν κέντρων τοῦ ἀνθρωπίνου βίου, τῇ συμπροσευχῇ καὶ σεμνῇ παρουσίᾳ πάντων Ὑμῶν, τῶν ὑψηλῶν νῦν συνδαιτημόνων.[...].

[...] Αἱ δύο ἐστὶναι, εἰς τὰ ὁποίας ἄρτι εἰσωδεύσαμεν, καλοῦνται νὰ θεραπεύσουν καὶ ὑπηρετήσουν μετὰ ζήλου καὶ ἀφοσιώσεως αὐτὴν τὴν καινότητα ζωῆς ἐν Χριστῷ ἀναστάντι (πρβ. Ρωμ. 6, 4-6) τὴν ὁποῖαν καὶ ἐπαγγέλλονται, καὶ τὴν ἀδήριτον δίψαν τοῦ ἀνθρώπου δι' ἀνακαινισμόν καὶ ἀνάστασιν τῆς φύσεώς του. Πλήν ὅμως καὶ οἱ προστρέχοντες εἰς τὰ κέντρα αὐτὰ ἅς προσέρχωνται ἐν ἐπιγνώσει τῆς ἀληθείας αὐτῆς καὶ πίστει πολλῇ, ἐνθυμούμενοι τὸν ἀψευδῆ λόγον τοῦ Χριστοῦ, εἰπόντος: 'τόν ἐρχόμενον πρὸς με οὐ μὴ ἐκβάλω ἔξω' (Ιω. 6, 37-38) καὶ 'πάντα δυνατὰ τῷ πιστεύοντι, εἰ δύνασαι πιστεῦσαι' (Μάρ. 9, 23-24). [...]».⁵⁸

Ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης στὴν ἀντιφώνηση-πρόποσή του ἐσημείωσε: «[...]Εἶναι λίαν σημαντικόν, εἰς μίαν ἐποχὴν κατὰ τὴν ὁποῖαν ὑπερεπερίσσειεν ὁ ἐγωῖσμός τῆς αὐτοδικαιώσεως, τοῦ δικαιώματος 'νὰ εἴμεθα ὁ ἑαυτός μας', νὰ προβάλλεται, λόγῳ καὶ ἔργῳ, ὅτι ἡ ἐν Χριστῷ καὶ κατὰ Χριστόν ζωὴ εἶναι, ὡς προσφύεστατα ἐλέχθη, 'νὰ ὑπάρχομε ὄχι ἀπὸ τὸν ἑαυτό μας, μέ τὸν ἑαυτό μας καὶ γιὰ τὸν ἑαυτό μας, ἀλλὰ ἀπὸ τὸν Θεό, μέ τὸν Θεό καὶ γιὰ τὸν Θεό'. Ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ ἀκώλυτος ἀποδοχὴ τῶν ζωοπαρόχων ἄνωθεν δωρημάτων ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου συγκροτοῦν τό 'μέγα θαῦμα' τῆς ἐν Χριστῷ ἐλευθερίας.

⁵⁸ Ἐκ τῆς Προσφωνήσεως τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου κ. Ἀμφιλοχίου, Ὅπ. π., σσ. 92-96.

Δυστυχώς, τό λάβαρον τοῦ συγχρόνου πολιτισμοῦ εἶναι ἡ αὐτονομία τοῦ ἀτόμου. Τά 'ἀτομικά δικαιώματα' κατέπνιξαν τό ὑπέροχον πρόσωπον τοῦ ἀνθρώπου, ὑπέροχον, διότι ἐδημιουργήθη κατ' εἰκόνα Θεοῦ καί καθ' ὁμοίωσιν, ἔτι δέ ὠραιώθη διά τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Θεοῦ Λόγου. 'Οὐδέν γάρ ὅσον ἄνθρωπος ἱερόν, ᾧ καί φύσεως ἐκοινώνησεν ὁ Θεός', διακηρύσσει ὁ Ἅγιος Νικόλαος Καβάσιλας. Σήμερον, αἱ ἀτομικαί διεκδικήσεις καταστρέφουν τόν πολιτισμόν τοῦ προσώπου. Σοφῶς καί σαφῶς, ἡ ἐνταῦθα, θεία εὐδοκία, συνελθοῦσα Ἁγία καί Μεγάλη Σύνοδος τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ὑπεγράμμισεν εἰς τήν Ἐγκύκλιόν της τά ἐξῆς: 'Εἰς τὰς ἐκκοσμικευμένας συγχρόνους κοινωνίας ὁ ἄνθρωπος, ἀποκεκομμένος ἀπό τόν Θεόν, ταυτίζει τήν ἐλευθερίαν του καί τό νόημα τῆς ζωῆς του μέ ἀπόλυτον αὐτονομίαν καί μέ ἀποδέσμευσιν ἀπό τόν αἰώνιον προορισμόν του, μέ ἀποτέλεσμα σειρὰν παρανοήσεων καί σκοπίμων παρερμηνειῶν τῆς χριστιανικῆς παραδόσεως. Οὕτως, ἡ ἄνωθεν χορήγησις τῆς ἐν Χριστῷ ἐλευθερίας καί ἡ πρόοδος εἰς τό μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ' (Εφεσ. δ', 13) θεωρεῖται ὅτι ἀντιστρατεύεται τὰς αὐτοσωτηρικές τάσεις τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ θυσιαστική ἀγάπη ἀξιολογεῖται ὡς ἀσύμβατος μέ τόν ἀτομοκεντρισμόν, ἐνῶ ὁ ἀσκητικός χαρακτήρ τοῦ χριστιανικοῦ ἡθους κρίνεται ὡς ἀφόρητος πρόκλησις διά τόν εὐδαιμονισμόν τοῦ ἀτόμου' (§ 10).[...]

[...] Τό Τσατσαρωνάκειον καί οἱ φιλόχριστοι καί φιλόανθρωποι ἰδρυταί του ἐνσαρκώνουν αὐτήν τήν ἀγάπην, ἥτις 'οὐ ζητεῖ τὰ ἑαυτῆς' (Α' Κορ. ιγ', 5). Χαίρει νά μοιράζεται, νά κοινωνῇ τήν ζωήν. Αὐτό τό πνεῦμα τῆς ἀγάπης καί κοινωνίας τιμῶμεν σήμερον, μετά τῆς συνοδείας ἡμῶν, φιλοξενούμενοι τῆς ἀγάπης καί τοῦ πρόφρονος σεβασμοῦ σας, ἐνός σεβασμοῦ καί μιᾶς ἀγάπης οἱ ὅποιοι διαβαίνουν ἐπὶ τό πρωτότυπον, ἐπὶ τήν παμφιλτάτην Μητέρα Ἐκκλησίαν, τήν παρέχουσαν διά τῆς ἀδιαταράκτου κανονικῆς ἐξαρτήσεως, ὡς γνησία τροφός, τό γάλα τό πνευματικόν καί τόν ἄρτον τόν ἐπιούσιον. Μετά συγκινήσεως ἐνθυμούμεθα τά ἐγκαίνια τοῦ παρόντος Τσατσαρωνάκειου πολυδυνάμου Κέντρου ὑπὸ τῆς ἡμετέρας Μετριοτήτος, καί βλέπομεν ὅτι αἱ εὐχαί τῆς Ἐκκλησίας καί τοῦ Πατριάρχου σας ἐκαρποφόρησαν, καί σήμερον, μετά ἐξαίτιαν, τοῦτο τό Κέντρον συμβάλλει εἰς τό ἕνα καί γνήσιον αἰτούμενον κάθε ἀνθρωπίνης ψυχῆς, τό προκόπτειν ἐν τῇ πίστει καί τῇ ἀγάπῃ. Συγχαίρομεν πατρικῶς ὑμᾶς, Ἱερώτατε, καί τούς τιμίους συνεργάτας σας διά τό ἐπιτελούμενον λαμπρόν ἔργον.[...]».⁵⁹

⁵⁹ Ἐκ τῆς Προπόσεως τῆς Α.Θ.Π., Ὅπ. π., σσ. 97-98

3 Ὀκτωβρίου

Ἐγκαίνια Κειμηλιαρχείου Ἱερᾶς Πατριαρχικῆς καί Σταυροπηγιακῆς Μονῆς Γωνιάς

Ο Παναγιώτατος Οἰκουμενικός μας Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος, χοροστάτησε, τό πρωΐ τῆς 3^{ης} Ὀκτωβρίου 2018, κατά τήν θεία Λειτουργία, ἡ ὁποία τελέσθηκε στήν Ἱερά Πατριαρχική καί Σταυροπηγική Μονή Ὁδηγητρίας Γωνιάς.

Κατά τήν διάρκεια τῆς Θείας Λειτουργίας ὁ Παναγιώτατος τέλεσε Μνημόσυνο ὑπέρ ἀναπαύσεως πάντων τῶν μακαρία τῇ λήξει γενομένων εὐεργετῶν, κτητόρων καί ἐταίρων τῆς Ὁρθοδόξου Ἀκαδημίας Κρήτης. Ἀκολουθῶς προχείρισε σέ Ἀρχοντα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου τόν Γενικό Δντή τῆς Ὁρθοδόξου Ἀκαδημίας Κρήτης, Δρα Κωνσταντῖνο Ζορμπά, ἀπονέμοντάς του τό ὀφφίκιο τοῦ «Ἱερομνήμονος» τῆς Ἀγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας. Ὁ Παναγιώτατος ἀναφέρθηκε εἰς τά προνόμια τῆς Ἀγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας καί τήν τιμή συμμετοχῆς εἰς αὐτά, ὡς καί εἰς τήν προέλευση τῶν ὀφφικίων, ἐξαίροντας τίς ἱκανότητες καί τά χαρίσματα τοῦ προχειρισθέντος. Ἀκολουθῶς ὁ προχειρισθείς ἐξέφρασε τήν βαθιά εὐγνωμοσύνη του, τήν υἱική ἀφοσίωσή του, ὡς καί τίς πολλές εὐχαριστίες του πρὸς τόν Παναγιώτατο καί τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο, τό Ὅποιο, ὡς σημείωσε, θά διακονεῖ καί ὑπηρετεῖ μετά αὐτοθυσίας καί αὐταπαρνήσεως.

Τά ἐγκαίνια τοῦ Κειμηλιαρχείου τῆς Ἱερᾶς Πατριαρχικῆς καί Σταυροπηγικῆς Μονῆς Ὁδηγητρίας Γωνιάς τέλεσε ὁ Παναγιώτατος Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος μετά τήν Θεία Λειτουργία. Τό Κειμηλιρχεῖο αὐτό ἀποτελεῖ ἓνα σπουδαῖο, μοναδικό καί ξεχωριστό Μουσεῖο Βυζαντινῶν Εἰκόνων καί Ἱερῶν Κειμηλίων, τό ὁποῖο φιλοξενεῖται στούς εἰδικά πρὸς τοῦτο ἀνακαινισμένους χώρους τῶν ὑπογείων τῆς Μονῆς. Τῶν ἐγκαίνιων καί ὁμιλιῶν ἀκολούθησε ξενάγηση εἰς τούς χώρους τοῦ Κειμηλιαρχείου.

Παρατίθενται ἀποσπάσματα ἀπό τά κείμενα τῶν Ὁμιλιῶν, κατά σειράν, τοῦ οἰκείου Μητροπολίτου καί τῆς Α.Θ.Π.

«[...] Εὐρισκόμενοι εἰς τόν τόπον τοῦτον, εἰς τήν Ἱεράν Πατριαρχικήν καί Σταυροπηγιακὴν Μονὴν Γωνιάς, εἰς τήν ρίζαν τοῦ ἀκρωτηρίου Σπάθα, εὐρισκόμεθα ὄντως εἰς τόπον ἅγιον καί κατοικητήριον, τό ὁποῖον ἀποτελεῖ κλῆρον καί ἐπιλογὴν κατοικήσεως τῆς Κυρίας Θεοτόκου ἐν εἶδει τῆς θαυματουργοῦ εἰκόνης Αὐτῆς.[...]»

«[...] Ὅπως εἶναι θεϊκά ἱερά καί πανάγιο ὁ πρῶτος τῇ τάξει μεταξύ τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν νά εἶναι ἐνδεδυμένος τῇ χλαμύδα τῆς ἀδυναμίας καί τῆς ταπεινώσεως, ἔτσι καί τά ἔργα πού περιβάλλονται τήν φθοράν τοῦ χρόνου καί τήν μανίαν τῶν διωκτῶν ἀποπνέουν τήν αὔραν τοῦ Πνεύματος

καί διδάσκουν ‘τὴν ἀνάληψι σέ ἓνα λειτουργικό κόσμο’. (Ἀρχιμ. Βασίλειος, *Τὸ κάλλος θά σώσῃ τὸν κόσμο*).[...]

[...] Εἰς τοὺς ὄντως ἀρχοντικούς αὐτοὺς χώρους φιλοξενεῖται ἀπὸ σήμερον τὸ ἐγκαινιζόμενον ὑπὸ πάντων Ὑμῶν Κειμηλιαρχεῖον. Τὸ νέον αἰσθανόμεθα ὅτι εἶναι ἤδη παλαιόν· τὸ ἀρχαῖον κάλλος ἀποκαθαιρόμενον λαμπρύνει διὰ τῆς ἀποκαλύψεως καὶ τῆς παρουσίας του καὶ τέρπει τὰς αἰσθήσεις διὰ τῆς αἴγλης του. [...]

[...] Αἰσθανόμεθα ὅτι τίποτε τὸ καινὸν δέν ξεκινοῦμεν, ἀλλὰ συνεχίζομεν αὐτὸ τὸ ὁποῖον εὐρήκαμεν καὶ μέ τὸ ὁποῖο ἠνώθημεν κατὰ τὴν ὥραν τῆς μεγάλης συναντήσεως τοῦ χθὲς μέ τὸ σήμερον· χειραγωγούμενοι ὁδηγούμεθα ἐν ἐλευθερίᾳ καὶ δημιουργοῦμεν τὴν ἀκολουθίαν τῆς πορείας τῆς ἱστορικῆς Μονῆς μας. Δέν αὐτενεργοῦμεν καὶ δέν ἀνεξαρτητοποιούμεθα, ἐπεὶ ζῶμεν τὴν ἑτερότητα καὶ διαφορετικότητά μας· μανθάνομεν μόνον νὰ ἀκολουθῶμεν τὸν βηματισμὸν τοῦ παρελθόντος εἰς τὸ στάδιον τοῦ παρόντος.

Ἔχομεν τὴν τόλμην νὰ ψαύωμεν τὰ ἴχνη τῶν προγόνων μας, ὅπως αὐτὰ ἀπετυπώθησαν καὶ ἀπεκρυσταλλώθησαν εἰς τὴν ἀρχιτεκτονικὴν, τὴν ζωγραφικὴν, τὴν μελωδίαν, ἐντὸς τῆς θείας Λατρείας τοῦ Σώματος τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς Μυστηριακῆς ζωῆς Της, ἐκφράζοντα τὴν Ὁρθόδοξον διδασκαλίαν καὶ παράδοσιν.

Νὰ ἀκολουθῶμεν τὸ στίγμα τῶν πατέρων μας καὶ νὰ νεωτερίζωμεν ἰχνηλατοῦντες, νὰ πρωτοπορῶμεν ὄντας ἐπόμενοι. Ἐντὸς τοῦ παλαιοῦ αἰσθανόμεθα ἐγκαινισμένοι καὶ ἐντὸς τοῦ παρωχημένου βιοῦμεν τὸ μεγαλεῖον τῆς νεότητος καὶ τῆς διαχρονικῆς ἱστορικότητός μας.

Ἐν κειμηλιαρχεῖον δὲν ἀποτελεῖ φυλακὴν ἢ μουσεῖον, ἀλλ’ ἐκθεσιν πολιτισμοῦ ἐντὸς τῆς Ἐκκλησίας, ὁ ὁποῖος ἀντικατοπτρίζει τὴν πίστιν, ἡ ὁποία μέ τὴν σειρὰν τῆς ἀπορρέει ἐκ τῆς πνευματικῆς καρδίας ἐκάστου πιστοῦ.[...]

[...] ‘Δέν ἀνήκομε στὸν ἑαυτὸ μας ἀλλὰ σέ μιά ἱερὴ ἀποστολή. Καὶ αὕτη ὀρίζεται ἀπὸ τὸ πῶς ἔζησαν, πῶς πολιτεύτηκαν καὶ τί μᾶς κληροδότησαν αὐτοὶ πού μᾶς γέννησαν κατὰ σάρκα καὶ κατὰ πνεῦμα’ (Ἀρχιμ. Βασίλειος, ἔνθ. ἀνωτ.). Αὐτὴν τὴν παράδοσιν λιτανεύομεν καὶ ἡμεῖς σήμερον προβάλλοντες τὸν πλοῦτον τῆς χρηστότητος τοῦ Κυρίου καὶ ἐκθέτοντες εἰς κοινὴν θεὰν τὰ σεβάσματα τοῦ γένους, ὅχι μόνον διὰ ἀναίρεσιν λησμοσύνης ἀλλ’ ἵνα πάντες, σήμερον καὶ ἔως ἐσχάτων, ‘ζωὴν ἔχωσι καὶ περισσόν ἔχωσιν’ (Ἰωάν. 10,10).[...]».⁶⁰

⁶⁰ Ἀπὸ τὴν Ὁμιλίαν τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Κισάμου καὶ Σελίνου κ. Ἀμφιλοχίου, *Χριστὸς καὶ κόσμος*, Περιοδικὴ Ἐκδοσις Ἱερᾶς Μητροπόλεως Κισάμου καὶ Σελίνου, Περίοδος Γ’, Ἔτος ΝΖ’, τεύχος 62, σσ. 104-107.

«[...] Ἡ Ὁρθόδοξος ἡμῶν Ἐκκλησία, καθ' ὅλην τὴν μακραίωνα ἱστορικὴν αὐτῆς πορείαν, οὐδέποτε εἶδεν ἑαυτὴν ὡς ἓνα περικλειστον σύστημα ἰδεῶν, ὡς μίαν κλειστὴν θρησκευτικὴν ομάδα ὀλίγων μεμυημένων. Ἡ Ἐκκλησία, ὅπως μαρτυρεῖ ὁ ἴδιος ὁ Κύριος ἡμῶν ἐν τῇ ἀρχιερατικῇ προσευχῇ Αὐτοῦ, δέν εἶναι *ἕκ τοῦ κόσμου*, ζῆ, ὅμως, *δρᾷ καὶ ὑπάρχει ἐν τῷ κόσμῳ*, εὕρισκο- μένη ἐν διαρκεῖ συναφείᾳ καὶ σχέσει μετ' αὐτοῦ, οὐχὶ ἐκκοσμικευομένη ἢ ἰδία, ἀλλὰ προσλαμβάνουσα καὶ μεταμορφοῦσα τὸν κόσμον. Στοιχοῦσα τῷ λόγῳ τοῦ ἐν ἀγίοις Πατρὸς ἡμῶν Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, ὅτι *τὸ ἀπρόσ- ληπτον ἀθεράπευτον, ὃ δὲ ἦνεται τῷ Θεῷ τοῦτο καὶ σῶζεται* (PG Migne, 32, 2), ἡ Ἐκκλησία προσλαμβάνει, θεραπεύει καὶ ἐξαγιάζει τὸν κόσμον καὶ τὸν ἄνθρωπον διὰ τῆς ἀγιαστικῆς χάριτος τῶν Μυστηρίων αὐτῆς, καὶ ἀφήνει ἀνεξίτηλον ἀποτύπωμα εἰς τὴν ζωὴν καὶ τὸν πολιτισμὸν τοῦ ἀνθρώπου. [...].

[...] Εἶναι γνωστόν, ὅτι αἱ Ἱεραι Μοναὶ ἀνέκαθεν ἐλειτούργησαν ὄχι μόνον ὡς χῶροι ἐντὸς τῶν ὁποίων νυχθημερόν λατρεύεται ὁ Θεός, καὶ οἱ μοναχοὶ διατελοῦν προσευχόμενοι ἀδιαλείπτως ὑπὲρ τῆς ἑαυτῶν καὶ τῆς τοῦ κόσμου σωτηρίας, ἀλλὰ καὶ ὡς ἐργαστήρια, ὅπου θεραπεύεται ἡ τέχνη τῆς Ἐκκλησίας καὶ ὅπου παρήχθησαν καὶ παράγονται ἔργα ὑψηλῆς καλλι- τεχνικῆς ποιότητος εἰς τὴν εἰκονογραφίαν, εἰς τὴν ὑμνολογίαν, εἰς τὴν μου- σικὴν, εἰς τὴν γλυπτικὴν, εἰς τὴν μικρογραφίαν καὶ εἰς ἄλλας τέχνας. Οὕτω, τὰ ταπεινὰ κελλία τῶν μοναχῶν ἀνεδείχθησαν καὶ ἀναδεικνύονται χῶροι καλλιεργείας ὧν σχεδὸν τῶν μορφῶν τῆς τέχνης, αὐτῆς, διὰ τῆς ὁποίας ἡ Ἐκκλησία βοηθεῖται εἰς τὴν ἐπιτέλεσιν τοῦ ἀγιαστικοῦ ἔργου αὐτῆς.[...].

[...] Εἶναι ὅθεν ἀναγκαῖον τὰ κειμήλια ταῦτα ὄχι μόνον νὰ φυλάσσωνται, ἀλλὰ καὶ νὰ ἀναδεικνύωνται, ὥστε τόσον ὁ ὀρθόδοξος λαός μας, ὅσον καὶ κάθε ἐπισκέπτης, νὰ δύναται νὰ θαυμάζη αὐτὰ καὶ δι' αὐτῶν νὰ κοινωνῇ, τρόπον τινά, τοῦ μεγαλείου καὶ τῆς πνευματικότητος τῆς τέχνης τῆς Ὁρθο- δόξου Ἐκκλησίας.[...].

[...] Παρέχεται τοιοῦτοτρόπως ἡ εὐκαιρία εἰς ὅλους, καὶ κυρίως εἰς τοὺς ἑτεροδόξους, νὰ ἴδουν καὶ νὰ θαυμάσουν τὴν ἐκκλησιαστικὴν τέχνην, νὰ κατανοήσουν ἴσως τὴν ἀξίαν αὐτῆς καὶ νὰ μεταφέρουν τὴν ἐμπειρίαν των εἰς τὰς ἰδίας αὐτῶν πατρίδας.

Τοῦτο τὸ μήνυμα τῶν καιρῶν συλλαβὼν ὁ ἀκάματος ἀδελφὸς Μητρο- πολίτης Κισάμου καὶ Σελίνου κ. Ἀμφιλόχιος, ἔλαβε τὴν ἀπόφασιν νὰ δημι- ουργήσῃ Κειμηλιαρχεῖον εἰς ταύτην τὴν περίπυστον Ἱεράν Πατριαρχικὴν καὶ Σταυροπηγιακὴν Μονὴν τῆς Παναγίας, τῆς Κυρίας τῶν Ἀγγέλων, τῆς Γωνιάς, ἐντὸς τοῦ ὁποίου θὰ ἐκτίθενται καὶ θὰ φυλάσσωνται ἅπαντα τὰ σπουδαῖα κειμήλια τοῦ Μοναστηρίου, τὰ ὁποῖα θὰ ἔχωμεν τὴν εὐκαιρίαν νὰ θαυμάσωμεν ἐντὸς ὀλίγου. Οὕτως, εὐδοκία καὶ χάριτι τοῦ Τριαδικοῦ ἡμῶν Θεοῦ, ὑπὸ τὴν σκέπην τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου καὶ μερίμνη τοῦ Ἱερω-

τάτου ἀδελφοῦ, τὸ Κειμηλιαρχεῖον ἰδρύθη καὶ ἐπερατώθη αἰσίως, καὶ ἡμεῖς εὐρισκόμεθα σήμερον εἰς τὴν εὐχάριστον θέσιν νὰ τελέσωμεν πανηγυρικῶς τὰ ἐγκαίνια αὐτοῦ.[...]».⁶¹

Ἐπετειακὴ Ἐκδήλωση Χρυσοῦ Ἰωβηλαίου Ὁρθοδόξου Ἀκαδημίας Κρήτης

Τὸ ἀπόγευμα τῆς Τετάρτης, 3 Ὀκτωβρίου 2018, σέ πανηγυρικό κλίμα, ἡ Ὁρθόδοξος Ἀκαδημία Κρήτης ἐόρτασε τὰ 50 ἔτη μαρτυρικῆς καὶ διαλογικῆς πορείας καὶ διακονίας της. Ἐξέχουσες προσωπικότητες Ὑψηλοὶ προσκεκλημένοι, Ἀρχές τοῦ τόπου καὶ τῆς Κρήτης, οἱ Ἐταῖροι τοῦ Ἰδρύματος, τὰ κατὰ καιροὺς μέλη τῶν Δ.Σ. της καὶ πλήθος κόσμου κατέκλυσε τὴν κεντρικὴ αἴθουσα πολλαπλῶν χρήσεων τοῦ Ἰδρύματος, χωρητικότητας 700 ἀνθρώπων. Ἀρκετοί, λόγω τοῦ μεγάλου πλήθους, παρακολούθησαν ὄρθιοι τὴν ἱστορικὴ αὐτὴ ἐκδήλωση. Τοὺς ἐκλεκτοὺς προσκεκλημένους ὑποδέχθηκαν ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Κισάμου καὶ Σελίνου κ. Ἀμφιλόχιος, Πρόεδρος Δ.Σ. τοῦ Ἰδρύματος καὶ ὁ Γεν. Δντὴς αὐτοῦ Ἐντιμολ. Δρας Κωνσταντῖνος Ζορμπᾶς, Ἀρχων Ἱερομνήμων τῆς Ἀγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας.

Ὁ Παναγιώτατος Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος, πνευματικός προστάτης καὶ Ἐταῖρος τοῦ Ἰδρύματος, ὁ Ὅποιος καὶ ὡς οἰκοδεσπότης ὑποδέχθηκε τὸν Ἐξοχ. Πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας κ. Προκόπιο Παυλόπουλο, ἀνοίξε τὴν ἐκδήλωση τελώντας Ἀγιασμό ἐπὶ τῇ ἀναμνήσει τῶν ἐγκαινίων τῆς ΟΑΚ. Ἀκολούθως ἡ ταπεινότητά μου, μέ τὴν ιδιότητα τοῦ Προέδρου τοῦ Δ.Σ. τοῦ Ἰδρύματος, καλωσόρισε, χαιρέτισε καὶ ἐξέφρασε τὴν εὐγνωμοσύνη καὶ τίς εὐχαριστίες τοῦ Ἰδρύματος γιὰ τὴν ἀποδοχὴ τῆς προσκλήσεως καὶ τῇ συμμετοχῇ τῶν ὑψηλῶν καὶ ἐκλεκτῶν προσκεκλημένων εἰς τὸ ἱστορικό καὶ κορυφαῖο αὐτὸ ἐπετειακὸ γεγονός γιὰ τὸ Ἰδρυμα.

Χαιρετισμὸ ἀπηύθυνε, πλήν τῶν ἄλλων, καὶ ὁ συνιδρυτὴς καὶ πρῶτος Γεν. Διευθυντὴς τῆς ΟΑΚ, Δρ Ἀλέξανδρος Παπαδερὸς, σημειώνοντας ἐξομολογητικά: «Κάπου κάπου εἶχα μάλιστα τὴν αἴσθηση πὼς σέ αὐτὴ τῇ συμπόρευση ὑπῆρχαν κάποια ἴχνη, ἀχνὰ ἔστω, ἐκείνης τῆς ἔμπλεης ἀπὸ μυστήριον καὶ γοητεία συνοδοιπορίας πρὸς Ἑμμαούς, μέ ἀόρατη, πλήν αἰσθητὴ τὴν παρουσία τοῦ Ἀναστάντος Χριστοῦ. [...] Πιά τὰ καλῶς γενόμενα ἀπὸ τὴν ἔναρξη προετοιμασίας τῆς Ἀκαδημίας τὸ 1958 μέχρι σήμερα καὶ γιὰ ὅσα εὐχόμεθα νὰ πράξει κατὰ τὴ δεύτερη πεντηκονταετία της στὴν ὑπηρεσία τοῦ λαοῦ τῆς Κρήτης καὶ γενικότερα τοῦ Ἑλληνισμοῦ, τῆς Ὁρθοδοξίας καὶ τῆς Οἰκουμένης, ἰσχύει ἡ ἀποστολικὴ διακήρυξη: Ὅσα ἀγαθὰ καὶ πᾶν δῶρημα τέλειον ἄνωθέν ἐστι καταβαῖνον ἀπὸ τοῦ πατρὸς τῶν φώτων' (Ἰακ. 1,17)».⁶²

⁶¹ Ἀπὸ τὴν Ἀντιφώνηση τῆς Α.Θ.Π., Ὁπ. π., σσ.108-110.

Κεντρικός όμιλητής τής έπετειακής καί πανηγυρικής αὐτῆς έκδήλωσης ό Παναγιώτατος Οίκουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολαμαῖος, τόν Όποῖο προσκάλεσε στό βῆμα ό Γεν. Διευθυντής τής ΟΑΚ Δρ. Κ. Ζορμπάς, ἀνακοινώνοντας τήν ὑλοποίηση ἑνός νέου Έκπαιδευτικοῦ Προγράμματος τοῦ Ἰδρύματος, πρὸς τιμὴν τοῦ Παναγιωτατάτου, μέ τίτλο «*Πατριάρχης Βαρθολομαῖος, Πορεία Αἰφωτος*».

Ακολουθήσε ή ἀπονομή τοῦ Χρυσοῦ Μεταλλίου τής ΟΑΚ στόν Πρόεδρο τής Δημοκρατίας κ. Προκόπιο Παυλόπουλο ἀπό τόν Παναγιώτατο – ὕψιστη τιμή πού γιά πρώτη φορά ἀπονέμει ή ΟΑΚ– καί όμιλία ἀπό τόν πρῶτο πολίτη τής Χώρας, πού -μαζί μέ πολλές ἄλλες ἐξέχουσες προσωπικότητες- τίμησε μέ τήν παρουσία του τήν έκδήλωση. Ό Έξοχ. Πρόεδρος τής Δημοκρατίας τόνισε τήν συμβολή τής Όρθοδοξίας στήν ἱστορική συνέχεια τοῦ ἔθνους, ἐπισημαίνοντας ὅτι οἱ δράσεις τής ΟΑΚ ἀνταποκρίνονται σέ αὐτόν τόν ρόλο πού καλεῖται νά διαδραματίσει.

Μετά τό πέρας τής έπετειακής έκδηλώσεως ἐπιφυλάχθηκε πλούσια φιλοξενία γιά ὅλους τούς παρευρισκόμενους καί ἐπίσημη δεξίωση γιά τούς ὑψηλούς προσκεκλημένους. Στήν Πρόποσή του ό Γεν. Δντής τοῦ Ἰδρύματος σημείωσε: «Σέ ἀνάλογες περιπτώσεις γενεθλίων χρησιμοποιοῦμε τήν εὐχή ‘νά τά ἑκατοστήσεις’! Στήν περίπτωση τής Ακαδημίας ή εὐχή αὐτή δέν ἀρμόζει. Τό μάκρεμα αὐτό εἶναι ἕνα πράγμα ἄχρηστο, ἐάν δέν εἶναι εὐκαιρία στοχασμοῦ συθέμελα ὑπαρξιακοῦ. Δέν νομίζω νά ἐπιθυμεῖ κανεῖς νά ζήσει ή Όρθόδοξος Ακαδημία Κρήτης μόνο 100 ἢ περισσότερα ἀπό 100 χρόνια! Δέν θά θέλαμε νά ἐκβιάσουμε οὔτε τήν Πρόνοια τοῦ Θεοῦ, ἀλλά οὔτε καί μποροῦμε νά φανταστοῦμε ἀπό τώρα τά γεγονότα τά ὁποῖα θά ἐπηρεάσουν τήν πορεία τοῦ Ἰδρύματος. Ἐκεῖνο ὅμως πού ἔχει σημασία εἶναι τό ‘πλήρωμα’ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος νά ἐμπνεύσει τήν σκέψη μας, νά καθοδηγήσει τόν διάλογο πρὸς πᾶσα κατεύθυνση, νά θερμάνει τήν ἀγάπη μας, νά ἀναπτέρωσει τήν τόλμη μας, νά εὐρύνει καί νά διευρύνει τούς ὁραματισμούς μας. Ριζική ἀνακαίνιση: Ἀναβάπτιση στήν ἄδυτη ἀγάπη»⁶² κατέληξε, ζητώντας τήν εὐχή τοῦ Παναγιωτάτου ὡς καί τῶν συνδαιτημόνων Προκαθημένων διά τήν νέα αὐτή πορεία τοῦ Ἰδρύματος εἰς τήν ἐπόμενη πεντηκονταετία.

Ἡ δεξίωση διανθίστηκε ἀπό ριζίτικα τραγούδια πού ἀριστοτεχνικά ἀπέδωσε ό παραδοσιακός Σύλλογος «Ριζίτες».

Ἀφιερώνουμε λίγο χώρο γιά τήν κατάθεση τοῦ πλήρους κειμένου τῶν Όμιλιῶν τοῦ Σεβασμιωτάτου Προέδρου τοῦ Δ.Σ. τής Ο.Α.Κ. κ. Ἀμφιλοχίου, τοῦ κεντρικοῦ Όμιλητῆ τῶν Έπετειακῶν Έκδηλώσεων, Οίκουμενικοῦ Πατριάρχου

⁶² Όπ. π., σ. 113.

⁶³ Όπ. π., σσ. 114-115.

κ.κ. Βαρθολομαίου, καί απόσπασμα από τήν από στήθους Όμιλία τοῦ Ἐξοχωτάτου Προέδρου τῆς Δημοκρατίας κ.κ. Προκοπίου Παυλοπούλου.

**ΟΜΙΛΙΑ ΣΕΒΑΣΜΙΩΤΑΤΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ
ΚΙΣΑΜΟΥ & ΣΕΛΙΝΟΥ κ. ΑΜΦΙΛΟΧΙΟΥ
ΕΙΣ ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΕΚΔΗΛΩΣΙΝ ΤΗΣ ΟΑΚ⁶⁴
(3 Ὀκτωβρίου 2018)**

Παναγιώτατε Πάτερ καί Δέσποτα, κ.κ. Βαρθολομαίε μετά τῆς τιμίας Συνοδείας Σας, Ἐξοχώτατε Πρόεδρε τῆς Δημοκρατίας κ. Προκόπιε Παυλόπουλε, Μακαριώτατε Πατριάρχα τῆς Σιωνίτιδος Γῆς κ.κ. Θεόφιλε Γ', Μακαριώτατοι Ἀρχιεπίσκοποι Κύπρου κ. Χρυσόστομε Β' καί Ἀλβανίας κ. Ἀναστάσιε μετά τῶν Σεβασμιωτάτων, Πανιερωτάτων, Ἐλλογιμωτάτων, Ἱερολογιωτάτων καί Ἐντιμοτάτων Μελῶν τῶν τιμίων Συνοδειῶν σας, Ἐξοχώτατε ἐκπρόσωπε τῆς Κυβερνήσεως, Ὑφυπουργέ Ἐξωτερικῶν κ. Μάρκε Μπόλαρη, Θεοφιλέστατοι καί Σεβασμιώτατοι Ἐκπρόσωποι τοῦ Πατριαρχείου Ρουμανίας κ. Βησσαρίων καί τῶν Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν Ἑλλάδος καί Πολωνίας κ.κ. Εὐγένιε καί Ἀνδρέα, Σεβασμιώτατε Ἀρχιεπίσκοπε Κρήτης κ. Εἰρηναιέ, Πρόεδρε τῆς Ἱερᾶς Ἐπαρχιακῆς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης καί Σεβασμιώτατοι ἅγιοι Ἀρχιερεῖς τῆς Νήσου, Σεβασμιώτατοι καί Ἐλλογιμώτατοι κ.κ. Καθηγηταί, Ἐταῖροι τῆς Ὁρθοδόξου Ἀκαδημίας Κρήτης, Θεοφιλέστατε Ἐπίσκοπε Λεύκης κ. Εὐμένιε, ἐκπρόσωπε τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Γερμανίας κ. Αὐγουστίνου, Ἐξοχώτατε κ. Μάξιμε Χαρακόπουλε ἐκπρόσωπε τοῦ Προέδρου τῆς Ν.Δ. κ. Κυριάκου Μητσοτάκη, Ἐντιμότατοι Βουλευτές τοῦ Νομοῦ, Ἐξοχώτατε κ. Περιφερειάρχᾳ Κρήτης μετά τῶν ἐκπροσώπων τῶν Δήμων καί τῆς Περιφερείας Κρήτης, κύριοι Δήμαρχοι, κ. Δήμαρχε Πλατανιά, Πανοσιολογιώτατοι ἅγιοι Καθηγούμενοι ἔκ τε τοῦ Ἀγιωνύμου Ὅρους καί ἀλλαχοῦ, Πανοσιολογιώτατοι ἅγιε Ἀρχιγραμματεῦ τῆς Ι.Ε.Σ.Ε.Κ., ἅγιοι Πρωτοσύγκελλοι, Αἰδεσιμολογιώτατοι, Ὁσιολιγώτατοι Μοναχοί καί Μοναχαί, Ἐνδοξότατοι στρατηγοί καί ἐκπρόσωποι τοῦ Στρατοῦ, τῆς Ἀστυνομίας καί τῶν Σωμάτων Ἀσφαλείας, Ἐλλογιμώτατε Δντά τῆς Ὁρθοδόξου Ἀκαδημίας Κρήτης μετά τῶν ἐκλεκτῶν μελῶν τοῦ Δ.Σ. αὐτῆς, Ἐλλογιμώτατε κ. Παπαδερέ, Ἐντιμολογιώτατοι ἄρχοντες τοῦ Πανσέπτου Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, Prof. Dr. Father Ioan Saucă, Deputy General Secretary of the WCC and Director of the Ecumenical Institute at Bossey, Very Reverend Father Heikki Huttunen, General Secretary of the Conference of European Churches, Dear Joerg Huebner, (Χούμπνερ), Director of the Protestant Academy in Bad Boll, Ἐλλογιμώτατοι κ.κ. Ἐκπρόσωποι τῆς Ἀκαδημαϊκῆς Κοινότητος, ἀδελφοί καί ἀδελφές ἐν Χριστῷ, ἐκλεκτή ὁμήγυρις,

⁶⁴ Ὁπ. π., σσ. 116-121.

Μέ την εὐλογία τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ ἡ Ὁρθόδοξος Ἀκαδημία Κρήτης, κατά τό διανυόμενο ἔτος, προσφέρει μιά συνεχή παρουσία πέντε δεκαετιῶν στή ζωὴ τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας ἀνά τόν κόσμο. Ἐνα «παρών» πού πηγάζει ἀπό τό μεγαλόπνοο ὄραμα, γιά τὴν ἐποχὴ του καὶ γιά τὰ δεδομένα τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεώς μας, τοῦ μακαριστοῦ Μητροπολίτου Κισιάμου καὶ Σελίνου κυροῦ Εἰρηναίου, καὶ τοῦ στενοῦ συνεργάτου του καὶ πρώτου Γενικοῦ Διευθυντοῦ τῆς Ὁρθοδόξου Ἀκαδημίας Κρήτης, Ἑλλογιμωτάτου Δρος Ἀλεξάνδρου Παπαδεροῦ.

Ἐνα «παρών» τό ὁποῖο τελεῖ ὑπὸ τὴν κραταιὰ σκέπη, εὐλογία καὶ προσευχὴ τῆς Ἁγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας, τοῦ Πανσέπτου Οἰκουμενικοῦ Θρόνου καὶ τοῦ ἐκάστοτε Παναγιωτάτου Πρωθιεράρχου Αὐτοῦ.

Μιά παρουσία, πού ἐδράζεται στό παρελθόν καὶ ὀραματίζεται τό μέλλον μέσα ἀπὸ τὴ διακονία τοῦ σήμερα.

Πρὶν ἀπὸ ἓνα μῆνα πραγματοποιήθηκε στό χῶρο αὐτό ἡ Γενικὴ Συνέλευση τῶν Ἀκαδημιῶν τῆς Εὐρώπης, μελῶν τοῦ Δικτύου ΟΙΚΟΣΝΕΤ EUROΠ. Πρόκειται γιά ἓνα Δίκτυο, τό ὁποῖο περιλαμβάνει σήμερα περίπου 40 Χριστιανικὲς Ἀκαδημίες καὶ Κέντρα Λαϊκῶν ἀπὸ 18 χῶρες τῆς Εὐρώπης διαφόρων χριστιανικῶν Ὁμολογιῶν. Ἡ Συνέλευση μάλιστα διεξήχθη τιμητικὰ στὴν Ὁρθόδοξο Ἀκαδημία Κρήτης, μέσα στὰ πλαίσια τῶν ἐορτασμῶν τῶν 50 χρόνων δράσης καὶ προσφορᾶς της.

Ἡ ὑπαρξὴ τῶν Ἀκαδημιῶν αὐτῶν στό δεύτερο μισό τοῦ προηγούμενου αἰῶνα ὑπῆρξε ἡ πηγὴ ἔμπνευσης γιά τὴ δημιουργία καὶ τῆς δικῆς μας Ἀκαδημίας ἀπὸ τοὺς συνιδρυτές της, τόν μακαριστό Μητροπολίτη Κισιάμου καὶ Σελίνου Εἰρηναῖο καὶ τόν Ἑλλογιμώτατο Δρα Ἀλέξανδρο Παπαδερὸ.

Ἐχοντας ὡς πρότυπο τίς ἐν λόγῳ Ἀκαδημίες θέλησαν νά δώσουν στό νεοσύστατο Ἰδρυμα τῆς Κρήτης, καὶ δι' αὐτοῦ στὴν Εὐρώπη καὶ τόν κόσμο ὁλόκληρο, τό μήνυμα τοῦ ἐπανευαγγελισμοῦ τοῦ ἀνθρώπου μέσα ἀπὸ τὴν Ὁρθόδοξη πίστη καὶ ζωὴ, μέσα ἀπὸ τὴν παράδοση τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας, ἡ Ὅποια ἐκφράζει τὴ μόνη, ἁγία, καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ σωτήρια ἀλήθεια γιά τόν ἄνθρωπο καὶ τόν κόσμο ἀνά τοὺς αἰῶνες.

Ὁ ἀοίδιμος Μητροπολίτης Εἰρηναῖος, κατά τὴν Ὁμιλίαν του εἰς τὰ Ἐγκαίνια τῆς Ὁρθοδόξου Ἀκαδημίας Κρήτης στίς 13 Ὀκτωβρίου 1968, ἔδωσε τό στίγμα τῆς πορείας τῆς νέας Ἀκαδημίας Κρήτης, ἀνέπτυξε τοὺς πυλῶνες ἐπάνω στοὺς ὁποίους ἐδράζεται ἡ ἱδρυση μιᾶς Ὁρθόδοξης Ἀκαδημίας, καὶ μάλιστα στὴν Κρήτη, ἀλλὰ καὶ τόν ρόλο τόν ὁποῖο καλεῖται νά διαδραματίσει αὐτὴ εἰς τόν σύγχρονο κόσμο.

Οἱ λόγοι «ὕπαρξεως» καὶ «δικαιώσεως» τοῦ Ἰδρύματος εἶναι: α) ἡ σχέση τῆς Μεσογείου μέ τὴν γέννηση καὶ ἀνάπτυξη τοῦ Χριστιανισμοῦ. β) Ἡ θέση τῆς Κρήτης στὴν Μεσόγειο, ὡς σταυροδρόμι πολιτισμῶν, ἰδεῶν καὶ θρη-

σκειών, καθώς αποτελεί τό κέντρο τριών Ἡπείρων, ἀλλά καί ἡ ἰδιοσυγκρασία τῶν Κρητῶν, γιά τούς ὁποίους ἡ ὑπερβολή καί ἡ ἀναζητήση ἀποτελεῖ καθημερινότητα καί κίνητρο γιά ἀνάπτυξη καί γ) τὰ δεδομένα τῆς Οἰκουμενικῆς ἐποχῆς, πού ξεκινᾷ στίς ἀρχές τοῦ 20οῦ αἰῶνα, κορυφώνεται ὕστερα ἀπό τήν λήξη τῶν δύο Παγκοσμίων Πολέμων καί ἐξακολουθεῖ μέχρι σήμερα.

Εἶναι γνωστό ὅτι στούς κόλπους τῆς Μεσογείου γεννήθηκε καί ἀνδρώθηκε ὁ Χριστιανισμός. Ὁρθοδοξία καί Μεσόγειος εἶναι πράγματα συνδεδεμένα. Στή Μεσόγειο ὀργανώθηκαν οἱ πρῶτες Ἐκκλησίες καί στήν Μεσόγειο ἤκμασαν καί ἐμεγαλουργήσαν οἱ πρῶτες Θεολογικές Σχολές, τὰ πρῶτα μεγάλα κέντρα τῶν Χριστιανικῶν Γραμμάτων, ἀναβιώνοντας τόν φιλοσοφικό τρόπο σκέψης τοῦ Πλάτωνα καί τοῦ Ἀριστοτέλη. Ὁ ἑλληνισμός σήμερα καλεῖται νά κρατήσῃ τὸ βάρος τῆς μεγάλης αὐτῆς κληρονομιάς τῆς Ὁρθοδοξίας στὸ Μεσογειακὸ χῶρο.

Ἡ Ἑλλάδα τοῦ 21οῦ αἰῶνα, καί εἰδικότερα ὁ χῶρος τῆς Μεσογείου, ἀναπόφευκτα, ἀποτελεῖ καί πάλι τό κέντρο πολυπολιτισμικῶν ζυμώσεων καί ἀνακατατάξεων, πέρασμα -πολλές φορές ὄχι παροδικό- λαῶν, φυλῶν καί γλωσσῶν, χωνευτῆρι πολιτισμῶν καί θρησκειῶν. Τὰ τελευταῖα χρόνια, μάλιστα, ἡ Μεσόγειος ἀπὸ σημεῖο διακίνησης τοῦ ἐμπορίου, τῶν ἰδεῶν, τῆς πολιτισμικότητας καί τῆς ζωῆς γίνεται «πέρασμα θανάτου», ὅπως μέ ἔμφαση ἀλλὰ ἀληθινά, σημειώνει τοπικὴ ἐφημερίδα σέ πρόσφατο φύλλο της.

Ἡ Κρήτη, λόγῳ τῆς νευραλγικῆς θέσεώς της ἀπὸ γεωφυσικῆς ἀπόψεως, ὡς γέφυρα ἀνάμεσα στίς τρεῖς γηραιές ἡπείρους, ἀποτελεῖ ἀνέκαθεν σημεῖο καί ὀχυρὸ στρατηγικῆς σημασίας γιά τήν ἐξυπηρέτηση τῶν συμφερόντων τῶν ἰσχυρῶν τῆς γῆς, σημειώνει ἀκόμη ὁ μακαριστὸς Ἱεράρχης στήν ὁμιλία του. Μὴν ξεχνᾷμε ὅτι στήν Κρήτη ἀναπτύχθηκαν μεγάλοι πολιτισμοί καί γεννήθηκαν ἄνθρωποι τοῦ πνεύματος, οἱ ὁποῖοι θαυμάζονται καί μελετῶνται στήν Εὐρώπη καί ἐμπνέουν, ἀπὸ τὴ γένεσή τους μέχρι σήμερα, τόν κόσμον ὁλόκληρο.

Οἱ Κρήτες, εἶναι γεγονός, ὅτι χαρακτηρίζομαστε ἀπὸ μιά ἰδιάζουσα τρέλλα. Αὐτοαποκαλούμαστε «κουζουλοί» καί μᾶς ἀποκαλοῦν ἔτσι. Ἡ ὑπερβολή εἶναι στοιχεῖο τῆς ἰδιοσυγκρασίας μας καί «ἡ κουζουλάδα» αὐτὴ ἔδωσε, καί θέλουμε νά πιστεύουμε ὅτι θά δώσει - ἂν πάλι χρειαστεῖ-, ἕναν ἀπαράμιλλο ἥρωισμό πού ξεπερνᾷ κάθε λογικὴ, πού βάζει πάνω ἀπ' ὅλα τήν ὑπερηφάνεια καί τήν «πρεπεία» τοῦ ἀνθρώπου, πού στάθηκε μέχρι τώρα ἱκανὴ νά ἀφυπνίσῃ πολλὰκις τήν ἀξία τῆς ἐλευθερίας, τῶν ἰδανικῶν τοῦ γένους καί τῆς ἀξιοπρέπειας τοῦ ἀνθρωπίνου προσώπου στίς συνειδήσεις τῶν λαῶν.

«Αὐτὴν τὴν ἰσχὺ καί τὴν στρατηγικὴ τοῦ Πνεύματος πού διαθέτει ἀκόμα ἡ Κρήτη ὀφείλομεν νά μεταλαμπαδεύσωμεν εἰς τόν σύγχρονον κόσμον», εἰς

τόν όποίο συντελοΰνται όχι μόνον τεράστιες ιδεολογικές καί πολιτικοκοινωνικές μεταβολές, αλλά φτάνουμε σήμερα στό σημείο νά όμιλοΰμε γιά άνακατανομή όλης τής γής καί ιδιωτικοποίηση τοΰ διαστήματος. «Καί διὰ τήν άποστολήν αὐτήν ήμεῖς οἱ Κρήτες, ἔχομεν χρέος νά έτοιμάσωμεν τήν Κρήτην», έπισημαίνει ό Έπίσκοπος Είρηναίος πρίν πέντε δεκαετίες.

Τέλος, ήδη από τόν προηγούμενο αἰώνα όλοι μας βιώνουμε τά γνωρίσματα μιᾶς νέας έποχής, πού τήν χαρακτηρίζουν άλματώδη έπιτεύγματα, ιδίως στήν Πυρινική καί Διαστημική έρευνα, καί άποκαλείται Οίκουμενική έποχή. Έάν όμως στό ξεκίνημά της αὐτή ή νέα έποχή έφερε τόν ένθουσιασμό καί τήν έκπληξη καί έξήρε τό μεγαλείο τοΰ άνθρωπίνου πνεύματος, σήμερα ιστάμεθα μέ βλέμμα κριτικό, μέ δέος, προβληματισμό, συντριβή αλλά καί φόβο έμπρός εις τά δημιουργήματά μας.

Έορτάζουμε λοιπόν κατά τήν φετινή χρονιά, τήν σημερινή ήμέρα, τίς μεγάλες ιδέες γιά τήν Ίδρυση τής Όρθοδόξου Ακαδημίας Κρήτης. Έορτάζουμε όμως όχι μόνον τό όραμα αλλά καί τό θαΰμα τής Ακαδημίας αὐτής. Οί έπειτακές έκδηλώσεις τέτοιου είδους φέρνουν συχνά στίς συνειδήσεις τών μετεχόντων γεύση μνημοσύνου, εικόνες καί έντυπώσεις τοΰ παρελθόντος -καί ίσως ένός τετελεσμένου- βίου τοΰ τιμωμένου.

Στήν προκειμένη όμως περίπτωση, ό έορτασμός τής πρώτης πεντηκονταετίας ζωής καί λειτουργίας τής Όρθοδόξου Ακαδημίας Κρήτης δέν παραπεμπει σέ άνάλογες σκηνές.

Η Ίδρυσή της άποτελεῖ έπίτευγμα δυσθεώρητο καί άθλο ύψηλοΰ προμετρήματος γιά τά δεδομένα τής έποχής καί τοΰ τόπου. Οί στόχοι καί οί βλέψεις τοΰ Ίδρύματος, όπως αὐτοί έτέθησαν από τούς συνιδρυτές του, δέν έσταμάτησαν μέ τήν πάροδο τοΰ χρόνου οϋδόλως νά άπασχολοΰν αλλά καί νά πραγματώνονται από όλους εκείνους, οί όποίοι έργάσθηκαν καί κοπιάζουν γιά τήν προαγωγή του, καί τούς όποίους εκ βαθέων εύχαριστοΰμε καί εύγνωμονοΰμε.

Τό κάλεσμα τής Όρθοδόξου Ακαδημίας Κρήτης εξαπλώνεται εις τά πέ- ρατα τής Οίκουμενης, εις κάθε άνθρωπο καλής θελήσεως. Δέν δεσμεΰεται μόνον εις τά στενά όρια μιᾶς Μητροπόλεως ή τής μεγαλονήσου Κρήτης· δέν αναφέρεται άποκλειστικά εις τά πρόσωπα τοΰ ευαγοΰς Κλήρου, ή ένδυνάμωση καί έπιμόρφωση τοΰ όποίου άποτελεῖ από τούς πρωταρχικούς σκοπούς της, προκειμένου νά δίδει αὐτός «ζῶσαν καί άκεραίαν μαρτυρίαν τοΰ Εὐαγγελίου έν τῷ συγχρόνῳ κόσμῳ».

Δέν τήν άπασχολεῖ μία ώρισμένη τάξη πραγμάτων, οϋτε συγκεκριμένη μερίδα άνθρώπων. Δέν έγκλωβίζεται σέ μονομερεῖς ιδεολογίες καί άντιλήψεις, οϋτε προωθεῖ μία μόνον θεματολογία. Εις τήν εύρύχωρη άγκάλη της εύρίσκουν τόπο ξενίας καί κατάλυμα δοχής όλοι οί άνθρωποι. Τό ένδιαφέ-

ρον καί ἡ ἀγάπη της ἐφαπλοῦται εἰς τόν καθολικό ἄνθρωπο, τόν ἐνιαῖο, αὐτόν πού, κατά τήν Ὁρθόδοξη διδασκαλία, ἔχει ἀδιατάρακτη σχέση μέ τόν Θεό. Τόν ἄνθρωπο, πού βιώνει τήν Τριαδική Θεότητα ὡς τήν δημιουργική αἰτία τοῦ σύμπαντος κόσμου καί τοῦ ἰδίου, γι' αὐτό καί ὁ ἀγῶνας τοῦ Ἰδρύματος ἔγκειται εἰς τήν ἀποκατάσταση τῆς διασπασμένης αὐτῆς ἐνότητας.

Ὡς ἐκ τούτου, ἡ θεώρηση τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος, οἰουδήποτε κοινωνικοῦ, οἰκονομικοῦ καί ἠθικοῦ προβλήματος, ἡ ἐπιστημονικοῦ καί τεχνολογικοῦ ἐπιτεύγματος ὑπό τό πρῖσμα τῆς Ὁρθοδόξου Θεολογίας μας καί τῶν ἀναγκῶν τοῦ ἀνθρωπίνου Γένους, ἀποτελεῖ τήν ἀσφαλιστική δικλείδα ἀλλά καί τό προαπαιτούμενο γιά ὅποιονδήποτε διάλογο.

Ὁ,τιδήποτε προάγει τό ἀνθρώπινο πρόσωπο καί συμβάλλει εἰς τήν πρόοδο μιᾶς ὑγιοῦς καί ἀληθινῆς κοινωνίας προσώπων, ὅπου ὁ καθένας μπορεῖ νά δέχεται καί νά συνδιαλέγεται μέ τόν συνομιλητή του, τυγχάνει θερμῆς ὑποδοχῆς ἀπό τήν Ἀκαδημία.

Ἐάν ὁ Immanuel Kant τόν 18ο αἰῶνα ὥρισε τόν Διαφωτισμό, ὡς τήν περίοδο ἐκείνη πού χαρακτηρίζεται ἀπό τό γνωστό στή Λατινική γλῶσσα «*sapere aude!*» - (τολμήστε νά γνωρίσετε, τολμήστε νά εἴστε σοφός), τότε ὁ Διαφωτισμός αὐτός συνεχίζεται σήμερα μέ τό ἐορταζόμενο, κατά τό διῆππεῦον ἔτος 2018, Ἰδρυμα τῆς Ὁρθοδόξου Ἀκαδημίας Κρήτης, προβάλλοντας ὡς δίκτυο προστασίας ἀλλά καί ὡς προϋπόθεση γιά ὅποιονδήποτε διάλογο, τόν αὐθεντικό Εὐαγγελικό Λόγο. Τόν Λόγο, ὁ ὁποῖος «σάρξ ἐγένετο καί ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν», καί ὅπως αὐτός ἐρμηνεύτηκε ἀπό τούς Πατέρες καί Διδασκάλους τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας καί εὐρίσκεται θησαυρισμένος μέσα εἰς τήν Ὁρθόδοξη Θεολογία, τήν Ἐκκλησιαστική παράδοση καί πράξη.

Ἡ Ὁρθόδοξος Ἀκαδημία Κρήτης καλεῖ ὅλους ἐν ἐλευθερίᾳ. Προσεγγίζει μέ σεβασμό, ἀκούει μέ ὑπομονή, συμπορεύεται μέ ὄμμα ἄγρυπνο, συμπονεῖ μητρικά, νουθετεῖ πατρικά, θεραπεύει διακριτικά. Τό ἀπόλυτο καί ὁ φανατισμός, τά στεγανά, ὁ δογματισμός, ὁ φόβος, ὁ δισταγμός καί ἡ μοιρολατρεία πόρρω ἀπέχουν ἀπό τήν αὐτοσυνειδησία της, καθὼς ἔχει τή βεβαιότητα ὅτι ἡ κοινωνία μέ τόν Τριαδικό Θεό, ἡ προσέγγισή Του μέσα ἀπό τό Ὁρθόδοξο Ἐκκλησιαστικό βίωμα ὡς τήν μόνη Ἀλήθεια εἰς τόν κόσμο, ἀποτελοῦν τήν ὁδὸ γιά τόν ἐπανευαγγελισμό τοῦ ἀνθρωπίνου προσώπου κάθε ἐποχῆς.

Αὐτός εἶναι καί ὁ λόγος, νομίζομε, πού τό Ἰδρυμα αὐτό ἔχει καταξιωθεί εἰς τίς συνειδήσεις τῶν ἀνθρώπων κάθε τάξεως καί ἰδεολογίας παγκοσμίως, ὡς Ἰδρυμα Καταλλαγῆς, Διαλόγου καί Ἀγάπης. Γι' αὐτό καί ἔχει νά ἐπιδείξει κεφάλαια ζωῆς καί ἀνάτασης τῶν ἀνθρωπίνων κοινωνιῶν στήν μέχρι τώρα πορεία του. Γι' αὐτό καί μπορεῖ νά προγραμματίζει καί νά ὁραματίζεται τό

μέλλον. Νά θέτει στόχους, νά χρησιμοποιεῖ τήν πείρα του, νά μαθαίνει ἀπό τά λάθη του, νά δεικνύει τήν ταυτότητά του, νά ἀναγεννᾶται μέσα ἀπό τά θέσφατα, νά ἀξιολογεῖ τό παρόν μέσα ἀπό τήν ἐσχατολογική Ὁρθόδοξη θεώρηση τῆς ἱστορίας καί τῶν προσώπων.

Ἡ εὐγνωμοσύνη καί ὁ ἔπαινος, ἡ διάκριση καί ἡ τιμή πού ἀποδίδομε κατὰ τούς ἐορτασμούς τῆς συμπληρώσεως μισοῦ αἰῶνα ἀπό τήν ἡμέρα τῶν Ἐγκαινίων τῆς Ἀκαδημίας, ἀναφέρονται εἰς ὅλους ἐκείνους οἱ ὁποῖοι πρωταγωνίστησαν, ἐμόχθησαν καί, καθ' οἷονδῆποτε τρόπο, συνήργησαν καί συνυπόβησαν εἰς τήν σύσταση, τήν οἰκοδόμησι, τήν ὁμαλή λειτουργία καί ἀπρόσκοπτη προσφορά τοῦ Ἰδρύματος ἕως τίς ἡμέρες μας.

Οἱ μνημεῖς μας ἀνατρέχουν εἰς τούς ἀοιδίμους Οἰκουμενικούς Πατριάρχες Ἀθηναγόρα καί Δημήτριο, ἀλλά καί εἰς τήν πολυσχιδῆ καί παμφαῇ προσωπικότητα τοῦ νῦν Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. ΒΑΡΘΟΛΟΜΑΙΟΥ. Μέ ἰδιαίτερο σεβασμό, εὐγνωμοσύνη, ἀφοσίωση, υἱική ἀγάπη καί ἄμετρες εὐχαριστίες ὅλοι οἱ θεράποντες τοῦ Ἰδρύματος στρέφουμε τούς ὀφθαλμούς μας εἰς τό σεπτό πρόσωπο τοῦ νῦν Προκαθημένου εἰς τόν μαρτυρικό Θρόνο τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, γιά τήν Πατρική ἀγάπη, τή στήριξη καί τίς πολυτίμες εὐχές Του πρός τήν Ὁρθόδοξο Ἀκαδημία Κρήτης. Γιά τήν ἰδιαίτερη τιμή καί δόξα πού περιποίησε γιά τό Ἰδρυμα, ἐπιλέγοντάς το ὡς τόπο συγκλήσεως καί διεξαγωγῆς τῆς Ἀγίας καί Μεγάλης Συνόδου τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας τό 2016. Τόν καλωσορίζουμε εἰς τό σπίτι Του μαζί μέ τήν τιμία Συνοδεία Του.

Εἰς τήν Ἱερά Πατριαρχική καί Σταυροπηγιακή Μονή Κυρίας τῶν Ἀγγέλων Γωνιάς, ἡ ὁποία προσέφερε τό ἀκίνητο γιά τήν ὑλοποίηση τοῦ ἔργου ἀνεγέρσεως τῆς Ἀκαδημίας, καί πού συμπαρίσταται εἰς τήν ὑψηλή διακονία τοῦ Ἰδρύματος μέσα ἀπό τόν φιλομόναχο καί ἀγωνιστικό βίο της.

Εἰς τούς συνιδρυτές τῆς ΟΑΚ, μακαριστό Μητροπολίτη Κισάμου καί Σελίνου κυρό Εἰρηναῖο Γαλανάκη καί Ἐντιμολογιώτατο Διδάκτωρα Ἀλέξανδρο Παπαδερό, ὁ ὁποῖος διετέλεσε καί πρῶτος Γενικός Διευθυντής της.

Εὐχαριστίες ἐκφράζουμε πρός τούς ἑταίρους τῆς Ἀκαδημίας, Σεβασμιωτάτους Μητροπολίτες Γέροντα Περγάμου κ. Ἰωάννη καί Σασίμων κ. Γεννάδιο, τόν Αἰδεσιμολ. Πρωτοπρ. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου π. Γεώργιο Τσέτση, ὡς καί τούς ἐλλογιμωτάτους Καθηγητές κ.κ. Γεώργιο Μπαμπινιώτη, Ἐλευθέριο Οἰκονόμου καί Σπυρίδωνα Ἀρταβάνη, τούς ὁποίους μέ περισσό σεβασμό, τιμή καί ἀγάπη χαιρετίζουμε καί καλωσορίζουμε.

Εἰς τόν ἀγωνιστή καί ἀκούραστο Γενικό Διευθυντή τῆς Ἀκαδημίας, Ἐλλογιμώτατο Διδάκτωρα -καί ἀπό ἐχθές Ἀρχοντα τοῦ Πανσέπτου Οἰκουμενικοῦ μας Θρόνου- Κωνσταντῖνο Ζορμπά, τούς ἐπιστημονικούς συνεργάτες, τούς ἐργαζομένους καί ὅλους ὅσοι συνδράμουν, καθένας μέ τόν

τρόπο του και από τόν τομέα ευθύνης του, εις τήν ζωή και τήν ευρυθμο λειτουργία της ΟΑΚ.

Τούς ευχαριστούμε ἅπαντες· τούς παλαιούς και τούς νεωτέρους. Τούς ἐκλιπόντες και τούς ἐν ζωῇ ὄντες. Ὅσους «ἐβάστασαν τόν κάματον τῆς ἡμέρας και τόν καύσωνα» και ὅσους «περί τήν ἐνδεκάτην ἦλθον».

Μέ ευγνωμοσύνη και αἰσθήματα χαρᾶς και πνευματικῆς ὀφειλῆς ὑποδεχόμαστε ὅλους ἐσᾶς, τούς ἐκλεκτούς και ὑψηλούς προσκεκλημένους, πού ανταποκριθήκατε εις τό κάλεσμά μας και τιμᾶτε ἀπόψε μέ τήν παρουσία σας τήν Ἀκαδημία και τό ἔργο της, θυσιάζοντας τόν πολύτιμο χρόνο σας και παραβλέποντας τίς πολλαπλές ὑποχρεώσεις σας.

Τόν Ἐξοχώτατο Πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας κ. Προκόπιο Παυλόπουλο, ὁ ὁποῖος μέ τήν ὑψηλή παρουσία του και τήν ἐκλεκτή συνοδεία του τιμᾷ και λαμπρύνει τήν ἐπετειακή αὐτή ἐκδήλωση.

Τόν ἐκπρόσωπο τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, Ὑφυπουργό Ἐξωτερικῶν κ. Μάρκο Μπόλαρη, τόν ὁποῖον και ευχαριστοῦμε ἰδιαίτερως γιά τήν ἔμπρακτη ἀρωγή και στήριξη.

Τόν Μακαριώτατο Πατριάρχη Ἱεροσολύμων κ. Θεόφιλο Γ΄, ὁ ὁποῖος μᾶς κοιμίζει τήν εὐλογία τοῦ Παναγίου Τάφου και τοῦ Θεοδέγμονος Σπηλαίου, τούς Μακαριωτάτους Ἀρχιεπισκόπους: Κύπρου κ. Χρυσόστομο Β΄, και Ἀλβανίας κ. Ἀναστάσιο. Ὅλοι τους Ἐταῖροι τοῦ Ἰδρύματος, οἱ ὁποῖοι, μή φειδόμενοι κόπου και μόχθου και παρά τόν φόρτο τῶν πολυσχιδῶν Πρωθιεραρχικῶν καθηκόντων και ὑποχρεώσεών τους, μᾶς χαρίζουν τήν κοινωνία τῶν τιμίων προσώπων τους και τήν εὐλογητική παρουσία τους. Βαθιά ἡ ευγνωμοσύνη και πολλές οἱ ευχαριστίες μας πρός τά σεβαστά και τίμια πρόσωπά τους.

Τούς Θεοφιλεστάτους και Σεβασμιωτάτους ἐκπροσώπους τοῦ Πατριαρχείου Ρουμανίας και τῶν Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν Ἑλλάδος και Πολωνίας: Ἐπίσκ. Τούλτσας κ. Βησσαρίωνα, Μητροπολίτη Ρεθύμνης και Αὐλοποτάμου κ. Εὐγένιο και Ἐπίσκ. Σούπρασλ κ. Ἀνδρέα, ἀντιστοίχως, και παρακαλοῦμε ὅπως μεταφέρουν εις τούς Μακαριωτάτους Προκαθημένους τους τήν ἀπό καρδιάς ὀφειλή και τίς ευχαριστίες μας γιά τήν ὑψηλή ἐκπροσώπηση.

Τήν Ἱερά Ἐπαρχιακή Σύνοδο τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης, ἡ ὁποία πάντοτε στηρίζει, ἐνισχύει και συνοδοιπορεῖ μέ τό Ἰδρυμα, καθῶς ἐκπρόσωπός της μετέχει εις τό Δ.Σ.

Ἰδιαίτερως δέ τόν Σεβ. Ἀρχιεπίσκοπο Κρήτης κ. Εἰρηναῖο, Ἐταῖρο τοῦ Ἰδρύματος, ὁ ὁποῖος ἐπὶ 3 και πλέον δεκαετίες, ὡς μέλος τοῦ Δ.Σ. συνοδοιπόρησε μετά τοῦ Ἰδρύματος, μοιράστηκε και συνεχίζει νά μοιράζεται τίς ἀγωνίες και τά ὁράματά του.

Τόν Θεοφιλέστατο Ἐπίσκοπο Λεύκης κ. Εὐμένιο, εκπρόσωπο τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Γερμανίας.

Τόν εκπρόσωπο τοῦ Προέδρου τῆς Ν.Δ. κ. Μάξιμο Χαρακόπουλο.

Τούς Πανοσιολογιώτατους Καθηγουμένους τῶν Ἱερῶν Μονῶν Παντοκράτορος καί Ξενοφώντος κ. Γαβριήλ καί κ. Ἀλέξιο ἐκ τοῦ Ἀγιωνύμου Ὅρους καί ἀλλαχοῦ, τῶν ὁποίων οἱ προσευχές καί πρεσβεῖες πρός τήν Κυρία Θεοτόκο, θέλουμε νά πιστεύουμε, ἀγκαλιάζουν καί ἐφαπλοῦνται καί στήν Ἀκαδημία αὐτή, ὡς καί ὅλους τούς Κληρικούς ἀδελφούς καί τίς Μοναστικές Ἀδελφότητες.

Τούς ἐκάστοτε Βουλευτές τοῦ Νομοῦ γιά τήν στήριξη.

Τούς τοπικούς Περιφερειακούς καί Δημοτικούς Ἀρχοντες, παλαιούς καί νέους, εἰς τό πρόσωπο τοῦ Δημάρχου Πλατανιά κ. Ἰωάννου Μαλανδράκη. Εὐχαριστοῦμε γιά τήν ἀγαστή συνεργασία καί καρποφόρο συνοδοιπορία.

Τούς ἐκπροσώπους τοῦ Στρατοῦ, τῆς Ἀστυνομίας καί τῶν Σωμάτων Ἀσφαλείας.

Τά ἐκάστοτε μέλη τοῦ Δ.Σ. τοῦ Ἰδρύματος, καθὼς ἡ συμβολή τους εἰς τήν ἀνοδική πορεία τοῦ Ἰδρύματος εἶναι οὐσιαστική καί πολύτιμη.

Τά Ἀνώτατα Ἐκπαιδευτικά Ἰδρύματα τῆς Μεγαλονήσου καί τῆς Χώρας γιά τήν ἐμπιστοσύνη καί τίς γόνιμες καί δημιουργικές συνεργασίες.

Τέλος, ὀφείλουμε νά μνημονεύσουμε καί νά εὐχαριστήσουμε ἀπό καρδιάς τήν Περιφέρεια Κρήτης καί τόν καταξιωμένο καί δραστήριο Περιφερειάρχη της, Ἐντιμολογιώτατο κ. Σταῦρο Ἀρναουτάκη, Ἀρχοντα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, ἀλλά καί ἄρχοντα τῆς προσφορᾶς καί τῆς διακονίας, γιά τήν ἔμπρακτη καί διαχρονική ἀρωγή του πρός τό Ἰδρυμα, μέ κορυφαία πράξη τήν, ὅπως ἔχει ὑποσχεθεῖ καί εἴμαστε σίγουροι ὅτι θά τήν ὑλοποιήσει, τήν χρηματοδότηση τῆς ἀνακαίνισης τῆς παλαιᾶς πτέρυγας τοῦ Ἰδρύματος, μετά τήν ὀλοκλήρωση καί ἔγκριση τῶν μελετῶν. Κύριε Περιφερειάρχα, εἴμαστε εἰς τήν εὐχάριστη θέση νά σᾶς ἀνακοινώσουμε τήν ἐπίσημη ἐτούτη ὥρα, ὅτι οἱ μελέτες ὅλες ἐτοιμάσθηκαν καί ἀναμένουν τήν ὑλοποίηση τῆς ὑπόσχεσης!

Εὐχαριστοῦμε, ἐπίσης καί ὅλους ἐκείνους οἱ ὁποῖοι ἐμπιστεύονται τήν ΟΑΚ καί μοιράζονται μαζί μας τούς ὁραματισμούς, τίς προσδοκίες καί τούς στόχους τοῦ παρόντος, μά κυρίως τοῦ μέλλοντος. Τούς ἀνθρώπους τοῦ τόπου, τῆς Κρήτης, τῆς Οἰκουμένης ὅλης.

Εὐχεσθε, παρακαλῶ, Παναγιώτατε Πάτερ καί Δέσποτα, Μακαριώτατοι καί τιμώτατοι Προκαθήμενοι τοῦ Πατριαχείου Ἱεροσολύμων καί τῶν Ἀγιωτάτων Ἐκκλησιῶν Κύπρου καί Ἀλβανίας, εὐχεσθε παρακαλῶ, ὅπως, ἡ Ὁρθόδοξος Ἀκαδημία Κρήτης διανύσει ἀκόμη πολλές δεκαετίες ζωῆς καί προσφορᾶς μὴ ἐκκλίνοντας ἀπό τούς στόχους της, καί συνεχίσει εἰς τή νέα

αὐτή πορεία της νά δίδει τή δυνατότητα εἰς τόν ἄνθρωπο νά ἐπιτυγχάνει τό καθ' ὁμοίωσιν Θεοῦ κάλλος τῆς δημιουργίας του.

Καλῶς ὠρίσατε.

**ΕΙΣΗΓΗΣΙΣ ΤΗΣ Α.Θ. ΠΑΝΑΓΙΟΤΗΤΟΣ
ΤΟΥ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ
κ. κ. ΒΑΡΘΟΛΟΜΑΙΟΥ
ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΠΕΤΕΙΑΚΗΝ ΕΚΔΗΛΩΣΙΝ
ΕΠΙ ΤΗΙ ΠΕΝΤΗΚΟΝΤΑΕΤΗΡΙΔΙ
ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΚΡΗΤΗΣ⁶⁵
(3 Ὀκτωβρίου 2018)**

Ἐξοχώτατε κύριε Προκόπιε Παυλόπουλε, Πρόεδρε τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας, Ἐξοχώτατε κύριε Μάρκε Μπόλαρη, Ἐκπρόσωπε τῆς ἐντίμου Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, Μακαριώτατοι καί προσφιλέστατοι ἐν Χριστῷ ἀδελφοί: Πατριάρχα Ἱεροσολύμων κύριε Θεόφιλε, Ἀρχιεπίσκοπε Νέας Ἰουστινιανῆς καί πάσης Κύπρου κ. Χρυσόστομε, Ἀρχιεπίσκοπε Τιράνων καί πάσης Ἀλβανίας κ. Ἀναστάσιε, Ἱερώτατοι καί Θεοφιλέστατοι Ἱεράρχαι, Τίμιον Πρεσβυτέριον, Ὁσιώτατοι μοναχοί καί μοναχαί, Ἐξοχώτατε κ. Περιφερειάρχα Κρήτης, Ἐντιμολογιώτατοι Ἀρχοντες τῆς Ἁγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας, Ἐντιμολογιώτατοι ἐκπρόσωποι τῶν τοπικῶν καί περιφερειακῶν ἀρχῶν, Εὐλογημένε, πιστέ καί Ὁρθοδοξε λαέ τῆς ἀγιοτόκου Κρήτης,

Πολλήν χαράν καί ἰδιαίτεράν συγκίνησιν αἰσθανόμεθα, εὕρισκόμενοι εἰς τοὺς χώρους τῆς Ὁρθοδόξου Ἀκαδημίας Κρήτης, ὅπου, πρὸ δύο καί πλέον ἐτῶν, συνεκαλέσαμεν καί ἐπραγματοποιήσαμεν, ἀρχικῇ συναινέσει καί συμφωνίᾳ πασῶν τῶν Ὁρθοδόξων Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν, τήν Ἁγίαν καί Μεγάλην Σύνοδον τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας. Αὐτό τοῦτο τό γεγονός τῆς Συνόδου καί αἱ ἀποφάσεις της ἀποτελοῦν σημαντικόν κεφάλαιον εἰς τήν ἱστορίαν τῆς Ἐκκλησίας καί πολύτιμον παρακαταθήκην διά τό μέλλον.

Ἐξ ἀρχῆς ἡ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας ὑπῆρξε ζωὴ «ἐν συνόδῳ». Ἡ μυστηριακὴ καί λατρευτικὴ ζωὴ, τό κήρυγμα καί ἡ διδασχὴ, ἡ ποιμαντικὴ πρᾶξις, ἡ διακονία καί ἡ μαρτυρία τῆς Ἐκκλησίας ἐν τῷ κόσμῳ, ἀποτελοῦν ἐκφράσεις τῆς «ἀρχεγόνου συνοδικότητος» αὐτῆς. Μόνον ἐπὶ τῇ βάσει τῆς συνοδικῆς φύσεως τῆς Ἐκκλησίας δυνάμεθα νά κατανοήσωμεν καί νά ἐκτιμήσωμεν ὀρθῶς τήν λειτουργίαν τῶν συνόδων ἐν τῇ εἰδικωτέρᾳ ἐννοίᾳ.

Εἶναι τοῖς πᾶσι γνωστόν ὅτι παρ' ἡμῖν τοῖς Ὁρθοδόξοις ἡ ἐνότης τῆς Ἐκκλησίας καί ἡ διατήρησις τῆς γνησίας ὀρθοδόξου πίστεως διασφαλίζον-

⁶⁵ Ὁπ. π., σσ. 122-127.

ται διά τοῦ συνοδικοῦ συστήματος. Ὡς ἐτονίσαμεν εἰς τήν Ὁμιλίαν ἡμῶν κατά τήν Θείαν Λειτουργίαν ἐν τῷ Ἱερῷ Ναῷ Ἀγίου Παύλου Χανίων κατά τήν τελευταίαν ἡμέραν τῆς Ἀγίας καί Μεγάλης Συνόδου (26 Ἰουνίου 2016), «Συνοδικότης εἶναι μία ἄλλη λέξις διά τήν ἐνότητα, τήν ἀγιότητα, τήν καθολικότητα καί τήν ἀποστολικότητα τῆς Ἐκκλησίας, ιδιότητες, αἱ ὁποῖαι παρὰ πέμπουν εἰς τήν εὐχαριστιακήν καί ἐσχατολογικήν ταυτότητα καί αὐτοσυνειδησίαν της. Ἡ Ἀγία καί Μεγάλη Σύνοδος κατέδειξεν ὅτι ἡ Μία, Ἀγία, Καθολική καί Ἀποστολική Ἐκκλησία, ἡνωμένη ἐν τῇ πίστει, τοῖς μυστηρίοις καί τῇ μαρτυρίᾳ ἐν τῷ κόσμῳ, ἐνσαρκώνει καί ἐκφράζει αὐθεντικῶς τήν κεντρικήν ἐκκλησιολογικήν ἀρχήν καί ἀλήθειαν τῆς συνοδικότητος, ὅτι ζῇ ὡς «σύνοδος», ἐν Πνεύματι Ἀγίῳ, τῷ «Πνεύματι τῆς ἀληθείας», καί τῆς ἀληθοῦς ἐλευθερίας, κατά τό Παύλειον, «οὐ δέ τό Πνεῦμα Κυρίου, ἐκεῖ ἐλευθερία» (Β΄ Κορ. γ΄, 18).

Ἡ ἔμπρακτος μαρτυρία τῆς συνοδικότητος καί ἐνότητος τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἐκφραζομένη καί διά τῆς παρουσίας τῶν ἀνά τήν οἰκουμένην Προκαθημένων ἢ τῶν ἐκπροσώπων αὐτῶν ἐν λατρευτικαῖς συνάξεσι καί ἐν συνοδικαῖς συνελεύσεσιν, εἶναι ἐξόχως σημαντική, προξενεῖ δέ εἰς τόν λαόν τοῦ Θεοῦ πνευματικήν ἀγαλλίασιν καί ἱκανοποίησιν. Εὐχαριστοῦμεν ὅθεν ἐκ βάθους καρδίας τοὺς φιλτάτους ἡμῖν ἀδελφούς, τοὺς Μακαριωτάτους Προκαθημένους, οἵτινες, μὴ φεισάμενοι κόπου καί χρόνου, ἔσπευσαν προθύμως, διά νά παραστῶσιν εἰς τὰς ἐπετειακὰς ἐκδηλώσεις ἐπὶ τῇ συμπληρώσει πεντηκονταετίας ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως λειτουργίας τῆς Ὁρθοδόξου Ἀκαδημίας Κρήτης. Τοὺς ὑποδεχόμεθα μετὰ πολλῆς χαρᾶς εἰς τό ἱερόν τοῦτο Ἐγκαθίδρυμα τῆς Μητροῦς Ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως, εὐχόμενοι θερμῶς εἰς αὐτοὺς καί εἰς τὰς τιμίας συνοδείας αὐτῶν αἰσίαν καί ἐν παντί εὐχάριστον τήν, ἔστω καί ὀλιγόημερον, παραμονήν αὐτῶν εἰς τήν ἡρωτοκόκον καί ἀγιοτόκον Κρήτην καί δὴ εἰς τό ἐρατεινόν Κολυμπάριον.

Μετὰ τοὺς Μακαριωτάτους Προκαθημένους, ἐπιθυμοῦμεν, ὡσαύτως, νά εὐχαριστήσωμεν διά τήν παρουσίαν των καί τοὺς ἐκπροσώπους τῶν Ἀγιωτάτων Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν Ρουμανίας, Ἑλλάδος καί Πολωνίας.

Ἡ παρουσία ὑμῶν, Μακαριώτατοι καί τιμιώτατοι ἀδελφοί, εἰς τήν διορθόδοξον ταύτην ἐπετειακὴν συνάντησιν ἀποτελεῖ ὀρατὴν καί ἔμπρακτον ἀπόδειξιν κοινωνίας καί ἐνότητος. Ἐχομεν ἀνάγκην κοινωνίας ἐκ τοῦ σύνεγγυς, βιοῦντες καί ἐκφράζοντες ἐν τῇ κλάσει τοῦ ἄρτου καί ἐν τῷ κοινῷ ποτηρίῳ τῆς Εὐχαριστίας τήν ἐνότητα τῆς πίστεως. Τήν ἀνάγκην ταύτην ἐξέφραζον καί ἱκανοποιοῦν παλαιότερον αἱ Οἰκουμενικαὶ Σύνοδοι, καί ἐσχάτως αἱ κατά καιροὺς ὑπὸ τῆς ἡμετέρας Μετριοτήτος συγκληθεῖσαι Συνάξεις τῶν Ὁρθοδόξων Προκαθημένων καί δὴ ἡ πραγματοποιήσις τῆς Ἀγίας καί Μεγάλης Συνόδου τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἐνταῦθα, ἐν τῇ

Ὁρθοδόξω Ἀκαδημία Κρήτης. Τό «*συνέρχεσθαι ἐπὶ τό αὐτό*» εἶναι ιδίωμα τῆς φύσεως καί τῆς ὑποστάσεως τῆς Ἐκκλησίας, τῆς ὁποίας ἅπαντες ἡμεῖς εἴμεθα ταπεινοὶ διάκονοι. Τό σχίσμα, ὡς ἀνθρώπινον ἔργον, εἶναι ἡ εὐκολος λύσις, πρὸς τὴν ὁποίαν καταφεύγουν συνήθως οἱ μὴ δυνάμενοι δι' ἐκκλησιαστικῶν καὶ κανονικῶν τρόπων καὶ ἐπιχειρημάτων νὰ διεκδικήσωσι τὰ «*δίκαια*» αὐτῶν καὶ νὰ ὑποστηρίξωσι τὰς ἀπόψεις των, αἱ ὁποῖαι, ὡς ἐπὶ τό πλεῖστον, δέν ἐρείδονται ἐπὶ τῶν κανόνων τῆς Ἐκκλησίας, ἀποκλίνουν δέ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἡθους. Διό καὶ ἀποκόπτονται ἀπὸ τὸν κορμόν τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἐκφράζοντες δι' αὐτοῦ τοῦ ἀντιεκκλησιαστικοῦ τρόπου τὰς ἀντιρρήσεις καὶ τὰς διαφωνίας αὐτῶν.

Ἡμεῖς, ὡς Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, αἰέποτε ἐν τῇ ἐλέῳ καὶ χάριτι Θεοῦ διαδρομῇ ἡμῶν ἐν τῷ χρόνῳ καὶ τῇ ἱστορίᾳ, ἰδιαίτερος εἰς καιροὺς μεγάλων ἢ μικρῶν προκλήσεων, πορευόμεθα ἐν εἰρήνῃ καὶ ἀγάπῃ, ἐν πραότητι καὶ ἀταραξίᾳ, μένοντες πιστοὶ εἰς τὴν κλῆσιν καὶ τὴν διακονίαν ἡμῶν. Ἐτονίσαμεν εἰς τὴν προσφάτως συγκληθεῖσαν Σύναξιν τῆς Σεβασμίας Ἱεραρχίας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου τὰ ἑξῆς: «*Κατὰ τὴν πρώτην χιλιετίαν, οἱ μακάριοι προκάτοχοι ἡμῶν ἀντεμετώπισαν τὸν πειρασμὸν τῶν αἱρέσεων. Ὁ μέγας πειρασμὸς τῆς δευτέρας χιλιετίας, ὅστις ἐκληροδοτήθη καὶ εἰς τὴν ἡν νῦν διανύομεν, εἶναι τὰ δικαιοδοσιακὰ καθεστῶτα. Πηγὴ τοῦ προβλήματος τούτου εἶναι ὁ ἐθνοφυλετισμὸς, αἱ τάσεις ἐπεκτατισμοῦ καὶ ἡ ἀθέτησις τῶν ὁρίων τῶν ὑπὸ τῶν Πατριαρχικῶν καὶ Συνοδικῶν Τόμων καθορισθέντων. Τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον ἔχει τὴν εὐθύνην νὰ θέσῃ τὰ πράγματα ἐν ἐκκλησιαστικῇ καὶ κανονικῇ εὐταξίᾳ, διότι μόνον αὐτό ἔχει τὰ τε κανονικὰ προνόμια καὶ τὴν εὐχὴν καὶ εὐλογίαν τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων νὰ ἐπιτελῇ τὸ ὑψηλὸν καὶ ἐξαιρετικὸν τοῦτο χρῆος ὡς φιλόστοργος Μήτηρ καὶ ἀρχὴ τῶν Ἐκκλησιῶν. Ἐάν τό Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον ἀποποιηθῇ τὰς εὐθύνας του καὶ ἀπομακρυνθῇ ἀπὸ τὴν διορθόδοξον σκηνήν, τότε αἱ τοπικαὶ Ἐκκλησίαι θὰ πορεύωνται “ὡς πρόβατα μὴ ἔχοντα ποιμένα” (Ματθ. θ' 36) οὕτως εἰπεῖν, ἀναλισκόμεναι εἰς ἐκκλησιαστικὰς πρωτοβουλίας, αἱ ὁποῖαι συγχέουσι τὴν ταπεινῶσιν τῆς πίστεως μέ τὴν ὑπεροψίαν τῆς ἐξουσίας*».

Αὐτός εἶναι ὁ συντονιστικὸς ρόλος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἐν τῷ συστήματι τῶν ἁγίων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, ἐντὸς τῆς οἰκογενείας τῶν Πανορθοδόξων.

Εἶναι γεγονὸς ὅτι, ἐάν οἱ Ὁρθόδοξοι δέν πορευθῶμεν ἐν ἐκκλησιαστικῇ καὶ κανονικῇ ἐνότητι, θὰ φέρωμεν ἀκεραίαν τὴν εὐθύνην τῆς μετατροπῆς τῆς Ἐκκλησίας εἰς ἓνα φορεᾶ «*ὁμοσπονδιακόν*» ἢ «*συντεχνιακόν*», ὅστις θὰ ἐπιδιώκῃ καὶ θὰ προωθῇ ἴδια συμφέροντα, οὐχὶ πάντοτε ἀκραιφνῶς ἐκκλησιαστικῆς φύσεως. Ἀλλ' ἡ Ἐκκλησία εἶναι θεανθρωπίνη κοινωνία, συνιστᾷ πρόγευσιν τῶν Ἑσχάτων ἐν τῇ Θεῇ Εὐχαριστίᾳ καὶ ἀποκάλυψιν τῶν μελ-

λόντων αγαθών. Ἡ Ἐκκλησία, κατά τήν Ἐγκύκλιον τῆς Ἀγίας καί Μεγάλης Συνόδου, ὡς Σῶμα Χριστοῦ «ἐπισυνάγει» (Ματθ. κγ', 37) ὑπ' Αὐτόν, μεταμορφώνει καί ἐμποτίζει τόν κόσμον διά «τοῦ ὕδατος τοῦ ἀλλομένου εἰς ζωὴν αἰώνιον» (Ἰωάν. δ', 14).

Τό Οἰκουμενικόν Πατριαρχεῖον διασφαλίζει τήν ἐνότητα καί τήν αὐθεντικήν συνέχειαν τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας διά τῶν ἐκκλησιαστικῶν καί κανονικῶν αὐτοῦ πρωτοβουλιῶν, ἔχον εὐθύνην ὄχι μόνον διά τήν αὐθεντικήν βίωσιν τῆς ἐμπειρίας ταύτης ὑπό τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ σώματος, ἀλλά καί διά τήν ἀξίопιστον μαρτυρίαν τῆς ἀληθείας πρὸς πάντας τοὺς ἀνθρώπους. Ἡ Αὐτοῦ Ἐξοχότης, ὁ Πρόεδρος τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας κ. Προκόπιος Παυλόπουλος, πρὸς τόν ὁποῖον, ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ, ἐκφράζομεν τήν ὀλόθυμον Πατριαρχικήν ἡμῶν εὐχαριστίαν καί εὐαρέσκειαν διά τήν παρουσίαν Αὐτοῦ εἰς τὰς ἐπετειακὰς ταύτας ἐκδηλώσεις, εἰς τό πρό ἑνός ἔτους δημοσιευθέν ἐξαιρετον βιβλίον αὐτοῦ, ὑπό τόν τίτλον «*Στό λίκνο τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ*», ὁρθῶς καί εὐφυῶς γράφει: «*Στόν ταραγμένο κόσμο πού ζοῦμε, τὰ σύμβολα εἶναι ἀναντικατάστατα, ἀφοῦ μπορεῖ νά ἐμπνεύσουν τόν σύγχρονο Ἄνθρωπο, προκειμένου νά ὑπερασπισθεῖ τόν προορισμό του, κατά τήν σισύφεια πορεία του πρὸς τό μέλλον*».

Ἡ ἀλήθεια αὕτη, Ἐξοχώτατε κύριε Πρόεδρε, ἐκφράζει καί τήν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν, ἥτις διά τῶν συμβόλων ἐν τοῖς μυστηρίοις σημαίνεται, ὑπερασπιζομένη τόν θεϊκόν προορισμόν τοῦ ἀνθρωπίνου προσώπου. Εἶναι ἄλλωστε πανθομολογούμενον, ὅτι διανύομεν περίοδον ἀνατρεπτικῶν ἀλλαγῶν εἰς πάντα τὰ ἐπίπεδα τῆς ζωῆς. Διό καλούμεθα νά τοποθετηθῶμεν καί νά ἐκφράσωμεν τὰς ἀπόψεις καί τὰς θέσεις ἡμῶν ἐνώπιον τῶν νέων προκλήσεων, ἀπευθύνοντες ἡνωμένοι τόν λόγον τῆς «ἐν ἡμῖν ἐλπίδος» (Α' Πέτρ. γ', 15). Σχίσματα, μερισμοί, ἐπιδιώξεις ἰδίων συμφερόντων, προσπάθειαι θεραπεύουσαι τήν ματαιάν ἐπικαιρότητα καί τήν οὕτω λεγομένην «ἐπικοινωνιακὴν πολιτικήν», δέν χωροῦσιν εἰς τήν Ἐκκλησίαν. Ὁ λόγος ἡμῶν ἦτο, εἶναι καί θά εἶναι ἐσαεὶ προφητικὸς καί διαχρονικὸς, ὑπό τήν προϋπόθεσιν ὅτι πάντες κηρύττομεν ὅτι «ὁ Χριστὸς εἶναι τό πᾶν», ὅπως ἔλεγεν ὁ Ἅγιος Πορφύριος ὁ Καυσοκαλυβίτης, νῦν καί ἀεὶ καί εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Ἐν τῷ πνεύματι τούτῳ, ἡ Ἁγία τοῦ Χριστοῦ Μεγάλη Ἐκκλησία ἐπρωτοστάτησε καί προήδρευσε ἐν πάσαις ταῖς Μεγάλαις Συνόδοις τῆς παρελθούσης χιλιετίας, κατέβαλε δέ ὑπερανθρώπους προσπάθειας ἤδη ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ προηγούμενου αἰῶνος, διά νά συγκαλέσῃ τήν Πανορθόδοξον Ἁγίαν καί Μεγάλην Σύνοδον. Ὁ μακαριστὸς προκάτοχος ἡμῶν Πατριάρχης Ἀθηναγόρας ἐξῆρε καί ἐνίσχυσε πάσας τὰς προσπάθειας διαλόγου, ἐνότητος καί μαρτυρίας τῆς Ἐκκλησίας εἰς τόν σύγχρονον κόσμον, τὰς ὁποίας

ἐσυνέχισεν ἀόκνως, ἐν τῷ αὐτῷ πνεύματι τῆς ἐνότητος, καί ὁ ἄμεσος προκάτοχος ἡμῶν Πατριάρχης Δημήτριος, ὣν ἡ μνήμη εἶη αἰωνία καί ἄληστος.

Στοιχῶν τῷ πνεύματι τοῦ Οἴκουμενικοῦ Θρόνου καί ἐνστερνιζόμενος τὴν μεγάλην ἐκκλησιαστικὴν καί θεολογικὴν ἀνάγκην τοῦ διαλόγου μετὰ τοῦ συγχρόνου κόσμου καί τῆς κοινῆς μαρτυρίας τῆς Ὁρθοδόξου ἀληθείας ἐν αὐτῷ, ὁ μακαριστὸς Μητροπολίτης Κισάμου καί Σελίνου Εἰρηναῖος καί ὁ παρ' αὐτῷ ἡγαπημένος καί πιστὸς μαθητής, Ἐντιμολογιώτατος Ἀρχων Ὑπομνηματογράφος κύριος Ἀλέξανδρος Παπαδερὸς, πρῶτος Γενικός Διευθυντὴς τῆς Ἀκαδημίας, συνειργάσθησαν, ὥστε νὰ συλληφθῇ καί νὰ ὠριμάσῃ ἡ ἰδέα τῆς Ὁρθοδόξου Ἀκαδημίας Κρήτης, νὰ καθορισθῇ δέ καί ὁ τρόπος δράσεως ὡς καί οἱ σκοποὶ αὐτῆς. Διὰ τὴν ἀνέγερσιν τῶν πρώτων ἐγκαταστάσεων αὐτῆς ἡ παρακειμένη ἱστορικὴ Ἱερά Πατριαρχικὴ καί Σταυροπηγιακὴ Μονὴ Κυρίας τῶν Ἀγγέλων Γωνιάς διέθεσεν ἑκτασιν ἐξήκοντα στρεμμάτων εἰς τὴν περίοπτον θέσιν ταύτην καί εἰς περιβάλλον, τό ὁποῖον διὰ Διατάγματος ἔχει χαρακτηρισθῇ ὡς «ἐξαιρετοῦ κάλλους». Αἱ οἰκοδομικαὶ ἐργασίαι ἤρχισαν ἐν ἔτει 1965, τῇ οἰκονομικῇ βοήθειᾳ καί ἀρωγῇ τῆς Εὐαγγελικῆς Ἐκκλησίας τῆς Γερμανίας, ἣτις ἠθέλησε νὰ ἀποδείξῃ ἐμπράκτως τὸν ἐπιστηριγμὸν καί τὴν συμπάθειαν αὐτῆς πρὸς ἓνα λαόν καί ἓνα τόπον ἀρρήκτως συνδεδεμένους μετὰ τῆς Μάχης τῆς Κρήτης (1941) καί τῆς ὑπερασπίσεως ὑπὸ τῶν ἡρώων Κρητῶν τῶν ὑψηλῶν ἀξιών τῆς ἐλευθερίας καί τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων. Τὰ ἐγκαίνια τῆς Ὁρθοδόξου Ἀκαδημίας Κρήτης ἐγένοντο τὴν 13ην Ὀκτωβρίου 1968, τῇ συμμετοχῇ ὅλων τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, ἄλλων Χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν καί Ὁμολογιῶν, Διεθνῶν Ὁργανισμῶν, Πανεπιστημίων καί πλήθους λαοῦ.

Ἡ ἐν συνεχείᾳ πορεία καὶ προσφορά τοῦ Ἰδρύματος τούτου καταγράφεται ὡς ἀνοδική καί πέραν πάσης προσδοκίας· διό καί ἀπητήθη ἐπέκτασις τῶν κτιρίων καί ἐπαύξεις τῶν ἐγκαταστάσεων αὐτοῦ. Οὕτω, μερίμνη καί πάλιν τοῦ μακαρία τῇ λήξει γενομένου Μητροπολίτου Εἰρηναίου ὡς καί τοῦ μεταξὺ ἡμῶν εὐρισκομένου κυρίου Ἀλεξάνδρου Παπαδερῶ, ᾧ κοδομήθη τό δεύτερον κτίριον, τό ὁποῖον ἀνεδείχθη εἰς ἓν ἐκ τῶν ἀρτιωτέρων Συνεδριακῶν Κέντρων ὃχι μόνον τῆς Ἑλλάδος ἀλλὰ καί πέραν αὐτῆς. Ἡ ἡμετέρα Μετριότης ἔσχε τὴν χαράν καί τὴν εὐλογίαν νὰ ἐγκαινιάσῃ τό νέον τοῦτο κτίριον τῆς Ἀκαδημίας κατὰ τὴν 12ην Νοεμβρίου τοῦ χιλιοστοῦ ἐνακοσιοστοῦ ἐνενηκοστοῦ καὶ πέμπτου ἔτους.

Ἡ Ὁρθόδοξος Ἀκαδημία Κρήτης τελεῖ ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς Ἀγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας, τοῦ Οἴκουμενικοῦ ἡμῶν Πατριαρχείου. Ἡ κυρία ἀποστολὴ αὐτῆς εἶναι ἡ διαλογικὴ μαρτυρία τῆς Ὁρθοδοξίας εἰς τὸν σύγχρονον κόσμον, διό καί εἶναι ἀφιερωμένη εἰς τὴν καλλιέργειαν τοῦ πνεύματος τοῦ διαλόγου ἐντὸς τῆς Ὁρθοδοξίας, μετὰ τῶν ἡμῶν καί τῶν ἄλλων

όμολογιῶν καί θρησκευῶν, καί γενικώτερον εἰς τήν καλλιέργειαν τοῦ διαλόγου μετά τῆς πίστεως, τῆς ἐπιστήμης καί τοῦ πολιτισμοῦ. Οὕσα ἀποτελεσμα εἰς τήν ἀποβλέπει ἀπό τῆς πλατωνικῆς παραδόσεως τοῦ 7 ἡ Ἀκαδημία ἀποβλέπει εἰς τήν καταλλαγὴν καί εἰς τήν ἀνταλλαγὴν σκέψεων καί ἀποψέων, σκοποῦσα τελικῶς εἰς τήν διακονίαν τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου. Κατά τήν πεντηκονταετῇ εὐδόκιμον πορείαν αὐτῆς, ἡ Ἀκαδημία ἐφιλοξένησε καί ὠργάνωσεν ἐν ταῖς αἰθούσαις αὐτῆς, καί ἐν συνεργασίᾳ μετά τῶν ἄλλων Ἐκκλησιῶν, Διεθνῶν Ὁργανισμῶν, Πανεπιστημίων καί ἄλλων φορέων, πολυάριθμα ἐξόχως σημαντικά συνέδρια, ἐθνικά καί διεθνή, ὡς καί ποικίλας ἄλλας ἐκδηλώσεις.

Κύριοι τομεῖς τῆς δράσεως τοῦ εὐαγοῦς τούτου Ἰδρύματος εἶναι:

Α. Ἡ ἐπιμόρφωσις τῶν στελεχῶν τῆς Ἐκκλησίας εἰς πανελλήνιον καί διορθόδοξον ἐπίπεδον. Στόχος τοῦ ἐν λόγῳ προγράμματος εἶναι ἡ προσέγγισις, ἡ βαθυτέρα κατανόησις καί ἡ ἀποτελεσματικὴ ἀντιμετώπισις τῶν προβλημάτων τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου ὑπὸ τῶν κληρικῶν καί τῶν λαϊκῶν συνεργατῶν τῆς Ἐκκλησίας.

Β. Ἡ ἀνακαίνισις καί ὁ ἐπιστηριγμός τῆς Ἐνορίας, τοῦ πυρῆνος τῆς Ἐκκλησίας. Πρόκειται περὶ μιᾶς προσπάθειας ἀφυπνίσεως καί τονώσεως τῆς ἐνοριακῆς συνειδήσεως καί ζωῆς.

Γ. Ἡ ἐπιμόρφωσις τῶν ἐκπαιδευτικῶν καί τῶν γονέων. Ἡ προσφορά αὕτη εἰς τήν παιδείαν καί τὰ ἑλληνικά γράμματα πραγματοποιεῖται διὰ πανελληνίων καί διεθνῶν ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου συνεδρίων, διὰ συνάξεων τῶν ὁμογενῶν ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ καί ἐκμαθήσεως τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, ὡς καί διὰ ἐπιμορφωτικῶν σεμιναρίων τῶν γονέων, σχετικῶν πρὸς τήν ἀγωγὴν τῶν τέκνων αὐτῶν.

Δ. Ἡ καλλιέργεια διαλόγου μεταξύ Ἐπιστήμης καί Θεολογίας. Εἰς τό πλαίσιον αὐτῆς τῆς προσπάθειας πραγματοποιοῦνται διεθνή ἐπιστημονικά Συνέδρια καί πνευματικά ἐκδηλώσεις, ὅπου μελετῶνται ζητήματα ἱατρικῆς, βιολογίας, γενετικῆς, βιοϊατρικῆς καί βιοτεχνολογίας, φυσικῆς, ἀστρονομίας καί ἄλλων σχετικῶν πρὸς αὐτά, ὑπὸ τό πρῖσμα τῆς Ὁρθοδόξου Θεολογίας καί Βιοηθικῆς. Ἐπιθυμοῦμεν, μάλιστα, νά ἐνημερώσωμεν τοὺς ἐκλεκτοὺς παρόντας, ὅτι, κατὰ τήν χθεσινὴν Σύναξιν τῶν Ἑταίρων ἀπεφασίσθη ἡ ἴδρυσις Ἰνστιτούτου Βιοηθικῆς εἰς τοὺς κόλπους τῆς Ἀκαδημίας. Ἄλλως τε, εἰς τοὺς χώρους τούτους ἐφιλοξενήθησαν καί αἱ σημαντικαὶ ἐργασίαι τῆς πρώτης Διασκέψεως τῆς Πανορθοδόξου Ἐπιτροπῆς Βιοηθικῆς κατὰ τό ἔτος 2008.

Ε. Ἡ τόνωσις τῆς τοπικῆς ἀναπτύξεως καί ἡ βελτίωσις τῆς ποιότητος ζωῆς. Ὁ σκοπὸς οὗτος πραγματοποιεῖται διὰ τῆς ἐπιμορφώσεως ἀγροτῶν καί γεωπόνων καί τῆς ἐπιστηρίξεως καί προτροπῆς τῶν νέων ἀνθρώπων,

ὅπως στραφῶσι πρὸς τὴν γῆν καὶ τὴν καλλιέργειαν αὐτῆς. Παραλλήλως, δοκιμάζονται καὶ προτείνονται ἐναλλακτικά μορφαὶ τουρισμοῦ, ἐν συνεργασίᾳ πάντοτε μετὰ τῶν ἀρμοδίων κρατικῶν φορέων.

ΣΤ. Ἡ ἔμπρακτος ἐνίσχυσις τῶν ξένων. Διὰ τοῦ προγράμματος «Ξένος ἡμῖν» ἐπιμορφώνονται οἱ γηγενεῖς καὶ ὁμοεθνεῖς διὰ τὴν ὀρθὴν ἀντιμετώπισιν τῶν ἀλλοδαπῶν, τόσον ἐν Κρήτῃ ὅσον καὶ ἐν ὅλῃ τῇ Ἑλλάδι. Διὰ τὴν διευθέτησιν τοῦ προσφάτως ἀνακύψαντος μεταναστευτικοῦ προβλήματος, μελετᾶται ὁ σχεδιασμός διὰ τὴν ἔμπρακτον βοήθειαν πρὸς τοὺς ἀλλοδαποὺς ἀδελφούς ἡμῶν, ἄνευ διακρίσεων ἀφορωσῶν εἰς τό θρήσκευμα, τὴν ἐθνικότητα, τὴν φυλὴν, τὴν προέλευσιν, τὴν κοινωνικὴν θέσιν αὐτῶν. Καὶ τέλος,

Ζ. Ἡ διάδοσις τῆς μαρτυρίας τῆς Ὁρθοδοξίας εἰς τὴν Οἰκουμένην. Διὰ τῆς δράσεως ταύτης ἐπιχειρεῖται ἡ προαγωγή τῆς διεκκλησιαστικῆς διακοινίας τοῦ Οἰκουμενικοῦ ἡμῶν Πατριαρχείου καὶ ὅσων ὁ Ἱερός οὗτος θεσμός ἀποφασίζει καὶ προωθεῖ πανορθοδόξως καὶ διαχριστιανικῶς. Ἐν τῷ πλαισίῳ τῆς προοπτικῆς ταύτης, πολλάκις ἐφιλοξενήθησαν εἰς τοὺς χώρους τούτους ἐπίσημοι θεολογικοὶ διάλογοι, ἐγένοντο συνεργασίαι μετὰ τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου Ἐκκλησιῶν, μετὰ τοῦ Συμβουλίου τῶν Εὐρωπαϊκῶν Ἐκκλησιῶν, ὡς καὶ μετὰ τοῦ Συνδέσμου τῶν Χριστιανικῶν Ἀκαδημιῶν τῆς Εὐρώπης.

Οὕτως ἐπορεύθη ἡ Ὁρθόδοξος Ἀκαδημία Κρήτης κατὰ τὰ πεντήκοντα ἔτη τοῦ βίου αὐτῆς, ἔτη πλουσίας προσφορᾶς καὶ μαρτυρίας Χριστοῦ. Διό καὶ ἡ ἐπέτειος αὕτη δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς μεῖζον ἐκκλησιαστικόν γεγονός καὶ ὁρόσημον «κατὰ πάντα καὶ διὰ πάντα» ἀξιωματικόν, καθ' ὅσον ὁ ἀμητὸς τυγχάνει πολύκαρπος, συνοδευόμενος ἔργοις ἀγαθοῖς, εὐδοκίμοις καὶ ἀγλαοῖς, μάρτυς ὧν ἀψευδὴς τῆς κατὰ Θεὸν ἐπιστάσεως τῶν ψυχῶν καὶ τῆς μαρτυρίας Χριστοῦ ἐν Πνεύματι Ἀγίῳ.

Ὅθεν θεωροῦμεν ἐπιτακτικόν χρέος ἡμῶν, ὅπως ἐκφράσωμεν ἐκ προσώπου τῆς Ἀγίας τοῦ Χριστοῦ Μητρός Μεγάλης Ἐκκλησίας ἀλλὰ καὶ ἡμῶν προσωπικῶς εὐγνωμοσύνην καὶ ἔπαινον πρὸς πάντας τοὺς κοπιάσαντας καὶ συντελέσαντας εἰς τὴν ὑλοποίησιν τοῦ ὑψηλοῦ τούτου διορθοδόξου καὶ διαχριστιανικοῦ ὁράματος, πρὸς τε τοὺς ἀπελθόντας ἤδη πρὸς Κύριον, τοὺς τε φανερούς καὶ τοὺς ἀφανεῖς, πρῶτον δέ μετὰ αὐτῶν πρὸς τὸν ἰδρυτὴν αὐτῆς, τὸν μακαριστὸν Μητροπολίτην Κισάμου καὶ Σελίνου Εἰρηναῖον, ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς ζῶντας ἐξ αὐτῶν, οἱ πλεῖστοι τῶν ὁποίων εὐρίσκονται ἐν μέσῳ ἡμῶν καὶ σήμερον, κατὰ τὴν ἐπετειακὴν ἐκδήλωσιν ταύτην. Ὁφειλετικῶς εὐχαριστοῦμεν τὸν ἄξιον διάδοχον τοῦ μακαριστοῦ Εἰρηναίου, τὸν θεοφιλῶς ποιμαίνοντα τὴν θεόσωστον ταύτην ἐπαρχίαν καὶ Προεδρεύοντα τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Καθιδρύματος τούτου, Ἱερώτατον Μητροπολίτην Κισάμου καὶ Σελίνου κ. Ἀμφιλόχιον, διὰ τό ἀμέριστον ἐνδιαφέρον, τοὺς κόπους, τὰς μερίμνας καὶ τὰς φροντίδας αὐτοῦ,

ὥστε ἡ Ἀκαδημία νά διδῇ διαρκῶς τό «παρών» εἰς τόν σύγχρονον κόσμον καί τό ἔργον αὐτῆς. Εὐχαριστίας ἀπευθύνομεν πρός τόν συνιδρυτήν τῆς Ὁρθοδόξου Ἀκαδημίας Κρήτης, πρῶτον Γενικόν Διευθυντήν αὐτῆς καί ἐπί πολλά ἔτη κατέχοντα καί τιμῶντα τήν θέσιν αὐτήν, Ἐντιμολογιώτατον κύριον Ἀλέξανδρον Παπαδερὸν, πρόσωπον, τοῦ ὁποίου ἡ εὐδόκιμος διακονία ἔχει ταυτισθῇ μετὰ τῆς ἱστορίας καί τῆς πορείας τῆς Ὁρθοδόξου Ἀκαδημίας Κρήτης, ὡς καί τόν διάδοχον αὐτοῦ Ἐντιμολογιώτατον Ἀρχοντα Ἱερομνήμονα τῆς Ἀγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας κύριον Κωνσταντῖνον Ζορμπᾶν, ὀτρηρόν ἐργάτην καί ἄξιον συνεχιστὴν τοῦ ἔργου τό ὁποῖον παρέλαβε. Εὐχαριστοῦμεν ὡσαύτως τοὺς Ἱερωτάτους ἀδελφούς Ἀρχιερεῖς, οἵτινες διηκόνησαν εὐόρκως εἰς τό Διοικητικόν Συμβούλιον τῆς Ἀκαδημίας, ὡς ἐκπρόσωποι τῆς Ἱερᾶς Ἐπαρχιακῆς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης, ὡς καί τὰ κατὰ καιροὺς διατελέσαντα ἔντιμα μέλη αὐτοῦ, τόν διατελέσαντα Γενικόν Διευθυντήν αὐτῆς Αἰδεσιμολογιώτατον Πρωτοπρεσβύτερον κύριον Κωνσταντῖνον Κενανίδην καί πάντας ὅσοι προσέφεραν, εἰργάσθησαν καί ἐκοπίασαν ποικιλοτρόπως καί παντοιτρόπως διὰ τήν εὐόδωσιν τοῦ ἔργου καί τοῦ σκοποῦ αὐτῆς. Ἐνα ἕκαστον προσωπικῶς ἐκ τῶν ὡς ἄνω ἀναφερθέντων ἀσπαζόμεθα ἐν πολλῇ ἀγάπῃ καί εὐχαριστίᾳ. Ἐνα ἰδιαίτερον λόγον Πατριαρχικῆς εὐαρεσκείας ἀπευθύνομεν πρός τόν Περιφερειάρχην Κρήτης καί Ἀρχοντα τοῦ Οἴκουμενικοῦ Πατριαρχείου φίλτατον κ. Σταῦρον Ἀρναουτάκη, δι' ὅσα ἔπραξε, πράττει καί θά πράξῃ ὑπὲρ τῆς Ἀκαδημίας μας. Κύριε Περιφερειάρχα, συνηγοροῦμεν καί ὑπερθεματίζομεν καί ἡμεῖς διὰ τήν ὑλοποίησιν τῆς ὑποσχέσεώς σας πού ἀνέφερεν ὁ ἅγιος Κισάμου!

Ἐξοχώτατε κύριε Πρόεδρε, Ἐξοχώτατε κύριε ἐκπρόσωπε τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, Γεραρά τῶν Μακαριωτάτων Προκαθημένων χορεία,

Ἐκλεκτοὶ παρόντες,

Ταῦτα ἐθεωρήσαμεν χρέος νά ἐκθέσωμεν ἐνώπιον ὑμῶν καί νά ὑπομνήσωμεν εἰς ὑμᾶς ἐπὶ τῇ σημερινῇ ἐπετείῳ, παρ' ὅτι εἴμεθα βέβαιοι ὅτι πάντες ὑμεῖς γινώσκετε αὐτά. Καθ' ἑαυτό τό πεντηκονταετές πολύτιμον καί πολυσχιδές ἔργον τῆς Ὁρθοδόξου Ἀκαδημίας Κρήτης ἀποτελεῖ ἀδιάψευστον μάρτυρα τῆς ἀνυπολογίστου πνευματικῆς, ἐκκλησιαστικῆς, κοινωνικῆς, θεολογικῆς, ἐπιστημονικῆς καί ἀνθρωπιστικῆς προσφορᾶς τούτου τοῦ εὐαγοῦς Ἰδρύματος εἰς τε τόν κόσμον καί εἰς τήν Ἐκκλησίαν. Ταῦτα πάντα εἰργάσατο ἡ δεξιὰ τοῦ Ὑψίστου, διὰ μέσου πολλῶν ἀξίων προσώπων καί διὰ σημείων καί γεγονότων, ἅτινα καταγράφονται εἰς τὰς χρυσᾶς σελίδας τῆς πεντηκονταετηρίδος αὐτῆς. Εἶναι βέβαιον ὅτι ἡ σημερινή ἐκδήλωσις ἐπὶ τῇ εὐλογητῇ ἐπετείῳ ταύτῃ δέν ἀποτελεῖ μόνον τό τέλος μιᾶς λαμπρᾶς καί ἀγλαοκάρπου περιόδου ἀλλά, ἐν ταυτῷ καί κυρίως, τήν ἀρχὴν μιᾶς νέας τοιαύτης, πλήρους ὁραματισμῶν καί κατὰ Θεόν σχεδίων διὰ τό μέλλον.

Εἴμεθα πάντες βέβαιοι ὅτι ἡ Ὁρθόδοξος Ἀκαδημία Κρήτης θά συνεχίση τήν πρός δόξαν Θεοῦ πορείαν αὐτῆς, διότι ἔχει τό χρέος καί τήν ὑψηλήν καί θεάρεστον ἀποστολήν νά ὁμιλῇ περί τῆς ζωῆς καί τῆς τοῦ κόσμου ἀναστάσεως, ἥτοι περί τοῦ Χριστοῦ, ὅστις εἶναι «*ἡ ἐλπίς ἡμῶν*» (Α΄ Τιμ. α΄, 1) «*τό ἄλφα καί τό ὠμέγα, ὁ πρῶτος καί ὁ ἔσχατος, ἡ ἀρχή καί τό τέλος*» (Ἀποκ. κβ΄, 13). Ἐν τῇ ἐν Χριστῷ καί κατά Χριστόν μαρτυρία τῆς Ὁρθοδόξου Ἀκαδημίας, ὁ Οἰκουμενικός Θρόνος καί ἡ ἡμετέρα Μετριοτής, ὁ ἐκλεκτός ἀδελφός Ἱερώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Κρήτης κύριος Εἰρηναῖος καί οἱ περί αὐτόν ἐν Κρήτῃ Ἱεράρχαι, ὁ οἰκεῖος ποιμενάρχης καί Πρόεδρος τοῦ Ἰδρύματος ἀδελφός κύριος Ἀμφιλόχιος, ὁ Ἐντιμολογιώτατος Γενικός Διευθυντής κύριος Κωνσταντῖνος Ζορπᾶς καί πάντες οἱ ἐμπλεκόμενοι θά εἴμεθα σταθεροί συνοδοιπόροι, συμπαραστάται καί ἄρωγοί εἰς πᾶσαν προσπάθειαν αὐτῆς καί εἰς πᾶν ὄραμα ἀποβλέπον εἰς τήν ἀποστολήν καί τούς σκοπούς τῆς ἰδρύσεως αὐτῆς.

Αὐτῷ δέ τῷ Δομήτορι τῆς Ἐκκλησίας καί Χορηγῷ παντός ἀγαθοῦ Κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ, σὺν τῷ Πατρὶ καί τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι, προσάγομεν δόξαν καί αἶνον, νῦν καί ἀεὶ καί εἰς τούς ἀτελευτήτους αἰῶνας.

Εὐχαριστοῦμεν διὰ τήν παρουσίαν καί τήν προσοχήν σας.

**ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ ΟΜΙΛΙΑΣ
ΤΟΥ ΠΡΟΕΔΡΟΥ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ
Κ. ΠΡΟΚΟΠΙΟΥ ΠΑΥΛΟΠΟΥΛΟΥ
ΚΑΤΑ ΤΙΣ ΕΠΕΤΕΙΑΚΕΣ ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΑ 50 ΧΡΟΝΙΑ
ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΚΡΗΤΗΣ⁶⁶
(3 Ὀκτωβρίου 2018)**

Ἡ σημερινή μεγάλη τιμή πού περιποιεῖ στό πρόσωπό μου, ὑπό τήν ιδιότητά μου ὡς Προέδρου τῆς Δημοκρατίας, ἡ Ὁρθόδοξος Ἀκαδημία Κρήτης, διὰ τῆς ἀπονομῆς τοῦ Χρυσοῦ Ἐμβλήματός της, μέ συγκινεῖ βαθύτατα καί μέ ἐπιφορτίζει μέ τήν ὑποχρέωση νά φανῶ ἀξιός της.

Τό γεγονός ὅτι ἡ ἀπονομή αὐτή λαμβάνει χώρα μέ τήν εὐκαιρία τοῦ ἐορτασμοῦ τῶν πενήντα ἐτῶν λειτουργίας της, μοῦ προσφέρει τήν εὐκαιρία νά ἐκθέσω τήν, γενικῶς ἐπικρατοῦσα, θετική ἀποψη ἀναφορικά μέ τό σημαντικότερο ἔργο πού ἐπιτελεῖ ἡ Ὁρθόδοξος Ἀκαδημία Κρήτης γιά τήν Ὁρθοδοξία, γιά τό Ἑλληνικό Ἔθνος ἀλλά καί γιά τόν Ἑλληνικό Πολιτισμό.

Πρόκειται γιά ἔργο, τοῦ ὁποίου ἡ ἀπήχηση ἔχει πρό πολλοῦ ὑπερβεῖ τά σύνορα τῆς Χώρας μας, γνωρίζοντας τήν διεθνή ἀναγνώριση καί κατακτώντας τόν ἀνάλογο σεβασμό.

⁶⁶ Ὁπ. π., σσ. 128-130.

Κατ' ἀρχάς, ἔχει ιδιαίτερη σημασία τό πῶς ἰδρύθηκε ἡ ἐν λόγῳ Ἀκαδημία, ἡ ὁποία, ὅπως εἶναι γνωστό σέ ὅλους μας, ἀποτελεῖ Κοινωφελές Θρησκευτικό Καθίδρυμα τῆς Ἐκκλησίας πού λειτουργεῖ, ὡς πρός τό νομικό του καθεστῶς, σύμφωνα μέ τόν Ὄργανισμό τῆς Ἐκκλησίας καί τούς Νόμους τοῦ Κράτους. Ὡς πρός δέ τήν Ἐκκλησιαστική της ὑπόσταση καί ἀποστολή, τηρεῖ τήν κανονική ἀναφορά, τόσο πρός τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὅσο καί πρός τήν Ἱερά Μητρόπολη Κισάμου καί Σελίνου καί τήν Ἱερά Ἐπαρχιακή Σύνοδο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κρήτης.

Ἰδού λοιπόν πῶς ὁ μακαριστός Μητροπολίτης Κισάμου καί Σελίνου, Εἰρηναῖος Γαλανάκης, ἐκ τῶν ἰδρυτῶν τῆς Ὁρθοδόξου Ἀκαδημίας Κρήτης καί ἐμβληματική πνευματική προσωπικότητα τοῦ Τόπου σας, ἀλλά καί συνόλου τοῦ Ἑλληνισμοῦ, περιγράφει τήν ιδέα τῆς δημιουργίας της σέ κείμενό του: *«Ἡ ιδέα τῆς Ἀκαδημίας γεννήθηκε στή σκέψη μου στήν πρώτη δεκαετία τοῦ Β' Παγκοσμίου Πολέμου (1945-1955), τότε πού ξεκινοῦσαν οἱ προβληματισμοί τοῦ νέου μεσοπολεμικοῦ κόσμου. Γεννήθηκε σάν ἀναζήτηση ἑνός χώρου, ἑνός ὀργάνου, ὅπου θά μπορούσαν: χριστιανική πίστη καί Νεοελληνικός Λόγος, Ἑλληνική Διανόηση νά συναντηθοῦνε, νά διαλεχθοῦνε καί νά συνεργασθοῦνε γιά τήν πνευματική πληρότητα καί ὠριμότητα τοῦ Λαοῦ μας»*.⁶⁷

⁶⁷ Σεβ. Μητρ. Κισάμου καί Σελίνου Εἰρηναίου (Γαλανάκη), «Οἱ σκοποὶ τῆς Ὁρθοδόξου

Στό ίδιο πνεῦμα, καί τηρώντας αὐτή τήν ἱερή πνευματική παρακαταθήκη τοῦ Εἰρηναίου, ὁ σημερινός Διευθυντής τῆς Ὁρθοδόξου Ἀκαδημίας Κρήτης, κ. Κωνσταντῖνος Β. Ζορμπᾶς σημειώνει, ἀνάμεσα σέ ἄλλα, ἐν εἴδει συμπεράσματος σέ μελέτη του γιά τίς ἐκκλησιαστικές διαστάσεις τοῦ ἔργου τῆς Ὁρθοδόξου Ἀκαδημίας Κρήτης: «Ἡ Ἐκκλησία ὀφείλει νά συνεχίσει, ἐν Ἀγίῳ Πνεύματι, τό διαλογικό ἔργο τῆς σωτηρίας τοῦ Χριστοῦ ἐντός τῆς Ἱστορίας. Ὁφείλει δηλαδή νά διαλέγεται μέ τόν κόσμο ὁλόκληρο. Καί τοῦτο, διότι ὁ διάλογος ἀποτελεῖ τήν πιά χαρακτηριστική ἔκφραση τοῦ ἀγαπητικοῦ ἥθους, τήν ἴδια τή μαρτυρία τοῦ πνεύματος τῆς χριστιανικῆς ἀγάπης καί καταλλαγῆς, ἐνῶ ἀπαραίτητη προϋπόθεσή του εἶναι ἡ μετάνοια, καθῶς βοηθᾷ στή γνωριμία καί στή συνάντηση μέ τόν «ἄλλο», στήν ὑπέρβαση τῆς ἄγνοιας, τῆς καχυποψίας καί τῆς μνησικακίας, στήν ἄρση τῶν παρεξηγήσεων, στήν ἀπό κοινοῦ συζήτηση τῶν νέων προκλήσεων. Ὁ «ἄλλος» νοεῖται ὡς ὅλον, ὡς συμπαρῶν τῆς εὐχαριστιακῆς σύναξης καί μέτοχος τοῦ κοινοῦ ποτηρίου ἢ ἀκόμη καί ὡς προσδοκώμενος μέτοχος. Οἱ παραπάνω, θεμελιώδους σημασίας, θεολογικές προϋποθέσεις, δέν ἀποτελοῦν ἀπλῶς θεωρητικές διατυπώσεις ἢ λεκτικές ἀκροβασίες, ἀλλά ἔχουν καίριες συνέπειες γιά τήν ἀποστολή, τή μαρτυρία καί τήν ἱστορική πορεία τῆς Ἐκκλησίας στό μεταβαλλόμενο κόσμο μας. Καί ὡς ἐκ τούτου καί τῆς ἴδιας τῆς Ἀκαδημίας».[...]⁶⁸

[...] Γιά ν' ἀντιληφθοῦμε τήν σπουδαιότητα τῆς διαρκοῦς ὁσμωσης τοῦ Ἑλληνισμοῦ μέ τήν Ὁρθοδοξία, τήν ὁποία κηρύσσει καί ὡς σκοπό ὑπηρετεῖ ἡ Ὁρθόδοξος Ἀκαδημία Κρήτης, ἀρκεῖ νά ταξιδέψουμε, γιά λίγο, πίσω στήν Ἱστορία καί νά θυμηθοῦμε ὅτι ὁ Χριστιανισμός ἀναπτύχθηκε ἀρχικά στό ἰουδαϊκό περιβάλλον καί πολύ σύντομα διαδόθηκε στόν ἑλληνορωμαϊκό κόσμο. Ἐγινε, ὅμως, καί γιά τίς δύο παραδόσεις, «σημεῖον ἀντιλεγόμενον».⁶⁹ Ἡ, ὅπως λέγει ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, «*Ἰουδαίοις μέν σκάνδαλον, Ἑλλήσι δέ μωρία*».⁷⁰ Καί ὅμως, ὁ Χριστιανισμός κατόρθωσε νά συνθέσει, κατά τρόπο θαυμαστό, αὐτές τίς δύο παραδόσεις καί, διά τοῦ ἔργου τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, νά διαδώσει μία διδασκαλία πού εἶναι λυτρωτική γιά τοὺς πιστοὺς Χριστιανούς, ἀλλ' ἀποτελεῖ καί ἓνα ἀνεκτίμητης ἀξίας πολιτιστικό, πνευματικό ἀγαθό γιά κάθε ἄνθρωπο πού μπορεῖ νά ἀναγνωρίσει τό σπου-

Ἀκαδημίας Κρήτης», στὸν ἐπετειακὸ τόμο «ΔΙΑΛΟΓΟΣ-ΔΙΑΚΟΝΙΑ-ΚΑΤΑΛΛΑΓΗ», Χανιά 2018, σελ. 12-16.

⁶⁸ Κωνσταντῖνος Β. Ζορμπᾶς, «Ἐκκλησιαστικές διαστάσεις τοῦ ἔργου τῆς Ὁρθοδόξου Ἀκαδημίας Κρήτης (ΟΑΚ)», στὸν ἐπετειακὸ τόμο «ΔΙΑΛΟΓΟΣ - ΔΙΑΚΟΝΙΑ - ΚΑΤΑΛΛΑΓΗ», Χανιά 2018, σελ. 217-247.

⁶⁹ Λουκ. 2,34.

⁷⁰ Α' Κορ. 1,23.

δαῖο καὶ τό ὑψηλό, ἀκόμη κι ἂν δέν θρησκεύει. Καί τοῦτο διότι τό αἰώνιο, μεγάλο μήνυμα τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἔγκειται στό ὅτι ὁ Θεός ἔγινε ἄνθρωπος, προσέλαβε τήν ἀνθρώπινη φύση, γιά νά μπορέσουμε νά συναντηθοῦμε μαζί Του, νά ἀναμορφώσουμε τήν ὑπαρξή μας καί νά πορευθοῦμε στή σωτηρία: «ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο καί ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν καί ἐθεασάμεθα τήν δόξαν Αὐτοῦ». ... Πλήρης χάριτος καί ἀληθείας»⁷¹. [...]

[...] Ἡ Ὁρθόδοξος Ἀκαδημία Κρήτης, διά τοῦ ἔργου της, συμμορφώνεται πλήρως πρός τίς ἀκόλουθες παραινέσεις τοῦ ἀποστόλου τῶν Ἐθνῶν Παύλου, τίς ὁποῖες μέ συνέπεια ὑπηρετεῖ: «Σὺ δέ, ὦ ἄνθρωπε τοῦ Θεοῦ, ... δίδωκε δικαιοσύνην, εὐσέβειαν, πίστιν, ἀγάπην, ὑπομονήν, πραότητα, ἀγωνίζου τόν καλόν ἀγῶνα τῆς πίστεως»⁷².

Ὑπερασπίζεται ἀδιαλείπτως καί μέ παρρησία τήν Ὁρθόδοξη Πίστη, ὀρθοτομοῦσα τόν λόγον τῆς Ἀληθείας, καί ὑπό τήν σκέπη τοῦ Πατριαρχείου μοχθεῖ ἀκαταπαύστως γιά τήν ὁμόνοια μεταξύ τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, γιά τήν ἀνάπτυξη τῶν ἐπαφῶν μέ τίς λοιπές Χριστιανικές Ὁμολογίες, γιά τήν διάδοση τοῦ Εὐαγγελικοῦ Μηνύματος καί τῆς Ὁρθόδοξης Μαρτυρίας σέ ὅλο τόν Κόσμο, ὥστε κάθε ἄνθρωπος νά γίνεи κοινωνός τοῦ χαρμόσυνου μηνύματος τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ: «Ὁ λαός ὁ καθημένος ἐν σκότεινι εἶδε φῶς μέγα, καί τοῖς καθημένοις ἐν χώρα καί σκιᾷ θανάτου φῶς ἀνέτειλεν αὐτοῖς»⁷³. Διότι, πράγματι, αὐτό εἶναι τό μήνυμα πού μπορεῖ νά φέρει τό φῶς τῆς ἐλπίδας στόν σύγχρονο, ταραγμένο κόσμο μας.

Λαμπρό ἐπιστέγασμα καί πλήρης δικαίωση αὐτῆς τῆς εἰλικρινοῦς, συστηματικῆς καί πνευματικῶς ἀγωνιώδους προσπάθειας γιά τήν ἀνάπτυξη διαλόγου μεταξύ τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, ἀποτέλεσε τό γεγονός ὅτι ἡ Ὁρθόδοξος Ἀκαδημία Κρήτης, σὰρξ ἐκ τῆς σαρκός καί σέμνωμα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, φιλοξένησε πρὶν ἀπό δύο χρόνια τήν Ἁγία καί Μεγάλη Σύνοδο τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας. Ἡ Πανορθόδοξη Σύνοδος συγκλήθηκε, ὅπως εἶχε σχεδιασθεῖ, ἀπό τίς 17 Ἰουνίου ἕως τίς 26 Ἰουνίου 2016, ἐδῶ, στήν Ὁρθόδοξο Ἀκαδημία Κρήτης, στό Κολυμβάρι Χανίων καί συμμετέσχαν σ' αὐτήν οἱ δέκα ἀπό τίς δεκατέσσερις αὐτόνομες Ὁρθόδοξες Ἐκκλησίες. Ὁφείλω δέ νά ἐπισημάνω ὅτι ἡ ἀπουσία ὀρισμένων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν κατὰ τήν ὥς ἄνω Σύνοδο δέν ὀφείλεται, κάθε ἄλλο, στό Πατριαρχεῖο τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀλλά σέ δικές τους σκοπιμότητες, ὡς πρός τίς ἀρνητικές ἐπιπτώσεις τῶν ὁποίων γιά τήν Ὁρθοδοξία πρέπει νά ἀναλάβουν τίς ἱστορικές τους εὐθύνες.

⁷¹ Ἰω. 1,14.

⁷² Α' Τιμ. 6,11.

⁷³ Ματθ. 4,16.

Ἐπιπροσθέτως, μέ εἰλικρίνεια καί διάκριση, ἡ Ὁρθόδοξος Ἀκαδημία Κρήτης ἐπικοινωνεῖ μέ προσωπικότητες ἀπό τούς χώρους τῆς Ἐπιστήμης καί τοῦ Πολιτισμοῦ, συμβάλλοντας μέ ὅλες τίς δυνάμεις της στήν οἰκοδόμησι ἑνός καλύτερου Κόσμου, καί κηρύττοντας μέ κάθε εὐκαιρία καί σέ κάθε χώρο τίς πανανθρώπινες ἀξίες τῆς Ὁρθοδοξίας. Αὐτό πού ἀξίζει ἐν προκειμένῳ νά τονισθεῖ εἶναι ὅτι τό Ἰδρυμά σας προωθεῖ τόν διάλογο ἀνάμεσα στήν Ὁρθοδοξία καί τήν Ἐπιστήμη, μέ ἀπόλυτο σεβασμό πρός τήν δεύτερη, ἀναζητώντας τήν συμπόρευση ἐκείνη πού θά μπορούσε νά φανεῖ ἡ πῶς εὐεργετική γιά τόν Ἄνθρωπο, στήν προσπάθειά του ν' αὐτοπραγματωθεῖ κατά τήν φύση του καί τόν προορισμό του.

Κλείνω, ἀναλογιζόμενος καί ἀναγνwrίζοντας, εἰλικρινῶς καί εὐθαρσῶς -ὅπως κάνει, ἄλλωστε, καί ἡ συντριπτική πλειοψηφία τοῦ Λαοῦ μας- τήν καθοριστική συμβολή τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας στούς μεγάλους Ἀγῶνες τοῦ Λαοῦ μας καί τοῦ ἔθνους μας. Συνακόλουθα δέ τήν καθοριστική συμβολή της στήν υπεράσπιση τῆς Ἱστορίας μας καί τῆς Πατρίδας μας.

Τό ἔθnikό, κυριολεκτικῶς, τοῦτο χρέος ὀφείλουμε νά τό ἐκπληρώνουμε μέ συνέπεια πολύ περισσότερο σήμερα, ἐνόψει τῶν μεγάλων προκλήσεων πού βρίσκονται μπροστά μας, καί οἱ ὁποῖες θά καθορίσουν, τελικῶς, τήν εὐόδωση τοῦ Ἱστορικοῦ μας προορισμοῦ.

Ἡ Ὁρθόδοξος Ἀκαδημία Κρήτης τό πράττει στό ἀκέραιο καί τῆς εἴμαστε ὅλοι οἱ Ἕλληνες εὐγνώμονες γι' αὐτό. Ἐχω αἴσθηση τοῦ καθήκοντός μου καί τῆς ἱστορικής μου εὐθύνης νά ὑποστηρίξω ὁλόψυχα καί μέ ὅλες μου τίς δυνάμεις τό λαμπρό ἔργο πού ἐπιτελεῖ.

Σᾶς εὐχαριστῶ.

Ἀντί᾽ Ἐπιλόγου

Χωρίς νά ἐπιθυμοῦμε νά μακρύνουμε περισσότερο τόν λόγο, ἐκφράζουμε μόνο τίς εὐχαριστίες μας στόν ἐν Τριάδι ἕνα Θεό, διότι θεωροῦμε, τό πλήρωμα τῆς Ἱερᾶς μας Μητροπόλεως Κισάμου καί Σελίνου, ιδιαίτερα καί περίσσεια εὐεργετημένους ἀπό τίς εὐλογητικές αὐτές ἱεραποδημίες τοῦ Οἰκουμενικοῦ μας Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου εἰς τίς Ἐπαρχίες τῆς Ἐκκλησιαστικῆς δικαιοδοσίας μας.

Ἡ ἱστορική ἀναδρομή πού παραθέσαμε στίς σειρές πού προηγήθηκαν, εἶναι σίγουρα πολύτιμη γιά τούς ἀναγνώστες τοῦ ἐπίσημου Δελτίου τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης «Ἀπόστολος Τίτος» καί ἐνδεικτική τῶν ἀρρήκτων δεσμών τῆς Μεγαλονήσου, καί ιδιαίτερα τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως τήν ὁποία, χάριτι Θεοῦ, διακονοῦμε, μέ τήν Πρωτόθρονο καί Πρωτεύθυνο Ἀρχιεπισκοπή Κωνσταντινουπόλεως. Πά ὅλους, ὅμως, ἐμᾶς πού βιώσαμε στίς καρδιές μας τά ἱστορικά καί ἀνεπανάληπτα γεγονότα αὐτά, τό παρόν

κείμενο δέν ἀποτελεῖ ἀπλά μιά «ἀναδρομή», ἀλλά τήν ἱστορική συνέχεια τοῦ Γένους καί τῆς Φυλῆς μας, τό πηδάλιο τῆς πνευματικῆς μας πορείας, τήν ἐμπειρία τῆς ἐνότητος καί τῆς ἀγάπης ἐν τῇ πίστει καί τῇ ἀληθείᾳ, ἡ ὁποία καίει ἄσβεστα γιά νά φωτίζει τό νοῦ καί νά θερμαίνει τίς ψυχές. Ἡ ἐνότητα αὐτή θεμελιώνεται εἰς τήν διμερή αὐτοσυνειδησία, ἀφ' ἑνός μὲν τοῦ Θεοκατάστατου Θεσμοῦ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ὡς Μητρός Ἐκκλησίας, ἀφ' ἑτέρου δέ τῆς Μητροπόλεώς μας ὡς πιστῆς καί ἀφοσιωμένης θυγατέρας Αὐτοῦ, ἐνῶ ἐκφράζεται οὐσιαστικά εἰς τήν μυστηριακή κοινωνία τῆς κλάσεως τοῦ Ἐνός Ἄρτου καί τῆς μετοχῆς τοῦ Ἐνός Ποτηρίου, τοῦ ζωοποιοῦ Σώματος καί τοῦ τιμίου Αἵματος τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ.

Ὁ «ἀναντικατάστατος» θεσμός τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου πλοηγεῖ νυχθημερόν τό σκάφος τῆς Ἐκκλησίας, σκέπει ὑπό τίς πτέρυγες Αὐτοῦ τίς τιμημένες ἀπό Αὐτό Ἐκκλησιαστικές Ἐπαρχίες του, νουθετεῖ, παιδαγωγεῖ καί μεριμνᾷ γι' αὐτές.

Ταπεινή εὐχή καί προσευχή μας εἶναι, μέ ἀφορμή τήν συμπλήρωση εὐκλεοῦς τριακονταετοῦς Πατριαρχίας τοῦ Παναγιωτάτου καί Θειοτάτου Οἰκουμενικοῦ ἡμῶν Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου, Κύριος ὁ Θεός νά χαρίζει υἰεῖα ἀκλινῇ εἰς τόν ἔμπειρο Οἰακοστρόφο τῆς Ἐκκλησίας μας, σοφία θεόπνευστη, κρίση διαυγή, δύναμη κραταιά, ἀδρεῖα περίπυστη καί θάρρος ἀπαράμιλλο, ὥστε νά πρωτοστατεῖ εἰς τόν μαρτυρικό, πλὴν ἔκπαγλο, Θρόνο τοῦ Φαναρίου γιά νά ἐμπνέει τόν σύγχρονο ἄνθρωπο, ὥστε νά ἀνακαλύπτει ἐκεῖνος διαρκῶς τήν μόνη Χριστοκεντρική ὁδὸ πρὸς σωτηρία, καί γιά νά διατρανώνει τά τιμαλφῇ τοῦ Γένους τῶν Ὁρθοδόξων, πού διασφαλίζουν τήν ἀληθινὴ καί μοναδικὴ ἀξία τοῦ ἀνθρώπου, ὡς θείας εἰκόνας.

Τέλος, ἐκφράζουμε τίς θερμὲς εὐχαριστίες μας πρὸς τήν ἐποπτεύουσα Συνοδικὴ Ἐπιτροπὴ Ἐκδόσεως τοῦ ἐπισήμου Δελτίου τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης «Ἀπόστολος Τίτος», καί ἰδιαίτερα τόν Σεβασμιώτατο Πρόεδρό της, Μητροπολίτη Ἀρκαλοχωρίου, Καστελλίου καί Βιάννου κ. Ἀνδρέα, γιά τήν ἱστορικὴ αὐτὴ δυνατότητα συμμετοχῆς εἰς τόν παρόντα ἐπετειακὸ Τόμο πού μᾶς προσέφερε.

**Μητροπολίτης
Κισιάμου καί Σελίνου
Ἀμφιλόχιος**

**Τριάντα χρόνια εὐκλεοῦς καὶ τετιμημένης Πατριαρχίας
τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου
κ.κ. Βαρθολομαίου**

τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Ἱεραπύτνης καὶ Σητείας
κ. Κυρίλλου

Χάριτι καὶ εὐδοκίᾳ τοῦ Δωρεοδότου ἐν Τριάδι Θεοῦ συμπληρώνονται φέτος, στίς 22 Ὀκτωβρίου τρέχ. ἔτους, τριάντα (30) χρόνια εὐκλεοῦς καὶ τετιμημένης Πατριαρχίας καθὼς καὶ σαράντα ὀκτώ (48) ἔτη Ἀρχιερωσύνης καὶ ἐξήντα (60) χρόνια Ἱερωσύνης, τοῦ ἀπὸ Γέροντος Χαλκηδόνος Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου τοῦ Α΄, ἀφοῦ στίς 13.8.1961 χειροτονήθηκε Διάκονος ἀπὸ τὸν τότε Μητροπολίτη Ἰμβρου καὶ Τενέδου καὶ Γέροντά του Μελίτωνα, τό ἔτος 1973 ἐλεξέγη Μητροπολίτης Φιλαδελφείας, τό 1990 προήχθη σέ Μητροπολίτη Γέροντα Χαλκηδόνος καὶ στίς 22.10.1991 ἐξελέγη παμψηφεί ἀπὸ τὴν Ἁγία καὶ Ἱερά Σύνοδο τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ὡς ὁ 270ός Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ρώμης καὶ Οἰκουμενικός Πατριάρχης τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας.

Ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος μέ τίς πανανθρώπινες δράσεις καὶ πρωτοβουλίες του ἐπιβεβαίωσε τὴν ἀποστολική ἀξία, τὴν αἴγλη καὶ τὸ κῦρος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου καὶ κατέστησε σαφές ὅτι ἡ Ἐκκλησία τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἔχοντας τὴν κανονικὴ πατριαρχικὴ δικαιοδοσία τῆς ὡς Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, δέν εἶναι μία ἐθνοφυλετικὴ-κρατικὴ Ἐκκλησία, ὅπως ἄλλες στά Βαλκάνια, ἀλλὰ ἐνσαρκώνει τὸ οἰκουμενικὸ καὶ πανανθρώπινο πνεῦμα τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, κατὰ τὸ ἀγιογραφικὸ χωρίο «ἐποίησέ τε ἐξ ἑνός αἵματος πᾶν ἔθνος ἀνθρώπων» (Πράξ. 17,26), καὶ ἀποτελεῖ τὴ γέφυρα μεταξὺ τῶν Χριστιανῶν ἀνάμεσα στὴ Δύση καὶ τὴν Ἀνατολή.

Ἀπὸ τὴν πρώτη ἡμέρα πού ἀνῆλθε στὸν Ἀποστολικό, Πατριαρχικὸ καὶ Οἰκουμενικὸ Θρόνο τῆς Ἑσταυρωμένης καὶ Μαρτυρικῆς Πρωτοθρόνου Ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος ἀγωνίσθηκε γιὰ τὴν οἰκουμενικὴ ἀποστολὴ τῆς πρωτόθρονης Ἐκκλησίας καὶ γιὰ τὴν ἐπίλυση ζητημάτων λειτουργίας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ παραδοσιακῶν τόπων χριστιανικῆς λατρείας στὴν Τουρκία, καθὼς καὶ γιὰ τὴν ἐπαναλειτουργία τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τῆς Χάλκης. Εἰδικότερα, σημαντικὸ γεγονός στὴ τριακονταετία αὐτὴ εἶναι ἡ καθιέρωση τῆς τέλεσης Θείων Λειτουργιῶν στὴν Καππαδοκία καὶ σέ ἄλλες

«ἐσβεσμένους λυχνίας» στή Μικρά Ἀσία καί τήν Ἀνατολική Θράκη, σέ ναοούς καί σέ ἱερούς τόπους, παλαιῶν Μικρασιατικῶν Μητροπόλεων, μέ ἀποκορύφωμα τήν τέλεση Πατριαρχικῆς Θείας Λειτουργίας κατά τήν πανήγυρη τῆς ἱστορικῆς Ἱερᾶς Μονῆς Παναγίας Σουμελά. Ἀκόμη ἐπὶ τῆς εὐκλεοῦς Πατριαρχίας τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου ἀνακαινίσθηκαν πολλοί ναοί καί ἄλλοι ἀνακαινίζονται, διασώζοντας ἔτσι τήν πνευματική καί πολιτιστική κληρονομιά τῆς Πόλης τῶν πόλεων.

Μέ ἀλλεπάλληλες Πατριαρχικές Θείες Λειτουργίες καί Χοροστασίες -περισσότερες ἀπό κάθε ἄλλο Πατριάρχη- τηρήθηκε ἡ καθημερινή λειτουργική εὐταξία καί ἱεροπρέπεια στόν Πάνσεπτο Πατριαρχικό Ναό. Ἐπίσης καθιέρωσε τήν ἐκ περιτροπῆς μετοχή τῶν Σεβ. Ἀρχιεπισκόπων καί Μητροπολιτῶν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου ὡς Συνοδικῶν Ἀρχιερέων στήν Ἁγία καί Ἱερά Σύνοδο τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Ἐπιπλέον, ὡς βαθύς γνώστης τῶν ἐκκλησιαστικῶν θεμάτων καί ὡς διδάκτορας στό Κανονικό Δίκαιο μέ θέμα τῆς διατριβῆς: *«Περί τήν κωδικοποίησιν τῶν ἱερῶν κανόνων καί τῶν κανονικῶν Διατάξεων ἐν τῇ Ὁρθόδοξῇ Ἐκκλησίᾳ»*, ἀντιμετώπισε ἐπιτυχῶς μεῖζονα ἐκκλησιαστικά ζητήματα τάξεως στούς κόλπους τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ὅπως τό Βουλγαρικό Σχίσμα καί τό Οὐκρανικό ζήτημα. Τό μέγιστο ὅμως ἐπίτευγμα τῆς τετιμημένης Πατριαρχίας του εἶναι ἡ προώθηση τῆς συνεννόησης καί τῆς ἐνότητος τῶν κατά τόπους Πατριαρχικῶν καί Αὐτοκέφαλων (ἐθνικῶν) Ὁρθόδοξων Ἐκκλησιῶν μέ ἀποκορύφωμα τή διοργάνωση καί διεξαγωγή τῆς Ἁγίας καί Μεγάλης Συνόδου (Ιούνιος 2016) στήν Κρήτη.

Ὁ χαρισματικός, εὐρυμαθής καί γλωσσομαθής Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος ὁμιλώντας ἐπτά γλῶσσες (ἐλληνικά, τουρκικά, ἀγγλικά, γαλλικά, γερμανικά, ἰταλικά καί λατινικά) ἐπικοινωνήσε μέ δεκάδες ἡγέτες, θρησκευτικούς καί πολιτικούς, ἀκαδημαϊκοὺς καί διπλωμάτες, ἐπώνυμους καί ἀνώνυμους ἀνά τόν κόσμον. Ὁ Προκαθήμενος τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ἀνακηρύχθηκε ἀπό διάφορα, ἀνά τόν κόσμον, Πανεπιστήμια Ἐπίτιμος Διδάκτορας σέ ἔνδειξη τιμῆς καί ἀναγνώρισης τῆς προσφορᾶς του. Ἐπίσης τιμήθηκε μέ ἀνώτατες διακρίσεις ἀπό Ἀρχηγούς Κρατῶν καί τά κοινοβούλια τους, ὅπως μέ τό χρυσό μετάλλιο τοῦ Κογκρέσου τῶν Η.Π.Α. Ἡ ἀπλότητα καί ἡ ἀμεσότητα του γίνεται αἰσθητή ἀπό τοὺς πάντες, καθὼς διαλέγεται μέ ἀπλότητα μικροῦ παιδιοῦ, ὡς φίλος πρὸς φίλον. Εἶναι ὄντως ὁ πατήρ τῶν πατέρων καί παιδαγωγός πάντων εἰς Χριστόν, καθὼς ἔχει τήν παιδευτική ἱκανότητα μέσῳ τοῦ προσωπικοῦ του βιώματος νά μεταδίδει τόν γνήσιο ὀρθόδοξο φρόνημα καί νά διαπαιδαγωγεῖ ἐκκλησιαστικά τοὺς νέους κληρικούς τῆς Πατριαρχικῆς Αὐλῆς μεταλαμπαδεύοντας τό ἀπαράμιλλο φαναριώτικο ἥθος ἀλλά καί τό γνήσιο ἐκκλησιαστικό φρό-

νημα τῆς Μητρὸς Ἁγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας ὡς ἀπόφοιτος τῆς Γεραρᾶς Σχολῆς τῆς Χάλκης.

Μία ἀπὸ τίς μεγαλύτερες ἀγωνίες καὶ προτεραιότητες τοῦ σημερινοῦ Πατριάρχου τοῦ Γένους, κατὰ τὴ διάρκεια τῆς τριακονταετοῦς Πατριαρχικῆς διακονίας του, ἀναμπίβολα ἦταν ἡ εὐαίσθητοποίηση κάθε ἀνθρώπου καλῆς θελήσεως γιὰ τὴν προστασία τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος καὶ τὴν καλλιέργεια οἰκολογικῆς συνειδήσεως. Μὲ μιά σειρά προσωπικῶν του πρωτοβουλιῶν καὶ δράσεων ἐπέδειξε ἰδιαίτερη μέριμνα γιὰ τὴν ἀποσώβηση τῆς καταστροφικῆς ἐπιβάρυνσης τοῦ περιβάλλοντος, συγκαλώντας κάθε καλοκαίρι οἰκολογικά σεμινάρια στοὺς χώρους τῆς Ἱερᾶς Πατριαρχικῆς καὶ Σταυροπηγιακῆς Μονῆς Ἁγίας Τριάδος τῆς Χάλκης, ὅπου στεγαζόταν ἡ περιώνυμη Θεολογικὴ Σχολή, καὶ Διεθνῇ Οἰκολογικά Συμπόσια ἐν πλῶ, σέ Ἀδριατική, Αἰγαῖο, Βαλτική, Μαύρη Θάλασσα, Δούναβη καὶ Ἀμαζόνιο.

Ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος ἀναγνωρίζεται παγκοσμίως ὡς ὁ «Πράσινος Πατριάρχης» καὶ ὡς μιά ἡγετικὴ προσωπικότητα στὸν ἀγώνα γιὰ τὴν ἀποτροπὴ τῆς οἰκολογικῆς καταστροφῆς, πού ἔμπρακτα ἐμπνεύει στὴν παγκόσμια κοινότητα τὴν ἀγάπη καὶ τὸ σεβασμὸ τοῦ περιβάλλοντος, «ἐμβύου καὶ μὴ, ὀργανικοῦ καὶ ἀνοργάνου». Ὁ Πατριάρχης τοῦ Γένους ἐξέφρασε τὴ θέση ὅτι: *«ἀπαιτεῖται πολὺπλευρος κινητοποίησης, σύγκλισης, συμπόρευσης, σύμπραξης. Εἶναι ἀδιανόητον, ἡ ἀνθρωπότης νὰ γνωρίζῃ τὴν σοβαρότητα τοῦ προβλήματος καὶ νὰ συνεχίζῃ νὰ συμπεριφέρεται ὡς νὰ μὴ ἐγνώριζεν».*

Ὅλες οἱ περιβαλλοντικές πρωτοβουλίες τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας (οἰκολογικά συνέδρια καὶ συμπόσια, ἡμερίδες, ὁμιλίες, ἐγκύκλιοι, παρεμβάσεις κ.τ.λ.), στόχο εἶχαν τὴ μετάδοση τοῦ μηνύματος σέ ὑπευθύνους κυβερνήτες καὶ σέ εὐαίσθητους πολίτες ὅλου τοῦ κόσμου *«ὅτι εἴμαστε οἰκονόμοι καὶ ὄχι ιδιοκτῆται καὶ κατεξουσιασताί τῆς δημιουργίας, τὴν ὁποία χρωστοῦμε νὰ ἀντιμετωπίζουμε εὐχαριστηριακῶς καὶ ὄχι καταναλωτικῶς, στοχαζόμενοι ὑπεύθυνα ὅλους τοὺς συγκατοίκους μας ἐπάνω στὴ γῆ, ἀνθρώπους ζῶα, πουλιά, μέ τίς ἀνάγκες των καὶ μάλιστα ὄχι μόνο τοὺς συγχρόνους μας, ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς πού θὰ ἀκολουθήσουν στοὺς προσεχεῖς αἰῶνες καὶ χιλιετίες μέχρι τῆς συντελείας».* Οἱ οἰκολογικὲς πρωτοβουλίες τοῦ Πατριάρχου μας ἐδράζονται στὴ διδασκαλία τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ Θεολογίας γιὰ τὴ Δημιουργία, κατὰ τὴν ὁποία ὁ ἀνθρώπος εἶναι ὁ ἱερεὺς τῆς κτίσεως, πού ὁ Θεὸς τὸν ἔθεσε στὸν Παράδεισο μέ τὴν ἐντολή *«ἐργάζεσθαι αὐτόν καὶ φυλάττειν»* (Γεν.2,15), διδοντάς του παράλληλα τὴν ἐξουσία νὰ δώσει αὐτὸς τὸ ὄνομα, σέ κάθε ζῶο, σέ κάθε πτηνὸ, σέ κάθε ἐνάλιο δημιούργημα.

Ἐπιπλέον, ὑπὸ τὴν πνευματικὴ αἰγίδα καὶ μέ τὴν πατρικὴ εὐλογία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου διοργανώθηκαν δύο παγκό-

σμία Συνέδρια Ὁρθόδοξου Νεολαίας, πού ἔλαβαν χώρα στήν Κων/πολη, ἀπό 18 ἕως 25 Ἰουνίου 2000, μέ θέμα «Οἱ νέοι στήν Ἐκκλησία τῆς τρίτης χιλιετίας», καί ἀπό 11 ἕως 16 Ἰουλίου 2007 μέ θέμα «Μέλη τῆς Ἐκκλησίας-Πολίτες τοῦ κόσμου». Στά παγκόσμια αὐτά συνέδρια, πού ἔλαβαν μέρος ἑκατοντάδες νέοι καί νέες ἀπό τίς ἀνά τόν κόσμο Ἐπαρχίες τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, τίς ἀδελφές Ὁρθόδοξες Ἐκκλησίες καί τίς ἄλλες Χριστιανικές Ἐκκλησίες καί Ὁμολογίες, ἀπό τίς Ὁρθόδοξες Θεολογικές Σχολές καί Ἀκαδημίες, ἀπό τούς Διεθνεῖς Ἐκκλησιαστικούς Ὁργανισμούς, τά Διεθνή Πολιτιστικά Ἰδρύματα καί τήν Ὁμογένεια τῆς Πόλεως, τέθηκαν τά σύγχρονα ζητήματα πού ἀπασχολοῦν τήν ἀπανταχοῦ τῆς γῆς Ὁρθόδοξη Νεότητα.

Τά τελευταῖα τριάντα χρόνια, ὑπό τήν πεφωτισμένη πηδαλιουχία τοῦ Παναγιωτάτου κ.κ. Βαρθολομαίου ἡ Μητέρα Ἐκκλησία τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἄσκησε μέ τόν καλύτερο δυνατό τρόπο μέσα στήν Ἐνωμένη Εὐρώπη τίς τρεῖς κανονικές δικαιοδοσίες της: Τήν κανονική παραδοσιακή πατριαρχική δικαιοδοσία, τήν κανονική ὑπερόρια δικαιοδοσία, τόσο ἱεραποστολική ὅσο στήν Ὁρθόδοξο Διασπορά, καί μία πατριαρχική δικαιοδοσία τοποτηρητείας, δηλ. ἀναπλήρωσης. Μετά τή δημιουργία, τό 1963, Πατριαρχικῶν Ἐξαρχιῶν (Μητροπόλεων) μέσα στά κράτη-μέλη τῆς Ἐνωμένης Εὐρώπης, τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο ἔγινε *ipso facto* ἡ πρώτη (Protoeclesia) Ὁρθόδοξη Εὐρωπαϊκή Ἐκκλησία. Ἡ Ἐκκλησία τῆς Κωνσταντινουπόλεως διατήρησε τή δικαιοδοσία της καί «εἰς τά βαρβαρικά ἔθνη», δηλ. στίς χριστιανικές κοινότητες τῆς Διασποράς, σύμφωνα μέ τόν 28^ο κανόνα τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ἀλλά καί τό δικαίωμα τοῦ ἐκκλήτου. Ἀσκήθηκε ἡ «προληπτική διακονία» τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, πού ἀναγνωρίσθηκε διαχρονικά ἀπό ὅλες τίς ἄλλες Ὁρθόδοξες τοπικές Ἐκκλησίες, τόσο τίς Πατριαρχικές ὅσο καί τίς Αὐτοκέφαλες, καθὼς καί τό «προδικαιοδοσιακό του δικαίωμα», τό ὁποῖο ἀποτελεῖ μέρος τῆς πρωταρχικῆς του ἐκκλησιαστικῆς εὐθύνης. Αὐτό τό πρωτεῖο τῆς προληπτικῆς διακονίας, δέν εἶναι πρωτεῖο καί ἡγεμονίας στούς κόλπους τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας, ἀλλά ἀποτελεῖ τό κανονικό δικαίωμα νά ἐνεργεῖ ὡς ὄργανο συντονισμοῦ, ἐνότητος καί ὑλοποίησης τῆς κοινῆς θέλησης τοῦ συνόλου τῶν Ὁρθόδοξων τοπικῶν Ἐκκλησιῶν καί νά λαμβάνει πρωτοβουλίες πού ἐγγυῶνται τήν ἐνότητά τους.

Ἐπιπλέον, ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος, ἔχοντας τήν ιδιότητα τοῦ ἀντιπροσωπευτικοῦ διαλεγόμενου φορέα (*interlocuteur*) γιά τήν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία, ἐκπροσώπησε τήν Ὁρθόδοξία στήν Ἐνωμένη Εὐρώπη καί ἄλλους Διεθνεῖς Ὁργανισμούς, λόγῳ τῆς δικαιοδοσιακῆς του προτεραιότητος πού προκύπτει ἀπό τά πρεσβεῖα τιμῆς καί τήν τάξη τῶν ἐκκλησιαστικῶν διπτύχων, ἐνώπιον τῶν Εὐρωπαϊκῶν ὀργάνων. Ἡ ἐθιμική

καί ιστορική πράξη καθώς καί ἡ πρόσφατη ιδιότητα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ὡς διαλεγόμενου φορέα γιά τήν Εὐρωπαϊκή Ἑνωσι εἶναι σεβαστές ἀπό ὅλους. Τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο Κωνσταντινουπόλεως ἔχει ἑδαφική δικαιοδοσία πού κανονικά καί ἀστασίαστα ἀσκεῖ στό εὐρωπαϊκό ἔδαφος. Ἡ παρουσία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ἐπομένως, στήν Ἑνωμένη Εὐρώπη χαρακτηρίζεται ἀπό διττή ἔννοια: εἶναι τόσο γεωγραφική ὥσο καί δικαιοδοσιακή. Τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο ἀσκεῖ τήν πατριαρχική δικαιοδοσία στούς Ὁρθοδόξους τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης (Μητροπόλεις-Πατριαρχικές Ἐξαρχίες στήν Εὐρώπη), δικαιοδοσία (τοποτηρητείας) πού παραμένει ἐξίσου ἄμεση καί πού προέρχεται ἀπό κανονική μεταβίβαση καί ἀπό κανονική ἀναπλήρωση κανονικῶν δικαιωμάτων ἀπό τόν Ρώμη στόν Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ρώμης καί Οἰκουμενικό Πατριάρχη.

Ἐξάλλου, σέ ἐπίπεδο εὐρωπαϊκό κοινοτικό, ἡ ἐπισημότερη ὑποδοχή πού πραγματοποιήθηκε ἀπό τίς ἀρχές τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἑνώσεως στόν Οἰκουμενικό Πατριάρχη κ.κ. Βαρθολομαῖο στό Εὐρωπαϊκό Κοινοβούλιο στό Στρασβούργο (Ἀπρίλιος 1994) καί στήν Εὐρωπαϊκή Ἐπιτροπή στίς Βρυξέλλες (Νοέμβριος 1994) φανερώνει ἔκδηλα ὅτι ἔγινε ἀποδεκτός ὡς ὁ ἀντιπροσωπευτικός διαλεγόμενος φορέας γιά τήν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία μέσα στόν εὐρύτερο καί ἐνιαῖο γεωπολιτικό χῶρο τῆς Ἑνωμένης Εὐρώπης. Ὅπως εἶχε τονίσει ὁ Πρόεδρος τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Συμβουλίου Egon Klerch «*μέ τήν ἐμπνευσμένη ὁμιλία του, ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης ἔδειξε τόν δρόμο γιά τήν εἰρήνη καί τή συμφιλίωση τῶν λαῶν ἀλλά καί τήν ἀλληλεγγύη πού πρέπει νά ἐκδηλώνεται πρὸς κάθε κατεύθυνση*».

Συμμετεῖχε στόν διαθρησκευτικό διάλογο καί σημαντικό γεγονός ἦταν ἡ διοργάνωση, μέ πρωτοβουλία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καί τῆς ὁργάνωσης «*Appeal of Conscience Foundation*», ἡ ὁποία ἐδρεύει στή Νέα Ὑόρκη, διαθρησκευτικοῦ συνεδρίου μέ θέμα: «*Εἰρήνη καί Θρησκευτική ἀνοχή*». Σκοπός τοῦ συνεδρίου, πού συνήλθε στήν Κωνσταντινούπολη τόν Φεβρουάριο τοῦ 1994, ἦταν νά δηλωθεῖ ἡ θέληση τῶν τριῶν μονοθεϊστικῶν θρησκειῶν -Χριστιανισμοῦ, Ἰουδαϊσμοῦ καί Μουσουλμανισμοῦ- νά συνεργασθοῦν γιά τήν ἐπικράτηση τῆς εἰρήνης, σύμφωνα μέ τό κοινό κείμενο τοῦ συνεδρίου μέ τίτλο «*Διακήρυξη τοῦ Βοσπόρου*». Κατά τίς ἐπισκέψεις του στίς χώρες μέ μουσουλμανική πλειοψηφία ὁ Πατριάρχης τόνισε στούς θρησκευτικούς ἡγέτες τους, ὅτι τόσο ἡ Ὁρθοδοξία ὥσο καί τό Ἰσλάμ δίνουν ἰδιαίτερη ἔμφαση στήν εὐσέβεια, τή φιλανθρωπία, τή δικαιοσύνη, τήν τιμιότητα, τήν ἐλεημοσύνη, τή φιλοξενία καί κατευθύνουν τοὺς πιστοὺς τους πρὸς τὰ ὑψηλότερα πανανθρώπινα ἰδανικά. Κατά τόν Πατριάρχη τοῦ Γένους μας «*ὁ θρησκευτικός φανατισμός, ἀπ' ὅπου κι ἂν προέρχεται, εἶναι ἡ χειρότερη μορφή φανατισμοῦ*», καί τὰ λόγια τοῦ Πατριάρχη βρῆκαν ἄμεση

ἀνταπόκριση ἀπό μέρους τῶν Μουσουλμάνων θρησκευτικῶν ἡγετῶν.

Τέλος, κατὰ τὴ διάρκεια τῆς τριακονταετοῦς Πατριαρχίας του, πέρα ἀπὸ τὴν ἐνότητα τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης ἐργάσθηκε γιὰ τὸν ἐν ἀγάπῃ καὶ ἀληθείᾳ διάλογο μὲ τοὺς ἑτεροδόξους, κατὰ τὴν αἴτηση πρὸς τὸν Θεὸ Πατέρα στὴν ἀρχιερατικὴ προσευχὴ τοῦ Κυρίου «*ἵνα πάντες ἐν ὧσι*» (Ιω. 17,21). Συγκεκριμένα ἐπισκέφθηκε τὸν Ἀρχιεπίσκοπο τοῦ Καντέρμπουρι, Goerge Carey, Προκαθήμενο τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας, τὴν ἔδρα τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου Ἐκκλησιῶν, στὴ Γενεύη, καὶ ἄλλες χριστιανικὲς Ἐκκλησίες καὶ Ὁμολογίες, ἐνῶ εἶχε σημαντικὲς καὶ ἐποικοδομητικὲς συναντήσεις μὲ ἀρχηγούς τῶν κρατῶν. Παντοῦ, ὅπου πῆγε ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος, ἀναγνωρίσθηκε ὡς «ὁ Πατριάρχης τῆς ἀγάπης», καθὼς ἦταν κήρυκας ἀγάπης, εἰρήνης, καταλλαγῆς καὶ συναδελφώσεως τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν λαῶν.

Κατακλείοντας, θὰ ἦταν παράλειψή μου νὰ μὴν ἀναφερθῶ καὶ στὴν ἰδιαίτερη ἀγάπῃ καὶ τὴν ἀνύστακτη μέριμνα τοῦ μακροβιότερου Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου στὴν ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία γιὰ τὴν ἐν Κρήτῃ ἡμιαυτόνομη Ὁρθόδοξο Ἐκκλησία, τὴν ἀγαπημένη θυγατέρα τῆς Μητρός Ἀγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας, τὴν ναυαρχίδα καὶ κορωνίδα τοῦ πατριαρχικοῦ στέμματος κατὰ τὴν προσφιλῇ του ἔκφραση, τὴν ὁποία κατὰ τὴν τριακονταετία τῆς τετιμημένης Πατριαρχίας του ἐπισκέφθηκε ἀρκετές φορές. Ὅπως εἶχε σημειώσει κατὰ τὴν πρώτη ἐπίσημη ἐπίσκεψή του στὴ Μεγαλόνησο τὸν Νοέμβριο τοῦ 1992 «*Ἡ πολυθαύμαστος Κρήτη εἶναι χώρα Ἁγίων. Ἀπὸ τῆς ιδρύσεως τῆς ἐνταῦθα Ἐκκλησίας ὑπὸ τοῦ Πρωτοκορυφαίου Ἀποστόλου Παύλου καὶ τοῦ συνέκδημου αὐτοῦ Τίτου, τοῦ καὶ πρώτου Ἐπισκόπου τῆς Νήσου, πλεῖστοι ὅσοι Ἅγιοι Ἱεράρχαι, παλαιοὶ καὶ νέοι Μάρτυρες Ὅσοιοι, πάσης τάξεως καὶ ἡλικίας οὐρανόφρονες ἄνθρωποι, ἡγίασαν τὴν Κρητικὴν γῆν καὶ ἐδόξασαν καὶ αἰδέσιμον ἐποίησαν τὸ ὄνομα αὐτῆς. Οἱ Ἅγιοι οὗτοι εἶναι τὸ μέγα καύχημα καὶ ὁ ἀδαπάνητος πλοῦτος αὐτῆς*».

Βαρθολομαίου τοῦ Παναγιωτάτου καὶ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου πολλὰ τὰ ἔτη!

Ἡ Α.Θ. Παναγιότης ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος, εὐλογῶν

Ἡ Α.Θ. Παναγιότης ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος, εἰς Ἡράκλειον τό ἔτος 1992

Ἡ Α.Θ. Παναγιότης ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος,
εἰς τόν Ἱερόν Μητροπολιτικόν Ναόν Ἁγίου Μηνᾶ Ἡρακλείου, 1992.

Ἡ «σπασμένη» φωνή τοῦ Πατριάρχου ὡς ἡ δύναμη τοῦ μεγαλείου τῆς Ρωμοσύνης

τοῦ Θεοφ. Ἐπισκόπου Κνωσοῦ κ. Προδρόμου, Ἀρχιεπισκόπου
τῆς Ἱερᾶς Ἐπαρχιακῆς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης

Στή λογική τοῦ κόσμου τούτου καί τοῦ φρονήματός του, κάτι πού «σπάει» χάνει τή δύναμή του, καταστρέφεται, γίνεται ἀνενεργό, ἴσως καί ἄχρηστο πλέον. Κανένας πλέον δέν ἐπιθυμεῖ νά ἔχει κάτι «σπασμένο», κομματιασμένο καί ἀδύναμο, ἀπό τή φθορά τῆς συντριβῆς καί τῆς συνθλίψεως του. Καί εἶναι ἔτσι, σέ πράγματα τῆς καθημερινότητας ὑλικά, συναρμοσμένα μέ τή ζωή καί τή δράση τῶν ἀνθρώπων.

Εἶναι ὅμως καί φορές πού ὅταν κάτι «σπάει» μεγαλύνεται, καί ἀποκτᾷ ἄλλη ἀξία, ἰδιαίτερη, μοναδική, «ἀποκαλύπτεται» γιατί ἀκριβῶς αὕτη του ἡ ἔκφραση δηλώνει τή μυστική φθογγή τοῦ ἔσω κόσμου καί τοῦ ἄνω, τοῦ ὑπέρτατου. Καί τοῦτο τό «κάτι» δέν εἶναι ἄλλο ἀπό τή «φωνή» τοῦ ἀνθρώπου, πού ἀποτυπώνει καί ἐκφράζει, προσδιορίζει καί περιγράφει τά βιώματα καί τά αἰσθήματα τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς.

Πολλές φορές, δυσεξαρίθμητες, στίς σειρές τῶν τριῶν δεκαετιῶν τῆς Πατριαρχικῆς Διακονίας Του, αὐτῆς τῆς μοναδικῆς καί ὑπερέκτακτης δωρεᾶς τοῦ Θεοῦ στήν Ἁγία μας Ἐκκλησία, καί στόν Πάνσεπτο Οἰκουμενικό Θρόνο, ἀκούσαμε τόν Οἰκουμενικό μας Πατριάρχη κ.κ. ΒΑΡΘΟΛΟΜΑΙΟ, νά ἀπευθύνεται στό πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας, τήν Ἱεραρχία, τόν Ἱερό Κλήρο, τίς Μοναστικές Ἀδελφότητες καί τόν φιλογενῆ λαό τοῦ Θεοῦ. Νά ὁμιλεῖ σέ ἀκροατήρια ὅλων τῶν ἐπιπέδων. Στούς ἰσχυροῦς τῆς γῆς, σέ διάφορες γλῶσσες καί χώρες, στά μικρά παιδιά...

Χιλιάδες κείμενα καί σελίδες, ἐπίσημες ὁμιλίες καί Πατριαρχικές Ἀποδείξεις σέ ἑορτές, ἐπετείους, καί πολλές τοῦ βίου περιστάσεις, χαρές καί λύπες, Ἐκκλησιαστικές στιγμές καί γεγονότα ἱστορικά, στή ζωή καί τήν πορεία τῆς Μητέρας μας Ἐκκλησίας, ἐκφωνήθηκαν ἀπό τή στιβαρή καί καθαρή φωνή τοῦ Πρώτου πάντων τῶν Ὁρθοδόξων, τοῦ Αὐθέντου καί Δεσπότη μας, τοῦ Οἰκουμενικοῦ στόν Θρόνο καί τήν Ἀξία, τοῦ Πατρός καί Πατριάρχου τοῦ Γένου μας, ΒΑΡΘΟΛΟΜΑΙΟΥ τοῦ Ἱμβρίου καί Ἱμβριολάτρη.

Πολλές φορές, καί πιά συχνά στά τελευταῖα χρόνια, ἀκούσαμε μέ συγκίνηση ἱερή νά «σπάει» ἡ φωνή τοῦ Πατριάρχου.... Νά ἀφήνει τή διφθέρα, νά ἐκδιπλώνει τῆς ψυχῆς τό περίσεμνο εἰλητάριο, νά συναρμολογεῖ τούς φθόγγους μέ τά δάκρυα, σάν ἓνα μυροβόλο φυλακτό τῆς Πονεμένης Ρω-

μιωσύνης. Ἐκείνης τῆς Ρωμισύνης, πού ὁ βουβός της πόνο ἐγίνε τραγουδί, ἄσμα, δάκρυ καί προσευχή κραυγάζουσα, μέσα στόν πόνο καί τόν πόθο τῆς σιγῆς...

«Σπάει» ἡ φωνή τοῦ Πατριάρχου, σέ πολλές καί διάφορες περιστάσεις καί συνθήκες, ὡς ἓνα ἐκχείλισμα κάθε φορά συναισθημάτων ἱερῶν καί βιωμάτων, ἐναλλαγῆς τῆς προσευχῆς καί τῆς σιωπῆς, ἀντανακλάσεως τῶν ἐδῶ καί τῶν ἐπέκεινα...

«Σπάει» ἡ φωνή, σάν μιᾶ γιά τήν Ἰμβρο τήν ἀγαπημένη, πιστή καί τιμημένη γενέτειρα, τοῦ Πρώτου τῶν Πανορθόδοξων... Ἐκεῖ πού σάν πηγαίνει, συχνά πυκνά, χωρίς νά ἔχει ξεχάσει τό δρόμο τῆς ἐπιστροφῆς, ξαναγίνεται παιδί, ξαναγιεννιέται, ἀναγεννᾶται στά χῶματα τῆς γενέτειρας. Μιᾶ γιά τά σοκάκια της, τοὺς Ἁγίου Θεοδώρους, τά χωριά, τά ξωκκλήσια, τοὺς ἀνθρώπους της, τοὺς Ἰμβρίους καί τοὺς Ἰμβριολάτρες, τοὺς μακαριστοὺς γεννήτορες καί τοὺς κατά σάρκα καί πνεῦμα οἰκείους, ἐκείνους πού μένουν καί κρατοῦν γερά, στά ἀδάμαστα κύματα τῶν ἀνθρωπίνων ἀμφιβόλων πραγμάτων καί δέν ἀφήνουν νά σβῆσει ἡ φλόγα τῆς πίστεως, τό ἄναμμα τοῦ καντηλιοῦ, πού τρισαγιάζουν ὅσους ἔφυγαν γιά τά ἀφθάρτα καί αἰώνια καί ἐνθαρρύνουν ὅσους ταπεινά, φυλάττουν «Θερμοπύλες» τοῦ χρέους μή κινοῦντες....

«Σπάει» ἡ φωνή σάν γίνεται καί πάλι παιδί, στά πατρογονικά Του, μέ μνημες καί ἀνάμνησες αἰώνιες, κενωτικές κάθε φορά, σάν νά ἔναι ἡ πρώτη, μέ λογισμό καί μ' ὄνειρο....

Δέν εἶναι ἀδυναμία τελικά ἓνας Μεγάλος νά λυγίζει.... μά εἶναι δύναμη μεγαλωσύνης κενωτικῆς, Ἐκεῖνος στά τρίςβαθα τῆς ψυχῆς Του, εὐχελικά νά εἰσέρχεται στά ἐνδότερα τοῦ σάρκινου καταπετάσματος, σέ στιγμές μοναδικές καί ἀνεπανάληπτες, σέ ὥρες προσευχῆς μυστικῆς καί ἀπαυγασμάτων ἄλλης βιοτῆς τῆς αἰωνίου, ὡς τήν κατέχει λυτρωτικά ἡ Ρωμισύνη καί τό Γένος. Δέν τήν φοβᾶται τῇ σιγῇ ἡ Ὁρθοδοξία! Στό πρόσωπο τῆς Πάνσεμνης Μητέρας Θεοτόκου τό ἀρχαγγελικό προσφώνημα «πληρώνει» τήν ἀξία τῆς προσευχητικῆς σιγῆς, λέγοντας «χαῖρε σιγῆς δεομένων πίστις».

Σέ τούτη τῇ φωνῇ, τῇ «σπασμένη» ἐν δυνάμει ψυχῆς καί καρδίας, ταπεινά ὑποκλίνομαι καί θέλω νά «χαθῶ» στό ἄγγιγμά της, μέ σέβας νά τήν «θωπεύσω», μήν τῆς χαλάσω τῇ σιγῇ καί τήν «προσβάλω», μέ παύση ἡσυχίας ἀνεπίδεκτη....

Σέ τούτη τῇ φωνῇ τοῦ Πατριάρχου πού μεγαλύνεται στήν «ἀδυναμία» τῆς ἔκφρασής της, ὡς ἓνα καταστάλαγμα καί ἐκχείλισμα μιᾶς «παιδικῆς» καί ἀπροσκύνητης ψυχῆς, πού ξέρει νά κραυγάζει στή σιγή της καί νά ὑψώνεται στήν ἄκρα ταπείνωσή της...

Σέ τούτη τῇ φωνῇ, τῇ «σπασμένη», ἀλήθεια τό αἰσθάνομαι, συμπυκνώ-

νεται τό Φανάρι, ή Ρωμισούνη, τό Γένος μας! Σέ τούτη τή φωνή, πού εἶναι ή δύναμη τῆς σιγῶσας κραυγῆς μιᾶς ἀπροσκύνητης Ψυχῆς, δονεῖται ή ψυχή τῆς Ὁρθοδοξίας, πού γνωρίζει καλλιτέρα ἀπό ὅλους, ὅτι ή δύναμή Της εἶναι ὁ σταυρός Της! Ὁ Σταυρός πού δέν γνωρίζει ἀποκαθήλωση στή Σταυρωμένη Μεγάλη Ἐκκλησία, μέ τόν ἐκουσίως στό Σταυρό Παραμένοντα. Ὁ Σταυρός πού δέν ἔγινε «δοσοληψία» τοῦ ἀείποτε πειρασμικοῦ κινδύνου τοῦ «κατάβηθι ἀπό τοῦ σταυροῦ»... Πόσο τό ἥθος τοῦτο τό δυσεὔρετο νοηματοδοτεῖ τήν Οἰκουμένη ὅλη, στά δύσκολα, παράξενα ἢ καί παράλογα τούτων τῶν χρόνων τῆς πανδημίας....

Σέ τούτη τή φωνή, σέ ὅλες τίς ἐκφάνσεις καί τίς ἐκφράσεις της, τή δυνατή, τήν καθαρή καί ἀπροσκύνητη, τήν κραυγάζουσα τά μεγαλεῖα τοῦ Θεοῦ, τήν κηρύττουσα ζωή καί ἀνάστασι, τή φωνή τοῦ Φαναρίου, τή φωνή τοῦ Πρώτου τῶν Πανορθοδόξων, στρέφεται σήμερα ὁ κόσμος, γιά νά ἀκούσει καί νά κατανοήσῃ, γιά νά ἀφουγκρασθεῖ ὄχι τά δεδομένα καί αὐτονόητα, ἀλλά τά αἰώνια καί ἄφθαρτα πού θέλουν ὅλους μας νά ἀναγάγουν «λίγο ψηλότερα»...

Ὁ Μέγας τῆς Ἐκκλησίας Ἀρχιερεὺς, Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστός, νά δυναμώνει τούτη τή φωνή τοῦ Πατρός καί Πατριάρχου μας, γιά νά ἀκούγεται θαλερή καί δυνατή στά πέρατα τῆς Οἰκουμένης, στό χρέος τοῦ Εὐαγγελισμοῦ τοῦ ἀτελεύτητου, γιά τή δόξα τῆς Ἐκκλησίας καί τοῦ Γένους! Καί σέ ὅλους μας, ἃς δίνει ὁ Κύριος «ἀκοή» γιά τήν τῶν Εὐαγγελικῶν λόγων κατανόηση, καί γιά τήν ὄραση τῶν ἀοράτων καί ἐπέκεινα κι ἀπ' τήν ἰσχνή φωνή τήν ὥρα τῆς ἄσβεστης ἐλπίδας...

Ἡ Α.Θ. Παναγιότης ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος, μετὰ τοῦ Σεβ. Ἀρχιεπισκόπου Κρήτης κ. Εἰρηναίου, τοῦ (νῦν) Σεβ. Μητροπολίτου Γέροντος Χαλκηδόνος κ. Ἐμμανουήλ καί τοῦ (νῦν) Πανοσιολ. Μ. Ἀρχidiaκόνου κ. Παΐσιου.

Πατριάρχης Βαρθολομαῖος, ὁ Ἀδευτέρωτος

τοῦ Θεοφιλ. Ἐπισκόπου Εὐμενείας κ. Εἰρηναίου

«...Ποτὲ στὴν Ἱστορία ἓνα μικρὸ στίγμα τοῦ γεωγραφικοῦ χάρτη
δὲν νοηματοδότησε τὸν παγκόσμιον πνευματικὸ χάρτη
ὅσο τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο...».

«...Πάντοτε οἱ διὰ Χριστὸν νεκροὶ κρίνουν μὲ τὴ ζωντάνια τους
ὅσους νομίζουν ὅτι εἶναι ζωντανοί...»

(Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Βαρθολομαῖος
ἀπὸ τὴν ἐξέδρα στὴν αὐλὴ τοῦ Πατριαρχείου
τὸ βράδυ τῆς Ἀνάστασης τοῦ 2010).

«Μικροὶ μὲν ἡμεῖς καὶ ἐλάχιστοι ἐν υἱοῖς· εὐχαριστεῖν δὲ πλουσίως οὐδὲν
κωλύει καὶ τοὺς μικροὺς» γράφει ὁ Θεολόγος Γρηγόριος καὶ αἰσθανόμενος
τὴ μικρότητά μου, λαμβάνω τὸ θάρρος, καθ' ὑπακοήν, νὰ χαράξω αὐτὲς τὶς
γραμμὲς, μὲ τὴν εὐκαιρίαν τῆς συμπλήρωσης 30 χρόνων πολυκάρπης καὶ
καλλικάρπης Πατριαρχείας τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως -
Νέας Ρώμης καὶ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου, τοῦ πρώτου
τοῦ Γένους καὶ ἀδευτέρωτου τῆς νέας χιλιετίας.

Ὅ,τι κι ἂν πείς, ὅσα κι ἂν γράψεις δὲ θὰ ἐπαρκέσουν γιὰ νὰ περιγράψεις
τὸν χαρισματικὸ ἡγέτη καὶ τὸν ἀκαταπόνητο ἀρχιθύτη τῆς Πρωτόθρονης
Ἐκκλησίας. Εἶναι ἐξαιρετικὰ δύσκολο ἐγχεῖρημα νὰ τολμήσεις νὰ ἀναλύσεις
λεπτομερῶς μία πολυσύνθετη, πολυεπίπεδη καὶ ἀνεξάντλητη προσωπικό-
τητα τοῦ μεγέθους τοῦ Πατριάρχου Βαρθολομαίου ἢ νὰ ἐπιχειρήσεις νὰ
ἀποτιμήσεις τὸ ἔργο του στὰ 30 χρόνια πηδαλιουχίας του στὸν Οἰκουμενικὸ
Θρόνο. Μόνο ὡς θαῦμα θὰ μπορούσε νὰ χαρακτηριστεῖ ὅ,τι χάριτι Χριστοῦ
κατορθώθηκε καὶ ἐπιτεύχθηκε μὲ τὴ δική του ἔμπνευση καὶ ὑπομονή.

Σὲ μία ἐποχὴ ποὺ βασιλεύει ἡ προκλητικὴ σχετικότητα καὶ ἡ ἀπογοη-
τευτικὴ μετριότητα, τὸ πρόσωπο τοῦ Πατριάρχου Βαρθολομαίου πρόβαλε
ἀπὸ τὴν ἡμέρα τῆς ἐκλογῆς καὶ ἐνθρόνισής του σὰν μία ἀναλαμπὴ τῆς
ἀρχοντίας τῆς Ρωμοσύνης καὶ σὰν ἀπεσταλμένος προφήτης τῶν ἐσχάτων
χρόνων. «...Παραλαμβάνομεν ἀπὸ τῶν χειρῶν τοῦ μακαριστοῦ καὶ μεγάλου
ἐν Πατριάρχεις Δημητρίου τοῦ Α΄ τὸν σταυρὸν Ἀνδρέου τοῦ Πρωτοκλήτου,
εἰς συνέχισιν τῆς ἀνόδου εἰς τὸν Κρανίου Τόπον, εἰς συσταύρωσιν ἡμῶν τῷ
Κυρίῳ καὶ τῇ Αὐτῷ συσταυρωμένῃ Ἐκκλησίᾳ, εἰς συντήρησιν τοῦ φωτὸς τῆς
Ἀναστάσεως...» ἀνέφερε χαρακτηριστικὰ, κατὰ τὸν ἐνθρονιστὴριο λόγο του,
στὶς 2 Νοεμβρίου 1991.

Ἡ Θεία Πρόνοια τὸν προίκισε μὲ ὅλα ἐκεῖνα τὰ χαρίσματα ποὺ πρέπει

νά κοσμοῦν ἓναν ἡγέτη, ὁ ὁποῖος φέρει πάνω του τὴν ἱστορία ἑνὸς ὁλοκλήρου Γένους καὶ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας τὴν ἀποκεκαλυμμένη ἀλήθεια τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων. Συγχρόνως, αὐτός, ὅπως καὶ οἱ προκατόχοί του, φέρει καὶ περιφέρει στὴν ἱστορία τὰ στίγματα τοῦ Κυρίου καὶ τὴ «μωρία» τοῦ σταυροῦ Του, δηλαδὴ τὸν τύπο τῆς ἀναστάσεως, ὅχι τόσο ὡς κήρυγμα ὅσο ὡς βίωμα καὶ τρόπο ζωῆς ἀληθινῆς.

Φρονοῦμε ταπεινὰ ὅτι ὁ χαρισματικὸς ἡγέτης εἶναι ἐκεῖνος ποὺ ἐμπνέει, ποὺ δὲ διεκπεραιώνει ἀπλῶς ἓναν ρόλο, ἔστω καὶ μεγάλο, ἀλλὰ βάζει τὸν ἑαυτό του μὲ πάθος μέσα σ' αὐτόν.

Ὁ ἡγέτης δὲ δείχνει ἀπλῶς τὸν δρόμο ἀλλὰ τὸν περπατᾷ πρῶτος αὐτός. Εἶναι ἄνθρωπος μὲ ἀρχές, ποὺ τὸν διακρίνει ἡ ἠθικὴ καὶ πνευματικὴ ἀνδρεία, ἡ νηφάλια σύνεση, ἡ πνευματικὴ εὐγένεια καὶ εὐρυμάθεια, ἡ φιλοπονία καὶ ἐπιείκεια, ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡ ἀκεραιότητα, ἡ ἐντιμότητα καὶ ἡ αὐταπάρνηση, ἀλλὰ, γιὰ νὰ μὴν μακρηγορῶ, ἡγέτης εἶναι ἐκεῖνος ποὺ διαθέτει ἀρετὴ καί, προπάντων, ἀκλόνητη πίστη καὶ ἐμπιστοσύνη στὸν Θεό.

Τέλος, εἶναι ἐκεῖνος ποὺ βιώνει τὴν ἡγετικὴ θέση τοῦ ὅχι ναρκισσιστικά, ἀλλὰ ὡς δυνατότητα νὰ ὑπηρετήσῃ κάτι ποὺ τὸν ὑπερβαίνει, ὅπως, ἐν προκειμένῳ, εἶναι γιὰ τὸν Πατριάρχη τὸ μυστήριό τῆς Ἐκκλησίας, ἀκολουθώντας τὴν προσταγὴ τοῦ Κυρίου «ὅς ἐάν θέλῃ γενέσθαι μέγας ἐν ὑμῖν ἔσται ὑμῶν διάκονος» (Ματθ. 20,26).

Ἕνας τέτοιος ἡγέτης γεννᾶται καὶ γίνεται ὅταν ὑπάρξουν οἱ κατάλληλες συνθήκες. Τὸν σμιλεῦει ἡ γνώση τοῦ βάρους τῆς κληρονομίᾳς ποὺ φέρει, τὸ περιβάλλον στὸ ὁποῖο ἀνδρώνεται, τὰ πρόσωπα ποὺ τὸν παιδαγωγοῦν καὶ τὸν ἐμπνέουν.

Δὲν εἶναι μικρὸ πρᾶγμα νὰ βλέπει κάποιος τὸ φῶς τῆς ζωῆς σ' ἓνα νησί τοῦ Αἰγαίου, τὴν Ἰμβρο, ὑπὸ τὸ κράτος τῆς πραγματικότητας ποὺ διαμόρφωσε ἡ Συνθήκη τῆς Λωζάνης καὶ ἡ ἀδιαφορία τῆς Μητροπολιτικῆς Ἑλλάδας. Νὰ μεγαλώνει στὴν Πόλὴ τοῦ Κωνσταντίνου, νὰ φοιτᾷ στὸν λόφο τῆς Ἑλπίδας, στὴ Θεολογικὴ Σχολὴ τῆς Χάλκης, νὰ ζεῖ τὴν ἄδοξη δόξα τοῦ Φαναρίου, ὑπηρετώντας το. Μαζὶ μὲ αὐτά, νὰ βιώνει ἐμπόνως τὴ σταδιακὴ συρρίκνωση τῆς Ὁμογένειας, τὶς παράφορες ἀδικίες εἰς βάρος της, ὑπὸ τὴν ἔνοχη σιωπὴ καὶ ἀνοχὴ τόσο τοῦ ἐθνικοῦ κέντρου ὅσο καὶ τῶν ἰσχυρῶν τῆς γῆς. Καὶ παρὰ ταῦτα, τὰ ὀδυνηρά, νὰ ἐπιμένει, νὰ ὀνειρεύεται καὶ ὁραματίζεται, νὰ ἐλπίζει κατὰ τὴ ρῆση τοῦ Χρυσοστόμου ὅτι «*ἡ γὰρ πρὸς τὸν Θεὸν ἐλπίς πάντα μεταρρυνμίζει*», νὰ παραμένει ἐδραῖος καὶ ἀμετακίνητος στὰ πιστεύματά του, δεχόμενος ἀδιαμαρτύρητα τὸ πεπρωμένο του ποὺ δὲν εἶναι ἄλλο ἀπὸ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖο τοῦ κατέλειπαν οἱ προαπελθόντες καὶ οἱ αἰῶνες ποὺ προηγήθηκαν, ὡς παρακαταθήκη καὶ βαρυτίμητη κληρονομιά.

Αὐτὴ, ἡ βαρυτίμητη κληρονομιά, ξεπερνᾷ τὴν ἀνθρώπινη λογικὴ, βρί-

σκεται κρεμάμενη προκλητικά και παρακλητικά πάνω στο Σταυρό, πάντα δοξασμένη και θριαμβεύουσα, προσκαλώντας είτε ελεύθερα να την προσλάβει κανείς, είτε, αντίθετα, να την αφήσει κατά τον λόγο του Κυρίου «*ὅστις θέλει ὀπίσω μου ἔλθειν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν καὶ ἀράτω τὸν σταυρόν αὐτοῦ καὶ ἀκολουθήτω μοι*» (Μάρκ. 8, 34).

Νὰ ποῖο εἶναι λοιπὸν τὸ περιβόητο πρωτεῖο τῆς τιμῆς τοῦ Καθηγουμένου τοῦ Γένους· νὰ συσταυρώνεται μὲ τὸν Κύριο καὶ νὰ βαδίζει στὰ ἴχνη Του, νὰ ἔχει συνείδηση τῆς ἀποστολῆς καὶ τοῦ ρόλου του. Καὶ ὁ Πατριάρχης μας ἀπέδειξε ἐξ ἀρχῆς ὅτι διαθέτει στὸν ἀπόλυτο βαθμὸ αὐτὴ τὴ συνείδηση.

Ὑπάρχει μία φράση στὸν ἅγιο Μάξιμο τὸν Ὁμολογητὴ, «*τὰ φαινόμενα πάντα δεῖται σταυροῦ*», ποὺ ἐρμηνεύει ὅλο αὐτὸ τὸ μυστήριο τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἱστορίας τοῦ Πατριαρχείου καὶ τοῦ Πατριάρχου καὶ μόνο μέσα ἀπὸ αὐτὴ τὴν ἱστορικὴ ἐμπειρία τῆς σταυρικῆς αὐταπάρνησης, πέρα ἀπὸ τὰ φαινόμενα καὶ τὰ νοοῦμενα, μπορεῖς νὰ δεῖς τὴν ἀλήθεια καὶ νὰ ἀνακαλύψεις τὴν ἀληθινὴ διάσταση αὐτῆς τῆς κληρονομιάς καὶ τὴν ἀληθινὴ ταυτότητα τοῦ ἡγέτη-ποιμένα, στὴν ρωμαϊκὴ ἐκδοχὴ της.

«*Τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο*», ἀναφέρει ὁ καθηγητὴς Χρῆστος Γιανναρᾶς, «*εἶναι ἡ τελευταία σάρκωση αὐτῆς τῆς ἱστορικῆς αὐθυπέρβασης, τὸ τελευταῖο ὄρατὸ σημάδι τῆς ἱστορικῆς παρουσίας τοῦ Βυζαντίου. Τὸ Βυζάντιο εἶναι ὁ θρίαμβος τῆς Ἑλληνικῆς καθολικότητος, ἓνας θρίαμβος σταυρικός...*». «*Πᾶν αὐτό*», συνεχίζει ὁ καθηγητὴς Γιανναρᾶς, «*ὅσο ὁ Πατριάρχης καὶ τὸ Φανάρι θὰ ἐξακολουθεῖ νὰ ζεῖ στὶς διαστάσεις τοῦ Σταυροῦ... τότε, οὔτε ὁ Τοῦρκος, οὔτε ὁ Μόσκοβος οὔτε ἡ μυωπία τῶν ἑλλαδικῶν ἐπισκόπων δὲν μπορεῖ καὶ δὲ θὰ καταφέρει ποτὲ οὐσιαστικὰ νὰ τὸ βλάψει...*».

Αὐτὸ τὸ προνόμιο «*τοῦ γινῶναι τὴν ὁδόν*» τοῦ μαρτυρίου καὶ τῆς μαρτυρίας διακονεῖ μὲ ἀφοσίωση καὶ ὑποδειγματικὴ καρτερία, ποὺ σημαίνει ὑπακοή στὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, ὁ 270^{ος} Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Βαρθολομαῖος καὶ οἱ ἀρχιερεῖς τῆς πρωτόθρονης Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως, ἡ ὁποία ἐδρεύει ἐπὶ 1700 χρόνια στὴ Βασιλίδα τῶν πόλεων. Πορεύεται δὲ καὶ δίνει τὴ μαρτυρία τῆς Χριστοῦ πίστεως καὶ τῆς «*περὶ τῆς ἑαυτῆς ἐλπίδος*», «*διὰ δόξης καὶ ἀτιμίας, διὰ δυσφημίας καὶ εὐφημίας*», «*ἐν ὕβρεσιν, ἐν ἀνάγκαις, ἐν διωγμοῖς, ἐν στενοχωρίαις...*».

Τὸ Πατριαρχεῖο διακόνησε διαχρονικὰ αὐτὸ τὸ μυστήριο-προνόμιο τοῦ σταυροῦ, μὲ θυσιαστικὸ ἦθος, συνέπεια καὶ μαρτυρικὸ φρόνημα σὲ χρόνους δόξης καὶ μεγαλείου στὴ φυσικὴ ἔδρα του, στὸ Μέγα Μοναστήρι, δηλαδὴ στὴ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ τῆς Ἁγίας Σοφίας, ἀλλὰ καὶ σὲ καιροὺς χαλεπούς, μετὰ τὴν ἄλωση, καὶ ἀπὸ διαφοροετικούς Πάνσεπτους Ναοὺς, γιὰ νὰ καταπαύσει ὡς Κιβωτὸς τοῦ Γένους, καταστολισμένη μὲ τὰ αἵματα τῶν μαρτύρων Πατριαρχῶν της, τῶν ποιμένων καὶ τῶν τέκνων της, στὸν Κεράτιο

Κόλπο, στο τηλαυγές και ταπεινὸ Φανάρι καὶ ἀπὸ ἐκεῖ νὰ φωτίζει τὴν πορεία τῆς Ἐκκλησίας στὰ ἔσχατα καὶ νὰ ἐξακτινώνει στὴν οἰκουμένη τὸ αἰώνιο μήνυμα τοῦ Εὐαγγελίου, ὅτι ὁ θάνατος νικήθηκε θανάτῳ. Καὶ πάλι ἀπὸ τὸν ἴδιο τόπο, ποῦ ἔχει ὡς σύμβολο τῆς θυσίας καὶ τοῦ χρέους τὴν κλειστή πύλη τοῦ μαρτυρίου τοῦ Γρηγορίου τοῦ Ε΄, νὰ φροντίζει ὡς μητέρα φιλόστοργη «τὸ μικρὸν ποῖμνιον», «τὸ λεῖμμα τὸ κατ'ἐκλογὴν χάριτος» (Ρωμ. 11, 5) «ὡς εἰς μήτραν βαστάζουσα σπέρματα μελουσῶν γενεῶν».

Ὅμως, δὲν θὰ ἦταν αὐτὴ ἡ Μητέρα Ἐκκλησία ἂν ἀσπαζόταν καὶ ἀδιάκριτα ἀποδεχόταν τὶς προκλήσεις τῆς ἐγκόσμιας ἐξουσίας καὶ τῆς ἐφήμερης δόξας, ἂν ἀπαρνιόταν τὸν σταυρὸ τῆς καὶ τὸ χρέος τῆς θυσίας τῆς. Μία τέτοια ἐπιλογή δὲ θὰ ἦταν κατάφαση στὴ ζωὴ, ἀλλὰ «*συσχηματισμὸς τῷ αἰῶνι τούτῳ*». Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, ποῦ γεύτηκε τὴ λύτρωση, ὅταν ἦρθε ἀνάμεσά στοὺς Κορινθίους, γιὰ νὰ κηρύξει τὸ μυστήριον τοῦ Θεοῦ, γράφει χαρακτηριστικὰ ὅτι: «*ἦλθον οὐ καθ' ὑπεροχὴν λόγου ἢ σοφίας...*», «*...οὐ γὰρ ἔκρινα τοῦ εἰδέναι τι ἐν ὑμῖν εἰ μὴ Ἰησοῦν Χριστὸν καὶ τοῦτον ἐσταυρωμένον...*» (Α΄ Κορ. 2, 1,2). Αὐτὸν τὸν λόγο τοῦ Παύλου ἀκολουθεῖ πιστὰ ἡ Κωνσταντινοπολίτιδα Ἐκκλησία καὶ αὐτὸν ἐφαρμόζει στὴν πράξη τῆς θυσιαστικῆς τῆς ἐκδαπάνης παντοῦ καὶ πάντοτε. Καὶ εἶναι θλιβερὸ πὼς ὑπάρχουν κάποιοι «ἀδελφοί» ποῦ δυσκολεύονται νὰ κατανοήσουν τὸ αὐτονόητο.

Κάποτε, ἐκπλήρωσα ἓναν μύχιο πόθο μου, βρέθηκα ταπεινὸς προσκυνητὴς στὴ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ τῶν θρύλων καὶ τῶν ὀνείρων μας, στὴν Ἁγία Σοφία. Πήγα μὲ τρεμάμενο βῆμα καὶ σφιγμένη καρδιά νὰ ἀφουγκρασθῶ τὸ χτύπο τῆς Ὁρθόδοξης καρδιάς, τοῦ Γένους μας τὴν καρδιά, ποῦ συνεχίζει μυστικὰ νὰ δονεῖται. Σὰν μπήκα μέσα, στάθηκα μὲ δέος νὰ μιλήσω μὲ τὴν ἱστορία, μὲ τὸ αἰώνιο χθές, ποῦ γίνεται ἐσχατολογικὸ σήμερα καὶ αὔριο τῆς Μεγάλῃς Ἐκκλησίας. Μοῦ ἦρθε αὐθόρμητα νὰ σιγοψάλλω τὸ «Τῇ Ὑπερμάχῳ» καὶ νὰ ψελίσω τὸ «*ψανέτω μηδαμῶς χεὶρ ἀμυήτων*». Οἱ Τοῦρκοι, «*ἰδιοκτῆτες*» πιά τοῦ ἀτίμητου μνημείου, ποῦ ἐνσαρκώνει καὶ διατυπώνει στὸ ἀρχιτεκτονικὸ μεγαλεῖο του τὸ δόγμα τῆς Χαλκηδόνας, πηγαινοέρχονταν. Συγχρόνως, ἑκατοντάδες ξένοι ἐπισκέπτες θαύμαζαν τὸ ἄρρητο κάλλος. Κάπου ἐκεῖ, κάτω ἀπὸ τὸν οὐράνιο τροῦλλο, σὲ μία γωνιὰ εἶδα κάποιον νὰ στέκεται μὲ δέος καὶ ἔνδακρυς μὲ λαχτάρα νὰ κάνει τὸ σημεῖο τοῦ σταυροῦ... Ἀναχωρώντας ἀπὸ τὴν Ἁγία Σοφία συλλογίστηκα πὼς οἱ πολλοὶ μένουν ἐκστατικοὶ μπροστὰ στὴν ἀνθρώπινη σοφία καὶ τὴ δεξιότητα ποῦ ἔστησαν τοῦτο τὸ θαῦμα τῆς Ἁγίας Σοφίας καὶ ἄλλοι τὴν προσπερνοῦν χωρὶς νὰ λάβουν κάτι ἀπὸ τὸ σιωπηρὸ καὶ πονεμένο τῆς κήρυγμα. Ὅμως, ὅσοι μιλοῦν τὴ γλῶσσα τοῦ σταυροῦ καὶ τῆς προσευχῆς προσλαμβάνουν καὶ ἐρμηνεύουν τὸ μήνυμα, ὅπως ἐκεῖνος ὁ προσκυνητὴς.

Τριάντα ὁλόκληρα χρόνια κομίζει πρὸς κάθε ἄνθρωπο καλῆς θέλησεως

αὐτῆς τῆς ἐμπειρίας τὸ μήνυμα ὁ Πατριάρχης Βαρθολομαῖος ὁ Α΄, ὁ Ἰμβριος, ὁ ἀδευτέρωτος, ποὺ συνοψίζεται στὰ παρακάτω λόγια του: «... Εἴμεθα εὐάριθμα ὀλίγοι ἐδῶ εἰς τὴν Πόλιν. Ἀλλὰ εἴμεθα καὶ πολλοὶ διότι καθένας ἐξ ἡμῶν φέρει εἰς τὰ βάθη τῆς καρδίας του πολλοὺς καὶ συγχρόνους καὶ παλαιούς. Καὶ ἐγγὺς καὶ μακράν. Φέρει ὅλο τὸ γένος, ὅλη τὴν «πονεμένη Ρωμιοσύνη». Καὶ ἀγωνιζόμεθα νὰ μείνουμε ἐδῶ. Γιὰ μᾶς καὶ γιὰ τοὺς κεκοιμημένους μας. Γιὰ τὶς ἐκκλησίες καὶ τὰ μοναστήρια μας. Γιὰ τὰ ἱστορικὰ μνημεῖα καὶ τὰ περιάκουστα ἐκπαιδευτήρια τοῦ Γένους. Φαροφύλακες τοῦ ἀσβέστου Φαναρίου τῆς Ἑλπίδας. Μοναχοὶ ποὺ περνοῦν στὸ κομποσχοῖνι τῆς ὑπομονῆς τὴν προσευχὴ «ὕπὲρ πάσης ψυχῆς Χριστιανῶν Ὁρθοδόξων...».

«Αὐτοὶ οἱ ὀλίγοι, οἱ πολλοί. Αὐτὸς ὁ κόσμος ὁ μικρὸς ὁ Μέγας! Αὐτὸς ὁ Γολγοθᾶς, ὁ καταυγαζόμενος ἀπὸ τὸ ἀνέσπερο φῶς τῆς Ἀναστάσεως...».

Δὲ βρίσκω κάτι καλύτερο γιὰ νὰ κλείσω αὐτὸ τὸ ἀφιλόδοξο κείμενό μου ἐκτὸς ἀπὸ τὸ παρακάτω, ποὺ κάποτε σὲ κάποια του συνέντευξη ἀνέφερε ὁ Ἑλύτης, καθὼς καὶ μ' ἓνα στίχο τοῦ Κωστή τοῦ Παλαμᾶ: «... Μέσα στὴ θλίψη τῆς ἀπέραντης μικρότητας ποὺ μᾶς πνίγει ἀπὸ παντοῦ, παρηγοριέμαι ὅτι κάπου, σὲ κάποιο καμαράκι, κάποιοι πεισματάρηδες ἀγωνίζονται νὰ ἐξουδετερώσουν τὴ φθορά...».

Αὐτὸ τὸ πείσμα τοῦ Πατριάρχου μᾶς ἐμπνέει καὶ μαζί τῶν τοῦ Χριστοῦ πενήτων συνοδοιπόρων καὶ συγκυρηναίων του, ἐκεῖ στὴν ὁδὸ Dr. Sadık Ahmet Cad. No. 19, στὸ Πατριαρχεῖο, μας ποὺ ἀγωνίζονται νὰ ἐξουδετερώσουν τὴ φθορὰ τοῦ θανάτου τραγουδώντας τὴν Ἀνάσταση.

Παναγιώτατε Πάτερ,

Κὶ ἂν λίγη δύναμη μὲς στὸ κορμί σου μένει, μὴ κουραστεῖς.

Εἴν' ἡ ψυχὴ σου ἀτσαλωμένη.

Θέμελα βάλε πιὸ βαθειά,

ὁ πόλεμος νὰ μὴν μπορεῖ νὰ τὰ γκρεμίσει.

Εὐγνωμόνως καὶ υἱκῶς

Ὁ Εὐμενεῖας Εἰρηναῖος

*Ἡ Α.Θ. Παναγιότης ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος,
μετά τοῦ Πανοσιολ. Μ. Πρωτοσυγγέλλου κ. Θεοδώρου Μειμάρη, εἰς Χανιά 2016*

**Προσφώνησις¹ κατά τὰ σεπτὰ Ὀνομαστήρια
τῆς Α.Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου
κ.κ. Βαρθολομαίου**

Πανοσιολ. Μ. Πρωτοσυγγέλλου κ. Θεοδώρου Μεϊμάρη²

Παναγιώτατε Δέσποτα,

Δοξάζομεν τό πανάγιον καί ὑπερύμνητον ὄνομα τοῦ Τριαδικοῦ ἡμῶν Θεοῦ, διότι ἐν τῇ ἀπείρῳ χρηστότητί Του καταξιοῖ τήν Ὑμετέραν Θειοτάτην Παναγιότητα νά ἐορτάσῃ ἐν ὑγιείᾳ ἀμφιλαφῇ καί ἀδιαπτώτῳ, δι' ἐν ἐπὶ πλέον ἔτος, καί μάλιστα εἰς λίαν κρισίμους διά τήν παγκόσμιον ὑγείαν περιστασεις, τὰ ὀνομαστήρια Αὐτῆς, τιμῶσα, ἐν ὕμνοις καί ᾠδαῖς πνευματικαῖς, τόν οὐράνιον Αὐτῆς προστάτην καί ἁρωγόν, τόν Ἅγιον Ἀπόστολον Βαρθολομαῖον.

Ἡμεῖς δέ πάντες, οἱ εὐλογηθέντες δαψιλῶς παρά τοῦ Ἀγαθοδότου Θεοῦ νά συμπαριστάμεθα εἰς τόν καθημερινόν ἀγῶνα τοῦ μεγαλοπνόου πατρός καί Πατριάρχου ἡμῶν, ἀποτελοῦντες τό ταπεινόν ἐπιτελεῖον Αὐτοῦ, ὑποβάλλομεν, ὅλως εὐλαβῶς καί ἐν ἀπολύτῳ ἀφοσιώσει, τὰς ἐγκαρδίους νῆϊκάς προσήσεις ἡμῶν, ὑπὲρ ὀλβίας μακροημερεύσεως τῆς Ὑμετέρας Θειοτάτης Παναγιότητος, ἐν ἀκμῇ δυνάμεων σωματικῶν τε καί ψυχικῶν, πρὸς ἐπὶ μῆκιστον συνέχισιν τῆς ἄρσεως τοῦ σταυροῦ Ἀνδρέου τοῦ Πρωτοκλήτου τῶν Ἀποστόλων.

Ἐν ταύτῳ, ἐπιτρέψατε ἡμῖν, Παναγιώτατε, ὅπως καταθέσωμεν ἐνώπιον Ὑμῶν τήν εἰλικρινῇ διαβεβαίωσιν, ὅτι θά συνεχίσωμεν, κατά τό μέτρον ὃ ἐδόθη ἡμῖν, ὑπὸ τήν Ὑμετέραν πάντοτε πνοήν καί καθοδήγησιν, νά συναγωνιζόμεθα, οὐχὶ μόνον ἐν ταῖς προσευχαῖς, ἀλλά καί ἐν τῷ σταδίῳ τῶν καθ' ἡμέραν ἀγωνισμάτων καί παλαισμάτων, συναίροντες ἐκ πα-ραλλήλου τό βαρὺ φορτίον τοῦ σταυροῦ Ὑμῶν, *"ποτέ ἀπό τό χρέος μὴ κινούμεντες"*³, ἐν τῇ βεβαιότητι ὅτι, ὁ δοξάσας τόν σήμερον τιμώμενον Ἀπόστολόν Του Χριστός,

¹ Ἡ ἐν λόγῳ προσφώνησις ἐλέχθη ἐν τῇ Αἰθούσῃ Τελετῶν τοῦ Εὐγενιδείου Μεγάρου τῶν Πατριαρχείων τήν 11^{ην} Ἰουνίου 2021, κατά τήν καθιερωμένην ἀκρόασιν τῆς Πατριαρχικῆς Αὐλῆς ἐνώπιον τῆς Α. Θ. Π., τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Κυρίου Κυρίου Βαρθολομαίου, παρουσία Ἀρχιερέων τῆς Ἀγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας ἐκ τε τῆς Πόλεως καί τοῦ ἐξωτερικοῦ.

² Ὁ Πανοσιολ. Μ. Πρωτοσύγκελλος Θεόδωρος Μεϊμάρης, ἐκ τῆς ἀδελφότητος τῆς Ἱ. Μονῆς Ἀγκαράθου, εἶναι Διδάκτωρ Θεολογίας τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.

³ "Σημειώσεις Νεοελληνικῆς Λογοτεχνίας τοῦ Κωνσταντίνου Μάντη", https://latistor.blogspot.com/2010/11/blog-post_01.html, ἀνεκτῆθη τήν 03/06/2021.

θά δοξάσῃ, ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τῆς Πατριαρχίας Ὑμῶν, καὶ τὸν Ἀγιώτατον Ἀποστολικὸν καὶ Οἰκουμενικὸν τοῦτον Θρόνον⁴, περὶ τῆς εὐκλείας τοῦ ὁποίου καὶ τῆς εὐσταθείας τῶν κατὰ τόπους ἀγίων τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησιῶν, ὡς καὶ περὶ τῆς εἰρήνης τοῦ σύμπαντος κόσμου καὶ τῆς τῶν πάντων ἐνώσεως, νυχθημερόν ἐργάζεται καὶ ὑπερανθρώπως κοπιᾷ ἡ Ὑμετέρα σεπτὴ Κορυφή, παρά τας μυωπικάς, ἀνευθύνους καὶ ἐκ τῶν πνευματικῶν νόμων καταδικασμένας εἰς ἀποτυχίαν ἀλυσιτελεῖς προσπάθειάς τινῶν ἐκ τῶν ἀγνωμόνων ὁμοδόξων τέκνων τοῦ πανσέπτου Οἰκουμενικοῦ Θρόνου νὰ ἀντιταχθοῦν πρὸς τὴν ἀπ' αἰώνων καθηγιασμένην καὶ ὑπὸ τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων κατοχυρωθεῖσαν κανονικὴν ἐν τῇ Ὁρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ τάξιν.

Ἐπιτραπήτω, Παναγιώτατε Δέσποτα, εἰς τὸν ὁμιλοῦντα ὅπως ἐκφράσῃ τὴν πηγαίαν χαρὰν πάντων ἀνεξαιρέτως τῶν μελῶν τῆς Πατριαρχικῆς Αὐλῆς διὰ τὸ γεγονός ὅτι, σεπτῇ Πατριαρχικῇ προτάσει καὶ ψήφῳ καὶ δοκιμασίᾳ τῆς περὶ Ὑμᾶς Ἀγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου, ἀνεδείχθησαν ἐπαξίως εἰς τὸ ἀρχιερατικὸν ὑπουργημα ἐπ' ἐσχάτων τρία προβεβλημένα στελέχη αὐτῆς, ἧτοι οἱ Σεβ. Μητροπολίται Ἰσπανίας καὶ Πορτογαλίας κ. Βησσαρίων, Σαράντα Ἐκκλησιῶν κ. Ἀνδρέας καὶ Προύσης κ. Ἰωακείμ, μετὰ τῶν ὁποίων συνεπορεύθημεν, τὰ παλαιότερα τοῦλάχιστον μέλη τῆς Αὐλῆς Ὑμῶν, ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν καὶ οἱ ὅποιοι ἐμπλουτίζουν πλέον τὴν σεπτὴν Ἱεραρχίαν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου.

Ἰδιαιτέρως ἐνθαρρυντικόν, Παναγιώτατε Δέσποτα, διὰ τὴν ἀπρόσκοπτον συνέχισιν τῆς διακονικῆς μαρτυρίας τοῦ Ἀποστολικοῦ Θρόνου Ὑμῶν καὶ τὴν μεταλαμπάδευσιν τοῦ αὐθεντικοῦ φαναριώτικου ἥθους εἰς τὰς ἐπερχόμενας γενεάς τυγχάνει ἡ συστηματικὴ Πατριαρχικὴ μέριμνα καὶ φροντίς περὶ τῆς ἐπαρκοῦς στελεχώσεως τῆς Πατριαρχικῆς Ὑμῶν Αὐλῆς διὰ τῆς προσλήψεως καὶ χειροτονίας πολλῶν νέων, μεμορφωμένων, γλωσσομαθῶν καὶ ἱκανῶν κληρικῶν, πρεσβυτέρων τε καὶ διακόνων, οἱ ὅποιοι, μυνόμενοι καθ'

⁴ Περί τῆς ἱστορίας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου βλ. ἐνδεικτικῶς: α) Μ. Χρηστοπούλου (Μητροπολίτου Σάρδεων), *Τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον ἐν τῇ Ὁρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ*, Θεσσαλονίκη 1972, β) Β. Σταυρίδου, *Ἱστορία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου (1453 - σήμερον)*, Θεσσαλονίκη 1987, γ) Τοῦ ἰδίου, *Ἱστορία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, τ. Β', Βιβλιογραφία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, Κ' Αἰών*, ἐκδ. Ἀφῶν Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 2004, δ) Κ. Σβολοπούλου, *Κωνσταντινούπολις 1856 - 1908. Ἡ ἀκμὴ τοῦ Ἑλ-ληνισμοῦ*, Ἀθήνα 1994 καὶ ε) Γ. Ἀραμπατζόγλου (Μητροπολίτου Ἡλιουπόλεως καὶ Θείρων), *Ἱστορία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, Α'*, Ἀθήναι 1953.

⁵ Χαρακτηριστικόν περὶ τοῦ ἥθους τοῦ Φαναρίου τυγχάνει τὸ κάτωθι ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸν Πατριαρχικὸν λόγον πού ἐξεφωνήθη κατὰ τὴν εἰς πρεσβύτερον χειροτονίαν τοῦ Πατριαρχικοῦ διακόνου Ἰακώβου Κροχάκ καὶ τὴν εἰς διάκονον χειροτονίαν τοῦ ὑπο-διακόνου Νικολάου Ἀμανατίδου, λαβόντος τὸ ὄνομα Οἰκουμένιος, τὴν 24^{ην} Φεβρουαρίου 2021 ἐν

ἡμέραν, καὶ δὴ ἐξ ἀπαλῶν δυνύχων, εἰς τὸ σταυροαναστάσιμον βίωμα⁵ καὶ τὸ αἰφεργγές υπόδειγμα⁶ τῆς Ὑμετέρας Πατριαρχικῆς κενώσεως καὶ τῆς ὑπερ-

τῷ ἐν Φαναρίῳ Πανσέπτῳ Πατριαρχικῷ Ναῷ τοῦ Ἁγίου Μεγαλομάρτυρος Γεωργίου τοῦ Τροπαιοφόρου: "Καὶ τί ἐξήλθετε θεάσασθαι ἐδῶ; κάλαμον ὑπὸ ἀνέμου σαλευόμενον; ἀλλὰ, τί ἐξήλθετε ἰδεῖν; ἄνθρωπον ἐν μαλακοῖς ἱματίοις ἡμφιεσμένον (πρβλ. Ματθ. ια', 7-8). Ἐάν ναι, θά ἀπογοητευθῆτε!" Ἦλθετε εἰς κρανίου τόπον, ἦλθετε εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῶν τοῦ Χριστοῦ πενήτων. Καὶ σὰς ὑποδεχόμεθα μέ ἀνοικτάς ἀγκάλας διὰ νὰ μνηθῆτε εἰς τὰ μυστήρια τοῦ Θεοῦ, εἰς τὸ μυστήριον τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, καὶ νὰ γίνετε μίαν ἡμέραν, ἀνδριζόμενοι καὶ καταρτιζόμενοι ἐκκλησιαστικῶς, μέσα εἰς τὴν λιπαρὰν ἀλλὰ καὶ αἱματοπότιστον πείραν τῆς αἰώνων πολλῶν, νὰ γίνετε, λέγομεν, διαπρύσιοι κήρυκες τοῦ πνευματικοῦ μεγαλείου τῆς καὶ τοῦ πραγματικοῦ μαρτυρίου τῆς καί, συγχρόνως, γενναῖοι ὑπερασπισταὶ τῶν δικαίων καὶ τῶν προνομίων, μέ τὰ ὁποῖα τὴν ἐπικοινωνοῦσαν ἡ κανονικὴ παράδοσις καὶ πρᾶξις τῆς χριστιανοσύνης... Περιπαθῶς σὰς ἀσπαζόμεθα ὡς πατὴρ ὑμῶν κατὰ πνεῦμα καὶ σὰς συγκαίρομεν διὰ τὰς χειροτονίας σας. Σὰς τοποθετοῦμεν εἰς τὴν καρδίαν μας καὶ εἰς τὴν μεγάλην οἰκογένειαν τοῦ κοινοβίου τοῦ Φαναρίου, τοῦ Φαναρίου ποῦ εἶναι διαχρονικῶς κενούμενον καὶ διὰ τῆς κενώσεώς του καινοποιοῦν τοὺς ἄλλους καὶ δὴ τὸ περιβλεπτον γένος τῶν Ρωμαίων. Ἡ χειροτονία σας γίνεται ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὴν Κυριακὴν Τελώνου καὶ Φαρισαίου. Ἀπὸ αὐτὴν πρέπει, ἡμπορεῖτε, ὀφείλετε νὰ ἀντλήσετε ἓνα δίδαγμα ποῦ νὰ τὸ ἔχετε φυλαχτὸ εἰς ὅλην τὴν ζωὴν σας: τὴν ταπείνωσιν, τὸ ταπεινὸν φρόνημα, καθ' ὅτι «πρῶτον καὶ χεῖριστον τῶν παθῶν, ἡ ἀλαζονεία τε καὶ ἡ οἷσις». Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Κύριος «τελώνην μετριοπαθήσαντα, καὶ στεναγμοῖς ἰλασμόν αἰτούμενον, ἐδικαίωσε». Μίαν ἡμέραν ἐνδεχομένως θὰ γίνετε ἀρχιερεῖς τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας. Σὰς τὸ εὐχόμεθα ὁλοψύχως. Θὰ περιβληθῆτε χρυσοποικίλκτον στολὴν καὶ ἀπαστράπτουσιν μίτραν. Θὰ σὰς σέβωνται καὶ θὰ σὰς δοξάζουν καὶ θὰ σὰς προσκυνοῦν. Θὰ σὰς θαυμάζουν καὶ θὰ σὰς κολακεύουν. Μεγάλοι πειρασμοί! Ἄλλ' ὡς τέκνα μου ἀγαπητά, σὰς νουθετῶ! (πρβλ. Α' Κορ. δ', 14): Ὑπερβῆτε αὐτοὺς τοὺς πειρασμούς καὶ μείνετε ταπεινοί. Μείνετε ἄνθρωποι. Κοντὰ εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Διάκονοι τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἀνθρώπων. Χωρὶς αὐτοὺς τί νόημα ἔχει ἡ ἀποστολή μας ὡς κληρικῶν; Ὅταν ὁ Σεφέρης ἔπαιρνε τὸ βραβεῖον Νόμπελ, εἶπε μεταξὺ ἄλλων εἰς τὴν ὁμιλίαν του: «Σ' αὐτὸν τὸν κόσμον ποῦ ὀλοένα στενεύει, ὁ καθένας μας χρειάζεται ὅλους τοὺς ἄλλους. Πρέπει νὰ ἀναζητήσουμε τὸν ἄνθρωπο ὅπου κι' ἂν βρίσκεται». Μείνετε μακριὰ ἀπὸ τὴν ἐπηρμένην ὀφρύν! Μακριὰ ἀπὸ τὸν ναρκισσισμόν καὶ τὴν αὐταρέσκειαν! «Κύριος ὑπερηφάνους ἀντιτάσσεται, ταπεινοὺς δὲ δίδωσι χάριν» (Παρ. γ', 34)". "Βαρθολομαῖος πρὸς νεοχειροτονηθέντες: Ἀναδειχθῆτε κληρικοὶ τῆς ἐσταυρωμένης Μ. Ἐκκλησίας καὶ τῆς πονεμένης Ρωμιοσύνης", <https://orthodoxia.info/news/vartholomaios-pros-neocheirotontitheis/>, ἀνεκτῆθη τὴν 24/02/2021.

⁶ Κατὰ τὴν εἰς πρεσβύτερον χειροτονίαν καὶ τὴν χειροθεσίαν του εἰς τὸ ὁφίκιον τοῦ Μ. Πρωτοσυγγέλλου τῆς Ἀγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας ἐν τῷ ἐν Φαναρίῳ Πανσέπτῳ Πατριαρχικῷ Ναῷ τοῦ Ἁγίου Μεγαλομάρτυρος Γεωργίου τοῦ Τροπαιοφόρου, τὴν Κυριακὴν τῆς Ὁρθοδοξίας (21 Μαρτίου 2021), ὁ γράφων ἀνέφερε, μεταξύ ἄλλων, τὰ ἑξῆς: "Προερχόμενος ἐκ τῆς εὐάνδρου καὶ ἀγιοτόκου Κρήτης, τῆς ἐν τῇ Μεσογείῳ ναυαρχίδος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, τῆς καὶ πεφιλημένης, ὡς κατ' ἐπανάληψιν τονίζετε, Παναγιώτατε, κληρουχίας τοῦ Θρόνου Σας, καὶ δὴ ἐκ τοῦ Μεγάλου Κάστρου, μέ ἀνεξιτήλους, ὅμως, μικρασιατικὰς καταβολάς, ... ἡσθάνθην τὴν πρό δεκαεξαετίας πρόσληψίν μου πρὸς διακονίαν εἰς τὴν Πατριαρχικὴν Αὐλὴν ὡς εὐλογημένην ἐπιστροφὴν καὶ ἐνοίκησιν εἰς τὸν ὑπὲρ πάντα ποθητὸν οἶκον τοῦ Πατρός μου, εἰς τὸν Ὑμέτερον Οἶκον, Παναγιώτατε, γεγονός διὰ τὸ ὅποιον

Ὁ Πανοσιολ. Μ. Πρωτοσύγκελλος κ. Θεόδωρος Μεϊμάρης, προσφωνῶν τὴν Α.Θ.Π. τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην κ.κ. Βαρθολομαῖον, ἐν τῇ Αἰθούσῃ Τελετῶν τοῦ Εὐγενιδείου Μεγάρου τῶν Πατριαρχείων τὴν 11ην Ἰουνίου 2021

θά Σᾶς εἶμαι εὐγνώμων ἔσαεί...Κατὰ τὴν ἐνταῦθα διακονίαν μου, ἐδόθη μοι ἡ μοναδική καὶ σπανία εὐκαιρία νὰ μαθητεύσω, εἰ καὶ ἀπροσδοκῆτως, ἐν τῷ ἐν Φαναρίῳ διὰ βίου πανδιδακτηρίῳ τῆς Πατριαρχικῆς Αὐλῆς, τῷ ἀναντικαταστάτῳ καὶ ἀνωτάτῳ Πανεπιστημίῳ τῆς μυστηριακῆς μυήσεως εἰς τὸ αὐθεντικὸν φαναριώτικον ἐκκλησιαστικὸν ἥθος, καὶ δὴ ἐν Κρανίου τόπῳ κειμένῳ καὶ ἐν ἀτελευτήτῳ Ἰολγοθᾷ ἰσταμένῳ, καὶ νὰ ἀφουγκρασθῶ ἐν τῇ πράξει, καὶ δὴ ἐκ τοῦ σύνεγγυς, τοὺς δυνατοὺς παλμούς τῆς καθ' ἡμέραν παλλούσης Πατριαρχικῆς καρδίας ὑπὲρ τῆς εἰρήνης τοῦ σύμπαντος κόσμου, τῆς εὐσταθείας τῶν ἁγίων τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησιῶν καὶ τῆς διορθοδόξου συνεργασίας, τῆς προαγωγῆς τῆς διαχριστιανικῆς ἐνότητος, τῆς καταλλαγῆς μεταξὺ τῶν θρησκειῶν καὶ τῶν πολιτισμῶν καὶ τῆς προστασίας τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος. Τὸ μείζον, ὥστόσο, παιδαγωγικὸν δι' ἐμέ διδάγμα, τὸ ὅποῖον ἀποτελεῖ καὶ στάσιν προτύπου ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς καὶ ἐμπόνου σταυροαναστασίμου μαρτυρίας, τυγχάνει, Παναγιώτατε, ἡ ἐκ τοῦ εὐλόλου, εἴ καὶ σιωπηλοῦ, παραδείγματός Σας ἀπαράμιλλος μακροθυμία, ἡ ἀνεξάντλητος συγχωρητι-κότης, ἡ ἀδιάκριτος πρὸς πάντα ἀνεξαιρέτως τὰ τέκνα Σας πατρικὴ ἀγάπη καὶ πρόνοια, ἡ ἀπερίγραπτος καρδιακὴ εὐρυχωρία, ἡ παραινετικὴ ἐνίσχυσις εἰς τὰς ἀναποφεύκτους ἀνθρωπίνας πτώσεις καὶ τὰς ἀστοχίας των, ἡ διακριτικὴ ἀνάπαυσις τῶν λογισμῶν, ἡ ἀκαταπόνητος ἐργατικότης καὶ ἡ ἀνυποχώρητος ὑπεράσπισις τῶν καθηγιασμένων δικαίων τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας, ἡ δυσεύρετος ποιμαντικὴ εὐαισθησία πρὸς πάντα ἄνθρωπον καλῆς θελήσεως ἄνευ ἡλικιακῶν ἢ λοιπῶν διακρίσεων, ἡ βίωσις τῆς καθ' ἡμέραν λειτουργικῆς ζωῆς, ἡ λιτότης τοῦ βίου καὶ ἡ πρὸς ἑαυτὸν αὐστηρότης, ἡ ἐκστατικὴ μέχρι θυσιᾶς ἀγάπη καὶ ἡ ὀλοτελής ἀνάλωσις ὑπὲρ τῆς προαγωγῆς τῶν ἱερῶν ὑποθέσεων τοῦ σεπτοῦ Κέντρου, ὡς καὶ ὁ ἀκατάπαυστος ὁραματισμὸς διὰ τὸ μέλλον μὲ ἀκράδαντον ἐμπιστοσύνην εἰς τὴν θεῖαν πρόνοιαν, τὴν πάντοτε τὰ ἀσθενῆ θεραπεύουσαν καὶ τὰ ἐλλείποντα ἀναπληροῦσαν". "Χειροτονητήριος Λόγος Πανοσιολ. Μ. Πρωτοσυγγέλλου κ. Θεοδώρου (Π. Πατριαρχικός Ναός, 21^η Μαρτίου 2021)", Ἀπόστολος Τίτος (2021), τχ. 47, σσ. 49-50.

λόγου θυσιαστικής μαρτυρίας, ξεοπλίζονται, παιδαγωγικῶς καὶ μυστηριακῶς τῷ τρόπῳ, μέ τὰ ἀπαραίτητα ἐγγύα καὶ ἐφόδια διὰ τὴν ὀλοτελῇ ἐγκόλπωσιν τοῦ ὄντολογικοῦ, μοναδικοῦ καὶ ἀναντικαταστάτου γονιδιώματος τοῦ Φαναριώτου κληρικοῦ, τοῦ τόσο χρησίου καὶ ἀπαραιτήτου κατὰ τὴν ἐκδίπλωσιν τῆς πολυπλεύρου μαρτυρίας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου εἰς τὸν διορθόδοξον, διαχριστιανικόν, διαθρησκευτικόν καὶ παγκόσμιον στίβον.

Ὡς ἐλάχιστον ἀντίδωρον διὰ τὰς πολλαπλὰς εὐεργεσίας, τὰς ὁποίας ἅπαντα τὰ μέλη τῆς Ὑμετέρας Αὐλῆς ἀπήλαυσαν πλουσιοπαρόχως, πάλαι τε καὶ ἐπ' ἐσχάτων, παρὰ τῶν τιμίων Ὑμῶν χειρῶν, δεχθῆτε, Παναγιώτατε Δέσποτα, τὴν ἔργῳ τε καὶ πράξει υἱικὴν δέσμευσιν πάντων τῶν συνεργατῶν Σας, ὅπως συνεχίσουν τὴν ἐν τῷ σεπτῷ Κέντρῳ διακονίαν των, μέ περισσότερον ζῆλον, ἠύξημένην ἐργατικότητα καὶ πληρεστέραν αὐταπάρνησιν, στοιχοῦμενοι ὀλοτελῶς εἰς τὸ Ὑμέτερον ὑπόδειγμα καὶ κέλευσμα, μακράν διχαστικῶν πρακτικῶν καὶ ἀνωφελῶν ὁμαδοποιήσεων, ἐστιάζοντες ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον εἰς τὴν προαγωγήν τῶν ἱερῶν ὑποθέσεων τοῦ σεπτοῦ τῆς Ὁρθοδοξίας Κέντρου, πρὸς δόξαν Θεοῦ καὶ ἐγκαύχησιν τοῦ Πατρὸς καὶ Πατριάρχου των.

Τοιαύτης ὑφῆς εὐλαος ἀπόδειξις περὶ τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος ὀλοθύμου δεσμεύσεως τυγχάνει ἡ ἀδιαπραγμάτευτος συμπόρευσις καὶ ἔμπρακτος συνοδοιοπορία συμπάσης τῆς Ὑμετέρας Αὐλῆς μετὰ τοῦ Αὐθέντου καὶ Δεσπότης κατὰ τὰ νέα δεδομένα, τὰ ὅποια προέκυψαν κατὰ τὸ τελευταῖον ἔτος ἐκ τῆς ἐνσφυάσης φοβερᾶς ἀπειλῆς τοῦ κορωνοϊοῦ, καὶ τὰ ὅποια ἐπιβάλλουν ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρόν νέας προσεγγίσεις εἰς τὰς λειτουργικάς, ὁμιλητικάς, ἱεροψαλτικάς, ποιμαντικάς, φιланθρωπικάς καὶ λοιπὰς δραστηριότητος τῆς Ἀγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας⁷, τῆς ἐκ τῆς ὑπεραι-

⁷ Κατὰ τὴν καθιερωμένην προσφώνησιν Του πρὸς τὰ μέλη τῆς Πατριαρχικῆς Αὐλῆς τὴν παραμονὴν τῆς Πρωτοχρονιάς τοῦ 2020, ὁ Παναγιώτατος Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Κύριος Κύριος Βαρθολομαῖος ἐξῆρε διὰ πατρικῶν λόγων εὐαρεσκείας τὴν προσαρμοστικότητα πάντων τῶν μελῶν τῆς Πατριαρχικῆς Αὐλῆς εἰς τὰ νέα δεδομένα πού προέκυψαν καὶ διὰ τὸν Οἰκουμενικόν Θρόνον, καὶ δὴ ἐν τῇ ἐν Φαναρίῳ ἔδρᾳ του, ἐκ τῶν νέων κρίσεων διὰ τὴν παγκόσμιον κοινωνίαν ὑγειονομικῶν δεδομένων, διὰ τῶν κάτωθι λόγων: *"Κατὰ τὸν παρελθόντα Μάρτιον, τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, μέ ὑψηλὸν αἶσθημα εὐθύνης ἔναντι τῶν πιστῶν του καὶ ἔναντι ὅλων ἀνεξαίρετως τῶν ἀνθρώπων, ἀπεφάσισε τὴν ἐπὶ τρίμηνον ἀναστολὴν ὅλων τῶν θρησκευτικῶν ἱερουργιῶν εἰς τὰς ἐπαρχίας του, καθὼς καὶ τῆς λειτουργίας τῶν Πατριαρχικῶν Γραφείων ἐν Φαναρίῳ, ὅπου ἐξηκο-λουθήσαμε νὰ τελοῦμε, ὡς Μοναστική ἀδελφότης, τὰς ἱεράς ἀκολουθίας τῶν θυρῶν κεκλεισμένων. Ἦτο πρωτόγνωρος ἐμπειρία δι' ὅλους μας ἡ ἐφετεινὴ Ἀγία καὶ Μεγάλη Τεσσαρακοστή καὶ Ἑβδομάς, καθὼς καὶ ὁ ἑορτασμός τοῦ Ἁγίου Πάσχα, εἰς τὸν πλήρη κατα-νύξεως καὶ θεϊκῆς γαλήνης Πατριαρχικόν Ναόν, πλὴν ἄνευ παρουσίας πιστῶν. Ὡστόσον, παρὰ τὰ περιοριστικά μέτρα κοινωνικῆς ἀποστασιοποιήσεως, ἤλθομεν ὅλοι πιό κοντὰ μέσῳ τῆς διαδικτυακῆς μεταδόσεως*

ωνοβίου ἐμπειρίας αὐτῆς γνωρίζουσης καλῶς καὶ λυσιτελῶς τὸν τρόπον τῆς προσαρμογῆς εἰς τὰ ὑπαρξιακὰ αἰτήματα καὶ τὰς ἀναδυομένας προτεραιότητας τῶν καιρῶν μετὰ πρωτοφανῶν, μάλιστα, ἀντανακλαστικῶν, ἐν πιστότητι πάντοτε πρὸς τὴν ἀκαινοτόμητον παράδοσιν καὶ τὰ ἀπ' αἰώνων ἱερά θέσμια.

Καθὼς δέ συμπληροῦται, χάριτι Θεοῦ, κατὰ τὸν προσεχῆ μῆνα Ὀκτώβριον, τριακονταετία ὅλη ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς εὐκλεοῦς, πρωτοπόρου καὶ ἀπὸ ἱστορικῆς πλευρᾶς πρωτοφανοῦς εἰς ποσοτικές συνιστώσας καὶ ποιτικές πτυχὰς Πατριαρχίας Ὑμῶν, ἥτις γέμει πλείστων ὅσων θείων εὐλογιῶν, μέ ἀποκορύφωμα τὴν πρό πενταετίας (2016) σύγκλησιν καὶ πραγματοποιήσιν ἐν τῇ εὐάνδρῳ καὶ ἀγιοτόκῳ Μεγαλονήσῳ Κρήτῃ τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας⁸, δραττόμεθα σήμερον τῆς εὐλογημένης ταύτης εὐκαιρίας, ὅπως συγχαρῶμεν υἱικῶς καὶ βαθυσεβάστως ἔτι περαιτέρω τὸν Παναγιώτατον καὶ Σεβασμιώτατον ἡμῶν Αὐθέντην καὶ Δεσπότην, τοῦ Ὁποίου εἶψαν τὰ ἔτη πάμπολλα, ὑγιῆ, πλήρη ἔργων ἀγαθῶν καὶ πράξεων θεοκινήτων. Ἀμήν!

Φανάριον, 11.06.2021

τῶν ἱερῶν ἀκολουθιῶν ἀπὸ τό σεπτόν ἡμῶν Κέντρον καὶ ἡσθάνθημεν τὰς προσευχὰς μας νὰ ἐνώνωνται μέ ἐκεῖνας τῶν ἀπανταχοῦ τῆς γῆς τέκνων τῆς Ἁγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας καὶ εὐρύτερον. Ἐπιλαμβάνομεθα τῆς εὐκαιρίας διὰ νὰ συγχαρῶμεν πατρικῶς ὅλους ὑμᾶς τοὺς κληρικούς τῆς Πατριαρχικῆς Αὐλῆς, τέκνα περιπόθητα, διὰ τὴν καλὴν μαρτυρίαν τῆς ἱεροπρεποῦς καὶ εὐσχήμονος τελέσεως τῶν ἱερῶν ἀκολουθιῶν, κατὰ τὴν ψαλτικὴν παράδοσιν τοῦ Πατριαρχικοῦ Ναοῦ. Παρεδώκατε, πράγματι, μαθήματα περὶ τοῦ λειτουργικοῦ ἡθους καὶ τοῦ σεμνοῦ, λιτοῦ καὶ δωρικοῦ ὕφους τοῦ Φαναρίου, καὶ σὰς ἀξίζει ὁ δίκαιος ἔπαινος τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας καὶ ἡ εὐαρέσκεια ἡμῶν προσωπικῶς". "Ἡ Πρωτοχρονιά στο Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο",

<https://www.protothema.gr/greece/article/1080756/i-prototonia-sto-oikoumeniko-patriarheio-deite-fotografies/>, ἀνεκτῆθη τὴν 31/12/2020.

⁸ Περὶ τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου βλ. ἐνδεικτικῶς: α) Χρ. Σαββάτου (Μητροπολίτου Μεσσηνίας), *Ἡ Ἁγία καὶ Μεγάλη Σύνοδος τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐκφρασίς τῆς συνοδικῆς αὐτοσυνειδησίας τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας*, Ἀθήνα 2017, β) Τοῦ ἰδίου, *᾿Σημαινόμενα ᾿ γιὰ τὴν Ἁγία καὶ Μεγάλη Σύνοδο τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας. Τὰ ὑπὲρ καὶ τὰ κατὰ στό πρὶν καὶ στό μετὰ τῆς Συνόδου*, Ἀθήνα 2017, γ) Κ. Κατερέλου (Επισκόπου Ἀβύδου), *Ἡ Ἁγία καὶ Μεγάλη Σύνοδος τῆς Κρήτης. Ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία καὶ οἱ ἐτε-ρόδοξοι*, ἐκδ. Ἐλίκρανον, Ἀθήνα 2017, δ) Εὐ. Ὑφαντίδου (Ἀρχιμανδρίτου), *Λόγος Συνόδου. Τὰ κείμενα τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας. Κρήτη 2016*, ἐκδ. Ἐπτάλοφος Α.Β.Ε.Ε., Ἀθήνα 2017, ε), Θ. Μειμάρη (Δευτερεύοντος τῶν Πατριαρχικῶν Διακόνων), Κ. Δεληκωσταντῆ (ἐπιμ.), *Ἡ Α. Θ. Παναγιότης, ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος, Πατριαρχικὸς Λόγος περὶ τὴν Ἁγίαν καὶ Μεγάλην Σύνοδον*, ἐκδ. Ἀδελφότητος Ὁφφικιαλίων τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου «Παναγία ἡ Παμμα-κάριστος», Ἀθήνα 2017 καὶ στ) Th. Meimaris, *The Holy and Great Council of the Orthodox Church & the Ecumenical Movement*, Ant. Stamoulis Publications, Thessaloniki 2013.

**Πτυχές από την ήγετική φυσιογνωμία
τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ μας Πατριάρχου
Κυρίου Κυρίου Βαρθολομαίου**

Ροδάνθη Ἀνδρουλιδάκη-Πετράκη, Ἐπίκ. Καθηγήτρια
Πατριαρχικῆς Ἀνώτατης Ἐκκλησιαστικῆς Ἀκαδημίας Κρήτης

Τὴν Αὐτοῦ Θειοτάτη Παναγιότητα, τὸν Οἰκουμενικό μας Πατριάρχη Κύριο Κύριο Βαρθολομαῖο δὲν ἔτυχε νὰ τὸν γνωρίσω. Δὲν τὸν ἔχω κἀν συναντήσει ἀπὸ κοντά. Θὰ τολμήσω, ὅμως, νὰ προσεγγίσω τὴ στίλβουσα αὐτὴ ἐκκλησιαστικὴ προσωπικότητα, ὡς μεγάλο ἐκκλησιαστικὸ ἡγέτη τῆς ἐποχῆς μας μὲ τὴ βοήθεια τῆς διοικητικῆς θεωρίας, δεδομένου ὅτι εἶναι ἀλήθεια ὅτι διαθέτει σὲ ὕψιστο βαθμὸ τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ ἡγέτη.

Ἀπὸ τίς σχολικὲς του ἐκθέσεις¹ φαίνεται ὅτι μεγάλωσε σὲ ἓνα ἀπλό καὶ ἥρεμο οἰκογενειακὸ περιβάλλον στὴν Ἰμβρο, ὅπου ἔμαθε τὴν πίστη στὸ Θεό, τὴν ἀγάπη καὶ τὸ σεβασμὸ πρὸς τὸ συνάνθρωπο, τὴν προσήλωση στὸ καθῆκον, τὴ φροντίδα πρὸς τὰ ζῶα καὶ τὰ φυτά. Ἦταν ἐργατικός, διάβαζε μὲ λάμπα καὶ τίς ἐλεύθερες ὥρες βοηθοῦσε τὸν πατέρα του στὸ καφενεῖο ἢ τὸν ἱερέα τοῦ χωριοῦ καὶ τὸ Γέροντά του στὴ Μητρόπολη, μεγαλώνοντας ἔτσι μέσα στὰ ἑλληνορθόδοξα ἤθη καὶ τὴ χριστιανικὴ μας παράδοση. Στὴ συνέχεια μεγάλωσε, θὰ μπορούσαμε νὰ ποῦμε, στὸ περιβάλλον τοῦ Φαναρίου, μαθητεύοντας ἐπὶ σειρὰ ἐτῶν δίπλα σὲ ἐπιφανεῖς Πατριάρχες (Ἀθηναγόρα καὶ Δημήτριο) καὶ δίπλα στὸ Γέροντά του Χαλκηδόνο Μελίτωνα. Ἀπὸ μικρὸς εἶχε ἐξαιρετικὴ ἀδυναμία στὸ διάβασμα, πράγμα τὸ ὁποῖο πιστοποιεῖται ἀπὸ τίς ἀριστες σχολικὲς ἐπιδόσεις του. Μετὰ τὴν περάτωση τῶν σπουδῶν του στὴ Θεολογικὴ Σχολὴ Χάλκης σπούδασε στὸ Ἰνστιτοῦτο Ἀνατολικῶν Σπουδῶν (Ρώμη), στὸ Ἰνστιτοῦτο Οἰκουμενικῶν Σπουδῶν τοῦ Bossey (Ελβετία), στὸ Πανεπιστήμιο τοῦ Μονάχου καὶ, εἰδικευθεὶς στὸ Ἐκκλησιαστικὸ Δίκαιο, κατέστη διδάκτωρ τοῦ Ἀνατολικοῦ Κανονικοῦ Δικαίου τοῦ Ἰνστιτούτου Ἀνατολικῶν Σπουδῶν. Νὰ σημειώσουμε ἐδῶ, προλογικῶς, ὅτι ἡ φοβερὰ μεγάλῃ ἔφεση γιὰ συνεχὴ μάθηση ὑποδηλώνει, σύμφωνα μὲ τὴ διοικητικὴ θεωρία,² ἰσχυρὴ θέληση γιὰ τὴν ἐπίτευξη συγκεκριμένων στόχων, προοιωνίζοντας ἔτσι τὴ μετέπειτα προσωπικὴ του ἐξέλιξη.

Τὸ γεγονὸς ὅτι ἐπὶ 30 συναπτὰ ἔτη πηδαλιουχεῖ τὸ σκάφος τῆς Μητρὸς

¹ Ὁ Κωνσταντινουπόλεως Βαρθολομαῖος, *Ὅταν ἦμην παιδίον*, ἐκδ. Καστανιώτη, Ἀθήνα 2003.

² Δημ. Μπουραντᾶς, *Ἐπιτυχημένος Ἠγέτης καὶ Μάνατζερ*, ἐκδ. Ψυχογιός, 2018, σ. 213.

Ἐκκλησίας μὲ παρομοιώδη ἐπιτυχία, προφανῶς ὑποδηλώνει τὴν πληθώρα φυσικῶν καὶ ἐπικτήτων, γνωστικῶν καὶ πνευματικῶν χαρισμάτων καὶ δεξιότητων ποὺ διαθέτει. Ἀπὸ τὴ βιωτὴ, τὸ ἔργο καὶ τὴν ἐν γένει διακονία του εὐκόλα μπορεῖ κάποιος νὰ ἀντιληφθεῖ ὅτι τὸν χαρακτηρίζει ἡ ἱκανότητα νὰ παρακολουθεῖ καὶ νὰ ἐνημερώνεται ἀόκνως γιὰ τὶς κάθε εἴδους ἐκκλησιαστικές, κοινωνικές, πολιτικές, πολιτιστικές, τεχνολογικές ἐξελίξεις καὶ νὰ προσαρμόζεται στὰ νέα δεδομένα, γεγονὸς ποὺ δείχνει ὅτι διακρίνεται ἀπὸ ἀνήσυχο καὶ δημιουργικὸ πνεῦμα καὶ δὲν ἐφησυχάζει ἀπὸ τὴν ἐπιτυχὴ ἔκβαση τῶν ἐκκλησιαστικῶν ζητημάτων.

Τὸ κυριότερο καὶ σημαντικότερο, ὅμως, χαρακτηριστικὸ γνῶρισμά του εἶναι ἡ βαθιὰ πίστη ποὺ τὸν διακατέχει, ἡ ὁποία νοσηματοδοτεῖ τὴ ζωὴ καὶ ἐνεργοποιεῖ τὶς δυνάμεις καὶ τὶς δεξιότητες. Ὁ ἴδιος σημειώνει: «*Ὅταν ἀπουσιάζῃ ἡ πίστις εἰς τὸν Θεόν, τότε ὅλη ἡ ζωὴ καὶ ἡ δράσις τῶν ἀνθρώπων ἔχουν τὸ στίγμα τῆς ματαιότητος. Δὲν ὑπάρχει ἀληθῆς εὐδαιμονία καὶ ἐλευθερία χωρὶς τὴν Ἀλήθειαν, ἡ ὁποία εἶναι «πρόσωπον», ὁ ἐνανθρωπήσας δι' ἡμᾶς καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν προαιώνιος Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ...*»,³ ἐνῶ ἄλλοι θὰ προσθέσει: «*...Αὐτὴ δίδει ἐνεργητικότητα καὶ δύναμιν εἰς τὸ σῶμα καὶ τὸ πνεῦμα μας, δημιουργικότητα καὶ πρωτοβουλίας εἰς τὸν χαρακτήρα μας καὶ ἀδιατάρακτον εἰρήνην εἰς τὰ κατάβαθα τῆς διανοίας μας...*».⁴ Ἡ βαθειὰ πίστη, ἡ μέριμνα καὶ τὸ γνήσιο ἐνδιαφέρον του γιὰ τὸ καλὸ τῆς Ἐκκλησίας ἐπιβεβαιώνεται καὶ ἐπαληθεύεται καθημερινὰ μὲ κάθε του ἐνέργεια. Χαρακτηριστικὸς εἶναι ὁ τρόπος ἀντιμετώπισης τῆς πατριαρχικῆς ἐκλογῆς του: Καθ' ὅλη τὴ διάρκεια τῆς ἐκλογικῆς διαδικασίας παρέμεινε ἥρεμος, γιατί γνώριζε ὅτι ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὸ ἀποτέλεσμα, αὐτὸ θὰ ἦταν τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Εἶπε χαρακτηριστικά: «*...Ἡμουν σίγουρος πὼς ὅ,τι καὶ ἂν γίνῃ θὰ ἦταν γιὰ καλὸ...*».⁵

Στὴ συνέχεια, θὰ ἐπιχειρήσουμε, κατὰ τὸ δοκοῦν, νὰ ἀντιπαραβάλουμε χαρίσματα, ἐνέργειες καὶ δράσεις τοῦ Οἰκουμενικοῦ μας Πατριάρχου μὲ τὰ ἡγετικά δεδομένα, ὅπως διατυπώνονται στὴ διοικητικὴ θεωρία. Γιατί εἶναι γεγονὸς ὅτι ἀποτελεῖ ἕναν ἀμφιδέξιο ἐκκλησιαστικὸ ἡγέτη, ὁ ὁποῖος, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ βαθὺ αἶσθημα τῆς πίστεως, ἀλλὰ καὶ τῆς εὐθύνης γιὰ τὴν ἐξουσία

³ Ὁμιλία τῆς Α.Θ.Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ.Βαρθολομαίου πρὸς τὴν Σεβ.Ἱεραρχία καὶ τὸ πλήρωμα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου ἐπὶ τῇ πρώτῃ του ἔτους (1 Ἰανουαρίου 2020), <http://ec-patr.eu/docdisplay.php>.

⁴ Ὁμιλία τῆς Α. Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. κ. Βαρθολομαίου μετὰ τὸ πέρας τῆς Πατριαρχικῆς καὶ Συνδικτικῆς Θείας Λειτουργίας ἐν τῷ Ἱερῷ Ναῷ Εἰσοδίων τῆς Θεοτόκου Σταυροδρομίου (21 Νοεμβρίου 2013), <http://ec-patr.eu/docdisplay.php>.

⁵ π. Ἰωάννης Χρυσανγῆς, *Βαρθολομαῖος. Ἀποστολὴ καὶ Ὁραμα*, μετάφραση-ἐπιμέλεια ἔκδοσης Βασ. Αργυριάδης, ἐκδ. ΑΘΕΝΣ, 2018, σ. 285.

πού κατέχει, γνωρίζει πολὺ καλὰ νὰ ἐφαρμόζει ἐμπράκτως καὶ ἀποτελεσματικῶς τὶς λειτουργίες τῆς διοίκησης. Ὁ ἴδιος, ἄλλωστε, σὲ σπάνιες στιγμές παραδέχεται ἐξομολογητικὰ ὅτι «διαθέτει ἓνα θεόσδοτο χάρισμα διοίκησης καὶ ἡγεσίας». ⁶ Ὡς ἐπιτυχημένος μάλιστα ἐκκλησιαστικὸς ἡγέτης καταθέτει ὅτι «ἡ διοίκησις ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἀποτελεῖ χάρισμα ἰσάξιον ὅλων τῶν ἄλλων χαρισμάτων, διὸ καὶ δὲν κατατάσσεται εἰς ὑποδεστέραν θέσιν, ὡς ἔνιοι ἐπιθυμοῦν σκοπίμως νὰ τὸ ὑποβιβάζουν, πρὸς προώθησιν καὶ προβολὴν ἄλλων δῆθεν πλέον “πνευματικῶν” χαρισμάτων». ⁷ Καὶ αὐτὸ ἔχει ἰδιαίτερη σημασία, καθὼς σήμερα συχνὰ ὑποτιμᾶται ἡ σπουδαιότητα τῆς διοίκησης στὸ δημόσιο ἐκκλησιαστικὸ λόγο.

Στὸ κείμενό μας χρησιμοποιοῦμε συνεχῶς τὸν ὄρο ἡγέτης. Ποιὸς χαρακτηρίζεται ὅμως ὡς ἡγέτης; Σύμφωνα μὲ τὴ διοικητικὴ θεωρία «ἡγέτης εἶναι ἐκεῖνο τὸ ἄτομο, μὰ ὅποιαδήποτε ἄτομο, τὸ ὁποῖο ἀσκεῖ ἐπιρροή πάνω σὲ ἄλλα ἄτομα καὶ τὰ κάνει νὰ τὸν ἀκολουθοῦν ἐθελοντικὰ καὶ πρόθυμα». ⁸ Κατὰ συνέπεια, τὰ κύρια χαρακτηριστικὰ στοιχεῖα τῆς ἡγεσίας εἶναι ἡ δύναμη, ἡ ἐξουσία, ὡς τὸ νόμιμο δικαίωμα πού ἔχει κάποιος νὰ ἀσκεῖ τὴ δύναμη καὶ τὴν ἐπιρροή πού διαθέτει πρὸς ἄλλα ἄτομα, μὲ τὴν ἔννοια ἀλλαγῆς συμπεριφορᾶς, σκέψης, ἰδεῶν, προσδοκιῶν, ὥστε νὰ ἐπιτυχάνονται τὰ βέλτιστα ἀποτελέσματα τῆς ὁργανωτικῆς δομῆς γιὰ τὴν ἴδια τὴ δομὴ καὶ τὸ κοινὸ καλὸ, χωρὶς συγχρόνως νὰ παραθεωροῦνται οἱ ἠθικὲς πανανθρώπινες ἀξίες. Εἶναι γνωστὰ τὰ στοιχεῖα πού χαρακτηρίζουν ἓναν ἡγέτη, ⁹ ὅπως εἶναι: ἡ εὐφυΐα, ἡ ὀξυδέρκεια, ἡ ἀποφασιστικότητα, ἡ δημιουργικότητα, ἡ γρήγορη προσαρμοστικότητα στὶς ἀλλαγές, ἡ ἠθικὴ προσωπικότητα, ἡ ἐπικοινωνιακὴ ἱκανότητα, ἡ δεξιότητα συντονισμοῦ, τὸ νὰ διαθέτει ὄραμα καὶ προοπτικὴ, κοινωνικὲς καὶ πολιτιστικὲς εὐαισθησίες, ἱκανότητα λήψης ἀποφάσεων καὶ ἀντιμετώπισης καὶ ἐπίλυσης δύσκολων προβλημάτων καὶ καταστάσεων, συστημικὴ σκέψη, συναισθηματικὴ νοημοσύνη, ἀντικειμενικότητα, συνεκτικὴ ἱκανότητα, ἱκανότητα ἐπιλογῆς βέλτιστων συνεργατῶν, ἀποτελεσματικὴ ἀκοή καὶ πειθώ. Εἰδικότερα, τὸν

⁶ π. Ἰωάννης Χρυσανγῆς, *Βαρθολομαῖος. Ἀποστολὴ καὶ Ὁραμα*, μετάφραση-ἐπιμέλεια ἔκδοσης Βασ. Ἀργυριάδης, ἐκδ. ΑΘΕΝΣ, 2018, σ. 324.

⁷ Ἐκφωνηθεῖσα Ὁμιλία τῆς Α.Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου κατὰ τὴν θείαν Λειτουργίαν εἰς τὸν Ἱερὸν Ναὸν Ἀγ. Ἀποστόλου Παύλου (Chambesy- Geneve, 24 Ἰανουαρίου 2016), <http://ec-patr.eu/docdisplay.php>.

⁸ Δημ. Μπουραντᾶς, *Ἡγεσία. Ὁ δρόμος τῆς διαρκοῦς ἐπιτυχίας*, ἐκδ. Κριτική, 2005, σ. 198.

⁹ Στὸ σημεῖο αὐτὸ θεωροῦμε καλὸ νὰ διευκρινίσουμε ὅτι ἡ ἔννοια τῆς ἡγεσίας δὲν ταυτίζεται μὲ τὴν ἔννοια τοῦ ἀνώτατου στελέχους μίας ὁργανωτικῆς μονάδας. Ἐὰν κάποιος ἀνώτατος στέλεχος δὲν διαθέτει τὰ ἀπαραίτητα χαρακτηριστικὰ εἶναι αὐτονόητο ὅτι δὲν συμπεριφέρεται ὡς ἡγέτης.

ἐκκλησιαστικὸ ἡγέτη χρειάζεται νὰ χαρακτηρίζουν ἐντονότερα ἢ θυσιαστικὴ ἀγάπη, ἢ ταπείνωση, ἢ δικαιοσύνη, ὁ σεβασμὸς τοῦ ἀνθρώπινου προσώπου, ἢ ἀξιοκρατικὴ ἀντίληψη καὶ ἡ ἴση μεταχείριση τῶν ἀνθρώπων.

Τὰ παραπάνω χαρακτηριστικὰ καθιστοῦν τὸν ἡγέτη ἱκανὸ νὰ ἀσκεῖ ἐξουσία. Δὲν ἀποτελεῖ ὅμως μόνο ἡ ἱκανότητα αὐτὴ ἀναγκαία καὶ ἱκανὴ συνθήκη, ἀλλὰ ἀπαιτεῖται νὰ συνοδεύεται ἀπὸ ἐντονη διάθεση γιὰ ἐνάσκησίν της.¹⁰ Καὶ ὁ Παναγιώτατος συνδυάζει καὶ τὰ δύο αὐτὰ χαρακτηριστικὰ, χωρὶς καμμιὰ ἐγωϊστικὴ διάθεση, ἀλλὰ μὲ βαθειὰ ταπεινότητα, διάθεση προσφορᾶς καὶ σαφὴ ἐπίγνωση τῆς ἀποστολῆς του ποὺ τοῦ ἀνατέθηκε ἀπὸ τὸ Θεό. Ἡ διάθεσή του αὐτὴ πιστοποιεῖται ἀπὸ τὴν ἐστίαση, τὴν ἐπιμονή, τὴν πειθαρχία, τὴ συνεχὴ δραστηριοποίηση γιὰ τὴν ἐπίτευξη τῶν στόχων ποὺ θέτει καὶ τὴν ἀποτελεσματικότητά τους, τὴ μέριμνα καὶ τὸ συνεχὲς ποιμαντικὸ ἐνδιαφέρον, τὸ ὄραμα, τὴν ἀκλόνητη πίστη του στὶς χριστιανικὲς ἀξίες, τὴν αἰσιοδοξία καὶ τὸ θάρρος¹¹ του.

Ἡ προσωπικὴ ἐνασχόληση μὲ τὰ οὐσιώδη γεγονότα καὶ συμπεριφορές, σύμφωνα καὶ μὲ τὴ διοικητικὴ θεωρία, ἐκφράζει ταπεινότητα. Ἡ ταπεινοφροσύνη βοηθᾷ τὸν ἄνθρωπο νὰ δεῖ τὰ πράγματα ὡς ἔχουν, νὰ δεῖ τὴν πραγματικότητα, τὴν ἀλήθεια. Δὲν ἐπιδιώκει τιμὲς καὶ πρωτοκαθεδρίες, ἀλλὰ ἀποδίδει τὴν τιμὴ ποὺ τοῦ ἀποδίδεται ὡς Πρώτου, ὄχι στὸ πρόσωπό του, ἀλλὰ στὸ θεσμὸ ποὺ ἀνατρέχει στὸ ἴδιο τὸ πρόσωπο τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἀποκαλυπτικὰ ἀναφέρει: «... Καὶ ὁ Θεσμὸς δὲν εἶναι οὔτε τοῦ Πατριάρχου οὔτε τινὸς ἐτέρου. Ὁ Θεσμὸς τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἀνήκει εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν Ἐσταυρωμένον καὶ Ἀναστάντα, καὶ ἡμεῖς ἀπὸ τοῦ Πρώτου μέχρι τοῦ ἐσχάτου ταπεινοὶ διάκονοι αὐτοῦ ἐσμεν».¹²

Στὸ σημεῖο αὐτὸ νὰ σημειώσουμε ὅτι ἡ ταπεινότητα κατέχει σημαντικὴ θέση στὴν ἀποτελεσματικότητα τῆς ἡγεσίας. Ὁ J. Collins¹³ στὸ περίφημο βιβλίο του Good to Great ἀποδεικνύει ὅτι ἡ ταπεινότητα ἀποτελεῖ βασικὸ χαρακτηριστικὸ τοῦ ἡγέτη, ὁ ὁποῖος κοιτάζει ἔξω ἀπὸ τὸ παράθυρο ὅταν ὑπάρχει ἐπιτυχία, ἀποδίδοντάς την στοὺς ἄλλους, ἐνῶ ὅταν ὑπάρχει ἀτυχία κοιτάζει τὸν καθρέπτη, ἐπιρρίπτοντας τὴν εὐθύνη στὸν ἑαυτὸ του,

¹⁰ Δημ. Μπουραντᾶς, *Ἐπιτυχημένος ἡγέτης καὶ Μάνατζερ*, ἐκδ. Ψυχογιός, 2018, σσ. 87-89.

¹¹ «Συνεχίζομεν ἑαυτοὺς πάντοτε» (Β' Κόρ. ε', 6) ...». [Ὁμιλία τῆς Α. Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. κ. Βαρθολομαίου κατὰ τὴν Θείαν Λειτουργίαν εἰς τὸν Ἱερὸν Ναὸν Εἰσοδίων τῆς Θεοτόκου Σταυροδρομίου (21 Νοεμβρίου 2019), <http://ec-patr.eu/docdisplay.php>].

¹² Ὁμιλία τῆς Α. Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. κ. Βαρθολομαίου κατὰ τὸν Ἑσπερινὸν τῆς Μνήμης τοῦ Ἀγ. Ἀποστόλου Βαρθολομαίου ἐν τῇ Ἱερᾷ Μονῇ Ζωοδόχου Πηγῆς Βαλουκλῆ (10 Ἰουνίου 2013), <http://ec-patr.eu/docdisplay.php>.

ὡς ὑπεύθυνο γι' αὐτήν. Καὶ ὁ Οἰκουμενικός μας Πατριάρχης πηδαλιουχεῖ τὴν Ἐκκλησία μὲ ἄκρα ταπείνωση, ἀληθινὴ αὐτογνωσία, ἔχοντας συναίσθηση τῆς ἀνθρώπινης ἀδυναμίας του.

Ὡς ἐπικεφαλῆς τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ γνήσιος ἡγέτης, συνεχῶς μεριμνᾷ γιὰ τὴν ἐνότητα τῆς Ὁρθοδοξίας, δίνοντας τὴν μαρτυρία τῆς μὲ παρρησία καὶ αὐθεντικότητα σὲ ὅλο τὸν κόσμο. Ἦδη ἀπὸ τὸν ἐνθρονιστήριό λόγο του φαίνεται ὅτι πρωταρχικό του μέλημα ἦταν καὶ ἡ ἐπιδίωξη τῆς ἐνότητας στοὺς κόλπους τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας: «...*Ἡνωμένοι ἐν τῇ κοινῇ ταύτῃ πίστει καὶ τῷ κοινῷ Ποτηρίῳ καὶ τῇ τὴν πίστιν ἐνεργούσῃ ἀγάπῃ τείνομεν χεῖρα κοινωνίας τοῖς σεβασμίοις συναδελφοῖς ἡμῶν Προκαθημένοις καὶ ὑποσχόμεθα ὅτι ἐν συλλογικῇ μετ' αὐτῶν εὐθύνη θὰ δώσωμεν τὴν μαρτυρίαν ἡμῶν ἐν μέσῳ ἐνὸς κόσμου διηρημένου, ἀλλὰ ἐπιποθοῦντος τὴν ἐνότητα καὶ τὴν καταλλαγὴν ὅσον ἴσως οὐδέποτε ἄλλοτε ἐν τῇ ἱστορίᾳ του...*».¹⁴ Ἡ διαρκὴς αὐτὴ μέριμνα τοῦ Παναγιωτάτου γιὰ τὴ σύμπληξη ἐνότητας μέσα στὴν Ἐκκλησία μέχρι καὶ σήμερα ἀποτυπώνεται καθαρὰ καὶ στὰ παρακάτω του λόγια: «...*Ἡμεῖς οἱ Ὁρθόδοξοι Χριστιανοὶ συνδεόμεθα διὰ τοῦ βαθέος καὶ ἀρραγοῦς συνδέσμου τῆς ἐνότητος τῆς πίστεως καὶ τῆς εἰρήνης. Ἐχομεν τὴν αἴσθησιν τῆς ἀδελφοσύνης ἡμῶν ἐν Χριστῷ καὶ διὰ τοῦτο συχνάκις ὀμιλοῦμεν περὶ τοῦ ἐνὸς καὶ ἀδιαίρετου Γένους τῶν Ὁρθοδόξων Χριστιανῶν, ἀνεξαρτήτως τῆς εἰδικωτέρας ἐθνικῆς καὶ φυλετικῆς προελεύσεως ἐκάστου...*».¹⁵

Ὡς ἀληθινὸς ἐκκλησιαστικὸς ἡγέτης δὲν δίνει διαταγές, ἀλλὰ δρᾷ περισσότερο ὑποστηρικτικὰ καὶ θυσιάζεται γιὰ τὰ μέλη τῆς ὁργανωτικῆς του δομῆς καὶ ὅλο τὸν κόσμο. Διαθέτει γνήσια χριστιανικὴ θυσιαστικὴ ἀγάπη, τὴν ὁποία μοιράζει ἀπλόχερα: «*Καὶ ἤδη ἀπευθυνόμεθα μετὰ πάσης ἀγάπης καὶ στοργῆς πρὸς τὸ ἐνταῦθα ποιμνιον ἡμῶν, μεθ' οὗ τὴν στιγμὴν ταύτην συνάπτομεν διαθήκην ἐν Κυρίῳ. Ἀδιστάκτως δηλοῦμεν ὅτι ἐσόμεθα ποιμὴν ἔτοιμος θῆναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ὑπὲρ τῶν προβάτων. Ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸ καθόλου πλήρωμα τῆς Ἀγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας,...., τὴν αὐτὴν ἐπαγγελίαν δίδομεν, ὅτι θὰ γρηγορήσωμεν, ἐν παντὶ καὶ οὐδαμῶς θὰ λείψωμεν πατρικῶς ἐντεῦθεν διακονοῦντες αὐτό*».¹⁶

Διαβάζοντας κανεῖς κείμενα τοῦ Πατριάρχου ποὺ ἀναφέρονται στὸ πρό-

¹³ J. Collins, *Ἀπὸ τὸ καλὸ στὸ ἐξαίρετο*, μεταφρ. Α. Σοκοδημός, ἐκδ. Κλειδάριθμος, 2003, σ. 54.

¹⁴ Ἀπ. Δανιηλίδης, *Ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Βαρθολομαῖος ὁ Α΄*, ἐκδ. Τέρτιος, Κατερῖνη 1992, σ. 98.

¹⁵ Ὁμιλία κατὰ τὴν συλλειτουργίαν μετὰ τοῦ Μακ. Πατριάρχου Ρουμανίας ἐν τῷ Ἱερῷ Ναῷ Ἀγίας Παρασκευῆς Πικριδίου (23/05/2004), <http://ec-patr.eu/docdisplay.php>.

¹⁶ Ἀπ. Δανιηλίδης, *Ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Βαρθολομαῖος ὁ Α΄*, ἐκδ. Τέρτιος, Κατερῖνη 1992, σ. 95.

σωπο καὶ τὶς δραστηριότητές του, ἀλλὰ καὶ τὶς παιδικές καὶ νεανικές του ἐκθέσεις, ἀντιλαμβάνεται ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τὴν καθαρότητα τοῦ νοῦς¹⁷ πὺν ἀνέκαθεν τὸν διέκρινε καὶ τὸν διακρίνει, τὴν ξεκάθαρη στοχοθέτηση, ἀποφασιστικότητα καὶ σωστὴ λήψη ἀποφάσεων, τὸν προγραμματισμὸ σκέψης καὶ ἐνεργειῶν, ὀργάνωση καὶ τάξη, ἀσκηση διακριτικοῦ καὶ μὲ ἀγάπη ἐλέγχου, ἀλλὰ καὶ αὐτοέλεγχο, ἐνδιαφέρον πρὸς τὴ φύση, στοιχεῖα πὺν ἐπίσης ἀποτελοῦν βασικὲς παραμέτρους, οἱ ὁποῖες χαρακτηρίζουν ἓνα ἡγέτη.

Εἰδικότερα, ἡ συστημικὴ σκέψη¹⁸ καὶ ἱκανότητα πὺν τὸν χαρακτηρίζει ἀφορᾷ τὴ δυνατότητα νὰ ἀντιλαμβάνεται συγχρόνως τὸ μέρος καὶ τὸ ὅλο ὡς ἀλληλοσυσχετίσεις, ἀλληλεξαρτήσεις καὶ ἀλληλεπιδράσεις τῶν μερῶν, τὶς σχέσεις μεταξύ τους καὶ τὶς ἐπιπτώσεις πὺν προκαλοῦν τυχὸν δυσλειτουργίες τους. Συγχρόνως, ἔχει τὴν ἱκανότητα ὅχι μόνον νὰ κατανοεῖ, νὰ ἀναλύει καὶ νὰ συνθέτει, ἀλλὰ καὶ νὰ παρουσιάζει μὲ τρόπο σαφὴ, εὐληπτο καὶ κατανοητὸ τὰ πάσης φύσεως προβλήματα, δίνοντας τὶς ἐνδεδειγμένες λύσεις σὲ αὐτά, καθὼς καὶ νὰ προσδιορίζει τὶς βαθιὲς αἰτίες πὺν τὰ προκαλοῦν. Μιλώντας παραδείγματος χάρι γιὰ τὴν ἔντονη ἱεραποστολικὴ δραστηριότητα τοῦ Πατριαρχείου, ἐξηγεῖ ὅτι αὐτὴ ἀναλαμβάνεται ἀπὸ τὴν πλήθουσα ἀγάπη, ἡ ὁποία δὲν περιέχει καμμία ἀποικιοκρατικὴ ἀντίληψη, ἀλλὰ σέβεται τὴν ἰδιοπροσωπεία τῶν λαῶν στοὺς ὁποίους ἀπευθύνεται, τονίζοντας ὅτι «...οὐδέποτε ἡσχολήθη μόνον μὲ τὸ γενικόν, ἀδιαφοροῦν διὰ τὸ εἰδικόν καὶ συγκεκριμένον...».¹⁹

Ὁ Πατριάρχης μας ἀπὸ νωρὶς εἶχε προδιαγράψει τὸ περίγραμμα τῆς σκοποθεσίας του πὺν μπορεῖ νὰ συνοψισθεῖ στὶς λέξεις ἀγώνας-θυσία-ἀποστολὴ καὶ εἶχε περιγράψει τὸ πλαίσιο τῆς δράσης του, πὺν ἦταν ἡ προσφορά του πρὸς τὸν συνάνθρωπο γιὰ τὴν ἐπίτευξη τοῦ ὄντολογικοῦ του προορισμοῦ. Μαθητὴς ἀκόμα ΣΤ' Γυμνασίου σὲ ἔκθεσή του, μὲ θέμα «Πῶς ἐνατενίζετε τὸ μέλλον σας», μεταξύ ἄλλων, ἀναφέρει: «...Ἐκαστος ἄνθρωπος ὅταν γεννᾶται φέρει μαζί του καὶ ἓνα προορισμόν... Τὸ μέλλον μου τὸ προαισθάνομαι πλήρες κόπων καὶ μόχθων καὶ ἀποστολῶν... Εἰς τὸ μέλλον μου εἶναι προγεγραμμέναι αἱ λέξεις ἀγών-θυσία. Δὲν πρέπει νὰ ἐπιδιώξω μίαν ἀμέριμνον καὶ ἥσυχον ζωὴν. Ἡ σύγχρονος ἀνθρωπότης ὑποφέρει πολὺ... Διὰ τὴν σωτηρίαν του πρέπει νὰ κάμῃ ὁ ἄνθρωπος μίαν μικρὰν ἐπιστροφὴν πρὸς τὴν

¹⁷ Ἀπὸ μικρὸς (Γ' Γυμνασίου) διακρινόταν γιὰ τὶς ξεκάθαρες ἀπόψεις του καὶ εἶχε μέσα του τὴν ἔννοια τοῦ προγράμματος.

¹⁸ Δημ. Μπουραντᾶς, *Ἠγεσία. Ὁ δρόμος τῆς διαρκοῦς ἐπιτυχίας*, ἐκδ. Κριτική, 2005, σσ. 164-165.

¹⁹ Ὁμιλία τῆς Α. Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. κ. Βαρθολομαίου κατὰ τὰ Ὁνομαστήρια Αὐτοῦ ἐπὶ τῇ Μνήμῃ τοῦ Ἁγίου Ἀποστόλου Βαρθολομαίου (11 Ἰουνίου 2018), <http://ec-patr.eu/docdisplay.php>.

ζωὴν τῶν προγόνων του, τουλάχιστον πρὸς ὠρισμένους τομεῖς. Πρὸς τοῦτο ἔχει ἀνάγκη χειραγωγίας, καθοδηγήσεως. Καὶ αὐτὸ εἶναι τὸ ἔργον τοῦ κληρικοῦ... Αὐτὸ θὰ εἶναι τὸ μελλοντικόν μου ἔργον ὡς κληρικοῦ. Ὁ σύγχρονος κληρικὸς δὲν πρέπει νὰ ἀπορρίπτῃ τὴν ἐπιστήμην, τὰ συμπεράσματα, τὰ πορίσματα καὶ τὰς ἐφαρμογὰς της, ἀλλὰ νὰ τὰ συνδυάξῃ μὲ τὴν θρησκείαν καὶ τὰς ἀπαιτήσεις αὐτῆς. Ὅφείλει νὰ ἀναπτύσῃ, ὅπου κι ἂν εὕρεθῇ, δράσιν κοινωνικὴν, ἀνθρωπιστικὴν, ἠθικοθρησκευτικὴν. Αὐτὸ θὰ θέσω κι ἐγὼ ὡς στόχον εἰς τὴν μελλοντικὴν μου ζωὴν...». ²⁰ Στὰ παραπάνω λόγια προδιαγράφονται μὲ σαφήνεια καὶ πληρότητα, ἀλλὰ καὶ πολὺ ὠριμότητα γιὰ τὸ νεαρόν τῆς ἡλικίας οἱ κεντρικοὶ πυλώνες τῆς μετέπειτα ἐκκλησιαστικῆς θυσιαστικῆς καὶ ἀποστολικῆς του διακονίας.

Συνεπῶς, ἐπεὶδὴ ἡ συνείδησις τῆς ἀποστολῆς του καὶ οἱ κεντρικοὶ του στόχοι στηρίζονται στὴν ὀρθόδοξον πίστην καὶ τὶς παραδοσιακὰς ἀξίες καὶ εἶναι μέσα του ξεκάθαροι καὶ σταθεροί, ἀναλλοίωτοι καὶ διαχρονικοί, παρ' ὅλη τὴ ρευστότητα καὶ τὶς ἀλλαγὰς ποὺ ἐπικρατοῦν στὸ ἐξωτερικὸ περιβάλλον, ὡς γνήσιος ἐκκλησιαστικὸς ἡγέτης, μέσῳ ἐπιδέξιων χειρισμῶν καὶ ἀλλαγῶν δομῶν, στρατηγικῆς, ἐπιτυγχάνει νὰ κρατᾷ σταθερὸ τὸ στόχον του καὶ νὰ τὸν μεταλαμπαδεύει αὐθεντικὸ καὶ ἀναλλοίωτο στὶς ἐπόμενες γενιές. Προφανῶς, προσηλώνεται στὸν ἐκάστοτε στόχον, ἐργαζόμενος ἀόκνως καὶ συστηματικῶς γιὰ τὴν ἐπίτευξίν του. Ἱεραρχεῖ εὐμεθόδως, ἔχοντας συναίσθησιν τῆς σημαντικότητος, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἐπείγοντος τῶν ἐκάστοτε πρὸς ἐπίλυσιν ζητημάτων.

Ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆς ἀνάληψης τῶν καθηκόντων του εἶχε ξακαθαρίσει λοιπὸν τὰ πράγματα μέσα του. Βλέπομε γιὰ παράδειγμα στὸν ἐνθρονιστήριον λόγον του νὰ περιγράφει μὲ σαφήνεια καὶ καθαρότητα τὸ ρόλον καὶ τὴν ἀποστολὴν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου στὸ σύγχρονον κόσμον, ὡς πανορθόδοξος πνευματικὸς θεσμὸς μακρὰν κάθε πολιτικῆς καὶ ἐξουσιαστικῆς παρεμβολῆς: «...ἵνα δηλώσωμεν ὅτι ἀναλαμβάνομεν τὰ καθήκοντα ἡμῶν ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Συντάγματος καὶ τὴν προστασίαν τῆς Τουρκικῆς Δημοκρατίας... ἵνα σαφῶς δηλώσωμεν ὅτι τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον παραμενεῖ καθαρῶς πνευματικὸς θεσμὸς καὶ καταλλαγῆς σύμβολον καὶ ἀστράτευτος δύναμις, τὰ τῆς Ἀγίας ἡμῶν Ὁρθοδόξου πίστεως ἀσκήν καὶ τὰς πανορθοδόξους δικαιοδοσίας αὐτοῦ διαφυλάσσων καὶ ἐνεργῶν, πάσης πολιτικῆς ἀπέχων καὶ μακρὰν τοῦ 'καπνώδους τύφου τῆς κοσμικῆς ἐξουσίας' τηρούμενος». ²¹

Ἡ ἐστίασις στὸν στόχον, ἡ ὁποία συνοδεύεται μὲ ὑπομονή, ἐπιμονή καὶ

²⁰ Ὁ Κωνσταντινουπόλεως Βαρθολομαῖος, *Ὅταν ἦμην παιδίον*, ἐκδ. Καστανιώτη, Ἀθήνα 2003, σσ. 196-198.

²¹ Ἀπ. Δανιηλίδης, *Ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Βαρθολομαῖος ὁ Α΄*, ἐκδ. Τέττιος, Κατρίνη 1992, σσ. 94-95.

προσήλωση σὲ αὐτὸν χωρὶς παρεκκλίσεις καὶ ὑποχωρήσεις σημαντικῶν παραμέτρων γιὰ τὴν ὑλοποίησή του, ἀποτελοῦν χαρίσματα πολὺ σημαντικὰ γιὰ τὴν ἐπίτευξη τῆς στοχοθεσίας ἐνὸς ἡγέτη. Τὰ χαρίσματα αὐτὰ φαίνονται στὸν Παναγιώτατο καὶ ἀπὸ τὴν ἀναγνώριση τοῦ νομικοῦ καθεστῶτος τοῦ Πατριαρχείου, ἡ ὁποία πιστοποιήθηκε μὲ τὴν ἐπιστροφή στὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο, ὡς νόμιμο ἰδιοκτήτη τοῦ ξύλινου οἰκοδομήματος τοῦ Ρωμαϊκοῦ Ὁρφανοτροφείου, στὸ νησὶ τῆς Πριγκήπου, γιὰ τὴν ἐπιστροφή τοῦ ὁποίου εἶχε δώσει πολλὰ σκληρὰ μάχες καὶ γιὰ τὴν ἀπόκτηση τοῦ ὁποίου δὲν ὑπέκυψε ποτὲ στὸν πειρασμὸ τῆς οἰκονομικῆς ἀποζημίωσης, ὡς ἀντάλλαγμα γιὰ τὴν ἀκίνητη περιουσία πού εἶχε παράνομα κατασχεθεῖ καὶ ζητοῦσε μόνο τὴν ἐπιστροφή της.²²

Ὅμως, γιὰ τὴν ὑλοποίηση τῶν στόχων, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν προγραμματισμὸ τους, εἶναι ἀπαραίτητη ἡ ἐφαρμογὴ λήψης ἀποφάσεων. Εἶναι γεγονὸς ὅτι ἓνας ἡγέτης καθημερινὰ καλεῖται νὰ λαμβάνει μικρὰς ἢ μεγάλας ἀποφάσεις. Ὡς γνήσιος ἡγέτης λοιπὸν ὁ Παναγιώτατος μεριμνᾷ νὰ λαμβάνονται οἱ σωστὲς ἀποφάσεις, ὥστε στὸ χῶρο τῆς Ἐκκλησίας νὰ γίνονται τὰ σωστὰ πράγματα μὲ σωστὸ τρόπο. Ἀπὸ τὴ διοικητικὴ θεωρία πληροφοροῦμαστε ὅτι ἡ σωστὴ λήψη ἀποφάσεων καὶ ἡ ἐπιτυχὴς ἐπίλυση προβλημάτων στηρίζεται σὲ μία μεθοδολογία, ἡ ὁποία βέβαια χρησιμοποιοῦται ἄτυπα ἀπὸ πολλοὺς χαρισματικούς ἀνθρώπους. Κατ' ἀρχήν, ἀφοῦ ἐντοπισθεῖ τὸ πρόβλημα, εἶναι ἀπαραίτητο νὰ ὁριστεῖ σωστά, προσδιορίζοντας τὶς αἰτίες πού τὸ προκάλεσαν, τοὺς περιορισμοὺς πού δεσμεύουν τὴ λύση του, τὴ διατύπωση ὅσο τὸ δυνατόν περισσοτέρων λύσεων, τὴν ἀξιολόγησή τους καὶ τέλος τὴν ἐπιλογὴ τῆς καλύτερης καὶ πιὸ συμφέρουσας λύσης.

Ὁ Παναγιώτατος διαθέτει τὸ χάρισμα νὰ διακρίνει καὶ νὰ ἐντοπίζει τὰ αἷτια, τὰ ὁποῖα βρίσκονται πίσω ἀπὸ τὴ δημιουργία τοῦ προβλήματος. Στὸ θέμα παραδείγματος χάριν τῆς παγκοσμίου κρίσεως τονίζει τὴν ἀνάγκη ὅχι τῆς καταδίκης τοῦ φαινομένου αὐτοῦ, ἀλλὰ τῆς ἀνεύρεσης τῶν αἰτίων πού δημιουργοῦν αὐτὲς τὶς θλιβερὰς καὶ φοβερὰς καταστάσεις, ἐνῶ συγχρόνως διατυπώνει λύσεις: «... Πάντες οἱ ἐχέφρονες καταδικάζουν τὴν κατάστασιν, ἀλλὰ αὐτὸ δὲν ἀρκεῖ. Χρειάζεται νὰ ἀνεύρωμεν τὰ αἷτια τῆς ἐκτροπῆς, τῆς δυσαρμονίας, τῆς δυσλειτουργίας καὶ νὰ προτείνωμεν τὴν λύσιν...» Ἐχομεν τὴν βεβαιότητα ὅτι διὰ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ δύνανται νὰ ἐπιλυθοῦν ὅλα τὰ προβλήματα τῆς ἀνθρωπότητος, τὰ ὁποῖα προκαλοῦν τὴν παροῦσαν κρίσιμον δυσαρμονίαν... Ἀπὸ τῆς ἡμετέρας σκοπιᾶς καὶ τοῦ Οἴκου-

²² π. Ἰωάννης Χρυσανγῆς, *Βαρθολομαῖος. Ἀποστολὴ καὶ Ὁραμα*, μετάφραση-ἐπιμέλεια ἔκδοσης Βασ. Ἀργυριάδης, ἐκδ. ΑΘΕΝΣ, 2018, σ. 57. Σημειώνεται ὅτι ἀποτελοῦσε τὸν πρῶτο ἰδιοκτησιακὸ τίτλο πού ἀποκοῦσε ποτὲ ἓνας Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης.

μενικού Πατριαρχείου κρίνομεν ὅτι ἐκεῖνο ὅπερ θὰ τοποθετήσῃ ἐπὶ ἀσφαλοῦς βάθρου τὴν ἔρευναν καὶ θὰ καταστήσῃ ὄντως δημιουργικὴν τὴν προσπάθειαν πρὸς ἀντιμετώπισιν τῆς κρίσεως εἶναι ἡ ἐπισήμανσις τῆς πνευματικῆς προελεύσεως αὐτῆς...».²³ Ψάχνει τὶς αἰτίες ποὺ δημιουργοῦν τὸ πρόβλημα. Μὲ τὴν εὐφυΐα ποὺ τὸν διακρίνει, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴ Χάρη τοῦ Θεοῦ προσεγγίζει τὰ προβλήματα καὶ τὶς δυσκολίες μὲ βαθειὰ πίστη, εὐέλκτους χειρισμοὺς καὶ προφανῶς γνωρίζοντας αὐτὸ ποὺ ὑποστήριξε ὁ Ἀϊνστάιν, ὅτι «τὸ σωστὰ ὁρισμένο πρόβλημα εἶναι κατὰ τὸ ἥμισυ λυμένο», δίδοντας μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ τὴν ἀποτελεσματικότερη λύση. Ἡ ἱκανότητα ποὺ ἔχει νὰ ἐντοπίζει τὸ πρόβλημα στὴ βάση του, ἀλλὰ καὶ τὸ θάρρος νὰ διατυπώνει ἀπερίφραστα τὴν ἄποψή του, φαίνεται ὅταν σὲ περιβαλλοντικὸ συμπόσιο στὴ Σάντα Μπάρμπαρα τῆς Καλιφόρνια (8 Νοεμβρίου 1997), ὁ Παναγιώτατος ἐπείμανε τὴν ἁμαρτία ὡς αἰτία τῆς καταστροφῆς τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος, κρούοντας συγχρόνως τὸν κώδωνα τοῦ κινδύνου γιὰ «τὶς ἐπικίνδυνες συνέπειες τῆς ἀνθρώπινης ἀμέλειας γιὰ τὴν ἐπιβίωση τῆς κτίσεως τοῦ Θεοῦ».²⁴ Μόνο ἓνας τόσο μεγάλου βεληνεκοῦς ἐκκλησιαστικὸς ἡγέτης θὰ μπορούσε νὰ διατυπώσει αὐτὴν τὴν προκλητικὴ καὶ ἐπαναστατικὴ γιὰ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ἄποψη, ἐπισημαίνοντας τὴν αἰτία καὶ ἐρμηνεύοντας πνευματικὰ ἓνα τόσο μεγάλο θέμα τῆς ἀνθρωπότητας, τὴν περιβαλλοντικὴ κρίση. «Ο Bruce Babbitt, ποὺ ἦταν στὸ ἀκροατήριό τῆς ὁμιλίας τοῦ Πατριάρχου, ἀνέφερε πὼς ἡ δήλωση αὐτὴ θὰ θεωρεῖται στὸ μέλλον ὡς μία ἀπὸ τὶς μεγάλες, σπερματικῆς σημασίας, θρησκευτικὲς δηλώσεις τοῦ καιροῦ μας... καὶ ὁ Carl Pope παραδέχτηκε τὸ τεράστιο σφάλμα καὶ τὴν ἀποτυχία τῶν περιβαλλοντιστῶν, οἱ ὅποιοι δὲν εἶχαν καταφέρει μέχρι τότε νὰ ἀναγνωρίσουν τὴν ἀποστολὴ καὶ συνδρομὴ τῆς θρησκείας πρὸς ἀντιμετώπιση τῆς κλιματικῆς ἀλλαγῆς καὶ τῆς διαφύλαξης τῆς κτίσεως, παραδεχόμενος ὅτι ἡ δική του ἡ γενιὰ περιβαντολλόγων εἶχαν ὄντως ἁμαρτήσει».

Ἀλλὰ ἡ ἡγετικὴ του εὐαισθησία ὅσον ἀφορᾷ τὸ περιβάλλον, ἀλλὰ καὶ τὶς πρωτοβουλίες ποὺ παίρνει, φαίνεται καὶ ἀπὸ τὰ λεγόμενά του: «Πιστὸν εἰς τὸ χρέος τοῦ τοῦτο ἔναντι συνόλου τῆς ἀνθρωπότητος τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον ἀνέλαβε πρωτοβουλίας μερίζονας καὶ εὐρυτέρας σημασίας διὰ τὸν σύγχρονον ἄνθρωπον, ὡς εἶναι ἡ προστασία τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος, τὸ ὁποῖον σήμερον διατρέχει τὸν ἔσχατον κίνδυνον ἐξ αἰτίας τῆς ἀλογίστου καὶ ἐγωϊστικῆς συμπεριφορᾶς τοῦ ἀνθρώπου. Οὕτω, ἐν ἔτει ἡδὴ 1989, πρῶτον

²³ Ὁμιλία τῆς Α.Θ.Παναγιώτητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. κ. Βαρθολομαίου κατὰ τὴν Τελετὴν Ἐπιδόσεως πρὸς Αὐτὸν ὑπὸ τῶν Πρυτανικῶν Ἀρχῶν καὶ τῆς Συγκλήτου τοῦ Α.Π.Θ τῆς Ἀνωτάτης Τιμητικῆς Διακρίσεως "Ἅγιος Δημήτριος" (23 Ὀκτωβρίου 2013), <http://ec-patr.eu/docdisplay.php>.

παγκοσμίως μεταξύ όλων των θρησκευτικών ιδρυμάτων, τὸ ἡμέτερον Πατριαρχεῖον δι' ἐγκυκλίου τοῦ ἀοιδίμου προκατόχου ἡμῶν Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Δημητρίου, ἐπεσήμανε τὴν κρισιμότητα τοῦ οἰκολογικοῦ προβλήματος καὶ τὴν ἀνάγκην ὅπως ἡ Ἐκκλησία συμβάλῃ διὰ τῶν πνευματικῶν καὶ θεολογικῶν αὐτῆς δυνάμεων εἰς τὴν διαμόρφωσιν συνειδήσεως καὶ συμπεριφορᾶς σεβασμοῦ πρὸς τὴν δημιουργίαν τοῦ Θεοῦ, τὴν δοθεῖσαν εἰς τὸν ἄνθρωπον ἐργάζεσθαι αὐτὴν καὶ φυλάσσειν' (Γέν. Β' 15), καθιέρωσε δὲ διὰ Συνοδικῆς Ἐγκυκλίου τὴν 1ην Σεπτεμβρίου, ἀρχὴν τῆς Ἰνδίκτου καὶ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἔτους, ὡς ἡμέραν προσευχῶν διὰ τὴν προστασίαν τῆς δημιουργίας... Τὴν πρωτοβουλίαν ταύτην τοῦ μακαριστοῦ Πατριάρχου Δημητρίου ἐσυνέχισε καὶ ἀνέπτυξε περαιτέρω ἡ ἡμετέρα Μετρίότης διὰ σειρᾶς ὅλης ἐνεργειῶν, ὡς ἡ ὀργάνωσις διεθνῶν ἐπιστημονικῶν συμποσίων μεταξύ θρησκευτικῶν ἡγετῶν καὶ εἰδικῶν ἐπιστημόνων πρὸς ἐπίλυσιν συγκεκριμένων οἰκολογικῶν προβλημάτων, ὡς καὶ δι' ἄλλων δραστηριοτήτων, ὅπερ ἀνέδειξε τὸ ἡμέτερον Πατριαρχεῖον πρωτοπόρον παγκοσμίως εἰς τὴν ἀντιμετώπισιν ἑνὸς προβλήματος, τὸ ὁποῖον σήμερον ἀναγνωρίζεται ὡς τὸ πλέον, ἴσως, σοβαρὸν καὶ ἐπείγον πρόβλημα τῆς ἀνθρωπότητος...».²⁵ Ἡ ἔμφασις καὶ μέριμνα ποὺ δείχνει πρὸς τὸ περιβάλλον ἔχει ἐπηρεάσει καὶ εὐαισθητοποιήσει πολλοὺς ἀνθρώπους, εἰδικοὺς καὶ μὴ. Ὅπως καταθέτει ἡ Πρέσβειρα Εἰρήνης τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν Jane Goodall, «Ὁ Παναγιώτατος ἔχει κάνει ἑκατομμύρια ἀνθρώπους νὰ ἀντιλαμβάνονται καὶ νὰ κατανοοῦν τίς περιβαλλοντικὲς καταστροφές τοῦ μέλλοντος»,²⁶ γεγονὸς ποὺ δείχνει τὴν ἀποτελεσματικότητα καὶ ἐπιδραστικότητα τῆς ἡγετικῆς του πρωτοβουλίας.

Ὡς γνωστόν, οἱ ὑψηλὲς θέσεις ἀντανακλοῦν καὶ τὴν ὕπαρξιν μεγάλων προβλημάτων, τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ ἐπιλυθοῦν. Γιὰ παράδειγμα, προβλήματα μεταξύ Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, τὰ ὁποῖα τραυματίζουν τὴν ἐνότητα καὶ τὴ συνοχή καὶ ἀπαιτοῦν κατάλληλους, λεπτοὺς χειρισμοὺς γιὰ τὴν ἐπίλυσή τους. Ἀναγνωρίζομε ὅτι ὁ Παναγιώτατος ἀνταποκρίνεται μὲ περισσὴ ἐπιτυχία στὴν ἐπίλυση δυσεπίλυτων προβλημάτων. Ὅπως μάλιστα ὁμολογεῖ ὁ ἴδιος, «...τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον γίνεται ἀποδέκτης προσφυγῶν πρὸς ἐπίλυσιν ζητημάτων ἀναφυσόμενων εἰς τὰς σχέσεις τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν μετ' ἀλλήλων ἢ ἐνίοτε καὶ ἐντὸς τινῶν ἐξ αὐτῶν, τὰς ὁποίας καὶ διὰ κα-

²⁴ π. Ἰωάννης Χρυσανγῆς, *Βαρθολομαῖος. Ἀποστολὴ καὶ Ὁραμα*, μετάφραση-ἐπιμέλεια ἔκδοσης Βασ. Ἀργυριάδης, ἐκδ. ΑΘΕΝΣ, 2018, σσ. 240-242.

²⁵ Εἰσήγησις τῆς Α.Θ.Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου πρὸς τὴν Σύναξιν τῶν Ἱεραρχῶν τοῦ Θρόνου (29 Αὐγούστου 2015), <http://ec-patr.eu/doc-display.php>.

²⁶ Jane Goodall, «Τιμῆς Ἐνεκεν», στὸ π. Ἰωάννης Χρυσανγῆς, *Βαρθολομαῖος. Ἀποστολὴ καὶ Ὁραμα*, μετάφραση-ἐπιμέλεια ἔκδοσης Βασ. Ἀργυριάδης, ἐκδ. ΑΘΕΝΣ, 2018, σ. 278.

ταλλήλων ἐνεργειῶν ἐπιλύει, ὡς συνέβη πρὸ ἐτῶν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ Βουλγαρίας, ἐν τῷ Πατριαρχεῖῳ Ἱεροσολύμων καὶ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ Κύπρου, ἢ προσφάτως κατὰ τὴν μεταξὺ τῶν Πατριαρχείων Ἱεροσολύμων καὶ Ρουμανίας διένεξιν...».²⁷

Νὰ σημειώσουμε βέβαια ἐδῶ ὅτι ἔχει ὑψηλὴ συνοδικὴ συνείδηση,²⁸ ἢ ὅποια ἀντανακλᾷ στὴν ἐνότητα ποὺ χαρακτηρίζει τὴν Ἱερὰ Σύνοδο, ἀλλὰ καὶ τὸ Οἰκουμενικὸ μας Πατριαρχεῖο, ὅπως φαίνεται καὶ ἀπὸ τὸν ἐνθρονιστήριό λόγο: «...Διὸ καὶ μέλλομεν ἵνα κατὰ τὸ δυνατόν συχνάκις πραγματοποιοῦμεν συνάξεις ἀπάσης τῆς σεβασμίας Ἱεραρχίας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἐν τῇ ἐνταῦθα ἔδρᾳ αὐτοῦ, πρὸς ἀμοιβαίαν ἐνημέρωσιν καὶ ἐνίσχυσιν καὶ πρὸς ἀπὸ κοινοῦ προγραμματισμόν».²⁹ Συγκεκριμένα, τὰ μέλη τῆς Συνόδου διέπονται ἀπὸ τίς ἴδιες ἀξίες, ἔχουν κοινούς στόχους μὲ ἀποτέλεσμα νὰ λειτουργοῦν ὡς ὁμάδα, νὰ συνεργάζονται ἀρμονικὰ ἐν ἐλευθερίᾳ καὶ νὰ ὀδηγοῦνται πρὸς τὴν ἐκπλήρωση τῶν στόχων.

Ἄς ἐπανέλθομε ὅμως στὴ στοχοθέτηση γιὰ νὰ ποῦμε ὅτι ἡ ἐστίαση σὲ στόχους καὶ συγκεκριμένα ἀποτελέσματα προϋποθέτει σωστὸ προγραμματισμὸ καὶ τήρηση συνεποῦς χρονοδιαγράμματος. Ἄν μελετήσῃ κανεὶς τὸν ἐνθρονιστήριό λόγο τοῦ Πατριάρχου, θὰ δεῖ ὅτι οὐσιαστικὰ προέβη σὲ προγραμματισμὸ διαφόρων παραμέτρων τῆς ποιμαντικῆς του διακονίας, γιὰ τίς ὁποῖες πραγματικὰ ἐργάστηκε καὶ ἐργάζεται μὲ ἐγρήγορη, ἀποφασιστικότητα, συνέχεια, συνέπεια καὶ ὑπευθυνότητα. Ἀντιλαμβανόμαστε ἐδῶ ὅτι ὁ προγραμματισμὸς καὶ ὁ σχεδιασμὸς διαφόρων θεμάτων ἀποτελεῖ καθημερινὸ μέλημά του. Ὅμως ὁ σχεδιασμὸς χωρὶς τὴν ὑλοποίησιν ἀποβαίνει ἄκαρπος καὶ ἀναποτελεσματικὸς. Ἀπὸ τὴν πληθώρα τῶν ἐνεργειῶν του καὶ μόνον ἀντιλαμβανόμαστε τὴν ἄμεση καὶ ἀποτελεσματικὴ ὑλοποίησιν τῶν στόχων ποὺ θέτει. Νὰ σημειωθεῖ ἐδῶ ὅτι ὁ σωστὸς προγραμματισμὸς μὲ τὴν ταυτόχρονη ὑλοποίησιν τῶν λαμβανομένων καὶ προγραμματισμένων ἀποφάσεων καθιστᾷ δυνατόν τὸν ἐντοπισμὸ τόσο τῶν ποικίλων δυνατο-

²⁷ Εἰσήγησις τῆς Α.Θ.Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου πρὸς τὴν Σύναξιν τῶν Ἱεραρχῶν τοῦ Θρόνου (29 Αὐγούστου 2015), <http://ec-patr.eu/doc-display.php>.

²⁸ Σὲ ἐρώτησιν τοῦ Πάπα ἐὰν δεχόταν νὰ κάνουν ἀπὸ κοινοῦ πρόσκληση σὲ Ἰσραηλινὸ Πρόεδρο καὶ Παλαιστίνιο Πρόεδρο νὰ ἐπισκεφθοῦν τὸ Βατικανό, ἀπάντησε ὅτι «ἡ γενναϊόδωρη αὐτὴ σκέψη τὸν συγκίνησε βαθιὰ καὶ ὅτι θὰ συμβουλευόταν πρὸς τοῦτο τὰ μέλη τῆς Ἱερᾶς Συνόδου του», γεγονός τὸ ὁποῖο καὶ ἐπραξε (π. Ἰωάννης Χρυσσαυγῆς, Βαρθολομαῖος. Ἀποστολὴ καὶ Ὁραμα, μετάφραση-ἐπιμέλεια ἔκδοσης Βασ. Ἀργυριάδης, ἐκδ. ΑΘΕΝΣ, 2018, σ. 80).

²⁹ Ἀπ. Δανιηλίδης, *Ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Βαρθολομαῖος ὁ Α΄*, ἐκδ. Τέρτιος, Κατερίνη 1992, σσ. 95-96.

τήτων πού διαθέτομε ὅσο καὶ τῶν ἀδυναμιῶν, τὶς ὁποῖες ὀφείλομε κατάλληλα νὰ διαχειριστοῦμε.

Ὡς γνωστόν, ὁ χρόνος ἀποτελεῖ πολύτιμο ἀγαθό. Γιὰ νὰ μιλήσουμε μὲ διοικητικούς ὄρους ἀποτελεῖ ἓνα πόρο ἀναντικατάστατο καὶ μὴ ἀνανεώσιμο. Αὐτὸ ὁ Πατριάρχης μας τὸ ἔχει συνειδητοποιήσει ἀπὸ μικρὸς, ὥστε νὰ τὸν χρησιμοποιεῖ καὶ ἀξιοποιεῖ ὅσο τὸ δυνατόν ἀποτελεσματικότερα. Γνωρίζει πολὺ καλὰ νὰ κατανέμει μὲ σύνεση καὶ σοφία τὸ χρόνο του στὰ διάφορα καθήκοντα καὶ ἐργασίες του, ἱεραρχώντας τοὺς στόχους, ἀνάλογα μὲ τὴ σπουδαιότητά τους, ἔχοντας πάντα ὡς κύριο ἄξονα τὴν ἀγάπη πρὸς τὸ Θεὸ καὶ τὸν ἄνθρωπο, προφανῶς τηρώντας τὸν καθημερινὸ του σχεδιασμό. Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ ἀντιμετωπίζει μὲ ἐπιτυχία τὰ καθημερινά, ἀλλὰ καὶ τὰ ἔκτακτα θέματα πού ἀνακύπτουν, χωρὶς ὥστόσο νὰ παραβλέπει τὴν ἀναπτυξιακὴ πορεία καὶ προοπτικὴ τῶν διαφόρων τομέων τῆς ὀργανωτικῆς δομῆς, τῆς ὁποίας ἡγεῖται. Ὅλα αὐτὰ σχετίζονται βέβαια μὲ τὴν κατάρτιση καὶ ὑλοποίηση σωστοῦ προγραμματισμοῦ καὶ τὴν ἀποφυγὴ ἐνεργειῶν καὶ δραστηριοτήτων, οἱ ὁποῖες ἀπορροφοῦν καὶ κατασπαταλοῦν πολύτιμο χρόνο. Ἀπὸ μικρὸς ἔγραφε: «...προσπαθῶ κι ἐγὼ νὰ χρησιμοποιήσω καταλλήλως τὰ ἔτη μου αὐτά, διὰ νὰ μὴ μετανοήσω ἀργότερον. Ἐνίστε ρίπτω ἓνα βλέμμα εἰς τὸ μέλλον μου. Τὸ βλέπω πλήρες μόχθων καὶ πόνων, εἰς τὸ τέλος τῶν ὁποίων κρύπτεται μία ἡθικὴ ἱκανοποίησις, ἐπειδὴ θὰ βαδίσω εἰς τὴν εὐθείαν ὁδὸν καὶ θὰ καταλήξω εἰς τὸ ἐπιθυμητὸν τέρμα...».³⁰ Ὡστόσο, δὲν παραλείπει, ὅταν τοῦ δοθεῖ εὐκαιρία νὰ πετάγεται μέχρι τὴν Ἰμβρο ἢ τὴ Χάλκη γιὰ νὰ ἀναζωογονεῖται, νὰ παίρνει δυνάμεις ἀπὸ τὰ λίαν ἀγαπητὰ αὐτὰ μέρη τῶν παιδικῶν καὶ ἐφηβικῶν του ἀναμνήσεων, νὰ ξεκουράζεται μακριὰ ἀπὸ τὶς διοικητικὰς μέριμνες, νὰ μελετᾷ, νὰ σκέφτεται, φροντίζοντας ἔτσι γιὰ τὴν σωματικὴ, ψυχικὴ καὶ πνευματικὴ του ἀνατροφοδότηση.

Ἐνα ἐρώτημα, τὸ ὁποῖο συχνὰ διατυπώνεται τόσο ἀπὸ εἰδικούς, ὅσο καὶ ἀπὸ ἀπλοὺς ἀνθρώπους, εἶναι κατὰ πόσον ὁ ἡγέτης γεννιέται ἢ γίνεται. Οἱ νεώτερες θεωρίες συγκλίνουν κυρίως στὸ ὅτι ἡ ἀπάντηση ἐμπεριέχει καὶ τὰ δύο σκέλη τοῦ ἐρωτήματος: ὅτι δηλαδὴ ὁ ἡγέτης καὶ γεννιέται καὶ γίνεται. Ὁ Πατριάρχης μας ἀποτελεῖ μία ἀντιπροσωπευτικὴ περίπτωσι, στὴν ὁποία μποροῦμε νὰ διαπιστώσουμε τὴν παραπάνω ἀλήθεια. Ὁ ἴδιος, ὅπως εἶπαμε, διαθέτει πολλὰ ἔμφυτα ἡγετικὰ χαρίσματα, τὰ ὁποῖα στὴν πορεία τοῦ χρόνου καλλιέργησε καὶ καλλιεργεῖ στὸ ἔπακρον. Στὴν καλλιέργεια τῶν χαρισμάτων του ἀναμφισβήτητα συνέβαλαν ὀρισμένοι ἄνθρωποι: οἱ γονεῖς του, οἱ ὁποῖοι τὸν μεγάλωσαν μὲ ἀγάπη, σταθερότητα καὶ ἔντονη τὴ

³⁰ Ὁ Κωνσταντινουπόλεως Βαρθολομαῖος, *Ὅταν ἦμην παιδίον*, ἐκδ. Καστανιώτη, Ἀθήνα 2003, σ. 120.

διάθεση για εργασία, αλλά και άλλοι, οί όποιοι βρέθηκαν στην πορεία της ζωής του, όπως ό ιερέας του χωριού, ό πνευματικός του Μελίτων, ό όποιος πολύ νωρίς αναγνώρισε τὰ χαρίσματα του μικρού Δημητρίου, ό Πατριάρχης Αθηνάγορας πού με την ευρύτητα του πνεύματός του και τις παγκόσμιες διαστάσεις της προσωπικότητάς του άνοιξε τούς όρίζοντές του και ό Πατριάρχης Δημήτριος στη συνέχεια, ό όποιος τόν έμπιστεύθηκε και τόν δίδαξε με την πανθομολογούμενη ταπείνωσή του. Άξιοσημείωτο είναι τὸ γεγονός³¹ ότι από την ανάληψη τών καθηκόντων του Πατριάρχου Δημητρίου διηύθυνε τὸ νεοϊδρυθέν Ἰδιαίτερο Πατριαρχικό Γραφείο από τὸ 1972 έως τὸ 1990, συνοδεύοντας τὸν Πατριάρχη σὲ ἀναρίθμητες ἐπισκέψεις του, εκπροσωπώντας τον στὸ ὑψηλότερο ἐπίπεδο διαφόρων ἀποστολῶν διεκκλησιαστικῶν καὶ διαθρησκειακῶν σχέσεων καὶ ἐργαζόμενος ἀσταμάτητα, ἐλέγχοντας ἢ ἀναθεωρώντας προσχέδια πατριαρχικῶν κειμένων καὶ ἐπιστολῶν, ἀποτελώντας συγχρόνως τὸ νεώτερο μέλος τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Ἱερᾶς Συνόδου. Όλοι οί παραπάνω ἔπαιξαν καθοριστικὸ ρόλο στὴ ζωή του, διέγνωναν τις ικανότητές του, όριοθέτησαν τὴν προσωπικότητά του καὶ τόν βοήθησαν νὰ καλλιεργήσει τὰ χαρίσματα του καὶ νὰ ἀναπτυχθεῖ ὡς χαρισματικὸς ἐκκλησιαστικὸς ἡγέτης πρὸς ὄφελος τῆς Ἐκκλησίας. Ἄς μὴν ξεχνᾶμε ὅτι ό Παναγιώτατος στὴ διάρκεια τῆς ἐκκλησιαστικῆς διακονίας του ἔχει περάσει ἀπὸ πολλὰ διοικητικὰ ἀξιώματα, ὅπως Πρόεδρος καὶ Διευθυντής, μέλος ἐπιτροπῶν σπουδαίων ὀργανισμῶν, ἐπιτροπῶν ἐκκλησιαστικῶν θεσμῶν, Πρόεδρος ἐπὶ τριακονταετίας καὶ πρωτύτερα μέλος τῆς Ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου. Ἡ ἐνασχόλησή του με ὅλα αὐτὰ καὶ ἡ διοικητικὴ ἐμπειρία πού ἀποκόμισε, συνέβαλαν καθοριστικὰ στὴ διαμόρφωση τῆς ἄρτιας πατριαρχικῆς του προσωπικότητας.

Ἡ ἐπίτευξη ὅμως τῶν στόχων πού θέτει ό ἡγέτης προϋποθέτει τὴν ὕπαρξη σωστής, ἀληθινῆς, χωρὶς παραμορφωτικὲς παρεμβολές, ἐπικοινωνίας, ἢ ὅποια νὰ διατρέχει ὅλα τὰ ἐπίπεδα, κάθετα καὶ ὀριζόντια, τῆς ὀργανωτικῆς δομῆς, ἀλλὰ καὶ τις σχέσεις της με τὸ ἐξωτερικὸ περιβάλλον. Ὡς ἡγέτης ό Παναγιώτατος ἐνθαρρύνει τὴν ἐπικοινωνία καὶ δημιουργεῖ δρόμους ἐπικοινωνίας, ὄχι μόνο στὴν ὀργανωτικὴ δομὴ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ἀλλὰ καὶ σὲ ὅλο τὸ φάσμα τῆς ἐκκλησιαστικῆς του διακονίας ἀπανταχοῦ τῆς Ὁρθοδοξίας καὶ ἀπανταχοῦ τῆς οἰκουμένης, ἐμπνέοντας καὶ ἐνθαρρύνοντας τὸν διεκκλησιαστικὸ καὶ οἰκουμενικὸ διάλογο. Στὸν ἐνθρονιστήριο λόγο του διαβάζομε: *«὘ν διαθέσει εἰρήνης καὶ ἀγάπης ἀσπαζόμεθα φιλήματι Χριστοῦ ἀπάσας τὰς λοιπὰς Χριστιανικὰς Ἐκκλησίας καὶ*

³¹ π. Ἰωάννης Χρυσανγῆς, *Βαρθολομαῖος. Ἀποστολὴ καὶ Ὁραμα*, μετάφραση-ἐπιμέλεια ἔκδοσης Βασ. Ἀργυριάδης, ἔκδ. ΑΘΕΝΣ, 2018, σσ. 178-179.

Ὁμολογίας... Δὲν θὰ ὀκνήσωμεν ἵνα ἀναπτύξωμεν ἀγαθὰς σχέσεις καὶ μετὰ τῶν μειζόνων μὴ Χριστιανικῶν θρησκειῶν... Ἀκόμη καὶ πρὸς τὸν ἀγνοοῦντα καὶ ἀρνούμενον καὶ δὴ καὶ ὑβρίζοντα τὸν Θεὸν δὲν θὰ ἀπαξιώσωμεν ἵνα διαλεχθῶμεν...».³² Καὶ πραγματικά, ὡς γνήσιος ἡγέτης ἔδειξε καὶ στὸ θέμα αὐτὸ συνέπεια λόγων καὶ πράξεων, δημιουργώντας διαύλους ἐπικοινωνίας ὄχι μόνο μὲ τὶς Ὁρθόδοξες Ἐκκλησίες, ἀλλὰ καὶ μὲ τὶς ἄλλες ὁμολογίες καὶ θρησκείες. «Ἐτερος τομεύς, εἰς τὸν ὁποῖον τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον ἀνέπτυξε πρωτοβουλίας καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ διαδραματίζη ἡγετικὸν ρόλον εἶναι ἐκεῖνος τῆς καταλλαγῆς μετὰ τῶν χριστιανῶν καὶ τῶν θρησκειῶν... Ἡ συμμετοχὴ ἡμῶν εἰς τὴν Οἰκουμενικὴν Κίνησιν, εἴτε ὑπὸ τὴν μορφήν τῶν θεολογικῶν διαλόγων, εἴτε διὰ τῆς συμμετοχῆς εἰς διαχριστιανικοὺς ὀργανισμοὺς, κατ' οὐδένα λόγον προσκρούει εἰς τὴν πίστιν ἡμῶν ὅτι ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ἀποτελεῖ τὴν Μίαν, Ἀγίαν, Καθολικὴν καὶ Ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν... Ἡ μετὰ τῶν λοιπῶν χριστιανῶν καταλλαγὴ ἡμῶν καθίσταται ἰδιαίτε- ρως ἐπιτακτικὴ ἐν τῷ χώρῳ τῆς λεγομένης Ὁρθοδόξου Διασποράς, ἐνθα διαβιοῖ μέγα μέρος τοῦ ποιμνίου τοῦ ἡμετέρου Πατριαρχείου... Οὕτως, ἀπὸ ἐτῶν ἤδη ἡγεῖται τοῦ Διαθρησκευτικοῦ Διαλόγου μετὰ τῶν Χριστιανῶν, Ἰουδαίων καὶ τοῦ Ἰσλάμ, διὰ τοῦ ὁποῖου ἐπιδιώκεται οὐχὶ τόσο ἡ ἐξέτασις τῶν θεολογικῶν διαφορῶν, ὅσον ἡ καλλιέργεια καὶ προώθησις τῆς ἀρχῆς καὶ τῆς πεποιθήσεως, τὴν ὁποίαν προσωπικῶς ἐτονίσσαμεν πρὸ ἐτῶν εἰς τὰ πλαίσια τῆς διαθρησκευτικῆς συναντήσεως τοῦ Βοσπόρου, ὅτι «ὁ πόλεμος ἐν ὀνόματι τῆς θρησκείας ἀποτελεῖ πόλεμον κατὰ τῆς θρησκείας».³³ Συγχρόνως, δίδει ἔμφαση στὴν ἐπικοινωνία μετὰ τῶν ἀνθρώπων, συμπαραστέκεται στὶς δυσκολίες τους, ἐπιδιώκει τὸ διάλογο καὶ τὴ συνεργασία καὶ στοχεύει στὴν ἐνότητα ὄχι μόνο τῶν Ὁρθοδόξων Χριστιανῶν, ἀλλὰ ὅλων τῶν ἀνθρώπων.

Ὅλα τὰ χρόνια τῆς πατριαρχικῆς τοῦ διακονίας στὸ Φανάρι ἀγωνίστηκε καὶ συνεχίζει νὰ ἀγωνίζεται γιὰ νὰ πραγματώσει τὸ διάλογο ὡς ἔξοδο τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὴν ἐσωτερικὴν του ἀπομόνωση καὶ τὴ συνάντησίν του μὲ τὸ πρόσωπο τοῦ ἄλλου καὶ τὴν οἰκοδόμησιν τῆς ἐν Χριστῷ ἀγάπης καὶ συνεργασίας. Ἄλλωστε, ὁ εἰλικρινὴς διάλογος εἶναι ὁ καλῦτερος τρόπος ἀντιμετώπισης ἀντιπαραθέσεων καὶ συγκρούσεων, συμβάλλοντας πολὺ ἀποτελεσματικὰ στὴν ἐνότητα καὶ τὴ συνοχή. Ὁ ἴδιος πολὺ ταπεινὰ ὁμολογεῖ ὅτι «Καθ' ὅλην τὴν μακροχρόνιον ἐκκλησιαστικὴν διακονίαν μας, ἡγ- νίσθημεν διὰ τὴν προώθησιν τοῦ διαλόγου, τὸν ὁποῖον θεωροῦμεν ὡς τὸ

³² Ἀπ. Δανιηλίδης, *Ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Βαρθολομαῖος ὁ Α΄*, ἐκδ. Τέرتιος, Κα- τερίνη 1992, σσ. 99-101.

³³ Εἰσήγησις τῆς Α.Θ.Παναγιώτητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου πρὸς τὴν Σύναξιν τῶν Ἱεραρχῶν τοῦ Θρόνου (29 Αὐγούστου 2015), [http://ec-patr.eu/doc- display.php](http://ec-patr.eu/doc-display.php).

προσφορώτερον μέσον διὰ τὴν λύσιν προβλημάτων, καὶ ὡς ὄχημα ἀλληλεγγύης. Ὁ διάλογος εἶναι θεμελιῶδες αἶτημα τῆς πίστεώς μας... Ἡ ἀπειλή εὐρίσκεται εἰς τὴν ἀκοινώνητον ἐσωστρέφειαν, εἰς τὸν αὐτοεγκλεισμόν καὶ τὴν αὐτάρκειαν, εἰς τὸν παραλογισμόν τοῦ στείρου μονολόγου. Ἐν τῷ πνεύματι τούτῳ, προωθοῦμεν τὴν διαχριστιανικὴν, τὴν διαθρησκευτικὴν καὶ τὴν διαπολιτισμικὴν προσέγγισιν, καθὼς καὶ τὸν διάλογον μὲ τὸν σύγχρονον κόσμον».³⁴

Ἡ σπουδαιότητα ποὺ δείχνει ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης στὴν ὀρθὴ μεταφορὰ τῆς πληροφορίας, ὥστε νὰ ἀποφευχθεῖ ὁ κίνδυνος τῆς παραπληροφόρησης, λόγῳ τῶν παρεμβολῶν καὶ τοῦ λεγομένου θορύβου, ὅπως εἶναι γνωστὸς ὡς τεχνικὸς ὅρος στὴν ἐπικοινωνία, ἀλλὰ καὶ ἡ ἔμφασις ποὺ δίδει στὴ διαπροσωπικὴ σχέση, ἡ ὁποία τὴν ἀναπτύσσει καὶ τὴν ἐνθαρρύνει, φαίνεται πολὺ ἀποκαλυπτικὰ ἀπὸ τὸ παρακάτω ἀπόσπασμα λόγου του: «Ἡ πρόσωπον πρὸς πρόσωπον αὕτη κοινωνία ὑπῆρξε τὸ πρῶτον κίνητρον τῆς παρούσης Συνάξεως. Δεύτερος καὶ ἐξ ἴσου σημαντικὸς λόγος τῆς συγκλήσεως αὐτῆς ὑπῆρξεν ἡ ἀνάγκη ἐνημερώσεως ὑμῶν περὶ τοῦ ἐπιτελουμένου ἔργου ἐν τῷ Κέντρῳ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Ὑπάρχει βεβαίως πληθὺς μέσων ἐνημερώσεως εἰς τὰς ἡμέρας μας, ἀλλ' αὕτη ἐνίστε, ἵνα μὴ εἴπωμεν ἐν πολλοῖς, ἀποτελεῖ ἐν τῇ οὐσίᾳ παραπληροφόρησιν, ὑποκινουμένη ὑπὸ πολλῶν ἐμφανῶν καὶ ἀφανῶν σκοπιμοτήτων, οὐχὶ σπανίως ἐχθρικῶν πρὸς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον...».³⁵

Αὐτὸς ὁ ὁποῖος εὐρίσκεται στὴν κορυφὴ τῆς διοικητικῆς πυραμίδας, χρειάζεται νὰ ἔχει βαθιὰ συναίσθηση τοῦ ρόλου καὶ τῆς ἀποστολῆς ποὺ ἔχει ἀναλάβει καὶ συνεπῶς τῶν καθηκόντων ποὺ ἀπορρέουν ἀπὸ αὐτά. Ὁ Παναγιώτατος, ὅπως ἀναφέρθηκε καὶ παραπάνω, ὡς ἀληθινὸς καὶ γνήσιος ἐκκλησιαστικὸς ἡγέτης, ἔχει βαθειὰ ἐπίγνωση τῆς μεγάλης εὐθύνης ποὺ ἔχει ἐπωμισθεῖ στὸ πλαίσιο τῆς ἐκκλησιαστικῆς καὶ διοικητικῆς του διακονίας. Ἡ παρακάτω κατάθεσις προσωπικῆς μαρτυρίας³⁶ σὲ μία γενικὴ συνέντευξη στὴν Αὐστραλία, πρὶν ἀκόμα γίνεи Πατριάρχης, μᾶς δείχνει τὴ σοβαρότητα καὶ ὑπευθυνότητα ποὺ ἀντιμετωπίζει τὸ κάθε τί, τὸ ρόλο του καὶ τὰ καθήκοντα ποὺ τοῦ ἀνατίθενται, ἀλλὰ καὶ τὸ σημαντικὸ ρόλο ποὺ

³⁴ Χαιρετισμὸς τῆς Α. Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. κ. Βαρθολομαίου κατὰ τὴν Δεξιῶσιν ἐπὶ τῇ Θρονικῇ Ἑορτῇ (30 Νοεμβρίου 2017), <http://ec-patr.eu/docdisplay.php>.

³⁵ Εἰσήγησις τῆς Α.Θ.Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου πρὸς τὴν Σύναξιν τῶν Ἱεραρχῶν τοῦ Θρόνου (29 Αὐγούστου 2015), <http://ec-patr.eu/docdisplay.php>.

³⁶ π. Ἰωάννης Χρυσανγῆς, *Βαρθολομαῖος. Ἀποστολὴ καὶ Ὁραμα*, μετάφραση-ἐπιμέλεια ἔκδοσης Βασ. Ἀργυριάδης, ἑκδ. ΑΘΕΝΣ, 2018, σ. 89.

ἀπὸ τότε κατεῖχε ὡς συντονιστὴς ἐνεργειῶν: «Αὐτὸ ποὺ διατηρῶ ζωντανὰ στὴ μνήμη μου εἶναι ἡ συγκέντρωση καὶ ἡ προσήλωσή του ἀκόμα καὶ στὴν παραμικρὴ λεπτομέρεια τῶν ζητημάτων ποὺ συζητοῦνταν. Διάβαζε κάθε κείμενο ποὺ διανεμόταν, κρατοῦσε λεπτομερεῖς σημειώσεις ἐπὶ τῶν ἐξελίξεων καὶ οἱ ἀπαντήσεις τῶν ὀρθοδόξων σὲ κάθε ἐγείρομενο ζήτημα, προέκυπταν μὲ δική του ἐνορχήστρωση, ἔπειτα ἀπὸ συγκέντρωση καὶ συνεργασία...».

Ὡς ἄνθρωπος ἀγάπης, ταπεινώσεως καὶ καταλλαγῆς, ἀλλὰ καὶ ὡς διοικητικὸ στέλεχος ποὺ ἔχει ἐπίγνωση τοῦ ρόλου καὶ τῶν ὁρίων τῶν καθηκόντων του, δὲν εὐνοεῖ καὶ δὲν πυροδοτεῖ συγκρούσεις, ἀλλὰ ἀγωνίζεται γιὰ τὴν οἰκοδόμηση σχέσεων καταλλαγῆς καὶ ἀγάπης. Εἶναι ἀποκαλυπτικὸ ὡς πρὸς αὐτὸ ὅτι στὰ 19 καὶ πλέον χρόνια στενῆς συνεργασίας μὲ τὸν Πατριάρχη Δημήτριο, «δὲν ὑπῆρξε οὔτε μία φορὰ ποὺ νὰ ἐκφραστεῖ κάποια ἀπογοήτευση ἀνάμεσά τους· οὔτε μία φορὰ δὲν προέκυψε ἡ παραμικρὴ προσωπικὴ διαφωνία».³⁷ Ὡς θερμὸς θιασώτης καὶ ὑπέρμαχος στὴν πράξη τῆς καλῆς καὶ ἀγαστῆς συνεργασίας γιὰ τὴν ἐπίτευξη ὑψηλῶν στόχων, καλλιεργεῖ τὴ συνεργατικότητα, τὴν ἐνότητα, τὸ ὁμαδικὸ πνεῦμα, τὴ συνεχή μάθηση, τὴν ἐνθάρρυνση, τὴν ἀνάληψη πρωτοβουλιῶν, τὴν ἀνάπτυξη γνώσεων, ἀναζητᾷ συναινέσεις, ὑπερασπίζεται τὴν θρησκευτικὴ ἐλευθερία τῶν ἀνθρώπων, ἐργάζεται γιὰ τὴν εἰρήνην τοῦ κόσμου: «Ὅλοι ἡμεῖς ἔχομεν κατὰ τὴν ἐπίγειον ζωὴν μίαν ὠρισμένην ἀποστολήν. Ἀφ' ἐαυτῶν καὶ μόνοι εἶναι ἀμφίβολον ἐὰν θὰ κατορθώσωμεν σημαντικὰ ἐπιτεύγματα, ἀφοῦ καὶ εἰς τὸ φυσικὸν σῶμα τοῦ ἀνθρώπου αὐτενέργεια ἐνὸς ἐκάστου μέλους τυγχάνει ἀδιανόητος. Ὅμως, συνεργαζόμενοι μετὰ τῶν λοιπῶν μελῶν καὶ κατατιθέμενοι εἰς τὴν κοινὴν προσπάθειαν τοὺς κόπους καὶ τὰ ἔργα μας, συνθετικῶς παρουσιάζομεν ἓνα ὡραῖον σύνολον».³⁸

Μία βασικὴ ἀρχὴ τῆς διοίκησης, ἡ ὁποία συμβάλλει ἀποτελεσματικὰ στὴ διαρκὴ ἐπιτυχία μίας ὀργανωτικῆς δομῆς συνίσταται στὸ νὰ ἐπιλέγονται καὶ νὰ τοποθετοῦνται «οἱ κατάλληλοι ἄνθρωποι στὶς κατάλληλες θέσεις».³⁹ Ὁ Παναγιώτατος, κατόπιν ἀποφάσεως τῆς Συνόδου, ἐπιλέγει σωστοὺς καὶ κατάλληλους συνεργάτες σὲ ὅλα τὰ ἱεραρχικὰ ἐπίπεδα, προφανῶς μετὰ ἀπὸ

³⁷ π. Ἰωάννης Χρυσανγῆς, *Βαρθολομαῖος. Ἀποστολὴ καὶ Ὁραμα*, μετάφραση-ἐπιμέλεια ἔκδοσης Βασ. Ἀργυριάδης, ἐκδ. ΑΘΕΝΣ, 2018, σ. 180.

³⁸ Χαιρετισμὸς τῆς Α. Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. κ. Βαρθολομαίου κατὰ τὴν πρὸς τιμὴν Αὐτοῦ Ἐκδήλωσιν τοῦ Μορφωτικοῦ καὶ Φιλανθρωπικοῦ Συνδέσμου Ἰμβρίων τῆς Πόλεως ἐπὶ τῇ Συμπληρώσει Εἰκοσιπενταετίας ἀπὸ τῆς Ἀναρρήσεως Αὐτοῦ εἰς τὸν Οἰκουμενικὸν Θρόνον (21 Ὀκτωβρίου 2016), <http://ec-patr.eu/docdisplay.php>.

³⁹ Γιὰ τὸ θέμα αὐτὸ βλέπετε: Ρ. Λούκ, *Ὁ κατάλληλος ἄνθρωπος στὴν κατάλληλη θέση*, μετάφρ. Ἐλ. Χαλιωρή, ἐκδ. Μοντέρνοι Καιροὶ Α.Ε.Ε., 2009.

έκτίμηση και αξιολόγηση ύποψηφίων, ανάλογα με τις ικανότητες, τὰ προσόντα και τὰ χαρίσματα πού διαθέτουν σὲ σχέση με τὰ καθήκοντα πού ἀπορρέουν ἀπὸ τὴ συγκεκριμένη θέση. Αὐτὸ μπορούμε νὰ τὸ δοῦμε πολὺ ἀντιπροσωπευτικὰ στὴν περίπτωση ἐπιλογῆς και τοποθέτησης τοῦ Σεβασμιωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀλβανίας Ἀναστάσιου, στὸ πρόσωπο τοῦ ὁποίου διέκρινε ὅλες ἐκεῖνες τὶς ἀπαραίτητες προϋποθέσεις γιὰ τὴν ἀνάληψη ἑνὸς τόσο μεγάλου ἔργου, ὅπως ἦταν ἡ ἀναβίωση τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀλβανίας.⁴⁰ Συγχρόνως, μεταβιβάζει ἐξουσία και ἀρμοδιότητες στοὺς συνεργάτες του, ἀνοίγει δρόμους και ἐνθαρρύνει τὴν ἀνάληψη πρωτοβουλιῶν, ἐπιζητεῖ τὴ συμμετοχὴ στὶς ἀποφάσεις, προσδιορίζοντας ταυτόχρονα με σαφήνεια τὰ ὅρια τῆς αὐτονομίας τους. Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ μένει περισσότερος χρόνος στὸν ἡγέτη νὰ ἀσχοληθεῖ με τὰ περισσότερο σημαντικὰ θέματα, νὰ ἀξιοποιήσει τὰ χαρίσματα και τὶς δεξιότητες τῶν συνεργατῶν του και νὰ προχωρήσει στὴν ἐπίλυση τῶν θεμάτων τοῦ ὀργανισμοῦ με ταχύτερο ρυθμὸ.

Ο Ρ. Senge⁴¹ τοῦ MIT ὑποστηρίζει ὅτι στὴ σύγχρονη ἐποχὴ ἓνας ἀπὸ τοὺς 3 βασικοὺς ρόλους τοῦ ἡγέτη εἶναι αὐτὸς τοῦ δασκάλου. Ὁ ἡγέτης ὀφείλει νὰ διδάσκει αὐτὰ πού γνωρίζει στοὺς συνεργάτες του και νὰ τοὺς καθοδηγεῖ. Ἡ προσωπικὴ αὐτὴ καθοδήγηση, ἡ ὁποία εἶναι συνεχῆς και γίνεται με ἀπλὸ και κατανοητὸ τρόπο, ἀποτελεῖ μία πολὺ ἀποτελεσματικὴ μέθοδο μάθησης και ἀνάπτυξης τους.⁴² Ὡς γνήσιος ἐκκλησιαστικὸς ἡγέτης ὁ Παναγιώτατος ἔχει πρωταρχικὸ μέλημα τὴ σωστὴ καθοδήγηση τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ. Μὲ προσωπικὲς παραινέσεις και ὁδηγίες, μέσω τῶν ἐγκυκλιῶν πού ἀπευθύνει κατὰ καιροὺς, με τὸ προσωπικὸ του παράδειγμα, μέσω τῶν ὁμιλιῶν του δράττεται πάντοτε τῶν εὐκαιριῶν νὰ καθοδηγήσει και νὰ νοθετήσῃ σωστὰ τὸ πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας, κληρικούς, νεοχειροτονηθέντες και μὴ και τῶν τριῶν βαθμῶν τῆς ἱερωσύνης, νέους, μαθητές, φοιτητές, μεγαλύτερους, ὅλο τὸ λαὸ τοῦ Θεοῦ. Δράττεται κάθε εὐκαιρίας γιὰ νὰ ἐνθαρρύνει και νὰ καθιστᾷ σαφὴ τὴ σημαντικότητά τῶν καθηκόντων, με τρόπο συστηματικὸ και ξεκάθαρο τὴν εὐθύνη, καθὼς και τὴν ἐμπιστοσύνη πού τοὺς παρέχει ἡ Μητέρα Ἐκκλησία, ἰδιαίτερα τῶν νεοχειροτονηθέντων.⁴³

Στὴ διοικητικὴ βιβλιογραφία⁴⁴ συναντᾶμε τὴν ἡγεσία μέσω παραδείγ-

⁴⁰ π. Ἰωάννης Χρυσανγῆς, *Βαρθολομαῖος. Ἀποστολὴ καὶ Ὁραμα*, μετάφραση-ἐπιμέλεια ἔκδοσης Βασ. Ἀργυριάδης, ἔκδ. ΑΘΕΝΣ, 2018, σ. 215.

⁴¹ Δημ. Μπουραντᾶς, *Ἡγεσία. Ὁ δρόμος τῆς διαρκοῦς ἐπιτυχίας*, ἔκδ. Κριτική, 2005, σ. 222.

⁴² Δημ. Μπουραντᾶς, *Ἐπιτυχημένος Ἡγέτης καὶ Μάνατζερ*, ἔκδ. Ψυχογιός, 2018, σσ. 219-220.

⁴³ Ἀντιπροσωπευτικὸ παράδειγμα τῆς μεθοδικότητος, τῆς σαφήνειας και τῆς τάξης τῆς νοθεσίας ἀποτελεῖ ἡ ὁμιλία του κατὰ τὴν χειροτονίαν τοῦ Θεοφίλ. Ἐψηφισμένου Ἐπισκόπου Δορυλαίου κ. Δαμασκηνοῦ (Μέγα Ρεῦμα, Ἱερὸς Ναὸς Παμμεγίστων Ταξιαρχῶν, 15.12.2019), <http://ec-patr.eu/docdisplay.php>.

ματος, όπου ο ήγέτης αποτελεί πρότυπο για τους άλλους σε ό,τι αφορά το τί και το πώς αποφασίζει, το πώς συμπεριφέρεται κτλ. Να σημειώσουμε εδώ για άλλη μία φορά την ταύτιση λόγων και πράξεων που χαρακτηρίζει τον Οικουμενικό μας Πατριάρχη, ο οποίος, έχοντας βαθιά ριζωμένη μέσα του τη χριστιανική πίστη και εφαρμόζοντας εμπράκτως τα λεγόμενά της, 'διδάσκει' με τη συμπεριφορά και την εν γένει βιωτή του τόσο τους συνεργάτες του, όσο και το πλήρωμα της Έκκλησίας γενικότερα, γιατί οι άνθρωποι κατανοούν και πείθονται πολύ καλύτερα μέσω παραδειγμάτων και προτύπων συμπεριφορών, παρά μέσω του λόγου. Άλλωστε, και ο ίδιος μαθήτευσε επί σειρά ετών δίπλα στον Γέροντά του Μελίτωνα, ο οποίος ήταν ένας διαπρεπής Μητροπολίτης του Οικουμενικού Θρόνου με πλατειά μόρφωση, ρητορική δεινότητα και μεγάλη διοικητική εμπειρία. «Για τον Βαρθολομαίο, ο Μελίτων ήταν 'ένα εξαιρετικό, ιστορικό και μοναδικό παράδειγμα ικανότητας και επιδεξιότητας στην εκκλησιαστική διοίκηση'...» και λειτούργησε στην περίπτωση του όπως σε πολλές άλλες περιπτώσεις, ως ήγέτης και δάσκαλος που ανέπτυξε νέα ήγετικά εκκλησιαστικά στελέχη και τους ονόμαζε 'νεαρούς ήγέτες'.⁴⁵ Άλλωστε, ένα βασικό στοιχείο το οποίο χαρακτηρίζει τον ήγέτη είναι η ικανότητά του να εμπνέει εμπιστοσύνη, γιατί πάνω σε αυτή στηρίζονται ή συνεργασία και ή οικοδόμηση των σχέσεων. Το γεγονός ότι εξέλεγε παμψηφεί, δηλώνει την εμπιστοσύνη, την οποία έδειξαν οι λοιποί Ιεράρχες του Θρόνου προς το πρόσωπό του.

Ανάμεσα στους τρόπους που χρησιμοποιεί ο ήγέτης για να διδάσκει τους συνεργάτες του είναι η αφήγηση ιστοριών, κυρίως από τις προσωπικές εμπειρίες και το προσωπικό παράδειγμα. Συναντάμε συχνά τον Παναγιώτατο, μέσα από το λόγο του, να αναφέρεται στη γενέτειρά του την Ίμβρο, στα παιδικά και νεανικά του βιώματα, στον παραδοσιακό τρόπο ζωής, καθώς και στην υποστήριξη και βοήθεια που του παρείχαν οι πνευματικοί καθοδηγητές του.

Όπως προκύπτει από τη διοικητική θεωρία, μεταξύ των χαρισμάτων του ήγέτη είναι και η ικανότητά του να υποκινεί, να καθοδηγεί, να ενθαρρύνει και να μεταλαμπαδεύει σε αυτούς το όραμά του, να συντονίζει τις εργασίες, διαμορφώνοντας την κατάλληλη κουλτούρα, χωρίς βέβαια να παραλείπει τον έλεγχο και τις υπόλοιπες λειτουργίες της διοίκησης. Και ο Παναγιώτατος, ο οποίος γνωρίζει πολύ καλά την κεφαλαιώδη σημασία παροχής κι-

⁴⁴ Δημ. Μπουραντάς, *Επιτυχημένος Ηγέτης και Μάνατζερ*, έκδ. Ψυχογιός, 2018, σσ. 226, 425, 438.

⁴⁵ π. Ιωάννης Χρυσανγής, *Βαρθολομαίος. Αποστολή και Όραμα*, μετάφραση-επιμέλεια έκδοσης Βασ. Αργυριάδης, έκδ. ΑΘΕΝΣ, 2018, σσ. 155, 158-159.

νήτρων για την ενεργοποίηση και ολοπρόθυμη συμμετοχή των συνεργατών του, δεν άμελεϊ να αναγνωρίζει και να επιβραβεύει κάθε φιλότιμη προσπάθειά τους, να αποδίδει το δίκαιο έπαινο, να εκφράζει ευχαριστίες, όπου αναγνωρίζει την έπιτυχία και την προσφορά τους. Σημαντικό χαρακτηριστικό του έπιτυχημένου ήγέτη είναι ή συνεχής επαγρύπνηση και προσαρμοστικότητα. Έπειδή το σύγχρονο περιβάλλον είναι πολύ ρευστό και αλλάζει διαρκώς με ταχείς ρυθμούς, όλοι οί οργανισμοί χρειάζεται στην καλύτερη περίπτωση να προσαρμόζονται στις ύφιστάμενες έξωτερικές αλλαγές. Ο Παναγιώτατος στὸν ἐνθρονιστήριό ἤδη λόγο του, ἀναγνωρίζοντας τὴ σπουδαιότητα τῆς προσαρμοστικότητας, ἀνέφερε: «...Ἡ Θεία Πρόνοια ἐπέφυλαξεν εἰς ἡμᾶς νὰ ἴδωμεν ραγδαίας καὶ τοῦτ' αὐτὸ κοσμογονικάς ἐξελίξεις καὶ μεταβολάς, ...(οἱ ὅποῖες) ἔλαβον ἢ λαμβάνουν εἰσέτι χώραν ἐν πολλοῖς εἰς χώρας καὶ λαοὺς ἐκ παραδόσεως ὀρθοδόξους,... Εἶναι, ὡς ἐκ τούτου, φυσικὸν νὰ καλῶνται σήμερον ὅλως ἰδιαίτερος αἱ Ὁρθόδοξοι Ἐκκλησίαι εἰς ἐγρήγορσιν, συνεργασίαν, καὶ προσφοράν, ὥστε αἱ ἐξελίξεις αὗται νὰ ἀποβοῦν ὄντως ἐπ' ἀγαθῷ τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος ἐταλαιπωρήθη εἰς τὸν αἰῶνα μας». ⁴⁶ Ἡ προσαρμοστικότητά του, ὅμως, στὶς ἐξελίξεις τῆς σύγχρονης ἐποχῆς, ὅπου οἱ ἀμιγεῖς θρησκευτικὰ κοινωνίες πλέον ἐκλείπουν, καὶ ὅπου τὸ φαινόμενο τῶν μεικτῶν γάμων ἀποτελεῖ μία ἀναντίρρητη πραγματικότητα, φαίνεται ἀπὸ τὰ λεγόμενά του σχετικὰ μετὰ τὴν ἀνάγκη προσαρμογῆς τῆς ποιμαντικῆς τῆς Ἐκκλησίας διὰ τῆς οἰκονομίας στὶς ὑπάρχουσες συνθήκες, χωρὶς νὰ θιγῇ οὔτε εἰς τὸ ἐλάχιστο ἡ ὀρθόδοξη πίστις. ⁴⁷ Ὁ ἐφυσχασμός, ὁ ὁποῖος συνοδεύεται μετὰ ἀδράνεια ὁδηγεῖ σὲ δυσκολία ἀλλαγῆς συμπεριφορᾶς καὶ προσαρμογῆς στὰ νέα δεδομένα. Γι' αὐτὸ καὶ τὸ νὰ μπορεῖ κανεὶς νὰ προνοεῖ καὶ νὰ προβλέπει τὶς μελλοντικὰς αλλαγὰς ἀποτελεῖ ἓνα πολὺ σημαντικό χάρισμα τοῦ ήγέτη, τὸ ὁποῖο βοηθᾷ στὴν ἐπιβίωση τῶν ὀργανισμῶν. Ὁ Παναγιώτατος, ⁴⁸ ἀναγνωρίζοντας τὴ σπουδαιότητα τοῦ στοιχείου αὐτοῦ, ἐπισημαίνει χαρακτηριστικὰ τὸ ἀρχαῖο ἀπόφθεγμα: «τὸ κυβερνᾶν ἐστὶ προβλέπειν».

Ὅπως εἶπαμε καὶ παραπάνω, τὸ παγκόσμιο περιβάλλον χαρακτηρίζεται ἀπὸ συνεχεῖς αλλαγές, πολιτικές, κοινωνικές, πολιτισμικές, οἰκονομικές, τε-

⁴⁶ Ἀπ. Δανιηλίδης, *Ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Βαρθολομαῖος ὁ Α΄*, ἐκδ. Τέρτιος, Κατερίνη 1992, σ. 98.

⁴⁷ Εἰσήγησις τῆς Α.Θ.Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου πρὸς τὴν Σύναξιν τῶν Ἱεραρχῶν τοῦ Θρόνου (29 Αὐγούστου 2015), <http://ec-patr.eu/docdisplay.php>.

⁴⁸ Ὁμιλία τῆς Α. Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. κ. Βαρθολομαίου κατὰ τὴν Συνάντησιν Αὐτοῦ μετὰ τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας τῆς Φιλλανδίας Έξοχ. κ. Sauli Niinisto (13 Σεπτεμβρίου 2013), <http://ec-patr.eu/docdisplay.php>.

χνολογικές, τις όποιες ένας οργανισμός αν δεν μπορεί να προβλέψει, πρέπει τουλάχιστον να προσαρμοστεί εκ των υστέρων. Γι' αυτό και ο ήγέτης δεν είναι δυνατόν να παραθεωρεί το ζήτημα των αλλαγών.⁴⁹ Αναμφίβολα ο Παναγιώτατος δικαιούται να θεωρείται ως ήγέτης της αλλαγής. Προφανώς, αφού αναγνωρίσει την ανάγκη για αλλαγή, οραματίζεται τη νέα κατάσταση, τον κατάλληλο χρόνο υλοποίησης και χωρίς άργοπορία και αναβολή, σχεδιάζει το γενικό πλάνο, εφαρμόζει την κατάλληλη στρατηγική, κινητοποιεί και ενδυναμώνει τα κατάλληλα πρόσωπα, δίδει τις απαραίτητες κατευθυντήριες γραμμές και με πειθώ και έμπνευση προχωρά στην υλοποίησή της. Γιατί με την πραγματοποίηση μικρότερων ή μεγαλύτερων αλλαγών ο ήγέτης αποσκοπεί στη δημιουργία ενός καλύτερου μέλλοντος. Δεν διστάζει να προχωρεί σε αλλαγές, οι όποιες αποσκοπούν πάντα στο καλό των ανθρώπων, στην καλύτερευση των σχέσεων μεταξύ τους, αλλά και της Έκκλησίας, ως θεσμού, γενικότερα. Πιστεύουμε όμως ακράδαντα ότι η οποιαδήποτε αλλαγή, όπως άλλωστε και κάθε ενέργειά του, αποτελεί αποτέλεσμα ένθερμης προσευχής και συνειδητής απόφασης. Έχοντας βαθειά συναίσθηση των καταγιστικών αλλαγών της σύγχρονης εποχής, και ανταποκρινόμενος στις σημερινές απαιτήσεις, εν όψει της πραγματοποίησης της Αγίας και Μεγάλης Συνόδου, ανέφερε ότι: «...Είναι πανθομολογούμενον, ότι διανύομεν περίοδον βιαιών και ανατρεπτικών αλλαγών εις όλα τα επίπεδα της ζωής... Καλούμεθα να τοποθετηθώμεν και να εκφράσωμεν εν Πνεύματι Αγίω τας ὀρθοδόξους θέσεις μας ἐνώπιον τῶν νέων καταστάσεων και πραγμάτων, ὅπως και ἐν ὄψει τοῦ νέου περιβάλλοντος, ἐντός τοῦ οὐοίου εὑρίσκεται, ζῇ, κινεῖται και πορεύεται τὸν δρόμον αὐτῆς σήμερον ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία, και τῆς ἀτμοσφαίρας, ἡ ὁποία περιβάλλει και διαπνέει τὸ πλήρωμά της...».⁵⁰

Εἶναι γεγονός ότι οι ήγέτες προχωρούν σε αλλαγές, οι όποιες, πολλές φορές τουλάχιστον στην αρχή, γίνονται δεκτές με σκεπτικισμό. Παράδειγμα τολμηρῆς αλλαγῆς, ἡ ὁποία δημιούργησε κάποιο προβληματισμό, αποτελεί ἡ ἀπόφασή του (Μάρτιος 2004) να εισαγάγει στην Αγία και Ἱερὰ

⁴⁹ Ενδεικτικά, βλέπετε τὸ σπουδαῖο βιβλίο τοῦ J. Kotter, *Ἡγέτης στις αλλαγές*, μετάφρ. Α. Σοκοδήμος, ἐκδ. Κριτική, 2001.

⁵⁰ Ἀντιφώνησις τῆς Α. Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. κ. Βαρθολομαίου, Προέδρου τῆς Αγίας και Μεγάλης Συνόδου τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, πρὸς τὸν Σεβ. Ἀρχιεπίσκοπον Κρήτης κ. Εἰρηναῖον, Πρόεδρον τῆς Ἱερᾶς Ἐπαρχιακῆς Συνόδου τῆς ἐν Κρήτῃ Ἐκκλησίας, κατὰ τὴν ἐπὶ τῇ Ἀφίξει Αὐτοῦ και τῶν Μακαριωτάτων Προκαθημένων τῶν Ὀρθοδόξων Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν εἰς Ἡράκλειον Δοξολογίαν ἐν τῷ Ἱερῷ Καθεδρικῷ Ναῷ τοῦ Ἀγίου Ἀποστόλου Τίτου (Ἡράκλειον, 18 Ἰουνίου 2016), <http://ec-patr.eu/docdisplay.php>.

Σύνοδο τῆς Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως, 6 νέα μέλη ἀπὸ τὰ 12, προ-ερχόμενα ἐκτὸς Τουρκίας. Στὴ συνέχεια (Σεπτέμβριος 2013), διέυρυνε τὸ ἀνωτέρω σχῆμα, ὀρίζοντας οἱ 11 τοῦ δωδεκαμελοῦς σώματος νὰ προέρχονται ἐκτὸς Τουρκίας μὲ τὸ σκεπτικὸ ὅτι ἔτσι πλέον ἐπανέρχεται «τὸ καθεστὼς τῆς ἐκ περιτροπῆς συμμετοχῆς εἰς τὴν συγκρότησιν τῆς Ἀγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου πάντων τῶν ἐν ἐνεργείᾳ Μητροπολιτῶν τοῦ Θρόνου, γεγονὸς τὸ ὁποῖον ἐπιτρέπει εἰς αὐτοὺς νὰ ἀσκοῦν τὸ ἐκ τῶν ἱερῶν Κανόνων ἀπορρέον δικαίωμα καὶ χρέος των, καὶ σφυρηλατεῖ ἔτι μᾶλλον τοὺς μεταξύ τοῦ ἱεροῦ Κέντρου καὶ τῶν ἐπαρχιῶν τοῦ Θρόνου δεσμούς».⁵¹

Πάντα οἱ ἡγέτες ἔχουν ὄραμα πού εἶναι οὐσιαστικά μία ἰδέα γιὰ ἓνα ἰδανικὸ καὶ ἐπιθυμητὸ μέλλον πού ὁ ὀργανισμὸς πρέπει νὰ ἀκολουθήσει. Τὸ ὄραμα⁵² «συνίσταται σὲ μία ἰδέα ἢ εἰκόνα γιὰ ἓνα ἐπιθυμητό, ἰδανικὸ μέλλον τῆς ὁργάνωσης ἢ μίας ομάδας». Ἀποσαφηνίζει τὴ γενικὴ κατεύθυνση τὴν ὁποία ἡ ομάδα ἢ ἡ ὁργάνωση πρέπει νὰ ἀκολουθήσει στὸ μέλλον, μειώνοντας τὴ σύγχυση καὶ τὶς ἀμφιβολίες. Ἐπειδὴ προσδιορίζει μία κοινὴ πορεία στὸ μέλλον, συμβάλλει στὴν εὐθυγράμμιση καὶ τὸν συντονισμό τῶν μερῶν τῆς ὁργάνωσης. Ἐμπνέει, ἐνεργοποιεῖ, κινητοποιεῖ, παρακινεῖ τὰ ἄτομα δίνοντας νόημα στὴν καθημερινότητα. Ὁ Οἰκουμενικὸς μας Πατριάρχης, ὡς μεγάλος ἡγέτης, εἶναι ὁραματιστής. Ἀποσαφηνίζει τὶς γενικὲς κατευθύνσεις καὶ ἐργάζεται καὶ παρακινεῖ τοὺς συνεργάτες του γιὰ τὴν πραγματοποίησίν τους. Εἶναι γνωστὸ σὲ ὅλους τὸ ὄραμά του γιὰ τὴν ἐπαναλειτουργία τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τῆς Χάλκης. Ὅπως χαρακτηριστικὰ σημειώνεται, «Ὁραμα καὶ προσευχὴ τοῦ Πατριάρχου εἶναι νὰ ξαναοίξει αὐτὴ ἡ Θεολογικὴ Σχολὴ τοῦ 19ου αἰῶνα... Ἀλλὰ ἔχω ὑπομονή, σημειώνει ὁ Βαρθολομαῖος ἀτάραχα γιὰ τὴ Σχολὴ τῆς Χάλκης. 'Τὸ θέλω πολὺ!'.⁵³ Πολλὰ ἀπὸ τὰ ὁράματά του ἔχουν ὑλοποιηθεῖ,⁵⁴ ὅπως ἡ ἀναβίωση ἐκκλησιαστικῶν ἐπαρχιῶν στὴ Μικρὰ Ἀσία καὶ Ἀνατολικὴ Θράκη (Ἀδριανούπολη, Σμύρνη, Προῦσα, Πισιδία, Σηλυβρία, Βρύουλα), ὁ ἐπαναπατρισμὸς ἀρκετῶν γηγενῶν συμπατριωτῶν του, ἡ ἐκ θεμελίων ἀνοικοδόμησις παλαιῶν καὶ ἱστορικῶν ναῶν καὶ μοναστηριακῶν μετοχιῶν, ἡ μετάφραση καὶ τέλεση τῆς Θείας Λειτουργίας στὴν Τουρκικὴ γλῶσσα. Ἐνα ἄλλο ὄραμά του, τὸ ὁποῖο ἀποτελοῦσε μύχια ἐπιθυμία του καὶ ἔγινε πραγματικότητα ἦταν ἡ ἐπαναλειτουργία τῶν

⁵¹ Εἰσήγησις τῆς Α.Θ.Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου πρὸς τὴν Σύναξιν τῶν Ἱεραρχῶν τοῦ Θρόνου (29 Αὐγούστου 2015), <http://ec-patr.eu/doc-display.php> καὶ π. Ἰωάννης Χρυσανγῆς, *Βαρθολομαῖος. Ἀποστολὴ καὶ Ὁραμα*, μετάφραση-ἐπιμέλεια ἔκδοσης Βασ. Ἀργυριάδης, ἐκδ. ΑΘΕΝΣ, 2018, σ. 298.

⁵² Δημ. Μπουραντᾶς, *Ἐπιτυχημένος Ἠγέτης καὶ Μάνατζερ*, ἐκδ. Ψυχογιός, 2018, σ. 48.

⁵³ π. Ἰωάννης Χρυσανγῆς, *Βαρθολομαῖος. Ἀποστολὴ καὶ Ὁραμα*, μετάφραση-ἐπιμέλεια ἔκδοσης Βασ. Ἀργυριάδης, ἐκδ. ΑΘΕΝΣ, 2018, σ. 53.

ρωμαϊκών σχολείων της γενέτειράς του Ίμβρου. Όπως μάλιστα σημειώνει ο Σεβασμιώτατος Αρχιεπίσκοπος Αυστραλίας κ. Μακάριος «Όραμά Του ήταν να ξαναχτυπήσει το κουδούνι του σχολείου στην αγαπημένη Του Ίμβρο και γι' αυτό άρχισε να ενεργεί συστηματικά για την υλοποίησή του... Μετά από 49 χρόνια χτυπάει το κουδούνι στο δημοτικό σχολείο Αγίων Θεοδώρων...».⁵⁵

Το μεγαλύτερο, όμως, όραμά του, το οποίο αποτελεί μέγα ιστορικό εκκλησιαστικό γεγονός είναι η σύγκληση της Αγίας και Μεγάλης Συνόδου, η οποία πραγματοποιήθηκε τον Ιούνιο του 2016 στο Κολυμπάρι Χανίων, μετά από πολλές προσπάθειες πολλών προκατόχων του. Η ανάγκη διευθέτησης διαφόρων έσωτερικών θεμάτων της Εκκλησίας μας, η εμφάνιση νέων προβλημάτων που απαιτούσαν ενιαία αντιμετώπιση από την Ορθόδοξη Εκκλησία, το θέμα της Οικουμενικής Κινήσεως κ.α. κατέστησαν επιτακτική την ανάγκη σύγκλησης της Αγίας και Μεγάλης Συνόδου. Είχαν ωριμάσει πλέον οι συνθήκες για την πραγματοποίησή της και ο Πατριάρχης ανταποκρίθηκε με έπιτυχία στο αίτημα των καιρών. Έδώ αναδείχθηκαν τα έκτακτα ήγεταικά και διοικητικά του χαρίσματα, καθώς έπρεπε να εφαρμόσει με ακρίβεια και αποτελεσματικότητα όλες τις διοικητικές λειτουργίες και παραμέτρους, όπως λήψη αποφάσεων, προγραμματισμό, οργάνωση, έπικοινωνία, στελέχωση, υποκίνηση, αντιμετώπιση συγκρούσεων, έλεγχο, προκειμένου να φθάσει στο έπιθυμητό αποτέλεσμα. Στο πλαίσιο της υλοποίησης οραμάτων και αλλαγών εισάγει καινοτόμες ιδέες. Έντελως ένδεικτικά αναφέρομε⁵⁶ την διοργάνωση και φιλοξενία από την Έπιτροπή Θρησκείας, Έπιστήμης και Περιβάλλοντος 8 διεθνών, διεπιστημονικών και διαθρησκευτικών συμποσίων έν πλῶ, ώστε να ανοίξει ο δρόμος του διαλόγου για το θρησκευτικό διάλογο και το φυσικό περιβάλλον, τή φιλοδοξία του για πράσινες ένορίες και πράσινους ιερείς.

Είναι γνωστό ότι ο έλεγχος αποτελεί μία από τις βασικές λειτουργίες της διοίκησης. Στη λειτουργία αυτή εξετάζεται εάν μετά το πέρας μίας διαδικασίας, αλλά και κατά τή διάρκεια υλοποίησής της, το αποτέλεσμα ή ή πορεία πρὸς αυτό συμβαδίζει με το σχέδιο δράσης. Στη συνέχεια, σέ περίπτωση απόκλισης έπιχειρείται ο έντοπισμός των αιτίων και καθορίζονται

⁵⁴ Όμιλία τής Α. Θ. Παναγιότητος του Οικουμενικού Πατριάρχου κ. κ. Βαρθολομαίου κατά τὰ Όνομαστήρια Αυτού έπί τή Μνήμη του Αγίου Αποστόλου Βαρθολομαίου (11 Ιουνίου 2018), <http://ec-patr.eu/docdisplay.php>.

⁵⁵ Μακάριος Έπίσκοπος Χριστουπόλεως (νύν Αρχιεπίσκοπος Αυστραλίας), Ίμβρος. Έκει πού ο ούρανός ποτέ δέν ξεχνά, έκδ. Γρηγόρη, Αθήνα 2017, σ. 40.

⁵⁶ π. Ιωάννης Χρυσανγής, *Βαρθολομαίος. Αποστολή και Όραμα*, μετάφραση-έπιμέλεια έκδοσης Βασ. Αργυριάδης, έκδ. ΑΘΕΝΣ, 2018, σσ. 253, 274.

οί ἐνέργειες πού ἐπαναφέρουν τή δραστηριότητα σέ αὐτό.⁵⁷ Ἄν κοιτάξει κανεῖς μὲ προσοχή τή διοίκηση καὶ τὸ ἔργο τοῦ Παναγιωτάτου, θὰ διαπιστώσει ὅτι ἀσκεῖ μὲ σοβαρότητα, ὑπευθυνότητα καὶ ἀποτελεσματικότητα τή διαδικασία αὐτή, ἡ ὁποία ἀκόμα καὶ στὸ χῶρο τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ἀπαραίτητη, λόγῳ τῆς ἀνθρώπινης ἀδυναμίας. Στὸ πλαίσιο τῆς διαδικασίας αὐτῆς δὲν διστάζει νὰ δείχνεται αὐστηρὸς ἀκόμα καὶ ἀπέναντι σὲ Ὀμόδοξες Ἐκκλησίες, ὅταν θεωρεῖ ὅτι ἀποκλίνουν ἢ ἐκτρέπονται ἀπὸ τὴν ἀληθὴ τους πορεία, ὅπως ἐπίσης δὲν διστάζει νὰ ἐλέγχει καὶ νὰ ἐπιδιώκει τὴ διόρθωση σφαλμάτων τοῦ παρελθόντος. Λέει χαρακτηριστικά: «Τὰ τραγικὰ γεγονότα τοῦ παρελθόντος δὲν πρέπει νὰ παραδίδονται εἰς τὴν λήθην, ἀλλ' ἀντιθέτως, μὲ νηφαλιότητα, ὠριμότητα καὶ διάθεσιν αὐτοκριτικῆς, νὰ ἀποτελοῦν ἀφορμὰς προβληματισμοῦ, πρὸς ἀποφυγὴν ἐπαναλήψεως σφαλμάτων τοῦ παρελθόντος καὶ πρὸς δρομολόγησιν μιᾶς νέας πορείας, μιᾶς πορείας εἰρήνης, συμφιλίωσης, συνδιαλλαγῆς καὶ διαλόγου. Οὕτω τὸ δραματικὸν παρελθὸν θὰ ἀποτελῇ ἀφορμὴν ἐνὸς καλλιτέρου μέλλοντος...».⁵⁸

Ὑποστηρίζεται⁵⁹ ὅτι ἡ ἡγεσία εἶναι ζήτημα χαρακτήρα καὶ μάλιστα χαρακτηριστὴ τῆς ἡγετικῆς συμπεριφορᾶς, ἡ ὁποία ἀπευθύνεται στὸ συναισθηματικὸ κόσμο, στὴν καρδιά καὶ τὴν ψυχὴ τῶν ἀνθρώπων. Κατὰ συνέπεια, στοιχεῖα τὰ ὁποία συνδέονται μὲ τὴν ἀποτελεσματικότητα τῆς ἡγετικῆς συμπεριφορᾶς ἀποτελοῦν ἡ εὐαισθησία, τὸ γνήσιο δηλαδὴ ἐνδιαφέρον γιὰ τοὺς ἀνθρώπους, ἡ αὐστηρότητα, ἡ ἀκεραιότητα καὶ ἡ ταπεινότητα. Στὸ σημεῖο αὐτὸ θὰ συμφωνήσουμε μὲ τὴν ἄποψη ὅτι ἡ εὐαισθησία μπορεῖ νὰ συνυπάρξει ἁρμονικὰ μὲ τὴν αὐστηρότητα καὶ συγκεκριμένα «εὐαισθησία χωρὶς αὐστηρότητα δὲν ἐπιτρέπει στὸν ἡγέτη νὰ πάρει δύσκολες ἀποφάσεις, νὰ ἀπαιτήσῃ καὶ νὰ ἐπιτύχῃ ὑψηλὲς ἐπιδόσεις. Αὐστηρότητα χωρὶς εὐαισθησία κάνει τὸν ἡγέτη ἀνελέητο». Τὸ στοιχεῖο αὐτὸ ἐξαρτᾶται ὄχι μόνον ἀπὸ τὴν ἰκανότητα πού ἔχει ὁ ἡγέτης, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν ἠθική του προσωπικότητα. Ὁ Πατριάρχης μας συνδυάζει καὶ τὰ δύο. Ἡ εὐαισθησία του φαίνεται καὶ ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι διαθέτει γνήσιο ἐνδιαφέρον γιὰ τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὴ φύση. Ἄλλωστε, ἀπὸ μικρὸς σκεφτόταν ὅτι: «...ἡ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου τότε μόνον ἀποκτᾷ περιεχόμενον καὶ ἀξίαν ἀληθινήν, ὅταν οὗτος θέσῃ ὡς ἀρχὴν τοῦ ἐξυπηρέτησιν τῶν ἄλλων καὶ μάλιστα τῶν δυστυχι-

⁵⁷ Ροδ. Ανδρουλιδάκη-Πετράκη, *Ἡ διοίκηση στὴν ἐνορία. Εφαρμογὴ καὶ προβληματισμοί*, Ἡράκλειο 2011, σ. 135.

⁵⁸ Πρόποσις τῆς Α. Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. κ. Βαρθολομαίου κατὰ τὸ πρὸς Τιμὴν Αὐτοῦ Δείπνον (9 Σεπτεμβρίου 2016), <http://ec-patr.eu/docdisplay.php>.

⁵⁹ Δημ. Μπουραντᾶς, *Ἡγεσία. Ὁ δρόμος τῆς διαρκοῦς ἐπιτυχίας*, ἐκδ. Κριτική, 2005, σσ. 228-229, 241, 243.

σμένων, τῶν ἀσθενῶν, τῶν δεινοπαθούντων καὶ ὅταν αἰσθάνεται τὸν πόνον τῶν ἄλλων ὡς πόνον ἰδικόν του».⁶⁰ Ἐνα πολὺ χαρακτηριστικὸ παράδειγμα τῆς ἀνθρώπινης εὐαισθησίας του εἶναι ὅταν ἐπισκέφτηκε τὸ νησὶ Σαμάρ στὶς Φιλιππίνες καὶ βρέθηκε μπροστὰ στὶς καταστροφὲς ἑνὸς τυφῶνα, ὅπου στεκόταν σιωπηλὸς καὶ σκεπτικὸς, κοιτώντας τὴ φοβερὴ καταστροφὴ ποὺ εἶχε προκληθεῖ, ἀπὸ τὴν ὁποία δὲν εἶχαν καταφέρει νὰ συνέλθουν ἀκόμα οἱ κάτοικοι τοῦ νησιοῦ⁶¹ ἢ ὅταν μιᾶ γιὰ τὴ γενέτειρά του τὴν Ἴμβρο, ὅπου «δὲν καταφέρνει πολλὰς φορὲς νὰ κρύψει τὴ συγκίνηση καὶ τὰ δάκρυά του, ὅταν ἀναφέρεται στὶς ὁμορφιές της καὶ ἀναλογίζεται τὰ δεινὰ της».⁶²

Ὡς βαθειὰ πνευματικὸς ἄνθρωπος βέβαια δὲν θὰ παραλείπει τὸν λεγόμενον αὐτοέλεγχον. Ὁ Παναγιώτατος προφανῶς ἀκολουθώντας τὴ μακραίωνα καὶ καλὰ δοκιμασμένη πρακτικὴ τῆς ἀσκητικῆς μας παράδοσης θὰ ἐλέγχει τὸν ἑαυτό του, ἔχοντας βαθειὰ ἀλλὰ πηγαία χριστιανικὴ αὐτογνωσία, ὅπως προκύπτει ἀπὸ τὰ λόγια⁶³ του: «...ἐν βαθείᾳ συναισθήσει τῆς ἀναξιοῦτος καὶ τῆς ταπεινότητος ἡμῶν, πρὸς τὸ δυσβάστακτον τοῦ ἀναλαμβανομένου σταυροῦ ἀποβλέποντες, εἰς τὸ ἔλεος τοῦ Κυρίου καταφεύγομεν καὶ τὴν Ἐκείνου χάριν ἐπικαλούμεθα, ἵνα ἱκανώσῃ ἡμᾶς τελειῶσαι τὴν δύναμιν Ἐκείνου ἐν τῇ ἀσθενείᾳ ἡμῶν (Β' Κόρ. 12,9)». Εἶναι γνωστὸ ἐπίσης ἀπὸ τὴ θεωρία τῆς διοίκησης ὅτι οἱ ἐπιτυχημένοι ἡγέτες ἀναγνωρίζουν τὰ λάθη τους. Ὁ ἴδιος χαρακτηριστικὰ σὲ ἓνα λόγο⁶⁴ του ἀναφέρει: «...Ἐννοοῦμεν τὰς ἰδικὰς μας ἐλλείψεις καὶ παραλείψεις, τὰς ἀποτυχίας, τὰ σφάλματα, τὰ ἐξ ἀγνοίας, ἀπειρίας, ὑπερτιμήσεως τῶν ὑφισταμένων δυνατοτήτων – τὰ λυπηρά, τὰ ὁποῖα ἐπιδικάζομεν ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον εἰς τὸν ἑαυτόν μας. Δοξάζομεν τὸν Θεὸν διότι τὰ ἐπέτρεψε διὰ νὰ μὴ ὑπεραιρώμεθα καὶ νομίζομεν ὅτι κατέχομεν τὸ ἀλάθητον. Οὐδεὶς ἀναμάρτητος καὶ τέλειος εἰ μὴ εἷς, ὁ Θεός. Καί, φυσικά, οὐδεὶς ἀναντικατάστατος...». Ἐπαλήθευση τῶν παραπάνω ἀποτελεῖ ἡ ἀνάκληση ἀπόφασης γιὰ τὴν τοποθέτηση τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Σπυρίδωνα στὴν Ἀμερικὴ, λόγῳ τῆς δημιουργίας συγκρούσεων

⁶⁰ Ὁ Κωνσταντινουπόλεως Βαρθολομαῖος, *Ὅταν ἤμην παιδίον*, ἐκδ. Καστανιώτη, Ἀθήνα 2003, σ. 214.

⁶¹ π. Ἰωάννης Χρυσανγῆς, *Βαρθολομαῖος. Ἀποστολὴ καὶ Ὅραμα*, μετάφραση-ἐπιμέλεια ἔκδοσης Βασ. Ἀργυριάδης, ἐκδ. ΑΘΕΝΣ, 2018, σσ. 273-274.

⁶² Μακαρίου Ἐπισκόπου Χριστουπόλεως (νῦν Ἀρχιεπισκόπου Αὐστραλίας), *Ἴμβρος. Ἐκεῖ ποὺ ὁ οὐρανὸς ποτὲ δὲν ξεχνᾷ*, ἐκδ. Γρηγόρη, Ἀθήνα 2017, σ. 153.

⁶³ Ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸν Ἐνθρονιστήριον Λόγον τῆς Α.Θ.Π., Ἀπ. Δανιηλίδης, *Ὁ Οἰκουμἐνικὸς Πατριάρχης Βαρθολομαῖος ὁ Α΄*, ἐκδ. Τέρτιος, Κατερίνη 1992, σ. 93.

⁶⁴ Ὁμιλία τῆς Α. Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμἐνικοῦ Πατριάρχου κ. κ. Βαρθολομαίου κατὰ τὸν Μ. Ἑσπερινόν τῆς Κυριακῆς τῆς Τυρινῆς (Φανάριον, 29 Φεβρουαρίου 2020), <http://ec-patr.eu/docdisplay.php>.

στις θεσμικές λειτουργίες της Έλληνορθόδοξης Αρχιεπισκοπής Αμερικής,⁶⁵ επιφέροντας με τον τρόπο αυτό την ένότητα στην τετρωμένη και διχασμένη εκκλησιαστική αυτή κοινότητα.

Εκτός όμως των πολλαπλών και ποικίλων χαρισμάτων, χαρακτηρίζεται αναμφισβήτητα ως ηγέτης και λόγω της επιτυχίας των επιθυμητών αποτελεσμάτων. Όπως, άλλωστε αναφέρει ο D. Ulrich και οι συνεργάτες του στο σπουδαίο βιβλίο τους *Results-Based Leadership*,⁶⁶ η αποτελεσματική ηγεσία είναι το εξαγόμενο όχι του αθροίσματος, αλλά του γινομένου της ηγετικής συμπεριφοράς επί τα αποτελέσματα. Και αυτό σημαίνει απλά ότι εάν ένα από τα δύο είναι μηδέν, το γινόμενο θα είναι μηδενικό. Στην περίπτωση, όμως, του Παναγιωτάτου ή αποτελεσματικότητά του φανερώνεται τόσο από την ηγετική του συμπεριφορά, όσο και από το ότι επιτυγχάνει τα επιθυμητά αποτελέσματα, τόσο τα βραχυπρόθεσμα όσο και τα μακροπρόθεσμα. Στα 30 χρόνια της πατριαρχικής του διακονίας έχει κατορθώσει να διατηρεί ισορροπίες σε όλους τους τομείς, να εμπεδώνει τη σταθερότητα στα εκκλησιαστικά ζητήματα, να επιφέρει την ένότητα στην Ορθόδοξη Έκκλησία με ταυτόχρονη αίσθηση συνεχοῦς δημιουργικότητας, ελευθερίας και ἐλέγχου ἐπὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων, να καλλιεργεῖ τὸ διάλογο μεταξύ ἑτεροδόξων, να διοικεῖ δίκαια, τὰ ὁποῖα πιστοποιοῦν ὅτι ἡγεῖται αποτελεσματικά. Όλες τις επιτυχίες στο ἔργο του τις αποδίδει εὐγνωμόνως στὸ Θεό, ἔχοντας συγχρόνως τὴ βεβαιότητα ὅτι ἀκολούθησε καὶ ἀκολουθεῖ τὸ δρόμο τοῦ καθήκοντος, εὐχαριστώντας Τον συγχρόνως καὶ γιὰ τὰ δυσάρεστα καὶ λυπηρὰ καὶ ἐνατενίζοντας τὸ μέλλον μὲ αἰσιοδοξία.

Νὰ σημειωθεῖ ὅτι ὁ ἡγέτης ἐπιτυγχάνει ἀποτελέσματα μέσω τοῦ ἀνθρώπινου δυναμικοῦ καὶ μέσω 'συστημάτων', ὅπως στρατηγική, σχέδια, μέθοδοι, δομές, διαδικασίες, τεχνολογία, ἐργαλεῖα, ὑποδομές καὶ ὅ,τιδήποτε ἄλλο μὴ ἀνθρώπινο.⁶⁷ Καὶ ὁ Πατριάρχης μας ἐπενδύει καὶ στὰ δύο, γνωρίζοντας πολὺ καλὰ τὴν ἀξία τῆς ἐπένδυσης σὲ ἀνθρώπινο κεφάλαιο καὶ μάλιστα μίας ἐπένδυσης μὲ τις παραδοσιακὲς χριστιανικὲς ἀξίες σὲ νέους, ἀλλὰ καὶ μεγαλυτέρους, συνεργάτες καὶ μὴ, κληρικοὺς καὶ λαϊκοὺς, ὀρθόδοξους καὶ μὴ, συγχρόνως ὅμως μὴ παραθεωρώντας τὴν ἐκάστοτε κατάλληλη στρατηγική ποὺ χρειάζεται νὰ ἀκολουθεῖται, τὸν προγραμματισμὸ καὶ συντονισμὸ τῶν ἐνεργειῶν, λεπτό ὅμως μὴ ἀγνοώντας τὸν δικό του προσωπικὸ προσανατολισμὸ καὶ δίνοντας μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ τὸ καλύτερο παράδειγμα στοὺς ἀνθρώπους.

⁶⁵ π. Ἰωάννης Χρυσανγῆς, *Βαρθολομαῖος. Ἀποστολὴ καὶ Ὁραμα*, μετάφραση-ἐπιμέλεια ἔκδοσης Βασ. Ἀργυριάδης, ἔκδ. ΑΘΕΝΣ, 2018, σσ. 200-201.

⁶⁶ D. Ulrich & J. Jenger, *Results-Based Leadership*, HBSP, 1999.

⁶⁷ Δημ. Μπουραντᾶς, *Ἐπιτυχημένος Ἡγέτης καὶ Μάνατζερ*, ἔκδ. Ψυχογιός, 2018, σ. 57.

Θὰ θέλαμε ὡς κατακλείδα στὸ ἀπλὸ αὐτὸ κείμενο νὰ παραθέσουμε ἀπόσπασμα ἀπὸ προσλαλιά⁶⁸ τοῦ Σεβασμιωτάτου Ἀρχιεπισκόπου μας κ.κ. Εἰρηναίου, στὸ πρόσωπο τοῦ ὁποῖου ἐκφράζεται ὁ γνήσιος καὶ ἀληθινὸς σεβασμὸς ὅλων τῶν Κρητικῶν γιὰ τὸν Παναγιώτατο καὶ στὰ λόγια τοῦ ὁποῖου ἀποτυπώνεται ξεκάθαρα ἡ ἡγετική, ἀλλὰ καὶ πνευματικὴ μορφή τοῦ Οἰκουμενικοῦ μας Πατριάρχῃ: «Συνεορτάζομεν καὶ συγχαίρομεν πάντες διὰ τὴν εὐλογητὴν ταύτην ἐπέτειον, τῆς συμπληρώσεως χάριτι Θεοῦ, εἴκοσι καὶ πέντε ἐτῶν, πεπληρωμένων ὑπὸ τῆς Ὑμετέρας Θειοτάτης Παναγιότητος, ὑφ' ὑψηλῶν στόχων καὶ ὁραματισμῶν, προγραμματισμῶν καὶ πρωτοβουλιῶν, ἐνεργειῶν καὶ δράσεων, γεγονότων ἱστορικῶν καὶ κομβικῶν εἰς τὴν ζωὴν τῆς Ἀγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας. Ἡ Ὑμετέρα Πατριαρχία ἐσφράγισε καθοριστικῶς καὶ ἀνεξιτήλως τὴν πορείαν τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας καὶ ἔθεσε τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον εἰς τὸ ἐπίκεντρον τῶν ἐξελιξέων, ὡς καθοριστικὸν παράγοντα διαμορφώσεως καὶ λήψεως Ἀποφάσεων. Αἱ παρεμβάσεις, τὰ μηνύματα, αἱ ἐγκύκλιοι καὶ ἐν γένει αἱ σοφαὶ κατευθύνσεις καὶ τοποθετήσεις τῆς Ὑμετέρας Θειοτάτης Παναγιότητος, εἰς διάφορα θέματα, θεολογικά, ποιμαντικά, ἐκκλησιαστικά, οἰκολογικά, βιοηθικά, καὶ ἄλλα τινά, ἀλλὰ καὶ ἡ προώθησις κάθε καλοπροαίρετου διαλόγου, εἰς ὅλα τὰ ἐπίπεδα, κατέστησαν Αὐτήν, Προσωπικότητα ἐγνωσμένου κύρους καὶ ἀποδοχῆς εἰς πᾶσαν τὴν Οἰκουμένην».

⁶⁸ Προσλαλιά Σεβ. Ἀρχιεπισκόπου Κρήτης κ. Εἰρηναίου, ἐκ μέρους τῆς Ἱερᾶς Ἐπαρχιακῆς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης (Φανάριον, 22 Ὀκτωβρίου 2016), <http://ec-patr.eu/docdisplay.php>.

Ἡ Α.Θ.Π. ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος, κατά τήν ἐπίσκεψιν Αὐτῆς εἰς Κρήτην, τό ἔτος 1992, μετά καλλιτεχνῶν τῆς κρητικῆς μουσικῆς παραδόσεως

Ἡ λαϊκὴ μούσα τῆς Κρήτης, καὶ ἡ ἐπίσκεψις τοῦ Πατριάρχου Βαρθολομαίου τὸ 1992

Σταμάτη Ἀ. Ἀποστολάκη, Δασκάλου-Λαογράφου
Ἀρχοντος Προστάτου τῶν Γραμμάτων τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας

Μέ πνευματικὴ ἀγαλλίαση καὶ πρωτοφανή πανηγυρικό συναγερμό –
καθὼς διαπιστώθηκε περίτρανα– ὑποδέχτηκε ἡ Κρήτη τὴν Αὐτοῦ Θειοτάτη
Παναγιότητα, τὸν Πατριάρχη μας, τὸν Νοέμβριο 1992.

Ἄπ' ἄκρου σ' ἄκρο τὸ νησί ντύθηκε μ' ἐνθουσιασμό τὴν ἑορταστικὴ του
μεγαλοπρέπεια, χτύπησε χαρμόσυνα τίς καμπάνες τῶν ἀπ' αἰώνων ἐκκλη-
σιῶν του καὶ κατέβηκε ἀπὸ χωριά καὶ πόλεις, σέ δρομάκια, ὁδούς καὶ πλα-
τεῖες, νά δεῖ, νά ἐπευφημήσει καὶ ν' ἀσπαστεῖ τὸν Ταγὸ τῆς Ὁρθοδοξίας
μας, πού ἦρθε ἀπὸ τὴ Βασιλίδα τῶν Πόλεων!

Ἡ λαϊκὴ μούσα, ψυχὴ τῆς ψυχῆς τοῦ λαοῦ μας, πού κάνει πάντοτε στίχο
καὶ τραγούδι τῆς, κάθε συγκλονιστικό βίωμα πού ζεῖ ο τόπος, δέν ἦταν δυ-
νατό νά μείνει ἀμέτοχη σ' αὐτό τὸ μέγα γεγονός!

Τὴν ἀφορμὴ μάλιστα τῆς τὴν ἔδωσε ὁ ἴδιος ὁ Παναγιώτατος -γνώστης
βαθύς, ὅπως ἀποδείχτηκε, τῆς ἱστορίας καὶ τῆς ψυχολογίας τῆς Κρήτης ἀπὸ
τὴ στιγμή πού πάτησε τὸ πόδι του στὴν Κρήτη. Νά θυμηθοῦμε ἐδῶ, τὴν βα-
θύτατα φορτισμένη κρητικὴ μαντινάδα μὲ τὴν ὁποία ἄρχισε τὸν χαιρετισμό
του κατὰ τὴν ἄφιξή του στὸ Ἡράκλειο.

Εἶπε –καθὼς καταγράφτηκε– συγκινημένος:

*«Μὴ φοβηθῆτε πὼς ποτέ θ' ἀφήσω τὴν καρδιά μου,
νά παύση νά κτυπᾷ γιὰ σᾶς, ἂν εἴσθε καὶ μακριά μου»*

(π. «Ἀναγέννησις» τ. 423, Δεκ. '92, Ἡράκλειο).

Καὶ θυμήθηκε, κλείνοντας τὸν πρῶτο του αὐτὸ ἐπίσημο χαιρετισμό κατὰ
τὴν ἄφιξή του, ἀπαγγέλλοντας μὲ συγκίνηση τὴν κρητικὴ μαντινάδα:

*«Στοῦ Ψηλορείτη τὴν κορφή, τὸ χιόνι μπλιὸ δέ λιώνει,
ὥσπου νά λιώσει τὸ παλιό, τὸ ξανακαινουργώνει!»...*

Αὐτό ἦταν ἓνα ἔναυσμα... Καὶ ὁ Πήγασος, διαφεντευτὴς ἀτίθασος τῆς
λαϊκῆς μούσας, ἀπ' ἐδῶ καὶ πέρα, κάλυψε θαυμάσια, ἐμπνευσμένα τὸ θέμα
πού ζοῦσε. Ὁδηγοὶ κι' ἀθάνατοι δασκάλοι του, οἱ ἄγνωστοι ποιητές τῶν δη-
μοτικῶν τραγουδιῶν μας, Μπάρμπα-Παντζελιός καὶ Χαζίρηδες, Ντουννο-
παπὰς καὶ Κλεινάκηδες καὶ τόσοι ἄλλοι! Ἀπ' αὐτοὺς τοὺς διδάχους
δασκαλεύτηκε ὁ λαὸς μας κι' ἔκαμε τραγούδι τὰ ἰσχυρὰ βιώματά του καὶ

μαντινάδα τήν ἀπέραντη πνευματική χαρά καί ἄκρα συγκίνηση πού ἔνιωθε ὅλο τό εἰκοσαήμερο πού εἶχαμε κοντά μας τόν Πατριάρχη μας!

Ἀπ' αὐτή τή συγκομιδή, παραθέτουμε τά παρακάτω δείγματα:

1. Ἕνα ἀπό τά τεράστια πανώ τῆς ὑποδοχῆς, στό γειτονικό Ρέθυμνο, ἔγραφε:

«Χίλια καλῶς μᾶς ὠρισε ὁ Ἱπίσκοπος τῆς Πόλης».

(παραλλαγμένο ριζίτικο...)

2. Ἀπό τίς ἐκδηλώσεις στό Ρέθεμνος:

α) «-Χίλια καλῶς ὠρίσατε εἰς τό Νησί τῆς Κρήτης,
τό πέρασμά σας χαιρετᾷ κι' ὁ γέρο Ψηλορείτης.
Αὐτός πού δέν χαμήλωσε ποτέ τήν κορυφή του,
σήμερα σκύβει ταπεινά, λυγίζει τό κορμί του
καί χαιρετᾷ μέ σεβασμό τόν ἅγιο Ἱεράρχη,
τό τέκνο τῆς Ἑλλάδας μας πού εἶδε Πατριάρχη.
Μά καί ὁ Κρητικός λαός ὅλος σᾶς χαιρετίζει
τ' ἀγνά λουλούδια τῆς καρδιάς στό διάβα σας σκορπίζει.
Γιατ' εἶσατε τό σύμβολο Θρησκείας καί Πατρίδας,
πόση ἀνάγκη εἶχαμε μιᾶς τέτοιας ἡλιαχτίδας,
πού θά φωτίσει τίς καρδιές καί θά τίς δυναμώσει
κι' αὐτούς τούς δύσκολους καιρούς κουράγιο θά μᾶς δώσει...
...Πολλά, πολλά τά ἔτη Σας καί πάντα νά θυμᾶστε·
ὅσο μακριά κι' ἄν βρίσκεστε πάντα στόν νοῦ μας θά 'στε!..
...Σέ λίγο θά μᾶς φύγετε, νά πᾶτε εἰς τήν Πόλη,
μά μεις θά σᾶς ἐκλείσομε εἰς τήν καρδιά μας, ὅλοι!..
...Ψηλά ἀπό τό θρόνο σας πρός νότο νά κοιτᾶτε,
νά βλέπετε τήν Κρήτη μας, πάντα νά μᾶς θυμᾶστε.
Γιατί καί μεις τό εἶπαμε καί θά τό ξαναποῦμε,
τό πέρασμά σας ἀπό δῶ, ποτέ δέν τό ξεχνοῦμε!..»

(“Ρεθεμνιώτικα Νέα”, 24.11.92, σ. 6)

β) «Ἦλθε ὁ Παναγιώτατος στήν ὁμορφή μας Κρήτη,
καί εὐλογία ἔφερε σέ καθενός τό σπίτι.
Μᾶς ἔφερε καί τή βροχή μαζί του ἀπ' τήν Πόλη
πού τήν ἐπεριμέναμε με ἀγωνία... ὅλοι...
...Ἐμεῖς οἱ Γερακαριανοί τόν εἶδαμε στό Σπήλι
κι' ἐκεῖδά ἀνταμώσαμε ὅλοι γνωστοί καί φίλοι...»

(Χαντρακομανώλης, “Ρεθεμνιώτικα Νέα”, 24.11.92, σ. 7)

3. Τῶν Χανίων ἡ ἐπίσκεψη:

- α) «-Χιλιάδες καλῶς ὥρισε, εἶναι στό πέρασμά σου
καί στά Χανιά 'φερε βροχή ἡ Ἀγιότητά σου!»
- β) «-Καί πάλι καλῶς ὥρισε εἰς τά Χανιά τῆς Κρήτης,
Χριστιανοσύνης κεφαλῇ, Ὁρθοδοξίας Πίστη.»
(ἐφ. “ Ἀγώνας τῆς Κρήτης”, 27.11.92, σ. 6η “Ζορμπάς”)
- γ) «-Χίλια καλῶς ὠρίσατε καί κάμετε καί κόπο,
κι' ἤρθετε νά τιμήσετε καί τό δικό μας τόπο!»
(“Χαν. Νέα”, 20.11.92, σ. 14)
- δ) «-Σά μιά χαρμόσυν' εἶδηση ὅμοια τῶν Βαΐων,
Σᾶς ὑποδέχεται θερμά ἡ πόλη τῶν Χανίων».
- ε) «-Χίλια καλῶς μᾶς ὥρισε, Πατέρα τσ' Οἰκουμένης,
καί τῆς Ὁρθοδοξίας μας, τσῇ κοσμοζακουσμένης».
- Καί τό ριζίτικο:
- «-Σ' αὐτή τήν τάβλα πού 'μαστε σέ τοῦτο τό τραπέζι
τόν Ἄγγελο φιλοξενοῦ καί τό Χριστό κερνοῦνε
καί τήν Παρθένα Παναγιά τή διπλοχαιρετοῦνε
νά μᾶς ἐδώσει τήν εὐκή...»
(ἀπό τό γεῦμα στό “Ξενία”, 21.11.92 «Κρητ. Μαδάρες»)

4. Καί ἀπό τήν ἐπίσκεψη στό Καστέλλι Κισάμου:

- α) «-Τόν ἐρχομό Σας φαίνεται τόν μάθαν κι' οἱ γι' ἄγγελοι,
καί σκόρπισαν τσί ροδαριές μέσα εἰς τό Καστέλλι!»
- β) «-Σάν πᾶτε στήν Ἀγιά Σοφιά καί στήν τρανή τήν Πόλη,
πάντα νά μᾶς θυμόσαστε, καθημερινή και σκόλη!»...
(γεῦμα στήν Ι.Μ.Κ.Σ., 20.11.92, «Συλλ. Γραμπούσα»)

5. Ἀπό τήν πλούσια ἀπήχηση στόν Τύπο:

«-Ὁλος τῆς Κρήτης ὁ λαός, εἶχε χαρά μεγάλη,
τοῦ Πατριάρχῃ ὁ ἐρχομός, μᾶς τίμησε και πάλι.
Ναί! τόν Παναγιώτατο μέ ἄνθη τόν ἐρραΐναν
στοῖ δρόμους στρώσανε χαλιά, ἀπ' ὅπου κι' ἄν ἐπέρνα.
Οἱ Κρητικοί χαρήκανε κι' ἐγένηκαν θυσία,
τρέφουνε ἀφοσίωση εἰς τήν Ὁρθοδοξία.

*Κι ὁ Οὐρανός ἐχάρηκε μέ τόν ἀποσπερίτη
καί ἔριξε πολλή βροχή καί δρόσισε τήν Κρήτη.
Οὐλὴν τήν Κρήτη γύρισε κ' εἶδε τὰ ἴδια χούγια
παντοῦ τόν ὑποδέχονταν μ' ἀγάπη, μέ λουλούδια.
Τήν εὐλογία του ἔδωσε κι' ἔφυγε ἀπό κοντά μας,
δέν θά τονε ξεχάσωμε ἐμεῖς καί τὰ παιδιά μας.
Μέ λούλουδα καί μέ εὐχές ὅλοι τόν ἀποβγάλα
κι' εἶπε: Τση Κρήτης τό Νησί, ἀλλάζει ἀπού τ' ἄλλα!»*

(ἐφ. “Φωνή τοῦ Ἀποκόρωνα”, φ. 172/Παν. '93, σ. 3η. Ε. Κακουράκη)

Αὐτά τὰ χαρακτηριστικά δείγματα τῆς λαϊκῆς μούσας, τῆς ἐμπνευσμένης ἀπό τήν ἐπίσκεψη τοῦ Πατριάρχου μας Βαρθολομαίου του Α΄ στήν Κρήτη, εἶναι νομίζομεν ἄρκετά γιά νά ἀποδοθεῖ τό γενικό κλίμα καί τὰ αἰσθήματα τοῦ Νησιοῦ γιά τόν Μεγάλο Ἐπισκέπτη μας, τόν Νοέμβριο τοῦ 1992.

Γιά τό τέλος, ὁ θαυμάσιος αὐτοσχεδιασμός τοῦ Πατριάρχου, κατά τήν ἀναχώρησή του ἐπιστρέφοντας στόν Θρόνο του:

*«Μή φοβηθῆτε πώς ποτέ θ' ἀφήσω τήν καρδιά μου,
νά πάψει νά χτυπᾷ γιά σᾶς, ἄν εἴστε καί μακριά μου!».*

(Εφ. “Κρητικά Νέα”, 26.11.92, σ. 11, Ἀθήνα)

Ἡ κεντρική εἴσοδος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, εἰς Φανάριον

**Ἡ διαχρονικότητα τῶν θέσεων καὶ παραινέσεων
τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου
γιά τήν Ψαλτική τέχνη**

Ἀνδρέας Ἀ. Γιακουμάκης

Ἄρχων Μαῖστωρ τῆς Μ.τ.Χ.Ε. Μέλος Ε.ΔΙ.Π. Π.Α.Ε.Α.Κρήτης

Ἀφορμή γιά τήν συγγραφή τοῦ παρόντος κειμένου αποτέλεσε ἡ ὁμιλία τῆς Α. Θ. Παναγιότητος, τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου, κ.κ. Βαρθολομαίου, κατά τήν τελετή 70ετίας ἀπό τῆς ιδρύσεως τοῦ Συνδέσμου Μουσικοφίλων Πέραν (Σ.Μ.Π.), ἡ ὁποία πραγματοποιήθηκε τήν 1^η Δεκεμβρίου 2018, στήν Κωνσταντινούπολη.

Ὁ γράφων γνωρίζει καί παρακολουθεῖ, στό βαθμό πού αὐτό εἶναι δυνατόν, τίς ἐμπνευσμένες, λιτές, μεστές καί περιεκτικές ὑψηλῶν ἀξιῶν καί μὴ-νυμάτων ὁμιλίες τῆς Α. Θ. Παναγιότητος. Ἡ συγκεκριμένη ὅμως ἔχει ιδιαίτερα βαρύνουσα σημασία, κυρίως λόγω τοῦ θέματός της, τό ὁποῖο ἀφορᾷ τή μουσική μας παράδοση, ὅπως αὐτή διασώζεται καί διαδίδεται ἀπό τά Ἱερά Ἀναλόγια.

Μέ τήν εὐκαιρία προτρέπομε τούς ἀπανταχοῦ μουσικόφιλους νά ἀνατρέξουν στήν ἐπετειακή ἔκδοση τοῦ Σ.Μ.Π. μέ τίτλο «Σύνδεσμος Μουσικοφίλων Πέραν, 1948-2018 / Ἑβδομήκοντα ἔτη Ζωῆς καί Δράσεως», Πέραν 2018, γιά νά γνωρίσουν τήν ἱστορία τοῦ Συνδέσμου, ἀλλά καί νά ἐμπνευστοῦν ἀπό τό πᾶθος καί τήν ὑψηλότατη αἴσθηση χρέους καί εὐθύνης τῶν συναδέλφων ἱεροψαλτῶν τῆς Βασιλεύουσας. Σέ αὐτήν ὑπάρχει ἀποθησαυρισμένη ἡ συγκεκριμένη ὁμιλία τῆς Σεπτῆς Κορυφῆς.

Ἐάν θελήσουμε νά ἀποκωδικοποιήσουμε τά καίρια σημεῖα καί μηνύματα τῆς ὁμιλίας, ἔχομε νά παρατηρήσουμε τά ἑξῆς:

Ἀναφερόμενος ὁ Παναγιότατος στόν πρόλογο τῆς ὁμιλίας του στήν μακράϊωνη πορεία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, τονίζει ὅτι τό βασικό συνεκτικό στοιχεῖο τό ὁποῖο συγκροτεῖ τόν θεσμό αὐτό εἶναι «ἡ εὐλογημένη παράδοσις τῆς Μητρός Ἐκκλησίας, ἥτις διά μέσου τῶν αἰώνων καθηγιασθήν διά τοῦ κόπου καί τοῦ τρόπου τῶν προαπελθόντων Πατέρων ἡμῶν».

Μέ ἀφορμή δέ τόν πανηγυρικό ἑορτασμό τῆς ἐβδομηκονταετίας ἀπό τήν ἱδρυση τοῦ Σ.Μ.Π. κάνει ιδιαίτερη μνεία στήν ἀνάγκη ἀφενός νά διατηρηθεῖ ἡ παράδοση αὐτή καί ἀφετέρου νά συνεχιστεῖ καί νά διαδοθεῖ στίς νεώτερες γενιές, γεγονός τό ὁποῖο ἀποτελεῖ τόν σκοπό ιδρύσεως τοῦ Συνδέσμου, ὡς πρός «τήν διάνοιξιν τῆς ὁδοῦ διά τήν ἐξοικείωσιν τῶν εὐλαβῶν πιστῶν μας μέ τήν ἱεράν ὑμνωδίαν τῆς καθ' ἡμᾶς Ἀνατολῆς», ὅπως χαρακτηριστικά λέγει.

*Ἡ Α.Θ.Π. ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος,
εἰς τόν πρόναον τοῦ πανσέπτου Πατριαρχικοῦ Ναοῦ Ἁγίου Γεωργίου
εἰς Φανάριον.*

Ἀπολύτως συνδεδεμένο μέ τόν σκοπό αὐτό θεωρεῖ ὁ Παναγιότατος τό ἔργο τῶν Ἱεροψαλτῶν καί περιγράφει τόν τρόπο μέ τόν ὁποῖο αὐτοί μποροῦν, ὄντες γνῶστες καί «πεπειραμένοι μύσται τῆς Ἐκκλησιαστικῆς ἡμῶν Μουσικῆς» νά ὀδηγήσουν τούς πιστούς στήν προσευχή, «ἀνυψοῦντες αὐτούς ἀπό τῶν γηϊνῶν καί ἐγκοσμίων εἰς τά οὐράνια καί ὑπερκόσμια». Ἀναφερόμενος στόν τελικό σκοπό τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς, ἐξαίρει τό ρόλο τῶν ἱεροψαλτῶν τῆς Πόλης - καί κατ' ἐπέκταση ὅλων ἡμῶν πού ἀσχολούμεθα μέ τήν ὑψηλή αὐτή τέχνη - καί τονίζει ὅτι: «αὐτόν τόν σκοπόν εἶχον ἐπί αἰῶνας οἱ ἱεροψάλται τῆς Βασιλευούσης, συνεχίζοντες τήν μακράν παράδοσιν τῶν εὐλαβῶν καί καλλιφώνων ψαλτῶν τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, μεταρσιοῦντες οὕτω τάς ψυχάς τῶν πιστῶν ἀπό τῆς γῆς ἄνω καί προσφέροντες εἰς αὐτούς οὐχί στιγμιαίαν συγκίνησιν ἤ προσωρινόν ἐνθουσιασμόν, ἀλλά βαθεῖαν κατάνυξιν».

Αὐτό ἐξάλλου εἶναι καί τό ζητούμενο ἀπ' ὅλους ὅσοι ἐπιτελοῦν αὐτό τό λειτουργήμα. Τό δεδομένο ὅτι οἱ ἱεροὶ κανόνες τῆς Ἐκκλησίας συγκαταλέγουν τούς ἱεροψάλτες στόν κατώτερο κλήρο προσδίδει ἐξαιρετική σπουδαιότητα στό πῶς αὐτοί ὀφείλουν νά ἐνεργοῦν καί νά πράττουν, «μιμούμενοι τούς ἀγίους ἀγγέλους πού δοξολογοῦν τόν Τριαδικό Θεό». Λέγει λοιπόν ὁ Παναγιότατος: «Ἐλαβον οἱ ἱεροψάλται ἀπό τόν Θεόν τό τάλαντον τῆς φωνῆς καί τό ἐκαλλιέργησαν, ὅχι διά τήν προσωπικήν προβολήν ἢ ἱκανοποίησιν ἀνθρωπίνης φιλοδοξίας, ἀλλά διά νά τό θέσουν εἰς τήν διακονίαν τῆς Ἐκκλησίας καί τῶν πιστῶν. Διά τῆς ἐν φόβῳ Θεοῦ καί ἐν σωφροσύνῃ ἐπιτελέσεως τοῦ ἱεροῦ αὐτοῦ λειτουργήματος, οἱ ἱεροψάλται δέν ἀπέβησαν “χαλκός ἡχῶν ἢ κύμβαλον ἀλαλάζον”, ἀλλ' ἱεροφάνται τῶν μυστηρίων τοῦ Θεοῦ».

Καί συνεχίζει, θέτοντας ἕνα φλέγον ζήτημα καί ἕνα ἐρώτημα στό ὁποῖο πολλοί προσπάθησαν νά δώσουν ἀπάντησι, συχνά χωρίς ἐπιτυχία. Αὐτό τό καταφέρνει ὁ Πατριάρχης τοῦ γένους πολὺ ξεκάθαρα, σύντομα καί ἀπλά. Τό ἐρώτημα ἀφορᾷ τό λεγόμενο «Πατριαρχικό ὕφος καί ἥθος» καί ἡ ἀπάντησι ἔρχεται μέσα ἀπό τούς λόγους τοῦ Πατριάρχου: «Οἱ ἱεροψάλται, ἀφοσιωμένοι εἰς τήν ἱεράν παράδοσιν τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς, ἐξέφρασαν καί μετέδωσαν μέ πιστότητα τό πατριαρχικόν ὕφος, τό ὁποῖον ἐκφράζει ἀκραιφνῶς τό ἐκκλησιαστικόν ἥθος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, τό συνδυάζον τήν σεμνότητα μέ τήν μεγαλοπρέπειαν, τήν ὑπομονήν μέ τήν ἐλπίδα, τήν κατάνυξιν μέ τήν χαράν, τήν ταπείνωσιν μέ τήν πνευματικήν ἀνάτασιν καί τήν ψυχικήν εὐφροσύνην».

Ἕνα ἐπίσης σοβαρό θέμα τό ὁποῖο ἀπασχολεῖ τόν Παναγιότατο στήν ὁμιλία του καί γιά τό ὁποῖο προβαίνει σέ πολὺ χρήσιμες πατρικές συστάσεις πρός τόν Σ.Μ.Π. εἶναι αὐτό τῆς κάλυψης τῶν ἀναγκῶν στά Ἀναλόγια τῆς Πόλεως μέ ἱεροψάλτες πού θά ψάλλουν «καί ὀρθά καί παραδοσιακά». Βε-

βαίως οί συστάσεις αὐτές ἀπευθύνονται καί ἔχουν ἀποδέκτη καί τήν τοπική μας Ἐκκλησία, οἱ Ἀρχιερεῖς τῆς ὁποίας ἔχουν συστήσει σχολές Βυζαντινῆς Μουσικῆς καί ἀγωνιοῦν γιά τή στελέχωση τῶν ἱερῶν ἀναλογίων τῆς νήσου μας. Προτρέπει λοιπόν ὅπως: «Ὁ Σ.Μ.Π. δέον νά συμβάλῃ ἀποτελεσματικῶς εἰς τήν ἀπό κοινοῦ μετά τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας ἀντιμετώπισιν τοῦ ἐπείγοντος ζωτικοῦ ζητήματος τῆς καλύψεως τῶν ὁλονέν αὐξανομένων ἀναγκῶν μας εἰς τά Ἀναλόγια τῆς Πόλεως. Πρὸς τοῦτο, δέον νά δημιουργηθοῦν αἱ κατάλληλοι ἐκεῖναι προϋποθέσεις διὰ νά ἐθιστοῦν εἰς τό ὀρθῶς καί παραδοσιακῶς ψάλλειν φιλόμουσοι νέοι, ἐντεῦθεν τε καί ἀλλαχόθεν, προκειμένου νά ἐπανδρώσουν τά ἱεροψαλτικά στασίδια». Δέν παραλείπει ν' ἀναφερθεῖ, ἐκφράζοντας τήν ἀγωνία τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας, καί στοῦ ζητήματος τῶν κανοναρχῶν πού εἶναι ὁ προθάλαμος γιά νά ἐκπαιδευτεῖ καί νά ἐξελιχθεῖ ἐκεῖνος πού ἐπιθυμεῖ νά ὑπηρετήσῃ στοῦ ἱεροῦ ἀναλόγιου. Ἀναδεικνύει ἐπίσης τήν ἐκπαιδευτική δύναμη πού ἔχει ἡ ἐπαφή μέ τό Ἀναλόγιο καί τό δάσκαλο μέ πολύ σαφή καί ξεκάθαρο τρόπο, λέγοντας: «Συναφῶς, ἐκφράζομεν τήν εὐαρέσκειαν ἡμῶν διὰ τήν συνεχιζόμενῃν “στράτευσιν” καί ἀγωγὴν καλλιφῶνων παίδων καί ἐφήβων ὡς κανοναρχῶν εἰς τοὺς Ἱεροὺς ἡμῶν Ναοὺς». Καί παρακάτω: «Ἄς μὴ λησμονῶμεν ὅτι οἱ Ψάλται προήρχοντο συνήθως ἀπὸ τὰς τάξεις τῶν κανοναρχῶν καί κυρίως ὅτι δέν καθίσταται κανεὶς δόκιμος καί πεπειραμένος ψάλτης, μαθητευόμενος εἰς κάποιο Ὡδεῖον, ἀλλ' εἰς τό Ἀναλόγιον, παρά τοὺς πόδας τοῦ “Δασκάλου” του».

Ἐνα ξεχωριστό στοιχεῖο τῆς προαναφερθείσας ὁμιλίας –τό ὁποῖο, πέραν τῶν ἄλλων, ἀναδεικνύει τό φιλόμουσον τοῦ χαρακτήρος τοῦ Οἰκουμενικοῦ μας Πατριάρχου– εἶναι ἡ ἀναφορά του στήν ἀναγκαιότητα τῆς ἀνελλιποῦς συμμετοχῆς στή χορωδία καί τό ὄφελος πού προκύπτει ἀπὸ αὐτή. Ἀπευθύνεται κυρίως στοὺς νεώτερους, τονίζοντας ρητῶς τὸν ἐκπαιδευτικὸ χαρακτήρα καί τὸν ἐμπλουτισμὸ τῆς μουσικῆς παιδείας πού προσφέρει ἡ συμμετοχή τους σέ μιά χορωδία, ιδίως ὅταν ἡ χορωδιακὴ ψαλμωδία εἶναι «σύμφωνη πρὸς τό ἥθος καί τό πνεῦμα τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἡμῶν μουσικῆς παραδόσεως». Γιά τό λόγο αὐτό συμβουλεύει τοὺς νέους καί «μὴ μνημένους εἰσέτι» «νά συμμετέχουν ὀφειλετικῶς εἰς τὰς ἐξασκήσεις τῆς χορωδίας πρὸς ἴδιον ὄφελος...».

Ἐντύπωση ἐπίσης προκαλεῖ καί τό σημεῖο, ὅπου ὁ Παναγιότατος ἐπαινεῖ τήν πρωτοβουλία τοῦ Σ.Μ.Π. νά προσφέρει παράλληλα μέ τὰ μαθήματα ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς καί μαθήματα πιάνου καί πολιτικῆς λύρας, θέλοντας ἔτσι νά ἐπισημάνῃ τήν ἀξία τῆς μουσικῆς παιδείας σέ σχέση μέ τήν γενικότερη μόρφωση καί καλλιέργεια τῶν νέων μέσω αὐτῆς. Δέν παραλείπει ὅμως νά ὑπενθυμίσει ποῖο πρέπει νά εἶναι τό πρωτεῦον μέλημα τοῦ Συνδέσμου: «Ἀρίστη ἡ πρωτοβουλία νά διδάσκονται μαθήματα Ἐκκλησιαστικῆς

μουσικῆς, πιάνου καί πολιτικῆς λύρας... Ὡστόσο, κύριον καί πρωτεῦον μέλημα τοῦ Συνδέσμου δεόν νά εἶναι ἡ διδασκαλία τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς κατά τά πρότυπα τῆς ἀρχαίας παραδόσεως τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας καί τῆς Πόλεως ταύτης. Καί τοῦτο διότι εἰς τούς δισέκτους τούτους χρόνους πού ζῶμεν, ἔχομεν πρωτίστως ἀνάγκην ψαλτῶν καί ὕμνωνδῶν».

Προχωρώντας πρὸς τόν ἐπίλογο τῆς ἐμπνευσμένης ὁμιλίας του ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης δέν παραλείπει νά ἀναφερθεῖ στοὺς ἀειμνήστους Ἀρχοντες Πρωτοψάλτες, Λαμπαδάριους καί λοιποὺς ἱεροψάλτες τῆς Πόλεως, οἱ ὅποιοι «μέ κόπους καί μόχθους» φρόντισαν «διὰ τὴν προκοπὴν τοῦ Συνδέσμου καί τὴν ὑποδειγματικὴν παρουσίαν τῆς Χορωδίας αὐτοῦ εἰς τὸ ἐκκλησιαστικὸν μουσικὸν προσκίνηιον». Ἐντονὴ συγκίνησις προκαλεῖ στό σημεῖο αὐτὸ ἡ εὐχὴ του «ὅπως οἱ μακαριστοὶ οὗτοι ὕμνωδοί, πού ἔτερψαν ἐπὶ δεκαετίες τὰ ὦτα καί τὴν ψυχὴν τῶν «ὀλίγων καί ἀμετρήτων» τῆς Πόλεως, συνεχίζουν νά ψάλλουν ἐνώπιον τοῦ ἐπουρανίου θυσιαστηρίου, μετὰ τῶν ἁγίων ἀγγέλων, τὴν ὠδὴν τῷ ἡγαπημένῳ Νυμφίῳ τῆς Ἐκκλησίας Χριστῷ, ὕμνουντες τὰ μεγαλεῖα τοῦ Θεοῦ».

Πόσο σπουδαῖα λοιπόν καί ἱερὰ, κατὰ τὴν ἄποψη τοῦ Πατριάρχου, ἡ Ψαλτικὴ τέχνη! Καί πόσο μεγάλη ἡ εὐθύνη ὅλων ἡμῶν τῶν ἱεροψαλτῶν νά διαφυλάξουμε ὡς παρακαταθήκη τίς παραινέσεις αὐτές τοῦ Παναγιωτάτου, καταθέτοντας τὸ ὅποιο τάλαντό μας στὴν ὑπηρεσίᾳ τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας καί στὴν πνευματικὴ καθοδήγησις καί ἀναγέννησις τῶν πιστῶν.

Ἀκόμα μεγαλύτερη ὅμως εἶναι ἡ εὐθύνη καί ἡμῶν τῶν ὁφικιάλων, νά λειτουργοῦμε πάντα πρὸς τὴν κατεύθυνση πού ὑποδεικνύει ὁ σεπτὸς Πατριάρχης, ἐφόσον μας ἐμπιστεύτηκε τὸν ὕψιστο αὐτὸ τίτλο τιμῆς. Χρέος μας ἐφ' ὅρου ζωῆς ὀφείλει νά εἶναι ἡ ἀπαρέγκλιτη τήρησις τῶν ὅρων καί κανόνων πού ὁ ἴδιος μέ τὴν πατρικὴ του στάσις μᾶς νουθετεῖ, ὥστε παραφράζοντας τὸ «τιμὴ μάρτυρος μίμησις μάρτυρος», νά μποροῦμε μέ εὐγνωμοσύνη νά ποῦμε καί νά ὑποσχεθοῦμε «τιμὴ πρὸς τὸν Πατριάρχην τοῦ γένους ἢ πιστὴ ἐφαρμογὴ τῶν διαχρονικῶν του λόγων».

Θερμότερες εὐχαριστίες ἐκφράζω πρὸς τὴν Συνοδικὴ Ἐπιτροπὴ Ἐποπτείας ἐκδόσεως τοῦ ἐπισήμου Δελτίου «Ἀπόστολος Τίτος» τῆς Ἱερᾶς Ἐπαρχιακῆς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κρήτης γιὰ τὴν τιμὴ νά συμπεριλάβει τὸ παραπάνω κείμενο στὸν εἰδικὸ ἀφιερωματικὸ τόμο τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης πρὸς τιμὴν τῆς Α. Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου.

Ἡ Α.Θ.Π. ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης
κ.κ. Βαρθολομαῖος, εἰς τόν Πάνσεπτον
Πατριαρχικόν Ναόν Ἁγίου Γεωργίου,
εἰς Κωνσταντινούπολιν, κατὰ τόν ἑσπερινόν
τὴν 21ην Ὀκτωβρίου 2021

**Τό Κάτοπτρον ενός Μεγάλου Πατριάρχου.
Βαρθολομαῖος Α΄
(Ὁμιλία ἐπὶ τῇ συμπληρώσει 20 ἐτῶν
εἰς τόν Πατριαρχικόν Θρόνον)**

Ἐλλογιμ. Θεοχάρης Δετοράκης
Ὁμότιμος Καθηγητὴς Πανεπιστημίου Κρήτης
Ἄρχων Πρωτονοτάριος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου

Μὲ τὴ συμπλήρωση εἴκοσι χρόνων πατριαρχικῆς διακονίας, ἡ Ἐκκλησία Κρήτης, θυγάτηρ ἡγαπημένη ἀπὸ αἰώνων τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, τίμησε χρεωστικῶς τὴ σεπτὴ κορυφὴ τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ, τὸν Παναγιώτατο Οἰκουμενικὸ Πατριάρχη κ. κ. Βαρθολομαῖο Α΄ μὲ ἰδιαίτερη σεμνὴ τελετὴ (2011), στὴν ὁποία εἶχα τὴν τιμὴ καὶ τὴν εὐλογία νὰ εἶμαι κεντρικὸς ὁμιλητής. Τὸ κείμενο τῆς ὁμιλίας μου, ἀδημοσίευτο ἀκόμη, προσφέρω μετὰ τοῦ προσήκοντος σεβασμοῦ στὸν παρόντα ἐόρτιο τόμο.

Ὁ πολὺς ἀρχιεπίσκοπος Θεσσαλονίκης Εὐστάθιος περιγράφει μὲ εὐστοχες παρατηρήσεις τὸ κάτοπτρον τοῦ ἀληθοῦς πατριάρχου: «Πολύπονος συντονία πρὸς μάθησιν, ἀπάσης χρηστοηθείας συνάσκησις, ἐμβρίθεια ψυχῆς, οἷα τῆς ἡλικίας ὑπερανίστασθαι, σταθιρότης φρενῶν τὸ νεοτήσιον ἄνθος ὑπερεκτρέχουσα καὶ πολιᾷ βαθεῖα πρέπουσα, μαθημάτων ἀντίληψις εὐστόχος, ὅξυ τε δραττομένη τοῦ θεωρήματος καὶ τοῦ λοιποῦ ἐμπεφυκυῖα καὶ ἀναπόπλυντον τῆς ψυχῆς μάθησιν φέρουσα ἐναπομένουσιν εἰς τὸ διηνεκές...». Ἄν ἡ περιγραφή αὐτὴ ὀρίζει καὶ προσδιορίζει τὸ ἰδεῶδες πατριαρχικὸ πρότυπο, δηλαδὴ τὸ κάτοπτρον τοῦ πατριάρχου, εὐκολα ἀναγνωρίζει κανεὶς ὅτι ὅλες οἱ ἀρετὲς τοῦ ὑποδείγματος συνυπάρχουν ἐν ἀγαστῇ ἀρμονίᾳ στὸ πρόσωπο τοῦ σημερινοῦ Προκαθημένου τῆς Οἰκουμενικῆς Ὁρθοδοξίας. Τὰ εἴκοσιν ἔτη τῆς πατριαρχίας του μαρτυροῦν τὴν τῶν πραγμάτων ἀλήθειαν, τὴν ὁποία ἐπιβεβαιώνει ἡ καθολικὴ τῶν πιστῶν γνώμη, δηλαδὴ ἡ ἔξωθεν καλὴ μαρτυρία.

Ὁ τιμώμενος Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος συνδυάζει στὸν ὕψιστο βαθμὸ τὴν ἐπιστημονικὴ καὶ θεολογικὴ παιδεία μὲ τὴν χρηστότητα τοῦ ἥθους, τὸ βάθος τῆς σκέψεως μὲ τὴν σωφροσύνη καὶ τὴν πραότητα, τὴν ὁξύτητα καὶ καθαρότητα τῆς διάνοιας μὲ μιὰ διεισδυτικὴ καὶ τὰ πάντα εἰς βάθος ἐτάζουσα δύναμη παρατηρήσεως, τὴ λαμπρὴ ἑλληνομάθεια καὶ γλωσσομάθεια καὶ τὴ φυσικὴ χάρη τῆς ρητορείας μὲ τὸ βάθος τοῦ θεολογικοῦ στοχασμοῦ, τὴν ποιμαντορικὴ ἰκανότητα μὲ τὴν εὐστοχὴ ἐκαστοτε πρόκριση τῆς ἐκκλησιαστικῆς οἰκονομίας, τὴν «σύνεσιν ἐν πᾶσι», κατὰ τὴν ἀποστολικὴ ἐπιταγή. Καὶ ὅλα τὰ παραπάνω ἐπιστέφονται μὲ τὴ

μεγάλη ἀρετὴ τῆς ἀπλότητος, τῆς «ἀφελότητος τῶν τρόπων», τῆς ἀπροσποίητης σεμνότητος καὶ τῆς ἀπέραντης ἀγάπης, ἡ ὁποία ἀκτινοβολεῖ πρὸς ὅλους καὶ γι' αὐτὸ ἀνταποδίδεται ἀπὸ ὅλους. Ὅλα αὐτὰ ἦταν γνωστὰ καὶ πρὸ τῆς προχειρίσεώς του στὸν Οἰκουμενικὸ Θρόνο, κατὰ τὴν περίοδο τῆς διακονίας του στὶς Μητροπόλεις Φιλαδελφείας καὶ Χαλκηδόνας, ἀλλὰ τὸ εἰκοσαετὲς διάστημα τῆς πατριαρχικῆς του ποιμαντορίας ἐπιβεβαίωσε τὴν τῶν πραγμάτων ἀλήθειαν.

Ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Βαρθολομαῖος Α΄, κατὰ κόσμον Δημήτριος Ἀρχοντῶνης, γεννήθηκε στὸ μικρὸ χωριὸ Ἅγιοι Θεόδωροι τῆς μαρτυρικῆς Ἰμβρου στὶς 29 Φεβρουαρίου 1940, ἀπὸ γονεῖς εὐσεβεῖς, τὸν Χρῆστο καὶ τὴ Μερόπη. Στὴ γενετείρᾳ του ἔμαθε τὰ πρῶτα γράμματα καὶ ὀλοκλήρωσε τὴν ἐγκύκλια παιδεία του στὴν Κωνσταντινούπολη, στὸ ὀνομαστὸ Ζωγράφειο Λύκειο. Ἀκολουθώντας τὴν ἄνωθεν κλήση του εἰσῆλθε στὴν ὀνομαστὴ Θεολογικὴ Σχολὴ τῆς Χάλκης, ἡ ὁποία ὑπῆρξε ἀπὸ τὸ 1844 τὸ φυτώριο ποὺ τροφοδοτοῦσε τὴν Ὁρθόδοξὴ Ἐκκλησίᾳ μὲ ἱκανὰ στελέχη καὶ ἀνέδειξε λαμπροὺς θεολόγους. Ἀπὸ 1963-1968, μὲ ὑποτροφία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, πραγματοποιεῖ μεταπτυχιακὲς σπουδὲς στὸ Ἰνστιτοῦτο Ἀνατολικῶν Σπουδῶν τῆς Ρώμης, στὸ Οἰκουμενικὸ Ἰνστιτοῦτο Bossey τῆς Ἑλβετίας καὶ στὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Μονάχου.

Τὰ ἰδιαίτερα ἐπιστημονικὰ του ἐνδιαφέροντα ἐκδηλώθηκαν πολὺ ἐνωρίς, ἤδη ἀπὸ τὴν περίοδο τῶν προπτυχιακῶν του σπουδῶν. Προβλέποντας ἴσως καὶ ὁ ἴδιος, «θεῖα τινὶ ἐπιπνοίᾳ», ὅτι τὸ μέγα ἐφόδιο καὶ ὁ ἀσφαλὴς ὁδηγὸς ἐνὸς ἐπισκόπου εἶναι ἡ ἀπόλυτη καὶ εἰς βάθος κατοχὴ τῶν κανόνων καὶ τῶν νομοκανονικῶν διατάξεων τῆς Ἐκκλησίας, ἔστρεψε τὰ ἐνδιαφέροντά του ἐνωρὶς στὴ σπουδὴ τοῦ Κανονικοῦ Δικαίου. Καὶ εἶναι χαρακτηριστικόν, ὅτι ἡ πρώτη ἐπιστημονικὴ ἐργασία του, ποὺ ὑποβλήθηκε ὡς ἐναίσιμη ἐπὶ πτυχίῳ διατριβὴ στὴ Θεολογικὴ Σχολὴ τῆς Χάλκης, ἐντάσσεται στὴν περιοχὴ τοῦ Κανονικοῦ Δικαίου καὶ ἀναφέρεται στὸ ζήτημα τῆς ἀνασυστάσεως λυθέντος γάμου. Τὴν ἐξειδικεύσιν του στὸ Κανονικὸ Δίκαιο ἐπισημοποίησε μὲ τὴ διδακτορικὴ του διατριβὴ στὸ Γρηγοριανὸ Πανεπιστήμιον τῆς Ρώμης, μὲ τὸ θέμα : « Περὶ τὴν κωδικοποίησιν τῶν ἱερῶν κανόνων καὶ τῶν κανονικῶν διατάξεων ἐν τῇ Ὁρθοδόξῃ Ἐκκλησίᾳ ». Ἡ εὐρεία γλωσσομάθειά του (ὁμιλεῖ ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴ καὶ τὴν τουρκικὴ, μητρικὲς του γλώσσες, ἀγγλικά, γαλλικά, ἰταλικά, γερμανικά, καὶ γνωρίζει ἐπίσης καλῶς τὴ λατινικὴ, ποὺ εἶναι ἡ ἐπίσημη γλῶσσα τοῦ Γρηγοριανοῦ Πανεπιστημίου) τοῦ ἐξασφαλίζει ὄχι μόνον τὴν ἀπόλυτη γνώση τῆς διεθνοῦς θεολογικῆς κινήσεως, ἀλλὰ καὶ τὴν ἄμεση καὶ ζωντανὴ ἐπικοινωνία μὲ τοὺς ἐκπροσώπους τῶν ἄλλων Ἐκκλησιῶν, ἀλλὰ καὶ μὲ τοὺς μεγάλους πολιτικοὺς ἡγέτες τοῦ κόσμου.

Ἐπιστρέφοντας τὸ 1968 στὴν Κωνσταντινούπολη διορίζεται βοηθὸς Σχολάρχου στὴν Ἱ. Θ. Σχολὴ τῆς Χάλκης καὶ τὸ ἐπόμενο ἔτος χειροτονεῖται πρεσβύτερος ἀπὸ τὸν Γέροντά του, τὸν Μητροπολίτη Χαλκηδόνας Μελίτωνα. Λίγους μῆνες ἀργότερα χειροθετεῖται Ἀρχιμανδρίτης ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Πατριάρχη Ἀθηναγόρα, ὁ ὁποῖος εἶχε ἐπισημάνει τὶς ἱκανότητες καὶ τὶς ἀρετὲς τοῦ νεαροῦ κληρικοῦ καὶ εἶχε προβλέψει τὴ μελλοντικὴ ἐξέλιξή του. Ἡ Μεγάλὴ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία τὸν προόριζε νὰ διδάξει ὡς Καθηγητὴς Ἀνατολικοῦ Κανονικοῦ Δικαίου στὴν Ἱερὰ Θεολογικὴ Σχολὴ τῆς Χάλκης, ἀλλὰ ἡ ἀναστολὴ τῆς λειτουργίας της ἀπὸ τὴν τουρκικὴ κυβέρνησις τὸ 1971 ματαίωσε αὐτὴν τὴν προοπτικὴ.

Ἦδη ἀνοίγε ἐνώπιόν του τὸ στάδιο τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱεραρχίας. Ὄταν, τὸ 1972, ἀνῆλθε στὸν Πατριαρχικὸ Θρόνον ὁ Δημήτριος, ὁ Βαρθολομαῖος ἀνέλαβε τὴ θέση τοῦ Διευθυντοῦ τοῦ ἰδιαίτερου πατριαρχικοῦ Γραφείου, καὶ τὴ θέση αὐτὴ διατήρησε γιὰ 18 περίπου χρόνια. Τὴν ἡμέρα τῶν Χριστουγέννων 1973 προήχθη σὲ Μητροπολίτη Φιλαδελφείας καὶ 17 ἔτη ἀργότερα, τὸν Ἰανουάριον 1990, ἐξελέγη παμψηφεὶ Γέρων Χαλκηδόνας, διαδεχόμενος τὸν ἐκλιπόντα Γέροντά του Μητροπολίτη Χαλκηδόνας Μελίτωνα. Ἦταν ἤδη πρὸ τῶν πυλῶν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου.

Ἡ ἐντυπωσιακὴ δραστηριότητά του κατὰ τὴν περίοδον αὐτὴν στὶς διορθόδοξες καὶ διεκκλησιαστικὰς σχέσεις καὶ στὴ διαχείριση θεμάτων τῶν Μητροπόλεων Φιλαδελφείας καὶ Χαλκηδόνας, δὲν ἐμπόδισαν τὴν παράλληλη συγγραφικὴ καὶ ἐπιστημονικὴ του παρουσία. Περισσότερα ἀπὸ 24 μελετήματα καὶ βιβλία εἶναι ἡ συγγραφικὴ του παραγωγὴ κατὰ τὴν περίοδον αὐτὴν. Παράλληλα, ἔλαβε μέρος σὲ πολλὰ διεθνή συνέδρια, ἔδωσε διαλέξεις σὲ Πανεπιστήμια καὶ Θεολογικὰς Σχολὰς καὶ πρωτοστάτησε, ὡς ἰδρυτικὸ μέλος, στὴν ἵδρυσις τῆς «Ἑταιρείας Δικαίου τῶν Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν». Μέλος τῆς Πατριαρχικῆς Γραμματείας, Ἀντιπρόεδρος τῆς Ἐπιτροπῆς «Πίστις καὶ Τάξις» (Faith and Order), ἦταν ἐπίσης μέλος τῆς Κεντρικῆς καὶ τῆς Ἐκτελεστικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου Ἐκκλησιῶν, σὲ ὁποῖον καὶ ἀντιπροσώπευε τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο. Προήδρευσε ἐπίσης μὲ ἐξαιρετικὴ καὶ ἀναγνωρισμένη ἐπιτυχία στὴ Διορθόδοξον Προπαρασκευαστικὴν Ἐπιτροπὴν γιὰ τὴν προετοιμασίαν τῆς Ἀγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας.

Εὐθὺς μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατριάρχου τῆς ἀγάπης Δημητρίου, ἡ Ἐνδημούσα Σύνοδος Τὸν ἐξέλεξε παμψηφεὶ ὡς νέον Οἰκουμενικὸν Πατριάρχη, 270ὸ στὴ σειρὰ τῶν Ἐπισκόπων τῆς Βασιλίδος τῶν Πόλεων.

Ὁ νέος Πατριάρχης, μὲ γενναῖον θεολογικὸν καὶ διοικητικὸν ὄπλισμόν, ἄνθρωπος τῶν ἀνοικτῶν ὁρίζοντων καὶ ὁραματιστὴς ἑνὸς πρωταγωνιστικοῦ ρόλου τῆς Ὁρθοδοξίας καὶ πέραν τῶν ὁρίων τῶν ὀρθόδοξων ἐκκλη-

σιών, ανήρχετο στο ύψος του Οικουμενικού Θρόνου σὲ μιὰ ἐξαιρετικὰ δύσκολη καὶ διεθνῶς ταραγμένη ἐποχὴ, καὶ σὲ μιὰ Ἐκκλησίαν ἐν αἰχμαλωσίᾳ. Ὁ ἴδιος εἶχε ἀπόλυτη συνείδηση τῶν συνθηκῶν, ἀλλὰ καὶ τοῦ ὑψηλοῦ προορισμοῦ Του : « Παραλαμβάνομεν... τὸν σταυρὸν Ἀνδρέου τοῦ Πρωτοκλήτου εἰς συνέχισιν τῆς ἀνόδου εἰς τὸν Κρανίου Τόπον, εἰς συσταύρωσιν ἡμῶν τῷ Κυρίῳ καὶ τῇ Αὐτοῦ συνεσταυρωμένη Ἐκκλησίᾳ, εἰς συντήρησιν τοῦ φωτὸς τῆς Ἀναστάσεως... », εἶπε στὸν ἐνθρονιστήριον λόγον Του (2 Νοεμβρίου 1991), ἀπευθυνόμενος « παντὶ τῷ πληρώματι τῆς Ἐκκλησίας ».

Ἡ ἐποχὴ εἶναι ἐξαιρετικὰ κρίσιμη. Ὁ κόσμος ὁλόκληρος εἰσέρχεται σὲ περίοδο βαθειᾶς καὶ ἀπειλητικῆς κρίσης, πολιτικῆς, οἰκονομικῆς, καὶ προπαντὸς ἠθικῆς, μὲ ἀμφισβήτηση τοῦ παραδοσιακοῦ συστήματος τῶν ἠθικῶν καὶ πνευματικῶν ἀξιῶν. Ἡ κατάρρευση τοῦ ὑπαρκτοῦ σοσιαλισμοῦ ἀπελευθέρωνε ἀνεξέλεγκτες δυνάμεις καὶ τάσεις στὰ παραδοσιακὰ ὅρια ὀρθόδοξων ἐκκλησιῶν τῆς Ἀνατολικῆς Εὐρώπης. Ἀνακύπτει τὸ πρόβλημα ἐθνικῶν, πολιτισμικῶν καὶ θρησκευτικῶν διαφοροποιήσεων. Ἡδη ἀναφαίνεται συνεχῶς ἐνδυναμούμενη μιὰ νέα τάξη πραγμάτων, μὲ τὴ θεωρία τῆς διεθνοποίησης, μὲ τὰ τρομερὰ φαινόμενα ποὺ βιώνει σήμερα ἡ ἀνθρωπότητα ὁλόκληρη καὶ κυρίως ἡ Εὐρώπη καὶ ἡ Εὐρωπαϊκὴ Ἑνωση. Ἡ τεχνολογία ἐξελίσσεται μὲ καλπάζοντες ρυθμούς, καὶ ὅ,τι σήμερα φαίνεται νέο, αὐριο εἶναι ἤδη ξεπερασμένο. Τὸ φυσικὸ περιβάλλον ἀπειλεῖται μὲ ἀνήκεστη καταστροφή. Οἱ πολιτικοὶ θεσμοὶ διέρχονται βαθειὰ κρίση σὲ πολλὰς περιοχές. Οἱ ἀσθένειες καὶ ἡ πείνα μαστίζουν μὲ ἐνδημικὸ χαρακτήρα πολλὰς περιοχές τοῦ πλανήτη. Ἡ Ἐκκλησία βρίσκεται ἀπέναντι στὰ τεράστια αὐτὰ προβλήματα καὶ ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης πρέπει μὲ ἄγρυπνο ὄμμα καὶ μὲ προσεκτικὰς κινήσεις νὰ ἀντιμετωπίζει, πάντοτε μὲ τὴν ὀπτική τῆς ὀρθοδοξίας καὶ ἀ-πολιτικῶς, τὰ ἐκάστοτε καὶ ἐκασταχοῦ προβλήματα. Νὰ εἶναι πανταχοῦ παρὼν, καὶ ὅπου δύναται πρωταγωνιστής.

Πρὶν ἀπὸ 29 ἀκριβῶς ἔτη, ἔχοντας ἐνώπιόν μου αὐτὴν τὴν εἰκόνα τοῦ κόσμου, μὲ τὰ πολὺπλοκα προβλήματα, καὶ τὴ θέση τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου μέσα στὶς τρικυμίες αὐτῶν τῶν προβλημάτων, στὴν ἐπίσημη ὁμιλία μου, κατὰ τὴν ἀπονομὴ σ' Ἐκεῖνον τοῦ τίτλου τοῦ Ἐπιτίμου Διδάκτορος τοῦ Τμήματος Φιλολογίας τοῦ Πανεπιστημίου Κρήτης (22.11.1992), Τὸν προσεφώνησα μὲ τοὺς ἀκόλουθους, προφητικούς, ὡς ἀπεδείχθη, στίχους:

Στῆθι, δέσποτα, ἐπὶ πέτρας ἀσειέστου
τοὺς πολλοὺς κακῶν μὴ τρομέων ἀνέμους,
τοὺς ἐκφυσῶντας ἐν χαλεπαῖς ἡμέραις.
Πρόστηθι λαῶν, δὸς στηριγμὸν τοῖς πᾶσι.
Γενοῦ τοῖς λαοῖς, τοῖς διψῶσιν εἰρήνην

πηγή ζωηρά αγάπης και ειρήνης,
Φῶς τοῖς ἐν νυκτί καὶ λιμὴν ποντουμένοις
ἐν τοῖς κλύδωσι πολυκύμονος βίου,
ἐπισυνάγων βουλεύμασιν εὐστόχοις
ποίμνια πάντα ἐν μιᾷ μόνῃ ποίμνῃ,
ὡς ὀρθοτόμος κληρωθεὶς Ποιμενάρχης.

Καὶ ἀπεδείχθη ἀληθῶς ὀρθοτόμος ποιμενάρχης. Ὁ ἀπολογισμὸς τοῦ πατριαρχικοῦ ἔργου τῶν εἴκοσι ἐτῶν πὺν πέρασαν ἀπὸ τότε, δὲν μπορεῖ νὰ δοθεῖ σὲ μιὰ σύντομη καὶ πανηγυρική ὁμιλία. Δὲν εἶναι εὐκόλο νὰ κλείσεις τὸν ὠκεανὸ σὲ ἓνα ποτήρι. Ὁ Βαρθολομαῖος ἀπεδείχθη ἀληθῶς μέγας ἐν πατριάρχαις, καὶ ἐπιβεβαίωσε μὲ τὸν καλῦτερο τρόπο τὶς χρυσὲς ἐλπίδες καὶ τὶς προσδοκίαις σύμπαντος τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ πληρώματος. Ἀξιοποίησε στὸ ἔπακρον τὴ μεγάλη διοικητική του ἐμπειρία στὴ λειτουργία καὶ στήν ἀποστολή τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, στὸ ὁποῖο προσέδωσε ἰσχὺ καὶ κύρος, κατοχυρώνοντας διεθνῶς τὸν οἰκουμενικὸ χαρακτήρα του, ἀποδυναμώνοντας μὲ προσεκτικὲς ἐνέργειες τὶς τουρκικὲς ἀπόψεις, πὺν θεωροῦν τὸ Πατριαρχεῖο ὡς ἓνα ἀπλὸ καὶ συνηθισμένο τουρκικὸ θρησκευτικὸ ὄργανισμὸ. Μὲ εὐστοχες παρεμβάσεις καὶ πρωτοβουλίες κατέστησε τὸ Πατριαρχεῖο παράγοντα σεβαστὸ στήν παγκόσμια κοινότητα. Οἱ ἐπίσημες προσκλήσεις ἀπὸ Προέδρους Κυβερνήσεων καὶ Διεθνῶν Ὁργανισμῶν καὶ οἱ ὁμιλίες του σὲ μεγάλα καὶ διεθνή κέντρα, στὰ ὁποῖα διαμορφώνεται τὸ σημερινὸ γίνεσθαι τῆς ἱστορίας, εἶναι ἀπόδειξη τῆς διεθνοῦς ἀναγνώρισης τοῦ ρόλου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου στὸν Σύγχρονο Κόσμο. Ἡ ἐντυπωσιακὴ ὁμιλία του στήν Ὀλομέλεια τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Κοινοβουλίου στὶς 19 Ἀπριλίου 1994, ὕστερα ἀπὸ ἐπίσημη πρόσκληση τοῦ Προέδρου του Egon Klepsch, παραμένει ἱστορική, ὡς ἐπίσημη φωνὴ τῆς Ὁρθοδοξίας στὸν κόσμο, ὡς φωνὴ μεγάλου ἐκκλησιαστικοῦ ἡγέτη.

Ἀρκοῦμαι νὰ ἀναφέρω ὀλίγα μόνον ἀπὸ τὰ πολλὰ καὶ μεγάλα ἔργα καὶ ἀπὸ τὶς εὐστοχες πρωτοβουλίες καὶ παρεμβάσεις τῆς πατριαρχίας του:

- Τὸ 1992 ἔγινε μὲ πρόσκλησή του ἡ πρώτη ἐπίσημη συνάντηση τῶν προκαθημένων ὅλων τῶν ὀρθόδοξων ἐκκλησιῶν στὸ Φανάρι.
- Ἐπίσημες ἐπισκέψεις στὶς κατὰ τόπους ὀρθόδοξες Ἐκκλησίες.
- Ἐσωτερικὴ ἀναδιοργάνωση τῶν ὑπηρεσιῶν τοῦ Πατριαρχείου.
- Ἀναδιοργάνωση καὶ ἐνίσχυση τῆς οἰκουμενικῆς δικαιοδοσίας τοῦ Πατριαρχείου.
- Σύσφιγξ τῶν σχέσεων μὲ τὶς κατὰ τόπους ὀρθόδοξες ἐκκλησίες.
- Ἰδρυση τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς τῆς Αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας τῆς Ἀλβανίας.
- Ἰδρυση νέων μητροπόλεων.

- Προώθηση τοῦ διαλόγου μετὰ τὴν Καθολικὴ Ἐκκλησία. Ἡ ἐπίσκεψή Του στοὺς Βατικανούς, κατὰ τὴ Θρονικὴ ἐορτὴ τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας (29 Ἰουνίου 1995) ἔγινε δεκτὴ μετὰ ἐνθουσιώδεις ἐκδηλώσεις τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ κλήρου.

- Ἐπίσκεψη στὴ Λουθηρανικὴ Ἐκκλησίᾳ τῆς Σουηδίας

- Προώθηση τοῦ διαλόγου μετὰ τὶς ἡγεσίες τῶν ἄλλων μονοθεϊστικῶν θρησκειῶν, τοῦ ἰσλαμισμοῦ καὶ τοῦ ἰουδαϊσμοῦ. Καὶ εἶναι χαρακτηριστικὴ καὶ συμβολικὴ ἡ ἔκδοση ἀναμνηστικοῦ γραμματοσήμου ἀπὸ τὰς ΕΛΤΑ τὴν 1. 1. 2000, ὅπου ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης εἰκονίζεται μετὰ ἑνὸς ραββίνου καὶ ἑνὸς μουφτή. Θεωρεῖ ὅτι ὁ Διαθρησκευτικὸς Διάλογος εἶναι ἀνάγκη τῶν καιρῶν: «Δὲν θὰ ὀκνήσωμεν, ἵνα ἀναπτύξωμεν ἀγαθὰς σχέσεις καὶ μετὰ μειζόνων μὴ Χριστιανικῶν Θρησκειῶν, ἐπὶ τῷ τέλει τῆς συνεργασίας ἐν τῷ πρακτικῷ πεδίῳ, πρὸς διαφύλαξιν καὶ διασώσιν μεγάλων πνευματικῶν καὶ ἠθικῶν ἀξιών τοῦ ἀληθοῦς πολιτισμοῦ καὶ ἀπόκρουσιν πάσης ἀρνητικῆς καὶ καταστροφικῆς τοῦ ἀνθρωπίνου προσώπου ἐπιδράσεως».

- Προστασία τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος, μετὰ τὴν ὀργάνωσιν διεθνῶν οἰκολογικῶν συνεδρίων, μετὰ ὁμιλίας καὶ διαλέξεις, καὶ καθιέρωσιν ἀπὸ τῆς Σύναξης τῶν Προκαθημένων τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν τῆς 1 Σεπτεμβρίου (Ἀρχὴ τῆς ἰνδίκτου) ὡς Ἡμέρας Προστασίας τοῦ Φυσικοῦ Περιβάλλοντος.

- Ἐπανεκδόσιν ἀπὸ τὸ 1994 τοῦ ἱστορικοῦ περιοδικοῦ «Ὁρθοδοξία», τοῦ ὁποῦ ἡ ἔκδοσις εἶχε διακοπεῖ ἀπὸ τὸ 1963. Εἶναι τὸ ἐπίσημον περιοδικὸν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου.

- Οἱ ἄοκνες προσπάθειές Του γιὰ τὴν ἐπαναλειτουργίαν τῆς Ἱ. Θ. Σχολῆς τῆς Χάλκης θὰ κάμψουν, ὅπως ὅλα δείχνουν, τὴν πεισματικὴν ἀρνήσιν τῆς τουρκικῆς κυβερνήσεως καὶ δὲν εἶναι μακρὰν ἡ χαρμόσυνη ἡμέρα τῆς ἐπαναλειτουργίας τῆς μεγαλυνύμου Σχολῆς.

Ὁ τιμώμενος Πρωτόθρονος τῆς Ἀνατολικῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, εἶναι μιὰ σπάνια καὶ χαρισματικὴ προσωπικότης, ποὺ οἰακοστροφεῖ μετὰ σύνεσιν καὶ πίστιν τὸ σκάφος τῆς Ἐκκλησίας. Πορεύεται τὸν ἐναγώνιον δρόμον τοῦ Σταυροῦ ἐπὶ βεβαίᾳ ἐλπίδι νίκης καὶ ἀναστάσεως. Μόνος τὴν «τραχεῖαν βαίνει ὁδόν», κατὰ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον, τὸν μακρινὸν προκατόχον του στὸν Θρόνον τῆς Νέας Ρώμης. Διακονεῖ μετὰ σύνεσιν καὶ δεξιότητα, ἀλλὰ καὶ μετὰ ἀκαταπόνητον καρτερίαν καὶ αὐταπάρνησιν ὡς Πρωτόθρονος τῆς Ἁγίας τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας καταθέτοντας καθημερινὰ τὴν μαρτυρίαν τῆς Ὁρθοδοξίας ἐπὶ εἴκοσι ἔτη, ὡς ὁ κύριος πρωτεργάτης τῆς οἰκοδομῆς τῆς ἐνότητος σύμπαντος τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου.

Τὴν καθολικὴν ἀναγνώρισιν στοῦ πρόσωπον τοῦ Πατριάρχου καὶ στοῦ θεσμοῦ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἐκφράζουν οἱ ἐπίσημες προσκλήσεις καὶ οἱ τιμητικαὶ διακρίσεις Ἐκκλησιῶν, Ἀκαδημιῶν, Πανεπιστημίων καὶ Ἰδρυμάτων:

Ὁ Παναγιώτατος εἶναι σήμερα Ἐπίτιμος διδάκτωρ :

- τοῦ Τμήματος Φιλολογίας τοῦ Πανεπιστημίου Κρήτης.
- τοῦ Ρωμαιοκαθολικοῦ Πανεπιστημίου τῆς Louvain-la-Neuve
- τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Ἐδιμβούργου
- τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Yale H.P.A.
- τοῦ Πανεπιστημίου Πρέσωφ (Τσεχίας)
- τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Τιμίου Σταυροῦ τῆς Βοστώνης
- τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Ἰασίου (Ρουμανίας)
- τοῦ Κολλεγίου τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου (στοῦ Γουῆννιπεγκ Οὐκρανίας)
- τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Βελιγραδίου (Σερβίας)
- τῆς Θεολογικῆς Ἀκαδημίας τῆς Μόσχας
- Ἐπίτιμο Μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν (τίτλος σπανίως ἀποδιδόμενος).

Ἀντὶ ἄλλου δώρου, ἐπὶ τῷ ἱερῷ ἰωβηλαίῳ τῆς Αὐτοῦ Θειοτάτης Παναγιότητος, καταθέτω τὸ ἀκόλουθο προσόμοιο ἐγκώμιο:

Ἦχος πλ. α΄ . Πρὸς τό· Χαίροις, ἀσκητικῶν ἀληθῶς.
Στίχ. Εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ φθόγγος αὐτοῦ.

Χαίροις, πατριαρχῶν ἡ κρητίς,
τῆς Ἐκκλησίας τὸ ἀσάλευτον ἔρεισμα,
τὸ κλέος τῶν ὀρθοδόξων,
ἡ τῆς σοφίας πηγή,
τῆς ἀγάπης ρεῖθρον μὴ κενούμενον.
Τὸν νοῦν ἐλλαμπόμενος
οὐρανίαις ἐλλάμψεσιν
οἰακοστροφὸς δεξιὸς ἀναδέδειξαι
ὁδηγῶν πρὸς φῶς
τῶν πιστῶν τὰ συστήματα.
Ἐρρωσο, συμπαθέστατε,
Βαρθολομαῖε πανεύφημε,
καὶ τὰς εὐχὰς ἡμῶν δέχου,
ἐπὶ σοῖς λόγοις καὶ πράξεσι
καὶ τὴν σὴν Κρήτην
εὐλογῶν μὴ διαλίπης,
ταῖς σαῖς ἐντεύξεσιν..

Τῆς Α. Θ. Π. Βαρθολομαίου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου
Πολλὰ τὰ Ἔτη.

*Ἡ Α.Θ.Π. ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος,
μετά τοῦ Ἁγίου Παΐσιου τοῦ Ἀγιορείτου*

*Ἡ Α.Θ.Π. ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος,
εἰς τόν πρόναον τοῦ πανσέπτου Πατριαρχικοῦ Ναοῦ Ἁγίου Γεωργίου εἰς Φανάριον*

**Κανονικές Πατριαρχικές καί Συνοδικές Πράξεις
διακήρυξης τῆς Ἀγιότητος κεκοιμημένων Μελῶν
τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας κατὰ τὴν 30ετὴ Πατριαρχία
τοῦ κ.κ. Βαρθολομαίου Α΄**

Ἐμμανουήλ Δουνδουλάκης,
Ἀναπληρωτὴς Καθηγητῆς ΠΑΕΑΚ Ἀγιολογίας -Ύμνολογίας

Εἰσαγωγικὲς παρατηρήσεις

Ἐχουν παρέλθει σχεδὸν δέκα χρόνια ἀπὸ τὴ στιγμὴ πού ὁ γράφων δημοσίευσε κείμενο σχετικὸ μὲ τοὺς νέους Ἀγίους τῆς Ἐκκλησίας μας, κατὰ τὴν 20ετὴ πατριαρχία τοῦ Οἰκουμενικοῦ μας Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου. Ἡ μελέτη αὐτὴ μὲ τίτλο: *"Κανονικαὶ Πράξεις διακήρυξης τῆς Ἀγιότητος κεκοιμημένων μελῶν τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας κατὰ τὴν 20ετὴ Πατριαρχία τοῦ κ.κ. Βαρθολομαίου Α΄ (Ἀρχοντῶν)"*, δημοσιεύτηκε στὴν Ἐπιστιμονικὴ Ἐπετηρίδα τῆς Πατριαρχικῆς Ἀνώτατης Ἐκκλησιαστικῆς Ἀκαδημίας Κρήτης, τόμος Β΄, 2012, σσ. 103-129 καὶ συμπεριελήφθη στό βιβλίο μου μὲ τίτλο: *"Περὶ τῆς Μητρὸς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, ... λόγον ἐποιήσαμην"*¹ (2016).

Τὴν ἴδια περίπου περίοδο, ὁ Καθηγητὴς τοῦ Τμήματος Ποιμαντικῆς καὶ Κοινωνικῆς Θεολογίας τοῦ ΑΠΘ, κ. Συμεὼν Πασχαλίδης, στό βιβλίο του: *"Ἐν Ἀγίοις. Εἰδικὰ θέματα Βυζαντινῆς καὶ Μεταβυζαντινῆς Ἀγιολογίας"*,² ἀναφέρεται, σέ εἰδικὴ ἐνότητα, στοὺς Ἀγίους τῶν ὁποίων διακηρύχθηκε ἡ ἀγιότητα ἀπὸ τὸν Οἰκουμενικὸ μας Πατριάρχη, κατὰ τὸ διάστημα μεταξύ 1992-1998.

Τὸ 2016 ἐκπονήθηκε στό ὡς ἄνω Τμήμα, Διπλωματικὴ Ἔργασία ἀπὸ τὴν κ. Σοφία Καζαντζόγλου, μὲ τίτλο: *"Ἡ ἀναγνώριση νέων Ἀγίων ἐπὶ τῆς Πατριαρχίας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Α΄"* (σσ. 268). Στὴν ἀξιόλογη αὐτὴ Διπλωματικὴ Ἔργασία, μὲ τὸ σπουδαῖο παράρτημα τῶν Πατριαρχικῶν Πράξεων, καταχωρίζονται οἱ νέοι Ἅγιοι πού ἀναγνωρίστηκαν (sic) μεταξύ 1992 ἕως τὸ 2015, ἀπὸ τὸν Πρωτόθρονο Πατριάρχῃ³.

¹ Ἐμμ. Δουνδουλάκης, *Περὶ τῆς Μητρὸς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, ... λόγον ἐποιήσαμην*, ἔκδ. Γρηγόρη, Ἀθήνα 2016, σσ. 27-66.

² Σ. Παχαλίδης, *Ἐν Ἀγίοις. Εἰδικὰ θέματα Βυζαντινῆς καὶ Μεταβυζαντινῆς Ἀγιολογίας*, τ. Α΄, ἔκδ. Πουρναρά, Θεσσαλονίκη 2011. Βλ. Ἐπίσης: Σ. Παχαλίδης, *Ἐν Ἀγίοις. Εἰδικὰ θέματα Βυζαντινῆς καὶ Μεταβυζαντινῆς Ἀγιολογίας*, τ. Α΄, ἔκδ. Κυριακίδη 2021, σσ. 263-268.

³ Ἀξιόλογο εἶναι ἐπίσης τὸ ἄρθρο τοῦ κ. Νικολάου Ζαῖμη σέ διαδικτυακὸ τόπο, μὲ τίτλο: *"Βαρθολομαῖος Α΄: Ὁ Ἀγιόφιλος Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης"*. 11/6/2020. Βλέπε: <https://www.>

Σέ αντίθεση μέ τά κείμενα τῶν Καθηγητῆ κ. Συμεών Πασχαλίδη καί τῆς κ. Σοφίας Καζαντζόγλου, τά ὅποια ἔχουν προσωποκεντρικό χαρακτήρα (ἐστιάζουν στό βιογραφικό τοῦ Ἀγίου), ἡ παρούσα μελέτη (ὅπως κι ἐκεῖνη κατά τό παρελθόν), διαφοροποιεῖται στά ἀκόλουθα σημεία:

α. Ἐστιάζει στή δομή, στήν ὁρολογία καί στό περιεχόμενο τῶν *"Κανονικῶν Πατριαρχικῶν καί Συνοδικῶν Πράξεων"* γιά τούς ὡς ἄνω Ἀγίους.

β. Περιλαμβάνει τούς Ἀγίους τῶν ὁποίων διακηρύχθηκε ἡ ἀγιότητα κατά τά τριάντα χρόνια τῆς πατριαρχίας τοῦ Οἰκουμενικοῦ μας Πατριάρχου, δηλαδή ἀπό τό 1991 ἕως τό 2021.

Δέν πρέπει νά παραβλέπουμε τό γεγονός ὅτι προκειμένου περί τῆς Ἀγιότηας ἑνός κεκοιμημένου μέλους τῆς Ἐκκλησίας, "ὁ Θεός *χαριτώνει*, τό ἐκκλησιαστικό σῶμα *διαπιστώνει* καί ἡ Ἐπίσημη Ἐκκλησία *διακηρύσσει* τήν ἀγιότητά του".

* * *

Τό τρέχον ἔτος 2021, συμπληρώνονται τριάντα χρόνια εὐδοκίμου καί καλλικάρπου πατριαρχίας τοῦ κ.κ. Βαρθολομαίου Α' (Ἀρχοντῶν),⁴ στό πηδάλιο τῆς Μητρός Ἐκκλησίας, στό μαρτυρικό Θρόνο⁵ τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἡ προσφορά τοῦ Πατριάρχου στό θεσμό τῆς Ἐκκλησίας καί τόν ἄνθρωπο, κρίνεται ἀξιομνημόνευτη καί ἐπίζηλος.

Στό πλαίσιο τῆς παρούσας μελέτης θά ἀσχοληθοῦμε μέ μία πτυχή τοῦ πεδίου τῆς πνευματικῆς συμβολῆς καί δραστηριότητάς τῆς Σεπτῆς Κορυφῆς, ἐκεῖνη πού συνδέεται μέ τήν πράξη διακήρυξης⁶ τῆς ἀγιότητος⁷ τῶν

orthodoxia newsagency.gr/patriarxeia/oikomeniko_patriarxio/vartholomaioi-a-o-agiophilos-patriarxis/ [Ἡμερομηνία πρόσβασης: 11/7/2021].

⁴Ἐνδεικτικά περί τοῦ βίου καί τῶν ἔργων τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου, βλέπε στήν ἀκόλουθη ἐνδεικτική βιβλιογραφία: Ἐμμ. Δουνδουλᾶκης, *Περί τῆς Μητρός Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας*, ... ὅ.π., σσ. 13-68· Ἐμμ. Δουνδουλᾶκης, «Λόγος ἐπὶ τῇ συμπληρώσει εικοσαετίας ἀπό τῆς ἀναρρήσεως τοῦ κ.κ. Βαρθολομαίου Α' εἰς τόν Πατριαρχικόν θρόνον τῆς Κωνσταντίνου πόλεως», *Πρόθεσις*, τεύχ. 23 (2011) 8-9· Ἰωσ. Χαρκιολᾶκης (Μητρ.), «Βαρθολομαῖος Α'. Οἰκουμενικός Πατριάρχης», *Μεγάλη Ὁρθόδοξη Χριστιανική Ἐγκυκλοπαίδεια* 4 (2011) 1-8· Ἀπ. Δανιηλίδης (Μητρ.), *Ἀπό Γερμανόν τόν Δ' εἰς Βαρθολομαῖον τόν Α'*, ἔκδ. Ἐπέκταση, Κατερίνη χ.χ., σσ. 140· J. Chrysavgis, "Ecumenical Patriarch Bartholomew. Biographical Note", *Encountering the Mystery. Understanding Orthodox Christianity Today*, New York 2008, σσ. xxv-xlvi· Anonyme, *Visits of Ecumenical Patriarchs to Rome and of Popes to the Ecumenical Patriarchate*, χ.τ., 2006, σσ. 40-47.

⁵Ἐμμ. Δουνδουλᾶκης, *Τό μαρτυρικό Φανάρι ... ἡ ἀκοίμητη συνείδηση τοῦ Γένους. Ψηφίδες τοῦ χθές καί τοῦ σήμερα*, Ἀθήνα 2018, σσ. 11-24.

⁶Πολύ εὐστόχα ὁ μακαριστός καθηγητής Στυλιανός Παπαδόπουλος, χαρακτηρίζει ὡς ἀδόκιμους τούς ὅρους: «*ἀγιοποιήσις, ἀνακήρυξις, ἀναγνώρισις, κατάταξις, ἐνταξις*» καί «*συναρίθμησις*», ὅταν ἀναφερόμαστε στήν ἀγιότητα ἑνός κεκοιμημένου μέλους τῆς Ἐκκλησίας.

κεκοιμημένων μελών της Ἐκκλησίας, δηλαδή μέ τή μετουσίωση⁸ τῆς ἐμπειρίας τῶν πιστῶν, περί τῆς ἀγιότητος ἐνός μέλους, σέ ἐπίσημη Ἐκκλησιαστική Πράξη, ἀπό τήν Ἱερά Σύνοδο τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου⁹.

Ι. Γενικές Παρατηρήσεις – Ἀριθμητικά Δεδομένα

Οἱ Κανονικές Πατριαρχικές καί Συνοδικές Πράξεις διακήρυξης τῆς ἀγιότητος κεκοιμημένων μελών τῆς Ἐκκλησίας, κατά τήν περίοδο τῆς τριακονταετοῦς πατριαρχίας τοῦ κ.κ. Βαρθολομαίου, ἀνέρχονται σέ σαράντα πέντε καί ἐκτείνονται στό διάστημα μεταξύ τοῦ 1991 καί 2020. Ὡς πρός αὐτές, θά θέλαμε νά παρατηρήσουμε τά ἀκόλουθα:

α. Ἡ πρώτη χρονολογικά Κανονική Πράξη που ἔλαβε χώρα μετά τήν ἐνθρόνιση τοῦ Οἰκουμενικοῦ μας Πατριάρχου ἦταν ἐκείνη πού ἀφορούσε τόν Ὅσιο Σάββα τόν ἐν Καλύμνῳ, στίς 7 Φεβρουαρίου τοῦ 1992, ἐνῶ ἡ τελευταία, κατά τό χρόνο συγγραφῆς τῆς παρούσας μελέτης, εἶναι ἐκείνη πού σχετίζεται μέ τόν Ἅγιο Καλλίνικο, ἐπίσκοπο Ἐδέσσης, στίς 23 Ἰουνίου τοῦ 2020. Βέβαια, ἔχει ἤδη κατατεθεῖ στή Νομοκανονική Ἐπιτροπή τοῦ Οἰκουμενικοῦ μας Πατριαρχείου, ἀπό τήν Ἐκκλησία τῆς Κρήτης, ὁ φάκελλος γιά τή συναρίθμηση στή χορεία τῶν Ἀγίων, τοῦ Γέροντος Εὐμενίου Σαριδάκη.

β. Οἱ Κανονικές Πράξεις ἀφοροῦν Ἀγίους πού τοποθετοῦνται ἀπό τόν 4^ο ἔως καί τόν εἰκοστό πρῶτο αἰῶνα. Ἡ ἀρχαίτερη χρονολογικά ἀγία πού μνημονεύεται σέ αὐτές εἶναι ἡ Ἁγία Ἐμμέλεια, μητέρα τοῦ Μεγάλου Βασιλείου, ἡ κοίμηση τῆς ὁποίας τοποθετεῖται τό 370 μ.Χ., ἐνῶ ὁ νεότερος εἶναι ὁ Ὅσιος Ἐφραίμ Κατουνακιώτης, ὁ ὁποῖος ἐκδήμησε πρός Κύριον τό 1998.

γ. Σύμφωνα μέ τό Ἐπίσημο Περιοδικό τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, τήν «Ὁρθοδοξία», ὅπως ἐπίσης καί ἄλλα περιοδικά καί Δελτία, τῶν κατά τόπους Ἐκκλησιῶν, ἀπό τίς «Κανονικές Πράξεις» διακήρυξης τῆς Ἀγιότητος, τέσσερις ἀφοροῦν ὁμάδες, ἀνωνύμων,¹⁰ -ἐν πολλοῖς¹¹-, νέο(ι)ερο(ι)μαρ-

Προτείνονται ὡς δόκιμοι οἱ ὅροι: «*διαπίστωσης*» καί «*διακήρυξης*». Βλ. Σ. Παπαδόπουλος, *Διαπίστωση καί Διακήρυξη τῆς Ἀγιότητος τῶν Ἀγίων*, ἔκδ. Τέρτιος, Κατερῖνη χ.χ., σσ. 9-26.

⁷ Συγγραφεῖς, *Ἀγιότητα. Ἕνα λησμονημένο ὄραμα. Ἀφιέρωμα*, ἔκδ. Ἀκρίτας, Ἀθήνα 2001, σσ. 231. Πρβλ. Π. Ὑφαντής, *Ἡ Ἀγιότητα τοῦ Μαρτυρίου καί ἡ μαρτυρία τῆς Ἀγιότητος*, ἔκδ. Πουρναρά, Θεσσαλονίκη 2009, σσ. 115-117, 135-137.

⁸ «Ὁ ρόλος τῆς ἐπίσημης Ἐκκλησίας... εἶναι ... νά μετουσιῶναι ἕνα βίωμα τῶν πιστῶν σέ ἐπίσημη Ἐκκλησιαστική Πράξη.» [Γ. Τσέσης (Μ. Πρωτ.), *Ἡ ἔνταξις τῶν ἁγίων στό Ἐορτολόγιο*, ἔκδ. Τέρτιος, Κατερῖνη, χ.χ., σ. 137].

⁹ Χαρακτηριστικά εἶναι ὅσα σημειώνει ὁ Μέγας πρωτοπρεσβύτερος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, κ. Γεώργιος Τσέσης, ὁ ὁποῖος ὑπογραμμίζει ὅτι ἡ διακήρυξη τῆς Ἀγιότητος μέ Ἐπίσημη Πατριαρχική Πράξη παγιώνεται ἐπὶ τῆς πατριαρχίας τοῦ Ἀθηναγόρα Α' (1948-1972), δηλαδή ἀπό το 1955. Βλ. Ὁ.π., σ. 131.

τύρων, όσιομαρτύρων καί νεομαρτύρων όποτε συγκροτεΐται συλλογική έορτή. Στίς τέσσερις αΰτές όμάδες ανήκουν οί νεο(ιερο)μάρτυρες τοΰ 1821 & 1822¹² οί όποιοι μαρτύρησαν στην Κρήτη, οί έν Ναούση μαρτυρικώς τελειωθέντες κατά τό έτος 1822,¹³ οί συναθλητές τοΰ Νούλτζου έκ Καστορίας, καθώς έπίσης καί οί έκατόν πενήντα Πατέρες τής Ίερās Μονής Παντοκράτορος Νταοΰ Πεντέλης¹⁴.

δ. Έκτός από τίς παραπάνω περιπτώσεις, στίς ως άνω Πράξεις μνημονεύονται *έκατό δύο έπώνυμοι Άγιοι*, από τούς όποιους *ένδεκα* εΐναι γυναΐκες (ή Έμμέλεια καί Άνθούσα –μητέρες τοΰ Μ. Βασιλείου καί τοΰ Ίωάννου Χρυσοστόμου, αντίστοιχα-, ή μάρτυς Άναστασία, ή μοναχή Μαρία Skobton(a), καθώς έπίσης ή Καλλιόπη, ή Έπίχαρις καί ή Θεοδότη, μητέρα καί αδελφές, τοΰ Άγίου Γρηγορίου τοΰ Παλαμᾶ, αντίστοιχα, ή μοναχή Σοφία τής Κλεισούρας, ή Anna Pettar, ή Peeter Pyatr Koslov, ή Marta Leisman). Μνημονεύεται έπίσης καί ό νέος Iouri ή Youri Skobtsov¹⁵.

Τά αριθμητικά δεδομένα τών άγίων, οί όποιοι φέρονται *έπωνύμως*, στίς Πατριαρχικές Πράξεις, κατά άξίωμα καί θέση, έχουν ως εξής:

¹⁰ Οί άνώνυμοι άγιοι καταλαμβάνουν περίπου τό ένα τρίτο τών ήμερῶν τοΰ Άγιολόγιου στά Μηναΐα τής Έκκλησίας. Περισσότερα γιά τό θέμα, βλέπε: Γ. Βεργωτής, «Η παρουσία άνωνύμων Άγίων στά Μηναΐα», *Προσφορά Παντελεήμονι Β΄ τῷ Παναγιωτάτῳ Μητροπολίτῃ Θεσσαλονίκης, επί τῇ Εικοσιπενταετηρίδι τής Αρχιερατείας αΰτοΰ*, Θεσσαλονίκη 1990, σσ. 167- 197.

¹¹ Έξαΐρεση αποτελοΰν οί νεο(ιερο)μάρτυρες τοΰ 1821 & 1822, οί όποιοι μαρτύρησαν στην Κρήτη, από τή χορεία τών όποιων φέρονται «κατ'όνομα» μονάχα ό Μητροπολίτης Κρήτης Γεράσιμος καί οί Έπίσκοποι: Κνωσοΰ Νεόφυτος, Χερρόνήσου Ίωακείμ, Λάμπης Ίεροθέος, Σητείας Ζαχαρίας, Πέτρας Ίωακείμ, Ρεθύμνης Γεράσιμος, Κυδωνίας Καλλίνικος, Κισσάμου Μελχισεδέκ καί Διοπόλεως Καλλίνικος. Οί λοιποί φέρονται άνωνύμως.

¹² Κ. Κογεράκης (ιερομ., νΰν Μητρ.) – Εϋάγ. Παχυγιαννάκης (Πρωτ.), *Ακολουθία τών Αγίων ένδόξων νέων Ίερομαρτύρων Γερασίμου Κρήτης, Νεοφύτου Κνωσοΰ, Ίωακείμ Χερρόνήσου, Ίεροθέου Λάμπης, Ζαχαρίου Σητείας, Ίωακείμ Πέτρας, Γερασίμου Ρεθύμνης, Καλλινίκου Κυδωνίας, Μελχισεδέκ Κισσάμου, Καλλινίκου Διοπόλεως καί τών σύν αΰτοΐς έν Κρήτη μαρτυρησάντων έν έτησιν Αιωκα΄ - Αιωκβ΄*, έπιμ. Εϋγ. Άντωνόπουλος, (Άρχιμ. –νΰν Μητρ.), έκδ. Ίερās Έπαρχιακής Συνόδου τής Έκκλησίας Κρήτης, Ηράκλειον 2001, σσ. 75.

¹³ Αναλυτικά περί τής ως άνω χορείας τών Νεομαρτύρων, βλ. Π. Ύφαντης, *Τό μελάνι καί τό αίμα. Πατρολογικές καί Άγιολογικές προσεγγΐσεις*, σειρά: Πατρολογικά καί Άγιολογικά κείμενα καί μελέτες VII, έκδ. Πουρναρά, Θεσσαλονίκη 2012, σσ. 321-343· Σ. Καζαντζόγλου, *Η άναγνώριση νέων Αγίων επί τής Πατριαρχίας τοΰ Οίκουμεικοΰ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Α΄*, Διπλωματική Έργασία ύποβληθείσα στό Τμ. Ποιμαντικής καί Κοινωνικής Θεολογίας τοΰ Α.Π.Θ., Θεσσαλονίκη 2016, σ. 81-82· Π. Καλπακίδης (Μητρ.), «Ο Χαλασμός τής Νάουσας», *Παύλειος Λόγος*, τεϋχ. 86 (2010) 16-19.

¹⁴ Φ. Νικολάκης (Άρχιμ.), *Οί Άγιοι τών Αθηνών*, Αθήνα 2006, σσ. 84-85.

¹⁵ <http://www.incommunion.org/2004/10/18/the-official-act-of-canonization> (18/10/2004).

Κληρικοί:	Ἱεράρχες:	17
	Ἱερεῖς:	23
	Διάκονοι:	2
	Μοναχοί:	34
	Μοναχές:	8
Εὐγενεῖς:	Βασιλεῖς, κ.τ.λ.:	5
	Λαϊκοί:	19

Ἡ τοπική Ἐκκλησία μέ τήν ὁποία συνδέονται οἱ ἐπώνυμοι Ἅγιοι, ἡ ἀπό τήν ὁποία ξεκίνησε ἡ διαδικασία ἐγγραφῆς τους στό Ἀγιολόγιο καί Ἑορτολόγιο, ποικίλλει καί ἀφορᾷ Μητροπόλεις τῆς Ἑλλάδος καί τοῦ Ἐξωτερικοῦ καί ἔχει ὡς ἑξῆς:

Α. Κανονικῆς-Πνευματικῆς Δικαιοδοσίας Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου: **Ἑλλάδα:**

Ι. Ἡμιαντόνομη¹⁶ Ἐκκλησία Κρήτης¹⁷:

α. Ἀρχιεπισκοπή Κρήτης:	3 ¹⁸
β. Μητρ. Γορτύνης & Ἀρκαδίας:	2 ¹⁹
γ. Μητρ. Ρεθύμνης & Αὐλοποτάμου:	1
δ. Μητρ. Κυδωνίας & Ἀποκορώνου:	1
ε. Μητρ. Λάμπης, Συβρίτου & Σφακίων:	1
στ. Μητρ. Ἱεραπύτνης & Σητείας:	2
ζ. Μητρ. Πέτρας & Χερρόνησου:	2
η. Μητρ. Κισσάμου καί Σελίνου:	2

¹⁶ Νόμος 4149/1961, Ἄρθρο 1. Βλ. Γ. Ἀποστολάκης, *Βασικά Διατάξεις Ἐκκλησιαστικοῦ - Κανονικοῦ Δικαίου & Νομολογία*, ἔκδ. Τυποκρέτα, Ἡράκλειο 2006, σ. 561.

¹⁷ Στήν ἀρίθμηση δέν ἔχουν ὑπολογιστεῖ οἱ νεο-ἱερομάρτυρες ἡ ὁσιομάρτυρες τοῦ 1821 καί 1822, διότι φέρονται ἀνωνύμως.

¹⁸ Στούς ἐπώνυμους Ἁγίους τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Κρήτης καταχωρίζουμε καί τόν Ἐπίσκοπο Κνωσοῦ Νεόφυτο, καθώς ἐπίσης καί τόν τιτουλάριο Ἐπίσκοπο Διοπόλεως, Καλλίνικο (1821). Ἐνδεικτικά περὶ τοῦ θέματος, βλ. Ἀνδ. Νανάκης (Ἀρχιμ. - νῦν Μητρ.), *Τὸ Ἐπισκοπικὸ ζήτημα 1880-1882 καί ἡ Ἐκκλησία τῆς Κρήτης*, Κατερίνη 1992, σ. 66· ὁ ἴδιος, *Ἐκκλησιαστικά Κρήτης. 19^{ος} - 20^{ος} αἰώνας*, ἔκδ. Κυριακίδη, Ἡράκλειο 1997, σ. 15· Θ. Δετοράκης, *Ἱστορία τῆς Κρήτης*, Ἡράκλειο Κρήτης 1990, σ. 414· Χ. Παπαδάκης (Ἀρχιμ.), *Μελετήματα Ἀγιολογικά - Ἱστορικά*, Ἀθήνα 2008, σ. 143.

Ἐνδιαφέρουσα κρίνεται ἡ ἐκδοχή πού σημειώνουν οἱ Ν. Τωμαδάκης καί Σ. Νικολαΐδης, ὡς πρὸς τήν τελείωση τοῦ Διοπόλεως Καλλινίκου. Βλ. Ν. Τωμαδάκης, «Ἐλεγχος τῶν ἐν Κρήτῃ ἀρχιερατευσάντων ἐπὶ Τουρκοκρατίας (1645-1898)», *ΕΕΚΣ* 3 (1940) 155· Σ. Νικολαΐδης, «Αἱ σφαγαὶ ἐπὶ Ἀγρολίδῃ», ἐφ. *Ἐλεύθερη Σκέψις Β'*, ἀριθμ. 526, 10 Μαΐου 1930.

¹⁹ Ἐχει ὑποβληθεῖ στὴ Νομοκανονικὴ Ἐπιτροπὴ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ὁ φά-

II. Μητροπόλεις Δωδεκανήσου:	
β. Λέρου, Καλύμνου & Άστυπαλαίας:	1
III. Πατριαρχική Έξαρχία Πάτμου:	7
IV. Μοναστική Πολιτεία Αγίου Όρους:	13
V. Μητροπόλεις Νέων Χωρών: ²⁰	
α. Βεροίας & Ναούσης:	6
β. Δράμας:	6
γ. Έδεσσης:	1
δ. Έλασσώνος	1
ε. Θεσσαλονίκης:	1
στ. Καστορίας:	5
ζ. Λαγκαδά:	2
η. Ξάνθης:	1
θ. Χίου:	1
Έξωτερικοῦ:	
I. Μητρόπολη Αὐστρίας, Έξαρχία Ούγγαρίας & Μεσευρώπης:	2
II. Πατριαρχική Έξαρχία τῶν ἐν Δυτικῇ Εὐρώπῃ Ὁρθοδόξων Παροικιῶν Ρωσικῆς Παραδόσεως:	5
III. Αὐτόνομη Έκκλησία Έσθονίας:	19
IV. Αὐτοκέφαλη Έκκλησία Τσεχίας & Σλοβακίας:	1
B. Κανονικῆς δικαιοδοσίας Έκκλησίας τῆς Ελλάδος	
α. Ἀρχιεπισκοπή Ἀθηνῶν:	1 ²²
β. Μητρόπολη Θεσσαλιώτιδος & Φαναριοφανείων:	1
γ. Μητρόπολη Κηφισίας, Ἀμαρουσίου & Ὠρωποῦ	1
δ. Μητρόπολη Μεγάρων & Σαλαμίνος:	10

κελος τοῦ Γέροντος Εὐμενίου Σαριδάκη, γιά τήν ἀναγραφὴ τοῦ ὀνόματός του στό Ἁγιο-λόγιο καί Ἑορτολόγιο τῆς Ὁρθοδόξου Έκκλησίας.

²⁰ Σύμφωνα μέ τήν Πατριαρχική καί Συνοδική Πράξη τοῦ 1828 (Ἀριθμ. Πρωτ. 2231), οἱ Νέες Χῶρες, -ἀνήκοντας στήν πνευματική δικαιοδοσία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου-, διοικοῦνται, *ἐπιτροπικῶς*, ἀπό τήν Έκκλησία τῆς Ελλάδος. Βλ. Π. Ἀκανθόπουλος, *Κώδικας Ἱερῶν Κανόνων καί Έκκλησιαστικῶν Νόμων*, ἐκδ. Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη ²1995, σ. 756 ἐξ.

²¹ Στήν ἀρίθμηση δέν ἔχουν ὑπολογιστεῖ οἱ Νεομάρτυρες τῆς Νάουσας, διότι οἱ περισσότεροι φέρονται ἀνωνύμως. βλ. Π. Ὑφαντής, *Τό μελάνι καί τό αἷμα. Πατρολογικές καί Ἀγιολογικές προσεγγίσεις*, σειρά: Πατρολογικά καί Ἀγιολογικά κείμενα καί μελέτες VII, ἐκδ. Πουρναρά, Θεσσαλονίκη 2012, σσ. 321-343.

²² Στήν ἀρίθμηση δέν ἔχουν ὑπολογιστεῖ οἱ 150 καί πλέον ὁσιομάρτυρες τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Παντοκράτορος Νταοῦ Πεντέλης, διότι φέρονται ἀνωνύμως.

ε. Μητρόπολη Νέας Ίωνίας & Νέας Φιλαδελφείας:	1
στ. Μητρόπολη Παροναξίας:	1
ζ. Μητρόπολη Πατρών:	4
η. Μητρόπολη Χαλκίδος:	1

Μέ βάση τά παραπάνω αριθμητικά δεδομένα, οί Κανονικές Πράξεις διακήρυξης Ἀγιότηας, ἀφοροῦν τούς ἀκόλουθους Ἀγίους, σέ σχέση μέ τίς κατά τόπους Ἐκκλησίες -Μητροπόλεις:

Μητρόπολη / Ἐκκλησία	Ἅγιος (-οί)	Ἡμερομηνία Πατριαρχικῆς Πράξης/Ἀρ. Πρωτ.
Ι. Μητροπόλεις Κρήτης:		
Ἱερ. Ἀρχιεπισκοπή:	Γεράσιμος (Μητροπολίτης) ²³	837/ 21-9-2000 ²⁴
	Νεόφυτος (Κνωσοῦ) ²⁵	837/ 21-9-2000
	Καλλίνικος [Διο(υ)πόλεως] ²⁶	837/ 21-9-2000
Μητρ. Γορτύνης & Ἀρκαδίας: ²⁷	Παρθένιος & Εὐμένιος τῆς Ἱεράς Μονῆς Κουδουμᾶ ²⁸	47/ 8-1-2007 ²⁹

²³ Πρόκειται γιά τό Γεράσιμο Παρδάλη (1800-1821). Περί τοῦ ἐν λόγῳ Ἱεράρχου, βλ. Ν. Τωμαδάκης, ὁ.π., *ΕΕΚΣ* 3 (1940) 126-128· Στ. Ξανθοῦδιδης, *Ἐπίτομος Ἱστορία τῆς Κρήτης*, Ἀθήναι 1909, σ. 126 ἐξ· Θ. Δετοράκης, «Γεωργίου Νικολετάκη. Ἀνέκδοτοι Ἐπισκοπικοί Κατάλογοι τῆς Κρήτης», *Κρητολογία*, τεύχ. 4 (1977) 74, 83, 101, 103 · Ἀνδ. Νανάκης (Ἀρχιμ. -νῦν Μητρ.), *Ἐκκλησιαστικά Κρήτης*, ὁ.π., σ. 15.

Ὁ Ἀρχιμανδρίτης τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, Χρυσόστομος Παπαδάκης, πρῶν Πρωτοσύγκελλος τῆς Ἱεράς Μητροπόλεως Γορτύνης & Ἀρκαδίας, καταχωρίζει τόν Κρήτης Ἅγιο Γεράσιμο καί στό Ἀγιολόγιο τῆς ἐν λόγῳ Μητροπόλεως διότι, ὅπως σημειώνει, τήν περίοδο τῆς μαρτυρικῆς τελειώσεώς του, ἀσκοῦσε τή διαποιόμανση καί τῆς συγκεκριμένης Ἐπισκοπῆς. Βλ. Χ. Παπαδάκης (Ἀρχιμ.), *Μελετήματα...* ὁ.π., σσ. 145-146 (ὑποσ. 26).

²⁴ «Πατριαρχική καί Συνοδική Πράξις Κατατάξεως...Καλλινίκου», *Ὁρθοδοξία*, τεύχ. 3 (2000) 381-384.

²⁵ Ὁ Ἐπίσκοπος Κνωσοῦ, Ἅγιος Νεόφυτος Φυντικάκης χειροτονήθηκε τό 1819. Γερμανός Σάρδεων (Μητρ.), «Ἐπισκοπικοί Κατάλογοι Κρήτης», *ΕΦ* 34 (1935) 433· Θ. Δετοράκης, «Γεωργίου Νικολετάκη...», ὁ.π., *Κρητολογία*, τεύχ. 4 (1977) 75.

²⁶ Διουπόλεως ἢ Διοσπόλεως. Πρόκειται γιά Ἐπισκοπή τῆς Μητροπόλεως Φιλιππουπόλεως τῆς Ἐπαρχίας Θράκης. Σήμερα φέρεται ὡς Iambol τῆς Βουλγαρίας. Ὡς ἐπίσκοπός της, ἐκτός ἀπό τόν Καλλίνικο, φέρεται ἐπίσης καί ὁ Αὐξέντιος (†1837). Βλ. Χ. Τσούβαλης, *Οἱ Τιτουλάριοι ἀρχιερεῖς τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου*, ἐκδ. «Περί Τεχνῶν», Πάτρα 2003, σ. 265.

²⁷ Πρόσφατα ὑπεβλήθη αἴτημα τῆς Ἱεράς Ἐπαρχιακῆς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κρήτης γιά τή διακήρυξη τῆς ἀγιότηας τοῦ Γέροντος Εὐμενίου Σαριδάκη στο Ἀγιολόγιο καί Ἑορτολόγιο τῆς Ἐκκλησίας. Περί τοῦ Γέροντος, βλ. Ἀντ. Σαριδάκης, *Ὁ Γέροντας Εὐμένιος Σαριδάκης, «ὁ πρᾶος καί ταπεινός τῇ καρδίᾳ»*, ἐκδ. Ε΄, Ἀθήνα 2006.

²⁸ Περί τῶν Ἀγίων Παρθενίου & Εὐμενίου, καθὼς καί τήν Ἱερά Μονή Κουδουμᾶ, βλέπε

Μητρ. Ρεθύμνης & Αύλοποτάμου:	Γεράσιμος (Επίσκοπος) ³⁰	837/ 21-9-2000 ³¹
Μητρ. Κυδωνίας & Αποκορώνου:	Καλλίνικος (Επίσκοπος) ³²	837/ 21-9-2000
Μητρ. Λάμπης, Συβρίτου & Σφακίων:	Ίερόθεος (Επίσκοπος) ³³	837/ 21-9-2000
Μητρ. Ίεραπύτνης & Σητείας:	Ζαχαρίας (Επίσκοπος) ³⁴	837/ 21-9-2000
	Ίωσήφ Γεροντογιάννης ³⁵ τῆς Ίεράς Μονῆς Καψᾶ Σητείας	970/ 16-11-2002 ³⁶

τήν ἀκόλουθη ἐνδεικτική βιβλιογραφία: Χ. Παπαδάκης (Ἀρχιμ.), *Οἱ Ὅσιοι Παρθένιος καὶ Εὐμένιος καὶ ἡ Ίερά Μονή Κουδουμᾶ*, ἔκδ. Ίεράς Μονῆς Κουδουμᾶ, Μοίρες 2003, σσ. 661· ὁ ἴδιος, *Ἀκολουθία τῶν Ὁσίων πατέρων Παρθενίου καὶ Εὐμενίου κτιτόρων τῆς ἐν Κρήτῃ Ί. Μονῆς Κουδουμᾶ*, ἔκδ. Ίεράς Μονῆς Κουδουμᾶ, χ.τ., 2003, σσ. 143· Θ. Ρηγινιώτη, *Σύγχρονοι Ἅγιοι*, ἔκδ. Ὁμορφος Κόσμος, Ρέθυμνο 2004, σσ. 131-132.

²⁹ Ἀνώνυμος, «Πρᾶξις κατατάξεως εἰς τὸ Ἀγιολόγιον τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας τῶν Ὁσίων Εὐμενίου καὶ Παρθενίου τῶν ἐν Γορτύνῃ τῆς Νήσου Κρήτης», *Ἐν Ἐσόπτρῳ* 3 (2007) 10.

³⁰ Γιά τὸν Ἐπίσκοπο Ρεθύμνης, Γεράσιμο Περδικάρη ἢ Κοντογιαννάκη ἢ Μακριγιανναδάκη, τὸν ἐπονομαζόμενο «Καστρινό», βλ. Θ. Δετοράκης, «Γεωργίου Νικολετάκη...», ὅ.π., *Κρητολογία*, τεύχ. 4 (1977) 92· Μ. Τρούλης, *Ίερά Μητρόπολις Ρεθύμνης καὶ Αὐλοποτάμου. Ἱστορία – Μνημεῖα – Θησαυροί*, ἔκδ. Ι.Μ.Ρ.Α., Ρέθυμνο 2000, σ. 40.

³¹ «Πατριαρχική καὶ Συνοδική Πρᾶξις Κατατάξεως... Καλλινίκου», *Ὁρθοδοξία*, τεύχ. 3 (2000) 381-384.

³² Πρόκειται γιὰ τὸν Ἐπίσκοπο Κυδωνίας, Καλλίνικο Σαρπάκη († 1822). Βλ. Ν. Τωμαδάκης, ὅ.π., *ΕΕΚΣ* 3 (1940) 145· Θ. Δετοράκης, «Γεωργίου Νικολετάκη... ὅ.π., *Κρητολογία*, τεύχ. 4 (1977) 93-94.

Ὁ Ἀρχιμανδρίτης Χρυσόστομος Παπαδάκης, δεῖχνει νὰ ταυτίζει τὸ συγκεκριμένο Ἐπίσκοπο μέ τὸν Ὁσιομάρτυρα Καλλίνικο τὸν Βεροῖα, τὸ Διάκονο καὶ Διδάσκαλο. Βλ. Χ. Παπαδάκης (Ἀρχιμ.), *Μελετήματα*... ὅ.π., σσ. 149.

³³ Βλ. Ν. Τωμαδάκης, ὅ.π., *ΕΕΚΣ* 3 (1940) 142· Θ. Δετοράκης, «Γεωργίου Νικολετάκη... ὅ.π., *Κρητολογία*, τεύχ. 4 (1977) 95· Κ. Παπαδομιχελάκης (π.), «Ὁ Ἅγιος Ίερόθεος Ἐπίσκοπος Λάμπης», *Ἀφιέρωμα στοὺς Ἁγίους τοῦ Τόπου μας*, ἔκδ. Ίεράς Μητροπόλεως Λάμπης, Συβρίτου & Σφακίων, χ.τ., χ.χ., σσ. 6-7.

³⁴ Ἐμμ. Ἀγγελάκης, «Ὁ γενιτισαρισμός ἐν Σητεία», *Κρητικαὶ Μελέται* 1 (1933) 91-92· Ν. Τωμαδάκης, ὅ.π., *ΕΕΚΣ* 3 (1940) 149· Θ. Δετοράκης, «Γεωργίου Νικολετάκη... ὅ.π., *Κρητολογία*, τεύχ. 4 (1977) 97.

³⁵ Ἐνδεικτικὰ περὶ τοῦ ὁσίου Ίωσήφ τοῦ Γεροντογιάννη († 1874), κτήτορος τῆς Ίεράς Μονῆς βλ. Ἀ. Μπουρνέλης, «Ὁσιος Ίωσήφ Γεροντογιάννης», *Κρητῶν Ἁγίων, Ἡράκλειο* 1995, σσ. 96-98· Ἐμμ. Σαουrolάκης (Πρωτ.), *Συναξάριον πάντων τῶν Ἁγίων τῶν ἐν Κρήτῃ διαλαμπάντων*, ἔκδ. Ι.Σ.Ε.Ι.Α.Κ., Ἡράκλειο 2004, σσ. 86-87· Ἀνώνυμος, *Ίερά Μονή Καψᾶ Σητείας καὶ ὁ ὀσιος Ίωσήφ ὁ Γεροντογιάννης*, ἔκδ. Ἱ.Μ. Καψᾶ, χ.τ., χ.χ.

³⁶ «Πρᾶξις τῆς ἐν τῷ Ἀγιολογίῳ ... (1799-1874)», *Ὁρθοδοξία*, τεύχ. 4 (2004) 839-840.

Μητρ. Πέτρας & Χερρόνησου:	Ίωακείμ ³⁷ (Επίσκ. Πέτρας)	837/ 21-9-2000
	Ίωακείμ ³⁸ (Επίσκ. Χερρόνησου)	837/ 21-9-2000 ³⁹
Μητρ. Κισάμου & Σελίνου:	Μελχισεδέκ ⁴⁰ (Επισκόπου)	837/ 21-9-2000
	Νικηφόρος ό Λεπρός ⁴¹	1046/1-12-2012

II. Μητροπόλεις Δωδεκανήσου:

Λέρου, Καλύμνου & Άστυπалаίας:	Σάββας ό νέος ό έν Καλύμνω ⁴²	7-2-1992 ⁴³
	Μελέτιος έν Ύψενή	1034/27-11-2013 ⁴⁴

III. Πατριαρχική Έξαρχία Πάτμου:

Μακάριος Καλογεράς ⁴⁵ (ιεροδιάκονος)	1077/ 4- 3-1994 ⁴⁶
Άμφιλόχιος Μακρής (ιερομόναχος)	29/8/2018

³⁷ Πρόκειται για τόν Ίωακείμ Κλώντζα. Ν. Τωμαδάκης, ό.π., *ΕΕΚΣ* 3 (1940) 152· Θ. Δετοράκης, «Γεωργίου Νικολετάκη... ό.π., *Κρητολογία*, τεύχ. 4 (1977) 95-96.

³⁸ Ν. Τωμαδάκης, ό.π., *ΕΕΚΣ* 3 (1940) 138· Θ. Δετοράκης, «Γεωργίου Νικολετάκη... ό.π., *Κρητολογία*, τεύχ. 4 (1977) 76, 89.

³⁹ «Πατριαρχική καί Συνοδική Πράξις Κατατάξεως... Καλλινίκου», *Όρθοδοξία*, τεύχ. 3 (2000) 381-384.

⁴⁰ Πρόκειται για τό Μελχισεδέκ Δεσποτάκη. Βλ. Ν. Τωμαδάκης, ό.π., *ΕΕΚΣ* 3 (1940) 154· Γ. Μαρνέλλος (Πρωτ.), *Ευμένιος Λαμπράκης (1912-2005). Ό προορατικός γέροντας τών Ρουστίκων Ρεθύμνου*, έκδ. Ίνστιτούτο Έλληνικής Γλώσσας, Άγιος Νικόλαος Κρήτης, 2009, σ. 28.

⁴¹ Σ. Καζαντζόγλου, ό.π., σσ. 230-232. Πρβλ. Άνώνυμος, *Βίος καί Ακολουθία τοῦ Όσίου πατρός Νικηφόρου τοῦ Λεπροῦ*, έκδ. Ι.Μ.Κ.Σ., Κίσαμος 2014.

⁴² Β. Παπανικολάου, *Ό Άγιος Σάββας ό Νέος ό έν Καλύμνω*, έκδ. Ίεράς Μονής Αγίων Πάντων Καλύμνου, Κάλυμνος ⁴1994, σσ. 242· Κ. Κώτης, *Οί Άγιοι τής Δωδεκανήσου*, Διπλωματική έργασία, Ρόδος 2006, σσ. 58-63· Μωυσής Άγιορείτης (Μον.), *Οί Άγιοι τοῦ Αγίου Όρους*, έκδ. Μυθονία, Θεσσαλονίκη 2008, σσ. 653-655, 59, 73.

⁴³ «α. Άνακηρύξεις Αγίων. 1. Αγίου Σάββα τοῦ νέου τοῦ έν Καλύμνω», *Όρθοδοξία*, τεύχ. 1 (1994) 147-148.

⁴⁴ Σ. Καζαντζόγλου, ό.π., σσ. 242-244, 115-117.

⁴⁵ Άντ. Νικηταράς (Ηγουμ.), *Βίος καί Ακολουθία τών έν Πάτμω διαλαμψάντων Αγίων*, έκδ. Ίερά Νήσος Πάτμος, Πάτμος 2006, σσ. 36-40· Κ. Κογεράκης (Μητρ.), *Πατμιακόν Δειμωνάριον*, έκδ. Ίεράς Μονής Αγίου Ίωάννου τοῦ Θεολόγου, Ίερά Πάτμος 2007, σσ. 151-162.

⁴⁶ «Όσίου Μακαρίου τοῦ Καλογερά», *Όρθοδοξία*, τεύχ. 4 (1994) 756-758.

Όσιομάρτυρες Λειψού⁴⁷: 693/ 30-7-2002⁴⁸
 Νεόφυτος ό Άμοργινός
 Ίωνας ό Λέριος
 Νεόφυτος ό Φαζός
 Ίωνας ό Γαρμπής, έκ Μισύρου
 Παρθένιος έκ Φιλιππουπόλεως

**IV. Μοναστική
 Πολιτεία Αγίου Όρους:** Ξενοφών⁴⁹ ό κτήτορας 1081/ 24-11-1997⁵⁰
 Ίερās Μονής Ξενοφώντος
 Ίωακείμ Παπουλάκης,⁵¹ 323/ 19-3-1998⁵²
 Βατοπαιδινός.
 Διονύσιος Βατοπαιδινός,⁵³ 837/11- 4- 2000⁵⁶
 όσιομάρτυς
 και οί σύν αὐτῷ Νεόφυτος,
 Άμβρόσιος, Μακάριος,
 Πορφύριος Κausοκαλυβίτης⁵⁴ 1033/ 27-11-2013

⁴⁷ Άντ. Νικηταράς (ήγουμ.), ό.π., σσ. 74-77.

⁴⁸ «Πράξις τής έν τῷ Άγιολογίῳ... Φιλιππουπόλιτου», Όρθοδοξία, τεύχ. 3 (2002) 428-429.

⁴⁹ Μωυσής Άγιορείτης (Μον.), ό.π., σσ. 157-158.

⁵⁰ «α. Πατριαρχική και Συνοδική Πράξις....Όσίου Ξενοφώντος», Όρθοδοξία, τεύχ. 4 (1997) 424-426.

⁵¹ Μωυσής Άγιορείτης (Μον.), Βατοπαιδινό Συναξάρι, έκδ. Ίερά Μεγίστη Μονή Βατοπαιδίου, Άγιον Όρος 2007, σσ. 344-353· Ίωάν. Ζαμπέλης (Πρωτ.), Άγιολόγιον Λευκάδος και Ίθάκης, έκδ. ένοριακού πνευματικού κέντρου Ίερού ναοῦ Εὐαγγελιστρίας Λευκάδος, Λευκάδα 2002, σσ. 135-140· Π. Ραυτόπουλος, Βίος και Πολιτεία τοῦ Όσίου Πατρός ήμῶν Ίωακείμ τοῦ Ίθακησίου, Αθήναι 1902, σσ. 49.

⁵² «Πράξις τής έν τῷ Άγιολογίῳ... (1786-1868)», Όρθοδοξία, τεύχ. 3 (1998) 485-486.

⁵³ Μωυσής Άγιορείτης (Μον.), Βατοπαιδινό Συναξάρι...ό.π., σσ. 314-319.

⁵⁴ Περί τοῦ βίου, τοῦ έργου καί τῶν διδαχῶν τοῦ Όσίου Πορφυρίου τοῦ Κausοκαλυβίτη, μπορεῖ νά συμβουλευτεῖ ό ένδιαφερόμενος τήν ακόλουθη ένδεικτική βιβλιογραφία: Κ. Νούσης, Όσιος Πορφύριος ό Κausοκαλυβίτης. Έκκλησιολογία - Θεολογία, έκδ. Γρηγόρης, Αθήνα 2014, σσ. 234· Κ. Καρακόλης, Άνθολόγιο Συμβουλῶν Γέροντος Πορφυρίου, έκδ. Ή Μεταμόρφωσις τοῦ Σωτήρος, Μήλεσι Άττικής 2010, σσ. 455· Πορφύριος Κausοκαλυβίτης (Ιερομ.), Ένας νά μέ άκούσει ... και θά τοῦ στείλει ό Θεός πλούσια τή Χάρη Του!, έκδ. Ή Μεταμόρφωσις τοῦ Σωτήρος, Μήλεσι Άττικής 2010, σσ. 2019, σσ. 142· Άνώνυμος, Βίος καί Λόγοι Γέροντος Πορφυρίου, έκδ. Ίερά Μονή Χρυσοπηγής Χανίων, Χανιά 2015· Άνώνυμος, Γέρων Πορφύριος -Γέρων Παῖσιος. Άγιορεῖτες Πατέρες. Δοκιμασίες -Άρρώστιες, Ψυχικά νοσήματα - καρκίνος - Άναπηρία. Ή άντιμετώπισή τους καί τό βαθύτερο νόημα τής ζωής, Άλεξανδρούπολη 2011, σσ. 82-118· Γ. Κρουσταλάκης, Ό Γέρων Πορφύριος. Ό πνευματικός Πατέρας καί παιδαγωγός, έκδ. Ίχνηλασία, Αθήναι 1997, σσ. 180· Κλ. Ίωαννίδης, Γεροντικών τοῦ Εἰκοστοῦ αἰῶνα, έκδ. Η Μ.Σ., Μήλεσι 2008, σσ. 69-151· Έμμ. Δουνδουλάκης, Σύγχρονοι

Παῖσιος Ἀγιορείτης⁵⁵

13/12-1-2015

Ἰερώνυμος Σιμωνοπετρίτης,
Δανιήλ Κατουνακιώτης,
Ἰωσήφ Ἡσυχαστής⁵⁷,
Ἐφραίμ Κατουνακιώτης⁵⁸,

9/3/2020

Σωφρόνιος Σαχάρωφ⁵⁹

27/11/2019

Ἅγιοι, Ὅσοι & Χαρισματικοὶ Γέροντες. Ἀγιότητα, Κοινωνικότητα Πολιτισμός, ἔκδ. Γρηγόρης, Ἀθήνα 2016, σ. 61, 62, 62, 94, 96, 97· Θ. Ρηγινιώτης, *Σύγχρονοι Ἅγιοι*, ἔκδ. Ὁμορφος Κόσμος, Ρέθυμνο 2004, σσ. 117-118.

⁵⁵ Χριστόδουλος Ἀγιορείτης (Ιερομ.), *Ὁ Γέρων Παῖσιος*, ἔκδ. Ι.Γ.Η. "Παναγία, ἡ Φοβερά Προστασία", Χαλκιδική 2000, σσ. 320· Ἀνώνυμος, *Γέρων Πορφύριος - Γέρων Παῖσιος. Ἀγιορεῖτες Πατέρες...*, ὅ.π., σσ. 5-81· Παῖσιος Ἀγιορείτης (Μόν.), *Λόγοι Δ' Οἰκογενειακῆ ζωῆ*, ἔκδ. Ι.Η. "Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης ὁ Θεολόγος", Βασιλικά Θεσσαλονίκης 2018, σσ. 320· Κλ. Ἰωαννίδης, *Γεροντικὸν τοῦ Εἰκοστοῦ αἰῶνα*, ο.π., σσ. 289-307· Ἐμμ. Δουνδουλάκης, *Σύγχρονοι Ἅγιοι, Ὅσοι & Χαρισματικοὶ Γέροντες. Ἀγιότητα, Κοινωνικότητα Πολιτισμός*, ἔκδ. Γρηγόρης, Ἀθήνα 2016, σ. 58, 67, 98, 99· Θ. Ρηγινιώτης, ὅ.π., ἔκδ. Ὁμορφος Κόσμος, Ρέθυμνο 2004, σ. 119.

⁵⁶ «Πράξις κατατάξεως εἰς τὸ Ἀγιολόγιον τῆς Ὁρθοδόξου Ἀγίου Ὁρους», », *Ὁρθοδοξία*, τεύχ. 2 (2000) 239-240.

Ἄξιζει νὰ σημειωθεῖ ὅτι ὁ ἐν λόγῳ ὀσιομάρτυς συγκαταλέγεται, ἀνωνύμως, μέ τούς λοιπούς νεοϊερομάρτυρες, ὀσιομάρτυρες καί νεομάρτυρες, πού μαρτύρησαν στήν Κρήτη τὸ 1821-1822. Αὐτός εἶναι καί ὁ λόγος γιά τόν ὁποῖο ὁ Ἀγιορείτης μοναχὸς Μωυσῆς κάνει λόγο γιά ἔνταξή του στό Ἀγιολόγιο τῆς Ἐκκλησίας μέ τήν Πράξη 837/21-9-2000, ὅπως καί οἱ λοιποί, ἀγνώνοντας προφανῶς, τήν Πατριαρχική Πράξη τοῦ Ἀπριλίου, ἡ ὁποία ἀναφέρεται στόν ὀσιομάρτυρα Διονύσιο, ὀνομαστικῶς. (Ὁ.π., σ. 318. Πρβλ. τοῦ ἴδιου, *Οἱ Ἅγιοι τοῦ Ἀγίου Ὁρους*, ὅ.π., σ. 604).

Ὁ Ἀγιορείτης Μοναχὸς Μωυσῆς μνημονεύει ὡς ἐγγεγραμμένους στό Ἀγιολόγιο τῆς Ἐκκλησίας, μέ τήν Πατριαρχική Πράξη 837/ 21-9-2000 καί ἄλλους μοναχοὺς τῆς Μονῆς Βατοπαιδίου, δηλαδή τούς: ἱερομονάχους Νεόφυτο καί Ἀμβρόσιο, ἱεροδιάκονο Παρθένιο καί τὸ μοναχὸ Δωρόθεο. (βλ. Ὁ.π., σ. 604, 603).

⁵⁷ Ἐφραίμ Βατοπαιδινός (Ἀρχιμ.), *Μυσταγωγία προσευχῆς κατὰ τὸ Γέροντα Ἰωσήφ τὸ Βατοπαιδινό*, ἔκδ. Ι.Μ.Μ.Β., Ἅγιον Ὅρος 2021· Ρ. Ἀνδρουλιδάκη – Β. Πετράκης, *Συστημικὲς ἀναφορὲς στό συγγραφικὸ ἔργο τοῦ Γέροντος Ἰωσήφ τοῦ Βατοπαιδινοῦ*, Ἡράκλειο 2014· Ἰωσήφ Βατοπαιδινός (Γέρ.), *Χάριτος ἐμπειρίες. Γέροντας Ἰωσήφ ὁ Ἡσυχαστής. Ἐπιστολιμαία βιογραφία-ἀνέκδοτες ἐπιστολὲς καί ποιήματα*, σειρά: Ψυχωφελὴ Βατοπαιδινά 18, Ἅγιον Ὅρος ²2006· Ἰωσήφ Γέροντος, *Γέρων Ἰωσήφ ὁ Ἡσυχαστής καί ἡ Πατερικὴ παράδοση*, σειρά: Ψυχωφελὴ Βατοπαιδινά 5, Ἅγιον Ὅρος 1997.

⁵⁸ Ἐφραίμ Βατοπαιδινός (Ἀρχιμ.), *Ὁ χαρισματοῦχος ὑποτακτικὸς Γέροντας Ἐφραίμ Κατουνακιώτης (1912-1998)*, σειρά: Ψυχοφελὴ Βατοπαιδινά 12, ἔκδ. Ι.Μ.Μ.Β., Ἅγιον Ὅρος ³2018.

⁵⁹ Σαχάρωφ Ν (Π.), *Ἀγαπῶ ἄρα ὑπάρχω. Ἡ θεολογικὴ παρακαταθήκη τοῦ Γέροντα Σωφρονίου*, ἔκδ. Ἐν πλῶ, Ἀθήνα 2007· Σαχάρωφ Σ (Ἀρχιμ.), *Ὁψόμεθα τῷ Θεῷ καθὼς ἐστίν*, ἔκδ. Ι.Μ.Τ.Π., Ἐσσεξ Ἀγγλίας 1996· Σαχάρωφ Σ (Ἀρχιμ.), *Περὶ προσευχῆς*, ἔκδ. Ι.Μ.Τ.Π., Ἐσσεξ Ἀγγλίας 1994.

Β. Μητροπόλεις Νέων Χωρών:

α. Βεροίας & Ναούσης:	Οικογ. Γρηγορίου Παλαμά: Γονείς: Κωνστάντιος & Καλλονή Ἀδελφία: Μακάριος, Θεοδόσιος Ἐπίχαρις, Θεοδότη Νεομάρτυρες Νάουσας ⁶¹ († 1822) ⁶²	1103/18-11-2009 ⁶⁰ 749/ 8-7-2010 ⁶³
β. Δράμας:	Γεώργιος Καρσλίδης ⁶⁴ Δαβίδ ὁ Μέγας Κομνηνός, (αὐτοκρ. Τραπεζούντας), Βασίλειος, Γεώργιος, Μανουήλ, Ἀλέξιος	320/ 18-3-2008 ⁶⁵ 622/10-7-2013 ⁶⁶
γ. Ἐδέσσης:	Καλλίνικος ἐπίσκ. Ἐδέσσης ⁶⁷	23/6/2020
δ. Ἐλασσώνος:	Ἀρσένιος ἐπίσκ. Ἐλασσώνος, Ἀρχιεπ. Σουσδαλίου Ρωσσ.	486/17-6-2006
ε. Θεσσαλονίκης:	Γρηγόριος Καλλίδης (Μητρ.)	528/ 22-5-2003 ⁶⁸
στ. Καστοριάς:	Σοφία ⁶⁹ γερόντισσα τῆς Κλεισούρας	927/1-7-2012

⁶⁰ Ν. Βουδούρη, «Μέ τήν παρουσία τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καί ἐκπροσώπων τῶν Πατριαρχείων Θεολογικό Συνέδριο καί ἑορτασμός γιά τήν Ἀγιοκατάταξη τῆς Οἰκογένειας τοῦ Ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμά στή Βέροια», <http://www.laosver.gr/news/local/22680.-html> (Ἐφ. Λαός Βέροιας, 15-12-2009).

⁶¹ Π. Ὑφαντής, *Τό μελάνι καί τό αἷμα. Πατρολογικές καί Ἀγιολογικές προσεγγίσεις*, σειρά: Πατρολογικά καί Ἀγιολογικά κείμενα καί μελέτες VII, ἔκδ. Πουρναρά, Θεσσαλονίκη 2012, σσ. 321-343.

⁶² Π. Καλπακίδη (Μητρ.), «Ὁ Χαλασμός τῆς Νάουσας, 1822», *Παύλειος Λόγος*, τευχ. 86 (2010)16-19.

⁶³ «Πράξις τῆς ἐν τῷ Ἀγιολογίῳ...», *Παύλειος Λόγος*, τευχ. 86 (2010)14-15.

⁶⁴ Μωυσῆς Ἀγιορείτης (Μον.), *Ὁ Ὅσιος Γεώργιος τῆς Δράμας (1901-1959)*, ἔκδ. Ἱερᾶς Μονῆς Ἀναλήψεως τοῦ Σωτήρος, Δράμα 2011, σσ. 483.

⁶⁵ Ὁ.π., σσ. 399-402.

⁶⁶ Σ. Καζαντζόγλου, ὁ.π., σσ. 83-84.

⁶⁷ Ἱερόθεος Βλάχος (Μητρ.), *Ὁ Ἅγιος Καλλίνικος Μητροπολίτης Ἐδέσσης....*, ἔκδ. Ι.Μ.Γ.Π.Θ, χ.τ., χ.χ.· Ἰωήλ Φραγκάκος (Μητρ.), *Ἱεραὶ Ἀκολουθίαι Θανατουργοῦ Ἁγίου Καλλινίκου, Ἐπισκόπου Ἐδέσσης*, ἔκδ. Ι.Μ.Ε., Ἐδεσσα 2021.

⁶⁸ Ὁ.π., σσ. 88-90. «Πράξις τῆς ἐν τῷ Ἀγιολογίῳ...Γρηγορίου Καλλίδου», *Ὁρθοδοξία*, τευχ. 2 (2003) 327-328.

⁶⁹ Ἰκ. Πετρίδης, *Ἐμπαίζοντες «ἡμεῖς μικροὶ διὰ Χριστόν...»*, ἔκδ. Μορφὴ ἐκδοθῆτω. Ἀγιολογία α', Ἀθήνα 2008, σσ. 197-199· Θ. Ρηγινιώτης, ὁ.π., σσ. 102-105.

	Μάρκος Πέτρου Μαρκούλης, Νούλτζιος & σύν αὐτῷ ἀθλήσαντες, Βασίλειος Καλαπάκης ἱερεὺς, Πλάτων Αἰβαζίδης Ἀρχιμανδρίτης	3-10-2019
ζ. Λαγκαδά:	Ἀκάκιος (ἐπίσκοπος) Δαμασκηνός (ἐπίσκοπος)	613/10-7-2013
η. Εἰάνθης:	Θεοφάνης Περιθωρίου ⁷⁰ (Ἐπ.)	11-4-2000 ⁷¹
θ. Χίου:	Ἀνθιμος ⁷² (Ἱερομόναχος)	1148/14-8-1992 ⁷³
Ἐξωτερικοῦ:		
I. Μητρόπολη Αὐστρίας, Ἱερόθεος Τουρκίας		
Ἐξαρχία Οὐγγαρίας & Μεσευρώπης:	(Οὐγγαρίας), (Ἐπίσκοπος) Στέφανος Α΄ Βασιλέως Οὐγγαρίας	11-4-2000 ⁷⁴ 342/11-4-2000 ⁷⁵
II. Πατριαρχική		
Ἐξαρχία τῶν ἐν Δυτικῇ Εὐρώπῃ Ὁρθοδόξων Παροικιῶν Ρωσικῆς Παραδόσεως:	Ὅσιομάρτυρες Αλέξιος Medvedkov (πρωτ.) Δημήτριος Klepinine (πρεσβ.) Μαρία Skobtsov (μοναχὴ) Iouri Skobtov: Elie Fondaminskii	927/ 16-1-2004 ⁷⁶
III. Αὐτόνομη		
Ἐκκλησία Ἑσθονίας:	Ἱερομαρτύρων: Πλάτωνας Ταλλίνης (Ἐπίσ.)	765/19-9-2000 ⁷⁷

⁷⁰ Μωυσῆς Ἀγιορείτης (Μον.), *Βατοπαιδινὸ Συναξάρι*, ὁ.π., σσ. 128-133.

⁷¹ «Πράξεις κατατάξεως εἰς τὸ Ἀγιολόγιον τῆς Ὁρθοδόξου Θεοφάνους», *Ὁρθοδοξία*, τευχ. 2 (2000) 237-238.

⁷² Θ. Ρηγινιώτης, ὁ.π., σ. 63, 133· Β. Σκιαδάς, *Σύγχρονες Ὅσιακές Μορφές*, ὁ.π., σσ. 54-61· Σίμων (Μον.), *Νικηφόρος ὁ Λεπρός*, ἔκδ. Ὁ Ἅγιος Στέφανος, Ἀθήνα 1999, σ. 31-61, 67, 74, 78-79, 123.

⁷³ «Γέροντος Ἀγίου Ἀνθίμου τοῦ ἐν Χίῳ», *Ὁρθοδοξία*, τευχ. 1 (1994) 150-151.

⁷⁴ «Πράξεις κατατάξεως εἰς τὸ Ἀγιολόγιον τῆς Ὁρθοδόξου Ἱεροθέου», *Ὁρθοδοξία*, τευχ. 2 (2000) 240-241.

⁷⁵ «Πράξεις κατατάξεως εἰς τὸ Ἀγιολόγιον τῆς Ὁρθοδόξου Στεφάνου», *Ὁρθοδοξία*, τευχ. 2 (2000) 242-243.

⁷⁶ «Πράξεις κατατάξεως εἰς τὸ Ἀγιολόγιον τῆς Ὁρθοδόξου Fondaminskii», *Ὁρθοδοξία*, τευχ. 1 (2004) 13-14. Ἄξιζει νὰ σημειωθεῖ ὅτι μέ τὸν ὑπ. ἀριθμὸ Πρωτοκόλλου (στὴν ἀρχὴ τῆς Πατριαρχικῆς Πράξης) φέρεται ὡς χρονολογία τὸ 2003 καὶ ὄχι τὸ 2004 πού κα-
ταχωρίζεται στὸ τέλος τῆς.

⁷⁷ «Πράξεις κατατάξεως εἰς τὸ Ἀγιολόγιον τῆς Ὁρθοδόξου Νικολάου», *Ὁρθοδοξία*, τευχ. 3 (2000) 379-381.

Μιχαήλ πρεσβυτέρου
Νικολάου πρεσβυτέρου

Ἱερομάρτυρες: 31-7-2004⁷⁸

Βασίλειος Solonsky (πατήρ)
Ἰωάννης Pettai (πατήρ)
Ἰωάννης Sarv (πατήρ)
Κάρπος Elb (πατήρ)
Στέφανος Grigonogon (πατήρ)
Vasilli Ritskok (πρωτ.),
Johannes Krav (πατήρ)
Johann Sergeiev (πατήρ)
Arteemi Vapper (πατήρ)
Nikolai Leisman (πατήρ)
Vassili Astanin (διάκονος)
Peeter Pyatr Koslon (διάκονος)
Marta Leisman (πρεσβυτέρα)
Joann Lagovski,
Theodor Pettai, Anna Pettai

IV. Αὐτοκέφαλη Ροστισλάβος, Δούκας τῆς 1306/ 15-10-1994⁷⁹
Ἐκκλησία Τσεχίας Μοραβίας & Μεγάλος
& Σλοβακίας: Φωτιστής

Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος:

α. Ἀρχιεπισκοπή Νικόλαος Πλανᾶς⁸⁰ (Ἱερεὺς) 943/ 23-7-1992⁸¹
Ἀθηνῶν: Ὅσιομάρτυρες 150 ἐν Ταῷ 14-8-1992⁸³
(Νταοῦ) Πεντέλης⁸²
β. Θεσσαλιώτιδος & Κωνσταντῖνος ὁ ἐκ Καππούης 486/ 30-4-2007⁸⁴
Φαναριοφανσάλων: (νεομάρτυς)

⁷⁸ «Πράξις κατατάξεως εἰς τό Ἀγιολόγιον τῆς Ὁρθοδόξου Grigonogon», *Ὁρθοδοξία*, τεύχ. 3 (2004) 564-566.

⁷⁹ «Ἀγίου Ροστισλάβου... Μοραβίας», *Ὁρθοδοξία*, τεύχ. 4 (1994) 758-759.

⁸⁰ Μάρθα Παπαδοπούλου (Μον.), *Ὁ παπᾶ – Νικόλας Πλανᾶς*, ἔκδ. Παπαδημητρίου, Ἀθῆναι 1988, σσ. 128· Ν. Πρωτοπαππᾶς (Ἀρχιμ.-νῦν Μητρ.), *Ὁ νέος Ἅγιος τῆς Ἐκκλησίας μας, Ἱερεὺς Νικόλαος Πλανᾶς*, Ἀθήνα 1993, σσ. 47· Ν. Ἀντωνάκης, *Ἅγιος Νικόλαος Πλανᾶς. Θρησκευολογικο-κοινωνική θεώρηση*, Ἀθήνα 2016.

⁸¹ «Ἀναγνώρισις ὡς Ἀγίων. 1. Ἀγίου Νικολάου Πλανᾶ», *Ὁρθοδοξία*, τεύχ. 4 (1994) 755-756.

⁸² Φ. Νικολάκης (Ἀρχιμ.), *Οἱ Ἅγιοι τῶν Ἀθηνῶν*, Ἀθήνα 2006, σσ. 84-86.

⁸³ «2. 150 Ἀγίων Μαρτύρων... Πεντέλης», *Ὁρθοδοξία*, τεύχ. 1 (1994) 149-150.

⁸⁴ «Πατριαρχική καί Συνοδική Πράξις... Καππούης», *Ὁρθοδοξία*, τεύχ. 2 (2007) 297-299.

γ. Μητρόπολη Κηφισιάς, Άμαρουσίου & Ώρωποΰ	Έφραΐμ Νέας Μάκρης, Όσιομάρτυρας	217/ 11-3-2011 ⁸⁵
δ. Μεγάρων & Σαλαμίνος:	Μάρτυρες: ⁸⁶ Δωρόθεος, Σαράντης, Ίάκωβος, Σεραφεΐμ, Δημήτριος, Βασίλειος	529/ 5-5-1998 ⁸⁷
	Μάρτυρες: ⁸⁸ Άδριανός, Πολύευκτος, Πλάτων, Γεώργιος	529/ 5-5-1998 ⁸⁹
ε. Νέας Ίωνίας & Νέας Φιλαδελφείας	Γεώργιος Νεαπολίτης ⁹⁰ (νεοϊερομάρτυρας)	15/ 9-1-1995 ⁹¹
στ. Παροναξίας:	Άθανάσιος Πάριος ⁹² (Ίερομόναχος)	14/ 9-1-1995 ⁹³
ζ. Πατρών:	Μάρτυρες: Χριστόδουλος, Άναστασία Έμμέλεια (μητέρα Μ. Βασιλείου) ⁹⁵	14-8-1992 ⁹⁴ 1416/1-12-1997 ⁹⁷

⁸⁵ Πατριαρχική και Συνοδική Πράξις (Άριθμ. Πρωτ. 217): Άωνύμου, Όπτασίαι καί θαύματα τοΰ Αγίου Μεγαλομάρτυρος Έφραΐμ τοΰ θαυματουργοΰ, τ. ΙΗ΄, έκδ. Ίερά Μονή Εΰαγγελισμού τής Θεοτόκου Όρος Άμώμων Άττικής, χ.τ., χ.χ., σσ. 19-21.

⁸⁶ Τ. Ματθαϊάκης (Μητρ.), *Θέματα Αγιολογίας*, Αθήναι 1987, σ. 319.

⁸⁷ «1. Πράξις τής έν τώ Αγιολογίω... Βασιλείου», *Όρθοδοξία*, τεϋχ. 2 (1998) 361-362.

⁸⁸ Τ. Ματθαϊάκης (Μητρ.), *ό.π.*, σ. 319.

⁸⁹ «2. Πράξις τής έν τώ Αγιολογίω... Γεωργίου.», *Όρθοδοξία*, τεϋχ. 2 (1998) 362-363.

⁹⁰ Ένδεικτικά περί τοΰ Αγίου Γεωργίου τοΰ Νεαπολίτου, βλ. Νικόδημος Αγιορείτης (Μον.), *Συναξαριστής Νεομαρτύρων*, Αθήναι 1996, σσ. 131-139· Ίωάν. Περαντώνης, *Λεξικόν τών νεομαρτύρων*, τ. 1, Αθήναι 1972, σσ. 110-111· Δ. Στρατηγόπουλος, *Έντυπες Άκολουθίες Αγίων. Συλλογή Ντόρης Παπαστράτου*, Αθήνα 2007, σ. 61· Π. Χαλκιά - Στεφανίδου, *Οί άγιοι Γεώργιοι*, έκδ. Έπτάλοφος ΑΒΕΕ, Αθήνα 1996, σσ. 93-99· Γ. Χρυσοστόμου (Άρχιμ., νύν Μητρ.), *Τό έργον τοΰ Υμνογράφου Γερασΐμου Μοναχοΰ Μικραγιαννανΐτου. Εΰρετήρια*, έκδ. Ο.Π.Π.Ε., Θεσσαλονίκη 1997, σ. 53, 109, 113, 129, 142· Άνώνυμος, *Ό Άγιος ιερομάρτυς Γεώργιος ό Νεαπολίτης*, έκδ. Ι.Ν.Α.Ε.Ν., Νέα Ίωνία, χ.χ.

⁹¹ «Άναγνώρισις ώς Αγίων. 1. Αγίου ιερομάρτυρος Γεωργίου τοΰ Νεαπολίτου», *Όρθοδοξία*, τεϋχ. 1 (1995) 41-42.

⁹² Ένδεικτικά περί τοΰ Αγίου: Α. Καραμπέτσου, *Άθανάσιος Πάριος*, Αθήναι 1974, σσ. 117.

⁹³ «2. Αγίου Άθανασίου τοΰ Παρίου», *Όρθοδοξία*, τεϋχ. 1 (1995) 43-44.

⁹⁴ «4. Αγίων Χριστοδούλου καί Άναστασίας», *Όρθοδοξία*, τεϋχ. 1 (1994) 152-153.

⁹⁵ Π. Κεντεποζίδου, *Η Καππαδοκία κατά τόν Δ΄ αΐωνα καί οί χριστιανικές οίκογένειες Μεγάλου Βασιλείου καί Γρηγορίου Θεολόγου*, Διπλωματική Έργασία, Θεσσαλονίκη 1998, σσ. 57-60· Σ. Παπαδόπουλος, *Πατρολογία Β΄*, Αθήνα 1990, σ. 389.

II. Οἱ Πράξεις διακήρυξης τῆς Ἀγιότητος, ἐξ ἐπόψεως Δομῆς & Περιεχομένου⁹⁹

Ἡ προσέγγιση τοῦ περιεχομένου τῶν Πράξεων διακήρυξης τῆς Ἀγιότητος κεκοιμημένων μελῶν τῆς Ἐκκλησίας, κατὰ τὴν τριακονταετῆ πατριαρχία τοῦ κ.κ. Βαρθολομαίου Α' (Ἀρχοντώνη), καταδεικνύει τὰ ἀκόλουθα:

1. Διαπιστώνεται ὁμοιομορφία, στὴν πλειοψηφία ἀπὸ αὐτές, ὡς πρὸς τὴ δομὴ καὶ τίς ἐκφράσεις πού χρησιμοποιοῦνται γιὰ τὴ σύνταξη τῶν συγκεκριμένων Πατριαρχικῶν Πράξεων. Αὐτό σημαίνει ὅτι δὲν ἐντοπίζουμε, μονάχα, νοηματικὴ σχέση, ἀλλὰ καὶ λεκτικὴ ἐξάρτηση,¹⁰⁰ στὰ κοινὰ σημεῖα τοῦ περιεχομένου τους. Διαφοροποίηση, ἐξαίρεση, ὡς πρὸς τὸν παραπάνω «γενικὸ κανόνα», διαπιστώνουμε στὴν Πατριαρχικὴ καὶ Συνοδικὴ Πράξη γιὰ τὴν ἔνταξη τῶν Ἱεραρχῶν τῆς Κρήτης τοῦ 1821 & 1822, καὶ τῶν σὺν αὐτοῖς, στὸ Ἀγιολόγιο τῆς Ἐκκλησίας -γιὰ τὴν ὁποία θὰ κάνουμε εἰδικὴ ἀναφορὰ παρακάτω- ὅπως ἐπίσης καὶ σὲ ἐκείνες τῶν σύγχρονων Ὁσίων: Πορφυρίου, Παΐσιου καὶ Ἰακώβου Τσαλίκη.

2. Οἱ διαφορὲς πού ἐντοπίζουμε στὰ κοινὰ σημεῖα τοῦ περιεχομένου μετὰ τῶν Πράξεων, ὀφείλονται στοὺς ἐξῆς λόγους:

α. Στὴν κατηγορία (χορὸς)¹⁰¹ τῶν Ἀγίων στὴν ὁποία ἀνήκει τὸ κεκοιμημένο μέλος (π.χ., νεο-μάρτυρας, ὁσιος, ἱεράρχης, βασιλεὺς, κ.ἄ.).

⁹⁶ Σ. Παπαδόπουλος, *Πατρολογία Γ'*, ἔκδ. Γρηγόρη, Ἀθήνα 2010, σ. 117.

⁹⁷ «Πράξις τῆς ἐν τῷ Ἀγιολογίῳ... Ἀνθούσης», *Ὁρθοδοξία*, τεύχ. 4 (1998) 671-672.

⁹⁸ Ἐνδεικτικὰ περὶ τοῦ ἀγίου Ἰακώβου τοῦ Τσαλίκη, βλ. Ἀνώνυμος, *Ὁ Γέρων Ἰακώβος ὁ Τσαλίκης*, σειρά: Ἐνωμένη Ρωμιοσύνη, Ὁρθόδοξο βίωμα 4, ἔκδ. ΚΕΜΠΙΑΕΡ, Θεσσαλονίκη 2016· Ἀνώνυμος, *Ἐνας Ἅγιος Γέροντας ὁ μακαριστὸς π. Ἰακώβος Ἡγούμενος τῆς Ἱεράς Μονῆς Ὁσίου Δαβὶδ Γέροντος*, ἔκδ. ΠΙΜΟΔΓ, Λίμνη Εὐβοίας 1996· Σ. Παπαδόπουλος, *Ὁ μακαριστὸς Ἰακώβος Τσαλίκης*, σειρά: Ἀγιολογικὴ Βιβλιοθήκη, ἀρ. 14, ἔκδ. Ἀκρίτας, Ἀθήνα 2005, κ.ἄ.

⁹⁹ Ἀποσπάσματα τῆς συγκεκριμένης ἐνότητας δημοσιεύσαμε στὸ βιβλίο μας, *«Κρητικὴ Ἀγιολογία»* Βλέπε: Ἐμμ. Δουνδουλάκης, *Κρητικὴ Ἀγιολογία. Μελέτες Ὁρθοδόξου Ἀγιολογίας & Ὑμνολογίας*, ἔκδ. Γρηγόρη, 2018, σσ. 260-271.

¹⁰⁰ Ἡ ὁρολογία πού χρησιμοποιεῖται γιὰ τὴ σύνταξη τῶν συγκεκριμένων Πατριαρχικῶν Πράξεων, παρουσιάζει ὁμοιότητες μὲ ἐκείνη κατὰ τὴν περίοδο τῆς πατριαρχίας τοῦ κυροῦ Δημητρίου, προκατόχου τοῦ νῦν Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου, στὸν Πατριαρχικὸ θώκο. Βλέπε ἐνδεικτικὰ: Γ. Τσέτση (Μ. Πρωτ.), *Ἡ ἔνταξις.....*, ὁ.π., σσ. 195-200.

¹⁰¹ Π. Πάσχου, *Ἅγιοι οἱ φίλοι τοῦ Θεοῦ. Εἰσαγωγή στὴν Ἀγιολογία τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας*, ἔκδ. Ἀρμός, Ἀθήνα 1995, σ. 81 ἐξ.

β. Στο ἐκκλησιαστικό ὄργανο τό ὁποῖο ὑποβάλλει τό αἶτημα γιά τήν ἔνταξη τοῦ Ἀγίου στό Ἀγιολόγιο, τό ὁποῖο καί διαμορφώνει λεκτικά τό περιεχόμενο στό συγκεκριμένο σημείο.

Μετά τά παραπάνω διευκρινιστικά κρίνουμε σκόπιμο να σημειώσουμε ὅτι ἡ πλειονοψηφία τῶν Κανονικῶν Πράξεων πού ἀφοροῦν τήν ἔνταξη στό Ἀγιολόγιο, διαρθρώνεται σέ τέσσερις παραγράφους.

Ἡ πρώτη παράγραφος ἀναφέρεται σέ γενικά χαρακτηριστικά πού παρουσιάζει ἡ κατηγορία τοῦ Ἀγίου, ὅπως ἐπίσης καί στήν ἀποδοχή πού τυγχάνει ὁ Ἅγιος τῆς κατηγορίας αὐτῆς ἀπό τό Ἐκκλησιαστικό σῶμα.

Στή δεύτερη παράγραφο, ἡ ὁποία εἶναι ἐκτενέστερη τῆς πρώτης, μνημονεύεται ὁ Ἅγιος ἢ ἡ Ἁγία, τόν ὁποῖο (-α) ἀφορᾷ ἡ Πράξη, ἡ Ἐκκλησιαστική ἀρχή ἡ ὁποία ὑπέβαλε τό αἶτημα τῆς ἔνταξης,¹⁰² καθώς ἐπίσης καί τά κριτήρια σύμφωνα μέ τά ὁποῖα ἐντάσσεται ὁ Ἅγιος στό Ἀγιολόγιο.

Ἡ τρίτη παράγραφος ἀφορᾷ τήν ἀπόφαση τῆς Μητρός Ἐκκλησίας, ὡς πρὸς τό ὑποβληθέν αἶτημα, στήν ὁποία διαπιστώνουμε συγκεκριμένη, σχεδόν ἀμετάβλητη φρασεολογία, σέ ὅλες τίς Πράξεις. Καταχωρίζεται, ἐπίσης, σέ αὐτήν ἡ ἡμερομηνία ἐορτῆς τοῦ Ἀγίου.

Στήν τέταρτη καί τελευταία παράγραφο γίνεται ἀναφορά στόν Κώδικα πού ὑπογράφεται¹⁰³ ἀπό μέρους τῶν μελῶν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καί χορηγεῖται στόν οἰκεῖο Ἱεράρχη ἢ Ἡγούμενο, πρὸς πιστοποίηση καί κοινοποίηση τῆς πραγματικότητας τῆς ἐγγραφῆς τοῦ Ἀγίου στό Ἀγιολόγιο καί Ἑορτολόγιο τῆς Ἐκκλησίας.

Ἡ φρασεολογία πού χρησιμοποιεῖται στήν *πρώτη παράγραφο*, στίς περιπτώσεις ὁσίων, ἀναφέρεται στόν εὐσεβή βίο, τήν ὁσιακή πολιτεία καί τά κατορθώματα τῆς ἀρετῆς, τά ὁποῖα ἀσκοῦν *ἰσχυρή ἐπίδραση στή θρησκευτική συνείδηση τῶν πιστῶν* (βλ. π.χ. ὁσιο Νικηφόρο τό Λεπτρό, ἐπισκόπους Ἀκάκιο & Δαμασκηνό, ὁσίους Παῖσιο Ἀγιορείτη, Πορφύριο Κανσοκαλυβίτη, Ἰάκωβο Τσαλίκη, ὁσία Σοφία τῆς Κλεισούρας, κ.ἄ.), τά ὁποῖα διαδραματίζουν καθοριστικό καί ρυθμιστικό ρόλο γιά τήν ἐγγραφή ἑνός κεκοιμημένου μέλους στό Ἀγιολόγιο τῆς Ἐκκλησίας. Τό κριτήριο τῆς συνειδήσεως τοῦ λαοῦ εἶναι ἐκεῖνο τό ὁποῖο διαμορφώνει τήν παράδοση περί τῆς ἀγιότητος ἑνός κεκοιμημένου.

Ἐλαφρά παραλλαγμένες εἶναι οἱ διατυπώσεις τῶν Πράξεων στίς περιπτώσεις Ἱεραρχῶν, στίς ὁποῖες γίνεται συνήθως λόγος καί γιά τό διδακτικό

¹⁰² Αναλυτικά γιά τή διαδικασία ἐγγραφῆς στό Ἀγιολόγιο καί Ἑορτολόγιο τῆς Ἐκκλησίας, βλ. Γ. Τσέση (Μ. Πρωτ.), *ὁ.π.*, σ. 134-141.

¹⁰³ Γιά τήν Τυπική διάταξη πού ἀκολουθεῖται κατά τήν ὑπογραφή τοῦ Πατριαρχικοῦ καί Συνοδικοῦ Τόμου, βλ. *Ὁ.π.*, σ. 138-140.

ἔργο τους, τήν ἐπιτέλεση θαυμάτων (ἐφόσον ὑπάρχουν), κατά τή βιοτή καί μετά θάνατον καί οἱ ὅποιοι ἀποτελοῦν πρότυπα γιά τούς πιστούς. Ἐνδεικτική εἶναι ἡ περίπτωση τῆς Πράξης πού ἀφορᾷ Ἱεράρχες ἢ κληρικούς τοῦ Ἐξωτερικοῦ, οἱ ὅποιοι χαρακτηρίζονται ὡς «*πρότυπα ἐκκλησιαστικῆς εὐθύνης*»¹⁰⁴.

Ἐξαιρετικά ἐνδιαφέρουσες κρίνονται οἱ ἐκφράσεις πού καταχωρίζονται σέ Πράξεις Ἀγίων μαρτύρων καί Νεομαρτύρων, Ὁσιομαρτύρων, Νεοϊερομαρτύρων, κ.ἄ. Τό «*μαρτύριο τοῦ αἵματος*»¹⁰⁵, καθὼς ἐπίσης καί «*τό μαρτύριον τοῦ χαρίσματος τῆς θαυμάτων ἐνεργείας*»,¹⁰⁶ χαρακτηρίζονται ὡς «*ἔκ τ α κ τ α τ ε κ μ ἢ ρ ι α*¹⁰⁷ τῆς εἰς Χριστόν πίστεως»¹⁰⁸ στίς Πράξεις τοῦ Πατριαρχείου.

Στίς δύο Πατριαρχικές Πράξεις οἱ ὁποῖες ἀφοροῦν τόν Ἅγιο Ροστισλάβο, Μεγάλο Φωτιστή καί Δούκα τῆς Μοραβίας, καθὼς ἐπίσης καί τόν Ἅγιο Στέφανο, πρῶτο Βασιλιά τῆς Οὐγγαρίας, ἡ πρώτη παράγραφος τῆς Πατριαρχικῆς πράξης εἶναι σχεδόν πανομοιότυπη, στούς δύο Ἁγίους καί κάνει λόγο γιά «*...πρότυπον θαυματουργοῦ πρὸς Κύριον πίστεως καί εὐσεβοῦς καί σώφρονος βίου ἑαυτοῦ παρεχομένους...*»¹⁰⁹

Κύριο στοιχεῖο τῆς *δεύτερης παραγράφου*, κάθε Πατριαρχικῆς Πράξης, ἀποτελεῖ ἡ διατύπωση τῶν κριτηρίων τὰ ὁποῖα ἔλαβε ὑπόψη τῆς Ἱερά Σύνοδος, προκειμένου νά διακηρύξει τήν ἀγιότητα τοῦ κεκοιμημένου μέλους.

Βασικό κριτήριο γιά τή διακήρυξη ἑνός Ἀγίου ἀποτελεῖ ἡ ἀγιότητα ἢ ἡ ὁσιότητα τοῦ βίου του, ἡ ὁποία διαπιστώνεται ἀπό τή συνείδηση τῶν μελῶν τῆς τοπικῆς Ἐκκλησίας, καί, σέ πολλές περιπτώσεις, ἐκδηλώνεται μέ τιμὴ πρὸς τόν Ἅγιο, μέ ἐτήσια τέλεση τῆς μνήμης του. Ὅπως σημειώνεται ἀπό τό Μ. Πρωτοπρεσβύτερο Γεώργιο Τσέτση, ἡ ἀξιοποίηση τῆς συνείδησης τοῦ πληρώματος γιά τήν ἐπίσημη διακήρυξη τῆς ἀγιότητάς του, «*συνοψίζει τήν ὀρθόδοξο ἀντίληψη περὶ τιμῆς καί ἀναγνωρίσεως ἁγίων, ἐρμηνεύοντας συνάμα καί τό πραγματικό νόημα τῆς ἐπεμβάσεως τῆς ἀνώτατης ἐκκλησια-*

¹⁰⁴ «Πράξις κατατάξεως εἰς τό Ἀγιολόγιον τῆς Ὁρθοδόξου... Νικολάου», *Ὁρθοδοξία*, τεύχ. 3 (2000) 380.

¹⁰⁵ Ἀναλυτικά γιά τό «μαρτύριο τοῦ αἵματος», βλέπε: Δ. Τσάμη, *Ἀγιολογία τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας*, ὅ.π., σσ. 104-106· Κ. Παπαδόπουλος (Πρεσβ.), *Οἱ Ἅγιοι Μάρτυρες εἰς τήν ζωὴν καί τήν πίστιν τῆς Ἀρχαίας Ἐκκλησίας*, Ἀθῆναι 1997, σσ. 276-299.

¹⁰⁶ «1. Πράξις τῆς ἐν τῷ Ἀγιολογίῳ... Βασιλείου.», *Ὁρθοδοξία*, τεύχ. 2 (1998) 361.

¹⁰⁷ Ἡ ἀραίωση εἶναι τοῦ Συντάκτη.

¹⁰⁸ Ἐνδεικτικά: Ὁ.π., *Ὁρθοδοξία*, τεύχ. 2 (1998) 361· «Ἀναγνώρισις ὡς Ἀγίων. 1. Ἀγίου ἱερομάρτυρος Γεωργίου τοῦ Νεαπολίτου», *Ὁρθοδοξία*, τεύχ. 1 (1995) 41· «2. Πράξις τῆς ἐν τῷ Ἀγιολογίῳ... Γεωργίου.», *Ὁρθοδοξία*, τεύχ. 2 (1998) 362· «Πράξις τῆς ἐν τῷ Ἀγιολογίῳ... Φιλίππουπολίτου», *Ὁρθοδοξία*, τεύχ. 3 (2002) 428.

¹⁰⁹ «Ἀγίου Ροστισλάβου, ... Μοραβίας», *Ὁρθοδοξία*, τεύχ. 4 (1994) 758· «Πράξις κατατάξεως εἰς τό Ἀγιολόγιον τῆς Ὁρθοδόξου ...Στεφάνου», *Ὁρθοδοξία*, τεύχ. 2 (2000) 242.

στικής Ἀρχῆς, προκειμένου νά ἐνταχθεῖ ἕνα πρόσωπο στό Ἑορτολόγιο.»¹¹⁰

Ἀξίζει νά σημειωθεῖ ὅτι ἀναφορά στήν τιμή, σέ τοπικό ἐπίπεδο, -ή ὁποία προηγεῖται τῆς Πατριαρχικῆς καί Συνοδικῆς Πράξης-, διαπιστώνουμε στίς περιπτώσεις τῶν Ἀγίων: Παρθενίου & Εὐμενίου τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Κουδουμᾶ, Ἰωσήφ τοῦ Γεροντογιάννη, Νικολάου Πλανᾶ, Μακαρίου Καλογερά, Θεοφάνους Ἐπισκόπου Περιθωρίου, Διονυσίου ὁσιομάρτυρος τοῦ Βατοπαιδίου, Γεωργίου Καρσλίδη, Ἐφραίμ τῆς Νέας Μάκρης, Κωνσταντίνου τοῦ ἐκ Καππούης τοῦ Νεομάρτυρος, Παΐσιου Ἀγιορείτη, Πορφυρίου Κανσοκαλυβίτη, Ἰακώβου Τσαλίκη, κ.ἄ.

Ἡ μαρτυρική τελείωση¹¹¹ ἀποτελεῖ πάντοτε ἕνα ἀσφαλές κριτήριο ἀγιοτήτος, στήν Ὁρθόδοξη Παράδοση καί σέ περιπτώσεις Ἀγίων πού πραγματευόμαστε, ὅταν αὐτό συντρέχει, τότε μνημονεύεται καί ὑπογραμμίζεται. Στήν ἴδια προοπτική τίθενται καί τά θαύματα, τά ὁποία μνημονεύονται κατά τή δεύτερη παράγραφο, σέ ἐκεῖνες τίς περιπτώσεις τῶν Ἀγίων, στούς ὁποίους διαπιστώνονται.

Τά ἱερά λείψανα τῶν Ἀγίων, τό ἄφθαρτο καί ἄλυτο τοῦ σώματος, καθώς ἐπίσης καί τά «εἰδικά χαρίσματα»¹¹² τῆς εὐωδίας του, καί τῆς ἐπιτέλεσης θαυμάτων, μέσω αὐτῶν, καταχωρίζονται ὡς κριτήρια διακήρυξης τῆς ἀγιοτήτας κάποιων ἐκ τῶν Ἀγίων τῶν ὁποίων ἡ Ἀγιότητα διακηρύχτηκε τήν τελευταία τριακονταετία. Ἀναφορά στήν εὐωδία καί στή θαυματουργό χάρη τῶν ἱερῶν λειψάνων ἔχουμε στην περίπτωση τοῦ Ἀγίου νεοἱερομάρτυρος Γεωργίου τοῦ Νεαπολίτου (†1797), ὡς ἐξῆς: «...τοῦ πλήρους εὐωδίας λειψάνου αὐτοῦ φυλασσομένου...», «...ἅμα δέ καί τήν θαυματουργικήν χάριν τῶν λειψάνων αὐτοῦ, ...».¹¹³ Ἀναφορά στά ἱερά λείψανα, ἔχουμε, ἐπίσης, στίς περιπτώσεις τῶν Ἀγίων: Ἀθανάσιου Πάριου, Μαρτύρων Μεγάρων (δεκάριθμος χορεία), Ἰωακείμ Παπουλάκη, Ἐφραίμ Νέας Μάκρης, κ.ἄ.

Ἀξίζει νά σημειωθεῖ ὅτι σέ ὁρισμένες Πράξεις, ὅπως π.χ. σε ἐκείνη τοῦ Ὁσίου Γεωργίου Καρσλίδη, γίνεται χρήση τόσο τοῦ ὅρου «Οσιότητα», ὅσο κι ἐκείνου τῆς «Ἀγιότηας», προκειμένου νά διακριθεῖ ἡ ἐνάρετος βιοτή τῆς μοναστικῆς πολιτείας, ἀπό τίς ἐκδηλώσεις, τά «ἐκτακτά» καί «εἰδικά» χαρακτηριστικά (γνωρίσματα) τοῦ Ἀγίου.

Στό περιεχόμενο τῆς δεύτερης παραγράφου ἐντάσσεται ἐπίσης καί τό θεσμικό ὄργανο τῆς Ἐκκλησίας, τό ὁποῖο ὑπέβαλε τό αἶτημα γιά τήν

¹¹⁰ Γ. Τσέσης (Μ. Πρωτ.), ὁ.π., σ. 137.

¹¹¹ Α. Κορακίδης, *Ἀγιότητα καί Μαρτύριο. Ἡ Ἀγιολογία τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας*, ἐκδ. Ν. Παναγόπουλος, Ἀθήνα 2000, σ. 33· Δ. Τσάμη, ὁ.π., σ. 128.

¹¹² Α. Κορακίδη, ὁ.π., σ. 33.

¹¹³ «Ἀναγνώρισις ὡς Ἀγίων. 1. Ἀγίου ἱερομάρτυρος Γεωργίου τοῦ Νεαπολίτου», *Ὁρθοδοξία*, τεύχ. 1 (1995) 41, 42.

έγγραφη τοῦ κεκοιμημένου μέλους στό Ἀγιολόγιο καί Ἑορτολόγιο τῆς Ἐκκλησίας. Ὡς πρός τό στοιχείο αὐτό, ἔχουμε νά παρατηρήσουμε τά ἀκόλουθα:

1. Τά σχετικά αἰτήματα τῶν «ἐπιτόπιων»¹¹⁴ Ἱεραρχῶν τῶν Μητροπόλεων τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κρήτης, ὑποβλήθηκαν διά τοῦ Προέδρου τῆς Ἱερᾶς Ἐπαρχιακῆς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης, τοῦ Κρήτης κυροῦ Τιμοθέου, στήν περίπτωση τοῦ Ὁσίου Ἰωσήφ τοῦ Γερωντογιάννη,¹¹⁵ ἐνῶ σ' ἐκείνη τῶν Παρθενίου καί Εὐμενίου τοῦ Κουδουμά,¹¹⁶ τοῦ ὁσίου Νικηφόρου του Λεπροῦ, ὑπό τοῦ νῦν Ἀρχιεπισκόπου Κρήτης κ. Εἰρηναίου. Πρέπει ἐπίσης νά υπογραμμίσουμε ὅτι τό αἶτημα πού ἀφοροῦσε τοὺς Ἐπισκόπους Κρήτης καί τοὺς σὺν αὐτοῖς νεο-ιερομάρτυρες ὑπέβαλε ἐπίσης ὁ Κρήτης κυρός Τιμόθεος, «ἐνεργοῦντος μεθ' ὁμόφωνον ἀπόφασιν τῆς περὶ αὐτόν Ἱερᾶς Ἐπαρχιακῆς Συνόδου τῆς ἐν Κρήτῃ Ἐκκλησίας»¹¹⁷

2. Τό αἶτημα πού ἀφοροῦσε τόν Ἅγιο Σάββα τό Νέο τόν ἐν Καλύμνῳ, - περίπτωση ἡ ὁποία συνδέεται μέ τίς Μητροπόλεις τῆς Δωδεκανήσου, πού ὑπάγονται στή δικαιοδοσία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου-, ὑπεβλήθη «ἐπανειλημμένως»,¹¹⁸ ἀπό τόν τότε Μητροπολίτη Γάνου καί Χώρας κυρό Νεκτάριο, ἀπευθείας στήν Ἱερά Σύνοδο τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου.

3. Στίς περιπτώσεις Ἀγίων πού συνδέονται μέ τό νησί τῆς Πάτμου, τό σχετικό αἶτημα ὑπεβλήθη στό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο ἀπό τόν ἐκάστοτε Ἡγούμενο τῆς Πατριαρχικῆς καί Σταυροπηγιακῆς Μονῆς Ἀγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου καί Πατριαρχικοῦ Ἐξάρχου τῆς Πάτμου.

4. Οἱ Πράξεις πού συνδέονται μέ ὁσίους ἢ ὁσιομάρτυρες τοῦ Ἀγίου Ὅρους, καταρτίστηκαν κατόπιν αἰτήματος τοῦ Καθηγουμένου τῆς Ἱερᾶς Μονῆς πρός τή Μητέρα Ἐκκλησία. Ἐλαφρά διαφοροποιημένη φαίνεται ὅτι εἶναι ἡ περίπτωση πού ἀφορᾷ τόν Ὅσιο Ἰωακείμ τόν Παπουλάκη, ἐφόσον, σύμφωνα μέ τά γραφόμενα στήν Πατριαρχική Πράξη, αἰτήματα ὑπέρ τῆς ἐγγραφῆς του στό Ἀγιολόγιο καί Ἑορτολόγιο εἶχαν ὑποβληθεῖ τόσο ἀπό τήν Ἱερά Μονή Βατοπαιδίου, ὅσο καί ἀπό τόν τότε Ἀρχιεπίσκοπο Ἀθηνῶν Σεραφεῖμ¹¹⁹.

5. Τά αἰτήματα γιά ἐγγραφή στό Ἀγιολόγιο καί Ἑορτολόγιο, κεκοιμημέ-

¹¹⁴ «Πατριαρχική καί Συνοδική Πράξις... Καππούης», *Ὁρθοδοξία*, τεύχ. 2 (2007) 298.

¹¹⁵ «Πράξις τῆς ἐν τῷ Ἀγιολογίῳ...(1799-1874)», *Ὁρθοδοξία*, τεύχ. 4 (2004) 840.

¹¹⁶ Ἀνωνύμου, ὁ.π., *Ἐν Ἑσόπτρῳ* 3 (2007) 10.

¹¹⁷ «Πατριαρχική καί Συνοδική Πράξις Κατατάξεως... Καλλινίκου», *Ὁρθοδοξία*, τεύχ. 3 (2000) 382.

¹¹⁸ «α. Ἀνακηρύξεις Ἀγίων. 1. Ἀγίου Σάββα τοῦ νέου τοῦ ἐν Καλύμνῳ», *Ὁρθοδοξία*, τεύχ. 1 (1994) 147.

¹¹⁹ «Πράξις τῆς ἐν τῷ Ἀγιολογίῳ...(1786-1868)», *Ὁρθοδοξία*, τεύχ. 3 (1998) 486.

νων μελῶν τῆς Ἐκκλησίας, ἀπό μέρους τῶν ἐπιτοπίων Ἱεραρχῶν πού ἀνήκουν τόσο στίς Νέες Χῶρες, ὅσο καί σ' ἐκείνους τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ὑπεβλήθησαν στό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο, μέσω τῆς (Διαρκοῦς) Ἱερᾶς Συνόδου τῆς ἐν λόγῳ Ἐκκλησίας.

Ἀξίζει νά σημειωθεῖ ὅτι στήν περίπτωση τοῦ νεοϊερομάρτυρος Γεωργίου τοῦ Νεαπολίτου, τό σχετικό αἶτημα προώθησε ὁ μακαριστός Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος Σεραφεῖμ,¹²⁰ ὡς Τοποτηρητής, τότε, τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Νέας Ἰωνίας καί Νέας Φιλαδελφείας.¹²¹ Ἐπιπροσθέτως, στήν περίπτωση τοῦ Ὁσίου Γεωργίου Καρσλίδη, τῇ διατύπωση τοῦ αἰτήματος ἐκ μέρους τῆς Διαρκοῦς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ὑπογράφει ὁ μακαριστός, πλέον, Μητροπολίτης Λαγκαδᾶ, κυρός Σπυρίδωνας, ὡς Προεδρεῦν¹²² τῆς Συνόδου, κατά τήν περίοδο τῆς χηρείας, ἀπό τήν ἐκδημία τοῦ μακαριστοῦ Χριστοδούλου.

6. Στίς περιπτώσεις, τέλος, τῶν Ἀγίων πού συνδέονται μέ Μητροπόλεις τοῦ Ἐξωτερικοῦ, τό σχετικό αἶτημα – «εἰσήγηση»¹²³ ὑποβλήθηκε ἀπευθείας στό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο, διά τοῦ οἰκείου Μητροπολίτου, ὅπως στήν περίπτωση τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑσθονίας, ἥ μέσω τοῦ Πατριαρχικοῦ Ἐξάρχου, στήν περίπτωση τῶν Ἀγίων πού συνδέονται μέ τίς ὀρθόδοξες Παροικίες τῆς Ρωσικῆς Παραδόσεως στή Δυτική Εὐρώπη¹²⁴.

Ἡ *τρίτη παράγραφος* τῆς πλειοψηφίας τῶν Πατριαρχικῶν καί Συνοδικῶν Πράξεων πού ἀφοροῦν Ἀγίους ἀναφέρεται στήν ἀποδοχή τοῦ αἰτήματος τῆς τοπικῆς Ἐκκλησίας, στή διακήρυξη τῆς Ἀγιότητάς τους, καθὼς ἐπίσης καί στόν καθορισμό τῆς ἡμερομηνίας μνήμης τους.

Ἡ ὁρολογία καί φρασεολογία πού χρησιμοποιεῖται στή συντριπτική πλειονοψηφία τῶν Πράξεων, εἶναι ἡ ἑξῆς:

«Διό (ἡ ὁθεν) καί θεσπίζομεν Συνοδικῶς¹²⁵ καί (διορίζόμεθα)¹²⁶ καί ἐν Ἀγίῳ διακελευόμεθα Πνεύματι ὅπως ὁ... σὺ νὰ ρι-

¹²⁰ Γ. Βαλσάμη, *Οἱ Προκαθήμενοι Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος*, Ἐκκλησιαστική Βιβλιοθήκη τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Δημητριάδος 3, ἔκδ. Ἐπτάλοφος, Βόλος 1997, σσ. 90-93.

¹²¹ «Ἀναγνώρισις ὡς Ἀγίων. 1. Ἀγίου ἱερομάρτυρος Γεωργίου τοῦ Νεαπολίτου», *Ὁρθοδοξία*, τευχ. 1 (1995) 42.

¹²² Μωσῆς Ἀγιορείτης (Μον.), *Ὁ Ὁσιος Γεώργιος τῆς Δράμας (1901-1959)*, ὁ.π., σ. 400.

¹²³ «Πρᾶξις κατατάξεως εἰς τό Ἀγιολόγιον τῆς Ὁρθοδόξου Grigonogon», *Ὁρθοδοξία*, τευχ. 3 (2004) 565.

¹²⁴ «Πρᾶξις κατατάξεως εἰς τό Ἀγιολόγιον τῆς Ὁρθοδόξου Fondaminskii», *Ὁρθοδοξία*, τευχ. 1 (2004) 13.

¹²⁵ Ἡ ἀρραίωση εἶναι τοῦ Συντάκτη.

¹²⁶ «Ἀναγνώρισις ὡς Ἀγίων. 1. Ἀγίου ἱερομάρτυρος Γεωργίου τοῦ Νεαπολίτου», *Ὁρθοδοξία*, τευχ. 1 (1995) 42· «α. Ἀνακηρύξεις Ἀγίων. 1. Ἀγίου Σάββα τοῦ νέου τοῦ ἐν Καλύμνῳ», *Ὁρθοδοξία*, τευχ. 1 (1994) 147, κ.ἄ.

θ μ ἦ τ α ι (ἀπό τοῦδε καί εἰς τό ἐξῆς ἅπαντα χρόνον) τοῖς ..., τ ι μ ῶ μ ε ν ο ς παρὰ τῶν πιστῶν καί ὕμνοις ἐγκωμίων γ ε ρ α ι ρ ὀ μ ε ν ο ς κατ' ἔτος τῇ ...».¹²⁷

Ὡς πρὸς τὴν παραπάνω χρησιμοποιούμενη ὁρολογία, ἔχουμε νά παρατηρήσουμε τὰ ἐξῆς:

Ἡ φρασεολογία τῆς συγκεκριμένης παραγράφου διαφοροποιεῖται, ἐπὶ τῆς οὐσίας, συγκρινόμενη μέ διατυπώσεις, τίς ὁποῖες διαπιστώνουμε π.χ. στήν Πατριαρχική καί Συνοδική Πράξη γιά τὴν ἔνταξη στό Ἀγιολόγιο καί Ἑορτολόγιο τοῦ Ἁγίου Γερασίμου τοῦ ἐν Κεφαλληνίᾳ,¹²⁸ ὅπου ἡ Σύνοδος μιλά «ἀπό καθέδρας».

Οἱ ὅροι «*θεσπίζομεν Συνοδικῶς*», «*διορίζομεθα*», «*ἐν Ἀγίῳ Πνεύματι διακελευόμεθα*», ἔχουν τό χαρακτήρα περισσότερο μιᾶς διαχειριστικῆς κατάστασης καί πράξης καί λιγότερο μιᾶς ἐξουσιαστικῆς παρέμβασης, στά ἐνδότερα τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ σώματος.

Στόν ὅρο «*θεσπίζομεν*», πρέπει νά δοῦμε τό χαρακτήρα τοῦ «*νομοθετήματος*»¹²⁹ καί ὄχι τή διάσταση τοῦ ἐπιτάγματος¹³⁰ καί ἀνελεύθερου δεσμευτικοῦ διατάγματος. Δέν πρέπει νά λησμονοῦμε ὅτι σέ περιπτώσεις ὅπου, μονομερῶς ἡ Ἐκκλησία ὡς θεσμός, προέβη σέ πράξη ἔνταξης κεκοιμημένου στό Ἀγιολόγιο, παραβλέποντας τή συνείδηση τοῦ πληρώματος, ἐκεῖνο ἀρνήθηκε νά υἱοθετήσῃ τὴν ἀπόφασή της¹³¹.

Ὁ ὅρος «*διορίζομεν*» διακρίνεται γιὰ πολυσημία.¹³² Στὴ συγκεκριμένη Πράξη τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου δείχνει νά ἔχει τὴ σημασία τοῦ ὀρίζω, ἀποφασίζω, κάνω διάκριση,¹³³ μέ τὴ σημασία, δηλαδή, πού ἀπαντᾶται, –μεταξύ τῶν ἄλλων–, στόν Πλάτωνα (Κρατ. 391), τό Δημοσθένη (19, 2), ἀλλά καί τόν Εἰρηναῖο Λυῶνος¹³⁴.

Πολύσημος¹³⁵ εἶναι, ἐπίσης ὁ ὅρος «*διακελεύομαι*», ὁ ὁποῖος στήν Πράξη δείχνει νά ἔχει τὴ σημασία τῆς πληροφόρησης καί συμβουλῆς γιά κάτι, σημασία ἡ ὁποία προσιδιάζει μέ ἐκεῖνη στόν Φαίδωνα (61) τοῦ Πλάτωνα, μέ ἐκεῖνη στόν Ἰσοκράτη¹³⁶ (6, 58) κ.ἄ.

¹²⁷ «Πρᾶξις τῆς ἐν τῷ Ἀγιολογίῳ(1799-1874)», *Ὁρθοδοξία*, τευχ. 4 (2004) 840.

¹²⁸ Γ. Τσέτσης (Μ. Πρωτ.), *ὁ.π.*, σ. 183.

¹²⁹ Ἀνώνυμος, *Λεξικό Σουΐδα*, ἔκδ. Θύραθεν Ἐκδόσεις, Θεσσαλονίκη 2002, σ. 544.

¹³⁰ H. Liddell – R. Scott, *Μέγα Λεξικόν τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης*, τ. 2, μετ. Ξ. Μόσχου, ἔκδ. Ι. Σιδέρης, Ἀθήναι 2007, σ. 479.

¹³¹ Ἐνδεικτικά περὶ τοῦ θέματος, βλ. Δ. Τσάμης, *ὁ.π.*, σ. 131-132, καί ὑποσ. 12 (σ. 132).

¹³² H. Liddell – R. Scott, *ὁ.π.*, τ. 1, *ὁ.π.*, σ. 631· Ἀωνόμου, *Λεξικό Σουΐδα*, *ὁ.π.*, σ. 337.

¹³³ Π. Διαμαντάκου, *Ἀπάντων τῶν Ρημάτων τῶν Ἀπαντωμένων εἰς τοὺς Ἀττικούς Πεζολόγους*, ἔκδ. Ι. Σιδέρης, Ἀθήνα 1995, σ. 436.

¹³⁴ Εἰρηναίου Λυῶνος, *Κατὰ Αἰρέσεων* 1,3,5 PG 7, 476A.

¹³⁵ H. Liddell – R. Scott, *ὁ.π.*, τ. 1, *ὁ.π.*, σ. 588. Πρβλ. G. W.H. Lampe, *A Patristic Greek Lexicon*, τευχ. 1, Oxford at the Clarendon Press, London 1961, σ. 350.

Ἡ χρήση τῶν ὄρων «τιμῶ» καί «γεραίρω», ἀφορᾷ ἀφενός τὸ πρόσωπο, τὴν ἐκδήλωση τῆς τιμῆς (ἐκτίμησης)¹³⁷ πρὸς αὐτὸ καί ἀφ' ἑτέρου τὴ θέσπιση «έορτῆς», πρὸς τιμὴν του, σημασία τὴν ὁποία ἀπαντοῦμε σὲ Ἡρόδοτο καί Πλάτωνα¹³⁸.

Στὴν τρίτη παράγραφο κάθε Πράξης πού ἀφορᾷ τοὺς Ἁγίους μνημονεύεται ἡ ἡμερομηνία μνήμης, ἡ ὁποία, στή συντριπτικὴ πλειονοψηφία συμπίπτει εἴτε μέ τὴν ἡμερομηνία τῆς μαρτυρικῆς τελείωσής τους, εἴτε μέ ἐκείνη τῆς ὁσιακῆς κοιμήσεώς τους. Ἐξαίρεση ἀποτελεῖ ἡ περίπτωση τῶν Ἁγίων γυναικῶν Ἑμμέλειας καί Ἀνθούσας, τῆς μητέρας τοῦ Μεγάλου Βασιλείου καί Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, ἀντίστοιχα, τῶν ὁποίων ὡς ἡμέρα μνήμης ὁρίστηκε ἐκείνη τῶν υἱῶν τους, δηλαδή ἡ 1^η Ἰανουαρίου καί ἡ 13^η Νοεμβρίου¹³⁹. Ἐπιπροσθέτως, ἡ ἡμερομηνία ἐκδημίας καί μνήμης τοῦ Ἁγίου Νικολάου Πλανᾶ, συμπίπτει ἐπίσης μέ τὴν ἐπέτειο τῆς χειροτονίας του.

Μία ἄλλη ἀξιωματικὴ περίπτωση, ὡς πρὸς τὴν ἡμέρα μνήμης, ἀπαντάμε στὸν Ἅγιο Ἰάκωβο Τσαλική. Ἡ ἡμέρα κοιμήσεώς του, συμπίπτει μέ τὴν ἐορτὴ τῶν Εἰσοδίων τῆς Θεοτόκου, δηλαδή στις 21 Νοεμβρίου. Σοφά σκεπτόμενη ἡ Ἱερά Σύνοδος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ὅρισε ἡ μνήμη τοῦ Ὁσίου νὰ τοποθετηθεῖ μία ἡμέρα ἀργότερα, δηλαδή στις 22 Νοεμβρίου. Κάτω ἀπὸ αὐτὰ τὰ δεδομένα, τόσο ἡ ἐορτὴ τῶν Εἰσοδίων τῆς Θεοτόκου¹⁴⁰, ὅσο καὶ ἐκείνη τοῦ Ὁσίου Ἰακώβου, ἔχουν ὡς κοινὸ τὴ «μετάθεσή» τους κατὰ μία ἡμέρα (!) ἀργότερα.

Σύμφωνα μέ τὴν ἐπικρατοῦσα παράδοση τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας, ἡ μνήμη ἑνὸς Ἁγίου ἀπαντᾶται μονάχα μία φορὰ κατ' ἔτος.¹⁴¹ Ἐξαίρεση διαπιστώνουμε στὴν περίπτωση κατὰ τὴν ὁποία ἔχουμε ἀνακομιδὴ ἢ μετακομιδὴ λειψάνων, ὅπου τὸ γεγονὸς αὐτὸ δέν ἀπουσιάζει ἀπὸ τὸν Ἑορτολογικὸ κύκλο. Τὴν πραγματικότητα αὐτὴ διαπιστώνουμε καί στίς Πατριαρχικὲς καί Συνοδικὲς Πράξεις γιὰ τοὺς Ἁγίους. Ἐνδεικτικὰ μνημονεύουμε τοὺς ἀκόλουθους Ἁγίους τῶν ὁποίων ἡ μνήμη ἀπαντᾶται δύο φορές στὸν Ἑορτολογικὸ Κύκλο, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ δευτέρη ἡμερομηνία συνδέεται μέ εὕρεση, ἢ ἀνακομιδὴ λειψάνων: Ἰωακείμ Παπουλάκης ὁ Βατοπαιδινός (2 Μαρτίου & 10/23 Μαΐου), Ἐφραίμ Νέας Μάκρης (5 Μαΐου & 3 Ἰανουαρίου), κ.ἄ.

Ἀξίζει νὰ σημειωθεῖ ὅτι σὲ μία καί μόνη Πράξη καθορίζεται Ἅγιος ὡς προστάτης συγκεκριμένης κοινωνικῆς ομάδας. Πρόκειται γιὰ τὸν ἱερομάρ-

¹³⁶ Π. Διαμαντάκου, *ὁ.π.*, σ. 297.

¹³⁷ *Ὁ.π.*, σ. 583.

¹³⁸ Π. Διαμαντάκου, *ὁ.π.*, σ. 119.

¹³⁹ «Πρᾶξις τῆς ἐν τῷ Ἀγιολογίῳ... Ἀνθούσης», *Ὁρθοδοξία*, τεύχ. 4 (1998) 671-672.

¹⁴⁰ Γιὰ τὴ «μετάθεση» τῆς ἐορτῆς τῶν Εἰσοδίων τῆς Θεοτόκου ἀπὸ τὴν 20^η στὴν 21^η Νοεμβρίου πού εἶναι σήμερα, βλέπε: Γ. Φίλιας, *Οἱ Θεομητορικὲς Ἑορτές στη λατρεία τῆς*

τυρα Βασίλειο Vassily Solonky, τῆς Μητροπόλεως Ταλλίνης καί πάσης Ἑσθονίας, ὁ ὁποῖος ὀρίζεται νά τιμᾶται ὡς Ἅγιος Προστάτης τῶν παιδιῶν τῆς Ἑσθονίας.¹⁴²

Ἡ τέταρτη καί τελευταία παράγραφος μιᾶς Πράξης, ἀναφέρεται στόν Κώδικα πού συντάχθηκε γιά τήν ἔκδοσή της, ὅπως ἐπίσης καί στό πρόσωπο, Ἐκκλησιαστικό φορέα (Μητροπολίτη ἢ Ἡγούμενο) στόν ὁποῖον ἀποστέλλεται ἀντίγραφο τῆς Πράξης, διά τοῦ Προέδρου τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, γιά νά τό καταθέσει στά Ἀρχεῖα τῆς τοπικῆς Ἐκκλησίας, ἀλλά καί νά πληροφορήσει τό ποίμνιό του, τούς χριστιανούς. Ἐπισημαίνουμε ὅτι στήν περίπτωση τοῦ Ἁγίου Γεωργίου Καρσλίδη τό διαβιβαστικό Συνοδικό ἔγγραφο (Φάκελλο Ὑποψηφιότητος) πρὸς τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο ὑπέβαλε ὁ Μητροπολίτης Λαγκαδά, ὡς Προεδρεύων τῆς Διαρκοῦς Ἱερᾶς Συνόδου, μετά την ἐκδημία τοῦ μακαριστοῦ Χριστοδοῦλου, ἐνῶ τήν Πράξη παραλαμβάνει ὁ νῦν Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος κ. Ἱερώνυμος, προκειμένου νά τή διαβιβάσει στό Μητροπολίτη Δράμας κ. Παῦλο.¹⁴³

Ἡ Πατριαρχική καί Συνοδική Πράξη γιά τή διακήρυξη τῆς Ἀγιότητος ἑνός κεκοιμημένου μέλους τῆς Ἐκκλησίας, ὑπογράφεται ἀπό τόν Οἰκουμενικό Πατριάρχη κ.κ. Βαρθολομαῖο, καθὼς ἐπίσης καί ἀπό τούς Ἱεράρχες πού συγκροτοῦν τήν Πατριαρχική Σύνοδο, τήν περίοδο ἐκείνη. Ἐνδεικτικά μνημονεύουμε ὅτι οἱ Πράξεις πού ἀφοροῦν τούς Κρήτες Ἁγίους: Ἰωσήφ τόν Γεροντογιάννη καί Παρθένιο & Εὐμένιο τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Κουδουμᾶ, ὑπογράφονται, μεταξύ τῶν ἄλλων ἀπό τόν Κρήτης κυρό Τιμόθεο καί Μητροπολίτη Λάμπης, Συβρίτου & Σφακίων κ. Εἰρηναῖο, οἱ ὁποῖοι ἦταν Συνοδικοί τό διάστημα ἐκεῖνο.

III. Ἡ Πατριαρχική καί Συνοδική Πράξη Κατάταξης στό Ἀγιολόγιο τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας τῶν Ἀγίων Ἱεραρχῶν ... Κρήτης «καί τῶν μετ' αὐτῶν μαρτυρησάντων κληρικῶν καί λαϊκῶν (κατά τά ἔτη αἰκά & αἰκβ')»

Ἡ προσέγγιση τῶν Πατριαρχικῶν Πράξεων γιά τή διακήρυξη τῆς Ἀγιότητος τῶν κεκοιμημένων μελῶν τῆς Ἐκκλησίας καταδεικνύει ὅτι ἓνα ἀπό

Ἐκκλησίας, ἔκδ. Γρηγόρη, Ἀθήνα 2002, σσ. 60-61.

¹⁴¹ Σ. Εὐστρατιάδης (Μητρ.), «Τό Ἐορτολόγιον τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐξ ἀπόψεως Ἡμερολογιακῆς», *Θεολογία* 15 (1937) 28.

¹⁴² «Πρᾶξις κατάταξεν εἰς τό Ἀγιολόγιον τῆς Ὁρθοδόξου ... Grigonogon», *Ὁρθοδοξία*, τευχ. 3 (2004) 565.

¹⁴³ Μωυσῆς Ἀγιορείτης (Μον.), *Ὁ Ὁσος Γεώργιος τῆς Δράμας (1901-1959)*, ὁ.π., σ. 400, 402.

τά πληρέστερα κείμενα, ἐξ ἐπόψεως δομῆς καί θεολογικῆς ἀρτιότητος, κατά τήν τριακονταετή περίοδο τῆς πατριαρχίας τοῦ κ.κ. Βαρθολομαίου Α΄ στό Πηδάλιο τῆς Μητροῦς Ἐκκλησίας εἶναι ἐκεῖνο πού ἀφορᾷ τοὺς Νεομάρτυρες Ἱεράρχες τῆς Κρήτης, μέ τοὺς μετ' αὐτῶν μαρτυρήσαντος κληρικούς καί λαϊκούς, στήν περίοδο τοῦ 1821-1822¹⁴⁴.

Ἡ ὑπ. ἀριθμ. Πρωτ. 837/ 21-9-2000 Πατριαρχική Πράξη¹⁴⁵, δομεῖται σέ ἐπτά (7) παραγράφους, ἀντί τῶν τεσσάρων πού διαπιστώσαμε στήν πλειονοψηφία τῶν λοιπῶν Πράξεων. Ἡ ἀντιστοιχία καί τό κυρίαρχο νόημα τοῦ περιεχομένου, σέ κάθε παράγραφο, ἔχει ὡς ἑξῆς:

Πράξη	Λοιπές	Κεντρικό νόημα Περιεχομένου
837/21-9-2000	Πράξεις	
§ 1-3	§ 1	Θεολογία Μαρτυρίου, Τιμή μαρτύρων
§ 4-5	§ 2	Ἀναφορές στοὺς Μάρτυρες, Διατύπωση αἰτήματος γιά ἐγγραφή στό Ἀγιολόγιο
§ 6	§ 3	Διακήρυξη Ἀγιότητος Νεο-ιερομαρτύρων
§ 7	§ 4	Κοινοποίηση Πατριαρχικῆς Πράξης

Στίς πρώτες, κυρίως, παράγραφους τῆς συγκεκριμένης Πράξης καταχωρίζονται ἀρκετά χωρία πού προέρχονται ἀπό τήν Ἁγία Γραφή, ἀλλά καί ἀπό τήν εὐρύτερη Λειτουργική παράδοση. Τά χωρία παρατίθενται ἄλλοτε αὐτούσια καί ἄλλοτε «ἀπό στήθους», περιφραστικά. Τά Ἀγιογραφικά δάνεια, κατά κατηγορία, εἶναι:

Παράγραφος	Ἀκριβής παράθεση χωρίου	«Ελευθερη» Ἀπόδοση χωρίου
§ 1	Ψαλμός 115, 6	Γαλάτας 4, 5
§ 1	Ἑσαΐας 43, 10	Β΄ Κορινθίους 8, 7
§ 1	Ἑβραίους 13, 8	Ρωμαίους 14, 18
§ 1	Ἄσμα Ἀσμάτων 6, 9	Ἀποκάλυψις 20, 2
§ 1	Ματθαῖον 16, 18	

¹⁴⁴ Ἄλλες ἀξιόλογες, ὡς πρός τό θεολογικό περιεχόμενο Πατριαρχικές καί Συνοδικές Πράξεις περί τῶν Ἁγίων εἶναι ἐκεῖνες τῶν ὁσίων: Πορφυρίου Καυσοκαλυβίτη, Παΐσιου Ἀγιορείτη, Ἰακώβου Ἰσαλίκη.

¹⁴⁵ Συγγραφεῖς, *Ἀκολουθία τῶν Ἁγίων Νεομαρτύρων τῶν κατά τὰ ἔτη αῶκα' καί αῶκβ' ἐν Κρήτῃ μαρτυρησάντων ψαλλομένη τῇ ΚΓ' Ἰουνίου (Μεθ' Ἱστορικοῦ Ὑπομνηματισμοῦ)*, ἔκδ. Ἱεράς Ἐπαρχιακῆς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κρήτης, Ἡράκλειον 2001, σσ. 7-10. «Πατριαρχική καί Συνοδική Πράξις Κατατάξεως...Καλλινίκου», *Ὁρθοδοξία*, τεύχ. 3 (2000) 381-384.

§ 2	Β' Κορινθίους 12, 12
§ 2	Β' Τιμόθεον 2, 5
§ 5	Β' Τιμόθεον 2, 5
§	6' Εφεσίους 5, 19/ Κολοσσαείς 3, 16

Στίς πρώτες παραγράφους τῆς Πράξης διακρίνουμε ἄρκετά ρητορικά σχήματα, ἐκ τῶν ὁποίων κυρίαρχα, ἀλλά καί ἀξιοπρόσεκτα εἶναι ἡ «Μεταφορά» (Translatio),¹⁴⁶ ἡ Ἀντίθεση (Contrapositio)¹⁴⁷, τό Λογοπαίγνιο¹⁴⁸, κ.ἄ.

Ἡ Πράξη ἀφορᾷ, ὅπως ἔχουμε ἤδη σημειώσει, τοὺς Ἱεράρχες τῆς Κρήτης οἱ ὅποιοι μαρτύρησαν κατὰ τὴν περίοδο 1821-1822, δηλαδή τό Μητροπολίτη Κρήτης Γεράσιμο καί τοὺς Ἐπισκόπους Κνωσοῦ Νεόφυτο, Χερρόνησου Ἰωακείμ¹⁴⁹, Λάμπης Ἱερόθεο, Σητείας Ζαχαρία, Πέτρας Ἰωακείμ, Ρεθύμνης Γεράσιμο¹⁵⁰, Κυδωνίας Καλλίνικο, Κισσάμου Μελχισεδέκ καί Διοπόλεως Καλλίνικο, καθὼς ἐπίσης καί τοὺς κληρικούς καί λαϊκοὺς πού μαρτύρησαν μέ αὐτούς.

Ἄρκετά εἶναι τὰ σημεῖα ὅπου γίνεται ἀναφορά ὅτι, προκειμένου νά κινηθοῦν οἱ διαδικασίες διακήρυξης τῆς Ἀγιότητος τῶν κεκοιμημένων μελῶν πού πραγματευόμαστε, ἀξιοποιήθηκαν τὰ ἱστορικά¹⁵¹ δεδομένα καί διασταυρώθηκαν οἱ πληροφορίες πού ἀντλήθηκαν ἀπὸ αὐτά. Ἡ συλλογὴ ἀξιόπιστων μαρτυριῶν πού ἐπικαλεῖται ὁ συντάκτης τῆς Πράξεως, -τίς ὁποῖες λαμβάνει ὑπ' ὄψιν ἡ Μητέρα Ἐκκλησία προκειμένου νά διακηρύξει τὴν

¹⁴⁶ Ἀλ. Κορακίδης, *Βυζαντινὴ Ὑμνογραφία*, τ. Α', Αθήνα 2006, σσ. 272-273.

¹⁴⁷ Ἀλ. Κορακίδης, *Βυζαντινὴ Ὑμνογραφία*, τ. Α', ὁ.π., σσ. 204-205.

¹⁴⁸ Ὁ.π., σσ. 267-268.

¹⁴⁹ Περί τῶν μαρτυρησάντων Ἐπισκόπων τῆς Μητροπόλεως Πέτρας καί Χερρόνησου κατὰ το 1821, βλέπε: Ἐμμ. Δουνδουλάκης, *Ἅγιοι καὶ Ὅσιοι τῆς Ἱεράς Μητροπόλεως Πέτρας καί Χερρόνησου. Τετράδιο Κρητικῆς Ἀγιολογίας*, Αθήνα 2020, σσ. 14-25.

¹⁵⁰ Ἐμμ. Δουνδουλάκης, *Κρητικὴ Ἀγιολογία. Μελέτες Ὁρθοδόξου Ἀγιολογίας & Ὑμνολογίας*, ἔκδ. Γρηγόρη, 2018, σσ. 228-232.

¹⁵¹ Ἀξίζει νά σημειωθεῖ ὅτι στὴν ἀρμόδια Ἐπιτροπὴ γιὰ τὴν κατάρτιση τοῦ Φακέλλου Ὑποψηφιοτήτος τῶν Ἁγίων τῆς συγκεκριμένης Πατριαρχικῆς Πράξης, συμμετείχαν δύο πρόσωπα, πού γνωρίζουν τὴν Ἱστορίαν τῆς Κρήτης, τῶν Νεωτέρων χρόνων, ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Ἀρκαλοχωρίου, Καστελλίου & Βιάννου κ. Ἀνδρέας (Νανάκης), Καθηγητὴς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Α.Π.Θ., καθὼς ἐπίσης ὁ Ὁμότιμος Καθηγητὴς Πανεπιστημίου Κρήτης κ. Θεοχάρης Δετοράκης. Τὴν πληροφορία μας εἶχε δώσει στοὺς παρελθόντες ὁ νῦν Μητροπολίτης Ἱεραπύτνης & Σητείας, τότε Ἀρχιμανδρίτης Κύριλλος Διαμαντάκης, Ἀρχιγραμματεὴς τῆς Ἱεράς Ἐπαρχιακῆς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κρήτης καί Πρωτοσύγκελλος τῆς Ἱεράς Μητροπόλεως Ἱεραπύτνης καί Σητείας, τὸν ὁποῖο εὐχαριστοῦμε, γι' ἀκόμη μία φορά, ἀπὸ τὴ θέση αὐτή, γιὰ τὴν πληροφορία.

ἀγιότητα τῶν συγκεκριμένων ἱερομαρτύρων, ὁσιομαρτύρων καὶ νεομαρτύρων-, κρίνεται ἀπαραίτητη, ὅπως σημειώνεται, «... ἵνα μὴ ἀβασανίστως καὶ ἀνεξετάστως τὰ τοιαῦτα ἀποδεχόμενοι μῶμον τῇ Ἐκκλησίᾳ προστρίψωμεν, ὡς πλάνης δῆθεν καὶ ἀπάτης πρὸς τοὺς ἀπλουστέρους μέσα καὶ ὄργανα μετερχόμενοι καὶ οὕτως ἀφορμὴν τοῖς τῆς Ὁρθοδόξου Πίστεως ἡμῶν ἐχθροῖς ψόγου καὶ διαβολῆς κατὰ τῶν ἱερωτέρων παράσχωμεν...»¹⁵²

Στόχος γιὰ τὴν ἔκδοση τῆς συγκεκριμένης πράξης εἶναι ἡ διατράνωση τῆς ἀλήθειας, καὶ τῶν «διαφημισθέντων»,¹⁵³ ὡς πρὸς τὴν Ἀγιότητα τῶν μαρτύρων, τὴν ὁποία ὁμόφωνα εἰσηγεῖται ἡ Ἱερά Σύνοδος, διὰ τοῦ ἐνυπογράφου γράμματος τοῦ Κρήτης Τιμοθέου. Ἡ Μητέρα Ἐκκλησία, τό Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο, θεώρησε, ὡς ἀπαραίτητο χρέος, νὰ ἀποδώσει στοὺς Ἁγίους αὐτοὺς τίς «ὀφειλόμενες τιμές» καὶ τὰ «ἐορτάσιμα δίκαια», ὅχι τόσο διότι, ὅπως σημειώνεται, ἔχουν ἀνάγκη οἱ Ἅγιοι ἀπὸ τίς ἀνθρώπινες τιμές, ἀλλὰ ἐμεῖς οἱ ἄνθρωποι.¹⁵⁴

Ἡ ὁρολογία καὶ φρασεολογία πού χρησιμοποιεῖται γιὰ τὴ διακήρυξη τῆς ἀγιότητος τῶν κεκοιμημένων μελῶν τῆς, στήν παρούσα Πράξη, εἶναι ἡ ἐξῆς: «ὀρίζομεθα», «ἀποφαινόμεθα» καὶ «κεκύρωται Συνοδικῶς», ἐνῶ γιὰ τοὺς Ἁγίους χρησιμοποιοῦνται οἱ ὅροι: «συναριθμούμενοι», «καταταττόμενοι», «τιμώμενοι», «προσκυνούμενοι», «εὐλαβούμενοι», «δοξολογούμενοι», κ.ἄ.

Ἐπιπροσθέτως, θὰ πρέπει νὰ σημειώσουμε ὅτι ὡς ἡμέρα μνήμης τῶν Ἀγίων Νεομαρτύρων τῆς Κρήτης, ὀρίζεται ἡ 23^η τοῦ μηνός Ἰουνίου.

* * *

Καταλήγοντας, κρίνεται σκόπιμο νὰ ὑπογραμμισθεῖ ὅτι ἡ συμβολὴ τοῦ Παναγιωτάτου Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Α' (Ἀρχοντώνη) στὸν ἐμπλουτισμὸ τοῦ Ἀγιολογίου καὶ Ἑορτολογίου τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, κατὰ τὴν τριακονταετὴ πατριαρχία του στό πηδάλιο τῆς Μητροσύνης τῆς Ἐκκλησίας, κρίνεται οὐσιαστικὴ, συμβάλλοντας, μέσω τῶν διακηρυχθέντων Ἀγίων, στὴ δοξολογία τοῦ Θεοῦ, στήν τιμὴ τῶν Ἀγίων καὶ στήν πνευματικὴ οἰκοδομὴ τῶν πιστῶν, τῶν ὁποίων τό βίωμα διακηρύσσεται μετὰ τὴν Πατριαρχικὴ καὶ Συνοδικὴ αὐτὴ Πράξη.

¹⁵² «Πατριαρχικὴ καὶ Συνοδικὴ Πράξις Κατατάξεως...Καλλινίκου», Ὁρθοδοξία, τευχ. 3 (2000) 382.

¹⁵³ Ὁ.π., Ὁρθοδοξία, τευχ. 3 (2000) 382.

¹⁵⁴ Ὁ.π., Ὁρθοδοξία, τευχ. 3 (2000) 383: «... ὑπὲρ τῆς Ἀγιοτόκου καὶ ἡρωοτόκου Κρήτης πρεσβεύουσιν χρέους ἀπολειψώμεθα, τὰς ὀφειλομένας ἀποδίδοντες τιμὰς καὶ τὰ ἐορτάσιμα δίκαια οὐχ ὡς τῶν Ἀγίων τῶν ἡμετέρων ἀνθρωπίνων τιμῶν δεομένων, ἀλλ' ἵνα ἡμεῖς διὰ τὰς πρὸς ἐκείνους εὐλαβητικὰς τιμὰς τὸν παρὰ Θεοῦ ἐπισπώμεθα ἔλεον.»

**IV. Ἀλφαβητικός Ὀνομαστικός Κατάλογος Ἁγίων
μέ διακήρυξη τῆς Ἀγιότητάς τους,
κατά τήν τριακονταετή πατριαρχία
τοῦ κ.κ. Βαρθολομαίου Α' (Ἀρχοντῶν)**

Ὄνομα Ἁγίου	Ἡμερομηνία Διακήρυξης Ἀγιότητας	Ἡμέρα μνήμης
Ἀδριανός Μεγάρων (Ὁσιομάρτυς)	5/5/1998	1/2
Ἀθανάσιος Πάριος (Ιερομόναχος), († 1813)	9/1/1995	24/6
Ἀκάκιος (Επίσκοπος), († 1509)	10/7/2013	27/11
Ἀλέξιος (Ἀνηψιός αὐτοκράτ.), († 1453)	10-7-2013	1/11
Ἀλέξιος Medvedkov († 1934), (Πρωτοπρεσβύτερος)	16/1/2004	20/7
Ἀμβρόσιος Βατοπαιδινός († 1822), (Ὁσιομάρτυρας)	11/4/2000	22/7
Ἀμφιλόχιος Μακρῆς († 1970) (Ιερομόναχος),	29/8/2018	16/4
Ἀναστασία († 1821), (Νεομάρτυς)	14/8/1994	Τρίτη Δια- καινησίμου
Ἄνθιμος Χίου (Ιερομόναχος), († 1960)	14/8/1992	15/2
Ἀρσένιος (Επίσκ. & Ἀρχιεπ.), († 1626)	29/4/2010	8/5
Arteemi Vapper (Πρεσβύτερος), (19 ^{ος} -20ός αἰών.)	28-2-2012	14/6
Ἀνθούσα (Μητέρα Ἰω. Χρυσοστόμου)	1/12/1998	13/11
Anna Pettai (19 ^{ος} -20ός αἰών.)	28-2-2012	14/6
Βασίλειος (Υἱός αυτοκράτορα), († 1453)	10-7-2013	1/11
Βασίλειος Καλαπαλίδης (Ἱερεὺς), († 1902)	3/10/2019	2/5 (;) 28/11 (;)
Βασίλειος Μεγάρων (Ὁσιομάρτυς)	5/5/1998	16/8
Βασίλειος Solovsky († 1919), (Ιερομάρτυς)	31/7/2004	12/1
Γεράσιμος (Μητροπολ.) Κρήτης, († 1821)	21/9/2000	23/6

Γεράσιμος (Επίσκοπος) Ρεθύμνης, († 1821)	21/9/2000	23/6
Γεώργιος ἐκ Καστορίας, († 1815)	3/10/2019	18/8
Γεώργιος (Υἱός αυτοκράτορα), († 1453)	10-7-2013	1/11
Γεώργιος Καρσλίδης (Ιερομόν.), († 1959)	18/3/2008	4/11
Γεώργιος Μεγάρων (Όσιομάρτυς)	5/5/1998	1/2
Γεώργιος Νεαπολίτης († 1797), (Νεοϊερομάρτυς)	9/1/1995	3/11
Γρηγόριος Καλλιίδης (Μητροπολ.), († 1925)	22/5/2003	25/7
Δαμασκηνός (Επίσκοπος), († 1577)	10/7/2013	27/11
Δανιήλ Κατουνακιώτης, († 1929), (Ιερομόναχος)	9/3/2020	7/9
Δαβίδ ὁ Μέγας Κομνηνός (Αὐτοκράτορας), († 1453)	10-7-2013	1/11
Δημήτριος Klerinine († 1944), (Πρεσβύτερος)	16/1/2004	20/7
Δημήτριος Μεγάρων (Όσιομάρτυς)	5/5/1998	16/8
Διονύσιος Βατοπαιδινός († 1822), (Όσιομάρτυς)	11/4/2000	31/7&10/10
Δωρόθεος Μεγάρων (Όσιομάρτυς)	5/5/1998	16/8
Elie Fondaminskil († 1942)	16/1/2004	20/7
Έμμέλεια (Μητέρα Μ. Βασιλείου), († 370)	1/12/1998	1/1
Έπίχαρις (Άδελφή Γρηγορίου Παλαμά)	18/11/2009	14/11
Εὐμένιος τοῦ Κουδουμᾶ (Ιερομόναχος), († 1920)	8/1/2007	10/7
Έφραίμ Κατουνακιώτης, (Ιερομόναχος), († 1998)	9/3/2020	27/2
Έφραίμ Νέας Μάκρης († 1426), (Όσιομάρτυς)	2/3/2011 5/5	3/1
Ζαχαρίας (Επίσκοπος) Σητείας, († 1821)	21/9/2000	23/6
Θεοδόσιος (Άδελφός Γρηγορίου Παλαμά)	18/11/2009	14/11
Θεοδότη (Άδελφή Γρηγορίου Παλαμά)	18/11/2009	14/11

Θεοφάνης Περιθωρίου (Επίσκοπος), (14 ^{ος} αιών.)	11/4/2000	3/5
Ίάκωβος Μεγάρων (Όσιομάρτυς)	5/5/1998	16/8
Ίάκωβος Τσαλίκης, (Άρχιμανδρίτης), († 1991)	27/11/2017	22/11
Ίερόθεος (Επίσκοπος) Λάμπης, († 1821)	21/9/2000	23/6
Ίερόθεος Τουρκίας [Ούγγαρίας] (Επίσκοπος), (10 ^{ος} αιών.)	11/4/2000	20/8
Ίερόνυμος Σιμωνοπετρίτης, (Ιερομόναχος), († 1957)	27/11/2019	9/5
Iouri Skobtsov († 1042)	16/1/2004	20/7
Ίωακείμ (Έπίσκ.) Χερρόνησου, († 1821)	21/9/2000	23/6
Ίωακείμ Παπουλάκης (Μοναχός), († 1868)	19/3/1998	2/3 & 10(23)/5
Ίωακείμ (Επίσκοπος) Πέτρας, († 1821)	21/9/2000	23/6
Ίωάννης Pettai († 1919), (Ιερομάρτυς)	31/7/2004	20/1
Ίωάννης Sarv († 1937), (Ιερομάρτυς)	31/7/2004	3/12
Johannes Kraav (Πρεσβύτερος), (19ος-20ός αιών.)	28-2-2012	14/6
Johann Lagovski (19ος-20ός αιών.)	28-2-2012	14/6
Johann Segejev (Πρεσβύτερος), (19ος -20ός αιών.)	28-2-2012	14/6
Ίωνᾶς ὁ Γαρμπῆς († 1635), (Όσιομάρτυς)	30/7/2002	Α΄ Κυριακή μετά τίς 10/7
Ίωνᾶς Λέριος († 1562), (Όσιομάρτυς)	30/7/2002	Α΄ Κυριακή μετά τίς 10/7
Ίωσήφ Γεροντογιάννης (Μοναχός), († 1874)	16/11/ 2004	7/8
Ίωσήφ Ήσυχαστής, († 1959), (Γέροντας)	9/3/2020	16/8
Καλλίνικος (Έπίσκ.) Διοπόλεως, († 1821)	21/9/2000	23/6
Καλλίνικος Πούλος (Μητροπολ.) Έδέσσης, († 1984)	23/6/2020	8/8
Καλλίνικος (Έπίσκ.) Κυδωνίας, († 1821)	21/9/2000	23/6

Καλλονή (Μητέρα Γρηγορίου Παλαμά)	18/11/2009	14/11
Κάρπος Elb († 1919), (Ιερομάρτυς)	31/7/2004	3/12
Κωνσταντίνος (Πατέρας Γρηγορίου Παλαμά), († 1296)	18/11/2009	14/11
Κωνσταντίνος ό εκ Καππούης (17 ^{ος} αϊ.), (Νεομάρτυς)	30/4/2007	18/8
Μακάριος Βατοπαιδινός († 1822), (Όσιομάρτυρας)	11/4/2000	22/7
Μακάριος (Άδελφός Γρηγ. Παλαμά)	18/11/2009	14/11
Μακάριος Καλογεράς (Ιεροδιάκ.), († 1737)	4/3/1994	16/1
Μανουήλ (Υίός αυτοκράτορα), († 1453)	10-7-2013	1/11
Μαρία Skobtsov († 1045), (Μοναχή)	16/1/2004	20/7
Μάρκος Πέτρος Μαρκούλης, († 1598)	3/10/2019	12/11
Marta Leisman (19 ^{ος} -20ός αιών.)	28-2-2012	14/6
Μελέτιος ένΎψενή Ρόδου, (18 ^{ος} αιών.)	27/11/2013	12/2
Μελχισεδέκ (Έπίσκ.) Κισάμου, († 1821)	21/9/2000	23/6
Μιχαήλ (Πρεσβύτερος) († 1919), Έσθονίας	19/7/2000	14/1
Νεομάρτυρες Κρήτης (1821-1822)	21/9/2000	23/6
Νεομάρτυρες Νάουσας ¹⁵⁵ (1822)	8/7/2010	19/4
Νεόφυτος Άμοργινός († 1558), (Όσιομάρτυς)	30/7/2002	Α΄ Κυριακή μετά τίς 10/7
Νεόφυτος Βατοπαιδινός († 1822), (Όσιομάρτυς)	11/4/2000	22/7
Νεόφυτος (Έπίσκοπος) Κνωσοϋ, († 1821)	21/9/2000	23/6
Νεόφυτος Φαζός († 1609), (Όσιομάρτυς)	30/7/2002	Α΄ Κυριακή μετά τίς 10/7
Νικηφόρος ό Λεπρός, (Μοναχός), († 1964)	1/12/2012	4/1

¹⁵⁵ Π. Ύφαντής, *Τό μελάνι καί τό αίμα. Πατρολογικές καί Άγιολογικές προσεγγίσεις*, σειρά: Πατρολογικά καί Άγιολογικά κείμενα καί μελέτες VII, έκδ. Πουρναρά, Θεσσαλονίκη 2012, σσ. 321-343.

Nikolai Leisman (Πρεσβύτερος), (19ος -20ός αϊ.)	28-2-2012	14/6
Νικόλαος (Πρεσβύτερος) († 1919), Έσθονίας	19/7/2000	14/1
Νικόλαος Πλανᾶς (Πρεσβύτερος), († 1932)	23/7/1992	2/3
Νούτζλος ἐκ Καστορίας (Νεομάρτυς), († 1696)	3/10/2019	21/4
Νταοῦ Πεντέλης 150 († 1680), (Όσιομάρτυρες)	14/8/1992	10/4
Ξενοφῶν Όσιος, († 1018)	24/11/1997	24/4
Παῖσιος ὁ Ἀγιορείτης (Μοναχός), († 1994)	12/1/2015	12/7
Παρθένιος ὁ ἐκ Φιλιππουπόλεως († 1696), (Όσιομάρτυς)	30/7/2002	Α΄ Κυριακή μετά τῆς 10/7
Παρθένιος τοῦ Κουδουμᾶ (Ιερομόναχος), († 1905)	8/1/2007	10/7
Peeter Ryatr Koslov (Πρεσβυτέρα), (19ος -20ός αϊ.)	28-2-2012	14/6
Πλάτων Ἀἰβαζίδης (Ἀρχιμανδρ.), († 1921)	3/10/2019	21/9
Πλάτων Μεγάρων (Όσιομάρτυς)	5/5/1998	1/2
Πλάτων Ταλλίνης († 1919), (Επίσκοπος)	19/9/2000	14/1
Πολύευκτος Μεγάρων (Όσιομάρτυς)	5/5/1998	1/2
Πορφύριος Καυσοκαλυβίτης (Ιερομόν.), († 1991)	27/11/2013	2/12
Ροστισλάβους Δούκας († 873), Μοραβίας & Μ. Φωτιστής	15/10/1994	28/10 & 22/6
Σάββας ὁ ἐν Καλύμνῳ (Ιερομόν.), († 1948)	7/2/1992	7/4
Σαράντης Μεγάρων (Όσιομάρτυς)	5/5/1998	16/8
Σεραφεῖμ Μεγάρων (Όσιομάρτυς)	5/5/1998	16/8
Στέφανος Grigonogon († 1919)	31/7/2004	24/9
Στέφανος Οὐγγαρίας (βασιλεύς) († 1038)	11/4/2000	20/8
Σοφία Γερόντισσα Κλεισούρας, († 1974)	1/7/2012	6/5

Σωφρόνιος Σαχάρωφ τοῦ Έσσεξ, († 1993)	27/11/2019	11/7
Theodor Pettai (19ος -20ός αἰ.)	28-2-2012	14/6
Vasilli Astanin (Διάκονος) (19ος -20ός αἰ.)	28-2-2012	14/6
Vasilli Ritskok (Πρωτ.), (19ος -20ός αἰ.)	28-2-2012	14/6
Χριστόδουλος († 1821), (Νεομάρτυς)	14/8/1992	Τρίτη Δια- καινησίμου

*Ἡ Α.Θ.Π. ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος,
εἰς τήν Ὁρθόδοξον Ἀκαδημίαν Κρήτης, Χανιά 2016*

Ὁ Λόγος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Βαρθολομαίου γιά τήν Ὁρθόδοξο Ἀκαδημία Κρήτης

Δρ Κωνσταντῖνος Β. Ζορμπᾶς, Θεολόγος-Κοινωνιολόγος,
Γενικός Διευθυντής τῆς Ὁρθοδόξου Ἀκαδημίας Κρήτης,
Ἄρχων Ἱερομνήμων τῆς Ἀ.τ.Χ.Μ.Ἐ.

Ἡ προσωπικότητα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου.

Γεννήθηκε στήν Ἱμβρο τὸ 1940 καὶ σπούδασε στὸ Ζωγράφειο καὶ ἐν συνεχείᾳ στήν Ἱερὰ Θεολογικὴ Σχολὴ τῆς Χάλκης, ἀπὸ ὅπου ἀπεφοίτησε τὸ 1961, ἔτος κατὰ τὸ ὁποῖον χειροτονήθηκε Διάκονος. Ἐπιστρέφοντας τὸ 1968 στήν Κωνσταντινούπολη, μετὰ ἀπὸ τὶς μεταπτυχιακὲς του σπουδές, διορίζεται Βοηθὸς Σχολάρχου στήν Ἱερὰ Θεολογικὴ Σχολὴ τῆς Χάλκης καὶ τὸ ἐπόμενο ἔτος χειροτονεῖται Πρεσβύτερος ἀπὸ τὸν Γέροντά του Μητροπολίτη Χαλκηδόνος Μελίτωνα. Λίγους μῆνες ἀργότερα χειροτετήθηκε Ἀρχιμανδρίτης ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Οἰκουμενικὸ Πατριάρχη Ἀθηναγόρα. Ἡ Μεγάλὴ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία τὸν προόριζε νὰ διδάξει ὡς Καθηγητὴς τὸ μάθημα «Ἀνατολικὸ Κανονικὸ Δίκαιο» στὴ Θεολογικὴ Σχολὴ τῆς Χάλκης, ἀλλὰ ἡ ἀναστολή τῆς λειτουργίας της τὸ 1971 ματαίωσε αὐτὴν τὴν προοπτικὴ¹.

Τὸ στάδιο ποὺ ἀνοιγόταν πλέον εὐρὺ καὶ ἐλπιδοφόρο μπροστὰ στὸ νέο Ἀρχιμανδρίτη Βαρθολομαῖο ἦταν αὐτὸ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱεραρχίας. Ὄταν τὸ 1972 ἐξελέγη Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης ὁ μακαριστὸς Δημήτριος, ὁ Βαρθολομαῖος ἀνέλαβε ὡς Διευθυντὴς τοῦ ἰδιαίτερου Γραφείου του καὶ τὴ θέση αὐτὴ τὴ διατήρησε γιὰ δεκαοκτὼ περίπου ἔτη².

Τὴν ἡμέρα τῶν Χριστουγέννων τοῦ 1973 προήχθη σὲ Μητροπολίτη Φιλαδελφείας καὶ δεκαεπτὰ ἔτη ἀργότερα, μετὰ τὸν θάνατο τοῦ Γέροντά του Μητροπολίτη Χαλκηδόνος Μελίτωνα, ἐξελέγη παμψηφεί διάδοχός του, τὸν Ἰανουάριο τοῦ 1990. Ἡ ἀνάρρησή του στὸν ὑψηλὸ θρόνο τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου τῆς Ἀγάπης κυροῦ Δημητρίου³ ἔγινε ὅταν ἡ Ἁγία καὶ Ἱερὰ Ἐνδημοῦσα Σύνοδος τὸν ἐξέλεξε παμψηφεί νέο Οἰκουμενικὸ Πατριάρχη, 270^ο Ἐπίσκοπο τῆς Βασιλίδος τῶν Πόλεων.

¹ Εὐάγγελου Μπόντα, *Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Βαρθολομαῖος: Ἀπὸ τὴ Χάλκη στὸ Φανάρι*, ἐκδ. Ἰανός, Ἀθήνα 2010.

² Θεοχάρη Ἐ. Δετοράκη, *Ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Βαρθολομαῖος Α΄ καὶ τὸ ἔργο του*, στὸ Ἰ. Μ. Χατζηφώτη, *Φανάρι - Κρήτη: Ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Βαρθολομαῖος στὴν Ἐκκλησίαν τῆς Κρήτης (9-22 Νοεμβρίου 1992)*, ἐκδ. Μίλητος, Ἀθήνα 1988, σσ. 35-37.

³ Βλπ. γιὰ τὴν προσωπικότητα τοῦ Ἀθηναγόρου καὶ τοῦ Δημητρίου τὰ σχετικὰ Συνέ-

Ἡ ἐκλογή ἦταν ἀπὸ ὅλους ἀναμενόμενη, γιατί ἤδη ὁ Γέρων Χαλκηδόνος Βαρθολομαῖος εἶχε δοκιμασθεῖ «ὡς χρυσὸς ἐν χωνευτηρίῳ»⁴. Κατὰ τὴν περίοδο τῆς διακονίας ὡς Μητροπολίτης Φιλαδελφείας καὶ ὡς Διευθυντῆς τοῦ ἰδιαίτερου Πατριαρχικοῦ Γραφείου ἀνέπτυξε ἀξιοθαύμαστη καὶ πολὺ-πλευρῇ δράση.

Συνοδικὸς ἀπὸ τὸ 1974, εἶχε τὴν εὐθύνη καὶ τὴν Προεδρία πολλῶν Ἐπιτροπῶν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, ὅπως τῆς Οἰκονομικῆς, τῆς Ἐφορείας τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Ἀγίας Τριάδος τῆς Χάλκης, τῆς Κανονικῆς Ἐπιτροπῆς, τῆς Ἐπιτροπῆς Διορθοδόξων Ζητημάτων, τῆς Ἐπιτροπῆς Διαχριστιανικῶν Ζητημάτων, τῆς Ἐπιτροπῆς ἐπὶ τοῦ Διαλόγου μετὰ τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας, τῆς Ἐπιτροπῆς ἐπὶ τοῦ Διαλόγου μετὰ τῶν Προχαλκηδονίων Ἐκκλησιῶν κ.ἄ. Ὑπῆρξε ἰδρυτικὸ μέλος τῆς «Ἐταιρείας τοῦ Δικαίου τῶν Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν» καὶ μέλος τῆς Ἐπιτροπῆς «Πίστις καὶ Τάξις» τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου Ἐκκλησιῶν, τῆς ὁποίας ὑπῆρξε καὶ Ἀντιπρόεδρος γιὰ μία ὀκταετία (1983-1991). Εἶναι, ἐπίσης, Ἐπίτιμο μέλος τοῦ ἐν Βιέννῃ Ἰδρύματος «Pro Oriente», πολλῶν ἄλλων Ἐπιτροπῶν, ἀλλὰ καὶ Ἐταῖρος τῆς Ὁρθόδοξου Ἀκαδημίας Κρήτης, ὅπως θὰ δοῦμε παρακάτω.

Ὁ μακαριστὸς Κισάμου καὶ Σελίνου κυρὸς Εἰρηναῖος, καλωσορίζοντάς τον στὴν Ὁρθόδοξο Ἀκαδημία Κρήτης, τὸν Νοέμβριον τοῦ 1992, τόνισε τὰ ἑξῆς γιὰ τὴν προσωπικότητά του: «Ὁ σημερινὸς Προκαθήμενος τῆς Ὁρθοδοξίας καὶ νέος κατὰ τὴν ἡλικία εἶναι καὶ τεκμήρια τῶν πνευματικῶν καὶ ἡγετικῶν του χαρισμάτων ὑπάρχουν πολλὰ. Εἶναι γνωστὴ καὶ οἰκουμενικὰ ὁμολογημένη ἡ ἀκτινοβολία του τόσο ἀπὸ τὴν ἀρχιερατεία του ὡς Μητροπολίτου Φιλαδελφείας καὶ στενοῦ συνεργάτου τοῦ αἰοιδίμου Πατριάρχου Δημητρίου Α΄, ὅσο καὶ ἀπὸ τὴν παρουσία καὶ δράση του σὲ πανορθόδοξα καὶ παγκριστιανικὰ συνέδρια καὶ ἄλλα σημαντικὰ ἐκκλησιαστικὰ γεγονότα»⁵.

δρια στὴν Ὁρθόδοξο Ἀκαδημία Κρήτης: α) Ἡμερίδα μὲ θέμα τὸ ἱστορικὸ γεγονὸς τῆς παρουσίας τοῦ αἰοιδίμου Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Ἀθηναγόρου στὴν Κρήτη καὶ τὴ συμβολή του στὴν πορεία τῶν θεολογικῶν διαλόγων, μὲ ἀφορμὴ τὴν ἐπέτειο τῶν πενήντα ἐτῶν ἀπὸ τῆς ἐπισήμου ἐπισκέψεώς του στὴ Μεγαλόνησο, 19 Ὀκτωβρίου 2013 καὶ β) Διήμερο Συνέδριο, μὲ θέμα: «Πατριάρχης Δημήτριος Α΄: Ἀγήρως Μνήμη», 22-23 Νοεμβρίου 2014.

⁴ Σοφία Σολομώντος, 3:6.

⁵ Ἀλέξ. Παπαδερῶ, Ὁρθόδοξος Ἀκαδημία Κρήτης. Ἡ πρώτη εἰκοσαετία καὶ ἡ ἀνακήρυξη τοῦ Φιλαδελφείας Βαρθολομαίου εἰς Ἐταῖρον τοῦ Ἰδρύματος, ἐκδ. Τέρτιος, Κατερίνη 1992, σσ. 7-8. Γιὰ τὴν Ὁρθόδοξο Ἀκαδημία Κρήτης βλ. ἐπίσης Ἀλέξ. Παπαδερῶ, *Θρησκευτικὴ καὶ Ἠθικὴ Ἐγκυκλοπαιδεία* 12(1968)873-877. Πρβλ. Κων. Β. Ζορμπά, *Ἐκκλησιολογικὲς Διαστάσεις τοῦ ἔργου τῆς Ὁρθόδοξου Ἀκαδημίας Κρήτης* (ΟΑΚ), στὸν Τόμο *Διακονία, Διάλογος, Καταλλαγή*, ἐκδ. Ὁρθόδοξος Ἀκαδημία Κρήτης, Χανιά 2018, σσ. 217-248 καὶ τοῦ ἰδίου, Ὁρθόδοξος Ἀκαδημία Κρήτης: Πενήντα χρόνια προσφορᾶς στὴν Κρήτη, *Περιοδικὸ Ἐν Χανίοις*, Τόμος 13^{ος}, Χανιά 2019, σσ. 51-64.

Συγχαίρουμε καὶ εὐχαριστοῦμε τὴ Συνοδικὴ Ἐπιτροπὴ Ἐποπτείας Ἐκδόσεως τοῦ Ἐπισήμου Δελτίου «Ἀπόστολος Τίτος» τῆς Ἱερᾶς Ἐπαρχιακῆς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κρήτης⁶ καὶ συγκεκριμένα τὸν Σεβασμιώτατο Μητροπολίτη Ἀρκαλοχωρίου, Καστελλίου καὶ Βιάννου Ἀνδρέα (Ἐπιστολὴ, 10 Ἰουνίου 2021), ὅπως συμμετάσχουμε μὲ ἐπιστημονικὸ κείμενο στὸν εἰδικὸ ἀφιερωματικὸ Τόμο τοῦ «Ἀποστόλου Τίτου», γιὰ νὰ τιμήσει τὸν Οἰκουμενικὸ Πατριάρχη μας γιὰ τὰ 60 ἔτη ἀπὸ τὴν εἰς διάκονον χειροτονία του στὴν ἀγαπημένη του Ἰμβρο (13 Αὐγούστου 1961) καὶ τὰ 30 ἔτη εὐκλεοῦς Πατριαρχίας του⁷.

Οἱ σκέψεις ποὺ ἀκολουθοῦν εἶναι ἓνα μικρὸ ἀφιέρωμα πρὸς τὸν Οἰκουμενικὸ Πατριάρχη κ.κ. Βαρθολομαῖο Α΄, ἱκανότατο φορεὰ τοῦ οἰκουμενικοῦ πνεύματος τοῦ Φαναρίου, ὁ ὁποῖος, μὲ τὴν ἔμφαση ποὺ δίδει στὴ διαλεκτικὴ καὶ διαλογικὴ προσέγγιση τῆς πραγματικότητας, μὲ τὶς ποικίλες ποιμαντικὲς πρωτοβουλίες του, λειτουργεῖ ἐνωτικὰ καὶ ὑπερβαίνει τοὺς διχασμοὺς καὶ τὶς διαιρέσεις. Μὲ τὴ σύγκληση δὲ τῆς Αγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐνισχύθηκε ἡ ἐνότητα τῆς Ὁρθοδο-

⁶ Βέβαια πλείστα θὰ μπορούσαν νὰ γραφοῦν καὶ γιὰ τὴ σχέση τοῦ Ἰδρύματος μὲ τὴν Ἐκκλησία τῆς Κρήτης, ἀλλὰ αὐτὸ ἀποτελεῖ ἀντικείμενο ἄλλης μελέτης. Σὲ ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν Ἐκκλησία τῆς Κρήτης κάνουμε μία μικρὴ ἀναφορά στὸ πρόσωπο τοῦ νῦν Ἀρχιεπισκόπου Κρήτης Εἰρηναίου, ὁ ὁποῖος στηρίξε ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τὸ ἔργο τοῦ Ἰδρύματος καὶ μάλιστα ὡς Μητροπολίτης Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου, μέλος τῆς Ἱερᾶς Ἐπαρχιακῆς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κρήτης. Μὲ τὴν ἀπὸ 9 Ἰανουαρίου 2007 ἐπιστολὴ τοῦ Σεβασμιωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Κρήτης Εἰρηναίου πρὸς τὸ Διοικητικὸ Συμβούλιο, ὑποβάλλει τὴν παραίτησή του καὶ ἐκφράζει τὶς εὐχαριστίες του γιὰ τὴν ἐπὶ πολλὰ ἔτη συμμετοχὴ του στὸ Συμβούλιο καὶ τὶς εὐχές του πρὸς τὸν νέον Πρόεδρον καὶ τὰ μέλη τοῦ Συμβουλίου γιὰ τὴ συνέχιση τοῦ ἔργου τοῦ Ἰδρύματος. Ὁ νῦν Ἀρχιεπίσκοπος Κρήτης Εἰρηναῖος ὑπηρετήσε πράγματι ἐπὶ μακρὰ σειρὰ ἐτῶν στὸ Συμβούλιο, ὡς ἐκπρόσωπος τῆς Ἱερᾶς Ἐπαρχιακῆς Συνόδου καὶ ἐξέπροσώπησε τὴν Ἀκαδημία ἐπὶ σειρὰ ἐτῶν σὲ διάφορες ἀποστολές, μάλιστα δὲ στὸ Συμβούλιο τοῦ Συνδέσμου τῶν Χριστιανικῶν Ἀκαδημιῶν τῆς Εὐρώπης. Πολύτιμη ὑπῆρξε, ἐξάλλου, ἡ βοήθειά του πρὸς τὸ Ἰδρυμα ἥδη ἀπὸ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς οἰκοδόμησής καὶ τῆς λειτουργίας του ὅποτε ὑπηρετοῦσε ὡς Πρωτοσύγκελλος τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Κισιάμου καὶ Σελίνου. Βλπ. περισσότερα στὰ Πρακτικὰ ρκζ΄/27-01-2007 Συνεδρίας τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου, 399Α. Ἐπίσης μὲ τὴν ρπγ΄/25-02-2017 ἀπόφαση τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τῆς Ἀκαδημίας ὁ ἴδιος ἀνακηρύχθηκε Ἐταῖρος τῆς Ἀκαδημίας. Βλπ. *Διάλογοι Καταλλαγῆς*, 9(2017)9.

⁷ Τὰ τῆς ιδρύσεως τῆς Ὁρθοδόξου Ἀκαδημίας Κρήτης καὶ τὴ σχέση τοῦ Ἰδρύματος μὲ τὰ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου θὰ καλυφθοῦν ἀπὸ τὸν Δρα Ἀλέξανδρο Παπαδερό, συνιδρυτὴ καὶ πρῶην Γενικὸ Διευθυντὴ, ὁ ὁποῖος μὲ «*αἴσθημα εὐθύνης ἐναντὶ τοῦ μέλλοντος τοῦ Ἰδρύματος καὶ πρὸς διευκόλυνση τοῦ Συμβουλίου γιὰ τὴν ἐπιτάχυνση τῶν σχετικῶν διαδικασιῶν*» ὑπέβαλε τὴν παραίτησή του ἀπὸ τὴ θέση τοῦ Γενικοῦ Διευθυντοῦ. Βλπ. Πρακτικὰ ρλγ΄/28-05-2008.

ξίας, προωθήθηκε ο διάλογος μεταξύ των Ὁρθόδοξων, ὥστε νὰ προσεγγιστοῦν μὲ σύγχρονο τρόπο, μέσα στὸ πνεῦμα τῆς παραδόσεως τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς ἐνότητος, τὰ νέα ποιμαντικά προβλήματα ποὺ διαρκῶς προκύπτουν καὶ χρῆζουν ἄμεσης προσοχῆς, ἰδίως προβλήματα ποὺ δὲν ὑπῆρχαν παλαιότερα.

* * *

Ἡ Ὁρθόδοξος Ἀκαδημία Κρήτης καὶ ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Βαρθολομαῖος.

Ἡ Ὁρθόδοξος Ἀκαδημία Κρήτης, μαζί μὲ τὰ Παραρτήματα αὐτῆς, τὸ Εὐρωμεσογειακὸ Κέντρο Νεότητος⁸ καὶ τὸ Ἰνστιτοῦτο Θεολογίας καὶ Οἰκολογίας⁹, ἀποτελεῖ Κοινωφελὲς Θρησκευτικὸ Καθίδρυμα τῆς Ἐκκλησίας καὶ λειτουργεῖ ὡς πρὸς τὸ νομικὸ καθεστῶς σύμφωνα πρὸς τὸν Ὁργανισμό καὶ τοὺς Νόμους τοῦ Κράτους. Ὡς πρὸς τὴν ἐκκλησιαστικὴ ὑπόσταση καὶ ἀποστολὴ τῆς, τηρεῖ τὴν κανονικὴ τῆς ἀναφορά, τόσο πρὸς τὴν οἰκεία Ἱερὰ Μητρόπολη Κισάμου καὶ Σελίνου, ὅσον καὶ πρὸς τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο. Τὸ ἔργο τοῦ Ἰδρύματος, μέσα ἀπὸ τὸν διάλογο, ἔχει καίριες συνέπειες γιὰ τὴν ἀποστολή, τὴ μαρτυρία καὶ τὴν ἱστορικὴ πορεία τῆς Ἐκκλησίας στὸν μεταβαλλόμενο κόσμον μας¹⁰.

⁸ «Ἡ πρόοδος αὕτη, πέραν τῶν συνεδρίων, ἐκφράζεται διὰ δύο νέων προσπαθειῶν. Πρόκειται περὶ τοῦ ἐτοιμαζομένου εἰς ιδιόκτητον χώρον Εὐρωμεσογειακοῦ Κέντρου Νεότητος, τὸ ὁποῖον ἐπεσκέφθην σήμερον καὶ τὸ ὁποῖον, ὡς Παράρτημα τῆς Ἀκαδημίας, θὰ διακονήσῃ τὴν νεότητα τῆς Ἑλλάδος καὶ θὰ διευκολύνῃ τὴν ἐπικοινωνίαν αὐτῆς μετὰ τῶν νέων τοῦ ὑπολοίπου εὐρωπαϊκοῦ χώρου. Ἡ δευτέρα προσπάθεια ἀφορᾷ εἰς τὴν ἰδρύσιν καὶ λειτουργίαν ἐδῶ, εἰς τὸν χώρον τῆς Ἀκαδημίας, εἰς θεμελιωθὲν καὶ οἰκοδομούμενον κτήριο, ἐπιστημονικοῦ κέντρου Οἰκολογίας, ἐν τῷ ὁποίῳ εἰς περαιτέρω ἀξιοποίησιν καὶ ὑλοποίησιν τῶν σχετικῶν πρωτοβουλιῶν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, θὰ μελετῶνται τὰ σχετικὰ προβλήματα ὑπὸ ἐιδικῶν ἐρευνητῶν τοῦ Πολυτεχνείου Κρήτης, ἀλλὰ καὶ αἱ δυνατότητες τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας εἰς τὴν ἐπίλυσιν αὐτῶν ὑπὸ ἐιδικῶν θεολόγων μελετητῶν». Ἀπόσπασμα ἀπὸ τὴν ἀντιφώνηση τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Α' κατὰ τὴν φύτευση ἐλιάς στὸν αὐλεῖο χώρο τοῦ Εὐρωμεσογειακοῦ Κέντρου Νεότητος στίς 20 Νοεμβρίου 1992.

⁹ Βλπ. τὰ Μηνύματα στοὺς Τόμους τῶν Πρακτικῶν τῶν οἰκολογικῶν δραστηριοτήτων τοῦ Ἰδρύματος “Ecological Theology and Environmental Ethics (ECOTHEE)”, ἐκδ. Ἰνστιτοῦτο Θεολογίας καὶ Οἰκολογίας – Ὁρθόδοξος Ἀκαδημία Κρήτης ἀπὸ τὸ 2010 μέχρι σήμερον.

¹⁰ Ὁ Καθηγητὴς Γρηγόριος Λαρεντζάκης σημειώνει τὰ ἑξῆς: «Ἡ Ὁρθόδοξος Ἀκαδημία εἶναι Ἰδρυμα ποὺ σέβεται τὴν Ὁρθόδοξο Παράδοση, ἐλπιδοφόρο γιὰ τίς νέες προκλήσεις καὶ εὐθύνες στὴν Ἐκκλησία μας, στὴν κοινωνία μας καὶ σὲ ὅλοκληρον τὸν Χριστιανικὸν κόσμον, ἀλλὰ καὶ Ἰδρυμα ὑπόπτο γιὰ τοὺς αὐτοαναδεικνυόμενους ἰσχυροὺς τοῦ μονολόγου καὶ τῶν διαταγῶν, στίς δύσκολες πολιτικὲς συγκυρίες τῆς Χώρας μας, καὶ γιὰ τοὺς “ζηλωτὲς μὴ κατ’ ἐπίγνωσιν” στοὺς κόλπους τῆς Ἐκκλησίας μας, ὅπως ἀναφέρει ὁ Ἅγιος Νεκτάριος τοὺς ἀποχαρακτηριζομένους “φρουροὺς τῶν πατρικῶν παραδόσεων”, οἱ ὁποῖοι μὲ τὴν ὑπεροψία τῆς εὐσεβείας θέλουν τὴν Ἐκκλησία μας ἀπλησίαστο φρούριον καὶ ἀπόρητο, χωρὶς παράθυρα

Ἡ Ὁρθόδοξος Ἀκαδημία Κρήτης διακονεῖ ἀπὸ τὸ 1968, γιὰ πενήντα καὶ πλέον συναπτά ἔτη, τῇ χριστιανικῇ οἰκουμένη καὶ συμβάλλει κατὰ δύναμη στὴν κοινὴ προσπάθεια γιὰ τὴν καταλλαγὴ μεταξὺ τῶν ἀγίων τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησιῶν, καὶ τὴν ἀντικατάσταση τῆς ἐνότητάς τους, τόσον ἀναγκαίας γιὰ τὴν ἀπὸ κοινοῦ πνευματικὴ καὶ κοινωνικὴ διακονία τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ ὁλόκληρης τῆς ἀνθρωπότητος¹¹.

Εἶναι ἓνας θεσμὸς ποὺ δοκιμάστηκε καὶ καταξιώθηκε μέσα ἀπὸ τὰ 2660 Συνέδρια (τέλος Ἰουλίου 2021), ἀλλὰ καὶ ἄλλες ποικίλες ἐκκλησιαστικές, ἐκπαιδευτικές, ἐπιστημονικὲς κ.ἄ. δραστηριότητες ποὺ ἔγιναν μέχρι σήμερα, καὶ δόθηκε μία μαρτυρία εἰρήνης, διαχριστιανικῆς καταλλαγῆς καὶ συνεργασίας, διαθρησκευτικοῦ διαλόγου καὶ ὑπερβάσεως προκαταλήψεων, παρεξηγήσεων καὶ ἀγνοίας. Ἀκόμη δόθηκε μία μαρτυρία μετοχῆς τῆς Ἐκκλησίας στὰ μεγάλα σύγχρονα κοινωνικὰ προβλήματα καὶ μερίμνησε γιὰ τὴν κοινωνικὴ, οἰκονομικὴ καὶ πολιτιστικὴ ἀνάπτυξη τοῦ τόπου, καθὼς καὶ γιὰ τὴν ἄνοδο τοῦ βιοτικοῦ ἐπιπέδου μὲ παράλληλη ἀνάπτυξη πραγματικῆς ζωῆς. Τὰ Συνέδρια, πέραν τῆς προαγωγῆς τῆς ἐπιστήμης, στὴν ὁποία ἀσφαλῶς συνέβαλαν, καὶ στὴν καλλιέργεια διαπροσωπικῶν σχέσεων, οἱ ὁποῖες προάγουν τὴν ἀμοιβαία κατανόηση καὶ ἐκτίμηση μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν λαῶν, βοηθοῦν τὸν ἀμοιβαῖο ἐμπλουτισμὸ μέσω τῆς ἀνταλλαγῆς σκέψεων, ἐμπειριῶν καὶ ὁραματισμῶν καὶ ἐπομένως, μὲ τὸν ἓνα ἢ τὸν ἄλλο τρόπο, συμβάλλουν καὶ στὴν ἐδραίωση τῆς εἰρήνης στὸν ἀνήσυχο κόσμον μας¹².

Γιὰ τὴν Ὁρθόδοξο Ἀκαδημία Κρήτης, ὡς ἐκκλησιαστικὸ Ἰδρυμα, σεμνύνεται ἡ Μητέρα Ἐκκλησία, ἔτσι καὶ αὐτὸ ἀπὸ τὴν πλευρὰ του καυχᾶται καὶ ἐνισχύεται ἔχοντας πνευματικὸ πατέρα καὶ προστάτη του τὸν ἐκάστοτε

καὶ φεγγίτες, κλειστὸ γκέττο, μακριὰ ἀπὸ τὸν σύγχρονο ἄνθρωπο καὶ τὴ συνεχῶς μεταβαλλόμενη κοινωνία», στὸ Ἡ Κρήτη τιμᾷ τὸν Ἀλέξανδρο Κ. Παπαδερό, Φιλολογικὸς Σύλλογος ὁ Χρυσόστομος, Χανιά 2011, σ. 39.

¹¹ Στὴν Προσφώνησή του ὁ Κισάμου καὶ Σελίνου Εἰρηναῖος, Πρόεδρος τῆς Ὁρθοδόξου Ἀκαδημίας Κρήτης, πρὸς τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην κ.κ. Βαρθολομαῖο Α΄, τὸν Νοέμβριο τοῦ 1992, εἶπε τὰ ἑξῆς: «Ἐτσι λοιπὸν ἡ Ὁρθόδοξος Ἀκαδημία Κρήτης δὲν εἶναι ἓνα κοινὸ ἐκπαιδευτικὸ Ἰδρυμα, οὔτε χῶρος συνηθισμένων συνεδρίων. Εἶναι ἓνα βῆμα, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ, ἰδιαίτερα ἡ Ὁρθοδοξία, μιλεῖ καὶ διαλέγεται μὲ τὸν κόσμον, πάντα μέσα στὸ φῶς τῆς ἑλληνορθόδοξης παράδοσης. Ἡ Ὁρθόδοξος Ἀκαδημία Κρήτης διαλέγεται ἰδιαίτερα μὲ τὸν ἑλληνικὸ ὀρθόδοξο λαὸ στὸν ἑλληνικὸ χῶρον, εὐρύτερα μὲ τὸν ἄνθρωπο τῆς οἰκουμενικῆς Ὁρθοδοξίας, ἀλλὰ καὶ τῆς οἰκουμενικῆς χριστιανοσύνης. Γι' αὐτὸ καὶ τελεῖ ὑπὸ τὴν πνευματικὴ προστασία τοῦ Οἰκουμενικοῦ μας Πατριαρχείου, διακονεῖ κατὰ καιροὺς τοὺς θεολογικοὺς καὶ οἰκουμενικοὺς Διαλόγους καὶ λαμπρύνεται ἡ ἴδια ἀπὸ τὴν ἀκτινοβολία τοῦ Οἰκουμενικοῦ μας Θρόνου, κατ' ἐξοχὴν φύλακα τῶν παραδόσεων τοῦ Γένους καὶ τῆς οἰκουμενικῆς Ὁρθοδοξίας».

¹² Ὁρθόδοξος Ἀκαδημία Κρήτης. Μητροπολίτης Εἰρηναῖος Γαλανάκης: *Μεταμορφώνοντας τὸν κόσμον. Λόγοι καὶ Διάλογοι*, ἐκδ. Αὐρίτας, Ἰούνιος 2021.

Οίκουμενικὸ Πατριάρχῃ. Ὁ Παναγιώτατος ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμή τῆς ἐνθρόνισής του ἐπέσῃμανε ὅτι πρέπει νὰ «ἐνισχύσωμεν καὶ ἀξιοποιήσωμεν καλλίτερον τὸ ἐν Θεσσαλονίκῃ Πατριαρχιαρχικὸν Ἰδρυμα Πατερικῶν Μελετῶν, τὸ ἐν Σαμπεζῷ Ὁρθόδοξον Κέντρον τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, τὴν ἐν Χαλκιδικῇ Ἱερὰν Μονὴν Ἀγίας Ἀνασταστασίας τῆς Φαρμακολυτρίας καὶ τὴν Ὁρθόδοξον Ἀκαδημίαν Κρήτης [...]»¹³. Ἐθεσε ἀμέσως τὸ Ἰδρυμα, μὲ τὴν ἐμπειρία του, στὴ διάθεση καὶ τὴ διακονία τῆς Ἐκκλησίας μὲ τὴ διοργάνωση τοπικῶν, πανελλαδικῶν καὶ ἄλλων συνεδρίων ἐκκλησιαστικοῦ περιεχομένου.

Ἡ Ὁρθόδοξος Ἀκαδημία Κρήτης ἀπὸ τὴν ἡμέρα ποὺ ἀνοίξε τις πύλες της, συνοδοιπορεῖ μετὰ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου στὸ μεγάλο ἀνοιγμα ποὺ ἔκανε πρὸς τις ἄλλες Χριστιανικὲς Ἐκκλησίες καὶ πρὸς τὸν κόσμον ὁ ἀοίδιμος Πατριάρχης Ἀθηναγόρας στὴν προσπάθειά του νὰ ἐγκαινιάσει, σύμφωνα μὲ τις ἀπαιτήσεις καὶ τις ὑπαγορεύσεις τῆς ἐποχῆς του, ἕναν διάλογο μὲ τις Ἐκκλησίες καὶ μὲ τὸν κοσμοδιάλογο, ὅχι μόνο τῆς Ἐκκλησίας του, τῆς Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως, ἀλλὰ καὶ ὁλοκλήρου τῆς Ὁρθοδοξίας, σὲ ἀρμονικὴ συνεργασία μὲ τοὺς Προκαθημένους τῶν κατὰ τόπους ἀδελφῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν¹⁴.

Σήμερα ἡ Ὁρθόδοξος Ἀκαδημία Κρήτης μὲ τὸν Νόμο 4610/2019 προήχθη σὲ Ἐρευνητικὸ Κέντρο. Ὅλα αὐτὰ τὰ πενήντα καὶ πλέον ἔτη λειτουργίας της ἔθεσε ὡς κύριο στόχο τῆς ἐργασίας της τὴ συμμετοχὴ της στὸν διάλογο καὶ ὡς διακονία πρὸς τὸν πλησίον μὲ τὴν ὑποστήριξη τῆς καταλλαγῆς ἀνάμεσα

¹³ Περιοδικὸ Ἐκκλησία, 17(1991)613. Πρβλ. «Ἐκλογή καὶ ἐνθρόνιση τοῦ ἀπὸ Χαλκηδόνος νέου Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Βαρθολομαίου τοῦ Α΄», Περιοδικὸ Ἐνημέρωσις, Δελτίον Οἰκουμενικῆς Ἐπικαιρότητας, Ζ-1991/11, σσ. 2-5. Ἡλία Οἰκονόμου, *Τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο ἐνῶπιον τῆς τρίτης χιλιετίας*, Ἀθήνα 1994, σ. 16 ἐξ. καὶ τὸ θεολογικὸ ἐπίμετρο τοῦ Ἐπισκόπου Διοκλείας Καλλίστου Ware, στὸ Περιοδικὸ *Συνάντηση*, Ἀθήνα 1994, σ. 312.

¹⁴ Κατὰ τὴν τελετὴν τῆς ἀνακηρύξεως του εἰς Ἑταῖρον τῆς Ὁρθοδόξου Ἀκαδημίας Κρήτης (10 Νοεμβρίου 1988) εἶχε ὑπογραμμίσει τότε ὅτι: «Τὸ ἔργο τῆς Ἀκαδημίας ἐντάσσεται μέσα στὰ πλαίσια τοῦ ἔργου καὶ τῆς δραστηριότητος τῆς Ὁρθοδοξίας γενικῶς καὶ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου εἰδικώτερα, ποὺ δὲν περιορίζεται στὰ καθαρῶς θρησκευτικὰ καὶ ἐκκλησιαστικὰ ἢ καὶ τὰ εὐρύτερα πνευματικὰ θέματα, ἀλλὰ βλέπει τὸν ἄνθρωπον ὡς ὁλοκληρωμένην ψυχοσωματικὴν ὄντοτητα καὶ τὸ ἔργο τῆς Ἐκκλησίας ὡς θεανδρικὸ καὶ ἐπομένως ὡς καλύπτον ὅλες τις πτυχὲς τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου στὴ γῆ καὶ στὸν οὐρανόν, ἀπὸ τὴ γῆ πρὸς τὸν οὐρανόν»¹. Καὶ εἶχε προσθέσει, ὅτι μὲ τὰ Συνέδρια τῆς Ἀκαδημίας δίδεται μία «μαρτυρία μετοχῆς τῆς Ἐκκλησίας στὰ μεγάλα σύγχρονα κοινωνικὰ προβλήματα καὶ εἰδικῆς μερίμνης της γιὰ τὴν κοινωνικὴ, οἰκονομικὴ καὶ πολιτιστικὴ ἀνάπτυξη τοῦ τόπου, μερίμνης γιὰ τὴν ἄνοδο τοῦ βιοτικοῦ ἐπιπέδου μὲ παράλληλη ἀνάπτυξη πραγματικῆς ποιότητος ζωῆς». Βλπ. Προσφωνήσις τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Φιλαδελφείας κ.κ. Βαρθολομαίου κατὰ τὴν τελετὴν τῆς ἀνακηρύξεως αὐτοῦ εἰς Ἑταῖρον τῆς Ὁρθοδόξου Ἀκαδημίας Κρήτης, στὸ Ἀλεξάνδρου Κ. Παπαδερῶ, *Ἡ πρώτη εἰκοσαετία καὶ ἡ ἀνακήρυξη τοῦ Φιλαδελφείας Βαρθολομαίου εἰς Ἑταῖρον τοῦ Ἰδρύματος*, ὅπ. παρ., σ. 31.

σὲ συγκρουόμενες καταστάσεις, πάνω σὲ θέματα ποὺ ἀπασχολοῦν τὴν κοινωνία μας γενικότερα. Ἡ συμμετοχὴ αὐτὴ πραγματοποιήθηκε ἄλλοτε μὲ γραπτὴ ἢ προφορικὴ παρέμβαση σὲ συζητήσεις προβληματισμοῦ, Σεμινάρια ἢ Συνέδρια, ἄλλοτε μὲ τὴ διοργάνωση ἐνημερωτικῶν συναντήσεων ἢ μὲ τὴν ἐπιμέλεια δημοσιευμάτων γύρω ἀπὸ ἐπικαίρα θέματα. Παρακολουθώντας τις κοινωνικὲς ἐξελίξεις, ἡ Ὁρθόδοξος Ἀκαδημία Κρήτης ἔλαβε ποικίλες πρωτοβουλίες νὰ προσκαλέσει διάσημους καὶ καταξιωμένους ἐπιστήμονες ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὸ ἐξωτερικόν, σημαντικὲς φωνὲς τῆς διανοήσεως, ποὺ συμμετέχουν ἐδῶ καὶ πολλὰ χρόνια στὸν κοινωνικὸ προβληματισμό, νὰ τοποθετηθοῦν, ὁ καθένας ἀπὸ τὴν πλευρὰ του, πάνω σὲ καυτὰ προβλήματα ποὺ ταλανίζουν τὴν κοινωνία, δημιουργώντας ἕναν τόπο συναντήσεως διαφόρων πολιτισμῶν, ιδεῶν καὶ ἀντιλήψεων.

Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸν ἀνέπτυξε ἕναν ὑπεύθυνο διάλογο πρὸς κάθε κατεύθυνση χωρὶς προκαταλήψεις καὶ διακρίσεις. Ἐναν διάλογο, βέβαια, ποὺ δὲν ἐξαντλεῖται στὴ διαλεκτικὴ ἀντιπαράθεση. Σέβεται τὸν ἀνθρώπινο λόγο καὶ προσπαθεῖ νὰ τὸν ἀντιπαρατάσσει στὸ ἐκάστοτε παράλογο τῶν καιρῶν. Γνωρίζει, ὅμως, ἡ Ὁρθόδοξος Ἀκαδημία Κρήτης τόσο τὰ ὅρια τοῦ ἀνθρώπινου λόγου, ὅσο καὶ τοὺς κινδύνους ποὺ διατρέχει, ὅταν αὐτονομεῖται ἀπὸ τὸν ἐνανθρωπίσαντα Λόγο τοῦ Θεοῦ, ποὺ εἶναι «*ἡ ὁδός, ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωή*»¹⁵.

Τὸ 2005, σὲ ἡλικία 94 ἐτῶν, ὁ Μητροπολίτης Εἰρηναῖος ὑποβάλλει τὴν παραίτησή του λόγω τοῦ προκεχωρημένου τῆς ἡλικίας του. Στὶς 23 Αὐγούστου 2005, ἡμέρα τῶν ὀνομαστηρίων του, ἀποχαιρετᾷ τὸν κληρὸ καὶ τὸν λαὸ τῆς ἀγαπημένης του Μητρόπολης καὶ μέσα σὲ συγκλονιστικὲς ἐκδηλώσεις ἀγάπης καὶ βαθυτάτου σεβασμοῦ τοῦ ποιμνίου του ἀποσύρεται γιὰ περισυλλογὴ καὶ μελέτη κοντὰ στὴ θαλπωρὴ τῶν οἰκείων του.

Τὴ δύσκολη αὐτὴ μεταβατικὴ περίοδο τὴν ἀναγνωρίζει καὶ ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Κισάμου καὶ Σελίνου Ἀμφιλόχιος, νῦν Πρόεδρος τοῦ Ἰδρύματος καὶ ἀποδέχεται ὅτι κληρονομεῖ «*[...] μία σοβαρὴ, πρότυπη καὶ δυναμικὴ ποιμαντορία τοῦ πνευματικοῦ μας πατέρα Γέροντος πρώην Μητροπολίτου Κισάμου καὶ Σελίνου Εἰρηναίου, ὁ ὁποῖος οἰκοδόμησε ψυχές, ἔκτισε ναοὺς, ἱδρυσε Ἰδρύματα, πρωτοστάτησε σὲ κινητοποιήσεις, ἡγήθηκε σὲ λαϊκὰ αἰτήματα, ἱδρυσε Ἐταιρεῖες, ἔγραψε, συζήτησε, κήρυξε, εὐλόγησε, προσευχήθηκε καὶ ἄφησε ζωντανὸ τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου καὶ ζεστὴ τὴ σχέση μας μὲ τὴν Ἐκκλησία Του. Καρποὶ ὠριμοὶ στὰ βαρυφορτωμένα κλαδιά, τὰ στάχυα μεστωμένα, ἡ γῆ ποτισμένη, οἱ ψυχὲς ἀναπαυμένες, ἡ σοδεῖα πλούσια ποὺ τὴν κρατῶ στὰ χέρια μου σὰν πολύτιμο μαργαριτάρι, ἀκριβὸ θησαυρό.*

¹⁵ Ἰωάν., 14:6.

Ὅλα αὐτὰ θὰ μοῦ εἶναι τὸ ζεστὸ καταφύγιο στὶς παγωμένες κι ὀλομόναχες χειμωνιάτικες νύχτες ποὺ θὰ ἔλθουν στὴν ποιμαντορικὴ μου διακονία [...]

¹⁶. Πρὸς τὴν ἴδια κατεύθυνση ὁμίλησε καὶ ὁ ἐκπρόσωπος τοῦ Παναγιωτάτου ὁ μακαριστὸς Μητροπολίτης Πέτρας καὶ Χερρονήσου κυρὸς Νεκτάριος.

Ἡ νέα περίοδος, ὑπῆρξε ταυτοχρόνως μεταβατικὴ καὶ γιὰ τὸ Ἱδρυμα. Στὶς 7 Αὐγούστου τοῦ 2006, κατὰ τὴ Συνεδρία τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τῆς Ὁρθοδόξου Ἀκαδημίας Κρήτης, ὁ μέχρι τότε Πρόεδρος αὐτῆς Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης πρώην Κισάμου καὶ Σελίνου Εἰρηναῖος ἀνακοινώνει στὰ μέλη τοῦ Συμβουλίου τὴν ἐπιθυμία του νὰ ἀποχωρήσει ἀπὸ τὴν Προεδρία τοῦ Ἰδρύματος, προκειμένου νὰ καταλάβει αὐτὴ τὴ θέση, αὐτοδικαίως, ὁ διάδοχός του καὶ νὰ ἀναλάβει τὶς εὐθύνες τῆς θέσεως αὐτῆς. Ὁ πολὺς Ἐπίσκοπος ἐπέμεινε στὴν ἀπόφασή του καὶ ὑπέγραψε τὸ ἔγγραφο τῆς παραιτήσεώς του ἐνώπιον τῶν μελῶν τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τῆς Ἀκαδημίας. Στὴ συνέχεια, ὁ παριστάμενος στὴ συνεδρία Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Κισάμου καὶ Σελίνου Ἀμφιλόχιος δηλώνει ὅτι ἀποδέχεται τὴ θέση τοῦ Προέδρου καὶ ἀναλαμβάνει τὰ συναφῆ καθήκοντα μὲ βαθὺτατο σεβασμὸ, αἰσθανόμενος εὐχαριστία πρὸς τὸν προκάτοχό του καὶ ἔχοντας συναίσθηση τῶν μεγάλων εὐθυνῶν τῆς νέας αὐτῆς θέσεως¹⁷.

Βλέποντας μακριὰ καὶ προφητικὰ θὰ λέγαμε, σημειώνει ὅτι «τὸ κάλεσμα τῆς Ὁρθοδόξου Ἀκαδημίας Κρήτης ἐξαπλώνεται εἰς τὰ πέρατα τῆς Οἰκουμένης, εἰς κάθε ἄνθρωπο καλῆς θελήσεως. Δὲν περιορίζεται μόνον εἰς τὰ στενὰ ὅρια τῆς Μητροπόλεώς μας ἢ τῆς μεγαλονήσου Κρήτης· δὲν ἀναφέρεται ἀποκλειστικὰ εἰς τὰ πρόσωπα τοῦ εὐαγοῦς Κλήρου, ἢ ἐνδυνάμωση καὶ ἐπιμόρφωση τοῦ ὁποίου ἀποτελεῖ ἀπὸ τοὺς πρωταρχικοὺς σκοποὺς της, προκειμένου νὰ δίδει αὐτὸς ζῶσαν καὶ ἀκεραίαν μαρτυρίαν τοῦ Εὐαγγελίου ἐν τῷ συγχρόνῳ κόσμῳ [...]

¹⁸.

Ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Βαρθολομαῖος γιὰ τὴν Ὁρθόδοξο Ἀκαδημία Κρήτης.

Ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος Α΄ ἐπισκέφθηκε τὴν Ὁρθόδοξο Ἀκαδημία Κρήτης σὲ ποικίλες συνεδριακὲς δράσεις καὶ ἐκδηλώ-

¹⁶ Ἐνθρονιστήριος Λόγος, Καστέλλι, 13 Νοεμβρίου 2005. Βλπ. περισσότερα στὸν ἀφιερωματικὸ Τόμο «Μητροπολίτης Κισάμου καὶ Σελίνου Ἀμφιλόχιος: 10 χρόνια Ἀρχιερατικῆς Διακονίας καὶ Προσφορᾶς (2005-2015)», Κίσαμος 2015, σ. 33.

¹⁷ Πρακτικὰ ρκδ' /07-8-2006 τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου. Πρβλ. *Διάλογοι Καταλλαγῆς*, 82(2006)887.

¹⁸ Ἑορτολόγιο-Ἡμερολόγιο 2018, Ἱερὰ Μητρόπολις Κισάμου καὶ Σελίνου, σ. 11. Πρβλ. καὶ τὴν Προσφώνηση τοῦ ἰδίου στὴν ἀνακήρυξη τῶν Προκαθημένων σὲ Ἐταίρους τοῦ Ἰδρύματος, στὸ Περιοδικὸ *Χριστὸς καὶ Κόσμος*, 53(2016)47-52.

σεις της και τόνισε πολλές φορές τη μεγάλη σπουδαιότητα και προσφορά του Ίδρύματος και ιδιαίτέρως τη μέγιστη συμβολή του στην πραγματοποίηση της Αγίας και Μεγάλης Συνόδου της Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας στis ἐγκαταστάσεις του (Ιούνιος 2016). Ἐνὸς κορυφαίου ἐκκλησιαστικοῦ γεγονότος ποὺ ἔθεσε τίς βάσεις γιὰ τὴν νέα πορεία τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας στὸ μέλλον.

Κατὰ τὸν Οἰκουμενικὸ Πατριάρχῃ ἡ λειτουργία τῆς Ἀκαδημίας «ἀποτελεῖ μίαν ἀκόμη ἀπόδειξιν διὰ τὸ πὼς ἡ πολιτεία τῶν Χριστιανῶν, ἡ κοινωνία τῶν πιστῶν, μὲ τὸν σπóρον τῆς πίστεως καὶ τὴν χάριν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, μεταμορφώνει τοὺς θεσμούς, τὴ ζωὴν, τοὺς ἀνθρώπους ἐνὸς τόπου, κράτους καὶ ὅλου τοῦ κόσμου. Ἡ Ἐκκλησία εἶναι ἡ μήτρα, ἡ ὁποία ἀναγεννᾷ τὸν ἄνθρωπον καὶ τὸν κόσμον, μέσα ἀπὸ τὴν εἰρηνικὴν καὶ μυστηριακὴν ζωὴν της, τὴν ἀδιάλειπτον λατρείαν καὶ τὰ παραδείγματα τῶν Ἁγίων της». Γιὰ αὐτό, σύμφωνα μὲ τὸν Παναγιώτατο, «ἡ Ὁρθόδοξος Ἀκαδημία Κρήτης ἀποδεικνύει ὅτι ἡ μέριμνα αὐτῆς δὲν περιορίζεται εἰς τὴν προσφορὰν ἀκαδημαϊκῶν γνώσεων, ἀλλὰ συμβάλλει ἐμπράκτως εἰς τὸ ἔργον καὶ τὴν ζωὴν τῆς Ἐκκλησίας μας καὶ εἰς τὴν ἐνότητα τῶν Ὁρθοδόξων, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ καὶ τὸ πολυτιμότερον ἀγαθὸν αὐτῆς»¹⁹.

Τὸ 2009 ὁ Παναγιώτατος ἐπιλέγει τὸ Ἰδρυμα ὡς τόπο διαμονῆς γιὰ τὸν ἴδιο καὶ τὴ συνοδεία του κατὰ τὴ διάρκεια τῆς ἐπίσκεψής του στὸ Νομὸ Χανίων ἀπὸ 6 ἕως 8 Ὀκτωβρίου 2009, ὅπου θὰ κηρύξει τὴν ἔναρξιν τῶν ἐργασιῶν τῆς Ὁλομέλειας τῆς Ἐπιτροπῆς «Πίστις καὶ Τάξις» τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου Ἐκκλησιῶν²⁰. Παράλληλα προεδρεύει τῆς πανηγυρικῆς συνεδρίας τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τοῦ Ἰδρύματος.

Γιὰ τὸν Παναγιώτατο τὸ ἔργο καὶ ἡ δυναμικὴ τῆς Ἀκαδημίας ἀφοροῦν ὁλόκληρῃ τὴν Κρήτη καὶ ἀποτελοῦν πολύτιμη παρακαταθήκη τοῦ σεπτοῦ πνευματικοῦ ἡμῶν Κέντρου. Γιὰ τὸν λόγο αὐτὸν στὸ ἐπίσημο Δεῖπνο θὰ σημειώσει τὰ ἑξῆς: «Ἡ Ὁρθόδοξος Ἀκαδημία εἶναι, ὅπως καὶ ἄλλοτε ἔχομεν τονίσει, τὸ καμάρι μας! Εἶναι ἡ πνευματικὴ βιτρίνα τῆς Κρήτης εἰς τὸν κόσμον τοῦ πνεύματος. ὄχι μόνον τὸν καθαρῶς ἐκκλησιαστικόν, ἀλλὰ καὶ τὸν εὐρύτερον[...]

στὴν ἐπίσημη ὑποδοχὴ του μάλιστα στὸ Διοικητικὸ Συμβούλιο τοῦ Ἰδρύ-

¹⁹ Χαιρετισμὸς τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Α', Προέδρου τῆς Αγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας πρὸς ὅλους τοὺς Μακαριωτάτους Προκαθημένους τῶν Ὁρθοδόξων Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν ἐπὶ τῇ Ἀνακηρύξει Αὐτῶν ὡς Ἑταίρων τῆς Ὁρθοδόξου Ἀκαδημίας Κρήτης, 24 Ἰουνίου 2016. Βλπ. *Ἐπετειακὸν Ἡμερολόγιον 2018*, σ. 51.

²⁰ Ἡ Ὁρθόδοξος Ἀκαδημία Κρήτης διαδραμάτισε σημαίνοντα ρόλο τόσο στὸ Παγκόσμιο Συμβούλιο Ἐκκλησιῶν (ΠΣΕ), ὅσο καὶ στὸ Συμβούλιο Εὐρωπαϊκῶν Ἐκκλησιῶν (ΚΕΚ).

²¹ Βλπ. *Διάλογοι Καταλλαγῆς*, Ἀναδρομικὸ Τεῦχος ἔτους 2009, σ. 13.

ματος, ὁ Παναγιώτατος μίλησε ἐκτὸς κειμένου καὶ ἀφοῦ εὐχαρίστησε τοὺς συμμετέχοντες γιὰ τὸ ὅτι ὑπάρχει ἡ Ἀκαδημία, ἔκανε ἰδιαίτερη μνεία γιὰ τὸ πρόσωπο τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτη πρῶν Κισάμου καὶ Σελίνου Εἰρηναίου καὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου Παπαδεροῦ, ἀναφέρθηκε στὸ Ἴδρυμα, τὸ ὁποῖο προσέφερε καὶ προσφέρει πολὺτιμες ὑπηρεσίες στὴν Κρήτη, στὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο, τὴν Ὁρθοδοξία, ἀλληλοσυμπληρώνοντας Θεολογία καὶ Ἐπιστήμη καὶ τόνισε: «Τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο ἐστήριξε τὴν Ὁρθόδοξο Ἀκαδημία, τὴν θεωρεῖ δική του, ὑπὸ τὴν προστασίαν του, περιβάλλοντάς την μὲ ἀγάπη καὶ ἐμπιστοσύνη καὶ ἐκφράζει τὴν εὐγνωμοσύνη του πρὸς τὴν Ἱερὰ Ἐπαρχιακὴ Σύνοδο τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης γιατί στηρίζει, καὶ πρέπει νὰ στηρίζει, τὴν Ὁρθόδοξο Ἀκαδημία Κρήτης, τὴν ἀλληλοπεριχώρηση καὶ συνεργασία»²². Ἐπίσης, ἐξέφρασε τὴν εὐγνωμοσύνη του πρὸς τὴν Ἱερὰ Μονὴ Γωνιάς γιὰ τὴν παραχώρηση τοῦ χώρου καὶ τὴ στήριξή της στὸ Ἴδρυμα καὶ εὐχαρίστησε τὸ Διοικητικὸ Συμβούλιο καὶ τοὺς ἐκπροσώπους τοῦ τόπου καὶ τῆς Μεγαλονήσου.

Ἡ Ἀγία καὶ Μεγάλη Σύνοδος τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας στὴν Ἀκαδημία.

Ἡ πιὸ σημαντικὴ στιγμή τοῦ Ἰδρύματος ὑπῆρξε ἡ πραγματοποίηση τῆς Ἀγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ σημαντικὸ κομμάτι τῆς νεώτερης ἱστορίας τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας, ἀλλὰ καὶ ἓνα ἀπὸ τὰ σημαντικότερα ἐπιτεύγματα τῆς τριακονταετοῦς ἤδη πατριαρχίας τοῦ Παναγιωτάτου Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Α΄. Ἄλλωστε, ἡ ἐμβάθυνση τῆς συνεργασίας μεταξὺ τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐπανενεργοποίηση τῆς ὀρθόδοξης συνοδικῆς συνείδησης ὑπῆρξε ἓνα ἀπὸ τὰ κύρια μελήματα τοῦ Παναγιωτάτου, ὁ ὁποῖος καθιέρωσε ἤδη ἀπὸ τὸ 1992 τὶς Ἱερές Συνάξεις τῶν Προκαθημένων μὲ στόχο τὸ συντονισμό τῆς ὀρθόδοξης μαρτυρίας στὸν σύγχρονο κόσμο, συνέχισε καὶ ἐμπλούτισε τὸ θεσμό τῶν Συνάξεων τῆς ἀνὰ τὴν οἰκουμένη Ἱεραρχίας τοῦ Θρόνου, ἐπέτυχε τὴν οὐσιαστικὴ διεύρυνση τῆς σύνθεσης τῆς Ἀγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου μὲ τὴ συμμετοχή, καὶ φυσικὰ ἔδωσε δυναμικὴ ὥθηση στὸ ὅλο προσυνοδικὸ ἔργο καὶ κατόρθωσε νὰ συγκαλέσει τὴν Ἀγία καὶ Μεγάλη Σύνοδο.

Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία, μέσα στὴ δισχιλιετὴ ἱστορικὴ πορεία της, δὲν γνωρίζει ἄλλο τρόπο γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση τῶν ἐσωτερικῶν καὶ ἐξωτερικῶν προκλήσεων, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴν ἐπίσημη διατύπωση τῆς ἐμπειρίας καὶ τῆς συνοδικῆς διδασκαλίας της. Ἡ Ἐγκύκλιος τῆς Ἀγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου ἀναφέρει, μεταξὺ ἄλλων, τὰ ἑξῆς: «Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ἐν τῇ ἐνότητι καὶ καθολικότητι αὐτῆς, εἶναι ἡ Ἐκκλησία τῶν Συνόδων, ἀπὸ τὴν Ἀποστολικὴν

²² Πρακτικὰ ρμᾶ ' /7-10-2009 Συνεδρίας τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου, σ. 341Α.

ἐν Ἱεροσολύμοις Σύνοδον (Πράξ. ιε', 5–29) ἕως τῆς σήμερον» (Εγκύκλιος, παρ. 3). Μέρος αὐτῆς τῆς πλούσιας συνοδικῆς παράδοσης ἀποτελεῖ πλέον ἡ Ἁγία καὶ Μεγάλη Σύνοδος τῆς Κρήτης, γιὰ τὴν προετοιμασία τῆς ὁποίας ἀπαιτήθηκαν ἀρκετὲς δεκαετίες, κοπιώδης ἐργασία, καθὼς καὶ ἀδιάκοπες διαβουλεύσεις μεταξὺ τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, προκειμένου νὰ ἐπιτευχθοῦν συγκλίσεις τόσο ὡς πρὸς τὰ θέματα τῆς ἡμερήσιας διάταξης ὅσο καὶ ὡς πρὸς τὸ περιεχόμενο τῶν τελικῶν κειμένων²³.

Κατὰ τὴ διάρκεια τῶν ἐργασιῶν τῆς Συνόδου πραγματοποιήθηκε μέσα σὲ λαμπρὸ κλίμα, ἡ τελετὴ ἀναγόρευσης τῶν Προκαθημένων τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν σὲ ἑταίρους τῆς Ὁρθοδόξου Ἀκαδημίας²⁴.

Ὁ ὑπογράφων τὴν ἐργασία αὐτὴ τονίζει πὼς «οἱ βασικὲς ἀρχὲς τῆς ἀποστολῆς τῆς Ἀκαδημίας ἐκφράζονται πλήρως μέσα στὸ σημαντικό καὶ λίαν ἐπικαιρο κείμενο ποὺ ἐγκρίθηκε τὶς ἡμέρες αὐτές, μὲ τίτλο “Ἡ ἀποστολὴ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐν τῷ συγχρόνῳ κόσμῳ”. Κι αὐτὸ ἐπιτυγχάνεται μὲ τὸν διάλογο, διότι ἡ ἄρνηση τοῦ διαλέγεσθαι, ἀποτελεῖ ἐμπόδιο καὶ ἀπειλὴ γιὰ τὴ μαρτυρία τῆς Ἐκκλησίας σήμερα. Τὸ σημαντικό αὐτὸ ἔργο τῆς Ὁρθοδόξου Ἀκαδημίας Κρήτης πέρα ἀπὸ τὴν ἄριστη συνεργασία μὲ τὰ μέλη τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου, ἐπικουρεῖται καὶ ἀπὸ τὸ θεσμὸ τῶν ἑταίρων, σύμφωνα μὲ τὸ ἄρθρο 12 τοῦ Ὁργανισμοῦ διοικήσεως, διαχειρίσεως καὶ λειτουργίας τοῦ Ἰδρύματος». Ἐπίσης, τονίζει ὅτι «ἡ ἐκδήλωση, ἐνταγμένη στὰ πλαίσια τῆς Ἀγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ὀφείλεται πρωτίστως στὴν ἀγάπη τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου καὶ τῶν λοιπῶν σεπτῶν Προκαθημένων, οἱ περισσότεροι ἐκ τῶν παρευρισκομένων, γνωρίζουν προσωπικὰ καὶ τιμοῦν τὴν Ἀκαδημία» [...] «σὲ ὅλα τὰ Συνέδρια ποὺ διοργανώνονται στὴν Ὁρθόδοξο Ἀκαδημία Κρήτης ἐπικεντρο προβληματισμοῦ εἶναι ὁ ἄνθρωπος, ἡ ἱερότητα τοῦ ἀνθρωπίνου προσώπου του, ἡ ἀξία του καὶ ἡ ἀξιοπρέπεία του, ἀλλὰ καὶ τὸ γεγονὸς πὼς ἡ ἀνθρώπινη ὑπόσταση στὸ σύνολό της δὲν πρέπει νὰ ὑποτιμᾶται καὶ νὰ εὐτελίζεται πρὸς ὄφελος ποικίλων συμφερόντων»²⁵.

²³ Βλπ. περισσότερα στὴν ὁμιλία μας στὴ Διακοινοβουλευτικὴ Συνέλευση τῆς Ὁρθοδοξίας, μὲ τίτλο: «Τὰ κείμενα τῆς Ἀγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου: Ὁδοδείκτες γιὰ τὸ μέλλον τοῦ κόσμου» (Κρήτη 2021).

²⁴ Κατὰ τὴ διάρκεια τῶν ἐργασιῶν τῆς Ἀγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου τῆς Ὁρθοδοξίας, 24-6-2016, ἀνακηρύχθηκαν ἑταῖροι οἱ: Μακαριώτατος Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας Θεόδωρος, Μακαριώτατος Πατριάρχης Ἱεροσολύμων Θεόφιλος, Μακαριώτατος Πατριάρχης Ρουμανίας Δανιήλ, Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Κύπρου Χρυσόστομος, Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος Ἱερώνυμος, Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Βαρσοβίας καὶ πάσης Πολωνίας Σάββας, Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Πρέσσοβ καὶ πάσης Τσεχίας καὶ Σλοβακίας Ραστισλάβ.

²⁵ Ἡμερολόγιο Ἀγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, Περιοδικὸ Διάλογοι Καταλλαγῆς, Ἑκτακτὸ Τεύχος, Ἰούνιος 2016, σ. 13.

Ἀκολουθεῖ ἡ ἀνάγνωση τῶν Πρακτικῶν καὶ ἡ ἀπόφαση ἀνακήρυξης τῶν Προκαθημένων σὲ Ἐταίρους τῆς Ἀκαδημίας. Ἀκολουθῶς, ὁ Παναγιώτατος Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος Α΄, ὡς ὁ πνευματικὸς προστάτης τοῦ Ἰδρύματος, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν Ἐταῖρος, ἀποδίδει τὸ χρυσὸ ἔμβλημα τοῦ Ἰδρύματος σὲ κάθε Προκαθημένο.

Στὴν ἐμβριθὴ ὁμιλία του ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος Α΄, τονίζει πὼς ἡ Ὁρθόδοξος Ἀκαδημία Κρήτης εἶναι *«Ἰδρυμα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου παγκοσμίου κύρους καὶ ἐμβέλειας καὶ διὰ τὸν λόγο αὐτὸ ἐπιλέγει διὰ νὰ πραγματοποιηθεῖ στοὺς χώρους τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλῃ Σύνοδος τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας»*. Στὴ συνέχεια, εὐχαριστεῖ τὸν Πρόεδρο τοῦ Ἰδρύματος, Σεβασμιώτατο Κισάμου καὶ Σελίνου Ἀμφιλόχιο, τὸν Γενικὸ Διευθυντὴ τῆς, Δρα Κωνσταντῖνο Β. Ζορμπᾶ, γιὰ τὴν ἀκαταπόνητη φροντίδα προετοιμασίας τοῦ Ἰδρύματος, ὥστε νὰ ὑποδεχθεῖ καὶ νὰ φιλοξενήσει τὸ κορυφαῖο ἱστορικὸ γεγονὸς τῆς Ὁρθοδοξίας, τὴν Ἁγία καὶ Μεγάλῃ Σύνοδο τῆς Ὁρθοδοξίας.

Πιὸ ἀναλυτικά, ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης τονίζει πὼς *«μετὰ ἰδιαιτέρας χαρᾶς καὶ συγκινήσεως χαιρετίζομεν τὴν ἀπόφαση τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τῆς Ὁρθοδόξου Ἀκαδημίας Κρήτης νὰ ἀποδώσει εἰς ἕκαστο πρὸς ἡμῶν τιμητικὴ διάκριση τοῦ ἐταίρου αὐτῆς, διότι πρόκειται περὶ μιᾶς διακρίσεως ἢ ὁποῖα ἀποδίδεται ἐκάστου ἀδελφοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἡγέτη, ὑπὸ ἐνὸς Ἰδρύματος ταχθέντος εἰς τὴ διακονία τοῦ διαλόγου καὶ τῆς χριστιανικῆς καταλλαγῆς»*. Στὴ συνέχεια, ὁ ἴδιος συγχαίρει τοὺς τιμώμενους Προκαθημένους, καθὼς ἡ ἀναγόρευσὴ τους σὲ Ἐταίρους τῆς Ἀκαδημίας ἀποτελεῖ *«ἐνδειξη ἀναγνωρίσεως τῆς πολυτίμου προσφορᾶς ἐκάστου ἀδελφοῦ Προκαθημένου εἰς τὴν Ἐκκλησίαν του, ἀλλὰ καὶ στὸν διάλογο πρὸς καταλλαγὴν καὶ συμφιλίωσιν μετὰ τῶν Χριστιανῶν καὶ τῶν ἀνθρώπων ὅλου τοῦ κόσμου. Εἰς ἐποχὴν ἐξάρσεως τοῦ θρησκευτικοῦ φανατισμοῦ καὶ τῆς δεδηλωμένης εἰς ψευδὴ θρησκευτικὴ βάση τρομοκρατίας, χωρὶς βέβαια ὑποχώρηση ἀπὸ τὰς ὀρθοδόξους θέσεις μας»*.

Κατὰ τὴν ἐξέλιξη τοῦ λόγου του, ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης, κάνει ἐκτενὴ ἀναφορὰ στὸν σημαίνοντα ρόλο καὶ τὴ μεγάλη προσφορὰ τῆς Ὁρθοδόξου Ἀκαδημίας Κρήτης καθὼς, ἡ ἴδια *«λειτουργεῖ ὑπὸ τὴν πνευματικὴν προστασία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ τὴν ἄμεσον ἐπίβλεψιν τῆς ὑμετέρας ἀγαπητῆς ἱερότητος, Ἀδελφὲ Ἁγιε Κισάμου καὶ Σελίνου, ὡς ᾧ ὁ διαλόγος καὶ συμπνευματισμὸς μετὰ τῶν Ὁρθοδόξων, γιὰ τὴν κατὰ τὸ ἐφικτὸ διαμόρφωση ἐνιαίας θέσεως ἐπὶ τῶν συγχρόνων προβλημάτων τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ κόσμου. Μέχρι σήμερα ἡ Ἀκαδημία ἔχει δώσει πολλὰ δείγματα τοιοῦτου διαλόγου. Ἐπίσης, ἔχει δώσει ἀξιόλογα δείγματα προβολῆς τῶν ὀρθοδόξων θέσεων πρὸς τοὺς ἑτεροδόξους καὶ ἑτεροχρίστους ἀδελφούς μας,*

κατὰ τὴ διάρκεια διαλόγου μετ' αὐτῶν, μεταξὺ τῆς πίστεως, τῆς Ἐπιστήμης καὶ τοῦ Πολιτισμοῦ. Ἡ ἵδρυση αὐτῆς, ἄλλωστε, εἰς τὸ ἐξαιρέτου κάλλους φυσικὸν τοῦτο περιβάλλον, τὸ ὁποῖον διέθεσεν ἡ παρακειμένην ἱστορικὴν Ἱερὰν Πατριαρχικὴν καὶ Σταυροπηγιακὴν Μονὴς Παναγίας Ὁδηγητρίας Γωνιάς, εἶναι συννυφασμένη μετ' τὸ πνεῦμα τούτου τοῦ διαλόγου καὶ τῆς καταλλαγῆς, καθὼς ἡ ἀνέγερση τῶν πρώτων ἐγκαταστάσεων τῆς Ἀκαδημίας ἐπραγματοποιήθη μετ' τὴν οἰκονομικὴ βοήθεια τῆς ἀρμοδίας ὑπηρεσίας τῆς Εὐαγγελικῆς Ἐκκλησίας τῆς Γερμανίας, ὡς σημεῖον μετανοίας καὶ συμφιλίωσης εἰς τόπον ἐντόνως συνδεδεμένον μετ' τὴ Μάχῃ τῆς Κρήτης τὸ 1945, μίαν ἡρωικὴν μάχην διὰ τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν ἀνθρωπίνην ἀξιοπρεπείαν, μετ' βαρείας καὶ αἱματηρὰς θυσίας γιὰ τὸν εὐσεβῆ Ὁρθόδοξον Κρητικὸν λαόν».

Σύμφωνα μετ' τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχη, «ἡ λειτουργία τῆς Ἀκαδημίας εἰς τὴν Μεγαλόνησον Κρήτην, ὅπως τὴν ὁραματίστηκε ὁ ἀείμνηστος Μητροπολίτης κυρὸς Εἰρηναῖος Γαλανάκης μετ' τὸν στενὸν συνεργάτην του, ἐντιμολογιώτατον καὶ φίλτατον Ἀλέξανδρον Παπαδερόν, ἀποτελεῖ μία ἀκόμα ἀπόδειξις γιὰ τὸ πὼς ἡ πολιτεία τῶν Χριστιανῶν, ἡ κοινωνία τῶν πιστῶν, μετ' τὸν σπόρον τῆς πίστεως καὶ τῇ χάριτι τοῦ Ἁγίου Πνεύματος μεταμορφώνει τοὺς θεσμούς, τὴ ζωὴ, τοὺς ἀνθρώπους ἐνὸς τόπου, ἐνὸς κράτους καὶ ὅλου τοῦ κόσμου». Κι αὐτὸ διότι «ἡ Ἐκκλησία δίδει τὴν μήτραν ἢ ὁποῖα ἀναγεννᾷ τὸν ἄνθρωπον καὶ τὸν κόσμον, μέσα ἀπὸ τὴν εἰρηνικὴν καὶ μυστηριακὴν ζωὴν της, τὴν ἀδιάλειπτον λατρείαν καὶ τὰ παραδείγματα τῶν ἁγίων της. Διάφορος θὰ ἦτο ἡ κατάστασις εἰς τὸν κόσμον μας, ἐὰν τὰ ἔθνη ἐνεπτέροντο ἀπὸ τὰ χριστιανικὰ ἰδεώδη τῆς ἀνοχῆς πρὸς ἐταίρους, τῆς ταπεινώσεως καὶ τῆς ἀλληλοκατανοήσεως καὶ τῆς συνεργασίας, τῆς ἀγάπης πρὸς κάθε ἄνθρωπον, ἀνεξαρτήτου φύλου, γένους καὶ γλώσσης καὶ θρησκείας. Διάφορος θὰ ἦτο ἡ κατάστασις ἐὰν ὁ κόσμος εὐθυγράμμιζε τὴν ζωὴν του πρὸς τὸ μοναδικὸν κανόνα ἀληθινῆς ζωῆς, τὸ Εὐαγγέλιον. Τότε ἀσφαλῶς θὰ ἦτο δυνατὸ νὰ κατευθύνει πρὸς μερικὰς λύσεις τὰ μεγάλα δυσεπίλυτα προβλήματα τοῦ πλανῆτου μας, τὰ ὁποῖα πολλάκις ἔχουν συζητηθεῖ καὶ εἰς τοὺς χώρους τῆς Ἀκαδημίας ταύτης, ὅπως τὸ φλέγον πρόβλημα τοῦ περιβάλλοντος, γιὰ τὸ ὁποῖο ἀσφαλῶς ἅπαντες ἡμεῖς οἱ Προκαθήμενοι τῶν Ἀγιωτάτων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, ἰδιαίτεράν ἐπιδεικνύομεν εὐαισθησίαν».

Τέλος, ὁ ἴδιος τονίζει πὼς «ἡ Ἐκκλησία δίδει ζωὴν εἰς τὸν κόσμον, προσανατολισμὸν εἰς τὸν Πολιτισμὸν καὶ εἰς τὴν Ἱστορίαν, ἐπιδρᾷ στοὺς ἀνθρώπους, τοὺς ἐναγκαλίζεται, τοὺς ἐνώνει, τοὺς χριστοποιεῖ καὶ τοὺς θεώνει. Μετ' τὰς γενικὰς αὐτὰς σκέψεις συγκαίρωμεν ἐκάστῳ τιμωμένῳ ἀδελφῷ ἐκ μέρους τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ προσωπικῶς, ὡς ἀνθρώπου καὶ πνευματικοῦ ἡγέτη συμβαλόντι εἰς τὸν διάλογον καὶ εἰς τὴν διαφύλαξιν τῆς ἐνότῃς τῆς Ὁρθοδόξου ἡμῶν Ἐκκλησίας καὶ εὐχαριστοῦμεν τῷ ἐντίμῳ

Διοικητικῶ Συμβουλίῳ τῆς Ὁρθοδόξου Ἀκαδημίας Κρήτης, διότι ἐξαρχῆς ἐναγκαλίσθη μὲ θέρμη καὶ ἀγάπη τὸ γεγονὸς τῆς Ἀγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου καὶ κατενόησεν τὴ σημασία αὐτῆς διὰ τὴν ἐνότητα τῶν Ὁρθοδόξων καὶ τὴν ἐνίσχυσιν τῆς φωνῆς τῆς Ὁρθοδοξίας εἰς τὸν σύγχρονον κόσμον. Σημειοῦμεν δὲ ἰδιαίτερος, ὅτι διὰ τῆς ἀποφάσεως ταύτης, ἀλλὰ καὶ τῆς συνολικῆς πολυτίμου συμβολῆς εἰς τὴν διοργάνωσιν τῆς Συνόδου ἡμῶν, ἡ Ὁρθόδοξος Ἀκαδημία Κρήτης, ἀποδεικνύει ὅτι ἡ μέριμνα αὐτῆς δὲν περιορίζεται εἰς τὴν προσφορὰν ἀκαδημαϊκῶν γνώσεων, ἀλλὰ συμβάλλει ἐμπράκτως στὸ κέντρον τῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας μας καὶ εἰς τὴν ἐνότητα τῶν Ὁρθοδόξων, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ καὶ τὸ πολυτιμότερον ἀγαθὸν αὐτῆς»²⁶.

Κλείνοντας τὴν ἐνότητα αὐτὴ νὰ σημειώσουμε τὴν ἐπιθυμία -μᾶλλον τὴν Παρακαταθήκη²⁷ ποὺ ἄφησε ὁ ἴδιος ὁ Παναγιώτατος γιὰ τὴ μελέτη τῶν κειμένων τῆς Ἀγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας²⁸.

²⁶ Ἡμερολόγιο Ἀγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, Περιοδικὸ Διάλογοι Καταλλαγῆς, Ἑκτακτὸ Τεύχος, Ἰούνιος 2016, σ. 15.

²⁷ Στὸ Πατριαρχικὸ Μήνυμα γιὰ τὴν ἐπέτειο τῶν πέντε ἐτῶν ἀπὸ τὴ διεξαγωγή τῆς Ἀγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας στὴν Ὁρθόδοξο Ἀκαδημία Κρήτης ὑπενθυμίζει τὰ ἑξῆς: «Ὡς ἀναφέρομεν εἰς τὴν ὁμιλίαν ἡμῶν κατὰ τὴν Θεϊαν Λειτουργίαν ἐν τῷ Ἱερῷ Ναῷ Ἀγίου Παύλου Χανίων, τὴν 26^{ην} Ἰουνίου 2016, τελευταίαν ἡμέραν τῆς Συνόδου, “αἱ συνοδικαὶ ἀποφάσεις πρέπει νὰ ἐνταχθοῦν εἰς τὴν ζωὴν τῶν κατὰ τόπους Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, νὰ κοινοποιηθοῦν εἰς τὰς Ἑνορίας, τὰς Ἱερὰς Ἀρχιεπισκοπὰς καὶ Μητροπόλεις, εἰς τὰς Ἱερὰς Μονὰς, νὰ συζητηθοῦν εἰς τὰς Θεολογικὰς Σχολὰς, νὰ εἰσαχθοῦν εἰς τὴν κατὰ τὴν κατὰ τὴν νεότητος, νὰ καρποφορήσουν εἰς τὴν ποιμαντικὴν διακονίαν καὶ εἰς τὰς ἐν τῷ κόσμῳ δράσεις τῆς Ἐκκλησίας”. Ἐπίσης, ἐπαναλαμβάνει καὶ στὸ εὐχαριστήριον Μήνυμά του: «Εἰς ἀπάντησιν, ευχαριστοῦμεν ὑμῖν ἐπὶ τῇ ἐνημερώσει καὶ τοῖς ὑποβληθεῖσιν, συγχάρομεν ὑμῖν, τοῖς μέλεσι τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τῆς Ἀκαδημίας καὶ τοῖς λοιποῖς αὐτόθι ὑμετέροις συνεργοῖς ἐν Κυρίῳ, διὰ τὴν διοργάνωσιν τῆς διημερίδος ταύτης καί, προτρέποντες ὑμᾶς ὅπως μετὰ τοῦ αὐτοῦ ζήλου συνεχίσῃτε τὴν ἀγαθὴν προβολὴν τῆς σπουδαίας ταύτης Συνόδου τῶν κάτω χρόνων, ἐπικαλούμεθα ἐφ’ ὑμᾶς τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ καὶ τὸ ἄπειρον Αὐτοῦ ἔλεος».

²⁸ Στὴν Ὁρθόδοξο Ἀκαδημία Κρήτης πραγματοποιήθηκαν οἱ ἑξῆς συνεδριακὲς δραστηριότητες γιὰ τὴν Πανορθόδοξο Σύνοδο: 16 Μαΐου 2017 ἐκδήλωση, μὲ θέμα: «Θεολογικὴ προσέγγιση τῶν κειμένων τῆς Ἀγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας», Διάλογοι Καταλλαγῆς 9(2017)12. 10 Ἰουνίου 2020 Διαδικτυακὴ Ἡμερίδα μὲ θέμα: «Μελετώντας τὰ κείμενα τῆς Ἀγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου: Προβληματισμοὶ γιὰ τὴν κοινωνικὴ κρίση καὶ τὴν πανδημία τοῦ Covid-19», μὲ ἀφορμὴ τὴ συμπλήρωση τεσσάρων ἐτῶν ἀπὸ τὴ διεξαγωγή τῆς Ἀγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου καὶ μὲ ἔμφαση στὴ συμβολὴ τῆς διδασκαλίας τῆς στὴν ἀντιμετώπιση τῆς πανδημίας τοῦ Κορωνοϊοῦ, Διάλογοι Καταλλαγῆς, 21(2020)9 καὶ 25-25 Ἰουνίου 2021 Διαδικτυακὸ Ἐπιστημονικὸ Διήμερο, μὲ θέμα: «Ἀκούοντας τὸν λόγον τῆς Ἀγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας σήμερον», ἀφιερωμένο στὴ συμπλήρωση πέντε ἐτῶν ἀπὸ τὴ διεξαγωγή τῆς Ἀγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, Διάλογοι Καταλλαγῆς 23(2021)13-15.

Τρίτη Σύναξη τῶν Ἑταίρων τῆς Ὁρθοδόξου Ἀκαδημίας Κρήτης.

Ὁ θεσμός τῶν Ἑταίρων, ὅπως ὀρίζεται ἀπὸ τὸν Κανονισμό Λειτουργίας τῆς Ἀκαδημίας καὶ σύμφωνα μὲ τὸ ἄρθρο 12, εἶναι «*ὄργανο ἀνωτάτης πνευματικῆς κηδεμονίας τοῦ Ἰδρύματος*» καὶ ἀποτελεῖται ἀπὸ διακεκριμένες προσωπικότητες τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν Γραμμάτων.

Ἡ Τρίτη Σύναξη²⁹ τῶν Ἑταίρων τῆς Ὁρθοδόξου Ἀκαδημίας Κρήτης πραγματοποιήθηκε μὲ τὴν παρουσία τῶν μελῶν τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου της. Σύμφωνα μὲ τὸ Καταστατικό τῆς Ἀκαδημίας, τῆς Σύναξης προήδρευσε ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος Α΄, ἐνῶ ὁ Μητροπολίτης Κισάμου καὶ Σελίνου κ. Ἀμφιλόχιος, Πρόεδρος τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου, ἀναφέρθηκε στὰ πενήντα χρόνια ζωῆς καὶ δράσης τῆς Ἀκαδημίας, ἐνὸς τόπου διαλόγου, ὅπου συζητοῦνται θέματα ποὺ ἀφοροῦν τὰ προβλήματα τῆς Κοινωνίας.

Ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης τόνισε τὴ σημασία τῆς Ἀκαδημίας γιὰ τὴν Ὁρθοδοξία, ἀλλὰ καὶ γιὰ ὁλόκληρο τὸν κόσμο, ἐπισημαίνοντας τὴν ἀνάγκη ὑπαρξῆς παρόμοιων Ἀκαδημιῶν, ποὺ προωθοῦν μέσα ἀπὸ τὸν διάλογο τὸ μήνυμα τῆς Ὁρθοδοξίας στὸν σύγχρονο κόσμο. Κατὰ τὴ σύντομη παρέμβασή του τονίζει ὅτι: «*Τὸ ἔργον τῆς Ὁρθοδόξου Ἀκαδημίας Κρήτης μέχρι σήμερον, ἐπὶ πεντηκονταετίαν ὄλην, ὑπῆρξεν ἐντυπωσιακόν. Σήμερον θὰ συζητήσωμεν, μεταξύ ἄλλων, καὶ διὰ τὸ μέλλον τῆς Ἀκαδημίας. Προσωπικῶς θεωροῦμεν ὅτι ἐγγύησιν διὰ τὴν μελλοντικὴν πορείαν τῆς Ἀκαδημίας ἀποτελεῖ ἡ πιστότης εἰς τὰς ἰδρυτικὰς ἀρχάς, αἱ ὁποῖαι ἐμπεριέχονται εἰς τὸ Διάταγμα Συστάσεως τοῦ Ἰδρύματος. Αὐτὸ ἐνδείκνυται διὰ τὴν διαφύλαξιν τῆς ταυτότητος τῆς Ἀκαδημίας, καὶ ὡς ἀναγνώρισις τῆς λαμπρᾶς πορείας αὐτῆς μέχρι σήμερον. Ἡ Ἀκαδημία ὑπολογίσθη ὑπὸ τοῦ πανδῶρου Θεοῦ νὰ στεγάσῃ εἰς τοὺς χώρους της τὰς ἐργασίας τῆς Ἀγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου. Ὅποιον ἱστορικὸν προνόμιον, ὁποῖα θεία εὐδοκία!*».

Στὴ συζήτηση ποὺ ἀκολούθησε ἔγιναν ἐνδιαφέρουσες προτάσεις τόσο σὲ θέματα νεολαίας, ὅσο καὶ Νέων Τεχνολογιῶν καὶ τοῦ διαλόγου μεταξὺ Ἐπιστήμης καὶ Θρησκείας. Ἡ Σύναξη ἔκανε, ὁμόφωνα, ἀποδεκτὴ τὴν πρόταση τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Περγάμου Γέροντα Ἰωάννη γιὰ τὴ δημιουργία Κέντρου Βιοηθικῆς τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου στὴν Ἀκαδημία, τὸ ὁποῖο θὰ μελετᾷ θέματα, ποὺ ἀφοροῦν τὴν ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος τῆς ζωῆς, ἐνῶ ὁ Καθηγητὴς Γεώργιος Μπαμπινιώτης πρότεινε μία νέα συνεργασία μὲ

²⁹ Νὰ ὑπενθυμίσουμε ὅτι ἡ πρώτη Σύναξη πραγματοποιήθηκε στίς 10 Μαΐου 1986 [βλπ. *Διάλογοι Καταλλαγῆς*, 2(1986)10] καὶ ἡ δευτέρα στίς 10 Νοεμβρίου 1988 [βλπ. *Διάλογοι Καταλλαγῆς*, 12(1988)98], μὲ τὴ συμπλήρωση τῆς πρώτης 20ετοῦς λειτουργίας τοῦ Ἰδρύματος.

τὸ Ἴδρυμα σὲ ἐπίπεδο σχολείων –συμπεριλαμβανομένου καὶ αὐτοῦ τῆς Ἰμβρου– μὲ τὴ Φιλεκπαιδευτικὴ Ἑταιρεία / Ἀρσάκεια-Τοσίτσεια Σχολεῖα.

Μὲ τὴν ὁλοκλήρωση τῶν ἐργασιῶν τῆς Σύναξης, ὑπεγράφη Μνημόνιο διμεροῦς συνεργασίας μεταξὺ τοῦ Ἰδρύματος Τεχνολογίας καὶ Ἑρευνας (Ι.Τ.Ε.) καὶ τοῦ Μουσείου Φυσικῆς Ἱστορίας (Μ.Φ.Ι.Κ.) τοῦ Πανεπιστημίου Κρήτης καὶ ἐδόθη στοὺς ἑταίρους ὁ ἐπετειακὸς ἐπιστημονικὸς Τόμος, ὁ ὁποῖος ἐκδόθηκε ἀπὸ τὸ Ἴδρυμα μὲ ἀφορμὴ τὰ πενήντα χρόνια λειτουργίας της, μὲ τὴν εὐγενικὴ χορηγία τῆς Ἱερᾶς Μεγίστης Μονῆς Βατοπαιδίου, στὸν ὁποῖο, σαράντα συγγραφεῖς ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὸ ἐξωτερικόν, ἀναλύουν τὴ σημασία τοῦ διαλόγου μέσα ἀπὸ διαφορετικὲς ὀπτικὲς³⁰.

³⁰ Βλπ. *Διάλογοι Καταλλαγῆς*, 14(2018)15. Ὁλοκληρώνοντας τὶς ἐργασίες τῆς Τρίτης Σύναξης τῶν ἑταίρων ἀποφασίστηκαν ὁμόφωνα τὰ ἑξῆς: «Τὰ μέλη τῆς Συνάξεως θεωροῦν ὅτι, ἡ Ὁρθόδοξος Ἀκαδημία Κρήτης, ἡ ὁποία τελεῖ ὑπὸ τὴν πνευματικὴν καθοδήγησιν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, καθ' ὅλην τὴν περίοδον τῆς πεντηκονταετοῦς λειτουργίας της, ὑπῆρξε τόπος συναντήσεως, διαλόγου, διακονίας, καταλλαγῆς καὶ προήγαγεν εὐρέως καὶ ἀποτελεσματικῶς, ὅσον οὐδὲν ἄλλον συναφὲς Ἴδρυμα εἰς τὴν Ἑλλάδα, τὸν διάλογον τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας μὲ τὴν κοινωνίαν καὶ τὸν κόσμον. Ὡς ἀπολογισμὸς, ἐπίσης, ὑπὸ τοῦ παντεπόπτου Θεοῦ, ὅπως φιλοξενήσῃ τὴν Ἁγίαν καὶ Μεγάλην Σύνοδον τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, συμβάλλοντας τὰ μέγιστα εἰς τὴν ἐπιτυχίαν καὶ εἰς τὴν εὐρυθμον διεξαγωγὴν τῶν ἐργασιῶν αὐτῆς.

Τὰ μέλη τῆς Συνάξεως θεωροῦν ὅτι, ἐπιβάλλεται, ἡ διὰ παντὸς δυνατοῦ τρόπου στήριξις καὶ προαγωγή τῆς ΟΑΚ πρὸς ἀπρόσκοπτον συνέχισιν τοῦ ἔργου καὶ ἐκπλήρωσιν τῶν σκοπῶν αὐτῆς. Ἔργον ἱερὸν καὶ μαρτυρία τῆς Ὁρθοδοξίας γιὰ τὴν προώθησιν τῆς εἰρήνης, τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς καταλλαγῆς, ἐν τῷ συγχρόνῳ κόσμῳ, ἀλλὰ πρωτίτως στηρίζοντας τὴ νεότητά τῆς Κρήτης, τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Εὐρώπης μέσα ἀπὸ τὰ ἐκπαιδευτικὰ Προγράμματα τῆς Ἀκαδημίας. Ἐγινε ἀποδεκτὴ ἡ πρότασις διὰ μίαν νέαν συνεργασίαν τῆς ΟΑΚ σὲ ἐπίπεδο Σχολείων –συμπεριλαμβανομένου καὶ αὐτοῦ τῆς Ἰμβρου– μὲ τὴ Φιλεκπαιδευτικὴ Ἑταιρεία/ Ἀρσάκεια-Τοσίτσεια Σχολεῖα.

Προτείνεται δέ, ὅπως συνεχισθῇ ἡ ἐνημέρωσις, κληρικῶν καὶ λαϊκῶν, ἐπὶ τῶν κειμένων καὶ ἀποφάσεων τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου. Δέον ὅπως ἐντοπισθῶσιν, διὰ καταλλήλων συνεδριακῶν ἐκδηλώσεων, αἱ ἐπικείμεναι ἐπιπτώσεις τῆς τετάρτης βιομηχανικῆς ἐπαναστάσεως καὶ τῆς ψηφιακῆς ἐποχῆς, ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, τῶν λοιπῶν Ἀγιωτάτων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, καθὼς καὶ τῶν διαφορῶν Διεθνῶν καὶ Διαχριστιανικῶν Ὁργανισμῶν, ὡς καὶ Ἀκαδημιῶν.

Ἐπίσης, κατὰ τὴ σύγκλησιν, ἐπεσημάνθη ἡ ἀνάγκη συστάσεως εἰδικοῦ Προγράμματος μὲ ἀντικείμενον τὴν ἐκβάθυνσιν σὲ θέματα βιοηθικῆς, ὥστε νὰ ὑπάρξῃ ἕνας συντονισμένος διάλογος ἀνάμεσα στὴν Ἐπιστήμην καὶ Θεολογίαν, ἀλλὰ καὶ νὰ διερευνηθοῦν τὰ προβλήματα ποὺ ἀφοροῦν τὴν ἀρχὴν καὶ τὸ τέλος τῆς ζωῆς.

Τέλος δέ, παροτρύνομεν καὶ στηρίζομεν κάθε πρωτοπόρον καὶ θαρραλέαν πρωτοβουλίαν, ἡ ὁποία θὰ συμβάλῃ εἰς τὸν σεβασμὸν τοῦ ἀνθρωπίνου προσώπου, τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος καὶ τῆς τοπικῆς κοινωνίας πρὸς προαγωγὴν τοῦ ἔργου τῆς Ἐκκλησίας, τῆς διακονίας τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν ἀξιών τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, πρὸς δόξαν Θεοῦ. [...]» (Ἀπόσπασμα ἀπὸ τὰ Πρακτικὰ τῆς Σύναξης).

Τὸ ἀπόγευμα τῆς ἴδιας ἡμέρας, μὲ τὴν ὑψηλὴ παρουσίᾳ τοῦ Πρώτου τῆς Ὁρθοδοξίας, τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Α΄ καὶ τοῦ Πρώτου Πολίτη τῆς Α.Ε. τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας κ. Προκοπίου Παυλοπούλου, πραγματοποιήθηκε ἡ πανηγυρικὴ ἐπετειακὴ τελετὴ τῶν πενήντα ἐτῶν λειτουργίας τοῦ Ἰδρύματος. Πρὶν ἀπὸ τὴν ἑναρξὴ τῆς τελετῆς πραγματοποιήθηκε ἡ Ἀκολουθία τοῦ Ἀγιασμοῦ, ἐπὶ τῇ ἀναμνήσει τῶν ἐγκαινίων τῆς Ἀκαδημίας, προεξάρχοντος τοῦ Παναγιωτάτου Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου καὶ τὴν παρουσίᾳ ὅλων τῶν Ἱεραρχῶν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κρήτης, ἐκπροσώπων τῶν ἐκκλησιαστικῶν, πολιτειακῶν, πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν Ἀρχῶν.

Κατὰ τὴν ἑναρξὴ τῆς ἐκδήλωσης ὁ ὑπογράφων, ὡς Γενικὸς Διευθυντής, ἐπεσήμανε ὅτι «ὁ ἄνθρωπος κάθε ἐποχῆς, καὶ ὅλως ἰδιαίτερος τῆς ἰδικῆς μας, διψᾷ, ἀλλὰ πίνει ἀπὸ τὸ πικρὸν ὕδωρ. Καὶ τὸ πικρὸν ὕδωρ ἔχει πολλὰ ὀνόματα: πόλεμος, φτώχεια, πείνα, ἀδικία, τρομοκρατία, ἐθνικισμός, δημαγωγία κ.ἄ. Ζοῦμε βασανιστικὰ τὴν αἰωνόβια ἁμαρτία: τὸ νὰ φθίνει ἡ ἀνθρώπινη ζωὴ καὶ νὰ κοστολογοῦνται ἀπίστευτα φθηνὰ οἱ ζωῆς εἰκόνες τοῦ Θεοῦ στὶς παγκόσμιες οἰκονομίες καὶ πολιτικὲς ἀγορές. Ἐνδυναμούμενη, ὅμως, ἀπὸ τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ καὶ στηριζόμενη πανορθοδόξως, ἡ Ἀκαδημία, ἐπὶ πενήντα συναπτὰ ἔτη, διακονεῖ τῇ χριστιανικῇ οἰκουμένῃ καὶ συμβάλλει κατὰ δύναμη σὲ μία ἀδιάλειπτη καὶ ἄοκνη προσπάθεια νὰ μετατρέψει τὸ πικρὸν ὕδωρ σὲ ὕδωρ ζωῆς, σὲ ζωντανὸ ὕδωρ, γιὰ νὰ ζήσει ὁ κόσμος!»³¹.

Οἱ Χαιρετισμοὶ ποὺ ἀκολούθησαν ἐπικεντρώθηκαν στὸν ρόλο ποὺ διαδραματίζει ἡ Ὁρθοδοξία καὶ ἡ Ἀκαδημία στὶς ἡμέρες μας, ἀλλὰ καὶ στὶς νέες προκλήσεις ποὺ ἐκείνη καλεῖται νὰ ἀντιμετωπίσει, ἔχοντας ὡς κληρονομία τὴν πνευματικότητα καὶ τὶς πανανθρώπινες καὶ διαχρονικὲς ἀξίες ποὺ ἐκείνη πρεσβεύει. Ἀξίες, ποὺ ἔχουν τὴ δύναμη νὰ ὀδηγήσουν στὴν ἀναθεώρηση ἀναχρονιστικῶν πρακτικῶν καὶ στὴ βίωση μίας νέας ἐκκλησιαστικῆς καὶ κοινωνικῆς πραγματικότητας.

Ὁ Παναγιώτατος στὴν ὁμιλία του προχώρησε σὲ κάλεσμα ἐνότητας, ἐπισημαίνοντας πὺς αὐτὸς ἀκριβῶς εἶναι ὁ ρόλος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, τὸν ὁποῖο καλεῖται νὰ διαδραματίσει μέσα στὸ πλαίσιο συγκεκριμένων προκλήσεων ποὺ ἀντιμετωπίζει ἡ Ἐκκλησία. Ὅπως ὁ ἴδιος τόνισε, τὴν προηγούμενη χιλιετία, αὐτὸ ποὺ ἀπασχόλησε τὴν Ἐκκλησία ἦταν οἱ αἵρέσεις, ἐνῶ τὴ χιλιετία ποὺ διανύουμε τὴν ἀπασχολοῦν τὰ «δικαιοδοσιακὰ καθεστῶτα» καὶ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο θὰ πρέπει νὰ προωθεῖ τὴν εὐταξία, καθὼς, ἐὰν ἀποποιηθεῖ τὶς εὐθύνες του, οἱ τοπικὲς Ἐκκλησίες θὰ πορεύονται ὡς «πρόβατα μὲ τὴν ὑπεροψία τῆς ἐξουσίας». Ὅπως ἀνέφερε χα-

³¹ 2.500 Συνέδρια, Περιοδικὸ Διάλογοι Καταλλαγῆς, Ἐπετειακὸ Τεῦχος, 15(2018)9-10.

ρακτηριστικά ὁ Παναγιώτατος: «Ἡ Ὁρθοδοξία δὲν πρέπει νὰ γίνηι “σκορποχώρι”, ἀλλὰ ἔκφραση τῆς ἐνότητος τοῦ Σώματος τοῦ Χριστοῦ». Σὲ ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν Ὁρθόδοξο Ἀκαδημία Κρήτης, σημείωσε ἐπισταμένως, ὅτι τὸ «καθ’ ἑαυτὸ τὸ πεντηκονταετὲς πολύτιμον καὶ πολυσχιδὲς ἔργον τῆς Ὁρθόδοξου Ἀκαδημίας Κρήτης ἀποτελεῖ ἀδιάψευστον μάρτυρα τῆς ἀνυπολόγιστου πνευματικῆς, ἐκκλησιαστικῆς, κοινωνικῆς, θεολογικῆς, ἐπιστημονικῆς καὶ ἀνθρωπιστικῆς προσφορᾶς τούτου τοῦ εὐαγοῦς Ἰδρύματος εἰς τε τὸν κόσμον καὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν. Ταῦτα πάντα εἰργάσατο ἡ δεξιὰ τοῦ Ὑψίστου, διὰ μέσου πολλῶν ἀξίων προσώπων καὶ διὰ σημείων καὶ γεγονότων, ἅτινα καταγράφονται εἰς τὰς χρυσὰς σελίδας τῆς πεντηκονταετηρίδος αὐτῆς. Εἶναι βέβαιον ὅτι ἡ σημερινή ἐκδήλωσις ἐπὶ τῇ εὐλογητῇ ἐπετειῷ ταύτῃ δὲν ἀποτελεῖ μόνον τὸ τέλος μίας λαμπρᾶς καὶ ἀγλαοκάρπου περιόδου ἀλλὰ, ἐν ταυτῷ καὶ κυρίως, τὴν ἀρχὴν μίας νέας τοιαύτης, πλήρους ὁραματισμῶν καὶ κατὰ Θεὸν σχεδιῶν διὰ τὸ μέλλον [...]»³².

Συμπερασματικά.

Ἡ Ὁρθόδοξος Ἀκαδημία Κρήτης -ὅπως ἔχει ἀναφέρει πολλαπλῶς καὶ ποικιλοτρόπως ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος Α' ἀποτελεῖ τὸ «καμάρι τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου»³³- λειτουργεῖ ὡς πνευματικὸ κέντρο πανορθόδοξης ἀνανέωσης, οἰκουμενικῆς κατανόησης, κοινωνικῆς συνοχῆς καὶ πολιτιστικῆς ἀνάπτυξης ὁλόκληρης τῆς Μεγαλονήσου. Ἡ πορεία του συνδέεται ἄμεσα μὲ τὴν πορεία τῆς Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία εἶναι συνεχῆς, γεμάτη ἐκπλήξεις, *in statu viae*³⁴, καὶ ἄρα μέσα στὴν ἱστορία ἔχουμε μόνο πρόγευση τῆς ἐσχατολογικῆς τελείωσης. Ἡ συνειδητοποίηση αὐτῆ σημαίνει ὅτι ὅπως ἡ Θεολογία, ἔτσι καὶ ἡ Ἀκαδημία, ὀφείλει νὰ προβαίνει σὲ αὐτοέλεγκο καὶ αὐτοκριτική, γιὰ νὰ ξαναγίνει ἡ κριτικὴ της συνείδηση, ἡ προφητικὴ της μαρτυρία, ζωντανὴ συνδιαλλαγή της μὲ τὸν περιβάλλοντα κόσμον.

Αὐτὴ τὴν ἀλήθεια ἐβίωσε ἀπὸ τὴν ἀρχὴ καὶ σταθερὰ μέχρι σήμερα ἡ Ὁρθοδοξία, ἡ ὁποία στάθηκε μὲ σεβασμό, στοργὴ καὶ ἐμπιστοσύνη

³² Βλπ. ὁλόκληρη τὴν ὁμιλία στὸ Περιοδικὸ *Διάλογοι Καταλλαγῆς*, Ἐπετειακὸ Τεῦχος, 15(2018)25-31.

³³ «Ἡ Ὁρθόδοξος Ἀκαδημία Κρήτης εἶναι, ὅπως καὶ ἄλλοτε ἔχομεν τονίσει, τὸ καμάρι μας! Εἶναι ἡ πνευματικὴ βιτρίνα τῆς Κρήτης εἰς τὸν κόσμον τοῦ πνεύματος, ὃχι μόνον τὸν καθαρῶς ἐκκλησιαστικόν, ἀλλὰ καὶ τὸν εὐρύτερον. Τὸ Κολυμβάρι ἢ Κίσσας, τὰ Χανιά, ἔχουν γίνεи περιάκουστα μέχρι τὰς ἐσχατίας τῆς ὑδρογείου, ἐξ αἰτίας κυρίως τῆς Ὁρθόδοξου Ἀκαδημίας Κρήτης [...]». Βλπ. Ἀπόσπασμα ὁμιλίας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Α', 7 Ὀκτωβρίου 2009.

³⁴ Βλπ. Ἀθανασίου Παπαθανασίου (1998). *Ἀνεσιότητα καὶ Παραπεμπτικότητα. Κριτικὲς Προσεγγίσεις στὰ Θεολογικὰ Δρώμενα*, ἐκδ. Ἀρμός, Ἀθήνα. Πρβλ. Περιοδικὸ *Σύναξη*, 68(1998).

μπροστά σὲ αὐτὴ τὴν ἀνθρώπινη «σάρκα», ποὺ λέγεται γλῶσσα, ἥθος, πολιτισμός, ταυτότητα τῶν λαῶν. Ὅσο ὑφίσταται ὁ κόσμος ἡ Ἀκαδημία θὰ πορεύεται κι αὐτὴ πρὸς τὰ ἔσχατα³⁵. Ἀλλὰ τί εἶναι αὐτὸ ποὺ κάνει τὴν πορεία τῆς οὐσιαστικῆ καὶ ἀσφαλῆ; Ὁ διάλογος! Ἡ ἀναγκαιότητα καὶ τὸ καθήκον τοῦ διαλόγου, τὸ διαλογικὸ ἥθος τῆς Ὁρθοδοξίας, ἀπορρέει ὄχι τόσο ἀπὸ τὴ θεολογικὴ τῆς αὐτοσυνειδησία, ὅσο ἀπὸ τὴν αὐτοσυνειδησία ἢ ὁποία γνωρίζει, πὼς ἡ πίστη μας στὸν Τριαδικὸ Θεό, εἶναι ἡ πίστη ὄχι σὲ μία μονάδα κλεισμένη στὸν ἑαυτὸ τῆς, ἀλλὰ σὲ μία κοινωνία αἰώνιας ἀγάπης, ἐλευθερίας καὶ ἀλληλοπεριχώρησης³⁶.

Ἡ Ἐκκλησία πάντοτε ἐν Ἀγίῳ Πνεύματι, στήριξε τὸ διαλογικὸ ἔργο τῆς σωτηρίας τοῦ Χριστοῦ ἐντὸς τῆς Ἱστορίας. Ὁφείλει ἡ Ἐκκλησία νὰ διαλέγεται μὲ τὸν κόσμον ὁλόκληρο. Καὶ τοῦτο, διότι ὁ διάλογος ἀποτελεῖ τὴν πιὸ χαρακτηριστικὴ ἔκφραση τοῦ ἀγαπητικοῦ ἥθους, τὴν ἴδια τὴ μαρτυρία τοῦ πνεύματος τῆς χριστιανικῆς ἀγάπης καὶ καταλλαγῆς, ἐνῶ ἀπαραίτητη προϋπόθεσή του εἶναι ἡ μετάνοια, καθὼς βοηθᾷ στὴ γνωριμία καὶ στὴ συνάντηση μὲ τὸν «ἄλλο», στὴν ὑπέρβαση τῆς ἄγνοιας, τῆς καχυποψίας καὶ τῆς μνησικακίας, στὴν ἄρση τῶν παρεξηγήσεων, στὴν ἀπὸ κοινοῦ συζήτηση τῶν νέων προκλήσεων. Ὁ «ἄλλος» νοεῖται ὡς ὅλον, ὡς συμπαρὼν τῆς εὐχαριστιακῆς σύναξης καὶ μέτοχος τοῦ κοινοῦ ποτηρίου ἢ ἀκόμη καὶ ὡς προσδοκώμενος μέτοχος.

Οἱ παραπάνω, θεμελιώδους σημασίας, θεολογικὲς προϋποθέσεις, δὲν ἀποτελοῦν ἀπλῶς θεωρητικὲς διατυπώσεις ἢ λεκτικὲς ἀκροβασίες, ἀλλὰ ἔχουν καίριες συνέπειες γιὰ τὴν ἀποστολή, τὴ μαρτυρία καὶ τὴν ἱστορικὴ πορεία τῆς Ἐκκλησίας στὸ μεταβαλλόμενο κόσμο μας, ὅπως σημειώνει πάντοτε ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης³⁷. Καὶ ὡς ἐκ τούτου καὶ τῆς ἴδιας τῆς Ἀκαδημίας.

Γίνεται νομίζουμε κατανοητὸ ἀπὸ τὰ παραπάνω, πὼς ὁ σοβαρὸς θεολογικὸς διάλογος μὲ τὸν σύγχρονο κόσμο, ἢ σάρκωση τοῦ Εὐαγγελίου στίς

³⁵ Τὴν ἐσχατολογικὴ αὐτὴ διάσταση βρίσκουμε σὲ ὅλα τὰ κείμενα τοῦ μακαριστοῦ Κισάμου καὶ Σελίνου κυροῦ Εἰρηναίου Γαλανάκη. Βλπ. Ὁρθόδοξος Ἀκαδημία Κρήτης, *Μητροπολίτης Εἰρηναῖος Γαλανάκης: Μεταμορφώνοντας τὸν κόσμο. Λόγοι καὶ Διάλογοι*, ἐκδ. Ἀκρίτας, Ἀθήνα 2021.

³⁶ Βλπ. σχετικὰ Γεωργίου Μαντζαρίδη, *Κοινωνιολογία τοῦ Χριστιανισμοῦ*, ἐκδ. Κυριακίδης, Θεσσαλονίκη 1995, σσ. 202-203.

³⁷ Andrea Riccardi, *Ἀθναγόρας – Clément: Ἐνας Πατριάρχης καὶ ἓνας Καθηγητὴς μετὰ τὸν ἐθνικισμὸν καὶ τῆς παγκοσμιοποίησης*, ἐκδ. Ἀποστολικὴ Διακονία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, Ἀθήνα 2020. Πρβλ. Olivier Clément, *Ἡ ἀλήθεια ἐλευθερώσει ὑμᾶς: Συνομιλῶντας μὲ τὸν Οἰκουμενικὸ Πατριάρχη Βαρθολομαῖο Α΄*, μτφ. Καίτης Χιωτέλλη, ἐκδ. Ἀκρίτας, Ἀθήνα 1997.

σημερινές πολιτισμικές και κοινωνικές συνθήκες, ή αναγγελία του λόγου του Θεού στους ανθρώπους του σήμερα και με τον τρόπο του σήμερα και όχι με τον όριστικά πια ξεπερασμένο τρόπο του παρελθόντος, αποτελεί επιτακτική ανάγκη. Αυτό ακριβώς είναι το διαλογικό και διακονικό ήθος, τὸ ἔργο και τὸ καθήκον τοῦ διαλόγου με τὸν σύγχρονο κόσμο και ἐκφράζεται ὡς ἐξῆς ἀπὸ τὸν Οἰκουμενικὸ Πατριάρχη: «*Ἡ Ὁρθοδοξία δὲν φοβεῖται τὸν διάλογον, ἀλλὰ τὸν καλλιεργεῖ. Διαλεγόμεθα με σύνεσιν και ἀποφασιστικότητα διὰ τὸ καλὸν τοῦ ἀνθρώπου και τὴν διάσωσιν τοῦ κόσμου του, διὰ τὴν εἰρήνην τῶν θρησκειῶν και τῶν πολιτισμῶν, διερευνῶμεν τὰς δυνατότητας συνεργασίας διὰ τὸ κοινὸν ἡμῶν παρὸν και τὸ μέλλον, διὰ τὴν οἰκοδόμησιν τῆς κοινωνίας τῆς ἀλληλεγγύης. Ὁ διάλογος ὁδηγεῖ εἰς τὴν ἄρσιν τῶν προκαταλήψεων και τῆς δυσπιστίας, προωθεῖ τὴν ἀλληλογνωριμία και τὴν ἀλληλοεκτίμησιν και οἰκοδομεῖ τὸν σεβασμὸν πρὸς τὸ διαφορετικόν. Εἶναι οὐτοπικὸν νὰ πιστεύωμεν ὅτι ἡ ἀλληλεγγύη και ἡ κοινωνικὴ συνοχή ἡμποροῦν νὰ ἐπιτευχθοῦν διὰ μέσον τῆς παγκοσμιοποιήσεως, τῆς ἀνόδου τοῦ βιοτικοῦ ἐπιπέδου και τῆς διαδικτυακῆς ἐπικοινωνίας. Σημαντικὸς παράγων τῆς παγκοσμίου εἰρήνης εἶναι αἱ θρησκεῖαι, αἱ ὁποῖαι ὀφείλουν νὰ λειτουργοῦν ὡς δυνάμεις καταλλαγῆς και συμφιλιώσεως. Ἡ ἀξιοπιστία τῶν θρησκειῶν κρίνεται σήμερον εἰς μέγαν βαθμὸν ἀπὸ τὴν συμβολὴν των εἰς τὸν ἀγῶνα διὰ τὴν εἰρήνην»³⁸.*

Μὲ ἀφορμὴ τὴν πανδημία τοῦ Κορωνοϊοῦ, ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Βαρθολομαῖος Α΄, ἀφουγκραζόμενος τὴν καρδιά τοῦ προβλήματος με σύνεσιν, πίστη και ἐλπίδα δίδει τὴν πιὸ βαθιὰ θεολογικὴ και φιλάνθρωπη ἀπάντησιν: «*Δὲν κινδυνεύει ἡ πίστις μας, κινδυνεύουν οἱ πιστοί, δὲν κινδυνεύει ὁ Χριστός, κινδυνεύουν οἱ χριστιανοί, δὲν κινδυνεύει ὁ Θεάνθρωπος, κινδυνεύουν οἱ ἄνθρωποι!*». Λόγια ἀρχοντικά, θεολογικά, καθαρὰ, εἰλικρινῆ, πειστικά.

Κι ἐνῶ τὰ ἐκκλησιαστικὰ προβλήματα αὐξάνονται, ἡ ἀρχοντικὴ σιωπὴ τοῦ Πατριάρχῃ ἔρχεται μέσα ἀπὸ τὴν ἀπλότητά της νὰ «*βάλει τὰ πράγματα στὴ θέση τους*». Μὲ τὴν ἐπιστολή του, πρὸς τοὺς Προκαθημένους τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν (1ῆς Ἰουνίου 2020), ἔρχεται ὡς ἀπάντησιν στὴν ἀμφισβήτηση και ὡς κατανόηση τῆς ψυχρὸς συνθέσεως τοῦ πιστοῦ: «*Ἡ συγκατάβασις τῆς Ἐκκλησίας φθάνει μέχρι Σταυροῦ, ἀρνεῖται, ὅμως, τὴν κατάβασιν ἐξ αὐτοῦ, ἐξ ὑπακοῆς πρὸς τὰς ἀρχὰς και τὰς ἐξουσίας τοῦ κόσμου τούτου, ὅταν ἀμφισβητῆται τὸ Μυστήριον τῶν μυστηρίων τῆς ζωῆς της, ἡ Θεία Εὐχαριστία [...]*». Καὶ ἐνώπιον τῶν διαμορφούμενων συνθηκῶν ζητᾶ, ὡς ὁ καλὸς ποιμὴν, ἡ ποιμαίνουσα Ἐκκλησία νὰ ἀκούσῃ «*τὸν ἀδελφικὸν Ὑμῶν λογισμὸν*

³⁸ Περιοδικὸ Νέα Εὐθύνη, 15(2013)3.

καὶ τὰς σκέψεις, ὥστε, ἀπὸ κοινοῦ νὰ πορευθῶμεν εἰς τὴν ποιμαντικὴν ἀντιμετώπισιν τῶν ἀμφισβητήσεων τοῦ καθιερωμένου τρόπου μεταδόσεως τῆς *Θείας Κοινωνίας*».

Ὁ Παναγιώτατος ὁμίλησε, πρὶν καὶ μετὰ τὸν ἐγκλεισμό, λόγῳ τῆς πανδημίας καὶ ἐνήργησε μὲ τὴν ὑψιστὴ ὑπευθυνότητα ποὺ χαρακτηρίζουν ἕναν λογικὸ καὶ πνευματικὸ Πατέρα, χωρὶς περισπασμοὺς καὶ διπλωματικοὺς ἐλιγμούς, ἀλλὰ μὲ ἀγάπη καὶ πειθῶ, ποὺ ξεπερνᾷ κάθε ἔνοχη σιωπὴ, μέσα ἀπὸ τὴ λιτότητα καὶ τὴ σοφία τοῦ λόγου του.

Ὁ Πατριάρχης μας εἶναι ἕνας μοναδικὸς καὶ ἰδιαίτερα εὐλογημένος ἄνθρωπος. Διδάσκει δίχως νὰ παριστάνει τὸν δάσκαλο. Ὁλη τοῦ ἡ ζωὴ ἀποτελεῖ ἕνα μάθημα γιὰ ὅλους ἐμᾶς. Καὶ ὅπως μᾶς ὑπενθυμίζει ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος -ὁ λόγος τοῦ ὁποίου πρὸς τὸν Ἅγιο Μελέτιο Ἀντιοχείας στὸ σημεῖο αὐτὸ ταιριάζει ἀπόλυτα: «Οὐ γὰρ διδάσκων μόνον, οὐδὲ φθεγγόμενος, ἀλλὰ καὶ ὁρώμενος ἀπλῶς, ἱκανὸς ἐστὶ ἅπασαν ἀρετῆς διδασκαλίαν εἰς τὴν τῶν ὁρώντων ψυχὴν εἰσαγαγεῖν»³⁹.

Ἀγαπᾷ τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Κρήτης, τὴν ὁποία θεωρεῖ ὡς «*ναυαρχίδα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου μέσα στὴ Μεσόγειο*». Σὲ αὐτὴν καὶ στοὺς Κρητὲς τῆς Μεγαλονήσου ἐμπιστεύθηκε καὶ ἀνέθεσε τὴ διεξαγωγὴ τοῦ σημαντικότερου γεγονότος στὴν ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία καὶ ὄχι μόνο. Τὴν πραγματοποίησεν τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας. Καὶ ὁ ἴδιος δὲν τὸ λησμονεῖ: «*Καὶ ἂν πάντοτε τὴν ἀγαπούσαμε τὴν Κρήτη, τὰ τελευταῖα χρόνια τὴν ἀγαποῦμε ἀκόμη περισσότερο, διότι, ὅπως γνωρίζετε, τὸ 2016 ἐφιλοξένησε τὴν Ἁγία καὶ Μεγάλῃ Σύνοδο τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία συνήλθε στὴν Ὁρθόδοξο Ἀκαδημία τῆς Κρήτης, στὸ Κολυμπάρι στὰ Χανιά, καὶ εἶναι ἡ Ἁγία καὶ Μεγάλῃ Σύνοδος ἕνα μεῖζον ἐκκλησιαστικὸ γεγονός τῶν νεότερων χρόνων. Εὐγνωμονοῦμε τὴν Κρήτη καὶ γι' αὐτό, διότι ἐφιλοξένησε στὸ φιλόξενο ἔδαφός της αὐτὸ τὸ κοσμοϊστορικὸ ἐκκλησιαστικὸ γεγονός*»⁴⁰.

Ἡ Ὁρθόδοξος Ἀκαδημία Κρήτης συνεχίζει καὶ θὰ συνεχίζει καὶ στὸ μέλλον τὴ βασικὴ αὐτὴ ἀποστολὴ της, τὴ διακονία τοῦ λόγου καὶ κατ' ἐπέκταση τοῦ ἀνθρώπου καὶ δὲν θὰ πάψει νὰ δημιουργεῖ εὐκαιρίες καὶ κίνητρα, ὥστε οἱ ἄνθρωποι νὰ ἀρθρώνουν τὸν δικό τους λόγο, ὅσοι εἶναι ἢ ὑποχρεώνονται νὰ παραμένουν χωρὶς φωνή. Αὐτὸ ἰσχύει καὶ γιὰ ἐκείνους, ἢ φωνὴ τῶν ὁποίων δὲν εἶναι πάντοτε εὐάρεστη σὲ ὅσους πιστεύουν ὅτι μποροῦν

³⁹ Ὁμιλία ἐγκωμιαστικὴ εἰς τὸν ἐν ἁγίοις πατέρα ἡμῶν Μελέτιον, Ἀρχιεπίσκοπον Ἀντιοχείας, PG, 50:516A.

⁴⁰ Λόγος πρὸς προσκυνητὲς τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Α' γιὰ τὴν μαρτυρία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου σήμερα (Κωνσταντινούπολις, 17 Νοεμβρίου 2019).

Ἡ Α.Θ.Π. ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος, μετὰ τοῦ Γεν. Διευθυντοῦ τῆς Ὁρθοδόξου Ακαδημίας Κρήτης, ἐντιμολ. κ. Κωνσταντίνου Ζορμπᾶ, Κολυμβάριον 2016

ἀπὸ μόνοι τους νὰ ὀρίζουν, ποιὸς μπορεῖ νὰ ὀμιλεῖ καὶ ποιὸς ὀφείλει νὰ σιωπᾷ. Ἀλλὰ καὶ γιὰ ὅσους ὑπαγορεύουν μόνοι καὶ αὐθαίρετα τὴν πορεία τῶν λαῶν τους καὶ τοῦ κόσμου.

Τὸ Ἰδρυμα πιστεύει σταθερὰ στὸν διάλογο, τὸν ὁποῖο καὶ ἀσκεῖ μὲ πλήρη σεβασμὸ στὴν ἑτερότητα τῶν προσώπων καὶ τῶν ἀντιλήψεων, ὥστε νὰ ἀναδειχθεῖ σὲ «ἐργαστήριον σωτηρίας καὶ λιμένα πνευματικόν, ὄργανον θεῖον καὶ ἐκφραστὴν τῶν ἱερῶν σου καὶ ἀψευδῶν παρακελευσμάτων. Διαφύλαξον αὐτὴν ἕως τῆς συντελείας ἐν τῇ ἀπλανεῖ τρίβῳ τῶν ἐντολῶν σου, διακονοῦσαν καὶ δεικνύουσαν, ἐν φόβῳ καὶ δέει, τὸ κάλλος τῆς τῶν πρωτοτόκων ἐκκλησίας»⁴¹.

Στὸ σύντομο αὐτὸ κείμενο προσπαθήσαμε νὰ δοῦμε τὴ σχέση τοῦ Ἰδρύματος μὲ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο καὶ συγκεκριμένα μὲ τὸν Παναγιώτατο Οἰκουμενικὸ Πατριάρχη κ.κ. Βαρθολομαῖο Α΄ μέσα στὸν χρόνο καὶ τὶς δραστηριότητές του σὲ ὅλα τὰ ἐπίπεδα. Ὁ λόγος τοῦ Πατριάρχου, λόγος γεμάτος εὐαρέσκεια καὶ εὐχαριστία πρὸς τὸν Θεό, λόγος ἀποδοχῆς τῶν ταπεινῶν, τῶν ἐσχάτων, τῶν «*ἀχαρτογράφητων καὶ τῶν ἀταξινόμητων*»⁴². Ἐξετάσαμε τὴ δύναμη τοῦ διαλόγου τῆς Ἐκκλησίας, μίας ἀέναης πολιτικῆς θεολογίας ποὺ συνδέεται μὲ τὴν οἰκολογικὴ κρίση καὶ τὴν οἰκονομικὴ κρίση τοῦ νεωτερικοῦ φιλελευθερισμοῦ, τῶν ἀτομικῶν δικαιωμάτων καὶ τῆς ἐν γένει συμπεριφορᾶς τοῦ ἀνθρώπου στὴν κοινωνία.

Ὅσα εὐλαβῶς καταγράψαμε δὲν ἀποτελοῦν παρὰ ἐνδεικτικὲς πτυχὲς τῆς σχέσης τῆς Ὁρθοδόξου Ἀκαδημίας Κρήτης μετὰ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου μας. Ἡ σκέψη τοῦ Παναγιωτάτου Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Α΄ ὑπῆρξε τόσο δημιουργικὴ τὰ τελευταῖα ἔτη, ἢ ὅποια θὰ ἀναλυθεῖ σὲ βάθος τόσο στὸν παρόντα Τόμο, ὅσο καὶ στὰ ἐπόμενα ἔτη ποὺ θὰ ἀκολουθήσουν. Ἡ δική μας σεβάσμια σιωπὴ καὶ ὑπακοὴ πρὸς τὸ πρόσωπό του εἶναι φωνὴ εὐγνωμοσύνης καὶ διαμαρτυρίας συνάμα, ὅταν χρειάζεται, κάθε φορὰ ποὺ ὑπονομεύονται τὰ δίκαια τοῦ Πατριαρχείου μας. Εἶθε ἡ θεϊκὴ ἀπλοχερίᾳ νὰ τοῦ δίδει δύναμη καὶ ὑγεία γιὰ μία συνεχῆ μαρτυρία διὰ τοῦ μαρτυρίου τῆς Ἀγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας στὸν ἀπαιτητικὸ κόσμο μας⁴³.

⁴¹ Εὐχὴ ἐπὶ τῇ ἀναμνήσει τῶν Ἐγκαίνιων τῆς Ὁρθοδόξου Ἀκαδημίας Κρήτης, *Διάλογοι Καταλλαγῆς*, Ἐπετειακὸ Τεῦχος, 15(2018)1.

⁴² Διονύσιου Σκλήρη, *Οἱ ἀνύπαρκτοι ποὺ διάλεξε ὁ Θεός*, ἐκδ. Ἀκρίτας, Ἀθήνα 2021, σ. 276.

⁴³ Βλπ. γιὰ τὸ θέμα αὐτὸ Κωνσταντίνου Β. Ζορμπᾶ, Ἡ μαρτυρία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου τῆς Κωνσταντινουπόλεως στὸν σύγχρονο κόσμο, στὸ *Χαριστήριο Τόμο πρὸς τιμὴν τοῦ Σεβασμιωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Κρήτης κ.κ. Τιμοθέου*, Ἱερὰ Ἀρχιεπισκοπὴ Κρήτης, Ἡράκλειο 2001, σσ. 193-206.

*Ἡ Α.Θ.Π. ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος,
εἰς τό Εὐρωπαϊκόν Κοινοβούλιον*

Ἐξήντα χρόνια Ἱερωσύνης καί Οἰκουμενικῆς προσφορᾶς

Βασίλης Κεγκέρογλου
Ἄρχων Πρωτονοτάριος τῆς Α.τ.Χ. Μεγάλης Ἐκκλησίας
Βουλευτῆς Νομοῦ Ἡρακλείου Κρήτης

Ὑστερα ἀπό τριάντα χρόνια καρποφόρας ἱερατικῆς καί ἀρχιερατικῆς διακονίας, στίς 22 Ὀκτωβρίου 1991, ὁ ἀπό Χαλκηδόνος Βαρθολομαῖος ἐξελέγη 270ος Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ρώμης καί Οἰκουμενικός Πατριάρχης. Συμπληρώνονται φέτος τριάντα ἀκόμη χρόνια ἀπό τήν ἐκλογή του στόν Οἰκουμενικό Θρόνο τῆς Πρωτόθρονης Κωνσταντινούπολης καί συνολικά ἐξήντα χρόνια ἱεροσύνης.

Πολλοί εἶναι οἱ σταθμοί πού καθένas ἀπό αὐτούς θά μπορούσε νά σηματοδοτήσει μιά ἐπιτυχῇ καί ἱστορική Πατριαρχία. Ἡ λαμπρή μὀρφωση, οἱ σπάνιες πνευματικές ἀλλά καί διοικητικές ἀρετές, ἡ μαχητικότητα καί ἡ σωφροσύνη, ἡ ὀξυδερκής ἀντίληψη τοῦ πολύπλοκου διεθνoῦς θρησκευτικοῦ ἀλλά καί διπλωματικοῦ περιβάλλοντος, ἀποτελοῦν στοιχεῖα πού συνθέτουν τήν ἡγετική φυσιογνωμία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Ἑλληνισμοῦ μέ τήν παγκόσμια ἀναγνώριση, τόν Οἰκουμενικό Πατριάρχη κ.κ. Βαρθολομαῖο.

Διαδεχόμενος σπουδαίους προκατόχους ὅπως ὁ ὀραματιστής Ἀθηναγόρας καί ὁ ἀσκητικός Δημήτριος, ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης Βαρθολομαῖος ἔθεσε ἐξαρχῆς σημαντικές προτεραιότητες μέ ἀποφασιστικότητα καί παρρησία, πού ἀναβάθμισαν τό κύρος καί τή διεθνή ἀκτινοβολία τῆς Μητρος Ἐκκλησίας καί παγίωσαν τή θέση της ὡς πνευματικοῦ ἰδρύματος διεθνoῦς ἐμβέλειας. Οἱ παρεμβάσεις του ἐπεκτάθηκαν σέ μιά σειρά ἀπό ἐπιτακτικά προβλήματα πού ἀπασχολοῦν τόν σύγχρονο ἄνθρωπο καί συνολικά τήν κοινωνία (περισσότερο ἢ λιγότερο ἐκκοσμιευμένη).

Συνεχίζοντας τήν παράδοση τῶν προκατόχων του ἐπιδίωξε σταθερά τόν διάλογο μέ ὅλες τίς χριστιανικές Ἐκκλησίες καί κυρίως μέ τήν πρεσβυτέρα Ρώμη, δημιουργῶντας προϋποθέσεις ὑπέρβασης ἐμποδίων, ἐπιφυλάξεων ἢ καί προκαταλήψεων. Μέ τόν τρόπο αὐτό κατέστη ἀξιόπιστος συνομιλητής καί φορέας μετάδοσης τῆς αὐθεντικῆς Ὁρθόδοξης πνευματικότητας στή Δύση, μπολιάζοντάς την μέ ἀναντικατάστατα πνευματικά ἐφόδια στή διαλεκτική τοῦ Χριστιανισμοῦ μέ τό σύγχρονο κόσμο. Ἡ ἀγάπη του ὁμως γιά τόν διάλογο καί τήν ἄρση τῶν φαινομένων φανατισμοῦ καί μισαλλοδοξίας, τόν ὀδήγησαν σέ σπουδαῖα βήματα ἀλληλογνωριμίας σέ διαθρησκευτικό ἐπίπεδο, μέ τίς ἄλλες μονοθεϊστικές θρησκείες (Ἰουδαϊσμός καί Ἰσλάμ καί

όχι μόνο), προτάσσοντας θέματα όπως ή ειρήνη και ή προστασία του φυσικού περιβάλλοντος. Επίσης, ό διάλογος τής Έκκλησίας μέ τόν σύγχρονο κόσμο περιλαμβάνει στήν όπτική του Οικουμενικού Πατριάρχη κάθε άνθρωπο καλής θελήσεως και υπό αυτό τό πρίσμα, οί διαστάσεις του έγχειρήματος είναι ακόμα πιό εύρειες και σίγουρα δέν έχει ακόμα αξιολογηθεί ή μέγιστη σημασία τους. Είναι πάντως βέβαιο ότι στό πεδίο του παγκόσμιου διαλόγου, ό Οικουμενικός Πατριάρχης έχει αναδειχθεί σέ διεθνή πόλο. Ένδεικτικοί σταθμοί αὐτής τής πορείας στό πεδίο τής διεθνούς πολιτικής σκηνής είναι οί συζητήσεις μέ όλους του Προέδρους τών ΗΠΑ στήν περίοδο τής Πατριαρχίας του, οί βαρύνουσας σημασίας όμιλίες του τόσο στήν Όλομέλεια του Εὐρωπαϊκού Κοινοβουλίου στό Στρασβούργο τό 1994 και στήν Εὐρωπαϊκή Έπιτροπή στίς Βρυξέλλες τό 2008, κ. ά.

Ό τομέας πού ίσως περισσότερο από κάθε άλλον καθιέρωσε τόν Οικουμενικό Πατριάρχη στή διεθνή σκηνή μέ τόν τίτλο του «πράσινου Πατριάρχη» είναι αὐτός τής προστασίας του περιβάλλοντος και τής οικολογίας. Η πρωτόγνωρη γιά τήν Όρθοδοξία καθιέρωση τής 1ης Σεπτεμβρίου (άρχή τής Ινδίκτου) ως Ημέρας Προστασίας του Περιβάλλοντος, σηματοδότησε τό ενδιαφέρον και τήν προτεραιότητά του γιά ένα όξύ πρόβλημα μέ παγκόσμιες προεκτάσεις. Πρόκειται γιά ένα ζήτημα πού υπερβαίνει τά όρια μιās γενιᾶς και υποδεικνύει τήν εὐθύνη έναντι αὐτῶν πού θά ακολουθήσουν και πρὸς τούς όποίους υπάρχει ή εὐθύνη τής κληροδότησης ενός βιώσιμου περιβάλλοντος.

Ίσως όμως τό θέμα πού άπασχόλησε περισσότερο τόν πνευματικό προσανατολισμό και τήν εὐθύνη του ως Πρώτου τής Όρθόδοξης Έκκλησίας, ήταν ή μέριμνα γιά τή σύγκλιση τής Αγίας και Μεγάλης Συνόδου τής Όρθοδοξίας στήν Κρήτη, τόν Ιούνιο του 2016. Στόχος, παρά τή συχνή αντιδεοντολογική υπονόμευση, υπήρξε ή προαγωγή τής πανορθόδοξης ενότητας και συνεργασίας και ή συνεκτική μαρτυρία τής Όρθόδοξης Έκκλησίας στον σύγχρονο κόσμο. Παρά τά όποια προβλήματα και τήν πολεμική, είναι βέβαιο πώς ή Αγία και Μεγάλη Σύνοδος τής Όρθοδοξίας, ή Σύνοδος τής Κρήτης, άποτελεῖ σταθμό στήν συνεπή έκκλησιολογική μαρτυρία τής Όρθοδοξίας μέ παγκόσμιες προεκτάσεις.

Ειδικά όμως ή αγάπη και ή μέριμνα του Οικουμενικού Πατριάρχη γιά τήν ήμιαυτόνομη Έκκλησία τής Κρήτης πού διατηρεῖ υπεραιωνόβιους άρρηκτους δεσμούς μέ τή Μητέρα Έκκλησία, υπήρξε χαρακτηριστική καθ' όλη τήν Πατριαρχική Αρχιερατεία του. Δείγμα αὐτής τής μέριμνας υπήρξε ή επιτυχής μετονομασία τής Έκκλησιαστικής Ακαδημίας Κρήτης, σέ Πατριαρχική Ανώτατη Έκκλησιαστική Ακαδημία Κρήτης, γεγονός πού έπισφραγίστηκε από τήν Έλληνική πολιτεία μέ τήν ψήφιση του ν. 4301/2014 (άρθρο 20).

Ἡ Πατριαρχική Ἀνώτατη Ἐκκλησιαστική Ἀκαδημία Κρήτης, λειτουργεῖ μέ τήν εἰσαγωγή φοιτητριῶν καί φοιτητῶν μέσῳ τῶν Πανελληνίων ἐξετάσεων μέ δύο προγράμματα σπουδῶν: α) Ἱερατικῶν Σπουδῶν καί β) Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς καί Ψαλτικῆς. Τά προγράμματα αὐτά ἀνταποκρίνονται μέ ἐπάρκεια στίς σύγχρονες ἀπαιτήσεις, συνδυάζοντας τήν παράδοση μέ τίς σύγχρονες κοινωνικές ἀνάγκες, ἀλλά καί τή θεωρία μέ τήν πράξη, στό πλαίσιο τῆς τριτοβάθμιας ἐκπαίδευσης. Ἐπιπλέον, τό πρόγραμμα σπουδῶν Μουσικῆς καί Ψαλτικῆς, παρέχει ἐκπαίδευση στίς φοιτήτριες καί τούς φοιτητές, ὄχι μόνο στή Βυζαντινὴ Μουσική, ἡ ὁποία περιλαμβάνεται στόν κατάλογο τῆς αὔλης πολιτιστικῆς κληρονομιάς τῆς UNESCO, ἀλλά καί σέ ὅλα τά εἶδη τῆς παραδοσιακῆς καί σύγχρονης μουσικῆς, σέ παγκόσμιο ἐπίπεδο, συμβάλλοντας πολιτιστικά στό εὐρύτερο ἔργο τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου.

Ἡ εἴσοδος τοῦ οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου στήν τέταρτη εὐδόκιμη δεκαετία τῆς ποιμαντορίας του, ἀποτελεῖ μιὰ σημαντική εὐκαιρία ὄχι μόνο γιά τήν ἀποτροπή τῆς συρρίκνωσης τοῦ ἔργου τῆς Πατριαρχικῆς Ἀνώτατης Ἐκκλησιαστικῆς Ἀκαδημίας Κρήτης, ἀλλά καί γιά τή διεύρυνση τοῦ ρόλου καί τῆς ἀποστολῆς της, μέ τήν ἵδρυση ἑνός ξενόγλωσσου Τμήματος προπτυχιακῶν σπουδῶν, στό ὁποῖο θά εἰσάγονται ἀποκλειστικά ἀλλοδαποὶ φοιτητές καί φοιτήτριες πού δέν ἔχουν τήν Ἑλληνική ἰθαγένεια καί δέν εἶναι κάτοχοι Ἑλληνικοῦ ἀπολυτηρίου δευτεροβάθμιας ἐκπαίδευσης. Μέ τόν τρόπο αὐτό, μπορεῖ νά ἀνοίξουν νέοι ὀρίζοντες σέ ἓνα εὐαίσθητο θέμα ὅπως ἡ ἐκπαίδευση στελεχῶν πού θά πλαισιώσουν τό Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο καί τήν παγκόσμια ἀποστολή του.

Ἡ Α.Θ.Π. ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος, εἰς τόν Πάνσεπτον Πατριαρχικόν Ναόν Ἁγίου Γεωργίου, εἰς Κωνσταντινούπολιν, κατὰ τόν ἑσπερινόν τήν 21ην Ὀκτωβρίου 2021

**Ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης Βαρθολομαῖος
πιστός τηρητής καί συνεχιστής τῆς θέσεως καί τοῦ ρόλου
τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου
στήν Ὁρθόδοξο Ἐκκλησία καί τό Οὐκρανικό**

Ἐλλογιμ. Γρηγορίου Λαρεντζάκη
Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Γκράτς Αὐστρίας
Ἄρχοντος Μ. Πρωτονοταρίου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου

Τό θέμα ΤΗΣ ΘΕΣΕΩΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΡΟΛΟΥ ΤΟΥ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΥ ΣΤΗΝ ΟΡΘΟΔΟΞΟ ΕΚΚΛΗΣΙΑ εἶναι πάντα ἐπίκαιρο καί σοβαρό γιά ὁλόκληρη τήν Ὁρθοδοξία μας. Γιά τόν λόγο αὐτό ὁ ἐκάστοτε Οἰκουμενικός Πατριάρχης μέ συνειδητή εὐθύνη ἀγωνίζεται γιά τήν τήρηση τῆς θέσεως καί τοῦ ρόλου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου πρὸς ὄφελος τῆς Ὁρθοδοξίας. Ὁ ρόλος αὐτός εἶναι ζῶσα μαρτυρία καί θυσιαστικό μάρτυριον, ὅπως ἔχει ἀποδείξει ἡ μακραίωνη ἱστορία του. Ὅπως ἔχει ἀποδείξει καί ἀποδεικνύει καθημερινά καί ἡ πολυδιάστατη τριακονταετῆς διακονία τοῦ Παναγιωτάτου Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου ΒΑΡΘΟΛΟΜΑΙΟΥ τοῦ Α΄, ὁ ὁποῖος τονίζει ἀπεριφράστως, ὅτι ὄχι μόνον δέν θά παραιτηθεῖ, ἀλλά καί ὅτι δέν ἔχει κἄν τό δικαίωμα νά παραιτηθεῖ τῶν δικαιωμάτων τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου.¹ «Τοιοῦτον θέλομεν Ἀρχιερέα», καί «τοιοῦτον ἔχομεν Ἀρχιερέα». Εἰς τοιοῦτον Ἀρχιερέα καί Οἰκουμενικόν Πατριάρχην εὐχόμεθα μέ βαθύτατο εὐγνώμονα σεβασμό Εἰς ΠΟΛΛΑ ΕΤΗ ΔΕΣΠΟΤΑ!

Στήν παρούσα ἐργασία θά περιορισθῶ καί πάλι ὄχι λεπτομερῶς, μόνον στόν ρόλο τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἐντός τῆς Ὁρθοδοξίας. Παραμένω, λοιπόν στήν ἐνδοορθόδοξη θέση, τά καθήκοντα, τά δικαιώματα καί τήν μαρτυρική διακονία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καί τοῦ πιστοῦ τηρητοῦ καί συνεχιστοῦ τοῦ ρόλου αὐτοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Βαρθολομαίου τοῦ Α΄.

Ἐνῶ ὅμως θά ἔπρεπε τό θέμα αὐτό νά εἶναι θέμα ἀποτιμήσεως καί ἀναγνώρισεως μιᾶ ἀγλαοκάρπου καί ποικιλόμορφης θετικῆς, ἔστω καί θυσιαστικῆς καί μαρτυρικῆς πορείας τοῦ Παναγιωτάτου Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Βαρθολομαίου, ἔχει γίνει δυστυχῶς καί ἀντικείμενο πολλῶν συζητήσεων, ἀντιπαραθέσεων καί σκληρῶν ἀβάσιμων καί ἀνιστόρητων ἐπιθέσεων τόσο ἐναντίον τοῦ Θεσμοῦ τοῦ Οἰκουμενικοῦ μας Πατριαρχείου,

¹ https://romalewfronimati.blogspot.com/2021/01/blog-post_52.html

ὅσον καί προσωπικῶς ἐναντίον τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Βαρθολομαίου. Πρέπει δέ νά διαπιστωθεῖ, ὅτι ἡ ἔκθεση τῶν ἱστορικῶν δεδομένων καί κατὰ συνέπειαν καί ἡ διαλεύκανση πολλῶν ἀποριῶν καί διαστρεβλώσεων δέν ἀποτελεῖ τρόπον τινά ἀπολογία, λόγω αἰσθημάτων ἐνοχῆς καί τύψεων συνειδήσεως, ἀλλά ἀντικειμενική ἀπάντηση καί διόρθωση τῶν προκαταλήψεων καί τῶν συνειδητῶν συκοφαντιῶν κατὰ τοῦ Θεσμοῦ καί τοῦ φέροντος τόν Θεσμόν αὐτόν εἰς τοὺς ὠμούς του μίαν ὁλόκληρη τριακονταετία πρὸς ἀντικειμενική ἀξιολόγηση καί ἐνίσχυση τοῦ ἀναγκαίου αὐτοῦ Θεσμοῦ πρὸς ὄφελος ὁλοκλήρου τῆς Ὁρθοδοξίας.

Ποία εἶναι ἡ θέση τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου στὴν κοινωνία τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν;²

Πά νά ἀπαντηθῇ τό ἐρώτημα αὐτό πρέπει ὅπωςδήποτε νά γίνει μιά ἱστορική ἀναδρομή στὴν ἐποχὴ τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων τῆς πρώτης χιλιετίας, οἱ ὁποῖες καί σήμερα ἀποτελοῦν γιὰ τὴν Ὁρθοδοξία μας τὴν ὑψίστη αὐθεντία στὴν διοίκηση τῆς Ἐκκλησίας, διότι, ὡς φαίνεται, ἔχει λησμονηθεῖ ἀπὸ ὀρισμένους, ἀλλὰ καί ἀπὸ ὀρισμένες Ὁρθόδοξες Ἐκκλησίες.

Εἶναι γνωστόν, ὅτι τόσον ἡ καταπολέμηση τῶν αἵρέσεων, ὅσον καί ἡ σωστή, ἡ ὀρθόδοξη διατύπωση τῶν Δογμάτων, καθὼς ἐπίσης καί ἡ ρύθμιση τῶν διοικητικῶν προβλημάτων δέν εἶναι δυνατόν νά υπάρξουν μέχρι καί σήμερον χωρὶς τίς ἀποφάσεις τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων.

Ἡ ἰδιαίτερη, λοιπὸν θέση τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου στὴν Ἐκκλησία γενικώτερα χρονολογεῖται ἀπὸ τὴν ἵδρυση καί τὰ πανηγυρικά ἐγκαίνια τῆς νέας πρωτεύουσας τῆς Ρωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας στὴν Κωνσταντινούπολη ἀπὸ τὸν Αὐτοκράτορα Κωνσταντῖνο τό ἔτος 330. Καί πρέπει νά τονισθῇ ἐδῶ, ὅτι δέν πρόκειται γιὰ τὴν πρωτεύουσα μόνο τοῦ ἀνατολικοῦ τμήματος τῆς Ρωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας, ἢ ὅπως ἐσφαλμένα ὑπάρχει ἡ ἄποψη, ὅτι πρόκειται γιὰ τὴν πρωτεύουσα τῆς «Βυζαντινῆς» Αὐτοκρατορίας. Πρόκειται γιὰ τὴν νέα πρωτεύουσα ὁλόκληρης τῆς Ρωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας τῆς Ἀνατολῆς καί τῆς Δύσεως, πρόκειται γιὰ τὴν «Νέα Ρώμη».

Ἡ ἰδιαίτερη θέση καί τό κύρος τῆς Ἐκκλησίας τῆς νέας πρωτεύουσας, δηλ. τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπικυρώθηκε ἀπὸ τὴν Δευτέρα Οἰκουμενικὴ Σύνοδο, ἡ ὁποία πραγματοποιήθηκε στὴν Κωνσταντινούπολη τό ἔτος 381. Ὁ 3ος Κανόνας ἀναφέρει: «*Τὸν μέντοι Κωνσταντινουπόλεως ἐπίσκοπον ἔχειν*

² Πρβλ. Grigorios Larentzakis, Das Ökumenische Patriarchat von Konstantinopel. Seine gesamtorthodoxen Aufgaben, Kathpress Sonderpublikation Nr. 2/2007. *Τοῦ Ἰδίου*, Die Strukturen der Orthodoxen Kirche und das Ökumenische Patriarchat von Konstantinopel. Seine gesamtorthodoxen Aufgaben, Una Sancta 2008, 207-224.

τά πρεσβεία τῆς τιμῆς μετά τόν τῆς Ρώμης ἐπίσκοπον διά τό εἶναι αὐτήν Νέαν Ρώμην».³ Ἡ αἰτιολογία εἶναι σαφής: «διά τό εἶναι αὐτήν Νέαν Ρώμην», δηλ. ἐπειδή ἡ Κωνσταντινούπολις εἶναι ἡ νέα πρωτεύουσα. ⁴ Τά ἐκκλησιαστικά κέντρα, τά ὅποια ἤδη ἔχουν μεγίστη σημασία καί ἡ κανονική σειρά των εἶναι: Ρώμη, Κωνσταντινούπολις, Ἀλεξανδρεία καί Ἀντιόχεια μέ αὐτόνομες διοικητικές ἀρμοδιότητες. Αὕτη ἦταν ἡ τάξις τῆς Ἐκκλησίας μετά τήν Β' Οἰκουμενική Σύνοδο τό 381.

Τοῦτο σημαίνει, ὅτι ὁ Κανών αὐτός οὔτε κατά τοῦ Ρώμης ἀναφέρεται, ἡ ὅποια παραμένει «πρωτόθρονος», ἀλλά οὔτε καί κατά τοῦ Ἀλεξανδρείας. Ὅμως γιά τήν Πατριαρχεῖον Κωνσταντινουπόλεως ἔχει μεγίστη σημασία, ὡς ἐντολή, ἀλλά καί ὡς θυσία.⁵ Ἡ μακραίωνη ἱστορία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἀποτελεῖ ζωντανή μαρτυρία συνδιασμένη μέ τό μαρτύριο.

Κατά τήν Δ' Οἰκουμενική Σύνοδο, ἡ ὅποια πραγματοποιήθηκε τό 451 στήν Χαλκηδόνα τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἐκτός τῶν πολύ σοβαρῶν δογματικῶν ἀποφάσεων της γιά τήν διδασκαλία τῶν δύο φύσεων τοῦ Χριστοῦ, ἀποφασίσθηκε καί χορηγήθηκε καί ἡ αὐτονομία στήν Ἐκκλησία Ἱεροσολύμων καί καθορίσθηκε ἡ σειρά καί ἡ τάξη τῶν σπουδαιωτάτων ἐκκλησιαστικῶν κέντρων, τά ὅποια εἶναι γνωστά ὡς Πατριαρχεῖα: Ρώμης, Κωνσταντινουπόλεως, Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας καί Ἱεροσολύμων. Δηλ. τήν γνωστή Πενταρχία στήν Ἐκκλησία.⁶

Γιά τό Πατριαρχεῖον Κωνσταντινουπόλεως ἔπαιξε ἡ Δ' Οἰκουμενική Σύνοδος πολύ σημαντικό ρόλο μέ τούς Κανόνες της 9, 17 καί 28. Ὁ 28^{ος} Κανόνας τῆς Οἰκουμενικῆς αὐτῆς Συνόδου ἐπικυρώνει τόν 3^ο Κανόνα τῆς 2ας Οἰκουμενικῆς Συνόδου καί συγκεκριμενοποιεῖ τήν δικαιοδοσία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου μέ τήν ἐπέκτασή της στίς ἐπαρχίες Ἀσίας, Πόντου καί Θράκης καί τῆς Διασπορᾶς.

Οἱ Κανόνες 9 καί 17 τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου παραχωροῦν ἐπίσης εἰς τό Πατριαρχεῖον Κωνσταντινουπόλεως καί τήν δυνατότητα τοῦ ἐκκλη-

³ Ράλλη /Ποτλή, Σύνταγμα, Β' 170-171.

⁴ Franz Dvornik, Byzanz und der römische Primat, Stuttgart 1966, 47.

⁵ Chrysostomos Konstantinidis, *Metropolit von Myra, später von Ephesos*, Die historisch-dogmatischen Voraussetzungen der Ökumenizität des II. Ökumenischen Konzils, in: Das gemeinsame Credo. 1600 Jahre seit dem Konzil von Konstantinopel, hg. im Auftrag von Pro Oriente von Theodor Piffel-Percevic und Alfred Stirnemann, Innsbruck-Wien 1983, 134.

⁶ Βλ. Φειδᾶ Προϋποθέσεις διαμορφώσεως τοῦ θεσμοῦ τῆς πενταρχίας τῶν πατριαρχῶν, ἐπίδρασις τῶν πρεσβειῶν καί τοῦ δικαιοῦτων χειροτονιῶν ἐπὶ τῆς ἐξελίξεως τῆς ἐκκλησιαστικῆς διοικήσεως ἄχρι καί τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου (451) Ἀθήνα 1969. Ferdinand Gahbauer, Die Pentarchie theorie. Ein Modell der Kirchenleitung von den Anfängen bis zur Gegenwart, Frankfurt am M. 1993.

του, δηλ. νά δικάζονται τελεσίδικα εἰς αὐτό καί περιπτώσεις κληρικῶν καί ἐπισκόπων, οἱ ὁποῖες ἔχουν δικασθῇ στίς τοπικές Ἐκκλησίες.⁷ Ἐνδιαφέροντα εἶναι ὅσα συζητήθηκαν καί ἀποφασίσθηκαν καί στήν Σύνοδο Κωνσταντινουπόλεως τοῦ 1663 ὑπό τήν Προεδρεία τοῦ Πατριάρχου Διονυσίου τοῦ Γ μέ σύμφωνο γνώμη τῶν Πατριαρχῶν Ἀλεξανδρείας Παΐσιου, Ἀντιοχείας Μακαρίου καί Ἱεροσολύμων Νεκταρίου: «Εἰ τῷ Κωνσταντινουπόλει ἐφεῖται πᾶσα κρίσις ἄλλων Ἐκκλησιῶν καί παρ' αὐτοῦ λαμβάνει ἐκάστη ὑπόθεσις ἐκκλησιαστική πέρας» Ἡ ἀπάντησις εἶναι ξεκάθαρη: «Αἱ ὑποθέσεις πᾶσαι τῶν Ἐκκλησιῶν εἰς τόν τῆς Κωνσταντινουπόλεως Θρόνον ἀναφέρονται καί παρ' αὐτοῦ τὰς ἀποφάσεις λαμβάνουσιν ὡς τὰ ἴσα Πρωτεῖα κατὰ τοὺς κανόνας ἔχοντος τῆς Παλαιᾶς Ρώμης».⁸ Ἡ προσπάθεια τοῦ Πρωτοπρεσβυτέρου Andreas Novikov νά ὑποβαθμίσει τήν ἄποψη τῶν τεσσάρων Πατριαρχῶν καί νά τήν χαρακτηρίσει ὡς τόν «ἀνατολικόν παπισμό» δέν πείθει!⁹

Γιά τὰ δικαιώματα αὐτά ἀναφέρει ὁ γνωστός καθηγητής Ἰωάννης Mayendorf τά ἑξῆς: «Ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης ἔχει τό δικαίωμα τῶν πρωτοβουλιῶν, τό ὁποῖον τοῦ ἀναγνωρίζουν καί οἱ ἄλλοι Πατριάρχες γιά τὰ κοινά θέματα. Ἡ Δ' Οἰκουμενική Σύνοδος παρεχώρησε στό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο τό ἐξαιρετικό δικαίωμα (Κανὼν 17) νά δέχεται καί ἐκκλήσεις γιά περιπτώσεις πού ἔχουν δικασθῇ στίς διάφορες τοπικές Ἐκκλησίες».¹⁰ Ὁ ἐπίσκοπος Ἀβύδου, νῦν Μητροπολίτης Κρήνης Κύριλλος παραπέμπει καί στόν κανονολόγο Ἀριστηνό ἐπιβεβαιώνοντας τά ἀνωτέρω.¹¹ Καί ὁ ρωμαιοκαθολικός θεολόγος Carl Joseph von Hefele, ὁ ὁποῖος συνέγραψε τήν μνημειώδη Ἱστορία τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων, διαπιστώνει, ὅτι «οἱ Κανόνες 9¹² καί 17¹³ τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, οἱ ὁποῖοι παραχωροῦν στόν Πα-

⁷ Ράλλη-Ποτλή, Σύνταγμα τῶν Ἱερῶν Κανόνων, Bd. 6, S. 429: «τῷ Κωνσταντινουπόλεως προέδρῳ, ἔξεστι καί τὰς ἐν τοῖς ἄλλοις θρόνοις γινομένας ἀμφισβητήσεις ἐπιτηρεῖν καί διορθοῦσθαι καί πέρας ἐπιτιθεῖναι ταῖς κρίσεσιν».

⁸ Κ. Δεληκάνη, Πατριαρχικά Ἐγγραφα, Γ', Κωνσταντινούπολις 1905, 102-103 καί 116.

⁹ Erzpriester Andreas Noviko 06.05.2019 19:59, Περί τοῦ Τόμου τῶν πατριαρχῶν τῆς Ανατολῆς τοῦ 1663: κατὰ πόσο δικαιολογεῖ αὐτός τις αξιώσεις τοῦ Κωνσταντινουπόλεως ἐπὶ ἐιδικῶν δικαιωμάτων ἐντὸς τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας. Ὑπέρ τῆς ἐνότητος τῆς Ρωσικῆς Ἐκκλησίας, ΡΩΣΙΚΗ ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΜΗΜΑ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ, <https://mospat.ru/gr/2019/05/06/news173824/>

¹⁰ J. Mayendorf, Die Orthodoxe Kirche gestern und heute, Salzburg 1963, 165.

¹¹ Κυρίλλου Ἀβύδου, νῦν Μητροπολίτου Κρήνης, Ὁ Θρόνος τῆς Κωνσταντινουπόλεως στό Πηδάλιο καί τὸ Πατριαρχεῖο Μόσχας „Μποροῦσε νά ὑπάρξει μιὰ πιὸ σαφὴς διατύπωση γιά τὸ προνόμιο τοῦ Κωνσταντινουπόλεως νά δέχεται Ἐκκλήτους ἀπὸ ἄλλες ὑπερόριες δικαιοδοσίες; Εἶναι σημαντικὴ ἡ ἐπισήμανση τοῦ Ἀλεξίου Ἀριστηνοῦ, ὅτι οὐδεὶς ἄλλος θρόνος ἔλαβε ἓνα τέτοιο προνόμιο, οὔτε ἀπὸ τοὺς νόμους οὔτε ἀπὸ τοὺς κανόνες.“ <https://www.romfea.gr/images/article-images/2019/01/othronostispoleos.pdf>

τριάρχη Κωνσταντινουπόλεως ιδιαίτερα δικαιώματα, πρέπει να θεωρούνται ως εισαγωγή και προετοιμασία και για τον 28^ο Κανόνα. Οι Κανόνες αυτοί γίνονται κατανοητοί, ἐφ' ὅσον εἶναι γνωστόν, ὅτι ἡ Ἐνδημοῦσα Σύνοδος στήν Κωνσταντινούπολη ἀποτελοῦσε ἤδη στήν πράξη πρό πολλοῦ μία δικαστική Ἀρχή, ἡ ὁποία ἐκδίκασε ὑποθέσεις καί ἐπισκόπων καί ἐκτός τῆς δικαιοδοσίας τῶν Ἐξάρχων των».¹⁴

Μετά τόν χωρισμό καί τήν ἀποξένωση μεταξύ τῆς Δυτικῆς καί τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας ὁ δεύτερος Θρόνος τοῦ Χριστιανισμοῦ τῆς πρώτης χιλιετίας, τό Οἰκουμενικόν Πατριαρχεῖο, ἔρχεται στήν πρώτη θέση καί γίνεται τό πρῶτον Πατριαρχεῖο, ἡ Πρωτόθρονη Ἐκκλησία τῆς Ἀνατολῆς, πρᾶγμα τό ὅποιον ἰσχύει ἀκόμη μέσα στήν Ὁρθοδοξία μέ ὅλα τά δικαιώματα καί τά καθήκοντα, τά ὁποία στηρίχθησαν στίς ἀποφάσεις τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων. Αὐτή τήν πορεία ἀκολουθεῖ καί ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης μέχρι σήμερα, μέχρι καί τήν χορήγηση τῆς Αὐτοκεφαλίας στήν Ὁρθόδοξο Ἐκκλησία τῆς Οὐκράνίας. Ἡ συμπερασματική διαπίστωση τοῦ J. Mayendorf εἶναι ὅτι ἡ Ὁρθοδοξία χρειάζεται τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο.¹⁵

Γιά τό ἔκκλητο τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καί ἐκτός τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος γράφει καί ὁ π. Γεώργιος Τσέτσης: «Τό «ἐκκλητο» εἶναι ἓνα θεσμικό προνόμιο, τό ὁποῖο παρεχώρησε στήν Ἐκκλησία Κωνσταντινουπόλεως ἡ Δ' Οἰκουμενική Σύνοδος (451), μέ τούς 9ο καί 17ο κανόνες της, προκειμένου ἡ Πρώτη τῆς Ὁρθοδοξίας Καθέδρα νά ἀποφαίνεται τελεσίδικα ὁσάκις ἀναφύονται διαφορές μεταξύ Ἐπισκόπων καί τῆς προϊσταμένης ἐκκλησιαστικῆς τῆς Ἀρχῆς (τήν ἐποχή ἐκείνη τῶν Ἐξάρχων καί τῶν Μητροπολιτῶν), καί νά ρυθμίζει ἑκτακτες ἀνάγκες καί καταστάσεις. Καθώς ἀποφαίνεται ὁ σχολιαστής τῶν Ἱ. Κανόνων Ματθαῖος Βλάσταρις, «τῷ Κωνσταντινουπόλεως προέδρῳ, ἔξεστι καί τās ἐν τοῖς ἄλλοις θρόνοις γινομένης

¹² „Εἰ δὲ πρὸς τὸν τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας μητροπολίτην, ἐπίσκοπος, ἢ κληρικὸς ἀμφισβητοίη, καταλαμβάνετω τὸν ἑξαρχὸν τῆς διοικήσεως, ἢ τὸν τῆς βασιλευούσης Κωνσταντινουπόλεως θρόνον, καὶ ἐπ' αὐτῷ δικαζέσθω.“

¹³ „Εἰ δὲ τις ἀδικοῖτο παρὰ τοῦ ἰδίου μητροπολίτου, παρὰ τῷ ἑξάρχῳ τῆς διοικήσεως, ἢ τῷ Κωνσταντινουπόλεως θρόνῳ δικαζέσθω, καθὰ προεῖρηται.“

¹⁴ *Carl Josef Hefele, Conciliengeschichte nach den Quellen bearbeitet, Bd II, Freiburg in Br. 1875, 535.*

¹⁵ „dass die Orthodoxe Kirche das Ökumenische Patriarchat braucht.“ J. Meyendorf, *The Orthodox Church*, Syoset, N.Y., vl. 14, no: 4, April 1978, p. 4. Zit. Bei *Chrysostomos Konstantinidis*, Πρωτεῖον, πρεσβεῖα τιμῆς καί εὐθύνη διακονίας εἰς τό σύστημα καί τήν ζωὴν τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, in: Ἐπιστημονικὴ Ἐπετηρηδία τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, 26, Θεσσαλονίκη, 1981, 23. *Wilhelm de Vries*, Geleitwort zu deutschen Ausgabe, στό: *Metropolit Maximos von Sardes*, Das Ökumenische Patriarchat in der orthodoxen Kirche, Freiburg, Basel, Wien 1980, 5.

ἀμφισβητήσεις ἐπιτηρεῖν καί διορθοῦσθαι καί πέρας ἐπιτιθέναι ταῖς κρίσεσιν». (βλ. Ράλλη-Ποτλή, στ', σελ.429)¹⁶.

Ἡ ἵδρυση τῶν Ὁρθοδόξων Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν κατά τήν Β' χιλιετία

Πιά νά γίνει ἀντιληπτή αὐτή ἡ συνέχεια τῶν καθηκόντων καί τῶν δικαιωμάτων τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καί ἐπὶ τῆς πατριαρχίας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Βαρθολομαίου μέχρι καί σήμερα θεωρεῖται μία περιληπτική ἀνασκόπηση καί τῆς χορηγήσεως τοῦ Αὐτοκεφάλου στίς Ὁρθόδοξες Ἐκκλησίες κατά τήν δεύτερη χιλιετία χρήσιμη καί ἀναγκαία.

Πρὶν προχωρήσουμε ὅμως στό θέμα αὐτό πρέπει νά λεχθῇ, ὅτι ἡ ἔκταση δικαιοδοσίας τῶν περισσοτέρων Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν ὑπῆρξε μέρος τῆς δικαιοδοσίας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ἀπό τήν ὁποία χειραφετήθησαν καί ἀπό θυγατρικές Ἐκκλησίες ἔγιναν ἀδελφές ἀνεξάρτητες καί Αὐτοκέφαλες Ἐκκλησίες μέ θυσίες καί παραχωρήσεις τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου.

Βέβαια δέν ὀνειρεῖται τήν ἐπαναφορά καμμιᾶς Αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας στήν προτέρα τῆς κατάστασις ὡς μέρος καί τμήμα τῆς ἀμέσου δικαιοδοσίας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, οὔτε καί θεωρῶ ἀναγκαία τήν συνεχή δέσμευση καί ἐξάρτηση τῶν εὐεργετηθεῖσων Ἐκκλησιῶν λόγω εὐγνωμοσύνης γιά τήν χειραφέτησή των καί γιά τήν ἀνάδειξή των εἰς ἀνεξάρτητες καί Αὐτοκέφαλες Ἐκκλησίες, μερικές δέ καί σέ Πατριαρχεῖα.

Ὅμως δέν εἶναι χωρίς σημασία τό γεγονός τῆς συνεχοῦς θυσιαστικῆς σμικρύνσεως τῆς ἀμέσου δικαιοδοσίας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου στά σημερινά του διοικητικά ὅρια πρὸς ὄφελος τῶν ἄλλων ἀδελφῶν Ἐκκλησιῶν καί παρὰ τό γεγονός αὐτό νά συκοφαντεῖται τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο γιά ἱμπεριαλιστικές τάσεις, ἀκριβῶς ἀπό Ἐκκλησίες, οἱ ὁποῖες ὀφείλουν τήν ὑπαρξή των ὡς ἀδελφές Αὐτοκέφαλες Ἐκκλησίες στήν παραχώρηση ἐκ μέρους τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου περιοχῆς τῆς δικαιοδοσίας του. Ὅπωςδήποτε δέν ἀποτελεῖ ἐπίσης καί χριστιανική ἀρετή ὠρισμένες Αὐτοκέφαλες Ἐκκλησίες σήμερα νά τονίζουν, ὅτι αὐτές εἶναι μεγαλύτερες καί πολυπληθέστερες, ἄρα καί σημαντικώτερες ἀπό τήν μητέρα των Ἐκκλησία, τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο, τό ὁποῖον καί ἐχάρισε σέ αὐτές τήν ἀνεξαρτησία, τήν Αὐτοκεφαλία καί σέ ὀρισμένες περιπτώσεις μάλιστα καί τήν Πατριαρχική ἀξία.

¹⁶ Γεωργίου Τσέτση, *Μεγάλου Πρωτοπρεσβυτέρου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, Ἡ διαχρονική ἰσχὺς τοῦ "ἐκκληίου"*, <http://www.amen.gr/index.php?mod=news&op=article&aid=1805>, 6 Μαρτίου 2010.

Βέβαια στα πλαίσια της εργασίας αυτής δεν είναι δυνατόν να εκτεθούν μέ λεπτομέρεια οι εξελίξεις όλων των Αυτόκεφάλων Έκκλησιών. Θα περιορισθώ μόνον σε βασικά στοιχεία, τα οποία έχουν σχέση και με την σημερινή κατάσταση εντός της Όρθοδοξίας.

Γενικά πρέπει να τονισθεῖ, ὅτι ὅλες οἱ Αυτόκεφαλες Έκκλησίες, οἱ ὁποῖες ιδρύθηκαν τήν Β΄ χιλιετία ἔγιναν μέ ιδρυτικές πράξεις τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Ἐάν ἀμφισβητηθεῖ μία Αυτόκεφαλος Έκκλησία πρέπει νά ἀμφισβητηθοῦν ὅλες. Προσπάθειες ἄλλων Έκκλησιῶν πρός χορηγία Αυτόκεφαλίας σέ ἄλλες Έκκλησίες παρέμειναν ἄκυρες καί ἀνενέργητες. Μόνον τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο ἔχει μέχρι σήμερα τό δικαίωμα αὐτό.¹⁷

Τό Πατριαρχεῖον Μόσχας καί πάσης Ρωσσίας. Μετά τόν ἐκχριστιανισμό τῶν Ρώσων ἀπό τό Οἰκουμενικόν Πατριαρχεῖον τήν ἐποχή τοῦ Τσάρου Βλαδίμηρου τόν 10^ο αἰῶνα, διοργανώθηκε ἡ Ρωσική Έκκλησία μέ τό μητροπολιτικό σύστημα ἐντός τῆς δικαιοδοσίας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καί ἡ Μόσχα ἀποτελοῦσε Μητρόπολη τοῦ Πατριαρχείου αὐτοῦ. Τό 1589 μέ Πατριαρχική Πράξη ὁ Κωνσταντινουπόλεως Ἱερεμίας ὁ Β΄, εὐρισκόμενος στήν Μόσχα, καί κατόπιν ἐντόνου πίεσεως τοῦ Τσάρου, χορήγησε τήν Αυτόκεφαλία καί ὀνόμασε τόν Ἰώβ Πατριάρχη. Τό 1593 Σύνοδος στήν Κωνσταντινούπολη ἐπικύρωσε ἀπλά τήν ἀνύψωση αὐτή. Τό Πατριαρχεῖον Μόσχας καί πάσης Ρωσίας σήμερα εὐρίσκεται μετά τά ἀρχαῖα Πατριαρχεῖα, Κωνσταντινουπόλεως, Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας καί Ἱεροσολύμων, στήν Πέμπτη θέση.

Ὅταν τό 1960 ὁ Πατριάρχης Μόσχας Ἀλέξιος Α΄ ἐπισκέφθηκε τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖον ἐτόνιζε μ.ἄ. ὅτι ἡ Ρωσική Έκκλησία δέν θά λησμονήσει ποτέ, ὅτι ὁ ρωσικός λαός ἔλαβε ἀπό τήν Κωνσταντινούπολη τόν θησαυρό τῆς χριστιανικῆς πίστεως καί ὅτι θά εἶναι πάντα εὐγνώμων στήν Μητέρα Έκκλησία Κωνσταντινουπόλεως πού ἐχάρισε στήν Ρωσική Έκκλησία τήν Αυτόκεφαλία καί τήν Πατριαρχική ἀξία.¹⁸ Αὐτές οἱ ἐκφράσεις τοῦ Πατριάρ-

¹⁷ Ἀκατανόητη εἶναι ἡ ἀποψη τοῦ Ἐπισκόπου Μπάτσκας Εἰρηναίου: «Ο Ὁρθόδοξος κόσμος αντιδρά στην αυτοκεφαλία Σκοπίων και Ουκρανίας» «Οικουμενικός Πατριάρχης εἶναι ὁ πρῶτος στήν τιμή, καί αὐτό σημαίνει ὁ πρῶτος μεταξύ ἰσῶν. Ὡς ἐκ τούτου, ὁ Παναγιώτατος ἀν θέλει νά λάβει μία μονομερή καί αὐταρχική ἀπόφαση γιὰ τήν υπόθεση τῶν Σκοπίων καί τῆς Ουκρανίας, αὐτό θά ἀποτελοῦσε ἐκφραση μεγάλης σύγχυσης καί πνευματικό λάθος. Επίσης ἀπό τήν πλευρά τῆς διοίκησης τῆς Έκκλησίας καί τοῦ κανονικοῦ δικαίου, μία τέτοια ἀπόφαση θά ἦταν ἐντελῶς ἄκυρη.» <https://www.romfea.gr/patriarxeia-ts/patriarxeio-serbias/22411-mpatskas-eirinaios-o-orthodoxos-kosmos-antidra-stin-autokefalia-skopion-kai-oukranias>

¹⁸ Όρθοδοξία 35(1960) 478.

χου Μόσχας Άλεξίου Α΄ δέν θά πρέπει νά λησμονοῦνται καί στό Πατριαρχεῖο τῆς Μόσχας καί σήμερα.

Κατά τήν ἐπίσημη ἐπίσκεψη τοῦ νέου Πατριάρχῃ Μόσχας καί πάσης Ρωσίας Κυρίλλου, κατά τήν τάξη, πρῶτα στήν Κωνσταντινούπολη στό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο, τήν 4^η Ἰουλίου 2009 ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης Βαρθολομαῖος Α΄ τόν χαιρέτησε μέ τά ἑξῆς: «Σᾶς ὑποδεχόμεθα, λοιπόν, Μακαριώτατε, τετρακόσια εἴκοσιν ἀκριβῶς ἔτη μετὰ τήν ὑπό τοῦ ἀοιδίμου προκατόχου ἡμῶν Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κυροῦ Ἱερεμίου Β΄, τοῦ Τρανοῦ, ἀνύψωσιν τοῦ μακαριστοῦ προκατόχου Σας Μητροπολίτου Ἰωβ εἰς Πατριάρχην Μόσχας καί πάσης Ρωσίας, μέ σκιρτήματα καρδίας ἀγαπώσης πολὺ καί μετὰ τιμῆς βαθυτάτης. Ὑποδεχόμεθα τὸν διάδοχον τοῦ Ἰωβ ἐκείνου, τοῦ Μάρτυρος Φιλίππου, τοῦ θεολογικωτάτου Φιλαρέτου, τοῦ σοφοῦ διδασκάλου Πλάτωνος, τοῦ μεγάλου Ἱεραποστόλου Ἰννοκεντίου, τοῦ Ἁγίου τῆς ὑπομονῆς Τύχωνος καί πλειάδος ἄλλων διακεκριμένων Πρωθιεραρχῶν, οἱ ὅποιοι ἐκλείσαν μέ ἀρετὴν, σοφίαν, ἀγιότητα, μαρτύριον καί ὁμολογίαν Χριστοῦ τὸν Θρόνον Σας». Καί ὁ Πατριάρχης Μόσχας καί πάσης Ρωσίας Κύριλλος ἀνέφερε τήν ἐπομένη, τήν 5^η Ἰουλίου 2009 στήν ὁμιλία του στό Συλλεῖτουργο μέ τὸν Οἰκουμενικό Πατριάρχη:

«Ἡ παραμονή στήν πόλῃ ὅπου εὐρίσκεται ἡ Καθέδρα τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως μᾶς προκαλεῖ αἰσθήματα συγκινήσεως. Ἀτενίζουμε εὐλαβῶς τοὺς ἑνδοξοὺς ἱεροὺς τόπους τῆς Ὁρθοδοξίας. Ἀνασταίνονται ἐνώπιον ἡμῶν τὰ σημαντικώτερα γεγονότα στήν ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας, τὰ ὁποῖα συνέβησαν σὲ αὐτὴ τὴ γῇ. ...Ἐπανέρχονται στὴ μνήμη μας τὰ γεγονότα, τὰ ὁποῖα συνδέονται μέ τὸ Βάπτισμα τῆς Ρωσίας.

Αἰσθάνομαι ἰδιαίτερη χαρὰ ἀπὸ τῆς συνάντησιν μέ τοὺς ζωντανοὺς φορεῖς τῆς μακραίωνης παραδόσεως στὸ πρόσωπο τῶν ἀκλονήτων στήν πίστη καί στὴ μνήμη τῶν προγόνων τους τέκνων τῆς Ἀγιωτάτης Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως μέ ἐπικεφαλῆς τὸν Πατέρα καί Πατριάρχη τους. Παρὰ τοὺς ἱστορικοὺς κατακλυσμούς, τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ συνεχίζει νὰ ἀγιάζεται σὲ αὐτὴν τὴν πόλιν καί σὲ αὐτὸν τὸν ἱερὸ Ναό. Εὐχαριστοῦμε τὸν Θεό, διότι μᾶς ἀξίωσε καί εὐρήκαμε τὴν Ἀγιωτάτη Ἐκκλησία Κωνσταντινουπόλεως ἐν εἰρήνῃ καί χάριτι Θεοῦ καί τὸν Προκαθήμενο αὐτῆς μέ καλὴ ὑγεία καί σταθερότητα πνεύματος.

Μέσω τῆς πλουσιότατης μοναχικῆς παραδόσεως ἡ Ἐκκλησία τῆς Ρωσίας παρέλαβε ἀπὸ τὸ Βυζάντιο καί τὰ λειτουργικὰ τυπικά, πρῶτα τὸ *στουδιτικό*, κατόπιν τὸ *ieroσολυμίτικο*, τὸ ὁποῖο χρησιμοποιεῖται μέχρι σήμερα στὰ μοναστήρια της καί στοὺς ἐνοριακοὺς ναοὺς. Κατὰ τὸν τύπο τῆς βυζαντινῆς ψαλμωδίας συνετάχθησαν ἀκολουθίες γιὰ τοὺς ρώσους ἁγίους καί ἀλλὰ εἶδη ἱερῶν κειμένων. Ἑλληνες διδάσκαλοι ἦταν οἱ πρῶτοι πὺν δίδαξαν τοὺς

Ρώσους άγιογράφους. Ἡ παλαιορωσική ἐκκλησιαστική μουσική δέχθηκε καί αὐτή τήν ἐπίδραση τῆς βυζαντινῆς σχολῆς. Ἡ διαμόρφωση τῆς ρωσικῆς θεολογίας συνδέεται μέ τὸ ἔργο τῶν ἀδελφῶν Σωφρονίου καί Ἰωαννικείου Λυχούδη, ἰδρυτῶν τῆς πρώτης ἀνωτάτης θεολογικῆς σχολῆς στή Μόσχα ἥτοι τῆς Σλαύο-Ἑλληνο-Λατινικῆς Ἀκαδημίας.

Σέ ὅλους τοὺς τομεῖς τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ βίου διαπιστώνουμε τὴν ἐμφάνιση μιᾶς κοινῆς παραδόσεως, ἡ ὁποία ἀρρήκτως συνδέει τὴν Ἐκκλησία Κωνσταντινουπόλεως μέ τὴν πάλαι ποτὲ θυγατέρα της καί σήμερα ἰσότιμη ἀδελφὴ Ἐκκλησία τῆς Ρωσίας. Ἡ κοινὴ μας παράδοση ἀποτελεῖ τὴ σταθερὴ βάση τῆς κοινῆς μας μαρτυρίας πρὸς τὸ σύγχρονο κόσμο.»

Τοὺς στενοὺς δεσμούς, οἱ ὁποῖοι χαρακτηρίζουν τίς σχέσεις τῶν δύο Ἐκκλησιῶν διετύπωσε πολὺ ἔντονα καί μέ μεγάλη σαφήνεια ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Βαρθολομαῖος μ.ἄ. καί στήν πρόποσή του στοῦ ἐπίσημο γεῦμα τὴν 5^η Ἰουλίου 2009:

«Μακαριώτατε Πατριάρχα Μόσχας καί πάσης Ρωσίας, ἐκλεκτὲ καί ἐπιπόθητε Ἀδελφε κύριε Κύριλλε,

Δὲν Σᾶς ὑπεδέχθημεν σήμερον εἰς τὸ μαρτυρικόν, ἀλλὰ πάντοτε φωτεινὸν Φανάριον, τοῦ ὁποῦ ἡ καθημερινὴ «ἐπισύστασις» εἶναι «ἡ μέριμνα πασῶν τῶν Ἐκκλησιῶν», ὡς ξένον, ἔστω ὡς φίλον ἰδιαιτέρως ἀγαπητόν, ἀλλὰ Σᾶς ὑπεδέχθημεν κυριολεκτικῶς ὡς «ὁστοῦν ἐκ τῶν ὀστέων ἡμῶν καί σάρκα ἐκ τῆς σαρκὸς ἡμῶν»! Δὲν Σᾶς ἐκλαμβάνομεν ὡς τρίτον τινά, ἀλλ' ὡς Ἀδελφὸν ἡμῶν γνήσιον, κύτταρον ὑγιὲς καί μέλος εὐγενὲς τοῦ ἰδιοῦ μας Σώματος, τέκνον, ὡς καί ἡμεῖς, τῆς αὐτῆς ποτνίας καί καλλιγόνου Μητρός, τῆς Ἀγίας, Ἀποστολικῆς καί Οἰκουμενικῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἐκκλησίας!

Καυχώμεθα ἐν Κυρίῳ διότι ἡ πρωτεύθυνος Ἐκκλησία αὕτη, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἀκόμη τοῦ ἐν Ἀγίοις προκατόχου ἡμῶν Φωτίου τοῦ Μεγάλου, ἐμερίμνησε φιλοστόργως διὰ τὴν μεταλαμπάδευσιν τοῦ φωτὸς τοῦ Εὐαγγελίου εἰς τὸν μέγαλον λαὸν τῶν Ρώς, τὸν ὁποῖον καί ἀργότερον, ἐπὶ Ἡγεμόνος Βλαδιμήρου τοῦ Ἰσαποστόλου, οὗ καί τὸ ὄνομα ἐκ τῆς ἀγίας κολυμβήθρας φέρετε, πανεθνὶ ἐβάπτισεν ἐν Κιέβῳ πρὸ χιλίων, εἴκοσι καί ἐνὸς ἐτῶν. Σεμνυνόμεθα διότι καί μετὰ ταῦτα, ὁ ἐν Ἀγίοις προκατόχος ἡμῶν Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Φιλόθεος ὁ Κόκκινος ἐμερίμνησε σπουδαίως διὰ τὴν μεταλαμπάδευσιν τοῦ γνησίου μοναχικοῦ καί ἡσυχαστικοῦ πνεύματος εἰς τὴν Χώραν Σας, ἕτερος δὲ ἀνὴρ μέγας ἐκ τῶν ἡμετέρων, ὁ ἐν Ἀγίοις Μάξιμος ὁ Βατοπαιδινός, ὁ καί Γραικὸς ὑφ' ὑμῶν ἀποκαλούμενος, ἐλθὼν εἰς Ρωσίαν, διεσαφήνισε πολλὰ τῶν θεωρητικῶν καί πρακτικῶν τῆς πίστεως, μετεγλώτισεν ἐν ἀκρίβειᾳ τὰς Γραφὰς καί τὰ λειτουργικὰ κείμενα καί ἐστήριξε τοὺς πατέρας Σας εἰς τὴν Ὁρθόδοξον Πίστιν. Mutatis mutandis οὕτως

εἰργάσθησαν θεοφιλῶς πρὸς τὴν αὐτὴν κατεύθυνσιν ἐν Ρωσίᾳ καὶ οἱ μακαριστοὶ Ἕλληνες ἀδελφοὶ Λειχοῦδαι, καθὼς καὶ οἱ πολυτάλαντοι καὶ πολύμουσοι Ἀρχιερεῖς Εὐγένιος ὁ Βούλγαρις καὶ Νικηφόρος ὁ Θεοτόκης, ἱκανὰ προσενεγκόντες εἰς τὴν αὐτόθι Ἐκκλησίαν. Συγκινούμεθα διότι ὁ λαὸς Σας οὐκ εἰς κενὸν ἐδέξατο τὴν Χάριν τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ἀναγεννηθεὶς δι' αὐτῆς, ἐκαλλιέργησεν ἐμπόνως τὸ Εὐαγγέλιον καὶ ἀνέδειξε νέφος μέγα Ἀγίων, Μαρτύρων, Νεομαρτύρων, Ὁμολογητῶν, Ἐγκρατευτῶν, Ὁσίων, Ἱεραρχῶν, Διδασκάλων, Ἱεραποστόλων, Γερόντων (Στάρτσι) καὶ Θεολόγων, ἀπ' ἀρχῆς μέχρι καὶ τῶν κάτω χρόνων, οἱ ὅποιοι κοσμοῦν τὸ νοητὸν στερέωμα τῆς Ἐκκλησίας ὡς φωστῆρες Χριστοῦ ὑπέρλαμπροι!»

Ὁ Μητροπολίτης Βολοκολάμσκ Ἰλαρίων, Πρόεδρος ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὑποθέσεων τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας εὐρισκόμενος στὴν Κωνσταντινούπολη ἀνέφερε τὴν 26^η Μαρτίου 2010 γιὰ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο μ.ἄ. τὰ ἑξῆς:

«Ἡ Πόλη ἡ ὁποία ιδρύθηκε ἀπὸ τὸν Μεγάλον Κωνσταντῖνον στό σταυροδρόμι τῶν πολιτισμῶν καὶ μέχρι σήμερα συνεχίζει νὰ ἀποτελεῖ ἓνα κέντρο ἱερό γιὰ ὅλους. Γιὰ ἐμὰς, ὡς ἐκπροσώπους τῆς Ρωσικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας κάθε ἐπίσκεψή μας στὴν Κωνσταντινούπολιν μὰς θυμίζει τίς πνευματικές μας ρίζες διότι ἐμεῖς οἱ χριστιανοὶ τῆς Ρωσίας, οἱ Ρῶς, ἐμεῖς λάβαμε τὴν Πίστην μας ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ γιὰ ἐμὰς ἡ Ἐκκλησία τῆς Κωνσταντινουπόλεως θὰ μείνῃ ἀπαξ καὶ διαπαντός Μητέρα Ἐκκλησία».

Καὶ γιὰ τίς ἐκκλησιαστικές μεταρρυθμίσεις στὴν Ρωσία ἐθεώρησεν ὁ Τσάρος Πέτρος ὁ Μέγας τὴν ἔγκρισιν ἀπὸ τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως ὡς ἀπολύτως ἀναγκαία, μάλιστα δὲ καὶ μέ τὴν ἀναφορά τοῦ δικαιώματος τοῦ ἐκκλήτου πρὸς τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο.¹⁹ Τό

¹⁹ «Ὡς εὐπειθὴς υἱὸς τῆς περιποθήτου ἡμῶν Μητρὸς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας, διατηρῶν πάντοτε τὴν εὐλάβειαν πρὸς τὴν Ὑμετέραν Παναγιότητα, ὡς Πρῶτον αὐτῆς τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας Ἀρχιποιμένα καὶ κατὰ πνεῦμα ἡμῶν Πατέρα... Ὅθεν, ... μετὰ πολλὴν ὀρθὴν κρίσιν καὶ βουλὴν μετὰ τοῦ Ἱερατείου καὶ τοῦ τῶν λαϊκῶν τάγματος τοῦ ἡμετέρου Βασιλείου, ἐνεκρίναμεν τοῦ συστήσαι πνευματικὴν Σύνοδον, ἰσοδυναμοῦσαν τοῖς Πατριάρχαις, ... πρὸς κυβέρνησιν τῆς Ρωσικῆς Ἐκκλησίας... Πεποίθαμεν οὖν ὅτι καὶ ἡ Ὑμετέρα Παναγιότης, ὡς Πρῶτος Ἀρχιερεὺς τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς καὶ Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, τὸ ἡμέτερον τοῦτο Διάταγμα καὶ τὴν συστηθεῖσαν Πνευματικὴν Σύνοδον εὐδοκήσαντες ὁμολογήσητε δίκαιον, καὶ περὶ τούτου διακοινώσητε τοῖς λοιποῖς μακαριωτάτοις Πατριάρχαις, τῷ τε τῆς Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας καὶ Ἱεροσολύμων. Ἐπειδὴ δὲ ἡμεῖς πανευμενῶς προσετάξαμεν ταύτῃ τῇ ἀγιωτάτῃ Πνευματικῇ Συνόδῳ ἔχειν μετὰ τῆς Ὑμετέρας Παναγιότητος ἀναφορὰν καὶ ἀλληλογραφίαν ἐν πάσαις ταῖς ἐκκλησιαστικαῖς ὑποθέσεσιν, ἀξιοῦμεν καὶ τὴν Ὑμετέραν Παναγιότητα, ὅπως εὐδοκήσαντες διατηρῆτε μετὰ τῆς Συνόδου ταύτης ἀλληλογραφίαν καὶ ἀναφορὰν περὶ τὰς πνευματικὰς ὑποθέσεις, ὅσαι συντελοῦσιν εἰς τὸ συμφέρον τῆς Ἐκκλησίας, ὥσπερ καὶ

Οικουμενικό Πατριαρχείο ανταποκρίθηκε στην παράκληση αυτή. «Η μετριότης ἡμῶν... ἐπικυροῖ, βεβαίῳ καὶ ἀποφαίνει...»²⁰

Τὸ Πατριαρχεῖον Σερβίας μετὰ ἀπὸ μία πολυτάραχη ἱστορική ἐξέλιξη ἀνακηρύχθηκε τὸ 1920 σὲ Πατριαρχεῖο ἀπὸ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο μὲ Πατριαρχικὸ Τόμο.²¹

Τὸ Πατριαρχεῖο Ρουμανίας τὸ 1925 ἐπὶ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Βασιλείου.

Μετὰ ἀπὸ μία περιπετειώδη ἐξέλιξη τῆς Ἐκκλησίας Βουλγαρίας, πού κατέληξε σὲ σχίσμα μέσα στὴν Ὁρθοδοξία, ἀποκαταστάθηκε ἡ ἐκκλησιαστικὴ κοινωνία τὸ 1961 ἀπὸ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο μετὰ ἀπὸ αἰτήσεις καὶ ἐπιστολές τῆς Βουλγαρικῆς Ἐκκλησίας. Τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον ἐπικύρωσε τὸ ἴδιο ἔτος 1961 τὴν Πατριαρχικὴ ἀξία τῆς Βουλγαρικῆς Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία ἐπισφραγίσθηκε πανηγυρικά μὲ συλλεῖτουργο τοῦ Πατριάρχου Βουλγαρίας Κυρίλλου μὲ τὸν Οἰκουμενικὸ Πατριάρχην Ἀθηναγόρα στὴν Κωνσταντινούπολη τὸν Μάρτιο τοῦ 1962. Ἡ Αὐτοκεφαλία καὶ ἡ Πατριαρχικὴ Ἀξία τοῦ Πατριαρχείου Γεωργίας ἐπικυρώθηκε ἀπὸ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο τὸ 1990.

Τὸ Αὐτοκέφαλον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος παρεχώρησε τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον τὸ 1850 μετὰ ἀπὸ μία ἀντικανονικὴ Πράξη στὴν Ἐκκλησία τοῦ νέοϊδρυθέντος Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος τὸ 1832. Ἡ περιπετειώδης, αὐθαίρετη καὶ ἀντικανονικὴ ἀπόσπαση τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο, ἔγινε παρόλα ταῦτα αἰτία ταλαιπωρίας τῆς Ὁρθοδοξίας καὶ σὲ ἄλλες ὀρθόδοξες χώρες μὲ ἐθνικιστικὲς τάσεις, ὡς τὸ κακὸ παράδειγμα. Ἔτσι ἔγινε εἰσαγωγή τοῦ Ἐθνικισμοῦ στὴν Ὁρθοδοξία, ἡ ὁποία εἶναι ὑπερεθνικὴ καὶ οἰκουμενικὴ.

πρότερον τοῦτο διετηρεῖτο μετὰ τῶν Πατριαρχῶν πάσης Ρωσσίας. Εἰ δέ ποτε ἐξαιτήσονται παρὰ τῆς Ὑμετέρας Παναγιότητος ὁποιανδήποτε καλὴν συμβουλὴν πρὸς ὄφελος καὶ κρείττονα οἰκονομίαν τῆς Ἐκκλησίας (=Ἐκκλητον), παρακαλοῦμεν ἐν τοιαύτῃ περιστάσει μὴ ἀπαξιώσαι αὐτοὺς τούτου διὰ τὸ κοινόν συμφέρον τῶν Ὁρθοδόξων...». (Κ. Δεληκάνη, Πατρ. Ἐγγραφα, III, 231-234). Πρβλ. Βλασίου Φειδᾶ, Ἡ Συνοδικὴ Πράξη τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου (1686), ὁ.παρ..

²⁰ «Ἡ μετριότης ἡμῶν... ἐπικυροῖ, βεβαίῳ καὶ ἀποφαίνει τὴν παρά τοῦ εὐσεβεστάτου καὶ γαληνοτάτου αὐτοκράτορος... διορισθεῖσαν ἐν τῇ ρωσικῇ ἀγία καὶ μεγάλῃ βασιλείᾳ εἶναι καὶ λέγεσθαι ἐν Χριστῷ ἀδελφῇ Ἀγία καὶ Ἱερᾷ Σύνοδος παρὰ πάντων τῶν εὐσεβῶν καὶ ὀρθοδόξων χριστιανῶν... καὶ ἔχει ἄδειαν τελεῖν καὶ ἐπιτελεῖν ὅσα οἱ τέσσαρες ἀποστολικοὶ ἀγιωτάτοι Πατριαρχικοὶ θρόνοι. Νουθετεῖ, παραινεῖ καὶ ἐπιτάττει αὐτήν, ἵνα διαφυλάττῃ καὶ κρατῇ ἀπαρασάλευτα ἔθνη καὶ κανόνας Οἰκουμενικῶν ἁγίων ἐπτὰ Συνόδων καὶ ἄλλα, ὅσα ἡ Ἀνατολικὴ ἀγία Ἐκκλησία διακρατεῖ καὶ διαμένει εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα ἀπαρασάλευτος» (Κ. Δεληκάνη, Πατρ. Ἐγγραφα., III, 234-235).

²¹ Πρβλ. J. Meyendorff, Die orthodoxe Kirche gestern und heute, Salzburg 1963, 180.

Τό Οικουμενικό Πατριαρχεῖο χορήγησε τήν Αὐτοκεφαλία καί τῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Πολωνίας τό 1924 καί τῆς Ἀλβανίας τό 1937, τό ὁποῖο, μετά τήν ἀπαγόρευση κάθε θρησκείας ἀπό τό κομμουνιστικό καθεστῶς, ἀποκατέστησε πάλι τό 1991 μέ τήν ἐκλογή ἀπό τήν Σύνοδο τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου στήν Κωνσταντινούπολη ὡς Ἐξάρχου τοῦ Ἀναστασίου, τόν ὁποῖο τό 1992 ἐξέλεξε Ἀρχιεπίσκοπον Ἀλβανίας.

Ἡ Ἐκκλησία Τσεχοσλοβακίας, κατόπιν αἰτήσεώς της, ἀναγνωρίστηκε ἀπό τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο κατ' ἀρχάς τό 1923 ὡς αὐτόνομη. Ὡς συνήθως προσπάθησε τό Πατριαρχεῖο Μόσχας νά ἀποκτήσει ἐπιρροή στήν ἐμπερίστατη Ἐκκλησία τῆς Τσεχοσλοβακίας κατά τόν Β' Παγκόσμιον πόλεμον. Μετά τήν ἀπελευθέρωσή της ἡ Τσεχοσλοβακία ἔγινε κομμουνιστικό κράτος, γεγονός τό ὁποῖο ἐκμεταλεύτηκε τό Πατριαρχεῖο Μόσχας, ἀσφαλῶς ὑπό τήν πίεση τοῦ σταλινικοῦ καθεστώτος καί ἀπέστειλε στήν Πράγα τό ἐπίσκοπο Ἐλευθέριο ὡς «Ἐξάρχον» του. Κατόπιν ποικίλων ἐνεργειῶν κατάρθρωσαν νά ἐπηρεασθοῦν οἱ ἐπίσκοποι τῆς Τσεχοσλοβακίας καί ἐζήτησαν ἀπό τό Πατριαρχεῖον Μόσχας Αὐτοκεφαλία, καταργοῦντες ἀντικανονικά τόν Τόμον τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου Αὐτονομίας τοῦ 1923. Ο Πατριάρχης Μόσχας Αλέξιος Α' καί ἡ περί αὐτόν Ἱερά Σύνοδος ἀνακήρυξαν, στίς 23-11-1951, τήν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία Τσεχοσλοβακίας «Αὐτοκέφαλη» καί ἐξέλεξαν Ἀρχιεπίσκοπον Πράγας τόν «Ἐξάρχον» Ἐλευθέριο. Πατί ἀρνεῖται τήν παράνομη αὐτή πράξη ὁ Μητροπολίτης Βολοκολαμσκ Ἰλαρίων;²² Ἡ ἀντικανονική αὐτή κατάσταση διήρκεσε μέχρι τήν ἐκλογή τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Πράγας Δωροθέου, ὁ ὁποῖος ἐπεδίωξε τήν ἀποκατάσταση τῶν σχέσεων τῆς Ἐκκλησίας του μέ τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο, μέ ἐπιστολή του τόν Ιούλιο του 1998 πρὸς τόν Οἰκουμενικό Πατριάρχη Βαρθολομαῖον ἐκ μέρους τοῦ κλήρου καί τοῦ λαοῦ τῆς Τσεχοσλοβακίας, ὅπου ἀνέφερε ὅτι: «ἡ Ἱερά Σύνοδος καί ὁ κλήρος τολμῶμεν νά προσπέσωμεν εἰς τήν Ὑμετέραν Ἀγιωσύνην με τήν παράκλησιν νά χορηγήσητε εἰς τήν καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησίαν, τήν ἐν Τσεχία καί Σλοβακία, Αὐτοκέφαλον». Ἐτόνιζεν, ὅτι ἡ Ἐκκλησία του ἔλαβε τό αὐτοκέφαλον ἀπό τό Πατριαρχεῖον Μόσχας τό 1951 γιά νά ἐπιβιώσει ἐντός τοῦ κομμουνιστικοῦ καθεστώτος, ἀλλά ἀναγνωρίζει τό Οἰκουμενικόν Πατριαρχεῖον καί τά πρεσβεῖα του ὡς μητέρα Ἐκκλησία, ἐφόσον ἐδιδάχθη τόν χριστιανισμόν ἀπό τοὺς Ἱεραποστόλους Κύριλλον καί Μεθόδιον, τοὺς ὁποῖους ἔστειλεν τό Οἰκουμενικόν Πατριαρχεῖον.

²² Ὁ Μητροπολίτης Ἰλαρίων ἐδήλωσε: «Ἡ Ῥωσική Ἐκκλησία ποτέ δὲν διεκδίκησε τὸ δικαίωμα νὰ παραχωρήσῃ τὴν αὐτοκεφαλία «σε ὁποιοδήποτε ἐν γένει» («to anyone in general»)» <https://www.romfea.gr/patriarxeia-ts/patriarxeio-mosxas/43619-ilarion-i-ekklisia-tis-rosias-den-epithyme-i-proteia-stin-orthodoksia>

Κατόπιν εξέτασεως τῆς καταστάσεως καὶ τοῦ αἰτήματος τῆς Ἐκκλησίας τῶν χωρῶν Τσεχίας καὶ Σλοβακίας, ἀποφάσισεν ἡ Σύνοδος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ὑπὸ τὴν Προεδρίαν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Βαρθολομαίου νὰ ἀνταποκριθεῖ στό αἶτημα αὐτό, μέ τό ὅποιο ἀπέρριπτε τήν ἀντικανονικήν «Αὐτοκεφαλία» τοῦ 1951 ἐκ μέρους τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας, καί νὰ παραχωρήσει στήν Ἐκκλησία τῶν κρατῶν Τσεχίας καὶ Σλοβακίας τό κανονικόν Αὐτοκέφαλον, μέ Πατριαρχικόν καί Συνοδικόν Τόμον τῆς 27^{ης} Αὐγούστου 1998.

Ὅμως ἡ Ἐκκλησία Τσεχίας καὶ Σλοβακίας δέν εἶχεν ἀποδεσμευθεῖ τελείως ἀπό τήν ρωσική ἐπιρροή καί ἀνάλογα μέ ὀρισμένες περιστάσεις ἐδειχνεν ὅτι ἀναγνωρίζει τό Αὐτοκέφαλον τοῦ 1951,²³ γεγονός, τό ὅποιον ἐδημιούργησεν προβλήματα ἐντός τῆς Ὁρθοδοξίας καί εἰδικώτερα στίς σχέσεις μεταξύ τῶν Ἐκκλησιῶν Τσεχίας Σλοβακίας καί Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου.

Ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης Βαρθολομαῖος πιστός στίς Ἀρχές καί κανονικές ἐκκλησιαστικές Παραδόσεις τῆς Ὁρθοδοξοῦ Ἐκκλησίας καί χωρίς περισπασμούς ἀποκατέστησε τήν Τάξιν καί ἐκαυτηρίασε τίς ἀντικανονικές προσπάθειες μειώσεως τοῦ κύρους τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου.

Τήν ἐξέλιξιν τῶν σχέσεων καί τήν διαδικασία ρυθμίσεως τοῦ προβλήματος περιγράφει ὁ Παναγιώτατος Οἰκουμενικός Πατριάρχης Βαρθολομαῖος καί εἰς τήν ἐπιστολήν του πρὸς τόν Μακ. Ἀρχιεπίσκοπον Τσεχίας καί Σλοβακίας κ. Χριστοφόρον τήν 4^{ην} Φεβρουαρίου τοῦ 2012, ὅπου περιγράφεται καί ὁ ρόλος καί τά δικαιώματα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἐντός τῆς καθόλου Ὁρθοδοξίας, ἀλλά καί ἡ παράνομος καί ἀντικανονικές ἐνέργειες τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας, τίς ὁποῖες τελικά δέν ἀνεγνώρισεν οὔτε καί ἡ Ἐκκλησία Τσεχίας καί Σλοβακίας, διαφορετικά δέν θά ζητοῦσε πολλάκις καί ἐπιμόνως τήν Αὐτοκεφαλία ἀπό τό Οἰκουμενικόν Πατριαρχεῖο.²⁴

Στήν ἀπάντησή του πρὸς τόν Οἰκουμενικόν Πατριάρχην Βαρθολομαῖον τήν 13^{ην} Μαρτίου 2012 προσπάθησεν ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Πράγας Χριστόφορος, νὰ ἐξηγήσει καί νὰ δικαιολογήσει τά πράγματα ὡς «τὴν ὀδυνηρὴ παρεξήγηση ἢ ὁποία δημιουργήθηκε λόγω τῆς ἑορταστικῆς Θείας Λειτουργίας, πού ἔλαβε χώρα στίς 8 Δεκεμβρίου στόν Ἱ. Ναὸ Ἁγίου Νικολάου στήν Πράγα, στήν Πλατεία τῆς Παλαιᾶς Πόλης. Ἡ Θεία Λειτουργία

²³ Μεταξύ ἄλλων διοργανώθηκε ἑορτασμός τό 2011 60ετίας ἀπὸ τῆς χορηγήσεως τοῦ Αὐτοκεφάλου τό 1951 ἐκ μέρους τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας. Συμμετείχε, κατόπιν προσκλήσεως καί ὁ Μητροπολίτης Βολοκολαμσκ Ἰλαρίων ὡς ἐκπρόσωπος τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας.

²⁴ Γὰ τόν λόγο αὐτό παρατίθεται στό παράρτημα ὁλόκληρο τό γράμμα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Βαρθολομαίου.

ἐκείνη δὲν ἦταν σέ καμία περίπτωση ἐορτασμός της παροχής «Αυτοκεφαλίας» ἀπὸ τὴν Ορθόδοξη Εκκλησία της Ρωσίας το 1951, ἀλλὰ μία ἀπλὴ Δοξολογία – ἐκφραση ευγνωμοσύνης γιὰ τὴν χριστιανικὴ πίστη ἡ ὁποία μας δόθηκε χάριν τῆς ιεραποστολῆς τῶν Ἁγίων Κυρίλλου καὶ Μεθοδίου τὸν 9ο αἰῶνα», καὶ ὅτι «σε καμία περίπτωση δὲν ἐπρόκειτο περὶ εορτασμοῦ τῆς ἐπετείου παροχής “Αυτοκεφαλίας” στὴν Ορθόδοξη Εκκλησία Τσεχίας καὶ Σλοβακίας ἀπὸ τὴν Ορθόδοξη Εκκλησία της Ρωσίας, ἐπειδὴ ἡ δική μας Εκκλησία ἐγίνε πραγματικά αυτοκέφαλη με τὴν σημερινή κανονικὴ μορφή της καὶ ἀναγνωρίστηκε ἐτσι ἀπὸ ὅλα τα Ορθόδοξα Πατριαρχεῖα καὶ λοιπές Αυτοκέφαλες Εκκλησίες μόνο χάριν τοῦ Πατριαρχικοῦ καὶ Συνοδικοῦ Τόμου, τὸν ὁποῖο υπέγραψε ἡ Παναγιότητά Σας το 1998»

Αὐτοκέφαλη Ἐκκλησία Οὐκρανίας

Τέλος τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο, κατόπιν συνοδικῆς ἀποφάσεως ὑπὸ τὴν Προεδρεία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Βαρθολομαίου (22. Ἀπριλίου 2018) παραχώρησε τὸ Αὐτοκέφαλον εἰς τὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία τῆς Οὐκρανίας μὲ Πατριαρχικὸ Τόμο τὴν 6^η Ἰανουαρίου τοῦ 2019, ἀφοῦ προηγουμένως ἔκανε χρῆση τοῦ Ἐκκληίου καὶ ἀποκατέστησε τὴν ἐκκλησιαστικὴ κοινωνία σέ ὅσους εἶχαν καταδικασθεῖ ἀπὸ τὸ Πατριαρχεῖο τῆς Μόσχας. Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ ἐπανῆλθαν στοὺς κόλπους τῆς Ἐκκλησίας ἑκατομμύρια χριστιανῶν, οἱ ὁποῖοι χωρὶς προσωπικὴ τῶν εὐθύνῃ καὶ ὅπως-δήποτε ὄχι γιὰ λόγους πίστεως καὶ δόγματος εἶχαν τεθεῖ ἐκτὸς Ἐκκλησίας. Ἡ πράξις αὕτη μὲ τὸ θάρρος καὶ τὴν τόλμη τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ὑπενθυμίζει πράξεις καὶ πρὶν ἀπὸ Οἰκουμενικὲς Συνόδους τῆς πρώτης χιλιετίας, μὲ τίς ὁποῖες προσπαθοῦσαν πάντα νὰ ἀποκαταστήσουν τὴν ἐκκλησιαστικὴ κοινωνία καὶ νὰ προωθήσουν καὶ σταθεροποιήσουν τὴν ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας. Ἐχουν γραφεῖ πολλὰ γιὰ τοὺς ὅρους καὶ τίς προϋποθέσεις τῶν πράξεων αὐτῶν, γιὰ τὴν υπέρσπιση τῆς ἀκριβείας τῆς πίστεως καὶ γιὰ τὴν τιμωρία τῶν «πεπτωκότων», πολλές φορές μὲ τὴν ἀναφορά στὴν μὴ ὀρθόδοξη ἄποψη τῆς Satisfaktionstheorie, δηλ. τῆς «ἱκανοποιήσεως» τῆς Θείας Δικαιοσύνης, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴν υπέρβαση τῆς ἄκρας δικαιοσύνης καὶ τῆς ἐφαρμογῆς τῆς Οἰκονομίας, δηλ. τῆς ἀφέσεως, τῆς χάριτος, τῆς εὐσπλαχνίας καὶ τελικὰ τῆς ἀγάπης ὡς βάση τῶν πεπραγμένων. Πάντως ἡ βασικὴ ἀρχὴ δράσεως τῆς Ἐκκλησίας δὲν εἶναι ἡ τιμωρία, ἀλλὰ ἡ θεραπεία, ἡ «παράλογη στάσις» τοῦ πατέρα πρὸς τὸν ἄσωτο υἱό, ὁ ὁποῖος κατέληξε μὲ τὴν ζωὴ του «ἄσωτος, ἀλλὰ παρέμεινε ὅμως καὶ «υἱός». Ὁ πρεσβύτερος υἱὸς δυσκολευόταν νὰ καταλάβει τὴν στάσις καὶ τὴν χαρὰ τοῦ πατέρα, ὅπως πολλές φορές καὶ σήμερα δυσκολεύονται πολλοὶ «πρεσβύτεροι» υἱοὶ νὰ καταλάβουν τὴν θεραπευτικὴν στάσις καὶ πράξις πολλῶν «Πατέρων» καὶ

«Ηγουμένων» τῆς Ἐκκλησίας. Γεγονός ἀναμφισβήτητο παραμένει, ὅτι ἡ ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας μας ἔχει νά παρουσιάσει πολλά παραδείγματα τῆς Θείας Οἰκονομίας καί τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Οἰκονομίας πρὸς θεραπείαν τῶν ἀσθενῶν καί ἀναπλήρωση τῶν ἐλλείψεων....

Ἡ ἀνταπόκριση τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου μέ πρωτοπόρο τόν Οἰκουμενικό Πατριάρχη Βαρθολομαῖο στήν πολλαπλή καί ἐπίμονη παράκληση/ἐκκληση τῶν ὀρθοδόξων τῆς Ἐκκλησίας Οὐκρανίας, οἱ ὁποῖοι εἶχαν τεθεῖ ἀπό τό Πατριαρχεῖο Μόσχας ἐκτός Ἐκκλησίας μόνον γιά διοικητικούς λόγους καί ἡ ἐπαναφορά τους στοὺς κόλπους τῆς Ἐκκλησίας ἀποτελεῖ πράγματι πράξη θεραπευτική μέ μεγίστη σωτηριολογική σημασία. Ἡ πρόθεση καί ἡ πρόταση, ἀλλὰ καί ἡ συγκεκριμένη γραπτὴ πρόσκληση ἐκ μέρους τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἀποκαταστάσεως τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινω- νίας στήν Οὐκρανία ἀφορᾷ ὅλους ἀνεξαιρέτως τοὺς ὀρθοδόξους πιστοὺς τῆς Οὐκρανικῆς ἐπικράτειας. Ὅλοι οἱ Ἀρχιερεῖς ἔλαβαν προσωπική πρό- σκληση, μὴδὲ τοῦ Σεβασμ. Μητροπολίτου Ὀνούφριου ἐξαιρουμένου. Εἶναι δὲ γνωστόν, ὅτι ὅλοι οἱ Ἱεράρχες τῆς Οὐκρανίας εἶχαν ζητήσει τόν Νοέμβριο τοῦ 1991 ἐγγράφως, ὡς πρῶτον βῆμα ἀπὸ τό Πατριαρχεῖον Μόσχας τὴν ἀνεξαρτησία καί Αὐτοκεφαλία τῆς Ἐκκλησίας των. Ἀπέστειλαν «Ἐκκληση τῆς Οὐκρανικῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας πρὸς τόν Ἁγιώτατο Πατριάρχη Μό- σχας καί πασῶν τῶν Ρωσιῶν Ἀλέξιο Β΄ καί τὴν Ἱεραρχία τῆς Ρωσικῆς Ἐκκλησίας», τὴν ὁποία εἶχε ὑπογράψει καί ὁ νῦν Μητροπολίτης Ὀνούφριος, παραμένων μέχρι σήμερα ὑπὸ τὴν δικαιοδοσία τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας.²⁵ Τὸ Κείμενο αὐτὸ περιέχει τὴν ὁμόφωνη ἀπόφαση τῆς μεγάλης Κληρικο- λαϊκῆς Συνελεύσεως, ἡ ὁποία συνήλθε στὸ Κίεβο ὑπὸ τὴν Προεδρείαν τοῦ τότε Μητροπολίτου Κιέβου Φιλαρέτου ἀπὸ τὴν 1-3 Νοεμβρίου 1991, μέ τὴν αἴτηση γιὰ τὴ χορήγηση τῆς πλήρους κανονικῆς ἀνεξαρτησίας, δηλαδὴ αὐτοκεφαλίας, τῆς Οὐκρανικῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας.» Ὁ ἰσχυρισμός, λοι- πόν, ὅτι δὲν ἐζήτησε τὴν Αὐτοκεφαλία ὁλόκληρη ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία τῆς Οὐκρανίας δὲν εὐσταθεῖ. Δυστυχῶς τώρα ὁ Μητροπολίτης Ὀνούφριος δὲν ἀποδέχθηκε τὴν πρόσκληση (12-10-2018)²⁶, καί τὴν πρόταση Αὐτοκε- φαλίας... Θὰ μπορούσε νὰ εἶχε ἐκλεγεῖ στήν ἐνωτικὴ Σύνοδο τῆς 15^{ης} Δε- κεμβρίου τοῦ 2018, τὴν ὁποία συγκάλεσε γιὰ ὅλους τοὺς ὀρθοδόξους Ἀρχιερεῖς τῆς Οὐκρανίας ἀπὸ ὅλες τίς δικαιοδοσίες ὁ Οἰκουμενικὸς Πα- τριάρχης Βαρθολομαῖος ὑπὸ τὴν Προεδρία τοῦ τότε Μητροπολίτου Γαλλίας

²⁵ http://fanarion.blogspot.com/2018/09/blog-post_98.html Ὁλόκληρο τὸ κείμενο στὸ Παράρτημα 2

²⁶ Προσωπικὴ ἐπιστολὴ τοῦ Πατριάρχου Βαρθολομαίου πρὸς τόν Μητροπολίτην Κιέ- βου Ὀνούφριον: Ὁλόκληρο τὸ κείμενο στὸ Παράρτημα 3.

https://romalewfronimati.blogspot.com/2019/12/blog-post_31.html#more

καί νῦν Γέροντος Χαλκηδόνος Ἐμμανουήλ καί στήν ὁποία ἐκλέχθηκε ὁ Μητροπολίτης Ἐπιφάνιος ὡς Ἀρχηγός τῆς Ἐκκλησίας τῆς Οὐκρανίας. Στόν Μητροπολίτη Ἐπιφάνιο ἐπέδωσε ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης Βαρθολομαῖος τήν 6^η Ἰανουαρίου 2019 τόν Πατριαρχικό καί Συνοδικό Τόμο τῆς Αὐτοκεφαλίας τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας τῆς Οὐκρανίας.

ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΟΣ ΚΑΙ ΣΥΝΟΔΙΚΟΣ ΤΟΜΟΣ ΧΟΡΗΓΗΣΕΩΣ ΑΥΤΟΚΕΦΑΛΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΝ ΟΥΚΡΑΝΙΑΙ ΟΡΘΟΔΟΞΟΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΝ

Βαρθολομαῖος, ἐλέω Θεοῦ, Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ρώμης καί Οἰκουμενικός Πατριάρχης.

«Προσεληλύθατε Σιών ὅρει ... καί Ἐκκλησίᾳ πρωτοτόκων» (Ἑβρ. ιβ', 22-23), ὁ μακάριος τῶν ἐθνῶν Ἀπόστολος Παῦλός φησι πᾶσι πιστοῖς, εἰκότως δέ ὁρος ἡ Ἐκκλησία, διὰ τὸ βέβαιον καί ἀάγιον καί ἀσάλευτον καί ἄσειστον. Ἐὰν δέ μία ποίμνη καί ἐν σῶμα Χριστοῦ καί ἔστι καί λέγεται ἡ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησία, ἔχουσα πανταχοῦ τήν τῆς ὀρθοδόξου πίστεως ὁμολογίαν, τήν ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ ἐν τοῖς μυστηρίοις κοινωνίαν καί τὸ τῆς ἀποστολικῆς διαδοχῆς καί κανονικῆς τάξεως ἀδιασάλευτον, συνίσταται ἀπό τῶν ἀποστολικῶν ἤδη χρόνων, ἐκ κατὰ τόπους καί χώρας Ἐκκλησιῶν, ἐσωτερικῶς αὐτοδιοικουμένων ὑπὸ ἰδίους ποιμένας καί διδασκάλους καί διακόνους τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Χριστοῦ, ἦτοι τοὺς ἐκασταχοῦ Ἐπισκόπους, ἐπὶ τῷ λόγῳ οὐ μόνον τῆς ἱστορικῆς ἐν τῷ κόσμῳ σημασίας τῶν πόλεων καί χωρῶν, ἀλλὰ καί τῶν ἐν αὐταῖς ἰδιαζουσῶν ποιμαντικῶν ἀναγκῶν.

Τοιγαροῦν, τῆς εὐσεβεστάτης καί θεοφρουρήτου χώρας τῆς Οὐκρανίας, τῇ ἄνωθεν προνοίᾳ κρατυνθείσης καί μεγαλυνθείσης καί τὴν ὀλοτελῇ πολιτικὴν αὐτῆς ἀνεξαρτησίαν ἀπολαβούσης, τῶν δὲ πολιτειακῶν καί ἐκκλησιαστικῶν αὐτῆς ἀρχόντων ἐπὶ τριακονταετίαν ὄλην διακαῶς αἰτουμένων τὴν ἐκκλησιαστικὴν αὐτῆς αὐτοδιοίκησιν, συστοιχούντων καί εἰς παλαιὰ συναφῇ αἰτήματα τοῦ λαοῦ αὐτῆς κατὰ καιροὺς διατυπωθέντα πρὸς τὸν ἀγιώτατον Ἀποστολικὸν Θρόνον τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τὸν ὑπὸ τῆς μακρᾶς κανονικῆς παραδόσεως ὑποχρεωμένον προνοεῖν περὶ τῶν ἐν ἀνάγκαις εὕρισκομένων Ἁγίων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, μάλιστα δὲ τῶν μετ' αὐτοῦ διὰ κανονικῶν δεσμῶν ἀείποτε συνδεδεμένων τοιούτων, ὡς ἡ ἱστορικὴ Μητρόπολις Κιέβου, ἡ Μετρίότης ἡμῶν μετὰ τῶν περὶ ἡμᾶς Ἱερωτάτων Μητροπολιτῶν καί ὑπερτίμων, τῶν ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι ἀγαπητῶν ἀδελφῶν καί συλλειτουργῶν, ἐν τῇ ὀφειλετικῇ μερίμνῃ τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας πρὸς τὸν Ὁρθόδοξον κόσμον, ἐπὶ θεραπείᾳ τῶν χρονίως σοβούντων σχισμάτων καί μερισμῶν εἰς τὰς κατὰ τόπους Ἐκκλησίας, ὁμογνωμόνως, ὀρίζομέν τε καί ἀνακηρύττομεν, ἵνα σύμπασα ἡ ἐν τοῖς ὁρίοις τοῦ πολιτικῶς συγκροτηθέντος καί τέλεον

ἀνεξαρτητοποιηθέντος Κράτους τῆς Οὐκρανίας περιλαμβανομένη Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία, μετὰ τῶν Ἱερῶν Μητροπόλεων, Ἀρχιεπισκοπῶν, Ἐπισκοπῶν, μοναστηρίων τε καὶ ἐνοριῶν καὶ πάντων τῶν ἐν αὐταῖς ἐκκλησιαστικῶν καθιδρυμάτων, τελοῦσα ὑπὸ τὸν Δομήτορα τῆς Μιᾶς, Ἀγίας, Καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας θεάνθρωπον Κύριον καὶ Σωτῆρα ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, ὑπάρχει τοῦ λοιποῦ κανονικῶς αὐτοκέφαλος, ἀνεξάρτητος καὶ αὐτοδιοίκητος, Πρῶτον ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς πράγμασιν ἔχουσα καὶ ἐπιγιγνώσκουσα τὸν ἐκάστοτε κανονικὸν Προκαθήμενον αὐτῆς, φέροντα τὸν τίτλον «Μακαριώτατος Μητροπολίτης Κιέβου καὶ πάσης Οὐκρανίας», μὴ ἐπιτρεπομένης προσθήκης τινὸς ἢ ἀφαιρέσεως τῷ αὐτοῦ τίτλῳ, δίχα τῆς ἀδείας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως· πρόεδρον ὄντα Ἱερᾶς Συνόδου, συγκροτουμένης κατ' ἔτος ἐξ Ἀρχιερέων, προσκαλουμένων ἐκ περιτροπῆς κατὰ τὰ πρεσβεῖα αὐτῶν, ἐκ τῶν ἀρχιερατευόντων ἐν τοῖς γεωγραφικοῖς ὁρίοις τῆς Οὐκρανίας. Οὕτω γὰρ διακυβερνηθήσονται τὰ τῆς Ἐκκλησίας ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ, ὡς οἱ θεῖοι καὶ ἱεροὶ διακηρύττουσι Κανόνες, ἐλευθέρως τε καὶ ἐν Ἀγίῳ Πνεύματι καὶ ἀκωλύτως, μακρὰν πάσης ἄλλης ἔξωθεν ἐπεμβάσεως.

Πρὸς τοῦτοις δὲ τὴν καθισταμένην διὰ τοῦδε τοῦ ἐνυπογράφου Πατριαρχικοῦ καὶ Συνοδικοῦ Τόμου, ἐν τοῖς ὁρίοις τῆς ἐπικρατείας τῆς Οὐκρανίας, Αὐτοκέφαλον Ἐκκλησίαν ἐπιγιγνώσκουμεν καὶ ἀνακηρύττομεν πνευματικὴν ἡμῶν θυγατέρα καὶ πάσαις ταῖς ἀνὰ τὴν οἰκουμένην Ὁρθοδόξοις Ἐκκλησίαις συνιστῶμεν ὡς ἀδελφὴν ἀναγνωρίζεσθαι καὶ μνημονεύεσθαι τῷ ὀνόματι «Ἀγιωτάτῃ Ἐκκλησίᾳ τῆς Οὐκρανίας», ἔχουσαν ἔδραν αὐτῆς τὴν τοῦ Κιέβου ἱστορικὴν πόλιν, μὴ δυναμένην καθιστάναι ἐπισκόπους ἢ πηγνύειν ὑπερόρια θυσιαστήρια, τῶν ἤδη ὑφισταμένων ὑπαγομένων τούντεῦθεν, κατὰ τὴν τάξιν, τῷ Οἰκουμενικῷ Θρόνῳ, τῷ ἔχοντι τὴν κανονικὴν ἀρμοδιότητα ἐπὶ τῆς Διασποράς, περιοριζομένης τῷ ὄντι τῆς δικαιοδοσίας αὐτῆς ἐντὸς τῶν ἐδαφῶν τοῦ Οὐκρανικοῦ Κράτους. Καὶ δὴ καὶ τὰς προνομίας καὶ πάντα τὰ κυριαρχικὰ δικαιώματα τὰ τῇ αὐτοκεφάλῳ ἐκκλησιαστικῇ Ἀρχῇ παρομαρτοῦντα παρέχομεν αὐτῇ, ὥστε τοῦ λοιποῦ τὸν μὲν Μητροπολίτην Κιέβου καὶ πάσης Οὐκρανίας ἱεουργοῦντα μνημονεύειν «Πάσης Ἐπισκοπῆς Ὁρθοδόξων», τὴν δὲ περὶ αὐτὸν χορεῖαν τῶν ἀγιωτάτων Ἀρχιερέων τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ, ὡς Πρώτου καὶ Προκαθημένου τῆς ἐν Οὐκρανίᾳ Ἀγιωτάτης Ἐκκλησίας. Τὰ δὲ πρὸς τὴν ἐσωτερικὴν ἐκκλησιαστικὴν διοίκησιν ἀφορῶντα ἀνακρίνεσθαι, ἐκδικάζεσθαι καὶ καθορίζεσθαι ἀπολύτως ὑπ' αὐτοῦ καὶ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, ἀκολουθῶς τῇ εὐαγγελικῇ καὶ τῇ λοιπῇ, κατὰ τὴν ἱερὰν Παράδοσιν καὶ τὰς σεβασμίας κανονικὰς διατάξεις τῆς Ἀγίας Ὁρθοδόξου ἡμῶν Ἐκκλησίας, διδασκαλίᾳ καὶ τῇ προτροπῇ τοῦ ς' κανόνος τῆς Α' ἐν Νικαίᾳ Οἰκουμενικῆς Συνόδου, τῆς ὀριζούσης ὅτι, «ἐὰν μέντοι τῇ κοινῇ πάντων ψήφῳ, εὐλόγῳ οὔσῃ, καὶ κατὰ κανόνα ἐκκλησιαστικόν, δύο ἢ τρεῖς δι' οἰκείαν φιλονικεῖαν

ἀντιλέγωσι, κρατείτω ἡ τῶν πλειόνων ψῆφος», διατηρουμένου προσέτι καὶ τοῦ δικαιώματος πάντων τῶν Ἀρχιερέων καὶ τῶν λοιπῶν κληρικῶν ἐκκληίτου προσφυγῆς τῷ Οἰκουμενικῷ Πατριάρχῃ, κατέχοντι τὴν κανονικὴν εὐθύνην τοῦ λαμβάνειν ἀμετακλήτως ἀποφάσεις ἐπὶ τῶν κρίσεων δι' ἐπισκόπους καὶ λοιποὺς κληρικοὺς τῶν τοπικῶν Ἐκκλησιῶν, συμφώνως τοῖς θ' καὶ ιζ' ἱεροῖς κανόσι τῆς Δ' ἐν Χαλκηδόνι Οἰκουμενικῆς Συνόδου.

Προσεπιδηλοῦμεν τοῖς ἀνωτέρω ὅτι ἡ ἐν Οὐκρανίᾳ Αὐτοκέφαλος Ἐκκλησία γινώσκει ὡς κεφαλὴν τὸν Ἀγιώτατον Ἀποστολικὸν καὶ Πατριαρχικὸν Οἰκουμενικὸν Θρόνον, ὡς καὶ οἱ λοιποὶ Πατριάρχαι καὶ Προκαθήμενοι, ἔχει δέ, σὺν ταῖς ἄλλαις κανονικαῖς ὑποχρεώσεις καὶ εὐθύναις, πρωτίστην ἀποστολὴν τὴν τήρησιν τῆς Ὁρθοδόξου ἡμῶν Πίστεως ἀδιαλωβήτου καὶ τῆς κανονικῆς ἐνότητος καὶ κοινωνίας μετὰ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ τῶν λοιπῶν κατὰ τόπους Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν ἀπαρασσεύτου. Προσέτι δέ, ὁ Μητροπολίτης Κιέβου καὶ πάσης Οὐκρανίας, ὡς καὶ οἱ Ἀρχιερεῖς τῆς Ἀγιωτάτης Ἐκκλησίας τῆς Οὐκρανίας, ἐκλέγονται ἀπὸ τοῦ νῦν κατὰ τὰς προβλέψεις τῶν θείων καὶ ἱερῶν Κανόνων καὶ κατὰ τὰς σχετικὰς διατάξεις τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου αὐτῆς, συμφωνοῦντος ἀπαραιτήτως ἐν πᾶσι πρὸς τὰς διατάξεις τοῦ παρόντος Πατριαρχικοῦ καὶ Συνοδικοῦ Τόμου. Ὀφείλουσι πάντες οἱ Ἀρχιερεῖς ἵνα ποιμαίνωσι τὸν λαὸν τοῦ Θεοῦ θεοφιλῶς, προάγοντες, ἐν φόβῳ Θεοῦ, τὴν εἰρήνην καὶ τὴν ὁμόνοϊαν ἐν τῇ χώρᾳ καὶ τῇ Ἐκκλησίᾳ αὐτῶν.

Ἄλλ' ἵνα ὁ τῆς πνευματικῆς ἐνότητος καὶ συναφείας τῶν ἀγίων τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησιῶν ἀπαραμείωτος ἐν ἅπασιν παραμένη σύνδεσμος, καὶ γὰρ ἐδιδάχθημεν «τηρεῖν τὴν ἐνότητα τοῦ πνεύματος ἐν τῷ συνδέσμῳ τῆς εἰρήνης» (Εφεσ. δ', 3), ὁ κατὰ καιροὺς Μακαριώτατος Μητροπολίτης Κιέβου καὶ πάσης Οὐκρανίας ὀφείλει μνημονεύειν, κατὰ τὰ παλαιόθεν ὑπὸ τῶν ἀγίων Πατέρων ἡμῶν παραδεδομένα, τοῦ τε Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου, τῶν Μακαριωτάτων Πατριαρχῶν καὶ τῶν λοιπῶν Προέδρων τῶν κατὰ τόπους Ὁρθοδόξων Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν, ἐν τῇ σειρᾷ τῶν Διπτύχων, κατὰ τὴν κανονικὴν τάξιν, τοῦ ἰδίου λαμβάνοντος τὸν τόπον μετὰ τὸν Προκαθήμενον τῆς κατὰ Τσεχίαν καὶ Σλοβακίαν Ἐκκλησίας ἐν τε τοῖς ἱεροῖς Διπτύχοις καὶ ἐν ταῖς ἐκκλησιαστικαῖς συνελεύσεσιν.

Ὡσαύτως, ἡ ἐν Οὐκρανίᾳ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία, διὰ τοῦ Πρώτου αὐτῆς ἡ τοῦ κανονικοῦ τοποτηρητοῦ τοῦ Θρόνου τοῦ Κιέβου, ὑποχρεοῦται μετέχειν, ἐπὶ σπουδαίων κανονικῶν, δογματικῶν καὶ λοιπῶν ζητημάτων, τῶν κατὰ καιροὺς Διορθοδόξων διασκέψεων, κατὰ τὴν ἀπ' ἀρχῆς κρατήσασαν ἱερὰν τῶν Πατέρων συνήθειαν. Ὀφείλει δέ ὁ Πρῶτος, ἐγκαθιστάμενος, ἀποστέλλειν ἐξάπαντος τὰ ἀναγκαῖα Εἰρηνικὰ Γράμματα καταστάσεως πρὸς τε τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην καὶ πρὸς τοὺς λοιποὺς Προκαθήμενους, τοῦθ' ὅπερ καὶ αὐτὸς δικαιούται παρὰ τούτων ἀποδέχεσθαι, ἀρχομένης τῆς εἰρηνικῆς περιο-

δείας αὐτοῦ ἐκ τῆς Πρωτοθρόνου Ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως κατὰ τὰ εἰωθότα, λαμβάνων καὶ τὸ Ἅγιον Μύρον παρ' αὐτῆς, εἰς δήλωσιν τῆς πνευματικῆς μετ' αὐτῆς ἐνότητος. Προκειμένου δὲ περὶ μειζόνων ζητημάτων ἐκκλησιαστικῆς, δογματικῆς καὶ κανονικῆς φύσεως, ὁ Μακαριώτατος Μητροπολίτης Κιέβου καὶ πάσης Οὐκρανίας, ἐκ μέρους τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας αὐτοῦ, δέον ὅπως ἀπευθύνεται πρὸς τὸν καθ' ἡμᾶς Ἀγιώτατον Πατριαρχικὸν καὶ Οἰκουμενικὸν Θρόνον, ἐκζητῶν τὴν ἔγκυρον γνώμην καὶ βεβαίαν συναντίληψιν αὐτοῦ, τῶν δικαιωμάτων τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου ἐπὶ τῆς ἐν Οὐκρανίᾳ Ἐξαρχίας καὶ τῶν Ἱερῶν Σταυροπηγίων σφωζομένων ἀπαρμειώτων.

Ἐπὶ πᾶσιν οὖν τούτοις καὶ ἐπ' αὐτοῖς τοῖς ὅροις, ἡ καθ' ἡμᾶς Ἀγία τοῦ Χριστοῦ Μεγάλη Ἐκκλησία εὐλογεῖ καὶ ἀνακηρύσσει τὴν ἐν Οὐκρανίᾳ Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν ὡς Αὐτοκέφαλον καὶ δαψιλεῖς ἐπικαλεῖται ἐπὶ τὴν ἀνὰ τὴν Οὐκρανικὴν χώραν σεβασμίαν Ἱεραρχίαν, τὸν εὐαγὴ κλῆρον καὶ τὸν εὐσεβῆ λαὸν αὐτῆς, ἐκ τῶν ἀκενῶτων θησαυρῶν τοῦ Παναγίου Πνεύματος, τὰς θείας δωρεάς, ἐπευχόμενη ὅπως, ὁ Πρῶτος καὶ Μέγας Ἀρχιερεὺς Ἰησοῦς Χριστός, πρεσβείαις τῆς παναχράντου καὶ ὑπερευλογημένης δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, τοῦ ἁγίου ἐνδόξου καὶ ἰσαποστόλου πρίγκηπος Βλαδιμήρου καὶ τῆς ἁγίας ἐνδόξου βασιλίσσης Ὁλγας, τῶν ὁσίων καὶ θεοφόρων Πατέρων ἡμῶν ἀσκητῶν καὶ μοναχῶν τῆς Λαύρας τοῦ Κιέβου καὶ τῶν λοιπῶν Μονῶν, στηρίξῃ ἑσαεὶ τὴν οὕτως ἐν τῷ σώματι τῆς Μιᾶς, Ἀγίας, Καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας συναριθμηθεῖσαν Αὐτοκέφαλον Ἐκκλησίαν τῆς Οὐκρανίας καὶ παρέχῃ αὐτῇ εὐστάθειαν, ἐνότητα, εἰρήνην καὶ αὔξησιν, εἰς δόξαν Αὐτοῦ καὶ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

Ταῦτα οὕτω δόξαντα καὶ κριθέντα καὶ ἐν χαρᾷ ἐξαγγελλούμενα ὑμῖν ἀπὸ τοῦ σεπτοῦ τῆς Ὁρθοδοξίας Κέντρου, ἐκυρώθησαν συνοδικῶς, εἰς μόνιμον δὲ τούτων παραφυλακὴν ἐκδίδεται ὁ Πατριαρχικὸς καὶ Συνοδικὸς οὗτος Τόμος, καταστρωθεὶς μὲν καὶ ὑπογραφεὶς ἐν τῷ Κώδικι τῆς καθ' ἡμᾶς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐγχειρισθεὶς δὲ ἐν ἴσῳ καὶ ἀπαρallάκτῳ τῷ Μακαριωτάτῳ Προκαθημένῳ τῆς Ἀγιωτάτης Ἐκκλησίας τῆς Οὐκρανίας κυρίῳ Ἐπιφανίῳ καὶ τῷ ἐξοχωτάτῳ Προέδρῳ τῆς χώρας κυρίῳ Πέτρῳ Ποροσένκο, εἰς διηνεκὴ ἔνδειξιν καὶ μόνιμον παράστασιν. Ἐν ἔτει δι-σχιλιοστῷ καὶ δεκάτῳ ἐνάτῳ, κατὰ μῆνα Ἰανουάριον ς', Ἐπινεμήσεως ΙΒ'

† Ὁ Κωνσταντινουπόλεως Βαρθολομαῖος, ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ ἀποφαίνεται

† Ὁ Βρυούλων Παντελεήμων

† Ὁ Ἰταλίας καὶ Μελίτης Γεννάδιος

† Ὁ Γερμανίας Αὐγουστίνος

† Ὁ Τρανουπόλεως Γερμανός

† Ὁ Νέας Ἱερσέης Εὐάγγελος

† Ὁ Ρόδου Κύριλλος
† Ὁ Ρεθύμνης καὶ Αὐλοποτάμου Εὐγένιος
† Ὁ Κορέας Ἀμβρόσιος
† Ὁ Σιγκαπούρης Κωνσταντῖνος
† Ὁ Αὐστρίας Ἀρσένιος
† Ὁ Σύμης Χρυσόστομος
† Ὁ Σικάγου Ναθαναήλ

Μέ τόν Τόμο αὐτό χορήγησε τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο τήν Αὐτοκεφαλία στήν Ὁρθόδοξο Ἐκκλησία τῆς Οὐκρανίας, ὅπως ἀκριβῶς χορήγησε τό Αὐτοκέφαλο καί στίς ἄλλες Ὁρθόδοξες Ἐκκλησίες τήν δεύτερη χιλιετία, τό Αὐτοκέφαλο τῶν ὁποίων δέν ἀμφισβητεῖται ἀπό καμμία ἄλλη Αὐτοκέφαλη Ἐκκλησία. Ἐάν ἀμφισβητηθεῖ μία ἀπό τίς Ὁρθόδοξες αὐτές Αὐτοκέφαλες Ἐκκλησίες πρέπει νά ἀμφισβητηθοῦν ὅλες!²⁷

Τώρα ἀποτελεῖται ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ἀπό 15 Αὐτοκέφαλες Ἐκκλησίες, γεγονός τό ὁποῖον ἀποτελεῖ ἱστορική πραγματικότητα, ἡ ἐνεργοποίηση τῆς ὁποίας δέν ἐξαρτᾶται ἀπό τήν συγκατάθεση τῶν ἄλλων Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν. Βέβαια εὐχῆς ἔργον εἶναι, ἐάν ἀναγνώριζαν καί οἱ ἄλλες Αὐτοκέφαλες Ἐκκλησίες τήν Αὐτοκεφαλία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Οὐκρανίας καί νά μιμηθοῦν τό Πατριαρχεῖον Ἀλεξανδρείας, τήν Ἐκκλησία τῆς Κύπρου καί τήν Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος, οἱ ὁποῖες ἔπραξαν ὀρθά καί κανονικά.

Ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης Βαρθολομαῖος ἀκολουθώντας τίς Ἀρχές καί τήν Παράδοση τῆς Ἐκκλησίας ἐχορήγησε τήν Αὐτοκεφαλία στήν Ἐκκλησία τῆς Οὐκρανίας,²⁸ διότι τό ἐδικαιοῦτο, ὅπως τό ἐδικαιοῦντο καί ὅλες οἱ Αὐτοκέφαλες Ἐκκλησίες προηγουμένως. Ἐφόσον ἐζήτησαν συμπαράσταση καί ἀποκατάσταση τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας (**Ἐκκλητον**) καί στήν συνέχεια καί τό Αὐτοκέφαλον ἀπό τό Οἰκουμενικόν Πατριαρχεῖον δικαιωματικά, κατόπιν ἐντατικῶν διαβουλεύσεων καί καταλλήλου προετοι-

²⁷ Πρβλ. Αρχιεπίσκοπος Τσερνίγιφ: Ἡ ἀρνήση του Τόμου Αὐτοκεφαλίας συνιστά ἀμφισβήτηση των 10 ἀπό τις 15 Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν <https://orthodoxia.info/news/archiepiskopos-tsernigif-arnisi/>

²⁸ <https://www.imakb.gr/%CE%BC%CE%B7%CF%84%CF%81%CE%BF%CF%80%CE%BF%CE%BB%CE%AF%CF%84%CE%B7%CF%82/%CE%B5%CE%B3%CE%BA%CF%8D%CE%BA%CE%BB%CE%B9%CE%BF%CE%B9-%CE%BF%CE%BC%CE%B9%CE%BB%CE%AF%CE%B5%CF%82/>

http://1ki1newsekklesia.blogspot.com/2019/01/blog-post_599.html

<https://ieramonopatia.gr/nea/gnomes/arkalochoriy-andrea-apo-ti-voylgariki-exarchia-sto-oykraniko-aytokefalo/>

<https://www.imakb.gr/%CE%BC%CE%B7%CF%84%CF%81%CE%BF%CF%80%CE%BF%CE%BB%CE%AF%CF%84%CE%B7%CF%82/%CE%B5%CE%B3%CE%BA%CF%8D%CE%BA%CE%BB%CE%B9%CE%BF%CE%B9-%CE%BF%CE%BC%CE%B9%CE%BB%CE%AF%CE%B5%CF%82/>

μασίας ανταποκρίθηκε τό Οικουμενικόν Πατριαρχεῖον καί τελικά κατόπιν συνοδικῆς ἀποφάσεως χορήγησε τό Αὐτοκέφαλον καί ἐξέδωσε καί τόν σχετικό Πατριαρχικό καί Συνοδικό Τόμον. Τό Οικουμενικό Πατριαρχεῖον, ὅταν τοῦ ἐζητήθη, δέν ἀρνήθηκε ποτέ συμπάρασταση καί βοήθεια.²⁹

Ἡ ἀκατανόητη ἀρνητική καί ἀντικανονική ἀντίδραση τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας

Γιά διαφόρους προσχηματικούς λόγους ἀρνεῖται τό Πατριαρχεῖο Μόσχας μέ κάθε τρόπο νά ἀναγνώρισει τήν ἀπόφαση αὐτή τοῦ Οικουμενικοῦ Πατριαρχείου καί συκοφαντεῖ τόν Οικουμενικό Πατριάρχη Βαρθολομαῖο προσωπικά, ὅτι παράκαμψε καί ἀγνόησε τούς Ἱερούς Κανόνες τῆς Ἐκκλησίας καί ὅτι ἐνήργησε παράνομα.

Ἐνεκα τῆς χορηγήσεως τοῦ Αὐτοκεφάλου στήν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία τῆς Οὐκρανίας διέκοψε τό Πατριαρχεῖο Μόσχας μάλιστα τήν ἐκκλησιαστική καί μυστηριακή Κοινωνία μέ τό Οικουμενικό Πατριαρχεῖο³⁰ καί μέ τίς ἄλλες Ἐκκλησίες, οἱ ὁποῖες προέβησαν στήν ἀναγνώριση του. Ἀποτελεῖ βλασφημία κατά τοῦ Μυστηρίου νά ἐργαλειοποιεῖται γιά λόγους ἐκκλησιαστικῆς πολιτικῆς καί προβολῆς ἰσχύος!

Γιά τήν διαδικασία παροχῆς τοῦ Αὐτοκεφάλου στήν Ἐκκλησία τῆς Οὐκρανίας πρέπει νά διαπιστωθεῖ, ὅτι ὁ Οικουμενικός Πατριάρχης Βαρθο-

²⁹ Οικουμενικός Πατριάρχης: Ποτέ ο Οικουμενικός Θρόνος δεν παρέμεινε αδρανής, ὅταν οἱ Ὁρθόδοξοι λαοί προσέφευγαν σ' αὐτόν. Ομιλία του κ. Βαρθολομαίου πρὸς τὴν Ἀντιπροσωπεία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Οὐκρανίας, "Ποτέ εἰς τὴν ἱστορίαν του, ὁ Οικουμενικός Θρόνος, ὁ ὁποῖος ἔχει ἐκ τῶν ἱερῶν κανόνων καὶ τῆς καθιερωμένης καὶ καθηγιασμένης πρακτικῆς τὴν ευθύνην διὰ τὴν ἐνότητα καὶ ευστάθειαν τῆς Ὁρθοδοξίας, δεν παρέμεινεν αδρανής, ὅταν εἰς Ὁρθόδοξος λαὸς ἀνεζήτει λύσιν χρονιζόντων ἐκκλησιαστικῶν προβλημάτων προσφεύγων εἰς αὐτόν καὶ προσβλέπων εἰς στήριξιν ἐκ μέρους του. Εἰς ὅλας τὰς περιπτώσεις χορηγήσεως αὐτοκεφαλίας ἐκ μέρους τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας, μοναδικὸν κριτήριον διὰ τὴν λήψιν τῆς σχετικῆς ἀποφάσεως ὑπὸ τῆς Ἀγίας καὶ Ἱεράς Συνόδου υπῆρξεν ἡ ἀνύστακτος ποιμαντικὴ μέριμνα διὰ τὸν λαὸν τοῦ Θεοῦ, ἐν ἀναφορὰ πάντοτε πρὸς τὴν προάσπισιν τῆς κανονικῆς τάξεως καὶ τῆς συνοδικῆς ταυτότητος τῆς Ἐκκλησίας. Τὸ Οικουμενικὸν Πατριαρχεῖον ἀποβλέπει διηνεκῶς εἰς τὴν οἰκοδομὴν τοῦ Σώματος τοῦ Χριστοῦ καὶ ὄχι εἰς ἐπίδειξιν ἰσχύος καὶ δυνάμεως κοσμικῆς." <https://orthodoxia.info/news/%ce%bf%ce%b9%ce%ba%ce%bfcf%85%ce%bc%ce%b5%ce%bd%ce%b9%ce%ba%cf%8c%cf%82-%cf%80%ce%b1%cf%84%cf%81%ce%b9%ce%ac%cf%81%cf%87%ce%b7%cf%82-%cf%80%ce%bfcf%84%ce%ad-%ce%bf-%ce%bfcf%85%ce%ba%ce%bfcf%85/>

³⁰ Ἰλαρίων: "Ὁ Βαρθολομαῖος διεκδικεῖ τὴν ἐξουσία ἐπὶ τῆς ἰδίας τῆς ἱστορίας". „Ἀφ’ οὗ ἐσήλθε στὴν κοινωνία με τοὺς σχισματικούς ἡ Κωνσταντινούπολις ἡ ἴδια προσχώρησε στὸ σχίσμα. Με βαθιὰ θλίψη καὶ ἀκολουθώντας τὶς διαταγὰς τῶν ἱερῶν κανόνων ἀναγκασθήκαμε νὰ προχωρήσουμε σὲ ρήξη με τὴν Ἐκκλησία Κωνσταντινουπόλεως.“. <https://www.romfea.gr/patriarxeia-ts/patriarxeio-mosxas/24932-ilarion-o-bartholomaios-diek-dikei-tin-ejousia-epi-tis-idias-tis-istorias>

λομαῖος δέν ἀγνόησε τό Πατριαρχεῖον Μόσχας, καθώς ἐσφαλμένα ἰσχυρίζονται ὀρισμένοι.³¹

Τό 1686 τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο δέν παραχώρησε ἐξ ὀλοκλήρου καί ὀριστικά³² τήν Μητρόπολη Κιέβου στό Πατριαρχεῖο Μόσχας. Ἡ διατύπωση εἶναι σαφής: „ένός μόνου φυλαττομένου, δηλαδή ἡνίκα ὁ Μητροπολίτης Κιέβου ἱερουργῶν εἴη τήν ἀναίμακτον θείαν μυσταγωγίαν ἐν τῇ παροικίᾳ ταύτῃ, μνημονεῦοι ἐν πρώτοις τοῦ σεβασμίου ὀνόματος τοῦ Παναγιωτάτου Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου, ὡς ὄντος πηγὴ καί ἀρχή, ὑπερκείμενου πάντων τῶν πανταχοῦ παροικιῶν τε καί ἐπαρχιῶν, ἔπειτα τοῦ Πατριάρχου Μοσχοβίας...” Δικαιοδοσιακά παρέμεινε, λοιπόν, στό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο.³³

Τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο καί ὁ Πατριάρχης Βαρθολομαῖος προσωπικά προσπάθησαν παρ’ ὅλα ταῦτα τά τελευταῖα χρόνια μέ τό Πατριαρχεῖον Μόσχας, μάλιστα καί μέ τόν διορισμό μιᾶς εἰδικῆς Ἐπιτροπῆς, νά εὐρεθεῖ

³¹ Αρχιεπίσκοπος Τσερνίγιφ: «Ο Τόμος της Ορθόδοξης Εκκλησίας της Ουκρανίας είναι τετελεσμένο γεγονός. Και δεν μπορεί να υποβληθεῖ σε εκ νέου συζήτηση, επανεξέταση κ.λπ. Για περισσότερο ἀπό δύο δεκαετίες, το Οικουμενικό Πατριαρχεῖο ἔδωσε στη Ρωσική Ορθόδοξη Εκκλησία κάθε ευκαιρία να δράσει για την επίλυση του ουκρανικού εκκλησιαστικού ζητήματος. Γνωρίζουμε ὅτι πριν ἀπό 20 χρόνια πραγματοποιήθηκαν διαπραγματεύσεις στη Ζυρίχη, ὅπου συμμετείχαν το Οικουμενικό Πατριαρχεῖο, αφενός, και η Ρωσική Εκκλησία, αφετέρου. Ο Μητροπολίτης Σμολένσκ Κύριλλος (ο σημερινός Πατριάρχης Μόσχας) ἦταν τότε επικεφαλὴς της ρωσικῆς αντιπροσωπείας, ὡς Πρόεδρος του Τμήματος Ἐξωτερικῶν Εκκλησιαστικῶν Σχέσεων του Πατριαρχείου Μόσχας. Επίσης εκπροσωπήθηκαν στη συνάντηση αὐτή και οἱ δύο Ουκρανικές Εκκλησίες (που ἦταν ἐκτός της Ρωσικῆς Εκκλησίας): Το Πατριαρχεῖο Κιέβου και η Ουκρανική Αυτοκέφαλη Ορθόδοξη Εκκλησία. Η Ρωσική Εκκλησία εἶχε την ευκαιρία να εκφράσει επανειλημμένα τη θέση της σε αὐτή τη διαδικασία, να δώσει τις εποικοδομητικές ἀπόψεις της για το πῶς μπορεί να επιλυθεῖ το ουκρανικό εκκλησιαστικό ζήτημα.» <https://orthodoxia.info/news/archiepiskopos-tsernigif-arnisi/>

³² Dositheos Patriarch von Jerusalem, *Ἱστορία περί τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις Πατριαρχεῦσάντων*, Βιβλ. 11, § 28, ΤΟΜΟΣ ΣΤ', (ἐκδ. Βασ. Ρηγοπούλου), 1983, σ. 240 ... Τὸν προσωπινόν χαρακτήρα τῆς κατ' οἰκονομίαν καί συγκατάβασιν διευθετήσεως, τήν ὁποῖαν προβλέπει ἡ Πατριαρχική καί Συνοδική «Πράξις» τοῦ 1686, μαρτυρεῖ ρητῶς καί ὁ λόγιος διαπρεπὴς Πατριάρχης Ἱεροσολύμων Δοσίθεος, τοῦ ὁποῖου ὁ ρόλος εἰς τὰς σχετικὰς διαπραγματεύσεις ὑπῆρξεν, ὡς ἐλέχθη, καίριος, ὅταν γράφῃ ὅτι ἐδήλωσεν εἰς τὸν μεσολαβητὴν πρέσβην Νικήταν Ἀλεξιοβίτην: «νά δοθῇ ... τό Κίεβον ἐπιτροπικῶς τῷ Μοσχοβίας διὰ τὴν κατέχουσιν τυραννίδα, ἕως ἡμέρας ἐπισκέψεως θείας»

³³ Λεπτομέρειες ἀπὸ τὸν Βλάσιο Φειδᾶ, Η Συνοδικὴ Πράξις του Οικουμενικοῦ Πατριαρχείου (1686) και η Αυτοκεφαλία της Εκκλησίας Ουκρανίας, <https://www.orthodoxianewsagency.gr/gnomes/h-%CF%83%CF%85%CE%BD%CE%BF%CE%B4%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CF%80%CF%81%CE%AC%CE%BE%CE%B7-1686-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CE%B7-%CE%B1%CF%85%CF%84%CE%BF%CE%BA%CE%B5%CF%86%CE%B1%CE%BB%CE%AF%CE%B1/>

μία λύση για τό υπάρχον πρόβλημα όμως χωρίς αποτέλεσμα.³⁴ Ο Σεβασμ. Μητροπολίτης Άρκαλοχωρίου Άνδρέας καί Καθηγητής Πανεπιστημίου τής Θεσσαλονίκης περιγράφει: «Το Οικουμενικό Πατριαρχείο, επιδεικνύοντας τη δέουσα εκκλησιαστική ευθύνη και χωρίς να προβεί σε βεβιασμένες κινήσεις, παρά τις συνεχείς και επανειλημμένες εκκλήσεις που δεχόταν από τους εκπροσώπους του ουκρανικού λαού επί τρεις περίπου δεκαετίες, ανέμενε την, ουδέποτε τελικά επιτευχθείσα, διευθέτηση του ζητήματος από την Εκκλησία της Μόσχας.»³⁵

Οί έπιστολές από τήν Ούκρανία έμεναν έπίσης από τήν Μόσχα αναπάντητες.

Σήμερα ισχυρίζεται ό Μητροπολίτης Βολοκολαμσκ Ίλαρίων, ότι έαν ή Ούκρανική Έκκλησία έθετε τό αίτημα τής Αυτοκεφαλίας τώρα στό Πατριαρχείο Μόσχας, τοϋτο θά παραχωροϋσε τήν Αυτοκεφαλία.³⁶ Καί γιατί τώρα έπιμένει μέ κάθε μέσο νά κρατήσει τήν έξάρτησή της από τό Πατριαρχείο Μόσχας καί κατηγορεί τόν Οίкуμενικό Πατριάρχη Βαρθολομαίο καί

³⁴ Μ. Γ. Βαρθόνη, Ουκρανικής Αυτοκεφαλίας παραλειπόμενα, „Προηγήθηκαν συννομιλίες, προσκλήσεις που εν μέρει περιφρονήθηκαν, παραινήσεις που μερικώς δεν εισακούστηκαν και κανονικές συνοδικές διαδικασίες που με έπαρση αδικαιολόγητη περιφρονήθηκαν από όσους είχαν αντίθετη άποψη. Προηγήθηκε δηλαδή όλη η απαραίτητη διαβούλευση, στη διάρκεια της οποίας φάνηκε με σαφήνεια ποιοι ήταν οι διατεθειμένοι να εργαστούν προς την κατεύθυνση της εξεύρεσης λύσης, και ποιοι ήταν οι άτεγκτοι, που επέμεναν σε παρωχημένα σχήματα και σε ανύπαρκτες δήθεν ιστορικές ιδεοληψίες.“ <https://www.orthodoxianewsagency.gr/gnomes/%ce%bc-%ce%b3-%ce%b2%ce%b1%cf%81%ce%b2%ce%bf%cf%8d%ce%bd%ce%b7%cf%82-%ce%bf%cf%85%ce%ba%cf%81%ce%b1%ce%bd%ce%b9%ce%ba%ce%ae%cf%82-%ce%b1%cf%85%cf%84%ce%bf%ce%ba%ce%b5%cf%86%ce%b1%ce%bb%ce%af%ce%b1/>

³⁵ Άνδρέα, Μητροπολίτου Άρκαλοχωρίου, Ορθόδοξη Εκκλησία και ουκρανικό Αυτόκεφαλο <https://orthodoxia.online/%CE%B1%CF%80%CF%8C%CF%88%CE%B5%CE%B9%CF%82/%CE%BF-%CE%BC%CE%B7%CF%84%CF%81%CE%BF%CF%80%CE%BF%CE%BB%CE%AF%CF%84%CE%B7%CF%82-%CE%B1%CF%81%CE%BA%CE%B1%CE%BB%CE%BF%CF%87%CF%89%CF%81%CE%AF%CE%BF%CF%85-%CE%BA-%CE%B1%CE%BD%CE%B4%CF%81%CE%AD%CE%B1/> Πρβλ. καί τοϋ Ίδιου, Αυτόκέφαλο Ουκρανίας – Θεραπεία πνευματικού προβλήματος, <https://orthodoxia.online/ekklisia/%CE%BC%CE%B7%CF%84%CF%81%CE%BF%CF%80%CE%BF%CE%BB%CE%AF%CF%84%CE%B7%CF%82-%CE%B1%CE%BB%CE%BA%CE%B1%CF%81%CE%BF%CF%87%CF%89%CF%81%CE%AF%CE%BF%CF%85-%CE%B1%CE%BD%CE%B4%CF%81%CE%AD%CE%B1%CF%82-%CE%B1/>

Τοϋ Ίδιου, Από τη βουλγαρική εξαρχία στο ουκρανικό αυτοκέφαλο <https://ieramonomopatia.gr/nea/gnomes/arkalochorioy-andrea-apo-ti-voylgariki-exarchia-sto-oykraniko-aytokefalo/>

³⁶ Σήμερα προτείνει ό Μητροπολίτης Ίλαρίων, „dass Moskau bereit wäre, die Autokephalie zu verleihen, wenn die Ukrainische Kirche (und das ist für ihn die UOK-MP) darum bitten würde.“ Vgl. Dagmar Heller, Was hat der ‚Tomos‘ gebracht? Die Entwicklungen in der Orthodoxie in der Ukraine und ihre Auswirkungen auf die Ökumene, in: Materialdienst 70(04/2019)091.

τό Οικουμενικό Πατριαρχείο συνεχώς, ότι δέν ἐτήρησε τούς Ἐκκλησιαστικούς Κανόνες;³⁷

Ποιοί Ἐκκλησιαστικοί Κανόνες δέν ἐτηρήθησαν; Ὑπάρχουν;

Οἱ ἰσχυρισμοί ὄλων ἐκείνων, εἴτε εἶναι καθηγητές, εἴτε κληρικοί καί Ἱεράρχες, εἴτε Ἀρχιεπίσκοποι καί Πατριάρχες,³⁸ ὅτι κατά τήν χορήγηση τῆς Αὐτοκεφαλίας στήν Ἐκκλησία τῆς Οὐκρανίας δέν τηρήθησαν οἱ σχετικοί Ἐκκλησιαστικοί Κανόνες εἶναι χωρίς περιεχόμενο καί δέν εὐσταθοῦν. Ἀπλῶς διότι γιά τήν χορήγηση Αὐτοκεφάλου ἐντός τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας δέν ὑπάρχει κανείς σχετικός Ἐκκλησιαστικός Κανόνας οὔτε Κανονισμός!

Οἱ χορηγήσεις σέ ὅλες τίς Αὐτοκέφαλες Ἐκκλησίες ἔγιναν ἀπό τό Οἰκουμενικό Πατριαρχείο ὡς ἀρμόδιο λόγω τῆς θέσεως καί τῶν γενικῶν δικαιωμάτων αὐτοῦ ἐντός τῆς Ὁρθοδοξίας βάσει τῶν Κανόνων καί ἀποφάσεων τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων καί βάσει τῆς μακραίωνος Ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς Παραδόσεως.

Ἐγινε προσπάθεια πρὶν ἀπό τήν Ἁγίαν καί Μεγάλην Σύνοδο τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας στήν Κρήτη τό 2016 νά διατυπωθοῦν οἱ ὅροι καί οἱ κανονισμοί χορηγήσεως Αὐτοκεφάλου, ἀλλά χωρίς θετικά ἀποτελέσματα. Ὡς ἐκ τούτου ἰσχύει ἡ ζῶσα Παράδοση καί ἡ μέχρι σήμερα ἐφαρμοσθεῖσα διαδικασία χορηγήσεως Αὐτοκεφάλου ἐκ μέρους τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου.

Κατά συνέπειαν, μέ ποιοῦ δικαίωμα καί βάσει ποιᾶς συνοδικῆς ἀποφάσεως συνεχῶς καί χωρίς ἔχνος σεβασμοῦ καί αἰδοῦς ἀποκαλεῖ ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Βολοκολαμσκ Ἱλαρίων τόν Οἰκουμενικό Πατριάρχη

³⁷ Ὁ Μητροπολίτης Ἱλαρίων ἰσχυρίζεται αὐθαίρετα: „Οἱ τελευταῖες ἀποφάσεις τῆς Συνόδου τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως ἀποτελοῦν ὠμή παράβαση τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ δικαίου.“ <https://www.romfea.gr/patriarxeia-ts/patriarxeio-mosxas/24932-ilarion-o-bartholomaios-diekdikey-tin-ejousia-epi-tis-idias-tis-istorias> Πρβλ. καί Μητροπολίτου Ἀντωνίου τοῦ Βορίσπολ: „Ἡ χορήγηση τοῦ Τόμου εἶναι ἀντίθετη πρὸς τοὺς ἱεροὺς κανόνες καὶ διατάξεις τῆς Ἁγίας Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας.“ <https://www.romfea.gr/epikairo-tita-xronika/34370-mporispol-antonios-o-tomos-epideinose-to-sxisma-kai-diairese-to-lao-tis-oukranias> Βαρύγδουπες διατυπώσεις χωρίς περιεχόμενο.

³⁸ Ἐδῶ θά μπορούσαν νά ἀναφερθοῦν πολλὰ ὀνόματα, τὰ ὁποῖα ὅμως εἶναι γνωστά. Ἐνδιαφέρον ὅμως εἶναι ὅτι καί ὁ Πρόεδρος Πούτιν χρησιμοποίησε τόν ἴδιο ἰσχυρισμό! «Πολιτικό project» ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία τῆς Οὐκρανίας. Ὁ πρόεδρος τῆς Ρωσίας υπογράμμισε ὅτι ἡ υπογραφή τοῦ Τόμου τῆς Αὐτοκεφαλίας ἀπὸ τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχη Βαρθολομαῖο, ἀποτελεῖ μιὰ προσπάθεια γιὰ τὴν νομιμοποίηση τῶν σχισματικῶν ὁργανώσεων τῆς Οὐκρανίας μετὰ τὴν δικαιοδοσία τῆς Κωνσταντινουπόλεως, παραβιάζοντας τοὺς υφιστάμενους κανόνες τῆς Ὁρθοδοξίας.“ <https://www.romfea.gr/patriarxeia-ts/patriarxeio-mosxas/26433-blantimir-poutine-politiko-project-i-orthodoji-ekklisia-tis-oukranias>

Βαρθολομαῖο παράνομο καί σχισματικό³⁹ καί ὅτι ἔχασε κάθε δικαίωμα καί νά συγκαλεῖ πανορθόδοξες Συνάξεις καί Συνόδους καί ἀκόμη καί ὅτι δέν ἔχει δικαίωμα κᾶν νά συμμετάσχει σέ πανορθόδοξες Συνάξεις καί Συνόδους; Καί γιατί ἰσχυρίζεται ὅτι τα πεπραγμένα ἀπό τον Πατριάρχη Βαρθολομαῖο γίνονται μέ κατάφωρη παραβίαση των εκκλησιαστικῶν κανόνων; Ἡ ὅτι «ὁ Πατριάρχης Βαρθολομαῖος αὐτοδιαλύθηκε ὡς συντονιστικό κέντρο» (ἄρα, τό εἶχε πρῖν;) Καί γιά τό λόγο αὐτό ἡ Ὁρθοδοξία πρέπει νά ψάξει νά βρεῖ ἄλλο κέντρο; Γιά τόν λόγο αὐτό ἐστράτευσαν τόν Πατριάρχη Ἱεροσολύμων; Ἡ μήπως ἀναμένει τήν δραστηριοποίηση τῆς «τρίτης Ρώμης»;⁴⁰ ἢ ὁ ἴδιος νά αὐτοδιοριστεῖ ὡς τό συντονιστικό κέντρον τῆς καθόλου Ὁρθοδοξίας;

Αποτελεῖ εἰρωνεῖα νά τονίζει ὁ Σεβασμιώτατος, Βολοκολαμσκ Ἰλαρίων, ὅτι Κεφαλή τῆς Ἐκκλησίας εἶναι καί παραμένει μόνον ὁ Ἰησοῦς Χριστός! Ἀλήθεια; Μήπως θέλει νά πεῖ, ὅτι τό ἀρνεῖται ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης Βαρθολομαῖος; Σέ ποιούς ἀπευθύνεται τόσο ὑπεροπτικά καί ὡς ὁ ὕψιστος

³⁹ <https://orthodoxia.info/news/%ce%b2%ce%bf%ce%bb%ce%bf%ce%ba%ce%bf%ce%bb%ce%ac%ce%bc%cf%83%ce%ba-%ce%b9%ce%bb%ce%b1%cf%81%ce%af%cf%89%ce%bd-%ce%bf%cf%80%ce%b1%cf%84%cf%81%ce%b9%ce%ac%cf%81%cf%87%ce%b7%cf%82-%ce%b2%ce%b1%cf%81/>

<https://www.romfea.gr/patriarxeia-ts/patriarxeio-mosxas/24932-ilarion-o-bartholomaios-diekdiketi-tin-ejousia-epi-tis-idias-tis-istorias>. „Στην ἀπόπειρα σφετερισμοῦ ἀρμοδιοτήτων, ὁμοίων με ἐκείνες του Πάπα Ρώμης τήν ἐποχή του Μεσαίωνα, ὁ Κωνσταντινουπόλεως τοποθετεῖ τόν εαυτό του ἐκτός ἐκκλησιαστικοῦ πολιτεύματος, το ὁποῖο διακρίνει τήν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία. Ἐνῶ ἡ κοινωνία με τούς σχισματικούς, οἱ ὁποῖοι δέν μετενόησαν γιά τήν ἀμαρτία του σχίσματος, τόν θέτει καί αὐτόν ἐκτός κανονικοῦ πεδίου.“ Τάδε ἔφη Μητροπολίτης Βολοκολάμσκ Ἰλαρίων!

⁴⁰ Πρβλ. Βλ. Φειδᾶ, Ἐκκλησιαστική Ἱστορία τῆς Ρωσσίας, Ἀπό τήν ἰδρυσὴ της μέχρι σήμερον, 5^η ἔκδοσις, Ἀθήναι 2005, 216: „Εἶναι προφανές ὅτι ἡ διαμόρφωση τῆς θεωρίας τῆς «Τρίτης Ρώμης» ἀναφέρεται κυρίως καί ἀποκλειστικῶς στήν πολιτική καί ὄχι βεβαίως στήν ἐκκλησιαστική προοπτική τῆς ρωμαϊκῆς ἰδέας, γι' αὐτό καί συνδέθηκε πάντοτε μέ τίς ποικίλες ἀξιώσεις φιλοδόξων ἡγεμόνων τῶν ὀρθοδόξων λαῶν (Βουλγάρων, Σέρβων, Ρώσων κ.ἔ.) νά νομιμοποιήσουν τίς περιστασιακές διεκδικήσεις τούς γιά τήν ὑποκατάσταση ἡ καί τή διαδοχή του βυζαντινοῦ αὐτοκράτορα στήν ἡγεσία ὅλων τῶν ὀρθοδόξων λαῶν τόσο πρῖν, ὅσο καί μετά τήν ἄλωση τῆς Κωνσταντινουπόλεως (1453). Ἡ ἐκκλησιαστική προοπτική ἀγνοοῦσε τό ἀνυπόστατο καί τό πλασματικό σχῆμα «Πρῶτη-Δευτέρα Τρίτη Ρώμη» ἀντί τοῦ καθιερωμένου στήν κανονική παράδοση καί στή διαχρονική ἐκκλησιαστική πράξη σχήματος «Πρεσβυτέρα -Νέα Ρώμη», τό ὁποῖο παρέμεινε πάντοτε ἀπαρβίαστο στίς θεωρίες αὐτές ἀφ' ἐνός μὲν γιὰ τὴν θεωρητικῶς καί πρακτικῶς ἀδύνατη ἡ ἀμφισβήτησή του, ἀφοῦ αὐτή θά προσέκρουε σέ ἀποφάσεις Οἰκουμενικῶν συνόδων καί στήν ἐκκλησιαστική συνείδηση τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας,“ Πρβλ. καί Ἱεροθέου Μητροπολίτου Ναυπάκτου, Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρωσίας, ἡ θεωρία τῆς Τρίτης Ρώμης, <https://orthodoxia.info/news/%ce%b9%cf%83%cf%84%ce%bf%cf%81%ce%af%ce%b1-%cf%84%ce%b7%cf%82-%ce%b5%ce%ba%ce%ba%ce%bb%ce%b7%cf%83%ce%af%ce%b1%cf%82-%cf%84%ce%b7%cf%82-%cf%81%cf%89%cf%83%ce%af%ce%b1%cf%82-%ce%b7-%ce%b8%ce%b5%cf%89/>

δάσκαλος ex cathedra ή ως ό ανώτατος δικαστής;⁴¹ Στο Πατριρχείο Μόσχας, όχι τόσο κυρίως στους εύσεβείς πιστούς, υπάρχει ή υπεροψία της εύσεβείας, ή υπεροψία του μαρτυρίου, αλλά και ή υπεροψία της έπιθυμιτής και μή υπάρχούσης δυνάμεως!

Μέ τις άμετροεπείς δηλώσεις και πράξεις του έχει ζημιωθεί ή Καθόλου Όρθοδοξία, αλλά και τό ίδιο τό Πατριαρχείο Μόσχας και ό Πατριάρχης του Κύριλλος, φυσικά και ό ίδιος προσωπικά.

Ποιός δημιουργεί σύγχυση εντός της Όρθοδοξίας, ποιός ύπονομεύει την ένότητα της Όρθοδοξίας και διαταράσσει την δομή των Όρθοδοξων Έκκλησιών και μάλιστα σέ πολλές περιπτώσεις και στό παρελθόν;

Δέν τό γνωρίζουν αυτό οί άλλες άδελφές Όρθόδοξες Έκκλησίες; Γιατί σιωπούν πολλές έξ αυτών, ή άβασάνιστα έπαναλαμβάνουν τά έπιχειρήματα της Μόσχας; Ή μήπως υπάρχουν και άλλοι λόγοι....;

Τά άλλα έπιχειρήματα,⁴² ότι δηλ. ό Οικουμενικός Πατριάρχης Βαρθολομαίος συνεργάσθηκε μέ σχισματικούς, μέ άχειροτόνητους, μέ Άρχιερείς χωρίς άποστολική Διαδοχή, ότι δέν είχε δικαίωμα χορηγήσεως Αυτοκεφάλου, ότι δέν έχει τό δικαίωμα του έκκλητου,⁴³ ότι ό Πατριάρχης Βαρθολο-

⁴¹ <https://www.romfea.gr/patriarxeia-ts/patriarxeio-mosxas/29031-mitropolitis-ilarionas-o-xristos-itan-kai-paramenei-kefali-tis-ekklisias>. Όλόκληρο τό άρθρο εδώ και άλλου προδίδει ύπερφίαλο έγωισμό.

⁴² Γενικά οί έπιστημονικά κατοχυρωμένες ιστορικοκανονικές έργασίες του καθηγητού Βλ. Φειδά έχουν δώσει στό όλο θέμα πειστικές άπαντήσεις. Π.χ. <https://orthodoxia.info/news/%cf%84%ce%bf-%ce%bf%cf%85%ce%ba%cf%81%ce%b1%ce%bd%ce%b9%ce%ba%cf%8c-%ce%b6%ce%ae%cf%84%ce%b7%ce%bc%ce%b1-%cf%8c%cf%80%cf%89%cf%82-%cf%84%ce%bf-%ce%b1%ce%bd%ce%b1%ce%bb%cf%8d%ce%b5%ce%b9-%ce%bf-%ce%ad/>

<https://orthodoxia.info/news/%cf%84%ce%bf-%ce%b6%ce%ae%cf%84%ce%b7%ce%bc%ce%b1-%cf%84%ce%b7%cf%82-%ce%b1%cf%85%cf%84%ce%bf%ce%ba%ce%b5%cf%86%ce%b1%ce%bb%ce%af%ce%b1%cf%82-%cf%84%ce%b7%cf%82-%ce%bf%cf%81%ce%b8%ce%bf%ce%b4%cf%8c/>

<https://orthodoxia.info/news/h-%cf%83%cf%85%ce%bd%ce%bf%ce%b4%ce%b9%ce%ba%ce%ae-%cf%80%cf%81%ce%ac%ce%be%ce%b7-%cf%84%ce%bf%cf%85-%ce%bf%ce%b9%ce%ba%ce%bf%cf%85%ce%bc%ce%b5%ce%bd%ce%b9%ce%ba%ce%bf%cf%8d-%cf%80%ce%b1%cf%84%cf%81/> κλπ.

⁴³ Πολλές φορές έχει άπαντήσει μέ πάμπολλα συγκεκριμένα γεγονότα και παρεμβάσεις του Οικουμενικού Πατριαρχείου και ό έπίσκοπος Άβύδου, νύν Μητροπολίτης Κρήνης Κύριλλος μ.ά.: https://orthodoxia.info/news/wp-content/uploads/2020/12/avidou_kirillos_aftokefali_ekklisia_oukranias.pdf

https://www.romfea.gr/images/article-images/2021/02/romfea/Epistoli_gia_ROMFEA.pdf

<https://martyria.gr/2019/01/23/%E1%BC%90%CF%80%CE%B9%CF%83%CE%BA%CF%8C%CF%80%CE%BF%CF%85-%E1%BC%80%CE%B2%CF%8D%CE%B4%CE%BF%CF%85-%CE%BA%CF%85%CF%81%CE%AF%CE%BB%CE%BB%CE%BF%CF%85-%E1%BD%81-%CE%B8%CF%81%E1%BD%B9%CE%BD%CE%BF%CF%82/>

https://romalewfronimati.blogspot.com/2020/12/blog-post_12.html?fbclid=IwAR3LzvChGXv15Ry4IVCbqEW-KDKoa2N_apPh0Al8OQgEJO0z7Gg1aS0gb1Y

μαῖος ἐνεργεῖ ὡς Πάπας τῆς Ὁρθοδοξίας μέ παπικές τάσεις,⁴⁴ ὅτι διαιρεῖ τὴν Ὁρθοδοξία, ὅτι οἱ «σχισματικοί» δέν εἶχαν μετανοήσει πραγματικά (ποιός ἐρευνᾷ τίς προθέσεις καί τίς σκέψεις των;), ὅτι οἱ χειροτονίες των εἶναι ἄκυρες, ἐπειδή προέρχονται ἀπό σχισματικούς, ὅπως διατυπώθηκε ἐπίσημα ὁ ἰσχυρισμός ἀπό τὴν Γραμματεία τῆς Συνοδικῆς Βιβλικῆς καί Θεολογικῆς Ἐπιτροπῶς τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας τῆς Μόσχας μέ τόν τίτλο: «Περί τό ἄκυρον τῶν χειροτονιῶν τῶν Οὐκρανῶν σχισματικῶν καί τὴν ἀντικανονικότητα τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας τῆς Οὐκρανίας.»⁴⁵

Ἐκτός τοῦ ὅτι ἔχουν γίνει ἐθελουσίως δέσμοι στήν ἐσφαλμένη των ἀντίληψη, ὅτι καί μετά τὴν ἀποκατάσταση τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας ἐκ μέρους τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου παραμένουν οἱ Οὐκρανοὶ σχισματικοί, καί ἐκτός τοῦ ὅτι τό θέμα αὐτό ἔχει λυθεῖ θετικά καί στήν ἀρχαία Ἐκκλησία,⁴⁶ ἀντιφάσκουν ὀλοφάνερα, διότι ἔχουν λησμονήσει, τὴν ἐπίσημη τοποθέτηση τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας τό 1904, τό ὁποῖο ἀνεγνώριζε τὴν χειροτονία τῶν κληρικῶν σέ ὅλους τοὺς βαθμούς των ἀκόμη καί τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας, τῶν Ἀρμενίων, τῶν Κοπτῶν, τῶν Νεστοριανῶν κ.ἄ., οἱ ὁποῖοι, ἂν καί ἐτερόδοξοι διετήρησαν τὴν ἀποστολική των διαδοχή. «...διό καί δεχόμεθα τό βάπτισμα τούτων τε καί ἐκείνων (δηλ. τῶν λατίνων καί διαμαρτυρομένων). Τιμῶμεν τὴν ἀποστολικὴν διαδοχὴν τῆς λατινικῆς ἱεραρχίας καί τοὺς εἰς τὴν ἡμετέραν Ἐκκλησίαν ἐρχομένους ἐξ αὐτῆς κληρικούς παραδεχόμεθα ἐν τῷ ὄν φέρουσι βαθμῷ (ὡς παραδεχόμεθα καί τοὺς Ἀρμενίους, Κόπτας, Νεστοριανούς κλπ. τοὺς μὴ ἀπολέσαντας τὴν ἀποστολικὴν διαδοχὴν).»⁴⁷ κλπ. κλπ. Τὴν ἴδια ἀπάντηση ἔδωσε τότε καί ἡ Ἐκκλησία

https://romalewfronimati.blogspot.com/2021/02/blog-post_9.html κλπ.

⁴⁴ <https://www.romfea.gr/patriarxeia-ts/patriarxeio-mosxas/44278-ilarion-i-apopeirana-eisaxthei-papikis-morfis-eksousia-stin-ekklisia-dixase-tin-orthodoksia>

⁴⁵ <http://www.patriarchia.ru/gr/db/text/5510107.html?fbclid=IwAR0O5SfufuSUvnilNJIX-SMkIMG80kJmOnGEErMP6HMqVQKFB-80fxptRH7g>.

⁴⁶ Βασιλείου Ἀρχιεπισκόπου Ἀγκιάλου, μετέπειτα Σμύρνης, Πραγματεία περὶ τοῦ κύρους τῆς χειροτονίας κληρικῶν ὑπὸ ἐπισκόπου καθηρημένου καί σχισματικοῦ χειροτονηθέντων, Smyrna 1887. Καί Θεοδώρου Γιάγκου, Ἡ μὴ ἀναχειροτονία κατὰ τὴν διαχρονικὴ συνείδηση τῆς Ἐκκλησίας, <https://orthodoxia.info/news/%ce%b7-%ce%bc%ce%b7-%ce%b1%ce%bd%ce%b1%cf%87%ce%b5%ce%b9%cf%81%ce%bf%cf%84%ce%bf%ce%bd%ce%af%ce%b1-%ce%ba%ce%b1%cf%84%ce%ac-%cf%84%ce%b7%ce%bd-%ce%b4%ce%b9%ce%b1%cf%87%cf%81%ce%bf%ce%bd%ce%b9%ce%ba/>

Τοῦ Ἰδίου, «Το κανονικόν συνειδὸς ἀπὸ τὸν Μέγαν Φῶτιον εἰς τὸν Ἅγιον Νικόδημον τὸν Ἀγιορείτην», in: Θεολογία, Τόμος 88 Τεύχος 1 Ἰανουάριος – Μάρτιος 2017. Πρβλ. καί Συμεῶν Πασχαλίδη, ΤΟ ΚΥΡΟΣ ΤΩΝ ΧΕΙΡΟΤΟΝΙΩΝ ΤΩΝ ΚΑΘΗΡΗΜΕΝΩΝ ΕΠΙΣΚΟΠΩΝ, https://leonsear.blogspot.com/2019/08/blog-post_6856.html

⁴⁷ Ἡ περὶ τῶν σχέσεων τῶν Αὐτοκεφάλων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν καί περὶ ἄλλων γε- νικῶν ζητημάτων Πατριαρχικὴ καί Συνοδικὴ Ἐγκύκλιος τοῦ 1902. Αἱ εἰς αὐτὴν Ἀπαντήσεις

του Μαυροβουνίου, ή όποία τότε ήταν Αυτόικέφαλη.⁴⁸ Πολύ ένδιαφέροντα είναι καί όσα αναφέρει ό Σεβασμ. Μητροπολίτης Ίλαρίων θετικά καί γιά τήν δυνατότητα σωτηρίας τών έτεροδόξων, καταλήγοντας στήν διαπίστωσιν, ότι «Η ύπακοή στήν Όρθοδοξία, ή πίστη στά Δόγματά της δέν επιτρέπεται νά μετατρέπεται σέ μία άμετρη θριαμβολογία, βάσει τής όποίας όλες οι άλλες χριστιανικές Έκκλησίες ώσαν άτυχη μάζα πού δημιουργήθηκαν από τήν πανουργία ανθρώπων καί βάσει τής όποίας όλος ό κόσμος γενικά καί τό ένεννήνηταενία τοι έκατόν τής ανθρωπότητας είναι καταδικασμένο στήν άπώλεια. Ό όρθόδοξος χριστιανός δέν επιτρέπεται άκόμη νά λησμονεί, ότι άποκλειστικά καί μόνον ό Θεός γνωρίζει πού εύρίσκονται τά σύνορα τής Έκκλησίας.»⁴⁹

Δηλ. μόνον ή Έκκλησία τής Ούκρανίας, έπειδή καταδικάστηκε χωρίς δογματικούς ή άλλους σοβαρούς λόγους, μόνον έπειδή ήθελε δικαιωματικά τήν άνεξαρτησία της, χαρακτηρίστηκε ως σχισματική καί εύρέθη έκτός Έκκλησίας, καταδικασμένη στήν άπώλεια, διότι τό «σχίσμα» παραμένει «σχίσμα», όπως ισχυρίζεται ό Μητροπολίτης Ίλαρίων καί όρισμένοι άλλοι;

Έκτός του παραλόγου αύτου συλλογισμού. πρέπει πρώτιστα νά τεθεί τό βασικό έρώτημα, έάν ή καταδικαστική πράξη του Πατριαρχείου Μόσχας έναντίον του τότε Μητροπολίτου Κιέβου καί όλων τών συν αύτώ ήταν Κανονική; Γεγονός γιά τό όποίο πρέπει νά έρωτηθεί καί τό Πατριαρχείο Σερβίας, τό όποίο συνακολουθεί τό Πατριαρχείο Ρωσίας, όπως διαπιστώνει ό Βλάσιος Φειδάς.⁵⁰

τών Αγίων Αυτόκεφάλων Όρθοδόξων Έκκλησιών καί ή Άνταπάντησις του Οίκουμενικού Πατριαρχείου, Έν Κωνσταντινουπόλει έκ του Πατριαρχικού Τυπογραφείου 1904, 27έξ. Πρβλ. καί Βασιλείου Άρχιεπισκόπου Άγχιάλου, μετέπειτα Σμύρνης, Πραγματεία περί του κύρους τής χειροτονίας κληρικών υπό έπισκόπου καθηρημένου καί σχισματικού χειροτονηθέντων, Smyrna 1887. Καί Θεοδώρου Πάγκου, Η μη αναχειροτονία κατά την διαχρονική συνείδηση της Εκκλησίας, <https://orthodoxia.info/news/%ce%b7-%ce%bc%ce%b7-%ce%b1%ce%bd%ce%b1%cf%87%ce%b5%ce%b9%cf%81%ce%bf%cf%84%ce%bf%ce%bd%ce%af%ce%b1-%ce%ba%ce%b1%cf%84%ce%ac-%cf%84%ce%b7%ce%bd-%ce%b4%ce%b9%ce%b1%cf%87%cf%81%ce%bf%ce%bd%ce%b9%ce%ba/>

Του Ίδιου, «Το κανονικόν συνειδός από τον Μέγαν Φώτιον εις τον Άγιον Νικόδημον τον Αγιορείτην», in: Θεολογία, Τόμος 88 Τεύχος 1 Ιανουάριος – Μάρτιος 2017.

⁴⁸ Η περί τών σχέσεων..., σ. 66.

⁴⁹ «Deshalb darf die Ergebenheit gegenüber der Orthodoxie, die Treue zu ihren Dogmen sich nicht in einen maßlosen Triumphalismus verwandeln, bei dem alle übrigen christlichen Kirchen als unglückselige Haufen angesehen werden, geschaffen von der Hinterlist der Menschen, und bei dem die ganze Welt im allgemeinen und neunundneunzig Prozent der Menschheit zum Verderben verurteilt sind. Der orthodoxe Christ darf auch nicht vergessen, dass einzig und allein Gott weiß, wo die Grenzen der Kirche sind.» *Hilarion Alfejev*, Geheimnis des Glaubens, Einführung in die orthodoxe dogmatische Theologie, Freiburg/Schweiz 2003, 146.

Πόσων ἀμφισβητοῦν τήν χειροτονία; ὅλων; Καί ἐάν δέν ὑπῆρχαν ὀρισμένοι, ὀλίγοι, τῶν ὁποίων ἀμφισβητοῦν τό ἔγκυρον τῆς χειροτονίας των, τήν ἀποστολική διαδοχή των, κλπ. θά ἀνεγνώριζε τό Πατριαρχεῖο Μόσχας τήν Αὐτοκεφαλία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Οὐκρανίας; Αὐτό εἶναι τό πρόβλημά των; Ἡ ἀπάντηση τοῦ ἐπισκόπου Ἀβύδου, νῦν Μητροπολίτου Κρήνης Κυρίλλου εἶναι πλήρως κατατοπιστική καί ἄς σταματήσουν ἐπὶ τέλους οἱ διάφορες προφάσεις ἐν ἁμαρτίαις.⁵¹

Εἶναι ἀξιοθαύμαστο μέ πόση ἐπιμονή ψάχνουν γιά νά βροῦν ἐπιχειρήματα καί ὄχι μόνον στό Πατριαρχεῖον Μόσχας, ἀλλά πολλοί συνοδοιπόροι καί ὁμοϊδεάτες καί ἀπό ἄλλες Αὐτοκέφαλες Ἐκκλησίες καί ἀπό τήν Ἑλλάδα γιά νά ἀπορρίψουν τήν Αὐτοκεφαλία τῆς Οὐκρανικῆς Ἐκκλησίας, νά συκοφαντίσουν τόν Οἰκουμενικό Πατριάρχη Βαρθολομαῖο, καί νά ὑποβιβάσουν τό κῦρος καί τά δικαιώματα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Καί εἶναι σχεδόν πάντα οἱ ἴδιοι!

Πολιτική καί Αὐτοκεφαλία

Ἐκπληξη παρουσιάζει καί ἡ κατηγορία, ὅτι γιά τήν Αὐτοκεφαλία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Οὐκρανίας σημαντικό ρόλο ἔπαιξε **ἡ πολιτική**. Καί αὐτό τό δηλώνουν μεταξύ ἄλλων κυρίως τό Πατριαρχεῖον τῆς Μόσχας, ἀλλά καί ὑψηλόβαθμοι πολιτικοί τῆς Ρωσσίας! Ἐάν δέν γνωρίζουν τήν ἱστορίαν δημιουργίας τῶν Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν ἀποτελεῖ ἀδικαιολόγητη ἄγνοια

⁵⁰ Ὁ Βλάσιος Φειδᾶς διαπιστώνει εὐθέως, ὅτι ἡ καταδίκη τοῦ Μητροπολίτου Κιέβου ἦταν ἀντικανονική: «...Προφανῶς, ὁ αντικανονικῶς καί ακρίτως καταδικασθεὶς ἀπὸ το Πατριαρχεῖο Μόσχας μητροπολίτης Φιλάρετος, γιά τους γνωστούς πλέον λόγους, εἶχε το αὐτονόητο κανονικό δικαίωμα, οὕτως ἢ ἄλλως, νά ἀσκήσει το Ἐκκλητον στο Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο γιά τις ἐναντίον του καταδικαστικές ἀποφάσεις, ὅταν αὐτό κατέστη δυνατόν γιά τους γνωστούς καί εὐνόητους λόγους. Πρβλ. Βλ. Φειδᾶ, Ἡ Αὐτοκεφαλία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Οὐκρανίας καί οἱ ἐνστάσεις τῆς Ἐκκλησίας τῆς Σερβίας: <https://orthodoxia.info/news/%ce%b7-%ce%b1%cf%85%cf%84%ce%bf%ce%ba%ce%b5%cf%86%ce%b1%ce%bb%ce%af%ce%b1-%cf%84%ce%b7%cf%82-%ce%b5%ce%ba%ce%ba%ce%bb%ce%b7%cf%83%ce%af%ce%b1%cf%82-%cf%84%ce%b7%cf%82-%ce%bf%cf%85%ce%ba%cf%81%ce%b1/>

„Συνεπῶς, οἱ συντάκται τῆς ἀπαντητικῆς Ἐπιστολῆς (τοῦ Πατριαρχείου Σερβίας) θά ἔδει νά διερωτηθοῦν ἐπίσης, ἂν τό Πατριαρχεῖον Μόσχας εἶχε κανονικῶς τό δικαίωμα ἐπιβολῆς βαρυτάτων ποινῶν εἰς τόν Μητροπολίτην Κιέβου, ἐπειδὴ ἡ ὑπὸ τήν προεδρίαν αὐτοῦ Ἱ. Σύνοδος τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας τῆς ἀνεξαρτήτου Δημοκρατίας τῆς Οὐκρανίας ἠξίωσεν ἐπισημῶς τήν ἀνακήρυξιν τῆς αὐτοκεφαλίας αὐτῆς, ἥτοι ὡς ἔπραξαν καί πάσαι αἱ αὐτοκέφαλοι Ὁρθόδοξοι Ἐκκλησίαι τῶν νεωτέρων χρόνων, χωρίς ὅμως νά ὑποστοῦν ἀναλόγους ἀντικανονικάς συνεπειάς.“

⁵¹ https://romalewfronimati.blogspot.com/2021/02/blog-post_9.html Ὁ σεβασμ. Μητροπολίτης Κύριλλος Κατερελὸς ἀπαντᾷ σέ μιά συνέντευξη τοῦ Μητροπολίτη Βολοκολαμς Ἰλαρίωνα https://drive.google.com/file/d/1s-7I_afyqZY4E2AT9OBV8i622arQb9WK/view

της ιστορίας, εάν όμως γνωρίζουν, και ασφαλώς είναι αδιανόητον να μη γνωρίζουν, για ποιο λόγο χρησιμοποιούν ανώφελα και ανιστόρητα επιχειρήματα. Για να μειώσουν το κύρος και την εκκλησιαστικότητα του Οικουμενικού Πατριάρχου Βαρθολομαίου; Έν τοιαύτη περιπτώσει πρέπει πρώτ'άπολα να μειώσουν την εκκλησιαστικότητα και το κύρος του Οικουμενικού Πατριάρχου Ίερεμία του Β', ο οποίος κατόπιν πίεσεως του Τσάρου έδωσε την κανονική αυτοκεφαλία και την Πατριαρχική Άξία στην Έκκλησία της Ρωσσίας και έξονόμασε τον Ίώβ Πατριάρχη! Ο Χρήστος Γιανναράς περιγράφει το γεγονός δραματικότερα και το θεωρεί ως λάθος του Οικουμενικού Πατριαρχείου. Τονίζει: Τό Οικουμενικό Πατριαρχείο «Υπέκυψε στον εκβιασμό που υπέστη από το βαρβαρικό τότε Κίεβο (στον 16ο αιώνα) και έδωσε την προσωνυμία-τίτλο-προνομίες Πατριαρχείου στα στίφη των Ρως, με κριτήριο την ποσότητα, το αριθμητικό μέγεθος, όχι την εκκλησιαστική φανέρωση, αλήθεια και παράκληση.»⁵²

Άκόμα ένα παράδειγμα από την Έκκλησία της Ρουμανίας. Πρώτα αποφάσισε ή πολιτική Σύγκλητος την 12^η Φεβρουαρίου 1925 για την αίτηση Αυτόκεφαλίας προς τό Οικουμενικό Πατριαρχείο, την 17^η Φεβρουαρίου ή Βουλή και την 23^η Φεβρουαρίου ό Βασιλιάς της Ρουμανίας. Κατόπιν της αίτησεως τών πολιτικών και εκκλησιαστικών Άρχών έξέδωσε τό Οικουμενικό Πατριαρχείο τόν Τόμο την 29^η Αυγούστου 1925.⁵³

Έκτός τούτου δέν ύπάρχει καμμία ίδρυση Αυτόκεφάλου Έκκλησίας χωρίς την συμμετοχή και την στήριξη τών πολιτικών και πολιτειακών άρχών της χώρας των. Τά ιστορικά γεγονότα είναι γνωστά.

Μεγαλύτερη έκπληξη όμως και άπορία δημιουργεί μία άλλη πολιτική ανάμειξη παρεμποδίσσεως της αναγνώρισεως της Αυτόκεφαλίας της Έκκλησίας της Ουκρανίας από την Έκκλησία της Ελλάδος, γεγονός, τό όποίο έγινε γνωστό μετά την αναγνώριση. Ο τότε ύπουργός Άμύνης της Ελλάδος Πάνος Καμμένος κατηγόρησε τόν Αρχιεπίσκοπο Άθηνών γιατί αναγνώρισε την Αυτόκεφαλία της Έκκλησίας της Ουκρανίας μέ τά έξης λυπηρά και παράδοξα:.. "Ο Αρχιεπίσκοπος εγκλημάτισε, και οι Ιεράρχες της Ιεράς Συνόδου εγκλημάτισαν όταν κατά την τελευταία Ιερά Σύνοδο αναγνώρισαν την παράνομη Ουκρανική Έκκλησία πρώτοι, πριν από τα Πατριαρχεία" - τόνισε μεταξύ άλλων ο Πάνος Καμμένος. Επίσης ο κ. Καμμένος ανέφερε ότι τους είχε προειδοποιήσει πως αν υποκύψουν στον εκβιασμό να αναγνωριστεί από την Ελλάδα πρώτα, λέγοντας ότι τότε "αίρονται οι εγγυήσεις της Ρωσσίας για τη

⁵² <https://www.romfea.gr/katigories/10-apopseis/43950-o-xristos-giannaras-gia-tis-di-loseis-tou-batskas-eirinaiou>

⁵³ Ioan Vasile Leb, Die Rumänische Orthodoxe Kirche, 93.

μη κατάληψη ελληνικού νησιού που μας είχανε δώσει στις συμφωνίες που είχαμε κάνει."⁵⁴ Αργότερα, την 17^η Φεβρουαρίου 2020 επανέλαβε παρόμοια σχόλια και ο Υπουργός των Έξωτερικών της Ρωσίας, όμως διαβεβαίωνε, ότι ή αναγνώριση του Αυτόκεφάλου από την Εκκλησία της Ελλάδος δεν θα επηρεάσει τις σχέσεις μεταξύ Ρωσίας και Ελλάδος.⁵⁵ Υπήρξε πράγματι αυτή ή πολιτική ανάμειξη και ή πίεση προς την Εκκλησία της Ελλάδος για νά μήν αναγνωρίσει την Αυτόκεφαλία της Εκκλησίας της Ουκρανίας;

Ποιός είναι ό πραγματικός λόγος άρνήσεως της Αυτόκεφαλίας της Έκκλησίας της Ουκρανίας από τό Πατριαρχείο Μόσχας;

Όλες οι έν προφάσει δικαιολογίες έχουν άπασχολήσει ύπεραρκετούς συγγραφείς και έρευνητές και έχουν δοθεί οι κατάλληλες άπαντήσεις. Η βιβλιογραφία είναι ήδη πλουσιώτατη και δεν είναι ανάγκη εδώ νά επαναληφθούν τά ύπέρ και τά κατά.

Όμως ένα είναι βέβαιο: ή άκατανόητη αυτή άρνητική αντίδραση του Πατριαρχείου Μόσχας δεν στηρίζεται, ούτε δικαιολογείται σέ συγκεκριμένα δῆθεν ύπάρχοντα έκκλησιολογικά, έκκλησιαστικά, κανονικά, ή ιστορικά προβλήματα. Καί έσχάτως, έπειδή δεν ύπάρχουν πλέον ούσιαστικά έπιχειρήματα άναπάντητα χρησιμοποιείται μία γενικευμένη και άκαθόριστη ρητορική, ότι δῆθεν ό Οίκουμενικός Πατριάρχης Βαρθολομαίος ένεργεί παράνομα, άντικανονικά, μέ πολιτική δῆθεν έξάρτηση από τίς Ήνωμένες Πολιτείες, διαιρεί την Όρθοδοξία, μέ καταπάτηση στην Ουκρανία των άνθρωπίνων δικαιωμάτων, μέ τόν μεγάλο αριθμό των Ένοριών του μέρους της Έκκλησίας ύπό ρωσικήν δικαιοδοσίαν κλπ. Στρατολογήθηκε και ό Πρόεδρος Πούτιν, ό όποίος ισχυρίζεται ότι ή Αύκεφαλία έδόθη για πολιτικούς, αλλά και για κερδοσκοπικούς λόγους, δηλ. ότι ό Πατριάρχης Βαρθολομαίος χρηματοδοτήθηκε: "Το βασικό κίνητρο του Βαρθολομαίου είναι τα χρήματα". „Ο Πρόεδρος της Ρωσίας ερωτηθείς για την κατάσταση στην Ουκρανία τόνισε: "Εδώ είναι μια άμεση παρέμβαση στην Εκκλησία και την θρησκευτική ζωή. Αυτό δεν συνέβη ποτέ, ούτε στις μέρες της Σοβιετικής Ένωσης. Δυστυχώς, συμβαίνει σήμερα στην Ουκρανία! Η Κωνσταντινούπολη δημιούργησε μια ενωμένη εκκλησιαστική κοινότητα". «Δεν έχουν καμία σχέση με τη θρησκεία και τη θρησκευτική ελευθερία. Οι λόγοι είναι

⁵⁴ <https://www.romfea.gr/epikairoitita-xronika/33694-panos-kammenos-o-arxiepiskopos-kai-oi-ierarxes-egklimatisan-me-tin-oukrania> Πρβλ. και <https://orthodoxia.info/news/%CF%80%CE%B1%CF%81%CE%B1%CE%B4%CE%BF%CF%87%CE%AE-%CE%BA%CE%B1%CE%BC%CE%BC%CE%AD%CE%BD%CE%BF%CF%85-%CF%80%CF%89%CF%82-%CF%80%CE%AF%CE%B5%CF%83%CE%B5-%CF%84%CE%BF%CE%BD-%CE%B1%CF%81%CF%87%CE%B9%CE%B5/>

⁵⁵ https://romalewfronimati.blogspot.com/2020/02/blog-post_18.html

καθαρά πολιτικοί», πρόσθεσε χαρακτηριστικά ο Πρόεδρος της Ρωσίας ... Αναφερόμενος στα κίνητρα της παραχώρησης Αυτοκεφαλίας σε μια Ουκρανική Εκκλησία, ο Πρόεδρος της Ρωσίας εκτίμησε πως «τα χρήματα αποτέλεσαν κλειδί για την απόφαση του Βαρθολομαίου να στηρίξει την αυτοκεφαλία στην Ουκρανία».⁵⁶ Καί η τελευταία (14/9/2021) δήλωση του ύπουργου τών Έξωτερικών τής Ρωσίας Λαβρόφ έχει ως εξής: «Ο Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Βαρθολομαίος εξαρτάται άμεσα από τις ΗΠΑ, από εκείνους που εργάζονται στο αμερικανικό έδαφος σε διαφορετικές κατευθύνσεις, συμπεριλαμβανομένης της χρηματοπιστωτικής.

Έτσι σχηματίστηκε η σχισματική "Ορθόδοξη Εκκλησία της Ουκρανίας". «Παραμέρισαν» εκείνους τους κληρικούς που αντιτάχθηκαν σε αυτό στην Ουκρανία, και διόρισαν τον δικό τους μητροπολίτη. Τώρα το κύριο μέλημα είναι να κατάλαβουν την περιουσία της κανονικής Ουκρανικής Ορθόδοξης Εκκλησίας (εκκλησίες, ενορίες).

Τώρα προσπαθούν να δημιουργήσουν παρόμοια αυτοκέφαλα αντί κανονική εκκλησία στη Λευκορωσία.

Στρίβουν τα χέρια των Εκκλησιών έτσι ώστε να αναγνωρίσουν τον σχισματικό Επιφάνιο, τον επικεφαλής της λεγόμενης "Ορθόδοξης Εκκλησίας της Ουκρανίας". Οι ελληνικές εκκλησίες έκαναν αυτόν τον συμβιβασμό με τη συνείδηση.»⁵⁷

Γιατί όμως αυτή η άπαράδεκτη αντίδραση; Σαφές παραμένει πάντως, ότι τό κυριώτερο πρόβλημα για τό Πατριαρχείο Μόσχας είναι ή μέ κάθε τρόπο διαφύλαξη τής έπιρροής καί τής ισχύος του, καί έσχάτως κατά τίς δηλώσεις του Λαβρόφ καί επί τής Λευκορωσίας, καί έάν είναι δυνατόν ή διεύρυνσή της εις βάρος του κύρους καί τών δικαιωμάτων του Οίκουμενικού Πατριαρχείου καί τελικά ή πρωτοκαθεδρία στην Όρθοδοξία, παρά τούς βομβώδεις ισχυρισμούς του Μητροπολίτου Ίλαρίωνα περί του αντιθέτου, ότι ούδέποτε είχε τάσεις καί έπιθυμίες πρωτοκαθεδρίας.⁵⁸ Τί σημαίνει ή παρέμβαση του διευθυντή του εκκλησιαστικού επιστημονικού κέντρου «Ορθόδοξη Εγκυκλοπαίδεια», . Σ. Κραβέτς στό Συνέδριο μέ θέμα «Παγκόσμια Ορθοδοξία: πρωτείο και συνοδικότητα υπό το φως της ορθοδόξου διδασκαλίας» πού πραγματοποιήθηκε στις 16 Σεπτεμβρίου 2021 στην Αίθουσα του Αγίου Σερ-

⁵⁶ Wladimir Putin,: <https://www.romfea.gr/patriarxeia-ts/patriarxeio-mosxas/25860-blantimir-poutin-to-basiko-kinitro-tou-bartholomaiou-einai-ta-xrimata>

⁵⁷ <https://www.facebook.com/RusEmbGreece/posts/4605168412836036>

<https://www.romfea.gr/epikairoτητα-xronika/45608-sergkei-lavrof-o-patriarxis-vartholomaios-eksartatai-apo-tis-ipa>

⁵⁸ <https://www.romfea.gr/patriarxeia-ts/patriarxeio-mosxas/43619-ilarion-i-ekklisia-tis-rosias-den-epithyme-proteia-stin-orthodoksia>

γίου στο ναό του Σωτήρος Χριστού της Μόσχας, η παρουσίαση της συλλογής «Επανάσταση της Μητροπόλεως Κιέβου με τη Ρωσική Ορθόδοξη Εκκλησία. 1676–1686. Μελέτες και έγγραφα», όπου μεταξύ άλλων ἐτόνιζεν: «Ευχαριστώ πολύ για τον κόπο αυτό και για το σημερινό συνέδριο και για το ότι η Ρωσική Ορθόδοξη Εκκλησία είναι η ναυαρχίδα του ορθόδοξου κόσμου στην υπεράσπιση της κανονικής τάξεως. Είθε να δώσει ο Θεός ώστε περαιτέρω όλοι αυτοί οι κόποι να οδηγήσουν στην επίλυση των προβλημάτων, που αντιμετωπίζουμε»;.⁵⁹ Πολύ χαρακτηριστική εικόνα τῶν ὀνείρων: Τό Πατριαρχεῖο Μόσχας «η ναυαρχίδα του ορθόδοξου κόσμου στην υπεράσπιση της κανονικής τάξεως.»! Ὁλόκληρο τό συνέδριο εἶχε ὡς σκοπό τόν ὑποβιβασμό τοῦ κύρους καί τῆς θέσεως τοῦ Οἰουμενικοῦ Πατριαρχείου ἐντός τῆς Ὁρθοδοξίας καί τήν προώθηση τοῦ κύρους καί τῆς θέσεως τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας σέ πανορθόδοξη βάση.⁶⁰ Συνεχῶς οἱ ὁμιλητές, ἀρχῆς γενομένης ἀπό τόν Πατριάρχη Μόσχας Κύριλλο καί τούς Μητροπολίτες Βολοκολαμσκ-Ίλαρίωνα, Ἀρχιεπίσκοπο Σεβαστείας Θεοδοσίο (Πατριαρχεῖο Ἱεροσολύμων), Μπάτσкас Ειρηναῖο (Πατριαρχεῖο Σερβίας), οἱ Αχαλκαλάκ καί Κουμουρντόι Νικόλαος, Ατένας καί Γκόρι Ανδρέα (Εκκλησία της Γεωργίας), Κύκκου καί Τηλλυρίας Νικηφόρου καί Ταμασού καί Ορεινῆς Ησαΐα (Εκκλησία της Κύπρου), κ.ἄ ἐπαναλαμβάνουν τά ἴδια ἐπιχειρήματα σχεδόν μέ τήν ἴδια διατύπωση καί ὁρολογία, μερικές φορές μάλιστα μέ ἐκφράσεις ἀβροφροσύνης καί ἐπαίνων γιά τό Οἰουμενικό Πατριαρχεῖο! Ὅμως ὁ πυρήνας καί ὁ σκοπός παραμένει ὁ ἴδιος: Ὁ ὑποβιβασμός του.

Χαρακτηριστική εἶναι ἡ ὀρθή διαπίστωση τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Γουμενίσσης Δημητρίου: „Ἐχει προκληθεῖ τεχνητή μεγάλη ἔνταση γιά τήν Οὐκρανία. Ἡ Οὐκρανία ὅμως γιά τό Διορθόδοξο χώρο εἶναι κάτι σάν προπέτασμα καπνοῦ. Κατά τήν ταπεινή μας γνώμη, σάν Σῶμα Ἱεραρχίας ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ, πρέπει νά ξεκαθαρίσουμε ἐπιπλέον στίς συνειδήσεις μας ὅπωςδήποτε δύο πράγματα: πίσω ἀπό τό Οὐκρανικό, κρύβεται (1ον) ὁ ἡγεμονισμός τῆς Ρωσικῆς Ἐκκλησίας καί (2ον) οἱ μόνιμες ἐπεκτατικές πρακτικές της (ἡ μεγάλη ἰδέα τῶν Ρώσων καί οἱ ἐφαρμογές της σέ βάθος χρόνου). Καί, ἀντί νά ἀπολογοῦνται οἱ Ρῶσοι ἀδελφοί μας γι’ αὐτά τά δύο, περιστρέφουν τό μέτωπο στά περιφερειακά ζητήματα (πού ἡ εὐθύνη τους βαρύνει πρωτίστως τούς ἰδίους)“, ⁶¹ καθώς ἐπίσης καί τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου

⁵⁹ <https://www.romfea.gr/patriarxeia-ts/patriarxeio-mosxas/45647-1676-1686>

⁶⁰ Παρβλ. Σχόλια καί κείμενα: <https://www.exapsalmos.gr/2021/09/19/eftheia-amfisviti-tisi-kai-voles-kata-oikoumenikou-patriarcheiu-apo-ierarches-tis-kyprou/>

⁶¹ Μητροπολίτου Γουμενίσσης Δημητρίου, Ἐξηγήσεις καί ἐπεξηγήσεις ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας καί δεοντολογίας γιά τό Οὐκρανικό: <https://orthodoxia.info/news/%CE%B5%CE%BE%CE%B7%CE%B3%CE%AE%CF%83%CE%B5%CE%B9%CF%82-%CE%BA%CE%B1%CE%B9%>

Μεσσηνίας: „Πίσω από όλες αυτές τις μεθοδεύσεις μια και μοναδική επιδίωξη υπάρχει από μέρους του Πατριαρχείου Μόσχας. Η αμφισβήτηση του αδιαμφισβήτητου κανονικού δικαιώματος του Οικουμενικού Πατριάρχου, ως Πρώτου στην Ορθόδοξη Εκκλησία της Ανατολής, να εκχωρεί Αυτοκεφαλίες και να εκδικάζει έκκλητες προσφυγές όχι μόνο ιεραρχών των επαρχιών του αλλά και των λοιπών Ορθοδόξων Εκκλησιών.”⁶² Καί ὅπως ἀναφέρει καί ὁ Πέτρος Βασιλιάδης, «Κάθε συνεδρία της Ιεράς Συνόδου του Πατριαρχείου Μόσχας και νέος εκδικητικός αντιπερισπασμός. Κάθε απόφασή της αποκάλυψη χρόνιων αντικανονικών σχεδιασμών. Κάθε ανακοίνωσή της ευτελισμός της Ορθόδοξης κανονικής παράδοσης, και το τραγικότερο εν ονόματι των...Ιερών Κανόνων.»⁶³ Ἡ μήπως ἀνταποκρίνονται ὅλα αὐτά καί στήν ἐπιθυμία τοῦ Πατριάρχου Κυρίλλου νά γίνει ὁ Πρῶτος τῆς Ὁρθοδοξίας, ὅπως ἀναφέρει ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Κύπρου Χρυσόστομος; Ἐπὶ λέξει: “Θέλει (ὁ Πατριάρχης Κύριλλος) νά γίνει πρῶτος. Καί του εἶπα. Πρῶτος δεν θα γίνεις ποτέ. Οἱ 17 αἰῶνες που πέρασαν ἔχουν τσιμεντώσει τον Κωνσταντινουπόλεως ως τον πρῶτο της Ορθοδοξίας. Τελεία καί παύλα. Μην εθελotuφλεις. Κατάλαβέ το. Ἀλλά ο εγωισμός δεν τον αφήνει.”⁶⁴ Καί γιά τήν ἀντικανονική διακοπή τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Κοινωνίας μέ τό Οἰκουμενικόν Πατριαρχεῖον ἀναφέρει ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Κύπρου: „Μου ἔχει στείλει αρκετούς καί θέλει νά με κρατήσει δῆθεν κοντά του. Καί του ἀπαντῶ, «αὐτό που κάνεις δεν με εκφράζει». Κόβουμε τό μνημόνευμα σε ἕνα που ξεφεύγει ἀπό τήν πίστη καί σε ἐρωτῶ, εἶναι αἰρετικός ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης, ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καί ὁ Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας που σταμάτησες νά τους μνημονεύεις; Δεν γίνεται. Νά διαμαρτυρηθεῖς ὅτι δεν ἔπρεπε νά κάνετε

CE%B5%CF%80%CE%B5%CE%BE%CE%B7%CE%B3%CE%AE%CE%83%CE%B5%CE%B9%CF%82-%CE%B5%CE%BA%CE%BA%CE%BB%CE%B7%CF%83%CE%B9%CE%B1%CF%83/

⁶² Συζήτηση γιά τό Οὐκρανικό μέ τόν σεβ. Μητροπολίτη Μεσσηνίας καί Καθηγητή τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Χρυσόστομο. https://panorthodoxcemes.blogspot.com/2019/08/blog-post_27.html?fbclid=IwAR1y1obgbvINOTyKN_SNWHzC0ztGlRh8rXV9zLvZJ0gsM5qqCEXQVtPdU Ὁλόκληρη ἡ συνέντευξη εἶναι πολύ ἀποκαλυπτική. Πρβλ. καί *Regina Elsner*, *Machtkampf und Identitätskrise. Die Russisch-Orthodoxe Kirche und die Ukraine*, in: *Ökumene Pro Oriente*, Wien/ Salzburg/ Graz/ Linz, *Pro Oriente Magazin* 11/2019, 6.: „Das Patriarchat von Moskau erhebt seit einigen Jahren den Anspruch auf eine führende Rolle in der Weltorthodoxie.“

⁶³ <https://www.facebook.com/petros.vassiliadis.5/posts/2012420145570430> *Πέτρου Βασιλιιάδη*, *Ἡ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΠΡΑΞΗ ΤΟΥ ΟΥΚΡΑΝΙΚΟΥ ΖΗΤΗΜΑΤΟΣ ΤΟ 2019: ΑΠΛΗ ΕΠΑΝΑΛΗΨΗ ΤΗΣ ΖΟΦΕΡΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΤΗΣ ΜΟΣΧΟΒΙΤΙΚΗΣ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ*.

⁶⁴ <https://orthodoxia.info/news/%ce%ba%cf%85%cf%80%cf%81%ce%bf%cf%85-%ce%b4%ce%b5%ce%bd-%ce%ad%cf%87%ce%bf%cf%85%ce%bd-%cf%84%ce%bf%ce%bd-%ce%b8%ce%b5%cf%8c-%cf%84%ce%bf%cf%85%cf%82-%ce%bf%ce%b9-%ce%ba%cf%8d%ce%ba%ce%ba%ce%bf/>

αυτό το πράγμα δικαιούσαι. Να διαφωνήσεις, να πεις ότι δεν πάτε σωστά, δικαιούσαι να το πεις. Να κόψεις το μνημόσυνο, να μην συλλειτουργείς με κάποιον; Μόνο με τους αιρετικούς δεν λειτουργούμε. Είσαι απαράδεκτος.⁶⁵

Βέβαια καμμία άλλη Όρθόδοξη Έκκλησία δεν ακολούθησε τό όλίσθημα αυτό τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας. Όλες, καί ὁ Μητροπολίτης Κιέβου Έπιφάνιος, διατηροῦν τό ὄνομα τοῦ Πατριάρχου Μόσχας στά Δύπτυχα καί τό μνημονεύουν κατά τήν Θεία Λειτουργία.

Όλες αὐτές οἱ ἀντιδράσεις τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας εἶναι ὑπερβολικές καί ὅπωςδήποτε ἄσκοπες, ἀλλά συγχρόνως καί ἐπιζήμιες στίς σχέσεις ὄλων τῶν Όρθοδόξων Έκκλησιῶν, ὅταν μάλιστα γίνεται ἀπεγνωσμένη προσπάθεια ἀναμείξεως καί στά ἔσωτερικά τῶν ἄλλων Έκκλησιῶν μέ ἀπειλές καί ἀνάρμοστους χαρακτηρισμούς, ὅπως συνέβη καί γιά Ἱεράρχες τῆς Έκκλησίας τῆς Ἑλλάδος,⁶⁶ μέ τίς σχετικές ἀντιδράσεις των,⁶⁷ ἀλλά καί τοῦ Πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας, γεγονός, τό ὁποῖο ἀνάγκασε τόν Μητροπλίτη Ζαμπίας Ἰωάννη καί τόν Νιγηρίας Ἀλέξανδρο νά ἀποστείλουν αὐστηρές ἐπιστολές: ὁ Ζαμπίας Ἰωάννης μ.ἄ. τοῦ ἔγραφε ἀπεριφράστως: «...Τέλος ἀδελφικῶς Σᾶς ὑπενθυμίζω, ὅτι εἴστε παντελῶς ἀναρμόδιος νά ἐπεμβαίνετε μέ αὐτό τό ὕφος ὡσάν θεόθεν ἀπεσταλμένος.

Βεβαιωθεῖτε ὅτι ὁποιοδήποτε πρόβλημα δημιουργηθεῖ σέ κάποιον Ἐπίσκοπο, ὑπεύθυνος φορέας νά τόν κρίνει εἶναι ἡ Έκκλησία στήν ὁποία ἀνήκει, καί, ἐάν ὁ ἴδιος θεωρήσει, ὅτι ἡ κρίση τῆς Έκκλησίας του τόν ἀδικεῖ, ὑπάρχει καί ἡ ἀπό αἰώνων παραδεδομένη δυνατότητα τῆς Έκκλησίας Προσφυγῆς στόν Οἰκουμενικό Πατριάρχη. Νομίζω ὅτι πάντα ταῦτα γνωρίζετε ἤδη, διότι ἀποτελοῦν θέματα στοιχειώδους Κατηχήσεως γιά τοὺς Κατηχουμένους μας, ἐδῶ στήν Ἀφρική.»⁶⁸

Καί ὁ Σεβασμ. Μητροπολίτης Νιγηρίας κ. Ἀλέξανδρος ἀπαντᾷ πολύ αὐστηρά, ἀλλά δικαιολογημένα καί ξεκάθαρα στήν ἀπαράδεκτη παρέμβαση τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας καί συγκεκριμένα τοῦ Μητροπολίτη Βολοκολαμσκ Ἰλαρίων μέ τά ἐξῆς:

⁶⁵ <https://orthodoxia.info/news/%ce%ba%cf%85%cf%80%cf%81%ce%bf%cf%85-%ce%b4%ce%b5%ce%bd-%ce%ad%cf%87%ce%bf%cf%85%ce%bd-%cf%84%ce%bf%ce%bd-%ce%b8%ce%b5%cf%8c-%cf%84%ce%bf%cf%85%cf%82-%ce%bf%ce%b9-%ce%ba%cf%8d%ce%ba%ce%ba%ce%bf/>

⁶⁶ Vgl. *Archimandrit Romanos Anastasiadis*, Πρωθιερέυς Ρωσικῆς Έκκλησίας: "Παρασυναγωγή του σατανά η Εκκλησία της Ελλάδος - Σκυλιά του διαβόλου οι Ἱεράρχες της" http://www.nyxthimeron.com/2019/10/blog-post_37.html

⁶⁷ Π.χ. τοῦ Μητροπολίτου Μεσσηνίας Χρυσοστόμου <https://orthodoxia.info/news/%ce%bc%ce%b5%cf%83%cf%83%ce%b7%ce%bd%ce%b9%ce%b1%cf%83-%ce%b4%ce%b5%ce%bd-%cf%85%cf%80%ce%bf%cf%87%cf%89%cf%81%ce%bf%cf%8d%ce%bc%ce%b5-%ce%b1%cf%80%ce%ad%ce%bd%ce%b1%ce%bd%cf%84%ce%b9-%cf%83%ce%b5/>

⁶⁸ Όλόκληρο τό γράμμα στό Παράρτημα 4.

«Με κατάπληξη διάβασα στο διαδίκτυο την επιστολή, την οποία απέστειλε ο Μητροπολίτης Βολοκολάμσκ Ιλαρίων στον αδελφό Επίσκοπο Μοζαμβίκης Χρυσόστομο. Κατάπληξη, όχι γιατί ο σεβασμιώτατος έγραψε την επιστολή. Αυτό δεν με ξενίζει, καθότι «έξεστι Κλαζομενίοις ασχημονείν». Με κατέπληξε το μέγεθος του θράσους του, το πώς ο μέγας μαϊστωρ της θεολογίας προέβη σε πρωτοφανή καταστρατήγηση κάθε εκκλησιαστικής δεοντολογίας, αγνοώντας τον Μακαριώτατο Πατριάρχη μας κ. Θεόδωρο προς τον οποίον έπρεπε να είχε αποστείλει την επιστολή με την παράκληση να διαβιβαστεί στον Μοζαμβίκης. Αντ' αυτού, απλά του την κοινοποίησε.

Η πράξη του αυτή αποτελεί απαράδεκτη προσβολή προς το πρόσωπο του σεπτού Προκαθημένου μας. Ο σεβασμιώτατος Ιλαρίων πρέπει επίσης να αντιληφθεί ότι με την πράξη του αυτή προσέβαλε όλους τους Επισκόπους του Θρόνου! Ας αντιληφθεί ο εν θέματι Ρώσος αρχιερέας ότι δεν έχει κανένα απολύτως δικαίωμα να εγκαλεί, να διορθώνει, να συμβουλεύει και να «απειλεί» για κλιμάκωση της κρίσεως αρχιερείς άλλων κλιμάτων. Δηλαδή, τι θέλει να πει ο... ποιητής;; Θα διακοπεί η κοινωνία με όποια Εκκλησία τολμήσει να διαφοροποιηθεί από την Ρωσική Εκκλησία στο θέμα της Ουκρανίας;;; Μάλλον του διαφεύγει ότι κάτι τέτοιο θα γίνει μπούμερανγκ για την Εκκλησία της Ρωσίας, καθώς εκείνη θα βρεθεί σε παντελή απομόνωση.

Ας γνωρίζει ο σεβασμιώτατος αδελφός ότι η Αφρική, το Πατριαρχείο Αλεξανδρείας δεν είναι και δεν θα επιτρέψουμε ποτέ να γίνει προτεκτοράτο της Εκκλησίας της Ρωσίας. Ας γνωρίζει ακόμα ο αδελφός ότι ούτε ο Μακαριώτατος, μήτε οι αρχιερείς του Θρόνου θα γίνουμε «φόρου» υποτελείς...

«Ο τρώσας και ιάσεται», άγιε Βολοκολάμσκ!... Απαιτούμε την άμεση δημόσια απολογία σας προς τον Προκαθήμενό μας και εις την περί αυτόν Σύνοδο για το ατόπημά σας αυτό. Δεν έχετε άλλη επιλογή!...

Το ατόπημα αυτό του σεβασμιωτάτου Ιλαρίωνος πρέπει να λειτουργήσει αφυπνιστικά για πολλούς από εμάς, όχι μόνο για τη στάση μας στο θέμα της Ουκρανικής Αυτοκεφαλίας, αλλά για το πώς θα αντιμετωπίσουμε τον διαρκώς αυξανόμενο «επιθετικό» ρωσικό εκκλησιαστικό ιμπεριαλισμό και την αντικανονική διείσδυση σε άλλες δικαιοδοσίες με την καταστρατήγηση της ορθόδοξης Εκκλησιολογίας.

Η συλλογική μνήμη των λαών μας, του ποιμνίου μας, είναι βαρύτατα τραυματισμένη από την αποικιοκρατία όχι μόνο του χθες, αλλά και του σήμερα, την οικονομική αποικιοκρατία των μονοπωλίων και των πολυεθνικών. Δεν έχουμε το δικαίωμα να κάνουμε το τραύμα πιο βαθύ με το δέσιμο και της Εκκλησίας σε ξένα άρματα και κέντρα εξουσίας.

Καθήκον όλων μας είναι να προστατεύσουμε αφενός μεν την Εκκλησία που κληθήκαμε να διακονήσουμε, αφετέρου δε τον Προκαθήμενό μας. Την

ιστορία μας, τη θέση μας μέσα στην ορθόδοξη Οικογένεια, την αξιοπρέπεια και την τιμή όλων μας. Και όταν, από εδώ και πέρα, καλούμαστε να παίρνουμε αποφάσεις, ας το κάνουμε με γνώμονα την δισχιλιετή ορθόδοξη Παράδοση, σεβόμενη τα κανονικά όρια που έθεσαν οι Πατέρες μέσω των Οικουμενικών Συνόδων και το βάθος της Εκκλησιαστικής Ιστορίας μας, το οποίο υπερέχει κατά δέκα αιώνες απ' την ιστορία κάποιας άλλης Εκκλησίας. Εννοείται, πάντοτε με γνώμονα αποκλειστικά και μόνο το καλώς νοούμενο συμφέρον της δευτερόθρονης Εκκλησίας μας, ελεύθεροι από παντός είδους δεσμεύσεις. Ας θυμόμαστε τα λόγια του Κάλβου: «Θέλει αρετήν και τόλμην η ελευθερία»!⁶⁹

Ο Ανδρέας Λουδάρος γνωρίζει καί άλλες περιπτώσεις πίεσεως Μητροπολιτών καί άλλων Όρθοδόξων Έκκλησιών εκ μέρους τούς Πατριαρχείου Μόσχας.⁷⁰

Ανήκουστες είναι καί οι απαγορεύσεις στους πιστούς του Πατριαρχείου Μόσχας νά συμμετέχουν καί στίς ιερές ακολουθίες του Οίκουμηνικού Πατριαρχείου καί τών Έκκλησιών, μέ τίς όποιες διέκοψε τήν μυστηριακή κοινωνία. Πεισσότερο παράλογη είναι καί ή απαγόρευση του εκκλησιαστικού προσκυνηματικού τουρισμού από τό Πατριαρχείο Μόσχας σέ χώρες τής διακαιοδοσίας τών Έκκλησιών ή τών Μητροπόλεων μέ τίς όποιες έχει διακόψει τήν εκκλησιαστικήν μυστηριακήν κοινωνίαν!!

Ή ζημιά στίς προσπάθειες πρός αποκατάσταση τής χριστιανικής ενότητας

Είναι παράδοξος καί απαράδεκτος ό ισχυρισμός του Προέδρου επί τών Έξωτερικών Υποθέσεων του Πατριαρχείου Μόσχας, Μητροπολίτου Ίλαρίωνα, ότι εκ αιτίας τών αποφάσεων του Οίκουμηνικού Πατριάρχου Βαρθολομαίου έχουν ζημιωθεί οι προσπάθειες πρός αποκατάσταση τής χριστιανικής ενότητας. Δέν είναι του παρόντος νά αναφερθούν όλες εκείνες οι ενέργειες καί οι συνεχώς προβαλλόμενες δήθεν κατ' ακρίβειαν θεολογικές καί κανονικές αιτιολογίες στην καθόλου πορεία του Οίκουμηνισμού καί κατά τήν διεξαγωγήν τών Θεολογικών Διαλόγων, οι όποιες συνεχώς έβράδυναν καί πολλές φορές ακύρωναν καί θετικές εξελίξεις καί δυνατές αποφάσεις στίς διαδικασίες Έπιτροπών εκ μέρους εκπροσώπων του Πατριαρχείου Μόσχας. Έχω προσωπικήν πείραν! Προσπαθεϊ νά δημιουργήσει

⁶⁹<https://orthodoxia.info/news/%ce%b1%ce%bb%ce%b5%ce%be%ce%b1%ce%bd%ce%b4%cf%81%ce%b9%ce%bd%ce%ad%cf%82%ce%b1%ce%bd%cf%84%ce%b9%ce%b4%cf%81%ce%ac%cf%83%ce%b5%ce%b9%cf%82-%cf%83%cf%84%ce%b7%ce%bd-%ce%b5%cf%80%ce%b9%cf%83%cf%84/>

⁷⁰<https://orthodoxia.info/news/%cf%80%ce%b9%ce%ad%cf%83%ce%b5%ce%b9%cf%82-%ce%b1%cf%80%cf%8c-%ce%bc%cf%8c%cf%83%cf%87%ce%b1-%cf%83%ce%b5-%ce%b1%ce%bb%ce%b5%ce%be%ce%ac%ce%bd%ce%b4%cf%81%ce%b5%ce%b9%ce%b1-%ce%ba%ce%b1%ce%b9-%ce%b1/>

άρνητική ατμόσφαιρα έναντίον τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ὅταν δημοσιεύει ἀβάσιμες δῆθεν ὑποθέσεις καί κινδυνολογίες, τί θά μπορούσε ἴσως νά κάνει ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης μέ τόν Πάπα Ρώμης Φραγκίσκο: «Φρονῶ ὅτι στο πλαίσιο τέτοιων παράλογων καί αντικανονικῶν αποφάσεων δεν θα προκαλούσε ουδεμία ἐκπληξη εἰάν ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, ἀνευ συμφώνου γνώμης των ἄλλων κατὰ τόπους Ἐκκλησιῶν, χωρίς νά αντιμετωπισθοῦν ἐκεῖνα τα πολυάριθμα ἐρωτήματα, που συγκροτοῦν τήν ἡμερήσια διάταξη του διαλόγου ὀρθοδόξων καί ρωμαιοκαθολικῶν, ἀπλῶς ανακοίνωνε ὅτι ἔχει γίνει ἡ ἐπανεένωση, υπογράφοντας κάποιο χαρτί»⁷¹ Καί παλαιότερα ἰσχυριζόταν, ὅτι οἱ Οὐνίτες χαίρονται γιά τήν Αὐτοκεφαλία, διότι αὐτή θά γίνει γέφυρα γιά νά ὑποδουλωθεῖ ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία ἀπό τήν Ρωμαιοκαθολική Ἐκκλησία καί τόν Πάπα Ρώμης!⁷² Εἶναι λυπηρές τέτοιες ἀσύστολες συκοφαντίες καί κινδυνολογίες, οἱ ὁποῖες δηλητηριάζουν καί τό οἰκουμενικό κλίμα καί ἰσχυρίζεται ὅτι ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης Βαρθολομαῖος δυσχεραίνει τόν οἰκουμενικό Διάλογο;

Μέ τήν παράλογη διακοπή τῆς ἐκκλησιαστικῆς Κοινωνίας μέ τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο ἐθεώρησε τό Πατριαρχεῖον Μόσχας ἀναγκαία καί τήν πλήρη ἀποχή ἀπό ὅλους τούς Θεολογικούς Διαλόγους στούς ὁποίους λαμβάνει μέρος τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο προεδρεῦον τῆς Ὁρθοδόξου Ἀντιπροσωπείας, κατὰ τήν Κανονικήν Τάξιν τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας καί συμπροεδρεῦον εἰς τās μικτὰς διεθνεῖς Ἐπιτροπὰς τῶν Ἐκκλησιῶν. Κανείς δέν τό ἐμποδίζει νά ἐπανεέλθει στούς Διαλόγους.⁷³ Ἐλπίζω ὅτι θά τό κατανοήσει καί θά σταματήσει νά ἐργαλειοποιεῖ καί τούς Οἰκουμενικούς Διαλόγους. Εἶμαι βέβαιος ὅτι ἀργά ἢ γρήγορα θά συμβάλλει θετικά, ἀκόμη καί στήν νεώτερη προσπάθεια γιά τήν εὕρεση ἡμερομηνίας γιά κοινό ἑορτασμό τῆς Ἑορτῆς τοῦ Πάσχα, παρά τίς ἔντονες ἀρνητικές δηλώσεις του, τίς ὁποῖος ἀδυνατῶ νά καταλάβω.

Ὅμως οἱ Θεολογικοί Διάλογοι καί οἱ οἰκουμενικές σχέσεις σέ διάφορα ἐπίπεδα μεταξύ τῶν Ἐκκλησιῶν, παρόλα ταῦτα, συνεχίζονται.

Ἡ Αὐτοκέφαλος Ἐκκλησία Οὐκρανίας ἀποτελεῖ πλέον ἱστορική πραγματικότητα

Ἀνεξάρτητα ἀπό τίς ἀπαράδεκτες ἀντιδράσεις τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας καί τήν μή ἀναγνώρισή τῆς Αὐτοκεφαλίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Οὐκρανίας ἀκόμη ἀπό ὅλες τίς Ὁρθόδοξες Ἐκκλησίες, ἡ ὑπαρξη τῆς Αὐτοκεφαλίου

⁷¹ <https://www.romfea.gr/patriarxeia-ts/patriarxeio-mosxas/44311-ilarion-den-tha-ekplissometha-ean-o-patriarxis-vartholomaios-ekane-tin-enosi-ton-ekklision-me-ena-xarti>

⁷² <https://www.imka.gr/o-kathigitis-grigorios-larentzakis-gi/>

αὐτῆς Ἐκκλησίας εἶναι πλέον ἱστορικόν γεγονός, διότι ἡ παραχώρηση τοῦ Αὐτοκεφάλου δέν ἐξρτᾶται ἀπό τήν ἐκ τῶν ὑστέρων ἀναγνώριση, οὔτε καί ἐπικύρωση ἀπό τις ἄλλες Ὁρθόδοξες Ἐκκλησίες μεμονωμένα, ὅπως συνέβη καί μέ τίς Αὐτοκεφαλίες τῶν ἄλλων Ἐκκλησιῶν τήν δευτέραν χιλιετίαν, ἀναμενομένης Οἰκουμενικῆς Συνόδου. Ἡ Ἁγία καί Μεγάλη Σύνοδος τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας στήν Κρήτη τό 2016 δέν προέβη σέ κάποια ἐπίσημη, κανονική ἀναγνώριση ἢ ἐπικύρωση τῶν ὑπαρχουσῶν Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν, ὅπως ἰσχυρίσθηκε ὁ μακαριστός Μητροπολίτης Μαυροβουνίου Ἀμφιλόχιος.

Βέβαια εὐχῆς ἔργον εἶναι, ἐάν ὅλες οἱ Ὁρθόδοξες Αὐτοκέφαλες Ἐκκλησίες, ἀργά ἢ γρήγορα ἀναγνώριζαν τήν νέα Αὐτοκέφαλο Ἐκκλησία τῆς Οὐκρανίας, ἐφόσον δέν ὑφίσταται κανένα θεολογικό, ἐκκλησιαστικό, κανονικό ἢ κάποιο ἄλλο κώλυμα, γιά νά ἀποκατασταθεῖ ἡ πλήρης ἐνότητα καί εἰρηνική συνύπαρξη ἐντός τῆς Ὁρθοδοξίας, γεγονός, τό ὁποῖο ἐλπίζομε καί ἀναμένομε.

Ὅμως μέ ἐνέργειες, ὅπως ἐκείνης τοῦ Πατριάρχου Ἱεροσολύμων Θεοφίλου νά συγκαλέσει Πανορθόδοxon Σύναξιν, παρακάμπτοντας τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο δέν πρόκειται νά λύσουν τό πρόβλημα, ἀλλά ζημιώνουν περισσότερο τήν συνύπαρξη καί ἐνότητα τῆς Ὁρθοδοξίας.

Μέ τίς ἐπιστολές, τίς ὁποῖες ἀπέστειλε ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης στόν Πατριάρχη Ἱεροσολύμων Θεόφιλο διευκρινίζονται ἀκόμη μία φορά μέ αὐθεντικότητα ἡ θέση καί ὁ ρόλος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου στήν καθόλου Ὁρθοδοξία, ἀλλά καί οἱ παράνομες καί ἀντικανονικές προσπάθειες τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας πρός ἀποδυνάμωση τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καί διατάραξη τῆς κανονικῆς τάξεως τῆς δομῆς τῆς κοινωνίας τῶν Ὁρθοδόξων Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν. Ἐπίσης διεμήνυσε στόν Πατριάρχη Ἱεροσολύμων Θεόφιλον χωρίς περισπασμούς, ὅτι παρασύρεται σέ πράξεις, οἱ ὁποῖες δέν ἀρμόζουν, ἀλλά καί δικαιωματικά δέν ἀνήκουν στόν ρόλο καί τήν θέση τοῦ Πατριαρχείου Ἱεροσολύμων.⁷⁴

Ἡ ἀποτυχία τῆς συναντήσεως στό Aman τήν 26^{ην} Φεβρουαρίου 2020, τήν ὁποία συγκαλέσε ὁ Πατριάρχης Ἱεροσολύμων Θεόφιλος ἀπέδειξεν, ὅτι κάθε προσπάθεια τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας πρός τήν κατεύθυνση αὐτή νά μειώσει τό κῦρος καί τόν ρόλο τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου στήν καθόλου Ὁρθοδοξία διά στόματος καί τοῦ Μητροπολίτου Βολοκολαμσκ Ἰλαρίωνος⁷⁵ εἶναι καταδικασμένη σέ ματαιοπονία καί ἀποτυχία. Οἱ χαρα-

⁷³ Πά τήν συμμετοχή του στό Παγκόσμιο Συμβούλιο Ἐκκλησιῶν ἀφήνει ἕνα παράθυρο ἀνοιχτό.

⁷⁴ Βλ. <https://cemes.weebly.com/pialpharhoepsilonmubeta940sigmaepsiloniotasigmaf.html>.

⁷⁵ Ria Novosti: «Οποιαδήποτε Σύναξη θα συγκληθεῖ ἀπό τον Πατριάρχη της Κωνσταν-

κτηρισμοί καί «τό περιεχόμενό τῶν δηλώσεών του δέν εἶναι μόνον κενοί περιεχομένου καί ἀπορριπτέοι, ἀλλά καί καταδικαστέοι.⁷⁶ Θά πρέπει ὁ Σε-

τινούπολης θά στοχεύσει στη νομιμοποίηση των πράξεών του στην Ουκρανία, με τις οποίες δεν συμφωνεί η Ρωσική Εκκλησία, δήλωσε το Σάββατο ο Μητροπολίτης Ιλαρίωνας του Βολοκολάμσκ, Πρόεδρος του Τμήματος Εξωτερικών Εκκλησιαστικών Σχέσεων του Πατριαρχείου Μόσχας.

«Ο Πατριάρχης της Κωνσταντινούπολης είναι πολύ αποφασισμένος να υπερασπιστεί το δικαίωμά του, τον οποίο ο ίδιος προσέδωσε στον εαυτό του - να συγκαλεί πανορθόδοξες συναντήσεις. Αλλά σε μια κατάσταση όπου ο Πατριάρχης της Κωνσταντινούπολης είναι ένοχος της διαφωνίας και του σχίσματος, κάθε συνάντηση που συγκαλεί αναπόφευκτα θα στοχεύσει στο να νομιμοποιήσει τις πράξεις του. Και δεν συμφωνούμε ακριβώς με τις ενέργειες που διέπραξε στην Ουκρανία», δήλωσε ο Μητροπολίτης Ιλαρίωνας στον αέρα του προγράμματος «Εκκλησία και Ειρήνη» στο κανάλι «Ρωσία 24».

Στα πλαίσια αυτά, θωρεί χρήσιμη την πρωτοβουλία του Πατριάρχη Ιεροσολύμων Θεόφιλου Γ', ο οποίος στις 21 Νοεμβρίου προσκάλεσε όλους τους Προκαθημένους των τοπικών Ορθοδόξων εκκλησιών να συγκεντρωθούν στην Ιορδανία για να συζητήσουν θέματα διατήρησης της πανορθόδοξης ενότητας.» Πρβλ.. https://romalewfronimati.blogspot.com/2019/12/blog-post_36.html#more

Καί: «Είναι δυνατόν ο Κωνσταντινουπόλεως να προεδρεύει μιας Πανορθόδοξου Συνόδου, εάν τα πλέον σημαντικότερα προβλήματα στην Ορθοδοξία οφείλονται στις αντικανονικές δραστηριότητές του; Φρονώ ότι η αποφαστική ἐπ' αὐτοῦ ἀπόφαση εἶναι πρόδηλη. Ο Θρόνος της Κωνσταντινουπόλεως με δυσκολίες, αλλά ωστόσο ασκούσε το συντονιστικό του ρόλο στην Ορθοδοξία κατά το δεύτερο ήμισυ του 20 αιώνα, ενώ τώρα δεν μπορεί πλέον να το κάνει. Το Πατριαρχείο Κωνσταντινουπόλεως αυτοδιαλύθηκε ως συντονιστικό κέντρο των Ορθοδόξων Εκκλησιών.» <https://www.romfea.gr/patriarxeia-ts/patriarxeio-mosxas/24932-ilarion-o-bartholomaios-diekdikei-tin-ejousia-epi-tis-idias-tis-istorias>

⁷⁶ Πρβλ. καί τὰ σχόλια γιά τήν πολεμική αὐτή ἐναντίον τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καί προσωπικά ἐναντίον τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Βαρθολομαίου στό Αὐστριακό ἐκκλησιαστικό πρακτορεῖο εἰδήσεων Kathpress: „Orthodoxie: Heftige Attacken von Moskau gegen Konstantinopel

Patriarch Kyrill und Metropolit Hilarion sprechen Ökumenischem Patriarchen Bartholomaios Führungsrolle in der Weltorthodoxie ab

Moskau-Kiew-Amman, 03.03.2020 (KAP) Das Moskauer Patriarchat hat seine Attacken gegen den Ökumenischen Patriarchen Bartholomaios I. in den vergangenen Tagen weiter verschärft. Am 26. Februar waren Vertreter einiger orthodoxer Kirchen in der jordanischen Hauptstadt Amman zusammengekommen, um auf Einladung des Jerusalemer Patriarchen Theophilos III. die drängendsten innerorthodoxe Probleme zu lösen. Während das offizielle Abschlusskommunique in einem versöhnlichen Ton formuliert war, verbreitete das Moskauer Patriarchat wenig später ein eigenes Kommunique, wie der Fachdienst "Ökumenische Information" der deutschen Katholischen Nachrichtenagentur (KNA) nun berichtete. Im Vergleich zur Abschlusserklärung zeichnet es sich durch einen deutlich schärferen Ton gegenüber Konstantinopel aus.

Die Beratungen in Amman waren nicht öffentlich, im offiziellen Abschlusskommunique wurde zur Behandlung der Jurisdiktionskonflikte in der Ukraine, Nordmazedonien und Montenegro auf einem weiteren, dann möglichst allorthodoxen Treffen vor Ende des

Jahres aufgerufen. Mit Blick auf Patriarch Bartholomaios I. wurde der Wunsch nach seiner Teilnahme ausgesprochen. An dem Treffen in der jordanischen Hauptstadt hatten der russisch-orthodoxe Moskauer Patriarch Kyrill und der serbischorthodoxe Patriarch Irinej sowie Vertreter von drei weiteren orthodoxen Kirchen teilgenommen.

Im Kommuniqué des Moskauer Patriarchats werden hingegen die vielen in Amman nochmals vorgebrachten Klagen von Kyrill gegen Bartholomaios dokumentiert. Letzterer übe seinen Ehrenprimat in Richtung einer allorthodoxen Suprematie aus, wofür er sich zweckdienliche theologische Argumentationen zurechtschneiden lasse. Das Ökumenische Patriarchat verleihe die Autokephalie, ohne dass es darüber gesamtorthodoxen Konsens gebe. Drittens dringe Konstantinopel in das kanonische Territorium anderer autokephaler Kirchen ein und annulliere historische Dokumente, in denen deren Grenzen ein für alle Mal festgelegt worden seien.

Weiters, so Moskau, gestehe Bartholomaios allen orthodoxen Kirchen das Appellationsrecht an den Phanar zu und benütze das als Hebel zur Einmischung in deren innere Angelegenheiten. Zuletzt nehme Konstantinopel für sich das Recht zur Errichtung exemter Klöster - der sogenannten Stauropegien - überall in der Orthodoxie auch gegen den Willen der örtlich zuständigen kirchlichen Obrigkeit in Anspruch - womit der russische Patriarch auf einen aktuellen Fall zu Lasten der tschechisch-slowakischen Orthodoxie anspiele.

Beobachtern fiel am Moskauer Kommuniqué auf, dass es Metropolit Onufri von Kiew - Oberhaupt der moskautreuen orthodoxen Kirche in der Ukraine - als "Seine Seligkeit" bezeichnet, was nur für Patriarchen und autokephale Metropoliten bzw. Erzbischöfe üblich ist, obwohl die moskautreue ukrainische Orthodoxie seit 1990 nur über "autonomen" Status verfügt.

Metropolit Hilarion legt nach

Metropolit Hilarion (Alfejew), Leiter des Außenamts des Moskauer Patriarchats und damit die Nummer Zwei in der Russisch-orthodoxen Kirche, sprach derweilen in Interviews nach Amman Patriarch Bartholomaios I. jede weitere gesamt-orthodoxe Position oder gar führende Rolle ab. Der Patriarch von Konstantinopel habe sich durch seine Selbsterherrlichkeit "selbst isoliert", so Hilarion in einem auf der Website der ukrainischen "Union orthodoxer Journalisten" veröffentlichten Interview: "Er vermag nicht mehr zur Lösung eines Konfliktes beizutragen, den er selbst heraufbeschworen hat."

Konstantinopel sei in den gegenwärtigen Auseinandersetzungen eine der Parteien geworden und könne so weder die Orthodoxie aus der Krise führen, noch vermitteln oder koordinieren. "Die alte Plattform unter Leitung des Patriarchats von Konstantinopel hat jede Bedeutung verloren." An ihre Stelle habe die kollektive Führung durch "interorthodoxe Beratungen" wie jene von Amman zu treten. "Eine andere Alternative gibt es nicht mehr. ... Es ist für alle von uns nötig, zusammen die Probleme zu lösen, die vom Konstantinopler Patriarchen geschaffen werden", so Hilarion.

Ähnlich äußerte sich Hilarion auch im Interview mit der russischen Nachrichtengagentuer Ria Novosti. Er sprach wörtlich von einer "Invasion Konstantinopels in der Ukraine". Das Hauptziel dieser Invasion sei die Schwächung der russischen Kirche. Aus dem gleichen Grund habe Konstantinopel etwa 1996 die Spaltung der Kirche in Estland bewirkt. "Das ganze Gerede von Konstantinopel über die Heilung des ukrainischen Schismas ist nur eine Tarnung", wettete der Moskauer Außenamtsleiter. Und in den meisten lokalen orthodoxen Kirchen würden sie dies auch verstehen und einordnen können,

βασμιώτατος Πρόεδρος κάποτε νά λογοδοτήσει για τήν ανεύθυνη καί ἐπικίνδυνη αὐτή στάση του, νά συμπεριφέρεται ὡς ὁ ἀνώτατος δικαστής, κριτής τῆς Οἰκουμένης. Ἐάν δέ ἐνεργεῖ μέ πλήρη κάλυψη ἢ μάλιστα καί κατ'ἐντολήν τοῦ Πατριάρχου Μόσχας Κυρίλλου φέρει καί ἐκεῖνος πλήρη τήν εὐθύνη γιά τόν ἐκτροχιασμό τοῦ ἐκπροσώπου του.

Πάντως δέν πρέπει νά ἀγνοοῦνται καί οἱ θετικές τοποθετήσεις ἄλλων Ἀρχηγῶν Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν πρὸς τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο καί προσωπικά πρὸς τόν Οἰκουμενικό Πατριάρχη Βαρθολομαῖο, ὅπως εἶναι π.χ. τοῦ Πατριάρχου Ρουμανίας Δανιήλ,⁷⁷ τοῦ Πατριαρχείου Γεωργίας,⁷⁸ κ.ἄ.

zeigte sich Hilarion überzeugt. Und die orthodoxen Kirchen würden auch verstehen, dass Konstantinopel in seinen Aktionen auf die Unterstützung der USA angewiesen sei und insofern in der politischen Konfrontation zwischen den USA und Russland mitwirke.“ KATHPRESS-Tagesdienst Nr.55, 3. März 2020 Seite 21.

⁷⁷ Γράμμα τοῦ Πατριάρχου τῆς Ρουμανίας Δανιήλ πρὸς τόν Οἰκουμενικόν Πατριάρχη.
https://romalewfronimati.blogspot.com/2020/03/80_3.html#more

Προς τον Παναγιώτατο Βαρθολομαῖο,
Αρχιεπίσκοπο Κωνσταντινουπόλεως-Νέας Ρώμης,
Οικουμενικό Πατριάρχη.

Παναγιώτατε,

Σας συγχαίρουμε θερμά με την ευκαιρία της επετείου για τα 80ά γενέθλιά σας, εκφράζοντάς σας την αδελφική εν Χριστῷ αγάπη μας και την υψηλή εκτίμηση για την πλούσια ποιμαντική και ιεραποστολική σας δραστηριότητα.

Οι αδελφικές σχέσεις μεταξύ του Πατριαρχείου Ρουμανίας και του Οικουμενικού Πατριαρχείου σημείωσαν μεγάλη ανάπτυξη τα τελευταία χρόνια, συνεχίζοντας το έργο των προκατόχων μας, εκφράζοντας αμέτρητες φορές την εκτίμησή μας τόσο για την αγάπη όσο και για τη φιλία που δείχνει η Αγιότητά σας συνεχῶς προς την Εκκλησία μας και τον Ρουμανικό λαό, καθώς και για τη σοφία και το δυναμισμό με τα οποία δίνετε τη μαρτυρία της Ορθοδοξίας.

Στο πλαίσιο αυτό, αξίζει να αναφερθούν οι επισκέψεις σας στη Ρουμανία, και συγκεκριμένα η επίσκεψή σας στο Βουκουρέστι, με αφορμή Εγκαίνια του Εθνικού Καθεδρικού Ναού, στις 25 Νοεμβρίου 2018.

Ταυτόχρονα, εκφράζουμε τη βαθιά ευγνωμοσύνη μας για την πατρική φροντίδα που δείχνετε προς την Ρουμανική Ορθόδοξη Κοινότητα στην Κωνσταντινούπολη, η οποία φιλοξενείται, με την καλοσύνη της Αγιότητάς σας, στο Ναό που ιδρύθηκε από τον Άγιο Μάρτυρα Ηγεμόνα της Βλαχίας Κωνσταντίνο Μπρινκοβεάνου.

Η Αγιότητά σας, ως πιστός και ενεργός υποστηρικτής της προσευχής του Χριστού «ἵνα πάντες ἐν ᾧσι» (Ιωάν. 17:21), στη μακρόχρονη αρχιποιμαντική σας δραστηριότητα, ἔχετε υπογραμμίσει τον ρόλο και την αποστολή της Ορθοδοξίας στο σύγχρονο πλαίσιο, διακηρύσσοντας την ενότητα ανάμεσα στην ελευθερία και την ευθύνη.

Την ίδια στιγμή, Παναγιώτατε, δεν ἔχετε ἀγνοήσει την επιβεβαίωση της εθνικής ταυτότητας και ελευθερίας, καθώς και την Ορθόδοξη αλληλεγγύη και αμοιβαία βοήθεια, που πρέπει να εκδηλωθεῖ σε πολύ μεγαλύτερο βαθμό στον σύγχρονο κόσμο.

Υπό το φως της αδελφικής κοινωνίας και της ποιμαντικής συνυπευθυνότητας για την

ευημερία ολόκληρης της Ορθοδοξίας, για λογαριασμό των μελών της Ιεράς Συνόδου, του κλήρου, των πιστών της Ρουμανικής Ορθόδοξης Εκκλησίας και ημών προσωπικώς, σας απευθύνουμε θερμές και αδελφικές ευχές για καλή υγεία και προσευχόμαστε στον Σωτήρα Ιησού Χριστό για να επιδαψιλεύει στην Αγιότητά σας τα πλούσια δώρα Του!

Έτη πολλά, χαρούμενα και ευλογημένα!

Με βαθειά εκτίμηση και αδελφική αγάπη εν Χριστώ των Κυρίω ημών,

† Ο Πατριάρχης της Ρουμανικής Ορθοδόξου Εκκλησίας Δανιήλ

⁷⁸ Andreas Loudaros, ΓΕΩΡΓΙΑΣ ΠΡΟΣ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟ: Το Φανάρι είναι η γνήσια μητέρα μας In: <https://orthodoxia.info/news/%CE%B3%CE%B5%CF%89%CF%81%CE%B3%CE%B9%CE%B1%CF%83-%CF%80%CF%81%CE%BF%CF%83-%CE%BF%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CF%85%CE%BC%CE%B5%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%BF-%CF%84%CE%BF-%CF%86%CE%B1%CE%BD%CE%AC%CF%81%CE%B9-%CE%B5/> „Τις ευχές του Πατριάρχη Γεωργίας Ηλία μετέφερε στον Οικουμενικό Πατριάρχη ο επίσκοπος Ουμπισά κ. Μελχισεδέκ.

«Το Φανάρι, Παναγιώτατε, γνωρίζει πάντα να φέρεται ως Μητέρα, διότι είναι γνήσια Μητέρα. Είναι εκείνη που γέννησε με κόπους, στερήσεις και θυσίες όλες τις νεώτερες Εκκλησίες αλλά και εκείνη που δεσπάζει ανάμεσα στα Πρεσβυγενή Πατριαρχεία της Ανατολής. Γι' αυτό και με κάθε ευκαιρία χαιρόμαστε να ερχόμαστε κοντά Σας. Σας αγαπά ο λαός της Γεωργίας. Βλέπει στο πρόσωπό Σας Εκείνον τον Πατριάρχη που αναγνωρίζει ασφαλώς στη Γεωργία το δικαίωμα να ποιμαίνει και την Αμπχαζία και το Τσινχβάλι.

Όλη η Ιβηρία εκφράζει αγαλλίαση και χαρά, ευχές και προσευχές για τα ογδοηκοστά γενέθλιά Σας και με πίστη στον Θεό αναφωνεί: Παναγιώτατε, να είναι πολλά, πάρα πολλά, τα έτη Σας. Να Σας έχει ο Θεός στο πηδάλιο της Εκκλησίας δυνατό, ακλόνητο, αμετακίνητο, εδραίο, στύλο άσειστο της ευσέβειας» είπε μεταξύ άλλων ο Γεωργιανός επίσκοπος προκαλώντας συγκίνηση στον Πατριάρχη Βαρθολομαίο.

ΟΛΟΚΛΗΡΟΣ Ο ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ

Αυτή την εύσημη και ιστορική εσπέρα, επί την ηλίου δύσιν, όταν ο Ορθόδοξος κόσμος ετοιμάζεται να μνημονεύσει την Έξοδο του Αδάμ από τον Παράδεισο, εμείς εδώ, οι παροικούντες την όντως Νέα Ιερουσαλήμ και την πραγματική και αυθεντική Μητέρα Εκκλησία, την Κωνσταντινούπολη και το Φανάρι, γευόμαστε με τον πιο όμορφο τρόπο την είσοδο στον Παράδεισο της Πατριαρχικής Σας καρδιάς, της καρδιάς που χτυπά ακριβώς ογδόντα χρόνια, της καρδιάς που ξέρει να αγαπά μόνο και να αποδίδει δικαιοσύνη.

Ήρθα αυτές τις μέρες στην επέτειο των γενεθλίων Σας, για να πω τα σεβάσματά μου, την αγάπη, την αφοσίωση, την ευγνωμοσύνη όλου του Γεωργιανού λαού προς την Παναγιότητά Σας και προς την Μητέρα Εκκλησία της Κωνσταντινουπόλεως, προς το Οικουμενικό Πατριαρχείο.

Ήρθα και μεταφέρω τον αδελφικό ασπασμό του Μακαριωτάτου Αρχιεπισκόπου Μετσχέτης και Τιφλίδος και Καθολικού Πατριάρχου πάσης Γεωργίας και Μητροπολίτου Μπιτσβίνθας και Σουχουμίου-Αμπχαζίας κ. Ηλιού του δευτέρου. Του Πατριάρχου μας, του Προκαθημένου της αγάπης, του σοφού Πατριάρχου, του λαοφιλήτου Πατριάρχου, του Πατριάρχου που αξιώθηκε να λάβει από τα χέρια του μακαριστού Προκατόχου Σας Δημητρίου τον Τόμο Αυτοκεφαλίας και την Πατριαρχική αξία της Αγιωτάτης Εκκλησίας μας.

Το Φανάρι, Παναγιώτατε, γνωρίζει πάντα να φέρεται ως Μητέρα, διότι είναι γνήσια Μητέρα. Είναι εκείνη που γέννησε με κόπους, στερήσεις και θυσίες όλες τις νεώτερες Εκκλησίες αλλά και εκείνη που δεσπάζει ανάμεσα στα Πρεσβυγενή Πατριαρχεία της Ανατολής. Γι' αυτό και με κάθε ευκαιρία χαιρόμαστε να ερχόμαστε κοντά Σας.

Πεποίθηση καί ἐλπίδα μου εἶναι, τό ἐπαναλαμβάνω καί πάλι, νά συνεννοηθοῦν ὅλες οἱ ἐκκλησιαστικές δικαιοδοσίες στήν Οὐκρανία, ἡ Αὐτοκέφαλη Ἐκκλησία, τό μέρος ὑπό τήν δικαιοδοσία τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας, ἀλλά καί τό Ἑλληνο/Καθολικό μέρος. Ὅλες ἔχουν τήν ἴδια ἐκφραση πνευματικῆς καί λειτουργικῆς ζωῆς, παρά τίς ὑφιστάμενες ἰδιομορφίες των. Ἐχουν τήν ἴδια προέλευση, τήν ἴδια Μητέρα Ἐκκλησία, τίς ἴδιες ρίζες, τήν ἴδια βασική ἐκκλησιαστική συνείδηση, παρά τίς διαφορετικές ἱστορικές ἐξελίξεις καί διαφορετικές διοικητικές συγκυρίες. Τά θεμέλια εἶναι τά ἴδια, βαθειά καί σταθερά, ἴσως νά καλύπτονται, νά ἀλλοιώνονται, ὅμως δέν καταστρέφονται, ὅπως δέν χάνεται ἡ ἐξ αἵματος συγγένεια σέ μιά οἰκογένεια, ἡ ὁποία, παρά τίς οἰκογενειακές διαφορές, τίς ἐχθρικές ἐξελίξεις μέχρι καί ἐγκληματικῶν πράξεων.

Ἴσως ὁ δρόμος νά εἶναι μακρὺς, ἀκόμα σκεπασμένος μέ πέτρες καί ἀγκάθια, ὅμως ὑπάρχει. Μέ ἀποφασιστική κοινὴ προσπάθεια ὅλων τῶν δυνάμεων καλῆς θελήσεως, ἀποδεδειγμένοι ἀπὸ τὰ βάρη καί τὰ δεσμά τῆς ἱστορίας, εἶναι δυνατὴ ἡ πορεία, ἴσως μέ πολλὰ μικρά ἢ μεγάλα βήματα καί σταθμούς, ἀπὸ τήν κοινὴ ἀρχή καί ἀφετηρία πρὸς τόν κοινὸ σκοπὸ, τόν ἕνα καί μοναδικό: Τὴν καταλλαγὴ καί συμφιλίωση, τὴν συγχώρηση, τὴν ἐνότητα, τὴν συμβίωση, τὴν εἰρήνη, τὴν ἀγάπη καί κοινωνία μέ βάση τὴν κοινὴ πίστη καί τὴν κοινὴ ἐλπίδα.

Εὐκαιρία ἀνανήψεως καί συσπειρώσεως. Διερωτῶμαι μαζί μέ τόν Ἅγιο Μάρκο τόν Εὐγενικό: «Ἔως πότε δάκνωμεν ἀλλήλους»;

Ἡ οὐτοπία, νά νά γίνει ζωντανό ὄραμα, γιὰ νά καταλήξει στήν πραγματικότητα καί στό βίωμα:

Μία ἐνωμένη Αὐτοκέφαλη ἀδελφὴ Ἐκκλησία γιὰ ὁλόκληρο τόν Λαὸ τῆς Οὐκρανίας μέ ἕναν ἐκκλησιαστικὸν ἡγέτη, μέ μία περὶ αὐτόν Σύνοδο στήν Κοινωνία τῶν Ἐκκλησιῶν.

Μέ τὴν εἰρηνικὴ ἐπίσκεψη τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Βαρθολομαίου στήν Οὐκρανία ἀπὸ 22-25 Αὐγούστου 2021⁷⁹ ἀπεδείχθη γιὰ μία ἀκόμη φορά

Σας ἀγαπᾷ ο λαὸς τῆς Γεωργίας. Βλέπει στο πρόσωπό Σας Εκεῖνον τὸν Πατριάρχη που ἀναγνωρίζει ἀσφαλῶς στή Γεωργία τὸ δικαίωμα νά ποιμαίνει καὶ τὴν Ἀμπχαζία καὶ τὸ Τσινχβάλι. Ὅλη ἡ Ἰβηρία ἐκφράζει ἀγαλλίαση καὶ χαρὰ, ευχές καὶ προσευχές γιὰ τὰ ογδοηκοστὰ γενέθλιά Σας καὶ με πίστη στὸν Θεὸ ἀναφωνεῖ: Παναγιώτατε, νά εἶναι πολλὰ, πάρα πολλὰ, τὰ ἔτη Σας. Νὰ Σας ἔχει ὁ Θεὸς στὸ πηδάλιο τῆς Ἐκκλησίας δυνατὸ, ἀκλόνητο, ἀμετακίνητο, εδραῖο, στυλο ἀσειστο τῆς ευσέβειας.

Ἐκ μέρους τοῦ Πατριάρχου μας, ἐπιτρέψτε μου νά Σας προσφέρω αὐτὸ το ταπεινὸ ἀλλὰ με πολλὴ ἀγάπη ἐν Χριστῷ δῶρο Του.

⁷⁹ Πρβλ. *Γρηγορίου Λαρεντζάκη*, Μήνυμα καὶ εὐκαιρία μέ τὴν ἐπίσκεψη τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Βαρθολομαίου στήν Οὐκρανία «Εἰς ἐνότητα πάντας ἐκάλεσεν»

θεολογικά, ἐκκλησιολογικά, ἀλλὰ καί βιωματικά, καί μέ τίς ὁμιλίες τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου, ποιά εἶναι ἡ τάξη καί ἡ ζῶσα Παράδοση τῆς Ὁρθοδοξίας, ἀλλὰ καί ἡ εἰρηνική πρόθεση τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου γιά τήν ἀποκατάσταση τῆς κοινωνίας καί τῆς ἐνότητος σέ ὁλόκληρη τήν Ἐκκλησία τῆς Οὐκρανίας.⁸⁰

Ἡ κριτική τοῦ Πατριάρχου Μόσχας Κυρίλλου κατά τῆς ἐπισκέψεως αὐτῆς, ὅτι προώθησε διῆθεν τό σχίσμα στήν Οὐκρανία, διότι συλλειτουργῆσε ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης Βαρολομαῖος μέ «σχισματικούς» εἶναι ἀνυπόστατη, διότι μετά τήν ἐφαρμογή τοῦ ἐκκλήτου καί τήν ἀποκατάσταση τῆς κοινωνίας μέ τούς χωρίς οὐσιαστικό λόγο καταδικασθέντες ἐκ μέρους τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας χριστιανούς τῆς Οὐκρανίας, εἶναι παράλογο νά ἐπιμένει νά τούς χαρακτηρίζει «σχισματικούς». Ὁ ἰσχυρισμός δέ τοῦ Πατριάρχου Κυρίλλου ὅτι «σκοτεινές δυνάμεις ἐπιδιώκουν τό σχίσμα τῆς Ὁρθοδοξίας» εἶναι ἐπαναλαμβανόμενη μαρτυρία ἀμηχανίας του.⁸¹

Συμπερασματικά διαπιστώνεται καί πάλιν, ὅτι μέ τήν διαδικασία τῆς χορηγήσεως τοῦ Αὐτοκεφάλου στήν Ὁρθόδοξο Ἐκκλησία τῆς Οὐκρανίας ἀπό τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο δικαιοματικῶς, ἀποτελεῖται σήμερα ἡ καθόλου Ὁρθοδοξία ἀπό τήν κοινωνία τῶν 15 Αὐτοκεφάλων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν.

<https://fosfanariou.gr/index.php/2021/08/19/grigorios-larentzakis-gia-episkepsi-ecum-patr-stin-oukrania/>

http://www.nyxthimeron.com/2021/08/blog-post_20.html#more

<https://orthodoxia.info/news/e-s-notita-pantas-kalesen/>

<https://www.romfea.gr/katigories/10-apopseis/45140-eis-enotita-pantas-ekalese-nhhttps://www.exapsalmos.gr/2021/08/20/minyma-kai-ev%cc%93kairia-me-tin-e%cc%93piskepsi-tou%cd%82-oi%cc%93koumeniou%cd%82-patriarchou-stin-ou%cc%93krania/>

<http://www.imks.gr/index.php/el/events/2932-visit-patriarch-ukraine-2021-fr-gr>

Χανιώτικα Νέα, 20.8.2021.

⁸⁰ Χαρακτηριστική εἶναι ἡ διαπίστωση τοῦ Ἀρχιεπισκόπου τῶν Ἑλληνο-καθολικῶν (Οὐνιτῶν): «Αἰσθανόμαστε ὅτι δεν ἦρθατε στην Ουκρανία μόνο για τους Ορθοδόξους, ἀλλὰ για ὅλους ανεξαρτήτου ἐθνικότητος καί ὁμολογίας». Ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης τοῦ προσέφερεν ὡς δῶρον ἕνα σέτ Ἑγκολπίων, τό ὅποιον ἐρμήνευσεν ὁ Ἀρχιεπίσκοπος ὡς ἀναγνώριση τῆς ἐπισκοπικῆς του ιδιότητος. <https://www.romfea.gr/oikoumeniko-patriarxeio/45237-ounitis-arxiepiskopos-se-oikoumeniko-patriarxi-stin-oukrania-den-irthe-mono-gia-tous-orthodoksous>

⁸¹ Moskaus Patriarch verurteilt Ukraine-Besuch von Bartholomaios I.

Kyryll I. legt im Ukrainestreit nach - "Böse Mächte versuchen, die Einheit der Orthodoxie zu zerstören, und Konzelebration des Patriarchen Bartholomaios mit Schismatikern in Kiew ist Bei-spiel dafür" <https://redaktion.kathpress.at/action/kpprod/download?&p=11147&c=0d18>

Πανορθόδοξες πρωτοβουλίες καί παρεμβάσεις τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καί ὁ συντονιστικός του ρόλος ἐντός τῆς καθόλου Ὁρθοδοξίας

Ἐκτός τῆς χορηγήσεως τοῦ Αὐτοκεφάλου στίς ἄλλες Ὁρθόδοξες Ἐκκλησίες τήν Β΄ χιλιετία, ὑπάρχουν πολλές παρεμβάσεις σέ ἄλλες ὀρθόδοξες Ἐκκλησίες, κατόπιν προσκλήσεως καί παρακλήσεως, δηλ. Ἐκκλητίου, ἄλλες πρωτοβουλίες καί δραστηριότητες τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, οἱ ὁποῖες ἀφοροῦν σέ ὁλόκληρη τήν Ὁρθοδοξία.

Δέν εἶναι τοῦ παρόντος νά ἐκτεθοῦν ὅλες αὐτές οἱ δραστηριότητες στήν παρούσα ἐργασία. Ἐχει γίνει ἀπό πολλούς καί λεπτομερῶς. Τά ἱστορικά γεγονότα δέν μποροῦν νά ἀμφισβητηθοῦν. Ὅμως θεωρεῖται σκόπιμο καί χρήσιμο νά γίνει ἀναφορά ἔστω καί περιληπτικῶς σέ γεγονότα τῶν τελευταίων χρόνων, κυρίως ἐπὶ Πατριαρχίας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Βαρθολομαίου πρὸς μαρτυρίαν καί ἔνδειξη τῆς θέσεως, τοῦ ρόλου καί τῶν δικαιωμάτων τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου στήν καθόλου Ὁρθοδοξία διαχρονικά. Ἔτσι ἀποδεικνύεται, ὅτι ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης Βαρθολομαῖος εἶναι πιστός τηρητῆς καί συνεχιστῆς τῆς μακραίωνης Παραδόσεως τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου γιά ὁλόκληρη τήν Ὁρθοδοξία.

Πανορθόδοξες Σύνοδοι, Πανορθόδοξες Διασκέψεις⁸²

Ἐδῶ πρέπει νά ἀναφερθοῦν μόνον ἐπιγραμματικά οἱ Πανορθόδοξες Σύνοδοι καί οἱ Πανορθόδοξες Διασκέψεις, τίς ὁποῖες συγκάλεσε τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο τίς τελευταῖες δεκαετίες, στίς ὁποῖες προήδρευσαν οἱ Οἰκουμενικοὶ Πατριάρχες ἢ οἱ ἐκπρόσωποι των καί μέ τίς ὁποῖες ἐλύθησαν σοβαρά ἐπίκαιρα προβλήματα γενικά τῆς Ὁρθοδοξίας, ἀλλά καί ἐντός διαφορῶν Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν καί προωθήθηκε καί ἡ προετοιμασία γιά τήν σύγκληση τῆς Ἁγίας καί Μεγάλης Συνόδου τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ἀπό τόν Οἰκουμενικό Πατριάρχη Βαρθολοαῖο στήν Ὁρθόδοξο Ἀκαδημία Κρήτης τόν Ἰούνιο τοῦ 2016.

Ἐνδιαμέσως πρέπει νά ἀναφερθεῖ, ὅτι καί γιά τήν ἐνίσχυση τοῦ Συνοδικοῦ Θεσμοῦ καί τήν ἀντιμετώπιση πανορθοδόξων θεμάτων, τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο καί συγκεκριμένα ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης Βαρθολομαῖος καθιέρωσε τόν «Θεσμό τῶν Συνάξεων Ἱεραρχῶν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρό-

⁸² Πρβλ. Γερμανοῦ, *Μητροπολίτου Αἰνίου*, Τό Οἰκουμενικόν Πατριαρχεῖον καί ἡ ἐρμодиότης αὐτοῦ πρὸς σύγκλησιν Πανορθοδόξων Συνόδων, Ἀθῆναι 1948. Ἐδῶ παρατίθενται ἀρκετές ἐνέργειες τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, παρεμβάσεις καί συντονιστικές δραστηριότητες μέ συγκεκριμένους ἡμερομηνίας καί συγκεκριμένα γεγονότα ἐκτός τῆς ἀμέσου δικαιοδοσίας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καί κατόπιν ἐκκλησιῶν καί παρακλήσεων τῶν ἐνδιαφερομένων Ἐκκλησιῶν.

νου»⁸³ Τὴν σημασία των περιγράφει ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης Βαρθολομαῖος «Προθάλαμον τῆς συνοδικότητος ἀποτελεῖ καί κατά καιροὺς πραγματοποιουμένη Σύναξις τῶν Ἱεραρχῶν τοῦ καθ' ἡμᾶς πανιέρου Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, ἀλλὰ καί ἄλλων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, συνερχομένων ἐν διασκέψει, στόχον ἔχουσα τὴν ἀνταλλαγὴν ἀπόψεως ἐπὶ συγκεκριμένης ἡμερησίας διατάξεως θεμάτων, τὰ ὅποια εὐρύτερον ἀπασχολοῦν τὴν Ἐκκλησίαν καί τόν κόσμον, τὰ πορίσματα δέ τῶν συνάξεων τούτων ἀξιολογοῦνται, μελετῶνται πολυπλέρως καί λαμβάνονται ἐν συνεχείᾳ ὑπὸ τῆς Ἁγίας καί Ἱερᾶς Συνόδου αἱ προσήκουσαι ἀποφάσεις.»⁸⁴

Μεγίστης πανορθοδόξου σημασίας εἶναι ἀναμφιβόλως οἱ πρωτοβουλίες τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου γιά τόν συντονισμό τῆς ἐνότητος καί τῆς κοινῆς μαρτυρίας ὄλων τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν. Ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης Βαρθολομαῖος ἐπανειλημμένα ἔχει καλέσει τοὺς Ἀρχηγούς τῶν Ὁρθοδόξων Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν, Πατριάρχας καί Ἀρχιεπισκόπους εἰς Πανορθοδόξους Συνάξεις ὑπὸ τὴν προεδρίαν του καί οἱ ὅποιοι ἀνταποκριθέντες στήν πρόσκληση τοῦ Πρώτου μεταξύ ἴσων, ἔχουν λάβει πανορθόδοξες θέσεις σέ ἐπίκαιρα καί κρίσιμα θέματα τῆς συγχρόνου κοινωνίας, δίδοντες πανορθόδοξη ζωντανή μαρτυρία. 1) 1992 στήν Κωνσταντινούπολη, 2) 1995 στήν Πάτμο, 3) Στήν Σόφια 1998, 4) 2000 στήν Κωνσταντινούπολη 5) 2005 στὰ Ἱεροσόλυμα, 6) 2008 στήν Κωνσταντινούπολη, 7) 2011 στήν Κωνσταντινούπολη, 8) 2014 στήν Κωνσταντινούπολη, 9) 2016 στό Chambésy τῆς Γενεύης, 10) 2021 στήν Κωνσταντινούπολη.

Ὁ χώρος δέν ἐπιτρέπει νά ἀναφερθοῦν τὰ θέματα καί τὰ ἀποτελέσματα λεπτομερῶς. Ὅμως κανεῖς δέν μπορεῖ νά ἀμφισβητήσῃ τὴν μεγίστη σημασία τῆς πανορθοδόξου αὐτῆς πρωτοβουλίας καί διακονίας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, τό ὅποιο καί κατά τό παρελθόν συγκάλεσε Πανορθόδοξες Συνόδους, μέ μεγίστη σημασία διὰ τὴν Ὁρθοδοξία, ὅπως τονίσθηκε καί στήν Ἁγία καί Μεγάλῃ Σύνοδο τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας στήν Ὁρθόδοξη Ἀκαδημία Κρήτης τόν Ἰούνιο τοῦ 2016.⁸⁵ Παρόμοιες Σύνοδοι συγκλήθηκαν

⁸³ Ἐλπιδοφόρου Β. Λαμπρινιάδου, *Μητροπολίτου Προύσης, νῦν Ἀρχιεπισκόπου Ἀμερικής*, Ὁ Θεσμός τῆς Συνάξεως Ἱεραρχῶν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου (1951-2004), Ἔκδ. Ἱερᾶς Θεολογικῆς Σχολῆς Χάλκης, 2015.

⁸⁴ Ἐλπιδοφόρου Β. Λαμπρινιάδου, *Μητροπολίτου Προύσης, νῦν Ἀρχιεπισκόπου Ἀμερικής*, Ὁ Θεσμός τῆς Συνάξεως Ἱεραρχῶν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, 9.

⁸⁵ ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ τῆς Ἁγίας καί Μεγάλῃς Συνόδου τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας (Κρήτη, 2016) I, 3, «Τὸ συνοδικόν ἔργον συνεχίζεται ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἀδιακόπως διὰ τῶν μεταγενεστέρων, καθολικοῦ κύρους, συνόδων – ὡς λ.χ. τῆς ἐπὶ Μεγάλου Φωτίου, Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, Μεγάλῃς συνόδου (879-880) καί τῶν ἐπὶ ἀγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ συγκληθεισῶν Μεγάλων συνόδων (1341, 1351, 1368), διὰ τῶν ὁποίων ἐβεβαιώθη ἡ αὐτή

μ.α. για τό θέμα τοῦ Ἑσυχασμοῦ στήν Κωνσταντινούπολη τό 1341 ὑπό τήν Προεδρία τοῦ Πατριάρχου Ἰωάννου Καλέκα Ἡ Σύνοδος στήν Κωνσταντινούπολη τό 1351 ὑπό τήν Προεδρία τοῦ Πατριάρχου Καλλιόστου,⁸⁶ οἱ Σύνοδοι τοῦ 1484, 1638, 1642, 1671 ὑπό τήν Προεδρία τοῦ Πατριάρχου Μεθοδίου, ἡ ὁποία ἐξέδωσε Σιγίλλιον, τό ὁποῖον ἐρρῦθμιζε τά δικαιώματα τοῦ Πατριαρχείου Ἱεροσολύμων σέ σχέση μέ τήν ἱ. Μονή τοῦ Σινᾶ,⁸⁷ τοῦ 1672, καθῶς καί τοῦ 1872, ὅπου καταδικάσθηκε ὁ φυλετισμός-ἐθνικισμός ὡς αἵρεση,⁸⁸ ὁ ὁποῖος ὅμως δυστυχῶς, παρ' ὅλα ταῦτα ταλαιπωρεῖ μέχρι σήμερα τήν Ὁρθοδοξία. Πρέπει ὅμως ἐδῶ νά διευκρινισθεῖ, ὅτι ὁ χαρακτηρισμός τῶν Συνόδων αὐτῶν ἀπό τήν Ἐγκύκλιο τῆς Σύνοδο τῆς Κρήτης «μέ καθολικοῦ κύρους» δέν σημαίνει αὐτομάτως «Οἰκουμενικές Συνοδοι» μέ τήν ἔννοια τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων τῆς πρώτης χιλιετίας.

Ἀξιομνημόνευτες εἶναι καί οἱ Πανορθόδοξες διασκέψεις ἀπό τό 1923 στήν Κωνσταντινούπολη καί τό 1930 στό Ἅγιον Ὄρος μέχρι καί τό 1961 καί ἐξῆς, ὅταν ἄρχισε ἡ νέα σειρά τῶν Πανορθόδοξων Διασκέψεων ἀπό τήν Ρόδο μέχρι τό Chambesy τῆς Ἑλβετίας στό Κέντρο τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ὑπό τήν Προεδρία τοῦ ἐκπροσώπου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου. Στίς Πανορθόδοξες αὐτές Διασκέψεις, γιά τίς ὁποῖες ἀπαιτεῖται εἰδική μελέτη, ἔχουν συζητηθεῖ καί διαπραγματευθεῖ πολλά πανορθόδοξα θέματα, ἔχουν ληφθεῖ σχετικές ἀποφάσεις καί ἔχουν ἐκδοθεῖ σημαντικά κείμενα, τά ὁποῖα εἶναι ἐν πολλοῖς ἄγνωστα στό ἐκκλησιαστικό πλήρωμα καί ὄχι μόνο. Πρέπει ἐπίσης νά λεχθεῖ ὅτι ἡ προώθηση ἐκ μέρους τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου τῆς προετοιμασίας καί τῆς συγκλήσεως τῆς Πανορθόδοξου Συνόδου, τῆς Ἀγίας καί Μεγάλης Συνόδου τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας στίς Πανορθόδοξες Διασκέψεις, δέν ἦταν καθόλου εὐκολη καί ἀντιμετώπιζε πολλές φορές προβλήματα, τά ὁποῖα προέρχονται ὄχι σπάνια ἀπό ἀδελφές

ἀλήθεια τῆς πίστεως, ἐξαιρέτως δέ περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καί περὶ τῆς μεθέξεως τοῦ ἀνθρώπου εἰς τās ἀκτίστους θείας ἐνεργείας. Προσέτι δέ καί διὰ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἀγίων καί Μεγάλων συνόδων τῶν ἐτῶν 1484 διὰ τήν ἀποκήρυξιν τῆς ἐνωτικῆς συνόδου τῆς Φλωρεντίας (1438-1439), τῶν ἐτῶν 1638, 1642, 1672 καί 1691 διὰ τήν ἀποκήρυξιν προτεσταντικῶν δοξασιῶν, ὡς καί τοῦ ἔτους 1872 διὰ τήν καταδίκην τοῦ ἐθνοφυλετισμοῦ ὡς ἐκκλησιολογικῆς αἵρέσεως.»

⁸⁶ https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%93%CF%81%CE%B7%CE%B3%CF%8C%CF%81%CE%B9%CE%BF%CF%82_%CE%A0%CE%B1%CE%BB%CE%B1%CE%BC%CE%AC%CF%82

⁸⁷ *Χρυσόστομον Παπαδοπούλου*, Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας Ἱεροσολύμων, Ἀθῆναι 1970², 595.

⁸⁸ https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%92%CE%BF%CF%85%CE%BB%CE%B3%CE%B1%CF%81%CE%B9%CE%BA%CE%AE_%CE%95%CE%BE%CE%B1%CF%81%CF%87%CE%AF%CE%B1%CE%91%CE%BD%CF%84%CE%AF%CE%B4%CF%81%CE%B1%CF%83%CE%B7_%CF%84%CE%BF%CF%85_%CE%9F%CE%B9%CE%BA_%CE%A0%CE%B1%CF%84%CF%81%CE%B9%CE%B1%CF%81%CF%87%CE%B5%CE%AF%CE%BF%CF%85

Ὁρθόδοξες Ἐκκλησίες. Ἐπιμονή καί ὑπομονή χαρακτηρίζουν τίς πρωτόβου-
λες καί ἐπίμονες προσπάθειες τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καί ἰδιαίτερα
τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Βαρθολομαίου. Τό Οἰκουμενικό Πατριαρ-
χεῖο εἶχεν ἰδρύσει καί εἰδική Γραμματεία γιά τήν πρῶθηση καί τόν συντονι-
σμό τῆς προετοιμασίας τῆς Πανορθοδόξου Συνόδου μέ ἔδρα τό Ὁρθόδοξο
Κέντρον τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου στήν Ἑλβετία, στό Chambésy τῆς
Γενεύης. Γιά τό θέμα αὐτό ἐτόνιζε ὁ διευθύνων τήν Γραμματεία αὐτή Μη-
τροπολίτης Τρανουπόλεως (μετέπειτα Μητρ. Ἑλβετίας καί κατόπιν Ἀδρια-
νουπόλεως) Δαμασκηνός: «Ἡ πρωτοβουλία διά τήν σύγκλησιν τῆς
Πανορθοδόξου Συνόδου προήλθεν ὡσαύτως ἀπό τό Οἰκουμενικόν Πα-
τριαρχεῖον.»⁸⁹ Ὁ Σεβασμ. Μητροπολίτης Δαμασκηνός παραπέμπει στήν
Ἐγκύκλιο τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου πρὸς τοὺς Ἀρχηγούς τῶν Ὁρθοδόξων
Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν τῆς 12^{ης} Φεβρουαρίου 1951, ὅπου ἀναφέρονται
τά ἑξῆς: «...τά ἐν τῇ ροῇ τῶν αἰώνων καί τῇ ἀκατασχέτῳ ἐξελίζει τῆς κοι-
νωνικῆς ζωῆς ἀνακύψαντα καί ὁλονέν ἐπαυξανόμενα γενικῆς ἐκκλησια-
στικῆς φύσεως καί κοινοῦ ἐνδιαφέροντος ζητήματα δεόντως ἐκτιμῶν ὁ καθ’
ἡμᾶς Ἀγιώτατος Ἀποστολικός καί Πατριαρχικός Οἰκουμενικός Θρόνος,
ἔγνω, τῇ μακραίωνι παραδόσει στοιχῶν καί τῷ κανονικῷ αὐτοῦ δικαιώματι
χρώμενος, ἐν καιρῷ προτείνει ταῖς ἀδελφαῖς Ἀγιωτάταις Ἐκκλησίαις, πρὸς
τήν προσήκουσαν τούτων μελέτην καί ἐπίλυσιν, τήν σύγκλησιν μεγάλης
Οἰκουμενικῆς Συνόδου.»⁹⁰

Ἡ Ἁγία καί Μεγάλη Σύνοδος τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, Κρήτη 2016- Μέγα ἱστορικό γεγονός

Προφανῶς ἀποτελεῖ μέγα ἱστορικό γεγονός ἡ σύγκλησις καί διεκπεραί-
ωσις τῆς «Ἁγίας καί Μεγάλης Συνόδου τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας» ἀπό τόν
Οἰκουμενικό Πατριάρχη Βαρθολομαῖο στήν Ὁρθόδοξη Ἀκαδημία Κρήτης
τόν Ἰούνιο τοῦ 2016, παρά τήν μή συμμετοχή τῶν τεσσάρων Ὁρθοδόξων
Ἐκκλησιῶν πρωτοσταντοῦντος τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας, παρά τό ὅτι εἶχε
δεσμευθεῖ τό 2015. «Ἡ κύρια καί μοναδική αἰτία τῆς μή συμμετοχῆς του ...
εἶναι ἡ ὑπ’ αὐτοῦ ἀμφισβήτησις τοῦ Πρωτείου τοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντι-
νουπόλεως,» τονίζει καί ὁ ἐπίσκοπος Ἀβύδου καί νῦν Μητροπολίτης Κρή-
νης Κύριλλος.⁹¹

⁸⁹ Βλέπε: Γραμματεία ἐπὶ τῆς Προπαρασκευῆς τῆς Ἁγίας καί Μεγάλης Συνόδου τῆς
Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, Συνοδικὰ ΙΙ, Ὁρθόδοξον Κέντρον τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου.
Chambésy – Γενεύης 1978, 140.

⁹⁰ Ὁρθοδοξία 26 (1951) 118/120.

⁹¹ https://romalewfronimati.blogspot.com/2021/02/blog-post_9.html

Δυστυχώς ο Πατριάρχης Μόσχας Κύριλλος ἀμφισβητεῖ μάλιστα καί τήν σύγκλησή της Συνόδου αὐτῆς, ἰσχυριζόμενος, ὅτι «τελικῶς δεν συνήλθε». Ἀπλά τήν χαρακτηρίζει ὡς «διάσκεψη δέκα κατὰ τόπους Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν στην Κρήτη το 2016.»⁹² Καί στίς Οἰκουμενικές Συνόδους τῆς Α' χιλιετίας δέν ἔλαβαν μέρος ὅλοι οἱ ἐπίσκοποι καί ὅλες οἱ Ἐκκλησίες.

Ὁ Κανονισμός τῆς Συνόδου, ὁ ὁποῖος ὑπογράφηκε ἀπό τοὺς Ἀρχηγούς καί ἐκπροσώπους ὅλων τῶν Ὁρθοδόξων Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν τήν 21.-28. Ἰανουαρίου 2016 στό Chambesy τῆς Γενεύης, πλήν τοῦ Πατριαρχείου Ἀντιοχείας, ἀλλά καί τό γεγονός αὐτό καθ' ἑαυτό τῆς πραγματοποιήσεως τῆς Συνόδου μαρτυροῦν τήν θέση καί τόν σημαντικόν συντονιστικόν ρόλον τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου γιά ὁλόκληρη τήν Ὁρθόδοξο Ἐκκλησία. Πρόσκληση, σύγκληση, Προεδρία, συντονισμός, κλείσιμο τῆς Συνόδου κλπ. ζωντανές μαρτυρίες τοῦ ἀναγκαίου συντονιστικοῦ ρόλου αὐτοῦ τοῦ Σεπτοῦ Κέντρου τῆς Ὁρθοδοξίας. Γιά τήν Σύνοδο αὐτή, τήν μακροχρόνια προετοιμασία, τήν σύγκληση καί τήν διεκπεραίωση μέ ὅλα τά προβλήματα καί τίς ἐξελίξεις των, ἀλλά καί γιά τήν μεγίστη σημασία της ἀπαιτοῦνται εἰδικές μελέτες καί παρουσιάσεις γιά τήν ἀποδοχή της καί τήν ἐφαρμογή τῶν ἀποφάσεων της στή ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας. Καθῆκον καί ὑποχρέση τῶν τοπικῶν Ἐκκλησιῶν, τῶν Θεολογικῶν Σχολῶν μας καί γενικώτερα τῶν ὑπευθύνων στίς διάφορες ἐκκλησιαστικές Ὑπηρεσίες.

Ἐκκλήσεις καί παρακλήσεις Ὁρθοδόξων Αὐτοκεφάλων ἀδελφῶν Ἐκκλησιῶν πρὸς τό Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο πρὸς εὔρεση λύσεων προβλημάτων των καί διαχρονικὴ ἀνταπόκρισή του

Ἐδῶ δέν εἶναι δυνατόν νά γίνει λεπτομερὴς ἀναφορά. Γνωστές εἶναι στήν βιβλιογραφία οἱ πάμπολλες ἐκκλήσεις καί παρακλήσεις Ἐκκλησιῶν πρὸς τόν ἐπίσκοπο Κωνσταντινουπόλεως κατὰ τήν πρώτη χιλιετία, ἀπὸ τόν ὁποῖο ἐζήτουν τήν ἐπέμβαση καί διαμεσολάβησή του γιά τήν λύση τῶν προβλημάτων των. Χαρακτηριστικὲς ἐνέργειες εἶναι π.χ. τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου σχετικά μέ σιμωνιακοὺς ἐπισκόπους τῆς Ἀσίας, οἱ ὁποῖοι καθαιρέθηκαν, ἢ γιά τό πρόβλημα τῶν μοναχῶν τῆς Νιτρίας καί τήν διένεξή των μέ τόν τότε ἐπίσκοπο Ἀλεξανδρείας, κλπ. Μέ τό θέμα αὐτό ἔχουν ἀσχοληθεῖ ἀρκετοί. Μ. ἄ. ὁ Ἐμμανουήλ Φωτιάδης καί γιά τήν πρώτη χιλιετία.⁹³ Ὁ Α. Kartaschoff διαπιστώνει ἐπίσης ὅτι τό Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο ἤσκει τά δικαιώματά του ὄχι μόνον ἐντὸς τῆς ἀμέσου δικαιοδοσίας του, π.χ. στίς

⁹² <https://www.exapsalmos.gr/2021/09/19/ochetos-o-moschas-kyrillos-kata-patriarchi-vartholomaiou-echei-paraviasei-to-ekklisiastiko-systima/>

⁹³ *Εμμανουήλ Φωτιάδης*, Ἐξ ἀφορμῆς ἐνός ἄρθρου, in: Ὁρθοδοξία, 23(1948)210-240.

Ἐκκλησίες τῆς Βουλγαρίας, τῆς Σερβίας, τῆς Βλαχίας, τῆς Ρωσίας, ἀλλά καί ἐκτός τῆς ἀμέσου δικαιοδοσίας του, γεγονός τό ὅποιον εἶναι γνωστόν καί στήν ρωσική βιβλιογραφία.⁹⁴ Ἡ περίοδος τῆς ἔρευνάς του διαιρεῖται 1^{ον} μέχρι τήν Δ΄ Οἰκουμενική Σύνοδο, 2^{ον} μέχρι τό 1453 καί 3^{ον} μέχρι τήν ἐποχή τῆς συγγραφῆς τῆς ἔρευνάς του. Στά ἴδια ἀποτελέσματα μέ συγκεκριμένα γεγονότα καταλήγει καί ὁ νῦν Μητροπολίτης Κρήνης Κύριλλος Κατερέλος.⁹⁵ Πολλά συγκεκριμένα καί ἀδιαμφισβήτητα παραδείγματα ἀναφέρει καί ὁ Μητροπολίτης Σάρδεων Μάξιμος στό σύγγραμμά του γιά τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο,⁹⁶ τά ὅποια δέν ἀναφέρω στήν παρούσα ἐργασία.

Ἄγνοια τῶν γεγονότων καί ἀμφισβήτηση τῆς δικαιωματικῆς παρεμβάσεως τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ὄχι μόνον δέν δικαιολογεῖται, ἀλλά ἀποτελεῖ καί ἱστορικό καί ἐπιστημονικό παράπτωμα.

Τήν Β΄ χιλιετία ἐκτός τῆς παροχῆς τῆς Αὐτοκεφαλίας τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, ἔχει ἀναλάβει τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο πρωτοβουλίες, οἱ ὁποῖες ἀφοροῦν σ' ὁλόκληρη τήν Ὁρθοδοξία, ἀλλά καί σέ συγκεκριμένα προβλήματα ἀδελφῶν Ἐκκλησιῶν, κατόπιν ἐκκλήσεων καί παρακλήσεων αὐτῶν πρὸς αὐτό, νά ἐνεργήσει πανορθόδοξα γιά τήν λύση τῶν προβλημάτων αὐτῶν, δεδομένου ὅτι οἱ Ἐκκλησίες αὐτές ἀδυνατοῦσαν νά λύσουν τά προβλήματα αὐτά μόνες τῶν.

Ὑπάρχουν ἀρκετές μεμονωμένες περιπτώσεις Μητροπολιτῶν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος π.χ., πού ἔκαμαν χρήση τοῦ ἐκκλητοῦ πρὸς τόν Οἰκου-

⁹⁴ Vgl. A. Kartaschoff, Τό τῆς ἐκκλητοῦ δικαίωμα τῶν Οἰκουμενικῶν Πατριαρχῶν ἐν τῇ πράξει, Ὁρθοδοξία 23(1948)279-298; 281. Καί στό: <http://www.nyxthimeron.com/2018/10/artaschoff.html>, <http://www.parathemata.com/2018/10/kartaschoff.html>

⁹⁵ Κύριλλος Κατερέλος, Ἐπίσκοπος Ἀβύδου, νῦν Μητροπολίτου Κρήνης, Ὁ Θρόνος τῆς Κωνσταντινουπόλεως στό Πηδάλιο καί τό Πατριαρχεῖο Μόσχας, <https://www.ec-patr.org/docdisplay.php?lang=gr&id=2689&tla=gr> „κατέστη πλέον ἀδιαμφισβήτητο τό ἤδη ἀσκούμενο κανονικό δικαίωμα νά δέχεται τό Ἐκκλητον ὄχι μόνο ἀπό ἀρχιερεῖς τῶν ἄλλων Πατριαρχικῶν θρόνων τῆς Ἀνατολῆς, ὅπως λ.χ. γιά τήν καταδίκη τοῦ ἤδη καθηρημένου Πατριάρχου Ἀντιοχείας Σεβήρου καί τῶν ὁμοφρόνων του ἀπό τή συγκληθεῖσα, ὑπό τήν προεδρία τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Μηνᾶ, μεγάλη Ἐνδημούσα Σύνοδο τῆς Κωνσταντινουπόλεως (536), ἀλλά καί ἀπό τοὺς ἰδίους τοὺς Πατριάρχες τῆς Ἀνατολῆς, ὅπως λ.χ. τό Ἐκκλητον τοῦ Πατριάρχου Ἀντιοχείας Γρηγορίου Α' (570-596) στόν Οἰκουμενικό Πατριάρχη Ἰωάννη Δ' τόν Νηστευτή (582-595) γιά νά συγκαλέσῃ μία μεγάλη Ἐνδημούσα Σύνοδο καί νά ἐλέγξῃ τίς ἐναντίον του ἀβάσιμες κατηγορίες γιά ἀντικανονικές ἢ ἐγκληματικές πράξεις (588)". Πρβλ. *Τοῦ Ἰδίου*, Ἡ Ἐκκλητος πρὸς τόν θρόνον τῆς Κωνσταντινουπόλεως, <https://www.ekklisiaonline.gr/nea/avydou-kyrillos-i-ekklitos-pros-to-throno-tis-konstantinoupoleos/> Πρβλ. καί https://romalewfronimati.blogspot.com/2021/02/blog-post_9.html

⁹⁶ *Maximos Metropolit von Sardes*, Das Ökumenische Patriarchat in der Orthodoxen Kirche. Auftrag zur Einigung, Freiburg Basel Wien 1980, 367ἑξ.

μενικό Πατριάρχη, όπως είναι ο Μητροπολίτης πρώην Δράμας Φίλιππος τό 1966, ο Μητροπολίτης Θεσσαλονίκης Παντελεήμων (Παπαγεωργίου) τό 1967. Τό 1974 προσέφυγαν στό Οικουμενικό Πατριαρχείο οί ὁκτώ ἐκ τῶν δώδεκα «ιερωνυμικῶν» λεγομένων Μητροπολιτῶν οί ὁποῖοι εἶχον κηρυχθῆ ἔκπτωτοι. Τό 1980 ὁ Μητροπολίτης Ἱερισσοῦ Παῦλος.⁹⁷

Ἐδῶ θά ἀναφέρω καί τρεῖς περιπτώσεις δράσεως τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, τίς ὁποῖες πραγματοποίησε κατόπιν παρακλήσεως, δηλ. ἐκκλήτου, ἄλλων ἀδελφῶν Ἐκκλησιῶν γιά τήν λύση προβλημάτων στίς Ἐκκλησίες των, τά ὁποῖα δέν μπορούσαν νά ἐπιλύσουν οἱ ἴδιες, ἢ οἱ λύσεις των δέν εἶχαν λάβει ὀριστικό χαρακτήρα.

Ἀναφέρομαι πρῶτον στήν Μείζονα καί Ὑπερτελή Ἱερά Πανορθόδοξο Σύνοδο, ἡ ὁποία συνεκλήθη στήν Σόφια τῆς Βουλγαρίας ἀπό τήν 30ή Σεπτεμβρίου μέχρι τήν 2^α Ὀκτωβρίου τοῦ 1998 ἐπειδή ὠρισμένοι Μητροπολίτες τοῦ Πατριαρχείου Βουλγαρίας ἐδημιούργησαν σχίσμα ἐντός τῆς Ἐκκλησίας των. Τό σχίσμα αὐτό δέν μπορούσε νά λυθῇ τό Πατριαρχεῖο Βουλγαρίας μόνο του. Κατόπιν συνοδικῆς ἀποφάσεως τῆς Συνόδου τῆς Βουλγαρίας ὑπό τήν προεδρία τοῦ Πατριάρχου Μαξίμου παρεκάλεσαν μέ ἐπίσημο γράμμα τόν Οἰκουμενικό Πατριάρχη Βαρθολομαῖν, ὡς ἀρμόδιο διά πανορθόδοξα θέματα, νά συγκαλέσει Πανορθόδοξο Σύνοδο στή Σόφια ὑπό τήν Προεδρία του γιά νά ἀντιμετωπισθῇ τό φλέγον θέμα τοῦ σχίσματος ἐντός τῆς Βουλγαρικῆς Ἐκκλησίας. Δηλ. ἔκαναν Ἐκκληση, „in accordance with the practice of the Ecumenical Orthodoxy“, ὅπως γράφει στήν ἐπιστολή του ὁ Πατριάρχης Μάξιμος.⁹⁸

Ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης Βαρθολομαῖος ἀνταποκρίθηκε στήν ἔκκληση αὐτή τῆς ἀδελφῆς Ἐκκλησίας καί συγκαλέσε τήν Μείζονα καί Ὑπερτελή Πανορθόδοξο Σύνοδο στήν Σόφια ἀπό τήν 30ή Σεπτεμβρίου μέχρι τήν 2^α Ὀκτωβρίου τοῦ 1998 ὑπό τήν Προεδρία του καί στήν ὁποία προσήλθαν καί ἔλαβαν μέρος ὅλοι οἱ Ἀρχιεπίσκοποι τῶν Ὁρθοδόξων Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν, φυσικά καί ὁ Πατριάρχης Μόσχας Ἀλέξιος, καί ὅπου ἀντιμετωπίσθηκε σωστά τό ἐπίκαιρο πρόβλημα.⁹⁹

⁹⁷ Χάρη Ἀνδρεόπουλου, Τό «ἐκκλητον», οἱ Κανόνες καί οἱ Νόμοι, ἐν: Amen.gr/Εἰδήσεις, 8.3.2010.

⁹⁸ Ἐπιστολή τοῦ Πατριάρχου Μαξίμου 26 Αὐγούστου 1998: „...It is with fraternal love and concern that we ask Your Holiness to respond to our anxious appeal and, in accordance with the practice of the Ecumenical Orthodoxy, to convene and be at the head of the Council of Primates and Representatives of the Local Autocephalous Orthodox Churches in Sofia...” In: Ὁρθοδοξία 5(1998)621.

⁹⁹ Πρβλ. Ὁρθοδοξία, εἰδικόν τεῦχος, ἐπιμελ. ὑπό Ἐλπιδοφόρου Λαμπρινιάδη, νῦν Ἀρχιεπισκόπου Ἀμερικῆς, Ὀκτώβριος/Νοέμβριος 1998.

Τό **δεύτερο** περιστατικό ἀφορᾷ στήν Ἐκκλησία τῆς Κύπρου, ἡ ὁποία εἶναι Αὐτοκέφαλος ἀπό τήν Γ' Οἰκουμενική Σύνοδο τῆς Ἐφέσου τό 431. Ὡς εἶναι στούς πολλούς γνωστόν, ὁ προκατόχος τοῦ νῦν Ἀρχιεπισκόπου Κύπρου Χρυσόστομος ἦτο πολλά χρόνια ἀσθενής καί δέν μπορούσε πλέον νά ἀνταποκριθῇ στά διοικητικά του καθήκοντα, μέ ἀποτέλεσμα νά δημιουργοῦνται πολλά ἐπιπρόσθετα προβλήματα στήν ζωή τῆς Ἐκκλησίας Κύπρου. Λόγω τοῦ ὅτι δέν παραιτεῖτο ἀπό τόν ἀρχιεπισκοπικό Θρόνο Κύπρου καί κανεῖς δέν ἤθελε ἢ δέν μπορούσε νά ἀναλάβει πρωτοβουλίες, οὔτε ἡ Σύνοδος Κύπρου μόνη της, λόγω διαφωνιῶν, ἀπεφασίσθη ἀπό τή Σύνοδο Κύπρου τήν 7^η Νοεμβρίου 2005 νά ἀπευθυνθοῦν, δηλ. νά κάνουν **ἔκκλητο** στό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο, γιά νά ἀναλάβει πρωτοβουλίες βάσει τῶν πανορθόδοξων δικαιωμάτων του καί νά βοηθήσει γιά τήν λύση τοῦ ἀδιεξόδου τῆς Ἐκκλησίας Κύπρου. Τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο ἐδέχθη τό αἶτημα αὐτό καί ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης Βαρθολομαῖος ἐκάλεσε κατ' ἀρχήν τούς ἐπισκόπους τῆς Ἐκκλησίας Κύπρου στήν Κωνσταντινούπολη γιά συνεννοήσεις μέ τήν Σύνοδο τοῦ Πατριαρχείου. Μετά ταῦτα ἀνεκοίνωσεν ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης Βαρθολομαῖος στήν Ἐκκλησία Κύπρου, ὅτι συγκαλεῖ διευρυμένη Σύνοδο ἐκ τῶν Πρεβυγενῶν Πατριαρχείων στό Ὁρθόδοξο Κέντρο τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου στήν Ἑλβετία, στό Ὁρθόδοξο του Κέντρο στό Chambésy τῆς Γενεύης τήν 17^η καί 18^η Μαΐου 2006. Ὑπό τήν Προεδρία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Βαρθολομαίου ἔλαβαν μέρος στή Σύνοδο αὕτη μ.ἄ. ὁ Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας Θεόδωρος, ὁ Ἀντιοχείας Ἰγνάτιος, ὁ Ἱεροσολύμων Θεόφιλος καί Ἱεράρχες τῆς Ἐκκλησίας Κύπρου. Τό ἐρώτημα ἦτο, ἐάν εἶναι δυνατόν, λόγω τῆς βαρεῖας ἀσθενείας τοῦ Ἀρχιεπισκόπου, νά θεωρηθῇ ὁ Ἀρχιεπισκοπικός Θρόνος Κύπρου ἐν χρεΐα, γιά νά δοθῇ ἡ δυνατότητα ἐκλογῆς νέου Ἀρχιεπισκόπου πρὸς τό συμφέρον τῆς Ἐκκλησίας Κύπρου. Κατόπιν διαβουλεύσεων, ἀπεφασίσθη μέ πλειοψηφία ἡ κήρυξη τοῦ Ἀρχιεπισκοπικοῦ Θρόνου ἐν χρεΐα, ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης ἀνεκοίνωσε τό ἀποτέλεσμα, ἄνοιξε ὁ δρόμος γιά τήν ἐκλογή νέου Ἀρχιεπισκόπου καί ἀργότερα ἐξελέγη ἀπό τήν Ἐκκλησία Κύπρου ὁ νῦν Ἀρχιεπίσκοπος Κύπρου Χρυσόστομος Β'. Ἡ Ἐκκλησία Κύπρου εἶναι εὐγνώμων πρὸς τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο. Ἀκόμη καί κατά τήν διάρκεια τῆς Συνόδου ἀνέφερε ὁ Μητροπολίτης Πάφου Χρυσόστομος πρὸς τόν Οἰκουμενικό Πατριάρχη Βαρθολομαῖον: «Ἐκφράζω ἐκ μέρους τῆς Ἐκκλησίας Κύπρου τή βαθυτάτη εὐγνωμοσύνη μας διά τήν πρόθυμη καί ἄμεση ἀποδοχή τῆς παράκλησής μας γιά σύγκληση Διευρυμένης Συνόδου πρὸς ἐξέτασιν τοῦ θέματος τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Κύπρου.»¹⁰⁰

¹⁰⁰ Πρβλ. περιοδ. Ἀπόστολος Βαρνάβας 67(2006)206.

Τό **τρίτον** περιστατικόν ἔχει σχέση μέ τήν πατριαρχική κρίση τοῦ Πατριαρχείου Ἱεροσολύμων, στήν ὁποία εἶχεν ἀναμειχθῇ ὁ πρῶν Πατριάρχης Ἱεροσολύμων Εἰρηναῖος τό ἔτος 2005. Ὅταν ἡ Σύνοδος τοῦ Πατριαρχείου Ἱεροσολύμων γιά σκανδαλώδεις ἐκκλησιαστικοπολιτικούς καί οἰκονομικούς λόγους τήν 6^η Μαΐου 2005 θεώρησε τόν Πατριάρχη Εἰρηναῖον «ἔκπτωτον τοῦ ἀξιώματος τοῦ Πατριάρχου Ἱεροσολύμων» καί μετὰ ὥρισε τήν 17^η Μαΐου 2005 ἕνα πατριαρχικό Τοποτηρητή, ὁ Πατριάρχης Εἰρηναῖος ἀρνήθηκε νά ἀποδεχθῇ τίς συνοδικές αὐτές ἀποφάσεις. Καί ὅταν ἀρνήθηκε νά συμμορφωθῇ καί μέ τίς προτάσεις τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Βαρθολομαίου, τότε ἐδέχθη ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Βαρθολομαῖος τίς παρακλήσεις (**Ἐκκλητον**) τῆς πλειονότητος τῆς Συνόδου τοῦ Πατριαρχείου Ἱεροσολύμων καί συνεκάλεσε, βάσει τῶν κανονικῶν πανορθόδοξων δικαιωμάτων του, μία Πανορθόδοξη Σύνοδο στήν Κωνσταντινούπολη τήν 24^η Μαΐου 2005 γιά νά ἐπιληφθῇ τοῦ προβλήματος τῆς Ἐκκλησίας Ἱεροσολύμων. Στήν Σύνοδο αὕτη ὑπό τήν προεδρία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Βαρθολομαίου ἔλαβαν μέρος οἱ Ἀρχιεροὶ τῶν Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν Κωνσταντινουπόλεως, Ἀλεξανδρείας, Ἱεροσολύμων, Ἑλλάδος, Πολωνίας, Ἀλβανίας, καθώς ἐπίσης καί ἐπίσημοι ἀντιπρόσωποι τῶν Ἐκκλησιῶν Ἀντιοχείας, Ρωσίας, Ρουμανίας, Γεωργίας καί Κύπρου. Ἐνδιαφέρον εἶναι, ὅτι καί ὁ τότε ἀκόμη Πατριάρχης Ἱεροσολύμων Εἰρηναῖος ἀποδέχθηκε τήν πρόσκληση στήν Σύνοδο καί μετέβη στήν Κωνσταντινούπολη. Μετά ἀπό ἐντατικές διαπραγματεύσεις καί ἀφοῦ ἀρνήθηκε νά παραιτηθῇ γιά τήν εἰρήνη τῆς Ἐκκλησίας, ἐπικύρωσε ἡ Πανορθόδοξος Σύνοδος τήν ἀπόφαση τῆς Συνόδου τῶν Ἱεροσολύμων, ἐθεώρησε τόν Πατριάρχη Εἰρηναῖον ἔκπτωτον τοῦ Θρόνου τῶν Ἱεροσολύμων καί διέγραψε τό ὄνομά του ἀπό τά Δίπτυχα τῶν Ἀρχηγῶν τῶν Ὀρθόδοξων Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν. Ὁ Θρόνος Ἱεροσολύμων ἐκηρύχθη ἐν χρεία καί τήν 22^α Αὐγούστου 2005 ἐξέλεξε ἡ Σύνοδος τοῦ Πατριαρχείου Ἱεροσολύμων τόν Μητροπολίτη Θεόφιλον παμφηφεῖ ὡς νέον Πατριάρχη Ἱεροσολύμων. Ἐτσι ὑπῆρξε γιά μιᾶ ἀκόμη φορά ἡ ἀνταπόκριση καί ἡ συμβολή τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καθοριστική γιά τήν συνοδική λύση ἑνός σοβαροῦ προβλήματος μιᾶς ἀδελφῆς Ἐκκλησίας.¹⁰¹

Μετά ἀπό ὅλα αὐτά τά γεγονότα, ὅταν, λοιπόν, κανεῖς διαπιστώνει πῶς τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο ἀνακήρυξε Αὐτοκέφαλες τίς Ὀρθόδοξες Ἐκκλησίες τῆς Β' χιλιετίας, γεγονός πού ζήτησαν οἱ ἴδιες καί πού ἔχει ἀναγνωρισθῇ ἀπό ὅλες τίς Ὀρθόδοξες Ἐκκλησίες καί πῶς καί μέ ποιές πρωτοβουλίες ἔχει ἀνταποκριθῇ γιά τήν λύση προβλημάτων ἄλλων ἀδελφῶν

¹⁰¹ Πρβλ. Ἐκκλησία 82(2005)526έξ., Ἀπόστολος Βαρνάβας 66(2005)290έξ.

Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν ἢ καί πανορθόδοξων προβλημάτων, ἢ καί συγκεκριμένων ἐκκλησιαστικῶν προσώπων, τότε διερωτᾶται κανεῖς πῶς δημιουργοῦνται ἀμφιβολίες, ἀντιθέσεις καί πολεμικές ἐναντίον τοῦ Οἴκου-μενικοῦ Πατριαρχείου καί τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Βαρθολομαίου προσωπικά, οἱ ὁποῖες ζημιώνουν τό σύνολο τῆς Ὁρθοδοξίας καί τήν ἐνότητά της.

Πῶς εἶναι δυνατόν τόσον αὐθαίρετα νά ἰσχυρίζεται ὁ Μητροπολίτης Βολοκολαμσκ Ἰλαρίων ὅτι «Ο Πατριάρχης της Κωνσταντινούπολης εἶναι πολύ αποφασισμένος νά υπερασπιστεῖ το δικαίωμά του, τον οποίο ο ἴδιος προσέδωσε στον εαυτό του - νά συγκαλεῖ πανορθόδοξες συναντήσεις»,¹⁰² Γιατί ἐπιμένει ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Ἰλαρίων νά ἐκθέτει τόν ἑαυτό του τόσο εντονα, ἐφόσον πρέπει νά γνωρίζει ὅτι οἱ ἰσχυρισμοί του εἶναι ἀνιστόρητοι καί ἀδικαιολόγητοι, ἐσφαλμένοι καί ἐπιζήμιοι.

Ὅταν ἔχουν ἀνάγκη οἱ ἀδελφές Ἐκκλησίες τήν βοήθεια τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, τότε εἶναι ἡ παρέμβασή του ἐπιθυμητή καί ἀναγκαία καί χρήσιμη καί νόμιμη!

Βέβαια πρέπει νά τονισθῇ ἐδῶ, ὅτι ὅλες οἱ παραπάνω πρωτοβουλίες, οἱ συντονιστικές ἐνέργειες καί δραστηριότητες τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου σέ καμμία περίπτωση δέν σημαίνουν, ὅτι ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης καί τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο ἀσκοῦν ἢ ἔχουν δικαιώματα ἀνάλογα μέ ἐκεῖνα πού ἀσκεῖ ὁ Πάπας Ρώμης μέσα στήν δικαιοδοσία τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας, Ὅπως καί πάλι τελείως αὐθαίρετα καί ἀτεκμηρίωτα ἔχει συκοφαντίσει τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο καί τόν Οἰκουμενικό Πατριάρχη Βαρθολομαῖο ὁ Μητροπολίτης Ἰλαρίων, ἀλλά καί ἄλλοι Μητροπολίτες καί ἐκκλησιαστικοί παράγοντες ἄλλων Ὁρθοδόξων Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν. Κανείς Οἰκουμενικός Πατριάρχης δέν ἀξίωσε ποτέ παρόμοια δικαιώματα οὔτε θά μπορούσε καί νά ἀξιώσει, οὔτε καί κανεῖς Ἀρχιερεὺς ἢ θεολόγος διετύπωσε τέτοιες ἀξιώσεις ἢ θά μπορούσαν νά διατυπώσουν. Πολύ χαρακτηριστικά διετύπωσε τήν θέση τοῦ Πρώτου στήν Ὁρθοδοξία ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης Βαρθολομαῖος στήν Ὁμιλίαν του κατά τό Συλλεiturγον, τό ὁποῖο ἐτέλεσε μέ τόν νέο Πατριάρχη Μόσχας καί Πάσης Ρωσσίας Κύριλλο στήν Κωνσταντινούπολη τήν 5^η Ἰουλίου 2009:

«...Ἐχομεν καί τήν αὐτήν κανονικήν τάξιν, κατά τήν ὑπό τῶν ἁγίων Οἰκουμενικῶν Συνόδων ἀμετακλήτως καθορισθεῖσαν σειράν καί διάρθρωσιν. Ἐπὶ τῶν βάσεων τούτων ἐρείδεται ἡ ἐνότης ἡμῶν. Ἡ κατά Πατριαρχεῖα καί Αὐτοκεφάλους Ἐκκλησίας διάρθρωσις τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν κατ' οὐδένα τρόπον ὑποδηλοῖ ὅτι ἀποτελοῦμεν Ἐκκλησίας καί ὄχι Ἐκκλησίαν. Δέν διαθέτει βεβαίως ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία πρωτεῖον ἐξουσίας, ἀλλά καί δέν στερεῖται

¹⁰² https://romalewfronimati.blogspot.com/2019/12/blog-post_36.html#more

συντονιστικού ὄργάνου, μή ἐπιβάλλοντος ἀλλ' ἐκφράζοντος τήν ὁμοφωνίαν τῶν κατὰ τόπους Ἐκκλησιῶν ἡμῶν. Τήν διακονίαν ταύτην ἀπό μακραιώνους καί ἱεραῖς παραδόσεως ταπεινῶς ἀσκεῖ ὁ μαρτυρικός οὗτος Θρόνος ἐν ἀπολύτῳ πιστότητι πρὸς τὰς ἐπιταγὰς τῆς Ὁρθοδόξου ἐκκλησιολογίας.»

Ἡ δομὴ τῆς Ὁρθοδοξίας ὡς κοινωνίας τῶν Αὐτοκεφάλων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν καί ὄχι ὡς ὁμοσπονδίας, δέν πρέπει νά διαταραχθεῖ καί νά ἀλλοιωθεῖ μόνον ἔνεκα ὀρισμένων ἐκκλησιαστικῶν συμφερόντων, διότι τότε θά καταντήσῃ ἡ Ὁρθοδοξία σέ μία ἀνεπανόρθωτη χαώδη κατάσταση αὐθαιρέτου προσπαθείας ἐπικρατήσεως τῶν ἐκάστοτε ἰσχυροτέρων. Ἡ δύναμη καί τό κύρος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου δέν εἶναι ἡ ἰσχὺς, οὔτε τό μέγεθος, ἀλλά ἡ αὐτοθυσία πρὸς ὄφελος τῶν θυγατέρων καί μετέπειτα ἀδελφῶν Ἐκκλησιῶν καί ἡ μαρτυρία συνυφασμένη μέ τό μαρτύριο, βασισμένα καί δοκιμασμένα πάντοτε στήν μακραιώνη ζωντανή Παράδοση καί βιωτὴ τῆς καθόλου Ὁρθοδοξίας στήν διαχρονικὴ ἱστορία του αἰώνων.

Μέ κάθε δυνατότητα πρέπει νά ἀποφεύγεται καί κάθε εἶδους ἐθνικισμός, ὁ ὁποῖος ἔχει ζημιώσει τήν Ὁρθοδοξία, ἐνῶ τό Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο ἔχει ἀποδείξει ἐμπράκτως ὅτι στηρίζει καί προωθεῖ τόν ὑπερεθνικό χαρακτήρα τῆς Ὁρθοδοξίας, ἡ ὁποία τό 1872 ἔχει καταδικάσει κάθε φυλετισμό καί ἐθνικισμό ὡς αἵρεση.

Συνεχιστὴς καί πρωτεργάτης ἀμετακίνητος, ἀλλὰ καί ἐγγυητὴς τοῦ ὑπερεθνικοῦ χαρακτήρα τῆς Ὁρθοδοξίας εἶναι ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης Βαρθολομαῖο ὃχι μόνον μέ λόγους, ἀλλὰ κυρίως μέ πράξεις π.χ. ὑπὲρ τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, Ρωσίας, Σερβίας, Ρουμανίας, Βουλγαρίας, Γεωργίας, Πολωνίας, Τσεχίας, Σλοβακίας, Ἀλβανίας, ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Φινλανδίας καί Ἑσθονίας καί τελικά ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Οὐκρανίας.

Μέ τίς τελευταῖες ἐξελίξεις καί τίς ἀνήκουστες καί ἀπαράδεκτες ἀρνητικές ἀντιδράσεις μπορεῖ κανεὶς νά φαντασθεῖ ποιές καί πόσες ἐξαρτήσεις θά εἶναι δυνατόν νά διακινυνεύσουν τό Οἰκοδόμημα τῆς Ὁρθοδοξίας, ἐάν διαταραχθεῖ ἡ συνοδικὴ δομὴ τῆς Ὁρθοδοξίας, ἡ ἐκκλησιαστικὴ Τάξη μέ τόν Πρῶτο της, τό Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο ὡς συντονιστικὸ ὄργανο. Τάξη θεμελιωμένη καί κατοχυρωμένη μέ τούς Κανόνες καί τίς ἀποφάσεις τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων καί τήν διαχρονικὴ ζῶσα ἐκκλησιαστικὴ Παράδοση, ὅπως ἀντικατοπτρίστηκε καί διατυπώθηκε στὸν «ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΣ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗΣ ΣΥΝΟΔΟΥ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ, ὁ ὁποῖος ὑπεγράφη στήν Ἱερά Σύναξη τῶν Προκαθημένων τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, πλὴν τοῦ Πατριαρχείου Ἀντιοχείας, στό Σαμπεζύ τῆς Ἑλβετίας, ἀπὸ 21-28 Ἰανουαρίου 2016.

Ἐπαναλαμβάνω τήν διαβεβαίωση τοῦ γνωστοῦ καθηγητοῦ, ὅτι «ὅτι ἡ Ὁρθοδοξία χρειάζεται τό Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο.»¹⁰³

Συμπέρασμα

Συμπερασματικά καί ἐπιγραμματικά μπορούν νά τεθοῦν καί νά ἀπαντηθοῦν οἱ ἐξῆς ἐρωτήσεις:

Ερώτηση: Εἶναι ἡ σημερινή δομή τῆς Μίας Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ὡς κοινωνική κοινωνία Ἀδελφῶν Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν, ἡ ὁποία εἶναι κοινῶς ἀναγνωρισμένη;

Απάντηση: Ναί.

Ερώτηση: Χορήγησε τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο ὅλες τίς Αὐτοκεφαλίες στίς ὑπάρχουσες Αὐτοκέφαλες Ἐκκλησίες, ἐκτός τῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Α΄ χιλιετίας;

Απάντηση: Ναί.

Ερώτηση: Τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο ἐξανάγκασε κάποια Ἐκκλησία νά γίνει Αὐτοκέφαλη;

Απάντηση: Ὁχι.

Ερώτηση: Παρεκάλεσαν, (μερικές πολύ ἔντονα, ἢ ἐπίεσαν...), ὅλες οἱ Αὐτοκέφαλες Ἐκκλησίες τῆς Β΄ χιλιετίας τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο λόγω τῆς ἀρμοδιότητός του, γιά τήν χορήγηση τῆς Αὐτοκεφαλίας των;

Απάντηση: Ναί.

Ερώτηση: Εὐχαρίστησαν ὅλες οἱ Αὐτοκέφαλες Ἐκκλησίες τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο κατ' ἐπανάληψη γραπτῶς καί προφορικῶς μετά τήν χορήγηση τῆς Αὐτοκεφαλίας των ἀπό αὐτό;

Απάντηση: Ναί.

Ερώτηση: Ἦταν ἀναγκαία προϋπόθεση ἡ συγκατάθεση ὅλων τῶν ἄλλων Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν γιά νά χορηγήσει τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο Αὐτοκεφαλία σέ ἄλλη Ἐκκλησία;

Απάντηση: Ὁχι.

Ερώτηση: Θά μπορούσε ἄλλη Ἐκκλησία ἐκτός τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου νά χορηγήσει Αὐτοκεφαλία;

Απάντηση: Ὁχι.

Ερώτηση: Περίμενε κάποια Ἐκκλησία τήν σύγκληση Οἰκουμενικῆς Συνόδου γιά νά ἐνεργοποιηθεῖ τό Αὐτοκέφαλο πού τῆς χορήγησε τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο;

¹⁰³ „dass die Orthodoxe Kirche das Ökumenische Patriarchat braucht.“ J. Meyendorf, *The Orthodox Church*, Syoset, N.Y., vl. 14, no: 4, April 1978, p. 4. Zit. Bei *Chrysostomos Konstantinidis*, Πρωτεῖον, πρεσβεῖα τιμῆς καί εὐθύνη διακονίας εἰς τό σύστημα καί τήν ζωὴν τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, in: Ἐπιστημονική Ἐπετηρὶδα τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, 26, Θεσσαλονίκη, 1981, 23. *Wilhelm de Vries*, Geleitwort zu deutschen Ausgabe, στό: *Metropolit Maximos von Sardes*, Das Ökumenische Patriarchat in der orthodoxen Kirche, Freiburg, Basel, Wien 1980, 5.

Απάντηση: Όχι.

Ερώτηση: Εφαρμόζουν καί απολαμβάνουν όλες οι Έκκλησίες τις συνέπειες καί τά δικαιώματα τῆς Αὐτοκεφαλίας των, τήν ὅποια τοὺς χορήγησε τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο, ἀμέσως μετά τήν παράδοση σέ αὐτές τοῦ σχετικοῦ Πατριαρχικοῦ καί Συνοδικοῦ Τόμου, χωρίς νά περιμένουν ἄλλες πανορθοδόξες διαδικασίες;

Απάντηση: Ναί.

Ερώτηση: Ὑπῆρξαν σχίσματα σέ ἐκκλησιαστικές περιοχές, τά ὅποια ἀποκατέστησε τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο, κατόπιν Ἐκκληίου, πρὶν τοὺς χορηγήσει τήν Αὐτοκεφαλία;

Απάντηση: Ναί.

Ερώτηση: Ἐγινε προσπάθεια ἀπὸ κάποια Ἐκκλησία νά παραχωρήσει Αὐτοκέφαλο σέ ἄλλες Ἐκκλησίες χωρίς τελικό θετικό ἀποτέλεσμα;

Απάντηση: Ναί.

Ερώτηση: Ἀμφισβήτησε κάποια Ἐκκλησία τήν Αὐτοκεφαλία μιᾶς ἄλλης, ἐπειδὴ χορηγήθηκε ἀπὸ τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο στίς μέχρι πρό τιнос 14 ὑπάρχουσες;

Απάντηση: Όχι.

Ερώτηση: Ἐγινε κάποια Ἐκκλησία Αὐτοκέφαλη χωρίς τήν στήριξη, ἢ γενικά ἀνάμιξη, τῶν πολιτικῶν καί πολιτειακῶν Ἀρχῶν τῆς χώρας της;

Απάντηση: Όχι.

Ερώτηση: Ἐγινε χρήση κατ' ἐπανάληψη τοῦ Ἐκκληίου πρὸς τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο καί ἀπὸ Ἐκκλησίες ἐκτός τῆς κανονικῆς του δικαιοδοσίας, τόσο τήν πρώτη ὅσον καί τήν δεύτερη χιλιετία γιά τήν λύση προβλημάτων των;

Απάντηση: Ναί.

Ερώτηση: Ἀνταποκρίθηκε τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο μέ σύγκληση Πανορθοδόξων ἢ Μειζόνων Συνόδων πρὸς λύσιν προβλημάτων ἐντός ἄλλων ἀδελφῶν Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν;

Απάντηση: Ναί.

Ερώτηση: Ὅταν τοῦ ἐξητήθη συμπαραστάθηκε τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο σέ ἀδελφές ἐμπερίστατες Αὐτοκέφαλες Ἐκκλησίες, μέ ἀποκατάσταση τῆς ὑπάρξεώς των, μέ τήν διεύρυνση τῆς δικαιοδοσίας των, ἀκόμα καί μέ διαμονή τῶν Ἀρχηγῶν αὐτῶν στήν Κωνσταντινούπολη, καί κάποτε μέ ἐκλογή αὐτῶν ἀπὸ τήν Σύνοδο τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου;

Απάντηση: Ναί.

Εὐχή καί ἐλπίδα μου εἶναι:

Μέ νηφαλιότητα καί ἀκραιφνή πίστη στόν Θεό νά ἀντιμετωπισθεῖ καί

ἀπό τίς Ὁρθόδοξες Αὐτοκέφαλες Ἐκκλησίες τό θέμα τῆς πλήρους ἀποκαταστάσεως καί στήν πράξη τῆς ἐνότητος καί τῆς ἐκκλησιαστικῆς Κοινωνίας, «ἵνα ὁ κόσμος πιστεύσῃ». Τό ἱερόν αἶτημα τῆς ἐνότητος τῆς Ἐκκλησίας ἀφορᾷ καί τήν Ὁρθόδοξο Ἐκκλησία μας. «Ἡ δέ ἐλπίς οὐ καταισχύνει» τόν ἐλπίζοντα.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Παράρτημα 1

Ἀριθμ. Πρωτ. 102

Μακαριώτατε Ἀρχιεπίσκοπε Τσεχίας καί Σλοβακίας, ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ ἀγαπητέ καί περιπόθητε ἀδελφέ καί συλλειτουργέ τῆς ἡμῶν Μετριότητος κύριε Χριστοφόρε, τήν Ὑμετέραν σεβασμίαν Μακαριότητα ἀδελφικῶς ἐν Κυρίῳ περιπτυσσόμενοι, υπερέδιστα προσαγορεύομεν.

Ἡ Ὑμετέρα φιλότατη Μακαριότης γνωρίζει καλῶς ὅτι ἡ Μήτηρ Ἐκκλησία ἐν τῇ ὀφειλετικῇ διακονίᾳ πασῶν τῶν κατὰ τόπους Ἀγιωτάτων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν κινεῖται πάντοτε μετά τῆς δεούσης συνεπειᾶς πρός τάς ἀρχάς τῆς Ὁρθοδόξου κανονικῆς παραδόσεως καί ὑπηρετεῖ πάντοτε τό καλῶς ἐννοούμενον συμφέρον αὐτῶν, εἴτε διὰ τήν πρόληψιν εἴτε καί διὰ τήν θεραπείαν πάσης ἐνδεχομένης ἢ πιθανῆς παρεκκλίσεως ἐκ τῶν καθιερωμένων ὁρίων, ἃ ἔθεντο οἱ Πατέρες ἡμῶν. Ἡ ὀφειλετική αὕτη διακονία, καίτοι πάντοτε ὑπηρετεῖ καί ὑπηρετεῖ τήν παραδεδομένην ἐνότητα πασῶν τῶν κατὰ τόπους Ἀγιωτάτων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν πρός ἀλλήλας καί πρός τό Οἰκουμενικόν Πατριαρχεῖον ἐν τε τῇ κοινωνίᾳ τῆς πίστεως καί ἐν τῷ συνδέσμῳ τῆς ἀγάπης, δέν ἐκτιμᾶται δεόντως καί, δυστυχῶς, κατὰ συγκυριακοῦς καί συμφεροντολογικούς λόγους ἐρμηνεύεται ἐνίοτε ἄλλως καί ἐνίοτε διαφόρως, ὅπερ ἀπαῖδον τῷ Θεῷ Ὁργανισμῷ ἐπὶ τῆς γῆς, ἥτοι τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἥτις ἐστὶ σῶμα Θεοῦ Ζῶντος, λιμήν καί ὀρμητήριον σωτηρίας, ἀσφάλεια καί ἐγγύησις τῶν ἐσώτων.

Ἐν τῇ τοιαύτῃ ὀφειλετικῇ μερίμνῃ τό Οἰκουμενικόν Πατριαρχεῖον, ἀνταποκριθὲν εἰς τό ὑπ' ἀριθμ. Πρωτ. 195/98 καί ἀπό δ' Ἰουλίου ,α' ἡμερᾶς ἔγγραφον αἶτημα τοῦ τότε ἐπὶ κεφαλῆς τῆς καθ' Ὑμᾶς Ἀγιωτάτης Ἐκκλησίας ἀειμνήστου Ἀρχιεπισκόπου Πράγας Δωροθέου, ἐκ μέρους τῆς Ἱεραρχίας, τοῦ κλήρου καί τοῦ λαοῦ αὐτῆς, γράψαντος ἐπὶ λέξει "ἡ Ἱερά Σύνοδος καί ὁ κλήρος τολμῶμεν νά προσπέσωμεν εἰς τήν Ὑμετέραν Ἀγιωσύνην μέ τήν παράκλησιν νά χορηγήσῃτε εἰς τήν καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησίαν, τήν ἐν Τσεχίᾳ καί Σλοβακίᾳ, Αὐτοκέφαλον" καί ἀποκηρύξαντος τοιοῦτοτρόπως τό ὅπως ποτέ

ὑπό τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας παρά τὰ παραδεδομένα ἐν τῇ Ὁρθοδοξίᾳ δοθέν ἐν ἔτει ,αζνα΄ “αὐτοκέφαλον”, ἀπένειμεν εἰς αὐτήν τό κανονικόν αὐτοκέφαλον διὰ ἡμετέρου Πατριαρχικοῦ καί Συνοδικοῦ Τόμου, ἐκδοθέντος τῇ κζ΄ Αὐγούστου ,αζκη΄, γενομένης καί ἐπὶ τούτῳ ἱεροτελεστίας ἐν τῷ Ἱερῷ Καθεδρικῷ Ναῷ Πράγας.

Εἰς τήν κανονικήν ταύτην πράξιν, ὡς θά ἐνθυμῆσθε καλῶς, Μακαριώτατε ἀδελφέ, πρωτεύοντα παρακλητικόν ρόλον διεδραμάτισε καί ἡ Ὑμετέρα Μακαριότης, ἐν τῇ ἐπιθυμίᾳ αὐτῆς ὅπως, ὡς ἰσχυρίζετο τότε, συμβάλῃ εἰς τήν ἀποκατάστασιν τῆς ἀπό μακροῦ κλονισθείσης ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ Ὑμῶν κανονικῆς τάξεως καί τῆς ἐπανορθώσεως ἐνός ἀτοπήματος. Τούτων οὕτως ἐχόντων, ἀδυνατοῦμεν προσωπικῶς καί ὡς Μήτηρ Ἐκκλησία, διὰ νά μή εἰπῶμεν καί ὡς σύνολος Καθολική Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία, νά κατανοήσωμεν τάς, εὐκαίρως ἀκαίρως λόγῳ καί ἔργῳ, ὀργανουμένας ἐκδηλώσεις ἐπὶ τῇ ἐπετείῳ τῆς ἀπονομῆς τῇ Ἐκκλησίᾳ Ὑμῶν τοῦ δῆθεν “αὐτοκεφάλου” ὑπό τῆς Ἐκκλησίας Μόσχας, διὰ τό ὅποιον Ὑμεῖς προσωπικῶς, ἅγιε ἀδελφέ, ὡς Ἐπίσκοπος Ὀλομούτς καί Μπρνό ὑπεβάλετε τῇ περὶ ἡμᾶς Ἁγίᾳ καί Ἱερᾷ Συνόδῳ διὰ τοῦ ἀπό κε΄ Ἰουλίου ,αζκη΄ γράμματος Ὑμῶν ἐκ μέρους τῶν Χωρῶν Τσεχίας καί Σλοβακίας καί ἐντολῇ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Πράγας ὅτι “ἡ Ἐκκλησία τῆς Τσεχοσλοβακίας ἔλαβε τό αὐτοκέφαλον ἐν ἔτει ,αζνα΄ ἀπό τήν Ἐκκλησίαν τῆς Ρωσσίας ὡς μοναδικήν λύσιν ἐπιβίωσης ἐντός τοῦ κομμουνιστικοῦ περιβάλλοντος τό ὅποιον εἶχεν ὡς κέντρον τήν τότε Σοβιετικήν Ἑνωσιν. Ἡ Ἐκκλησία τῆς Τσεχοσλοβακίας ἀναγνωρίζει τό σεπτόν Οἰκουμενικόν Πατριαρχεῖον ὡς Μητέρα Ἐκκλησίαν καί ἀποδίδει εἰς αὐτό τὰ πρεσβεῖα τιμῆς, ἀφοῦ ἀπό τὰ τέκνα αὐτοῦ Κύριλλον καί Μεθόδιον ἐδιδάχθη τόν χριστιανισμόν, διακαρτεροῦσα δέ (ἡ Ἐκκλησία Τσεχοσλοβακίας) τῇ προσευχῇ καί τῇ ἐλπίδι ὅτι καί οἱ διάδοχοι ἡμῶν γνώσκοντες τήν ἱστορίαν θά διατηρήσουν τό αὐτό φρόνημα, προσδοκῶμεν δέ καί εὐχόμεθα ὡς ἐκ τούτων ὅτι εἰρηνεύουσαι αἱ Ὁρθόδοξοι Ἐκκλησίαι θά ἀναπτύξουν τὰ αἰσθήματα ἀγάπης, φιλίας καί συνεργασίας μεταξύ των”.

Τό Οἰκουμενικόν Πατριαρχεῖον στερρῶς ἐχόμενον τῆς τηρήσεως τῶν ἱερῶν κανόνων καί θεσμίων τῆς Ὁρθοδοξίας προέβη πάντοτε εἰς τάς καταλλήλους ἐγγράφους παραστάσεις καί διαμαρτυρίας πρὸς τε τόν ἀείμνηστον προκάτοχον Ὑμῶν Νικόλαον καί πρὸς τήν Ὑμετέραν Μακαριότητα, τυχόν καί τῆς ἐγγράφου αὐτοῦ τε καί Ὑμῶν ἐκζητήσεως συγγνώμης, τῆς δέ ἐν προκειμένῳ ἀνταλλαγείσης ἀλληλογραφίας ἰδούσης τό φῶς τῆς δημοσιότητος ἐν τῷ ἐπισήμῳ ὀργάνῳ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου «Ὁρθοδοξία».

Καί ὡς νά μή ἥρκει τό δῖς ἐπαναληφθέν εἰς τό παρελθόν κανονικόν παράπτωμα τοῦτο, κατεστάθῃ τοῦτο πάγιον “ἁμάρτημα” διὰ τῆς

ὀργανώσεως τῇ ἡ' Δεκεμβρίου π.ξ. ἀναλόγων ἑορταστικῶν ἐκδηλώσεων ἐν Πράγα, ἐπὶ "τῇ ἐξηκοστῇ ἐπετείῳ ἀπὸ τῆς παροχῆς τῆς κανονικῆς (!) Αὐτοκεφαλίας εἰς τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν Τσεχίας καὶ Σλοβακίας ἐκ μέρους τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας Ρωσσίας", τῇ συμμετοχῇ τοῦ Ἱερωτάτου Μητροπολίτου Βολοκολάμσκ κ. Ἰλαρίωνος, Προέδρου τοῦ Τμήματος Ἐξωτερικῶν Ἐκκλησιαστικῶν Σχέσεων τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας, καὶ χορφῆς καὶ πλειάδος κληρικῶν αὐτοῦ.

Μετά λύπης ἀξιολογήσαντες καὶ μελετήσαντες συνοδικῶς τὴν νέαν ταύτην προκλητικὴν ἐνέργειαν τῆς καθ' Ὑμᾶς Ἀγιωτάτης Ἐκκλησίας, θεωροῦμεν ταύτην τε καὶ τὰς προηγηθείσας ἀναλόγους ὡς τοῦτ' αὐτὸ περιφρόνησιν τῆς καθεστηκυίας ἐκκλησιαστικῆς καὶ κανονικῆς τάξεως, ἀλλὰ καὶ ἀπάρνησιν τύποις καὶ οὐσίᾳ τοῦ παραχωρηθέντος τῇ Ἐκκλησίᾳ Τσεχίας καὶ Σλοβακίας κανονικοῦ αὐτοκεφάλου παρὰ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, εἰς τό ὅποῖον ἀνήκει ὡς δικαίωμα, ἅμα δέ καὶ ὡς καθῆκον ὁ συντονισμός τῶν ἐνεργειῶν τῶν ἀδελφῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν πρὸς διατήρησιν τῆς ἐνότητος τῆς Ἐκκλησίας, καί, ἔνεκα τούτου καὶ πᾶσα πρωτοβουλία, ὡς ἐμφαίνεται ἐν τῷ ἱστορικῷ βίῳ τῆς καθόλου Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, διὰ τὴν ἀνακήρυξιν ἢ τὴν κατάργησιν τοῦ αὐτοκεφάλου μιᾶς Ἐκκλησίας, ἅτε οὐσα ἀείποτε συνδεδεμένη πρὸς τὴν ἐκ τῶν κανονικῶν πρεσβείων τιμῆς ἀπορρέουσαν ἰδιαιτέραν εὐθύνην τῆς πρωτοθρόνου ἐν τῇ Ἀνατολῇ Ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Διό καὶ διὰ τῶν μετὰ χεῖρας Πατριαρχικῶν ἡμῶν Γραμμάτων, προαγόμεθα, ὁμοφώνῳ ἀποφάσει τῆς περὶ ἡμᾶς Ἀγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου, ὅπως ἅπαξ ἔτι διαμαρτυρηθῶμεν διὰ τὴν ἀντικανονικὴν ταύτην ἐνέργειαν τῆς καθ' Ὑμᾶς Ἀγιωτάτης Ἐκκλησίας καὶ γνωρίσωμεν κατηγορηματικῶς, ὅτι ἐν περιπτώσει ἐπαναλήψεως ἀναλόγων ἐκδηλώσεων ἑορτασμοῦ τῆς θεωρουμένης ὡς μὴ γενομένης καὶ ἀνέκαθεν μὴ λογιζομένης ἐν ἰσχυρῇ πράξεως τῆς ὑπὸ τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας ἐπιβληθείσης τότε αὐτοκεφαλίας εἰς τὴν Ἐκκλησίαν Τσεχίας καὶ Σλοβακίας, τό Οἰκουμενικόν Πατριαρχεῖον μετὰ λύπης θέλει προβῇ εἰς τὴν ἄρσιν τοῦ χορηγηθέντος τῇ Ὑμετέρᾳ Ἐκκλησίᾳ πρό δεκατετραετίας κανονικοῦ αὐτοκεφάλου, θὰ ἐπαναφέρῃ τὴν Ἐκκλησίαν Τσεχίας καὶ Σλοβακίας εἰς τὴν πρό τῆς κανονικῆς ταύτης πράξεως τάξιν τῶν Αὐτονόμων Ἐκκλησιῶν καὶ θὰ διαγράψῃ αὐτὴν ἐκ τῆς ἥν κατέχει δεκάτης τετάρτης θέσεως εἰς τὴν τάξιν τῶν Ἱερῶν Διπτύχων τῶν Ὁρθοδόξων Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν, κοινοποιοῦν τὴν πρᾶξιν αὐτοῦ ταύτην καὶ πάσαις ταῖς ἀδελφαῖς Ὁρθοδόξοις Ἐκκλησίαις.

Ἐν τῇ συναφείᾳ ταύτῃ, ἀσφαλῶς κατανοεῖ ἡ Ὑμετέρα Μακαριότης ὅτι ὑπὸ τὰς διαμορφωθείσας συνθήκας ὡς ἐκ τῆς ἀπαραδέκτου καὶ κατὰ

συρροήν ἀντικανονικῆς ἐνεργείας ταύτης τυγχάνει ἀμφίβολος, ἐάν μὴ καὶ ἀδύνατος Ὁρθοδόξου ἡμῶν Ἐκκλησίας. Ὡς εἰκός, ἠθέλομεν ἀσφαλῶς ἀναθεωρήσει τὴν ἀπόφασιν ἡμῶν ταύτην εἴ γε καὶ ἤθελον ἡ Ὑμετέρα Μακαριότης καὶ ἡ κατ' Αὐτὴν Ἐκκλησία δηλώσει ἐγγράφως εἰλικρινῇ μεταμέλειαν. Δεδομένης οὗσης τῆς ἦν δοκιμάζομεν στενοχωρίας ὡς ἐκ τῶν εἰρημένων Ὑμετέρων μὴ προσδοκωμένων ἐνεργειῶν -καίτοι αἱ αὐταὶ καὶ ἡ καρδιά τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας εἶναι ἀνοικταὶ διὰ τὰ τέκνα αὐτῆς- αὐτονόητον τυγχάνει ὅτι καὶ ἡ προγραμματισθεῖσα ἐπίσκεψις εἰς τὸ Ἱερόν ἡμῶν Κέντρον τὴν προσεχῇ Κυριακὴν τῆς Σαμαρείτιδος μεθ' ὁμίλου πιστῶν τῆς κατ' Αὐτὴν Ἐκκλησίας θὰ πρέπει νὰ ἀναθεωρηθῇ, ἐκτός ἐάν ἡ Ὑμετέρα Μακαριότης, δι' ὧν αὕτη ἤθελε κρίνει τρόπων, ἐπανορθώσῃ τὰ οὐχὶ καλῶς ἐν προκειμένῳ γενόμενα. Ἐπὶ δέ τούτοις, περιπτυσσόμενοι καὶ αὐθις ἀδελφικῶς τὴν Ὑμετέραν Μακαριότητα, προτρεπόμεθα καὶ ἀδελφικῶς παρακαλοῦμεν ὅπως τὰ ἀνωτέρω ληφθοῦν σοβαρῶς ὑπ' ὄψιν, ἵνα καὶ δι' ὁρωμένων καὶ δι' ἀοράτων καὶ διὰ πνευματικῶν καὶ διὰ ὑλικῶν στοιχείων, στηρίζεται καὶ οἰκοδομῇται τὸ σῶμα τῆς Ἐκκλησίας, καὶ διατελοῦμεν μετὰ τῆς ἐν Κυρίῳ ἀγάπης καὶ τιμῆς.

‚βιβ’ Φεβρουαρίου δ’

Τῆς Ὑμετέρας σεβασμίας Μακαριότητος

ἀγαπητὸς ἐν Χριστῷ ἀδελφός

Παράρτημα 2

Παλαιότερες αποφάσεις καὶ ἐκκλήσεις τῶν Ουκρανῶν Ἱεραρχῶν γιὰ χορήγηση αυτοκεφάλου.

1ο Κείμενο

1-3 Νοεμβρίου 1991

ΕΚΚΛΗΣΗ

ΤΗΣ ΣΥΝΟΔΟΥ ΤΗΣ ΟΥΚΡΑΝΙΚΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΑΓΙΟΤΑΤΟ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗ ΜΟΣΧΑΣ ΚΑΙ ΠΑΣΩΝ ΤΩΝ ΡΩΣΙΩΝ ΑΛΕΞΙΟ Β΄ ΚΑΙ ΤΗΝ ΙΕΡΑΡΧΙΑ ΤΗΣ ΡΩΣΙΚΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Αγιώτατε! Σεβασμιώτατοι!

Ἡ Κληρολαϊκὴ Συνέλευση τῆς Ουκρανικῆς Ορθόδοξης Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία συναντήθηκε ἀπὸ 1-3 Νοεμβρίου 1991, στὴν πόλιν τοῦ Κιέβου, στὸ ἀρχαῖο ἱερό στὴ Λαύρα τῶν Σπηλαίων τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου ἐν Κιέβῳ, ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Μακαριωτάτου Φιλαρέτου, Μητροπολίτη Κιέβου καὶ πάσης Ουκρανίας, ἔλαβε ἀπόφαση γιὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴ ζωὴ στὴν Ουκρανία, σχετικὰ με τὶς νέες κοινωνικοπολιτικὲς συνθήκες, τὴν ἀπόκτηση ἐνὸς ανεξάρτητου κράτους ἀπὸ τὴν Ουκρανία

Τα μέλη της Συνελεύσεως, τα οποία αντιπροσωπεύουν το σύνολο των ουκρανών επισκόπων, κληρικών, λαϊκών, μοναστηριών και θρησκευτικών σχολείων, ομόφωνα αποφάσισαν να απευθύνουν έκκληση προς την Αγιότητα Σας και την ιεραρχία της Ρωσικής Ορθόδοξης Εκκλησίας με την αίτηση για τη χορήγηση της πλήρους κανονικής ανεξαρτησίας, δηλαδή αυτοκεφαλίας, της Ουκρανικής Ορθόδοξης Εκκλησίας, για να διευκολυνθεί η αναγνώριση της Ορθόδοξης Εκκλησίας της Ουκρανίας από όλες τις Τοπικές Εκκλησίες ως ισότιμες αδελφές εκκλησίες στην οικογένεια των Ορθόδοξων Εκκλησιών και να προωθήσουν την ίδρυση του Πατριαρχείου Κιέβου από τους Πατριάρχες της Ανατολής και τους αρχηγούς άλλων τοπικών εκκλησιών

Σύμφωνα με τον ορισμό αυτό, εμείς, ταπεινά, απευθύνουμε έκκληση σε Σας, Αγιώτατε, και σε όλη την ιεραρχία της Ρωσικής Ορθόδοξης Εκκλησίας για αυτό το ζωτικό αίτημα. Πιστεύουμε ότι μια θετική λύση στο πρόβλημα αυτό θα φέρει την επιθυμητή ειρήνη και την ενότητα, την οποία οι πιστοί μας περιμένουν τόσο πολύ, οι οποίοι είχαν υποστεί μια σειρά από διαφορετικές δοκιμές για την ακανθώδη πορεία για την αναβίωσή τους

Ταυτόχρονα, εφαρμόζουμε με σεβασμό τους ορισμούς της Συνελεύσεως της Ουκρανικής Ορθόδοξης Εκκλησίας, οι οποίοι δικαιολογούν πλήρως το αίτημά μας. Ελπίζουμε ότι η χορήγηση πλήρους ανεξαρτησίας της Ορθόδοξης Εκκλησίας της Ουκρανίας θα επιτρέψει στην παρούσα φάση, όχι μόνο να ξεπεραστεί η διαίρεση, αλλά και να οδηγήσει με ευημερία τον λαό του Θεού προς σωτηρίαν, να διατηρήσει την ενότητα, την οποία διέταξε ο Κύριος στην ένωση ειρήνης και προσευχόμενη κοινωνία με τη Μητέρα Ρωσική Ορθόδοξη Εκκλησία και με όλες τις Τοπικές Ορθόδοξες Εκκλησίες

Με αγάπη εν Κυρίω

Εκ μέρους των συμμετεχόντων στη Συνέλευση, η Ιεραρχία της Ουκρανικής Ορθόδοξης Εκκλησίας:

ΦΙΛΑΡΕΤΟΣ, ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ ΚΙΕΒΟΥ ΚΑΙ ΠΑΣΗΣ ΟΥΚΡΑΝΙΑΣ
ΝΙΚΟΔΗΜΟΣ, ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ ΧΑΡΚΩΦ ΚΑΙ ΜΠΟΓΟΝΤΟΥΧΩΦ
ΛΕΟΝΤΙΟΣ, ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ ΧΕΡΣΩΝΟΣ ΚΑΙ ΤΑΥΡΙΑΣ
ΑΝΤΩΝΙΟΣ, ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΤΣΕΡΝΙΓΩΦ
ΚΑΙ ΝΕΖΥΝ
ΘΕΟΔΩΡΟΣ, ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΒΙΝΝΙΤΣΗΣ ΚΑΙ ΜΠΑΡ
ΣΑΒΒΑΣ, ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΠΟΛΤΑΒΑΣ ΚΑΙ ΚΡΕΜΕΝΤΣΟΥΤ
ΙΩΒ, ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΖΙΤΟΜΙΡ ΚΑΙ ΟΥΒΡΟΥΤΣΚΥ
ΕΙΡΗΝΑΙΟΣ, ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΡΟΒΝΟ ΚΑΙ ΟΣΤΡΟΓ
ΛΑΖΑΡΟΣ, ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΟΔΥΣΣΟΥ ΚΑΙ ΙΣΜΑΗΛΙΑΣ
ΝΙΚΑΝΩΡ, ΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΣΟΥΜΟ ΚΑΙ ΑΛΤΣΕΒΣΚ

ΙΩΑΝΝΙΚΙΟΣ, ΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΛΟΥΓΑΝΣΚ ΚΑΙ ΣΤΑΡΟΜΠΕΛ
ΕΥΦΗΜΙΟΣ, ΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΜΟΥΚΑΤΣΕΒΟΥ ΚΑΙ ΟΥΖΓΟΡΟΝΤ
ΔΑΝΙΗΛ, ΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΚΙΡΟΒΟΓΚΡΑΝΤ ΚΑΙ ΝΙΚΟΛΑΕΒ
ΒΑΡΘΟΛΟΜΑΙΟΣ, ΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΒΟΛΥΝΙΑΣ ΚΑΙ ΛΟΥΤΣΚ
ΝΗΦΩΝ, ΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΧΜΕΛΝΙΤΣΚΥ ΚΑΙ ΚΑΜΙΑΝΕΤΣ
ΠΟΝΤΟΛΣΚΥ
ΑΝΔΡΕΑΣ, ΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΛΒΟΒ ΚΑΙ ΝΤΡΟΓΟΜΠΥΤΣΚΥ
ΓΚΛΕΜΠΙ, ΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΔΝΕΠΡΟΠΕΤΡΩΒΣΚ ΚΑΙ ΖΑΠΟΡΟΖΙΕ
ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ, ΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΣΥΜΦΕΡΟΥΠΟΛΕΩΣ ΚΑΙ ΚΡΙΜΑΙΑΣ
ΟΝΟΥΦΡΙΟΣ, ΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΤΣΕΡΝΟΒΤΣΙ ΚΑΙ ΒΟΥΚΟΥΒΙΝΑΣ
ΣΕΡΓΙΟΣ, ΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΤΕΡΝΟΥΠΟΛΕΩΣ ΚΑΙ ΚΡΕΜΕΝΕΤΣ
ΙΛΑΡΙΩΝ, ΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΙΒΑΝΟ
ΦΡΑΝΚΟΦΣΚ ΚΑΙ ΚΟΛΟΜΙΑΣ
ΑΛΥΠΙΟΣ, ΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΝΤΟΝΕΤΣΚ ΚΑΙ ΣΛΑΒΙΑΝΣΚ
ΙΑΚΩΒΟΣ, ΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΠΟΤΣΑΓΙΕΦ, ΒΙΚΑΡΙΟΣ ΤΗΣ ΕΠΑΡΧΙΑΣ ΚΙΕΒΟΥ

Παράρτημα 3

Τῷ Ἱερωτάτῳ Μητροπολίτῃ Κιέβου κυρίῳ Ὁνουφρίῳ, ἀδελφῷ καί συλ-
λειουργῷ τῆς ἡμῶν Μετριότητος ἐν Κυρίῳ ἀγαπητῷ,

Εἰς Κιέβον.

Γνωρίζετε ἀσφαλῶς ἐκ τῆς ἱστορίας καί τῶν ἀδιασείστων ἀρχειακῶν ἐγγράφων ὅτι ἡ Ἱερά Μητρόπολις Κιέβου ἀνῆκεν ἀνέκαθεν εἰς τήν δικαιο-
δοσίαν τῆς Μητρός Ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἰδρυθεῖσα ὑπ’
αὐτῆς ὡς χωριστή Μητρόπολις, κατέχουσα τήν 60ήν θέσιν εἰς τό Συνταγ-
μάτιον τῶν ἐπαρχιῶν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου. Ὑστερον δέ, ἡ μέν ἐν τῷ
κράτει τῆς Μεγάλης Ρωσσίας τοπική Σύνοδος, προσχήμασί τισι ἀβασίμοις,
ἀπεσχίσθη πραξικοπηματικῶς ἐκ τῆς κανονικῆς αὐτῆς ἀρχῆς, ἥτοι τῆς Ἀγίας
τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας (1448), ἀλλ’ ἐν τῇ πόλει τοῦ Κιέβου
ἐγκαθίσταντο συνεχῶς καί ἀδιαλείπτως παρά τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρ-
χείου ἕτεροι μητροπολίται, γνήσιοι καί κανονικοί, τοῦ Κιεβινοῦ κλήρου καί
λαοῦ μὴ δεχομένου τήν ὑποταγήν εἰς τό τῆς Μοσχοβίας κέντρον. Ἡ κανο-
νική αὕτη τάξις διετηρήθη, παρά τὰς δυσκολίας τῶν καιρῶν, ἕως καί τοῦ
σωτηρίου ἔτους 1685^{ου}, ὅτε ὁ Πατριάρχης Μόσχας Ἰωακείμ, ἀντικανονικῶς
παρενέβη εἰς ξένην ἐκκλησιαστικήν δικαιοδοσίαν, προαγαγών τόν τότε Θε-
οφιλέστατον Ἐπίσκοπον Λουτσκίου Γεδών εἰς Μητροπολίτην Κιέβου, δίχα,
τῷ ὄντι, τῆς ἀδείας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου. Πρὸς θεραπείαν τῆς ζη-
μίας ταύτης καί διὰ τήν κατάπαυσιν τῶν ἐντόνων ἀντιδράσεων τοῦ κλήρου
καί τοῦ λαοῦ τοῦ Κιέβου, μὴ δεχομένων τήν ἀντικανονικὴν ἐκλογὴν καί μὴ
ἀνεχομένων τήν εἰσπήδησιν τοῦ Πατριάρχου Μόσχας, οἱ ἐν τῇ Μεγάλῃ
Ρωσσίᾳ βασιλεύοντες καί ἀρχιερατεύοντες ἐζήτησαν «δοθῆναι ἄδειαν τῷ

μακαριωτάτῳ πατριάρχει Μοσχοβίας χειροτονεῖν μητροπολίτην Κιέβου, ἥνικα ἐμμένει ὑστερουμένη γνησίῳ ἀρχιερέως ἢ μητρόπολις αὕτη».

Ὁ Ἀποστολικὸς καὶ Οἰκουμενικὸς ἡμῶν Θρόνος ἀπεδέξατο τὴν αἴτησιν αὐτῶν καὶ τὴν ἀπὸ κανονικῆς ἀπόψεως παρανομίαν ταύτην συνεχώρησε, συγκαταβάσει καὶ οἰκονομίᾳ χρησάμενος, καὶ «διὰ τε τὸ ὑπερβάλλον τοῦ τόπου διάστημα καὶ τὰς ἐπισυμβαίνουσας μεταξύ τῶν δύο βασιλειῶν μάχας», πρωτίστως δὲ διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ταύτῃ εὕρισκομένων χριστιανῶν, ἔδωσε οἰκονομικῶς, διὰ τοῦ ἀοιδίμου προκατόχου ἡμῶν Διονυσίου Δ΄, τὴν ἄδειαν, ὁ μακαριώτατος Πατριάρχης Μοσχοβίας «χειροτονεῖν Κιέβου Μητροπολίτην», «ἐνὸς μόνου φυλαττομένου, δηλαδὴ ἥνικα ὁ Μητροπολίτης Κιέβου ἱεουργῶν εἴῃ τὴν ἀναίμακτον καὶ θείαν μυσταγωγίαν, μνημονεῦσι ἐν πρώτοις τοῦ σεβασμίου ὀνόματος τοῦ παναγιωτάτου Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου».

Τοῦ ἐδραίου ἐκκλησιολογικοῦ καὶ κανονικοῦ τούτου ὅρου τῆς μνημονεύσεως τῆς κανονικῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς ὑπὸ τοῦ ἐκάστοτε τῆς τοῦ Κιέβου πόλεως ποιμενάρχου μὴ τηρουμένου, ἅτε ὑποταγείσης τῆς Μητροπόλεως ταύτης πλήρως τῇ ἀγιωτάτῃ Ἐκκλησίᾳ τῆς Ρωσσίας, τῇ ἀφιλαδέλφῳ μεθοδείᾳ αὐτῆς, κατὰ παράβασιν τῶν Θείων καὶ Ἱερῶν Κανόνων, ἰδίᾳ δὲ τοῦ Η΄ τῆς ἐν Ἐφέσῳ Γ΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου, λέγοντος ὅτι: «μηδένα τῶν θεοφιλεστάτων ἐπισκόπων ἐπαρχίαν ἐτέραν, οὐκ οὖσαν ἄνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς ὑπὸ τὴν αὐτοῦ, ἢ γοῦν τῶν πρό αὐτοῦ χεῖρα καταλαμβάνειν ἀλλ’ εἰ καὶ τις κατέλαβε, καὶ ὑφ’ ἐαυτὸν πεποιήται, βιασάμενος, ταύτην ἀποδιδόναι· ἵνα μὴ τῶν Πατέρων οἱ κανόνες παραβαίνωνται, μηδὲ ἐν ἱεουργίας προσήματι, ἐξουσίας τύφος κοσμικῆς περαιοδύηται, μηδὲ λάθωμεν τὴν ἐλευθερίαν κατὰ μικρὸν ἀπολέσαντες ...» Ἐδοξε τοίνυν τῇ ἀγίᾳ καὶ οἰκουμενικῇ συνόδῳ, σφίζεσθαι ἐκάστη ἐπαρχία καθαρὰ καὶ ἀβίαστα τὰ αὐτῇ προσόντα δίκαια ἐξ ἀρχῆς καὶ ἄνωθεν, κατὰ τὸ πάλαι κρατῆσαν ἔθος ... Εἰ δὲ τις μαχόμενον τύπον τοῖς νῦν ὠρισμένοις προσκομίσει, ἄκυρον τοῦτον εἶναι ἔδοξε τῇ ἀγίᾳ πάσῃ καὶ οἰκουμενικῇ συνόδῳ» καὶ μὴ σεβομένης ὡσαύτως καὶ τῶν ἐν τῷ Πατριαρχικῷ καὶ «Συνοδικῷ Ἐκδόσεως Γράμματι» προτροπῶν, κατὰ τὰς ὁποίας: «μηδενὸς κατὰ τοῦτο ἐναντιουμένου, ἢ ἀντιλέγοντος τὸ παράπαν, ὡς εὐλόγως καὶ δικαίως γεγονός. Ὁ δὲ παρά τὰ γεγραμμένα διανοηθεὶς ἢ ἄλλως πως βουλευθεὶς ἀπειθειαν ἢ ἐναντιότητα ἐνδείξασθαι, τῇ τοῦ Κυρίου διαταγῇ ἀντιστήσεται, καὶ παρ’ Ἐκείνου τὰς ἀντιμισθίας ἔξει ὡς καταφρονητῆς τῶν Πατριαρχῶν ὄντων εἰκόνων τοῦ Θεοῦ ἐμπύχων τε, καὶ ζωσῶν», διὰ πάντα ταῦτα, ἢ περὶ ἡμᾶς Ἁγία καὶ Ἱερά Σύνοδος, κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς 11^{ης} Ὀκτωβρίου ἐ. ἔ., κανονικῶς ἀνεκάλεσε τὴν ἰσχύν τῶν πρό πολλοῦ καταργηθέντων μονομερῶς ὑπὸ τῆς ὑμετέρας πλευρᾶς καὶ τοῦ Ρωσικοῦ Πατριαρχείου Πατριαρχικῶν Γραμμάτων

τοῦ μακαριστοῦ Πατριάρχου Διονυσίου Δ' τοῦ ἔτους 1686^{οῦ}. Γνωρίζομεν δέ ὑμῖν ὅτι ἡ ἱστορική Μητρόπολις Κιέβου καί αἱ ἐν τοῖς ὁρίοις τῆς Οὐκρανίας κείμεναι ἐκκλησιαστικά ἐπαρχαί περιῆλθον πλέον εἰς τὴν πρό τῶν μνημονευθέντων Γραμμάτων ἱεροκανονικὴν κατάστασιν, ἥτοι εἰς τὴν πλήρη ἐξάρτησιν ἐκ τοῦ καθ' ἡμᾶς Ἀγιοτάτου Ἀποστολικοῦ καὶ Πατριαρχικοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου.

Προσέτι δέ, ἡ περὶ ἡμᾶς Ἁγία καὶ Ἱερά Σύνοδος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς 22^{ας} Ἀπριλίου ἐ. ἔ., λαμβάνουσα ὑπ' ὄψιν τὰ κατὰ καιροὺς αἰτήματα κλήρου καὶ λαοῦ περὶ ἀνεξαρτησίας τῆς εἰς ἰδιαίτερον κυρίαρχον κράτος συγκροτηθείσης εὐλογημένης γῆς τῆς Οὐκρανίας, κυρίως ὅμως προσβλέπουσα εἰς θεραπείαν τῶν ἀπὸ ἐτῶν σοβούντων σχισμάτων καὶ μερισμῶν, μὴ δυναμένης τῆς ἀδελφῆς Ἐκκλησίας τῆς Μόσχας τὴν θεραπείαν ταύτην ἐπιφέρειν, ἀπεφάσισεν ὁμοφώνως, ἵνα ἀπονείμῃ καθεστῶς αὐτοτελοῦς ἐσωτερικῆς διαρθρώσεως, ἥτοι «αὐτοκεφαλίαν», εἰς τὸ κράτος τῆς Οὐκρανίας. Μέχρι δέ καὶ τῆς συγκροτήσεως εἰς σῶμα τῆς ἐν Οὐκρανίᾳ Ἱεραρχίας καὶ τῆς ἐξ αὐτῆς, κατόπιν ἐκλογῆς, ἀναδείξεως Προκαθημένου, πρὸς ὃν καὶ κατὰ τὴν κρίσιν ἡμῶν χορηγηθῆσεται ἀρμοδίως Πατριαρχικός καὶ Συνοδικός Τόμος, γνωρίζομεν τῇ ὑμετέρᾳ Ἱερότητι ὅτι ὑπερτάτη κανονικὴ ἀρχὴ ἐν Οὐκρανίᾳ ὑπάρχει καὶ λέγεται ἡ Ἁγία τοῦ Χριστοῦ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ ὡς ἔκπαλαι.

Τὰς εἰρημένας ταύτας ἀποφάσεις τῆς Μητρός Ἐκκλησίας ἠθελήσαμεν νὰ θέσωμεν εἰς γνῶσιν τῆς ὑμετέρας Ἱερότητος, διὰ τῶν ὀρισθέντων Ἐξάρχων ἡμῶν ἐν Κιέβῳ, ἀλλ' ὑμεῖς, δυστυχῶς, ἠρνήθητε τὴν κοινωνίαν μετ' αὐτῶν. Ἐπανερχόμενοι οὖν τὸ δεύτερον διὰ τῶν μετὰ χείρας Πατριαρχικῶν ἡμῶν Γραμμάτων, οἰκονομικῶς καὶ συγκαταβατικῶς προσφωνοῦντες ὑμᾶς Ἱερώτατον Μητροπολίτην Κιέβου, ἐνημεροῦμεν ὅτι, ἅμα τῇ ὑπὸ τοῦ κληρικο-λαϊκοῦ σώματος ἐκλογῇ τοῦ Προκαθημένου τῆς Οὐκρανικῆς Ἐκκλησίας, οὐ δυνηθήσεσθε πλέον ἐκκλησιολογικῶς τε καὶ κανονικῶς φέρειν τὸν τίτλον τοῦτον τοῦ Κιέβου, τὸν ὁποῖον, οὕτως ἢ ἄλλως, κατέχετε σήμερον κατὰ παράβασιν τῶν ὑπὸ τῶν ἐπισήμων κειμένων τοῦ 1686 ὀριζομένων.

Διό ἐν πνεύματι εἰρήνης καὶ ἀγάπης προτρεπόμεθα ὑμᾶς, Ἱερώτατε ἀδελφέ, ὅπως, λαμβάνοντες ὑπ' ὄψιν καὶ θεωροῦντες ἐν φρονήματι ἱστορικῆς ἀληθείας καὶ ὑγιοῦς ἐκκλησιολογίας τὰς ἡμετέρας ἱεροκανονικάς Πράξεις, ἀρθῇτε εἰς τὸ ὕψος τῶν περιστάσεων καὶ ἐναρμοσθῇτε τῇ παραδόσει τῶν ἀειμνήστων προκατόχων ὑμῶν Σιλβέστρου, διαδόχου Πέτρου Μογίλα τοῦ εὐκλεοῦς, ὡς καὶ τῶν λοιπῶν Μητροπολιτῶν Κιέβου Διονυσίου, Ἰωσήφ καὶ Ἀντωνίου, ἐπιστηριζόντων τὸν εὐγενῆ Οὐκρανικὸν λαόν καὶ τὸ εὐσεβές αὐτῶν γένος, πειθομένων εἰς τὰς ἀποφάσεις τῆς Μητρός Ἐκκλησίας, προτρεπόμεθα δέ ὅπως συμμετάσχῃτε προφρόνως καὶ ἐν πνεύ-

ματι ὁμονοίας καί ἐνότητος, μετὰ τῆς ὑφ' ὑμᾶς Ἱεραρχίας, εἰς τὴν ὑπὸ σύγκλησιν ἰδρυτικὴν τῆς ἐνιαίας Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας Οὐκρανίας Συνέλευσιν καί τας ἐκλεκτορικὰς διαδικασίας πρὸς ἀνάδειξιν τοῦ Προκαθημένου αὐτῆς, δυναμένης, ἀσφαλῶς, καί τῆς ὑμετέρας Ἱερότητος ὑποβαλεῖν ὑποψηφιότητα πρὸς τοῦτο. Ὡσαύτως δέ προτρεπόμεθα ὑμᾶς καί τοὺς περὶ ὑμᾶς ὅπως εὐρίσκησθε ἐν κοινωνίᾳ μετὰ τῶν πρώην Κιέβου Φιλαρέτου καί πρώην Λβιβ Μακαρίου καί τῶν σὺν αὐτοῖς, ὡς ἀποκατασταθέντων ὑφ' ἡμῶν ἀρμοδίως εἰς τὴν ἀρχιερωσύνην καὶ οὐχὶ εἰς τό ἀξίωμα, δι' εὐμενοῦς ἡμετέρας κρίσεως ἐπὶ τῆς κατ' ἐπανάληψιν ὑποβληθείσης ἡμῖν ἐκκλήτου αὐτῶν προσφυγῆς, ὡς οἱ Θεῖοι καὶ Ἱεροὶ Θ' καὶ ΙΖ' τῶν ἐν Χαλκηδόνι συνελθόντων Ἁγίων Πατέρων Κανόνες σαφῶς καί σοφῶς διακελεύονται. Περιττόν νὰ λεχθῇ ὅτι ἡ τῆς ἐκκλήτου προσφυγῆς ἐξέτασις δέν ἀποτελεῖ «νομιμοποίησιν σχισμάτων», ἀλλ' εὐκαιρίαν θεραπείας αὐτῶν, ὡς τοῦ ταιπωρήσαντος ἐπὶ τρεῖς πού δεκαετίας τόν προσφιλῆ Οὐκρανικόν λαόν τοιούτου.

Ὅντες βέβαιοι ὅτι καὶ ἡ ὑμετέρα ἀγαπητὴ Ἱερότης θέλει ἐνστερνισθῇ τὰς κανονικὰς ταύτας ἀποφάσεις τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας καὶ ἀκολουθήσει τὴν ὁδὸν τῆς ἐνότητος διὰ τό συμφέρον τοῦ Οὐκρανικοῦ λαοῦ, ἐπιστηρίξει δέ τὴν χορηγηθησομένην Αὐτοκεφαλίαν, ἐφ' ὅσον αὕτη, ὡς γνωρίζετε, Ἱερώτατε, παρά τὰ δημοσίως ψευδῇ λεγόμενα, εἶναι ἡ μόνη λύσις διὰ τὴν θεραπείαν τοῦ ἐν Οὐκρανίᾳ ἐκκλησιαστικοῦ ζητήματος, ἐπικαλούμεθα ἐφ' ὑμᾶς τὴν Χάριν καί τό ἄμετρον ἔλεος τοῦ Θεοῦ τῶν πατέρων ἡμῶν, τῶν ὀρθοτομησάντων τοὺς Ὅρους καὶ Κανόνας τῆς πίστεως ἐν ἀληθείᾳ, μεμακρυσμένην κοσμικῶν κινήτρων καὶ ἐπιβολῶν.

βιη' Ὀκτωβρίου ιβ'

† Ὁ Κωνσταντινουπόλεως Βαρθολομαῖος
ἀγαπητός ἐν Χριστῷ ἀδελφός

Παράρτημα 4¹⁰⁴

ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ &
ΠΑΣΗΣ ΑΦΡΙΚΗΣ
ΕΡΑ ΜΕΤΡΟΠΟΛΙΣ ΖΑΜΒΙΑΣ

PATRIARCHATE OF ALEXANDRIA
& ALL AFRICA
ORTHODOX ARCHDIOCESE OF ZAMBIA

Εν Λοσάνια Ζαμπία, 22.9.2019

Προς
τον Συμβασιτά Μνημοσύνη Βολοκόλμνκ κ. Βαρίκιν
Πρόεδρο Τμήματος Εξωτερικών Εκκλησιαστικών Σχέσεων Πατριαρχείου Μόσχας

Σεβαστάσιε,

Λαβώ στο προσωπικό μου (μέσω του κινδύου πιθανότητας εκδόσεως θεωρητικά σε αφορά στην ιερά Επισκοπή Μοζαμβίκης, της οποίας Πρόεδρος εσείς στην επανοστατική ευθύνη, για επιστολή Σας από 17ης τρέχοντος μηνός, γραμμένη ρωσικά και ελληνικά, το δε Γραφείο Σας, στο σχετικό διαθεσικό, μου ζητάει να επιβεβαιώσω την άληθειά της.

ΕΠΙΣΕΒΑΙΝΩΝ, λοιπόν, ότι όντως λαβώ το μέγεθος μελέτηρα εκδόσεως την επιστολή σας απαντών... δεν έχω σκεφτεί, σε ποιο επί-δωκ το σημείο της πρώτης να σταθώ περισσότερο: Στο γεγονός ότι υπήρξε αποδοχή μιας επιστολής Σας που δεν με αφορά προσωπικά; Μόλις, στο ότι η επιστολή αυτή απευθύνεται σε μένα από συνειρμικά ενός άλλου Πατριαρχείου; Ή, μήπως, στο ότι με την επιστολή αυτήν ασκείται διαμετρική κρίση/κρίση εναντίον ενός Επισκόπου άλλου Πατριαρχείου και άλλης εκκλησιαστικής διακοδοσίας;

Έχω το κόμμα από τα στοιχεία αυτά το μέγεθος των στην διεκδίκη και την απόλυτη διακοδοσία μου, οι οποίες μετρίζονται, εάν αναλογισθεί κανείς ότι ο ίδιος ή άλλος προσκομο στην παραδοχή απ' άλλων κροστικών εκκλησιαστικών αρχών και πιστωμάτων.

Θεωρώντας, ότι Αδελφέ, ότι η επιστολή Σας αυτή δεν με αφορά προσωπικά, καταρρίπτει εκ μέρους Σας, ανεπιδοχώς και απευθύνεται σε μένα παραδοχώς, ΔΙΑΜΑΡΤΥΡΩΜΑΙ για τη σχετική πρωτοβουλία Σας και ΤΟΝΙΣΩ ΜΕ ΕΜΦΑΣΗ ότι, ούτε η ανδραγαθία φέρει μου, ούτε και η παρὰ επιστολή του πολυπόρου δευτερόθεντος Πατριαρχίου Αλεξανδρείας μετά τον απεχθό Γρακοβίτσκιου και Μπα. Πάπα και Πατριάρχη Αλεξανδρείας και Πόλης Αφρικής κ.κ. Θεοδόρου Β', όπου όλη κοινή υπαγωγή, συγχωρούν ασφάλεια εκ μέρους μου αυτή.

Τέλος, αδελφική Σας υπενθύμιση ότι είστε παλαιώς αναμώδης να επικαθύνετε με αυτή τα όφρως, των βιώνει ανεπιδοχώς, βεβαιώνει ότι αποδοχώς απόδωκα δημοφιλώς σε εμένας Επισκόπος, υπερωχώς φορές να τον κληθεί είναι η Εκκλησία στην οποία ανήκει και, εάν ο ίδιος διακρίνει ότι η κρίση της Εκκλησίας και τον οδικό, υπάρχει και η από άλλων παραδοχώς δυνατότητα της Εκκλησίας Προσφυγής στον Οικουμενικό Πατριάρχη.

Νομίζω ότι ταύτα πάλιν γνωρίζετε ήδη, δώκ απαντών θέματα αναμώδης Κοιτηχώς για τους Καταρτιμένους μας, εδώ στην Αφρική.

ΔΙΑΤΕΛΑ ΜΕΤΑ ΠΕΛΛΗΣ ΤΗΣ ΕΝ ΚΑΡΙΩ ΑΓΑΠΗΣ

ο Ζαμπίας Επισκόπος

Orthodox Archdiocese of Zambia, P.O. Box 51333, Lusaka, Zambia
Tel.: +260 960514031, Fax: +260 211 391473
Email: nuzingr@gmail.com

¹⁰⁴ http://fanarion.blogspot.com/2019/09/blog-post_93.htmlK

Παράρτημα 5

1^{ον} Ἀπαντητικό Γράμμα τῆς Α.Θ.Παναγιότητος Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου πρὸς τὴν Α.Θ.Μακαριότητα τὸν Πατριάρχην Ἱεροσολύμων κ.Θεόφιλον

(26 Δεκεμβρίου 2019)

Ἀριθμ. Πρωτ. 900

Μακαριώτατε καὶ Ἀγιώτατε Πατριάρχα Ἱεροσολύμων καὶ πάσης Παλαιστίνης, ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ λίαν ἀγαπητέ καὶ περιπόθητε ἀδελφέ καὶ συλλειτουργέ τῆς ἡμῶν Μετριότητος κύριε Θεόφιλε, τὴν Ὑμετέραν γερασμίαν Μακαριότητα ἀδελφικῶς ἐν Κυρίῳ κατασπαζόμενοι, ὑπερήδιστα προσαγορεύομεν.

Ἐλάβομεν καὶ μετ' ἐκπλήξεως οὐ μικρᾶς ἀνέγνωμεν τό ἀπὸ 11ης Δεκεμβρίου 2019 Γράμμα τῆς Ὑμετέρας Μακαριότητος, δι' οὗ καλεῖτε τὴν ἡμετέραν Μετριότητα εἰς συνάντησιν τῶν Ὁρθοδόξων Προκαθημένων ἐν τόπῳ τῆς Ὑμετέρας δικαιοδοσίας πρὸς διαβούλευσιν «διὰ τὴν διατήρησιν τῆς μεταξὺ τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν Εὐχαριστιακῆς ἐνότητος». Τὴν ἐκπληξιν, ἵνα μὴ εἴπωμεν τὴν κατάπληξιν ἡμῶν, ἐκ τοῦ ὡς ἄνω Γράμματος τῆς Ὑμετέρας Μακαριότητος προκαλοῦν αἱ ἀκόλουθοι παρατηρήσεις:

Ἐν πρώτοις ἐκπλησσόμεθα οὐχὶ εὐχαρίστως ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι διὰ πρώτην φοράν εἰς τὴν μακραίωνα ἱστορίαν τῶν δύο ἡμετέρων Πατριαρχείων τό ὀρθῶς ἐπιγραφόμενον «Ἑλληνορθόδοξον Πατριαρχεῖον Ἱεροσολύμων» ἀλληλογραφεῖ μετὰ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου εἰς γλώσσαν ξένην πρὸς τὴν μητρικὴν ἡμῶν τοιαύτην, ὡς ἂν ἔπαυσεν αἴφνης νὰ αἰσθάνηται τοῦτο ὁμαιοῦν καὶ ἀνῆκον μεθ' ἡμῶν εἰς τό αὐτό ἱστορικόν καὶ μαρτυρικόν Γένος, εἰς τό ὁποῖον μάλιστα ἡ Θεία Πρόνοια ἀπὸ αἰώνων ἐνεπιστεύθη τὴν φύλαξιν τῶν ἱερῶν Προσκυνημάτων τῆς Ἀγίας Γῆς διὰ τῆς Ἀγιοταφικῆς Ὑμῶν Ἀδελφότητος. Ξενίζει μεγάλως ἡ τοιαύτη στάσις καὶ ἐνέργεια Ὑμῶν πάντας ὅσοι γνωρίζουν τοὺς ἀγῶνας τῶν ἀοιδίμων Προκατόχων τῆς Ὑμετέρας Μακαριότητος, οἵτινες ἀντέστησαν σθεναρῶς κατὰ τῶν γνωστῶν ἐκ τῆς Ἱστορίας προσπαθειῶν διεισδύσεως εἰς τοὺς Ἁγίους Τόπους ξένων πρὸς τό ἡμέτερον Γένος δυνάμεων. Τί, ἄραγε, ὠδήγησε τὴν Ὑμετέραν Μακαριότητα εἰς τὴν οὕτω οὐχὶ τιμητικὴν δι' ἡμᾶς ἀποστολὴν ἐγκυκλίου Γράμματος εἰς τὴν Ἀγγλικὴν ἀντὶ τοῦ ἀπὸ αἰώνων καθιερωμένου τρόπου ἀλληλογραφίας μετὰ τῶν Ἐκκλησιῶν ἡμῶν;

Δεύτερον, μετὰ δυσκολίας κατανοοῦμεν τὴν πρωτοφανῆ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ἀνάληψιν ὑφ' Ὑμῶν πρωτοβουλίας πρὸς σύγκλησιν Πανορθόδοξου Συνάξεως. Περιττόν νὰ ὑπομνήσωμεν Ὑμῖν τὴν θέσιν, τὴν ὁποίαν κατέχει τό Ὑμέτερον Πατριαρχεῖον εἰς τὴν τάξιν τῶν Δι-

πτύχων τῆς Ἀγιωτάτης Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ὡς καί τό γεγονός ὅτι, κατά τήν κανονικήν τάξιν, ἥτις ἀνέκαθεν καί μέχρι προσφάτως ἐγένετο ὑφ' ὧν τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν σεβαστή, αἱ Πανορθόδοξοι Συνάξεις τῶν Προκαθημένων συγκαλοῦνται πάντοτε ὑπό τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου, ὅστις καί προεδρεῖ αὐτῶν. Ποίου εἶδους ἐνότητα θέλει ὑπηρετήσῃ ἡ Ὑμετέρα πρωτοβουλία, ἐάν ἀπουσιάσῃ ἐκ τῆς προτεινομένης ὑφ' Ὑμῶν Συνάξεως ὁ Πρῶτος τῇ τάξει τῶν Ὁρθοδόξων Προκαθημένων; Καί ποῖον νόημα θά εἶχε μία Συνάξις Προκαθημένων, κατά τήν ὁποίαν δέν θά ἦτο δυνατή ἡ τέλει ἀπό κοινοῦ τῆς Θείας Λειτουργίας, διότι εἷς ἐξ αὐτῶν διέκοψε τήν Εὐχαριστιακὴν κοινωνίαν μετὰ τινων ἐξ αὐτῶν; Ἡ τυχόν πραγματοποιήσις τῆς πρωτοβουλίας Ὑμῶν ταύτης θέλει καταδείξῃ τοῖς πᾶσι, φίλοις τε καί ἐχθροῖς, ὅτι ἡ Ὁρθόδοξος ἡμῶν Ἐκκλησία δέν ἀποτελεῖ ὀργανικὴν ἐνότητα, καί ἔχει περιπέσει εἰς τήν κατάστασιν ὁμοσπονδίας, ἢ καί, ἔτι χεῖρον, συνομοσπονδίας Ἐκκλησιῶν προτεσταντικοῦ τύπου. Ἡ εὐθύνη τήν ὁποίαν ἐπιμύεται ἡ Ὑμετέρα Μακαριότης διὰ τῆς πρωτοφανοῦς ταύτης πρωτοβουλίας Αὐτῆς, εἶναι πελωρία ἐναντι τῆς Ἱστορίας, καί εἰλικρινῶς ἀποροῦμεν πῶς ἀπεφάσισεν Αὕτη νά ἀναλάβῃ αὐτήν, καί δὴ κατά τοὺς κρίσιμους τούτους καιροὺς.

Τρίτον, ἀπορίαν προκαλεῖ εἰς ἡμᾶς ἡ ἐπὶ κλησίς, ὡς σκοποῦ τῆς προτεινομένης ὑφ' Ὑμῶν Συνάξεως, τῆς «διαφυλάξεως τῆς Εὐχαριστιακῆς κοινωνίας ἐν τῇ Ὁρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ». Ἀλλ' ἡ Εὐχαριστιακὴ κοινωνία ἐν τῇ Ὁρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ οὐδέποτε διεκόπη εἰ μὴ ὑπὸ μιᾶς καί μόνον Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, καί τοῦτο μονομερῶς, πασῶν τῶν λοιπῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν διατηρουσῶν τήν πρὸς αὐτήν καί μετ' ἀλλήλων Εὐχαριστιακὴν κοινωνίαν. Πρὸς τήν Ἐκκλησίαν ταύτην, συνεπῶς, δεόν νά κατευθυνθῇ οἰαδήποτε προσπάθεια ἐπανόδου εἰς τήν Εὐχαριστιακὴν κοινωνίαν, καί οὐχὶ πρὸς τὰς λοιπὰς Ἐκκλησίας.

Πρὸς τούτοις, διερωτᾶται τις ποῖον θετικὸν ἀποτέλεσμα θά ἡδύνατο νά ἔχῃ μία συνάντησις Προκαθημένων, ἔστω καί ἄτυπος, ἄνευ προετοιμασίας τινός. Οὐδέποτε, μηδὲ παρά τοῖς κοσμικοῖς, ἐπεχειρήθη συνάντησις τις ἡγετῶν ἄνευ προετοιμασίας, ἵνα μὴ ἀχθῇ αὕτη εἰς ἀποτυχίαν βλαπτικὴν διὰ τὸν ἐπιδιωκόμενον σκοπὸν. Μία τοιαύτη ἀπροετοίμαστος συνάντησις οὐχὶ μόνον δέν θά ὠφέλει, ἀλλὰ καί θά ἔβλαπτε μεγάλως τήν ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν. Ὑπὸ τὰς συνθήκας ταύτας ἡ τοιαύτη συνάντησις θά ὑπέκρυπτεν ἄλλα κίνητρα καί θά ἐξυπνέται ἄλλους σκοποὺς πλὴν ἐκείνου τῆς ἐνότητος τῆς Ἐκκλησίας, τήν ὁποίαν ἐνότητα καί θά ἐπληττεν, ἴσως, ἀνεπανορθώτως.

Κατόπιν τούτων, τό Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, ἀναλογιζόμενον τήν εὐθύνην αὐτοῦ, ὡς Πρωτοθρόνου ἐν τῇ Ὁρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ, διὰ τήν δια-

φύλαξιν τῆς κανονικῆς τάξεως, ὡς καί τās σοβαράς συνεπειάς διὰ τήν ἐνό-
τητα τῆς Ἐκκλησίας, τās ὁποίας θά εἶχεν ἡ τυχόν, παρά τήν κανονικήν ταύ-
την τάξιν καί παράδοσιν, πραγματοποιήσας τῆς προτεινομένης ὑπό τῆς
Ἑμετέρας Μακαριότητος συναντήσεως τῶν Προκαθημένων, καλεῖ Αὐτήν
ἀδελφικῶς ὅπως μή ἐμμεῖνῃ εἰς τήν πρωτοβουλίαν Αὐτῆς ταύτην, ὑπηρε-
τοῦσα, ἀνεπιγνώστως ἴσως, ἀλλοτρίους σκοποῦς ἀπό αἰώνων ὑπονομεύον-
τας τόν πανίερρον Οἰκουμενικόν Θρόνον, καί ἀναλαμβάνουσα οὕτως
ἱστορικοῦ μεγέθους εὐθύνας διὰ τās συνεπειάς, τās ὁποίας θά εἶχεν ἡ ἐνέρ-
γεια αὕτη διὰ τήν Ἐκκλησίαν καί τό Γένος.

Ἐπὶ δέ τούτοις, περιπτυσσόμενοι καί αὖθις τήν Ἑμετέραν Μακαριότητα
φιλήματι ἀγίῳ, διατελοῦμεν μετά τῆς ἐν Κυρίῳ ἀγάπης καί ἐξειδικασμένης τιμῆς.
,βιθ' Δεκεμβρίου κς´

Τῆς Ἑμετέρας γερασμίας Μακαριότητος
ἀγαπητός ἐν Χριστῷ ἀδελφός

**2^{ον} Ἀπαντητικό Γράμμα τῆς Α.Θ.Παναγιώτητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πα-
τριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου πρὸς τήν Α. Θ. Μακαριότητα τόν Πατριάρ-
χην Ἱεροσολύμων κ. Θεόφιλον (25 Φεβρουαρίου 2020)**

Ἀριθμ. Πρωτ. 190

Μακαριώτατε καί Ἀγιώτατε Πατριάρχα Ἱεροσολύμων καί πάσης Παλαι-
στίνης, ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ λίαν ἀγαπητέ καί περιπόθητε ἀδελφέ καί συλ-
λειτουργέ τῆς ἡμῶν Μετριότητος κύριε Θεόφιλε, τήν Ἑμετέραν γερασμίαν
Μακαριότητα ἀδελφικῶς ἐν Κυρίῳ κατασπαζόμενοι, ὑπερήδιστα προσαγο-
ρεῦομεν....

Τυχάνει ἐμφανῆς, καίτοι ἀνομολόγητος καί ἐν τοῖς δυσὶν Ἑμετέροις
Γράμμασι, τόσον ἡ οὐχὶ αὐτοπροαίρετος διάθεσις Ὑμῶν διὰ τήν σύγκλησιν
μιᾶς, κατὰ τό δυνατόν, πανορθοδόξου συσκέψεως ἐν Ἀμμάν τῆς Ἰορδανίας,
ὅσον καί ὁ σκοπός αὐτῆς, παρ' ὅλην τήν προσπάθειαν ἐμφανίσεώς της μετ'
εὐρυτέρου δῆθεν θεματολογίου. Πέραν τοῦ ἀνιστορήτου καί ἱεροκανονικῶς
ἀμαρτύρου πλαισίου τῆς, μακράν τῆς εὐχαριστιακῆς, ἀφετηρίας μιᾶς τοι-
αύτης προσπάθειας, τυχάνει, ὡς καί προεσημειώσαμεν, ὅλως προβλημα-
τική ἡ ἐκκίνησις τηλικαύτης διαδικασίας ἄνευ τῆς στοιχειώδους ἐξετάσεως
τοῦ κόστους καί τοῦ ὀφέλους τοῦ ἐγχειρήματος εἰς τό Σῶμα τῆς Μιᾶς,
Ἁγίας, Καθολικῆς καί Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας.

Ἀδυνατοῦμεν νά κατανοήσωμεν ὅτι ἡ Ἑμετέρα Μακαριότης παραθεωρεῖ,
ἢ καί ἀγνοεῖ, τό μέγεθος τῶν ἀρνητικῶν ἀπορροιῶν τῆς ἐν λόγῳ πρωτο-
βουλίας, ἐμμένουσα εἰς τήν ἀρχικήν σκέψιν περί πραγματοποιήσεως «μιᾶς
οἰκογενειακῆς συναντήσεως», ἥτις μοναδικόν στόχον ἔχει τήν ἀνατροπὴν
τῶν καλῶς ἐχόντων ἐν τῇ Ὁρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ καί τήν ἀλλοτρίωσιν τῶν

Ἐκκλησιολογικῶν θεμελίων αὐτῆς. Ἐάν ὁ ἀληθὴς προβληματισμός τῆς Ὑμετέρας Μακαριότητος ἦτο γενικῶς «περί τῶν προκλήσεων, τὰς ὁποίας ἀντιμετωπίζει ἡ Ὁρθόδοξος ἡμῶν κοινωνία εἰς τοὺς κρίσιμους καιροὺς», τότε ἔδει Αὐτῇ, κατ' ἀκολουθίαν τῶν ὁμοφώνως ἀποφασισθέντων ἐν τῇ προσφάτως συνελθούσῃ Ἀγίᾳ καὶ Μεγάλῃ Συνόδῳ, ὅπως ἀπευθύνῃ συγκεκριμένως πρὸς ἡμᾶς τὰ ἐπὶ πλέον καὶ μὴ συμπεριληφθέντα κατ' αὐτὴν νέα καὶ ἐπείγοντα θέματα, πρὸς κοινὴν κατ' ἀρχὴν ἄτυπον διαβούλευσιν καὶ ἐπεξεργασίαν αὐτῶν, καὶ πιστεύομεν ἀκραδάντως ὅτι, ἐν τῷ πλαισίῳ τῆς, ὡς καὶ πάντοτε, ἀλληλοπεριχωρήσεως τῶν ἡμετέρων ἱερῶν θεσμῶν, θά ὑπῆρχε κοινὴ καὶ λυσιτελεῖς ἔκβασις.

Ὅμως, ἐν τῇ προκειμένῃ ἱστορικῇ συγκυρίᾳ τό ἐπιδιωκόμενον, ἐάν θέλωμεν νὰ εἴμεθα ἀληθεῖς καθ' ἑαυτοὺς καὶ συνεπεῖς πρὸς τὴν ἀπὸ Θεοῦ δεδομένην Ὑμῖν τε καὶ ἡμῖν διακονίαν, τυγχάνει ἡ ἐξυπηρέτησις τῆς πείσμονος ἀρνήσεως τοπικῆς τινος Ἐκκλησίας νὰ συνταυτισθῇ καὶ νὰ ἐναρμονισθῇ πρὸς τὰ ἀπ' αἰῶνος ἐν τῇ Ὁρθοδοξίᾳ ἀποδεκτά, συνεπικουρουμένη, ἂν μὴ καὶ ὠθυομένη, εἰς τοῦτο ὑπὸ τῆς πολιτείας τῆς Ρωσικῆς Ὁμοσπονδίας. Ὅσον καὶ ἐάν φαινώμεθα ἐκ τῆς προχείρου θεωρήσεως τοῦ θέματος αὐστηροί, ἢ μετ' ἐμμονῶν, εἴμεθα ἀπολύτως βέβαιοι ὅτι κατανοεῖτε τί τό ἐπιδιωκόμενον καὶ ποῖαι αἱ ἀρνητικαὶ συνέπειαι διὰ τὴν καθόλου Ἐκκλησίαν. Ἐάν ἡ κατ' Ἀνατολὰς Μεγάλῃ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία ἐνδώσῃ εἰς τὰς πιέσεις, τὰς ἀπειλὰς, ἀλλὰ καὶ τὴν πραγματιστικὴν θεώρησιν τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων, μακρὰν τοῦ ἀσφαλοῦς ὑποβάθρου αὐτῆς, ἦτοι τῆς ἱεῖας καὶ ἁγίας παραδόσεώς της, τότε ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία θά ἔχῃ ἀπολέσει τὴν ἀλήθειαν, καθὼς θά ἔχῃ ἐκτραπῇ εἰς περιφερειακὴν συνιστώσαν τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἣτις θά προσαρμόζεται εἰς τὰς καιρικὰς ἀπαιτήσεις, ἄνευ ἐσχολογικῆς προοπτικῆς.

Μετ' ἄλλους, ὅθεν, οὐ μικροῦ διεξερχόμεθα τό ζήτημα τοῦτο, καὶ τό ἄλλος ἡμῶν μεγενθύνει, ἔτι πλέον, ἡ διαφαινομένη σύμπραξις τῆς Ὑμετέρας Μακαριότητος μετὰ σκοπῶν καὶ στόχων βλαπτικῶν, οὐχὶ μόνον διὰ τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει Μεγάλῃν τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν, ἀλλὰ καὶ δι' αὐτὴν ταύτην τὴν Σιωνίτιδα Ἐκκλησίαν καὶ συλλήβδην διὰ τὴν καθόλου Ὁρθόδοξian. Ἡμεῖς ἐπιταγὴν ἠγούμεθα ἀπὸ Κυρίου τό «κράτει ὃ ἔχεις» (Ἀποκ. 3, 11) καὶ οὐ δυνάμεθα, ἵνα ἀπομειώσωμεν τὰς ἀπὸ τῶν Ἀγίων Οἰκουμενικῶν Συνόδων ἀνατεθείσας ἡμῖν σταυροσχήμους εὐθύνas.

Κατανοοῦμεν ἐν μέτρῳ τινὶ τὴν δυσκολίαν ὠρισμένων ἐκ τῶν νεωτέρων τοπικῶν Ἐκκλησιῶν, ὅπως ἀποδεχθοῦν τὴν πρωτεύθυνον θέσιν τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως, ἀλλὰ τό τοιοῦτον οὐ βαρύνει ἡμᾶς, καθὼς ἀποτελεῖ ἁγιοπνευματικὸν προϊόν τῶν παρελθουσῶν Ἀγίων Συνόδων ἐκπεφρασμένον, καὶ διὰ τῆς ἀδιασαλεύτου πράξεως τῆς Ἐκκλησίας ἐπιμεμαρ-

τυρημένον. Ἐνίας, ἐκ τῶν κατά τόπους ἀγίων τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησιῶν, ἀπασχολεῖ ἐπ' ἐσχάτων ζωηρῶς ἡ «ἐκκλητος» θυσιαστική εὐθύνη ἡμῶν, ἡ ὁποία ἐκδηλοῦται πληθωρικῶς καί ποικιλομόρφως ἐν τῷ ὀρθοδόξῳ σώματι. Ἐλάχιστον δεῖγμα καί ἔκφανσις αὐτῆς τῆς πτυχῆς τῶν διακονικῶν εὐθυνῶν τοῦ κατά καιρόν Ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως τυγχάνουν καί αἱ Αὐτοκέφαλοι Ἐκκλησίαι ἐν τῇ Ὀρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ. Ἐάν τίθηται, λοιπόν, ἐν ἀμφιβόλῳ ἡ ὑπεύθυνος θέσις ἡμῶν, κατανοεῖτε, Μακαριώτατε ἀδελφέ, τὰς σχετικὰς συνεπείας.

Φρονοῦμεν καί στεντορεῖως ὁμολογοῦμεν ὅτι κωλυόμεθα ἐκ τῆς θέσεως ἡμῶν νά ἀποδεχθῶμεν ἔκπτωσιν τινα ἐκ τῶν ἱερῶν ἡμῶν εὐθυνῶν, ἀλλά καί τήν κατηγορίαν ἐναντίον τῆς Ἀγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας, ὅτι δῆθεν παραθεωρεῖ τό συνοδικόν πολίτευμα τῆς κατά Ἀνατολάς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, καί μάλιστα ἐκτοξευομένην ὑπό τῶν κατ' ἐξοχὴν καταλύοντων τό τοιοῦτον ἱερόν σύστημα. Ὅμως, οὐδένα ἐξ ἡμῶν διαφεύγει ὅτι ἡ Συνοδικότης ἐν τῇ Ὀρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ δέν τυγχάνει παραπλήσιόν τι τῶν πολιτειακῶν δομῶν, καί πᾶσα μετ' αὐτῶν ἐξομοίωσις ἢ παρομοίωσις ἢ καί παραλληλισμός πρὸς αὐτάς ἀποτελεῖ ἐκτροπήν, ἡ ὁποία ὀφείλει νά προβληματίσῃ πάντας ἡμᾶς. Τῷ ὄντι, ἡ ἐν Συνόδῳ ἔκφρασις τῆς Ἐκκλησίας ἀπετέλεσε τό ἀσφαλές θεμέλιον καί διὰ τήν διαμόρφωσιν τῶν θεσμῶν καί τῶν ἐπὶ μέρους δομῶν αὐτῆς, ἀλλ' ἐπ' οὐδενί λόγῳ ἡ Συνοδικότης ἐπιτρέπεται, ὅπως συγκρίνηται πρὸς τόν κοινοβουλευτισμόν, πολλῷ δέ μᾶλλον, ἵνα ἐκτρέπηται εἰς ἄκρατον λαϊκισμόν πρὸς ἀνάδειξιν -φεῦ!- ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησίᾳ ἀκραίων φαινομένων, τὰ ὁποῖα διαχρονικῶς ἀπετέλουν ἀπευκταίας ἐκφράσεις τῆς ἀγίας ἡμῶν πίστεως.

Μὴ ἐντρεπώμεθα νά ὁμολογήσωμεν ὅτι αἱ ἀριθμητικά ὑπεροχαί δέν ἀπετέλεσαν ποτέ τήν πεμπτουσίαν τοῦ ὀρθοδόξου ἤθους καί ὅτι τό τοιοῦτον ὑπάρχει ποιοτικόν, καί οὐχί ποσοτικόν μέγεθος. Βεβαίως καί ἀπασχολεῖ ἡμᾶς πλεόν παντός ἐτέρου τό ζήτημα τῆς πανορθοδόξου ἐνότητος, ἀλλ' ἡ Ἐκκλησία δέν εἶναι ἀδόμητον καί ἀθεσμοθέτητον σύνολον. Ἐνότης ἄνευ ὑγιοῦς βιώσεως τοῦ Μυστηρίου τῆς Ἐκκλησίας καταλήγει εἰς βαθεῖαν διαίρεσιν ἐν τοῖς πράγμασι. Χρέος πάντων ἡμῶν καί μάλιστα τῶν ἐλέφ Θεοῦ Πατριαρχῶν τῆς ἱεῖς τετρακτύος τῶν Πρεσβυγενῶν Ἐκκλησιῶν, ὧν ἡ παρακαταθήκη ἐν τῇ Ὀρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ τυγχάνει ἔντονός τε καί ἔγκοπος, ἀσφαλῶς καί ὑπάρχει ἡ ἔγκαιρος καί ἀποτελεσματική ἀντιμετώπισις τῶν ἀπασχολούντων τήν διορθόδοξον κοινωνίαν θεμάτων, ἀλλά τὰ μεῖζονα τοιαῦτα τὰ καί υπερβαίνοντα τήν ἐμβέλειαν τῶν κατά τόπους Ἐκκλησιῶν καί χρήζοντα, ὡς ἐκ τούτου, καιρίας ἀντιμετωπίσεως δέν δύνανται νά ἐπλύωνται ἄνευ τῆς οὐσιαστικῆς βουλῆσεως καί συμμετοχῆς ἡμῶν.

Δέν δυνάμεθα νά συμμερισθῶμεν τήν καινοφανῆ ἀποδοχὴν ἐκ μέρους

Ὑμῶν εὐθυνῶν, ἅς οὐδέποτε ἡ Ἐκκλησία ἀνέθεσε τῷ Ὑμετέρῳ Πατριαρχικῷ Θρόνῳ, ὡς ἐκείνην τῆς «Μητρός Ἐκκλησίας» καί τῆς, ὡς ἐν τῷ πρώτῳ πρὸς ἡμᾶς Γράμματι λέγετε, «γεφύρα[ς] διὰ τὰς ἀδελφὰς ὀρθοδόξους Ἐκκλησίας, ὅπως βαδίσουν καὶ σταθοῦν ἀπὸ κοινοῦ εἰς τοὺς πειρασμικοὺς τούτους καιροὺς». Πᾶσα παρέκκλισις ἐκ τῶν παραδεδομένων καὶ ἀναλογουσῶν ἐκάστῳ τῶν Πρεσβυγενῶν Πατριαρχῶν εὐθυνῶν γεννᾷ μόνον κινδύνους διὰ τὴν Ἐκκλησίαν.

Ἐπισημειωθῆτω δ' ἐνταῦθα μετ' ἐμφάσεως ὅτι ἡ πολυπόθητος ἐκκλησιαστικὴ ἐνότης καὶ ἐν Ἀγίῳ Πνεύματι κοινωνία τῶν ἐκασταχοῦ Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν ἀπαιτεῖ θυσίας καὶ μετὰ διακρίσεως ἐνάσκησιν τῆς οἰκονομίας χάριν τῆς τῶν πολλῶν σωτηρίας. Οὐδέποτε ἡ Ἐκκλησία ἐθεράπευσε πληγὰς καὶ προβλήματα ἐν τῷ ἀγίῳ Σώματι αὐτῆς μετ' αὐστηρότητος καὶ αἰσθήματος ὑπεροχῆς ἔναντι τῶν πεπλανημένων τέκνων αὐτῆς, ἀλλ' ἀντιθέτως ἐν βαθεῖα συναισθήσει τῆς ἀποστολῆς τῆς, ἣτις ταυτίζεται ἐν παντί μεθ' ὅλης τῆς Δεσποτικῆς Θείας Οἰκονομίας ἕως Σταυροῦ καὶ Ταφῆς ἐπὶ τῇ βεβαιότητι τῆς Ἀναστάσεως.

Ἰδιαιτέρως δέ, ἀπευθυνόμενοι πρὸς Ὑμᾶς, Μακαριώτατε ἅγιε ἀδελφέ, ἐπὶ τῇ μὴ εὐφροσύνῃ ἀφορμῇ ταύτῃ, ἀναγκαζόμεθα, ἵνα ὑπενθυμίσωμεν Ὑμῖν, οὐχὶ ἐν ματαίᾳ ἐγκαυχῆσει, ἀλλὰ μετὰ ταπεινώσεως καὶ πραείας διαθέσεως, τὰς ὅσας θυσίας καὶ τὰς ἐγκόπους ἐξαντλητικὰς προσπάθειάς τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας διὰ τὴν περιφύλαξιν καὶ διατήρησιν καὶ ἐπαύξεισιν καὶ ἀνάδειξιν τοῦ καθ' Ὑμᾶς ἱεροῦ θεσμοῦ ἐπὶ αἰῶνας πολλοὺς καὶ τὴν ἀδιατάρακτον συνύπαρξιν, ἕως συνταυτίσεως, τῶν αἰοιδίμων Προκατόχων Ὑμῶν τε, ὧν κορωνίδες ὑπῆρξαν Θεοφάνης, Δοσίθεος καὶ Χρύσανθος, καὶ ἡμῶν.

Οὐδεὶς ἐκ τῶν μακαρίων Πατριαρχῶν Ἱεροσολύμων ἠσθάνετο ὅτι ἀπομειοῦται, ὅταν ἐξεζήτει ἀπὸ τούς κατὰ καιροὺς Οἰκουμενικοὺς Πατριάρχας τὴν ἐπιβεβαίωσιν τῶν προνομίων καὶ τῶν κεκτημένων δικαιωμάτων ἐπὶ τῶν Παναγίων Προσκυνημάτων καὶ τῶν ἀνά τὴν Οἰκουμένην ἱερῶν Ἱεροσολυμιτικῶν σεβασμάτων. Καί, τὰνάπαλιν, οἱ Οἰκουμενικοὶ Πατριάρχαι ἡγοῦντο χρέος, εὐθύνην καὶ τιμὴν τὴν περικράτησιν τῶν ἀγίων τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησιῶν, καὶ οὐχὶ ἔκφρασιν ὑπεροχῆς καὶ καθυποτάξεώς των. Ἡ πρὸ ἡμῶν Ἱστορία γέμει τοιούτων ἀγίων πράξεων. Εἴμεθα, ὅμως, ἀπολύτως βέβαιοι ὅτι καὶ σήμερον τὰ δάκρυα, αἱ ἀγωνίαι, οἱ στεναγμοὶ καὶ αἱ ἀδιάλειπτοι προσευχαὶ αὐτῶν ἐνώπιον τοῦ Ἀρνίου θέλουσιν ὁδηγήσει τὰ βήματα ἀμφοτέρων τῶν Ἱερῶν καὶ τιμαλφῶν ἡμῶν Πατριαρχικῶν Θεσμῶν εἰς ὁδοὺς σωτηρίου.

Ταῦτα τὰ ἀκροθιγῶς ἐπισημανθέντα ἀποτελοῦσι μόνον νύξεις πρὸς προβληματισμὸν τῆς Ὑμετέρας Θειοτάτης Μακαριότητος καὶ εἴμεθα ἀκλινῶς βέβαιοι ὅτι Αὕτη θέλει ἀρθῇ εἰς τό ὕψος τῶν περιστάσεων πρὸς ἀποφυγὴν

πάσης δυσaréστου καί ἀρνητικῆς συνεπείας, ἐπὶ ζημίᾳ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας καί χαρᾷ τῶν νοερῶν καί αἰσθητῶν ἐχθρῶν αὐτῆς.

Ἐπὶ δέ τούτοις, πρόθυμοι διὰ πᾶσαν μεθ' Ὑμῶν περαιτέρω συνεργασίαν καί ἀποσαφήνισιν πλευρῶν τοῦ προκύψαντος ἐκ τῆς Ὑμετέρας πρωτοβουλίας θέματος ἀποδίδομεν Αὐτῇ τόν ἐγκάρδιον ἐν Χριστῷ ἀδελφικόν ἀσπασμόν καί διατελοῦμεν μετὰ τῆς ἐν Αὐτῷ ἀγάπης καί ἐξειδiasmένης τιμῆς.

βκ' Φεβρουαρίου κε'

Τῆς Ὑμετέρας γερασμίας Μακαριότητος
ἀγαπητός ἐν Χριστῷ ἀδελφός

«Τὸ Ἑλληνικὸ Πνεῦμα καὶ ἡ Ὁρθοδοξία»
Ἡ ὁμιλία τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Παναγιωτάτου
Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου
κατὰ τὴν ἀνακήρυξιν Αὐτοῦ εἰς Ἐπίτιμον Διδάκτορα
τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Κρήτης
(17 Νοεμβρίου 1992)

Δρ. Ἰωάννης Λίλης
Ἐπίκουρος Καθηγητῆς Π.Α.Ε.Α.Κ.

Περίληψη

«Τὸ μέγα τοῦτο θέμα τῆς σχέσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ Φιλοσοφικοῦ Λόγου πρὸς τὴν Ὁρθοδοξίαν εἶναι ἄκρως ἐπίκαιρον σήμερον, τόσον διὰ τὴν καλλιέργειαν τῆς αὐτοσυνειδησίας τῶν συγχρόνων Ἑλλήνων ὅσον καὶ διὰ τὴν παρουσίαν τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐντός της ἡνωμένης Εὐρώπης τοῦ σήμερον καὶ τοῦ αὔριον. Ἐπὶ μέγα χρονικὸν διάστημα οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, ὅπως ὁ Μέγας Ἀθανάσιος, ἔγραφαν πραγματεῖαι “Κατὰ Ἑλλήνων”, τὸ δὲ ὄνομα “Ἑλλην” μέχρι περίπου τὸν 10^ο μ.Χ. αἰῶνα εἶχε διὰ τοὺς Χριστιανοὺς ἀρνητικὸν περιεχόμενον, ταυτιζόμενον μὲ ἐκεῖνον τοῦ εἰδωολάτρου». «Ἐχρημάσθησαν πολλαὶ καὶ βαθεῖαι διεργασίαι ἐντός της ἀρχαίας Ἐκκλησίας καὶ τῆς Θεολογίας της, διὰ νὰ ἐπιτευχθῇ μία γόνιμος συνάντησις τῆς Ἑλληνικῆς σκέψεως μὲ τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου». Στὴ χριστιανικὴ διδασκαλία «ἡ ἀλήθεια ἀνεζητεῖτο ὅχι εἰς τὴν παρατήρησιν τοῦ κόσμου», ὅπως συνέβη στὴν ἀρχαία ἑλληνικὴ φιλοσοφία, ἀλλὰ στὴν παρατήρησιν «τῆς ἱστορίας, δηλαδὴ ἐκεῖ ὅπου ὁ Θεὸς μὲ τὰς πράξεις τοῦ κατηύθυνε τὴν τύχην τοῦ περιούσιου λαοῦ Του καὶ δι’ αὐτοῦ τῶν ἄλλων λαῶν καὶ τοῦ κόσμου... Ἡ ἀλήθεια δὲν εὐρίσκεται εἰς τὴν γνῶσιν τοῦ νοῦ, ἀλλὰ εἰς τὴν ἀγάπην, καὶ δὲν ἀνακαλύπτεται διὰ τῆς μελέτης τῆς φύσεως, ἀλλὰ ἀποκαλύπτεται διὰ τῶν ἐνεργειῶν τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ Ἱστορίᾳ... Τὰ ἀδιέξοδα τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου μαρτυροῦν ὅτι εὐρισκόμεθα εἰς τὸ τέλος τῆς ἐποχῆς τοῦ Δυτικοῦ Διαφωτισμοῦ. Ὁ λόγος ὅπως τὸν ἀντελήφθη καὶ τὸν ἀνέπτυξεν ἡ δυτικὴ σκέψις, ἔχει ἀνάγκην καθάρσεως τόσον ἀπὸ τὸν ὀρθολογισμόν ὅσον καὶ ἀπὸ τὴν ἀτομοκρατίαν, εἰς τὰ ὅποια τὸν ὀδήγησεν ὁ Εὐρωπαϊκὸς Διαφωτισμὸς. Ὅπως συνέβη κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν μεγάλων Ἑλλήνων Πατέρων τῶν ὀχτῶ πρώτων μετὰ Χριστὸν αἰώνων ἢ καὶ ἀργότερον ἀκόμη κατὰ τὸν 14^ο αἰῶνα, εἰς τὸν ὅποιον κυριαρχεῖ ἡ μορφή τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ, τὰ μεγάλα ἐρωτήματα, τὰ ὅποια ἔθεσεν ἐνώπιον τοῦ ἀνθρώπου ἡ ἀρχαία Ἑλληνικὴ Σκέψις ἤδη μὲ τοὺς Προσωκρατικοὺς Φιλοσόφους της, πρέπει νὰ τεθοῦν ἐκ νέου σήμερον

καὶ νὰ ἀπαντηθοῦν ὑπὸ τὴν δημιουργικὴν πίεσιν τόσο τοῦ Βυζαντινοῦ καὶ τοῦ Λατινικοῦ Χριστιανικοῦ Παρελθόντος, ὅσον καὶ τῶν συγχρόνων ὑπαρξιακῶν ἀναζητήσεων τοῦ ἀνθρώπου τῆς σήμερον.

Λέξεις κλειδιά: Ἑλληνικὴ Φιλοσοφία, Ὁρθοδοξία, Θεία Λατρεία, «πόλις», ἐπανερμηνεία, Εὐρωπαϊκὸς Διαφωτισμός, ἀρχαιοελληνικὸς λόγος, ἑλληνοπατερικὸς λόγος, Διάλογος Ἐκκλησιῶν

Εἰσαγωγή

«Ἡ συνάντησις τοῦ κλασσικοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος μὲ τὴν χριστιανικὴν πίστιν ὑπῆρξε δυσχερὴς ὅσο καὶ γόνιμος. Ἡ δυσχέρεια προήρχετο ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι τὸ πρόσωπο τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐνεφανίσθηκε ἱστορικῶς ἐντὸς τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ. Ἡ ἀντίδρασις μεγάλης μερίδος τῶν Ἰουδαίων γιὰ τὸν Ἑλληνισμόν κατέστησε δυσχερῆ τὴν συνάντησιν τῶν δύο αὐτῶν μεγάλων πνευματικῶν μεγεθῶν. Προσπάθειαι ὅπως τοῦ Ἀλεξανδρινοῦ Ἰουδαίου Φιλοσόφου Φίλωνος δὲν ἀπέδωσαν πολλά. Ἐπὶ μέγα χρονικὸν διάστημα οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, ὅπως ὁ Μέγας Ἀθανάσιος, ἔγραφαν πραγματεία “Κατὰ Ἑλλήνων”, τὸ δὲ ὄνομα “Ἑλλην” μέχρι περίπου τὸν 10^ο μ.Χ. αἰῶνα εἶχε διὰ τοὺς Χριστιανοὺς ἀρνητικὸν περιεχόμενον, ταυτιζόμενον μὲ ἐκεῖνον τοῦ εἰδωολάτρου».¹ «Ἐχρειάσθησαν πολλά καὶ βαθεῖαι διεργασίαι ἐντὸς τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας καὶ τῆς Θεολογίας της, διὰ νὰ ἐπιτευχθῇ μία γόνιμος συνάντησις τῆς Ἑλληνικῆς σκέψεως μὲ τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου. Ἀπὸ τὴν γόνιμον αὐτὴν συνάντησιν προῆλθε ὁ Ὁρθόδοξος Θεολογικὸς Λόγος καὶ Τρόπος, ὁ ὁποῖος καὶ ἀποτελεῖ τὴν πεμπουσίαν τῆς ταυτότητος καὶ τῆς αὐτοσυνειδησίας τῶν νεοτέρων Ἑλλήνων».² Ἡ ὁμιλία τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Παναγιωτάτου Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου κατὰ τὴν τελετὴν τῆς ἀναγορεύσεως τοῦ εἰς Ἐπίτιμον Διδάκτορα τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Κρήτης ἔχει ὡς κεντρικὸ θέμα τῆς σχέσεως Ἑλληνικοῦ Φιλοσοφικοῦ Λόγου καὶ Ὁρθοδοξίας γιὰ λόγους ποὺ ἐξηγεῖ ὁ ἴδιος ὁ Παναγιώτατος στὴν ἀρχὴ τῆς ὁμιλίας τοῦ : «Ἡ πρὸς τὴν ἡμετέραν Μετριότητα προσγενομένη σήμερον τιμὴ ὑπὸ τῆς περιπύστου Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ νέου τῆ ἡλικίας, ἀλλ’ ἥδη περιωνύμου τούτου Ἀνωτάτου Ἐκπαιδευτικοῦ Ἰδρύματος φέρει εἰς τὴν σκέψιν μας τὸ μέγα θέμα τῆς σχέσεως Ὁρθοδοξίας, καὶ μάλιστα τῆς Ἑλληνικῆς Ὁρθοδοξίας, πρὸς τὸν ἑλληνικὸ στοχασμὸν καὶ λόγον, ὅπως αὐτὸς ἀνεπτύχθη ἰδι-

¹ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Βαρθολομαίου, *Λόγοι* (Τόμος Στ΄) Κατὰ τὰς ἐπισήμους ἐπισκέψεις εἰς τὴν Ἐκκλησίαν Κρήτης (Νοέμβριος 1992, Νοέμβριος 1995, Ἰούνιος 2002), σελ. 124.

² Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Βαρθολομαίου, *Λόγοι* (Τόμος Στ΄), σελ. 124.

αιτέρως εἰς τὸν χώρον τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου κρίνομεν καλὸν ὅπως ἐπὶ τῇ τιμητικῇ διὰ τὴν Μετριοτήτα εὐκαιρίᾳ ταύτῃ ἀπευθύνωμεν ὀλίγους λόγους πρὸς τὴν ἐκλεκτὴν ταύτην ὁμήγουριν διότι φρονοῦμεν ὅτι τὸ μέγα τοῦτο θέμα τῆς σχέσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ Φιλοσοφικοῦ Λόγου πρὸς τὴν Ὁρθοδοξίαν εἶναι ἄκρως ἐπίκαιρον σήμερον, τόσον διὰ τὴν καλλιέργειαν τῆς αὐτοσυνειδησίας τῶν συγχρόνων Ἑλλήνων ὅσον καὶ διὰ τὴν παρουσίαν τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐντός της ἡνωμένης Εὐρώπης τοῦ σήμερον καὶ τοῦ αὐριον».³

α. Ἀρχαία ἑλληνικὴ σκέψη

«Τὸ πάθος διὰ τὴν ἀλήθειαν καὶ ἡ ἀναζήτησις τῆς διὰ τοῦ λόγου ἐχαρακτήρισαν ἔκτοτε τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν σκέψιν. Ἡ τοποθέτησις τοῦ σταθεροῦ σημείου ἀναφορᾶς τοῦ ἀνθρωπίνου λόγου ἐπέκεινα τῶν φαινομένων εἴτε εἰς τὰς σταθερὰς καὶ ἀκινήτου ιδέας τοῦ Πλάτωνος,⁴ εἴτε εἰς τὴν οὐσίαν τὴν πρώτην καὶ τὴν δευτέραν τοῦ Ἀριστοτέλους⁵ πάντοτε ὅμως διὰ τῆς μετοχῆς τῶν ρευστῶν αἰσθητῶν πραγμάτων εἰς τὸν ἀκίνητον καὶ ἀμετάβλητον κόσμον τῶν νοητῶν, ἐπλασεν εἰς τὴν ἑλληνικὴν σκέψιν ἓνα ἀρμονικὸν καὶ ὠραῖον κόσμον, εἰς τὸν ὁποῖον τὸ εἶναι, ἡ ἀλήθεια, ὁ λόγος, τὸ καλὸν καὶ τὸ ἀγαθὸν ἀποτελέσαν μία ἀδιάρρηκτον ἐνότητα. Ὁ ἀρμονικὸς καὶ ἐνιαῖος αὐτὸς κόσμος εἶχε τόσην ἀποφασιστικὴν σημασίαν διὰ τὸν ἀρχαῖον Ἕλληνα, ὥστε καὶ ὁ Θεὸς νὰ ἐντάσσεται ἐντὸς αὐτοῦ εἴτε ὡς δημιουργός, εἴτε ὡς προνοητὴς καὶ δρῶν ἐντός της ἱστορίας. Εἶναι γνωστὸν ὅτι ὁ Πλάτων εἰς τὸν Τίμαιον θέλει ἓναν Θεὸν δημιουργὸν ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ιδεῶν τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ ἀγαθοῦ, τῆς ὕλης καὶ τοῦ χώρου, ἐνῶ ὁ Εὐρυπίδης ἀναφωνεῖ ὅτι δὲν εἶναι Θεὸς ἐκεῖνος ποὺ παραβαίνει τὴν κοσμικὴν ἀρμονίαν καὶ τάξιν καὶ γενικῶς τὸ καλὸν καὶ τὸν ἀγαθόν».⁶

³ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Βαρθολομαίου, *Λόγοι* (Τόμος Στ'), σελ. 123-124.

⁴ Νίκου Ἀ. Ματσούκα, *Ἱστορία τῆς Φιλοσοφίας*, ἐκδ. Π. Πουρνάρα, Θεσσαλονίκη 2002, σελ. 190 : «ὁ Πλάτων ὅταν κάνει λόγο γιὰ δημιουργία ἐννοεῖ τὴν ἀρχιτεκτόνηση καὶ τὸν καλλωπισμὸ τῆς αἰσθητῆς πραγματικότητος μετὰ τὴν πλαστικὴ καὶ διαμορφωτικὴ δύναμη τοῦ νοητοῦ κόσμου», σελ. 496 : «Ὅλοι οἱ φιλόσοφοι τῆς Ἀρχαιότητος δὲν μπορούσαν νὰ διανοηθοῦν ἀρχὴ καὶ ἐξέλιξη τοῦ κόσμου, ἀπὸ τοὺς Προσωκρατικοὺς ὡς τὸν Τίμαιο τοῦ Πλάτωνα καὶ ἐφεξῆς».

⁵ Νίκου Ἀ. Ματσούκα, *Ἱστορία τῆς Φιλοσοφίας*, σελ. 233 : «Τὸ κοσμοεἶδωλο τοῦ Ἀριστοτέλη μολονότι κλειστό, εἶναι δυναμικὸ καὶ εὐλύγιστο. Ὁλόκληρη ἡ συμπαντικὴ πραγματικότητα (αἰσθητὴ καὶ νοητὴ, γίγνεσθαι καὶ πρῶτο ἀκίνητον κινεῖν, φθαρτὸ καὶ ἄφθαρτο) θὰ μπορούσε νὰ παρασταθεῖ σὰν μία ἀλυσίδα μετὰ κορυφὴ καὶ βάση». Τὸ «πρῶτον ἀκίνητον κινεῖν» εἶναι ὁ Θεὸς στὴν ἀριστοτελικὴν διδασκαλίαν.

⁶ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Βαρθολομαίου, *Λόγοι* (Τόμος Στ'), σελ. 125.

β. Χριστιανική διδασκαλία

«Ἡ ἀλήθεια ἀνεζητεῖτο ὄχι εἰς τὴν παρατήρησιν τοῦ κόσμου, ἀλλὰ τῆς ἱστορίας, δηλαδὴ ἐκεῖ ὅπου ὁ Θεὸς μὲ τὰς πράξεις τοῦ κατηύθυνε τὴν τύχην τοῦ περιούσιου λαοῦ Του καὶ δι' αὐτοῦ τῶν ἄλλων λαῶν καὶ τοῦ κόσμου».⁷ «Ἡ ἀλήθεια δὲν εὐρίσκεται εἰς τὴν γνῶσιν τοῦ νοῦ, ἀλλὰ εἰς τὴν ἀγάπην, καὶ δὲν ἀνακαλύπτεται διὰ τῆς μελέτης τῆς φύσεως, ἀλλὰ ἀποκαλύπτεται διὰ τῶν ἐνεργειῶν τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ Ἱστορίᾳ μάλιστα δὲ διὰ τῆς ἐσχάτης καὶ τελικῆς πράξεως τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ ἱστορίᾳ ὅταν θὰ ἐγκαταστήσει οὗτος ἐπὶ τῆς γῆς τὴν Βασιλείαν Του. Τὸ ἐνδιαφέρον τοῦτον διὰ τὴν Ἱστορίαν καὶ ὁ ἐσχατολογικὸς προσανατολισμὸς τῆς ἀνθρωπίνης σκέψεως κυριαρχοῦν εἰς ὁλόκληρον τὴν Καινὴν Διαθήκην. Ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ὡς τὸ Α καὶ τὸ Ω τῆς Ἱστορίας, ἐνσαρκώνει τὴν τελικὴν τὴν ἔσχατην πράξιν τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ Ἱστορίᾳ ὅπως μαρτυρεῖ τὸ γεγονὸς τῆς ἐν νεκρῶν Ἀναστάσεως Του. Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος δὲν κηρύττει σοφίαν διὰ τοὺς Ἕλληνας ἀλλὰ εἶναι μάρτυς καὶ κήρυξ τοῦ γεγονότος τοῦ Σταυροῦ καὶ τῆς Ἀναστάσεως. Ἡ πρώτη Ἐκκλησία ὅταν τελῇ τὴν Θεῖαν Εὐχαριστίαν ἀναφωνεῖ "Μαραναθὰ" (ὁ Κύριος ἐγγύς) διαδηλοῦσα διὰ τοῦ τρόπου τούτου τὸν ἐσχατολογικὸν προσανατολισμὸν τῆς. Ὅλα αὐτὰ φαίνονται ἀσυμβίβαστα μὲ τὴν ἑλληνικὴν φιλοσοφικὴν σκέψιν καὶ τὴν ἀντίληψιν τῆς περὶ ἀληθείας. Καὶ ὅμως θὰ ἔπρεπε νὰ συμβιβασθοῦν μὲ αὐτήν. Ἄλλως τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου δὲν θὰ ἐγονιμοποιεῖτο εἰς τὴν ἑλληνικὴν σκέψιν, μίαν σκέψιν, ἡ ὁποία εἶχεν κατακτήσει ὁλόκληρον τὴν ἑλληνορωμαϊκὴν ἀρχαιότητα».⁸

γ. Τρεῖς χώροι συναντήσεως Ἑλληνισμοῦ καὶ Χριστιανισμοῦ

γ.1. Λειτουργικὴ ζωὴ

«Ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ, τῆς ὁποίας πρόγευσιν ἀποτελεῖ ἡ Θεία Εὐχαριστία, συνιστᾷ τὴν ἔσχατην πράξιν τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ ἱστορίᾳ, εἰς τὴν ὁποία πράξιν ὁ ὑλικὸς κόσμος μετέχει διὰ τῶν στοιχείων τοῦ ἄρτου καὶ τοῦ οἴνου, τὰ ὁποία σώζονται καὶ γίνονται "ἀλήθεια", ὄχι λόγῳ τῆς μετοχῆς τῶν εἰς τὸν νοητὸν καὶ ἰδεατὸν κόσμον, ἀλλὰ λόγῳ τῆς προσλήψεως τῶν ἀπὸ τὸν Χριστὸν εἰς τὸ σῶμα Του καὶ τῆς μετοχῆς τῶν εἰς τὴν Βασιλείαν τοῦ Θεοῦ. Ἡ ἀλήθεια τῶν ὄντων, τὸ ἀληθινὸ τῶν εἶναι, ἐνδιαφέρει πλέον καὶ τὴν χριστιανικὴν πίστιν καὶ κατὰ τοῦτον τὸ Εὐαγγέλιο δὲν ἀφήνει ἀδιάφορον τὴν ἑλληνικὴν σκέψιν. Ἀλλὰ ἡ ἀλήθεια τῶν ὄντων τοποθετεῖται πλέον εἰς τὰ ἔσχατα, τὴν τελικὴν πράξιν τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ ἀναστάντος Χριστοῦ, καὶ μὲ τὸν τροπὸν αὐτὸν ὁ ἑλληνισμὸς ἐκχριστιανίζεται.

⁷ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Βαρθολομαίου, *Λόγοι* (Τόμος Στ'), σελ. 125.

⁸ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Βαρθολομαίου, *Λόγοι* (Τόμος Στ'), σελ. 126.

Ἡ ὀρθόδοξος λατρεία μορφοποιεῖ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἓνα νέον εἶδος Ἑλληνας, τὸν Ὀρθόδοξον Ἑλληνα, ὁ ὁποῖος διὰ μέσου της Βυζαντινῆς παραδόσεως, ὅπως διεμορφώθη αὕτη ἐν τῇ Βασιλεύουσαν, πέραν τοῦ ἱεροῦ κέντρου τῆς Ὀρθοδοξίας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, φθάνει μέχρι τῆς ἡμέρας μας, καὶ δημιουργεῖ ἓνα ἦθος καὶ ἓναν πολιτισμόν, ὁ ὁποῖος σέβεται τὴν ὑλικὴν δημιουργίαν καὶ τῆς προσδίδει τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς Θαβωρίου Μεταμορφώσεως, τὴν ὁποίαν θὰ ἔχει εἰς τὴν ἔσχατην ἡμέραν τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ».⁹

γ.2. Ἀρχαία ἀθηναϊκὴ «πόλις»

Ἡ ἀρχαία ἐλληνικὴ «πόλις» καὶ ὁ «ἄνθρωπος» τῆς εἶχον ἤδη καλλιεργήσει εἰς τοὺς Ἑλληνας τὴν κοινοτικὴν συνείδησιν. Πρὶν ἢ ἀτονίσῃ ὁ θεσμός τῆς «πόλεως» οἱ Ἕλληνες ἀνεζήτουν τὴν ἀλήθειαν τῆς πολιτικῆς πράξεως εἰς τὸν διαλόγον καὶ τελικῶς εἰς τὸν λόγον εἰς ὃν φαίνεται ὁρθὸν «μετὰ λόγου»! Μετὰ τὴν ἐξασθένησιν τοῦ θεσμοῦ τούτου εἰς τοὺς ἐλληνιστικοὺς χρόνους ὅταν ἡ φυγὴν εἰς ἑαυτὸν ἀπετέλει τὸν κυρίαρχον σύνθημα τῆς ἐλληνικῆς διανοήσεως ὁ κίνδυνος τῆς ἀείποτε παρουσίας ροπῆς τῶν Ἑλλήνων πρὸς τὴν ἀτομοκρατίαν κατέστη ἀπειλητικός. Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ἡ συνάντησις Ἑλληνισμοῦ καὶ Χριστιανισμοῦ ἔφερε τὸ μέγαν ἱστορικὸν ἀποτέλεσμα: τὴν δημιουργίαν τῆς ὀρθοδόξου κοινοτικῆς συνειδήσεως. Μὲ ἐπικέντρον τὴν κοινότητα τῆς Θείας Εὐχαριστίας οἱ Ὀρθόδοξοι Ἕλληνες ἔμαθαν νὰ ἀποτελοῦν, κατὰ τὸ πρότυπὸν τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ, μία κοινότητα μὲ κοινὴν μοῖραν καὶ τελικὸν προορισμόν. Εἶναι μέγιστον τοῦτον τὸ ἐπίτευγμα τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ εἶναι κρίμα ὅτι τῆς ἀναγνωρίζεται τόσον ὀλίγον. Ἡ κοινοτικὴ συνείδησις τὴν ὁποίαν ἀνέπτυξεν ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία ὡς σύνθεσιν τῆς ἐλληνικῆς συνειδήσεως τοῦ πολίτου καὶ τῆς βιβλικῆς συνειδήσεως τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ μὲ τὴν κοινὴν τοῦ μοῖραν καὶ τὴν αἰσίαν τελικῶς ἔκβασιν τῆς ἱστορικῆς πορείας του, ὑπῆρξεν ἡ κυριωτέρα δύναμις, ἡ ὁποία συνεκράτησε, συνεκρότησεν, ἐνέπνευσεν, ἐνεψύχωσε τὸ Γένος μας εἰς δυσκόλους στιγμὰς. Ἡ προσπάθεια πολλῶν νεωτέρων Ἑλλήνων νὰ ἀγνοήσουν τὴν σύνθεσιν αὐτὴν καὶ νὰ ἐπαναφέρουν μίαν συνείδησιν πολίτου ἐπὶ τῇ βάσει καὶ μόνον τοῦ πολιτικοῦ λόγου ἢ διαλόγου, χωρὶς τὴν καλλιέργειαν τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ, ἡ ὁποία προσδίδει εἰς τὴν κοινοτικὴν συνείδησιν, ἀλλὰ καὶ δεσμοὺς κοινῶν ἱστορικοῦ προσανατολισμοῦ, ζημειώνει τὰ μέγιστα τὸ Γένος μας εἰς τὰς δυσκόλους μάλιστα στιγμὰς του».¹⁰

⁹ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Βαρθολομαίου, *Λόγοι* (Τόμος Στ'), σελ. 127.

¹⁰ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Βαρθολομαίου, *Λόγοι* (Τόμος Στ'), σελ. 127-128.

*Ἡ Α.Θ. Παναγιότης ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος,
εἰς Κωνσταντινούπολιν τήν 23ην Ὀκτωβρίου 2021*

γ.3 Σημερινή δυτική Εὐρώπη

«Τὰ ἀδιέξοδά του συγχρόνου ἀνθρώπου μαρτυροῦν ὅτι εὐρισκόμεθα εἰς τὸ τέλος τῆς ἐποχῆς τοῦ Δυτικοῦ Διαφωτισμοῦ. Ὁ λόγος ὅπως τὸν ἀντελήφθη καὶ τὸν ἀνέπτυξεν ἡ δυτικὴ σκέψις, ἔχει ἀνάγκην καθάρσεως τόσον ἀπὸ τὸν ὀρθολογισμόν ὅσον καὶ ἀπὸ τὴν ἀτομοκρατίαν, εἰς τὰ ὁποῖα τὸν ὀδήγησεν ὁ Εὐρωπαϊκὸς Διαφωτισμός. Ἡ νέα κατεύθυνσις τῶν ἐπιστημῶν, ἰδιαιτέρως τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν, μὲ τὴν ἐμφάνισις τῶν ἐπὶ τῆς σχέσεως τῶν ὄντων καὶ τὴν κατάρριψιν τοῦ ἀντιθετικοῦ σχήματος ὑποκειμένου – ἀντικειμένου, ὀδηγεῖ καὶ τὸν φιλοσοφικὸν λόγο εἰς βασικᾶς ἀναθεωρήσεις τῆς ὅλης προσεγγίσεως τοῦ εἰς τὸ θέμα τῆς ἀληθείας. Εἰς τὰς ἀναθεωρήσεις αὐτὰς ἀποφασιστικὴν σημασίαν θὰ ἔχει πλέον ἡ ἐπανερμηνεία τοῦ ἀρχαιοελληνικοῦ καὶ τοῦ ἑλληνοπατερικοῦ λόγου».¹¹

«Ὅπως συνέβη κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν μεγάλων Ἑλλήνων Πατέρων τῶν ὀχτῶ πρώτων μετὰ Χριστὸν αἰώνων ἢ καὶ ἀργότερον ἀκόμη κατὰ τὸν 14^ο αἰῶνα, εἰς τὸν ὁποῖον κυριαρχεῖ ἡ μορφή τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ, τὰ μεγάλα ἐρωτήματα, τὰ ὁποῖα ἔθεσεν ἐνώπιόν του ἀνθρώπου ἡ ἀρχαία Ἑλληνικὴ Σκέψις ἤδη μὲ τοὺς Προσωκρατικοὺς Φιλοσόφους τῆς, πρέπει νὰ τεθοῦν ἐκ νέου σήμερον καὶ νὰ ἀπαντηθοῦν ὑπὸ τὴν δημιουργικὴν πίεσιν τόσο τοῦ Βυζαντινοῦ καὶ τοῦ Λατινικοῦ Χριστιανικοῦ Παρελθόντος, ὅσον καὶ τῶν συγχρόνων ὑπαρξιακῶν ἀναζητήσεων τοῦ ἀνθρώπου τῆς σήμερον».¹²

«Ἡ Εὐρώπη χωρὶς τὸ ἑλληνικὸ πνεῦμα εἶναι ἀδιανόητος. Ἀλλὰ τὸ ἑλληνικὸν πνεῦμα δὲν εἶναι δυνατὸν πλέον νὰ προσφερθῇ ὑπὸ τὴν μορφήν ὑπὸ τὴν ὁποῖαν τὸ ἐφαντάσθη ὁ Μιχαὴλ Ψελλὸς ἢ ὁ Γεώργιος Πλήθων Γεμιστός,¹³ δηλαδὴ ὡς καθαρὸν ἀρχαιοελληνικὸ πνεῦμα. Ἐχει ἤδη μεταπλασθῇ μέσα εἰς τὴν μήτραν τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας μὲ τὴν γόνιμος σκέψιν τῶν Ἑλλήνων Πατέρων καὶ τὴν λατρευτικὴ καὶ ἀσκητικὴν παράδοσιν τῆς Ὁρθοδοξίας. Ἡ Βυζαντινὴ Ὁρθοδοξία δὲν ἀποτελεῖ ξένον στοιχεῖον εἰς τὸν κορμὸν τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος, ἀλλὰ φυσικὴ τοῦ ἐξέλιξιν».¹⁴

¹¹ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Βαρθολομαίου, *Λόγοι* (Τόμος Στ'), σελ. 130.

¹² Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Βαρθολομαίου, *Λόγοι* (Τόμος Στ'), σελ. 130.

¹³ Νίκου Ἀ. Ματσούκα, *Ἱστορία τῆς Φιλοσοφίας*, σελ. 467 : «ὅπως τὸν 4ο αἰῶνα ὅταν ἔτριζε τὸ ἀθηναϊκὸ μεγαλεῖο ὁ Πλάτων προέβαλλε τὴν ἰδανικὴ Πολιτεία του, ἔτσι καὶ ὁ Πλήθων, ἀφουγκραζόμενος τοὺς τριγμούς τῆς ἐπικείμενης κατάρρευσης ἐνὸς σχεδὸν αἰωνίου βασιλείου, ὁραματίζεται μία νέα οὐτοπία. Τὸ τραγικὸ τοῦ λάθους ἦταν ἡ ἀντίφαση ἡ ζητοῦσε ἓνα μελλοντικὸ ἀγαθὸ, στρεφόμενος σὲ ἓνα νεκρὸ παρελθόν».

¹⁴ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Βαρθολομαίου, *Λόγοι* (Τόμος Στ'), σελ. 128.

**δ. Βασικά στοιχεία της όμιλίας του Παναγιωτάτου
Οικουμενικού Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου**

α) Ο άρμονικός και ένιαϊος αυτός κόσμος είχε τόσην αποφασιστικήν σημασία δια τὸν ἀρχαῖον Ἕλληνα, **ὥστε καὶ ὁ Θεὸς νὰ ἐντάσσεται ἐντὸς αὐτοῦ** εἴτε ὡς δημιουργός, εἴτε ὡς προνοητὴς καὶ δρῶν ἐντὸς τῆς ἱστορίας.

β) Ἡ ἀλήθεια ἀνεζητεῖτο **ὄχι εἰς τὴν παρατήρησιν τοῦ κόσμου, ἀλλὰ τῆς ἱστορίας**, δηλαδὴ ἐκεῖ ὅπου ὁ Θεὸς μὲ τὰς πράξεις τοῦ κατηύθυνε τὴν τύχην τοῦ περιούσιου λαοῦ Του καὶ δι' αὐτοῦ τῶν ἄλλων λαῶν καὶ τοῦ κόσμου... Ἡ ἀλήθεια δὲν εὐρίσκεται εἰς τὴν γνῶσιν τοῦ νοῦ, ἀλλὰ εἰς τὴν ἀγάπην, καὶ δὲν ἀνακαλύπτεται διὰ τῆς μελέτης τῆς φύσεως, ἀλλὰ ἀποκαλύπτεται διὰ τῶν ἐνεργειῶν τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ Ἱστορίᾳ μάλιστα δὲ διὰ τῆς ἐσχάτης καὶ τελικῆς πράξεως τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ ἱστορίᾳ ὅταν θὰ ἐγκαταστήσει οὗτος ἐπὶ τῆς γῆς τὴν Βασιλείαν Του.

γ) **Ἡ ὀρθόδοξος λατρεία μορφοποιεῖ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἓνα νέον εἶδος Ἑλλήνος, τὸν Ὀρθόδοξον Ἕλληνα**, ὁ ὁποῖος διὰ μέσου τῆς Βυζαντινῆς παραδόσεως, ὅπως διεμορφώθη αὕτη ἐν τῇ Βασιλεύουσαν, πέραν τοῦ ἱεροῦ κέντρου τῆς Ὀρθοδοξίας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, φθάνει μέχρι τῆς ἡμέρας μας, καὶ δημιουργεῖ ἓνα ἦθος καὶ ἓναν πολιτισμόν, ὁ ὁποῖος σέβεται τὴν ὑλικὴν δημιουργίαν καὶ τῆς προσδίδει τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς Θαβωρίου Μεταμορφώσεως, τὴν ὁποίαν θὰ ἔχει εἰς τὴν ἔσχατην ἡμέραν τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ»

δ) Μὲ ἐπίκεντρον τὴν κοινότητα τῆς Θείας Εὐχαριστίας οἱ Ὀρθόδοξοι Ἕλληνες ἔμαθαν νὰ ἀποτελοῦν, κατὰ τὸ πρότυπὸν τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ, **μίαν κοινότητα μὲ κοινὴν μοῖραν καὶ τελικὸν προορισμόν**. Εἶναι μέγιστον τοῦτον τὸ ἐπίτευγμα τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ εἶναι κρίμα ὅτι τῆς ἀναγνωρίζεται τόσον ὀλίγον. Ἡ κοινοτικὴ συνειδήσις τὴν ὁποίαν ἀνέπτυξεν ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία ὡς σύνθεσιν τῆς ἑλληνικῆς συνειδήσεως τοῦ πολίτου καὶ τῆς βιβλικῆς συνειδήσεως τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ μὲ τὴν κοινὴν του μοῖραν καὶ τὴν αἰσίαν τελικῶς ἔκβασιν τῆς ἱστορικῆς πορείας του, ὑπῆρξεν ἡ κυριώτερα δύναμις, ἡ ὁποία συνεκράτησε, συνεκρότησεν, ἐνέπνευσεν, ἐνεψύχωσε τὸ Γένος μας εἰς δυσκόλους στιγμὰς

ε) Ὁ λόγος ὅπως τὸν ἀντελήφθη καὶ τὸν ἀνέπτυξεν ἡ δυτικὴ σκέψις, ἔχει ἀνάγκην καθάρσεως τόσον ἀπὸ τὸν **ὀρθολογισμόν** ὅσον καὶ ἀπὸ τὴν **ἀτομοκρατίαν**, εἰς τὰ ὁποῖαν τὸν ὀδήγησεν ὁ Εὐρωπαϊκὸς Διαφωτισμὸς

στ) Ἡ νέα κατεύθυνσις τῶν ἐπιστημῶν, ἰδιαίτερος τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν, μὲ τὴν ἐμφάνισιν τῶν ἐπὶ τῆς σχέσεως τῶν ὄντων καὶ **τὴν κατάρριψιν τοῦ ἀντιθετικοῦ σχήματος ὑποκειμένου – ἀντικειμένου**, ὀδηγεῖ καὶ τὸν φιλοσοφικὸν λόγο εἰς βασικὰς ἀναθεωρήσεις τῆς ὅλης προσεγγίσεώς του εἰς τὸ θέμα τῆς ἀληθείας. Εἰς τὰ ἀναθεωρήσεις αὐτὰς ἀποφασιστικὴν

σημασίαν θὰ ἔχει πλέον ἢ ἐπανερμηνεία τοῦ ἀρχαιοελληνικοῦ καὶ τοῦ ἑλληνοπατερικοῦ λόγου

ζ) Ὅπως συνέβη κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν μεγάλων Ἑλλήνων Πατέρων τῶν ὀχτῶ πρώτων μετὰ Χριστὸν αἰώνων ἢ καὶ ἀργότερον ἀκόμη κατὰ τὸν 14^ο αἰώνα, εἰς τὸν ὁποῖον κυριαρχεῖ ἡ μορφή τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ, τὰ μεγάλα ἐρωτήματα, τὰ ὁποῖα ἔθεσεν ἐνώπιόν του ἀνθρώπου ἡ ἀρχαία Ἑλληνικὴ Σκέψις ἤδη μὲ τοὺς Προσωκρατικοὺς Φιλοσόφους της, **πρέπει νὰ τεθοῦν ἐκ νέου σήμερον** καὶ νὰ ἀπαντηθοῦν ὑπὸ τὴν δημιουργικὴν πίεσιν τόσο τοῦ Βυζαντινοῦ καὶ τοῦ Λατινικοῦ Χριστιανικοῦ Παρελθόντος, ὅσον καὶ τῶν συγχρόνων ὑπαρξιακῶν ἀναζητήσεων τοῦ ἀνθρώπου τῆς σήμερον

η) Ἡ Εὐρώπη χωρὶς τὸ ἑλληνικὸ πνεῦμα εἶναι ἀδιανόητος. Ἀλλὰ τὸ ἑλληνικὸν πνεῦμα δὲν εἶναι δυνατόν πλέον νὰ προσφερθῇ ὑπὸ τὴν μορφήν ὑπὸ τὴν ὁποίαν τὸ ἐφαντάσθη ὁ Μιχαὴλ Ψελλὸς ἢ ὁ Γεώργιος Πλήθων Γεμιστός, δηλαδὴ ὡς καθαρὸν ἀρχαιοελληνικὸ πνεῦμα. **ἔχει ἤδη μεταπλασθῇ μέσα εἰς τὴν μήτραν τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας** μὲ τὴν γόνιμος σκέψιν τῶν Ἑλλήνων Πατέρων καὶ τὴν λατρευτικὴν καὶ ἀσκητικὴν παράδοσιν τῆς Ὁρθοδοξίας. Ἡ Βυζαντινὴ Ὁρθοδοξία δὲν ἀποτελεῖ ξένον στοιχεῖον εἰς τὸν κορμὸν τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος, ἀλλὰ φυσικὴ τοῦ ἐξέλιξιν

Παρατηροῦμε πῶς ὁ Παναγιώτατος:

α) ὑπογραμμίζει τὴ δυσχερῆ συνάντησιν Ἑλληνισμοῦ καὶ Χριστιανισμοῦ: «Ἡ δυσχέρεια προήρχετο ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι τὸ πρόσωπο τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐνεφανίσθηκε ἱστορικῶς ἐντὸς τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ. Ἡ ἀντίδρασις μεγάλης μερίδος τῶν Ἰουδαίων γιὰ τὸν Ἑλληνισμὸν κατέστησε δυσχερῆ τὴν συνάντησιν τῶν δύο αὐτῶν μεγάλων πνευματικῶν μεγεθῶν» καὶ τονίζει πῶς συνάντησιν Ἑλληνισμοῦ καὶ Χριστιανισμοῦ δὲν σημαίνει χρῆση τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας ἢ διδασκαλία τῆς φιλοσοφίας, ἀλλὰ οὐσιαστικὴ χρῆση τῆς ἑλληνικῆς φιλοσοφίας στὴ διατύπωση τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας, χωρὶς νὰ ἀλλοιώνεται καθόλου τὸ χριστιανικὸ δόγμα. Ὑπάρχουν γεγονότα ποὺ ἐξωτερικὰ φαίνονται ὡς συνάντησιν τῶν δύο μεγεθῶν καὶ ὅμως δὲν εἶναι. Δυνατὸ παράδειγμα ὁ Φίλων ὁ Ἀλεξανδρέας. Σημειώνει ὁ Παναγιώτατος «Προσπάθειαι ὅπως τοῦ Ἀλεξανδρινοῦ Ἰουδαίου Φιλοσόφου Φίλωνος δὲν ἀπέδωσαν πολλά. Ἐπὶ μέγα χρονικὸν διάστημα οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, ὅπως ὁ Μέγας Ἀθανάσιος, ἔγραφαν πραγματεία “Κατὰ Ἑλλήνων”, τὸ δὲ ὄνομα “Ἑλλην” μέχρι περίπου τὸν 10^ο μ.Χ. αἰώνα εἶχε διὰ τοὺς Χριστιανοὺς ἀρνητικὸν περιεχόμενον, ταυτιζόμενον μὲ ἐκείνον τοῦ εἰδωλολάτρου... Ἐχρειάσθησαν πολλαὶ καὶ βαθεῖαι διεργασίαι ἐντὸς της ἀρχαίας Ἐκκλησίας καὶ τῆς Θεολογίας της, διὰ νὰ ἐπιτευχθῇ μία γόνιμος συνάντησις τῆς Ἑλληνικῆς σκέψεως μὲ τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου. Ἀπὸ τὴν γόνιμον αὐτὴν συνάντησιν προῆλθε ὁ Ὁρθόδοξος Θεολογικὸς Λόγος

καὶ Τρόπος». Διατυπώνει τὴν ἀλήθεια ὅπως ἀκριβῶς εἶναι: «Ἐπὶ μέγα χρονικὸν διάστημα οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, ὅπως ὁ Μέγας Ἀθανάσιος, ἔγραφαν πραγματεία “Κατὰ Ἑλλήνων”, τὸ δὲ ὄνομα “Ἕλλην” μέχρι περίπου τὸν 10^ο μ.Χ. αἰῶνα εἶχε διὰ τοὺς Χριστιανοὺς ἀρνητικὸν περιεχόμενον, ταυτιζόμενον μὲ ἐκεῖνον τοῦ εἰδωολάτρου»

β) ἀναφέρει μὲ σαφήνεια τὸ κεντρικὸ σημεῖο τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς φιλοσοφίας καθὼς καὶ τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας. Σχετικὰ μὲ τὴν ἀρχαία ἑλληνικὴ φιλοσοφία σημειώνει: «Τὸ πάθος διὰ τὴν ἀλήθειαν καὶ ἡ ἀναζητήσις τῆς διὰ τοῦ λόγου ἑξακατήρισαν ἔκτοτε τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν σκέψιν. Ἡ τοποθέτησις τοῦ σταθεροῦ σημείου ἀναφορᾶς τοῦ ἀνθρωπίνου λόγου ἐπέκεινα τῶν φαινομένων... ἐπλασεν εἰς τὴν ἑλληνικὴν σκέψιν ἓνα ἀρμονικὸν καὶ ὡραῖον κόσμον, εἰς τὸν ὁποῖον τὸ εἶναι, ἡ ἀλήθεια, ὁ λόγος, τὸ καλὸν καὶ τὸ ἀγαθὸν ἀποτελέσαν μία ἀδιάρρηκτον ἐνότητα. Ὁ ἀρμονικὸς καὶ ἐνιαῖος αὐτὸς κόσμος εἶχε τόσῃν ἀποφασιστικὴν σημασίαν διὰ τὸν ἀρχαῖον Ἕλληνα, ὥστε καὶ ὁ Θεὸς νὰ ἐντάσσεται ἐντὸς αὐτοῦ εἴτε ὡς δημιουργός, εἴτε ὡς προνοητὴς καὶ δρῶν ἐντὸς τῆς ἱστορίας». Ὁ Θεὸς ἐντάσσεται ἐντὸς τῶν κοσμικῶν δεδομένων. Γιὰ τὴν χριστιανικὴ διδασκαλία ὑπογραμμίζει: «Ἡ ἀλήθεια ἀνεζητεῖτο ὅχι εἰς τὴν παρατήρησιν τοῦ κόσμου, ἀλλὰ τῆς ἱστορίας, δηλαδὴ ἐκεῖ ὅπου ὁ Θεὸς μὲ τὰς πράξεις τοῦ κατηύθυνε τὴν τύχην τοῦ περιούσιου λαοῦ Του καὶ δι’ αὐτοῦ τῶν ἄλλων λαῶν καὶ τοῦ κόσμου... Ἡ ἀλήθεια δὲν εὐρίσκεται εἰς τὴν γνῶσιν τοῦ νοῦ, ἀλλὰ εἰς τὴν ἀγάπην, καὶ δὲν ἀνακαλύπτεται διὰ τῆς μελέτης τῆς φύσεως, ἀλλὰ ἀποκαλύπτεται διὰ τῶν ἐνεργειῶν τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ Ἱστορίᾳ». Ἀναφέρει καὶ στοὺς δύο κόσμους τὸν ὅρο ἱστορία, ὅμως μὲ διαφορετικὸ περιεχόμενο. Στὴ χριστιανικὴ διδασκαλία ὁ Θεὸς βρίσκεται ἐκτὸς τῆς ἱστορίας, εἰσέρχεται σ’ αὐτὴν καὶ τὴν κατευθύνει· συγκεκριμένα σὲ ἓναν λαὸν τοὺς Ἑβραίους καὶ μέσω αὐτοῦ καὶ στοὺς ὑπόλοιπους λαοὺς. Στὴν ἀρχαιοελληνικὴ διδασκαλία ὁ Θεὸς βρίσκεται ἐντὸς τῆς ἱστορίας. Στὴ χριστιανικὴ διδασκαλία ἡ ἱστορία ἀποκτᾷ ὑπερφυσικὸ περιεχόμενο καθὼς μέσα σ’ αὐτὴν ἀποκαλύπτεται ὁ Θεὸς καὶ γι’ αὐτὸ ὁ Παναγιώτατος σὲ ὅλη τὴ διάρκεια τῆς ὁμιλίας τοῦ τὴν γράφει πάντοτε μὲ κεφαλαῖο «Ι», ἐνῶ οἱ ἀναφορές του στὴν «ἱστορία» τοῦ ἀρχαιοελληνικοῦ κόσμου εἶναι πάντοτε μὲ μικρὸ «ι»

γ) Ἡ συνάντησις Ἑλληνισμοῦ καὶ Χριστιανισμοῦ φαίνεται πολὺ καθαρὰ στὴ λειτουργικὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας. «Ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ, τῆς ὁποίας προγευσιν ἀποτελεῖ ἡ Θεία Εὐχαριστία, συνιστᾷ τὴν ἔσχατην πράξιν τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ ἱστορίᾳ, εἰς τὴν ὁποία πράξιν ὁ ὕλικός κόσμος μετέχει διὰ τῶν στοιχείων τοῦ ἄρτου καὶ τοῦ οἴνου, τὰ ὁποία σώζονται καὶ γίνονται “ἀλήθεια”, ὅχι λόγῳ τῆς μετοχῆς τῶν εἰς τὸν νοητὸν καὶ ἰδεατὸν κόσμον, ἀλλὰ λόγῳ τῆς προσλήψεως τῶν ἀπὸ τὸν Χριστὸν εἰς τὸ σῶμα Του καὶ τῆς μετοχῆς τῶν

εἰς τὴν Βασιλείαν τοῦ Θεοῦ. Ἡ ἀλήθεια τῶν ὄντων, τὸ ἀληθινὸ τῶν εἶναι, ἐνδιαφέρει πλέον καὶ τὴν χριστιανικὴ πίστιν καὶ κατὰ τοῦτον τὸ Εὐαγγέλιο δὲν ἀφήνει ἀδιάφορον τὴν ἐλληνικὴ σκέψιν. Ἀλλὰ ἡ ἀλήθεια τῶν ὄντων τοποθετεῖται πλέον εἰς τὰ ἔσχατα, τὴν τελικὴ πράξιν τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ ἀναστάντος Χριστοῦ, καὶ μὲ τὸν τροπὸν αὐτὸν ὁ ἐλληνισμὸς ἐκχριστιανίζεται. Ἡ ὀρθόδοξος λατρεία μορφοποιεῖ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἓνα νέον εἶδος Ἑλληνας, τὸν Ὀρθόδοξον Ἑλληνα, ὁ ὁποῖος διὰ μέσου της Βυζαντινῆς παραδόσεως, ὅπως διεμορφώθη αὕτη ἐν τῇ Βασιλεύουσᾳ, πέριξ τοῦ ἱεροῦ κέντρου τῆς Ὀρθοδοξίας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, φθάνει μέχρι τῆς ἡμέρας μας, καὶ δημιουργεῖ ἓνα ἥθος καὶ ἓναν πολιτισμὸν, ὁ ὁποῖος σέβεται τὴν ὑλικὴν δημιουργίαν καὶ τῆς προσδίδει τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς Θαβωρίου Μεταμορφώσεως, τὴν ὁποίαν θὰ ἔχει εἰς τὴν ἔσχατην ἡμέραν τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ». Ὁ οὐρανὸς κατεβαίνει στὴ γῆ, οὐρανὸς καὶ γῆ ἐνώνονται. Ἡ ὀρθόδοξος λατρεία μορφοποιεῖ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἓνα νέον εἶδος Ἑλληνας, τὸν Ὀρθόδοξον Ἑλληνα

δ) τὰ μεγάλα ἐρωτήματα, τὰ ὁποῖα ἔθεσεν ἐνώπιόν τοῦ ἀνθρώπου ἡ ἀρχαία Ἑλληνικὴ Σκέψις ἤδη μὲ τοὺς Προσωκρατικοὺς Φιλοσόφους της, πρέπει νὰ τεθοῦν ἐκ νέου σήμερον καὶ νὰ ἀπαντηθοῦν ὑπὸ τὴν δημιουργικὴν πίεσιν τόσο τοῦ Βυζαντινοῦ καὶ τοῦ Λατινικοῦ Χριστιανικοῦ Παρελθόντος, ὅσον καὶ τῶν συγχρόνων ὑπαρξιακῶν ἀναζητήσεων τοῦ ἀνθρώπου τῆς σήμερον. Ποιὰ θεωρεῖ ὅμως ὁ Παναγιώτατος ὡς μεγάλα ἐρωτήματα σήμερα τὰ ὁποῖα ὀδηγοῦν σὲ μεγάλα ἀδιέξοδα; Ἐντοπίζει τίς ρίζες τοῦ καὶ μέσω τοῦ ἐν λόγῳ ἐντοπισμοῦ μᾶς παραπέμπει σ' αὐτά : «Τὰ ἀδιέξοδα τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου μαρτυροῦν ὅτι εὕρισκόμεθα εἰς τὸ τέλος τῆς ἐποχῆς τοῦ Δυτικοῦ Διαφωτισμοῦ. Ὁ λόγος ὅπως τὸν ἀντελήφθη καὶ τὸν ἀνέπτυξεν ἡ δυτικὴ σκέψις, ἔχει ἀνάγκην καθάρσεως τόσον ἀπὸ τὸν ὀρθολογισμὸν ὅσον καὶ ἀπὸ τὴν ἀτομοκρατίαν, εἰς τὰ ὁποῖαν τὸν ὀδήγησεν ὁ Εὐρωπαϊκὸς Διαφωτισμὸς». Ὁ «ὀρθολογισμὸς» καὶ ἡ «ἀτομοκρατία» εἶναι ἡ ρίζα τῶν ὑπαρξιακῶν ἀδιεξόδων τοῦ σύγχρονου ἀνθρώπου. Ἐκεῖ θὰ ἀναζητήσουμε καὶ τὰ μεγάλα ἐρωτήματα.

ε) Ὁ Παναγιώτατος λαμβάνει θέση γιὰ τὸ ποιὰ εἶναι σήμερα ἡ πορεία τῆς ἐπιστήμης: «Ἡ νέα κατεύθυνσις τῶν ἐπιστημῶν, ἰδιαίτερος τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν, μὲ τὴν ἐμφάνισιν τῶν ἐπὶ τῆς σχέσεως τῶν ὄντων καὶ τὴν κατάρριψιν τοῦ ἀντιθετικοῦ σχήματος ὑποκειμένου – ἀντικειμένου,¹⁵ ὀδηγεῖ

¹⁵ Νίκου Α. Ματσούκα, *Δογματικὴ καὶ Συμβολικὴ Θεολογία Α'*, Ἐκδόσεις Π. Πουρνάρα Θεσσαλονίκη 2007, σελ. 80-81: «ὡς ἀντικειμενικὸ πρέπει νὰ θεωρηθεῖ ἡ ἴδια ἡ προσιτὴ καὶ προσεγγιζόμενη πραγματικότητα, ἀκόμα καὶ ἡ ἀπρόσιτη, ποὺ εἶναι ὁ ἄγνωστος Χ, μὲ ἄλλα λόγια ἡ ἴδια ἡ ἀλήθεια σὲ ὅσο βαθμὸ κι ἂν μπορεῖ ὁ νοῦς νὰ τὴν κατακτήσει...Ἡ

καὶ τὸν φιλοσοφικὸν λόγον εἰς βασικᾶς ἀναθεωρήσεις τῆς ὅλης προσεγγίσεώς του εἰς τὸ θέμα τῆς ἀληθείας. Εἰς τὰ ἀναθεωρήσεις αὐτὰς ἀποφασιστικὴν σημασίαν θὰ ἔχει πλεόν ἢ ἐπανερμηνεία τοῦ ἀρχαιοελληνικοῦ καὶ τοῦ ἑλληνοπατερικοῦ λόγου». Καὶ ὁ ἑλληνοπατερικὸς λόγος χωρᾷ ἐπανερμηνεία καθὼς πρόκειται γιὰ τὴ διατύπωση τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῶν ἀνθρώπων καὶ ὄχι γιὰ τὴν ἴδια τὴν ἄκτιστη χάρις τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ. Ἡ ἐπαναδιατύπωσή του θὰ συμβάλει τὰ μέγιστα στὴν κατανόηση τῆς σημερινῆς ἐπιστήμης.

στ) Ὁ Πατριάρχης Βαρθολομαῖος ἀσχολεῖται ἐπίσης μὲ τὴν ἱστορικῆς σημασία προέλευση τοῦ ὅρου «πόλις» ἐκφράζοντας μία διαπίστωση: «Μετὰ τὴν ἐξασθένειαν τοῦ θεσμοῦ τούτου (ἐννοεῖται τῆς «πόλεως» καὶ τοῦ «δήμου» της) εἰς τοὺς ἑλληνιστικοὺς χρόνους ὅταν ἡ φυγὴν εἰς ἑαυτὸν ἀπετέλει τὸν κυρίαρχον σύνθημα τῆς ἑλληνικῆς διανοήσεως ὁ κίνδυνος τῆς αἰείποτε παρούσης ροπῆς τῶν Ἑλλήνων πρὸς τὴν ἀτομοκρατίαν κατέστη ἀπειλητικὸς. Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ἡ συνάντησις Ἑλληνισμοῦ καὶ Χριστιανισμοῦ ἔφερε τὸ μέγαν ἱστορικὸν ἀποτέλεσμα : τὴν δημιουργίαν τῆς ὀρθοδόξου κοινοτικῆς συνειδήσεως. Μὲ ἐπίκεντρον τὴν κοινότητα τῆς Θείας Εὐχαριστίας οἱ Ὁρθόδοξοί Ἕλληνες ἔμαθαν νὰ ἀποτελοῦν, κατὰ τὸ πρότυπον τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ, μία κοινότηταν μὲ κοινὴν μοῖραν καὶ τελικὸν προορισμόν. Εἶναι μέγιστον τοῦτον τὸ ἐπίτευγμα τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ εἶναι κρίμα ὅτι τῆς ἀναγνωρίζεται τόσον ὀλίγον. Ἡ κοινοτικὴ συνείδησις τὴν ὁποίαν ἀνέπτυξεν ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ὡς σύνθεσιν τῆς ἑλληνικῆς συνειδήσεως τοῦ πολίτου καὶ τῆς βιβλικῆς συνειδήσεως τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ μὲ τὴν κοινὴν του μοῖραν καὶ τὴν αἰσίαν τελικῶς ἔκβασιν τῆς ἱστορικῆς πορείας του, ὑπῆρξεν ἡ κυριώτερα δύναμις, ἡ ὁποία συνεκράτησε, συνεκρότησεν, ἐνέπνευσεν, ἐνεψύχωσε τὸ Γένος μας εἰς δυσκόλους στιγμᾶς. Ἡ προσπάθεια πολλῶν νεωτέρων Ἑλλήνων νὰ ἀγνοήσουν τὴν σύνθεσιν αὐτὴν καὶ νὰ ἐπαναφέρουν μίαν συνείδησιν πολίτου ἐπὶ τῇ βάσει καὶ μόνον τοῦ πολιτικοῦ λόγου ἢ διαλόγου, χωρὶς τὴν καλλιέργειαν τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ, ἡ ὁποία προσδίδει εἰς τὴν κοινοτικὴν συνείδησιν, ἀλλὰ καὶ δεσμοὺς κοινοῦ ἱστορικοῦ προσανατολισμοῦ, ζημειώνει τὰ μέγιστα τὸ Γένος μας εἰς τὰς δυσκόλους μάλιστα στιγμᾶς του»

ζ) Ὁ Παναγιώτατος Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Βαρθολομαῖος θίγει στὴν ὁμιλία τοῦ καὶ τὸ ἀκανθῶδες θέμα τοῦ Διαλόγου μεταξὺ τῶν Ἐκκλησιῶν. Βλέπει τὸ θέμα ἄμεσα συνδεδεμένο μὲ τὶς σχέσεις Φιλοσοφίας καὶ Θεολο-

ὑποκειμενικότητα εἶναι τὸ ὄργανο ποὺ συλλαμβάνει τὴν πραγματικότητα ὡς μετοχὴ ἢ γνῶσις· κί' αὐτὸ τὸ ὄργανο μαζὶ μὲ τὴν ἴδια τὴ γνῶσις ἀποτελεῖ τὴν ὑποκειμενικότητα, τὴ συνολικὴ ὕπαρξιν ἐνὸς σκεπτόμενου ὄντος, τὸ καθολικὸ αἰσθητήριον ποὺ συλλαμβάνει τὴν πραγματικότητα».

γίας στὸν Ἀνατολικὸ Ἑλληνικὸ Χριστιανισμό : « Ἀτυχῶς ἀπὸ τὸ Σχίσμα τοῦ 1054 μ.Χ. μεταξὺ Ρώμης καὶ Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἡ ἐξ αὐτοῦ προκύψασα ἀποξένωσις ἀπ' ἀλλήλων καὶ ἐν πολλοῖς ἐχθρότης καὶ πολεμικὴ με-
ταξύ τοῦ Ἑλληνικοῦ καὶ τοῦ Λατινικοῦ Χριστιανισμοῦ, συνετέλεσαν ὥστε νὰ διευρυνθῇ τὸ χάσμα μεταξὺ τῶν δύο τούτων μορφῶν τῆς χριστιανικῆς σκέψεως καὶ νὰ ταυτισθῇ τὸ Εὐρωπαϊκὸν πνεῦμα ἀποκλειστικῶς μὲ τὸν λα-
τινογενῆ χριστιανισμόν. Εἶναι καιρὸς νὰ διορθωθῇ τὸ σφάλμα τοῦτο καὶ αὐτὸ θὰ πρέπει νὰ συμβάλῃ τόσον ἡ Ἐκκλησία, ὅσο καὶ ἡ ἐπιστημονικὴ ἔρευνα, μάλιστα δὲ ἡ ἱστορικὴ καὶ ἡ φιλοσοφικὴ. Καὶ ἡ μὲν Ἐκκλησία πράτ-
τει ἐν μέσῳ ποικίλων δυσχερειῶν καὶ ἀντιξοοτήτων πᾶν τὸ δυνατόν διὰ τὴν γεφύρωσιν τοῦ χάσματος μεταξὺ τοῦ Ὁρθοδόξου καὶ τοῦ Δυτικοῦ Χριστια-
νισμοῦ διὰ τῆς προωθήσεως τῶν Θεολογικῶν Διαλόγων πρὸς ἄρσιν τῶν παρεξηγήσεων, ἀλλὰ καὶ τῶν οὐσιαστικῶν διαφορῶν, μεταξὺ τῶν δύο τού-
των μερῶν. Εἶναι γνωστὰ ἐν προκειμένῳ αἱ πρωτοβουλίαι καὶ δραστηριό-
τητες τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου». ¹⁶ « Ἐὰν ἡ σύνθεσις τῶν τριῶν αὐτῶν στοιχείων (τοῦ Ἑλληνικοῦ, τοῦ Ρωμαϊκοῦ καὶ τοῦ Χριστιανικοῦ) αναγνω-
ρισθῇ ὡς τὸ ἰδιάζον χαρακτηριστικὸν τόσον τοῦ Βυζαντίου ὅσον καὶ τῆς Εὐρώπης, δὲν θὰ ἦτο ὑπερβολὴ ἐὰν ἐλέγετο ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ Ὁρθοδοξία, ὡς καρπὸς τοῦ Βυζαντινοῦ Ἑλληνισμοῦ, εἶναι καὶ πρέπει νὰ εἶναι καὶ ὁ πλεόν
ἀποφασιστικὸς παράγων εἰς τὴν διαμόρφωσιν τῆς πνευματικῆς φυσιογνω-
μίας τῆς Εὐρώπης. Αὐτὸ βεβαίως προσκρούει εἰς τὴν ἀπὸ αἰῶνων θεμελιω-
θείσαν εἰς τῇ Δυτικῇ Εὐρώπῃ συνείδησιν ὅτι ὁ Λατινικὸς καὶ ὄχι ὁ Ἑλληνικὸς Χριστιανισμὸς ἐκφράζει καλῦτερον τὸ Εὐρωπαϊκὸν πνεῦμα». ¹⁷

Ἐπίλογος

Ἐπίλογος τῆς ὁμιλίας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου : « Μία Φιλοσοφικὴ Σχολὴ ὡς ἡ τιμῶσα σήμερα ἡμᾶς διὰ τῆς ἀναγορεύσεως ἡμῶν εἰς ἐπίτιμον αὐτῆς Διδάκτορα ἔχουσα δώσει πλείστας ὅσας μαρτυρίας τῆς προσφορᾶς αὐτῆς εἰς τὰ γράμματα καὶ τὴν δημιουργικὴν σκέψιν, θὰ ἀποτελέσῃ ἀσφαλῶς κέντρον ἀκτινοβολίας τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος εἰς τὸν σύγχρονον κόσμον καὶ θὰ ἀναδείξῃ διὰ μία ἀκόμην φορᾶν εἰς τὴν ἱστορίαν τὴν τόσον πλουσίως εὐλογημένην ἀπὸ τὸν Πανάγαθον Θεὸν νῆσον τῆς Κρήτης καὶ τὴν Ἀπο-
στολικὴν Ἐκκλησίαν της, διὰ τὴν ὁποίαν μεγάλως καυχᾶται ἡ Μήτηρ αὐτῆς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, κοιτίδα τοῦ πολιτισμοῦ καὶ πηγὴν πνευμα-
τικῶν ἀγαθῶν διὰ τὴν σύγχρονον Οἰκουμένην». ¹⁸

¹⁶ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Βαρθολομαίου, *Λόγοι* (Τόμος Στ'), σελ. 129.

¹⁷ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Βαρθολομαίου, *Λόγοι* (Τόμος Στ'), σελ. 129.

¹⁸ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Βαρθολομαίου, *Λόγοι* (Τόμος Στ'), σελ. 130-131.

*Ἡ Α.Θ.Π. ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος
καί ἡ Α.Α. ὁ Πάπας Ρώμης Φραγκίσκος*

**Οικουμενικός Πατριάρχης Βαρθολομαῖος Α΄:
Τριάντα Χρόνια Πατριαρχικῆς διακονίας
μέσα ἀπό τήν προοπτική τῆς Ἀγίας καί Μεγάλης Συνόδου**

Πρωτοπρ. Δρ. Θ. Αὐγουστίνου Μπαῖραχτάρη
Ἀναπλ. Καθηγητῇ Π.Α.Ε.Α.Κ.

Ὁ 19ος αἰώνας ἴσως ἦταν ὁ πιό δύσκολος αἰώνας γιά τήν Ὁρθοδοξία στή διάρκεια τοῦ ὁποίου δοκιμάστηκαν οἱ δια-ἐκκλησιαστικές σχέσεις μεταξύ τῶν κατά τόπους Ὁρθοδόξων ἐκκλησιαστικῶν κοινοτήτων καί Ἐκκλησιῶν. Οἱ ἐθνικές ἐπιδιώξεις τῶν λαῶν, κυρίως τῶν Βαλκανίων, ἡ ἵδρυση ἐθνικῶν κρατῶν, ἐκεῖ ὅπου παλαιότερα ἔστεκε ἡ Ὀθωμανική αὐτοκρατορία, ὡς ἀποτέλεσμα τῶν πολέμων στή Χερσόνησο τοῦ Αἴμου, καθὼς καί ἡ ἐσωστρέφεια καί ἡ ἀπομόνωση πού θεμελίωσαν τεχνηέντως τά πολιτικά ἀπολυταρχικά καθεστῶτα, ὀδήγησαν ἀδελφούς λαούς, Ὁρθοδόξους στό δόγμα, νά κοιτᾷ ὁ ἓνας τόν ἄλλον μέ βλέμμα καχυποψίας. Ὡστόσο, τό σημαντικότερο πού συνέβη ἐξαιτίας αὐτῆς τῆς κατάστασης ἦταν ἡ ἀπώλεια τῆς ἀνοχῆς καί τῆς ἀποδοχῆς τοῦ ἄλλου καί ἡ διαμόρφωση μίας ἄλλης πολιτιστικῆς κουλτούρας, καθὼς τό πολυποίκιλο ἐθνολογικό καί θρησκευτικό μωσαϊκό πού κυριαρχοῦσε στά Βαλκάνια, πλέον ἀπαιτοῦσε ἕνα νέο καθορισμό καί ἕνα νέο προσδιορισμό βασισμένο σέ κριτήρια ἐθνικά. Ἡ ἐν γένει κατάσταση συμπαρέσυρε τά θρησκευτικά ζητήματα καί τίς σχέσεις μεταξύ τῶν τοπικῶν Ἐκκλησιῶν μέ τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο. Νέες λοιπόν ιδέες, νέα γεωπολιτικά σχήματα, καινούργιες πολιτιστικές ταυτότητες διαμορφώθηκαν μέσα σ' ἕνα περιβάλλον ἐκτοπίσεων λαῶν καί πολεμικῆς βίας.

Τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο ἀντιλαμβανόμενο τίς συνθήκες αὐτές ἔσπευσε νά καταδικάσει τήν ἀπειλή τοῦ ἐθνοφυλετισμοῦ, ἀλλά καί κάθε εἶδος φυλετικῆς διάκρισης, ἐθνικισμοῦ, ἀδελφοκτονίας καί ρατσισμοῦ, τονίζοντας τίς ἀρετές τοῦ Χριστιανισμοῦ καί προωθώντας ἐκ νέου τή διδασκαλία τοῦ Εὐαγγελίου σέ νέες προοπτικές. Μέ τρόπο διορατικό προώθησε μέ ἀργό, ἀλλά σταθερό βηματισμό, ἐπὶ πατριαρχείας τοῦ Ἰωακείμ Γ΄ τό ὄραμα γιά μία Πανορθόδοξη συνεργασία σέ ὅλα τά ἐπίπεδα, προετοιμάζοντας τό ἐκκλησιαστικό ἔδαφος γιά μία κοινή πορεία στόν 20ο αἰώνα. Τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο προώθησε, μέσα ἀπό τήν ἐπίσημη ἀλληλογραφία του ἔχοντας ὡς ἀποδέκτες ὅλες τίς Ἐκκλησίες, τά στοιχεῖα τῆς ἐνότητας, τῆς καταλλαγῆς, τοῦ διαλόγου, τῆς ὁμόνοιας καί τῆς Χριστιανικῆς ἀγάπης. Βρίσκοντας τούς καρπούς αὐτῶν τῶν σπόρων ὁ ἀοίδιμος Οἰκουμενικός Πατριάρχης Ἀθηναγόρας καθιέρωσε δύσκολα, ἀλλά ἐπιτυχῶς, μία σειρά Διορ-

θοδόξων Διασκέψεων καθ' ὅλη τή δεκαετία τοῦ '60 (Ρόδο 1961, 1962, 1963 καί Γενεύη 1968), οἱ ὁποῖες προετοίμασαν σταδιακά τή θεματολογία καί τή μεθοδολογία γιά τή σύγκληση τῆς Ἁγίας καί Μεγάλης Συνόδου.

Αὐτό λοιπόν παρέλαβε ὡς πολύτιμη παρακαταθήκη καί ὡς ἐντολή ἀπό τοὺς προκατόχους τοῦ Ὁικουμενικοῦ Πατριάρχης Βαρθολομαῖος, δηλαδή νά πραγματοποιήσει τή σύγκληση τῆς Ἁγίας καί Μεγάλης Συνόδου. Αὐτό ἐγκρίθηκε ὁμοφώνως ἀπό τή Σύναξη τῶν Προκαθημένων τό 2014. Στή συνέντευξη, ὕστερα ἀπό αἴτημα τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας συγκροτήθηκε ἡ Εἰδική Διορθόδοξη Ἐπιτροπή, ἡ ὁποία ἀνέλαβε τήν τελική ἐπεξεργασία τῶν θεμάτων τῆς συνόδου, πρὶν τὰ ἀποστείλει καί τὰ παραπέμψει ὀριστικά στά μέλη καί στίς ἀντιπροσωπεῖες τῶν Ἐκκλησιῶν, καθὼς κρίθηκε ὅτι ὀρισμένα ἐξ αὐτῶν ἔπρεπε νά ἐξεταστοῦν ἐκ νέου. Τελικῶς ἀπό τὰ δέκα θέματα πού εἶχαν ἀρχικῶς ἐπιλεγεῖ ἀπό τίς Προσυνοδικές Πανορθόδοξες Διασκέψεις τρία ἀποκόπηκαν: α) Τό Αὐτοκέφαλον καί ὁ τρόπος ἀνακηρύξεως αὐτοῦ, β) Τά Δίπτυχα, γ) ἐνῶ τό ζήτημα τοῦ κοινοῦ ἡμερολογίου θά δεχόταν περαιτέρω φιλολογική ἐπιμέλεια. Τελικά οἱ Προκαθημένοι τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν στή συνάντησή τους στή Γενεύη τό 2016 ἀποφάσισαν κάθε Ἐκκλησία νά τηρήσει ἐλεύθερα σέ τοπικό ἐπίπεδο αὐτό πού ἡ ἴδια θεωρεῖ ὡς λυσιτελές γιά τήν πνευματική προκοπή τοῦ ποιμνίου αὐτῆς, χωρίς ὅμως καί τέτοιο νά ἐμποδίζει τόν κοινό ἑορτασμό τοῦ Πάσχα μεταξύ τῶν Ὁρθοδόξων. Ἐπομένως τὰ κείμενα πού κατατέθηκαν στίς ἀντιπροσωπεῖες γιά τίς ἐργασίες τῆς Ἁγίας καί Μεγάλης Συνόδου ἦταν τὰ ἑξῆς:

1. Ἡ Ἀποστολή τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας εἰς τόν σύγχρονον κόσμον.
2. Ἡ Ὁρθόδοξος Διασπορά.
3. Το Αὐτόνομον καί ὁ τρόπος ἀνακηρύξεως αὐτοῦ.
4. Το μυστήριον τοῦ γάμου καί τὰ κλύματα αὐτοῦ.
5. Ἡ σπουδαιότης τῆς νηστείας καί ἡ τήρησις αὐτῆς σήμερον.
6. Σχέσεις τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας πρὸς τόν λοιπόν χριστιανικόν κόσμον.

Ὅλη αὕτη ἡ προετοιμασία τῆς Ἁγίας καί Μεγάλης Συνόδου ἀποδεικνύει ξεκάθαρα τήν συνεχιζόμενη καί ἀκούραστη μέριμνα ἐκ μέρους τοῦ Ὁικουμενικοῦ Πατριαρχείου, προκειμένου νά ἀναδείξει τόσο στό ἐσωτερικό, ὅσο καί στό ἐξωτερικό τό στοιχεῖο τῆς ἀρραγοῦς ἐνότητος τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, πράγμα πού διαφαίνεται ἀπό τή θεματολογία τῆς Συνόδου, φανερώνοντας μία στάση ὑπευθυνότητος καί ἀναζητῶντας παράλληλα λύσεις στά σύγχρονα προβλήματα τῆς κοινωνίας καί τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας.

Παρά λοιπόν τίς ἱστορικές δυσχέρειες στόν εὐρύτερο χώρο τῆς Χριστιανικῆς Ἀνατολῆς ὁ θεσμός τῆς ἐκκλησιαστικῆς συνόδου καί ἡ ἐφαρμογή τῆς

συνοδικότητας παρέμειναν και εφαρμόστηκαν τόσο σέ τοπικό, όσο και σέ περιφερειακό επίπεδο. Δυστυχώς λόγω τής διαίρεσης μέ τήν Χριστιανική δύση ή έννοια και ή διάσταση τής οίκουμενικότητας λησμονήθηκε μέ αποτέλεσμα ή σχισματική κατάσταση νά παγιωθεί μεταξύ Ανατολής και Δύσης. Ή Αγία και Μεγάλη Σύνοδος λοιπόν, χωρίς νά αποτελεῖ συνέχεια τών Αγίων και Οίκουμενικών Συνόδων, ἐκφράζει τό πνεῦμα και φέρει μέσα της τήν οὐσία τών συνόδων τής Ἐκκλησίας. Ἐπομένως μέ ἄλλα λόγια ή Αγία και Μεγάλη Σύνοδος μπορεί νά μήν συμπεριλαμβάνεται μεταξύ τών Οίκουμενικών Συνόδων, διότι ή συναρίθμηση μίας Συνόδου ὡς Οίκουμενικῆς ἀποτελεῖ ὄχι ὑπόθεση ἐργασίας μίας τοπικῆς συνόδου, ἀλλά σύμπτωμα και συναπόφαση τής σύνολης Ἐκκλησίας. Ὡστόσο, διατήρησε στίς ἐργασίες της τήν οὐσία αὐτῶν. Ὁ τελικός χαρακτηρισμός ἐν πάσῃ περιπτώσει μίας Συνόδου ὡς Οίκουμενικῆς καθορίζεται ἀπό τρία σημαντικά στοιχεῖα: α) Πρῶτον ἀναγνωρίζεται ὡς οίκουμενική ἀπό μία ἄλλη σύνοδο πού ἀκολουθεῖ ἐκ τών ὑστέρων χρονικά και ὄχι ἐκ τών προτέρων, β) δεύτερον οἱ ἀποφάσεις τής ἐν λόγω συνόδου πρέπει νά ἔχουν δογματικό και ἐκκλησιολογικό πυρῆνα, περιεχόμενο και προσανατολισμό, και γ) τρίτον τό ζήτημα τής ἐλεύθερης ἀποδοχῆς τών ἀποφάσεων τής ἐν λόγω συνόδου ἀπό τό πλήρωμα τής Ἐκκλησίας.¹

Ἐπίσης ἕνα ἄλλο στοιχεῖο πού ή Αγία και Μεγάλη Σύνοδος πρόσθεσε στήν σύγχρονη ἐκκλησιαστική ἱστορία εἶναι πρῶτον τό γεγονός ὅτι παρουσίασε τήν ἐνότητα τής Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ὡς φορέα τής Μίας, Αγίας, Καθολικῆς και Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας και δεύτερον πρόβαλε τή διαδικασία και τόν τρόπο ἐπίλυσης και λήψης ἀποφάσεων ἔναντι τών κοινῶν ζητημάτων. Βέβαια, ὀφείλουμε νά ποῦμε ὅτι τέσσερις τοπικές Ὁρθόδοξες Ἐκκλησίες (τά Πατριαρχεῖα Ἀντιοχείας, Μόσχας, Γεωργίας και Βουλγαρίας) δέν συμμετεῖχαν παρά τήν ἀρχική τους ἐνυπόγραφη δέσμευση, χωρίς ὅμως αὐτό νά μειώνει κάτι οὔτε ἀπό τή Σύνοδο αὐτή καθαυτή, οὔτε ἀπό τίς ἀποφάσεις πού ἐλήφθησαν ἀπό τίς ὑπόλοιπες Ὁρθόδοξες Ἐκκλησίες πού συμμετεῖχαν στίς διαδικασίες. Ἡ ὁποιαδήποτε διαφωνία ἀπό ἀδελφῇ Ἐκκλησία δέν θά ἔπρεπε και δέν πρέπει νά ἀποτελεῖ αἰτία διάσπασης και ἀλλοίωσης τοῦ εὐχαριστιακοῦ ὁράματος τής Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας. Ὁ συνοδικός, δηλαδή ὁ λειτουργικός θεσμός, ἱστορικά ἦταν πάντοτε ὁ πῶς ἐνδεδειγμένος τρόπος ἐπίλυσης τών ὅποιων σοβαρῶν ἐκκλησιαστικῶν και ἐκκλησιολογικῶν προβλημάτων πού ἐμφανίζονταν στό σῶμα τής Ἐκκλησίας ἐντός τής

¹ Μητρ. Μεσσηνίας Χρυσόστομου Σαββάτου, *Ἡ Αγία και Μεγάλη Σύνοδος τής Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐκφρασίς τής συνοδικῆς αὐτοσυνειδησίας τής Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας*, Ἀθήνα 2017, σσ. 75-94. Ἐδῶ βλ. σ. 83, 121.

ιστορίας. Ἡ ἀπό κοινοῦ λοιπόν ἔκφραση τῆς συνοδικῆς αὐτοσυνειδησίας τῶν τοπικῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν ἐπιβεβαιώνεται στό γεγονός τῆς συμμετοχῆς τους στή θεία εὐχαριστία καί στήν ἀπό κοινοῦ κλάση τοῦ ἄρτου καί στό μοίρασμα τοῦ ποτηρίου. Αὐτό ἀποτελεῖ γεγονός κεφαλαιώδους ἐκκλησιαστικῆς σημασίας.² Ἐπομένως, ἡ ἐνότητα τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ἀποτυπώνεται ἐν τοῖς πράγμασι δηλαδή λειτουργικά, καί ὄχι διαπιστωτικά μέσῳ κάποιων θεσμικῶν διατυπώσεων ἢ ἀνακοινώσεων.³

Αὐτό ἐπιβεβαιώθηκε καί μέ τή σύγκληση τῆς Ἀγίας καί Μεγάλης Συνόδου. Συγκεκριμένα, ἡ λήψη τῆς ἀπόφασης, ἡ πολύχρονη ἐπεξεργασία τῶν θεμάτων καί ἐν τέλει ἡ πραγματοποίηση τῆς Ἀγίας καί Μεγάλης Συνόδου στό Κολυμπάρι τῆς Κρήτης στίς ἐγκαταστάσεις τῆς Ο.Α.Κ. τό καλοκαίρι τοῦ 2016, ἀπέτελεσε ἕνα πρώτης τάξεως «ἐρέθισμα» στήν Ὁρθόδοξη θεολογική σκέψη, προκειμένου νά στραφεῖ ἐπὶ τῶν πηγῶν τῆς δικῆς τῆς συνοδικῆς καί λειτουργικῆς παραδόσεως καί ιστορίας. Σκοπός τῆς ἦταν: α) ἡ ἐπιβεβαίωση τῆς ἐνότητας τοῦ πληρώματος τῶν πιστῶν, β) ἡ διακήρυξη τῆς μοναδικότητος τῆς Μίας, Ἀγίας, Καθολικῆς καί Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας κ γ) ἡ μαρτυρία τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας στό σύγχρονο κόσμο.⁴ Τά προβλήματα πού ἀνέκυψαν λίγο πρὶν τή σύγκληση τῆς Συνόδου ἦταν κυρίως ἀποτέλεσμα τῶν ἰδιαίτερων πολιτικῶν - ἐκκλησιαστικῶν συνθηκῶν πού ἐπικρατοῦσαν σέ ὀρισμένες Ὁρθόδοξες Ἐκκλησίες καί στίς ἰδιαίτερες σχέσεις τους μέ τά πολιτικά καθεστῶτα καί ὄχι ἀποτέλεσμα κάποιων θεολογικῶν λόγων. Δηλαδή ἡ Σύνοδος αὐτή καθαυτή ἔθεσε στά ἴδια τά μέλη τῶν τοπικῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν τό ὁξύ ἐρώτημα τῆς αὐτοκριτικῆς σχετικὰ μέ τήν ἀναγκαιότητα σύγκλησης ἢ μὴ τῆς Ἀγίας καί Μεγάλης Συνόδου.

Ἡ Ἀγία καί Μεγάλη Σύνοδος ἀπέτελεσε μία εὐκαιρία πρώτης τάξεως, προκειμένου ἐπὶ τόπου καί ἐπὶ πανορθόδοξου βάσεως νά συζητηθοῦν τά ὅποια ζητήματα, ἀξιοποιώντας ἔτσι τή μακραίωνη συνοδική παράδοση τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας πού ξεκινᾷ ἀπὸ τά μετα-ἀποστολικά χρόνια ἤδη μέ τήν καταπολέμηση τοῦ Μοντανισμοῦ καί τῆς ἔριδας γιά τό Πάσχα. Συνοδικότητα καί εὐχαριστιακὴ σύναξη ἀποτελοῦν μέρη τοῦ αὐτοῦ πράγματος, δηλαδή τῆς Μίας Ἐκκλησίας, καθὼς δέν μποροῦν νά διαχωριστοῦν πλήρως. Μποροῦν ὥστόσο νά διακριθοῦν, ἀλλὰ ὄχι νά διαχωριστοῦν. Ἡ λύση πού

² «Ἐν Συνόδῳ», ἀφιερωματικὸ τεῦχος στό *Ἀπόστολος Τίτος*, παράρτημα αρ.3, (2016), σ. 11.

³ Ὁπ. παρ. Μητρ. Μεσσηνίας Χρυσόστομου Σαββάτου, *Ἡ Ἀγία καί Μεγάλη Σύνοδος τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ἔκφρασις τῆς συνοδικῆς αὐτοσυνειδησίας τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας*, σ. 32.

⁴ Εὐάγγελου Ὑφαντίδη, *Λόγος Συνόδου - Τὰ Κείμενα τῆς Ἀγίας καί Μεγάλης Συνόδου τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας Κρήτη 2016*, ἐκδ. Ἐπτάλοφος, Ἀθήνα 2017, σ. 25.

δόθηκε λοιπόν στό Κολυμπάρι, ἢ ἔστω ἡ ἐπεξεργασία αὐτῶν, παρεῖχε αὐθεντικό χαρακτήρα γιά ὅλες τίς αὐτοκέφαλες τοπικές Ὁρθόδοξες Ἐκκλησίες, ἀποδεικνύοντας ὅτι ἡ σύγκληση αὐτῆς ἦταν μονόδρομος.⁵

Τά προβλήματα πού ἀνέκυψαν λοιπόν ἀπό τή μή προσέλευση ὀρισμένων τοπικῶν αὐτοκέφαλων Ἐκκλησιῶν δημιούργησαν διοικητικές ἀντιθέσεις καί διενέξεις. Κάποιοι ἐνώπιον τῶν ἱστορικῶν εὐθυνῶν πού ἔπρεπε νά ἀναλάβουν, δέν προσῆλθαν στήν τράπεζα. Ἡ πρόσκληση εἶχε ἀποσταλεῖ πρὸς ὅλους, ὅμως ἡ δυνατότητα τῆς ἄρνησης μέσω τῆς ἐλεύθερης ἐπιλογῆς ἐπικράτησε σέ κάποιους ἐκκλησιαστικούς κύκλους ἐπὶ ζημία τῆς ἐνότητος αὐτῆς. Ἐτσι φανερώθηκε μία πληγή ἐντὸς τῆς Ὁρθοδοξίας, ὅτι πολλές φορές ἡ ἐκκλησιαστική συνείδηση δέν εἶναι ἐλεύθερη ἀπὸ τίς ἰδεολογικές δομές καί ἄλλες φορές ἀναδιπλώνεται πρὸς μία μορφή ἰδρυματικοῦ τοπικισμοῦ. Ἡ ἱστορία ὥστόσο συνεχίζεται, ὅπως φανερώνεται καί στήν εὐαγγελική περικοπή, ὅπου ὁ Νυμφίος ἔρχεται ἐν τῷ μέσω τῆς νυκτός. Ἐπρεπε λοιπόν κάποιοι νά φροντίσουν νά ἔχουν ἐξασφαλίσει τό ἀναγκαῖο λάδι, ὥστε τό φῶς τῆς κανδήλας τους νά μείνει ἀκέραιο καί ἄσβεστο. Στήν προκειμένη περίπτωση δέν ὑπῆρξε καμία συντριβὴ τῆς ἐλευθερίας ἀπὸ κάποια ἐξωτερικὴ ἐξουσία, ὅμως ὑπῆρξε καί μία λανθασμένη ἐρμηνεία του τί ἐστὶ ἐλευθερία. Στήν χριστιανικὴ θεολογία ἐλευθερία σημαίνει «ἀντιμετάδοση τῆς ἀγάπης μέ τόν Πατέρα», γι' αὐτό, ὅπως σημειώνει ὁ ἴδιος ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης, «*στήν Ἐκκλησίᾳ ἡ ἐλευθερία θά ἔπρεπε νά εἶναι ἐμπιστοσύνη, διακονία καί θά μπορούσε κανεὶς νά πεῖ ὑπακοή πρὸς ὅλους... ἡ ἐλευθερία εἶναι νά θέλεις τήν ἑτερότητα τοῦ ἄλλου, ὅπως τήν θέλησε ὁ Χριστός: μέχρι Σταυροῦ*».⁶

Ἡ Ἁγία καί Μεγάλη Σύνοδος ἀπέτελεσε καρπὸ τῆς ἀναγεννήσεως καί τῆς ἀνανεώσεως τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας πού συντελέστηκε διὰ τῆς παρουσίας τοῦ Παρακλήτου, πού προήδρευε τῶν ἐργασιῶν. Μόνο ὅποιος ἀντιλαμβάνοταν τήν Ἁγία καί Μεγάλη Σύνοδο ὡς ἀποτέλεσμα τῶν ἀνθρωπίνων ὑπολογισμῶν καί τῶν συμπεφωνημένων ἐξαρχῆς λύσεων δέν μπόρεσε νά ἀντιληφθεῖ τήν ὠραιότητα καί τή μοναδικότητα τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ αὐτοῦ γεγονότος. Ἄν δέν ἀποδεχθοῦμε τήν παρουσία καί τή λειτουργία τοῦ Παρακλήτου στίς συνοδικές ἐργασίες, τότε αὐτόματα ὑποβιβάζεται ἡ Σύνοδος σ' ἓνα ἀπλό συνέδριο. Ἡ Ἁγία καί Μεγάλη Σύνοδος λοιπόν λειτούργησε ὡς ὑπερασπιστὴς καί προάγγελος τῆς ἀλήθειας, τῆς

⁵ Μητρ. Μεσσηνίας Χρυσόστομου Σαββάτου, *Σημεινόμενα γιά τήν Ἁγία καί Μεγάλη Σύνοδο τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας - Τα ὑπέρ καί τα κατὰ στό πρὶν καί στό μετὰ τῆς Συνόδου*, Ἀθήνα 2017, σ.9.

⁶ Olivier Clement, *Ἡ ἀλήθεια ἐλευθερώσει ὑμᾶς - Συνομιλῶντας μέ τόν Οἰκουμενικό Πατριάρχη Βαρθολομαῖο Α΄*, (μτφρ.) Καίτη Χιωτέλλη, ἐκδ. Ἀκρίτας, Ἀθήνα 1997, σ. 160.

εὐθύτητας, τῆς ἱεραῆς τόλμης, τῆς ὀρθοπραξίας καί τῆς ὀρθοδοξίας, διάκονος τῶν ὁποίων εἶναι τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο. Ἡ Ἁγία καί Μεγάλη Σύνοδος ἐπιδίωξε νά ἐνώσει τήν ἐλευθερία μέ τήν ἔννοια τοῦ θείου μυστηρίου, τή συνύπαρξη τοῦ προσώπου μέ τήν κοινωνία τῶν προσώπων καί τό μυστήριό τῆς Μίας Ἐκκλησίας μέ τήν ἱστορική καθιέρωση τῶν πολλῶν τοπικῶν αὐτοκέφαλων Ἐκκλησιῶν. Ὅποιος δέν ἀποδέχεται αὐτά τά χαρακτηριστικά ἀδυνατεῖ νά παρακολουθήσει καί νά δεχθεῖ τόσο τίς προγενέστερες, ὅσο καί τίς μεταγενέστερες ἐξελίξεις.

Πρωτεργάτης λοιπόν τῆς Ἁγίας καί Μεγάλης Συνόδου ἦταν ἡ Σεπτή Κορυφή τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης Βαρθολομαῖος, πού παρά τόν προσωπικό πόλεμο πού δέχθηκε καί τήν ἐσωτερική κριτική πού τοῦ ἀσκήθηκε μέ ἄδικο τρόπο τόσο ἀπό μεμονωμένα πρόσωπα, ὅσο καί ἀπό θεσμούς καί μέσα ἐνημέρωσης, ἄντεξε. Ἄντεξε, ἀλλά καί πόνεσε, διότι οἱ ἀρνητές καί ἐπικριτές τῆς Συνόδου δέν μπόρεσαν νά προσλάβουν τό ὄραμά του καί νά κατανοήσουν τίς προθέσεις του, κάτι πού θά ἔβγαζε τήν Ὄρθοδοξία στό σύνολό της πρὸς τά ἔξω πῶς ἰσχυρή καί ἔχοντας λόγο μέ μεγαλύτερο κύρος. Αὐτοὶ λοιπόν οἱ ἀρνητές προφασιζόμενοι διάφορα ἔωλα ἐπιχειρήματα ἀρνήθηκαν τήν εὐθύνη πού τοὺς ἀναλογοῦσε καί προτίμησαν νά ὑποστηρίξουν καί νά ὑπηρετήσουν τά δικά τους συμφέροντα καί προνόμια, ἀρνούμενοι νά συμβάλλουν στήν ἀπό κοινοῦ συγγραφή τῆς σύγχρονης ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας.

Ἔτσι τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο ὑπέδειξε στάση εὐθύνης, ἰκανότητα συντονισμοῦ καί διακονικῆς τόλμης, χωρὶς νά διστάσει νά θυσιαστεῖ ὑπὲρ τῶν πολλῶν, ὑποδεικνύοντας μία ὀρθή καί ὑπεύθυνη ἐκκλησιολογικά στάση καί ἀποτυπώνοντας στήν ἱστορία ἀνεξίτηλη τή σφραγίδα τῆς φύσεως καί τῆς οὐσίας τοῦ συνοδικοῦ χαρακτήρα τῆς Ἐκκλησίας, πού πραγματώνεται λαμπρά στό μυστήριό τῆς θείας εὐχαριστίας. Ἐκεῖ λοιπόν στό μυστήριό τῆς θείας εὐχαριστίας πού τέλεσαν οἱ Προκαθήμενοι τῶν Ὄρθοδόξων Ἐκκλησιῶν τόσο στὸν ἱερό ναό τοῦ Ἁγίου Μηνά στό Ἡράκλειο, ὅσο καί στήν ἱερά μονή τῆς Γωνιάς, δήλωσαν τήν αὐτὴ πίστη στό ἱερό σύμβολο «εἰς Μίαν, Ἁγίαν, Καθολικὴν καί Ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν», διακηρύττοντας τό ἀδιάσπαστο τῆς συνοδικότητος ἐντὸς τοῦ μυστηρίου τῆς Ἐκκλησίας καί διασφαλίζοντας τήν καθολικότητα ἀπὸ τίς ἐθνικὲς ἐπιδιώξεις καί ἀπὸ τά ὁμαδικὰ συμφέροντα. Παράλληλα δέ, ἀποτύπωσαν τό ὁμοθυμαδόν, τήν ὁμοφροσύνη καί τὴ συμφωνία στήν αὐτὴ πίστη πού ἐνώνει τήν Ἐκκλησία, ἀλλὰ καί συνάμα προστατέψαν τήν κανονικὴ κληρονομία τῆς Ὄρθοδόξου Παραδόσεως.⁷

⁷ Ἀριστείδη Πανώτη, *Ἡ Διορθόδοξη Πορεία πρὸς τὴν Μεγάλῃ Σύνοδο (1872-2016)*, ἐκδ. Ἐπτάλοφος, Ἀθήνα 2017, σ. 144.

Τί λοιπόν τό προσδωκόμενον από τήν Ἁγία καί Μεγάλη Σύνοδο; Ἡ δια-
τράνωσις τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐνότητος καί παράλληλα ἡ ἀπόδειξις τῆς κοι-
νωνίας τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Βάσει τοῦ συνοδικοῦ θεσμοῦ εἶναι ἡ θεία
εὐχαριστία, καί ἡ φύσις τῆς Ἐκκλησίας εἶναι συνοδική, δηλαδή ἀπόλυτα
εὐχαριστιακή. Οἱ ἐκκλησιαστικοί ἡγέτες τῶν τοπικῶν αὐτοκεφάλων Ὁρθο-
δόξων Ἐκκλησιῶν ἀπέδειξαν γι' ἄλλη μία φορά ὅτι τό «*συνέρχεσθαι ἐπὶ τό
αὐτό*» συνιστᾷ χαρακτηριστικό τῆς ὑγιοῦς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς, ἐνῶ τό
αἶσθημα τῆς ἐκκλησιαστικῆς αὐτάρκειας ὁδηγεῖ ὀρισμένες ἐπιμέρους
Ἐκκλησίες σέ συμπεριφορές ἐσωστρέφειας καί ἐγωκεντρισμοῦ.⁸

Εἶναι γνώρισμα σοφίας κάποιος νά μπορεῖ νά διακρίνει, ὅταν ἀναφύεται
ἐνᾶ πρόβλημα, μεταξύ τοῦ οὐσιώδους ἐκκλησιολογικοῦ πυρήνα καί τοῦ
ἐπουσιώδους ἐκκλησιαστικοῦ περιτυλίγματος, δηλαδή μεταξύ τῆς οὐσίας
καί τῆς μορφῆς, τοῦ ἀναγκαίου καί τοῦ μή ἀναγκαίου καί αὐτό τό χάρισμα
τό ἔχει ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης. Τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο καί συγ-
κεκριμένα ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης Βαρθολομαῖος ἀκολουθώντας τά
ἱστορικά πατήματα τῶν προκατόχων του ἀνέδειξε στό ἔπακρο τήν προ-
οπτική τῆς αὐθεντικῆς ἔκφρασις τῆς συνοδικῆς ἐκκλησιαστικῆς συνείδη-
σης. Εἶναι κρίμα πού ὀρισμένοι δέν μπόρεσαν νά ἀντιληφθοῦν τό ὄραμά
του γιά τήν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία καί ἔμειναν ἰδία βουλήσει ἐκτός.

Ὅμως ἡ βία δέν ἀρμόζει, ὅπως δέν ἀρμόζει καί ἡ βίαιη ἐπιβολή τῶν ἀπό-
ψεων τοῦ κέντρου πρὸς τά μέλη. Στό σημεῖο αὐτό ταιριάζει ὁ λόγος τοῦ
Κυρίου: «*Οὐδέ ἐγώ σέ κατακρίνω. Πορεύου καί ἀπό τοῦ νῦν μηκέτι ἀμάρ-
τανε*».⁹ Ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης χωρίς νά εἶναι ὑπέρμαχος τῶν ἀπολυ-
τοποιήσεων σ' ὅλη του τήν πατριαρχική πορεία ἀκολουθοῦσε τόν διάλογο
καί τή συνεργασία ὡς ἀντιστάθμισμα στίς φωνές τῆς στείρας ἰδεολογίας
καί τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀγκυλώσεων. Δέχεται τόν ἕτερο ὡς εἰκόνα τοῦ
Θεοῦ, ἀκόμη καί ἂν δέν συμφωνεῖ μαζί του, χωρίς ὅμως αὐτό νά τόν ὁδηγεῖ
σέ ἐκπτώσεις. Δέν εἶναι φειδωλός σέ αἰσθήματα καί ἀναγνωρίζει ἐπιβρα-
βεύοντας, ἀρκεῖ νά δεῖ ἀπό τήν ἄλλη πλευρά μία τάση συγκατάβασις καί
συνεργασίας.

Τί λοιπόν τό ἀναμενόμενον; Ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης μπορεῖ νά μὴν
ἔχει ἀπαντήσεις γιά ὅλα, καθὼς δέν ἐπιχειρεῖ νά πολλαπλασιάζει *συνταγές*

⁸ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Βαρθολομαίου, *Πατριαρχικός Λόγος περί τὴν Ἁγίαν καὶ
Μεγάλην Σύνοδον*, (επιμ.) Θεόδωρος Μειμάρης & Κωνσταντῖνος Δεληκωσταντής, εκδ.
Ἀδελφότητος Οφικιάλων τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου «Παναγία ἡ Παμμακάρι-
στος», Αθήνα 2017, σσ. 60-63. Πρβλ. Μητρ. Μεσσηνίας Χρυσόστομου Σαββάτου, *Σημαι-
νόμενα γιὰ τὴν Ἁγία καὶ Μεγάλῃ Σύνοδο τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας – Τὰ υπέρ καὶ τὰ κατὰ
στο πρὶν καὶ στο μετὰ τῆς Συνόδου*, σ. 34.

⁹ Ἰωαν. 8, 10-11.

μαγικοῦ τύπου, ἀλλά βοηθᾷ τόν σύγχρονο χριστιανό νά στοχάζεται, ν' ἀναζητᾷ τό νόημα τῆς ἀγάπης, τῆς συγχωρητικότητας καί τῆς συμπάθειας ἀκόμη καί πρὸς αὐτοὺς πού τόν λοιδοροῦν, παροτρύνει τόν ἄνθρωπο νά ἐπιδιώκει τὴν ἀλληλεγγύη καί ν' ἀγωνίζεται ἐναντίον τοῦ θανάτου, χωρίς νά ἀποθαρρύνεται.¹⁰ Γιά τόν Οἰκουμενικό Πατριάρχη Βαρθολομαῖο ὁ ἐτερόδοξος Χριστιανός δέν εἶναι ἀπλά ἓνας πολίτης τῆς σύγχρονης κοινωνίας, ἀλλά ἓνας συνοδοιπόρος στὸν καθημερινό Γολγοθᾶ. Γι' αὐτό καί ἀναγνωρίζει στὴν Οἰκουμενική Κίνηση τό χαρακτηριστικό τοῦ καθήκοντος καί ὄχι τῆς πολυτέλειας. Ὁ διάλογος μεταξύ τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας καί τῶν ἄλλων Χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν ὀφείλει νά εἶναι διάλογος ζωῆς, πνοῇ Πνεύματος, ἀνταλλαγή ἐμπειριῶν καί προσευχητικὴ διάθεση, καί ὄχι μέσον πειθοῦς, ἢ ὄργανο ἐπιβολῆς τῆς κυριαρχίας. Μέσα του ἔχει ἀναπτύξει ἔντονα τὴν ἔννοια τῆς εὐθύνης πού ἓνας ἐκκλησιαστικός ἡγέτης ὀφείλει νά ἐπιδεικνύει καθημερινά ἀντιμετωπίζοντας τὰ ποικίλα θέματα τοῦ ποιμνίου του. Ἡ «ἐκκλησιολογία» τοῦ Πρωθιεράρχη Βαρθολομαίου χωρίς νά παρεκκλίνει ἀπὸ τὴν παραδοσιακὴ Ὁρθόδοξη ἐκκλησιολογία θά μπορούσε κάποιος νά πεῖ ὅτι ἔχει ὡς κέντρο τῆς τὸν σύγχρονο πονεμένο καί ἐκκοσμικευμένο ἄνθρωπο. Δέν ἀρνεῖται τὰ ἐπιτεύγματα τῆς ἐκκοσμίκευσης, ἀλλά ἀρνεῖται τό φαινόμενο τοῦ καταναλωτισμοῦ, τῆς ἀσυγκράτητης κητικότητας, τῆς ἄμετρης τεχνολογικῆς εἰς βάρος τοῦ περιβάλλοντος ἐξέλιξης, τῆς ἀπεριόριστης ἀνάπτυξης τῆς βιο-ιατρικῆς καί τῆς βιολογίας πού δέν ἀναγνωρίζει τὸν πρωταρχικὸ ρόλο τοῦ Θεοῦ στὴ δημιουργία, ἀλλὰ ἐπιδιώκει τὴν ἀντικατάστασή του ἀπὸ τόν ἄνθρωπο. Θέλει μία Ἐκκλησία πού νά ἀγωνιᾷ καί νά ἀγωνίζεται γιὰ τό φυσικὸ περιβάλλον, προβάλλοντας τὴν ἀρχὴ τῆς ὀρθῆς διαχείρισης καί διακονίας τοῦ περιβάλλοντος καί ὄχι τῆς ἐξουσιαστικῆς μανίας τοῦ ἀνθρώπου εἰς βάρος τοῦ πλανήτη.

Ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης τόσο στὴ διάρκεια τῆς Πατριαρχείας του, ὅσο καί στὶς ἐργασίες τῆς Ἀγίας καί Μεγάλης Συνόδου φανέρωσε τὴν ἀνεσή του νά μιλᾷ, ἀλλὰ καί τό χάρισμα ν' ἀκούει, προκειμένου νά οἰκοδομήσει γερὰ τὰ θεμέλια τῆς ἤδη ὑπαρκτῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐνότητας μεταξύ τῶν Ὁρθόδοξων Ἐκκλησιῶν. Πιστεύει ἀκράδαντα στὴν ἀξία τῆς συνοδικότητας «δι' ἧς τό Πνεῦμα τό Ἅγιον λαλεῖ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ». Στὴν ὁμιλία τῆς ἐνθρόνισής του εἶχε τονίσει τό ἐξῆς στοιχεῖο: «*Ἡνωμένοι ἐν τῇ κοινῇ πίστει, καί τῷ κοινῷ Ποτήριῳ καί τῇ τὴν πίστιν ἐνεργοῦσῃ ἀγάπῃ τείνομεν χεῖρα κοινωνίας τοῖς σεβασμίοις συναδέλφοις ἡμῶν Προκαθημένοις καί ὑποσχόμεθα ὅτι ἐν συλλογικῇ μετ' αὐτῶν εὐθύνῃ θά δώσωμεν τὴν μαρτυρίαν ἡμῶν*

¹⁰ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχη Βαρθολομαίου, *Συνάντηση μετ' ὁ Μυστήριον*, ἐκδ. Ἀκρίτας, Ἀθήνα 2011, σ. 230.

ἐν, ἐν μέσω ενός κόσμου διηρημένου ἀλλά καί ἐπιποθοῦντος τήν ἐνότητα καί τήν καταλλαγὴν ὅσον ἴσως οὐδέποτε ἄλλοτε ἐν τῇ ἱστορίᾳ του». ¹¹ Αὐτό ἀκριβῶς καί ἔπραξε μέ τήν πραγματοποίησης τῆς Ἁγίας καί Μεγάλης Συνόδου τό 2016.

Στό πρόσωπό του τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο μεριμνᾷ γιά ὅλους χωρίς ν' ἀφανίζει τήν ἰδιαιτερότητα καί τήν διαφορά. Ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης Βαρθολομαῖος λοιπόν ἄν ἔχει ἓνα ὄραμα αὐτό εἶναι τό ἐξῆς: οἱ Χριστιανοί νά γίνουν ἀνά τόν κόσμο γέφυρες ἐπικοινωνίας, ἐνότητας, καταλλαγῆς, διαλόγου, ἀμοιβαίας ἀποδοχῆς καί ἀγάπης μεταξύ των διαφορετικῶν λαῶν, πολιτισμῶν καί θρησκειῶν ἀποκρυπτογραφώντας τά ἴχνη τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῆς γῆς. Αὐτά τά στοιχεῖα μεταφέρει ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης σ' ὅλο τόν κόσμο χωρίς διακρίσεις καί προϋποθέσεις, διότι γνωρίζει καλά ὅτι ὁ Τριαδικός Θεός δέν εἶναι ὁ Θεός ἀπῶν, ἀλλά ὁ Θεός παθῶν! Τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο λοιπόν καθοδηγούμενο ἀπό τήν σταυροαναστάσιμη ἐμπειρία του, ἀπό τήν ἱστορική του μνήμη καί ἀπό τή σύνολη συνοδική συνείδησή του συνταγίστηκε μέ τούς συνοδικούς παλμούς τῶν ἄλλων ἀδελφῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν προστρέχοντας προκειμένου ν' ἀνακουφίσει τό ἀνά τόν κόσμο ποίμνιο.

¹¹ Ὁπ. παρ., Olivier Clement, *Ἡ ἀλήθεια ἐλευθερώσει ὑμᾶς - Συνομιλῶντας μέ τόν Οἰκουμενικό Πατριάρχη Βαρθολομαῖο Α΄*, σ. 81.

Ὁ Ψηλορείτης τῆς Ὁρθοδοξίας

Κωνσταντῖνος Κ. Μπαντουβᾶς,
Τέως Βουλευτής
Ἀρχων Εὐταξίας τῆς Ἀγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας

Πῶς εἶναι δυνατόν ἐγώ ὁ ἔσχατος νά τολμήσω νά ὁμιλήσω γι' αὐτόν τόν γίγαντα τῆς Ὁρθοδοξίας, τόν Παναγιώτατο Οἰκουμενικό μας Πατριάρχη κ.κ. Βαρθολομαῖο.

Δέν τολμῶ νά σηκώσω τό βλέμμα μου καί νά κοιτάξω κατάματα τά μάτια του. Μία φορά πού τό ἔκανα, ὅταν εἶχα τήν θεϊκή εὐλογία νά τόν γνωρίσω, εἶδα νά περνᾷ ὡς ταινία κινηματογράφου ὅλη ἡ ἱστορία τοῦ γένους μας μέσα ἀπό αὐτά καί δάκρυα πλημμύρισαν τά μάτια μου.

Ἡ ὀξυδέρκειά του καί ἡ ἔφεση πού τόν διακρίνει νά γνωρίζει ὄχι μόνο τά τῆς Ὁρθοδοξίας ἀλλά καί τά παγκόσμια θέματα, ἔχουν ὡς ἀποτέλεσμα νά ἔχει ἐπιτύχει τόσα πολλά, τόσο ἐντός τῆς ἑδρας του ἀλλά καί παγκοσμίως πρὸς ὄφελος τῆς ὀρθοδόξου πίστεως.

Καί μόνο ὅτι ἀγιάσθηκαν τά ὕδατα τῆς Σμύρνης ξανά μετά ἀπό 70 χρόνια, πρέπει νά ἀποδοθοῦν στόν Παναγιώτατο ὅλα τά εὔσημα.

Ἀλλά καί οἱ ἐνέργειές του σέ σχέση μέ τήν διάσωση τοῦ περιβάλλοντος ἀξίζουν τήν παγκόσμια ἀναγνώριση.

Ὁ πόλεμος πού δέχεται προσωπικά ὁ Παναγιώτατος καί γενικά το μαρτυρικό Φανάρι εἶναι τεράστιος καί συνεχής, ὄντας ὅμως Ψηλορείτης τῆς Ὁρθοδοξίας ὁ ἅγιος οἰακοστρόφος τοῦ νοητοῦ πλοίου τῆς μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως καί ὀλοκλήρου τῆς Ὁρθοδοξίας ἀντιπαρέρχεται ὅλους τούς σκοπέλους καί προχωρεῖ τό καράβι ἀλώβητο καί σῶο μαζί μέ ὀλόκληρο τό πλήρωμά του.

Εὐχομαι ὁ Πανάγαθος Θεός ὅπως φυλάττει ὑγιῇ καί μακροημερεύοντα τόν προκαθήμενο τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας καί Πατριάρχη τοῦ γένους τῶν Ἑλλήνων.

Πολλά τά ἔτη σας Παναγιώτατε,

**Διαχρονικά μηνύματα
ἀπὸ τὰς Πατριαρχικὰς Ἀποδείξεις ἐπὶ τῷ Ἁγίῳ Πάσχῃ
τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου
κ.κ. Βαρθολομαίου»**

Ἀπόστολος Ν. Μπουρνέλης, Καθηγητὴς
Πρόεδρος τοῦ Α.Σ. τῆς Π.Α. Ἐκκλησιαστικῆς Ἀκαδημίας Κρήτης

Προλεγόμενα¹

Ἀπαραίτητα στοιχεῖα τῶν Πατριαρχικῶν Ἀποδείξεων εἶναι τὸ πρόσωπο τοῦ Ἀποστολέα, οἱ ἀποδέκτες καὶ ἡ προσφώνησις πρὸς αὐτούς. Τὰ δύο πρῶτα ἐκ τῶν πραγμάτων παραμένουν ἀμετάβλητα. Κάθε Πατριαρχικὴ Ἀπόδειξη ἀρχίζει:

† ΒΑΡΘΟΛΟΜΑΙΟΣ
ΕΛΕΩ ΘΕΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ – ΝΕΑΣ ΡΩΜΗΣ
ΚΑΙ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ
ΠΑΝΤΙ ΤΩΙ ΠΛΗΡΩΜΑΤΙ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΧΑΡΙΝ, ΕΙΡΗΝΗΝ
ΚΑΙ ΕΛΕΟΣ ΠΑΡΑ ΤΟΥ ΕΝΔΟΞΕΩΣ ΑΝΑΣΤΑΝΤΟΣ ΧΡΙΣΤΟΥ

Ἡ προσφώνησις ποικίλει. Γιά παράδειγμα: «Προσφιλέστατοι ἀδελφοὶ Ἱεράρχαι καὶ τέκνα ἐν Κυρίῳ ἀγαπητά»², ἢ «Ἀδελφοὶ συλλειτουργοὶ καὶ τέκνα εὐσεβῆ καὶ φιλόθεα τῆς Ἐκκλησίας»³. Ἀξιοσημείωτο στοιχεῖο εἶναι καὶ τὰ βιώματα πού ἀπορρέουν ἀπὸ τὸν τόπο καὶ τρόπο ζωῆς τῶν ἀγαπημένων τέκνων, ἱερωμένων καὶ λαϊκῶν, οἱ ὁποῖοι ἀπαρτίζουν τὴν Μητέρα, Ἁγία τοῦ Χριστοῦ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ καὶ δὴ τοῦ πρώτου τῇ ἐκκλησιαστικῇ τάξει οἰκουμενικῶς, ὁ ὁποῖος ἐν πλήρῃ ἐπιγνώσει σημειώνει: «Ἀπὸ τοῦ Ἱεροῦ τούτου Κέντρου τῆς Ὁρθοδοξίας, ἀπὸ τῶν σπλάγχχνων τοῦ μαρτυρι-

¹ Οἱ παρακάτω σκέψεις ἀποτελοῦν ἐλαχιστότατον ἀντιδῶρημα εἰς τὴν Α.Θ.Π., τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχη κ.κ. Βαρθολομαῖον μέ ἀφορμὴ τὴν συμπλήρωση τριάκοντα ἐτῶν εὐκλεοῦς καὶ πολυκάρπου Πατριαρχείας, εἰς τὸ αἰφωτὸν Φανάριον. Ὅπως εἰς τὸ μυστήριον τῆς θείας εὐχαριστίας ὁ λειτουργὸς ἐκφωνεῖ «τά σά ἐκ τῶν σῶν» ἔτσι καὶ ἡ ταπεινότης μας, παρουσιάζει ὀρισμένες πτυχές θεμάτων ἀπὸ τὸ μεστὸ περιεχομένου λόγο τῆς Θεολέκτου Κορυφῆς, ὡς δείκτη πορείας εἰς τὸ σύγχρονο ἄνθρωπο. Αὐτονόητον θεωρεῖται ὅτι εἶναι ἀδύνατον νὰ παρουσιασθοῦν ὅλα τὰ θέματα ὅλων τῶν ἐγκυκλίων ἀπὸ τὸ ἔτος 1991 ἕως τὸ ἔτος 2021.

² Πατριαρχικὴ Ἀπόδειξις, ὑπ' ἀριθμ. 270, ἔτους 2020, σ. 1.

³ Πατριαρχικὴ Ἀπόδειξις, ὑπ' ἀριθμ. 348, ἔτους 1994, σ. 1.

κου Φαναρίου, διακηρύττομεν»⁴ καί σέ ἄλλη Πατριαρχική Ἀπόδειξι, ἱκετεύοντας τόν Ἀναστάνα Κύριο ὑπογραμμίζει: «Αὐτοῦ δεόμεθα ἐκτενῶς, ἀπό τῆς μαρτυρικῆς ἡμῶν Πατριαρχικῆς καί Οἰκουμενικῆς καθέδρας»⁵. Αὐτές οἱ φράσεις ἀποτυπώνουν μέ τόν πῶς εὐγλωττο τρόπο τό μήνυμα τοῦ σταυροῦ καί τῆς ἀναστάσεως, μεταφέρουν ἐλπίδα καί ἀπαντοχή σέ ὅλους ὅσους βιώνουν τόν πόνο τῶν δοκιμασιῶν καί ἀναμένουν τή χαρά τῆς λαμπροφύρου ἡμέρας.

Ἄξιο λόγου θεωροῦμε ἐπίσης τό γεγονός ὅτι οἱ Πατριαρχικές Ἀποδείξεις ἐμπεριέχουν βασικά στοιχεῖα ἀπό τήν Ἀγία Γραφή⁶ καί τήν Ἱερή Παράδοσιν⁷. Μέ τόν τρόπο αὐτό τεκμηριώνονται οἱ καταγραφόμενες ἀπόψεις καί ἀποτελοῦν πλουτισμόν τῆς θεολογίας καί πρόταση ζωῆς εἰς τή σύγχρονη, ἀνέραστη κοινωνία. Ἐξαιρέτως γίνεται μνηεῖα εἰς τόν μυσταγωγό Ἅγιο Ἰωάννη τόν Χρυσόστομο, καθώς ἐπίσης καί εἰς τόν Ἅγιο Ἰωάννη Δαμασκηνό, τόν Ἅγιο Γρηγόριο Θεολόγο, τόν Ἰσίδωρο Πηλουσιώτη, τόν Κλήμεντα Ἀλεξανδρέα καί ἄλλους συγχρόνους συγγραφεῖς.

Θεολογική προσέγγιση σέ πρόσωπα, γεγονότα καί θεσμούς

Σέ ἀρκετές Πατριαρχικές Ἀποδείξεις γίνεται ἀναφορά εἰς τά εὐσεβῆ καί φιλόθεα γύναια, τίς Μυροφόρες γυναῖκες, ὡς εὐαγγελίστριες τῆς ὑπερκοσμοῦ χαρᾶς πρὸς τοὺς μαθητάς τοῦ Κυρίου τήν ὁποία πρῶτες ἐβίωσαν ἐπὶ τοῦ μνήματος τοῦ Ζωοδότου. Κατά τόν σεπτόν προκαθήμενον τῆς ἀπανταχοῦ Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, «ἡ ἀναγγελία τῆς Ἀναστάσεως ὑπὸ τῶν Μυροφόρων πρὸς τοὺς Μαθητάς τοῦ Χριστοῦ ἐθεωρήθη ὑπὸ αὐτῶν παραλήρημα. Καί ὅμως ἡ εἰδήσις, ἡ ἐκκληφθεῖσα ὡς παραλήρημα, ἐβεβαιώθη ὡς Ἀλήθεια. Ὁ ἀναστημένος Ἰησοῦς ἐνεφανίσθη εἰς τοὺς Μαθητάς Του ἐπανειλημμένως. Εἰς τήν ἐποχὴν μας τό κήρυγμα τῆς Ἀναστάσεως ἀκούεται καί πάλιν ὡς παραλήρημα διὰ τοὺς ὀρθολογιστάς. Ἐν τούτοις, οἱ πιστοὶ ὄχι μόνον πιστεύομεν, ἀλλὰ καί βιοῦμεν τήν Ἀνάστασιν ὡς γεγονός ἀληθέστατον. Τήν μαρτυρίαν μας ἐπισφραγίζομεν, ἐάν χρειασθῇ, διὰ τῆς θυσίας τῆς ζωῆς μας, διότι ἐν Χριστῷ Ἀναστάντι ὑπερβαίνομεν τόν θάνατον καί ἀπαλλασσόμεθα ἀπὸ τόν φόβον αὐτοῦ»⁸.

Ἀναφορικῶς μέ τά πάθη τοῦ Κυρίου, τά ὁποῖα ὑπέμεινεν ἀγογγύστως

⁴ Πατριαρχική Ἀπόδειξις, ὑπ'ἀριθμ. 477, ἔτους 2017, σ. 2.

⁵ Πατριαρχική Ἀπόδειξις, ὑπ'ἀριθμ. 315, ἔτους 2008, σ. 2.

⁶ Πατριαρχική Ἀπόδειξις, ὑπ'ἀριθμ. 335, ἔτους 2005, σ. 2/ 407, ἔτους 2009, σ. 2/ 312, ἔτους 2018, σ. 1.

⁷ Πατριαρχική Ἀπόδειξις, ὑπ'ἀριθμ. 411, ἔτους 1995, σ. 3/477, ἔτους 2008, σ. 1/237, ἔτους 2012, σ. 1/425, ἔτους 2014, σ. 2.

⁸ Πατριαρχική Ἀπόδειξις, ὑπ'ἀριθμ. 388, ἔτους 2013, σ. 1.

ἐπὶ τοῦ σταυροῦ ὁ ἀπαθὴς καὶ σχετίζονται ἀρρήκτως μετὰ τῆς ἀναστάσεως καὶ μέ κάθε χριστιανό, εἶναι πρωτόγνωρα καὶ δείχνουν τὸν πλοῦτον τῆς θείας ἀγάπης. Κατὰ τὴν Θεοτίμητον Παναγιότητα, «ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἐδέχθη μετὰ περισσοῦς ταπεινοφροσύνης νὰ ὑποστῇ πάντα ὅσα ὁ κοσμοκράτωρ τοῦ αἰῶνος τούτου καὶ τὰ ὄργανα αὐτοῦ ἠθέλησαν νὰ ἐπιβάλουν ἐπ' αὐτοῦ διὰ νὰ ἐξουδενώσουν αὐτόν καὶ μείνουν μόνοι κυρίαρχοι τοῦ κόσμου. Συνελήφθη ὡς ταραχοποιός, ὁ εἰρηνοποιός. Ἐμαστίχθη ὡς κακοποιός, ὁ εὐεργέτης καὶ θεραπευτής. Καὶ τό μέγιστον, ἐσταυρώθη ὡς κακοῦργος, ὁ ἀθῶος καὶ ἀγαθότατος»⁹.

Καί σέ ἄλλη Πατριαρχική Ἀπόδειξη ὑπογραμμίζει τὰ παρακάτω: «Ὁ Χριστός, διὰ τοῦ σταυρικοῦ θανάτου Αὐτοῦ ἀντέστρεψε τὴν κοσμικὴν πυραμίδα καὶ εἰς τὴν κορυφὴν αὐτῆς ἐτοποθέτησε τὸν Σταυρόν Του. Εἰς τὴν κορυφὴν εὐρίσκεται ὁ Ἰδιος, ἐπειδὴ Αὐτός ἔπαθε πλεῖον πάντων τῶν ἀνθρώπων. Δέν ὑπῆρξεν ἄνθρωπος εἰς τὸν κόσμον ὁ ὁποῖος ὑπέφερεν ὅσα ὑπέφερεν ὁ Θεάνθρωπος Χριστός»¹⁰.

Ἐνα ἀκόμα κύριο θέμα τό ὁποῖον ἐκτενῶς παρουσιάζεται εἶναι τό γεγονός τοῦ θανάτου, ὁ φόβος πού τόν συνοδεύει καὶ πῶς ἐν Χριστῷ ἀποτελεῖ παρελθόν. Ταυτοχρόνως πῶς ἄραγε θεωρεῖται ὁ παρὼν βίος, πῶς ὁ χριστιανός δύναται νὰ διαχειρισθεῖ τὸν πόνο, τὴ δοκιμασία, μένοντας ἄκαμπτος καὶ ἀλύγιστος; Κατὰ τὴν Προσκυνητὴν Κορυφὴν, τὰ πάντα ἀντιμετωπίζονται θετικά, ἐξαιτίας τοῦ σταυροῦ καὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ, τοῦ νικητοῦ τοῦ θανάτου. «Ὁ θάνατος δέν εἶναι πλέον κυρίαρχος τῆς ζωῆς. Δέν εἶναι τό ἀναπόφευκτον τέλος τῆς ὑπάρξεώς μας. Ἡ πλάξ τοῦ τάφου δέν σκεπάζει αἰωνίως τὴν ὑπαρξίν μας μέ μίαν αἰώνιον σιωπὴν. Ὁ λίθος, ὁ ὁποῖος ἐκλείει τὴν θύραν τοῦ τάφου τοῦ Χριστοῦ, ἀποκεκύλισται, μετακινήθη, καὶ ὁ Χριστὸς ἐξῆλθε θριαμβευτής, ἀνώτερος τοῦ θανάτου, ἀνέπαφος ἀπὸ τό κέντρον του, πρωτότοκος τῶν νεκρῶν. Ἡ θύρα τοῦ τάφου ἔκτοτε ἔμεινεν ὀπισθεν Του ἀνοικτὴ δι' ὅλους. Ὁ φόβος τοῦ θανάτου ἐξέλιπε δι' ὅσους θέλουν νὰ ἀκολουθήσουν τὰ ἴχνη Του, τὰ πάντα ἐπληρώθησαν χαρᾶς καὶ ἐλπίδος»¹¹.

Καί σέ ἄλλη Πατριαρχική Ἀπόδειξη ἡ Αὐτοῦ Θεοτάτη Παναγιότης θεολογεῖ ἔτι περισσότερο ἐπισημαίνοντας τὰ ἐξῆς: «Ἡ πίστις εἰς τὴν Ἀνάστασιν τοῦ Χριστοῦ καὶ εἰς τὴν ἰδικὴν μας συνανάστασιν δέν ἀρνεῖται τὴν ἐπώδυνον παρουσίαν τοῦ θανάτου, τοῦ πόνου καὶ τοῦ σταυροῦ εἰς τὴν ζωὴν τοῦ κόσμου. Δέν ἀπωθοῦμεν τὴν σκληρὰν πραγματικότητα, οὔτε ἐξασφα-

⁹ Πατριαρχική Ἀπόδειξις, ὑπ' ἀριθμ. 368, ἔτους 2003, σ. 2.

¹⁰ Πατριαρχική Ἀπόδειξις, ὑπ' ἀριθμ. 425, ἔτους 2014, σ. 2.

¹¹ Πατριαρχική Ἀπόδειξις, ὑπ' ἀριθμ. 310, ἔτους 2007, σ. 1.

λίζομεν εἰς τόν ἑαυτόν μας, διὰ τῆς πίστεως, ψυχολογικήν κάλυψιν ἀπέναντι εἰς τόν θάνατον. Γνωρίζομεν ὅμως ὅτι ὁ παρών βίος δέν εἶναι ὁλόκληρος ἡ ζωή, ὅτι ἐδῶ εἴμεθα “ὁδίται” ὅτι ἀνήκομεν εἰς τόν Χριστόν καί ὅτι πορευόμεθα πρός τήν αἰώνιον Αὐτοῦ Βασιλείαν. Ἡ παρουσία τοῦ πόνου καί τοῦ θανάτου, ὅσον ἀπτή καί ἄν εἶναι, δέν ἀποτελεῖ τήν ἐσχάτην πραγματικότητα. Αὕτη εἶναι ἡ ὁριστική κατάργησιν τοῦ θανάτου. Εἰς τήν Βασιλείαν τοῦ Θεοῦ δέν ὑπάρχει πόνος καί θάνατος, ἀλλά ἀτελεύτητος ζωή¹².

Πλήν τούτων οἱ θετικές συνέπειες τῆς ἀναστάσεως γιά τό ἀνθρώπινο γένος εἶναι ἀπερίγραπτες. Ἐνδεικτικῶς ἀρνούμεθα τρία ἀποσπάσματα ἀπό τό λόγο τοῦ Παναγιωτάτου. Το πρῶτο ἔχει ὡς ἀκολουθῶς: «Ἀνάστασις εἶναι ὅλη ἡ πίστις, σύνολος ἡ ἐκκλησιαστική ζωή, ὁλόκληρος ὁ πολιτισμός τῆς Ὁρθοδοξίας, ἡ ἀνεξάντλητος πηγή, ἐκ τῆς ὁποίας ἀντλεῖ καί τρέφεται ἡ ἐσχατολογική ὁρμή τῆς ὀρθοδόξου βιοτῆς καί μαρτυρίας. Ἐν τῇ Ἀναστάσει καί ἐκ τῆς Ἀναστάσεως γνωρίζομεν οἱ πιστοί τόν αἰώνιον προορισμόν μας, ἀνακαλύπτομεν τό περιεχόμενον καί τήν κατεύθυνσιν τῆς ἀποστολῆς μας ἐν τῷ κόσμῳ, εὐρίσκομεν τό νόημα καί τήν ἀλήθειαν τῆς ἐλευθερίας μας»¹³. Εἰς τό δεύτερο ἐπιδαψιλεύομε τά κατωτέρω: «Ἡ Ἀνάστασις εἶναι ἡ δύναμις μας, ἡ ἐλπίς μας, ἡ χαρά μας, τό ἀγαλλιάμά μας. Διά τῆς Ἀναστάσεως ὑπερβαίνομεν τόν πόνον καί τήν θλίψιν δι’ ὅλα τά κακά τῆς φυσικῆς ἐπιγείου ζωῆς. Ἡ Ἀνάστασις εἶναι ἡ ἀπάντησις τοῦ Θεοῦ εἰς τήν ἀπορίαν τοῦ πληγωμένου ἀπό τά δεινά τοῦ κόσμου ἀνθρώπου»¹⁴. Εἰς τό τρίτο ἀναγινώσκουμε: «Ὁ Θεός Λόγος μέ τήν Ἀνάστασίν Του ἀφθαρτοποίησε καί ἐθέωσε τόν τετραυματισμένον καί ἀμαυρωμένων ἀπό τήν ἁμαρτίαν κατ’ εἰκόνα Θεοῦ πλασθέντα ἄνθρωπον, καί ἔδωκεν εἰς αὐτόν καί ἄλιν τήν δυνατότητα τοῦ καθ’ ὁμοίωσιν, τοῦ ὁποίου ἀπεστερήθη διὰ τῆς παρακοῆς»¹⁵.

Ἐπιπροσθέτως ὁ συνειδητός χριστιανός βιώνει τό γεγονός καί λειτουργεῖ ὡς ἱεραπόστολος ἐν τῷ κόσμῳ, γίνεται ριζοτόμος τῆς κακίας καί φυτοκόμος τῆς ἀρετῆς. Σύμφωνα μέ τή Σεπτή Κορυφή, «Ὁ πιστός χριστιανός ζῇ τήν ἀνάστασιν καί πρό τοῦ φυσικοῦ θανάτου του. Ἡ συνέπεια τοῦ βιώματος τῆς Ἀναστάσεως εἶναι ἡ μεταβολή τοῦ κόσμου. Ἐνθουσιάζει τήν ψυχήν. Καί ἡ ἐνθουσιώδης ψυχὴ ἐλκύει εἰς τόν δρόμον τῆς τᾶς ἄλλας ψυχᾶς, αἱ ὁποῖαι συγκινοῦνται ἀπό τά ἀληθινά βιώματα τῆς χαρᾶς τῆς ἀθανασίας»¹⁶. Καί ἄλλοῦ δίδεται ἔμφασις εἰς τήν πρόγευση τῆς ἀναστάσεως ἀπό τήν παροῦσα ζωή, ἡ ὁποία νοηματοδοτεῖται ἀπό αὐτό τό γεγονός καί ὁ πι-

¹² Πατριαρχική Ἀπόδειξις, ὑπ’ ἀριθμ. 270, ἔτους 2020, σ. 2.

¹³ Πατριαρχική Ἀπόδειξις, ὑπ’ ἀριθμ. 257, ἔτους 2019, σ. 2.

¹⁴ Πατριαρχική Ἀπόδειξις, ὑπ’ ἀριθμ. 388, ἔτους 2013, σ. 2.

¹⁵ Πατριαρχική Ἀπόδειξις, ἔτους 2016, σ. 1.

¹⁶ Πατριαρχική Ἀπόδειξις, ὑπ’ ἀριθμ. 388, ἔτους 2013, σ. 1.

στός ζεῖ τὰ ἔσχατα ὡς παρόντα καὶ τὰ παρόντα ὡς ἔσχατα. Κατὰ τὴν Κεφαλὴ τοῦ Γένους τῶν Ὁρθοδόξων, «πρόγευσιν αὐτῆς τῆς μακαρίας ἀναστασίμου καταστάσεως βιοῦμεν ἀπὸ τώρα, ὅταν φέρωμεν τὸ σάρκινον ἔνδυμά μας εἰς τρόπον ὥστε νὰ μὴ γευώμεθα τὴν οὐσίαν τοῦ θανάτου, δηλαδή τὴν ἀπομάκρυνσιν ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ νὰ αἰσθανώμεθα ὅτι μετέβημεν ἀπὸ τοῦ φυσικοῦ θανάτου τοῦ σαρκίνου σώματος εἰς τὴν ἀνωτέραν ζωὴν τοῦ πνευματικοῦ τοιοῦτου διὰ τῆς μετ'ἀγάπης γνώσεως τοῦ Προσώπου τοῦ Κυρίου, ἡ ὁποία γνῶσις ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὴν αἰώνιον ζωὴν. Δέν προσδοκῶμεν, λοιπόν, ἀπλῶς τὴν ἀνάστασιν τῶν νεκρῶν ὡς ἓν γεγονός τοῦ ἀπωτάτου μέλλοντος ἀλλὰ μετέχομεν αὐτῆς ἀπὸ τοῦδε»¹⁷.

Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία, ὡς θεοῖδρυτος θεσμός, ὡς σῶμα Χριστοῦ καὶ ταμειοῦχος τῆς θείας χάριτος βιώνει μέσα ἀπὸ τὰ ἅγια μυστήριά της καὶ τῶν λοιπῶν μέσων τὴν ἐμπειρία τῆς ἀναστάσεως. Προσκαλεῖ ἀδειαλείπτως τὰ τέκνα της νὰ γίνουν κοινωνοὶ αὐτοῦ τοῦ θαύματος. Ἡ συμμετοχὴ εἰς τὴν λειτουργικὴ ζωὴ ὑπερβαίνει τὴν λογικὴ, τὴν ἐπιστήμη, τὴν τεχνολογία, ὅλα τὰ ἐγκόσμια ἐπιτεύγματα, ὁδηγεῖ σὲ κοινωνία μετὰ τῶν ἐν οὐρανοῖς Ἀγίων, συνεισφέρει εἰς τὸν πνευματικὸν ἀγῶνα μετὰ τὴν τήρησιν τῶν ἐντολῶν.

Κατὰ τὴν Γερασμία Κορυφὴ τοῦ Πανσέπτου τῆς Ὁρθοδοξίας Κέντρου, «ἡ Ἐκκλησία, ὡς τὸ Σῶμα τοῦ Χριστοῦ, ζῇ ἀδειαλείπτως καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τὸ θαῦμα τῆς Ἀναστάσεως, καὶ διὰ τῶν Ἀγίων Μυστηρίων της, τῆς Θεολογίας καὶ τῆς πρακτικῆς διδασκαλίας της, μᾶς δίδει τὴν δυνατότητα νὰ μεταλάβωμεν τοῦ θαύματος, νὰ μετὰσχωμεν τῆς νίκης κατὰ τοῦ θανάτου, νὰ γίνωμεν τέκνα φωτόμορφα τῆς Ἀναστάσεως καὶ ἀληθῶς “θείας κοινωνοὶ φύσεως”, ὅπως συνέβη καὶ συμβαίνει μετὰ ὅλους τοὺς Ἀγίους. Ἡ εἰς τὰ βάθη τῆς καρδίας ἡμῶν φυομένη κακοβότανος καὶ ἀκανθηρὰ δέσμη τῶν παθῶν, ἡ λιπαινομένη ἐκ τῆς σκωρίας τοῦ ἐν ἡμῖν “παλαιοῦ ἀνθρώπου”, εἶναι ἐπαναγκες νὰ μεταμορφωθῇ τὸ συντομώτερον ἐν Χριστῷ, διὰ τοῦ Χριστοῦ καὶ χάριν τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν περὶ ἡμᾶς ζωντανῶν εἰκόνων Του, δηλ. τῶν συνανθρώπων μας, εἰς ἀνθοδέσμη ἀρετῶν, ἀγιασμοῦ καὶ δικαιοσύνης»¹⁸.

Ἡ ἐμπειρία τῆς λαμπροφόρου ἐγέρσεως διαποτίζει καὶ τρέφει ὄχι μόνον τὸ ἅγιον Πάσχα καὶ τὴν ἀντιστοιχοῦσα σ'αὐτό πασχάλιο περίοδο, ἀλλὰ ὅλες τίς πτυχές τοῦ ἀνθρωπίνου βίου, ὅλες τίς ἡμέρες τοῦ ἔτους καὶ δὴ κάθε ἡμέρα κατὰ τὴν ὁποία τελεῖται θεία εὐχαριστία. Ἐξάλλου ὁ χαρακτήρας της εἶναι εὐφρόσυτος, πανηγυρικός, χαροποιός. Κατὰ τὴν Θεοτίμητον Παναγιότητα, «Τὸ βίωμα τῆς Ἀναστάσεως ἀνήκει εἰς τὸν πυρῆνα τῆς ταυτότητος τῶν Ὁρθοδόξων. Ἐορτάζομεν τὴν Ἀνάστασιν τοῦ Κυρίου ὄχι μόνον κατὰ

¹⁷ Πατριαρχικὴ Ἀπόδειξις, ὑπ' ἀριθμ. 425, ἔτους 2014, σ. 2.

¹⁸ Πατριαρχικὴ Ἀπόδειξις, ὑπ' ἀριθμ. 316, ἔτους 2010, σσ. 1-2.

τό ἅγιον Πάσχα καί τήν πασχάλιον περίοδον, ἀλλά κάθε Κυριακήν καί εἰς κάθε Θεῖαν Λειτουργίαν, ἡ ὁποία εἶναι πάντοτε ὁλόφωτος πανήγυρις. Ἡ χριστιανική ζωή εἰς ὅλας τάς πτυχάς της, εἰς τήν θεῖαν λατρείαν, εἰς τήν βιοτήν καί μαρτυρίαν μας ἐν τῷ κόσμῳ, ἔχει ἀναστάσιμον πνοήν, δονεῖται ἀπό τήν νίκην τοῦ Ἀναστάντος Χριστοῦ ἐπὶ τοῦ θανάτου καί ἀπό τήν προσδοκίαν τῆς αἰωνίου Βασιλείας Του»¹⁹.

Εὐστοχος ἀναφορά καί σχολιασμός τῆς ἐπικαιρότητος

Ἐντός τῆς συγχρόνου πραγματικότητος, τήν ὁποία βιώνουν οἱ ἅπαντα-χοῦ τῆς γῆς ἄνθρωποι ὑπάρχουν ἀξιοσήμαντα γεγονότα, τά ὁποία λειτουργοῦν ὡς διαχρονικοὶ δεσμοὶ καί ὁρατά καθαγιαστικά μέσα μεταξύ τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν. Πλήν τῶν ἄλλων σφυρηλατοῦν τήν ἐνότητα τῆς πίστεως, ἀποβλέπουν εἰς τήν ἀναγέννησιν τοῦ πεπτωκότος ἀνθρώπου καί εἰς τήν παντοιοτρόπως ἐνίσχυση τοῦ ἀδιαλείπτου ἀγῶνος του.

Δύο ἀπό αὐτά παρουσιάζονται ἀπό τήν Θεοφιλή Παναγιότητα ὡς ἀκολουθῶς: «Ἡ κατὰ Μάρτιον ἐν Φαναρίῳ Σύναξις τῶν Ἀρχηγῶν ὄλων τῶν Ἀγιωτάτων Ὁρθοδόξων Αὐτοκεφάλων καί Αὐτονόμων Ἐκκλησιῶν, ἡ ὁποία, καίτοι ὡς σχῆμα ἦτο ἄγνωστος εἰς τήν μέχρι τοῦδε πρᾶξιν τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ὅμως ἐκ τῶν πραγμάτων ἀπεδείχθη ἰδιαιτέρως χρήσιμος καί ἐποικοδομητική, τόσον διὰ τήν ἐκ νέου πανηγυρικήν διακήρυξιν τῶν ὑφισταμένων ἀρρήκτων μεταξύ ἡμῶν ἀδελφικῶν δεσμῶν, ὅσον καί διὰ τήν ἐνιαίαν ἐκ τῆς κοινῆς πίστεως εὐθύνην ἔναντι τῆς ὑπολοίπου ἀνθρωπότητος καί τοῦ κόσμου παντός. Τό δεύτερον ἦτο ὁ καθαγιασμός κατὰ τήν διαγενομένην Ἀγίαν καί Μεγάλην Ἑβδομάδα τοῦ διὰ τάς ἀνάγκας τῆς Ἐκκλησίας Ἀγίου Μύρου, τό ὁποῖον, ὡς γνωστόν, σύν τοῖς ἄλλοις ἀποτελεῖ ἓνα ἀκόμη ἀπτόν δεσμόν τῆς μεταξύ τῶν ἀδελφῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν ἐνότητος»²⁰.

Πέραν ὅμως τῶν εὐχάριστων πνευματικῶν γεγονότων, ὑπάρχουν καί τά λυπηρά ἀνά τήν οἰκουμένη, τά ὁποία δέν ἐκφεύγουν ἀπό τήν ἀνύστακτη, φροντίδα τοῦ ἀνά τήν ὑφήλιον πρώτου Ποιμένος. Ἀνθρώπινα πάθη, πρόσωπα αὐτονομημένα ἀπό τή ζωτική ρίζα τῆς πίστεως, λειτουργοῦν εἰς βάρος τῶν συνανθρώπων τους. Ἀναφερόμενος εἰς τή συμπλήρωση πενήντα χρόνων ἀπό τή λήξιν τοῦ δευτέρου Παγκοσμίου πολέμου, ὑπογραμμίζει: «Αἱ ἑκατόμβαι τῶν πεσόντων, τά ἑκατομύρια τῶν ἀποφρανισθέντων, τά θύματα τῶν γενοκτονιῶν καί τοῦ φυλετικοῦ μίσους, ἀλλά καί τῆς ἀνεχεῖας καί τοῦ σωματικοῦ καί ψυχικοῦ πόνου, παραμένουν, εἰς τήν αὐτοσυνειδησίαν τῆς ἀνθρωπότητος, ὡς μνήμη φρίκης, ὡς θλιβερά κατάθεσις τῆς ἀπαν-

¹⁹ Πατριαρχική Ἀπόδειξις, ὑπ' ἀριθμ. 257, ἔτους 2019, σ. 1.

²⁰ Πατριαρχική Ἀπόδειξις, ἔτους 1992, σ. 3.

θρωπίας καί τοῦ παραλόγου, εἰς τό ὅποιον ὁδηγεῖται ὁ μακρυνόμενος ἀπό τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος»²¹.

Ἐπὶ τοῦ ἰδίου θέματος ἡ Ἀ.Θ.Π. ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης προεκτείνει τόν λόγον του καί σέ ἄλλες ἀνεπιθύμητες καταστάσεις, οἱ ὁποῖες δημιουργοῦν ἀνασφάλεια, φόβο καί ἀπαισιοδοξία, ἀλλά αἴρονται ἐν Χριστῷ ἀναστάντι. «Αἱ συγκυρίαι καί τὰ γεγονότα τῆς συγχρόνου ἐποχῆς φαίνονται μὴ δικαιολογοῦντα τό χαρμόσυνον τοῦ χαιρετισμοῦ μας. Αἱ συντελεσθεῖσαι ἤδη φυσικαί καταστροφαί ἐκ τῶν σεισμικῶν δονήσεων καί τῶν θαλασσίων ὑπερκυμάτων καί αἱ ἐπαπειλούμεναι τοιαῦται ἐκ τῆς πιθανολογουμένης ἐκρήξεως τῶν πυρηνικῶν ἐργοστασίων, ἀλλά καί αἱ ἀνθρωποθυαί ἐκ τῶν πολεμικῶν συρράξεων καί τῶν τρομοκρατικῶν ἐνεργειῶν, ἐμφανίζουν τόν κόσμον μας δεινῶς πληγωμένον καί σφαδάζοντα ὑπὸ τὴν πίεσιν φυσικῶν καί πνευματικῶν κακῶν δυνάμεων. Ἐν τούτοις, ἡ Ἀνάστασις τοῦ Χριστοῦ εἶναι γεγονός ἀληθινόν καί παρέχει εἰς τοὺς πιστοὺς χριστιανούς τὴν βεβαιότητα καί εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους τὴν δυνατότητα τῆς ὑπερβάσεως τῶν δυσμενῶν ἐπακολούθων τῶν φυσικῶν καταστροφῶν καί τῶν ψυχικῶν ἐκτροπῶν»²².

Ἐκτενῇ ἀναφορᾷ ἀνευρίσκομε καί σέ ἄλλη Πατριαρχικὴ Ἀπόδειξι ὅπου μνημονεύονται ἀρκετές ομάδες ἀνθρώπων πού ἐνεργοῦν φόνους γιὰ νά ἐπιτύχουν τοὺς σκοποὺς τους, πράξεις ἀπάνθρωπες καί καταδικαστέες, οἱ ὁποῖες προσβάλλουν τόν δημιουργό τοῦ παντός καί δὴ τὴν εἰκόνα του, πού εἶναι ὁ ἄνθρωπος. «Ἀτυχῶς ἡ ἀνθρωποκτόνος διάθεσις εἶναι εὐρύτατα διαδεδομένη. Ἰδιῶται ἐξοντώνουν τοὺς ἀνταγωνιστάς των διὰ λόγους ἐπικρατήσεως. Ἐγκληματαῖοι φονεύουν διὰ νά ληστεύσουν ἢ διὰ νά ἐξαφανίσουν τὰς ἐναντίον αὐτῶν μαρτυρίας. Τρομοκράται φονεύουν διὰ νά ἐξαναγκάσουν λαοὺς καί κυβερνήσεις νά δεχθοῦν τὰς ἀξιώσεις των. Ἰδεολόγοι φονεύουν διὰ νά διευκολύνουν τὴν ἐπικράτησιν τῆς ιδεολογίας των. Λαοὶ συγκρούονται διὰ λόγους φυλετικῆς ἐπικρατήσεως καί χιλιάδες πολιτῶν φονεύονται ἐκατέρωθεν, διότι δέν ἐπικρατεῖ πνεῦμα καταλλαγῆς καί εἰρηνικοῦ διακανονισμοῦ. Φανατικοὶ φονεύουν τοὺς μὴ ἔχοντας τόν αὐτόν μέ αὐτοὺς φανατισμόν. Θρησκευόντες ἐνίοτε φονεύουν τοὺς πρεσβεύοντας ἄλλην πίστιν. Ἀδίστακτοι φονεύουν πρὸς ἱκανοποίησιν ἀνθρωποκτόνων ἐνστίκτων»²³. Καί ὀλίγον παρακάτω μετὰ περισσῆς σοφίας εἰσηγεῖται: «Ἐν μέσῳ αὐτοῦ τοῦ πλεονασμοῦ τοῦ αἵματος ἐμφανίζεται ἀναστημένος ὁ ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων φονευθεὶς ἀρχηγός καί δοτήρ τῆς ζωῆς, διασαλπίζων πρὸς

²¹ Πατριαρχικὴ Ἀπόδειξις, ὑπ' ἀριθμ. 411, ἔτους 1995, σ. 1.

²² Πατριαρχικὴ Ἀπόδειξις, ὑπ' ἀριθμ. 404, ἔτους 2011, σ. 1.

²³ Πατριαρχικὴ Ἀπόδειξις, ὑπ' ἀριθμ. 335, ἔτους 2005, σ. 1.

όλους ότι ο φόνος δεν αποτελεί έπιτυχία, ότι υπάρχει ανάστασις καί κρίσις, ότι ή ζωή είναι ισχυροτέρα του θανάτου καί ότι ματαιοπονοῦν όσοι στηρίζουν τά οίαδήποτε οίκοδομήματα αὐτῶν εἰς τόν θάνατον τοῦ συνανθρώπου των»²⁴.

Καίριο ζήτημα για γόνιμο προβληματισμό θεωροῦμε ότι αποτελεί ή στάση τοῦ σύγχρονου ἀνθρώπου, ό όποίος διά τῆς παντοδυναμίας, όπως πιστεύει ἐπιστήμης, αὐτοαποθεώνεται, θεωρώντας ότι ό Θεός είναι νεκρός. Πολλές φορές λαμβάνει τή θέση τοῦ ποιητοῦ τῶν ὅλων, προτάσσοντας τόν ἐγωϊσμό του καί ἐπιδιώκοντας τήν ἱκανοποίηση τῶν γήϊνων συμφερόντων του. Κατά τήν φιλάρετη Παναγιότητα «τό κήρυγμα τοῦ Σταυροῦ καί τῆς Ἀναστάσεως εὐρίσκεται, εἰς τήν ἐποχήν μας, ἐπίσης ἀντιμέτωπον τόσον μέ τήν ἀλαζονικήν αὐτοαποθέωσιν τοῦ συγχρόνου ἐκκοσμικευμένου, λογοκρατουμένου, πεπεισμένου διά τήν παντοδυναμίαν τῆς ἐπιστήμης, ἐαυτοκεντρικοῦ καί προσκεκολλημένου εἰς τά γεώδη καί πρόσκαιρα ἀνθρώπου, τοῦ ἀνθρώπου χωρίς πόθον τῆς αἰωνιότητος, ὅσον καί μέ τήν ἀπώθησιν συνόλου τῆς Ἐνσάρκου Θείας Οἰκονομίας καί τοῦ “σκανδάλου” τοῦ Σταυροῦ, ἐν ὀνόματι τῆς ἀπολύτου ὑπερβατικότητος τοῦ Θεοῦ καί τοῦ ἀγεφυρώτου χάσματος οὐρανοῦ καί γῆς»²⁵. Ἄς σημειωθεῖ ότι ή ἐλευθερία είναι δῶρον τοῦ οὐρανίου Πατρός ἁσείστον θεμέλιον, δείκτης πορείας, ψηλαφητή πραγματικότητα. Ὁ ἀναστάς Ἰησοῦς στέκεται ἐπὶ τήν θύραν καί κρούει συνεχῶς. Ὁ ἄνθρωπος καλεῖται νά ἀποδεχθεῖ ἢ νά ἀρνηθεῖ τήν ὁλόθυμη πρόσκλησή του.

Πλήν τούτων ή εὐημερία τῶν κοινωνιῶν, ή πρόοδος τῆς τεχνολογίας, οἱ σύγχρονες ἀνθρώπινες κοσμικές ἐπιτυχίες δέν δύνανται νά λύσουν καίρια προβλήματα συνυπάρξεως λαῶν μέ διαφορετική καταγωγή, ἀντίληψη, πίστη, πεποίθηση. Αὐτά προβάλλονται ἀπό τήν φιλάγια Παναγιότητα μέ σκοπό τήν ἀλλαγὴ πορείας καί τή συναδέλφωση τῶν λαῶν ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ ὡς ἐξῆς: «Παρά τήν φαινομενικήν τεχνολογικήν πρόοδον τῶν ἀνθρωπίνων κοινωνιῶν, παρά τās διακηρύξεις περί τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων καί τῶν θρησκευτικῶν ἐλευθεριῶν, τό ἐθνοφυλετικόν καί θρησκευτικόν μῖσος διογκοῦνται παγκοσμίως καί προκαλοῦν ἐπικινδύνους ἐντάσεις, αἱ ὁποῖαι ἐπιτείνουν τήν κυριαρχίαν τοῦ βασιλείου τοῦ θανάτου, τοῦ Ἄδου, τῶν καταχθονίων. Οἱ ἄνθρωποι ἀτυχῶς δέν ἡμποροῦν νά ἀνεχθοῦν τήν διαφορετικότητα εἰς τόν συνάνθρωπόν των. Δέν ἡμποροῦν νά δεχθοῦν τήν διαφορετικήν φυλετικήν καταγωγήν τοῦ ἀνθρώπου, τās διαφορετικές ἀντιλήψεις καί πεποιθήσεις του, πολιτικές, θρησκευτικές, κοι-

²⁴ Αὐτόθι, σ. 2.

²⁵ Πατριαρχική Ἀπόδειξις, ὑπ' ἀριθμ. 312, ἔτους 2018, σ. 2.

νωνικάς. Ἡ ἱστορία, ὅμως, ἔχει ἀποδείξει ὅτι ἀληθινὴ πρόοδος δέν δύναται νά υπάρξῃ χωρίς Θεόν»²⁶.

Καίριες πατρικές νουθεσίες καί ἐγκάρδιες ὑποδείξεις

Ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος ὁ ὁποῖος ἐν πολλοῖς προβάλλει τήν ἰσχύν του, διακατέχεται ἀπό βαβελικὴ νοοτροπία, οἰκοδομεῖ σέ συντρίμματα ἀψύχων καί ἐμψύχων ὄντων, προσκαλεῖται νά ζήσει χωρίς μίση καί αἱματοχυσίες, βιώνοντας τό ἐλπιδοφόρο μήνυμα τῆς ἀναστάσεως τό ὁποῖο ἀπευθύνεται πρὸς ὅλους. Κατὰ τὴν Σεπτὴν Κορυφὴ τῆς Ὁρθοδοξίας, «Δέν χρειάζεται νά ἐξολοθρεύωνται λαοὶ διὰ νά ἐπιβιώσουν ἄλλοι λαοί. Οὔτε χρειάζεται νά ἐξολοθρεύωνται ἀνυπεράσπιστοι ἀνθρώπιναι ὑπάρξεις διὰ νά ζήσουν ἀνετώτερον ἄλλαι ἀνθρώπιναι ὑπάρξεις. Εἰς ὅλους ὁ Χριστὸς προσφέρει τὴν ἐπίγειον καί τὴν ἐπουράνιον ζωὴν. Ἀνέστη, καί ὅσοι ἐπιθυμοῦν ἀκολουθοῦν Αὐτόν εἰς τὸν δρόμον τῆς Ἀναστάσεως. Ἀντιθέτως, ὅσοι ἐμμέσως ἢ ἀμέσως σκορπίζουν τὸν θάνατον, νομίζοντες ὅτι οὕτω θά παρατείνουν ἢ θά διευκολύνουν τὴν ἰδικὴν των ζωὴν, καταδικάζουν ἑαυτοὺς εἰς τὸν αἰώνιον θάνατον»²⁷.

Μία δευτέρη πατρικὴ ὑπόδειξη σχετίζεται με τὴν καλλιέργεια τοῦ ἡθους πού ἀρμόζει εἰς τὸν χριστιανό, ἔχοντας ὡς πρότυπα τοὺς Ἁγίους καί ἐξαιρέτως τὸν Ἀναστάντα Κύριον. Ὁ ὑπέρμετρος πλουτισμός σέ συνδυασμό με τὴν ἀδιαφορία γιὰ τὴν πενία τῶν συνανθρώπων δέν συνάδει μέ τό ἐν Χριστῷ ἡθος. Ἀδιαπραγμάτευτη ἀλήθεια εἶναι ὅτι «ὁ Χριστὸς ἀνέστη καί συνανέστησε τό τέλειον ἡθος τοῦ ἀμαυρώσαντος αὐτό ἀνθρώπου, γενόμενος πρωτότοκος καί πρωτοπόρος εἰς τὴν ἀναγέννησιν τοῦ κόσμου, τῶν ἀνθρώπων καί τῆς φύσεως. Τό μήνυμα τῆς Ἀναστάσεως δέν εἶναι κενόν οὐσιαστικῆς ἐπιρροῆς εἰς τὴν ποιότητα τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς καί τῆς εὐρύθμου λειτουργίας τῆς φύσεως. Ὅσον πληρέστερον καί βαθύτερον θά βιώσωμεν τὴν Ἀνάστασιν τοῦ Χριστοῦ εἰς τὰ βάθη τῶν καρδιῶν μας, τόσον εὐεργετικώτερα θά εἶναι ἡ ἐπιρροή τῆς ὑπάρξεώς μας εἰς τὴν ὅλην ἀνθρωπότητα καί εἰς τὸν φυσικόν κόσμον... Ὁ ἅγιος ἐν Χριστῷ μετακινεῖ ὄρη ἐπ' ἀγαθῷ καί ὁ κακὸς καί ἀντίθεος ἄνθρωπος μετακινεῖ ἐδάφη καί ὑψώνει κύματα ὑπερμεγέθη ἐπὶ κακῷ»²⁸.

Ἀξιοσημεῖωτη πρόταση εἶναι καί ἐκείνη ἡ ὁποία λειτουργεῖ ὡς ἀντίδοτο στὴν ἐκδικητικότητα κατὰ τοῦ ἐτέρου προσώπου, τὴν καταπάτηση τῶν δικαιωμάτων του, τὴν ἐπιδίωξη πλουτισμοῦ εἰς βάρος τῶν ἄλλων, τὴ στέρηση

²⁶ Πατριαρχικὴ Ἀπόδειξις, ὑπ' ἀριθμ. 425, ἔτους 2014, σσ. 2-3.

²⁷ Πατριαρχικὴ Ἀπόδειξις, ὑπ' ἀριθμ. 237, ἔτους 2012, σ. 1.

²⁸ Πατριαρχικὴ Ἀπόδειξις, ὑπ' ἀριθμ. 404, ἔτους 2011, σ. 2.

τῆς δυνατότητος τῆς ἐπιβιώσεως τῶν συνανθρώπων μας. Κατά τὴν Γερασμία Κορυφή «τό κακόν νικᾶται διὰ τοῦ ἀγαθοῦ καὶ οὐδέποτε διὰ τοῦ κακοῦ. Τὰ προβλήματα ἐπιλύονται ἀληθῶς διὰ τῆς ἀναγνωρίσεως καὶ τῆς τιμῆς τῆς ἀξίας τοῦ προσώπου καὶ διὰ τοῦ σεβασμοῦ τῶν δικαιωμάτων του. Καὶ ἀντιστρόφως, τὰ παντός εἶδους προβλήματα δημιουργοῦνται καὶ ὀξύνονται ἐκ τῆς περιφρονήσεως τοῦ ἀνθρωπίνου προσώπου καὶ τῆς καταπατήσεως τῶν δικαίων αὐτοῦ, ἰδιαίτερος τοῦ ἀδυνάτου, ὁ ὁποῖος πρέπει νὰ δύναται νὰ αἰσθάνεται ἀσφαλῆς καὶ ὁ ἰσχυρὸς νὰ εἶναι δίκαιος διὰ νὰ ὑπάρξῃ εἰρήνη»²⁹.

Ἀξιοσήμαντη θεωρεῖται καὶ ἡ ἐπόμενη διδαχὴ, ἡ ὁποία παρουσιάζει τοὺς ναοὺς τοῦ Κυρίου, ὅχι ἀπλῶς ὡς χώρους λατρείας ἀλλὰ κενούς τάφους, γεμάτοι ἀπὸ τὴν ὄντως ζωὴ, οἱ ὁποῖοι δύνανται νὰ ζωοποιοῦν τοὺς νεκρωθέντας ἀνθρώπους, νὰ λειτουργοῦν ὡς ἀσφαλὲς καταφύγιον καὶ νὰ χαρίζουν τὴν ἐξ ὕψους παρηγορίαν. Κατά τὴν προσκυνητὴν Κορυφὴν «οἱ ναοὶ εἶναι οἱ “τάφοι” τοῦ Θεοῦ! Ἀλλὰ Τάφοι κενοὶ, ὀλοφώτεινοι, γεμάτοι ἀπὸ “ὁσμήν ζωῆς”, ἀπὸ ἐαρινόν μύρον πασχάλιον, ὠραῖοι, ἐρατεινοί, καταστόλιστοι μέ μυρσίνες δοξαστικές καὶ μέ ἄνθη χειροπιαστῆς ἐλπίδος, τάφοι ζωοδόχοι καὶ ζωοπάροχοι... Εὐτυχῶς ποὺ ὑπάρχουν τόσα “μνήματά” Του εἰς τὸν κόσμον, τόσοι ἅγιοι ναοί, ὅπου ἡμπορεῖ νὰ εἰσέλθῃ ἐλεύθερα ὁ πονεμένος, ὁ κουρασμένος καὶ ἀπαρηγόρητος ἄνθρωπος, νὰ ἀποθέσῃ τό φορτίον τοῦ πόνου του, τῆς ἀγωνίας του, τοῦ φόβου καὶ τῆς ἀνασφαλείας του, νὰ “ξεφορτωθῇ” τὸν θάνατόν του! Εὐτυχῶς ποὺ ὑπάρχουν αἱ ἐκκλησίαι τοῦ Ἑσταυρωμένου, Ἀποθανόντος, Ἀναστάντος καὶ αἰωνίως Ζῶντος Χριστοῦ, ὅπου ὁ ἀπελπισμένος ἄνθρωπος τῶν ἡμερῶν μας, ὁ καταπροδωμένος ἀπὸ ὅλα τὰ εἶδωλα, ὅλους τοὺς “χαμοθεοὺς” ποὺ ἐκλεψαν τὴν καρδιά του, τὴν οἰκονομίαν δηλαδή, τὴν ἰδεολογίαν, τὴν φιλοσοφίαν, τὴν μεταφυσικὴν καὶ ὅλας τὰς ὑπολοίπους “κενάς ἀπάτας” τοῦ παρόντος αἰῶνος»³⁰.

Ὑπὲρ πάντων ἐπίκαιρη εἶναι καὶ ἡ ἐν τοῖς πράγμασιν νουθεσία τοῦ προσωπικοῦ σταυροῦ τὸν ὁποῖον ἕκαστος φέρει ἐμφανῶς ἢ ἀφανῶς. Αἴρεται ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ ἀναπαύοντος τοὺς κοπιῶντας καὶ πεφορτισμένους τοῦ βίου. Οἱ θλίψεις καὶ συμφορές, οἱ πικρίες καὶ δοκιμασίες τῆς ζωῆς ἀντιμετωπίζονται ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἔχοντας ὡς συνεχῆ ἀρωγὸν τὸν νικητὴ τοῦ θανάτου, ὁ ὁποῖος ἀποβλέπει εἰς τὴν σωτηρίαν κάθε ψυχῆς.

Ἐξόχως παραστατικὰ κατατίθεται αὕτη πρόταση ἀπὸ τὸν σεπτὸν προκαθήμενον ἡ ὁποία ἀναλύεται σὲ ὅλη τὴν Πατριαρχικὴ Απόδειξη τοῦ ἔτους 1996. Ἀπὸ τρισέλιδο, περιεκτικὸ κείμενο καταχωροῦμε ἓνα μικρὸ ἀπόσπασμα

²⁹ Πατριαρχικὴ Απόδειξις, ἔτους 2015, σ. 1.

³⁰ Πατριαρχικὴ Απόδειξις, ὑπ' ἀριθμ. 407, ἔτους 2009, σ. 2.

«Ἡ ἀλήθεια τοῦ προσωπικοῦ ἡμῶν πόνου προμηνύει καί πιστοποιεῖ τήν γνησιότητα τῆς χαρᾶς τῆς Ἀναστάσεως, ἡ ὁποία ἔρχεται καί ἤδη ἦλθε διὰ τοῦ Σταυροῦ ἐν ὧ τῷ κόσμῳ τοῦ ἀνθρώπου. Βιώσατε τόν πόνον τῆς ἱστορίας μέ ἐὺγνωμοσύνην καί πίστιν εἰς τόν Ἀναστάντα. Αὐτός κατευθύνει τās τύχας τοῦ κόσμου. Ὑπομείνατε τās δοκιμασίας καί συμφοράς τῆς προσωπικῆς σας ζωῆς μέ ἐμπιστοσύνην πρός τόν Κύριον τῆς Δόξης· καί θά Τόν εὐρίσκετε πάντοτε ὡς συνοδοιπόρον, ἀντιλήπτορα καί ὑπερασπιστήν τῆς ζωῆς σας... Θά ἐνθυμηθῆτε ὅτι κάποτε ἐνομίσατε ὅτι σᾶς ἐγκατέλειψε κρεμαμένους εἰς σταυρόν θλίψεων. Ὅμως τότε ἀκριβῶς ἡγρύπνει περισσότερο εἰς περισσότερον πλησίον σας, κατεργαζόμενος τό μυστήριον τῆς σωτηρίας σας»³¹.

Ἀπό τὰ βασικά ὄπλα τοῦ χριστιανοῦ ἴσως τό βασικότερο εἶναι ἡ πίστη του εἰς τόν Ἀναστάντα Κύριο, ὅχι ὡς ἰδέα, θεωρία ἀλλά ὡς βίωμα, ἀπτή ἀπόδειξη ἀλήθειας, σθεναρά στάση ζωῆς. Ἡ ἀπιστία δέν ἔχει θέση εἰς τήν ὀρθόδοξο πραγματικότητα, διότι κατά τόν Παναγιώτατον «Ἡ πίστις εἰς τόν Χριστόν ὁδηγεῖ εἰς τήν Ἀνάστασιν, εἰς τήν Ἀνάστασιν πάντων ἡμῶν, ἡ πίστις καί ἡ ἐφαρμογή τῆς διδασκαλίας Του εἰς τήν ζωήν μας ὁδηγοῦν εἰς τήν σωτηρίαν πάντων ἡμῶν, ἀλλά καί εἰς τήν ἀντιμετώπισιν τῶν προβλημάτων μας ἐν τῷ κόσμῳ»³². Καί σέ ἄλλη Πατριαρχική Ἀπόδειξη ὑπογραμμίζει ὅτι «ἡ πίστις εἰς Χριστόν δίδει δύναμιν, καρτερίαν καί ὑπομονήν διὰ νά ἀντέχωμεν τās δοκιμασίας»³³.

Εἰς τή σύγχρονη πραγματικότητα τῶν πολέμων καί τῶν διενέξεων ὁ χριστιανός καλεῖται νά γίνῃ ὑπογραμμός ἀγάπης καί εἰρήνης, πρότυπο συμφιλίωσης καί καταλλαγῆς, μάρτυρας τοῦ μυστηρίου τῆς προσφορᾶς καί τῆς θυσίας, μιμούμενος τόν εἰρηνοποιό καί ἀγαπήσαντα ἡμᾶς Κύριον. Σύμφωνα μέ τή θεόλεκτο Κορυφήν «ὁ Ἀναστάς Χριστός εἶναι Ἀγάπη καί διαλύει τό κάθε εἶδους σκότος καί τόν φόβον γύρω μας καί εἰσέρχεται ἐντός ἡμῶν καί εἰς τόν κόσμον, τῶν θυρῶν τῶν καρδιῶν μας πολλάκις κεκλεισμένων. Καί “μένει μεθ’ ἡμῶν” μονίμως διὰ τοῦ σταυροῦ τῆς ἀγάπης. Τό κάλεσμά Του εἶναι ἡ εἰρήνη. Τήν Ἐαυτοῦ εἰρήνην χαρίζει εἰς ἡμᾶς. Οἱ ἰσχυροί τοῦ κόσμου τούτου ἐπαγγέλλονται καί ὑπόσχονται εἰρήνην, μηδέποτε ἐμπειρικῶς πραγματοποιουμένην. Ἡ δύναμις τῆς Θείας Ἀγάπης καί Εἰρήνης καί Σοφίας μένει ἔξω ἀπό κάθε ἀνθρώπινον πανικόν»³⁴.

Ἐξόχως σημαντικό εἶναι καί τό μήνυμα τῆς χαρᾶς τῆς Ἀναστάσεως. Ἀπό τή δημιουργία τοῦ ἀνθρώπου, τήν ἀέναη πρόνοιά Του, τήν συνεχῆ συγκα-

³¹ Πατριαρχική Ἀπόδειξις, ὑπ’ ἀριθμ. 359, ἔτους 1996, σσ. 2-3.

³² Πατριαρχική Ἀπόδειξις, ἔτους 2015, σ. 1.

³³ Πατριαρχική Ἀπόδειξις, ὑπ’ ἀριθμ. 270, ἔτους 2020, σ. 2.

³⁴ Πατριαρχική Ἀπόδειξις, ὑπ’ ἀριθμ. 388, ἔτους 2013, σ. 2.

τάβασή του. Σκοπός κάθε πλάσματος είναι νά γεύεται τῆς χαρᾶς καί νά μεταδίδει χαρά στά πρόσωπα τοῦ περιγύρου του. Κατά τόν πρῶτον τῇ ἐκκλησιαστικῇ τάξει οἰκουμενικῶς, «ὁ Θεός ἐδημιούργησε τόν ἄνθρωπον καί πάντα τά λοιπά πνευματικά καί λογικά ὄντα διά νά ζοῦν ἐν χαρᾷ καί νά ἀποτελοῦν κόσμημα τοῦ ὑλικοῦ καί πνευματικοῦ σύμπαντος. Ἔδωσε εἰς κάθε ἄνθρωπον τήν δυνατότητα νά ἀπολαμβάνῃ τήν ὅλην δημιουργίαν ἐν χαρᾷ, ἐντός τῶν ὁρίων, βεβαίως, τοῦ ἀλληλοσεβασμοῦ τῶν ὄντων καί ἀκόμη περισσότερο τῆς προς Αὐτόν καί προς τά ἄλλα ὄντα ἀγάπης»³⁵.

Ἐπιλεγόμενα

Πολλά ἄλλα θέματα θά μπορούσε κάθε μελετητής τῶν Πατριαρχικῶν Ἀποδείξεων νά παραθέσει καί νά σχολιάσει. Συνοψίζοντας τά προηγούμενα ὑπογραμμίζομε ὅτι τό γεγονός τοῦ Σταυροῦ καί τῆς Ἀναστάσεως βιώνεται ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ. Δέν εἶναι μία ἀναγγελία, ἓνα μήνυμα, ἓνα κήρυγμα. Βεβαιώνεται ὡς ἀλήθεια, ἐκφράζεται ὡς ἀναντίρρητη ἱστορική πραγματικότητα, ἡ ὁποία νοσηματοδοτεῖ τό παρόν καί προετοιμάζει τοὺς πιστοὺς γιά τή μακαρία κατάσταση τοῦ μέλλοντος. Συγκεφαλαιώνει τήν καλή ἀγγελία τῆς νίκης κατά τοῦ κακοῦ καί τοῦ θανάτου, ἐνσαρκώνει τόν ἐνδόμυχο πόθο τοῦ ἀνθρώπου γιά εἰρηνική συνύπαρξη, συνεισφέρει εἰς τήν καλλιέργεια τῶν ἀρετῶν, ἀπαλλάσσει ἀπό τά ἄγχη τῆς ζωῆς, σκορπίζει παρηγορία, ἀγαλλίαση, χαρά, πίστη, ἐλπίδα, μεταμορφώνει τό βίο του.

Κατά τόν Ἀρχιεπίσκοπον Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ρώμης καί Οἰκουμενικόν Πατριάρχην, «Ἡ λαμπρόφορος Ἐγερσις τοῦ Χριστοῦ εἶναι ἡ διαβεβαίωσις ὅτι κυρίαρχος εἰς τήν ζωὴν τοῦ κόσμου δέν εἶναι ὁ θάνατος, ἀλλά ὁ καταργήσας τό κράτος τοῦ θανάτου Σωτήρ, ὁ γνωριζόμενος τό πρότερον ὡς ἄσαρκος Λόγος, ὕστερον δέ ὡς ὁ δι' ἡμᾶς, φιλανθρωπίας ἔνεκεν, σεσαρκωμένος, νεκρωθεὶς δέ ὡς ἄνθρωπος καί ἀναστάς κατ' ἐξουσίαν ὡς Θεός, ὡς ὁ πάλιν Ἐρχόμενος μετὰ δόξης προς πλήρωσιν τῆς Θείας Οἰκονομίας»³⁶.

³⁵ Πατριαρχική Ἀπόδειξις, ὑπ' ἀριθμ. 247, ἔτους 2004, σσ. 1-2.

³⁶ Πατριαρχική Ἀπόδειξις, ὑπ' ἀριθμ. 270, ἔτους 2020, σ. 1.

**Βαρθολομαῖος Οἰκουμενικός Πατριάρχης 1991-2021,
Ἐπίσκοπος καί πνευματικός Πατέρας
«Τῆς ἐν Κρήτῃ Πατριαρχικῆς καὶ Σταυροπηγιακῆς
Τεραῖς Μονῆς Ἀγίας Τριάδος τῶν Τζαγκαρόλων».**

Ἄρχ. Ἀμφιλοχίου Παπαγιαννάκη
Προηγouμένου

Ἡ μορφή ἑνὸς κληρικοῦ ὁ ὁποῖος εἶναι ὁ μιμητὴς τῶν Ἀποστόλων καὶ κυρίως τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ὡς ὁ Μέγας Ἀρχιερεὺς, εἶναι μέσα στὴν ἱστορικὴ πραγματικότητα καὶ ἡ διαχρονικὴ του ὑπόστασις τὸν χαρακτηρίζει πάντοτε. Τὸ ἀγγελικὸ τοῦ χαρακτήρα του, ἡ ἐκουσία πτωχεία, ἡ στέρηση, ἡ κακουχία, ἡ προσευχή, ἀλλὰ καὶ ἡ ὑπακοὴ στὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, εἶναι τὰ βασικότερα στοιχεῖα πού χαρακτηρίζουν τὴν προσωπικότητα ἑνὸς Ἱεράρχου, τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ τὰ κρατεῖ καθ' ὅλην τὴν περίοδο τῆς ἐπίγειας πορείας του, προσφέροντας κυριολεκτικὰ τὸν ἑαυτὸν του εἰς τὴν διακονία τοῦ Σώματος τοῦ Χριστοῦ. Ἡ σύγχρονη πραγματικότητα, ἀλλὰ καὶ οἱ διάφορες ἀνάγκες τῶν πιστῶν πού ποιμαίνει κρίνεται ἀπαραίτητη γιὰ νὰ επιτευχθεῖ ἡ Θεοπρόβλητος διακονία του. Προέχει ὅμως ἡ βασικὴ θέση τῆς σταθερῆς καὶ ἀκλονήτου πίστεως στὸν Τριαδικὸ Θεὸ καὶ στὶς παραδόσεις πού παρέλαβε ἀπὸ τὸν ἴδιον Ἰησοῦν Χριστόν, τοὺς Ἀποστόλους καὶ τοὺς Πατέρας.

Ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος κάνει ἐκτενεῖς ἀναφορὲς στὶς ἀρχὲς πού πρέπει νὰ διακατέχεται ὁ κληρικὸς καὶ δὴ ὁ Ἐπίσκοπος, συνυπολογίζοντας ὅλες τὶς παραμέτρους πού προκύπτουν, κυρίως τῆς ἀποδοχῆς ἀλλὰ καὶ τῆς ἀπόρριψης. Ἐπίσης δὲν ἀφήνει κενὸ ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἠθικὴν, τὴν πνευματικὴν, ἀλλὰ καὶ τὴν διοικητικὴν ἐξουσία, πλὴν ὅμως προτρέπει διὰ τὴν σωστή καὶ ἄνευ ὑποχωρήσεων ἐφαρμογὴ ὅλων τῶν ἐπὶ μέρους ζητημάτων πού τυχόν ἀνακύπτουν.

Ὅλα τὰ ὡς ἄνω ἀκολουθοῦν καὶ ἐφαρμόζονται ἀπὸ ἕναν τίμιον κατὰ πάντα συνεχιστὴ τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, τὸν πολυσέβαστο Πατέρα ἡμῶν τὸν Αὐθέντη καὶ Δεσπότη τὸν Οἰκουμενικὸ Πατριάρχη κ. κ. Βαρθολομαῖο. Εἰς τὸ διάβα τῆς τριακονταετοῦς διακονίας του εἰς τὸν Οἰκουμενικὸ Θρόνον, πού κόσμησαν καὶ διακόνησαν καὶ ἀγωνίστηκαν πολλοὶ πρὸ αὐτοῦ, βρίσκεται σήμερα μία προσωπικότητα τοιαύτης ἐμβέλειας καὶ πνευματικῆς ὑπόστασις πού γιὰ τοὺς ὀρθοδόξους ὁλόκληρου τοῦ πλανήτη ἀποτελεῖ μεγάλη εὐλογία καὶ τιμὴ. Ἀγαθός, Πράος, Εὐαίσθητος, Προσηγής, ἀλλὰ πρὸ πάντων Ἀληθινὸς Πατέρας καὶ Ποιμένας, προσπαθεῖ ὅλα αὐτὰ τὰ χρόνια τῆς διακονίας του νὰ κρατήσῃ ἀναμμένη τὴ λυχνία τοῦ

Από τήν επίσκεψη εἰς Ι.Μ.Α.Τ. τό 2009

μαρτυρικοῦ Φαναρίου νά φωτίζει ὅλους μας καί νά μᾶς ὁδηγεῖ μέ τό ἀνέσπερο φῶς του, στήν «*ενώτητα τῆς πίστεως*» σύμφωνα μέ τό ἀγιογραφικό χωρίο «*ἵνα ὦσι ἓν*». Ἡ ὅλη βιωτή Του μαρτυρική, καθὼς μαρτυρεῖ τήν ἀλήθεια, «*ἐγὼ ἦλθον μαρτυρῆσαι τῇ ἀληθείᾳ*», ἀφοῦ ἡ ἀλήθεια εἶναι ὁ Χριστός, ἄρα αὐτή θα μᾶς σώσει καί θά μᾶς ἐλευθερώσει.

Ἡ σύνδεσή του μέ τήν ἀγαπημένη τοῦ θυγατέρα Ἐκκλησία τῆς Κρήτης καί ὁ τρόπος πού τήν ἔχει ἀγκαλιάσει ἀποδεικνύουν τό ἔμπρακτο ἐνδιαφέρον καί τήν πατρική του ἀγάπη. Τό αὐτό βέβαια καί ἡ ἐν Κρήτῃ Ἐκκλησία

πράττει στήν ολότητά της. Όμως, μία εἶναι ἡ Ἐκκλησία, ἀσύγχυτη καὶ ἀδι-
αίρετη καὶ μέσα σ' αὐτὴ ὅλοι μας ἐνωμένοι ἀποτελοῦμε τὸ σῶμα της, πρὸς
χάριν τοῦ Μεγάλου ἰδρυτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Ἐμεῖς λοιπὸν, ὡς μέλη ἐνὸς σώματος τῆς Μεγάλης Του Χριστοῦ Ἐκκλη-
σίας, συμμετέχουμε στὸ ὅλον σῶμα ἐνωνόμαστε μὲ τὴν κεφαλὴ, ὥστε νὰ
ὁλοκληρώνεται τὸ μυστήριον τῆς ἐνότητος τοῦ Θεοῦ καὶ πορευόμενοι μαζί,
ὑπακούοντες στὶς ἐντολὲς καὶ νουθεσίες τοῦ πρώτου Αὐτῆς, γινόμεθα κοι-
νωνοὶ της ἐνότητος αφοῦ ἡ Ἐκκλησία ὡς Θεανθρώπινος ὀργανισμὸς περι-
κλείει καὶ τον μακρόκοσμον καὶ τον μικρόκοσμον τῆς Δημιουργίας στο σῶμα
Της, *«μία γὰρ γεγόναμεν Ἐκκλησία, μίας κεφαλῆς συναρμολογούμενα μέλη
τελοῦμεν, ἐν οἷ πάντες κατέστημεν σῶμα»*, (Ι. Χρ. Πράκ. 24).

Ὡς ἐκ τούτου ἡ Ἐκκλησία ὑπάρχει μόνον ἐπειδὴ ζεῖ ἐν Χριστῷ, καθὼς
ἀπὸ τὴν κεφαλὴ ἐξαρτᾶται καὶ διασφαλίζεται, τὸ εἶναι, ἀλλὰ καὶ τὸ καλῶς
εἶναι. Τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ Ἐκκλησία καὶ ἡ ζωὴ της εἶναι ἔργον τοῦ Χριστοῦ καὶ
τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, συνεπάγεται ὅτι οὐδέποτε μπορεῖ νὰ νοηθεῖ ἡ
ὑπαρξὴ της χωρὶς τὸ Χριστὸ ἄρρητα συνδεδεμένο μὲ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα. Τoi-
ουτοτρόπως καὶ τὰ μέλη τοῦ σώματος πού ἀπαρτίζουν τὴν Ἐκκλησίαν δὲν
μπορεῖ νὰ εἶναι ξένα μεταξύ τους καὶ νὰ ὑπάρχει διάσπαση. Παράλληλα, τὰ
διάφορα χαρίσματα καὶ λειτουργήματα τῆς Ἐκκλησίας ἔχουν τὸν λειτουρ-
γικὸν τοὺς χαρακτῆρα ἀφοῦ συνδέονται μὲ τὸ μυστήριον τῆς Θείας Εὐχαρι-
στίας. Ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος συχνὰ ἐπαναλαμβάνει ὅτι μέσα στὸ σῶμα,
ὅλοι εἶναι μέλη, ἡ δὲ κεφαλὴ βρίσκει τὴν πληρότητα στὸ ὅλον σῶμα. Αὐτὸ
τὸ σῶμα συναπαρτίζουν οἱ κληρικοὶ, Ἐπίσκοποι, Πρεσβύτεροι, Διάκονοι,
μαζὶ μὲ τοὺς πιστοὺς καὶ ἀπλοὺς ἀνθρώπους. Ἐπίσης, στὴ ὅλη πορεία τοῦ
ἐκκλησιαστικοῦ σώματος δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἀπομονωθεῖ κανένα μέλος
ἀλλὰ οὔτε καὶ νὰ ὑπερτονισθεῖ ἢ ἀκόμα καὶ νὰ ἀποκλεισθεῖ. Ὅπως δὲν
ὑπάρχουν οὐσιαστικὲς διακρίσεις χαρισμάτων τῶν μελῶν, κατὰ τὸν ἴδιον
τρόπον δὲν ὑπάρχουν διακρίσεις χαρισμάτων σὲ ἀνώτερα καὶ κατώτερα. Ξε-
χωρίζει μόνον τὸ χάρισμα τῆς ἀγάπης τὸ ὁποῖον χαρακτηρίζεται ὡς ἡ κορω-
νίδα ὅλων τῶν χαρισμάτων.

Εἶναι τοῖς πάσι γνωστὸ ὅτι ὁ χαρισματικὸς Πατριάρχης, διακρίνεται ἀπὸ
αὐτὸ τὸ μέγα χάρισμα τῆς ἀγάπης τῆς καθαρὰ ἀνιδιοτελοῦς καὶ πατρικῆς,
τὴν ὁποία ὅλα αὐτὰ τὰ τριάντα χρόνια αἰσθανθήκαμε, ἀφοῦ εἴμαστε καὶ
ἐμεῖς μέλη αὐτῆς τῆς πολυπληθοῦς κοινωνίας τῶν ὀρθοδόξων. Τὸ νιώσαμε,
ἐπίσης, κατὰ τὰς ποιμαντορικᾶς ἐπισκέψεις του εἰς τὴν παλαιάφαιτον Πα-
τριαρχικὴν καὶ Σταυροπηγιακὴν Ἱερὰν Μονὴν τῆς Ἁγίας Τριάδος τῶν Τζαγ-
καρόλων ἀλλὰ καὶ κατὰ τὰς ἰδικᾶς μας ἐπισκέψεις εἰς τὴν Ἱερὰν καθέδραν,
ἥτοι εἰς τὸ Φανάριον τῆς Κωνσταντίνου Πόλεως.

Ἡ πλήρης ἰσότης καὶ ἰσοτιμία πού διέπει τὴν ἐκκλησιαστικὴν παράδοση

Ἡ ἀδελφότης τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Ἀγίας Τριάδος τόν Νοέμβριο 1992

ὡς πρὸς τὰ μέλη τοῦ σώματός της, διὰ τὸν Οἰκουμενικὸ Πατριάρχη μας εἶναι δεδομένη καὶ ἀδιαπραγμάτευτη, καθὼς ὁ σκοπὸς τοῦ δὲν εἶναι οἱ κοσμικὲς διακρίσεις τῶν μελῶν ἀλλὰ τὰ χαρίσματα ποὺ τὰ διέπουν. Ὡς ἐκ τούτου, στὴ ζωὴ τοῦ σώματος δὲν μπορεῖ νὰ δικαιολογηθεῖ ὑπερηφάνεια καὶ ἔπαρση διὰ τὴν κατοχὴ ὑψηλῶν διακονημάτων καθὼς, ἐπίσης, ἡ περιφρόνηση καὶ ἡ ἀπόρριψη κατωτέρων. Στὰ πλαίσια αὐτὰ πρέπει καὶ ἐμεῖς ὡς μέλη νὰ κινούμαστε κάνοντας πράξη τὸ *κοινοφελῶς ζῆν* ἐνεργώντας πρὸς τὸ κοινὸ συμφέρον ὁλοκλήρου τῆς Ἐκκλησίας.

Ἔχοντας αὐτὲς τὶς ἀρχὲς ὁ σεβαστὸς κατὰ πάντα καὶ ἀγαθὸς Πατριάρχης, μᾶς καθοδηγεῖ καὶ μᾶς νουθετεῖ ὅλους, κυρίως δὲ τοὺς συνασκουμένους ἀδελφούς τῆς ἡμετέρας Ἱερᾶς τῶν Τζαγκαρόλων Μονῆς, καθὼς ἡ πνευματικὴ καθοδήγηση ὑπερέχει αὐτῆς τῆς κοσμικῆς διοικήσεως. Στὴν παρούσα θέση ἀναφέρουμε καὶ τὴν ἀγαστὴ κατὰ πάντα συνεργασία τοῦ οἰκείου Μητροπολίτου Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου κ. Δαμασκηνοῦ, ὁ ὁποῖος τυγχάνει καὶ μέλος τῆς ἀδελφότητος αὐτῆς. Ἡ ἔμπρακτε καὶ οὐσιαστικὴ πατερικὴ του ἀγάπη καὶ τὸ ἐνδιαφέρον εἰς τὴν παλαίφατον Μονὴν μας ἀποδεικνύεται καὶ ἀπὸ τὴν ἴδια του τὴν παρουσία κατὰ τὰς ποιμαντικὰς ἐπισκέψεις εἰς τὴν ἐν Κρήτῃ θυγατέρα Ἐκκλησία.

Ζήσαμε ἀνεπανάληπτες στιγμὲς γεμάτες ὑπερηφάνεια καὶ πνευματικὴ

ἀγαλλίαση, καθὼς μᾶς ἀξίωσε ὁ Θεὸς νὰ φιλοξενήσουμε τρεῖς φορές κάτω ἀπὸ τοὺς θόλους τῆς πνευματικῆς ἡμῶν μάνδρας τὸν Ἄρχοντα τῆς Ὁρθοδόξου πίστεώς μας τὸν πρῶτον Ἀρχιποίμενα των Ποιμένων, τὸν Αὐθέντη καὶ Δεσπότη τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχη κ.κ. Βαρθολομαῖο, ἄνδρα ταπεινόν, πρόσχαρη, πολυγραφότατον, μὲ πλούσια χαρίσματα, κυρίως, ὅμως, μὲ αὐτὸ τῆς ἀγάπης, κάνοντας τρόπο ζωῆς του αὐτὰ πού ἀναγινώσκουμε στὸν Ἀπόστολο Παῦλο στὸν ὕμνο περὶ αὐτῆς. (Α΄ Κορ. ιβ. 27-31, ιγ. 1-8.)

Οἱ εὐεργεσίες του δὲν περιορίστηκαν μόνο διὰ τῆς παρουσίας του ἀλλὰ ἐκδηλώθησαν καὶ σὲ ἐπὶ μέρους προσωπικὲς ἐφ' ἓνα ἕκαστον ἐκ τῶν ἀδελφῶν δωρεὲς καὶ διακρίσεις. Ἡ ἐλαχιστότητά μου ἀξιώθηκε νὰ λάβει ἐκ τῶν τιμίων χειρῶν του τὴν μέγιστη διάκριση αὐτὴν τοῦ ἀρχιμανδρίτου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, τὸν εὐχαριστῶ ἐκ βάθους καρδίας εὐχόμενος ταπεινῶς καὶ υἱκῶς πάντα τὰ πρὸς σωτηρία αἰτήματα. Ἐπιπροσθέτως, ἡ διακριτικὴ ἱκανότητά του, πού πηγάζει ἐκ τῆς ὀξύνοιας τοῦ νοῦ καὶ βέβαια ἐκ τῆς πνευματικῆς του καλλιεργείας, τὸν καθιστοῦν πραγματικὸ γέροντα καὶ πνευματικὸ πατέρα, ἀφοῦ οἱ συμβουλὲς κατὰ τὰς ἐπὶ μέρους συναντήσεις περιστρέφονται σὲ θέματα πού ἀγγίζουν τὴν ἀσκητικὴ ζωὴ τῶν μοναχῶν. Τέτοιες συμβουλὲς καὶ πνευματικὲς παροτρύνσεις πρὸς τὴν ἀδελφότητά μας, δείχνουν τὸ ἔμπρακτο ἐνδιαφέρον καὶ τὴν προσωπικὴ ἀγάπην του τὴν ὁποία ζοῦμε ἀδιάλειπτα στὰ τριάντα χρόνια διακονίας του. Τὸ χάρισμα τῆς διάκρισης προσωποποιεῖται στὴν ὁλότητα τοῦ χαρακτήρος Του καὶ μᾶς ἀναπαύει ἔχοντας ὑπ' ὄψιν ὅτι δὲν χωρίζει τοὺς πρῶτους ἢ τοὺς δευτέρους ἀλλὰ ὡς πραγματικὸς πατέρας ἐφαρμόζει τὴν ἰσότητα ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὶς δυνατότητες τοῦ κάθε ἐνὸς καὶ ἀναπαύει τὸν πρῶτο ὡς τὸν τελευταῖο σύμφωνα μὲ τὸν λόγο τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου.

Εἶναι σημαντικὸ νὰ φέρνουμε πάντα στὴν σκέψη μας ὅτι ἡ ζωὴ τοῦ Πατριάρχου κυλάει ἐν μέσῳ συμπληγᾶδων, τὸ μαρτυρικὸ Φανάριον δὲν ἐνίσωσε ποτὲ τὸ ἀγαθὸν πού λέγεται Ἐλευθερία. Πρέπει νὰ τὸ σεβόμεθα καὶ νὰ τὸ τιμοῦμε ἀναλογιζόμενοι τὶς δυσκολίες καὶ τὶς ἀντίξοες συνθήκες πού διαβιώνει. Νὰ τοῦ ἀποδίδουμε τὴν πρέπουσα τιμὴ καὶ στήριξη καὶ πρὸ πάντων νὰ τοῦ ἀναγνωρίζουμε τὰ πρωτεῖα ὡς τὸ «*Πρῶτο μεταξύ Ἰσῶν*».

Ἡ Πατριαρχικὴ καὶ Σταυροπηγιακὴ Ἱερὰ Μονὴ τῆς Ἁγίας Τριάδος στὴν ὁλότητά της βρίσκεται πάντοτε κοντά, μὲ ὅσα μέσα μπορεῖ νὰ ἔχει στὴν διάθεσή της, οἱ δὲ μοναχοὶ αὐτῆς σὲ ὅλες τὶς ἀκολουθίες μνημονεύουν τὸ σεπτὸν ὄνομα τοῦ προκαθημένου τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, εὐελπιστοῦντες ὅτι ἐπιτελοῦν τὸ ἐλάχιστον ἀντίδωρον ἔναντι τῶν πολλῶν εὐεργεσιῶν πού ἀπολαμβάνουν.

ΒΑΡΘΟΛΟΜΑΙΟΥ ΤΟΥ ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΤΟΥ
ΚΑΙ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΠΟΛΛΑ ΤΑ ΕΤΗ.

**Ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης Βαρθολομαῖος
στήν Ὁρθόδοξη Ἀκαδημία,
στή Γαύδο καί στό Πολυτεχνεῖο Κρήτης**

Ἀλέξανδρος Κ. Παπαδερός
Ἄρχων Ὑπομνηματογράφος
τῆς Ἀγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας

*«Θεοῦ γάρ ἐσμεν συνεργοί Θεοῦ γεώργιον, Θεοῦ οἰκοδομή ἐστε...
ἕκαστος δὲ βλέπew πῶς ἐποικοδομεῖ θεμέλιον γὰρ ἄλλον
οὐδεὶς δύναται θεῖναι παρὰ τὸν κείμενον ὃς ἐστὶν Ἰησοῦς Χριστός.
εἰ δέ τις ἐποικοδομεῖ ἐπὶ τὸν θεμέλιον τοῦτον
χρυσόν, ἄργυρον, λίθους τιμίους, ξύλα, χόρτον, καλάμην,
ἐκάστου τὸ ἔργον φανερόν γενήσεται ἡ γὰρ ἡμέρα δηλώσει».*

(Α' Κορινθ. 3,9-13)

Εἰσαγωγικά

Δίκαιος ὁ ἔπαινος πρὸς τὴν Ἱερά Ἐπαρχιακὴ Σύνοδο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κρήτης γιὰ τὴν πρωτοβουλία ἐκδόσεως τοῦ παρόντος τιμητικοῦ Τόμου, ἰδιαίτερα δὲ πρὸς τὸν Πρόεδρο καὶ τὰ μέλη τῆς εἰδικῆς Ἐπιτροπῆς καὶ θερμὴ ἢ εὐχαριστία γιὰ τὴν πρόσκληση συμμετοχῆς. Τὸ κείμενο πού ἀκολουθεῖ ἀναφέρεται στὴν περίοδο προετοιμασίας τῆς Ὁρθοδόξου Ἀκαδημίας Κρήτης (1958-1968) καὶ στὴν περίοδο πού ὑπηρέτησα ὡς Γενικός Διευθυντὴς τοῦ Ἰδρύματος (Εγκαίνια 1968 - παραίτηση 2008). Ἡ Ὁρθόδοξος Ἀκαδημία Κρήτης ὀφείλει τόσα πολλὰ καὶ σημαντικὰ στὸν Παναγιώτατο Οἰκουμενικὸ Πατριάρχη Βαρθολομαῖο, πού εἶναι ἀδύνατο νὰ καταγραφοῦν σέ ἓνα κείμενο, ὅπως τὸ παρόν. Σημειῶνω ἀπλῶς τὴ μέγιστη τῶν εὐεργεσιῶν, τὴν ἐπιλογή τῆς Ἀκαδημίας γιὰ τὴ φιλοξενία τῆς Ἀγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν (πλὴν ἐκείνων πού λησμόνησαν τίς ἐντολές τοῦ Κυρίου γιὰ τὴν τήρηση τῆς ἐνότητος καὶ προφανῶς δὲν ἔχουν μελετήσει τὸ βιβλίον *DIE HEILIGEN IN DER VERSUCHUNG DER MACHT – Οἱ Ἅγιοι στὸν πειρασμὸ τῆς ἐξουσίας*). Στὰ τῆς Συνόδου ἀναφέρεται ἄλλη μελέτη. Ἐπικαλοῦμαι κατανόηση γιὰ τὴν σέ πολλὰ σημεῖα ἀναπότρεπτη αὐτοβιογραφικὴ αἴσθηση, συγγνωστὴ ἐλπίζω.

Ἀπαρχή

Ἄν καὶ εἶχε γίνει δεκτὴ ἡ αἴτηση τοῦ μακαριστοῦ Ἐπισκόπου Κισάμου καὶ Σελίνου Εὐδοκίμου γιὰ σπουδές μου στὴν ἱστορικὴ Θεολογικὴ Σχολή

Τερά Μονή Γωνιάς καί Ὁρθόδοξος Ἀκαδημία Κρήτης

Μέ τόν Ἀθηναγόρα στή ΜΕΓΑΛΗ ΛΑΥΡΑ τοῦ Ἁγίου Ὁρους

τῆς Χάλκης μετά τήν ὁλοκλήρωση τῆς φοίτησής μου στήν Ἐκκλησιαστική Σχολή Κρήτης (1952), οἱ θεολογικές μου σπουδές ἔγιναν στή Θεσσαλονίκη (1952-56). Ἐτσι, ἡ προσωπική ἐπικοινωνία μου μέ τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο ἄρχισε μέν ὅταν ἐπισκέφθηκαν τήν Ἐκκλησιαστική Σχολή μας δύο Μητροπολίτες ἀπό τήν Πόλη καί εἶχα ὀρισθεῖ νά τοὺς καλωσορίσω ἐκ μέρους τῶν μαθητῶν (συνέθεσα καί τοὺς εἶπα ἀπό μιὰ μαντινάδα στόν καθένα), ἐπικοινωνία ὅμως μέ διάρκεια καί συνέπειες ἄρχισε ἀργότερα, τόν καιρό τῶν ἐορτῶν τῆς Χιλιετίας τοῦ Ἁγίου Ὄρους (1963). Εἶχα τότε ὁλοκληρώσει τίς μεταπτυχιακές σπουδές μου στό Πανεπιστήμιο Johannes Gutenberg, στήν πόλη Mainz τῆς Γερμανίας καί ὑπηρετοῦσα ὡς Ἐπιστημονικός Βοηθός στή Φιλοσοφική Σχολή-Ἰνστιτοῦτο Συγκριτικῆς Ἐπιστήμης τῶν Πολιτισμῶν καί ὡς «Ἐπιστημονικός Σύμβουλος γιά τόν κόσμον τῆς Ὁρθοδοξίας» στή νεοσύστατη 2η Γερμανική Τηλεόραση, πού εἶχε τήν ἔδρα της στήν ἴδια πόλη καί πρῶτο Γενικό Διευθυντή της τόν Καθηγητή μας τῆς Φιλοσοφίας.

Ὅργανώσαμε λοιπόν τό κατάλληλο συνεργεῖο καί ἤρθαμε στήν Ἀθήνα, μέ ἀποστολή νά καλύψουμε τίς ἐκδηλώσεις στό Ἅγιον Ὄρος. Μέ μεγάλη ἀπογοήτευση πληροφορηθήκαμε ὅτι ὑπῆρχε ἀπό τήν Ἱερά Ἐπιστασία γενική ἀπαγόρευση γιά πρόσωπα καί μέσα μαζικῆς ἐνημέρωσης. Βέβαιος ὅτι ὁ Πατριάρχης Ἀθηναγόρας γνώριζε τή δύναμη τῆς Τηλεόρασης, ἐπεδίωξα ἄμεση ἐνημέρωσή του. Ἐδωσε τή σχετική ἐντολή. Καί ὅταν φθάσαμε στή Δάφνη, μάτια μοναχῶν ἀποκάλυπταν περιέργεια καί καχυποψία.

Ὅμως ὁ δρόμος πρός τίς Καρυές ἦταν γιά μᾶς τό ἴδιο ἀνοιχτός, ὅπως καί κατά τά χρόνια τῶν σπουδῶν μου στό Ἀριστοτέλειο Πανεπιστήμιο. Καλύψαμε ὅλες τίς τελετές, ἐπισκεφθήκαμε διάφορες ἱερές Μονές καί μέ τήν ταινία «1000 χρόνια Ἀθως» πού διαμορφώθηκε (μοναδικό ὁπτικοακουστικό ντοκουμέντο τῶν τελετῶν), ὁ δυτικός κόσμος ἔγινε κοινωνός τῶν γενομένων καί ἔλαβε αὐθεντικές πληροφορίες γιά τό Ἅγιον Ὄρος. Ἰκανοποιώντας ἐπιθυμία τοῦ Ἀθηναγόρα εἶχα στείλει στήν Πόλη ἀντίγραφο τῆς ὡς ἄνω τηλεοπτικῆς ταινίας. Ἡ προβολή της χρησιμοποιήθηκε ὡς ἐπείρημα γιά διωγμούς καί χρειάσθηκε προσφυγή μου στό Ὑπουργεῖο Ἐξωτερικῶν τῆς τότε Δυτικῆς Γερμανίας, πού ἀξίωσε ἀπό τήν Τουρκία νά σταματήσει ἀμέσως τίς διώξεις ἐναντίον τοῦ Πατριαρχείου, καθὼς ἐπρόκειτο γιά ἀβάσιμους ἰσχυρισμούς εἰς βάρος μάλιστα μιᾶς γερμανικῆς ταινίας. Μετά τίς τελετές ὁ ἀείμνηστος Πατριάρχης Ἀθηναγόρας μοῦ χάρισε πολλές ὥρες ἀναστροφῆς, πού ὑπῆρξαν ἀπαρχή τῶν δεσμῶν μου μέ τόν ἴδιο καί τό Φανάρι.

Ὁ Ἀθηναγόρας στήν Κρήτη

Ὑστερα ἀπό τίς τελετές στό Ἅγιον Ὄρος ὁ Παναγιώτατος ἐπισκέφθηκε τήν Κρήτη. Ἐγώ εἶχα ἐπιστρέψει στή Γερμανία. Ὁ μακαριστός Κισάμου καί

Σελίνου Ειρηναῖος (στή συνέχεια: μακαριστός Ειρηναῖος) τοῦ ἔδειξε τόν τόπο, ὅπου σχεδιάζαμε τήν ἀνέγερση τῶν ἐγκαταστάσεων τῆς Ἀκαδημίας, χωρίς νά ἐπεκταθεῖ σέ πληρέστερη ἐνημέρωση.

Προετοιμασία τῆς Ὁρθοδόξου Ἀκαδημίας Κρήτης

Εἶχα ἐγκαταλείψει τότε τήν ἀρχική συζήτηση μέ τόν ἀείμνηστο Μητροπολίτη Θεσσαλονίκης Παντελεήμονα Παπαγεωργίου, γιά ἀνέγερση τῆς Ἀκαδημίας σέ ἐξαιρετική θέση στό Πανόραμα τῆς πόλης, τήν ὁποία μοῦ εἶχε ὑποσχεθεῖ (ἐκεῖ πού βρίσκεται σήμερα ἡ γυναικεία Ἱερά Μονή). Κέρδισε ἡ Κρήτη. Τήν ἀποστολή καί τόν τρόπο λειτουργίας τῆς Ἀκαδημίας εἶχα ἤδη ἐτοιμάσει στή Γερμανία καί εἶχα ἐξασφαλίσει τίς δαπάνες γιά τήν ἀνέγερση τῶν ἐγκαταστάσεων της καί τή λειτουργία της κατά τά πέντε πρῶτα ἔτη.¹

Πολύ πρὶν ἀπό τίς ἐορτές στό Ἅγιον Ὄρος εἶχε ἀρχίσει ἀπό τή Γερμανία ἡ ἐπιστολική ἐπικοινωνία μου μέ τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο, κυρίως γιά προβλήματα τῶν Ἑλλήνων ἐργατῶν στή χώρα αὐτή, οἱ ὁποῖοι εἶχαν τότε τήν ἐκκλησιαστική των ἀναφορά στήν Ἀρχιεπισκοπή Θυατείρων καί Μεγάλης Βρετανίας καί ὑπῆρχαν παράπονα κυρίως γιά ἔλλειψη ἱερέων. Μιά πρώτη ἐντολή πού ἔλαβα ἀπό τήν Πόλη ἦταν ἡ ἐκπροσώπηση τοῦ Πατριαρχείου στίς τελετές γιά τά 500 χρόνια ἀπό τήν ἐκδημία τοῦ Γερμανοῦ Καρδινάλιου, θεολόγου, φιλοσόφου, νομικοῦ, ἀστρονόμου... Νικολάου Κουζάνου. Αὐτά ὅσον ἀφορᾷ στήν ἀπαρχή τῶν δεσμῶν μου μέ τόν ἀείμνηστο Πατριάρχη Ἀθηναγόρα καί τό Φανάρι.

Στήν τελετή τῶν Ἐγκαίνιων τῆς Ἀκαδημίας (Κυριακή, 13 Ὀκτωβρίου 1968) ἐκπρόσωπος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου ἦταν ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Αὐστραλίας, ὁ ὁποῖος ἔφερε σεπτό Πατριαρχικό Γράμμα, διά τοῦ ὁποῖου ὁ μέγας ἐκεῖνος Πατριάρχης μέ ἀναγόρευε Ἀρχοντα Ὑπομνηματογράφου τῆς Ἁγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας - ἕνα ὀφίκιο πού θά μπορούσε νά λεχθεῖ προφητικό, καθώς ἀκολούθησαν μυριάδες Ὑπομνημάτων καί ἄλλων ἐγγράφων μου πρὸς τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο, ιδίως ἐπὶ Πατριαρχίας τοῦ Παναγιωτάτου Βαρθολομαίου.

Φειδόμενος τῆς ψυχικῆς ὑγείας τῶν ἡγουμένων τῆς Ἐκκλησίας μας, ἀπέφυγα νά κοινοποιήσω στό Πατριαρχεῖο καί ὅπου ἄλλου ἔγγραφο περίπου 50 σελίδων, πού ἀναγκάσθηκα νά συντάξω ἕνα ἀπόγευμα καί ὅλη τή νύχτα, ὡς ὑπεύθυνος τῆς Γενικῆς Διεύθυνσης Ὁρησκευμάτων τοῦ Ὑπουργείου Παι-

¹Λεπτομέρειες καί τεκμήρια γιά τήν ἰδιαίτερος δύσκολη ἐκείνη προσπάθεια καταγράφονται στό βιβλίο: Ἀλέξανδρος Κ. Παπαδερός, ΜΕ ΤΟΝ ΚΙΣΑΜΟΥ ΚΑΙ ΣΕΛΙΝΟΥ ΕΙΡΗΝΑΙΟΝ ΕΠΙ ΤΡΑΧΕΙΑΣ ΟΔΟΥ. Τά τῆς γενέσεως τῆς Ὁρθοδόξου Ἀκαδημίας Κρήτης. Τεκμήρια. ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 2014. Σελ. 656.

δείας, όταν ανακάλυψα μία θλιβερή συνωμοσία. Λίαν πρωί πήγα στο Καστρί καί ανάγκασα τόν φρουρό στην πρωθυπουργική κατοικία καί ξύπνησε τόν Άνδρέα Παπανδρέου. Έμφανίσθηκε μέ τίς πιτζάμες. Καί ύστερα από όλιγό-λογη ἐνημέρωσή του παρέλαβε τό κείμενο καί πρόλαβε νά αποτρέψει ψή-φιση νόμου στή Βουλή τή μέρα ἐκείνη, ὁ ὁποῖος ἐπρόκειτο νά προκαλέσει μεγάλη ταραχή στίς σχέσεις Ἐκκλησίας Κρήτης, Οἰκουμενικοῦ Πατριαρ-χείου, Ἐκκλησίας Ἑλλάδος, ἀλλά καί τῆς Ἑλληνικῆς Πολιτείας.

Πράξη Ἰδρύσεως τῆς Ἀκαδημίας

Στίς 16 Ἰανουαρίου 1970 ὁ μακαριστός Εἰρηναῖος καί ὁ γράφων ὑπογρά-ψαμε τή Συμβολαιογραφική Πράξη Ἰδρύσεως τῆς Ὁρθοδόξου Ἀκαδημίας Κρήτης, ἡ ὁποία Πράξη, πού περιλαμβάνει τόν Ὄργανισμό διοικήσεως, δια-χειρίσεως καί λειτουργίας τοῦ Ἰδρύματος, κυρώθηκε μέ τό ὑπ' ἀριθμ. 295/31-12-1970 Βασιλικό Διάταγμα καί ἡ Ἀκαδημία ἀναγνωρίσθηκε ἀπό τό Κράτος ὡς Ἐθνικό Κληροδοτήμα.

Στό Ἄρθρο 1 ὀρίσαμε ὅτι τό Ἰδρυμα *«τίθεται ὑπό τήν πνευματικήν προ-στασίαν τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου, τοῦ ὁποίου τό ὄνομα μνη-μονεύεται ἀθ' ἑκάστην ἐν τῷ Ἰδρύματι λατρευτικήν πράξιν»*. Στό ἄρθρο 12 ὀρίσαμε τά τῆς Συνάξεως τῶν Ἐταίρων τῆς Ἀκαδημίας, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ *«Ὅργανον ἀνωτάτης πνευματικῆς κηδεμονίας τοῦ Ἰδρύματος»*. Τῆς Συνάξεως προΐσταται ἡ Κοσμητεία, τόν Πρόεδρον τῆς ὁποίας ὀρίζει ἡ Α.Θ.Π. ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης, ὡς ἐκπρόσωπον αὐτοῦ. Στό ἄρθρον 20, τέλος,

Μητροπολίτης Κισιάμου καί Σελίνου
Εἰρηναῖος

Δρ. Ἀλέξανδρος Κ. Παπαδερός

ορίζεται ότι στο σώμα πού θα αποφασίσει τυχόν διάλυση του Ίδρύματος, πρέπει νά μετέχει καί ὁ Πρόεδρος τῆς τελευταίας Συνάξεως τῶν Ἑταίρων, τόν ὁποῖον ὀρίζει τό Οἰκουμενικόν Πατριαρχεῖον.

Στήν περίφημη ὁμιλία του στά ἐγκαίνια τῆς νέας πτέρυγας τῆς ΟΑΚ ὁ Πατριάρχης Βαρθολομαῖος εἶπε γιά τίς ρυθμίσεις αὐτές:

«Ὡς γνωστόν, ἡ Ὁρθόδοξος Ἀκαδημία Κρήτης ἀποτελεῖ Κοινωφελές Θρησκευτικόν Καθίδρυμα τῆς Ἐκκλησίας καί λειτουργεῖ μέν ὡς πρός τό νομικόν καθεστῶς αὐτοῦ συμφώνως πρός τόν Ὁργανισμόν αὐτοῦ καί τούς νόμους τοῦ Κράτους, ὡς πρός τήν ἐκκλησιαστικήν ὁμως αὐτῆς ὑπόστασιν καί ἀποστολήν, ἡ Ὁρθόδοξος Ἀκαδημία ἔχει οἰκοδομηθεῖ ἐπί στέρεων ὀρθοδόξων ἐκκλησιολογικῶν βάσεων ὑπό τῶν Ἰδρυτῶν αὐτῆς. Καί, ἐπ' αὐτῶν τῶν βάσεων ἐδραζομένη, τηρεῖ τήν κανονικήν αὐτῆς ἀναφοράν τόσον πρός τήν οἰκείαν Ἱεράν Μητρόπολιν Κισάμου καί Σελίνου, τήν Ἱεράν Ἐπαρχιακήν Σύνοδον Κρήτης, ὅσον καί πρός τό καθ' ἡμᾶς Οἰκουμενικόν Πατριαρχεῖον. Προβαίνομεν εἰς τήν ἐπισήμανσιν ταύτην προκειμένου νά καταστήσωμεν σαφές, ὅτι οἱ προσλαμβάνοντες καί εὐεργετοῦντες τό Ἰδρυμα τοῦτο τῆς Ἐκκλησίας, αὐτήν ταύτην τήν Ἐκκλησίαν στηρίζουν, ἐνῶ οἱ τυχόν δυσχεραίνοντες τήν Ὁρθόδοξον Ἀκαδημίαν, αὐτῇ ταύτῃ τῇ Ἐκκλησίᾳ ἀντιτάσσονται. Τό τελευταῖον τοῦτο ὅλως ὑποθετικῶς μόνον καί προληπτικῶς σημειοῦται βεβαίως, δεδομένης τῆς γενικῆς ἀναγνωρίσεως καί ἀποδοχῆς, ἧς ἀπολαύει ἀναντιρρήτως ἡ Ὁρθόδοξος Ἀκαδημία».²

Ὁ Εἰρηναῖος στή Γερμανία

Σημαντικές ἀλλαγές γιά τήν Ἀκαδημία ἐσήμανε ἡ μετὰθεση τοῦ μακαριστοῦ Εἰρηναίου στήν Ἱερά Μητρόπολη Γερμανίας, ὅπου τόν συνόδευσα, τόν ἀποχαιρέτησα ἐξ ὀνόματος τοῦ κρητικοῦ λαοῦ κατὰ τό γεῦμα πού παρατέθηκε μετά τήν ἐνθρόνισή του καί τόν διευκόλυνα ὡς διερμηνέας στίς πρῶτες ἐπισκέψεις του καί συζητήσεις μέ ἐπίσημα πρόσωπα. Ἀκολούθησε ἡ ἀνάδειξη τοῦ ἀείμνηστου Κυρίλλου σέ Μητροπολίτη Κισάμου καί Σελίνου. Καλῆς διαθέσεως Ἱεράρχης, ἀλλά οἱ καιροί χαλεποί, κυρίως ἐξ αἰτίας τῆς παρατεινόμενης πολιτικῆς ἀνωμαλίας στή χώρα. Μέ μόχθο ἐνίστε ἐπώδυνο συνεχίσαμε τή λειτουργία τοῦ Ίδρύματος, παρά τίς ἀπειλές γιά κλείσιμό του.

Ὁ Βαρθολομαῖος στήν ΟΑΚ

Ὑπενθυμίζουμε ὅτι τό 1972, ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης Δημήτριος ἐκάλεσε ὡς Διευθυντή τοῦ Ἰδιαίτερου Πατριαρχικοῦ Γραφείου τόν Ἀρχιμανδρί-

² Ἀλέξανδρος Κ. Παπαδερός, ΠΙΣΤΗ-ΕΠΙΣΤΗΜΗ-ΖΩΗ. Ἡ Ὁρθοδοξία σέ διάλογο. Β' Συνεδριακό Κέντρο τῆς ΟΑΚ – Ἐγκαίνια, Χανιά 2007, σελ. 55.

την Βαρθολομαϊον, τόν ὁποῖον προήγαγε τό ἐπόμενον ἔτος σέ Μητροπολίτην Φιλαδελφείας. Τό 1990 προήχθη σέ Μητροπολίτην Γέροντα Χαλκηδόνος. Στίς 22-10-1991 ἀνακηρύχθηκε Οἰκουμενικός Πατριάρχης.

Μέ ἀριθμό συνεδρίου 164 πραγματοποιεῖται στήν Ἀκαδημία (26-30/9/1973) τό Β΄ Διεθνές Συνέδριο τῆς Ἑταιρείας τοῦ Δικαίου τῶν Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν, μέ συμμετοχή 100 καί πλέον εἰδικῶν ἐπιστημόνων. Τήν ὁργάνωση τοῦ Συνεδρίου εἶχαν ἀναλάβει μέλη τοῦ προσωπικοῦ τῆς Ἀκαδημίας καί οἱ Ἀρχιμανδρίτες Παντελεήμων Ροδόπουλος καί Βαρθολομαῖος Ἀρχοντῶνης καί ὁ πατήρ Δημήτριος Σαλάχας.

Ἄν δέν μέ ἀπατᾷ ἡ μνήμη, αὐτή ἦταν ἡ πρώτη ἐπίσκεψη τοῦ Βαρθολομαίου ὄχι μόνο στήν ΟΑΚ, ἀλλά καί στήν Κρήτη. Καί εὐδόκησε ὁ Θεός νά δημιουργηθεῖ διά Βαρθολομαίου ἡ μετά τόν Ἀθηναγόρα δεύτερη ἐκτενής διαπροσωπική κοινωνία μου μέ τό Πατριαρχεῖο, ἀδιάλειπτη μέχρι σήμερα καί δημιουργική ἀναστροφή!³

Συμβούλιον Εὐρωπαϊκῶν Ἐκκλησιῶν- Konferenz Europäischer Kirchen (KEK)

Ὑποθέτω ὅτι δέν ἦταν ἀμέτοχος ὁ Βαρθολομαῖος στήν ἀπόφαση τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου νά μέ ὀρίσει ἐκπρόσωπό του στή Γενική Συνέλευση τοῦ Συμβουλίου τῶν 126 Εὐρωπαϊκῶν Ἐκκλησιῶν (ΚΕΚ), πού ἔγινε στό Engelberg τῆς Ἑλβετίας τό 1974. Συνέβη μάλιστα καί τό οὐδόλως ἀναμενόμενο: Ἡ Συνέλευση ἐξέλεξε ἐμένα στήν Κεντρική Ἐπιτροπή τοῦ ΚΕΚ, στήν ὁποία τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο ἐκπροσωποῦσε μέχρι τότε ὁ αἰμνηστος, λίαν σεβαστός φίλος Μητροπολίτης Αἰμιλιανός Τιμιάδης. Ἡ Κεντρική Ἐπιτροπή τῶν περίπου 40 ἀτόμων εἶναι τό μετά τή Γενική Συνέλευση ἀνώτατο διοικητικό ὄργανο τοῦ ΚΕΚ. Καί ἄρχισε γιά μένα τότε μιά περίοδος ἐπαναλαμβανόμενων ἀνά ἑπταετία περίπου ἐκλογῶν μου ἐπὶ 30 συναπτά ἔτη, ὅποτε παρεκάλεσα τόν Παναγιώτατο νά μέ ἀπαλλάξει ἀπό ἐκείνη τή σημαντική, πλὴν πολύ ἀπαιτητική θέση. Στή διάρκεια ἐκείνων τῶν 30 ἐτῶν ὑπηρετήσα σέ διάφορα δυσχερῆ ἀξιώματα τοῦ Συμβουλίου, ὅπως π.χ. ἐκπροσώπησης τοῦ ΚΕΚ καί ὁμιλητοῦ σε ὑψηλῶν ἀπαιτήσεων συνάξεις, ἢ «διαπραγματευτοῦ» ἐπὶ προβλημάτων μέ Ἐκκλησίες-Μέλη, σέ ἀποστολές μεγάλης εὐθύνης, ὅπως π.χ. ἦταν ἡ μετάβαση μέ τόν Γενικό Γραμματέα τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου Ἐκκλησιῶν καί τόν Γεν. Γραμματέα τοῦ ΚΕΚ στή Γιουγκοσλαβία τόν καιρό τοῦ πολέμου, ἡ συνάντησή μας μέ τόν Πατριάρχη τῆς Σερβίας καί τό σύνολο σχεδόν τῶν Ὁρθοδόξων Ἐπισκόπων τῆς χώρας,

³ Report of the 2nd Congress of the Society of the Law of the Oriental Churches, Verlag Herder, Wien 1974.

καί ἐπικοινωνία μέ τίς λοιπές χριστιανικές Ἐκκλησίες-μιά ἐπίσκεψη διόλου ἀπαλλαγμένη ἀπό κινδύνους. Συνηθέστερη ἦταν ἡ ἀνάθεση σέ μένα τῆς ιδιότητος τοῦ Προέδρου Ἐπιτροπῶν, ὅπως π.χ ἐκείνης πού ἐπεξεργάσθηκε ἐκτενή τροποποίηση τοῦ Καταστατικοῦ τοῦ Συμβουλίου, ὕστερα ἀπό χρονοβόρο ἐπικοινωνία μέ ὅλες τίς Ἐκκλησίες - Μέλη τοῦ ΚΕΚ, ἡ Πρόταση ἐπιλογῆς Γενικῶν Γραμματέων τοῦ ΚΕΚ καί ἄλλα. Χρειάσθηκε νά ἀνατεθεῖ σέ μένα ἀκόμη καί ἡ θέση τοῦ Προέδρου τοῦ ΚΕΚ γιά μιὰ μεταβατική περίοδο. Ἡ πολύχρονη ὑπηρεσία μου στό ΚΕΚ εἶχε ποικίλες συνέπειες, εὐεργετικές γιά τήν Ἀκαδημία, ἀλλά καί γιά τό Πατριαρχεῖο. Ἀναπτύχθηκε π.χ. μιὰ σχέση εἰλικρινοῦς φιλίας καί ἀποτελεσματικῆς συνεργασίας μέ ἐκπροσώπους ἄλλων ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν τῆς Εὐρώπης, μέ ἐπισκέψεις στίς Ἐκκλησίες αὐτές καί μέ ἀπό κοινοῦ ἀποτελεσματικῆς συνήθως ὑποστήριξης ὀρθοδόξων θεολογικῶν ἀπόψεων. Ἰδιαίτερη σημασία καί μεγάλη εὐθύνη καί δυσκολία εἶχαν βέβαια ἐπισκέψεις σέ Ἐκκλησίες σοβιετοκρατούμενων χωρῶν. Πρέπει πάντως νά σημειώσω ὅτι ἡ συνεργασία μου μέ τόν Μητροπολίτη Ἀλέξιο (τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας) ἦταν ἄψογη. Δέν θυμοῦμε νά διατύπωνε ποτέ ἀντίρρηση σέ δικές μου θέσεις καί προτάσεις, ἀλλ' οὔτε χρειάσθηκε νά ἀντιταχθῶ σέ δικές του, παρά τό ὅτι οἱ συχνές συνεδρίες τῶν ὀργάνων τοῦ ΚΕΚ δέν ἦταν ἀπαλλαγμένες ἀπό ἐντάσεις καί δυσκολίες.

Γιά νά φαιδρύνω κάπως τήν ἀνάγνωση αὐτοῦ τοῦ κειμένου, ἄς ἐπιτραπεῖ νά διηγηθῶ ἓνα φαιδρό ἐπεισόδιο: Τό Προεδρεῖο τοῦ ΚΕΚ συνεδριάζει στήν Ἀκαδημία (25-29 Μαρτίου 1974). Παρῶν καί ὁ πρῶτος Γεν. Γραμματέας τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου Ἐκκλησιῶν VISSER'T HOOFT (γιά πρώτη φορά στό χώρο τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου μιὰ τέτοια διάσκεψη). Μετέχουν Ὁρθόδοξοι καί ἄλλοι ἐπίσκοποι καί στελέχη τοῦ ΚΕΚ. Ἡ Διάσκεψη συμπίπτει μέ ἔξαρση τῆς πολιτικῆς δοκιμασίας τῆς Ἀκαδημίας ἀπό τή Χούντα. Ἡ παρουσία τῶν ξένων προσωπικοτήτων ἀποδεικνύεται εὐεργετική γιά τό Ἰδρυμα. Ὁ Μητροπολίτης Κυδωνίας καί Ἀποκορώνου Εἰρηναῖος προσκαλεῖ τοὺς ξένους μας στόν ἐορτάζοντα μεγάλο ναό τῆς Εὐαγγελιστρίας, στά Χανιά καί προτείνει νά συλλειτουργήσῃ μέ τόν Μητροπολίτη Ἀλέξιο (Ἐκκλησία τῆς Ρωσίας) καί τόν Ἐπίσκοπο Ἀντώνιο (Ἐκκλησία τῆς Ρουμανίας), τοὺς ὁποίους παρακαλεῖ νά ἀπευθύνουν καί σύντομο χαιρετισμό στό ἐκκλησιασμα. Πρόβλημα: Ὁ Ἀντώνιος μίλησε στά ἀγγλικά καί μετέφρασε ὁ Εἰρηναῖος. Ὁ Ἀλέξιος ὅμως γνῶριζε μέν τά γερμανικά, δέν ἤθελε ὅμως νά χρησιμοποιοῦσῃ αὐτή τή γλῶσσα στήν πολύπαθη Κρήτη. Μεταφραστὴ γιά τά ρωσικά δέν βρῖσκαμε. Τί κάναμε; Καθίσαμε οἱ δύο μας καί μοῦ εἶπε τί περίπου θά ἤθελε νά πῇ. Ἄρχισε λοιπόν τήν ὁμιλία του στά ρώσικα τήν ἐπομένη στόν ναό (25 Μαρτίου) καί ἐγώ τή «μετέφρασα». Καλά ὡς ἐδῶ. Παρόντες ὅμως καί Ἀξιωματοῦχοι Στρατοῦ καί Ἀστυνομίας. Τί μάθαμε πῶς

ἔγινε τότε; Στό τέλος τῆς θείας Λειτουργίας ὁ πανίσχυρος Στρατηγός τοῦ στρατοῦ κάλεσε ἔξω ἀπό τόν ναό ὅλους τούς στρατιωτικούς καί ἀστυνομικούς, ἀκόμη καί ἐκείνους πού δέν φοροῦσαν στρατιωτικό ἔνδυμα. Καί μέ ἔντονα ἐπιτιμητικό ὕφος ἐρωτᾷ: «Μπορεῖτε, κύριοι, νά μοῦ ἐξηγήσετε, πώς εἶναι δυνατόν τόσα χρόνια νά μή γνωρίζουμε ὅτι ὁ Παπαδερός ὁμιλεῖ καί κομμουνιστική γλῶσσα;». Δέν μιλοῦσα βέβαια τή γλῶσσα τῶν Ρώσων, εἶχα ταξιθεύσει ὅμως κάμποσες φορές στή χώρα τους γιά ὑποθέσεις τοῦ ΚΕΚ. Ἀκολουθεῖ ἓνα χαρακτηριστικό παράδειγμα:

Στή Μόσχα συνεδριάζει ἡ Κεντρική Ἐπιτροπή τοῦ Συμβουλίου. Ἐρχεται πρὸς συζήτηση ὁ τόπος πού θά φιλοξενοῦσε τήν 8η Γενική Συνέλευση τοῦ ΚΕΚ. Ὁ Βρετανός Γενικός Γαμματέας του, χωρίς νά ἔχει λάβει σχετική ἐξουσιοδότηση, μᾶς αἰφνιδιάζει λέγοντας ὅτι ἔχει ἐτοιμάσει σχεδόν τὰ πάντα γιά τή φιλοξενία τῆς Συνέλευσης στή χώρα του. Ταραχή μεγάλη! Ζητᾷ νά γίνει διάλειμμα, προφανῶς γιά παρασκηνιακές συνεννοήσεις. Προβάλλω ἔνσταση. Καί χωρίς νά ἔχω προηγουμένως τέτοια πρόθεση καί τήν ἀναγκαῖα προετοιμασία γιά μιᾶ ὑπόθεση τέτοιου μεγέθους εὐθύνης, σηκώνομαι ὀρθιος καί δηλώνω: Ὑπάρχει καί ἄλλη πρόταση. Ἐκπληξή! Φωνάζω δυνατά: Ἡ Κρήτη. Ἡ Ἀποστολική Ἐκκλησία Παύλου καί Τίτου-ἐκκλησιαστική δικαιοδοσία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Ἀπάντηση τοῦ ἐξοργισμένου Γραμματέα: Δέν ὑπάρχει πρόσκληση: Καί ἐγώ, μέ περισσὴ ἀποκοτιά δηλώνω: *ΕΓΩ ΕΙΜΑΙ Η ΠΡΟΣΚΛΗΣΗ!!!* Ἄλλη ἔκπληξη καί σιγή. Προσθέτω μέ πεποίθηση: *Μέχρι τό βράδυ θά ἔχουμε τή γραπτὴ πρόσκληση τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου.* Κάποια χειροκροτήματα καί σιγή. Ὁ Προεδρεύων: *Ἀναβάλλεται ἡ συζήτηση γιά αὔριο.*

Ὅταν ἀμέσως μετὰ τηλεφώνησα στήν Πόλη, ὅχι χωρίς συνοχή γιά ἓνα τέτοιο τόλμημα χωρίς προσεννόηση καί ἔγκριση, ἐκεῖνος πού σήκωσε τό ἀκουστικό ἦταν ὁ πολυσσέβαστος καί φίλος δικός μου μακαριστός Μητροπολίτης καί Καθηγητής στή Χάλκη Χρυσόστομος Κωνσταντινίδης. Τόν ἐνημέρωσα συνοπτικά, ζήτησα νά συνεννοηθεῖ μέ τόν Ἀρχιεπίσκοπο Κρήτης καί ἂν συμφωνοῦν, νά ἔχω ἄμεσα τήν Πρόσκληση. Καί εὐδόκησε ὁ Κύριος νά ἔλθει νωρίς τό ἀπόγευμα. Καί ἡ ἀποδοχή της ἦταν ὁμόφωνη καί θριαμβευτική ὡς πρώτη Γενική Συνέλευση σέ ὀρθόδοξη χώρα καί μάλιστα στήν ἀποστολική Ἐκκλησία τῆς Κρήτης, δικαιοδοσίας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου.

Ἡ 8η Γενική Συνέλευση τοῦ ΚΕΚ στήν ΟΑΚ

Ἡ 8η Γενική Συνέλευση λοιπόν πραγματοποιήθηκε στήν Ὀρθόδοξο Ἀκαδημία Κρήτης καί σέ ξενοδοχεῖο τῆς περιοχῆς ἀπό 18 μέχρι 25 Ὀκτωβρίου 1979, μέ 500 καί πλέον ἀντιπροσώπους τῶν Ἐκκλησιῶν-Μελῶν τοῦ ΚΕΚ

καί μέ τό θέμα: «*EN THi ΔΥNAMEI TOY ΑΓΙΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ, ΕΛΕΥΘΕΡΟΙ ΓΙΑ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟΝ*».

Πρόεδρος τῆς προπαρασκευαστικῆς Ἐπιτροπῆς πού συγκροτήθηκε ἦταν ὁ μακαριστός Κρήτης Τιμόθεος. Τό «κέρδος» τῆς Ἀκαδημίας ἦταν πολλοπλό. Σημειώνω μόνο ὅτι τότε: μέ ἐνεργό συμμετοχή τοῦ Γερμανίας Εἰρηναίου καί μέ δική μου πρόταση, σύμφωνα μέ τή σχετική διάταξη τοῦ Καταστατικοῦ τῆς Ἀκαδημίας, τό Διοικητικό Συμβούλιο ἀνακήρυξε ὡς πρώτους Ἐταίρους τῆς Ἀκαδημίας τόν (μή παρόντα) Σεβ. Μητροπολίτη Γέροντα Χαλκηδόνο Μελίτωνα, τούς Προέδρους τῶν Ὁρθοδόξων Ἀντιπροσωπειῶν, τόν Ἀκαδημαϊκό Παντελῆ Πρεβελάκη, τόν Πανοσιολ. Πέτρο Ντυπρέ (τῆς Γραμματείας τοῦ Βατικανοῦ γιά τήν Ἐνότητα τῶν Χριστιανῶν), τόν αἰδεσιμολ. Dr. Glen Williams, Γεν. Γραμματέα τοῦ ΚΕΚ, τόν Dr. Eberhard Müller, Ἰδρυτή καί Διευθυντή τῆς πρώτης Ἐκκλησιαστικῆς Ἀκαδημίας αὐτοῦ τοῦ νέου τύπου ἐκκλησιαστικῶν Ἰδρυμάτων, τόν P.G. Seiz, διακεκριμένο συνεργό τῆς ΟΑΚ.

Δεχθίκαμε τότε μεγάλο δῶρο ἀπό τήν Ἐκκλησία τῆς Ρωσίας, πού μᾶς ἔφερε ὁ Σεβασμ. Μητροπολίτης Ταλλίν καί Ἑσθονίας Ἀλέξιος: Ἀκριβές ἀντίγραφο τῆς ἱερῆς εἰκόνας τῆς Ἁγίας Τριάδος τοῦ Ἀνδρέα Ρουμπλιώφ, ἡ ὁποία φυλάσσεται στό παρεκκλήσι τῆς Ἀκαδημίας (ἀφιερωμένο στούς Ἁγίους Κύριλλο καί Μεθόδιο).

Ἀπόρροια ἐπιτυχία εἶχε ἡ πρώτη παγκόσμια Ἐκθεση ὀρθοδόξου βιβλίου πού ὀργανώσαμε: Προσφορές ἀπό πολλές Ἐκκλησίες συνολικά περίπου 5.000 τόμους - γερή βάση γιά τή βιβλιοθήκη τοῦ Ἰδρύματος. Σέ ὅλα αὐτά, τά συνοπτικῶς σημειούμενα, ἡ τοῦ Βαρθολομαίου συμβολή θά πρέπει νά ὑπῆρξε σημαντική. Ἡ Συνέλευση τῆς Κρήτης ἀξιολογεῖται ἀπό τό ΚΕΚ καί πολλούς ἄλλους ὡς ἡ πιό σημαντική ἀπό ὅλες τίς προηγούμενες. Θά πρέπει ὅμως, νομίζω, νά θεωρεῖται ὡς ἡ πλέον σημαντική, μετά ἀπό τήν ἰδρυτική Συνέλευση τοῦ 1959 στό Nyborg Strand τῆς Δανίας.

Β' ΣΥΝΑΞΗ ΤΩΝ ΕΤΑΙΡΩΝ (9-11.11.1988)

Ἡ συμπλήρωση τῆς πρώτης 20ετίας τῆς ζωῆς τῆς ΟΑΚ σφραγίσθηκε μέ τήν πραγματοποίηση τῆς Β' Σύνταξης τῶν Ἐταίρων τοῦ Ἰδρύματος. Τό βράδυ τῆς 9. Νοεμβρίου ἡ ἱερά Μονή Γωνιάς παρέθεσε δεῖπνο πρός τιμὴν τους καί ἔγιναν μεστοῦ περιεχομένου προσφωνήσεις.

Ἡ Πέμπτη, 10 Νοεμβρίου, καλύφθηκε κυρίως μέ ἐργασίες τῆς Συνάξεως ὑπό τήν προεδρία τοῦ Μακαριωτάτου Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας καί πάσης Ἀφρικῆς κυροῦ Παρθενίου, Ἐταίρου τῆς ΟΑΚ. Ἐγινε ἀξιολόγηση τοῦ ἔργου τοῦ Ἰδρύματος κατά τήν πρώτη 20ετία. Τόσον ὁ Μακαριώτατος Πατριάρχης, ὅσο καί οἱ λοιποὶ Ἐταῖροι, ἀναγνώρισαν καί ὁμολόγησαν τήν περίοπτη θέση πού

ἔχει ἀποκτήσει τό΄Ιδρυμα στή συνείδηση τῆς Ὁρθοδοξίας καί τῆς Οἰκουμένης.

Ἀκολούθησε εὐρεία συζήτηση μεταξύ τῶν Ἑταίρων καί τῶν μελῶν τοῦ Διοικ. Συμβουλίου τῆς Ἀκαδημίας σχετικά μέ τίς προτεραιότητές της κατά τά ἐπόμενα χρόνια. Τό μεσημέρι οἱ Ἑταῖροι ἐπισκέφθηκαν στό Καστέλλι Κισάμου τόν Σεβασμ. Εἰρηναῖο καί τόν χώρο τῶν 171 στρεμμάτων στά Νωπήγεια, ὅπου πρόκειται νά ἀνεγερθεῖ τό ΕΥΡΩΜΕΣΟΓΕΙΑΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΝΕΟΤΗΤΑΣ, Παράρτημα τῆς Ἀκαδημίας. Τό ἀπόγευμα, στά πλαίσια ἐπίσημης τελετῆς, ἔγινε ἡ ἀνακήρυξη σέ Ἑταίρους τῆς Ἀκαδημίας τοῦ Σεβασμ. Μητροπολίτου Φιλαδελφείας Βαρθολομαίου, Διευθυντοῦ τοῦ Ἰδιαιτέρου Γραφείου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου καί τοῦ Βιολόγου Σπύρου Ἀρταβάνη-Τσάκωνα, Καθηγητῆ τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ YALE, τῆς Ἀμερικῆς, πολύτιμου συνεργάτη τῆς Ἀκαδημίας ἀπό πολλῶν ἐτῶν... Κατά τήν πρωϊνή συνεδρία συζητήθηκε ἐπίσης ὁ ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΤΗΣ ΣΥΝΑΞΕΩΣ ΤΩΝ ΕΤΑΙΡΩΝ καί, ὕστερα ἀπό φανερή ψηφοφορία, συγκροτήθηκε ἡ πρώτη ΚΟΣΜΗΤΕΙΑ τῆς Συνάξεως, τήν ὁποίαν ἀποτελοῦν οἱ: Σεβασμ. Μητροπολίτης Μύρων Χρυσόστομος, Πρόεδρος (ὡς ἐκπρόσωπος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου), Μακαρ. Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας καί πάσης Ἀφρικῆς Παρθένιος, Ἀντιπρόεδρος, Σεβασμ. Μητροπολίτης Λένινγκραντ καί Νόβγκοροντ Ἀλέξιος, Πανοσιολ. Πέτρος Ντυπρέ, τῆς Γραμματείας τοῦ Βατικανοῦ γιά τήν προαγωγή τῆς ἐνότητας τῶν Χριστιανῶν, αἰδεσιμολ. Δρ. G. G. Williams, τέως Γεν. Γραμματέας τοῦ Συμβουλίου Εὐρωπαϊκῶν Ἐκκλησιῶν (ΚΕΚ) καί Ν. Παναγιωτάκης, Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Κρήτης καί Διευθυντῆς τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἰνστιτούτου τῆς Βενετίας (ὡς Γραμματέας τῆς Κοσμητείας). Ἀπό τοὺς παραπάνω Ἑταίρους δέν μπόρεσαν νά λάβουν μέρος ὁ Σεβασμ. Μύρων καί ὁ π. Ντυπρέ. Ἀπό τοὺς λοιποὺς Ἑταίρους πῆραν μέρος στή Σύναξη καί οἱ: Σεβασμ. Μητροπολίτες Λεμεσοῦ Χρυσάνθος καί Περιστερίου Χρυσόστομος καί ὁ Φώτης Καφᾶτος, Καθηγητῆς τῶν Πανεπιστημίων HARVARD καί Κρήτης. Παραβρέθηκαν ἐπίσης, ὡς ἀντιπρόσωποι Ἑταίρων πού ἀπουσίαζαν, ὁ Διάκονος Εὐγ. Μοράρου ἐκ μέρους τοῦ Μακαρ. Πατριάρχου Ρουμανίας Θεοκτίστου καί ὁ Σ. Βαλσάνωφ, Καθηγητῆς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τῆς Σόφιας, ἐκ μέρους τοῦ Σεβασμ. Μητροπολίτη Βράτσης Καλλινίκου, καθὼς καί ὁ Σεβασμ. Μητροπολίτης Ἀξώμης Πέτρος, ὡς συνοδός τοῦ Πατριάρχου Παρθενίου. Οἱ Ἑταῖροι, συνοδευόμενοι ἀπό ἐμένα, πῆραν μέρος τήν ἐπομένη στίς ἐορτές πού ἔγιναν στό Ἡράκλειο πρὸς τιμὴν τοῦ πολιούχου Ἀγ. Μηνᾶ καί τήν ἴδια μέρα ἀναχωρήσαμε γιά τήν Ἀθήνα, ὅπου συμμετείχαμε στίς ἐκεῖ τελετές γιά τήν πρώτη 20ετία τῆς Ἀκαδημίας.

Ἡ Σύναξη αὐτὴ ὑπῆρξε μεγάλη εὐλογία γιά τήν ΟΑΚ, πού αἰσθάνεται πλέον λιγότερο μόνη στή δύσκολη ἀποστολή της!

Ἐκδηλώσεις στήν Ἀθήνα.

10-18 Νοεμβρίου 1988. Ἡ Παγκρήτιος Ἐνωση καί οἱ Σύλλογοι Κισαμιτῶν Ἀττικῆς "Ἡ Κίσαμος" καί Σελινιωτῶν Ἀττικῆς "Ἡ Ἑλυρος" εὐαρεστήθηκαν νά ὀργανώσουν ἐκδηλώσεις στήν Ἀθήνα μέ τήν εὐκαιρία συμπλήρωσης τῆς πρώτης 20ετίας τῆς ΟΑΚ. Στά πλαίσια αὐτά ἔγινε εἰδική τελετή στό Ἐθνικό Ἰδρυμα Ἐρευνῶν τό βράδυ τοῦ Σαββάτου, 12. Νοεμβρίου, στήν ὁποία παραβρέθηκαν ἐκλεκτά μέλη τῆς ἀθηναϊκῆς κοινωνίας, τά μέλη τοῦ Διοικ. Συμβουλίου τῆς ΟΑΚ καί Ἐταῖροι αὐτῆς. Ἐπίκαιρους λόγους ἀπηύθυναν ἡ Πρόεδρος τῆς Παγκρητίου Ἐνώσεως Φ. Βογιατζάκη, ὁ Πρόεδρος καί ὁ Γεν. Διευθυντής τῆς ΟΑΚ καί ἀπό τούς Ἐταίρους ὁ Σεβασμ. Μητροπολίτης Φιλαδελφείας Βαρθολομαῖος (πού ἀνέγνωσε καί Πατριαρχικό Μήνυμα), ὁ Μακαρ. Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας καί πάσης Ἀφρικῆς Παρθένιος, ὁ Σεβασμ. Μητροπολίτης Λένινγκραντ Ἀλέξιος καί ὁ Καθηγητής Φ. Καφᾶτος, ἐνῶ στήν ὅλη τελετή ἐνεργό μέρος πῆραν καί οἱ Πρόεδροι τῶν παραπάνω Συλλόγων Ν. Μαρκάκης καί Δ. Μπασιάς. Ἐπίκαιρους ἐκκλησιαστικούς ὕμνους ἔψαλε χορωδία τῆς Ἀνωτέρας Ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν. Ἀκολούθησε ἐπίσημο δεῖπνο, πού εὐαρεστήθηκε νά προσφέρει ὁ Ἐθνικός Ὄργανισμός Τουρισμοῦ. Στό Ἐθνικό Ἰδρυμα Ἐρευνῶν λειτούργησε ἐξάλλου, ἀπό 11-18 Νοεμβρίου, ΕΚΘΕΣΗ, πού περιελάμβανε ἔργα τοῦ διεθνοῦς προγράμματός μας Λόγου καί Τέχνης "ΠΡΟΣΩΠΙΟΝ ΠΡΟΣ ΠΡΟΣΩΠΙΟΝ", φωτογραφίες καί ἄλλο ὕλικό ἀπό τή ζωή τῆς Ἀκαδημίας. Τήν Ἐκθεση ἐτοίμασε ὁ συνεργάτης τῆς ΟΑΚ Κώστας Ζορμπᾶς, μέ τή βοήθεια τῆς ἐθελόντριας-υπεύθυνης τοῦ Γραφείου μας στήν Ἀθήνα Λένας Ἀγγελοπούλου καί τοῦ Ὑπουργείου Πολιτισμοῦ. Τίς ἐκδηλώσεις στήριξαν οἰκονομικά οἱ ὀργανωτές, ὁ ΕΟΤ, ὁ Ὅμιλος Βαρδινογιάννη καί ὁ Γ. Βογιατζάκης, ἐνῶ ἀξιόλογη ὑπῆρξε ἡ συμπαράσταση τοῦ Ὑπουργείου Πολιτισμοῦ, τοῦ Ἐθνικοῦ Ἰδρυματος Ἐρευνῶν καί τῆς Ἑταιρείας ΚΟΔΑΚ (δωρεάν μεγένθυση φωτογραφιῶν).

Πρός ὅλους ἐκφράζεται ἡ εὐγνωμοσύνη τῆς ΟΑΚ.

Συμμετοχή στήν Ἐνθρόνιση

τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Βαρθολομαίου (2.11.1991)

Στήν Ἐνθρόνιση τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Βαρθολομαίου τήν Ἀκαδημία ἐκπροσωπήσαμε οἱ Σεβασμιώτατοι Κισάμου καί Σελίνου Εἰρηναῖος, Κυδωνίας καί Ἀποκορώνου Εἰρηναῖος (μέλος τοῦ Διοικ. Συμβουλίου τῆς Ἀκαδημίας) καί ἐγώ. Εἶχα πάει στήν Πόλη λίγες μέρες νωρίτερα καί κάλυψα κάποιες ἀπό τίς ἀνάγκες τῶν ἐνδοξῶν ἐκείνων ἡμερῶν. Τήν παραμονή τῆς ἐνθρόνισης συνόδευσά τόν Πατριάρχη σέ μιά αἴθουσα, ὅπου δημοσιογρα-

φικά συνεργεία από Ευρώπη και Αμερική τόν “βασάνιζαν” ποικιλοτρόπως. Κάποια στιγμή ζήτησε διακοπή. Μέ πῆρε παράμερα καί μου ψιθύρισε: «Καί ὕστερα σοῦ λένε πώς ...δέν ὑπάρχουν βασανιστήρια!»

Διορθόδοξο συνέδριο ἐπὶ τῆς προστασίας τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος
(5-12.11.1991)

Ὁργανώθηκε μέ πρωτοβουλία τοῦ σεπτοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καί μέ Πρόεδρο τῆς Ὁργανωτικῆς Ἐπιτροπῆς τόν Σεβασμ. Μητροπολίτη Περγάμου Ἰωάννη. Συμμετείχαν ἀντιπρόσωποι τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, μοναχοί καί μοναχές ἀπό τό Ἅγιον Ὅρος καί ἄλλες Μονές, ἐκπρόσωποι ἄλλων χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν καί οἰκουμενικῶν Ὁργανισμῶν, εἰδικοί ἐπιστήμονες καί στελέχη τῆς οἰκολογικῆς Ὁργάνωσης World Wide Fund For Nature (WWF) μέ ἐπικεφαλῆς τόν Διεθνή Πρόεδρό της Δούκα τοῦ Ἐδιμβούργου Πρίγκιπα Φίλιππον. Ὅρισμένες συνεδρίες παρακολούθησαν ἐπίσης ὁ Σεβασμ. Ἀρχιεπίσκοπος καί ὅλοι οἱ Ἱεράρχες τῆς Κρήτης, ἐκπρόσωποι τῶν Ἀρχῶν κ.ἄ. Προηγήθηκε δοξολογία στήν Ἱερά Μονή Γωνιάς. Ὁ Φίλιππος ζήτησε στό τέλος μικρή καθυστέρηση ἑναρξης τῶν ἐργασιῶν τοῦ συνεδρίου, ἐπειδὴ ἤθελε νά ἔχει σύντομη συνάντηση μέ τούς Μοναχοὺς. Ὑστερα ἀπό μισή ὥρα περίπου τόν συνόδευσα μέχρι τὴν Ἀκαδημία. Σέ ὅλη τὴ διαδρομὴ καμάρωνε καί ἐπαινοῦσε τό φυσικὸ περιβάλλον. Οἱ ἐργασίες τῆς πρώτης ἡμέρας (6.11.), πού ἔγιναν ὑπὸ τὴν Προεδρία τοῦ Μακαρ. Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας Παρθενίου, περιελάμβαναν, μεταξύ ἄλλων:

- * Μήνυμα τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Βαρθολομαίου Α' (ἴσως τό πρῶτο ἢ πάντως ἓνα ἀπὸ τὰ πρῶτα Πατριαρχικά Μηνύματά του), καί χαιρετιστήριες προσφωνήσεις. (Σημειῶνω ἐδῶ, ὅτι εἶναι συχνή ἢ διὰ Μηνυμάτων παρουσία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου στή ζωὴ τοῦ Ἰδρύματος).
- * Κήρυξη ἐναρξεως τῶν ἐργασιῶν τοῦ συνεδρίου ἀπὸ τὴν Ὑφυπουργὸ Ἐξωτερικῶν Βιργινία Τσουδεροῦ, ἡ ὁποία καί δεξιώθηκε τό βράδυ τούς συνέδρους ἐκ μέρους τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως.
- * Ἐναρκτήριες ὁμιλίες ἀπὸ τὴν Α.Β.Υ. τόν Πρίγκιπα Φίλιππο («Ἡ φύση τῆς οἰκολογικῆς μας κρίσεως») καί τόν Σεβασμ. Περγάμου Ἰωάννη («Ἡ Ὁρθοδοξία καί ἡ οἰκολογικὴ κρίση»).
- * Ἐπίσημη παρουσίαση τῆς μελέτης «Ἡ Ὁρθοδοξία καί τό οἰκολογικὸ πρόβλημα».
- * Συζήτηση ἐπὶ τῶν δύο εἰσηγήσεων.
- * Ἐπίδοση ἀπὸ τόν Σεβασμ. Εἰρηναῖο ἱεῖρας εἰκόνας τοῦ Ἀποστ. Φιλίππου στὸν Πρίγκιπα Φίλιππο.

- * Ανακοίνωσή μου ότι τό Διοικ. Συμβούλιο τῆς ΟΑΚ ἐνέκρινε πρότασή μου, μέ τήν ὁποία ιδρύθηκε, ὡς Παράρτημα τῆς Ἀκαδημίας, τό ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΛΟΓΙΑΣ, προκειμένου νά αξιοποιηθεῖ ἡ ἀνεκτίμητης ἐπιστημονικῆς ἀξίας δωρεά ἀπό τόν διαπρεπή Γάλλο Καθηγητή-Βοτανολόγο Jacques Zaffran τῆς μεγάλης Συλλογῆς του Κρητικῶν Βοτάνων, νά δημιουργηθεῖ, ὡς Παράρτημα τῆς Ἀκαδημίας, τό Μουσεῖο Κρητικῶν Βοτάνων καί νά προβληθεῖ σέ διεθνῇ οἰκολογικά συνέδρια τοῦ Ἰδρύματος τό οἰκολογικό πνεῦμα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου.
- * Τελετή θεμελιώσεως τῆς νέας πτέρυγας τῆς ΟΑΚ μέ συνεργασία τοῦ Σεβασμ. Εἰρηναίου, τοῦ Πρίγκιπα Φιλίππου καί δική μου καί μέ παρόντες ὅλους τούς συνέδρους.

Οἱ ἐργασίες τοῦ συνεδρίου ὁλοκληρώθηκαν μέ τήν ἐπιψήφιση κειμένου συμπερασμάτων καί προτάσεων πρὸς ὑποβολή στό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο καί δι' αὐτοῦ στίς Ὁρθόδοξες Ἐκκλησίες.

Οἱ Μητροπολίτες Κισάμου καί Σελίνου, Κυδωνίας καί Ἀποκορώνου καί Ρεθύμνης καί Αὐλοποτάμου δεξιώθηκαν τούς συνέδρους στίς ἔδρες τους. Στίς 11. Νοεμβρίου οἱ σύεδροι ἔλαβαν μέρος στήν ἑορτή τοῦ Ἁγίου Μηνᾶ στό Ἡράκλειο καί παρακάθησαν σέ γεῦμα πού παρέθεσε πρὸς τιμὴν τους ὁ Σεβασμ. Ἀρχιεπίσκοπος Κρήτης.

Στίς 11.11.1991 εἶχαμε ἐπίσκεψη τοῦ Πρέσβη τῆς Αὐστραλίας στήν Ἑλλάδα Ε.Α. Edwards. Ἐπισκέψεις Πρέσβων στήν Ἀκαδημία ἦταν καί παραμένει, σέ μειωμένη συχνότητα, ἴσως ἐξ αἰτίας τῆς ἀνθρωποκτόνου πανδημίας, ἓνα σύνηθες γεγονός. Στήν ἐνημέρωσή τους γιά τό ἔργο τοῦ Ἰδρύματος ἔχομε πάντοτε τήν εὐκαιρία, νά μνημονεύουμε καί τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο, μέ ἔμφαση κυρίως στή Σχολή τῆς Χάλκης καί σέ τυχόν τρέχοντα προβλήματα πού ἀντιμετωπίζει ἢ σέ πρωτεριότητες τοῦ Πατριάρχου, ὅπως π.χ. τά οἰκολογικά.

20.11.1992

Ἐπίσκεψη στήν ΟΑΚ τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. κ. ΒΑΡΘΟΛΟΜΑΙΟΥ καί τῆς συνοδείας αὐτοῦ.

(πρβλ. διάλογοι καταλλαγῆς, Ἀρ. Φύλλου 28, 1992, σ. 220 ἐξ.)

Τό ἀπόγευμα τῆς 20ῆς Νοεμβρίου 1992 ὁ Παναγιώτατος Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ.κ. ΒΑΡΘΟΛΟΜΑΙΟΣ εὐαρεστήθηκε νά ἐπισκεφθεῖ μέ τή συνοδεία του τήν Ὁρθόδοξο Ἀκαδημία Κρήτης, τῆς ὁποίας εἶναι Ἑταῖρος ἀπό τό 1988.

Προηγήθηκε ξενάγησή Του στό Εὐρωμεσογειακό Κέντρο Νεότητας στά

Στά Νωπήγεια

Νωπήγεια (Παράρτημα της ΟΑΚ), όπου φύτεψε την ΕΛΙΑ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗ (όπως μετονομάστηκε έκτοτε τό σημείο εκείνο).

Δημοσιεύουμε τά κείμενα τῶν ὁμιλιῶν πού ἔγιναν κατά τό πρὸς τιμὴν τοῦ Πατριάρχου παρατεθέν ἀπὸ τό Ἴδρυμα ἐπίσημο δεῖπνο.

Κύρια σημεία τῆς ἀπὸ στήθους προσφωνήσεως τοῦ Προέδρου τῆς ΟΑΚ Σεβασμ. Μητροπολίτη Κισάμου καί Σελίνου κ. Εἰρηναίου.

«Πρὸ τεσσάρων ἐτῶν Σᾶς καλωσορίσαμε ἐδῶ ὡς Μητροπολίτην Φιλαδελφείας καί Ἐταῖρον τῆς Ὁρθοδόξου Ἀκαδημίας. Ἀπόψε Σᾶς χαιρετίζομε καί Σᾶς καλωσορίζομε ὡς Οἰκουμενικόν Πατριάρχην.

Εἶναι μεγάλη ἡ χαρά ὅλων καί μάλιστα ἐκείνων πού ἐργάζονται στήν Ὁρθόδοξο Ἀκαδημία, νά καθόμαστε μέ τήν Παναγιότητά Σας στό ἴδιο τραπέζι καί νά μετέχουμε στό κοινό δεῖπνο.

Ὁ ἀποψινός Ἑσπερινός τῶν Εἰσοδίων τῆς Παναγίας μᾶς ὑπενθυμίζει τίς ἀφιερώσεις ἀνθρώπων σέ ἔργα τῆς θείας Προνοίας, καί ἡ Ὁρθόδοξος Ἀκαδημία εἶναι ἀφιερωμένη σέ ἓνα μεγάλο σκοπὸ καί ἔχει τεθεῖ στή διακονία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου.

Ἀπὸ τά φοιτητικά μου χρόνια μέ προβληματίζε ἡ ἀλλοτρίωση μεγάλου μέρους τῆς νεοελληνικῆς διανόησης ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία καί ἡ ἀνάγκη ἑνὸς διαλόγου μέ αὐτήν. Ἡ δεκαετία τοῦ 50 πρόσθεσε τὴν ἀνάγκη τοῦ οἰκουμενικοῦ διαλόγου γιὰ τὴν προαγωγή τῆς χριστιανικῆς ἐνότητας. Τέτοιες σκέψεις καί ἀνάγκες ἔδωσαν τὴν ὥθηση γιὰ τὴν ἀνέγερση αὐτοῦ τοῦ Ἰδρύματος σέ οἰκόπεδο πού πρόσφερε ἡ Μονὴ Γωνιάς.

Ἡ Ὁρθόδοξος Ἀκαδημία ἔχει μιὰ πλούσια προσφορά καί ἐμπειρία. Γεννᾶται λοιπὸν τό ἐρώτημα: τί μπορεῖ νά προσφέρει ἀκόμη τό Ἴδρυμα σέ μιὰν ἀνανεωμένη καί συστρατευμένη Ὁρθοδοξία; Ἰδιαίτερα στὶς σχέσεις

μας μέ όμόδοξους βαλκανικούς λαούς; Τό έρώτημα άπευθύνεται καί πρός τήν παρισταμένη άρμοδία Ύφυπουργό κ. Β. Τσουδερού.

Εϋχομαι νά εΐναι πολλά τά έτη Σας. Καί νά χρησιμοποιεΐτε όσο θέλετε αυτό τό Ίδρυμα καί τόν Διευθυντή του, τόν όποΐο χρησιμοποιεΐτε ήδη σέ πάρα πολλά πράγματα.

Προσφώνηση τοϋ Γεν. Διευθυντοϋ Αλεξάνδρου Κ. Παπαδεροϋ

Παναγιώτατε Δέσποτα,

Ό Πρόεδρος τής 'Ορθοδόξου 'Ακαδημίας Κρήτης, Έπίσκοπος καί πνευματικός μας πατέρας, Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Κισάμου καί Σελίνου κ. Εΐρηναιός έκρινε πρέπον, νά άπευθύνω πρός τή βαθυσέβαστη Παναγιότητά Σας -έξ όνόματος και τών λοιπών μελών τοϋ Διοικητικοϋ Συμβουλίου καί τών συνεργατών μου- όλίγα λόγια, συμπληρωματικά τών όσων εΐπεν εκείνος προηγουμένως. Πρίν προχωρήσω όμως, παρακαλώ νά μοϋ έπιτραπεί, νά έκφράσω τή βαθύτατη συγκίνησή μου γιά τό μοναδικό, νομίζω, γεγονός, ότι άπόψε δέν φιλοξενούμε μόνο τόν Οΐκουμενικό Πατριάρχη, αλλά φιλοξενούμε καί τόν πατέρα του, τόν κ. Χρήστο, καθώς καί τήν άδελφή τοϋ Παναγιωτάτου, τήν κ. 'Αναστασιάδου καί τόν σύζυγό της. Δέν νομίζω ότι εΐναι ένα άπό τά συνήθη φαινόμενα τής ανθρώπινης Ίστορίας καί τής Έκκλησίας μας, ότι ό Πατριάρχης καί ό πατέρας του μάς δίδουν τή χαρά, νά βρισκόμαστε όλοι μαζί στό Ίδιο τραπέζι! Γι' αυτό εΐμαστε βαθύτατα ευγνώμονες, πιστεύω όλοι καί ευχαριστούμε πολύ.

Καί εΐναι, βέβαια, εξαιρετικό τό προνόμιο μιās προσλαλιās πρός τόν σεπτό Προκατήμενο τής Έκκλησίας μας καί επιπλέον πνευματικό προστάτη καί Έταΐρον τής 'Ορθοδόξου 'Ακαδημίας, ό όποΐος τιμά μεγάλως τό Ίδρυμα μέ τήν έπίσκεψή Του καί έχει, πρῶτος καί κατ' έξοχήν αυτός, τό δικαΐωμα νά ζητήσει "λόγον περί τής έν ύμϊν έλπίδος" (Α' Πέτρ., 3.15) καί περί τών όσων, χάριτι Θεοϋ έπιδιώκονται καί τελοϋνται σ' αυτό τό Ίδρυμα τής Έκκλησίας, τό όποΐον περιέβαλεν έξ άρχής μέ τήν έμπιστοσύνη του ό πάνσεπτος Οΐκουμενικός Θρόνος, όλως ιδιαιτέρως δέ καί άδιαλείπτως ή Παναγιότητά Σας. Όστόσο, παρακαλώ ευσεβάστως νά μοϋ έπιτραπεί, νά μήν επιχειρήσω έναν άπολογισμόν άπόψε. Άλλωστε, "εΐ τις -έκ τοϋ Ίδρύματος- παράκλησις έν Χριστῷ, εΐ τι παραμύθιον άγάπης" (Φιλίπ. 2, 1), ίκανό νά πληρώσει μέ χαρά τήν καρδιά Σας, εΐναι ήδη γνωστό στήν Παναγιότητά Σας. Ύποδεχόμεθα καί τήν τιμία συνοδεία Σας όμοίως μέ σέβας καί πολλή ευχαριστία, μαζί μέ όλους τούς άλλους, πού εΐναι κοινωνοί τής αποψινής πνευματικής χαρμονής.

Γνωστό, λέγω, τό έργο τοϋ Ίδρύματος καί όμολογημένο άπό Σας τόν Ίδιο πολυτρόπως, μάλιστα δέ στούς λόγους πού ευαρεστηθήκατε νά μάς άπευ-

θύνετε κατά τήν τελετή τῆς ὑποδοχῆς Σας στή χορεία τῶν Ἑταίρων τῆς Ὁρθοδόξου Ἀκαδημίας τό 1988. Ἄν ἔπρεπε νά Σᾶς ἀναφέρω κάτι ἀπό τίς νεώτερες ἐξελίξεις, αὐτό θά μπορούσε νά περιορισθεῖ σέ τρεῖς μόνον ἐπισημάνσεις:

Πρῶτον, στό γεγονός τῆς ἐπεκτάσεως τῶν κτηριακῶν ἐγκαταστάσεων τῆς Ἀκαδημίας, ὅπως εἶδατε, Παναγιώτατε, τόν θεμέλιο λίθο τῶν ὁποίων ἐθέσαμε πρὶν ἀπό ἕναν ἀκριβῶς χρόνο, παρουσία καί τῆς Ὑφυπουργοῦ κας Β. Τσουδεροῦ, ἡ ὁποία μᾶς εἶχε τιμήσει μέ τή συμμετοχή της στό Διορθόδοξο Συνέδριο πού εἶχε συγκαλέσει τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο καί, κατ' ἀγαθὴ συγκυρία, βρίσκεται ἀπόψε καί πάλι μαζί μας.

Τό ἔργο πραγματοποιεῖται χάρις στό προσωπικό ἐνδιαφέρον τοῦ Πρωθυπουργοῦ τῆς χώρας μας κ. Κωνσταντίνου Μητσοτάκη καί μέ τή βοήθεια τῆς Περιφέρειας Κρήτης καί τῆς Νομαρχίας Χανίων. Σχεδιάσθηκε, ἐκτελεῖται καί ἐπιβλέπεται ἀπό ἄξιους ἀνθρώπους, πού κατανοοῦν τή σημασία του.

Ἡ ὁλοκλήρωση τοῦ ἔργου θά διευκολύνει καί τήν καλύτερη ἐκπλήρωση τῆς ἀγαθῆς προθέσεως πού ἐξεφράσατε, Παναγιώτατε, στόν ἐνθρονιστήριο λόγο Σας περὶ ἐνισχύσεως καί περαιτέρω ἀξιοποιήσεως τῶν Πατριαρχικῶν Ἰδρυμάτων, μεταξύ τῶν ὁποίων εὐαρεστηθήκατε νά κατονομάσετε καί τήν Ὁρθόδοξο Ἀκαδημία τῆς Κρήτης. Θά ἦταν μεγάλη ἡ χαρά μας, ἐάν θά εἶχατε τή δυνατότητα, νά προεδρεύσετε προσωπικῶς τῆς Γ' Συνάξεως τῶν Ἑταίρων τῆς Ἀκαδημίας κατά τό ἐπόμενον ἔτος καί νά ἐγκαινιάσετε τίς νέες ἐγκαταστάσεις, τίς ὁποῖες πιστεύω πῶς οἱ τεχνικοὶ μᾶς δίδουν ἐνώπιόν Σας τήν ὑπόσχεση ἀπόψε, ὅτι θά τίς ἔχουν ὁλοκληρώσει!

Δεύτερον, Σᾶς ἔχει ὑποβληθεῖ, Παναγιώτατε, ἡ ἀπάντηση τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τῆς Ὁρθοδόξου Ἀκαδημίας καί τῶν συνεργατῶν στήν ἔκκληση τοῦ αἰοιδίμου προκατόχου Σας μακαριστοῦ Πατριάρχου Δημητρίου περὶ συμβολῆς πάντων στήν πρωτοποριακὴ προσπάθεια τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου γιὰ τήν προστασία τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος. Ἡ δική μας ἀπάντηση ἦταν ἡ ἴδρυση τοῦ Ἰνστιτούτου Θεολογίας καί Οἰκολογίας γιὰ τήν προαγωγή τοῦ ὁποίου ἐπικαλούμεθα καί πάλι τή σοφὴ συμβουλὴ Σας, τήν εὐχή καί τή συμπαραστάσιν Σας.

Επιτρέψατε δέ νά Σᾶς γνωρίσω, ἐπ' εὐκαιρίᾳ καί ἐν παρενθέσει, ὅτι μέ την ιδιότητα τοῦ Συμβούλου τοῦ Παιδαγωγικοῦ Ἰνστιτούτου εἰσηγήθηκα καί διδάσκεται ἀπὸ φέτος τό ἱστορικό πλέον περὶ τοῦ περιβάλλοντος Πατριαρχικό Μήνυμα τοῦ 1989, τό ὁποῖο συμπεριλάβαμε στή νέα ἔκδοση τοῦ βιβλίου Ἠθικῆς τῆς Γ' Λυκείου. Καί ἀκόμη, ὅτι τὰ νέα Ἀναλυτικά Προγράμματα τοῦ μαθήματος τῆς ὀρθοδόξου χριστιανικῆς ἀγωγῆς γιὰ τή Στοιχειώδη καί Μέση Ἐκπαίδευση, τὰ ὁποῖα συντάσσουμε αὐτό τόν καιρὸ στό Ὑπουργεῖον Ἐθνικῆς Παιδείας καί Ὁρησκευμάτων, ἐμπεριέχουν καί πλεῖστες

ὅσες ἀναφορές σέ οἰκολογικά προβλήματα, πού μποροῦν νά ἀντιμετωπι-
σθοῦν μόνο μέ τήν ὀρθόδοξη θεώρηση τῶν σχέσεων τοῦ ἀνθρώπου πρός
τό φυσικό περιβάλλον του.

Τρίτον, τέλος, ἐτιμήσατε σήμερα, Παναγιώτατε, μέ τήν ἐπίσκεψή Σας
στό χώρο, ὅπου ἀνεγείρεται τό Εὐρωμεσογειακό Κέντρο Νεότητας, μέ τήν
εὐχή τοῦ Ἐπισκόπου μας, τή μέριμνα τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἀκαδημίας καί
τήν ἐπιστασία τῆς Διοικούσας Ἐπιτροπῆς τοῦ Κέντρου, τά μέλη τῆς ὁποίας
βρίσκονται ἐπίσης ἀνάμεσά μας ἀπόψε.

Ἐφυτεύσατε μάλιστα ἓνα δέντρο τῆς εὐλογημένης ἐλιάς. Ἐκεῖ, στήν ἀρχή
τοῦ Ἀκρωτηρίου τῆς Εἰρήνης! Ἐτσι, ἀπό σήμερα καί ἀσφαλῶς γιά ἑκατον-
τάδες χρόνια, ὁ τόπος αὐτός θά εἶναι πιά γνωστός ὡς ἡ ἐλιά τοῦ Πατριάρχῃ!
Καί θά εἶναι αὕτη ἡ ἐλιά τό σύμβολο τοῦ ἐλέους καί τῆς στοργῆς τῆς Ἐκκλη-
σίας πρός τά νιάτα τῆς χώρας μας, τῆς Μεσογείου, τῆς Εὐρώπης καί τοῦ κό-
σμου ὅλου. Ἀπό πρόπερσιν μέχρι σήμερα ἔχουν φιλοξενηθεῖ στό Κέντρο, σέ
μορφή κατασκηνώσεων ἐργασίας μέ διάρκεια τριῶν ἐβδομάδων γιά κάθε
ὁμάδα, 408 νέοι καί νέες ἀπό 27 χώρες: Ἀπό τή Σκανδιναβία ὡς τή Συρία
καί ἀπό τήν Κολομβία καί τή Βραζιλία ὡς τό Καζακστάν καί τή Γεωργία. Με-
ταξύ αὐτῶν καί οἱ πρῶτες ὁμάδες φοιτητῶν Ὁρθοδόξων Θεολογικῶν
Σχολῶν. Τό Κέντρο φιλοδοξεῖ νά ἀναδειχθεῖ σέ παιδευτήριον Ἑλληνισμοῦ καί
Ὁρθοδοξίας. Γιά τήν ἐπίτευξη αὐτοῦ τοῦ ὑψηλοῦ, ἀλλά δυσχερέστατου σκο-
ποῦ ἐπικαλούμεθα ἐπίσης τήν πατρική Σας συναρωγή καί τή συμπαράσταση
ὅλων καί μάλιστα τῶν παρισταμένων ἐκπροσώπων τῆς κυβερνήσεως, τῶν
Βουλευτῶν μας, Γεν. Γραμματέων καί λοιπῶν ὑπηρεσιακῶν παραγόντων, πού
ἔχουν ἐπιβεβαιώσει, ἄλλωστε, τό ὑπέρ τοῦ Ἰδρύματος ἐνδιαφέρον τους πο-
λυτρόπως. Βλέπετε, Παναγιώτατε, δέν εἵμαστε φειδωλοί ἐδῶ στήν Κρήτη
στό νά "διακονοῦμαστε", γιατί ὁ Ἐπίσκοπός μας μᾶς ἔμαθε πῶς εἶναι καλό
πρᾶγμα νά "διακονᾶσαι" (νά ζητιανεύεις) γιά τούς ἄλλους!

Ἄν ἔπρεπε νά ἐπιμείνω περισσότερο στήν Ἐκθεσή μου, δέν θά εἶχα νά
προσθέσω ἄλλο τι, Παναγιώτατε, παρά μόνο τήν ἀνεπάρκειά μας σέ σχέση
μέ τίς ἀπαιτήσεις τοῦ ἔργου μας, τίς ἀδυναμίες, τίς παραλείψεις, τά λάθη
μας. Λάθη, πού θά ἦταν ἀσφαλῶς πολύ περισσότερα καί θά εἶχαν ἴσως προ-
καλέσει ὁδύνη στήν Ἐκκλησία,

- Ἐάν δέν συνέχιζε νά ἐπισκοπεῖ μέ ἄγρυπνο ἐνδιαφέρον τό Ἰδρυμα ὁ
ὁραματιστής καί πρωτεργάτης τόσων καλῶν ἔργων Σεβασμιώτατος Μη-
τροπολίτης καί Πρόεδρος τῆς Ἀκαδημίας κ. Εἰρηναῖος.

- Ἐάν κατά τά πρῶτα 24 χρόνια τῆς λειτουργίας της ἡ Ἀκαδημία δέν
εἶχε τή συμπαράσταση τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κρήτης καί μάλιστα τοῦ ἀειμνή-
στου Ἀρχιεπισκόπου Εὐγενίου καί ἐκείνων ἀπό τούς Ἱεράρχες καί λοιπούς
κληρικούς της, πού ἄσκησαν κατά καιρούς καθήκοντα Προέδρου ἢ μέλους

του Διοικητικού Συμβουλίου και άλλων συλλογικών οργάνων του Ίδρυματος, όπως ο Σεβασμιώτατος Αρχιεπίσκοπος κ. Τιμόθεος, οί Σεβασμιώτατοι Γορτύνης και Άρκαδίας κ. Κύριλλος κατά την έδω ποιμαντορία του, Ρεθύμνης και Αύλοποτάμου κ. Θεόδωρος και ο προκάτοχός του αείμνηστος Τίτος και ο Λάμπης και Σφακίων κ. Ειρηναίος κατά την περίοδο της ηγουμενίας του στην παρακειμένη Ίερά Μονή Γωνιάς, ο σημερινός Ήγούμενος π. Ίγνάτιος και οί αδελφοί της οποίας συνεχίζουν αυτή την καλή παράδοση. Όλως ιδιαιτέρως όμως επιθυμώ να αναφέρω τίς πολύτιμες προς τό Ίδρυμα υπηρεσίες του Σεβασμιωτάτου Κυδωνίας και Άποκορώνου κ. Ειρηναίου απ' αρχής, μάλιστα δέ κατά τά τελευταία έτη μέ την ιδιότητα του εκπροσώπου της Ίεράς Ήπαρχιακής Συνόδου Κρήτης στο Συμβούλιο του Ίδρυματος.

- Εάν δέν είχαν επιδείξει τον ίδιο ζήλο και τά λοιπά κατά καιρούς μέλη του Συμβουλίου, μεταξύ των όποιων και οί εκάστοτε Νομάρχες Χανίων, ως Αντιπρόεδροι αυτού. Άς επιτράπεί μάλιστα να Σας γνωρίσω, Παναγιώτατε, ότι ο σημερινός Νομάρχης κ. Αντώνιος Γρηγοράκης ενήργησε πολύ γρήγορα μόλις πληροφορήθηκε ότι επρόκειτο να επισκεφθείτε τό Εύρωμεσογειικό Κέντρο Νεότητας και εμερίμνησε για την πίστρωση της όδου προς τό Κέντρο, ώστε να κάμει ανετότερο τό διάβα Σας. Ός Πρόεδρος της Διοικούσας Επιτροπής του Κέντρου εκφράζω θερμές ευχαριστίες προς τον κ. Νομάρχη, εκ μέρους και των λοιπών μελών της Ήπιτροπής, και την έλπίδα ότι θα ολοκληρωθεί σύντομα και μέ ασφαλτόστρωση αυτό τό τμήμα του δρόμου, ο όποιος εξυπηρετεί διαρκώς αυξανόμενες συγκοινωνιακές ανάγκες της περιοχής.

- Εάν ακόμη δέν είχαμε τή συμπαράσταση του κλήρου και του λαού όλόκληρης της Κρήτης, των αρχόντων της νήσου και των Δημοσίων και Δημοτικών Ήπηρεσιών της Αθήνας και της Περιφέρειας, των Ήνωτάτων Ήκπαιδευτικών Ήδρυμάτων και πολλών συλλογικών φορέων, των μέσων μαζικής ενημέρωσης, καθώς και αμέτρητων ανθρώπων στην Ελλάδα και τό έξωτερικό. Μεταξύ αυτών συγκαταλέγονται και πάντες οί μετέχοντες απόψε στο εύλογημένο τουτο δείπνο. Άς επιτραπεί να μνημονεύσω ιδιαίτερα την παρουσία της κ. Μαρίνας Νησιώτη, πού έπλούτισε πρόσφατα τό Ίδρυμα μέ βιβλία και πολύτιμα ένθυμήματα του αειμνήστου συζύγου της Νίκου Νησιώτη, ενός από τους ανθρώπους, πού συνόδευσαν την Ήκαδημία στά πρώτα της βήματα.

- Εάν δέν ήταν πλήρης ή άφοσίωση των παλαιότερων και των σημερινών συνεργατών μου και ίώβιος, θα έλεγα, ή ύπομονή των μελών των οικογενειών μας.

- Εάν δέν έστήριζαν ήθικά τό Ίδρυμα διακεκριμένοι κληρικοί και λαϊκοί, πού, ως και Ήμείς, Παναγιώτατε, αποδέχθηκαν να ένταχθούν στη χορεία

τῶν Ἑταίρων τῆς Ὁρθοδόξου Ἀκαδημίας, μεταξύ τῶν ὁποίων θά ἐπιθυμοῦσα νά μνημονεύσω ἀπόψε τόν πρῶτον ἀπό αὐτούς, τόν πολυσέβαστο ἀοίδιμο Μητροπολίτη Γέροντα Χαλκηδόνης Μελίτωνα καί τόν σημερινό Πρόεδρο τῆς Κοσμητείας τῶν Ἑταίρων Σεβασμιώτατο Μητροπολίτη Γέροντα Ἐφέσου κ. Χρυσόστομον.

Ὑπάρχουν, τέλος, δύο ἀκόμη ἐάν:

- Ἐάν οἱ παραστάσεις τῶν Πατριαρχῶν στή μεγάλη αἴθουσα τοῦ Ἰδρύματος δέν ἀποτελοῦσαν γιά μᾶς καθημερινή ὑπόμνηση τοῦ χρέους, νά παραμείνουμε ἄξιοι τῆς ἐμπιστοσύνης τῆς Μητρός Ἐκκλησίας, ἐπιπλέον δέ

- Ἐάν δέν αἰσθανόμεθα τή σκέπη τῆς Παναγίας, πού, ὡς Μητέρα πάντων -καί ἡμῶν τῶν ἐργαζομένων στόν εὐρύτερο περίβολο τῆς παρακειμένης Μονῆς προσφέρει καταφυγή στίς ὥρες τῶν πειρασμῶν καί τῶν θλίψεων μας καί ὡς Ὁδηγήτρια, φωτισμό καί καρτερία στόν ἀγῶνα γιά τή διακονία τοῦ διαλόγου τῆς καταλλαγῆς τῶν ἀνθρώπων καί τῶν λαῶν πρός δόξαν τοῦ πανάγαθου ἐν Τριάδι Θεοῦ καί τῆς ἀγιωτάτης Ἐκκλησίας Του.

Πάντων τούτων καί πολλῶν ἄλλων ἔνεκεν ἐκφράζομε πρός τήν Παναγιότητά Σας καί ἐνώπιον Αὐτῆς πρός πάντας τή βαθύτατη εὐγνωμοσύνη μας. Πρός βεβαίωση παρακαλοῦμε, Παναγιώτατε, νά δεχθεῖτε ἐκ μέρους τοῦ Ἰδρύματος ἀπλά δείγματα τῆς βαθύτατης εὐχαριστίας μας:

- Ἐνα ἐργόχειρο γυναικῶν τοῦ νησιοῦ μας, πρός ὑπόμνηση τῆς ἰδιαίτερης μέριμνας τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεώς μας Κισάμου καί Σελίνου καί τῆς Ὁρθοδόξου Ἀκαδημίας γιά τήν προαγωγή τῆς γυναίκα.

- Μιά σύνθεση μετάλλου καί ὑάλου, γιά τόν συμβολισμό τῆς ὁποίας ἐπιτρέψατε, παρακαλῶ, νά προσθέσω δυό λόγια:

Τό μέταλλο εἶναι τεχνουργήμα ντόπιου μᾶστορα παραδοσιακῶν ἐκκλησιαστικῶν τεχνῶν. Ὡς βάση τῆς σύνθεσης θά ἐπιθυμούσαμε νά Σᾶς θυμίζει ὅτι μπορεῖτε νά βασιζέσθε στήν Κρήτη!

Τό κρύσταλλο, χειροποίητο ἐπίσης, προέρχεται ἀπό τή χώρα τῆς Βοημίας. Ἀπό τήν περιοχή ἐκείνη τῆς Εὐρώπης, ὅπου ἀπέστειλε ὡς Ἱεραποστόλους τοὺς Ἁγίους Κύριλλο καί Μεθόδιο τό ὀρθόδοξο Βυζάντιο τόν καιρό πού τό κυβερνοῦσαν συναλλήλως μιά Ἐκκλησία μέ γρηγοροῦσα ἱεραποστολική συνείδηση καί μιά Πολιτεία, ἱκανή νά ὁραματίζεται καί νά πραγματώνει. Προσφέρουμε στήν Παναγιότητά Σας ἕνα ἀγγεῖο κρυστάλλινο, ἐπειδή γνωρίζουμε πῶς ὁ νοῦς Σας εἶναι διαυγής καί καθαρός ὥσπερ κρύσταλλος, ὅπως εἶναι καί ἡ πίστη καί ἡ καρδιά Σας καί ὅτι αὐτά εἶναι κατ' ἐξοχὴν χαρίσματα, πού χρειάζεται ἡ Ὁρθοδοξία στή σύγχρονη ἱεραποστολική της πορεία. Χέρια ἐπιδέξια ἔχουν χαράξει πάνω στό κρύσταλλο τό ἔμβλημά Σας καί τήν τιμία Πατριαρχική ἐπιγραφή. Στήν καλλιγραφότατη σύνθεσή της συνυπάρχουν ἡ συνέχεια καί ἡ ἀνανέωση.

Ἡ "έτοιμασία τοῦ Θρόνου", τό 'ἔμβλημα τῆς Ορθοδόξου Ἀκαδημίας, τέλος, πού ἔχει χαραχθεῖ ἐπίσης στό κρύσταλλο, ἐπισημαίνει τά ἀκράδαντα θεμέλια καί τά ἱερά βιώματα τοῦ δικοῦ Σας Θρόνου: Τό Εὐαγγέλιον τῆς Σωτηρίας. Τήν Τράπεζα τῆς Εὐχαριστίας. Καί μάλιστα τόν Σταυρό τοῦ Χριστοῦ πού φέρετε γενναίως σήμερα, ἐν τῇ δυνάμει τοῦ Αγίου Πνεύματος, τοῦ Παράκλητου, ὡς Πατριάρχης τῆς σταυρωμένης Ὁρθοδοξίας καί τοῦ σταυρωμένου Γένους!

Σέ αὐτόν τόν σταυρικό δρόμον τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Εκκλησίας καί τόν δικό Σας τιμήθηκε καί ἡ ἐλαχιστότητά μου νά συμπορεύεται ἤδη ἀπό τήν ἐποχή τοῦ μακαριστοῦ Πατριάρχου Ἀθηναγόρα Α' ὡς ἀπλός στρατιώτης καί νά μετέχει, ὡς ἐκπρόσωπος τοῦ σεπτοῦ Οἰκουμενικοῦ μας Πατριαρχείου, σέ διεκκλησιαστικούς διαλόγους καί Ὁργανισμούς, στούς ὁποίους προσφέρει ἡ Ὁρθοδοξία τή διακονία καί τή μαρτυρία της. Καί εἶναι ἀσφαλῶς αὕτη ἡ πιό κατάλληλη στιγμή, γιά νά ἐκφράσω πρὸς τήν Παναγιότητά Σας καί τήν περί Ὑμᾶς Ἁγία καί Ἱερά Σύνοδο τή βαθύτατη εὐγνωμσύνη μου, γιά τήν ὅλως ἀχρεωστήτως παρεχόμενη στό πρόσωπό μου ἐμπιστοσύνη Σας. Θά ἦταν δέ παράλειψη, νά μὴ Σᾶς ἀπευθύνω τόν ὀφειλόμενο χαιρετισμό καί μέ τήν ιδιότητα τοῦ Προέδρου τῆς Ἐπιτροπῆς, πού διοικεῖ αὕτη τήν περίοδο τό Συμβούλιο τῶν Εὐρωπαϊκῶν Ἐκκλησιῶν. Ἰδιότητα, πού, παρά τόν interim – χαρακτήρα της, δέν μοῦ στερεῖ τό δικαίωμα, ἀλλ' ἀντίθετα ἐπιβάλλει τό καθήκον, νά ἐξάρω τή μέγιστη σημασία πού ἀποδίδει τό Συμβούλιο στή θετική πάντοτε συμβολή τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου στίς προσπάθειές του. Καί θά ἤμουν πολύ εὐτυχής, ἂν διεπίστωνά στὸν τόπο καί στή χώρα μας ἀνάλογη κατανόηση γιά τήν οἰκουμενική μας αὕτη διακονία καί μαρτυρία, πολύ δέ περισσότερο γιά τήν ἀποστολή καί τόν ρόλο τῆς Ὁρθοδοξίας καί μάλιστα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου στό εὐρωπαϊκό καί τό παγκόσμιο γίγνεσθαι. Αὐτό δέν εἶναι, ὡστόσο, λόγος ἀποθάρρυνσης, ἀλλ' ἐπιμονῆς στὸν ἀγῶνα, πού ὑπαγορεύεται ἀπὸ τό θέλημα τοῦ Θεοῦ, ἀλλά καὶ ἀπὸ τις προκλήσεις καί τίς μοναδικές εὐκαιρίες τοῦ παρόντος καί τοῦ προσεχοῦς μέλλοντος.

Ἡ ἄλλη, ἐλάχιστη προσφορά μας, ἓνα βιβλίο πού μόλις παραδόθηκε ἀπὸ τό τυπογραφεῖον. Ἀποτελεῖ συνοπτική ὑπόμνηση τοῦ πλαισίου, μέσα στό ὁποῖον εἶχε γίνει ἡ προηγούμενη ἐπίσκεψή Σας στό Ἱδρυμα. Σᾶς ἐπιδίδεται βαθυσεβάστως, Παναγιώτατε, ὡς εὐχή, νά εἶναι τά ἔτη Σας πολλά καί εὐλογημένα καί νά μᾶς ἔλθετε στήν Κρήτη πολλές ἀκόμη φορές, πάντοτε ἀκμαῖος κατ' ἄμφω!

Καλῶς ἤλθατε. Σᾶς εὐχαριστῶ πολύ!

Όμιλία τοῦ Πατριάρχου

Ἀντιφώνηση τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου

Ἰερώτατε ἀδελφέ, ἅγιε Κισάμου καί Σελίνου, Πρόεδρε τῆς Ἀκαδημίας Κρήτης, λοιποὶ ἀγαπητοὶ ἐν Χριστῷ ἀδελφοί, ἐξοχωτάτῃ κυρία Ὑπουργέ, κ. Γενικὴ Διευθυντά τῆς Ἀκαδημίας, ἀγαπητοὶ συνδαιτημόνες, τέκνα ἐν Κυρῷ ἀγαπητά!

Ἡ Ὁρθόδοξος Ἀκαδημία Κρήτης, ἡ τό ἐόρτιον αὐτό δεῖπνον μετὰ πολλῆς ἀγάπης προσφέρουσα, ὀφείλει τὴν ὑπαρξιν καί τὸν ἐκπληκτικὸν δυναμισμόν αὐτῆς εἰς δύο γνησίους Κρήτας, τὴν ὑμετέραν Ἱερότητα, ἅγιε Κισάμου καί Σελίνου κύριε Εἰρηναῖε, καί τὴν ὑμετέραν φίλην ἐντιμολογιότητα, ἀγαπητέ Ἄρχον, κύρε Ἀλέξανδρε Παπαδερé.

Ἡ Κρητικὴ ἀνοικτοσύνη καί φιλοξενία, τό πνεῦμα τοῦ διαλόγου καί τῆς καταλλαγῆς, ἡ διεπιστημονικὴ συνεργασία εἰς τὴν ἐπίλυσιν τοπικῶν, παγκρητίων καί πανελληνίων προβλημάτων, ὁ οἰκουμενικὸς χριστιανικὸς ὁραματισμός, ἡ καλυτέρα ὀργάνωσις τῆς ἐνορίας, ἡ ἀξιοποίησις τῶν γυναικῶν εἰς τό ἐκκλησιαστικόν ἔργον, ἡ προσέγγισις θεολογίας καί διανοήσεως καί πολλὰ ἄλλα θέματα καί προβλήματα δέν θά ἤμποροῦσαν νά εὗρουν καλυτέραν ἔκφρασιν αὐτῆς, ἢν εὗρον εἰς τὰ πολυπληθῆ συνέδρια καί τὰς συναντήσεις, τὰς ὀργανωθείσας ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας. Εἶναι δύσκολον καί νά πιστεῦσῃ κανεὶς ἀκόμη, ὅτι εἰς διάστημα μιᾶς μόνον εἰκοσαετίας συνῆλθον

εἰς τόν χώρον τῆς Ἀκαδημίας αὐτῆς χίλια συνέδρια ποικίλου περιεχομένου, ἐάν μή καί περισσότερα. Πρόκειται ὄντως περί ὀργανωτικοῦ ἄθλου, ὀργανωτικοῦ κατορθώματος, ἀξίου παντός ἐπαίνου καί πάσης προβολῆς καί μιμήσεως.

Ἡ εὐρύτης τῶν θεμάτων τῶν συνεδρίων, ἡ ὀργάνωσις τῶν ὁποίων ἀποτελεῖ τό κύριον ἔργον τῆς Ἀκαδημίας, δεικνύει ὅτι ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία, μή ταυτιζομένη μετὰ τοῦ κόσμου, ζῇ καί κινεῖται ἐν τῷ κόσμῳ, προβάλλουσα τόν ἰδικόν της σωτήριον λόγον καί προτείνουσα τὰς ἰδικὰς της λύσεις εἰς τὰ πιεστικά καί ἐπείγοντα προβλήματα, τὰ ὅποια ταλαιπωροῦν τόν σύγχρονον ἄνθρωπον. Δέν ἀποφεύγει τόν κόσμον ἡ Ἐκκλησία. Ἐάν τό ἔπραττε, θά ἐπρόδιδε τήν σωτήριον ἀποστολήν της. - Ἐπιχειρεῖ νά ἀλλάξῃ, νά μεταμορφώσῃ τόν κόσμον μέσα εἰς τό φῶς τῆς χριστιανικῆς διδαχῆς, τῶν μηνυμάτων καί βωμάτων τῶν Ἀγίων καί τῶν Πατέρων.

Ἐπ' αὐτῆς τῆς γραμμῆς κινεῖται ἡ ὅλη προσπάθεια τῆς Ὁρθοδόξου Ἀκαδημίας Κρήτης. Καί ἐνῷ οἱ καλύτεροι τεχνοκράται θά ἐξήλεον τόν ὀργανωτικόν δυναμισμόν καί τὰς ἐπιτυχεῖς μεθόδους ἐπικοινωνίας, ἡ ἐπιτυχία αὕτη οὐδέποτε ἐθεωρήθη ὡς σκοπός τοῦ ἔργου τῆς Ἀκαδημίας, ὁ ὁποῖος συνίσταται εἰς τήν μαρτυρίαν τῆς ὀρθοδόξου πίστεως καί ζωῆς ἐντός ἐνός κόσμου πολυπράγμονος καί θορυβώδους, ἀπροθύμου καί ἀνικάνου νά ἀκούσῃ τόν λόγον τῆς πίστεως, ὅταν προσφέρεται ἀσυγχρόνιστος καί ὀπισθοδρομικός.

Αἱ βασικαί ἀρχαί, αἱ διέπουσαι τήν δραστηριότητα τῆς Ἀκαδημίας, ἡ ἐπικαιρότης ἐν πρώτοις τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ λόγου καί ὁ ἐκσυγχρονισμός αὐτοῦ, μετὰ τοῦ πνεύματος τοῦ διαλόγου καί τῆς καταλλαγῆς, ἀποτελοῦν ἡχώ καί ἐφαρμογήν τοῦ πνεύματος τοῦ ἐκπεμπομένου μετὰ δυνάμεως ἐκ τοῦ Ἱεροῦ Φαναρίου, ἰδίᾳ κατὰ τόν παρόντα αἰῶνα. Διά τοῦτο ἄνευ δισταγμοῦ τό Οἰκουμενικόν Πατριαρχεῖον ἔθεσε τήν Ὁρθόδοξον Ἀκαδημίαν Κρήτης ὑπό τήν αἰγίδα καί προστασίαν αὐτοῦ, θεωροῦν αὐτήν ἐπιτελικόν αὐτοῦ ὄργανον εἰς τήν προώθησιν καί ὑλοποίησιν τοῦ ὁράματος τῆς ἐνότητος καί τῆς καταλλαγῆς. Ἡ ἡμετέρα μετριότης χαίρει ἰδιαίτερως ἐπὶ τῇ προόδῳ τῆς Ἀκαδημίας, διότι, ὡς ἐλέχθη, ἤδη ὡς Μητροπολίτης Φιλαδελφείας συνεδέσθην στενότερον μετ' αὐτῆς, συγκαταλεγείς εἰς τό σῶμα τῶν Ἑταίρων αὐτῆς, τοῦθ' ὅπερ ἀποτελεῖ ἰδιαίτεράν τιμὴν δι' ἡμᾶς.

Ἡ πρόοδος αὕτη, πέραν τῶν συνεδρίων, ἐκφράζεται διά δύο νέων προσπαθειῶν, ἡ ὁλοκλήρωσις τῶν ὁποίων θά προσδώσῃ μεγαλυτέραν εὐρύτητα καί καρποφορίαν. Πρόκειται περί τοῦ ἐτοιμαζομένου εἰς ἰδιόκτητον χώρον "Εὐρωμεσογειακοῦ Κέντρου Νεότητος", τό ὁποῖον ἐπεσκέφθην σήμερον καί τό ὁποῖον, ὡς Παράρτημα τῆς Ἀκαδημίας, θά διακονήσῃ τήν νεότητα τῆς Ἑλλάδος καί θά δευκολύνη τήν ἐπικοινωνίαν αὐτῆς μετὰ τῶν νέων τοῦ

υπολοίπου ευρωπαϊκού μεσογειακού χώρου. Ἡ δευτέρα προσπάθεια ἀφορᾷ εἰς τὴν ἴδρυσιν καὶ λειτουργίαν ἐδῶ, εἰς τὸν χώρον τῆς Ἀκαδημίας, εἰς θεμελιωθέν καὶ οἰκοδομούμενον κτήριο, ἐπιστημονικοῦ κέντρου Οἰκολογίας, ἐν τῷ ὁποίῳ εἰς περαιτέρω ἀξιοποίησιν καὶ ὑλοποίησιν τῶν σχετικῶν πρωτοβουλιῶν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ὅπως ἤδη μᾶς εἶπεν ὁ κ. Γενικός Διευθυντής, θά μελετῶνται σχετικά προβλήματα ἀπὸ εἰδικούς ἐρευνητές τοῦ Πολυτεχνείου Κρήτης, ἀλλὰ καὶ αἱ δυνατότητες τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας εἰς τὴν ἐπίλυσιν αὐτῶν ὑπὸ εἰδικῶν θεολόγων μελετητῶν.

Διὰ τῶν λεχθέντων ἐν σμικρῷ παρουσιάσαμεν τὸ ἔργον τῆς Ὁρθοδόξου Ἀκαδημίας, διὰ νὰ αἰτολογήσωμεν τὴν πεποίθησιν, ὅτι ἡ Ὁρθόδοξος Ἀκαδημία ἐδικαίωσε πλήρως τὰς προσδοκίας τῆς Μητροῦς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ καὶ τῆς Θυγατρὸς Ἐκκλησίας Κρήτης, ἥτις πολλαχῶς καὶ ποικιλοτρόπως ὑποβοηθεῖ τὸ ἔργον αὐτῆς διὰ τοῦ Ἱερωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Κρήτης καὶ πεφιλημένου ἀδελφοῦ κυρίου Τιμοθέου καὶ τῶν λοιπῶν Ἱερωτάτων Ἱεραρχῶν τῆς νήσου.

Ἐπιθυμοῦμεν ἰδιαίτερος νὰ εὐχαριστήσωμεν τὸν Κρῆτα Πρωθυπουργὸν τῆς χώρας Ἐξοχώτατον κύριον Κωνσταντῖνον Μητσοτάκην διὰ τὴν προσφερομένην ἐνίσχυσιν πρὸς τὴν Ἀκαδημίαν καὶ τὸ ἐνδιαφέρον αὐτοῦ πρὸς προαγωγὴν τοῦ ἔργου αὐτῆς, ὡς καὶ πάντας τοὺς πολυπληθεῖς φίλους καὶ ἀρωγούς αὐτῆς ἐντεῦθεν καὶ ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ, ἰδιαίτερος δὲ τοὺς παρόντας ἐν τῇ στιγμῇ ταύτῃ ἐνταῦθα. Ἡ Ὁρθόδοξος Ἀκαδημία, κορυφαῖον πνευματικόν Ἰδρυμα τῆς Κρήτης, μέ διορθόδοξον καὶ διαχριστιανικὴν ἀκτινοβολίαν, ἀξίζει ὄντως πάσης βοηθείας καὶ παντός ἐπαίνου.

Ἡ συμμετοχὴ ἡμῶν κατὰ τὴν ἐσπέραν ταύτην εἰς τὸ δεῖπνον αὐτό τῆς ἀβραμιαίας καὶ πατροπαράδοτου Κρητικῆς φιλοξενίας καὶ ἀρχοντιᾶς, ἀποτελεῖ εἰκόνα τῆς συμμετοχῆς εἰς τὸ πνευματικόν δεῖπνον, τὸ ὁποῖον ἐπὶ εἴκοσι καὶ πλέον ἔτη προσφέρει πλουσιοπαρόχως ἡ Ὁρθόδοξος Ἀκαδημία. Μετὰ πολλῆς ὅθεν χαρᾶς ἐγείρομεν τὸ κύπελλον καὶ εὐχόμεθα ὑπὲρ ὑγείας καὶ ἐνισχύσεως τοῦ Προέδρου καὶ τῶν μελῶν τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου, τοῦ Γενικοῦ Διευθυντοῦ καὶ τῶν συνεργατῶν αὐτοῦ, τῶν ἀρωγῶν καὶ φίλων τῆς Ἀκαδημίας καὶ πάντων τῶν μετεχόντων τῆς τραπέζης ταύτης προσθέτοντες καὶ τὰς θερμὰς ἡμῶν εὐχαριστίας δι' ὅσα τιμητικῶς ἐλέχθησαν διὰ τὸ πρόσωπον τῆς ἡμετέρας Μετριότητος καὶ διὰ τὰ πολύτιμα, ὅσον καὶ συμβολικά δῶρα. Ὁ Θεὸς νὰ κρατύνῃ καὶ νὰ εὐλογῇ τὸν οἶκον τοῦτον.

Στὴ συνέχεια ὁ Πατριάρχης προσέφερε στὸν Γεν. Διευθυντὴ τῆς ΟΑΚ ἀσημένιο δίσκο μέ τὴν ὑπογραφή του καὶ εἶπε σχετικῶς:

"Ἐχομεν καὶ ἡμεῖς ἐν μικρόν ἐνθύμιον ἀπὸ τὴν βασιλίδα τῶν πόλεων, τὸ ὁποῖον προσφέρομεν εἰς τὸν κ. Γεν. Διευθυντὴν τοῦ Ἰδρύματος εἰς ἀνάμνησιν τῆς ἀποψινῆς ὥραιας συνεστιάσεως καὶ ἐπικοινωνίας καὶ ἀναστροφῆς ὅλων ἡμῶν ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου".

Άσημένιος Δίσκος με ύπογραφή τοῦ Πατριάρχου

Μιά ἀναγκαία προσθήκη

Στὴν προσφώνησή του ο μακαριστός Εἰρηναῖος εἶπε στὸν Πατριάρχη: Νά χρησιμοποιεῖτε ὅσο θέλετε αὐτό τό'Ιδρυμα καί τόν Διευθυντή του, τόν ὁποῖο χρησιμοποιεῖτε ἤδη σέ πάρα πολλά πράγματα.

Ὑποθέτω ὅτι ὁ ἀναγνώστης θά διερωτηθεῖ, ποιὰ εἶναι αὐτά τὰ πάρα πολλά πράγματα. Συνοπτική ἀπάντησή μου:

Ἦδη ὡς Ἀρχιμανδρίτης καί Διευθυντής τοῦ Πατριαρχικοῦ Γραφείου μέ εἶχε τιμήσει ὁ Βαρθολομαῖος μέ τὴν ἀγάπη καί τὴν ἐμπιστοσύνη του. Καί ἦταν ἄνετη καί ἀποτελεσματική ἀκόμη καί ἡ τηλεφωνική ἐπικοινωνία μας, μέ κορύφωμα τίς κρίσιμες ἡμέρες τῶν μεγάλων ἐντάσεων πού προκλήθηκαν γιὰ τὴν ἐπιστροφή τοῦ Γερμαναίου Εἰρηναίου στὴν πρώτη του Μητρόπολη.

Ὅταν μέ τη χάρι τοῦ Θεοῦ ἀναδείχθηκε ἐπαξίως σέ Οἰκουμενικό Πατριάρχη, ἡ ιδιότητα τοῦ Ὑπομνηματογράφου ἐνεργοποιήθηκε ποικιλοτρόπως. Δέν ἐννοῶ μόνο τὴν τιμητική ἔνταξή μου στὴ χορεία συνοδῶν του σέ ἐπίσημες ἐπισκέψεις στό ἐξωτερικό. Ἐννοῶ κυρίως ἄλλες ἀνάγκες, γιὰ τίς ὁποῖες χρειάστηκε νά συντάξω μυριάδες ἐγγράφων ἢ νά τόν ἀντιπροσωπεύσω σέ διεθνή συνέδρια. Αὐτά καί ἄλλα εἶναι ἐπίσης μέρος τῶν σχέσεων Αὐτοῦ μετὰ τῆς ΟΑΚ.

Συνέδριο σέ συνεργασία τῆς ΟΑΚ μέ τό Λύκειο ΚΟΡΑΗΣ Ἡρακλείου,
στήν ΟΑΚ (1-3.4.1993)

Ὁ Παναγιώτατος Οἰκουμενικός Πατριάρχης Βαρθολομαῖος εἶναι παρών
στήν ΟΑΚ καί διά τῶν ΜΗΝΥΜΑΤΩΝ αὐτοῦ. Ἀπαντώντας π.χ. στήν ὑπο-
βολή σεβασμάτων ἐκ μέρους τῶν μαθητῶν, καθηγητῶν καί λοιπῶν συνέ-
δρων, γράφει, μεταξύ ἄλλων: «Ἀσμένως πληροφορηθέντες ἐκ τοῦ ἀπό τῆς
κς' λήγοντος μηνός Μαρτίου, ἀριθμ. Πρωτ. 266, γράμματος τῆς ὑμετέρας
Ἑλλογιμότητος περί τῆς διοργανώσεως ὑπό τοῦ Λυκείου ὑμῶν ἐν συνερ-
γασία μετά τῆς ἀγαπητῆς Ὁρθοδόξου Ἀκαδημίας Κρήτης μαθητικοῦ συνε-
δρίου μέ θέμα "Ἡ ἐνωμένη Εὐρώπη καί ἡ ἐθνική μας ταυτότητα",
προαγόμεθα διά τοῦ παρόντος Πατριαρχικοῦ ἡμῶν Γράμματος, ὅπως εὐλο-
γήσωμεν ἀπό καρδίας τό πνευματικόν γεγονός τοῦτο καί ἅμα συγχαρῶμεν
ὀλοθύμως τοὺς πρός προετοιμασίαν τοῦ προγράμματος τοῦ Συνεδρίου κο-
πιάσαντας καθηγητάς καί μαθητάς.

Ἡ Εὐρωπαϊκὴ Κοινότης εἶναι πλέον κοινωνική, οἰκονομική, πολιτική,
ἀλλὰ καί πνευματικὴ πραγματικότης, ἡ δέ ὀλοκλήρωσις τῆς εὐρωπαϊκῆς
ἐνοποιήσεως ἀποτελεῖ σταθμόν καί ἰσχυράν πρόκλησιν οὐχὶ μόνον διά τοὺς
εὐρωπαϊκοὺς λαοὺς, ἀλλὰ καί διά τὴν Ἁγίαν Ὁρθόδοξον ἡμῶν Ἐκκλησίαν.
Ἀποτελεῖ κατ' οὐσίαν τὴν ἀναμέτρησιν δύο κόσμων. Ὅντως, ὀφείλομεν
ὅπως, πρωτίστως, θεωρήσωμεν τό θέμα ἐν ἀπολύτῳ συνεπείᾳ πρὸς τὴν
αὐτοσυνειδησίαν ἡμῶν, ἥτοι νά ἀνακαλύψωμεν ἐκ νέου καί ἐπανεκτιμήσω-
μεν τὴν ὀρθόδοξον ταυτότητα καί παράδοσιν ἡμῶν". Καὶ παρακάτω: "Σή-
μερον ἡ Ὁρθοδοξία καλεῖται, ἐντὸς τῆς Εὐρωπαϊκῆς Κοινότητος, ἐντὸς τῆς
ἠγνωμένης Εὐρώπης, ὅπως διασώσῃ τὴν γνησίαν εὐρωπαϊκὴν ιδέαν· καί συμ-
βάλλῃ εἰς τὴν δημιουργίαν αὐτῆς, καταθέτουσα τὴν μαρτυρίαν τῆς παραδό-
σεως αὐτῆς.»

Συνάντησις τῆς Μικτῆς Ὁμάδας Ἐργασίας τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου
Ἐκκλησιῶν καί τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας (4-10.6.1994)

Συνήλθε ἀπὸ 4 ἕως 10 Ἰουνίου 1994 στήν Ὁρθόδοξο Ἀκαδημία Κρήτης
ἡ Μικτὴ Ὁμάδα Ἐργασίας (JOINT WORKING GROUP) τοῦ Παγκοσμίου
Συμβουλίου Ἐκκλησιῶν (ΠΣΕ) καί τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας. Ἡ ἡμε-
ρήσια διάταξις τῆς συναντήσεως συμπεριελάμβανε ἓνα σύντομο ἀπολογι-
σμό τῆς κατὰ τόπους προόδου ἢ καί τυχόν ἀποτυχίας τοῦ οἰκουμενικοῦ
διαλόγου, καθὼς καί θέματα ἀναφερόμενα στήν ἀπὸ κοινοῦ ἀντιμετώπισιν
τοῦ προσηλυτισμοῦ, τὴν ἀναζήτησιν τρόπων κοινῆς χριστιανικῆς μαρτυρίας,
τὴν προσπάθεια μελέτης τῶν σημερινῶν κοινωνικῶν προκλήσεων καί τὴν
ἐμβάθυνσιν σέ προβλήματα κοινωνικῆς καί οἰκονομικῆς ἠθικῆς. Ὑστερα ἀπὸ

προτροπή μου, ή 'Ομάδα 'Εργασίας έγκαινίασε επίσης καί μιά συζήτηση γύρω από τούς πιθανούς τρόπους ενός κοινού, έκ μέρους τών χριστιανών, χαιρετισμού τής ανατέλλουσας ήδη τρίτης χιλιετίας.

Τών έργασιών τής Μικτής 'Επιτροπής συμπροήδρευσαν, από ορθοδόξου πλευράς ό Μητροπολίτης Βηρυτού 'Ηλίας καί από ρωμαιοκαθολικής ό 'Επίσκοπος Alan Clark, ένώ τήν οργανωτική φροντίδα τής συναντήσεως είχε ό θεολόγος Γεώργιος Λαιμόπουλος, έκτελεστικός Γραμματεός του Γραφείου Διεκκλησιαστικών Σχέσεων του ΠΣΕ.

Στήν παραπάνω συνάντηση, τήν Α.Θ.Π. τόν Οικουμενικό Πατριάρχη Βαρθολομαίο Α' έξεπροσώπησε ό Μητροπολίτης Κυδωνίας καί Άποκορώ-νου Ειρηναίος, ό όποιος καί άνέγνωσε χαιρετιστήριο Πατριαρχικό Μήνυμα.

Άναφερόμενος στήν ήμερήσια διάταξη τής συναντήσεως καί μάλιστα στό θέμα του προσηλυτισμού, ό Οικουμενικός Πατριάρχης στό Μήνυμά του αυτό τόνισε ιδιαίτερα τά έξής:

«... Όφείλομεν νά έπισημάνωμεν πρός πᾶσαν κατεύθυνσιν ότι τυγχάνει άδιανόητος ή λεγομένη ιεραποστολική δραστηριότης εις χώρους ένθα από αιώνων έχει κηρυχθή τό Εύαγγέλιον του Χριστου καί ύπάρχουσιν ώργανω-μέναί 'Εκκλησίαι, πολύ δέ περισσότερο όταν γίγνηται έκμετάλλευσις υπό χριστιανών άδελφών τής δεινής οικονομικής καταστάσεως καί άνεχειάς όλοκλήρων πληθυσμών διά τής προσφοράς ανθρωπιστικής βοήθειας πρός έξαγοράν συνειδήσεων· καί φρονοϋμεν ότι έν τή οικουμενιστική έποχή τής σήμερον, καθ' ήν διεξάγονται πολυμερείς καί διμερείς θεολογικοί διάλογοι μεταξύ άδελφών Χριστιανικών 'Εκκλησιών καί Όμολγιών καί έπί μέρους όργανισμών, ό διενεργούμενος μεταξύ χριστιανών προσηλυτισμός υπό οίονδητι πρόσχημα, προσβάλλει καιρίως ούχί μόνον τήν ανθρωπίνην αξιο-πρέπειαν...». Κατέληξε ευχόμενος όπως: «...τά πορίσματα τής συναντήσεως ύμών ταύτης συντελέσουν εις τήν υπέρβασιν τών σημειουμένων έν τισι δυσκολιών, ως έκ κινήσεων διαφόρων άδελφών χριστιανών έν χώραις τής Κεντρικής καί τής Άνατολικής Εύρώπης εις βάρος άδελφών αυτών».

Κατά τή διάρκεια τής παραμονής τους στήν Κρήτη οί σύνεδροι έπισκέ-φθηκαν τήν 'Ι. Μητρόπολη Κισάμου καί Σελίνου, περιήλθαν τό άνεγειρό-μενο Εύρωμεσογειακό Κέντρο Νεότητος καί ενημερώθηκαν για τίς ποικίλες δραστηριότητες καί προοπτικές τής Όρθοδόξου Άκαδημίας Κρήτης.

Γιά ένα κόσμο χωρίς πολέμους (29./6-6./7.1994)

Τά προβλήματα τών νέων μας καί ή Όρθόδοξη Άγωγή στή Δευτεροβάθ-μια Έκπαίδευση (3.-5.11.1994)

Ωιδή στήν Άποκάλυψη (11-12.3.1995)

Από τό Μήνυμα τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Βαρθολομαίου: «...Μετά πολλῆς χαρᾶς γενόμενοι κάτοχοι τοῦ ἀπό ἰ' Φεβρουαρίου ἐ.ξ. γράμματος ὑμῶν, δι' οὗ ὑποβάλλετε ἐκτενῶς τάς ὑπό τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τῆς ὑφ' ὑμᾶς Ἀκαδημίας ληφθεῖσας ἀποφάσεις σχετικῶς πρὸς τοὺς τρόπους, καθ' οὓς τό εὐλογημένον ὑμῶν καθίδρυμα, ἡ Ὁρθόδοξος Ἀκαδημία Κρήτης, θέλει κατὰ τρόπον οὐσιαστικόν συμβάλει εἰς τοὺς ἐορτασμούς καί τήν ἔξαρσιν τοῦ ὑπὸ τῆς Μητροῦς Ἐκκλησίας κηρυχθέντος ὡς ἔτους Ἀποκαλύψεως τρέχοντος τούτου τοῦ ἔτους, ἐπιθυμοῦμεν ἵνα εὐχαριστήσωμεν πᾶσιν ὑμῖν καί συγχαρῶμεν ἐπὶ ταῖς τοιαύταις ὄντως ἀξιεπαίνοις ἀποφάσεσι καί πρωτοβουλίας ὑμῶν.

Εἰδικώτερον συγκινηθέντες ἐκ τοῦ καταλλήλως προετοιμασθέντος ἤδη καί μέλλοντος ἵνα πραγματοποιηθῇ κατὰ τήν προσεχῇ Κυριακῇ τῆς Ὁρθοδοξίας Συνεδρίου, μέ ἐπικέντρον τήν Ἀποκάλυψιν τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου, προαγόμεθα ἵνα ἀπευθύνωμεν διὰ τῶνδε τῶν Πατριαρχικῶν ἡμῶν εὐχετικῶν Γραμμάτων θερμόν ἐπὶ τούτῳ συγχαρητήριον χαιρετισμόν.

Πρὸς τούτοις, ἐκφράζομεν ὀλόθυμον τήν ἀπό τῆς Μητροῦς Ἐκκλησίας εὐχὴν, ὅπως τά μετὰ τοσαύτης ἐπιμελείας προγραμματισθέντα ἐν τοῖς ἐπὶ μέρους τοῦ Συνεδρίου τούτου οὐχὶ μόνον στεφθῶσιν ὑπὸ ἄκρας ἐπιτυχίας κατὰ τήν διαξαγωγὴν τῶν ἐργασιῶν αὐτοῦ, ἀλλὰ καί ἔχωσιν ἐφεξῆς βαθεῖαν καί ἐπὶ μακρόν συνεχιζομένην τήν πνευματικὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ τόν καθόλου πολιτιστικόν βίον τῆς Χώρας, τῆς ὁποίας, ὡς γνωστόν, αἱ ἀναλόγου φύσεως ὑποχρεώσεις πρὸς τήν Εὐρωπαϊκὴν Ἑνωσιν, ἧς μέλος ἀποτελεῖ αὕτη, ἀλλὰ καί τόν κόσμον εὐρύτερον, τυγχάνουσιν ἀνάλογοι τοῦ πλουσιωτάτου αὐτῆς θύραθεν καί χριστιανικοῦ παρελθόντος».

Σημείωσις: Ἐνα παράδειγμα παρατεινομένης πνευματικῆς ἐπιδράσεως εἶναι τό ΟΡΑΤΟΡΙΟΝ: ΩΔΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΠΟΚΑΛΥΨΙΝ ΤΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ.

Ἐγκαίνια τοῦ Νέου Συνεδριακοῦ Κέντρου (12.11.1995)

Μέ τῇ χάρι τοῦ Θεοῦ πραγματοποιήθηκε τό ἀπόγευμα τῆς Κυριακῆς, 12ης Νοεμβρίου, ἡ τελετὴ τῶν ἐγκαινίων τοῦ νέου Συνεδριακοῦ Κέντρου τῆς ΟΑΚ.

Μετά τῇ λήξει τῶν ἐπετειακῶν ἐκδηλώσεων στό Ἡράκλειο γιὰ τὴ συμπλήρωση 100 ἐτῶν ἀπὸ τα ἐγκαίνια τοῦ Ἱεροῦ Μητροπολιτικοῦ Ναοῦ τοῦ Ἁγίου Μηνᾶ, ὁ Παναγιώτατος Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Βαρθολομαῖος Α', τὰ μέλη τῆς Συνοδείας του (Σεβασμ. Μητροπολίτες Πριγκηποννήσων Συμεῶν, Δέρκων Κωνσταντίνος, Σελευκείας Κύριλλος, Φιλαδελφείας Μελίτων, ὁ Μέγας Πρωτοσύγκελλος Εἰρηναῖος, ὁ Μέγας Ἀρχιδιάκονος Χρυσόστομος, ὁ Ἱερολ. Διάκονος Μισαήλ Ἰωάννου, οἱ Ἐντιμολ. Ἀριστείδης

Τελετή

Πανώτης, Ίωάννης Παπαμιχαλάκης, Νικόλαος Μαγγίνας καί οί Κλητήρες Δημήτριος Καραγιώργος καί Χρήστος Τριανταφυλλίδης), ὁ Μακαριώτατος Πάπας καί Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας καί πάσης Ἀφρικῆς Παρθένιος Γ' καί ἄλλα πρόσωπα ἔφθασαν στό ἀεροδρόμιο Χανίων, ὅπου ἔγινε ἐπίσημη ὑποδοχή μέ τή φροντίδα τοῦ Σεβασμ. Μητροπολίτη Κυδωνίας καί Ἀποκορώνου Εἰρηναίου. Στό ἀεροδρόμιο τοῦ Μάλεμε, ὅπου ἔφθασαν οἱ Πατριάρχες μέ ἐλικόπτερο, γιά τό ὁποῖον εἶχε μεριμνήσει ἡ Νομαρχία Χανίων, τοὺς ὑποδεχθήκαμε ὁ Πρόεδρος καί ὁ Γεν. Διευθυντής τῆς ΟΑΚ Σεβασμ. Μητροπολίτης Κισάμου καί Σελίνου Εἰρηναῖος καί ὁ γράφων.

Τό νέο ΑΜΦΙΘΕΑΤΡΟ τῆς ΟΑΚ εἶχε ὑπερπληρωθεῖ μέ περίπου 1000 πρόσωπα, μεταξύ τῶν ὁποίων ἦταν ὁ Σεβασμ. Ἀρχιεπίσκοπος καί Ἀρχιερεῖς τῆς Κρήτης καί ἄλλων Ἐπαρχιῶν, ὁ Κωνσταντῖνος Μητσοτάκης, ὁ Ὑπουργός Ἐθνικῆς Παιδείας καί Θρησκευμάτων Γεώργιος Παπανδρέου, ὁ Ὑφυπουργός Ἐμμ. Σκουλάκης, ὁ Ἀντιπρόεδρος τῆς Βουλῆς Νικήτας Βενιζέλος, Βουλευτές, ὁ Περιφερειάρχης Κρήτης, Νομάρχες, Περιφερειακοί Διευθυντές καί Δήμαρχοι τῆς Κρήτης καί ἄλλοι ἐκπρόσωποι ὅλων τῶν Ἀρχῶν καί πολλοί Ἱερεῖς.

Τήν τελετή παρακολουθήσαν τηλεοπτικά μέσα σέ διάφορους χώρους τοῦ Ἰδρύματος (ὑπῆρχε ζωντανή ἀναμετάδοση ἀπό τόν τηλεοπτικό Σταθμό "ΚΥΔΩΝ" καί ραδιοφωνική ἀπό τόν Σταθμό τῆς ΕΡΤ καί τόν Σταθμό "ΜΑΡΤΥΡΙΑ"). Τά μέλη τοῦ Διοικ. Συμβουλίου τῆς ΟΑΚ εἶχαν καταλάβει τήν πρὸς τοῦτο ὀρισμένη θέση.

Τό πρόγραμμα τῆς τελετῆς εἶχε ὡς ἑξῆς:

Ἡ Α.Θ.Π. ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης τελεῖ τήν ἱερά ἀκολουθία τοῦ ΑΓΙΑΣΜΟΥ, βοηθούμενος ἀπό τόν Μ. Πρωτοσύγκελλο καί τόν Μ. Ἀρχidiaκono τοῦ Πατριαρχείου. Ψάλλει χορός μαθητῶν τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς Κρήτης.

Καλωσόρισμα - Εὐχαριστίες:

Σεβασμ. Μητροπολίτης Κισάμου καί Σελίνου Εἰρηναῖος, Πρόεδρος τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τῆς ΟΑΚ.

- Τό νέον οἰκοδόμημα: Χαρακτηριστικά καί ἀποστολή του. Ἀλέξ. Παπαδερὸς, Γεν. Διευθυντής τῆς ΟΑΚ.

ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΙ:

- Κωνσταντῖνος Μητσοτάκης, τέως Πρωθυπουργός, Ἐπίτιμος Πρόεδρος τῆς Ν.Δ.
- Γεώργιος Ἀνωμερίτης, Ἀναπληρωτὴς Ὑπουργός Ἐθνικῆς Οἰκονομίας καί ἐκπρόσωπος τῆς Κυβερνήσεως.

Τελετή άγιασμοῦ

Όμιλια Πατριάρχου

- Σεβασμ. Μητροπολίτης Νεαπόλεως καὶ Σταυρουπόλεως Διονύσιος, ἐκπρόσωπος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.
- Μακαρ. Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας Παρθένιος.
- Καθηγητὴς F. Calogero, Γεν. Γραμματέας τῆς Pugwash, ὡς ἐκπρόσωπος αὐτῆς καὶ τοῦ Προέδρου τῆς J. Rotblat, πού ἔλαβαν τὸ Βραβεῖο Nobel τῆς εἰρήνης γιὰ τὸ 1995 (μεταφράζει ὁ Πυρηνικὸς Φυσικὸς τοῦ ΔΗΜΟΚΡΙΤΟΥ Ἀντώνης Βεργανελάκης). Ὁ F. Calogero ἀπονέμει στὴν ΟΑΚ τὸ Χρυσὸ Μετάλλιο τῆς Ὁργάνωσης (τὸ παραλαμβάνει ὁ Σεβασμ. Εἰρηναῖος).

Στὸ σημεῖο αὐτὸ ἡ Χορωδία Ἱεροσαλτῶν Χανίων "ΓΕΩΡΓΙΟΣ Ὁ ΚΡΗΣ" ἀποδίδει μέρη τοῦ Ὁρατορίου "ΩΔΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΠΟΚΑΛΥΨΙΝ" (στίχοι Ἀλεξ. Παπαδερῶ, μουσικὴ Γ. Χατζηθεοδώρου).

Ὁ Παναγιώτατος Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης ἐκφωνεῖ τὸν πανηγυρικὸν λόγον τῆς ἑορτῆς μέ θέμα: Ἡ Ὁρθοδοξία ἐν διαλόγῳ.

Στῇ συνέχεια ἐπιδίδει Εὐεργετήρια Πατριαρχικά Γράμματα καὶ εἰδικὸ Μετάλλιο στοὺς Δημ. Νικηφοράκη (Ὁδηγὸ τοῦ αὐτοκινήτου τοῦ Σεβασμ. Κισάμου καὶ Σελίνου Εἰρηναίου), Δημ. Παπαδερὸ (τέως Ὁδηγὸ, Φύλακα καὶ Συντηρητὴ τῆς ΟΑΚ), Κυριακὴ Φουράκη (τέως Γραμματέα τοῦ Σεβασμιωτάτου Εἰρηναίου καὶ νῦν Τηλεφωνήτρια τῆς ΟΑΚ) καὶ Ἑλένη Χριστοδουλᾶκη (Οἰκονόμο - Ταμία τῆς ΟΑΚ) ὡς ἀναγνώριση τῆς μακρᾶς διακονίας τους στὴν Ὁρθόδοξο Ἀκαδημία καὶ τὴν Ἐκκλησία γενικότερα. Ὁ Πατριάρχης ἐπέδωσε ἐπίσης τὰ πτυχία στοὺς ἀποφοίτους τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς Κρήτης τοῦ ἔτους 1995).

Ἡ τελετὴ ἔκλεισε μέ τὸν Πολυχρονισμό τοῦ Πατριάρχου.

Ἀκολούθησε δεξίωση γιὰ ὅλους τοὺς παρόντες καὶ δεῖπνον πρὸς τιμὴν τοῦ Οἴκ. Πατριάρχου, τὸν ὁποῖον προσφώνησε ἐκ μέρους τοῦ Συμβουλίου τῆς ΟΑΚ ἡ Ἀντιπρόεδρος αὐτοῦ Νομάρχης Χανίων Ἀλέκα Μαρκογιαννάκη καὶ ἀνταπάντησε ὁ Πατριάρχης.

Ἡ Ὁρθόδοξος Ἀκαδημία προσέφερε ἀναμνηστικὰ δῶρα στοὺς ἐπισήμους καλεσμένους της.

Τὴν ἐπομένη, ἑορτὴ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, τελέσθηκε στό Παρεκκλήσι τῆς ΟΑΚ ἡ ἀκολουθία τοῦ Ὁρθρου καὶ ὁ Παναγιώτατος μέ τὴ συνοδεία του ἀναχώρησαν γιὰ τὴν Πόλη, παίρνοντας μαζί τους τὴ βαθύτατη εὐγνωμοσύνη μας.⁴

⁴ Ἀλέξανδρος Κ. Παπαδερὸς ΠΙΣΤΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΖΩΗ Ἡ Ὁρθοδοξία σέ διάλογο.

Τραπεζαρία

Σέλινο

Ο ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ ΣΤΑ ΛΕΥΚΑ ΟΡΗ
ΚΑΙ ΣΤΟ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟ ΣΕΛΙΝΟ
ΤΟ ΠΑΡΕΛΘΟΝ ΕΛΕΓΧΕΙ ΚΑΙ ΕΡΩΤΑ ΤΟ ΠΑΡΟΝ

Ἐκτός ἀπό τήν πρόταση γιά τή Γαῦδο, ἡ ΟΑΚ πρότεινε ἐπίσκεψη στά Λευκά Ὅρη καί στό Ἀνατολικό Σέλινο καί ὡς δῶρο καλλιτεχνική μετατροπή κλάδου ἐλιάς σέ Ποιμαντορική Ράβδο. Παραθέτουμε μέρος τῆς Ὀμιλίας τοῦ Παναγιωτάτου στόν Καμπανό, ἔδρα τότε τοῦ Δήμου Ἀνατολικοῦ Σελίνου. Στό περιοδικό τῆς ΟΑΚ (Φύλλο 65/2002) δημοσιεύσαμε μέρος τῆς ὁμιλίας αὐτοῦ, ἀπό τό ὁποῖον ἐπιλέξαμε τό ἀπόσπασμα πού ἀκολουθεῖ.

Μεγάλα καί θαυμαστά ἐπέτρεψεν ἡ Χάρις τοῦ Ἁγίου Θεοῦ νά ἀτενίσωμεν καί νά βιώσωμεν σήμερον. Τό μεγαλεῖον τῶν Λευκῶν Ὁρέων καί τήν εὐγένειαν τῶν λευκῶν, ἀγνῶν αἰσθημάτων τῶν Ἀρχόντων καί τοῦ λαοῦ τῆς περιοχῆς, διά τῆς ὁποίας διήλθομεν. Διά τοῦτο καί αὐθορμήτως ἀνακράζει μετὰ τοῦ Ψαλμωδοῦ ἡ ψυχὴ ἡμῶν:

«Ὡς ἐμεγαλύνθη τά ἔργα Σου, Κύριε, πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησας»! (Ψαλμ. 103).

Εὐχαριστοῦμεν, Ὅσιολογιώτατε Πρωτοσύγκελλε, διά τὰς εὐλαβεῖς καί ἐγκαρδίους προσήσεις ὑμῶν, ἔτι δέ καί διά τό ἀναγνωσθέν χαιρετιστήριο Μήνυμα τοῦ λίαν ἀγαπητοῦ ἡμῖν ἀδελφοῦ ἐν Χριστῷ Ἱερωτάτου Μητροπολίτου Κισάμου καί Σελίνου κυρίου Εἰρηναίου. Μεγάλῃ θά ἦτο ἡ χαρά ἡμῶν καί ὅλων σας ἀσφαλῶς, ἐάν εὕρισκετο τήν στιγμὴν αὐτὴν μεθ' ἡμῶν ὁ γέρων Ἐπίσκοπος, ὁ σοφός, ὁ ἀκάματος ἐπὶ ἔτη πολλά, ὁτοσαύτην πρωτοπόρον, δυναμικὴν καί ἀποτελεσματικὴν διακονίαν προσφέρας εἰς τήν λαχοῦσαν αὐτῷ θεόσωστον Ἐπαρχίαν, εἰς τήν Κρήτην καί τήν Ἑλλάδα ὅλην, εἰς τό καθ' ἡμᾶς Οἰκουμενικόν Πατριαρχεῖον, εἰς τήν Οἰκουμένην. Προτρεπόμεθα, ὅπως διαβιβάσητε τὰς εὐχὰς ἡμῶν ὑπὲρ ταχείας ἀποκαταστάσεως τῆς υἰείας καί συνεχίσεως τῆς προσφορᾶς αὐτοῦ εἰς τήν Ἐκκλησίαν καί τόν τόπον.

Εὐχαριστοῦμεν, κύριε Δημήτριε Μπασιᾷ, Ἐντιμότητε Δήμαρχε τοῦ Ἀνατολικοῦ Σελίνου, διά τήν συμβολήν ὑμῶν καί τῶν συνεργῶν ὑμῶν εἰς τήν λαμπρόν καί ἐγκάρδιον αὐτὴν ὑποδοχήν. Διά τοῦ γλαφυροῦ καί ἐμπεριστατωμένου λόγου σας ἐθέσατε ἐνώπιον ἡμῶν συνοπτικῶς, πλήν ἐναργῶς, τήν εἰκόνα τῆς Ἐπαρχίας Σελίνου.

Γνωρίζομεν πλέον ὅποιων Ἁγίων συμπολίτης, ὅποιων ἡρώων συναγωνιστής, ὅποιων μαρτύρων, γυναικῶν καί ἀνδρῶν καί παιδιῶν ἀκόμη θαυμαστής, ὅποιων μεγαλουργημάτων, ἀλλὰ καί δικαίων προσδοκιῶν μέτοχος καθίσταται ὁ Πατριάρχης διά τῆς ἀναγορεύσεως αὐτοῦ εἰς Ἐπίτιμον Δημότην Ἀνατολικοῦ Σελίνου. Εὐφροσύνως ἀποδεχόμενοι τήν τιμὴν, ἐγκαρδίους ἐκφράζομεν εὐχαριστίας...

Λυπούμεθα διότι ὁ πιεστικός χρόνος δέν ἐπιτρέπει εἰς ἡμᾶς αὐτήν τήν φοράν, νά ἱκανοποιήσωμεν ἐνδόμυχον πόθον ἀνέτου ἐπισκέψεως ὁλοκλήρου τῆς Ἐπαρχίας. Νά ἀποτίσωμεν ὀφειλόμενον φόρον τιμῆς εἰς τήν Κάντανον... Νά ὑποκλιθῶμεν εἰς τήν Παλαιόχωραν ἐνώπιον τῶν ὁμαδικῶς ἐκτελεσθέντων... Νά προσκυνήσωμεν εἰς τόν τόπον ἀσκήσεως τῶν 98 Ἀγίων Πατέρων, οἵτινες ἀποτελοῦν ἀνεκτίμητον Πνευματικόν θησαυρόν τοῦ Σελίνου. Νά κατηγορίσωμεν ὀλίγον ἀπό κοινοῦ καί νά ἴδωμεν, «Τί ἔν τὸ κακό πού γίνεται στή μπάντα τοῦ Σελίνου, Λιβαδο-Κουστογέρακο καί στή Μονή ἀπό πέρα;», εἰς τόν ἰδικόν σας τόπον, Ἐντιμότατε κύριε Δήμαρχε Ἀνατολικοῦ Σελίνου, τόπον καταγωγῆς καί ἄλλων προσφιλῶν ἡμῖν προσώπων...

Εὐχαριστοῦμεν ἐπιπλέον, κύριε Δήμαρχε, διὰ τὸ πρωτότυπον δῶρον σας [Ποιμαντορική Ράβδος μέ χαρακτηριστικά τοῦ τόπου]. Εἶναι τμῆμα τοῦ γοητευτικοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος, βλαστός ἐλπίδος... Εἶναι ἀκόμη δῶρον ἐπικαίρου καί προσήκοντος συμβολισμοῦ. Εἶναι καλόν διὰ τὸ ποίμνιον τῆς Ἐκκλησίας, νά γνωρίζῃ καί νά ἀναγνωρίζῃ τή σημασίαν, τήν ἰσχύν, τήν πνευματικὴν εὐεργεσίαν τῆς καλῶς καί ἐπικαίρως χρησιμοποιουμένης Ποιμαντορικῆς Ράβδου. Εἶναι ὁμως λίαν σημαντικόν ἐπίσης, νά λαμβάνουν οἱ Ποιμένες τῆς Ἐκκλησίας Ράβδον ἀπό τὰς χεῖρας τοῦ λαοῦ καί τῶν αἱρετῶν, ἥτοι τῶν ἐκλεκτῶν ἀρχόντων αὐτοῦ. Διότι τότε ἡ Ράβδος καθίσταται βακτηρία, στηριγμός εἰς τὸ ἔργον καί τήν ἀποστολήν ἡμῶν.

Ἔχομεν συνείδησιν τοῦ γεγονότος, ὅτι εὕρισκόμεθα πράγματι εἰς περιοχὴν πατρογονικῆς δόξης, βυζαντινῆς κληρονομιάς, ἀλλὰ καί διαχρονικοῦ, μάλιστα δέ καί σχετικῶς προσφάτου μαρτυρίου. Οὔτε αὐτονόητον εἶναι, οὔτε ἀδιάφορον, ἀλλ' ἀντιθέτως πηγὴ προβληματισμοῦ τὸ γεγονός, ὅτι εἰς μίαν τόσον περιορισμένην καί κατὰ μέγαλον ποσοστὸν βραχῶδη περιοχὴν ἤκμασαν κατὰ τήν ἀρχαιότητα καί μεταγενεστέρως πολυάνθρωποι καί ἰσχυραί, αὐτόνομοι πόλεις ὡς ἡ Ἐλυρος, ἡ Λισσός, ἡ Ποικίλασος, ἡ Συῖα, ἡ Ὑρτακίνα.

Τὸ παρελθόν ἐλέγχει καί ἐρωτᾷ τὸ παρόν: διατί καί πρὸς τί ἡ Ἐρήμωσις; Ἐξηγεῖται μόνον ἐκ τῶν καταστροφῶν τῆς κατοχικῆς περιόδου; Γίνεται ἀποδεκτὴ ὡς ἀναπόδραστος ἀναγκαιότης;

Παλαιότερον, ἀλλὰ καί κατὰ τοὺς τελευταίους τούτους χρόνους ἡ περιοχὴ αὐτὴ, παρά τὰ πενιχρότατα μέσα, τὰς καταστροφὰς καί τὰς κακουχίας, ἀνέδειξεν σεβασμίους λειτουργοὺς τοῦ Θυσιαστηρίου, πολυτέκνους καί καλλιτέκνους οἰκογενειάρχας, γενναίους μαχητὰς τῆς Ἀντιστάσεως, Ἰκανοὺς ἐπιχειρηματίας, διακεκριμένους ἐργάτας τῶν Γραμμάτων καί τῶν Τεχνῶν, ἐν οἷς καί συνεργάτας ἡμῶν εἰς τὸ ἔργον τῆς Ἐκκλησίας.

Ἀπὸ ποιὰς περιοχὰς καί συνθήκας θά προέλθουν οἱ αὐριανοὶ φορεῖς τῆς προόδου, ἀν συνεχισθῇ ἡ ἐρήμωσις τῆς ἀνθρωποτρόφου ἑλληνικῆς ὑπαίθρου; Ἐπισημαίνομεν ταῦτα πατρικῶς καί προτρεπτικῶς, πρωτίστως πρὸς ὑμᾶς,

τούς διαχειριζομένους τά κοινά. Ὅχι ἐπειδὴ τά ἀγνοεῖτε ἢ τά ὑποτιμᾶτε. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἐκφράζουν κοινόν πόνον τοῦ Ἐπισκόπου σας καί ἡμῶν, καθώς καί ὅσων προβληματίζονται σοβαρῶς καί ὑπευθύνως διὰ τό μέλλον τῆς Κρήτης καί τοῦ Γένους ἡμῶν...

(Ἀπόσπασμα ἀπό τήν ὁμιλία τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου στόν Καμπανό, 17. Ιουνίου. Τό πλήρες κείμενο καί λοιπές προσφωνήσεις στήν περιοχή τῆς Ι. Μητροπόλεώς μας Κισάμου καί Σελίνου βλπ. στό Περιοδικόν αὐτῆς ΧΡΙΣΤΟΣ ΚΑΙ ΚΟΣΜΟΣ).

Ο ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ ΣΤΗ ΓΑΥΔΟ

Στό ἐνημερωτικό δελτίο τῆς ΟΑΚ

διάλογοι καταλλαγῆς, ἀριθμ. φύλλου 65, διαβάζουμε:

ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΗ ΑΝΑΘΗΜΑΤΙΚΗ ΣΤΗΛΗ ΣΤΗ ΓΑΥΔΟ

Κατά τήν ἡμερίδα τῆς Περιφέρειας Κρήτης γιά τή Γαῦδο (11.02.2000) εἶχα προτείνει νά δημιουργηθεῖ στό νησί ἓνα μνημειακό στοιχεῖο, πού νά ὑπενθυμίζει τή διέλευση τοῦ Ἀπ. Παύλου. Ὅταν ἀνακοινώθηκε ὅτι ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης ἐπρόκειτο νά ἔλθει στήν Κρήτη τόν Σεπτέμβριο τοῦ 2001, οἱ ὑπεύθυνοι γιά τήν προπαρασκευή τοῦ ταξιδίου του νιοθέτησαν τή σκέψη μου αὐτή νά προταθεῖ στόν Παναγιώτατον ἡ τοποθέτηση ἀναθηματικῆς στήλης στή Γαῦδο. Αὐτό καί ἔγινε. Καί ἀνατέθηκε σέ μένα ἡ σχετική ἐπιμέλεια. Συνέταξα λοιπόν τό παρακάτω κείμενο, ἐπέλεξα τά διακοσμητικά στοιχεῖα καί μέ βάση τή σχετική διήγηση τῶν Πράξεων τῶν Ἀποστόλων (27,13 ἑξ.), ἔδωσα ὁδηγίες στό Ἀγιογραφεῖο τῆς ΟΑΚ, στό ὁποῖον σχεδιάσθηκε ἀπό τήν Κωνσταντίνα Στεφανάκη ἡ παράσταση τοῦ πλοίου σέ τρικυμία μέ τόν Ἀπόστολο Παῦλο δέσμιο καί προσευχόμενο. Ὁ Ναύσταθμος Κρήτης ἀνέλαβε πρόθυμα τήν ἐτοιμασία τῆς ὀρυχάλκινης στήλης στό Χυτήριό του, δωρεάν! Ὁ Σεβασμ. Μητροπολίτης Κισάμου καί Σελίνου Εἰρηναῖος ἐκάλυψε τή δαπάνη τῶν γραμμάτων, πού χρειάσθηκαν στό Χυτήριο. Μέ φροντίδα τῆς ΟΑΚ ἡ στήλη μεταφέρθηκε στή Γαῦδο καί τοποθετήθηκε προσωρινά. Στό μεταξύ μεσολάβησαν τά γεγονότα τῆς 11^{ης} Σεπτεμβρίου στή Ν. Ὑόρκη. Τό ταξίδι τοῦ Πατριάρχου ἀναβλήθηκε. Μετά τήν ὀριστικοποίηση τῆς ἐπίσκεψης στό νησί ἔγιναν οἱ ἀναγκαῖες συνενοήσεις μέ τήν οἰκεία Μητρόπολη καί τόν ἐφημέριο Γαύδου Ἐμμ. Μπικογιαννάκη, ὁ ὁποῖος ἐφρόντισε γιά τή μεταφορά καί τοποθέτηση τῆς βαριᾶς στήλης στόν ναό τοῦ Ἀγ. Παύλου, ὅπου τήν ἀποκάλυψε ὁ Παναγιώτατος (19. Ἰουνίου 2002) ὕστερα ἀπό ἐκκλησιαστική ἀκολουθία. Προηγούμενως εἶχε γίνει στή στήλη διόρθωση τῆς ἡμερομηνίας τῆς ἐπισκέψεως. Ἡ μεταφορά μας ἀπό τά Χανιά στή Γαῦδο καί ἡ ἐπιστροφή αὐθιμερόν

ἔγινε μέ ἐλικόπτερο. Στό νησί ὑποδέχθηκαν τόν Παναγιώτατον ὁ Πρωτοσύγγελος τῆς Μητροπόλεως Κισάμου καί Σελίνου Ἀρχιμανδρίτης Ἀμφιλόχιος, ὁ ἐφημέριος Γαύδου Ἐμμ. Μπικογιαννάκης, ὁ Κοινοτάρχης καί κάτοικοι.

Στή στήλη ὑπάρχει μέ ἀνάγλυφα γράμματα τό ἀκόλουθο κείμενο:

ΕΥΛΟΓΙΑ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ
ΥΠΟΠΝΕΥΣΑΝΤΟΣ ΔΕ ΝΟΤΟΥ...
ΑΡΑΝΤΕΣ ΑΣΣΟΝ ΠΑΡΕΛΕΓΟΝΤΟ ΤΗΝ ΚΡΗΤΗΝ...
ΝΗΣΙΟΝ ΔΕ ΤΙ ΥΠΟΔΡΑΜΟΝΤΕΣ ΚΑΛΟΥΜΕΝΟΚΛΑΥΔΗ
ΜΟΛΙΣ ΙΣΧΥΣΑΜΕΝ ΠΕΡΙΚΡΑΤΕΙΣ ΓΕΝΕΣΘΑΙ ΤΗΣ ΣΚΑΦΗΣ
ΗΝ
ΑΡΑΝΤΕΣ ΒΟΗΘΕΙΑΙΣ ΕΧΡΩΝΤΟ ΥΠΟΖΩΝΥΝΤΕΣ ΤΟ
ΠΛΟΙΟΝ
(ΠΡΑΞΕΙΣ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ 27, 13 -17)
ΤΗΝΔΕ ΤΗΝ ΣΤΗΛΗΝ ΑΝΑΘΗΜΑΤΙΚΩΣ ΕΚΟΜΙΣΑΜΕΝ ΕΝ-
ΤΑΥΘΑ ΚΑΤΑ ΜΗΝΑ ΙΟΥΝΙΟΝ ΤΟΥ ΣΩΤΗΡΙΟΥ ΕΤΟΥΣ 2002
ΕΙΣ ΥΠΟΜΝΗΣΙΝ ΤΟΥ ΠΑΡΑΠΛΟΥ ΤΗΣ ΚΛΑΥΔΗΣ (ΓΑΥΔΟΥ)
ΥΠΟ ΤΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΠΑΥΛΟΥ ΚΑΙ ΕΙΣ ΕΥΛΟΓΙΑΝ ΤΩΝ ΕΝ
ΑΥΤΗ ΟΙΚΟΥΝΤΩΝ ΤΕ ΚΑΙ ΠΑΡΕΠΙΔΗΜΟΥΝΤΩΝ

THIS STELE HAS BEEN OFFERED TO GAVDOS BY HIS ALL HO-
LINESS THE ECUMENICAL PATRIARCH OF CONSTANTINO-
PLE BARTHOLOMAIOS
AS A COMMEMORATION OF APOSTEL PAUL'S PASS UNDER
THE LEE
OF GAVDOS AND AS A BLESSING TO ITS INHABITANTS
AND VISITORS JUNE 2002.

+ Ο ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ ΒΑΡΘΟΛΟΜΑΙΟΣ
(Στό ἐνδιάμεσο τοῦ κειμένου ὑπάρχει παράσταση τοῦ πλοίου)

Ἀπό τό διαδύκτιο προσθέτω τά ἀκόλουθα:

Ἐμφανῶς συγκινημένος ἀπό τήν ἐπίσκεψή του στό νησί, ὁ κ. Βαρθολομαῖος χαρακτήρισε τούς ἀκρίτες στολίδια τῶν μικρῶν νησιῶν καί δώρισε στόν ἱερέα Ἐμμανουήλ Μπικογιαννάκη μιά καντίλα καί ἓνα σταυρό.

«Ἡ ἡμετέρα παρουσία ἔχει τόν χαρακτήρα τῆς ὑπομνήσεως ὅτι εἰς τήν καρδίαν ἡμῶν εἴσθε ἐγγεγραμμένοι καί ὑμεῖς οἱ ὀλίγοι μέν ἀριθμητικῶς, οἱ φυλάσσοντες ὁμως ἀμετακινήτως τήν πατρογονικήν γῆν, σεβόμενοι τήν αἰωνόβιον ἱστορίαν καί τόν ὑπέροχον ἀπό πλευρᾶς οἰκολογίας τόπον τοῦτον» τόνισε –μεταξύ ἄλλων– στήν ὁμιλία του ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης.

Γαῦδος

«Νοιώθουμε ξεχασμένοι από τήν ἴδια μας τή χώρα» ὑποστήριξε ἀπευ-
θυνόμενος πρὸς τόν κ. Βαρθολομαῖο ὁ κοινοτάρχης Στρατῆς Λαμπάκης.
(Διάλογοι Καταλλαγῆς, Newsroom ΑΛΤΕΡ ΕΓΚΟ,ΑΠΕ)

Ο ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ ΣΤΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ ΚΡΗΤΗΣ

Μιά ιδιόμορφη τελετή: Τρίτη 4 Σεπτεμβρίου 2012, ὥρα 12 στό Πάρκο
Διάσωσης Χλωρίδας καί Πανίδας τοῦ Πολυτεχνείου Κρήτης.

Ὁ Πρύτανης καὶ ὁ Πατριάρχης

Ὁ Πρύτανης καὶ ὁ Πατριάρχης

Όταν όριστικοποιήθηκε ή νέα πατριαρχική επίσκεψη στην Κρήτη, Πρύτανης του Πολυτεχνείου Κρήτης ήταν ό Καθηγητής Ίωάννης Φίλλης, λαμπρός έπιστήμονας καί ταλαντούχος συγγραφέας. Όταν μετά τή Χούντα είχα έπιστρέψει στή θέση μου στό Ύπουργείο Παιδείας, ό Ύπουργός μου ανέθεσε τή σύνταξη του Νόμου Ίδρυσης του Πολυτεχνείου Κρήτης. Είχα επίσης συνηγορήσει υπέρ διαθέσεως εκκλησιαστικής περιουσίας για τήν οίκοδομή των εγκαταστάσεων του καί είχαν αναπτυχθεί καλές σχέσεις μέ τήν Άκαδημία από τά πρώτο κιόλας βήματά του. Έπισκέφθηκα λοιπόν τόν Πρύτανη στά Χανιά, όπου ήταν τότε τό Γραφείο του.

Τόν ενημέρωσα για τό πρόσωπο καί τό έργο του Πατριάρχη, μέ έμφαση στά οικολογικά. Καί εξήγησα γιατί θά ήταν καλό για τό Πολυτεχνείο νά τόν τιμήσει πρεπόντως, όπως είχε κάμει ήδη τό Πανεπιστήμιο Κρήτης. Άκουσε μέ προσοχή τήν πρόταση. Ζήτησε μόνο νά τόν βεβαιώσω ότι θά γίνει δεκτή από τόν Παναγιώτατον ή αναγόρευσή του σέ Έπίτιμο Διδάκτορα του Πολυτεχνείου, προκειμένου νά συγκαλέσει τή Σύγκλητο για τά περαιτέρω. Έλαβε τή θετική απάντησή μου. Η τελετή τής αναγόρευσης ήταν κάτι τό εξαίσιο από κάθε άποψη, για όσους τή ζήσαμε. Ήταν μιά όμορφη τελετή στο ύπαιθρο, μέ πολλά νοήματα καί μηνύματα προς πολλές κατευθύνσεις.

Στήν προσφώνηση του ό Πρύτανης Γιάννης Α. Φίλλης ανέφερε μεταξύ άλλων:

«Χρειαζόμαστε αλλαγή πορείας μέ στροφή σέ στοιχειώδεις, αλλά θεμελιώδεις πνευματικές αξίες. Σεβασμό του συνανθρώπου καί τής διαφορετικότητας, υπογραφή ειρήνης μέ τό περιβάλλον, ανθρώπινο, φυσικό, βιολογικό. Αυτές τίς αρχές ένστερνίζεται καί γι' αυτές εργάζεται έν πολλοίς ό Οίκουμενικός Πατριάρχης. Όταν τά λόγια τουτα θά έχουν ξεχαστεί, όταν καί αυτή ή τελετή θά έχει ξεχαστεί, ένα πράγμα θά μένει άμετάβλητο καί θά φωτίζει: τό έργο ενός ανθρώπου αφιερωμένο στον άνθρωπο, για τό όποιο σήμερα του άπονέμουε τόν τίτλο του Έπίτιμου Διδάκτορα. Τό πώς θά ζήσουμε τή ζωή μας είναι σέ ικανό βαθμό δική μας επιλογή. Ο Οίκουμενικός Πατριάρχης έχει κάνει τίς δικές του επιλογές καί γνωρίζουμε ότι συχνά αυτές οι επιλογές είναι δύσκολες, πολύ δύσκολες. Είναι αυτή ή μοίρα των ανθρώπων πού συντηρούν τήν έλπίδα στην κοινωνία καί δείχνουν τόν δρόμο στους πολλούς».

Στήν ευχαριστιακή απάντησή του ό Οίκουμενικός Πατριάρχης έξηρε τό έργο του Πολυτεχνείου Κρήτης, ένω παράλληλα τόνισε τήν αναγκαιότητα τής προστασίας του περιβάλλοντος. Αναφέρθηκε στις προσπάθειες πού τό Οίκουμενικό Πατριαρχείο καταβάλλει για τήν προστασία του περιβάλλοντος καί έπeseήμανε τήν ανάγκη τής προστασίας του μέ τή χρήση των νέων

τεχνολογιῶν καὶ τῆς ἐπιστήμης, χωρὶς νὰ παραβιάζονται οἱ νόμοι τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς φύσης.

«Ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ δὲν ἔρχεται σὲ ἀντίθεση μὲ τὴν τεχνολογικὴ γνῶση καὶ ἀνάπτυξη, ἀλλὰ μὲ τὴν ἀνήθικο χρῆση αὐτῆς», τόνισε. Καὶ πρόσθεσε: «Ἐλπίζουμε ὁ πόθος γιὰ καλὺτερο περιβάλλον θὰ γενικευθεῖ καὶ θὰ μετατραπῇ σὲ ἐπιστημονικὴ πρόταση καὶ σὲ νομοθετικὴ ἐντολή. Ἀσφαλῶς ἡ διαπάλη αὐτὴ θὰ ἔχει ὡς συνέπεια τὸν περιορισμὸ ὀρισμένων ὑπερβολῶν τῆς βαθειᾶς οἰκολογίας εἰς τρόπον ὥστε τὸ αἶτημα τῆς προστασίας τοῦ περιβάλλοντος νὰ ἔχει εὐλόγα καὶ ἐφαρμόσιμα ὅρια, νὰ μὴν γίνεται δηλαδὴ ἐμπόδιο στὴν ἀναγκαία γιὰ τὴν ἐπὶ γῆς ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου, ἡ ἐπέμβαση στό φυσικὸ περιβάλλον».

Κλείνω αὐτὸ τὸ κείμενο μὲ τὴν εὐχαριστία πρὸς τὸν Παναγιώτατον γιὰ πολλὰ καὶ μὲ τὴν προσδοκία νέας ἐπισκέψεώς του στὴν Κρήτη.

ΣΧΕΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Διάλογοι Καταλλαγῆς. Δελτίον Ὁρθοδόξου Ἀκαδημίας Κρήτης. Ἀλέξανδρος Κ. Παπαδερὸς Μὲ τὸν Κισάμου καὶ Σελίνου Εἰρηναῖον ἐπὶ τραχείας Ὁδοῦ.

Τὰ τῆς γενέσεως τῆς Ὁρθοδόξου Ἀκαδημίας Κρήτης Τεκμήρια, Ἐκδοσεὶς Μένεξ 2014, Θεσσαλονίκη, ISBN: 978-960-6796-50-0.

Ἀλέξανδρος Κ. Παπαδερὸς Ὁ Πατριάρχης Βαρθολομαῖος καὶ ἡ ἀγάπη του γιὰ τὴν Κρήτη.

Πνευματικὴ Διακονία, Περιοδικὴ ἔκδοση Ἱ. Μητροπόλεως Κωνσταντίας – Ἀμμοχώστου, Ἔτος 40 (2011), τεῦχος 120, σελ. 76-79.

Ἀλέξανδρος Κ. Παπαδερὸς Πίστη-Ἐπιστήμη-Ζωή, Ἡ Ὁρθοδοξία σὲ διάλογο, Χανιά 2007, ISBN 978-960-91976-1-8.

Ὁ Πατριάρχης τοῦ Γένους
ὅπως τὸν γνώρισε ἓνας Ὁφφικιάλιος.
Ἀναμνήσεις καὶ ἐμπειρίες
ἀπὸ προσωπικὲς καὶ μουσικὲς συναντήσεις

Ἀντώνιος Κ. Πλαῖτης
Ἄρχων Ὑμνωδὸς τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας

*«Μνημονεύετε τῶν ἡγουμένων ὑμῶν,
οἵτινες ἐλάλησαν ὑμῖν τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ,
ὧν ἀναθεωροῦντες τὴν ἐκβασιν τῆς ἀναστροφῆς,
μιμῆσθε τὴν πίστιν»
(Εβρ. ιγ' 7)*

Εἶναι ὄντως πολλὲς καὶ ἀξιομνημόνευτες οἱ ἐντυπώσεις, οἱ ἀναμνήσεις καὶ οἱ γνώσεις ἀπὸ τὴν προσωπικὴ μου γνωριμία μὲ τὴν Αὐτοῦ Θειοτάτην Παναγιότητα, τὸν Οἰκουμενικὸν μας Πατριάρχη κ.κ. Βαρθολομαῖον καὶ «ἐπιλείψει με διηγούμενον ὁ χρόνος» γι' αὐτές.

Ἀξέχαστη μοῦ ἔχει μείνει ἡ πρώτη Πατριαρχικὴ ἐπίσκεψη τοῦ Παναγιωτάτου στὴν Κρήτη, ὅπου ἐχοροστάτησε καὶ προεξήρχε τῆς Θείας Λειτουργίας στίς 11.11.1992, στὸν Ἱερὸ Μητροπολιτικὸ Ναὸ τοῦ Ἁγίου Μηνᾶ Ἡρακλείου, τὴν ἡμέρα τῆς ἐορτῆς τοῦ πολιοῦχου τῆς πόλεώς μας, ὅταν ὡς μέλος τοῦ δεξιοῦ χοροῦ συνέψαλλα μὲ τὸν Πρωτοψάλτη καὶ δάσκαλό μου κ. Δημήτριο Νεραντζῆ, Ἀρχοντα Διδάσκαλο τοῦ Ἀποστόλου τῆς Ἁγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας, τὸν ὁποῖον ὁ ἀείμνηστος Ἀρχιεπίσκοπος Κρήτης Εὐγένιος Ψαλιδάκης, ἀπόφοιτος τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τῆς Χάλκης καὶ μύστης τῆς Πατριαρχικῆς τάξεως, ἐκάλεσε τὸ 1974, ἀναθέτοντάς του τὸ δεξιὸ ἀναλόγιο τοῦ Ι.Μ.Ν. Ἁγίου Μηνᾶ, μὲ σκοπὸ τὴ μεταλαμπάδευση τοῦ Πατριαρχικοῦ ὕφους τοῦ ψάλλειν σὲ νέους μαθητές, καθότι ὁ Δημήτριος Νεραντζῆς ὑπῆρξε μαθητὴς τοῦ ἀειμνήστου Ἀθανασίου Παναγιωτίδη, κανονάρχου διατελέσαντος τοῦ μεγίστου Ἀρχοντος Πρωτοψάλτου τῆς Ἁγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας Ἰακώβου Ναυπλιώτου.

Ἀπὸ ἐκείνη τὴν Πατριαρχικὴ ἀκολουθία, θὰ μείνουν ἀνεξίτηλα χαραγμένα στὸν νοῦ καὶ στὴν καρδιά μου ἡ ὅλη στιβαρὰ παρουσία τοῦ Παναγιωτάτου, ὁ βαρυσήμαντος λόγος Του, ἡ χαρακτηριστικὴ χροιά τῆς φωνῆς Του, ὁ διδακτικὸς τρόπος ἀναγνώσεως τοῦ Ν' Ψαλμοῦ, καθὼς καὶ οἱ ἀπλές, λιτές, σύντομες, χωρὶς ἄσκοπους πλατειασμοὺς καὶ ἐπιδείξεις ἐκφωνήσεις Του, οἱ ὁποῖες περικλείουν μέσα τους, τὴν ἀπλότητα, ἀλλὰ καὶ τὴ μεγαλοπρέπεια ποὺ βίωσε καὶ διδάχτηκε μέσα στὸν Πατριαρχικὸ Ναό. Στὴ μορφὴ

Η Α.Θ.Παναγιώτης ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος προσερχόμενος στὸν Ἀγιασμό τῶν Ἐγκαινίων τοῦ Ρ. Σ. τοῦ Ε.Μ.Ι. τῆς Ι.Α.Κ., Ἡράκλειο, 15.6.2002

Του δηλωνόταν ἡ μακραίωνη ἐκκλησιαστικὴ παράδοση τοῦ Φαναρίου, οἱ ἀγῶνες καὶ οἱ ἀγωνίες τοῦ γένους τῶν Ρωμιῶν νὰ μείνει ζωντανὸ στὸν χῶρο καὶ στὸν χρόνο τῆς «ἀεὶ Βασιλευούσης», ὁλόκληρη ἡ Πολίτικη ἀριστοκρατία καὶ δόξα ὅχι ὡς μακρινὴ ἀνάμνηση, ἀλλὰ ὡς ζῶσα μετοχὴ στὸ ἱστορικὸ γίγνεσθαι τοῦ ἑλληνισμοῦ.

Ἀλλὰ κατόπιν, ὅταν τὸ 1995 γιορτάζαμε ἐδῶ, στὴν Κρήτη, τὰ 100 χρόνια τῶν ἐγκαινίων τοῦ Ἱεροῦ Μητροπολιτικοῦ Ναοῦ τοῦ Ἀγίου Μηνᾶ, προεξάρχοντας τοῦ Οἰκουμενικοῦ μας Πατριάρχου, εἶχα προσωπικὰ τὴν τιμὴ καὶ τὴν εὐλογία νὰ διευθύνω τὴ χορωδία τοῦ Σωματείου Ἱεροψαλτῶν Ν. Ἡρακλείου «Ἀνδρέας ὁ Κρήτης», στὴ μουσικὴ ἐκκλησιαστικὴ ἐκδήλωση, ἡ ὁποία ἔγινε στὸ ξενοδοχεῖο Atlantis. Μνημὲς ὄντως ἀνεξίτηλες...

Ἀργότερα, τὸ 2002 στὰ ἐγκαίνια τοῦ Ραδιοφωνικοῦ Σταθμοῦ τοῦ Ἐπικοινωνιακοῦ καὶ Μορφωτικοῦ Ἰδρύματος τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Κρήτης, κατὰ τὸν Ἀγιασμό τὸν ὁποῖο ἐτέλεσε ὁ Οἰκουμενικός μας Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος, εἶχα τὴν τιμὴ νὰ διευθύνω ὡς Χοράρχης τὸν χορὸ τῆς Σχολῆς Βυζαντινῆς Μουσικῆς τῆς Ι.Α.Κ.. Ἰδιαίτερη ἐντύπωση ἔκανε στὸν Παναγιώτατο ἡ ψαλμώδηση τοῦ ἀργοῦ Ἀπολυτικίου «Σῶσον Κύριε τὸν λαόν σου...» κατὰ τὴν Ἱεροσολυμίτικη τάξη καὶ παράδοση, γεγονόςς τὸ ὁποῖο ἀνέφερε στὴν ὁμιλία Του.

Όμως, καί στις 16 Ὀκτωβρίου τοῦ 2008, στό πλαίσιο τοῦ ἑορτασμοῦ τοῦ ἔτους τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, ἡ ἴδια χορωδία καί ὁ ἴδιος χοράρχης ἔψαλαν τόσο στό Ἀρχιεπισκοπικό Μέγαρο ὅσο καί στό ξενοδοχεῖο Candia Maris, κατὰ τίς παράλληλες ἐκδηλώσεις. Ἀξιοσημείωτο ἄλλωστε εἶναι τὸ γεγονός ὅτι στό ἄκουσμα τῆς ψαλμώδησης τῶν ὕμνων, ὁ Παναγιώτατος προσῆλθε, μετὰ τῶν Προκαθημένων τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, στὸν χώρο ὅπου βρισκόμασταν, μᾶς εὐλόγησε καί μᾶς ἐπαίνεσε γιὰ τὴν καλὴ ἀπόδοση τῶν ὕμνων.

Ἀνεξίτηλη θὰ μείνει στὴ μνήμη μου καί εἶναι ὄντως σταθμὸς στὴ ζωὴ μου, καθὼς καί στὴ μουσικὴ μου πορεία, ἡ ἀπονομὴ τοῦ ὀφφικίου τοῦ Ἀρχοντος Ὑμνωδοῦ τῆς Ἀγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας ἀπὸ τὸν Σεβασμιώτατο Ἀρχιεπίσκοπο Κρήτης κ. Εἰρηναῖο, κατόπιν σεπτῆς εὐλογίας τῆς Αὐτοῦ Θειοτάτης Παναγιότητος, τοῦ Οἰκουμενικοῦ μας Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου, στις 3 Ἀπριλίου τοῦ 2016 κατὰ τὴν Κυριακὴ τῆς Σταυροπροσκυνήσεως, στὸν Ἱερὸ Ναὸ Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου (Παναγίτσας) Μασταμπᾶ Ἡρακλείου, ὅπου ψάλλω μέχρι σήμερα, 38 ὁλόκληρα χρόνια, καί εἰς τὴν ὁποίαν Ἱερατικῶς Προϊστάμενος διετέλεσεν ὁ ἀείμνηστος π. Ἐμμανουὴλ Γιγουρτάκης, συμφοιτητής, φίλος καί συνταξιῶτης τοῦ Παναγιωτάτου, ὁ Ὅποιος πάντοτε ἀναφέρεται μὲ ἀγαπητικὴ ἀνάμνηση σ' αὐτόν. Ἦταν γιὰ ἐμένα ὕψιστη ὄντως τιμὴ πού μὲ συνδέει ἔτι πλέον μὲ τὸ πάνσεπτο πρόσωπο τοῦ Οἰκουμενικοῦ μας Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου.

Ἀκολούθησε, ὅπως ἦταν φυσικό, μετάβαση μετὰ τῆς οἰκογενείας μου στὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο, ὅπου ἔγινε ἡ ἀπόδοση τῶν πρεπουσῶν εὐχαριστιῶν πρὸς τὸν σεπτὸν Προκαθήμενον τῆς Ὁρθοδοξίας. Ὁ Παναγιώτατος μᾶς δέχτηκε μὲ θερμὴ καὶ ἐγκαρδιότητα καί μὲ συνεχάρη γιὰ τὴν ἀπονομὴ τοῦ ὀφφικίου, ἔχοντας πληροφορίες, ὅπως ἀνέφερε, γιὰ τὴν καλλιφωνία καί τὴν ψαλτικὴ μου κατάρτιση, ζητώντας μου παράλληλα ἡχητικὸ ὑλικό. Συγκινητικὸ ἦταν τὸ ἐνδιάφερον καί ἡ ἀγάπη Του γιὰ τὴν Κρήτη, ιδιαίτερα δὲ γιὰ συγκεκριμένα κοινὰ μας πρόσωπα ἀπὸ τὸ Ἡράκλειο.

Τὸ ἴδιο ἔτος 2016, κατὰ τὴ γενόμενὴ Ἀγίαν καί Μεγάλην Σύνοδον τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ὁ Χορὸς Ψαλτῶν «οἱ Κρήτες Μαῖστορες» ἔψαλλαν ὡς ἀριστερός χορὸς στὸν Ἑσπερινό τῆς Πεντηκοστῆς, στὸν Ἱερὸ Καθεδρικό Ναὸ τοῦ Ἀγίου Τίτου Ἡρακλείου, καί κατὰ τὴν ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς στὸν Ἱερὸ Μητροπολιτικὸ Ναὸ τοῦ Ἀγίου Μηνᾶ, ὑπὸ τὴ διεύθυνσή μου. Ἡ ἐπιλογή τοῦ χοροῦ μας αὕτὴ ἔγινε ἔπειτα ἀπὸ πρόταση τῆς Ἱερᾶς Ἐπαρχιακῆς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης, ἡ ὁποία ἔγινε ἀποδεκτὴ ἀσμένως ἀπὸ τὴν Αὐτοῦ Θειοτάτη Παναγιότητα, τὸν Οἰκουμενικό μας Πατριάρχη κ.κ. Βαρθολομαῖο.

Ἀπὸ ἐκεῖνες τίς ἀξέχαστες καί ἱστορικῆς σημασίας Ἀκολουθίες, ιδιαίτερα ἀνακαλῶ στὴ μνήμη μου τὴ στιγμὴ πού ὁ χορὸς μας ἔψαλλε τὸ Δοξαστικὸ τῶν Ἀποστόλων τοῦ Μεγάλου Ἑσπερινοῦ τῆς Γονυκλισίας «*Δεῦτε λαοί...*»,

Ἡ Α.Θ.Παναγιότης, ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος μετὰ τὸ πέρας τῆς Θείας Λειτουργίας τῆς Πεντηκοστῆς, στὸν Ι.Μ.Ν. τοῦ Ἁγίου Μηνᾶ, κατὰ τὴν Ἁγίαν καὶ Μεγάλην Σύνοδον τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, Ἡράκλειο, 19.6.2016

ὅπου παρατήρησα ὅτι ὁ Πατριάρχης μας, ἐπὶ τοῦ θρόνου, συμμετεῖχε προσευχητικῶς καὶ μουσικῶς στὴν ψαλμῶδηση τοῦ ὕμνου, κρατώντας μὲ τὸ χέρι Του τὸν χρόνο καὶ συμψάλλοντας μαζί μας. Στὸ τέλος, ὁ Παναγιώτατος μᾶς συνεχάρη εἰς τὸ Ἱερὸν Βῆμα γιὰ τὴν ἄρτια ἀπόδοση τῶν ὕμνων καὶ τὸν συγχρονισμό τῶν μελῶν τοῦ χοροῦ, ἐκφράζοντας τὴν εὐαρέσκειά Του γιὰ τὴ συμμετοχὴ τοῦ Χοροῦ κατὰ τὸν Ἑσπερινό καὶ τὴ Θεία Λειτουργία τῆς Πεντηκοστῆς.

Ἡ στάση καὶ κίνηση αὐτὴ τοῦ Πατριάρχου μας δείχνει τὴν ἀπέραντη ἀγάπη Του στὴ μουσικὴ ψαλτικὴ μας παράδοση, τὶς ἐμπειρίες Του ἐπὶ τοῦ θέματος, καθὼς καὶ τὴ βιωματικὴ Του προσέγγιση στὰ ἀδόξενα καὶ ψαλλόμενα στὴν Ἐκκλησίᾳ μας ἀγάπη καὶ τιμὴ, ποὺ ὑπόσχεται τὴ συνέχιση τῆς μουσικῆς μας παράδοσης ἀναλλοίωτης στὸν χρόνo καὶ τὸν χώρο.

Ἐδῶ διαφαίνεται καὶ τὸ ἀνύστακτο ἐνδιαφέρον Του καὶ ἡ ζωντανή ἀνησυχία τοῦ Παναγιωτάτου γιὰ τὴ σωστὴ στελέχωση τῶν Πατριαρχικῶν Ἀναλογίων, τὴν πιστὴ τήρηση τοῦ Τυπικοῦ τῆς Ἁγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας καὶ τὴν ἀκριβὴ ἐφαρμογὴ τῆς Πατριαρχικῆς τάξεως στὸν Πάνσεπτο Πατριαρχικὸ Ναό. Ἀπόδειξη αὐτοῦ ἀποτελεῖ ἡ μαρτυρία πολλῶν γιὰ τὴ συμμετοχὴ τοῦ Παναγιωτάτου στίς καθ' ἡμέραν Ἀκολουθίες ποὺ τε-

λοῦνται στὸν Πάνσεπτο Πατριαρχικὸ Ναὸ, συμπάλλοντος μετὰ τῶν κληρικῶν τῆς Πατριαρχικῆς Αὐλῆς. Ὁ Παναγιώτατος προσέρχεται σεμνοπρεπῶς καὶ ἡσύχως ὡς γνήσιος συνεχιστὴς τῶν μαρτυρικῶν προκατόχων Του, χωρὶς ἐγκόλπιο, κάνει τὶς δέουσες μετάνοιες κατὰ τὴ διάρκεια τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς στὸ μέσον τοῦ Ναοῦ καὶ στὴ συνέχεια ἀνεβαίνει στὸ Ἀναλόγιο, στὴ θέση τοῦ Δομεστίχου καὶ συμπάλλει στὴν Ἀκολουθία. Σχόλια δὲν χρειάζονται...

Μὲ ἀφορμὴ τὸ γεγονὸς τοῦ διορισμοῦ καὶ τῆς χειροθεσίας τοῦ τότε Μεγάλου Ἀρχιδιακόνου καὶ νῦν Μεγάλου Πρωτοσυγκέλλου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου κ. Θεοδώρου Μεϊμάρη, τὸν Ὀκτώβριο τοῦ 2017, εἶχα ἐκ νέου τὴ χαρὰ, τὴν τιμὴ καὶ τὴν εὐλογία νὰ συνομιλήσω μὲ τὸν Παναγιώτατο, ὁ ὁποῖος μεταξὺ ἄλλων μὲ συνεχάρη γιὰ τὴν ψαλτικὴ κατάρτιση τοῦ μαθητῆ μου, γεγονὸς στὸ ὁποῖο ἀνεφέρθη ἐν πρώτοις ὁ σεπτὸς Προκαθήμενος τῆς Ὁρθοδοξίας κατὰ τὴν εἰς Πρεσβύτερον χειροτονίαν τοῦ π. Θεοδώρου, τὴν 21^η Μαρτίου 2021, Κυριακὴ τῆς Ὁρθοδοξίας, ἀναφέρων: «...Διπλωματοῦχος Βυζαντινῆς Μουσικῆς, προσέφερε πολλὰ εἰς τὰ ἀναλόγια καὶ εἰς τὸν Σύνδεσμον Μουσικοφίλων τοῦ Πέραν». Τὸ γεγονὸς αὐτὸ ἀποτελεῖ γιὰ ἐμένα μεγάλη τιμὴ καὶ ἀναγνώριση τῶν πολυχρόνιων κόπων μου διὰ τὴν διάδοσιν τῆς ψαλτικῆς τέχνης, καθὼς διὰ τοῦ μαθητοῦ ἀναδεικνύεται τὸ ἔργον τοῦ διδασκάλου.

Ἐξ ἄλλου, τιμητικὸ γεγονὸς ὑπῆρξε γιὰ ἐμένα ἡ συνάντησή μου μὲ τὸν Παναγιώτατο καὶ τοὺς συνάρχοντες κατὰ τὴν ἐορτὴ τῆς Ἀδελφότητος τῶν Ἀρχόντων Ὁφικιαλίων «Παναγία ἡ Παμμακάριστος», ἡ ὁποία ἔγινε στὴν Πόλη, τὸν Μάϊο τοῦ 2018, τὴν Κυριακὴ τῆς Σαμαρείτιδος, ὅπου ἐτησίως τελεῖται τὸ προσκύνημα τῶν Ἀρχόντων τοῦ Θρόνου στὶς αὐλὲς τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας.

Κλείνοντας ταπεινῶς τὴν ἀναφορά μου αὐτὴ πρὸς τὸ σεπτὸν πρόσωπον τοῦ Πατριάρχου μας καὶ μὲ ἀφορμὴ τὴ συμπλήρωση συναπτῆς εὐδόκιμης θεάρεστης καὶ καρποφόρου τριακονταετίας στὸν Οἰκουμενικὸ Πατριαρχικὸ θῶκο, ὄντος τοῦ μακροβιωτέρου τῶν Προκαθημένων τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου κατὰ τὴ δυσχιλιετῆ πορεία του ἐπὶ τῆς γῆς, εὐχομαι εὐλαβῶς ἀπὸ τὰ βάθη τῆς καρδιᾶς μου νὰ εἶναι τὰ ἔτη τοῦ Πατριάρχου μας πάμπολλα, εἰρηνικά, καρποφόρα, ὑγιεινὰ καὶ δημιουργικὰ γιὰ τὸ καλὸ καὶ τὴν πρόοδο τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας μας καὶ τὴν προαγωγή τῆς πατρῴας ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς, τοῦ ἀνεκτίμητου θησαυροῦ τῆς πολιτιστικῆς ταυτότητας τοῦ ἑλληνισμοῦ στὴ διαχρονία του.

Μὲ τὴν πρέπουσα τιμὴ, εὐγνωμοσύνη
καὶ τὸν ὀφειλόμενο σεβασμὸ

Μικρές στιγμές μίας μεγάλης συνάντησης
«Τό εὔ διά πολλῶν καί μικρῶν ἀριθμῶν γίνεται»
Πρώτη γνωριμία

Ἀρχιμ. Δημήτριος Στρατής

Πολύκλειτος ὁ Ἀργεῖος
σπάραγμα τοῦ ἔργου του *Κανῶν*

Βρισκόμουν στή Θεσσαλονίκη στήν ἀρχή τῶν σπουδῶν μου. Ἐφηβος ἀκόμα προσπαθοῦσα νά προσαρμοστῶ μακριά ἀπό τή θαλπωρή του σπιτιοῦ μου στούς ρυθμούς τῆς μεγαλούπολης, τή νοοτροπία τοῦ Πανεπιστημίου, τῶν νέων προσώπων, τίς ἀπαιτήσεις τῶν ἐξετάσεων, μένοντας σέ ὑπόγειο, φροντίζοντας γιά τόν βιοπορισμό μου μέ μόνιμο σύνοδο τήν οἰκονομική μου δυσχέρεια.

Μία χειμωνιάτικη μέρα τοῦ 1987 στό ἐνδιάμεσο τῶν μαθημάτων δύο συμφοιτητές, φίλοι μου Κωνσταντινουπολίτες, τ' ἀδέρφια Ἀλέκος καί Πασχάλης Βαλσαμίδης μέ τράβηξαν κυριολεκτικά σ' ἓνα ἄλλο ἀμφιθέατρο ὅπου θά ἔδινε διάλεξη ὁ Φιλαδελφείας Βαρθολομαῖος. Μοῦ μίλησαν μέ θερμά λόγια γιά τό πρόσωπο αὐτό. Φαινόταν ὅτι τόν ἀγαποῦσαν. Αὐτό μ' ἔκανε νά τούς ἀκολουθήσω παρά οἱ σπρωξιές τους.

Μπήκαμε στήν ἀσφυκτικά γεμάτη αἴθουσα. Στά πρώτα ἔδρανα πλήθος μεγαλοσχημόνων ἀπό ἀρχιερεῖς, καθηγητές, παράγοντες τῆς τοπικῆς κοινωνίας. Χωθήκαμε κάπου καί 'μεῖς κρύβοντας τήν ἀσημαντότητα καί τή φτώχεια μας, χωρίς ὥστόσο νά ἐνοχλούμαστε ἀπ' αὐτό, ἦταν κάτι σύνηθες καί μόνιμο, ἓνα μέ τή φύση μας.

Ἡ φωνή τοῦ ὁμιλητῆ παλμική στό ἄκουσμά της, ἐλαφρῶς μεταλλική καί μπάσα κυριαρχοῦσε, αὐτή ἡ τόσο γνώριμη στά μετέπειτα πατριαρχικά μηνύματα καί οἰκουμενικά διαγγέλματα. Ἡ γλῶσσα καθαρεύουσα ὡς ὄργανο πού ἐξυπηρετεῖ τήν ἀκρίβεια τῶν θεολογικῶν καί νομοκανονικῶν θεμάτων καί τήν πύκνωση των νοημάτων. Τό θέμα αὐτό τῆς διατριβῆς τοῦ εἰσηγητῆ σχετικά μέ τήν κωδικοποίηση τῶν ι. κανόνων στήν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία,¹ τό ἀνέπτυσσε μέ ἀκριβή συνέπεια στήν ἀλληλουχία τῶν νοημάτων καί ἐμβρίθεια. Ἀρνούνταν τήν στατική ἱεροποίηση τῶν κανόνων. «Ἡ ἰδιωτική ὁδός κόβει μέσα ἀπό τό χρόνο.

¹ Βλ. Ἀρχιμ. Βαρθολομαίου Ἀρχοντῶνη (νῦν Οἶκ. Πατριάρχου), *Περί τήν κωδικοποίησιν τῶν ἱερῶν κανόνων καί τῶν κανονικῶν διατάξεων ἐν τῇ Ὁρθοδόξῃ Ἐκκλησίᾳ*, Θεσσαλονίκη 1970.

Πᾶς πió γρήγορα στό σπίτι σου ἀπό τήν Κωνσταντινούπολη» Ὁδ. Ἑλύτης, *Ἰδιωτική ὁδός*, σ. 30

Τό γράμμα τῶν κανόνων εἶναι συχνά παρωχημένο. Ἐκεῖνο πού πρέπει νά ξεκαθαρισθεῖ εἶναι τό πνεῦμα τούς καί τά μεγάλα θεολογικά θέματα πού ἐπιχειροῦσαν νά ἐφαρμόσουν σέ μία δεδομένη ἱστορική κατάσταση, πού σήμερα δέν ὑπάρχει πιά. Δεδομένου μάλιστα ὅτι τό περιεχόμενό τους, ὅταν πρόκειται γιά διαφορετικούς τόπους καί χρόνους, εἶναι μερικές φορές ἀντιφατικό. Χρειάζονται, λοιπόν, νέοι κανόνες, οἱ ὁποῖοι θά ἐφαρμόσουν τίς ἴδιες ἀρχές στή σημερινή πραγματικότητα.

Ἀπό τήν ἄλλη, ὁ σκοπός θά ἦταν νά ἐγκατασταθεῖ ἕνας μοναδικός κώδικας τῆς ὀρθόδοξης Ἐκκλησίας, πού θά κωδικοποιοῦσε ὅ,τι κοινό «ὑπάρχει σέ ὅλες τίς αὐτοκέφαλες Ἐκκλησίες. Οἱ διευθετήσεις πού ἀφοροῦν μία μόνο τοπική Ἐκκλησία ἢ μία ομάδα αὐτῶν τῶν Ἐκκλησιῶν θά ἔβρισκαν τή θέση τούς σέ παράρτημα.

Ἀφήνοντας στήν ἄκρη τά δικά μου θέματα προσπάθησα νά παρακολουθῶ τό ἐν λόγῳ, ὅχι μέ εὐκολία ὁμολογῶ. Ἦμουν ἐξάλλου ἡμερῶν φοιτητής καί ἐντελῶς ἀμύητος στά τοῦ κανονικοῦ δικαίου. Γιά τοῦτο ἦταν φυσικό νά δημιουργοῦνται λογικά κενά στή σκέψη μου καί νά φεύγει ἡ προσοχή μου βρίσκοντας ὡς ἀντικείμενό της τό καθαρό πρόσωπο τοῦ ὁμιλητή. Τά μάτια του δύο σταγόνες Αἰγαίου μέσα σέ γυάλινες προθήκες ἐξέστραπταν καί αἰχμαλώτιζαν ὅλα τ' ἄλλα. Τό ὕφος του εὐπροσῆγορο καί ταπεινό ἀντάμα, ὑποταγμένο στήν προσφορά τῆς ἐπιστημονικῆς θεολογικῆς συγκομιδῆς, τοῦ καμάτου τῆς γνώσης στους ἀκροατές του. Ἦταν αὐτό πού ἐρμήνευε τό ἦθος τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, τῆς προσφορᾶς, τῆς διακονίας, τοῦ ζωσμένου λεντίου, τοῦ Χριστοῦ.

Αὐτές οἱ μετέπειτα διαπιστώσεις μου ἀνεπίγνωστα τότε μέ εἶχαν ὑποψιάσει γιά κάτι πολύ σπουδαῖο. Τό ἀγνό παιδικό ἔνστικτο εἶναι πió βάσιμο ἀπό πολλές θολές μετέπειτα ἀναλύσεις, καθὼς στίς δεύτερες ὑπείσρχονται λανθάνουσες καί ἀμφιβόλου προελεύσεως ἐπιρροές, ἐνῶ τό πρῶτο ἔχει τήν Ἀλήθεια τῆς Ἀποκάλυψης «νηπίοις».²

Αὐτή τήν Ἀποκάλυψη λοιπόν ἔλαβα καί ἡ γῶ νήπιος ἀπ' ἐκείνη τή διάλεξη καί ὅχι τόσο ἀπό αὐτήν καθ' ἑαυτήν. Θάύμασα τόν ἀρχιερέα τοῦ Οἰκουμενικοῦ θρόνου. Ἐμεγάλυνα τήν Θεοτόκο μέ τήν «παρατιθεμένην τῇ χειρὶ Της Βασιλεύουσας Πόλιν».³ Ἄνοιξαν τά σωθικά μου καί μπήκε μέσα τους ἡ Μητέρα Ἐκκλησία, τό Πατριαρχεῖο, μ' ὅλα τά ἱερά καί ἁγιά του, τίς

² Βλ. Ματ. 11, 25.

³ Πρβλ. Ἀπολυτίκιον Ἀγ. Κων/νου καί Ἑλένης, *Ὡρολόγιον τό Μέγα*, ἐκδ. Ἀπ. Διακονίας, Ἀθῆναι 1972 5 σ. 361.

καθοσιωμένες μνημες, τήν προγονική ἀρετή, τήν ἀγάπη γιά τή γνώση, τήν γεωδαισία τῆς καθ' ἡμᾶς Ἀνατολῆς μέχρι τῶν ἐσχατιῶν τῆς, τό πτολεμαϊκό φύραμα τοῦ Γένους μας πού καθίσταται πνοή καί δρόσος τῆς Οἰκουμένης.

Αὐτά βέβαια τά τελευταία τότε, στά δεκαοκτώ μου, δέν θά τά διατύπωνα ὅπως παραπάνω. Τά ἔλεγα ὅμως ὅπως τότε μπορούσα μέ τό πέρας τῆς διάλεξης. Κι ἄκουγα τόν Ἀλέκο: «Δέν σέ ἔλεγα μπρέ; θά σ' ἀρέσει».

Στήν ἔξοδο πλησιάσαμε τόν τιμώμενο ἱεράρχη. Παρ' ὅλους τούς πολλούς πού τόν «συνέθλιβαν» κανέναν δέν παραθεωροῦσε.

Στράφηκε καί πρός ἐμᾶς. Μίλησε μέ τούς φίλους μου γιά τά προβλήματά τους κυρίως. Θέλησε νά γνωρίσει καί ἑμένα «ἐπικαμπτόμενος τῇ ταπεινώσει μου». Δέν θυμᾶμαι τί μοῦ εἶπε, οὔτε βέβαια τί βρῆκα νά τοῦ πῶ. Δέν θά ξεχάσω ὅμως ποτέ ὅτι ἔβαλε τήν παλάμη του στό σαγόνι μου ὅπως ὅταν βάζουμε μέσα της κάτι πού ἔχει ἀξία. Κίνηση μέ ὑπαρξιακό ὑπόβαθρο, πού μίλησε στά τρίςβαθα τοῦ εἶναι μου. Ξέχασα τά προβλήματά μου πού κάνω λόγο στήν εἰσαγωγική παράγραφο, μέ ἐπανεφέρε ἀπό μία ὑφέρπουσα καί ὑπολανθάνουσα νεανική μελαγχολία διά μιᾶς, μέ δύο δάκρυα πού κυλῶντας ἀπό τά μάτια μου ἔσβησαν στό μανίκι τοῦ ράσου του μαζί μέ τίς στενοχώριες μου.

Αὐτή ἡ καλοκαρδιά, ἡ ἀρχοντιά ἀληθεύει τό ἐπώνυμό του, ἀλλά καί τήν ἀρχιεροσύνη του ἐν τοῖς πράγμασι, εὕρισκόμενος εἰς τύπον καί τόπον Χριστοῦ. Αὐτό χαρακτήριζε καί τήν ἐπί γῆς παρουσία τοῦ Χριστοῦ. Σκορποῦσε παρηγοριά καί χαρά στούς ἀνθρώπους, ἀπαλλαγὴ ἀπ' τὰ δεινά, ὅποια κι ἂν ἦταν, ὄντας ὁ ἴδιος ἡ Ἀγάπη. Τό ἴδιο χαρακτηρίζει τήν πλειονότητα τῶν ἱεραρχῶν τοῦ Φαναρίου μέ Πρόεδρο τόν Πατριάρχη μας μέ ἐπιπλέον τήν λογιосύνη, τήν προσήλωση στήν παράδοση, τήν λειτουργική τάξη, τήν εὐμνήμονα διάθεση στούς προαπελθόντες, τήν ἀγάπη καί τήν μέριμνα γιά τήν «ὀλιγάριθμον πληθύν» τῶν Κωνσταντινουπολιτῶν καί γιά ὅλο τό ποίμνιό του τῆς ὑπ' οὐρανόν Ὁρθοδοξίας.

Τά σαββατιάτικα ἀπογεύματα ἀνέβαινα στή Μονή Βλατάδων, τό Πατριαρχικό Σταυροπήγιο. Ἐβλεπα τούς φίλους μου στό οἰκοτροφεῖο τῶν ἀλλοδαπῶν φοιτητῶν καί στή συνέχεια πηγαίναμε στόν Ἑσπερινό. Μετά τό πέρας μᾶς προσέφερε ἀφέψημα μέ πολλή χαρά ὁ μακαριστός Ἅγιος Τυρολόης Παντελεήμων. Οἱ κουβέντες μας ἦταν πάντοτε γιά τήν Πόλη, τό Πατριαρχεῖο μας, τόν καλό μας Ἅγιο Φιλαδελφείας, τόν δικό μας. Εἶχαν καί μία φωτογραφία του τά παιδιά στό δωμάτιό τους καί βλέποντάς την, κάθε πού πήγαινα, ἀνανέωνα τήν ἀνάμνηση τῆς μορφῆς του μαζί μέ τό ἑαρινό ἐκεῖνο συναπάντημα μέσα στό σκληρό καιρικό καί βιοτικό χειμῶνα πού περνοῦσα. Ὅταν θά τόν ξανάβλεπα, θά τοῦ ζητοῦσα καί ἄγώ, σκεφτόμουνα.

ΣΤΟ ΑΓΙΟΝ ΟΡΟΣ. ΠΡΩΤΑΤΟ.

Τὸν ξαναεῖδα στὸ Ἅγιο Ὅρος τὸν Ὀκτώβριο τοῦ 1990 κατὰ τὸ ἐκεῖ προσκύνημα τοῦ Πατριάρχου Δημητρίου, τὸν ὁποῖο συνόδευε ὡς φύλακας ἄγγελος, καθὼς ἦταν διευθυντὴς τοῦ ἰδιαίτερου Πατριαρχικοῦ γραφείου, ἐνῶ εἶχε προαχθεῖ ἀπὸ «Ἄγγελος τῆς Φιλαδελφείας» σὲ Γέροντα Μητροπολίτη Χαλκηδόνος, μιᾶς ἀπὸ τίς πρῶτες ἐν ἐνεργείᾳ μητροπόλεις τοῦ θρόνου στὸ συνταγμάτιο, διαδεχόμενος τὸν σοφὸ γέροντά του Μητροπολίτη Μελίτωνα Χατζῆ καὶ ἀναπληρώνοντας τὸν Πατριάρχη ὅπου ἔπρεπε καὶ χρειαζόταν.

Ὁ Πατριάρχης Δημήτριος μόλις ἔφτασε στὶς Καρυές καὶ μπῆκε στὸ ναὸ τοῦ Πρωτάτου, προσκύνησε τὴν εἰκόνα τῆς Θεοτόκου «Ἄξιον ἐστί» καὶ ἀμέσως ἔμπροσθέν της ἐψάλη Παράκλησις. Ἦταν τάμα του καὶ τὰ πραγματοποιοῦσε συγκινημένος καὶ ἔνδακρυς. Ἡ φόρτισή του ἦταν μεταδοτικὴ στὸ ἔπακρο στοὺς πολλοὺς παρισταμένους στὸν κατάμεστο ναό. Ἡ Παναγία εἶχε εἰσακούσει τὴν δέησή του, καθὼς πρὶν μερικά χρόνια, ὅταν ὁ Πατριάρχης Δημήτριος εἶχε προσκυνήσει αὐτὸ τὸ ἴδιο ἱερό καὶ θαυματουργό ἐκτύπωμά Της στὴν Ἀθήνα, κατὰ τὴν ἐκεῖ εἰρηνικὴ του ἐπίσκεψη καὶ τὴν ἐκ παραλλήλου μεταφορὰ τῆς ἁγίας εἰκόνας, Τὴν παρακάλεσε καὶ ἐπέρριψε τὴν μέριμνά του σ' Αὐτήν, γιὰ τὴν ἀνοικοδόμησι τοῦ ἀπὸ πολλῶν χρόνων πυριανάλωτου Πατριαρχικοῦ Οἴκου. Ἀμέσως μετὰ τὴν ἔνθερμη δέησι του παρουσιάστηκε ὁ μετέπειτα μέγας εὐεργέτης τοῦ Πατριαρχείου Ἀρχων Παναγιώτης Ἀγγελόπουλος, ἀνακοινώνοντας τὴν θεομητροκίνητη πρόθεσή του γιὰ τὴν ἐξ ὀλοκλήρου ἀνάληψη καὶ πραγματοποιίη τοῦ ὡς ἄνω δύσκολου καὶ πολὺ δαπανηροῦ ἔργου.

Ἦταν ἀνεπανάληπτες οἱ στιγμές γιὰ τὰ αἰσθήματα ποὺ εἶχαν ἐγείρει. Ἕνας Πατριάρχης γονυπετής, ἐραντισμένος μὲ ἰδρώτα καὶ δάκρυα, νὰ προῖσταται στὴν ταπείνωσι καθὼς «Ἄξιον ἐστί» καὶ νὰ εὐχαριστεῖ δεόμενος γιὰ τὸν Οἶκον Της, τῆς Ῥωμιοσύνης καὶ τῆς Οἰκουμένης. Καὶ οἱ ἁγιορεῖτες ψάλτες νὰ ἐνδύουν αὐτὴ τὴν ἱκέσιον εὐχαριστίαν μὲ μέλος δόκιμο, σύντονο, ὑπερκόσμιον, οὐράνιον, ἀγγελικὸ σὲ σημεῖον ποὺ νὰ μὴ μείνει ὀφθαλμὸς ξηρὸς καὶ ἄνυδρος. Τὸ ὁποῖο σημαίνει ἐπιπόλευσι καὶ παρουσία Πνεύματος Ἁγίου, πραγμάτωσι τῆς Ἐκκλησίας.

Πόσες κι ἄλλες τέτοιου ὕψους περιστάσεις δὲν ἐξένισε τούτῃ ἡ αἰωνόβια καὶ καθαγιασμένη σκηνὴ τοῦ Πρωτάτου, παράρτημα τῆς σκηνήτιδος μητρὸς Ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως, συντονισμένη στὴν ἴδια ἁγιοπνευματικὴ, πατερικὴ καὶ λειτουργικὴ παράδοσι, στὴν ἀμφίδρομη σχέση Πόλης-Ἄθω, ὡς «εὐνοίας ἐν ἀντιπεπονθόσι». Ἀρκεῖ νὰ ἐπαναναγνώσει κανεὶς τίς ἱστορικὲς σελίδες τοῦ Κωνσταντίνου Σπανοῦδῃ ποὺ περιγράφουν τὴν ἀποχαιρετιστήριον δοξολογίαν τοῦ Πατριάρχου Ἰωακείμ του Γ' μετὰ τὴν

δωδεκάχρονη παραμονή του στόν Μυλοπόταμο καί τήν ἐπαναφορά του στόν Οἰκουμενικό θρόνο.

Οἱ ἐπαναλήψεις τῆς ἱστορίας, οἱ ὁμοιότητες τῶν στιγμῶν της καί μέσα ἀπ' ὅλα αὐτά ἡ θεία πρόνοια μέ ὠθοῦν στό νά μεταφέρω ἐλάχιστα ἀπό τήν προαναφερόμενη ἱερά σκηνογραφία:

«Ὁλος ἐκεῖνος ὁ μελανός κόσμος, ὁ συνωθούμενος περί τόν Πατριάρχην, περισφίγγει συνεχῶς τόν πέριξ αὐτοῦ κύκλον καί φαίνεται τρόπον τινά διεκδικῶν ἐκεῖνον, τόν ὁποῖον οἱ ξένοι ἤλθον νά ἀποσπάσουν ἀπό αὐτούς... Ὁ Πατριάρχης ἔκαμε τότε λίγα βήματα καί ἐστάθη εἰς τό μέσον τοῦ ναοῦ, ἕτοιμος νά ἀπαγγεῖλῃ ἀντί παντός ἄλλου μίαν εἰλικρινῆ συγχωρήσεως εὐχὴν. Καί τότε ἀπροόπτως ἐγενόμεθα μάρτυρες μιᾶς τῶν ἐπιβλητικωτέρων σκηνῶν· ὡς ἐκ συνθήματος μέ ἓν μόνον κίνημα, τά πλήθη ἐκεῖνα τῶν μελανειμονούντων μοναχῶν ἀπεκαλύφθησαν καί γονυπετήσαντα ἔκυψαν τήν κεφαλὴν ὑπὸ τήν εὐλογίαν τοῦ δακρύοντος Πατριάρχου. Ἡ μεγάλη καί συνεχῶς διακοπτομένη φωνή του ἀντήχει θρηνώδης ἐντός τῆς ἄλλης νεκρικῆς σιγῆς, ἐνῶ ὄρθιος αὐτός ἐν μέσῳ τοῦ γονυκλινοῦς ἐκείνου κόσμου παρεῖχε τό πρότυπον ἀρχαϊκῆς εἰκόνας καί σκηνῆς, δυσκόλως δυναμένης νά ἀναμετρηθῇ μέ μόνην τήν φαντασίαν καί τὰς ἱστορικές γνώσεις.» Ἐπρεπε κανεῖς νά εὐρεθῇ ἐκεῖ, ὑπὸ τὰς συνθήκας αὐτάς, διὰ νά ἐκτιμῇ πόσον μεγαλεῖον καί πόσῃ ἀναδρομικῇ ἀφάνταστον ἀξίαν εἶχεν ὅλη αὐτή ἡ μεγάλη καί ἀλησμόνητος σκηνή».⁴

Ἐπρεπε λοιπόν, γράφουμε μέ τή σειρά μας καί 'μεῖς, καί ἀναγκαστικά ἐπαναληπτικά καί κάτ' ἱστορικὴ ἀπαίτηση καί ἐπίφαση, νά βρεθῇ κανεῖς καί στόν πατριαρχικό λυγμό τοῦ Δημητρίου γιά νά βιώσει τό μεγαλεῖο τῆς γονυκλινοῦς Ἐκκλησίας ἐν προσώπῳ τοῦ Πατριάρχου. Πόσα ἄλλα, ἄραγε, συνέβησαν τέτοια παρόμοια πού ἡ πρόνοια τῆς Μνημοσύνης δέν εὐμοίρησε νά διασωθοῦν διὰ χάρτου καί μέλανος ἢ μέ ἄλλον τρόπο «ὃν οἶδεν καί ἠθέλησεν»⁵ «ὁ τῶν ἀπάντων ποιητής καί δεσπότης».⁶ Μόνο πού γιά ὅλα αὐτά καί κάθε φορά πού εὐδοκιμεῖ ἡ θεία πρόνοια νά συμβαίνουν ἔρχεται στό νοῦ μας δίκην χρησμοῦ καί προφητείας ἡ ἀμετάπτωτη στό χρόνο διαπίστωση τῆς Ἄννας Κομνηνῆς: «ὅποια προσώπων ἀλλαγὴ, καί παραστάσεως τροπὴ, καί θεάτρου μετὰθεσις».⁷

Ἡ πατριαρχεῖα τοῦ Δημητρίου εἶναι συνδεδεμένη ἀναπόσπαστα μέ τήν ὁλόθυμη προσφορά καί διακονία τοῦ ἀπὸ Φιλαδελφείας Χαλκηδόνης Βαρ-

⁴ Βλ. Κ. Σπανοῦδη, *Ἱστορικαὶ Σελίδες Ἰωακείμ ὁ Γ΄*, ἐν Κωνσταντινουπόλει 1903, σ. 321.

⁵ Πρβλ. Κάθισμα Χριστουγέννων.

⁶ Πρβλ. Κοντάκιον ἀ Σεπτεμβρίου, *Ὡρολόγιον*, ὁ.π., σ. 199.

⁷ Βλ. Ἄννα Κομνηνὴ, *Ἀλεξιάς*.

θολομαίου. Γι' αυτό ἄς μου συγχωρεθεῖ ἡ ταυτισμένη στή μνήμη μου παρενθετική ἀναγωγή καί ἱστορική περιαγωγή, πού ἐπιβάλλει καί ὑποβάλλει ὁ τόπος ὡς ἱστορικό θέατρο: ἡ ἱερά θυμέλη τοῦ Πρωτάτου.

Μετά τήν ἐν κλαυθμῷ Παράκληση ἀποσύρθηκε ὑποβασταζόμενος ὁ Πατριάρχης καί στόν ἀναστάσιμο ἑσπερινό τοῦ Σαββάτου πού ἀκολούθησε χοροστάτησε ὁ πρῶτος τῇ τάξει ἀπό τοὺς παριστάμενους ἀρχιερεῖς, ὁ Χαλκηδόνης Βαρθολομαῖος. Νεάζων καί εὐτονος φύσει καί θέσει διῆλθε ἀπό τοῦ Σταυροῦ στήν Ἀνάσταση ἐξάγοντας καί τήν ὁμήγυρη, χαροποιώντας τό πένθος της μέ τὰ ἀναστάσιμα πού ἐμέλιζαν οἱ ἡδύφθογγοι καί καλικελαῖδοι τῆς ἐρήμου ἀηδόνες.

ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΤΟΥ ΠΡΟΣΚΥΝΗΜΑΤΟΣ ΣΤΟΝ ΑΘΩ

Συνακολουθώντας καί ἡ γώ τόν Πατριάρχη στό προσκύνημά του σέ μερικά μεγάλα μοναστήρια πού δεχόταν ἐπίσκεψη μοναχῶν καί ἀπό τὰ παρακείμενα μικρότερα, εἶχα τήν εὐκαιρία νά θαυμάσω τήν εἰρηνική καί γαλήνια παρουσία του. Ἐξουθενωμένος ἀπό τίς ἀσθένειες καί τό πρόωρο γῆρας ἦταν μία παρουσία ἀγάπης καί καταλλαγῆς τῶν παθῶν, γιά τήν ὁποία ἴσχυε ὁ λόγος τοῦ «Ἀγ. Γρηγορίου Νύσσης: «εἶδον ἐπὶ γραφῆς εἰκόνα τοῦ πάθους καί οὐκ ἀδακρυτί τήν θέαν παρῆλθον».

Ἀνύστακτη ἦταν ἡ φροντίδα τοῦ Χαλκηδόνης Βαρθολομαίου γιά τόν Πατριάρχη Δημήτριο, ἀπαύγασμα τῆς υἱικῆς του πηγαίας ἀγάπης καί ἀφοσιώσεως. Ἐκεῖ κατάλαβα τί σημαίνει διακονία καί προσφορά στό Πατριαρχεῖο καί στόν Ἠγούμενό του. Εἶχε τήν μέριμνα γιά τό πρόγραμμα τῶν ἐπισκέψεων πού ἔπρεπε νά ἀνταποκρίνεται στίς ἀντοχές καί τήν ὑγεία τοῦ Πατριάρχου, σέ συνδυασμό μέ τίς εὐλαβεῖς ἐπιθυμίες τῶν μοναχῶν καί προκειμένου νά εὐαρεστηθοῦν ὅσο περισσότερο γίνεται ἀπό τήν παρουσία τοῦ Ποιμενάρχου τους. Φρόντιζε γιά τό τυπικό τῶν ὑποδοχῶν, τίς προσφωνήσεις- λόγους τοῦ Πατριάρχου, τόν ἐνημέρωνε γιά πρόσωπα καί θέματα ἰδιαιτέρων συναντήσεων πού ἐκτάκτως ἢ προμελετημένα ἔπρεπε νά ἔχει. Εἶχε τό νοῦ του γιά τὰ φάρμακά του, τή διατροφή του, τίς ἀνθρώπινες ἀνάγκες του. Ὁ ὕπνος του ἦταν ἐλάχιστος.

Στά ἐνδιάμεσα καί σχεδόν πάντοτε καθ' ὁδόν καί μέ τό γοργό, ζωηρό βηματισμό του καί μέ τή θεολογική σήμανση τοῦ «ὁδότη», ὅπως ὀνομάζονταν οἱ πρῶτοι χριστιανοί, ἔβρισκε εὐκαιρίες νά μοῦ ἐξηγεῖ καί νά μοῦ λύνει ἀπορίες γιά τό τυπικό τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, τήν πατριαρχική παρουσία, τή διακονία του, ἐμπνέοντάς με ἀγάπη γιά ὅλα αὐτά.

Αὐτό ἐπιτεινόταν ἀπό τό ἱλαρό πρόσωπό του, τό πάντοτε, χαρίεν, μέ καλοσυνάτο χαμόγελο καί σπινθηροβόλο βλέμμα.

Φοροῦσε ἓνα ἀπλό καλογερικό σκουφάκι καί ὑπέκρυπτε τήν διενερ-

γοῦσα τὰ πάντα παρουσία του, προκειμένου νά προβάλλεται αὐτή τοῦ Πατριάρχου. Αὐτό μέ συγκινοῦσε πολύ, μέ δίδαξε πολλά. «Ἡ ἀρετή φιλεῖ κρύπτεσθαι».

Νά οἱ μυστικοί δίοδοι καί πνευματικοί ἀγωγοί Πόλεως τῆς Θεοτόκου καί περιβολιοῦ της: Ἡ ἐν Χριστῷ ἀποφυγή τῆς προβολῆς καί ἡ ἐν κρυπτῷ ζωῇ. Ἡ τακτική τῆς Παναγίας. Ὀλίγιστα ἀναφέρουν τὰ Εὐαγγέλια γι' αὐτή: Ὅλα τὰ θαυμάσια τῆς θείας ἐνσάρκωσης τὰ συνετήρει συμβάλλουσα ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς.⁹ Αὐτή τήν τακτική ἀκολουθοῦσαν καί οἱ ἀπ' αἰῶνες οἰκήτορες τοῦ Ἄθω μέ πρώτους χρονικά τόν Πέτρο καί Ἀθανάσιο τοὺς Ἀθωνίτες. Πήγαιναν γιά νά χαθοῦν προκειμένου νά βροῦν τόν «πολύτιμο μαργαρίτη»,¹⁰ τήν σωτηρία τους, ἀκολουθώντας τό «λάθε βιώσας» τῶν ἀρχαίων καί τό «φεῦγε καί σώζου»¹¹ τῶν νηπτικῶν πατέρων (Μ. Αρσένιος).

Σ' αὐτές τίς περιπτώσεις ὁμως ἀπαντάει ὁ Θεός: Τήν Παναγία τήν κατέστησε ὑπεράνω πάσης τῆς κτίσεως, τιμιωτέραν τῶν Χερουβεὶμ καί ἐνδοξοτέραν ἀσυγκρίτως τῶν Σεραφεὶμ, τοὺς «ἐν Ἄθω πατέρας ἀγγέλους ἐν σώματι»¹² καί τόν Χαλκηδόνο Βαρθολομαῖο Οἰκουμενικό Πατριάρχη μετά τήν ἐκδημία τοῦ Δημητρίου εἰς διαδοχὴν του περίπου ἓνα χρόνο ἀργότερα (1991).

Θυμᾶμαι τόν Πατριάρχη Δημήτριο ἐμφανῶς συγκινημένο ἀλλά καί ἐξαντλημένο μεταξύ πολλῶν προσκυνητῶν καί ἀστυνομικῆς φρουρᾶς σάν κάτι νά ζητοῦσε. Ἐσπευσαν οἱ ἀστυνομικοὶ πρόθυμα νά ἐξυπηρετήσουν ἀλλά δυσφοροῦσε διακριτικά ὁ Πατριάρχης καί εἶπε: τό παιδί, δείχνοντας ἐμένα. Τότε ἔσπευσε ὁ Χαλκηδόνος νά μοῦ ἐξηγήσει νά συνοδεύσω τόν Πατριάρχη στήν τουαλέτα, βοηθώντας τον ὅσο μποροῦσα. Γέμισα ἀπό χαρά καθὼς ἤξερα ἀπό παππούδες, μεγάλωσα μαζί τους, τοὺς ἀγαποῦσα. Πόσο μᾶλλον τόν Πατριάρχη πού μέ ἐπέλεξε μέ ἐμπιστοσύνη στήν ἀφελότητα τῆς ἡλικίας μου.

Με κρατοῦσε ἀπό το χέρι, μᾶς συνόδευαν τέσσερις ἀστυνομικοὶ πού παρέμειναν ἀπέξω. Μέ δέος καί ἀγάπη βοήθησα τόν ἀγαθόκαρδο παππού, σ' ὅ,τι μοῦ ζήτησε, ἐκλαμβάνοντάς το, εἰλικρινά, τιμὴ ὕψιστη καί διάκριση ἐμπιστοσύνης, μέ τό ὅποιο μέχρι σήμερα βραβεύεται ἡ συνείδησή μου. Καθὼς τοῦ ἴδινα τήν πετσέτα, εἶχα τήν πολυτέλεια νά μοῦ ἀπευθύνει λόγους ἀγαθοῦς. Ἐνῷ ἀπ' ἔξω ἀκουγόταν ὀχλοβοή ἀπό τοὺς προσκυνητές καί μο-

⁸ Βλ. Γρηγορίου Νύσσης.

⁹ Βλ. Λουκ. 2 19, 20.

¹⁰ Πρβλ. Ματ. 13, 46.

¹¹ Βλ. Φιλοκαλία.

¹² Ἀπολυτίκιον Ἀγιορειτῶν Πατέρων.

ναχούς πού ανάμεναν άπλώς νά άσπασθοῦν τό χέρι του, παίρνοντας τήν εὐχή του. Αἰσθανόμουν ἰδιαίτερα εὐνοημένος καί εὐχαριστοῦσα τό Θεό.

—Πώς σέ λένε παιδί μου;

Εἶμασται συνονόματοι. Ἀπό πού εἶσαι; Μέ τί ασχολεῖσαι;

Ἀφοῦ τοῦ ἀπάντησα, μέ εὐλόγησε μέ τά δύο χέρια του, καθώς τόν διακονοῦσα, τρεῖς φορές καί μέ τήν τρεμάμενη φωνούλα του εἶπε: «Σοῦ εὐχομαι καλās σπούδας, ἡ χάρις τοῦ Παρακλητοῦ ἐπὶ σε». Ἡ ὑπεραισθητή εὐλογία του ἔγινε αἰσθητή μέ τά δάκρυά του πού κυλώντας ἀπό τά μάτια μου στό κεφάλι μου με ἐπλήρωσαν θείας ἀγαλλιάσεως μέχρι σήμερα, πού καθώς τό ξαναζῶ χαράσσουντας τούτες τίς γραμμές, βουρκώνω.

Ὁ νέος Ἅγιος τῆς Ἐκκλησίας μας Ἐφραίμ ὁ Κατουνακιώτης ἐπιβεβαιώνοντας τόν ὁμότροπό του Συμεών τόν Θεολόγο καί καταθέτοντας τήν ἐμπειρία του μᾶς λέει ὅτι ἡ θεία χάρις ἐξαγιαρίζει πάντα τόπον καί δίνει μέ σφοδρότητα τήν παρουσία της ἀκόμη καί σέ χώρους ὅπως ἡ τουαλέτα.¹³ Δέν ὑπάρχει ἀκάθαρτος χώρος ἐπὶ τῆς γῆς, ἀφοῦ ἡ κτίσις εἶναι δημιουργημα καλό λίαν τοῦ Θεοῦ καί ἔχει ἐπιπλέον ἐξαγιασθεῖ ἀπό τήν ἐνανθρώπησι καί ἐπὶ τῆς γῆς παρουσία τοῦ Θεοῦ Λόγου, τήν σταυρική θυσία του καί τήν Ἀνάστασή του.

Ὁ Ὅσιος Ἐφραίμ εἶχε θερμή προσευχή καί ἐπίσκεψη χάριτος στό «μέρος», ἐγώ πατριαρχική εὐλογία πού μέ ὑπερπλήρωσε. Ἡ εὐχή τοῦ Πατριάρχου εἶναι τό φυλακτό τῆς ζωῆς μου: οἱ σπουδές μου σ' ὅλα τά ἐπίπεδα ὁλοκληρώθηκαν ἐγκαίρως καί μέ ἄριστα. Ἡ δέ χάρις τοῦ Παρακλητοῦ πού προφητοφθέγκτως καί δακρυρόως ἐπικαλέστηκε ἐπ' ἐμέ ὡς ἄλλος «βραδύγλωστος καί δύσηχος Μωσῆς»¹⁴ μέ συνέχει πυρενδρόσως ὡς ἔνδυμα ἱεροσύνης.

Κάποιο γαλήνιο ἀπόγευμα ἐκείνου τοῦ εὐλογημένου Σεπτεμβρίου ζήτησαν οἱ μοναχοί νά μεταβοῦν στό κοιμητήριο προκειμένου ὁ Πατριάρχης νά δώσει τρισάγιο στούς ἐκεῖσε ἀναπαυομένους. Προσπάθησε ὁ εὐαίσθητος Πατριάρχης νά μεταβεῖ πρὸς τοὺς τάφους ὑποβασταζόμενος ἀπό τόν Χαλκηδόνο, πού μοῦ εἶχε δώσει νά κρατῶ τό ὠμοφόριο, τό πετραχήλι καί τή φυλλάδα. Ακολουθοῦσαν κι ἄλλοι πολλοί.

Ἦταν ἓνα εἰδυλλιακό δειλινό τοῦ λήγοντος θέρους, καθώς ὁ ἥλιος βασίλευε στά νερά τοῦ Σιγητικοῦ. Μετά τό κατανυκτικό καί κατευναστικό ψέλλισμα τοῦ Τρισαγίου, ὁ Πατριάρχης ἀπηύθυνε λίγους μεστούς λόγους στοὺς παρευρισκόμενους, πού ὁ τόπος, ἡ στιγμή καί ἡ γαλήνη τους τοὺς

¹³ Βλ. Γέροντας Ἐφραίμ ὁ Κατουνακιώτης, ἐκδ. Ἱ. Ἡσυχαστηρίου «Ἅγιος Ἐφραίμ» Κατουνακία Ἁγίου Ὁρους, 2000, σ. 194.

¹⁴ Πρβλ. Καταβασίς Πεντηκοστῆς, *Πεντηκοστάριον χαρμόσυνον*, ἐκδ. Φῶς, Ἀθήναι, χ.χ., σ. 224.

μνημείωνε καί τούς ἀφθάρτιζε ὡς ῥήματα ζωῆς αἰωνίου.

Ἐχῶ ἀκούσει καί ἔχῳ ἐκφωνήσει ἅπειρα κηρύγματα καί ὁμιλίες πού μοῦ διαφεύγουν καί διαλανθάνουν τῆς μνήμης ἐν μέρει ἢ ὀλικῶς. Ὁ Πατριάρχης ὡς πνευματέμφορος μιλοῦσε ὅπως ὁ Χριστός «ὡς ἐξουσίαν ἔχων καί οὐχ ὡς οἱ γραμματεῖς»,¹⁵ γιὰ τοῦτο καί ἐπακριβῶς ἀκούω ἐντός μου τούς σύντομους μεστούς λόγους του, πλήρεις χάριτος καί ἀληθείας καί τούς καταγράφω:

«Ὁ ἥλιος, ἀγαπητοί μου, πού τόσο ὁμορφα βασιλεύει αὐτή τήν ἱερά στιγμή τῆς προσευχῆς μας γιά τούς κεκοιμημένους ἀδελφούς μας θά ἀνατείλει πάλι αὔριο τό πρωί, γιά νά διαγράψει ξανά καί ξανά τήν προκαθορισμένη ἀπό τό Δημιουργό τροχιά του.

Εἴμαστε βέβαιοι γι' αὐτό. Τό ἴδιο βέβαιοι καί φερέλπιδες πρέπει νά εἴμαστε καί γιά τίς μακάριες ἐκεῖνες ψυχές πού ἐπ' ἐλπίδι ἀναστάσεως ἀναπαύονται σ' αὐτόν τόν ἱερό τόπο, πού ἔζησαν καί ἀγωνίστηκαν, ὅτι ὅπως μεσουράνησαν καί βασίλεψαν, πάλι θά ἀνατείνουν ἐν τῇ ἡμέρᾳ Κυρίου εἰς ζωὴν αἰώνιον».¹⁶

Σᾶς μεταφέρω αὐτολεξεῖ τούς λόγους πού εἰπώθηκαν ἐκτός χειρογράφου, αὐθόρμητα σέ μία μὴ προκαθορισμένη στιγμή προσευχῆς, πού προέκυψε ὡς αἶτημα τῆς μοναχικῆς κοινότητος. Ἐπесαν στήν καρδιά μου «ὡς ὑετός ἐπὶ πόκον», ἀδυνατῶ ὅμως νά μεταφέρω τήν γαλήνη πού πλουσιόπαροχα μετέδωσαν καί πῶς «ἐγεννήθημεν εὐφραινόμενοι» ἀπό τήν ἀνεκλάλητη χάρι καί τήν ἐλπίδα τῆς Ἀναστάσεως.

Φυλάω καί μία φωτογραφία ἀπό τή στιγμή αὐτή. Ὁ Χαλκηδόνης μέ εἶχε βάλει δίπλα στόν Πατριάρχη γιά ἄμεση μεταγωγή χάριτος καί τό κατηγλαῖσμένο πρόσωπό του μόλις προβάλει κρυπτόμενο ἀπό τά νῶτα τοῦ δεομένου Πατριάρχου, «ἵνα φανερωθῇ ἡ δόξα» τῆς ταπείνωσης καί τῆς θυσιαστικῆς ἀγάπης του.

Αὐτή ἡ φωτογραφία ὡς μαρτυρία τῆς παρουσίας τοῦ τότε Χαλκηδόνης καί νῦν Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου πέρασε καί ἀπό τή λυδία λίθο τῆς δοκιμασίας τῆς μητέρας μου. Ὅταν τήν εἶδε, μέ ῥώτησε: αὐτός ἐδῶ ποιός εἶναι; Ὁ Ἅγιος Χαλκηδόνης τῆς ἀπάντησα λέγοντας γιά τό πρόσωπό του ὅλα τά καλά στόν ὑπερθετικό. Φαίνεται μοῦ λέει. Δέν τόν κατάλαβε γιά δεσπότη, ἐπειδὴ φοροῦσε καλογερίκο σκουφάκι σέ ἀνεπίσημη στιγμή.

—Ἐτσι εἶναι ὅπως τά λές καί χαίρομαι γιατί βλέπω στή φωτογραφία ὅτι σέ κυτᾶζει μέ πολλή ἀγάπη.

¹⁵ Πρβλ. Ἑβρ. 13, 7.

¹⁶ Βλ. Βλ. π. Δ. Στρατή, *Βαρθολομαῖος Κουτλουμουσιανός (1772- 1851) Βιογραφία-Εργογραφία*, ἐκδ. Ἱ. Μ. Κουτλουμουσίου, Ἁγιον Ὅρος 2000.

Ἀλάνθαστο τό μητρικό ἔνστικτο καί φίλτρο, πολύτιμο καί ἄξιο νά τό λάβεις καθοδηγητικά ὑπόψη σου.

Ἐκεῖνες οἱ μέρες τοῦ πατριαρχικοῦ προσκυνήματος θά μοῦ μείνουν ἀλησμόνητες. Χαράχτηκαν οἱ ἀναμνήσεις μέσα μου. Τό Ἅγιον Ὄρος εἶχε ἀλλάξει πρόσωπο. Εἶχε μεταλλαχθεῖ ἀπό ἀσκητικό καί σιωπηλό σέ βασιλείο καί πανηγυρικό, ἀπό σαρακοστιανό καί νηστεμένο, σέ πασχάλιο καί εὐφραινόμενο. Ἦταν ἡ παρουσία τοῦ νυμφίου πού μεταποιοῦσε ἀκόπως τοὺς μοναχοὺς σέ υἱοὺς τῆς βασιλείας. Τά δεῖπνα στίς τράπεζες τῶν μονῶν εἶχαν ἀλλάξει τελείως χαρακτῆρα. Διακοῦσαν σέ μῆκος χρόνου μέχρι ἀργά σέ ἄβατο χρόνο ἡσυχίας τῶν μονῶν κατά τήν καθ' ἡμέρα συνήθη ζωή τους, μέ πολλοὺς συνδαιτυμόνες, μοναχοὺς ἀπό ἄλλες μόνες καί λαϊκοὺς. Ἀκουγόταν τά πλέον καλλίφωνα πανηγυρικά ἄσματα σέ συναγωνισμό ἀπό χώρους καλλικελῆδων μοναχῶν. Φωταψίες, ὑπερπληρότητα στά ἀρχονταρίκια, συνεχόμενα πλούσια κεράσματα.

Ὅταν αὐτά ἔλαβαν πέρας, ἐπιπόλευσε μία αἴσθηση μελαγχολίας ὅπως αὐτή πού βίωσαν γιά λίγο οἱ μαθητές μετά τήν ἀνάληψη. Ποιός δέν θέλει μόνιμη τήν Ἀνάσταση, τό πασχάλιο δεῖπνο τῆς Βασιλείας, τή Διακαινῆσιμο; Ἀλλά αὐτά τά ἀναπληροῖ ἡ ἐπαγγελία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, πού τήν εἶχαμε λάβει ἀπό τήν παρουσία τοῦ Πατριάρχη μας.

Θυμᾶμαι πού βλέπαμε συνεχόμενα τό καράβι, χωρίς νά παίρνουμε τά μάτια μας ἀπό πάνω του μέχρι πού χανόταν στήν ἴσαλο γραμμή. Εἶχε μέσα τόν Πατριάρχη μας καί τόν διάδοχό του κατά θεία πρόνοια καί ἄγνοιά μας, τόν Ἅγιο Χαλκηδόνος, τοὺς τόσο πλέον οἰκείους μάς καί ὑψιπετεῖς παράλληλα, ἀγαπητοὺς καί σεβαστοὺς. Χαρακτηρισμοί μετρημένοι στά ἀναλογούντα ὅμορφα καί ὑψηλά αἰσθήματα πού μᾶς εἶχε ἐγείρει μέσα μας ἡ «ἔκβαση τῆς ἀναστροφῆς» μαζί τους. Μᾶς ἔμενε τό νά «μιμηθοῦμε τήν πίστη τους».

Κρατοῦσα στά χέρια μου βιβλία πού εἶχε λάβει ὁ Ἅγιος Χαλκηδόνος ὡς δῶρα καί μοῦ εἶχε ἀντιδωρίσει ὡς εὐλογία καί στήν καρδιά μου τήν ἀγάπη, τήν ἀρχοντιά, τήν μεγαλοδωρία του. Ἐνα ἀπ' αὐτά μ' εἶχε παρακαλέσει νά τό πάω στή Μονή Βλατάδων καί νά τό δώσω ἐκ μέρους του, σ' ἓνα Βέλγο-Φλαμανδό, συμφοιτητή μου πού διέμενε στό ἐκεῖ οἰκοτροφεῖο ὡς δῶρο. Ὀνομαζόταν Ὑβ. Εἶναι ὁ σημερινός Μητροπολίτης Βελγίου Ἀθηναγόρας.

Πραγματοποίησα τήν παράκλησή του τό συντομότερο ὡς ἐντολή.

Ἐπισκεπτόμενος τόν Ὑβ συνάντησα ἐκεῖ ἓναν ἄλλο περαστικό ἐπίσκοπο τοῦ Πατριαρχείου, τόν Σελευκείας καί μετέπειτα Ἰμβρου καί τώρα Μοσχονησίων Κύριλλο. Γνωριστήκαμε ἀμέσως καί μέ τίς καλύτερες προϋποθέσεις ἀφοῦ ἀνέφερα τό σκοπό τῆς ἐπίσκεψής μου, τίς ἐντυπώσεις μου ἀπό τήν πατριαρχική ἐπίσκεψη στό Ἅγιο Ὄρος καί «ὅσα ἤκουσα καί εἶδα καθὼς ἐλάληθη πρὸς» ἐμέ.

Ὁ ἐν λόγῳ ἀρχιερέας κατάγεται ἀπὸ τὰ Ἀγρίδια τῆς Ἰμβρου κοντινό χωριό στοὺς Ἁγίους Θεοδώρους, πού εἶναι ἡ γενέτειρα τοῦ Πατριάρχου Βαρθολομαίου. Χάρηκα γιατί μιλήσαμε γιὰ τὸν τότε Ἅγιο Χαλκηδόνο με θερμά λόγια. Ἐμαθα γιὰ τίς εὐδόκιμες σπουδές του στὴν Ἑσπερία. Μοῦ μίλησε μέ θαυμασμό ὁ Ἅγιος Σελευκείας γιὰ τὸν συμπατριώτη του, μέ ἐγκάρδια ἀγάπη. Ἰδίως γιὰ τὸ ὅτι ἀκόμη ὡς διάκονος μετεῖχε στὴν πατριαρχικὴ ἀντιπροσωπεΐα πρὸς τὸν Πάπα, γιὰ τὴν καταλλαγὴ καὶ τὴν ἄρση τῶν ἀναθεμάτων, συνοδεύοντας τὸν Γέροντά του Μητροπολίτη Ἡλιουπόλεως καὶ Θείρων τότε Μελίτωνα Χατζῆ, πρόεδρο τῆς πατριαρχικῆς ἀποστολῆς, βοηθώντας καὶ ὑποστηρίζοντας τὸ ἔργο του.

ΜΕ ΑΦΟΡΜΗ ΤΗΝ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

Μελετοῦσα πάντοτε τὰ προϊόντα τῆς γραφίδος τοῦ Πατριάρχου μας Βαρθολομαίου, μέ ἔθελαν ἀπὸ τὸ περιεχόμενο, τὴν ἐπαγωγὴ δομῇ, τὸ στρωτό καὶ ξεκάθαρο γράψιμο, τὴν σαφήνεια τῶν νοημάτων, τὴν ἀνάλυση καὶ τὴν σύννοσή τους, τὰ συμπεράσματα, τίς προτάσεις, τὴν ἡδύτητα καὶ τὴν ἠπιότητα τῆς λόγιας γλώσσας, πού συνηθίζεται στὰ ἔγγραφα τῆς πατριαρχικῆς συνόδου καὶ αὐτῆς καὶ εὐρύτερα στὰ ἐκκλησιαστικά περιβάλλοντα, καθὼς αὕτη προέρχεται ἀπὸ τὴν Ἁγία Γραφή, τὴν ἐκκλησιαστικὴ γραμματεία καὶ τὰ λειτουργικὰ κείμενα καὶ ἔπεται ὡς συνέχειά τους.

Ὅταν θέλησα νὰ ἐκπονήσω διδακτορικὴ διατριβὴ καὶ συζητοῦσα μέ τὸν εὐγενέστατο καὶ καλόκαρδο καθηγητὴ μου τὸν κ. Νίκο Ζαχαρόπουλο σχετικὰ μέ τὸ θέμα της. Μοῦ εἶχε τονίσει ὅτι αὐτό θὰ ἦταν καλὸ νὰ προκύψει ἀπὸ δική μου ἔρευνα καὶ ἀναζήτησι ἐκεῖ ὅπου ὑπάρχει κενὸ καὶ ζητούμενο ἀπὸ τὴν ἐπιστημονικὴ κοινότητα, προκειμένου νὰ μπορέσω νὰ ἐργασθῶ πιο ἄνετα καὶ ἀποδοτικά, ὅταν θὰ ἐντόπιζα ἢ θὰ ὑποπτευόμουν κάτι σχετικὸ θὰ τὸ συζητούσαμε καὶ θὰ μέ καθοδηγοῦσε κατάλληλα.

Σὲ διάστημα ἡμερῶν μελετώντας ἓνα ἀνάτυπο ἀπὸ τὸ συλλογικὸ τόμο: *Ξενία Ἰακώβῳ Ἀρχιεπισκόπῳ Βορείου καὶ Νοτίου Ἀμερικῆς*, Θεσσαλονίκη 1985, τοῦ Φιλαδελφείας Βαρθολομαίου, πού ἦταν πλέον Οἰκουμενικός Πατριάρχης μέ θέμα: «Βαρθολομαῖος Κουτλουμουσιανός ὁ Ἰμβριος καὶ ἡ ἐν Φαναρίῳ Θεολογικὴ Σχολή», πρόσεξα σὲ ὑποσημείωση ὅτι ὑπῆρχε ἡ δυνατότητα σύνταξης «ὠλοκληρωμένης βιογραφίας τοῦ μεγάλου τούτου ἐκκλησιαστικοῦ ἀνδρός... ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀνεκδότων καταλοίπων του», σύμφωνα μέ τὴν παρατήρηση τοῦ συγγραφέα πού εἶχε ἦδη βεβαιωθεῖ γιὰ τὴν ὑπαρξὴ ἐρευνητικοῦ πεδίου.

Σκέφτηκα τότε ὅτι ὁ Πατριάρχης μας λόγῳ τῶν μεριμνῶν του πού προκύπτουν ἀπὸ τὸ ὕπατο ἐκκλησιαστικὸ ἀξίωμά του δέν θὰ μπορούσε, ἂν καὶ πολὺ θὰ τὸ ἐπιθυμοῦσε καὶ αἰσίως θὰ τὸ ἐκπλήρωνε, νὰ βρεῖ χρόνο γιὰ νὰ

συνεχίσει τήν έρευνα καί τή συγγραφή. Έπιπλέον, τό ειδικό βάρος τής προσωπικότητας καί τά δείγματα έργασίας του μέ βεβαίωσαν εἰς τό ἔπακρον γιά τήν ὕπαρξη ἀρχιερακοῦ ὕλικου («ἀνεκδότων καταλοίπων») πρώτιστου στοιχείου γιά τήν πρωτοτυπία καί τήν ὑποστήριξη τής δ. διατριβῆς μέ νέα δεδομένα γιά τήν πρόοδο τής ἐπιστημονικῆς ἔρευνας.

Τίς σκέψεις μου αὐτές πλαισίωνε ἡ χαρά πού προέκυπτε ἀπό τήν βεβαιότητα ὅτι θά εἶχα τήν ὀλοπρόθυμη ἄδεια, τή συμπαράσταση καί βοήθεια τοῦ καλοκάγαθου καί πεφιλημένου Πατριάρχου προκειμένου νά συνεχίσω τόν κόπο του καί νά ὀλοκληρώσω τήν ἐπιθυμία του, ἀντιπροσφέροντάς του χαρά μέ τή δική μου συνέπεια.

Κυριολεκτικά ἔτρεξα νά βρῶ τόν καθηγητή μου καί νά τοῦ πῶ ὅλα αὐτά. Σάν μ' ἄκουσε, ἔλαμψε τό πρόσωπό του ἀπό χαρά. Τά βρῆκε ὅλα εὐστοχα καί εὐλογα. Μ' ἀγκάλιασε, μέ κέρασε. Μοῦ εἶπε ὅμως ὅτι ἐπειδή ἔπρεπε πλέον νά ἀπευθυνθοῦμε στόν Πατριάρχη, θά ἀκολουθούσαμε μία διαδικασία πρωτοκόλλου ἐπικοινωνίας, πού λόγω τής ἀπειρίας μου ἀνέλαβε ἴδιος, ἀπευθυνόμενος πρῶτα νομίζω στόν τότε διευθυντή τοῦ ἰδιαίτερου πατριαρχικοῦ γραφείου Σεβαστείας Δημήτριο, τώρα Πριγκιποννήσων, στόν ὁποῖο διαβίβασε ἕνα ἔγγραφο μου πού ζητοῦσα τήν ἄδεια ἀπό τήν Αὐτοῦ πλέον θειοτάτη Παναγιώτητα.

Δέν ἄργησε καθόλου νά ῥθει ἡ ποθητή ἄδεια μέ πολλές ἐπιβεβαιώσεις τής πρόθυμης παροχῆς της καί εὐαρέσκειας ἀπό τόν Ἅγιο Σεβαστείας ἐκ μέρους τοῦ Παναγιωτάτου. Αὐτά γιά μένα ἦταν δείγματα τής ἀνθρωπιᾶς καί τοῦ ἀνεπανάληπτα καλόψυχου, φιλόμουσου, πρόθυμου, ἐξυπηρετικοῦ χαρακτήρα τοῦ Πατριάρχου μου, πού ὄχι ἀπλῶς δέν τά ἀπεκδύθηκε μέ τήν ἀνύψωσή του, ἀλλά τά καθιέρωσε καί τά καθαγίασε, τιμώντας ἔτι καί ἔτι τό ἀξίωμά του μέ τήν ἀνεκτίμητη ἀξία του ὡς ἄνθρωπος, παραμένοντας πάντοτε ἄμεσος, εὐήκοος στόν καθένα καί προσηνής ἐκ φύσεως καί παράλληλα μεγαλοπρεπῆς στή λατρεία καί οὐρανογεΐτων ἐκ θέσεως. Συνδυασμός πού ἐμπεριέχει τήν εὐλογία τής θεανδρικῆς κατανόησης, τήν ἐμπέδωση τοῦ ὅρου τῆς Χαλκηδόνας: «τέλειον τόν αὐτόν ἐν θεότητι καί τέλειον τόν αὐτόν ἐν ἀνθρωπότητι».

ΠΡΩΤΗ ΕΠΙΣΚΕΨΗ ΣΤΗΝ ΠΟΛΗ

Μετά ἀπό λίγο διάστημα ταξιδέψαμε μαζί μέ τόν ἀρχιμανδρίτη λέκτορα τότε π. Ἀνδρέα Νανάκη καί τώρα μητροπολίτη Ἀρκαλοχωρίου καί καθηγητή στήν Κωνσταντινούπολη. Θυμᾶμαι μόλις φτάσαμε γιά πρώτη φορά στό Φανάρι μέ συγκίνησε βαθύτατα ἡ κλειστή μεσαία πύλη. Ξεδιπλωνόταν μπροστά μου ὀλοζώντανες σελίδες τῆς ἱστορίας. Μέ δισταγμό ἔριχνα τά βήματά μου ἀπό τόν τόπο τῆς θυσίας. Θεωροῦσα ὅτι πατώντας μπορεῖ νά

βεβηλώνω την ιερότητα. Γι' αυτό κρατούσα απόσταση δέους από την άμπα-
ρωμένη θύρα.

Μπαίνοντας στον πατριαρχικό ναό συνειρμικά βρέθηκα νοερώς στο
Ἅγιο Ὅρος λόγω τῆς ὁμοιότητος τῶν ναῶν του στήν καθοσίωση, τήν συγ-
καθισμένη εὐωδία ἀπό τό λάδι τῶν καντηλιῶν, τό μοσχοθυμίαμα, τό ἀγνό
μελισσοκέρι, τήν λατρευτική ἐνδημοῦσα θεία χάρη στά ὁλόσωμα ἅγια λεί-
ψανα τῶν ἁγίων Σολωμονῆς, Εὐφημίας καί Θεοφανοῦς, στόν στύλο τῆς
φραγγελώσεως, τίς εἰκόνες τῆς Παμμακαριστοῦ καί τῆς Φανερωμένης, στά
τόσα ἄλλα καθαγιασμένα «τιθηνήματα», στό ἅγιο μῦρο πού ἐδῶ μόνο πα-
ρασκευάζεται καί προμηθεύομασται οἱ ὀρθόδοξοι. Θά ἴλεγα μέ τά ρουθού-
νια του βρίσκει κανεῖς τήν ὁδὸ τήν ἄγουσα ἀπό τό θυσιαστήριο τῆς
Μεγάλης Ἐκκλησίας σ' ἐκεῖνα τοῦ Ἄθω καί τανᾶπαλιν.¹⁷

Ἦταν σίγουρα παραμονή τῆς Ἁγίας Εὐφημίας 10 Ἰουλίου, νομίζω χωρίς
νά εἶμαι σίγουρος τοῦ ἔτους 1995, καί στόν Ἑσπερινό, ὥρα πού φτάσαμε,
χοροστατοῦσε ὁ νεοχειροτονηθεὶς ἐπίσκοπος Ἀγαθονικεῖας Ἀπόστολος, μέ
τόν ὁποῖο ἔμελλε νά συνδεθοῦμε μέ ἀμοιβαία ἀγαθὰ αἰσθήματα.

Κατευθυνθήκαμε στό Πατριαρχικό γραφεῖο, ἦταν ἡ ὥρα κατάλληλη.
Μόλις εἶχαν περατωθεῖ, γιά ἐκείνη τήν ἡμέρα οἱ ἀκροάσεις τοῦ Πατριάρχου
καί σχεδόν ἀμέσως τόν εἶδαμε κατασπαζόμενοι τά τίμια χέρια του καί ἐναγ-
καλίζομενοι πατρικῶς ὑπὸ τοῦ ἡγουμένου τῆς ὑπ' οὐρανόν Ὁρθοδοξίας, τοῦ
γνώριμου καί τόσο πλέον σεβάσμιου, οἰκείου καί υποβλητικοῦ προσώπου.

Μᾶς κέρασε μαστίχα χιώτικη, ἐξέφρασε μέ ὄψη καί λόγια τῇ χαρά του
πού μας εἶδε, τήν σκέψη μου ν' ἀσχοληθῶ μ' αὐτό πού ἐκεῖνος θά ἐπιθυ-
μοῦσε, παραχωρώντας μέ τήν ἄδεια- εὐλογία του καί τήν συμπαράστασή
του σ' ὅ,τι θά χρειάζομουν.

Μᾶς κατευόδωσε γιά τῇ Σχολῇ τῆς Χάλκης, στήν ὁποία φτάσαμε μαζί
μέ τόν τότε ἡγούμενό της Ἅγιο Ἀγαθονικεῖας. Τήν ἐπαύριο ἦρθε καί ὁ ἴδιος.
Τόν ὑποδεχτήκαμε κατὰ τό ἔθος καί ἀμέσως μέ φώναξε στά πατριαρχικά
δώματα. Ἐκπληκτος ἔβλεπα νά μεταφέρει ἕνα φορτίο ἀπό βιβλία, φωτοτυ-
πίες πού συγκέντρωνε γιά χρόνια γιά τήν ἐκπόνηση τῆς μελέτης. Τά ξεφύλ-
λιζε δείχνοντας καί ἐνημερώνοντάς με.

Στή συνέχεια μέ καθοδήγησε γιά τό ὑπάρχον ἀρχιερακό ὑλικό τῆς δωρεᾶς
Στέκα πού βρίσκεται στό Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν, γιά κώδικες τῆς Βιβλιο-

¹⁷ Εἶναι χαρακτηριστικά γιά τήν περίπτωση τά ὅσα ἐπισημαίνει ὁ Ὁδυσσεὺς Ἐλύτης:
«πνεῦμα πού γιά νά τό εἰσδεχθεῖς πρέπει νά κάνεις ἄλμα πάνω ἀπὸ τὴ συγκίνηση. Καί νά
ἔχεις τὴν ψυχὴ σου στά δάχτυλα, στά μάτια, στά ρουθούνια, στά χεῖλη. Ἀπὸ 'κει μιλάει ὁ
κόσμος. Ἀπὸ 'κεῖ βρίσκεις τὴν ἰδιωτικὴ σου ὁδὸ. Πιο καλὰ θάλλουν τὰ λουλούδια στόν
Ἐπιτάφιο. Μυρίζει ἔρωτα ἡ Ἐκκλησία. Ἡ ζωὴ μένει δέν τελειώνει. Ἐδῶ». Βλ. Ὁδ. Ἐλύτης,
Ἰδιωτικὴ ὁδός, Ἀθήνα 1995, σελ. 33.

θήκης τῆς Βουλῆς, τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης τῆς Ἑλλάδος, γιά τό ὅτι θά ἔπρεπε νά πραγματοποιήσω ἔρευνα στούς κώδικες τῆς Πατριαρχικῆς ἀλλογραφίας καί στήν Βενετία. Κατά τήν ἔρευνά μου στή Βενετία μέ τόνισε ὅτι δέν θά ἔπρεπε καθόλου νά βρεθῶ μεταξύ τῶν διαφορῶν Μητροπόλεως Ἰταλίας καί τοῦ Ἰνστιτούτου Βυζαντινῶν καί Μεταβυζαντινῶν ἐρευνῶν, ἀλλά νά προσηλωθῶ ἀποκλειστικά καί μόνο στίς ἀναδιφήσεις μου. Πράγμα πού τό ἐτήρησα μέ ἀκρίβεια καί βγῆκα ὠφελημένος πολλαπλά. Ἐμείνα ἐκπληκτος γιά τήν ἀγάπη καί τό ἐνδιαφέρον πού ἐκδηλωνόταν μέ διάθεση χρόνου, ψάξιμο, κουβάλημα, συμβουλές ἀπό Οἰκουμενικό Πατριάρχη, πού τόν συνέχουν οἱ φροντίδες πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν.

Τήν ἐπαύριο κατέβηκα στό Πατριαρχεῖο γιά νά ἀναδιφῶ στούς κώδικες. Ὁ ἀρχιεπίσκοπος π. Νικόλαος Πετροπέλης ἀπό τό Γλυκὺ τῆς Ἱμβρου, χωριό τοῦ Βαρθολομαίου Κουτλουμουσιανοῦ χάρηκε πολύ γιά τήν πρόθεσή μου, πλὴν ὅμως μου εἶπε ὅτι χρειάζοταν προηγουμένως ἔγγραφη πατριαρχική ἄδεια. Ἐγραψα τότε μία αἴτηση πού τήν ἀνέβασε ὁ ἴδιος αὐτοστιγμῇ στόν Πατριάρχη καί ἔλαβε αὐθωρεῖ γραπτὴ ἄδεια. Εἶμαι διὰ βίου ὑπόχρεος γιά τὰ αἰσθήματα περισσότερο πού μου γέννησαν ἡ ἀγάπη σέ προθυμία τῆς πύο ταχείας ἐξυπηρέτησης μεταφραζομένης ὅσο καί γι' αὐτή ὑπ' ἐαυτὴ τήν διευκόλυνση. Σημειωτέον ὅτι ὁ π. Νικόλαος ἦταν γηραιός καί ὁ Πατριάρχης ἐν ὥρᾳ φόρτου ἐργασίας.

Μέ γραπτὴ ἄδεια μέ ἐφοδίασε ὁ Παναγιώτατος καί ὅταν χρειάστηκε γιά τό ἀρχεῖο τῆς δωρεᾶς Στέκα, ἀποκείμενο στό Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν. Ὁ μακαρίτης καθηγητὴς Σπ. Κοντογιάννης δέν ἀρκούνταν ἀπὸ τήν διαβεβαίωσή μου ὅτι καθ' ὑπόδειξιν τοῦ Πατριάρχου μας καί ἄδειά του προσέγγιζα τό ἀρχεῖο, τό ὁποῖο πρὶν ἀγνοοῦσα, καί ἐπέμενε γιά γραπτὴ διαβεβαίωση. Τήν ἔλαβα μέ τήν γνώριμη πλεον σέ μένα πατρική στοργή καί ἀφοπλιστικὴ προθυμία, μαζί μέ πολλές εὐχές καί εὐλογίες, τὰ τιμαλφῇ τοῦ βίου μου.

ΑΠΟ ΤΙΣ ΕΠΙΣΚΕΨΕΙΣ ΣΤΗ ΧΑΛΚΗ

Στὴ Χάλκη ἐκείνη τήν πρώτη φορά ἔμεινα κάμποσες μέρες ἀποδεχόμενος ὡς δῶρο θεοῦ, εὐλογία καί τιμὴ τήν συναναστροφή μου μέ τόν Οἰκουμενικό Πατριάρχη. Μέ καλοῦσε στήν πατριαρχικὴ τράπεζα ἢ κατέβαινε ὁ ἴδιος σέ ἑκείνη τῆς Σχολῆς. Τὸ ἀπόγευμα, μέ ἔπαιρνε μαζί του σέ περιπάτους πού γινόταν πολύ τονωτικοὶ ἀπὸ τό γοργό ἔντονο βῆμα του καί πνεῦμα του γιά ψυχὴ καί σῶμα. Θυμᾶμαι σ' ἓνα τέτοιο περίπατο συναντήσαμε μία παρέα νηπιῶν πού ἔπαιζαν ξένοιαστα κάτω ἀπὸ τό βλέμμα τῶν παρακαθημένων μητέρων τους. Ὁ Πατριάρχης ἔπιασε ἓνα ἀπὸ τοὺς ὤμους καί σηκῶνοντάς το λίγο πάνω ἀπὸ τό ἔδαφος τό ἔφερνε κυκλικούς γύρους περίξ τοῦ ἄξονος τοῦ σώματός του. Αὐτό χαίροταν, γελοῦσε. Ἦθελαν καί τὰ ὑπό-

λοιπα. Οί μανάδες ξαφνιάστηκαν χαρούμενα. Φωνάζανε: πατρίκ, πατρίκ. Τόν αγκάλιαζαν, καθώς εκείνος γινόταν «τά πάντα τοῖς πᾶσι», ἀξεπέραστο πρότυπο ἀνθρώπου καί ἱερωμένου.

Ἡ Χάλκη εἶναι πανέμορφη καί μέ τήν ὁμορφιά τῆς παρουσίας του Πατριάρχη γίνεται Παράδεισος ἐπί τῆς γῆς. Μέ ἀξίωσε ὁ Θεός καί τήν ἐπισκέφτηκα πολλές φορές, ξενιζόμενος στήν Σχολή- Μόνη τῆς ὑπό τόν Ἀβραάμ φιλοξενουμένης Ζωαρχικῆς Τριάδος, γιά μελέτη καί ἔρευνα ἀλλά καί γιά τήν ἐπιτέλεση τῶν ἱερῶν ἀκολουθιῶν στό ναό της ὡς ἐφημέριος. Κάποιες φορές ἔμεινα γιά διάστημα δύο μηνῶν. Ἡ καθαγιασμένη καί χαριτόβρυτη ἐκκλησία, ἡ πλούσια βιβλιοθήκη, ὁ παραδεισένιος ἀνθομανῶν κήπος, τά ἀρχοντικά ἐνδαιτήματα, ἡ ἀπαστράπτουσα καθαριότητα καί ἐπιμέλεια τῶν χώρων, τό λελογισμένο πρόγραμμα λειτουργίας, ἡ συμπύκνωση τῆς ἱστορικῆς μνήμης ὡς ἀέναη ὑποβολή τῶν κτιρίων καί τοῦ τοπίου, τό ἐναλλασσόμενο συναπάντημα ἐνδιαφερόντων προσώπων μέ πνευματικά ἐνδιαφέροντα, ὄχι μόνο ἀπό τήν πατριαρχική αὐλή καί τήν πόλη, ἀλλά ἀπό ὅλα τά μέρη καί τά πέρατα του κόσμου, ἰδίως τήν θερινή περίοδο εἶναι μοναδικά θέλητρα.

Ἐκεῖνο ὅμως πού μ' ἔκανε νά αἰσθάνομαι κυριολεκτικά τή Μονή- Σχολή σπίτι μου ἦταν ἡ παρουσία πλέον τῆς δωδεκαετίας τοῦ ἀπό Ἀγαθονικεῖας Μοσχονησιῶν Γέροντος Δέρκων σήμερα Ἀποστόλου. Σεμνός καί μετρημένος ἱεράρχης. Κανὼν ἐντιμότητος καί διαφάνειας στήν διαχείριση τῶν οἰκονομικῶν τοῦ Πατριαρχείου. Γι' αὐτό καί ὁ Πατριάρχης μας τόν ἔχει διορισμένο πρόεδρο τῆς σχετικῆς ἐπιτροπῆς ὅπως καί τῆς ἐφορευτικῆς ἐπιτροπῆς τῆς Σχολῆς τῆς Χάλκης.

Κατά τήν παραμονή μου ἐκεῖ προσπαθοῦσα νά τόν ἀνακουφίζω, ἂν καί ὅπου ἦταν δυνατό, ἀπό τό βάρος τῶν πολλῶν μεριμνῶν του. Ὑπῆρχε ἀμοιβαία συμπάθεια, μ' ἀγαποῦσε σάν παιδί του. Μ' ἔπαιρνε πολλές φορές μαζί του στήν Πόλη, στ' ἄλλα Πριγκηπόνησια κατά περίσταση. Μέ κερνοῦσε ἀπ' ὅλα τά καλά, ἰδίως στά ψαράδικα καί τά ἀνεπανάληπτα ζαχαροπλαστεῖα τοῦ Καντίκιοι.

Θά μοῦ μένει ἀξέχαστη ἡ μετάβασή μας στήν Ἀγία Τριάδα τῆς Χαλκηδόνος γιά τήν ἑορτή τῆς εἰκοσιπενταετοῦς ἀρχιερατείας τοῦ τότε Χαλκηδόνος Ἰωακείμ νῦν Νικομηδεῖας, πού ἦταν γέροντάς του καθώς, τόν εἶχε χειροτονήσει ἀρχιερέα. Ὁ παμφαής, εὐμεγέθης ναός ἦταν κατάμεστος, μέ παρουσία πληθῆος ἀρχιερέων, ἱερωμένων καί ἐκκλησιάσματος. Σάν στρεῖδι σέ θαλασσινό βράχο εἶχε κολλήσει στό νοῦ μου ἐκεῖνο τοῦ ἀπό τά θεραπείά τῆς Πόλης Ἀλεξανδρινοῦ Καβάφη:

Ἐκεῖ σάν μῶ, μέσ σ' ἐκκλησία τῶν Γραικῶν
μέ τῶν θυμιαμάτων της τές εὐωδίες,

μέ τές λειτουργικές φωνές καί συμφωνίες,
τές μεγαλοπρεπείς τῶν ἱερέων παρουσίες
καί κάθε των κινήσεως τόν σοβαρό ρυθμό -
λαμπρότατοι μέσ στῶν ἀμφίων τόν στολισμό-
ό νοῦς μου πιαίνει σέ τιμές μεγάλες τῆς φυλῆς μας,
τόν ἔνδοξό μας Βυζαντινισμό.¹⁸

Νομίζω πώς καί σ' αὐτή τήν ἱερή σύναξη τῆς «φυλῆς μας», ἀνταποκρίνεται πλήρως περισσότερο ἀπό κάθε ἄλλη περιγραφή ἡ ἀδιαπραγμάτευτη μονιμότητα τῆς ποιητικῆς ἀπόδοσης. Σάν σχόλασε ἡ λειτουργία ξεχυθήκαμε στούς δρόμους ὅπου κυριαρχοῦσε ἡ Ἑλληνική φωνή, διηγούμενη καί ἐρμηνεύουσα μεταλατρευτικά ἀναστάσιμα βιώματα χαρᾶς καί ἀγαλλιάσεως.

Οἱ παρακείμενοι μαγαζάτορες καί οἱ παρεπιδημοῦντες ξενιζόταν ἀπό τήν ἐορτάζουσα πληθῆ πού τάρασσε τά βαλτωμένα νερά τῆς καθημερινότητάς τους, ἀποτελματωμένης στήν ἀναζήτηση τοῦ κέρδους, τῆς εὐκαιρίας, τοῦ συμφέροντος.

Ἐμεῖς ζούσαμε στιγμές δόξης καί χαρᾶς ἀλλοτινῶν ἡμερῶν πού βίωνε ἡ Ῥωμιοσύνη σ' αὐτό τό περηφανές στήν ἀνατολική πλευρά τοῦ Βοσπόρου προάστιο, πού χρησμός τό εἶχε ὀρίσει:

«ἐνθα δύο σκύλακες πολιάν μάρπτουσιν θάλασσαν
ἐνθ' ἰχθύς ἔλαφος τε νομόν βόσκουσιν ἐς αὐτόν».

Λιτανευτικά, θαρρεῖς, καταλήξαμε στό μητροπολιτικό οἶκημα τῆς Χαλκηδόνας, μία πανέμορφη οἰκία μέ ἐντυπωσιακά ἀνθοστολιστο προαύλιο. Ἀρχοντικό ἀνανεωμένο ἀπό τήν καλλιέπεια καί γενναιοδωρία τῶν προοικητόρων τῶν μητροπολιτῶν Μελίτωνος Χατζῆ, Βαρθολομαίου τοῦ Πατριάρχου μας καί Ἰωακείμ πού ἐόρταζε μεν τότε καί ἐφθέγγετο τέρποντάς μας ὡς εὐηχος σάλπιγξ. Μετ' ὀλίγον ὅμως ἐπρόκετο νά δοθεῖ σέ μυστηριώδη πολυχρόνιο σιγή δεκαετιῶν, ἀφήνοντάς μας ἐξεστηκότες ἔμπροσθεν τῶν ἀνερμηνεύτων βουλῶν τοῦ Κυρίου.

Τά ἀναφέρω αὐτά προσπαθώντας καί 'γώ ὁ ἴδιος νά βρῶ τόν ἐσωτερικό μίτο πού μέ ἀνάγει στή γνωριμία μου μέ τόν Πατριάρχη· μέ συνέδεσε καί μ' ἔδεσε ἀδιάσπαστα μέ πρόσωπα καί πράγματα τῆς ἱεράς καί ἱστορικῆς γεωδαισίας τῆς Πόλης καί τῆς καθ' ἡμᾶς Ἀνατολῆς.

Ἐξοικειώθηκα δέ καί ἀγάπησα τόσο τά τοῦ Οἴκου πού θέλοντας νά δῶ ν' ἀνθίζει τό χαμόγελο στό εὐθυνοφόρο καί σύννου πρόσωπο τοῦ Πατριάρχου τό κατάφερνα μέ λεπτές παιγνιώδεις ἀφελότητες, συντονισμένες στήν ὁμοιότητα τοῦ νησιώτικου καί ἀνατολίτικου ψυχισμοῦ μας. Τίς ἀποδεχόταν

¹⁸ Κ. Π. Καβάφης, *Ποιήματα*, ἐκδ. Ἰδεόγραμμα, Ἀθήναι 2003, σ. 50, ποίημα: Στήν Ἐκκλησία.

εὐαρεστούμενος καὶ ἀνταπέδιδε ἀπὸ ψυχῆς πολλές φορές, γελώντας πρὸς τέρψη μου. «Επιλείπει με ὁ χρόνος διηγούμενος» τὰ ὅσα σημαντικά στὴν ἀσημαντότητα τῶν μικρῶν στιγμῶν συγκρατεῖ ἡ μνήμη καὶ μιᾷ μέσ' ἀπ' αὐτὰ ὁ Θεός.

Τὸ ἴδιο καὶ περισσότερο, λόγῳ τοῦ ὅτι παραμέναμε περισσότερο χρόνο μαζί, μέ τὸν Ἅγιο Δέρκων. Θά ἀναφέρω μόνο τοῦτο. Ἦξερε τί μοῦ ἀρέσει νὰ τρώγω καὶ μέ ῥωτοῦσε τί θά ἤθελα κάθε μέρα. Ἐγὼ τοῦ τό ἕλεγα ὑπὸ μορφὴ ὄνειρου τάχα. Ὅποτε ἄλλαξε τὴν ἐρώτηση:

—Δημήτριε τί ὄνειρο εἶδες ψες;

—Χουνκιάρ μπουγεντί μέ ὄρνιθα καὶ παστουρμά, Γέροντα.

—Ἄντε καλά, τίποτα καζάν ντιπί, ταβουκιοκτοῦ εἶδες;

—Ταμάμ, κι' ἀπ' αὐτὰ εἶδα.

—Ἔβετ.

Ἄλλες φορές πάλι θηρεύοντας χαρίεν σχόλιο μάκραйна ἐπιτηδευμένα τὸν κατάλογο τῶν ἐνυπνιασθέντων ἐδεσμάτων γιὰ νὰ ἀκούσω:

—Καλὰ πόση ὥρα βάσταξε αὐτό τό ὄνειρο;

—Ρολοὶ δέν εἶδα, Γέροντα.

Τὸ μεσημέρι στή μία, τό τραπέζι ἦταν στρωμένο μ' ὅλα αὐτὰ τὰ καλά. Καὶ γελώντας ἀπὸ καρδιάς γιὰ τό πὼς βγῆκε πάλι τ' ὄνειρο, εἶχαμε πετύχει τό καλύτερο ὀρεκτικό, ἐμπαιζοντας, ὅσο ἡ δύναμή μας τίς συστροφές τῆς εἰμαρμένης ἢ τό κισμέτ ὅπως τό ἔλεγαν οἱ ἀλλόθρησκοι συνδαιτυμόνες μας κυρίως ὑπάλληλοι τῆς Σχολῆς. Δέν γράφω ἀλλογενεῖς γιατί τό αἷμα δέν διηθεῖται πρὸς διαχωρισμό ὅπως τό ἐπεδίωξε τό ἰδεολόγημα τοῦ ἐθνικισμοῦ, ἀλλ' «ὥς οἶδεν καὶ ἠθέλησεν» ὁ Θεός. Ὁ Φουάτ καὶ ὁ ἀδελφός του Ικσάν ἦταν ἀπὸ μάνα ῥωμιά, πού μέ παρακαλοῦσε νὰ τὴν μνημονεύω. Πὼς τὴ λέγαν; Ρῶταγα

—Σμαράγδα

—Καλὰ. Στό τζαμί δέν γίνεται κάτι τέτοιο; Θαρρῶ τό λένε μελβούτ.

—Ἔ, αὐτὴ δέν πηγαινε, ἦταν σάν ἐσᾶς.

—Χριστιανή;

—Ναί, δικιά σας.

—Ἐσύ τί εἶσαι; Δέν εἶσαι τῆς μάνας σου;

Βούρκωνε, ὑποψελλίζοντας κάτι πού δέν καταλάβαινα ἢ δέν ἄκουγα. Οὔτε χρειαζόταν. Σημασία εἶχε ὅτι προσέγγιζα πιστότερα, ὑπαρξιακά καὶ ὄχι διανοητικά, ὄντολογικά καὶ ὄχι ἐννοιολογικά τό μυστήριο τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ Θεοῦ. Καὶ τούτῃ ἡ προσέγγιση ἦταν διαπροσωπικὴ καὶ ῥαφιναρισμένη ἀπὸ προκατασκευασμένες ἰδεοληψίες πού ἀποπνέουν ὠφελιμισμὸ καὶ χρησιμοθηρία. Καὶ μέ συνέιχε μιὰ λεπτὴ βοσπορίς αὖρα πού ἔφτανε ἀπὸ τὴ Χαλκηδόνα, δύο τιμονιές πλοῦς τοῦ карабиоῦ παρά 'κει. Μέ

δρόσιζε καθώς μαζί της έφερνε ως δόγμα καί ὅρο τῆς Συνόδου της, τήν θεανδρική κατανόηση, λύση ὅλων τῶν προβλημάτων τοῦ ἀνθρώπου γιά νά σωθεῖ κι ἡ ἀνθρωπότητα.

Γι' αὐτό ὁ Χριστός εἶναι Σωτῆρας, ἐνῶ πολλοί ἀπό τοὺς «ἐλευσομένους» αὐτόκλητους ἐν ὀνόματι τῆς σωτηρίας τῆς ἀνθρωπότητας καθαίρεσαν τό ἀνθρώπινο πρόσωπο, εἰκόνα καθ' ὁμοίωσιν τοῦ ζῶντος Θεοῦ, τοῦ ὁποίου ὡς αὐτοδιαψευδόμενοι μωροί διεκήρυξαν τόν θάνατο. Τό οἰκουμενικό καί ὑπερεθνικό πνεῦμα τοῦ Πατριαρχείου μας εἶναι ἐμποτισμένο σ' αὐτές τίς ἀλήθειες τῆς ὀρθόδοξης πίστεως καί ζωῆς.

Μέσα σ' αὐτή τήν εὐωχία τῆς Σχολῆς, ὡς ἄλλης σκηνῆς τοῦ Ἀβραάμ, τήν Τριαδική Μονάδα φιλοξενούσης ἔγινα μάρτυρας δύο φορές εἰσβολῆς ἄλλου πνεύματος καί ἡθους. Τίς ἀναφέρω ἐν συντομία γιά ἀντιπαραβολή μέ τήν παρά «τήν δρῦν Μαμβρῆ» εὐγένεια καί ἀνωτερότητα πνεύματος.

Κάποια μέρα κοντά στό μεσημέρι ἔφτασαν δύο καθηγητές Πανεπιστημίου, τοὺς ὁποίους καλοδεχτήκαμε, μιλήσαμε, τοὺς κεράσαμε καί συμφάγαμε. Μετά τό γεῦμα ὁ ἡγούμενος λόγῳ πολλῶν ὑποχρεώσεων του μέ παρακάλεσε νά τοὺς ξεναγήσω σ' ὅλα τά μέρη τῆς Σχολῆς καί στή Βιβλιοθήκη. Τό δέχτηκαν καί αὐτοί. Μέ προθυμία τό ἔπραξα. Μετά ἀπό μία ὥρα καί κάτι πού ὀλοκληρώθηκε ἡ ξενάγηση καί πρὶν ἀναχωρήσουν τοὺς πρότεινα νά πιοῦν ἓνα καφέ. Καθώς τό θέλησαν μοῦ ζήτησαν καί γλυκό. Βρῆκα κάτι καί τοὺς κέρασα, πού δέν τοὺς ἱκανοποίησε. Τοὺς ζήτησα συγνώμη ἀλλά δέν ἔβρισκα κάτι καλύτερο, οὔτε μπορούσα νά ψάχνω ὅπουδήποτε πρὸς ἱκανοποίηση καί τέρψη τους. Τό γεγονός θά εἶχε ἀπαλειφθεῖ ἀπό τή μνήμη μου, ἂν πρὸς ἔκπληξή μας, δέν ἔφτανε μέχρι τόν Οἰκουμενικό Πατριάρχη γιά νά τόν θλίψει, καθώς ὅταν τόν συνάντησαν τοῦ τό ἐπισήμαναν ὡς ἐλλειμματικό καί μειονεκτικό στοιχείο τῆς κατά Χάλκην ἐπίσκεψῆς τους.

Ὅπως καί ἓνα ἄλλο μεσημέρι κάποιος νεαρός σπουδαστής συντήρησης ἔργων τέχνης πού μετεῖχε στό κλιμάκιο συντήρησης τοῦ τέμπλου τοῦ ναοῦ τῆς Ἀγίας Τριάδος ἄρχισε νά ὀρύεται ἐπειδὴ δέν τοῦ ἄρεσε τό φαγητό, λησμονώντας ὅτι ὑπῆρχαν ἀρκετά ἐστιατόρια καί ταχυφαγεῖα πρὸς ἱκανοποίηση τῶν γευστικῶν του προτιμήσεων. Καί αὐτό θά εἶχε ἀπολεσθεῖ μέ τά ἀνάξια μνήμης, ἂν δέν εἶχε ἀκολουθήσει τήν ἴδια ὁδὸ διαμαρτυρίας πρὸς τόν Πρῶτο τῆς Ὁρθοδοξίας. Αὐτὴ τὴ φορά ἀπὸ τὴ μάνα τοῦ νεαροῦ πού παραμένοντας σ' ἓνα ξενοδοχεῖο τοῦ νησιοῦ φρόντιζε μ' αὐτό τόν τρόπο τό παιδί της, δίνοντάς του αὐτό τό ἥθος.

Πάλι ἡ ἴδια, ἀνάξια λόγου κατὰ τά λοιπά στεναχώρια. Πλὴν ὅμως συνέβαινε τό μόνο πού δέν θέλαμε. Νά στενοχωριέται ὁ Πατριάρχης μας, πού μέ κατανόηση μᾶς ζητοῦσε νά τά προσέχουμε καί αὐτά. Ὅσο γίνεται νά τά ἀποφεύγουμε προνοώντας τίς ἰδιαιτερότητες τῶν ἀνθρώπων. Νά εἴμαστε

ἀψευγάδιαστοι, ἀποφεύγοντας νά γινόμαστε στόχος τῶν ὁποιουδήποτε σχολίων ἀκόμη καί ἀκουσίως.

Ἡ ἀγάπη τοῦ Πατριάρχῃ μας στήν τελειότητα, ἀδιάπταιστο, τήν προνοητικότητα, τήν λεπτομέρεια, τό ἄφταστο τῆς εὐγένειας καί ἀρχοντιᾶς μᾶς γινόταν τύπος, παράδειγμα πρὸς μίμηση ἀξεπέραστο. Θαύμαζα τήν ἀνοχή του, τήν καταδεκτικότητα, τήν ὑπομονή, τήν ἀνεξάντλητη δύναμη νά ἀνέχεται τίς μικρότητες καί ἀδυναμίες, τόν ἔλεγχο, «ἡνιοχία» τοῦ θυμικοῦ, τῶν λόγων του ἀκόμη καί τῶν σωματικῶν του ἐκφράσεων καί κινήσεων. Πλήρης αὐτοκυριαρχία πού προϋποθέτει ἔνθεο αὐτοέλεγχο καί ἡγεμονία ἐπὶ τοῦ συνειδότος. Αὐτές εἶναι πολλαπλῶς ἐξακριβωμένες καί ὄχι χαρισμένες διαπιστώσεις μου. Δέν ἔχω θαυμάσει περισσότερο ἄλλο ἄνθρωπο στήν οὐσία τῆς ἀνθρωπιάς του. Δέν ἔχω γνωρίσει τέτοιο ἄνθρωπο, ὁλοκληρωμένο σ' αὐτά πού τόν δομοῦν καί τόν ὁλοκληρώνουν, καθορίζοντας τήν ἀξία του. Ἀπό τά μικρά καί τίς λεπτομέρειες κρίνονται τά μεγάλα καί σπουδαία. «Ἐξ ὄνυχος τόν λέοντα». Γιά τοῦτο καί ἐπάξια ἡγουμενεύει ἐπὶ τῆς οἰκουμενικῆς πανορθόδοξως.

Θυμᾶμαι καί τόν καλό μου Δεσπότη μέ ὕφος θλιμμένου παιδιοῦ, πού προσπαθώντας νά παρηγορηθοῦμε ἀπό τίς ἀναπάντεχες ἀπανωτές αὐτές στενοχώριες βρῆκα καί τοῦ εἶπα: Ἐμένα οἱ γονεῖς μου ὅταν πηγαίναμε ἐορταστικές ἐπισκέψεις στό στερημένο ἀλλά πλούσιο χωριό μου μέ προσυμβούλευαν μή τυχόν ζητήσω τίποτα. Κι ἂν μου προσέφεραν νά ἀπέφευγα νά πάρω, ἀρνούμενος μέ ευγένεια καί εὐχαριστώντας. Κι ἂν ἐπέμεναν, νά ἔπαιρνα τό μικρότερο καί λιγότερο ἐμφανές κέρασμα.

—Καί μένα τό ἴδιο. Μόλις πού μποροῦσε νά ψελλίσει ἀπό τή λύπη πού τοῦ προξένησαν οἱ ἀνερμάτιστες ἐπιθυμίες τῶν ἀσυγκράτητων ἐνστίκτων, ὁ λίγος στά λόγια καί πολὺς στά ἔργα ἀρχιερεὺς. Μόνη μας παρηγοριά ἡ συνταύτιση καί ἡ ὁμοίθειά μας, καρπὸς τῆς «νηστεμένης» παιδαγωγίας καί ἀνατροφῆς, ἄλλων ἐποχῶν, πού εὐμοιρήσαμε.

ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑ ΣΤΗ ΣΧΟΛΗ

Ὅταν ἐρχότανε ὁ Πατριάρχης στή Σχολή προγευόμασταν τῆς χαρᾶς ἀκόμη ἀπό τό ἄκουσμα τῆς ἐλεύσεως. Πάντοτε βέβαια εἶχαμε ἓνα θεοδώρητο βίωμα ἀναστάσεως στή Σχολή πού ἐκπήγαξε πρωτίστως ἀπὸ τόν «τάφο, τήν πηγή τῆς ἡμῶν ἀναστάσεως», τήν Ἁγία Τράπεζα τοῦ ναοῦ, μυριοεργουργημένη ἀπὸ Φωτίου τοῦ μεγάλου καί ἀνά τούς αἰῶνες ἀπὸ θεοστηρίκτους θηπόλους, καί ἐπαναπαύοταν στό Πνεῦμα πού φυλασσόταν στοὺς θησαυροὺς τῆς βιβλιοθήκης καί ἐμφυσοῦσε ὡς βιαία πνοή μέ τήν ἀναμόχλευσή τους.

Ἄν λοιπόν κάθε μέρα εἶχε χάρη Κυριακῆς, μέ τόν Πατριάρχη οἱ μέρες γι-

νόταν Κυριακή τοῦ Πάσχα καί διακαινήσιμος, Πεντηκοστή. «Ἐνοικοῦντος ἐν ἡμῖν καί ἐμπεριπατοῦντος» τοῦ Πατριάρχου βιώναμε τήν πνευματική εὐφροσύνη τῶν Παρασκευῶν τῆς Τεσσαρακοστῆς, ὅταν ἡ ἐβδομαδιαία χαρμολύπη τῆς νηστείας καί τοῦ πνευματικοῦ ἀγῶνα «τῶν πανσέπτων ἡμερῶν» «χαριτώνεται ἀπό τήν αἰτία τῆς χαρᾶς» μας καί τοὺς χαιρετισμούς Της. Ἡ ἀπό τήν ἴδια πάλι χαρά τῶν ῥημάτων καί τῆς γιορτῆς τοῦ Εὐαγγελισμοῦ ἐνδιαμέσως τοῦ πνευματικοῦ πένθους καί τοῦ κλίματος μετανοίας τοῦ τεσσαρακονθημέρου σταδίου.

«Ἐξερχόμενοι εἰς ἀπάντησιν» τοῦ Πατριάρχῃ μας στήν ἐξωτερική πύλη εἶχαμε συνηθίσει στό ἐλαφρό ἄκουσμα τῶν κουδουνιῶν τῶν ἀλόγων τῆς ἁμαξας. Αὐτό γινόταν ὅλο πιό ξεκάθαρο καί ἔντονο μαζί μ' ἐκεῖνο ἀπό τίς ὀπλές τῶν ζῶων πού μέ ζωηρό βηματισμό διέβαιναν τόν ἀνηφορικό δρόμο, μέ ἀρκετές περιελίξεις ἐπὶ τοῦ «λόφου τῆς ἐλπίδος» καί μέσα ἀπό δασύ καί κατευωδιασμένο πευκόδασος κατέλγηε στήν κορυφή ὅπου ἀναμέναμε.

Τότε λοιπόν αὐτό πού «ἀκηκόαμεν» τό «ἐθεασάμεθα καί αἱ χεῖρες ἡμῶν ἐψηλάφησαν» καθὼς μᾶς «περιεπτύσετο» καί ἀσπαζόμεσταν «τήν δεξιά του». Πολύ τήν εὐχαριστιόμουν αὐτή τήν ἀναμονή, ἔχοντας ἔνταση πνευματικῆς αἰσθήσεως πού τήν ἀνήγαγα σέ ὑπεραισθητὴ γεύση μέ πεπνυμένο ὑπομνηματισμό ἀπ' τίς γραφές καί ἀπό 'κεῖνον τοῦ εὐλογημένου περιβάλλοντος, φυσικοῦ καί κτιριακοῦ χώρου. Ἐκεῖ «ἐν οὐρανῷ ἐστᾶναι νομίζομεν» μέ «ἐτοιμασία» τοῦ «προορώμην τόν Κύριον διὰ παντός» καί τόν «εἰς τύπον καί τόπον του» εὐρισκόμενον Πατριάρχῃ μας. Ἐσχατολογική καί εὐχαριστιακή ἀναγωγή τοῦ καθ' ἡμέραν πού ὀδηγεῖ στό καθ' ὁμοίωσιν. Ὅσο κι ἂν φαίνεται παιγνιώδης ἐνασχόληση, ἀπέχει. Εἶναι ἀντίδοτο στό πνεῦμα τῆς ἐκκοσμίκευσης «Οὐράνωσις τοῦ χοός». Ἐξάλλου, ὅπως καί νά 'χει μᾶς ἐξασφαλίζει ἐκεῖνο τῆς κλίμακος: «οὐδέν γάρ τό κωλύον καί ἐκ τῶν ἐναντίων ποιεῖσθαι τά τῶν ἀρετῶν ὑποδείγματα». Πόσο μᾶλλον ὅταν δέν λαμβάνουμε ἐκ τῶν ἐναντίων ἀλλὰ ἐκ τῶν δοκίμων, «συναφῶν τῇ πίστει», καθαγιασμένων καί «ἐπομένων τοῖς πατράσι», τῷ Πατριάρχῃ μας.

Ἐπόμενοι λοιπόν καί προπορευομένου τοῦ Πατριάρχου καί ὑπό κωδωνοκρουσίες φτάναμε στόν κεχαριτωμένο ναό, τήν σκηνή τῆς Τριάδος, ὅπου μετά τήν προσκύνηση ἀνεβαίναμε στό σαλόνι, παλιό γραφεῖο τῶν καθηγητῶν. Ἐκεῖ γινόμασταν ἀκροατές τῶν εὐφροσύνων τοῦ Πατριάρχῃ μας καί μέτοχοι τῆς ἀναγωγικῆς συναναστροφῆς του. Στόν τοῖχο μεταξύ ἄλλων φωτογραφιῶν ἀρχιερέων- σχολαρχῶν ὑπῆρχε μία μεγάλη τοῦ Πατριάρχῃ, πού στήν συνοδευτική γραφή του ἀνέφερε ὅτι τήν ἀφιέρωνε «στόν πλήρη δόξης Κυρίου οἶκο». Ὄντως μέ τήν παρουσία του εἶχαμε αἴσθησι αὐτῆς τῆς πληρότητας καί ἡ ἀνάγνωσις τῆς ἐπὶ τοίχου καί ἐντός πλαισίου εὐγράφου χαράγματος «ἀλήθευε ἐν τοῖς πράγμασι».

Εἶναι γνωστή μεγάλη ἀγάπη τοῦ Πατριάρχῃ γιὰ τὴ Σχολὴ τῆς Χάλκης ἀπὸ τίς πολλές συντονισμένες προσπάθειες καὶ τὰ ἔντονα διαβήματα γιὰ τὴν ἐπαναλειτουργία τῆς ἐδῶ καὶ πολλές δεκαετίες. Τὴν ἀγαπάει πολὺ περισσότερο ἀπ’ ὅσο διαφαίνεται ἀπὸ τίς δημόσιες ἐξαγγελίες καὶ τὰ μέσα ἐνημερώσεως. Ἐκεῖ ἐκδαπάνησε τὰ ἔτη τῆς πρώιμης ἐφηβείας του ὡς μαθητῆς στό γυμνασιακό τῆς τμῆμα μέχρι τὴν πρώτη νιότη του ὡς φοιτητῆς στό καθ’ αὐτό Πανεπιστημιακό τῆς, γευόμενος ἐν κόπῳ τοῦ προσώπου του εὐχημούς καρπούς γνώσεως. Ἐπέστρεψε ὡς καθηγητῆς τοῦ Κανονικοῦ Δικαίου μετὰ ἀπὸ χρόνιες σπουδές στήν Ἑσπέρια, ἀλλά οἱ περιστάσεις τό ματαίωσαν.

Ἔχει ἀναμνήσεις ἀπὸ κάθε σπιθαμῇ τῶν χώρων τους καὶ συνεχίζει νὰ τὴν φροντίζει σπιθαμῇ- σπιθαμῇ. Μὲ κατέστησε μάρτυρα τούτων καθὼς, παίρνοντάς με μαζί του μοῦ ἄνοιγε αἶθουσες τοῦ ἰσογείου κυρίως, λέγοντάς με πὼς ἐδῶ φοιτοῦσε ὅταν βρισκόταν στήν τάδε τάξη. Στεκόταν πάνω ἀπὸ τό θρανίο του, τό ψηλαφοῦσε. Μοῦ ἔδειχνε πού καθόταν κάποιοι ἄλλοι κοινοὶ γνωστοὶ μας. Ἐλαμπε τό πρόσωπό του ἀναθυμούμενος καὶ διηγούμενός με. Καὶ γίνονται κατὰ χάριν καὶ ἀγάπη του «ἐπόπτης τῆς ἐκείνου δόξης».

Ὅλες αὐτές οἱ αἶθουσες μυρίζουν ἀκόμη κιμωλία. Ὁ ἥλιος δὲν ξοδεύεται νὰ τίς φωτίζει μέ τὴν δοξαστικὴ εἴσοδό του ἀπὸ τὰ μεγάλα παράθυρα. Οἱ μαυροπίνακες θαρρεῖς καὶ πεινασμένα προσμένουν λίγη ἀσπρίλα καὶ σημάδια πού φθέγγονται ζωὴ καὶ ἀνάσταση. Τὰ παληὰ μὰ τόσο γοητευτικὰ θρανία θέλουν μόνιμο ξεσκόνισμα ἀπὸ τό κάτσε- σήκω, νὰ τρίξουν καὶ αὐτὰ, νὰ τὰ κάνει νὰ μιλήσουν ἡ ζωηράδα τῶν παιδιῶν. Οἱ ἔδρες ἄλλης εποχῆς, ψηλές, δὲν σηκώνουν πιά τό βάρος αὐθεντίας, καλύτερα νὰ μεγαλυνθοῦν μέ τὴν ταπείνωση. Εἶθε σ’ αὐτὴν νὰ ἐπιβλέψει ἡ ὑπερουσίος Τριάς καὶ ν’ ἀνοίξει πάλι ἡ σκηνὴ καὶ τό σχολεῖο Τῆς.

Ν’ ἀκουστοῦν ἀντίλαλοι καὶ χαρούμενες φωνές στοὺς τεράστιους διαδρόμους ξανά. Βαδίζοντας σ’ αὐτοὺς ἡ παραισθήση ὅτι ἀκοῦς κάτι τέτοιο, οὔτε δύσκολο εἶναι νὰ σοῦ συμβεῖ, οὔτε ἀπίθανο καὶ ἀνησυχητικό γιὰ τό κατὰ πόσο σῶας ἔχεις τὰς φρένας σου. Ὅλο τό σκηνικό τοῦ χώρου, καὶ ὁ ἐλάχιστος ἀντίλαλος ἀπλῶν βηματισμῶν λόγου τοῦ μεγάλου καὶ ἄδειου χώρου συναινεῖ τὰ μέγιστα.

Ὅσοι ὅμως ἔζησαν καὶ σπούδασαν σ’ αὐτοὺς τοὺς χώρους δονοῦνται ἔσωθεν ὅποτε τοὺς ξαναεπισκέπτονται. Ἐχω δεῖ ἀπ’ αὐτοὺς πολλοὺς μέ ἔσωθεν ἀλλοίωση πού γίνεται καὶ ἔξωθεν ἀντιληπτὴ νὰ κοντοστεκόνται στοὺς διαδρόμους. Μεσήλικες νὰ ἐπανενωτίζονται τοὺς ἀλαλαγμούς τῆς παιδικῆς ξενοιασιάς καὶ τῆς πρώτης νιότης τους. Μὲ βλέμμα βουρκωμένο, στραμμένο στό πουθενά, ποιὸς ξέρει ἀκοῦνε τὸν καθηγητῆ, νὰ τοὺς διορθώνει; Νὰ τοὺς μαλώνει; Νὰ τοὺς ἐπιβραβεύει; Μήπως ὁ κ. Ἀθανάσιος

Τσερνόγλου μέ τά ὀδοντικόληκτα τριτόκλιτα, μέ τά τριγενή καί δικατάληκτα ἐπίθετα, μέ τήν εἰσαγωγή καί ἐκφορά τῶν δευτερευουσῶν προτάσεων, τό ἀπαρέμφατο σέ θέση προστακτικῆς, τήν αἰτιατική τῆς ἀναφοράς, τά δοτικοφανῆ ἐπιρρήματα. Ἐπιμένει πολὺ; Μά τί νά κάνει; Ἐπειτα πῶς θά κατανοήσουν ἀπό τό πρωτότυπο τοὺς Καππαδόκες ὡς πηγὴ τοῦ ὄρου τῆς Χαλκηδόνος οἱ μαθητές του; Κι ἂν κάποιος ἀπ’ αὐτοὺς γενόμενος ἐπίσκοπος ὅταν ἀποφοιτήσῃ τοῦ προκύψει ὡς λαχοῦσα ἐπισκοπὴ ἡ Χαλκηδών.

Καί νά πού ἔγινε. Ἄρα εἶχε δίκιο νά ἐπιμένει μέ σχολαστικότητα ὁ δεινὸς καί ἀπαιτητικὸς φιλόλογος Ἀθανάσιος Τσερνόγλου στά πολλὰ καί σπουδαία τοῦ Ἑλλήνου λόγου. Αἰβαλιώτης στήν καταγωγή ἀπὸ πατέρα καί Περγαμηνὸς ἀπὸ μητέρα χρημάτισε καθηγητὴς τοῦ Πατριάρχου μας στό γυμνασιακὸ τμήμα τῆς Σχολῆς. Εἶχαμε συνδεθεῖ πολὺ λόγῳ κοινῆς καταγωγῆς καί δέν μοῦ ἀρνήθηκε τήν διδασχὴ, καθιστώντας με μέτοχο τοῦ ἀκένωτου πλούτου τοῦ γιὰ τήν ἱστορία καί τήν κοινωνία τῶν πολυκλαύστων Κυδωνιῶν μας.

Ἀγαποῦσε τόν Πατριάρχη μας πάρα πολὺ. Ἦταν τό καμάρι του, τό τιθνημά του, ἀφοῦ ὄντως εἶχε συμβολὴ καί δικαιωματικὴ μετοχὴ στό λαμπρὸ μορφωτικὸ τοῦ οἰκοδόμημα. Πάντοτε ἡ κουβέντα μας ἔβαινε ἀπὸ τίς ἀτραπούς τῶν πολλαπλῶν χαρίτων καί τήν ἐμπορεία τῶν πλούσιων ταλάντων τοῦ μαθητῆ τοῦ Πατριάρχου. Ὄντως λίγοι δάσκαλοι ἔτυχαν τόσο προικισμένου μέ ψυχικά καί διανοητικά προσόντα μαθητοῦ καί λίγοι μαθηταὶ καταξίωσαν καί πλουσιοπαρόχως ἀντάμειψαν μέ τήν ἀξία καί τό ἀξίωμά τους τόν δάσκαλό τους.

Ὁ Πατριάρχης λάτρευε τόν δάσκαλό του. Ὅποτε βρισκόμασταν σ’ αὐτές τίς αἰθουσες τοῦ γυμνασιακοῦ τμήματος μοῦ μιλοῦσε γιὰ τὰ καλά γράμματα πού τοὺς ἔμαθε. Μετέφερα κι ἐγὼ πολλὰ πού μοῦ διηγόταν γιὰ τόν ἱμβριο μαθητὴ Δημήτριο Ἀρχοντῶνη ἀπὸ τίς ἀπειράριθμες δέλτους τῆς ἀπεραντῆς μνήμης τοῦ ὁ Τσερνόγλου. Καί ἀναθυμούμενος κατηδύνετο ὁ προσηνέστατος «παῖς» Πατριάρχης.

Μοῦ ἔλεγε δέ ὅτι φυλάσσει πολλὰ γράμματα τοῦ δασκάλου του, πού τοῦ εἶναι πολύτιμα κειμήλια γιὰ τίς πολλαπλές ἀρετές τοῦ λόγου, καί τοῦ περιεχομένου. Συνήθιζε προσφωνώντας γραπτῶς τόν μαθητὴ πού στό μεταξὺ εἶχε γίνῃ ἐπίσκοπος Φιλαδελφείας καί μετέπειτα Χαλκηδόνος νά τόν χαιρετᾷ εἰσαγωγικά καί νά τόν προσαγορεύει: «Ἀσπάζομαι τὰς παρειάς τοῦ μαθητοῦ καί τὰς χεῖρας τοῦ ἱεράρχου». Καί μόνο αὐτὸς ὁ χαιρετισμὸς μᾶς ἀνάγει στό ὕψος τῆς σχέσης δασκάλου- μαθητοῦ, ὅπως αὐτὴ μνημιώνεται στοὺς πλατωνικοὺς διαλόγους καί στίς σελίδες τοῦ Γεροντικοῦ. Εἰλικρινὰ τό ποθῶ ἐξ ὅλης ψυχῆς αὐτό τό ὕψος κι ἄς εἶμαι διὰ βίου στή θέση τοῦ μαθητοῦ μέ δάσκαλο τόν Πατριάρχη.

Στά μετέπειτα χρόνια ὡς Πατριάρχης ὁ Βαρθολομαῖος τίμησε τὸν δάσκαλό του μὲ ἀπονομή σχετικοῦ ὀφικίου κατὰ τὴν ἐπίσκεψή του στὴ Μυτιλήνη. Ἐκεῖ ὁ Τσερνόγλου περνοῦσε τὰ καλοκαίρια του μὲ ἀσκητικὴ λιτότητα λόγῳ ὑψηλοῦ ζακχάρου καὶ ἡλικίας. Μαγεῖρενε στὸ μπρίκι τοῦ καφέ καὶ τὸ βράδυ δεχόταν ἐπισκέψεις. Ἐγραφε καὶ διάβαζε στίς σκάλες τοῦ σπιτιοῦ του, γιατί ἐκεῖ τοῦ χαριζόταν τὸ φῶς τῆς Δ.Ε.Η. ἀπὸ παρακείμενο στῦλο τῆς, μιά πού ἡ οἰκία δέν διέθεται.

Συναπαντώντας τὸν λοιπὸν ὁ Πατριάρχης σέ μιά δοξολογία, ἐξέφρασε μὲ τὴν χαρά του καὶ τὴν εὐαρέσκεια τῆς τιμῆς πού ἦταν αἰφνίδια εἶδηση γιὰ τὸν Τσερνόγλου, ὁ ὁποῖος ἐκτός τῶν ἄλλων δέν φοροῦσε γραβάτα. Οἱ «παρακείμενοι καὶ παραθεωροῦντες» τοῦ ἐπέστησαν τὸ δέον, σχετικά μὲ τὸ πῶς θὰ παρουσιαστεῖ ἔμπροσθεν τοῦ Πατριάρχου ἐγείροντας αἰσθήματα ἀνάλογα τῆς στιγμῆς καὶ τῆς τιμῆς χωρὶς αὐτὸ τὸ μικρὸ τεμάχιο ὑφάσματος. Ἐκεῖνος ὁ καημένος αἰσθάνθηκε ἀμήχανος καὶ τότε βρέθηκε θεὸς ἀπὸ μηχανῆς ὁ μακαριστὸς δάσκαλός μου Ἰωάννης Φουντούλης νά τοῦ δώσει τὴ δική του.

Σημειωτέον ὅτι ὁ δάσκαλός μου ταπεινὸς καὶ διὰ βίου μαθητὴς ἐσύχναζε στὸ ἐν κλίμακι φροντιστήριον τοῦ Τσερνόγλου τὰ θερινὰ βράδια, ὑπομένων διδασκαλικὰς ἐπιτιμήσεις, προκειμένου νά μαθαίνει γιὰ τὴν κοινὴ ἀλησμόνητη πατρίδα μας, τὸ Ἀῖβαλί. Μπῆκαν λοιπὸν στὸ ἱερό ὅπου ἀφοῦ ξεγραβατώθηκε ὁ λειτουργιολόγος Φουντούλης, γραβατώθηκε ὁ φιλόλογος Τσερνόγλου, ἀλληλοτιμώμενοι μὲ ταπείνωση, «ὕπολιμπάνοντες ἡμῖν»¹⁹ ὑπογραμμὸ τῆς.

Γιὰ τοὺς ἄλλους καθηγητὲς τοῦ Πατριάρχου μας δέν θὰ κάνω λόγο. Αὐτοὶ τοῦ πανεπιστημιακοῦ τμήματος εἶναι γνωστοὶ ἀπὸ τὰ συγγράμματά τους, τίς παραπομπές στὸ ἔργο τους καὶ τίς ἀναφορές στὸ πρόσωπό τους. Εἶχα παρακολουθήσει τίς παραδόσεις στὴ Δογματικὴ τοῦ ἀπὸ Μύρων, Ἐφέσου Χρυσοστόμου ὡς ἐπισκέπτη Καθηγητὴ στὴ Θεολογικὴ Σχολὴ Θεσσαλονίκης καὶ εἶχα γνωρίσει καλὰ τὸν Βασίλειο Σταυρίδη κατὰ τίς συχνές, καθ' ἑβδομάδα ἐπισκέψεις του στὴ Σχολή. Ἐμενε ὅλη τὴ μέρα ἐργαζόμενος στὸ δωμάτιο πού κατεῖχε ἀπ' ὅταν ἦταν ἐν ἐνεργείᾳ καὶ συμμετεῖχε στὸ λατρευτικὸ καὶ ἄλλο πρόγραμμα τῆς Μονῆς. Καὶ οἱ δύο καμάρωναν καὶ αἰσθανόταν τιμὴ ὕψιστη καὶ γι' αὐτοὺς τὸ πατριαρχικὸ ἀξίωμα τοῦ ἀξιαγάπητου καὶ ἀνεπίληπτου μαθητῆ τους.

Ἐκεῖ ὅμως στὸ ἰσόγειο μπαίνοντας στοὺς ἀριστεροὺς διαδρόμους καταλάβαινα, ὅτι κάτι παραπάνω τὸν ἔθελγε τὸν Πατριάρχη μας. Ἴσως τὸ νοερὸ ἰσόγειο τοῦ περικαλλοῦς γνωστικοῦ του οἰκοδομήματος, ἡ εἰσόδευσὴ του στὸ ναὸ τῆς γνώσης καὶ τῆς καθιέρωσής του, ἢ ἡ φιλεπίστροφη

¹⁹ Πρβλ. Α' Πέτρ. 2, 21.

διάθεση του κάθε ανθρώπου στις απαρχές του, στά παιδικά χρόνια του, στην εποχή της άθωότητας και της καρδιάς που επέχει θέση πατρίδας για τόν καθένα.

Καί αυτό τό λέω γιατί μερικές φορές πήγαμε μαζί μ' έναν υπάλληλο, παίρνοντας καρφιά και σφυρί. Μιά φορά σταθήκαμε σ' ένα μεγάλο θάλαμο που έπείχε θέση νοσοκομείου όταν υπήρχαν μαθητές. Φαινόταν και από την ύπαρξη της σχετικής επίπλωσης κρεβατιών, κομοδίνων, φαρμακοφωριαμών. Έψαξε μέ τή ματιά του ό Πατριάρχης και υπέδειξε τό μέσον του ανατολικού τοίχου όπου κρεμάσαμε μία ιερή εικόνα του Άγιου Ίωάννου του Χρυσοστόμου, που του είχεν δωρίσει.

Άλλη φορά ψηλά πάνω από τό πλατύσκαλο της τελευταίας στροφής της σκάλας που όδηγεϊ στό ήμιυπόγειο της βιβλιοθήκης, μία μεγαλύτερη εικόνα της «Εϊς άδου καθόδου», που του είχε χαρίσει ό Άλβανίας Άναστάσιος επί τή έκλογή και ανάρρησει του σέ Άρχιεπίσκοπο, μέ πολλά εϋστοχα αναστάσιμα σημαινόμενα στην όπισθεν της εικόνας επιφάνεια αφιερωματική έπιγραφή.

Έδω, μου λέει, που είναι σκοτεινά νά δώσει αναστάσιμο φώς. Έδω ό Άναστάς Κύριος πάνω από τόν Άδη του ύπογείου!

Σημειωτέον ότι τά χέρια του είναι πάντοτε ανοιχτά νά αντιδωρίζει τά δωρούμενα, νά αντιπροσφέρει τά προσφερόμενα, νά αντικαταπέμπει τά πεμπόμενα. Θεωρεί όλους τούς χώρους του Πατριαρχείου και των παρακειμένων καθιδρυμάτων, όχι μόνο των εκκλησιών, ιερούς και ανήκοντες στό Θεό, στους αδελφούς του: όλους τούς Χριστιανούς και στον ίδιο. Γι' αυτό τά διανέμει μέ πρόνοια, καλλιέπεια και κυρίως εκκλησιαστικοκεντρική νόηση και θεολογική προοπτική όλα όσα από αγάπη, τιμή και εϋγνωμοσύνη του αναθέτουν.

Έχοντας τάξη και ρυθμό ένδον θέλει νά τή βλέπει και έξωτερικά. Πολλές φορές κατεβαίνοντας τίς σκάλες ισιώνει μέ τό μπαστούνι του ψηλοκρεμασμένες κορνίζες που 'χουν ξεφύγει από την αλφαδιά. Μ' έχει διορθώσει φορές από στραβοκουμπώματα, κακοδιπλώματα και ξετινάζει από σκόνη και ασβέστη. Βιωματικές διδαχές αγάπης, ύποτυπώσεις ελλόγιμων και έμπρακτων συμβουλών που μέ τό λόγο δέν προσεγγίζονται, ούτε μέ τόνους βιβλίων.

Άπό τά βιβλία του δέ, μία που θίξαμε τή λέξη, έκτός από τά πολύτιμα στους έπαίοντες συγγράμματά του μ' έχουν αφήσει άναυδο ή φωτοαναστατική αναπαραγωγή των πρωτόλειων τετραδίων του μαθητή Δημητρίου Άρχοντώνη της ήλικίας που μαθήτευε σ' αυτές τίς ισόγειες ύψηλές αίθουσες.

Ένα τετράδιο έκθέσεων του όπου θαυμάζει κανείς τό όρθογραφικό αδιάπταιστο, την καλλιγραφική δεινότητα, και καθαρότητα που καθιστά τό κεί-

μενο εὐχαρι καὶ εὐανάγνωστο, τόσο πού νά μήν ἔχει ἀνάγκη τήν συνδρομή τῆς τυπογραφίας.

Κυρίως δέ τῇ δομῇ τῆς σκέψης, τήν παραστατικότητα τῶν ιδεῶν, τήν ἐπαγωγό λογική παράθεση καὶ ἀνάλυση, τῇ σύνθεσι, τὰ καταληκτικά συμπεράσματα ἐνός μεστοῦ νοός πού τόν ραίνει μόνο ἡ δροσιά μιᾶς παιδικῆς ψυχῆς, καθιστώντας τόν συγγραφέα φορέα σοφίας καὶ χάριτος ὅπως αὐτή πού χαρακτηρίζει τόν δωδεκαετή Ἰησοῦ, ὅταν πάντες οἱ σοφοί καὶ γραμματεῖς «ἐξίσταντο ἐπὶ τῇ συνέσει καὶ ταῖς ἀποκρίσεσι αὐτοῦ».²⁰

Ἐπιπλέον ἓνα ἀνθολόγιο- συλλογή ποιημάτων πού ἀποθησαύριζε τόν συγκινοῦσαν καὶ τόν βοηθοῦσαν στήν ἱερολοχίτικη πορεία του ὡς ἱεροσπουδαστῇ τῆς Χάλκης. Τίς ποιητικές του ἐπιλογές σχολιάζει με ποιητική διάθεση ὁ Πέργης Εὐάγγελος.

ΣΥΝΑΠΙΑΝΤΗΜΑΤΑ ΣΤΗ ΧΑΛΚΗ

Γι' αὐτόν τόν μουσολήπτο ὑμνητῇ τῆς Πόλης, τῆς Ῥωμιουσύνης, τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας θά ἦταν περιττό νά κάνω λόγο μία καὶ εἶναι γνωστός ἀπό τὰ τρία ἐκ Φαναρίου καὶ ἐκ τῆς ἰδίας προελεύσεως ποιητικά τοῦ τεχνήματα λόγου, ἐλληνίζουσας χάριτος καὶ θεολήπτου πνεύματος.

Εἴχαμε τακτικά συναπαντήματα καὶ θελκτικότερες συζητήσεις κυρίως κατὰ τίς Κυριακές πού ἐρχότανε νά ἐκκλησιαστῇ καθ' ὅλη τῇ θερινῇ περιόδῳ πού ἐγκαταβίωνε στή Χάλκη, ἀλλά καὶ ἐνδιάμεσα τῆς ἐβδομάδας. Καθημερινά δέ κατὰ τήν περίοδο τῶν παρακλήσεων πού ἀνέβαινε γιά νά προσδράμουμε ἐκτενῶς στήν Χαρμολύπη.

Εἶναι τό παλλάδιο τῆς Μονῆς, ἓνα ἀμφιπρόσωπο πνευματέμφορο εἰκόνισμα παλαιολόγειας ὑψηλῆς τέχνης. Ἐκφραση τῆς μυστικῆς ἀτμόσφαιρας πού ἐνυπῆρχε στό κίνημα τοῦ ἡσυχασμοῦ πού βίωνε ὁλος ὁ πνευματικός περίγυρος τῆς Βασιλεύουσας κατὰ τόν 14ο αἰῶνα. Καμωμένο μέ ἔμπειρο χρωστήρα στήν ἀπόδοση τοῦ πνευματικοῦ βάθους, τῆς χαρμολύπης τῶν εἰκονιζομένων ἱερῶν προτύπων, στήν σφοδρὴ σιωπὴ τῆς γλώσσας τῶν χρωμάτων καὶ στήν ἀττικίζουσα χάρη τῶν κινήσεων καὶ τῶν ρυθμικῶν πτυχῶσεων τῶν ἐνδυμάτων.

Αὐτὰ τὰ στοιχεῖα τῆς εἰκόνας σέ ὁδηγοῦν ἀπὸ τόν τελευταῖο Βυζαντινὸ οὐμανισμό, κατὰ τόν Lemerle, γιά νά σέ πᾶνε κάτω ἀπὸ τό ναό τῆς ἀπτέρου Νίκης στήν Ἀκρόπολη προκειμένου νά δεῖς τό ἀνάγλυφο τῆς «σανδαλίζομένης νίκης».²¹

Τέτοια καὶ παρόμοια συζητούσαμε μέ τόν πολυτιμώτατο Ἅγιο Πέργης,

²⁰ Πρβλ. Λουκ. 2, 47. .

²¹ P. Lemerle, *Ὁ πρῶτος Βυζαντινὸς οὐμανισμός*, ἐκδ. Μ.Ι.Ε.Τ. Ἀθήνα 1981.

ὄχι μόνο στή Σχολή ἀλλά καί στό σπίτι του, λίγο πιό κάτω ἀπ' αὐτή, ὅπου μᾶς καλοῦσε μαζί μέ τόν ἡγούμενο Ἅγιο Ἀγαθονικεῖας τακτικά. Κυρίως Κυριακές ἀπόγευμα, πού ἴσχυε τό «σχολάσατε καί γνῶτε».

Πηγαίναμε σέ γάργαρα καί πολυχεύμονα πηγὴ γνώσεων. Καί ξεδιψάγαμε ὄχι μόνο ἀπ' αὐτὴ τοῦ Ἁγίου Πέργης ἀλλὰ καί τῶν παραρεόντων τῶν οἰκείων συγκατοικούντων, ὅλης τῆς οἰκογενείας.

Ἡ μελίρρυτος καί ἀγγελοειδὴς στήν ὄψη ἀδερφή του, πρεσβυτέρα Ἄννα, κόρη λογίου καί μουσοτραφοῦς ἱερέως τῶν Ἁγίων Θεοδώρων τῆς Βλάχκας, γνῶριζε ἅπαντα τὰ τῆς ἐκκλησιαστικῆς τάξεως καλύτερα ἀπὸ ἱερωμένο ὡς καί τὰ μουσικά ἀπηχήματα. Ἐπεδίωκε ὁλοχρονίς νά βρῖσκεται ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τοῦ ὀρθρου στὸν πατριαρχικὸ ναὸ τοῦ Φαναρίου γιὰ νά ἐντυφεῖ καί νά σπουδάξει μετὰ λόγου γνώσεως στὰ ζεῖδωρα νάματα τῆς ἀκολουθίας καί τὴν ἀπαρέγκλιτη τάξη τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας.

Αὐτὸ ὑπῆρξε παιδιόθεν, μαζί μέ τὰ ἄλλα γράμματα πού ἔμαθε, τό κατεξοχὴν σχολεῖο της. Ἦταν δέ δεινὴ κάτοχος ἐκκλησιαστικῆς παιδείας πού προκαλοῦσε τὸν θαυμασμό ὄχι μόνο τοῦ ὑποφύτου ἀδερφοῦ της ἀλλὰ καί τῶν ἄλλων ἀρχιερέων. Ἐπὶ χρόνια συνέλεγε θεομητρωνύμια, εἰκόνες καί ὅ,τι ἄλλο σχετικὸ μέ τὴν Παναγία. Θὰ πρέπει νά εἶχε συγκεντρώσει ἓνα τεράστιο ὕλικο, δυσκολοτιθασεὺόμενο.

Ἄκουγα μέ προσοχὴ τίς συμβουλές της πού ἐξέφραζαν χρόνια συμπεκνωμένη πείρα τῆς λευϊτικῆς τῆς οἰκογένειας, ἐνταγμένης στήν μυρωμένη ῥωμαϊκὴ εὐλάβεια τῆς Πόλης τοῦ Κωνσταντίνου. Ἀπόγονος ἢ ἴδια μυροφόρων τοῦ Γένους, μέ ἵχνη τῆς ἀληθινῆς οὐσίας τῶν λεπτῶν τρόπων καί εὐγένεια πρωτότυπη, πού δέν διδάσκεται ἀλλὰ χρωμοσωμικά μεταφέρεται. Παράλληλα ὅμως μέ τὴ θεωρία δέν ἀφίστατο τῆς πράξης. Δέν παρέμενε παρακαθίσασα στὴ συζήτηση ὡς Μαρία, ἀλλὰ μετείρχετο ἐν ταπεινώσει καί τὰ τῆς Μάρθας, ὄχι μέ πλησμονὴ τύρβης ἀλλὰ μέ ἀγάπη ἔμπρακτη ὡς ἐφαρμογὴ τῶν λόγων.

Ἔτσι ἐκεῖ πού μέ συγκίνηση μ' ἔλεγε ἐνθυμούμενη τὸν πατέρα της ὅτι ὁ ἱερεὺς πρέπει νά στέκεται σάν λαμπάδα ἀναμμένη μπροστὰ στήν Ἁγία Τράπεζα σ' ὅλη τὴν ἀκολουθία, προσευχόμενος καί μεταδίδοντας στό ἐκκλησίασμα μέ ὅλη του τὴ στάση οὐράνια βιώματα· μᾶς τάιζε ζεστὰ τυρομπούρεκα πού ἔβγαζε ἀπ' τὸ φούρνο καί χαιρόταν πού μ' ἄρεξε ἢ ἀλάδωτη φακόσουπα μέ κερμεζί μερτζιμέκ τὴ μέρα τοῦ Σταυροῦ, βάζοντάς με κι ἄλλο κι ἄλλο στό πιάτο.

Ὁ δὲ Ἅγιος Πέργης μέ λεπτότητα σώματος καί πνεύματος τσιμποῦσε κάτι λιγότερο ἀπὸ πουλάκι, παραθέτοντας ἀτέρμονη πάγκαρπη πανδαισία πνευματικῆς εὐωχίας στοὺς συνδειπνήτορές του ὡς Δειπνοκλήτωρ.

Ἡ πρεσβυτέρα Ἄννα εἶναι ἀπὸ στόφα βυζαντινῆς δέσποινας μέ κοσμο-

Τό ἴδιο πολύτιμος καί πολύεδρος ἀδάμας ἦταν καί ὁ σύζυγός της ἱερέας Μελέτιος Σακουλίδης, ἀδιάσπαστος κρίκος στήν χρυσή λευϊτική ἄλυσι τῆς Βασιλίδος. Γνώριζα ὅτι εἶχε συλλέξει πάνω ἀπό ὀκτώ χιλιάδες τόμους παλαιτύπων ἐκδόσεων «ἐν Κωνσταντινουπόλει». Κεφάλαιο ἀκριβό γιά τήν ἱστορία, σέ ὅλες τίς πολυσήμαντες πτυχές τῶν προαπελθόντων χρόνων. Δέν εἶχαμε ὅμως πολλές συντυχίες μαζί του, λόγω ἔλλειψης χρόνου καί ἔνεκα τῶν πολλῶν του ἀνασχολήσεων. Ἐφημέρευε στήν Ἁγία Κυριακή Κοντοσκάλιου πού μάκραине ἀπό τή Χάλκη ἀλλά καί σέ ἄλλες ἐπτὰ κοντινές στήν προαναφερόμενη ἐνορίες. Ἐπίσης, μετεῖχε καί σέ ἐπιτροπές τοῦ Πατριαρχείου, ἐπιμελούμενος Δίπτυχα, τυπικά, ἡμερολόγια. Στήν συντροφία μας ἦταν τίς περισσότερες φορές καί ἡ καλότροπη καί εὐδιάθετη κόρη τους Ἥβη.

Διατηρώντας πάντοτε ὡς εὐλογία Θεοῦ καί παιδαγωγία στή μνήμη μου αὐτές τίς συνεντεύξεις μέ ὅλες τίς λεπτομέρειες τῶν συζητήσεών μας θά ἀναφέρω μία ἔσχατη.

Τόν Ἅγιο Πέργης εἶχε ἐκλέξει ὁ Φιλολογικός Σύλλογος Παρνασσός τῶν Ἀθηνῶν ὡς ἀντεπιστέλλον μέλος του μετά τήν ἐκδημία τοῦ Ἐφέσου Χρυσοστόμου καί εἰς διαδοχήν του. Κατόπιν πρότασής μου, γιά νά ἐκπροσωπεῖται ἡ λογιούσνη τῆς Μητροῦς Ἐκκλησίας καί εἰς συνέχεια τῶν σχέσεων καί ἀδιарρήκτων δεσμῶν τοῦ Παρνασσοῦ μέ τόν Φιλολογικό Σύλλογο Κωνσταντινουπόλεως.

Πέρασε ὅμως πολὺς καιρός μετά ἀπό πολλές ἀναβολές γιά τήν ἀπόδοση τῶν εὐσημῶν, γιά λόγους ἀνεξαρτήτους τῆς θελήσεώς μας. Δέν μπορούσε πιά γιά λόγους ὑγείας ὁ τιμώμενος νά μεταβεῖ στήν Ἀθήνα. Πρὸς ἐκπλήρωση τοῦ ὡς ἄνω σκοποῦ καί κάτ' ἐπιθυμία τοῦ Ἁγίου Πέργης πῆγα ἐγὼ στό Φανάρι.

Ἦταν μία ἡμέρα ἄκρως εὐθυνοφόρα καί πιεστική στό χρόνο ἐργασίας τοῦ Πατριάρχου μας, ὅπως καί οἱ περισσότερες. Ἐντούτοις ἂν καί ἀπροειδοποίητα μόλις πληροφορήθηκε τὰ γενησόμενα, μᾶς φώναξε στό γραφεῖο του. Δημιούργησε μία ἐπιτρεπτή παρένθεση χρόνου ἀπ' ὅλα τ' ἄλλα, φώναξε καί μερικά πρόσωπα τῆς πατριαρχικῆς αὐλῆς καί μέ χαρά ἄκουσε ἐμένα προσφωνοῦντα τόν Φαναριώτη ἐπίσκοπο καί ἐκεῖνον ἀντιφωνοῦντα στόν Σύλλογο τοῦ Παλαμᾶ, τοῦ Πολέμη, Πολίτη, Πορφύρα καί τῶν τόσων ἄλλων, πού μέ ἀπέστειλε γιά ποιητικό χαιρέτισμα στή λύρα τῆς κατά Βόσπορον Ῥωμιούσνης.

Εὐχαριστήσαμε τόν Πατριάρχη γιά τήν εὐγενή δοχή καί τήν πατρική συγκατάβαση καί μεταβήκαμε ἀναμένοντάς τον γιά τό παρατιθέμενο γεῦμα μαζί του, κατά ἐπιθυμία καί ἐγκάρδια πρόσκληση, στό μεγάλο συνοδικό. Ἐκεῖ συναντήσαμε ἕναν ἀρχιερέα ἐξ Ἑλλάδος ὁ ὁποῖος μέ χαιρέτησε καί γὼ ἀνέμενα νά πράξει πρῶτα τό ἴδιο στόν πολίό ἀρχιερέα. Ἐννόησα ὅτι δέν

γνωριζόταν, καθώς ο Άγιος Πέργης έμόναζε «ώς στρουθίον επί δώματος», επιδιδόμενος στίς προσφιλείς συγγραφές καί ποιητικές του συνθέσεις.

Δέν φανταζόμουν όμως ότι λέγοντας τό όνομά του θά λαμβάναμε τήν απάντηση: -Δέν τόν ξέρω. Αίσθανθήκαμε άμήχανα από τήν πληρότητα του έαυτου του μάλλον καί τήν υπεραυτάρκεια, καθώς εΐναι άσύνηθες άνδρας έκ του ιεροϋ καταλόγου νά μήν έχει απαντήσει έστω καί ως όνομα τόν ποιμένα τής Πέργης ως δεινό συγγραφέα καί ποιητή, βρίσκοντας δύο λόγια άβρότητος γιά τήν πνευματική του προσφορά άν όχι γιά τό τίμιο γήρας του, πού άκόμα καί ο άρχιεπίσκοπος Χριστόδουλος τόν συμβουλευόταν σέ θέματα λειτουργικά καί τυπικού, χωρίς πάντοτε νά τόν άκούει.

Βαδίζοντας λίγο παραπέρα απάντησα στήν γεμάτη άπορία έκφραση του Δεσπότη. -Καλά, μή στεναχωριέσαι καί τόν Καζαντζάκη καί τόν Έλύτη δέν πρέπει νά ξέρει. Καί συνέχισα πρός κουφισμόν του γηραιού καί κεκμηκότος πνευματικού εργάτου:

—Η παλιά Ελλάδα άδυνατεί νά προσεγγίσει τήν άγέραςτη καί διαχρονική, ή σίγουρη καί βολεμένη τήν άόριστη καί άνήσυχη στόν πόνο τής Οικουμένης. Η έθνολέτειρα πολιτική τής Άθήνας στή διαχρονία των κυβερνήσεων της καί ο μικρόλογος εκκλησιαστικός έπαρχιωτισμός σέ συνεχόμενες έφήμερες δόσεις.

—Αυτά νά τά γράψεις. Έγώ δέν θά προφθάσω. Καί τό κάνω έδω σέ τούτη τή γωνία εις μνημόσυνον αιώνιον του καί φιλολογικού σέ συνέχεια εκείνης τής ήμέρας στό Πατριαρχικό γραφείο. Μας τό φιλοξενεί κι αυτό ο Πατριάρχης μέσα στόν κυρίως λόγο μας πού εΐναι γι' αυτόν, τό δέχεται, όπως πάντα, μέ πατρική χαρά, μιά καί όλα αυτά τά θέματα εΐναι πάντοτε ζέοντα καί παρόντα κι άς συζητούνται κάποιες φορές μεταξύ τυρού καί άχλαδιού.

Στήν Σχολή πολύ συχνά έρχόταν μητροπολίτης Κολωνίας Γαβριήλ ένας καλοκάγαθος γέρων πού ήταν πρόθυμος πάντα γιά ενδιαφέροντες συζητήσεις, γνωρίζοντας πολλά γιά τήν ιστορία του Πόντου, ένθυμούμενος ένδιαφέροντα πρόσωπα τής πατριαρχικής αύλης πού είχαν απέλθει καί γεγονότα παρελθουσών ήμερών. Γέροντάς του ήταν κάποιος Γαβριήλ Ίβηρίτης πού διακονούσε στήν Πόλη καί του όποιου έφερε τό όνομα.

Μ' άγαπούσε πολύ, όπως καί 'γώ καί άποκτήσαμε μεγάλη έξοικείωση. Έκτός από τίς συμβουλές του, μέσα στά βιβλία πού μου χάριζε έβρισκα χρήματα. Του τά πήγαινα.

—Εΐναι γιά παγωτό. Μου έλεγε.

—Ευχαριστώ. Μά δέν χρειάζεται. Έχω.

—Άς έχεις, έτσι πρέπει νά κάνουμε οί παππούδες. Πώς θά μέ θυμάσαι γιά νά μου κάνεις κανένα τρισάγιο καί νά μέ μνημονεύεις;

Δέν φεύγει ποτέ από τή λατρευτική μνήμη όσων τόν γνωρίσαμε. Άλλά

κυρίως μου μένει ἀλησμόνητος ἀπό τό ἀπροσδόκητο τοῦτο μάθημα:

Ήταν ἀνήμερα 31 Αὐγούστου ἑορτή τῶν καταθεσίων τῆς τιμίας Ζώνης τῆς Θεοτόκου στό ναό τῶν Χαλκοπρατείων, ἅμεσα συνδεδεμένη μέ τήν ἱερά γεωδαισία τῆς Βασιλίδος, τοῦ ἱεροῦ παλατίου, τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας. Ἡμέρα πρῶιμα φθινοπωρινή, ἀέρας, σύννεφα καί γλάροι πολλοί ἀνάμεσα μας, καθῶς μετά τή λειτουργία, πηγαίναμε γιά καφέ.

Τόν ῥωτοῦσα ἀχόρταγα γιά τά μέρη πού κατά καιρούς φιλοξένησαν τήν Ἁγία Ζώνη. Εἶχε ὄρεξη, ἀνάδευε ἀναμνήσεις του ἀπό τά τῆς ἑορτῆς σέ παληούς χρόνους, παρενέβαλε διηγήσεις γιά τό βίο καί τήν πορεία προσώπων γιά τά ὁποία εἶχε ἤδη κάνει μνεῖα.

Κάποια στιγμή μου λέει: Τό τροπάριο τῆς Ἁγίας Ζώνης τό ξέρεις; Εἶναι λίγο δύσκολο καί δέν ἀκούγεται συχνά. Τοῦ λέω ὄχι. Ἔ, θά σοῦ τό μάθω ἐγώ τώρα γιά νά μέ θυμᾶσαι. Κι ἄρχισε:

—Θεοτόκε ἀειπάρθενε τῶν ἀνθρώπων ἡ σκέπη, ἐσθῆτα καί ζώνην τοῦ ἀχράντου Σου σώματος κραταῖαν τῇ πόλει Σου περιβολήν ἐδωρήσω.²² Πές το.

Τό ἄλλα. Ξανά. Ὅταν διαπίστωνε ὅτι τό εἶχα ἐμπεδώσει συγκρατώντας το στή μνήμη μου συνέχισε στόν παρακάτω στίχο. Καί μετά ὅλο μαζί καί ξανά καί ξανά. Μέχρι πού πράγματι τῷμαθα ἀπό τό στόμα του, μένοντας κατά τά λοιπά ἄναυδος. Αὐτό μέ πῆγε πίσω στήν προσχολική μου ηλικία, ὅταν πρὶν νά γνωρίζω ἀνάγνωση μου μάθαιναν μ' αὐτό τόν τρόπο ποιημάτων οἱ οἰκεῖοι μου. Πάντα μᾶς ἀρέσει αὐτή ἡ ἐπιστροφή στό χῶρο τῆς καρδιάς, τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ. Ἐξάλλου ἔχουμε ῥητή ἐντολή τοῦ Κυρίου μέ τό ἀποκλειστικό: «ἐάν μή στραφῇτε καί γενέσθαι ὡς τά παιδιά οὐ μή εἰσέλθῃτε...». Καί τόν Παῦλο νά προτρέπει τό «νηπιάζετε τῇ κακίᾳ». Καί ἡμουν, μέ τή χάρη τοῦ Θεοῦ δεκτικός πολύ σέ κάτι τέτοια. Κι αὐτό εὐχαρίστησε τόν Ἅγιο Κολωνίας, γιατί εἶχα ἄμεση ἀπόδοση.

—Εἶδες, εἶδες πού τό ἔμαθες. Ἄντε τώρα νά τό ψάλλουμε.

Αὐτό ἦταν γιορτή. Μέ κατασυγκίνησε ἡ εὐαίσθησία του, τόν αἰσθάνθηκα πραγματικά παππού μου. Τήν Παναγία μας νά μᾶς σκέπει μέ τήν ζώνη Της. Ἐννοεῖται ὅτι κάθε χρόνο αὐτή τῇ μέρα τήν ἑορτάζω μέ τόν Ἅγιο Κολωνίας ὄχι ὡς ἀνάμνηση, ἀλλ' ὡς ἀέναο βιωμένο παρόν. Πάντοτε τόν μνημονεύω καί ψάλλοντας τό τροπάριο ἀναπολῶ τίς μέρες πού μου χάριζε τά ἐκ τοῦ περισσεύματος τῆς καρδιάς του. Γεροντική σόφια μέ καλοσύνη ὡς ὑποτύπωση βίου.

Ἄλλοτε πάλι συναντιόμασταν μέ τόν τότε προαπελθόντα ἡγούμενο, Μητροπολίτη Θεοδωρουπόλεως Γερμανό, πνευματικό τῶν Πατριαρχείων.

²² Βλ. Ἀπολυτίκιον τῶν καταθεσίων τῆς τιμίας Ζώνης τῆς Θεοτόκου, λα' Αὐγούστου, Ὁρολόγιον, ὁ.π., σ. 439.

Ἄνθρωπος, μελίχιος, ἡσύχιος, γλυκόφθογγος, χαρίες, ἵσχυε γι' αὐτόν ἐκεῖνο τοῦ γεροντικοῦ «ἄρκεῖ μοι καί τό βλέπειν σοι πάτερ», καθώς ἦταν εἰκόνα πραότητος.

Τά λόγια του ἦταν «ἅλατι ἡρτυμένα», σέ εὐαγγελική βάση. Μά ἐμένα μέ ἔθελγε περισσότερο τό πῶς τά ἐφθέγγετο. Τά ἔπλαθε ῥόδινα. Ἡ φωνή του μετέφερε ἡχώ παραδείσου. Ὅπως καί τό μάθημα τοῦ Κολωνίας. Ἐτούτου τοῦ γέροντος τελείως ἀπροσπαθῶς καί «ἀκόπως» ὅπως ἡ Παναγία ἐβάστασε Χριστόν. Τοῦ ἦταν δοσμένο, δώρημα τέλειον ἄνωθεν νά ἀναπαύει ψυχές, νά τίς γαληνεύει καί τό ἀντιδῶριζε.

Καί ἀναμετροῦσα τούς ἐμψυχούς θησαυρούς τῆς αὐλῆς τοῦ Πατριάρχου μας στήν ἀλληλουχία τους καί στήν διαδοχή τῶν γενεῶν. Καί καθώς ἔβλεπα μπροστά μου νά ζωντανεύουν οἱ σελίδες τοῦ Εὐεργετινοῦ, ἀναλογιζόμουν τή δόξα πού εἶχε ἡ γειτονική μονή τῆς Θεοτόκου Εὐεργέτιδος, τότε πού ὁ ἡγούμενός της, Παῦλος συνέτασσε τόν πρωτόλειο κώδικα τῆς ὡς ἄνω βίβλου.

Τόν ἴδιο ἀπαντοῦσα πολλές φορές καί στό σπίτι τῶν ἀδελφῶν Κωστίδου πού βρισκόταν λίγο πιό κάτω ἀπό τή Σχολή, στούς πρόποδες τοῦ μικροῦ λόφου τῆς ἐλπίδος. Ἦταν δύο ἀδελφές: ἡ Ἀγγελική καί ἡ Ἀναστασία καί ὁ ἀδελφός τους Σωτηράκης, μέ ἀπώτερη χιακή καταγωγή πού ζούσαν μέ ἕνα προπολεμικό ἐνοίκιο σ' ἕνα ξυλοκατασκευασμένο σπίτι μέσα σέ πρασινάδες, ἄνθη, κλήματα. Τά σανίδια ἦταν μαυρισμένα ἀπ' ἔξω, μέσα εἶχε αὐθεντική ἀτμόσφαιρα τῆς πολιτικῆς ἀρχοντιᾶς παρελθόντων χρόνων. Ὅλη ἡ περιοχή, τό σπίτι ὑπερπληροῦσαν τούς ὅρους ὡς σκηνικό γιά γύρισμα ταινίας ἐποχῆς. Τά δέ πρόσωπα, οἰκήτορες καί ἐπισκέπτες ἐνταγμένα ἀπόλυτα στήν διαδοχή τῶν σκηνῶν τῆς ἱστορίας, ὅπως ὁ χρόνος τήν ἐξέλιξε στά Πριγκηπόνησα τοῦ Γένους μας.

Πήγαινα ὅποτε ἔβρισκα χρόνο. Κυρίως πέρναγα σέ συνδυασμό μέ κάποια δουλειά στόν οἰκισμό τῆς Χάλκης. Μέ ἀνέμεναν μονίμως, μέ καλοδεχόταν μέ ἐνθουσιασμό. Εἶχαν σχεδόν πάντα ἐπισκέπτες, ἀγαποῦσαν τήν παρέα, τήν κουβέντα, ἄνθρωποι τῶν διαπροσωπικῶν σχέσεων, τῆς Ῥωμιοσύνης, τῆς Ἀνατολῆς. Τόν Ἅγιο Θεοδωρουπόλεως τόν θεωροῦσαν καί ἦταν δικός τούς ἄνθρωπος. Τίς ἔφερνε ἐφημερίδα ἀπό τήν Πόλη ὅποτε περνοῦσε ἀπό τή Σχολή. Ἀπό ἑκεῖ παλιότερα περνοῦσε καί ἡ μητέρα τοῦ Πατριάρχου μας Μερόπη, ὅποτε τύχαινε νά βρεθεῖ στή Χάλκη. Οἱ ἀδελφές Κωστίδου εἶχαν ἀγαθές ἀναμνήσεις καί ἀναπολοῦσαν μέ ἀγάπη τό πρόσωπό της καί νοσταλγοῦσαν τήν παρέα της, καθώς ἦταν ἰδανική γι' αὐτή κι ὅσα ἔλεγε ἦταν «νόστιμα».²³

²³ Βλ. π. Δ. Στρατῆ, *Ἡ Πορταῖτισσα στό Αἰγαῖο*, Ἀθήνα 2002, σ. 24.

Πήγαινε και ὁ Ἱεροσολυμίτης ἀρχιμανδρίτης Φώτιος, ἑξαρχος τοῦ Παναγίου Τάφου στήν Πόλη. Ἐπέβλεπε τά μετόχια καί τοὺς ναοὺς στήν Ξηροκρήνη (Κουρουτσεσιμέ), στό Φανάρι, καί τόν Κρημνὸ τῆς Χάλκης, ὅλοι στό ὄνομα τοῦ τροπαιοφόρου Ἁγίου Γεωργίου. Ἐόρταζε καί τὴν ἀπόδοση τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, τὰ Ἐννιάμερα. Τότε μᾶς καλοῦσε ὅλους καί παρέθετε πλούσια τράπεζα λόγων καί ἐδεσμάτων μέ πρωτοστατοῦσες τίς ἀδελφές Κωστίδου καί εὐάριθμο ἐκκλησίασμα. Προεξῆρχε συνήθως ὁ Μετρῶν καί Ἀθύρων Θεόκλητος πού ἦταν μόνιμος κάτοικος τοῦ νησιοῦ, ὁ δέ πατέρας του Θόδωρος φυλοῦσε Θερμοπύλες στό μοναστηράκι τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνα, μένοντας ὀλοχρονίς ἐκεῖ προκειμένου νά τό φυλάει ἀπὸ δηώσεις καί καταστροφές, φυλαττόμενος ἀπὸ τὸν θαυματουργὸ συνοικητορά του.

Ὁ Ἄη Γιώργης τοῦ Κρημνοῦ εἶναι χάρμα ὀφθαλμῶν. Κρεμαστοί κυριολεκτικά κῆποι τῆς αὐλῆς φτάνουν μέχρι τὴ θάλασσα. Ἀτενίζει κανεὶς ἀπὸ ἑκεῖ ὅλα τὰ παράλια τῶν εὐρωπαϊκῶν καί ἀσιατικῶν ἀκτῶν τῆς Πόλης, τὴν Προποντίδα, ἔχοντας σὲ πρῶτο πλάνο τὰ πριγκηπόνησα. Ἀχόρταγα τὰ μάτια εὐφραίνονται. Ὁσφαίνεσαι τὴν θαλάσσια αὔρα πού ῥχεται μέ ρανίδες ἀλίσταχνης. Ὁπωρικά, σύκα τὸν Αὐγουστο- Σεπτέμβριο ἄφθονα πρὸς τέρψιν τῶν οἰκητόρων τοῦ ἐπὶ γῆς τούτου παραδείσου.

Κατευωδιασμένο καί τό κατοικητήριό τοῦ Τροπαιοφόρου, ἡ ἐκκλησία. Τό προαύλιο πάλι μνημιώνεται ἀπὸ τάφους Πατριαρχῶν Ἱεροσολύμων, πού μένοντας γιὰ μεγάλα χρονικά διαστήματα στήν Πόλη προκειμένου παριστάμενοι στόν Σουλτάνο, νά τὸν ἐξευμενίζουν ἀπέναντι τῶν δικαίων τοῦ Πατριαρχείου τους, ἐπιδιώκοντας τὴν μείωση τῶν ἀβάσταχτων φόρων ἢ τὴν ἀπαλλαγὴ ἀπὸ αὐτοῦς, ἐξεμετροῦσαν τό ζῆν καί ἔβρισκαν ἀνάπαυση σ' αὐτὴ τὴν προεικονίζουσα τὸν παράδεισο αὐλὴ τοῦ Θεοῦ.

Ἐνα καλοκαίρι τῆς Μεταμορφώσεως ὁ Πατριάρχης μας εἶπε ὅτι θὰ πηγαινε στό σταυροπήγιο πού πανηγύριζε στήν Πρίγκηπο γιὰ νά χοροστατήσῃ, ὁ Δεσπότης νά λειτουργοῦσε στό ναὸ τῆς Σχολῆς καί ἐγὼ νά πηγαίνα στό ἑορτάζον μοναστήρι τῆς Χάλκης.

Ὅπως καί ἔγινε πήγαμε ἀπὸ βραδὺς μέ τὸν Ἅγιο Ἀγαθονικεῖας καί ἀφοῦ εὐπρεπίσαμε καί τοποθετήσαμε τὰ ἀπαραίτητα, τελέσαμε τὸν Ἑσπερινό. Τὴν ἐπαύριο μέ μιὰ ἄμαξα ἔφτασα. Εἶχε ἔρθῃ ἓνας καύσωνας ἀπ' τὴν Ἀνατολὴ πού παρόλα τὰ παρακείμενα πεῦκα καί τὴ θάλασσα, παρηγοριὰ δέν ὑπῆρχε. Ξεπεράστηκε ὅμως ἡ δυσκολία καθὼς μέ συνεπῆρε ἡ ἀναπάντεχη συνάντηση μέ κρυπτοχριστιανούς τῆς Ἀνατολίας πού εἶχαν ἔρθῃ γιὰ λίγες μέρες ἐκεῖ καί κατέλυναν στοὺς ἄλλοτε χώρους τῆς μονῆς, παραπήγματα. Κάποια στιγμή γέμισε ἡ Ἐκκλησία μέ τὴν παρουσία τους. Ὅρθιοι καί ἐκστατικοὶ συμμετείχαν. Μέ ἐντυπωσίασε ἡ προσευχητικὴ ἔνταση πού διαγραφόταν στήν

ἀλλόκοσμη ματιά τους, στά ἀγνά πρόσωπά τους.”Εκλαιγαν γοερά καί μ’ ἔκαναν μέτοχο τῶν βιωμάτων τους χωρίς λόγους καί ἐξηγήσεις.

Ἀρχικά δέν εἶχα ἐννοήσει ὅτι δέν καταλάβαιναν λέξη ἑλληνικά, οὔτε τουρκικά. Ἀραβικά μιλοῦσαν. Τούς μίλησα λοιπόν συναισθανόμενος τόν πόνο τους.”Εκλαιγαν πιά πολύ τήν ὥρα τῆς ὁμιλίας, ἔπесαν στά πόδια μου καί μέ ἀγκάλιαζαν, φιλοῦσαν τά ἄμφια. Καί τοῦτο γιατί ἄκουγαν ἑλληνικά, κι ἄς μή γροικοῦσαν λέξη. Ἦταν γι’ αὐτούς κάλεσμα τῶν χρωμοσωμάτων τους σέ προγονική ἐπαναφορά, μέ χρόνια νοσταλγική ἐκζήτηση.

Γινόμεουν ὁ φορέας φωνῆς πού ἀνακαλοῦσε τήν ἡχώ τῆς ἱστορικῆς τούς συνείδησης καί κυρίως ὁ ἀγωγός τῆς χάριτος πού συντηροῦσε τήν ὑπαρξη καί τήν ἰδιοπροσωπία τους σέ γῆ πατρική πού κατέστη γι’ αὐτούς ἀλλοτρία. Ὁ ἐκπρόσωπος τοῦ Θεοῦ τῶν πατέρων τους, σέ θέση Μωυσῆ, γιά τήν ἐλπίδα τῆς ἐξόδου τους ἀπό τά δεινά.

Κοινώνησαν ὅλοι, δεχόμενοι τό πῦρ τῆς θεότητος μέ πύρινα δάκρυα, ἐμφανέστατης θείας ἀλλοίωσης. Στό τέλος ὅταν τούς μοίρασα τό ἀντίδωρο καί τά σταφύλια μέ κατασπαζόταν, μέ τράβαγαν τά χέρια, τά ἀκουμπούσαν τρυφερά στό πρόσωπό τους. Διάβασα εὐχές σέ κάποιες γυναῖκες. Εἶχα ξεπεράσει τή ζέστη πού εἶχε ἐκτοξεύσει τόν ὑδράργυρο στά ὕψη καθώς εἶχε μεσημεριάσει, μία πού κυριολεκτικά δροσιζόμουν ἀπό τό κολύμπι στόν ἰδρώτα.

Τούς ἀποχωρίστηκα στό ἴδιο πάντα κλίμα διηγούμενος κατά τήν τράπεζα στόν Πατριάρχη «πάντα ὅσα ἤκουσα καί εἶδα».

Ὁ Πατριάρχης σπλαχνιζόταν ὅλους τούς κατατρεγμένους ἀνθρώπους, τούς πρόσφυγες, τούς ἀναγκεμένους καί ἔκανε ὅ,τι περνοῦσε ἀπό τό χέρι του γιά νά τούς ἀνακουφίζει. Τόν εἶχα ῥωτήσῃ τί θά ἔπρεπε νά κάνω καί μέ κάποιες Τουρκάλες πού ἀνέβαιναν στή Σχολή καί μοῦ ζητοῦσαν νά τίς διαβάξω εὐχές. Μέ συμβούλεψε νά ἀνταποκρίνομαι καί νά τίς ἱκανοποιῶ τά αἰτήματα καί ὑπάκουα σκεπτόμενος πώς καί ἡ Χαναναία πού ἦταν εἰδωλόλατρισσα καί ἀλλογενής, ἐπιμένοντας μέ ἀξιοθαύμαστη πίστη ἔλαβε ἀπό τόν Κύριο τήν διαβεβαίωση τοῦ «γεννηθήτω σοι ὡς θέλεις».

Μεγάλο σέβας καί ἀγάπη τρέφει ὁ Πατριάρχης μας καί πρὸς τούς ἀξιωμακάριστους καί ἀείμνηστους προαπελθόντες προκατόχους του, ἀρχιερεῖς, ἱερωμένους, διδασκάλους, ἀναδόχους, οἰκείους τῇ πίστει, συγγενεῖς, ὅλους τούς ὁμογενεῖς καί ὁμόδοξους, καί τόν κόσμον ἅπαντα. Πολλές φορές συνακολουθώντας τον δώσαμε τρισάγια στοὺς τάφους τῶν καθηγητῶν καί ἱερωμένων πού ἐπαναπαύονται πίσω ἀπὸ τό ἱερό τοῦ ναοῦ τῆς Σχολῆς, στό ἴδιο καί σέ ἓνα χορταριασμένο περίβολο πού ἐφάπτεται σχεδόν στό κατηφορικό μέρος τοῦ κήπου τῆς Σχολῆς, ὅπου μεταξύ λίγων τάφων βρίσκεται κι ἐκεῖνος τοῦ Πατριάρχου Νεοφύτου τοῦ ὀγδόου, ὅπως καί στό Μπουλου-

κλί, στους τάφους τῶν Πατριαρχῶν. Ἐκεῖ φορές μᾶς ὑπέδειξε μέ σώζουσα μνήμη θανάτου πού «χρησιμεύει τῷ βίῳ», ὅτι δίπλα στόν τάφο τοῦ προκατόχου τοῦ Δημητρίου θά ἤθελε νά ἀναπαυθεῖ ὅταν τόν καλέσει, ὅπως ὅλους μας ὁ Κύριος μέχρι τῆς κοινῆς ἀναστάσεως.

Ὅταν ἄκουσα ἀπό τόν ἴδιο τήν παρακαταθήκη τῶν ἐσχάτων μετά ἀπό ἓνα σύντομο ξένισμα πού ἔχει σχέση μέ τό «μέγα χάσμα» πού «ἐστήρικται» μεταξύ τοῦ στίλβοντος ἀξιώματος καί τῆς πρωτουργοῦ ὕλης τοῦ χοός ἐπανενοήσα τήν ἀξία τῆς θείας πνοῆς, «ἐμπνεύσεως».

Θυμήθηκα κι ἓνα πετυχημένο πού γράφει ὁ Ἅγιος Πέργης πως ὁ Πατριάρχης εἶναι ὁ πιό λαμπροφορεμένος κι ὁ πιό μαυροφορεμένος τῆς Ὁρθοδοξίας. Εἶναι καί διδάσκαλός της γιά μένα στό οὐσιώτερο, στό μεταίχμιο κτιστοῦ καί ἀκτίστου, φθορᾶς καί ἀφθαρσίας στήν προοικείωση μέ τήν βέβαιη μετάβασή μας ἀπό τά πρόσκαιρα στά αἰώνια, ἀπό τά λυπητερά καί δυσάρεστα στά χρηστότερα καί θυμηδέστερα, ἀπό τά ἐν ἐσόπτρῳ καί αἰνίγματι στήν προσωπική συνάντηση μέ τό πρόσωπο του Φωτός. Αὐτά εἶναι βιώματα κατεργασμένου συνειδότος καί διαποτισμένης ὑπαρξης μέ τήν σοφία τῶν εὐαγγελικῶν ῥημάτων, τῶν φιλοκαλικῶν πατέρων πού ἐξέφρασαν καί πολλοί φέροντες τήν βασιλική ἀλουργίδα.

Ῥωμοῖ προσγειωμένοι στήν ματαιότητα τῶν ῥεόντων καί ἀποβλέποντες στά μένοντα αἰωνίως ἀντάλλαξαν τήν πορφύρα μέ τό μοναχικό τριβώνιο ὡς ἔνδυμα τῆς ὄντως φιλοσοφίας, ὅπως καί πολλές γυναῖκες αὐγοῦστες. Σέ ψηφιδωτό τοῦ 12ου αἰ. πού βρίσκεται στό γυναικωνίτη τῆς Ἀγίας Σοφίας ὁ Χριστός παριστάνεται καθήμενος ἐν μέσῳ τοῦ αὐτοκράτορος Ῥωμανοῦ καί τῆς αὐγοῦστας Ζωῆς, σέ στάση ἱκεσίας καί κρατώντας καί οἱ δύο ἀπό ἓνα πουγκί. Αὐτά τά πουγκιά περιέχουν χῶμα κατά ἔρμηνεῖα τῆς ἐξοικόνισης. Δέν εἶναι βαλάντια χρυσοῦ σύμφωνα μέ λανθασμένη παρερμηνεῖα. Ἡ ῥωμαλεότητα τῆς θεολογικῆς σκέψης τῶν Ῥωμίων ἀποδίδει ἀνεπανάληπτα τό χῶμα μέ τήν πλέον δαπανηρή τεχνική τοῦ μωσαϊκοῦ. Ἀδειάζουν αὐτοκρατορικά βαλάντια γιά νά ἐξεικονιστεῖ ἡ ματαιότητα.

Καταβάλλεται ἡ «χρυσολατρεία» καί ἡ «λιθομανία» κατά τούς χρυσοστομικούς ὅρους, καθὼς «ἐκχέεται» ἡ ἀκριβοπληρωμένη ψηφιδοδέτηση ὅπως τό «κενωθέν μῦρο», ὅτε «ἡ ἁμαρτωλὸς τό ἐξέχεε». Μέ τήν ἴδια ἐν πνεύματι σφοδρότητα μελωδοῦσε κι ἡ Κασσιανή: «Δέξι μου τὰς πηγὰς τῶν δακρύων, ὁ νεφέλαις διεξάγων τῆς θαλάσσης τό ὕδωρ». Ὁ ἀποδεχόμενος τήν προσφορά αὐτοῦ τοῦ πολιτισμοῦ καί ὁ διεξάγων τήν ἀξία του εἶναι ὁ Χριστός πού τούς τόν ἐμφύσησε.

Ὁ Χριστός δέν εἶναι μηδικό εἶδωλο, οὔτε κερδῶς Ἑρμῆς. Εἶναι ἐκ τοῦ μή ὄντος δημιουργός τοῦ ἀνθρώπου καί τοῦ κόσμου. Ἀναμένει τό πλάσμα του ἐν πνεύματι μετανοίας πού συντελεῖ στήν ἐξομοίωση μέ τήν εἰκόνα τοῦ

Προσώπου Του για να το αποκαταστήσει ως βασιλέα της κτίσεως, ανασταίνοντάς το από την πρωτουργό ὕλη τό χώμα.

«Γῆ χαίνουσα ὑπόδεξαι τό ὑπό σοῦ πλασθέν τό πρότερον» ἐπισημαίνει πρό τοῦ τάφου ἡ Ἐκκλησία ἐπὶ τοῦ ὁποίου ὁ ἱερεὺς ἐπιχέει τό περιεχόμενον κανδύλης ἢ ἐναποθέτει τόν κορνιαχτόν τοῦ θυμιατηρίου ὡς ἐνυλη προσευχητική συνοδεία. Χῶμα καί σποδός. Τὰ στίλβοντα μάταια καί παραπλανητικά. «Οἱ φυλασσόμενοι μάταια καί ψευδῇ ἔλεον αὐτοῖς ἐγκαταλείπεται. Ἡ ἀλήθεια βρίσκεται στήν Ἀνάσταση τοῦ Χριστοῦ καί ὄχι στίς ψεύτικες παρηγορίες καί τὰ ἐπιχρίσματα τῶν προσωπείων.

Εἴμαστε μακάριοι γιατί ὁ Πατριάρχης μας εἶναι φορέας αὐτῆς τῆς ὄντως καί μόνης φιλοσοφίας τῶν προικητόρων τοῦ Οἴκου του, πού κατέτρεχαν στήν ἔρημο καί ὁμιλοῦσαν μέ τὰ ὅστα, προσφωνώντας τα «Χριστός Ἀνέστη». Αὐτό κάνει κι ὁ ἴδιος βαίνοντας κάθε τόσο χρονιάρες μέρες στούς ξεχασμένους ἀπό τούς πολλούς τάφους. Ἐκεῖνος ὡς προφήτης μᾶς τό ἐπαναφέρει ἐμπράκτως, φωνάζοντάς μας στεντορειῶς γιά τὰ «γυμνά ὅστέα» πού ἀναμένουν τό Πνεῦμα Κυρίου νά τὰ ἀναζωογονήσει.

Αὐτό τόν κάνει νά ἀγαπᾷ περισσότερο τή ζωή καί τή δημιουργία γιατί ὅλα εἶναι ἐνταγμένα στό προαιώνιο σχέδιο τοῦ Θεοῦ, ἀναμένοντας σωτηρία καί ἀποκατάσταση στήν ἀγαθοτοπία του. Εἶναι σ' ὅλους γνωστές οἱ πρωτοβουλίες του γιά τό περιβάλλον, τὰ ἐν πλῶ συνέδρια γιά τήν διάσωση τοῦ πλανήτη.

Δέν εἶναι ὅμως τόσο γνωστή ἡ φροντίδα του γιά ἓνα συμπαθέστατο γαῖδαράκο τόν Λίο καί γιά μερικά πρόβατα πού τοῦ ἔφεραν ἀπό τό νησί του καθώς ξέρουν πόσο τὰ ἀγαπᾷ. Τὰ εἶχε στή Χάλκη, ὅπου σταβλιζόταν σέ μία μεγάλη, σέ ἀλλοτινά χρόνια χρησιμη δεξαμενή καί τώρα κενή στέρνα, ὅπου κάθε ἀπόγευμα πηγαίναμε, τὰ ταῖζαμε, τὰ δειχνε ἀγάπη καί κείνα ἀνταπέδιδαν μέ γκαρίσματα καί βελάσματα.

Μ' εἶχε πάλι ἐντυπωσιάσει μία ἀφίσα πού στόλιζε τό πατριαρχικό δῶμα στή Χάλκη, ὅπου ὁ φακός εἶχε ἀπαθανάτισει μία θερμή περίπτυση ἑνός πελεκάνου, μεγάλου πτηνοῦ μέ μία κατσίκα. Ἀσύνηθες ἀλλά ὄχι ἀπίθανο θέαμα. Τό ἐξηγοῦσε ὅμως ἡ ἀναγραφόμενη ἀγιογραφική ρήση: «Ἡ ἀγάπη πάντα στέγει».

Μέ σπάνια ἂν ὄχι μοναδική εὐαισθησία ὁ Πατριάρχης προσεγγίζει ὄχι μόνο τήν κτίση ἀλλά καί τήν κορωνίδα της, τόν ἄνθρωπο. Τιμᾷ τόν καθένα γιά τό πρόσωπό του πρωτίστως, γιά τήν ιδιότητά του, τή στάση του, τήν προσφορά του, ἀνεξάρτητα ἀπό τή φυλή του, τήν ἐθνικότητα ἢ τή θρησκεία στήν ὁποία ἀνήκει καί ἄλλες ἀσταθεῖς ιδιότητες καί ρέουσες καταστάσεις. Ἀγαπᾷ ιδιαίτερα τὰ παιδιά, τούς νέους, ὅσους ὀρέγονται παιδείας καί ἀσχολοῦνται μέ τὰ γράμματα. Εἶναι τρυφερός μέ τὰ γηρατειά. Ἐπισκέπτεται μέ

κάθε εὐκαιρία οἴκους εὐγηρίας. Ἀναγνωρίζει καί ἐπισημαίνει τά προσόντα, ὡς ἄνωθεν τάλαντα. Ὑποκλίνεται στήν ἀρετή, τήν ἀγιότητα, τά σημεῖα τῆς χάριτος. Ἐκπληρώνει κάθε εὐλογο αἶτημα. Παρέχει διευκολύνσεις. Ἀναψύχει, καθοδηγεῖ, εἰσακούει, κατανοεῖ. Στηρίζει, διορθώνει, παρηγορεῖ. Ἐλέγχει καί ἐπιβραβεύει. Χαίρεται, γελάει, κλαίει. Ἀγαπᾷ. Τόν ἄνθρωπο ἐπειδή ἀγαπᾷ τήν Ἀγάπη, τόν Θεό πού ἐγινε ἄνθρωπος γιά νά σώσει τόν ἄνθρωπο τόσο πού «πάντα ἀνθρώπινα καταδεξάμενος, πάντα ἡμέτερα οἰκειωσάμενος». Τό ἴδιο πράττει κι ὁ Πατριάρχης.

Ἡ φωτεινή προσωπικότητα τοῦ Πατριάρχου ἔχει οἰκουμενική λάμψη καί τά μεγάλα καί σπουδαία του εἶναι γνωστά. Διασώζουμε ἐδῶ κάποιες μικρές στιγμές ἀπό τά καθημερινά του καί κάτι λίγο ἀπ' ὅσα σέ σχέση μέ ὅσα ζοῦν οἱ ἄμεσοι καί μόνιμοι συνεργάτες του. Οἱ μικρές στιγμές ὅμως πολλές φορές συνθέτουν τίς μεγάλες, ἐνώ στήν περίπτωση τοῦ Πατριάρχου μας τίς κραταίωνουν. Τό λίγο, ἐπίσης, πού εὐλογεῖται ἀπό τήν ἀγάπη καί δὴ αὐτή τοῦ πρωτοπάτορος γίνεται πολύ καί περισσεύει γιά ὅλους τούς ἐν Χριστῷ ἀδελφούς, τό πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας.

ΠΑΤΡΙΚΗ ΦΡΟΝΤΙΔΑ

Ὅπως προανέφερα φροντίζει γιά νά δίνει χαρά σέ ὅλους καί εὐκαιρίες γιά τό καλό, γιά χαρά καί πνευματική ωφέλεια.

Ὅταν βρισκόμουν στήν Χάλκη, φρόντιζε μαζί μέ ὁμάδες κυρίως παιδιῶν –σπουδαστῶν ἀπό ἄλλες χώρες– ἐπαρχίες τοῦ θρόνου, Φιλανδία, Ἀμερική νά πηγαίνω σέ ἐκδρομές- προσκυνήματα. Τηλεφωνοῦσε ἐγκαίρως καί προέτρεπε.

Κατ' αὐτόν τόν τρόπο γνωρίζομασταν, κρατώντας μέχρι σήμερα δεσμούς ἀγάπης μέ πρόσωπα ἀπό μακρινούς τόπους, ἀδελφωμένοι μέσα στούς κόλπους τῆς Μητρός Ἐκκλησίας.

Σμικρυνθήκαμε μεγαλυνόμενοι μέσα στήν Ἁγία Σοφία πολλές φορές καί μαζέψαμε ἄσωστο οὐράνιο κάλλος ἐνυλης ὑπόστασης. «Σίγησε πᾶσα σαρξ» μέ τόν πόνο τῆς ἐνθρονῆς κυρά Δέσποινας, πού τ' ἀρχαγγελικά σεβίσματα ἀναδέχονται πολλούς αἰῶνες τώρα, ἀλλά ἀκόμα νά τόν κατευνάσουν. Εἶδαμε καινό οὐρανό ἐπὶ χερουβικῶν σφαιρικῶν τριγώνων νά ἐδράζεται, νά μᾶς ἀνασταίνει, νά μᾶς ἀναλαμβάνει καί πάλι νά ῥχεται «μετά δόξης». Ἀλλά καί τό φῶς τό ἀληθινόν ἐπέλαμψε μέ μωσαϊκή φοιλιωτή δόξα πού περιέβαλε τόν Κύριο τῆς Δόξης εὐλογοῦντα, στή μόνιμη θερμή δέηση τῆς ῥοδόχροης Πανάγνου καί τοῦ ὑπόπτερου Προδρόμου, στό «ἀνώγειο» τοῦ γυναικωνίτη.

Σταθήκαμε δεξιά, ζέρβα ἐκεῖ ὅπου στεκόταν ὁ Βασιλιάς, ὁ Πατριάρχης, ἡ Αὐγούστα, οἱ Ζωστές, οἱ Πατρίκιες, οἱ ἀξιωματοῦχοι, οἱ θεοφόροι τῆς ἐν

Τρούλφ Συνόδου, ὁ Θεολόγος Γρηγόριος, ὁ Χρυσορρήμων Ἰωάννης, ὁ Μέγας Φώτιος, τόσοι καί τόσοι. Τελειωμό δέν εἶχαν οἱ στάσεις μας, χωρίς καθίσματα. Ἕνας ἄλλος Ἀκάθιστος Ὕμνος στή μητρόπολη τοῦ Γένους μας, στό Ναό τῆς ἱστορίας μας. Καί οἱ τόσοι σταυροί ἄσβεστοι νά παραμένουν παρόλες τίς προσπάθειες. Λές καί ἀρνοῦνται τά μάρμαρα νά τοὺς ἀρνηθοῦν. Τοὺς συμπονοῦν, ἔχουν ταυτιστεῖ μαζί τους, τοὺς προστατεύουν. Καί οἱ σταυροί γίνονται ἓνα μέ τήν πέτρινη ὑπόστασή τους. Ἀρνοῦνται ὕλη καί σχῆμα σταυρικό νά ἀποποιηθοῦν τήν καθιέρωση τοῦ χώρου, εἰς αἰῶνας. «Ἀπαξ ναός ἔσαεί ναός».

Ὡραῖσθήκαμε μέ τήν Χώρα τοῦ Ἀχωρήτου ἐν παντί, στή μονή Της, καθὼς ὑποκλίνονται οἱ ὥρες μπροστά στήν ἀγέραστη φρεσκάδα τῶν ὑποταγμένων ψηφίδων στό φῶς τῆς Παλαιολόγειας ἀναγέννησης, πού ἀντιφεγγίζει ἀττικίζουσα χάρη.

Ψάλαμε τοὺς ἱστορημένους φθόγγους ἀπό τό τῇ Ὑπερμάχῳ στὸν τόπο τους. Αἰσθανθήκαμε τὴ Σκεπή της καί ὡς ἐνυπόστατο παρόν τό ὄραμα τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέα τοῦ διὰ Χριστόν σαλοῦ καί τοῦ διακόνου τότε Ἐπιφανίου Κύπρου στή Βλαχέρνα.

Νίψαμε ὄψιν καί ἀνομήματα μέ τά ἀγιάσματα τῆς Βλαχέρνας καί τοῦ Βαλουκλί, τρισαγίζοντας τοὺς τάφους Πατριαρχῶν καί ἄλλων προαναπανομένων δικαίων, προγονικῶν πνευμάτων.

Ῥάγισ' ἡ καρδιά μας στά ῤαγισμένα μαρμάρινα ψηφιδοθετήματα τοῦ δαπέδου τῆς δρομικῆς βασιλικῆς τοῦ Στουδίου, τοῦ ἄλλοτε καθολικοῦ ναοῦ τῆς μονῆς. Σέ λίγες ἐναπομείνουσες κολῶνες πορφυρίτου, πού παραμένουν ὀρθιες μεσ' τά συντρίμμια, τίς ὀρνιθες καί τίς ἀπλωμένες μπουγάδες ἀνυποψίαστων καί ἀδιαπέραστων ἀπό τό κάλλος γειτονισσῶν στηριχτήκαμε, ἀφήνοντας «μικράν φωνήν» γιά νά βροῦμε «μεγάλην πίστιν».

Ἄλλοτε πάλι πορευτήκαμε στήν Ἐλενόπολη, μέ τό ὄνομα τῆς Ἁγίας αὐγούστας Ἐλένης, πού ἀξιώθηκε νά βρεῖ ἢ μᾶλλον νά βρεθεῖ μπροστά στό τίμιο ξύλο τοῦ Σταυροῦ, νά κτίσει τόσες ἐκκλησίες καί μοναστήρια ἀνά τήν Οἰκουμένη, στρέφοντάς την διὰ τοῦ υἱοῦ της στήν Ἀλήθεια. Ἐκεῖνος πάλι ἀκολουθώντας σημεῖα καί ἵχνη ἀγγελοφανειῶν θεμελίωσε τήν θεόκτιστη Πόλη, τό σέμνημα τῶν Ῥωμιῶν παραθέτοντάς την «τῇ χειρί» τοῦ Κτίστου καί ὑπὸ τῇ Σκέπῃ τῆς Ὑπερμάχου Στρατηγοῦ.

Ἐπισκεφθήκαμε τόν καταπεσόντα ναό τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας στή Νίκαια τῆς Βιθυνίας, ἓνα ἀσήμαντο καί ἀδιάγνωστο σήμερα πόλισμα, ἐκεῖ ὅπου ἄλλοτε ἔδρευε ἡ μήτρα τῆς ὀρθόδοξης πίστεως καί τῆς ἀνόθευτης εὐλάβειας. Στούς δρόμους της διάβηκαν θεοφόροι ἄνδρες κι ἄφησαν στή γῆ της τήν ἀγιοσύνη τους καί στό Σύμβολό της τ' ἀπόσταγμά της.

Ἐδῶ ἀπ' τά πέρατα τῆς Οἰκουμένης κατέθεσαν οἱ χοροὶ τῶν πατέρων

ὅσα τό πνεῦμα, πού 'χαν μέσα τους λαλοῦσε. Ἐδῶ ἡ ἐμπειρία τῆς χάριτος ἔγινε σωτήρια διατύπωση κι ἡ βίωση τῆς Ἀλήθειας κατέδειξε τή θεανδρική της βάση. Ἐδῶ ἡ Ἐκκλησία συγκρότησε τόν θεσμό της ἀπό τήν πρώτη μέχρι τήν ἑβδομη Σύνοδό της κι ἄφησε ἄπλετο τό φῶς της μέχρι τήν μελλούμενη κι ἔσχατη ἔλευση τοῦ Ἰδρυτῆ της. Τούτης τῆς πόλης τά θυσιαστήρια, φορές πολλές, κατέκαυσε ὁ Παράκλητος κι ἔγινε ὁλόκληρη θεῖο πῦρ γιά τήν ἀγάπη τῆς Τριάδος.²⁴

Ἄλλη φορά πάλι μέ πήρε ὁ Μητροπολίτης Χρυσόστομος διάδοχος τοῦ Ἁγίου Νικολάου, λογιώτατος κι ἀκάματος στό γράψιμο δεσπότης στήν κα-
θέδρα τῆς ἐπαρχίας του τά μυροβόλα Μύρα. Ἦταν γιορτή τοῦ πολιούχου στήν Βασιλική, πού μας ἀνέμενε γιά νά λειτουργηθοῦν ξανά τόσα μακάρια πνεύματα τῆς πονεμένης Μικρασίας. Διασχίσαμε ὅλα τά βάθη τῆς Νίκαια, Ἀστακικό κόλπο, Κιουτάχεια, Σπάρτη, Πέργη, Ἀττάλεια καί πάμπολλα κλεῖ-
ζοντα, πολίσματα, θέατρα, τάφους, λυκειακούς, γυμνάσια, κρήνες τῆς Ἑλλη-
νίδος Ἀνατολῆς, ἐρείπια καί θραύσματα τοῦ χρόνου καί τῶν συγκυριῶν πού ἀναστατώνουν συθέμελα τό ἱστορικό συνειδός «ἐν τῷ μνησθῆναι τήν Σιών».

Ἦταν μαζί μας πολλοί προσκυνητές, συγγενεῖς, φίλοι, Ἴμβριοι πατριῶτες τοῦ Δεσπότη, ἡ ἀδελφή του ἡ γλυκομίλητη Εὐλαμπία κι ἄλλες ξάδερφες της ῥωμιές «αἱ συνακολουθήσασαι». Γι' αὐτά ὅλα τά ἀξέχαστα βιώματα, πού ἡ εὐλογία τοῦ θαυματουργοῦ μεγαλωνύμου Ἁγίου Νικολάου τά συντηρεῖ ὡς ἀέναο παρόν ἐντός μας γράψαμε ἰδιαιτέρως ἐκτενέστερα.²⁵

ΣΤΗΝ IMBRO

Ἐκεῖνο ὅμως πού θά μοῦ μείνει ἀλησμόνητο εἶναι τό ταξίδι μου στήν Ἴμβρο, τή γενέτειρα τοῦ Πατριάρχου, ὅπως καί πολλῶν ἄλλων ἀρχιερέων τῶν μακαριστῶν Ἀμερικῆς Ἰακώβου, Κώου Ναθαναήλ, Φιλαδελφείας Με-
λίτωνος, Μοσχονησιῶν Κυρίλλου, Μύρων Χρυσοστόμου, τῶν ἀοιδίμων Ἀγιορειτῶν ἀρχιγραμματέως τῆς Ἱ. Κοινότητος Ἀλεξάνδρου Λαυριώτου καί Φιλίππου καθηγουμένου τῆς Μεγίστης Λαύρας, τοῦ καθηγητῆ Ν. Ἀνδρόνη καί πολλῶν ἄλλων ἐπ' ἀρετῇ καί παιδείᾳ διακριθέντων προσώπων. Ἐκλέϊσε δέ τήν ἱστορία τοῦ νησιοῦ καί ἄφησε ἵχνη ἀγαθῆς μνήμης ἡ ἀρχιερατεία τοῦ Μελίτωνος Χατζῆ, μετέπειτα Ἡλιουπόλεως καί Θείρων καί στή συνέχεια Χαλκηδόνας, τοῦ Γέροντος καί πνευματικοῦ πατρός τοῦ Πατριάρχου μας. Σ' αὐτόν ὀφείλουμε τόν θησαυρό πού ἀνεκάλυψε κρυμμένον στο «ὄστράκ-

²⁴ Βλ. π. Δ. Στρατή, *Ἡ Πορταῖτισσα στό Αἰγαῖο*, Ἀθήνα 2002.

²⁵ Βλ., Μητρ. Μύρων Χρυσόστομος- Ἀρχιμ. Δημήτριος Στρατῆς, *Τέσσαρα κείμενα κι ἄλλα τόσα ποίματα γιά τόν Ἁϊ- Νικόλα, τά Μύρα, τή Μικρασία*, Ἱ. Μητρ. Μύρων- ἐκδ. Ψυ-
χογιός, Ἀθήνα 2013.

κινο σκεῦος» τοῦ μικροῦ τό δέμας τότε Δημητρίου Ἀρχοντῶνῃ. Εἶναι χαρακτηριστικό ὅτι μεταξύ τῶν πατρικῶν ευεργεσιῶν του πρὸς τὸν τότε μαθητὴ ἦταν νά τοῦ δωρίσει ἓνα γερό ζευγάρι ὑποδήματα γιὰ διευκόλυνση στήν καθημερινή πεζοπορία του ἀπὸ τοὺς Ἁγίους Θεοδώρους τό χωριό του στήν πρωτεύουσα Παναγία, προκειμένου νά φοιτᾷ στό σχολεῖο. Μοῦ ἔμεινε αὐτό στὸν νοῦ, ἀκούοντάς το ἀπὸ τὸν Πατριάρχη. Καί τοῦτο γιὰ τό ἀλληγορούμενο τῆς πράξης, καθὼς ἐν πνεύματι τὸν «ὑπόδησαι τὰ σανδάλια εἰς ἐτοιμασίαν τοῦ εὐαγγελίου τῆς ειρήνης». Μή μοῦ πεῖτε ὅτι ἐπαληθεύτηκε πανηγυρικά ἐν τοῖς πράγμασι ἡ προόραση τῆς «παροιμίας ταύτης»; Καί δέν ἔχει νόημα «παραβολῆς»; Ἡ διόραση καί ἡ προνοητικότητα του συνδυασμένη μέ καθοδηγούμενη ἀγάπη καί μέθοδο παραδοσιακῆς παιδαγωγίας κατέλιπε στήν Ἐκκλησία τὸν τιμαλφέστατο οἰακοστρόφο μας.

Γιὰ τοῦτο ὁ Γέρων Μελίτων εἶναι γέροντας ὅλων μας. Καί γιὰ τὸν ἐπιπλέον λόγο τῶν ἀκριβῶν λόγων του, ἀπαύγασμα τῆς βαθεῖας σοφίας του, τῆς ἐκκλησιαστικοκεντρικῆς βιοτῆς του καί τοῦ φαναριώτικου πνεύματος, πού «ἐξέφανε τῇ Οἰκουμένῃ» μέ τίς προσπάθειες καταλλαγῆς καί συμφιλίωσης τῶν «διεστῶτων». Λίγα ἀπ' αὐτὰ ἀποθησαυρίζονται σέ συλλογὴ λόγων του μέ τὸν τίτλο: «Χαλκηδόνεια».²⁶

Ὁ «φωτιστής» ὅμως τῶν Ἰμβρίων στὰ νεότερα χρόνια εἶναι ὁ Ἰμβριος Κουτλουμουσιανὸς ἱερομόναχος Βαρθολομαῖος, πού μέ τὴν συμπαράσταση τῶν ἀδελφῶν του ἱερομονάχων Κυρίλλου καί Βαρνάβα κατέβαλε ἄοκνες καί ἐπανελημμένες προσπάθειες προκειμένου νά ἀποτινάξει τὸ ἔρεβος τῆς ἀγραμματοσύνης πού ἐπικρατοῦσε κατὰ τό πλεῖστον στήν ὀθωμανοκρατούμενη Ἀνατολή τό πρῶτο μισό τοῦ 19ου αἰῶνα πού ἔδρασε.

Τὸ ὄνομα αὐτοῦ τοῦ διδασκάλου τοῦ Γένους συγγραφέα πολλῶν διδακτικῶν ἐγχειριδίων, ἱστορικῶν ὑπομνημάτων καί κυρίως γνωστοῦ ὡς χαλκέντερου διορθωτῆ καί επιμελητῆ τῆς ἔκδοσης τῶν λειτουργικῶν βιβλίων τῆς Ἐκκλησίας ἔχει λάβει ὁ ὁμοπάτριος τοῦ Πατριάρχῃ μας, κατ' ἐπίνοιαν τοῦ Γέροντός του Μελίτωνος.

Ἐχομε προαναφέρει τὰ σχετικά μέ τὴν συμπαράσταση τοῦ Πατριάρχῃ προκειμένου νά μελετήσουμε τὴ ζωὴ καί τό ἔργο τοῦ φερωνύμου του.

Ἐκεῖνο πού διαπίστωσα ἀπ' αὐτὴ τὴν ἐνασχόληση ἦταν μία συγγένεια πνεύματος πού ἀποπνέουν τὰ πολλὰ γραπτὰ κατάλοιπα τοῦ Κουτλουμουσιανοῦ μέ τὸν λόγο τοῦ Πατριάρχου μας γραπτὸ καί προφορικὸ. Ἡ ἴδια σαφήνεια, παρατακτικὴ καί ἐπαγωγικὴ παράθεση τῶν σκέψεων, γλωσσικὴ μαλακὴ ἡδύτητα χωρὶς φόρτο ὑπερβολῶν καί ἐπιδείξεων. Πλοῦτο γνώ-

²⁶ Βλ. *Χαλκηδόνια Μνήμη Μελίτωνος Χατζῆ Μητροπολίτου Γέροντος Χαλκηδόνος 1913-1989*, ἐκδ. Σύνδεσμος τῶν ἐν Ἀθήναις Μεγαλοσχιολιτῶν, Ἀθήνα 1989.

σεων καί προσφορᾶς στὸν ἀναγνώστη μὲ ὕφος σεμνόν, «διακονικό».

Καί ὡς πρὸς τίς ιδέες καί τῶν δύο: Μόνιμος βαθύς σεβασμός στὴ Μητέρα Ἐκκλησία, στὸ θεσμό τοῦ Πατριαρχείου. Θεοσέβεια μὲ παραδοσιακὴ εὐλάβεια καί λατρευτικὸ βίωμα ὡς ἱερομόναχος ἀγιορείτης ὁ μὲν, ὡς ἀρχιερεὺς- Πατριάρχης ὁ δέ. Μεγάλῃ ἀγάπῃ γιὰ τὰ γράμματα, ιδίως τὰ ἱερά, καί γιὰ τὴν παιδεία, τὴν μόρφωση τῶν νέων. Ἀποφυγὴ τῶν ἀκροτήτων καί ἐπιλογή τῆς μέσης, βασιλικῆς ὁδοῦ.

Μάλιστα παρατηροῦσαμε καί μία ἐξωτερικὴ ὁμοιότητα ἀπὸ τὸ μοναδικὸ πορτρέτο τοῦ Κουτλουμουσιανοῦ πού σώζεται σὲ σχέση μὲ τὴν «ἐν εἰκόνι διαπόρευσι» τοῦ Πατριάρχου σὲ νεότερο ἡλικιακὸ στάδιο. Δέν προκύπτει μόνο ἀπὸ τὴν κοινὴ ἀμφίεση τοῦ ἱερατικοῦ σχήματος ἀλλὰ καί ἀπὸ τὸ σχῆμα τῆς γενειάδας, τὸ ὑπόξανθο ἡμιλευκασμένο χρῶμα της, τὴν διαγραφὴ τῶν χαρακτηριστικῶν τοῦ προσώπου καί κυρίως μία ἔκφραση ἐξάπτουσας ἡρεμίας.

Ἕνας σπάνιος, ἀντιφατικὸς ἐκ πρώτης ὄψεως συνδυασμός πού προκύπτει ἀπὸ δύο χαρακτηρίζοντα συστατικὰ τὴν ἰδιοπροσωπία ἐνὸς ἐκάστου: Τὴν ὀξύτητα πνεύματος ὡς μνήμη, κρίση καί τὴν πίστη ὡς καρδιακὸ δῶρημα πού ἀπευθυνόμενο στὸ Θεό μεταφέρεται ὡς ἀποφασιστικότητα καί ἐμπιστοσύνη. Τὸ πρῶτο στοιχεῖο κάνει τὴν ἔκφραση ζωερή, ιδίως στὴ ματιὰ ἐνῶ τὸ δεῦτερο τὴν κατευνάζει συγκρατώντας τὴν ἀπὸ ἐκτροπὴ σὲ ἄγρια. Ἀπὸ τὴ σύζευξη ἀντιθέτων προκύπτει εὐχάριστη σύνθεση.

Αὐτές οἱ παρατηρήσεις μοῦ προκύπτουν ἀπὸ τίς ζωγραφικὲς ἐνασχολήσεις καί αἰσθητικὲς, περιγωγικὲς ἐμβαθύνσεις. Τίς καταθέτω πολὺ σύντομα. Ἐχουν καί ἄλλες ἐνδιαφέρουσες προεκτάσεις πού περικόπτω γιὰ νὰ μὴν κουράσουν. Φρονῶ ὅμως ὅτι καταδεικνύουν ἀλήθειες πού συλλαμβάνει μόνο ὁ εὐαίσθητος ἀνιχνευτὴς τῆς τέχνης τοῦ ὁποῖου ἡ συνδρομὴ ἐκτός ἀπὸ τερπνὴ εἶναι καί πολὺτιμα γνωσιοφόρα.

Τὸν Κουτλουμουσιανὸ εἶχαμε πάντοτε ἐν τῷ μέσῳ ἡμῶν μὲ τὸν Πατριάρχη καί ἄλλους παρισταμένους στὰ Ἀπόδειπνα πού τελοῦσαμε στὴ Σχολὴ τῆς Χάλκης. Ἐπειδὴ ἦταν νύχτα καί προκειμένου νὰ μὴν κατεβαίνουμε στὸ ναὸ τῆς Ἀγίας Τριάδος, προσφεύγαμε στὴν προέκταση τοῦ μεγάλου συνοδικοῦ, ὅπου δέν διέφερε ἀπὸ Ἐκκλησία, καθὼς ἐκεῖ εἶχαν μεταφερθεῖ πρὸς φύλαξη ὑπερμεγέθεις λαμπρὲς εἰκόνες, τὸ τέμπλο ὁλόκληρο καί ὁ ἀρχιερατικὸς θρόνος ἀπὸ τὸν ναὸ τῆς μονῆς τῆς Παναγίας Καμαριώτισσας τῆς Χάλκης, πού εἶχε μετατραπεῖ σὲ Σχολὴ ναυτικῶν δοκίμων. Σ' αὐτὴ τὴ μονή, ὅταν στέγαζε τὴν Ἐμπορικὴ Σχολή, πού διηύθυνε διδάσκοντας ὁ Βαρθολομαῖος ἐφημέρευε παράλληλα.

Ὁ Πατριάρχης μοῦ ἔλεγε: Νὰ μπροστά σ' αὐτές τίς εἰκόνες προσευχότανε καί 'κεῖνος. Πάρε φωτογραφίες νὰ τίς παραθέσεις στὴ διατριβή. Καί

τό 'κανα βάζοντάς τες στο παράρτημα καί στην καρδιά μου τίς συμβουλές πού δείχνουν ανύστακτη μέριμνα γιά ὅλους καί ἔως ἐσχάτου καί κυρίως ἀμίμητη πατρική ἀγάπη.

Γιά τόν Κουτλουμουσιανό λοιπόν μέ κάλεσαν νά μιλήσω ὁ Σύλλογος τῶν Ἰμβρίων Κωνσταντινουπόλεως σέ μία ἐτήσια συνάντηση ἔστω ὀλιγοήμερου ἐπαναπατρισμοῦ ὅλων τῶν ἀνά τόν κόσμο διασκορπισθέντων, πού γίνεται στό νησί στά τέλη Αὐγούστου, πού ἐορτάζεται καί ἡ ἀπόδοση τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου. Συνήθως παραβρίσκεται κάθε χρόνο ὁ Πατριάρχης, ὅπως ἔγινε καί 'κείνη τή χρονιά.

Πήγαμε νά τόν προϋπαντήσουμε στό καράβι, στό λιμάνι τοῦ νησιοῦ τόν Ἅγιο Κήρυκο, πού καθῶς προσελιμενίζόταν τόν εἶδαμε νά μᾶς χαιρετᾷ ὁλόχαρος μαζί μέ τόν πρῶην Ἀμερικῆς Δημήτριο. Μόλις πάτησε τό πόδι του στήν πατρῶα γῆ καί πήγα νά πάρω τήν εὐχή του, ἄρχισε νά μέ μαλώνει πού εἶχα νά φανῶ καιρό. Τέτοια μαλώματα εἶναι προτιμώτερα ἀπ' τά χάδια. Μόνο οἱ γονεῖς σέ μαλώνουν πού δέν σέ βλέπουν.

Μέ μία μεγάλη χαρούμενη συνοδεία ὁμογενῶν πορευτήκαμε στήν Παναγία, πρωτεύουσα τοῦ νησιοῦ. Προσκυνήσαμε στόν ὁμώνυμο ναό Της, μᾶς παρέθεσε πλούσια τράπεζα στόν παρακείμενο μητροπολιτικό οἶκο ὁ τότε ποιμενάρχης Κύριλλος.

Μεγαλουργεῖ ἡ Ἰμβριακή κουζίνα, πού εἶναι ἄγνωστη στό εὐρύτερο κοινό, πού καθορίζει στίς προθήκες τῶν βιβλιοπωλείων νά ἔχουν τόν πρῶτο λόγο ἀντί ὁποιοδήποτε ἄλλων βιβλίων οἱ κατά τόπους συνταγές καί οἱ «Τσελεμεντέδες». Θά πρέπει νά βρεθεῖ καί ὁ ἀνάλογος τῆς Ἰμβρου.

Δέν τό γράφω ἀστεειεύομενος καί συγχωρῆστε μου τήν παρεμβολή. Ἀλλά ἔχω τήν διαίσθηση ὅτι ἂν γίνει ἔρευνα εἰς βάθος τοῦ γαστρονομικοῦ πολιτισμοῦ τοῦ νησιοῦ θά φθάσουμε μέχρι τό «ἄνηθον καί τό κύμινον» τοῦ Γένους καί σέ διαπιστώσεις παρόμοιες μ' ἐκεῖνες τοῦ Μ. Γεδεών ὅταν ἔγραφε τό 1905 τό «Ἐγκρίδες ἢ λαλάγγια».²⁷

Τίποτα δέν πρέπει νά παραθεωροῦμε. Δέν μᾶς τό ἐπιτρέπει ἡ εὐγένεια τοῦ βασιλείου Γένους μας, ὁ πλοῦτος τῆς παράδοσής μας. Μᾶς ἐπιβάλλεται νά μὴν ἀπεμπολοῦμε τά κεκτημένα ἀλλά νά ἐξάγουμε ἀπό τό ἐλάχιστο τό μέγιστο. Τακτική τῶν προγόνων μας πού σέβεται καί κρατεῖ μόνο τό ἱστορικό κέντρο τοῦ Φαναρίου κατά κληρονομική διαδοχή καί κατά μίμηση ἡ τουρκική ἐξωτερική πολιτική, μέ εμφανῆ ἀποτελέσματα.

Δεῖγμα αὐτῆς ἀκριβῶς τῆς τακτικῆς εἶχαμε ἀμέσως μετά τό γεῦμα. Ὅλα τελικά ἔχουν τή συνταγή τους, τήν κουζίνα, τό μαγεῖρέμά τους.

Στήν ἐκδήλωση γιά τόν Κουτλουμουσιανό ἀναφέραμε μέ στοιχεῖα ἀπό

²⁷ Βλ. Μανουήλ Γεδεών, *Μουσικά διαχύσεις οἰκιακαί- ἐγκρίδες ἢ λαλάγγια*, ἐκδ. Μ.Ι.Ε.Τ., Ἀθήνα 2002.

τά κατάλοιπά του, τά ὅσα μαρτυροῦν τήν ἀγάπη του γιά τήν Ἱμβρο, τή φροντίδα του γιά τήν ἐκπαίδευση καί μόρφωση τῶν συμπατριωτῶν του, τίς ἀναφορές του στίς ἰδιαίτερες στιγμές πού νοσταλοῦσε κοντά τους. Ἀκούστηκαν καί ἄλλοι ὁμιλητές.

Ἕνας ἀπ' αὐτούς ἐκ τῶν κρατούντων, ἀφροντισ περί τήν ἱστορίαν πρότεινε στούς παρισταμένους νά φροντίσουν γιά τά σχολεῖα τοῦ νησιοῦ νά μή ῥημαξοῦν, καθώς ἐκεῖνο τῶν Ἁγίων Θεοδώρων, πού μᾶς πλήγωνε μέ τή θέα τῆς πυρίκαυστης καταστροφῆς του παραδίπλα ἀπό τόν τόπο πού βρισκόμασταν. Τονίζοντάς τους ὅτι πωλιοῦνται καί μπορούμε νά τά ἀγοράσουμε.

Τότε οἱ παριστάμενοι εἶδαμε τόν Πατριάρχη μας με «πνοή λέοντος». Ἄστραψε καί βρόντηξε. Δέν τόν εἶχα δεῖ ποτέ ξανά ἔτσι. Σηκώθηκε ἐπάνω καί στή λαλιά τοῦ ἀνάληγτου διαμαρτυρήθηκε στεντορεῶς:

—Νά ἀγοράσουμε αὐτά πού μᾶς πήρατε, γιά νά μᾶς τά ξαναπάρετε καί γιά νά μᾶς τά ξαναπουλήσετε; Μήπως νά μᾶς τά ἐπιστρέψετε μέ μία συγνώμη.

Καί ἄλλα πολλά, πολλά καί τρανταχτά. Μετετράπη ἡ διάλεξη στό τέλος της σέ συγκέντρωση διαμαρτυρίας ὑπό τόν Πατριάρχη. Αὐτό μ' ἔκανε πολύ χαρούμενο. Συμπονοῦσα τούς ὁμαιμούς φίλους μου Ἱμβριους μέ πρῶτο τόν Πατέρα μου. Τόν σπλαχνίζομουν. Τόν ἔννοιωσα σάρκα ἀπ' τή σάρκα μου, ἀπ' τή σάρκα τῆς Φυλῆς, τοῦ Γένους μας, ἴδια μ' ἐκεῖνη τοῦ Παρθένιου Παρθενάκη, τοῦ Γρηγορίου Ε', Κυρίλλου τοῦ ΣΤ'.

Τά ὅσα ἔννοιωσα ἦταν συμπτυκνωμένη μετακένωση ἱστορικῆς συλλογικῆς συνείδησης. Ζωντανό ἔβλεπα στά μάτια μου ὑπό τόν ἡγούμενο τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας τόν κοινοτικό βίο τῶν Ῥωμιῶν νά μεγαλουργεῖ ὅπως ἐπὶ αἰῶνες σ' ἓνα χαρακτηριστικό τόπο, τήν Ἱμβρο, στό χωριό του. Αὐτή ἦταν ἡ σκηνή τοῦ θεάτρου τῆς κατ' ἐπανάληψιν ἱστορίας καί συμπτωταγωνιστές πολλοί ἀρχιερεῖς ὡς ὁ οἰκεῖος καί οἱ καταγόμενοι ἀπό τό νησί «παπάδες πού τούς εἶχαμε πάντοτε μαζί μας» κατά τόν Μακρυγιάννη, καί «πλήθος πολύ τοῦ λαοῦ».

Αὐτή ἦταν ἡ ὄντως ἐκδήλωση. Ἡ ἀπροετοίμαστη καί πετυχημένη πολυπλασίως, ἀπ' ὅσο ἡ προκαθορισμένη διάλεξη. Ἀσύγκριτα τά ὀφέλη ἀπό τή δεύτερη. Τό καμένο σχολεῖο τῶν Ἁγίων Θεοδώρων κτίστηκε καί ἐπαναλειτούργησε δεχόμενο τούς πρῶτους μαθητές του μετά ἀπό λίγα χρόνια. Εἶδα τόν Πατριάρχη μας νά τελεῖ ἐγκαίνια, ἀγιασμό. Χάρηκα μέ τήν ψυχή μου. «Χαίρετε. Μή φοβηθεῖσθε» ἦταν τά λόγια τοῦ Ἀναστάσιου. Δέν φοβᾶται ὁ Πατριάρχης μας. Εἶναι υἱός τῆς Ἀναστάσεως γιά τοῦτο καί μεταδίδει χαρά.

Συλλειτουργήσαμε μέ τόν Πατριάρχη στά Ἐννιάμερα τῆς Παναγίας σ'

ένα κατανυκτικό ναό πού βρίσκεται στην είσοδο του χωριού του, πού γιόρταζε εκείνη τη μέρα.

Λειτουργηθήκαμε καί στό χωριό του φερωνύμου του Βαρθολομαίου, τό Γλυκύ, χοροστατούντος του Πατριάρχου καί ψάλλοντος πραέως καί έντέχως ενός Ίμβριου γιατρού όνόματι Σωφρόνης, στην πανέμορφη μεταβυζαντινή έννοριακή έκκλησία. Ή περιοχή όλη είναι τό μπαλκόνι τής Ίμβρου πού κοιτάζει τό βόρειο Αίγαίο, τό Θρακικό. Ύπερυψωμένος ό νεότερος οίκισμός ατενίζει άπέναντι τή Σαμοθράκη.

Έπισκεφθήκαμε καί τά άλλα χωριά, τά Άγρίδια, τό μικρό συνοικισμό κοντά στην Παναγία Εϋλάμπιο, μέ τήν έκκλησία τής Αγίας Βαρβάρας, τήν παλιά πρωτεύουσα τό Κάστρο, όπου ό παληός μητροπολιτικός ναός τής Αγίας Μαρίνης. Ή «καταπεσοϋσα» σκεπή του καί τό «έρημο» περιβάλλον του δέν άναιρούν τήν έντεχνη γερή λιθοδομή του.

Στό μεγάλο οίκισμό του Σχοινουδίου άπαντήσαμε ένα κοπάδι από άχθοφόρα άκακα ζώα νά τό περιδιαβαίνουν καί μόλις έναν υπερήλικα νά κάθεται μέ συγκρατημένη θλίψη έξω από τήν Έκκλησία τής Παναγίας, πού δέν εγκαταλείπει πότε τούς καταφεύγοντες σ' Αϋτή. Μās άνοιξε τό ναό. Χάρηκε τήν παρουσία μας. Δέχθηκε τίς θωπείες μας καί λίγα γλυκά πού βρέθηκαν.

Ή Ίμβρος έχει στό ύφος του τοπίου της κάτι άρχέγονο πού φαντάζει άκόμη καθώς τήν άντικρίζει κανείς προσπελάζοντάς την από τήν θάλασσα. Άδρές γραμμές, άπότομες άκτές, ύποβλητικοί βράχιοι όγκοι πού άνάγουν στην πρωτουργό ύλη, στίς άπαρχές τής δημιουργίας, φυσούν τά πανιά μυθολογικών πλευσεων, θεογονιών καί τιτανομαχιών. Ή βλάστηση στίς έν λόγω τοποθεσίες είναι άραιή καί άνηκη. Σγουροί άγκαθωτοί άσπάλαθοι-άστιβιές, οί μόνοι πού άντέχουν στίς άνεμοδαρμένες άκτές, στό μανιακό ξέσπασμα του Αιόλου. Άγριο είναι τό μέρος καί στ' Άγρίδια ίσως γι' αυτό νά όνομάζονται έτσι.

Καθώς τήν πλησίαζα είχε κολλήσει ή σκέψη μου στον Όμηρο. Μέ προΐδεάσε ή σήμανση τής αρχαίας Τροίας από τό λιμάνι του Τσανάκαλε. Από 'κει πήραμε τό καράβι γιά τό νησί του Ίμβραμου, πρωτοαρχαϊκό επίθετο του Έρμη. Ή προοιμιακή άγριάδα του τόπου λειτούργησε γιά μένα ως έρμηνευτικό σκηνικό τής Ίλιάδας κι έσπενσα μιμούμενος τόν ποιητή πού ράψωδεϊ τά κλέη των Άχαιών, νά θυμηθώ σπουδαίες μικρές στιγμές του κλεισμένου Πατριάρχη μας.

Σέ πολλά μέρη γαληνεύει ό τόπος. Συναντά κανείς τήν προσήνεια καί τήν ήρεμία όμηρικών άκρογιαλιών τής Όδύσσειας. Κόλποι, άγκαλιές, θαρρεϊς καμωμένοι από τό χέρι του Θεού γιά νά αναμένουν τήν έπιστροφή καί άνάπαυση του καθενός πού κουβαλά μέσα του έναν Όδυσσέα καί νά ξημερώνει εκεί μέ κάθε άνατολή του ήλιου ένα «νόστιμον ήμαρ». Δέν λέω ότι

μέ παραπῆρε ὁ Ὅμηρος; Τόν λάτρευε κι ὁ Κουτλουμουσιανός. Τόν δίδασκε, τόν σχολίαζε, κι ἀντλούσε διδαχές καί ἠθικές ἀντιπαραβολές γιά τούς μαθητές του, συνταιριασμένες μ' ἐκεῖνες τοῦ Εὐαγγελίου. Ἦταν ἄριστος γνώστης τοῦ ἰδιαίτερου ὁμηρικοῦ ιδιώματος, τῆς γραμματικῆς. Συνέτασσε καί δικά του «ἥρωεολογεία» σ' αὐτή τή γλῶσσα. Μέ μύησε κι ἐμένα στίς συμπάθειές του καί νά τώρα πού ἐρμηνεύονται, μέ ὑποδείξεις τῆς πατρίδας του τά κίνητρά τους.

Στό χωριό τοῦ Πατριάρχου ἰσχύει αὐτό πού παρατηρεῖ ὁ Ἐλύτης πώς ἂν ἀποσυνθέσει κανεῖς τήν Ἑλλάδα, αὐτό πού θά μείνει θά εἶναι μία ἐλιά, ἕνα ἀμπέλι κι ἕνα καράβι. Μ' αὐτά μπορεῖ πάλι ἂν θέλει νά τήν ἀνασυνθέσει. Οἱ ἐλιές σάν καλόβολες κόρες γαληνεύουν τόν τόπο, ὅπως τό λάδι τους τά καντήλια ἀπό τά πολλά ἔωκλήσια καί τά εἰκονοστάσια τῶν σπιτιῶν. Ἡ θάλασσα ἐλευθερώνει τή ματιά καί τό μέσα τῶν ἀνθρώπων. Ἀμπέλια, κῆποι καί ὀπωρικά πληροῦν τήν εὐφροσύνη τῆς θείας δωρεᾶς νά δεῖ κανεῖς τό φῶς σ' ἕνα ἀπ' τά νησιά τ' Ἀρχιπελάγους. Αὐτῆς ἔτυχε κι ὁ Πατριάρχης καί τήν ἔζησε ὄντως ὡς εὐλογία.

Τό νοιώθω γιατί ἔχω ἀκριβῶς τήν ἴδια αἴσθηση. Βρισκόμενος ἐκεῖ μοῦ διέλαθε ἂν ἤμουν ὄντως στό δικό μου χωριό, στό δικό μου νησί. Ἴσως κι ἄλλοι ἀντίστοιχα ἀλλά πάντοτε στήν θεόκτιστη κολυμβήθρα τοῦ Αἰγαίου, πού οἱ ρανίδες του εἶναι κάτι σάν ἀγιασμός γιά τούς οἰκήτορές του.

Δείχνοντάς με ὁ Πατριάρχης μέ γενέθλια ἄνεση στόν ἱερό χώρο τῆς πατριδογνωσίας του, τά ἔωκλήσια τοῦ χωριοῦ νόμιζα ὅτι ἀκούω καί βλέπω τοῦ δικοῦ μου. Ἰδίως σ' ἕνα τῆς Ἀγίας Θέκλης πού δέν ἀπαντᾶται καί τόσο συχνά.

Προσκυνήσαμε τόν καλοκτισμένο καί κατανυκτικό κεντρικό ναό τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, πού πῆρε στ' ἄλογό του τόν Πατριάρχη καί τόν πῆγε στόν Οἶκο του στό Φανάρι. Ἐκεῖ νά τόν προσκυνᾷ ὡς «ἄγγελο στή θεωρία καί ἅγιο στή θεότη», λέγοντάς του: «παρακαλῶ βοήθα με Ἄγιε στρατιώτη». Τόν βοηθᾷ καί τόν συνέχει μέ τή λαϊκή εὐλάβεια καί πλούσια παράδοση τῶν προγονικῶν του καταβολῶν, ὡς συνοδευτική εὐχή στήν θεϊκή νομοτέλεια πού διαγράφει τούς εἰρηνικούς βηματισμούς του.

Ζοῦσε τότε ὁ πατήρ Γεώργιος, ἐφημέριος τοῦ ναοῦ πού μᾶς καλοδέχθηκε. Ὁ πατέρας του Ἀστέριος ἦταν αὐτός πού διαδέχθηκε. Μ' ἐκεῖνον εἶχε ζήσει πολλά ὁ Πατριάρχης μας. Ἀπό τίς διηγήσεις του φαινόταν πώς τά νοσταλγοῦσε πολύ αὐτά. Τίς μεταβάσεις του μέ τό φορτωμένο γαϊδουράκι, τά ἀπαραίτητα γιά λειτουργίες στά ἔωκλήσια. Τίς μεγαλοβδομαδιατικές ἀκολουθίες, τούς Χαιρετισμούς, τίς Παρακλήσεις τοῦ Δεκαπενταύγουστου.

Ἀναθυμούνταν πολλά καί τ' ἄκουγα εὐφραινόμενος, ἀντιπαραβάλλοντάς τα μέ τά «κατά πάντα ὅμοια ἐμοί» μέχρι παραισθήσεων τοῦ τόπου πού

ἀκριβῶς γεννήθηκα; Μά πῶς εἶναι δυνατόν κι αὐτό νά εἶναι ἴδιο. Καί συνερχόμενος μέ εὐκολία εὔρισκα τή συνέχεια μιᾶς κοινῆς συναξαριακῆς διήγησης, κατευωδιασμένης εὐλάβειας, λειτουργημένων ἡμερῶν παιδικῆς ἀφέλειας στό χῶρο τῆς Ὁρθόδοξης Ἀνατολῆς. Κι εἶχα τήν εὐλογία τό «εἶπε Γέρων» νά τό ἐπιτελεῖ ὁ ἴδιος ὁ Πατριάρχης μου, ὁ αἰθεροβάμων καί δι' ἐμέ οἰκεῖος.

Τόν πατέρα Ἀστέριο ὁ Πατριάρχης τόν ἀγαποῦσε πολύ καί τόν θαύμαζε γιά τίς ἀρετές του, τήν ὀλοπρόθυμη ἐπιτέλεση ὅλων τῶν ακολουθιῶν σέ συνδυασμό μέ τήν ἐργατικότητα του στήν καλλιέργεια τῆς γῆς. Αὐτές οἱ δύο ἐνασχολήσεις πού προσιδιάζουν σέ μονάχους, ἀλλά ὄχι μόνο, ἰδίως σέ ἄλλες ἐποχές ἀγροτικῶν κοινωνιῶν καί οικονομιῶν ἦταν συνήθειες. Κατεργάζονται καί δημιουργοῦν ἐνάρετους ἀνθρώπους.

Μεταφέρουν τήν βιβλική εὐλογία τοῦ «ἐργάζεσθαι καί φυλάσσειν» καί «μελετᾶν τά λόγια Κυρίου» ἀπό γενεά σέ γενεά. Τό φυσικό περιβάλλον τῆς ὑπαίθρου καί 'κεῖνο τό καθαγιασμένο τοῦ ναοῦ εἶναι πλήρη τῆς παρουσίας τοῦ Θεοῦ, ὡς δημιουργήμα καί κατοικητήριό του. Βοηθοῦν στό νά γίνεται ὁ «λόγος ἔμπρακτος καί ἡ πρᾶξις ἐλλόγιμος» καί κάνουν πράξη τήν πατερική- νηπτική παραίνηση «ἀκακία ἄσκει τῇ ψυχῇ, ἀγνεία τῷ πνεύματι, παρθενία τῷ σώματι, ταῦτα τά τρία ναόν Θεοῦ ἐργάζονται».

Γι' αὐτό ἔβλεπες ἐκείνους τούς ἀπλούς, ἀγράμματους ἴσως, ἀλλά ἐξαγιασμένους ἀνθρώπους τῆς ὑπαίθρου καί τούς καλόγερους ἄλλων ἐποχῶν πού σ' ἔθελγαν καί ἀναπαύουσιν κοντά τους, ὅπως ὁ μικρός Δημήτριος μέ τόν ταπεινό λευῖτη τοῦ χωριοῦ του καί ὁ χαράσσων τοῦτα τά σημάδια μ' ἕναν ἄλλο λευῖτη παπά- Ἐμμανουήλ καί τόσες ἄλλες ἀντιστοιχίες ὀρθοδόξων καταβολῶν.

Ὁ Πατριάρχης θαύμαζε τόν παπα-Ἀστέριο καί γιά τήν ὀλοκληρωτική, διά βίου ἱερατική του προσφορά, γνώρισμα κι αὐτό ἀρετῆς παλαιῶν ἀνθρώπων, διακόνων τοῦ πάντοτε σύγχρονου καί ἐπικαιροῦ Εὐαγγελίου. Αὐτή εἶναι τόσο μεγάλη πού διατυπώνεται πολύ σύντομα:

Βγῆκε μία καί μοναδική φορά ἀπό τό νησί του γιά νά μεταβεῖ στή Χάλκη, κατόπιν παραγγελίας τοῦ τότε ποιμενάρχου τῆς Ἱμβρου Ἰακώβου τοῦ μετέπειτα Δέρκων, προκειμένου ἐκεῖ νά τόν χειροτονήσει, γιατί δέν μπορούσε γιά λόγους ἀνεξαρτήτους τῆς θέλησής του νά μεταβεῖ στήν μητροπολιτική του ἔδρα. Ἐπέστρεψε χωρίς ποτέ νά ἐξέλθει τῆς Ἱμβρου ἐπιτελώντας καθημερινά καί ἀνελλιπῶς τά τῆς νυχθημέρου ἀκολουθίας, ἀγιάζων καί ἀγιαζόμενος, τόν ἑαυτό του, τό ποιμνίό του, τή γενέτειρα γῆ πού τόν ἐπαναπροσέλαβε. Δέν θυμίζει τό «τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ...» τῶν Συναξαρίων πού μέ δύο σειρές μᾶς ἀφήνει ὑποψία γιά ἕνα μεγάλο θεόγνωστο ἅγιο, μένοντας ἐκθαμβοί γιά τή χάρη του πού μέ τήν εὐδοκία του ἀναψηλαφοῦμε;

Ὁ Πατριάρχης μοῦ μιλοῦσε καί γιά ἄλλους συγγενεῖς του κληρικούς

ὅπως τὸν ἀδερφό τῆς γαϊγιᾶς τοῦ ἀπὸ τὴν πλευρά τῆς μητέρας τοῦ Ἰωσήφ Βατοπεδινό, τὸν θεῖο τοῦ πατέρα τοῦ ἀρχιμανδρίτη Φώτιο Γεωργιάδη, πού ὡς ἀπόφοιτος τῆς Χάλκης χρημάτισε ἱεροκέρυκας στὴ Χαλκηδόνα, ἐνῶ κατόπιν ὑπηρετήσε στίς ἑλληνικές κοινότητες τῆς Βραΐλας καί τοῦ Γαλατσίου.

Δύο βήματα ἀπὸ τὸ πατρικὸ τοῦ Πατριάρχου εἶναι αὐτὸ τοῦ μακαριστοῦ ἀρχιεπισκόπου Ἀμερικής Ἰακώβου. Ἡ ἀδελφή του Χρυσάνθη εἶχε βαπτίσει τὸν Πατριάρχη, ἦταν νονά του.

Κι ἄλλοι κληρικοὶ ἀγιορεῖτες κυρίως εἶχαν σχέση με τὸ χωριὸ του καὶ τὸ νησί του, τῶν ὁποίων τὰ ὀνόματα ἔχουν μνημειωθεῖ σὲ ἐπιγραφές κτητορικές πού βρίσκονται ὑπερθεὶν κρηνῶν ἢ θηρῶν σὲ αἶσια ἑλληνικά.

Μοῦ τίς ἐπείσημανε ὁ πάντα γνωσιόφιλος καὶ μνήμων Πατριάρχης καί μοῦ τίς ὑπεδείκνυε «δακτύλῳ». Εἶναι μακρὺς ὁ κατάλογός των ἂν καὶ ἀξιόμνημόνευτος σὲ κάποια ἄλλη εὐκαιρία. Συγκρατῶ ἀπὸ τὴν ἐπιγραφικὴ λιτότητα τὸ ὅτι μαρτυροῦσαν, ἀνέθεταν καὶ καθυπέτασσαν τὸ ἐπιστρεφόμενο ἔργο στὴν αἰωνιότητα, μετὰ τὰ ἀφοριστικά γιὰ τὸ χρόνο καὶ τὴ φθορά του, ἐκεῖνα τὰ «ἵνα αἰωνίως», «μὴ ἐξίτηλα γένηνται» καὶ τὰ «διὰ παντός» ματαιωμένα, διαψευσμένα ἀπὸ τὸ χρόνο καὶ τίς ἀπρόσμενες ῥοπές τῆς ἱστορίας.

Ὅμως ἡ αισιόδοξη φύση τοῦ Πατριάρχου μας ἐμποτισμένη μετὰ ἀναστάσιμα ὕδατα διαψεύδει τίς διαψεύσεις τοῦ χρόνου καὶ ἐκτρέπει τὸν ροῦ τῆς ἱστορίας στὴν περιοχὴ τοῦ θαύματος. Ἀρκετές ἀπὸ τίς διάσπαρτες ἐκκλησίες τῆς Μικρασίας ἐπαναλειτοργοῦνται μετὰ ἀπρόσμενο ἐκκλησίασμα σὲ μόνιμη βάση. Ὁ ἴδιος προΐσταται λατρευτικῶν ἐξορμήσεων σὲ καθαγιασμένα προσκυνήματα τῆς Ἀνατολίας.

Τὸ σχολεῖο τοῦ χωριοῦ του, ὅπως προσημειώσαμε ἐπαναλειτούργησε καὶ μετὰξὺ ἄλλων «ἀναστήθηκε» ἐκ τῶν ἐρειπίων τὸ κτίσμα τοῦ καταστήματος τοῦ ἐκ μητρὸς παπποῦ του Νικολάου Σκαρλάτου.

Μετὰ φροντίδες τοῦ Πατριάρχου ἀναστηλώθηκε ὑποδειγματικά καὶ ἀποκαταστάθηκε αἰσθητικά μετὰ τὴν πανέμορφη λιθοδομὴ του καὶ λειτουργεῖ τώρα φυλάσσοντας ἐνθυμήματά του.

Μία ἐξυπνης σύλληψης ἐπιγραφή-ταμπέλα μετὰ παραδοσιακὸ τρόπο κατασκευῆς, κρεμασμένη ἔσωθεν τοῦ ὑπερθύρου τῆς κυρίας εἰσόδου μᾶς δηλώνει τὴν κάποτε καὶ τώρα χρῆση τοῦ κτιρίου: «Παντοπωλεῖον Ν. Σκαρλάτου/ Μουσεῖον Πατριάρχου Βαρθολομαίου. 2009».

Μᾶς ξενάγησε στὸ μικρὸ αὐτὸ θαῦμα πού ἀπαυγάζει μεγάλη πίστη καὶ θέληση, περιάγοντάς μας στὰ ἐκθέματα, ἐνθυμήματα μικρῶν στιγμῶν πού ἀληθεύουν τὴν μεγάλη αὐθεντικότητα τῆς ἀνθρωπιάς του.

Στέκει σ' ἓνα μπακιρένιο μαστραπά πού ἔχε χαραγμένη πάνω του τὴ χρονολογία 1904. Μοῦ λέει:

—Αὐτὸ ἦταν τῆς μητέρας μου. Εἶναι χαραγμένο τὸ ἔτος πού γεννήθηκε

από τούς δικούς της. Ἐκείνη ὅμως ὅλο τό ἔκρυβε τό κανάτι γιατί ἦταν λίγο μεγαλύτερη ἀπό τόν πατέρα μου. Καί ἐμεῖς τά παιδιά ὅλο τό ἐπαναφέραμε στό φανερό, ὅταν θέλαμε νά τήν πειράξουμε.

Ἀνθρώπινες καί χαριτωμένες στιγμές πού καί σάν μνημες χαροποιοῦν. Συνηθίζαν κυρίως πίσω ἀπό εἰκόνες, στίς ὥς βιβλίων ὅπου ὑπῆρχαν, ἢ νά ἐδῶ σ' ἓνα οἰκιακό σκεῦος νά θέτουν σημαίνοντες γιά τήν οἰκογένεια ἀριθμούς.

Μπροστά καί ἐξωτερικά στήν εἴσοδο πάλι εὐρισκόμενοι μοῦ δείχνει τήν «ποδιά» τοῦ δεξιοῦ παραθύρου μέσα ἀπό τίς σιδεριές.

—Νά ἐδῶ, ὅταν εἶμουν πολύ μικρός ἔβαζα κάτι ἀνθρωπάκια πού ἔπλαθα μέ λάσπη πού ἔβρισκα κάτω. Τ' ἄφηνα ἀπ' τό πρῶι καί τ' ἀπόγευμα ἐρχόμουν καί τά ἔβρισκα ξεραμένα, καθῶς τά εἶχε ψήσει ὁ δυνατός ἥλιος τοῦ μεσημεριοῦ.

Ἡ ἔμφυτη καί ἐνστικτώδης μίμηση τῆς πρωτοουργοῦ δημιουργίας, ἡ ἐπαφή μέ τήν ὕλη τοῦ Ἀδάμ ὡς πρωτόλεια ἐμπειρία στήν περιοχή καί ἐποχή τῆς ἀθωότητος μέ συγκίνησε στά τρίσβαθά μου. Πέρασαν, θαρροῦσα, μπροστά ἀπ' τά μάτια μου, κάποια παρόμοια δικά μου καμῶματα μέ μικροῦς φίλους μου. Μετά μᾶς μαλώναν οἱ μανάδες μας γιατί εἴχαμε λερωθεῖ.

Θυμήθηκα δέ καί τό ἴδιο ἀνθρώπινο περιστατικό πού διασώζουν τά Ἀπόκρυφα γιά τό Χριστό, «εἰς τά παιδικά τοῦ Κυρίου» διηγούμενα: Ἐπλαθε πουλιά, τά ὅποια ὅταν πῆγαν νά τοῦ τά καταστρέψουν, χτυπώντας τίς πλάμες του τά φώναξε νά πετάξουν κι ἐκεῖνα, ζωντάνεψαν. Ὑπήκουσαν καί σώθηκαν: «Καί ποιήσας πηλόν τρυφερόν ἔπλασεν ἐξ αὐτοῦ στρουθία ἰβ'... ὁ δέ Ἰησοῦς συγκροτήσας τὰς χεῖρας αὐτοῦ ἀνέκραξε τοῖς στρουθίοις καί εἶπεν αὐτοῖς. Ὑπάγετε. Καί πετασθέντα τά στρουθία ὑπῆγον κράζοντα».²⁸

Μόνο πού ὁ ὑπό τόν «Θωμᾶ Ἰσραηλίτη» κρυπτόμενος συγγραφέας σημειώνει ὅτι ἔγινε θόρυβος καί κινδύνεψαν τά χωματένια πουλιά ἀπό τούς Ἰουδαίους πού διαμαρτυρήθηκαν στόν Ἰωσήφ, ἐπειδή κατασκευάστηκαν Σάββατο. Ἐνῶ στή διασκευή τοῦ ἀρχαίου κειμένου, ἀπό τόν Χίου Παντελεήμων Φωστίνη, πού ὑπῆρχε στά ἀναγνωστικά τοῦ δημοτικοῦ, τά πουλιά κινδύνεψαν ἀπό τό παιδάκι Ἰούδα, πού τά ζήλεψε καί ἔτρεξε νά τά πατήσει. Καί τό πιό χαριτωμένο τῆς διασκευῆς:

Κατά τό πρόσταγμα τοῦ λυτρωτικοῦ πετάγματος τῶν χοϊκῶν πτηνῶν ἐκεῖνα βούτηξαν σέ μία γούβα νεροῦ πού εἶχε ἀπομείνει ἀπό τή βροχή, ὅπου καθρεπτιζόταν ὁ ἥλιος σάν βασίλευε καί πῆραν ὅλα τά ὡραία χρώματα τοῦ δειλinoῦ μ' ἐκεῖνο τό ζωντάνεμα καί πρῶτο πέταγμα.

Αὐτό τό τελευταῖο τῆς διασκευῆς μέ ξετρέλαινε. Τό διάβαζα καί τό ξαναδιάβαζα μικρός. Μά ὅλο τό ἴδιο μάθημα ἔχεις, μ' ἔλεγαν οἱ δικοί μου.

²⁸ Βλ. *Evangelia Apocrypha*, ed. Con. Tischendorf, Lipsiae MDCCCLIII, σ. 135.

Ίδιοφυής ὁ λογοτέχνης ιεράρχης, διασκευαστής κειμένων καί ψυχῶν. Καί πηγαίνοντας γιά παιχνίδια σκεφτόμασταν πώς ἄραγε θά πετυχαίναμε νά φτιάξουμε τέτοια πουλιά μέ τέτοια χρώματα.

Τά χώματα, τά χρώματα ἦταν ἡ χαρά μου κι ἡ ζωγραφική τό καταφύγιό μου. Εἶχε κι ὁ Πατριάρχης θεῖο του, ἀδελφό τῆς μητέρας του, μεγάλο ζω-γράφο τόν Ἰωάννη Σκαρλάτο, πού ξεκίνησε στήν Αἴγυπτο.

Εἶχε δραστηριοποιηθεῖ στή Μέση Ἀνατολή, ιδίως στή Δαμασκό, ὅπου εἶχε πραγματοποιήσει ἐκθέσεις καθώς καί στήν Ἀθήνα. Κάποια ἔργα του εἶχα δεῖ στή συλλογή τοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου Παρνασσός. Θυμᾶμαι ἦταν μιὰ ζωγραφική μέ ἀνησυχίες. Μακάρι σέ μιὰ ἄλλη εὐκαιρία νά μπορέ-σουμε νά ἀναφερθοῦμε σ' αὐτή.

Περάσαμε καί ἀπό τό καφενεῖο καί κουρεῖο πού διατηροῦσε ὁ μπάρμπα-Χρῆστος στήν πλατεία τοῦ χωριοῦ. Τόν βοηθοῦσαν ὅλα τά παιδιά του. Συνέτρεχε στίς ἀνάγκες τοῦ καφενεῖου, ὅπου δροσιστήκαμε με «ντουν-τουρμά», κι ὁ μικρός Δημητρός. Μέχρι σήμερα ὀλοπρόθυμα ψήνει καφέ σέ οἰκείους καί φίλους, προβάλλοντας στίς ἀναστολές τους τίς «περγαμηνές» του καί τήν πείρα του, ἐξυψούμενος ἔτι καί ἔτι λέγοντας ἐν τῇ ταπεινώσει του ὅτι εἶναι γιός τοῦ καφετζῆ.

Ποτέ ἡ καταγωγή καί κυρίως τό ἐπάγγελμα δέν ἐμπόδισε τήν ἀξία, τίς χάριτες καί τήν ἀρετή τοῦ ἀνθρώπου νά ἀναφανεῖ στήν καθ' ἡμᾶς Ἀνατολή. Στήν ὑπερχιλιόχρονη αὐτοκρατορική διαδοχή τῆς Ῥωμανίας ὁ ἱκανότερος διαδεχόταν τόν ἱκανό, τό ἴδιο καί στόν Πατριαρχικό θρόνο. Εἶναι χαρακτη-ριστική ἡ ἀντίληψη πού ἐκφράζει ὁ χρονογράφος μέ τή διήγηση περί τοῦ Βασιλείου Μακεδόνας. Ἀσημος καί κατάκοπος φτάνοντας στή Μονή τοῦ Ἁγίου Διομήδους ἔξω ἀπό τήν Κωνσταντινούπολη ἔπεσε κι ἀποκοιμήθηκε. Ὁ ἡγούμενος βγῆκε νά τόν βάλει μέσα ν' ἀναπαυτεῖ καθώς εἶχε ξυπνήσει ἀπό ὄνειρο στό ὅποιο εἶδε τό Χριστό νά τόν ἐνημερώνει ὅτι ἔξω κοιμόταν ὁ αὐτοκράτορας. Ὅσο κι ἂν δέν ἔδειχνε αὐτοκράτορας ὁ ταλαίπωρος ξένος ὁ ἡγούμενος τό ἔσπρωξε, ἐννοώντας τό θέλημα τοῦ Θεοῦ μέσα ἀπό ἀπροσ-δόκητες τροπές καί κρυπτόμενα χαρίσματα.

Κυριαρχοῦσαν βέβαια ἀνθρώπινες μικρότητες πολλές φορές, ἐκτροπές, σκληρότητα καί αἷμα. Τά ἐπανάφερε ἡ οἰκονομία τοῦ Θεοῦ ἐκ τῶν ὑστέρων πολλές φορές ἀναφαινόμενη ὡς σχέδιό Του. Πάντως δέν εὐοδώθηκε ἡ κλη-ρονομική ἀνικανότητα ὡς προνόμιο ὑπεροχῆς καί διοίκησης ὅπως αὐτή εἰσῆχθηκε ἀργότερα στό νεοελληνικό κρατίδιο ἀπό δυτικές ἀρχές μέ ἀνή-λικο μονάρχη καί «λουθιροκαλβινική» ἐπιτροπή, «Ἀντιβασιλεία». Πέρασε δέ ἡ τακτική αὐτή στά τῆς Ἐκκλησίας, στρεφόμενη ἀπαξιωτικά στή Μητέρα Ἐκκλησία καί δημιουργώντας τό πραξικοπηματικό Ἑλλαδικό αὐτοκέφαλο τῆς φαρμακιδείου ἐμπνεύσεως.

Θά μοῦ μείνουν ἀξέχαστα καί δύο δεῖπνα μέ τόν Πατριάρχη. Ἐνα στόν αὐλαιο κήπο ἑνός ὁμογενοῦς στ' Ἀγρίδια, μέ ἀρκετούς συνδαιτυμόνες. Καί τό τελευταῖο ἐκείνης τῆς ἐπίσκεψης σ' ἕνα παρόμοιο χώρο στό σπίτι τοῦ ἀδερφοῦ τοῦ Πατριάρχη στήν ἄκρη τῶν Ἀγίων Θεοδώρων. Εἴμασταν λιγότεροι.

Εὐφρανθήκαμε τούς λόγους τῶν σημαινόντων συζητήσεων, ἄνευ τῶν ὁποίων «ὁμοία φάτνης ἐστί» ἢ «τράπεζα». Κι αὐτή ὅμως μαρτυροῦσε περισσή φροντίδα Μάρθας καί παρουσία Μαρίας.

ΣΤΗΝ «ΩΡΑΙΑ ΙΜΒΡΟ» ΤΗΣ ΑΥΣΤΡΑΛΙΑΣ

Ἡ δοχή καί ἡ φιλοξενία τοῦ Πατριάρχου «εἰς τά ἴδια» συνεχίστηκε κατά κάποιον τρόπο τελείως ἀπροσδόκητα ὡς πρός τό χώρο: Στήν Αὐστραλία!

Εἶχα ταξιδέψει καλεσμένος συγγενῶν μου στή Μελβούρνη προκειμένου νά τελέσω γάμους καί βαπτίσεις οἰκείων μου. Μιά Κυριακή ζήτησα νά πάω νά ἐκκλησιασθῶ ἐκεῖ ὅπου ἐφημέρευε ὁ ἱερέας πατέρας τοῦ συμπαθοῦς μου ἱερομονάχου Ἀθανασίου Ἰβηρίτου, στούς Ἁγίους Ἀρχαγγέλους στό Menton. Ὁ μακαριστός πιά π. Ἰωάννης χάρηκε. Ἐπέμενε καί συλλειτουργήσαμε. Μίλησα κιόλας.

Στήν ἀπόλυση μέ τή διανομή τοῦ ἀντιδώρου σάν γνῶριμος ἀπό παλιά μέ πλησιάζει ὁ Νίκος ἀδερφός τοῦ Πατριάρχη μέ συστήνεται. Ἀρχίζουμε κουβέντα πού κράτησε τουλάχιστον πέντε ὥρες σέ πρώτη δόση.

—Τόν ξέρεις τόν ἀδερφό μου.

—Βέβαια! Μέ ἔχει βοηθήσει νά γράψω γιά τόν Βαρθολομαῖο Κουτλουμουσιανό.

—Ἄ ἐσύ εἶσαι π. Δημήτριο. Ξέρεις ἔχει τό ὄνομά του. Ἦταν Ἰμβριος...

Χαρές, ἀγκαλιές ἐνόσφ ἀπεκδυόμουν τά ἱερατικά ἄμφια. Κατεβαίνουμε γιά τό κέρασμα μετά τή λειτουργία. Φεύγουμε σέ λίγο πάμε στό σπίτι, σάν ἀπό πρῖν συνεννοημένοι. Διερχόμαστε τήν αὐλή, ἀφήνοντας τό σπίτι καί περνάνε στό πίσω μέρος της. Εἰσερχόμαστε σ' ἕνα μικρότερο οἶκημα πάνω ἀπό τήν πόρτα τοῦ ὁποίου κρεμόταν ἐπιγραφή «Ἡ ὡραία Ἰμβρος». Πράγματι μόλις μπῆκα μέσα τή βρῆκα.

Ἡ γυναῖκα τοῦ Νίκου, Κατερίνα μαγεῖρε. Εἶχαμε μαζί μου καί ἕνα συγγενή μου. Μᾶς συστήνει καί μᾶς καλοδέχεται πιό πολύ καί ἀπό συγγενεῖς της. Ὁ χώρος καλοσυγυρισμένος, κατάφορτος ἀπό καλούδια στά ράφια. Παίρνουμε θέση γύρω ἀπ' ἕνα τραπέζι. Κι ἀμέσως ἀρχίζει: κολοκυθόσουπα, «ζεματιστή». Δέν ρώταγε ἂν θέλουμε. Θυμήθηκα τή γιαγιά μου. Νά μή ρωτᾶτε, ὁ ἄλλος ντρέπεται. «Τρῶς νύφη νά ζυμώσω;», ρωτοῦσε μιά πεθερά μέχρι πού τήν πέθανε. Τούς τό λέω. Γελάμε.

—Τό ἀρνί σέ λίγο. Τρῶτε ἀπ' αὐτά. Κι ἔβγαξε διάφορα. Ὁ Νίκος κουβάλαγε σαλατικά ἀπ' τόν κατάφορτο κήπο.

—Εγώ εὐχαριστῶ. Δέν θά φάω ἀρνί. Χόρτασα.

—Εἶναι ὠραῖο, τό κάνω ὅπως στήν Ἴμβρο γεμιστό. Ἐγώ θά στό βάλω. Τί θές νά κάνω ὅπως ἡ πεθερά. Νῖκο βάλε κρασί.

Ἐκτός ἀπ' τό κρασί ὁ Νῖκος ἔβαλε καί κάτι τραγούδια πού «ἀρμενίζαμε μεσοπέλαγα κι εἴχαμε πλώρια τόν καημό, τήν ἀγάπη πρίμα κι ἄλμπουρο τοό χωρισμό» τῆς Ἴμβρου.

Παραπέρα εἶχε κάτι μοδιστρικές δουλειές ἀφημένες.

—Κατερίνα ράβεις;

—Τί θές σοῦ κόπηκε κανένα κουμπί;

—Ἡ φόδρα ἀπ' τό ροῦχο μου ξηλώθηκε λίγο.

—Τρῶγε καί θά στή ράψω μετά.

—Μά πῶς τά ἐτοίμασες τόσα, λές καί μᾶς περίμενες.

—Πάντα περιμένω. Μετά τήν ἐκκλησία ὁ Νῖκος ὅλο καί φέρνει.

Σηκωθήκαμε μετά ἀπό ὥρες. Ἐκεῖνο τό βράδυ μπόρεσα καί γύρισα στό θεῖο μου. Μετά ἀπό πολλαπλά τηλέφωνα δύο ἡμερῶν ὁ Νῖκος μέ ἀπήγαγε γιά μέρες. Μέ πήγαινε βόλτες. Ἡ Κατερίνα μεριμνοῦσε γιά μία ἀέναη τροφοδοσία περίτεχνων ἐδεσμάτων ἱμβριακῆς προελεύσεως καί ἄριστης ἐκτέλεσης. Ὁ Νῖκος ἐπέμενε νά μέ κουρέψει τά γένια μου. Ἀκύρωνε ἡ ἀγάπη του τίς ἀντιστάσεις μου.

—Εἶναι πάρα πολλά. Μή φοβᾶσαι, ξέρω ἀπ' τόν πατέρα μου.

Μοῦ δώρισε καί τή μηχανή γιά νά μή φτάνω σέ τέτοια κατάσταση. Μοῦμίλαγε γιά τούς γονεῖς του, τ' ἀδέρφια του, τά παιδιά του, τήν ἀγαπημένη Ἴμβρο. Ἐνημέρωσε καί τόν Πατριάρχη, πού τοῦ εἶπε τί δουλειά εἶχα καί πῶς βρέθηκα ἐκεῖ. Νά μοῦ ποῦν νά φανῶ ἀπ' τήν Πόλη, πού εἶχα τόσο καιρό.

—Ἐ, καλά θά 'ρθεῖ. Ξέρεις τά ἴδια γινόταν καί μέ τή μάνα μου. Τήν ἔκανα τά εἰσιτήρια νά 'ρθεῖ νά κάτσει καιρό. Καί μετά ἀπό λίγο ἤθελε νά φύγει. Βρέ μάνα τόσο ταξίδι ἔκανες.

—Ἐσεῖς δέν εἴστε μόνοι, ἔχετε οἰκογένεια, παιδιά. Ἐγώ νά πάω στό παιδί μου πού 'ναι μοναχό στήν Πόλη, νά τοῦ κάνω παρέα, λίγο φαῖ. Κι ἔφευγε. Τήν ἄλλη φορά τά ἴδια πάλι.

Μιλάγαμε γιά τ' ἀδέρφια μας, τούς συγγενεῖς μας τά νησιά μας, τήν Πόλη, κυρίως γιά τόν Πατριάρχη μας. Ἀνακαλύπταμε ἀνά ὀλιγόλεπτα διαστήματα κοινούς γνωστούς παληούς καί νέους, ἀναφωνώντας πανηγυρικά γιά τά εὐρήματα.

—Ἀκοῦς Νῖκο, τῆς Κομνηνῆς ὁ θεῖος, ὁ ἀδερφός τῆς μάνας της ἀπ' τό Σχοινούδι, ὁ χωριανός μου ὁ μπαρμπα-Στρατής εἶχε παντρευτεῖ στό χωριό τοῦ παπα Δημήτρη. Δέν ἀκοῦς τί μέ λέει: Ἡ μάνα του, πού τόν εἶχε χαμένο, ἄφησε τήν προικούλα του στήν ἀδερφή του καί 'κείνη στήν κόρη της τήν Κομνηνή στήν Αὐστραλία. Καί μετά ἀπό τόσα, πόσα χρόνια τήν ἔδωσε στήν

κόρη του, τήν ξαδέρφη της όταν βρεθήκαν, ἄθικτη, σιδερωμένη ἀπ' τούς ἀργαλειούς στό Σχοινούδι. Νά κλαῖς εἶναι αὐτά.

Κάναμε ἀγιασμό στό σπίτι, πήγαμε καί στά πεθερικά τοῦ Χρήστου, ἡ Μερόπη σπούδαζε κι ἐργαζόταν στό Σικάγο. Πῆρα ἄδεια ἀπ' τόν παπα Γιάννη. Ἀστευόμενος ζήτησα νά μήν τό ποῦν στόν Πατριάρχη μή τυχόν καί μέ ἐπιτιμήσει γιά παρ' ἐνορίαν ἀλλά καί γιά παρά ἡπείρους πράξη, παρόλο πού ὅλη ἡ Οἰκουμένη εἶναι στή δικαιοδοσία του.

Ὁ Νίκος χαιρόταν πού ἦταν μιά οἰκουμενική οἰκογένεια, ὅπως ἔλεγε, ἔχοντας πιάσει «γῆς ἄκρα»: Πόλη, Ἀθήνα, Ἑλβετία, Αὐστραλία, Ἀμερική. Δέν τούς ἀποξένωνε ἡ ἀπόσταση. Τούς ἔνωνε ἡ ἀγάπη, πού πάντα βρίσκει τρόπους, ἐνῶ ἡ ἀδιαφορία δικαιολογίες. Τό σπίτι του χωροῦσε πολλούς. Εἶχε κάτι ἀπ' τό μεγάλο μοναστήρι. Ἡ καρδιά του κάτι πατριαρχικό ἀπό τήν ἀνοιχτή ἀγκαλιά τό πνεῦμα τοῦ ἀδερφοῦ τους, ὅπως κι ἀπό τήν φιλοξενία τοῦ ἄλλου Πατριάρχη τοῦ Ἀβραάμ, πού ἀξιώθηκε ὑποδοχῆς τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ στή σκηνή του.

Τούς ἄφησα μέ δυσκολία. Εἶχαμε τηλεφωνική ἐπαφή. Μετά ἀπό κάποια χρόνια πού ξαναπῆγα γιά ἓνα γάμο ἐκεῖ ἦταν ἡ βάση μου. Πήγαμε μαζί στό γάμο. Μετά τόν ὁποῖο ἀκολούθησε ἀγγλοσαξονικοῦ τύπου δεξίωση μέ ἀποτέλεσμα νά φύγουμε κουρασμένοι καί πεινασμένοι. Ἀλλά πορευόμενος στό σπίτι τῶν ἀγαπητῶν μου εἶχα βεβαιότητα γιά τόν τερματισμό τῶν ἀνεπιθύμητων συμπτωμάτων μέ τόν πιό αἰσιο τρόπο. Πρᾶγμα πού συνέβη καί σέ ἐλάχιστο χρόνο χορταίνοντας καί γελώντας μέ τό πάθημά μας θυμηθήκαμε μιά παλιά παροιμιακή ρήση: «Ἀπ' τό γάμο ἔρχομαι. Μά! τήν πείνα πού κρατῶ».

Κρατῶ κι ἄλλες πολλές τέτοιες χαρούμενες στιγμές μέσα μου. Τίς σὼνω ὅμως ἐδῶ. Εἶναι ἀρκετές γιά νά φανεῖ ὅτι τό Νίκο καί τήν Κατερίνα τούς ἔχω στήν καρδιά μου μαζί μέ τόν Πατριάρχη μας. Εἶναι συγγενεῖς μου κατ' ἀνάθεση πιό πολύ κι ἀπ' τούς δι' αἵματος στά ἄκρα τῆς γῆς. Καί τό σπίτι τους παράρτημα τῆς Ἱμβρου στήν Ὠκεανία, μετόχι τοῦ Πατριαρχείου. Τέτοιοι ἄνθρωποι ἐνωποιοῦν τήν Οἰκουμένη, τήν κάνουν μιά ἀγκαλιά καί μιά πατρίδα.

Καί τοῦτο γιάτί κρατοῦν μέσα τους τήν καλοσύνη τοῦ παιδιοῦ. Προχώρησαν καί πρόκοψαν στή ζωή τους παραμένοντας παιδιά ἄκακα μέ καλοσύνη καί ἀγάπη. Τοῦτο εἶναι ἐπιπλέον ἐξόχως ἐλληνίζον συστατικό τῆς ψυχῆς. Διαπίστωση τοῦ Πλάτωνος «Ἕλληνες αἰεὶ παῖδες εἰσὶ».

Δέν πέρασε ἀπ' τό νοῦ ὅσων προσάπτουν ἀνθελληνικότητα καί τουρκισμό στόν Πατριάρχη. Ἀλλιῶς θέλουν τούς Ἕλληνες ἀκόμα και οἱ κατ' αὐθαίρετη ἐρμηνευόμενοι ἀποκλειστικότητα τους κλασικοὶ συγγραφεῖς. Στή βαθύτατη ψυχογραφική διαπίστωση τῆς πλατωνικῆς σκέψης προστίθεται και ἡ πιό ἀπτή τοῦ Ἰσοκράτη ὅτι «Ἕλληνες εἰσὶ οἱ τῆς ἡμετέρας (ἐλληνικῆς) παιδείας μέτοχοι». Κι ἀπ' αὐτή ἔχει ὅσο λίγοι ὁ Πατριάρχης.

Καί επιπλέον εὐαγγελικό πνεῦμα καί οἰκουμενική, κοσμοπολίτικη ῥωμαϊκή ἀντίληψη. Ἀγαθύνει τὰ αἰσθήματα, καταπραΰνει τὰ πάθη, ἀδελφώνει τούς ἀνθρώπους. Καθιστᾷ τήν ἐλευθερία πού ἀποπνέει ὁ ἐλληνικός πολιτισμός πνοή τῆς Οἰκουμένης καί ἐκεῖνο τῆς Ὁρθοδοξίας ἐλπίδα τῆς σωτηρίας τῆς.

Ὁ Πατριάρχης σ' ὅλες αὐτές τίς ἄδικες παρερμηνεῖες ἀντιπροτείνει μιά ἀναμφισβήτητη αἴσθηση τοῦ προσκαίρου, σύμφωνη μέ τό πνεῦμα τοῦ Εὐαγγελίου. Παραμένει παιδί καί πολλές φορές «σιωπᾶ», συγκαταβαίνοντας στίς παρανοήσεις. Εἶναι λάθος νά σκεπτόμαστε ὅτι μιά πνευματική μαρτυρία ἐπιβάλλεται μέ πλοῦτο καί ἰσχύ. Διαχέεται μέ εἰρήνη.

Προτείνει νά κοιτάζουμε τούς μοναχοὺς: ὅσο πió φτωχοὶ εἶναι, ὅσο περισσότερο νηστεύουν, ὅχι μόνο τήν τροφή ἀλλά καί τίς ψευδαισθήσεις καί τίς παραφροσύνες, τόσο κάνουν χῶρο στή δύναμη τοῦ Πνεύματος καί ἀκτινοβολοῦν, ἀόρατα ἀλλά καί ὁρατά, ἀπό τήν καλυμμένη ὄψη τῆς ἱστορίας.

Αὕτῃ ἡ στάση του τόν καταξιώνει στό χειρισμό τῆς ἐξουσίας μέ χαρισματικό, εὐαγγελικό τρόπο, «οὐχ ὡς οἱ δοκοῦντες ἄρχειν τῶν ἐθνῶν καί κατεξουσιάζοντες» αὐτά. Ἄναιρεῖ τήν ἐξουσία ἐνῶ τήν διαχειρίζεται. Εἶναι μοναδικά ἀντιεξουσιαστικός. Ὁ νέος ἅγιος τῆς Ἐκκλησίας μας Σωφρόνιος ἐπεσήμανε ὅτι κάθε μορφή ἐξουσίας πού ἀντιβαίνει στήν ἐλευθερία καί καταπιέζει εἶναι ἀντίθετη στό πνεῦμα τοῦ Θεοῦ. Ἡ χειρότερη μορφή ἐξουσίας εἶναι ἡ ἐκκλησιαστική, ὅταν προσπαθεῖ νά ἐπιβάλει τὰ παραπάνω καί νά ἐπιβληθεῖ ἔχοντας ὡς σύμβολο τό σταυρό, σημεῖο αὐτοθυσίας καί παραίτησης τοῦ ἴδιου τοῦ θεοῦ ἀπό κάθε μορφή δυνάμεως καί ἐξουσίας. Γίνεται τότε ὕβρις ἀπέναντι στή θυσία τοῦ Θεοῦ.

Φρονῶ ταπεινά ὅτι τό μεγαλύτερο ἐπίτευγμα τοῦ Πατριάρχῃ μας μέ τή χάρη τοῦ Θεοῦ εἶναι ἡ διαχείριση τῆς ἐξουσίας. Ξέφυγε ἀπό τόν σκόπελο πού περιγράφει ὡς ὕψιστο κίνδυνο ὁ ἅγιος Σωφρόνιος. Ἄν φλυάρισα ἀναφέροντας μικρές ἀσήμαντες, καθημερινές στιγμές του εἶναι γιά νά καταδειχθεῖ πόσο ἀνθρώπινα καί ταπεινά ἀντιπαλεύει στόν ὕψιστο καί ἔσχατο πειρασμό τῆς ἐξουσίας, γιά νά μπορεῖ ἀπό τήν εὐθυνοφόρα θέση του νά τήν μετατρέπει σέ διακονία. Ἐξομοιούμενος «ἐνὶ ἐκάστῳ τῶν ἐλαχίστων» καί ταπεινούμενος, ἐμπαίζει καί διαλανθάνει τόν πειρασμό, τήν ἀλαζονεία τῆς ἐξουσίας καί τίς αὐθαιρεσίες τῆς.

Τό διατύπωσε καί ξεκάθαρα: «οἱ ποιμένες ὀφείλουν νά ζοῦν μέ ταπεινοφροσύνη καί νά μετανοοῦν γιά τόν πειρασμό τῆς ἐξουσίας».

«Τό πρωτεῖον εἶναι λειτούργημα διακονίας, λειτούργημα σταυρωτικό, δέν πρέπει νά εὐχεται κανεὶς νά τόν θαυμάζουν οἱ ἄνθρωποι, ἀλλά νά ἀρέσει στό Θεό». Οἱ σκέψεις του αὐτές ἀντικατοπτρίζονται στίς προσευχές τοῦ γιά τό πάθος τοῦ Κυρίου κατεχοχὴν στιγμὴ κρίσης τῆς ἐξουσίας:

Όλο τό πάθος τοῦ Ἰησοῦ
εἶναι ἤδη ἡ φιλία προδομένη
ἡ ἀγάπη πού σέ μίσος ἄλλαξε.
Γυαλίζουν τά σπαθιά στό μισοσκόταδο
μά δέν ὑπερασπίζεται ὁ Θεός τόν ἑαυτό του.
Στῶν δολοφόνων παραδίνεται τά χέρια
γιατί σέβεται ἀπέραντα τόν ἄνθρωπο.
Κύριε θύμιζε μας,
πώς τά σπαθιά ποῦ διαπερνοῦν,
οἱ ράβδοι πού συντρίβουν
μποροῦν νά δώσουν θάνατο μά ὄχι νά τόν νικήσουν.
Βασιλιάς εἶναι ὁ Ἰησοῦς. Σάν βασιλιάς μπήκε στήν Ἱερουσαλήμ.
Καί τώρα νάτος βασιλιάς χωρίς βασίλειο.
Αὐτός εἶναι λοιπόν ὁ θεός μας
πού ἀπό τήν κτίση του τόν ἀποκλείουμε
καί πού, μέσα της σαρκωμένος
παίρνει ἀπάνω του κάθε ἀποκλεισμό.
Σταυρέ τοῦ Χριστοῦ,
μονάχα ἐσύ μπορεῖς νά κατακρίνεις τήν κατάκριση
πού μᾶς καταδικάζει,
ἐσύ μονάχα μας ἀποκαλύπτεις τόν «μανικό ἔρωτα» τοῦ Θεοῦ.
Σταυρέ τοῦ Χριστοῦ,
μόνη ἀπάντηση στόν Ἰώβ,
καί τούς ἀμέτρητους Ἰώβ τῆς ἱστορίας,
μέσα μας ἡ θωριά σου ἄς στερέψει κάθε ἐξέγερση,
κι ἄς κάνει ἐλάχιστο τό κάθε μίσος.
Σταυρέ τοῦ Χριστοῦ,
σῶσε μας στίς χειρότερες στιγμές
νά μήν πέφτουμε σέ ἀπελπισία,
ἀλλά στά πόδια σου,
ὥστε Ἐκεῖνος πού ὑψώθη πάνω σου
νά μᾶς ἐλκύσει πρός τόν ἑαυτό του
μές τήν παράδοξη τή δόξα του.²⁹

²⁹ Βλ. ΟΙ. Clement, «Ἡ ἀλήθεια ἐλευθερώσει ὑμᾶς», *Συνομιλώντας μέ τόν Οἰκουμενικό Πατριάρχη Βαρθολομαῖο Α΄*, Ἀθήνα 1997, σελ. 330.

*Ἡ Α.Θ. Παναγιώτητα ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος,
εἰς τὴν βιβλιοθήκην τῆς Ἱερᾶς Θεολογικῆς Σχολῆς τῆς Χάλκης.*

Ἡ Ἱερά Θεολογική Σχολή τῆς Χάλκης

**Ἔργα καὶ λόγοι τῆς Α.Θ.Π
τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου
γιά τὴν καλλιέργεια καὶ ἐνίσχυση
τῆς Πατριαρχικῆς Ψαλτικῆς Παράδοσης**

Μιχαὴλ Στρουμπάκης, Ἀναπλ. Καθηγητῆς
Ἱστορικῆς Βυζαντινῆς Μουσικολογίας τῆς Π.Α.Ε.Α.Κ.

Προοίμιον.

Τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο ὑπῆρξε ἀνέκαθεν ὁ στυλοβάτης τῆς Ψαλτικῆς Παραδόσεως. Στοὺς κόλπους του καὶ στὸν ἱστορικὸ χώρο τῆς πνευματικῆς του δικαιοδοσίας ἀλλὰ καὶ στὴν Οἰκουμένη ὁλόκληρη καλλιιεργήθηκε καὶ ἀναπτύχθηκε ἡ Ψαλτικὴ Τέχνη τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας κάτω ἀπὸ τὴ δική του πνευματικὴ ἐπιστάσια. Ταυτόχρονα, ὑπῆρξε ὁ φάρος γιὰ τὴν λειτουργικὴ καὶ μουσικὴ αὐτοσυνειδησία καὶ ταυτότητα τῶν παλαιφάτων Πατριαρχείων τῆς καθ' ἡμᾶς Ἀνατολῆς.

Ἡ ἱστορία τῶν Πατριαρχῶν τοῦ Γένους ἔχει νὰ ἐπιδείξει πολλές προσωπικότητες ποὺ κόσμησαν τὴν Πρωτόθρονη Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, σὺν τοῖς ἄλλοις καὶ ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῆς Ψαλτικῆς Τέχνης. Ὁ Ἰωάννης ὁ Γλυκὺς,¹ ὁ Θεοφάνης ὁ Καρύκης² καὶ ὁ Ἀθανάσιος ὁ ἀπὸ Ἀδριανουπόλεως³ ἐκόσμησαν τὸν Πατριαρχικὸ Θρόνο μετὰ τὶς μελῖρρυτες συνθέσεις τους, συνέζευξαν τὴν προσευχή τους μετὰ τὴν καλλιτεχνία, διετράνωσαν τὴν οἰκουμενικότητα τῆς Ὁρθοδοξίας μετὰ τὴν οἰκουμενικότητα τῆς Ψαλτικῆς καὶ τῆς Θείας Λατρείας. Πατριάρχες καλλιέργησαν τὴν ψαλ-

¹ Βλ. ἐνδεικτ., Α. Jakovljević, *Δίγλωσση Παλαιογραφία Καὶ Μελωδοὶ-Ὑμνογράφοι Τοῦ Κώδικα Τῶν Ἀθηνῶν 928* (Λευκωσία 1988), σσ. 66-68; Ἀχιλλεύς Χαλδαιάκης, *Ὁ Πολυέλεος Στὴν Βυζαντινὴ Καὶ Μεταβυζαντινὴ Μελοποιᾶ*, Μελέται 5, Μελέται (Ἀθήναι: Ἰδρυμα Βυζαντινῆς Μουσικολογίας, Ἱερὰ Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, 2003), σσ. 401-03; Κωνσταντῖνος Καραγκούνης, *Ἡ Παράδοση Καὶ Ἐξήγηση Τοῦ Μέλους Τῶ Χερουβικῶν Τῆς Βυζαντινῆς Καὶ Μεταβυζαντινῆς Μελοποιίας*, Μελέται 7 (Ἀθήναι: Ἰδρυμα Βυζαντινῆς Μουσικολογίας, Ἱερὰ Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, 2003), σσ. 179-82; Ἐμμ. Παννόπουλος, "Ἰωάννης Γλυκὺς Ὁ Πρωτοψάλτης," στὸ *Μεγάλῃ Ὁρθόδοξη Χριστιανικὴ Ἐγκυκλοπαίδεια* (Ἀθήνα: Στρατηγικὲς Ἐκδόσεις, 2013).

² Βλ. ἐνδεικτ., Καραγκούνης, *Ἡ Παράδοση Καὶ Ἐξήγηση Τοῦ Μέλους Τῶ Χερουβικῶν Τῆς Βυζαντινῆς Καὶ Μεταβυζαντινῆς Μελοποιίας*, Μελέται 7, σσ. 291-93.

³ Βλ. ἐνδεικτ., Ἀχιλλεύς Χαλδαιάκης, "Ἀθανάσιος Μαργουίνιος, Ὁ Ἀπὸ Τορνόβου Καὶ Ἀδριανουπόλεως (Ὁ Ε')," στὸ *Μεγάλῃ Ὁρθόδοξη Χριστιανικὴ Ἐγκυκλοπαίδεια (ΜΟΧΕ)* (Ἀθήνα: Στρατηγικὲς Ἐκδόσεις, 2010).

τική ιδρύοντας μουσικές σχολές⁴ και προάσπισαν την γνησιότητά της έναντι τών άλλων τρόπων μουσικής έκφρασης.⁵ Επιπλέον, φωτισμένες προσωπικότητες βοήθησαν στην εξέλιξη της ψαλτικής, χωρίς να άκυρώνεται ή προγενέστερη φωνητική (προφορική) και σημειογραφική (γραπτή) παράδοσή της.⁶ Τέλος, Πατριάρχες φρόντισαν για την διατήρηση της καθαρότητάς της εξ όθνεϊων προσμίξεων, ανατολικών και δυτικών,⁷ ενώ ενίσχυσαν τη διδασκαλία της μέσω της ιδρύσεως μουσικών συλλόγων.⁸

⁴ Περί τών μετά την Άλωση Μουσικῶν Σχολῶν, βλ. Γεώργιος Παπαδόπουλος, *Συμβολαὶ Εἰς Τὴν Ἱστορίαν Τῆς Παρ' Ἡμῖν Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς Καὶ Οἱ Ἀπὸ Τῶν Ἀποστολικῶν Χρόνων ἄχρι Τῶν Ἡμερῶν Ἡμῶν Ἀκμάσαντες Ἐπιφανέστεροι Μελωδοί, Ὑμνογράφοι, Μουσικοὶ Καὶ Μουσικολόγοι*. (Ἐν Ἀθήναις: Τυπογραφεῖον καὶ Βιβλιοπωλεῖον Κουσουλίνου καὶ Ἀθανασιάδου παρὰ τῷ ναῷ τῶν Ἁγίων Θεοδώρων, φωτο - ἀναστατική ἐκδοσις ἀπὸ τὶς ἐκδόσεις Κουλτούρα μὲ ἀρ. 2, Ἀθήνα 1977, 1890), σσ. 370-83; *Ἱστορικὴ Ἐπισκόπησις Τῆς Βυζαντινῆς Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς Ἀπὸ Τῶν Ἀποστολικῶν Χρόνων Μέχρι Των Καθ' Ἡμᾶς (1-1900 Μ.Χ.)* (Ἐν Ἀθήναις: Τύποις Πραξιτέλους, 1904), σσ. 231-48.

⁵ Πρβλ. τοὺς ἀγῶνες τῶν φωτισμένων Πατριαρχῶν, ὅπως τοῦ Ἁγίου Γρηγορίου Ε' ἐναντίον τοῦ Ἀγαπίου Παλλιέρμου τοῦ Χίου, ὁ ὁποῖος ἐπέδιωκε τὴν ἀλλαγὴ τῆς σημειογραφίας πρὸς τὸ εὐρωπαϊκὸν σύστημα, βλ. σχετ. *Συμβολαὶ Εἰς Τὴν Ἱστορίαν Τῆς Παρ' Ἡμῖν Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς Καὶ Οἱ Ἀπὸ Τῶν Ἀποστολικῶν Χρόνων ἄχρι Τῶν Ἡμερῶν Ἡμῶν Ἀκμάσαντες Ἐπιφανέστεροι Μελωδοί, Ὑμνογράφοι, Μουσικοὶ Καὶ Μουσικολόγοι*, 316; Flora Kritikou, "Accepting or Rejecting Liturgical Rules in the Ecumenical Patriarchate of Constantinople in the 18th Century. Attempts at Notational Reform: The Case of Agaprios Palliermos and Jacob the Protopsaltes," *Musicology Papers*, no. 2 (2013). Ἐπίσης, πρβλ. τὶς Συνοδικὰς ἐγκυκλίους τοῦ Πατριάρχου Ἀνθίμου κατὰ τῆς τετραφωνίας (συστήματος Χαβιαρᾶ) καὶ τοῦ Λεσβίου συστήματος, βλ. Παπαδόπουλος, *Ἱστορικὴ Ἐπισκόπησις Τῆς Βυζαντινῆς Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς Ἀπὸ Τῶν Ἀποστολικῶν Χρόνων Μέχρι Των Καθ' Ἡμᾶς (1-1900 Μ.Χ.)*, 275-83, 28-30.

⁶ Πρβλ. τὴ Νέα Μέθοδος Σημειογραφίας καὶ τὸν φωτισμένο Πατριάρχη Κύριλλο Στ', βλ. Γρηγόριος Στάθης, *Τὰ Πρωτόγραφα Τῆς Ἐξηγήσεως Εἰς Τὴν Νέαν Μέθοδον Σημειογραφίας*, Α' Τὰ προλεγόμενα. Β' Ὁ Κατάλογος (Ἀθήνα: Ἰδρυμα Βυζαντινῆς Μουσικολογίας, Ἰερά Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, 2016).

⁷ Πρβλ. τὴν μὲ πρωτοβουλία τοῦ Πατριάρχου Ἰωακείμ Γ' σύγκληση τῆς Πατριαρχικῆς Μουσικῆς Ἐπιτροπῆς 1881, ἡ ὁποία εἶχε ὡς σκοπὸ τὴ διασάφηση τῆς Θεωρίας καὶ τῆς Πράξης τῆς Ψαλτικῆς, τὰ δὲ ἀποτελέσματα τῶν ἐργασιῶν τῆς δημοσιεύθηκαν σὲ ἀρμόδιο αὐτοτελὲς τεῦχος, βλ. *Στοιχειώδης Διδασκαλία Τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς Ἐκπονηθεῖσα Ἐπὶ Τῇ Βάσει Τοῦ Ψαλτηρίου Ὑπὸ Τῆς Μουσικῆς Ἐπιτροπῆς Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου Ἐν Ἑτὶ 1883*, (Ἐν Κωνσταντινουπόλει: Ἐκ τοῦ Πατριαρχικοῦ Τυπογραφείου, 1888).

⁸ Περί τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Μουσικοῦ Συλλόγου καὶ τῆς Σχολῆς, καθὼς καὶ τὴ μέριμνα τοῦ Πατριάρχου Ἰωακείμ Γ' περὶ αὐτοῦ, βλ. Παπαδόπουλος, *Ἱστορικὴ Ἐπισκόπησις Τῆς Βυζαντινῆς Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς Ἀπὸ Τῶν Ἀποστολικῶν Χρόνων Μέχρι Των Καθ' Ἡμᾶς (1-1900 Μ.Χ.)*, 251-71; Ἀντώνιος Χατζόπουλος, *Ἡ Βυζαντινὴ Μουσικὴ Παιδεία Στὴν Κωνσταντινούπολιν Τοῦ 19οῦ Καὶ 20οῦ Αἰῶνα* (Ἀλεξανδρούπολη: Αὐτοέκδοσις, 2010), 209-34; Merih Erol, *Greek Orthodox Music in Ottoman Istanbul. Nation and Community in the Era of Reform* (Bloomington and Indianapolis: Indiana University Press, 2015).

Κατὰ τὴν τελευταῖα τριακονταετία, τὸ πηδάλιον τῆς νοητῆς νηὸς τῆς Ἐκκλησίας εὐκλεῶς κρατεῖ εἰς τὰς σεπτὰς τοῦ χεῖρας ἡ Α.Θ. Παναγιότης ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος. Ὁ Παναγιώτατος ηὐτύχησε νὰ ἀκούσῃ τὴν πατρῶα ἐκκλησιαστικὴ μουσικὴ ἀπὸ κραταιοὺς διδασκάλους τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου κατὰ τὴ διάρκεια τῶν σπουδῶν τοῦ στῆ Θεολογικῇ Σχολῇ τῆς Χάλκης.⁹ Ἐκεῖ παρηκολούθησε τὰ μαθήματα τοῦ προγράμματος σπουδῶν ποὺ περιελάμβανε καὶ τὴ βυζαντινὴ ἐκκλησιαστικὴ μουσικὴ, ἐνῶ συμμετεῖχε ἀδιαλλείπτως στὶς νυχθήμερες Ἀκολουθίες τῆς Ἱερᾶς Μονῆς. Ἡ ἐπαφὴ μὲ τοὺς φορεῖς τῆς μουσικῆς παράδοσης σὲ συνδυασμὸ μὲ τὴν καθημερινὴν πρακτικὴ ἐξάσκηση εἶχε ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ἀπόκτηση τοῦ πρέποντος λειτουργικοῦ ὕφους καὶ ἡθους τῆς Ἐκκλησίας μας.

Ἡ ὥσμωση τοῦ Πατριάρχου ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας μὲ τὴ λειτουργικὴ πράξη καὶ τὸ ὀρθὸν ἐκκλησιαστικὸν κριτήριον τῆς μουσικῆς παραδόσεως, ὅπως-δήποτε ἀπετέλεσαν τὰ ἐχέγγυα ἐπιλογῆς ἀσφαλῶν δικλίδων γιὰ τὴ μετέπειτα στάση τοῦ ἔναντι τῆς ἐκκλησιαστικῆς βυζαντινῆς μουσικῆς, ἡ ὁποία ἐξεφράσθη λόγοις καὶ ἔργοις σὲ ποικίλες περιστάσεις.

Μὲ ἀφετηρία κείμενα καὶ ὁμιλίες¹⁰ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου θὰ προσπαθήσουμε νὰ σκιαγραφήσουμε κατὰ τὸ δυνατόν τὴν μέχρι τοῦδε προσφορὰ καὶ τὸ ἔργο τοῦ ἔναντι τοῦ τεραστίου κειμηλίου τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας ποὺ ὀνομάζεται ἐκκλησιαστικὴ μουσικὴ. Θὰ ἦταν

⁹ Τοῦτο ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ ἰδίου τοῦ Παναγιωτάτου κατὰ τὴν ὁμιλία του εἰς τὸ φιλολογικὸν μνημόσυνον τοῦ Βασιλείου Νικολαΐδου, βλ. σχετ. Ἡ Α.Θ.Π. ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος, "Ὁμιλία Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Κατὰ Τὸ Φιλολογικὸν Μνημόσυνον Τοῦ Ἀειμνήστου Πρωτοψάλτου Τῆς Ἀγίας Τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας Βασιλείου Νικολαΐδου (8 Ἰανουαρίου 2005)," (Φανάριον, Κωνσταντινούπολις 2005). Γιὰ τὴν ψαλτικὴ τέχνη καὶ διδασκαλία στῇ Θεολογικῇ Σχολῇ τῆς Χάλκης, βλ. Ἀντώνιος Χατζόπουλος, "Ἡ Μουσικὴ Στὴν Ἱερὰ Θεολογικὴ Σχολὴ Τῆς Χάλκης," Φῶς Φαναρίου, http://fanarion.blogspot.com/2021/04/blog-post_306.html; Εὐάγγελος Γαλάνης, "Ἐκκλησιαστικὴ Βυζαντινὴ Μουσικὴ: Παράδοσις Καὶ Ὑφος Στὴν Κωνσταντινούπολη," Φῶς Φαναρίου, http://fanarion.blogspot.com/2020/05/blog-post_62.html. Βλ. ἐπίσης, Ἀπόφοιτοι Χάλκης, "Φωνές Τῆς Χάλκης," στὸ *Φωνές τῆς Χάλκης* (Ἁγία Τριάδα Χάλκης: Ἱερὰ Πατριαρχικὴ καὶ Σταυροπηγιακὴ Μονὴ Ἁγίας Τριάδος Χάλκης, 2015).

¹⁰ Εὐχαριστοῦμε ἐκ μέσης καρδίας τὴν Ἀρχιγραμματεία τῆς Ἀγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Μ.τ.Χ.Ε. γιὰ τὴν εὐγενῆ διάθεση τῶν μὴ δημοσιευμένων ὁμιλιῶν τοῦ Παναγιωτάτου Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου, τῶν τεθησαυρισμένων εἰς τὸ Ἀρχεῖον. Ἐπίσης, εὐχαριστοῦμε θερμότατα τὸν Μέγα Πρωτοσύγκελλο τῆς Μ.τ.Χ.Ε., Πανοσιολογιώτατον καὶ Μουσικολογιώτατον π. Θεόδωρον Μεϊμάρην γιὰ τὴν ἀνταλλαγὴ ἀπόψεων καὶ τὶς χρήσιμες συζητήσεις μας ἐπὶ τοῦ θέματος. Τέλος, εὐχαριστοῦμε τὸν ἀγαπητὸ Συνάδελφο Θεολόγο καὶ Μουσικὸ Παναγιώτη Ἀνδριόπουλο, υπεύθυνον τῶν δικτυακῶν τόπων <https://fanarion.blogspot.com> καὶ <https://fosfanariou.gr> γιὰ τὴν ὑπόδειξη καὶ διάθεση ἀρμοδίων ἀναρτήσεων σχετικῶν μὲ τὴν ἀδιάλειπτη μέριμνα τοῦ Πατριάρχου ἔναντι τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς.

ἀφελές νὰ ὑποστηρίζουμε ὅτι μποροῦμε νὰ δώσουμε μιὰ πλήρη εἰκόνα τοῦ ἔργου τοῦ Πατριάρχου, καθὼς τὸ ἔργο αὐτὸ συνεχίζεται καί, ὅπωςδήποτε, βρίσκεται ἐν ἐξελίξει, εὐχόμενοι ὅπως ἡ Α.Θ. Παναγιότης συνεχίσει τὴν εὐκλεῆ του Πατριαρχία πρὸς δόξαν τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ καὶ τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας.

Πρῶτος ἀναβαθμὸς. *Εἰς τὰ ὄρη τῶν σῶν ὑψωσάς με νόμον.*

Τὰ ἀνὰ χεῖρας κείμενα τοῦ Πατριάρχου γιὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴ μουσικὴ¹¹ ἀναγνώσθηκαν ἢ γράφθηκαν ἐξ ἀφορμῆς τῆς συγχρόνου πραγματικότητος καὶ ἐκφράζουν τὴν πάγια καὶ διαχρονικὴ θέση τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου γιὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴ μουσικὴ. Τὸ πολυσήμαντο περιεχόμενό τους καθίσταται στοὺς σύγχρονους καιροὺς ὁ καταστατικὸς χάρτης γιὰ κάθε ἱεροψάλτη, γιὰ κάθε κληρικὸ καὶ λαϊκὸ μέλος τῆς Ἐκκλησίας ποὺ ἐπιθυμεῖ νὰ θέσει ἑαυτὸν ἐντὸς τῆς παραδοσιακῆς ἐκκλησιαστικῆς λειτουργικῆς καὶ μουσικῆς παραδόσεως. Χωρίζονται εἰδολογικῶς, βάσει περιεχομένου καὶ περιστάσεως, στὶς παρακάτω κατηγορίες:

1) Χαιρετισμοὶ-Προσφωνήσεις πρὸς τοὺς Ἱεροψάλτες τῆς Κωνσταντινουπόλεως Μέλη τοῦ Συνδέσμου Μουσικοφίλων Κωνσταντινουπόλεως Πέραν.¹² Πρόκειται γιὰ ἐόρτιες ὁμιλίες τοῦ Πατριάρχου πρὸς τοὺς διακόνους τῶν Πολίτικων Ἀναλογίων, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν Μουσικολογιωτῶν Ἀρχόντων τῆς Μ.τ.Χ.Ε., κατὰ τὴν πρόσκλησή τους στὸν Πατριαρχικὸ Οἶκο, ἐπ' εὐκαιρία τῆς ἐορταστικῆς περιόδου τοῦ Ἁγίου Δωδεκαημέρου.

2) Ἀνακοινωθέντα τῆς Ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ ἐπιστολὴ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου, ἀφορῶντα εἰς

¹¹ Τὰ ὑπ' ὄψη Πατριαρχικὰ κείμενα καὶ ὁμιλίες διατρέχουν τὴν περίοδο 1992-2020.

¹² Πρβλ. τὰ παρακάτω κείμενα κατὰ χρονολογικὴ κατὰταξη: Ἡ Α.Θ.Π. ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος, "Προσφωνήσις Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Κατὰ Τὴν Ἑόρτιον Συνάντησιν Μετὰ Τῶν Ἐν Τῇ Πόλει Ἱεροψαλτῶν (2 Ἰανουαρίου 2010)." (Φανάριον, Κωνσταντινούπολις 2010); "Χαιρετισμὸς Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Πρὸς Τὰ Μέλη Τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου Τοῦ Συνδέσμου Μουσικοφίλων Κωνσταντινουπόλεως (1 Φεβρουαρίου 2014)." (Φανάριον, Κωνσταντινούπολις 2014); "Ὁμιλία Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Πρὸς Τὰ Μέλη Τοῦ Συνδέσμου Μουσικοφίλων Κωνσταντινουπόλεως (3 Ἰανουαρίου 2015)." (Φανάριον, Κωνσταντινούπολις 2015); "Προσφωνήσις Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Κατὰ Τὴν Ἑόρτιον Συνάντησιν Μετὰ Τῶν Ἐν Τῇ Πόλει Ἱεροψαλτῶν (13 Ἰανουαρίου 2018)." (Φανάριον, Κωνσταντινούπολις 2018); "Ὁμιλία Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Κατὰ Τὴν Ἑόρτιον Συνάντησιν Μετὰ Τῶν Ἐν Τῇ Πόλει Ἱεροψαλτῶν (18 Ἰανουαρίου 2020)." (Φανάριον, Κωνσταντινούπολις 2020).

θέματα περιφρουρήσεως τῆς γνησίας Πατριαρχικῆς Ψαλτικῆς Παράδοσης καὶ τοῦ ὀρθοῦ ἐκκλησιαστικοῦ λειτουργικοῦ ἡθους. Ἐχουν δημοσιευθεῖ δύο κείμενα μὲ περιεχόμενο τὴ διαφύλαξη τοῦ ὀρθοῦ μουσικοῦ λόγου καὶ τῆς ὑγιοῦς λειτουργικῆς πράξεως.¹³

3) Ὅμιλίες ἐξ ἀφορμῆς τῆς ἐπετείου τῶν διακοσίων χρόνων ἀπὸ τὴν καθιέρωση τῆς Νέας Μεθόδου καὶ τῆς ἀναγορεύσεως τῆς Α.Θ.Π. σὲ Ἐπίτιμο Διδάκτορα τοῦ Τμήματος Μουσικῶν Σπουδῶν τοῦ Ἰονίου Πανεπιστημίου.¹⁴ Κατὰ τὸ ἔτος 2014 ἔλαβαν χώρα στὴν Κωνσταντινούπολη σημαντικὲς ἐκδηλώσεις γιὰ τὴν ἐπέτειο τῶν διακοσίων χρόνων ἀπὸ τὴν καθιέρωση τοῦ Νέου Συστήματος Μουσικῆς Σημειογραφίας, στὶς ὁποῖες ὁ Παναγιώτατος Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος παρέστη καὶ ὠμίλησε ἀρμοδίως.¹⁵ Ἐξ ἀφορμῆς τῆς ἐπετείου αὐτῆς, τὸ Τμήμα Μουσικῶν Σπουδῶν τοῦ Ἰονίου Πανεπιστημίου ἐτίμησε τὸν Παναγιώτατο μὲ τὴν ἀναγόρευση τῆς ΑΘΠ σὲ Ἐπίτιμο Διδάκτορα τοῦ ἰδίου Τμήματος καὶ Πανεπιστημίου.¹⁶

4) Προσφωνήσεις κατὰ τὴν ἀπονομὴ τῶν Ὁφικίων στοὺς Ἀρχοντες Πρωτοψάλτες, Λαμπαδαρίους καὶ Δομεστίχους τῶν Πατριαρχικῶν Χορῶν. Ὁ Παναγιώτατος ὠμίλησε καταλλήλως στὶς χειροθεσίες τῶν

¹³ Ἐχουμε ὑπ' ὄψη μας τὰ παρακάτω κείμενα: Ἀγία καὶ Ἱερὰ Σύνοδος, "Ἀνακοινωθὲν Τῆς Ἀγίας Καὶ Ἱερᾶς Συνόδου Τῆς Μ.Τ.Χ.Ε.," *Ἀγία καὶ Ἱερὰ Σύνοδος τῆς Μ.τ.Χ.Ε.* (Φανάριον, Κωνσταντινούπολις: Ἀγία καὶ Ἱερὰ Σύνοδος τῆς Μ.τ.Χ.Ε, 2012); Ἡ Α.Θ.Π. ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος, "Περὶ Τῆς Χρήσεως Ἡλεκτρονικῶν Συσκευῶν Ἐν Τοῖς Ἐκκλησιαστικοῖς Ἀναλογίαις (20 Ἰουνίου 2018)," (Φανάριον, Κωνσταντινούπολις: Ἡ ΑΘΠ ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος, 2018); Παναγιώτης Ἀνδριόπουλος, "Ἀνακοινωθὲν Τῆς Ἀγίας Καὶ Ἱερᾶς Συνόδου Περὶ Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς," Φῶς Φαναρίου, http://fanarion.blogspot.com/2012/05/blog-post_1563.html.

¹⁴ Ἐχουμε ὑπ' ὄψη μας τὶς παρακάτω δύο βαρυσήμαντες ὁμιλίες: Ἡ Α.Θ.Π. ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος, "Ὁμιλία Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Κατὰ τὴν Ἐν Τῷ Σισμανογλείῳ Μεγάρῳ Ἐκδήλωσιν Ἐπὶ Τῇ Συμπληρώσει Διακοσίων Ἐτῶν Ἀπὸ Τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς Μεταρρυθμίσεως (2 Νοεμβρίου 2014)," (Φανάριον, Κωνσταντινούπολις 2014); "Ὁμιλία Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Κατὰ τὴν Τελετὴν Ἀναγορεύσεως Αὐτοῦ Εἰς Ἐπίτιμον Διδάκτορα Τοῦ Τμήματος Μουσικῶν Σπουδῶν Τοῦ Ἰονίου Πανεπιστημίου (12 Δεκεμβρίου 2014)," (Κέρκυρα 2014).

¹⁵ Βλ. σχετ., Παναγιώτης Ἀνδριόπουλος, "Ἐκδήλωση Γὰ τὴν Ἐπέτειο Τῆς Μουσικῆς Μεταρρυθμίσεως Στὸ Σισμανόγλειο Τῆς Πόλης," Φῶς Φαναρίου, http://fanarion.blogspot.com/2014/11/blog-post_3.html.

¹⁶ Βλ. σχετ., "Ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Ἐπίτιμος Διδάκτωρ Τοῦ Τμήματος Μουσικῶν Σπουδῶν Τοῦ Ἰονίου Πανεπιστημίου (Φωτὸ Καὶ Βίντεο)," Φῶς Φαναρίου, http://fanarion.blogspot.com/2014/12/blog-post_13.html.

Μουσικολογιωτάτων Ἀρχόντων, τοῦ Πρωτοψάλτου τῆς Μ.τ.Χ.Ἐ. κ. Παναγιώτου Νεοχωρίτου,¹⁷ τοῦ Λαμπαδαρίου τῆς Μ.τ.Χ.Ἐ. κ. Στυλιανοῦ Φλοίκου,¹⁸ τοῦ Α΄ Δομεστίκου τῆς Μ.τ.Χ.Ἐ. κ. Γεωργίου Κιοσέογλου¹⁹ καὶ τοῦ Α΄ Δομεστίκου τῆς Μ.τ.Χ.Ἐ. κ. Γεώργιος Μπακόπουλος.²⁰

5) Ὅμιλίες καὶ Μηνύματα σὲ ποικίλες ἐκδηλώσεις, ἐχούσας σχέση μετὰ τῆς βυζαντινῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς. Ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης πάντοτε ἀνταποκρίνεται σὲ προσκλήσεις ἐκδηλώσεων ποὺ ἀφοροῦν σημαντικὲς ψαλτικὲς προσωπικότητες,²¹ Μουσικοὺς Συλλόγους καὶ δὴ τὸν Σύνδεσμον Μουσικοφίλων Πέραν,²² Ψαλτικοὺς Χορούς²³ καὶ Χορωδίες²⁴ καὶ Ψαλτικὲς ἢ Μουσικολογικὰ Συνέδρια²⁵ καὶ Ἡμερίδες.²⁶

¹⁷ Ἡ Α.Θ.Π. ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος, "Προσφώνησις Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Κατὰ Τὴν Χειροθεσίαν Τοῦ Ἀρχοντος Πρωτοψάλτου Τῆς Ἀγίας Τοῦ Χριστοῦ Μ. Ἐκκλησίας Παναγιώτου Νεοχωρίτου (29 Νοεμβρίου 2016)." (Φανάριον, Κωνσταντινούπολις 2016).

¹⁸ "Προσφώνησις Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Κατὰ Τὴν Χειροθεσίαν Εἰς Ἀρχοντα Λαμπαδάριον Τῆς Ἀγίας Τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας Τοῦ Μουσικολ. Κ. Στυλιανοῦ Φλοίκου (24 Δεκεμβρίου 2016)." (Φανάριον, Κωνσταντινούπολις 2016).

¹⁹ Πατριαρχεῖον Οἰκουμενικόν, "Ἡ Ἑορτὴ Τοῦ Ἀγίου Ἰωάννου Τοῦ Χρυσοστόμου, Ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως, Στὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο. Πατριαρχικὸς Ναὸς (13-11-2020)," Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, <https://www.facebook.com/ecumenicalpatriarchate/videos/2401955693434500/>.

²⁰ Ibid.

²¹ "Ἐχομε ὑπ' ὄψιν μας τὰ παρακάτω κείμενα: Βαρθολομαῖος, "Ὅμιλία Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Κατὰ Τὸ Φιλολογικὸν Μνημόσυνον Τοῦ Ἀειμνήστου Πρωτοψάλτου Τῆς Ἀγίας Τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας Βασιλείου Νικολαΐδου (8 Ἰανουαρίου 2005)."; "Προσφώνησις Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Εἰς Τὴν Τιμητικὴν Ἐκδήλωσιν Διὰ Τὸν Μουσικολογιώτατον Ἀρχοντα Λαμπαδάριον Κ. Ἰωάννην Χαρατίδην (20 Δεκεμβρίου 2010)," (Φανάριον, Κωνσταντινούπολις 2010); "Ὅμιλία Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Κατὰ Τὸ Πνευματικὸν Τριακονταετὲς Μνημόσυνον Τοῦ Ἀειμνήστου Ἀρχοντος Πρωτοψάλτου Τῆς Μ.Τ.Χ.Ἐ. Θρασυβούλου Στανίτσα," (Κωνσταντινούπολις 2017); Νικόλαος Μαγγίνας, "Μὲ Ἐπιτυχίαν Ἡ Τιμητικὴ Ἐκδήλωση Γιὰ Τὸν Ἀρχοντα Πρωτοψάλτη Λεωνίδα Ἀστέρη," Φῶς Φαναρίου, http://fanarion.blogspot.com/2010/02/blog-post_5605.html.

²² "Ἐχομε ὑπ' ὄψιν μας τὰ παρακάτω κείμενα καὶ βίντεο: Ἡ Α.Θ.Π. ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος, "Ὅμιλία Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Εἰς Τὴν 50ετηρίδα Τοῦ Συνδέσμου Μουσικοφίλων (28 Μαρτίου 1998)," (Φανάριον, Κωνσταντινούπολις 1998); "Ὅμιλία Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Κατὰ Τὴν Ἐκδήλωσιν Τοῦ Συνδέσμου Μουσικοφίλων Πέραν (20 Δεκεμβρίου 2008)," (Φανάριον, Κωνσταντινούπολις 2008); "Ὅμιλία Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου, Κατὰ Τὴν Τελετὴν 70ετίας Ἀπὸ Τῆς Ἰδρύσεως Τοῦ Συνδέσμου Μουσικοφίλων Πέραν (1 Δεκεμβρίου 2018)," (Φανάριον, Κωνσταντινούπολις 2018); "Μήνυμα Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Πρὸς

Τοὺς Ἐντιμωτάτους κ.κ. Σταμάτιον-Νικόλαον Κίσσαν Καὶ Γεώργιον Κιοσέογλου Διὰ Τὴν Πραγματοποίησιν Ἑορταστικῶν Ἐκδηλώσεων Πρὸς Τιμὴν Τοῦ Ἀρχοντος Πρωτοψάλτου Τῆς Μ.Τ.Χ.Ε. Κ. Λεωνίδου Ἀστέρη," (Φανάριον, Κωνσταντινούπολις 2010); "Ὁμιλία Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Εἰς Τὴν Ὑπὸ Τοῦ Ἐν Ἀθήναις "Συλλόγου Μουσικοφίλων Κωνσταντινουπόλεως" Διοργανωθείσαν Ἐκδήλωσιν Μνήμης Πρὸς Τιμὴν Τοῦ Ἀειμνήστου Ἀρχοντος Πρωτοψάλτου Τῆς Μ.Τ.Χ.Ε. Βασιλείου Νικολαΐδου (21-11-2015)," (Ἀστική Σχολὴ Γαλατᾶ, Κωνσταντινούπολις 2015).

²³ Πρβλ. τὰ παρακάτω κείμενα καὶ βίντεο: "Μήνυμα Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Πρὸς Τὸν Βυζαντινὸν Χορὸν "Τρόπος" (7 Δεκεμβρίου 2006)," (Φανάριον, Κωνσταντινούπολις 2006); "Μήνυμα Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Πρὸς Τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον Τοῦ Βυζαντινοῦ Χοροῦ "Τρόπος" (27 Μαρτίου 2007)," (Φανάριον, Κωνσταντινούπολις 2007); "Μήνυμα Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Διὰ Τὴν Συμμετοχὴν Τῆς Ἑλληνικῆς Βυζαντινῆς Χορωδίας Εἰς Τὴν Οὐκρανίαν (14 Αὐγούστου 2008)," (Φανάριον, Κωνσταντινούπολις 2008); "Ὁμιλία Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Εἰς Τὸ Μέγαρον Μουσικῆς (4 Φεβρουαρίου 2010)," (Φανάριον, Κωνσταντινούπολις 2010); Νικόλαος Μαγγίνας, "Συναυλία Βυζαντινῆς Μουσικῆς Ἀπὸ Τὸν Χορὸ "Κλεῖδα" Παρουσία Τοῦ Πατριάρχου," <http://fanarion.blogspot.com/>, http://fanarion.blogspot.com/2012/04/blog-post_25.html; Ἡ Α.Θ.Π. ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος, "Ὁμιλία Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Κατὰ Τὴν Συναυλίαν Βυζαντινῆς Μουσικῆς Τοῦ Συνδέσμου Μουσικοφίλων Πέρα Καὶ Τοῦ Ψαλτικοῦ Χοροῦ "Κλεῖδα" (19 Ἀπριλίου 2012)," (Φανάριον, Κωνσταντινούπολις 2012); "Ὁμιλία Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Εἰς Τὴν Ἐκδήλωσιν Τοῦ Συλλόγου Μουσικοφίλων Πέρα Κωνσταντινουπόλεως Εἰς Τὸ Σισμανόγλειον Μέγαρον (29 Νοεμβρίου 2019)," <https://www.youtube.com/watch?v=MLD3Fq4gheI>.

²⁴ Παναγιώτης Ἀνδριόπουλος, "Ὁ Πατριάρχης Σὲ Συναυλία Πρὸς Τιμὴν Του Μὲ Μουσικὰ Σύνολα Τῆς Ἑσθονίας (8 Σεπτεμβρίου 2013)," (Ἀθήνα: Φῶς Φαναρίου, 2013); Ἡ Α.Θ.Π. ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος, "Χαιρετισμὸς Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Κατὰ Τὴν Συναυλίαν Ἐκκλησιαστικῆς Καὶ Παραδοσιακῆς Μουσικῆς Μὲ Μουσικὰ Σύνολα Ἐκ Vandra, Parnu Καὶ Satumaa (8 Σεπτεμβρίου 2013)," (Ἑσθονία 2013).

²⁵ Πρβλ., "Μήνυμα Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Διὰ Τὸ Α' Πανελλήνιον Συνέδριον Ψαλτικῆς-Θεωρίας Καὶ Πράξης Τῆς Ψαλτικῆς Τέχνης (10 Αὐγούστου 2000)," (Φανάριον, Κωνσταντινούπολις 2000); "Μήνυμα Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Κ.Κ. Βαρθολομαίου Διὰ Τὸ Β' Διεθνὲς Συνέδριον Μουσικολογικὸ Καὶ Ψαλτικό-Θεωρία Καὶ Πράξη Τῆς Ψαλτικῆς Τέχνης (15 Ὀκτωβρίου 2003)," (Φανάριον, Κωνσταντινούπολις 2003); "Μήνυμα Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Διὰ Τὸ Γ' Διεθνὲς Συνέδριον Μουσικολογικὸ Καὶ Ψαλτικό-Θεωρία Καὶ Πράξη Τῆς Ψαλτικῆς Τέχνης (4 Αὐγούστου 2006, 23 Μαΐου 2009)," (Φανάριον, Κωνσταντινούπολις 2006).

²⁶ Πρβλ. τὰ παρακάτω κείμενα: "Μήνυμα Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Διὰ Τὴν Ἡμερίδα Τοῦ Συλλόγου Ἱεροψαλτῶν Αἰτωλίας Καὶ Ἀκαρνανίας "Ἀνθιμος Ὁ Ἀρχιδιάκονος" (9 Ὀκτωβρίου 2009)," (Φανάριον, Κωνσταντινούπολις 2009); Γιάννης Βύρος, "Πολίτικη Ψαλτικὴ Τέχνη Ἐπιστημονικὴ Ἡμερίδα Μὲ Θέμα "Πολίτικη Ψαλτικὴ Τέχνη", Ἀστική Σχολὴ Γαλατᾶ, 13 Ἰουνίου 2014," <http://fanarion.blogspot.com/>,

6) Μηνύματα για την έπευλόγηση μουσικῶν καὶ ἄλλων ἐκδόσεων, σχετιζομένων μετὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴ μουσικὴ.²⁷

Δεύτερος ἀναβαθμὸς. Οἱ φοβούμενοι τὸν Κύριον μακάριοι τρίβους βαδιοῦνται τῶν ἐντολῶν, φάγονται ζωὴν γὰρ παγκαρπίαν.

*Α) Ὁ Πατριάρχης καὶ ἡ πατρώα Ἐκκλησιαστικὴ Μουσικὴ
i. Προέλευσις τῆς πατρώας Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς*

http://fanarion.blogspot.com/2014/06/blog-post_4850.html; Παναγιώτης Ἀνδριόπουλος, "Ἄρωμα Πόλης Στὴν Πάτρα. Ἐπιστολὴ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου," (Ἀθήνα: Φῶς Φαναρίου, 2015).

²⁷ Ἐχομε ὑπ' ὄψιν μας τὰ παρακάτω κείμενα: Ἡ Α.Θ.Π. ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος, "Μήνυμα τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Διὰ τὴν Ἐκδοσὶν τοῦ Θεωρητικοῦ Γεωργίου Ν. Κωνσταντίνου "Θεωρία Καὶ Πράξις τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς" (23 Νοεμβρίου 1998)," (Φανάριον, Κωνσταντινούπολις 1998); "Μήνυμα τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Διὰ τὴν Ἐκδοσὶν τοῦ Γρηγορίου Στάθη "Τὰ Πρωτόγραφα τῆς Ἐξηγήσεως, Α' -Β' Τόμος, Ἀθήνα 2015" (24 Ὀκτωβρίου 2001)," (Φανάριον, Κωνσταντινούπολις 2001); "Μήνυμα τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Διὰ τὴν Ἐκδοσὶν τοῦ Θεωρητικοῦ Γεωργίου Χατζηθεοδώρου "Θεωρητικὸν Βυζαντινῆς Μουσικῆς-Μέρος Δεύτερον" (15 Ἀπριλίου 2003)," (Φανάριον, Κωνσταντινούπολις 2003); "Μήνυμα τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Διὰ τὴν Ἐκδοσὶν τοῦ Ἀναστασιματαρίου τοῦ Ἀρχοντος Πρωτοψάλτου τῆς Μ.Τ.Χ.Ε. Κωνσταντίνου Πρίγγου (17 Αὐγούστου 2005)," (Φανάριον, Κωνσταντινούπολις 2005); "Μήνυμα τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Διὰ τὴν Ἐκδοσὶν τοῦ Θεωρητικοῦ Χουρμουζίου Χαρτοφύλακος (10 Μαρτίου 2006)," (Φανάριον, Κωνσταντινούπολις 2006); "Μήνυμα τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Διὰ τὴν Ἐκδοσὶν Ψηφιακοῦ Δίσκου τῆς Χορωδίας Ἱεροῦ Ναοῦ Ἁγίου Ἰωάννου Προδρόμου Ἐδέσσης (18 Μαρτίου 2006)," (Φανάριον, Κωνσταντινούπολις 2006); "Μήνυμα τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Διὰ τὴν Ἐκδοσὶν Ψηφιακῶν Δίσκων Ἀρχοντος Πρωτοψάλτου τῆς Μ.Τ.Χ.Ε. Ἰακώβου Ναυπλιώτου (25 Νοεμβρίου 2008)." (Φανάριον, Κωνσταντινούπολις 2008); "Μήνυμα τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Διὰ τὴν Ἐκδοσὶν Βιβλίου Βυζαντινῆς Μουσικῆς Εἰς τὰ Φινλανδικὰ (23 Φεβρουαρίου 2010)," (Φανάριον, Κωνσταντινούπολις 2010); "Μήνυμα τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Διὰ τὴν Ἐκδοσὶν Ὑμνων Ἐκ τοῦ Ἱεροῦ Εὐαγγελίου Ὑπὸ Πέτρου Γαϊτάνου (31 Ἰουλίου 2010)," (Φανάριον, Κωνσταντινούπολις 2010); "Μήνυμα τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Διὰ τὴν Ἐκδοσὶν τῶν Ἀπάντων τοῦ Ἀρχοντος Πρωτοψάλτου τῆς Μ.Τ.Χ.Ε. Βασιλείου Νικολαΐδου (4 Νοεμβρίου 2014)," (Φανάριον, Κωνσταντινούπολις 2014); "Μήνυμα τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Διὰ τὴν Ἐκδοσὶν τοῦ Διπλοῦ Ψηφιακοῦ Δίσκου "Φωνές τῆς Χάλκης"," (Φανάριον, Κωνσταντινούπολις 2015); "Μήνυμα τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Διὰ τὴν Ὑπὸ Μ. Χατζηγιακουμῆ Ἐκδοσὶν τῶν Πατριαρχικῶν Μουσικῶν Ἀρχείων (18 Ὀκτωβρίου 2018)," (Φανάριον, Κωνσταντινούπολις 2018). Πολλὰ ἄλλα ἀκόμη, ἀναφέρονται στὸν ἀρμόδιο πίνακα ἐν τῷ τέλει τῆς παρούσης.

Αναντίρρητη είναι ή συμβολή τής Μεγάλης Ἐκκλησίας στήν καλλιέργεια καί ἐξέλιξη τής Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς. Σέ κάθε περίσταση ὁ Παναγιώτατος τονίζει ὅτι «ή πατρώα ἐκκλησιαστική μουσική [...] ἐντεῦθεν προήλθεν, ἐνταῦθα ἐκαλλιεργήθη καί ἀνεπτύχθη, ἐντεῦθεν διεδόθη καί ἐνταῦθα διετηρήθη ὡς θησαυρός πολῦτιμος, ὡς πατρώα παρακαταθήκη, ὡς εὐλαβές κειμήλιον τοῦ εὐσεβοῦς ἡμῶν Γένους».²⁸ Ἀποτελεῖ δέ «αἰωνόβιον λατρευτικήν παράδοσιν τής μαρτυρικῆς Μητρὸς Μεγάλης Ἐκκλησίας»²⁹, ή δέ Παράδοση αὐτή χαρακτηρίζεται «μακρά» καί «γόνιμος».³⁰ Ἡ Ἐκκλησιαστική Μουσική γεννήθηκε καί διατηρήθηκε σέ ὑψηλό βαθμό καί ἀκριβῆ ἀπόδοση στήν Κωνσταντινούπολη,³¹ στήν Πόλη καί τόν Πάνσεπτο Πατριαρχικό Ναό,³² ἐνῶ ἀνήκει στήν «ἐν ἀκμῇ σήμερα ζωντανή Ἐκκλησιαστική Παράδοση τής Μεγάλης Ἐκκλησίας».³³

ii. Τὸ ἦθος τῆς Ψαλτικῆς.

Ὁ Παναγιώτατος ἀναφερόμενος στήν Ψαλτική Τέχνη, χρησιμοποιεῖ πολλαπλές ὁρολογίες καί χαρακτηρισμούς: ή ψαλτική εἶναι «ή πάντιμος λειτουργική τέχνη τής Ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς»,³⁴ ή «θεοπρεπῆς Ἐκκλησιαστική μουσική»,³⁵ τὸ «σεμνὸν καί ἱεροπρεπὲς μέλος»,³⁶ «ή πατρώα Ἐκκλησιαστική μουσική»,³⁷ ή «ἱερὰ ψαλμωδία»,³⁸ τὸ «καινὸν ἄσμα»,³⁹ «ή

²⁸ "Ομιλία Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Πρὸς Τὰ Μέλη Τοῦ Συνδέσμου Μουσικοφίλων Κωνσταντινουπόλεως (3 Ἰανουαρίου 2015).".

²⁹ "Χαιρετισμὸς Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Πρὸς Τὰ Μέλη Τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου Τοῦ Συνδέσμου Μουσικοφίλων Κωνσταντινουπόλεως (1 Φεβρουαρίου 2014).".

³⁰ "Ομιλία Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Πρὸς Τὰ Μέλη Τοῦ Συνδέσμου Μουσικοφίλων Κωνσταντινουπόλεως (3 Ἰανουαρίου 2015).".

³¹ "Μήνυμα Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Πρὸς Τοὺς Ἐντιμωτάτους κ.κ. Σταμάτιον-Νικόλαον Κίσσαν Καί Γεώργιον Κιοσέογλου Διὰ Τὴν Πραγματοποίησιν Ἑορταστικῶν Ἐκδηλώσεων Πρὸς Τιμὴν Τοῦ Ἀρχοντος Πρωτοψάλτου Τῆς Μ.τ.Χ.Ε. Κ. Λεωνίδου Ἀστέρη."

³² "Ομιλία Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Πρὸς Τὰ Μέλη Τοῦ Συνδέσμου Μουσικοφίλων Κωνσταντινουπόλεως (3 Ἰανουαρίου 2015).".

³³ "Ομιλία Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Κατὰ Τὴν Τελετὴν Ἀναγορεύσεως Αὐτοῦ Εἰς Ἐπίτιμον Διδάκτορα Τοῦ Τμήματος Μουσικῶν Σπουδῶν Τοῦ Ἰονίου Πανεπιστημίου (12 Δεκεμβρίου 2014)."

³⁴ "Προσφώνησις Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Κατὰ Τὴν Ἑόρτιον Συνάντησιν Μετὰ Τῶν Ἐν Τῇ Πόλει Ἱεροψαλτῶν (2 Ἰανουαρίου 2010).".

³⁵ Ibid.

³⁶ Ibid.

³⁷ "Ομιλία Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Πρὸς Τὰ Μέλη Τοῦ Συνδέσμου Μουσικοφίλων Κωνσταντινουπόλεως (3 Ἰανουαρίου 2015).".

³⁸ "Ομιλία Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Κατὰ Τὴν Ἐν

παραδοσιακή Ἐκκλησιαστική μουσική»,⁴⁰ «ἡ Ἐκκλησιαστική μουσική»,⁴¹ ἡ «Ἐκκλησιαστική Βυζαντινὴ μουσική»⁴² καί, τέλος, ἡ «Βυζαντινὴ μουσική».⁴³ Ἡ ποικιλόμορφη ὀνομασία τῆς Ψαλτικῆς Τέχνης ἀπὸ τὸν Πατριάρχη ἀποκαλύπτει τὸ πολυσχιδὲς περιεχόμενο, τὸ ὁποῖον ἀποδίδει εἰς αὐτήν. Διὰ τῶν ποικίλων χαρακτηρισμῶν, ὁ Παναγιώτατος μᾶς ἀποκαλύπτει τὸ ἐσώτερο περιεχόμενο καὶ στοχοθεσία τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς. Ἰδιαίτερος, στὸν Χαιρετισμὸ του κατὰ τὴν πρὸς τιμὴν του συναυλία Ἐκκλησιαστικῆς καὶ παραδοσιακῆς μουσικῆς στὴν Ἑσθονία, ὡς διαπρύσιος κήρυκας καὶ φύλακας τῆς Πατριαρχικῆς Παραδόσεως τῆς Μητέρας Ἐκκλησίας, περιγράφει μὲ ἀδρὲς λέξεις τὴ βυζαντινὴ μουσική: «Εἶναι ἀληθές, ὅτι ἡ Μήτηρ Ἐκκλησία τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὄργανον λατρείας τοῦ Θεοῦ εἶχε καὶ ἔχει τὴν βυζαντινὴν μουσικήν, ἡ ὁποία εἶναι αὐστηρῶς ἐκκλησιαστικὸν μέλος, ἱερατικοῦ καὶ λειτουργικοῦ χαρακτήρος, ἀπηλλαγμένον μὴ ἱεροῦ στοιχείου. Τὸ μουσικὸν ἦθος αὐτὸ ἐγεννήθη εἰς τὰ σπλάγχνα τῆς ὀρθοδόξου λατρείας, ἀνεπτύχθη καὶ ἠνδρώθη ἐντὸς αὐτῆς, θά ἦτο δέ δυνατόν νά λεχθῇ, ὅτι τὸ ἀκραιφνές τοῦτο μουσικὸν ἦθος καὶ ἦθος καθιερώθη ὡς στοιχεῖον ἐκ τῶν ὧν οὐκ ἄνευ ἐντὸς τῆς Ὄρθοδόξου Ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἐκεῖθεν διεδόθη εἰς ἅπασαν τὴν Ὄρθόδοξον οἰκουμένην».⁴⁴ Κατὰ τὴν ταπεινὴν μας ἀποψη ἡ παραπάνω περιγραφή εἶναι πολὺ σημαντικὴ, διότι, ἂν

Τῷ Σισμανογλεῖ Μεγάλῳ Ἐκδήλωσιν Ἐπὶ Τῇ Συμπληρώσει Διακοσίων Ἐτῶν Ἀπὸ Τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς Μεταρρυθμίσεως (2 Νοεμβρίου 2014)."

³⁹ Ibid.

⁴⁰ Ibid.

⁴¹ "Ομιλία Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Κατὰ Τὴν Τελετὴν Ἀναγορεύσεως Αὐτοῦ Εἰς Ἐπίτιμον Διδάκτορα Τοῦ Τμήματος Μουσικῶν Σπουδῶν Τοῦ Ἰονίου Πανεπιστημίου (12 Δεκεμβρίου 2014)."

⁴² "Ομιλία Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Κατὰ Τὸ Μνημόσυνον Τῶν Ἱεροψαλτῶν (10 Μαρτίου 2012)." (Φανάριον, Κωνσταντινούπολις 2012).

⁴³ "Ομιλία Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Κατὰ Τὴν Ἐν Τῷ Σισμανογλεῖ Μεγάλῳ Ἐκδήλωσιν Ἐπὶ Τῇ Συμπληρώσει Διακοσίων Ἐτῶν Ἀπὸ Τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς Μεταρρυθμίσεως (2 Νοεμβρίου 2014)."; "Ομιλία Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Κατὰ Τὴν Τελετὴν Ἀναγορεύσεως Αὐτοῦ Εἰς Ἐπίτιμον Διδάκτορα Τοῦ Τμήματος Μουσικῶν Σπουδῶν Τοῦ Ἰονίου Πανεπιστημίου (12 Δεκεμβρίου 2014)."; "Προσφώνησις Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Κατὰ Τὴν Χειροθεσίαν Εἰς Ἀρχοντα Λαμπαδάριον Τῆς Ἁγίας Τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας Τοῦ Μουσικολ. Κ. Στυλιανοῦ Φλοῖκου (24 Δεκεμβρίου 2016)."; "Ομιλία Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Κατὰ Τὸ Μνημόσυνον Τῶν Ἱεροψαλτῶν (10 Μαρτίου 2012)."

⁴⁴ "Χαιρετισμὸς Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Κατὰ Τὴν Συναυλίαν Ἐκκλησιαστικῆς Καὶ Παραδοσιακῆς Μουσικῆς Μὲ Μουσικὰ Σύνολα Ἐκ Vandra, Parnu Καὶ Satumaa (8 Σεπτεμβρίου 2013)."

καὶ ἀπευθύνεται στοὺς ὀρθοδόξους πιστοὺς τῆς Ἑσθονίας, οὐσιαστικὰ τεκμηριώνει τὴν οἰκουμενικὴ ἐπι-κοινωνία τοῦ Πατριάρχου μὲ τὸν «μακρόκοσμον τοῦ κόσμου ὁλοκλήρου», ὅπως ὁ ἴδιος ἐπισημαίνει.

Ὁ κατάλληλος συνδυασμὸς λόγου καὶ μέλους ὑπὸ τὴν συνεκτικὴ δύναμη τοῦ προαναφερθέντος ὀρθόδοξου ὕφους καὶ ἤθους διαφυλάττει τὸν ἀναγωγικὸν χαρακτῆρα τῆς Ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς καὶ δὴ τῆς Βυζαντινῆς. Ὁ Παναγιώτατος πολὺ συχνὰ τονίζει ὅτι ὁ ρόλος τῆς παραδοσιακῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς στὴ Λατρεία εἶναι κεντρικὸς. Εἶναι τὸ «θεοπρεπέστερον ἔνδυμα τῆς λογικῆς Λατρείας»⁴⁵ ποὺ προξενεῖ τὴν ἀπαραίτητη κατάνυξη στὴν ψυχὴ τοῦ προσευχομένου ἀνθρώπου. Εἶναι ἡ θεολογικὴ γλῶσσα μὲ τὴν ὁποία ἐκφράζονται τὰ δόγματα καὶ οἱ ὑψηλὲς ἀλήθειες τῆς Πίστεως.⁴⁶ Οἱ μελουργοὶ στόλισαν τὰ θεῖα νοήματα μὲ τέτοιο τρόπο ὥστε αὐτὰ νὰ λαμπρύνονται «διπλοῖς κάλλεσι»,⁴⁷ τὸν ὑψηλὸ ποιητικὸ λόγο καὶ τὴν ἀρμονία τῶν ἤχων. Σκοπὸς τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς δὲν εἶναι ἡ τέρψη τῆς ἀκοῆς ἢ ὁ ρηχὸς συναισθηματισμὸς, ἀλλὰ «ἡ ἀπόδοσις ἀρετῆς»,⁴⁸ δηλαδὴ ἡ πνευματικὴ καρποφορία, ἡ «τεκνοποίηση τοῦ νοῦ»,⁴⁹ ἡ μυσταγωγία. Σκοπὸς τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς δὲν εἶναι ἡ ψυχαγωγία ἀλλὰ ἡ συναίσθηση τῆς μετάνοιας καὶ ἡ ἐσωτερικὴ εἰρήνη. Ὑπ’ αὐτὲς τὶς προϋποθέσεις, ἡ παραδοσιακὴ Ἐκκλησιαστικὴ μουσικὴ εἶναι «ἀκοῆς κάθαρσις, καρδίας φωτισμὸς, στηριγμὸς ψυχῆς, ἀνακαινισμὸς πνεύματος, γλυकाσμὸς τῶν Ἀγγέλων, δόξα τῆς Ἐκκλησίας»,⁵⁰ ὁδηγοῦσα εἰς τὸν ἁγιασμόν.

Σύμφωνα μὲ τὸν Πατριάρχη, ἡ ἐκκλησιαστικὴ μουσικὴ ἀποτελεῖ τὸ μέσον καὶ ὄχι τὸν αὐτοσκοπὸν στὴ Λατρεία.⁵¹ Ὁ ναὸς δὲν εἶναι χῶρος συναισθηματισμῶν, καλλιτεχνικῆς ἐπιδείξεως καὶ ποικίλων φωνητικῶν ἐξάρ-

⁴⁵ "Ομιλία Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Κατὰ Τὴν Ἐκδήλωσιν Τοῦ Συνδέσμου Μουσικοφίλων Πέραν (20 Δεκεμβρίου 2008)."

⁴⁶ "Ομιλία Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Κατὰ Τὴν Ἑόρτιον Συνάντησιν Μετὰ Τῶν Ἐν Τῇ Πόλει Ἱεροψαλτῶν (18 Ἰανουαρίου 2020)."

⁴⁷ "Ομιλία Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Κατὰ Τὴν Ἐν Τῷ Σισμανογλείῳ Μεγάλῳ Ἐκδήλωσιν Ἐπὶ Τῇ Συμπληρώσει Διακοσίων Ἑτῶν Ἀπὸ Τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς Μεταρρυθμίσεως (2 Νοεμβρίου 2014)."

⁴⁸ "Ομιλία Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Κατὰ Τὴν Τελετὴν Ἀναγορεύσεως Αὐτοῦ Εἰς Ἐπίτιμον Διδάκτορα Τοῦ Τμήματος Μουσικῶν Σπουδῶν Τοῦ Ἰονίου Πανεπιστημίου (12 Δεκεμβρίου 2014)."

⁴⁹ Ibid.

⁵⁰ "Ομιλία Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Κατὰ Τὴν Ἐκδήλωσιν Τοῦ Συνδέσμου Μουσικοφίλων Πέραν (20 Δεκεμβρίου 2008)."

⁵¹ "Ομιλία Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Κατὰ Τὴν Τελετὴν Ἀναγορεύσεως Αὐτοῦ Εἰς Ἐπίτιμον Διδάκτορα Τοῦ Τμήματος Μουσικῶν Σπουδῶν Τοῦ Ἰονίου Πανεπιστημίου (12 Δεκεμβρίου 2014)."

σεων.⁵² Ἡ ψαλμωδία δὲν εἶναι μέσον ἀπλῆς ἀποδόσεως μουσικῶν κειμένων, ἀλλὰ ἐμμελὲς ἔκφραση τῶν ἀληθειῶν τῆς Πίστεως. Αὐτό, βέβαια, δὲν ἀκυρώνει τὴν κατὰ Θεὸν ἀξιοποίηση τοῦ φωνητικοῦ ταλάντου, «ἐν εὐλαβείᾳ καὶ συνενώσει λόγων καὶ καρδίας»,⁵³ καὶ ὄχι γιὰ τὴν ἱκανοποίηση κενόδοξων διαθέσεων.⁵⁴ Σημειώνει ὁ Παναγιώτατος σχετικὰ: «Ἀσφαλῶς, ἡ μουσικὴ κατάρτισις, ἡ γνῶσις τοῦ τυπικοῦ, ἡ καλὴ φωνή, ἡ ὀρθὴ ἐκτέλεσις, εἶναι ἀπαραίτητα, ὥστε οἱ ἀδόμενοι ὕμνοι *μὴ ἀπαιδεύτω φωνῇ τὴν τοῦ πλησίον ἀκοὴν κατακτυπῶσι καὶ διασκεδάζωσι τὴν διάνοιαν* (Κασσιανοῦ τοῦ Ρωμαίου, *Πρὸς Κάστορα*, ΒΕΠΕΣ 35, σ. 171-2)».⁵⁵

iii. Τὸ Πατριαρχικὸν ὕφος καὶ τὸ Νέο Σύστημα Σημειογραφίας

Ὁ Παναγιώτατος, ἀναφερόμενος βεβαίως στὴν παραδοσιακὴ Ἐκκλησιαστικὴ μουσικὴ, ἐννοεῖ τὴ βυζαντινὴ μουσικὴ ποὺ στοιχεῖται ἀπὸ τὸ Πατριαρχικὸν καὶ Πολίτικον ὕφος τοῦ ψάλλειν,⁵⁶ τὸ ὁποῖον ἐκφράζει «ἀκραιφνῶς τὸ ἐκκλησιαστικὸν ἦθος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου».⁵⁷ Τὸ Πατριαρχικὸν ὕφος εἶναι ἡ «καλλιτέρα καὶ πλέον παραδοσιακὴ ἔκφρασις τῆς Ψαλτικῆς».⁵⁸ Χαρακτηριστικὰ τοῦ εἶναι ἡ σεμνότης, ἡ καθαρότης καὶ ἡ ἀπλότης. Εἶναι ὕμνολογικόν, τυπικόν, ἀπλοῦν καὶ συγχρόνως σύνθετον καὶ μελωδικόν.⁵⁹ Ὅπως τονίζει ὁ Παναγιώτατος σὲ πολλὰς ὁμιλίαις του, τὸ Πατριαρχικὸν ὕφος συνδυάζει «τὴν σεμνότητα μὲ τὴν μεγαλοπρέπειαν, τὴν

⁵² "Ομιλία Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Κατὰ τὴν Ἑόρτιον Συνάντησιν Μετὰ τῶν Ἐν Τῇ Πόλει Ἱεροσαλῶν (18 Ἰανουαρίου 2020).".

⁵³ "Χαιρετισμὸς Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Πρὸς τὰ Μέλη Τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου Τοῦ Συνδέσμου Μουσικοφίλων Κωνσταντινουπόλεως (1 Φεβρουαρίου 2014).".

⁵⁴ "Ομιλία Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Κατὰ τὸ Μνημόσυνον τῶν Ἱεροσαλῶν (10 Μαρτίου 2012).".

⁵⁵ "Ομιλία Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Κατὰ τὴν Τελετὴν Ἀναγορεύσεως Αὐτοῦ Εἰς Ἐπίτιμον Διδάκτορα Τοῦ Τμήματος Μουσικῶν Σπουδῶν Τοῦ Ἰονίου Πανεπιστημίου (12 Δεκεμβρίου 2014)."

⁵⁶ "Προσφώνησις Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Κατὰ τὴν Ἑόρτιον Συνάντησιν Μετὰ τῶν Ἐν Τῇ Πόλει Ἱεροσαλῶν (13 Ἰανουαρίου 2018).".

⁵⁷ "Ομιλία Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου, Κατὰ τὴν Τελετὴν 70ετίας Ἀπὸ Τῆς Ἰδρύσεως Τοῦ Συνδέσμου Μουσικοφίλων Πέραν (1 Δεκεμβρίου 2018)."

⁵⁸ "Προσφώνησις Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Κατὰ τὴν Χειροθεσίαν Εἰς Ἀρχοντα Λαμπαδάριον Τῆς Ἁγίας Τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας Τοῦ Μουσικολ. Κ. Στυλιανοῦ Φλοίκου (24 Δεκεμβρίου 2016).".

⁵⁹ "Ομιλία Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Κατὰ τὴν Τελετὴν Ἀναγορεύσεως Αὐτοῦ Εἰς Ἐπίτιμον Διδάκτορα Τοῦ Τμήματος Μουσικῶν Σπουδῶν Τοῦ Ἰονίου Πανεπιστημίου (12 Δεκεμβρίου 2014)."

υπομονήν με τὴν ἐλπίδα, τὴν κατάνυξιν με τὴν χαράν, τὴν ταπείνωσιν με τὴν πνευματικὴν ἀνάτασιν καὶ τὴν ψυχικὴν εὐφροσύνην».⁶⁰

Τὸ ὕφος τῆς Πατριαρχικῆς Ψαλτικῆς Παραδόσεως διαμορφώνει αἰσθητήριον καὶ ἥθος. Σημειώνει ὁ Παναγιώτατος σχετικά: «Δὲν κρίνει τὸ μουσικὸν αἰσθητήριον τῶν συγχρόνων μας ἱεροψαλτῶν καὶ τῶν πιστῶν, τὸ ὕφος τῆς Πατριαρχικῆς ψαλτικῆς παραδόσεως, ἀλλὰ αὐτὴ διαμορφώνει αἰσθητήριον καὶ ἥθος, τὸ ὁποῖον εἶναι ἰκανὸν νὰ ἐκφράξῃ καὶ νὰ συλλαμβάνῃ ἀντιστοίχως τὸ Εὐάγγελον μῆνυμα τῆς ἀδομένης δογματικῆς τῶν ἐκκλησιαστικῶν ὕμνων».⁶¹ ΓΙΑ τοὺς παραπάνω λόγους τὸ Πατριαρχικὸν ὕφος εἶναι «ἀνυπέρβλητον»,⁶² «ὕγιές»⁶³, ἐνῶ ταυτοχρόνως «δημιουργεῖ ἥθος καὶ φρόνημα ἐκκλησιαστικόν».⁶⁴ Συγκαταλέγεται στὰ στοιχεῖα τῆς παραδόσεως ποὺ πρέπει νὰ καλλιεργοῦνται καὶ νὰ διαδίδονται.

Σημειογραφικὴ ἔκφραση τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς καὶ δὴ τοῦ Πατριαρχικοῦ ὕφους ἀποτελεῖ τὸ καθιερωθὲν ὑπὸ τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας Νέον Σύστημα κατὰ τὸ ἔτος 1814 διὰ τῆς τότε μουσικῆς μεταρρυθμίσεως, ἐπευλογηθείσης ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Ὁ Παναγιώτατος εἶναι ἄριστος γνώστης τῶν ἱστορικῶν παραμέτρων τοῦ θέματος, ἐπιπλέον δὲ ἀναφέρεται συχνὰ στὸ πνεῦμα τῆς μουσικῆς μεταρρυθμίσεως ποὺ δὲν εἶναι ἄλλο ἀπὸ τὴ δημιουργικὴ καὶ γοητευτικὴ σύνθεση τοῦ παλαιοῦ πρὸς τὸ νέον.⁶⁵ Ἡ Νέα Μέθοδος Σημειογραφίας χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὴν υἰοθέτηση τῆς μέσης ὁδοῦ, συνδυάζοντας τὴν παράδοση με τὸν ἐκσυγχρονισμό, τὴν πρόοδο με τὸν συντηρητισμό.⁶⁶ Ἐπιπλέον, ἀποδεικνύεται ἡ προθυμία καὶ ἡ ἰκανότητα τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας «νὰ συλλαμβάνῃ τὰ μηνύματα τῶν καιρῶν καὶ εἰς αὐτὴν ταύτην τὴν ἐκτέλεσιν τῆς θείας λατρείας της, νὰ προσλαμβάνῃ λελογισμένως τὴν νέαν πραγματικότητα καὶ τὰ νέα ἐπιτεύγματα

⁶⁰ Ἐνδεικτ. "Ὁμιλία Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου, Κατὰ τὴν Τελετὴν 70ετίας Ἀπὸ Τῆς Ἰδρύσεως Τοῦ Συνδέσμου Μουσικοφίλων Πέραν (1 Δεκεμβρίου 2018)."

⁶¹ "Ὁμιλία Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Κατὰ τὴν Ἑόρτιον Συνάντησιν Μετὰ Τῶν Ἐν Τῇ Πόλει Ἱεροψαλτῶν (18 Ἰανουαρίου 2020)."

⁶² "Ὁμιλία Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Κατὰ τὴν Ἐκδήλωσιν Τοῦ Συνδέσμου Μουσικοφίλων Πέραν (20 Δεκεμβρίου 2008)."

⁶³ Ibid.

⁶⁴ Ibid.

⁶⁵ "Ὁμιλία Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Κατὰ τὴν Ἐν Τῷ Σισμανογλείῳ Μεγάλῳ Ἐκδήλωσιν Ἐπὶ Τῇ Συμπληρώσει Διακοσίων Ἑτῶν Ἀπὸ Τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς Μεταρρυθμίσεως (2 Νοεμβρίου 2014)."

⁶⁶ "Ὁμιλία Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Κατὰ τὴν Τελετὴν Ἀναγορεύσεως Αὐτοῦ Εἰς Ἐπίτιμον Διδάκτορα Τοῦ Τμήματος Μουσικῶν Σπουδῶν Τοῦ Ἰονίου Πανεπιστημίου (12 Δεκεμβρίου 2014)."

τῆς κοινωνίας, ἐντὸς τῆς ὁποίας ζῇ καὶ κινεῖται, νὰ συνδιαλέγεται ἄνευ ἀντιπαλότητος μὲ προοδευτικὰς ιδέας καὶ ἀντιλήψεις καὶ νὰ προσαρμόζεται εἰς αὐτάς, ἐμμένουσα ἐν τῇ οὐσίᾳ εἰς τὰ παραδοσιακὰ θεμέλια αὐτῆς καὶ εἰς τὸ πατροπαράδοτον μουσικὸν ἦθος καὶ ἐκκλησιαστικὸν μουσικὸν μέλος, τὸ διδάσκον καὶ συγχρόνως μεταρσιοῦν τὸν μετέχοντα βιωματικῶς τῆς θείας λατρείας πιστόν».⁶⁷ Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο διατηρήθηκε ἡ σημειογραφικὴ συνέχεια τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς, ἐνῶ διαφυλάχθηκε ἡ μελουργικὴ παράδοση τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ σημειογραφικὴ μεταρρύθμιση πρέπει νὰ ἐμπνέει στὴν ἀναζήτησιν καὶ σήμερα νέων τρόπων γιὰ τὴν εὐρύτερη διάδοση καὶ διευκόλυνσιν ἐκμάθησιν τῆς Ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς.⁶⁸ Ἡ σημειογραφικὴ μεταρρύθμιση μαζὶ μὲ ἄλλες ἐνέργειες τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου συνέβαλε στὸν περιορισμὸ τῶν «κεκλασμένων» μελῶν,⁶⁹ ἀνατολικῶν καὶ δυτικώτερων.

Στοιχοῦμενος ὁ Παναγιώτατος, κατὰ τὸ πρότυπον τῶν σεπτῶν προκατόχων του, στὸ πνεῦμα τῆς διαφυλάξεως τῆς πατροπαράδοτου πατριαρχικῆς ψαλτικῆς παραδόσεως ἐπέδειξε ἔμπρακτὴ μέριμνα γιὰ τὴν προστασίαν τῆς πράξης καὶ θεωρίας τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς καθὼς καὶ τοῦ ὑγιοῦς λατρευτικοῦ ἥθους ἀπὸ κάθε ἐνέργεια ἀλλοιώσεως, παραποιήσεως καὶ παραράξεως αὐτῶν.⁷⁰

Β) Ὁ Πατριάρχης καὶ ἡ Ψαλτικὴ. Τὸ πρόσωπο τοῦ ἱεροψάλτου. Παραινետικοὶ λόγοι. Ἡθικὴ καὶ πρακτικὴ ἐνίσχυσις τῆς ψαλτικῆς τέχνης.

ι. Οἱ ἱεροψάλτες

Ὁ Παναγιώτατος, πολλάκις ἀπευθυνόμενος πρὸς τοὺς Ἀρχόντες Ὀφφικιαλίους τῶν Πατριαρχικῶν Ἀναλογίων καὶ τοὺς ἱεροψάλτες τῆς Πόλεως, ἔχει γράψει καὶ ἐκφρασθεῖ μὲ πατρικὴ ἀγάπη καὶ περισσὴ στοργὴ ὑπὲρ τῶν προσώπων τῶν ἱεροψαλτῶν. Γιὰ τὸν Πατριάρχη, οἱ ἱεροψάλτες εἶναι οἱ «ἐκτὸς τοῦ ἱεροῦ θυσιαστηρίου συλλειτουργοί».⁷¹ Ἐπιτελοῦν σημαντικώ-

⁶⁷ Ibid.

⁶⁸ Ibid.

⁶⁹ "Μήνυμα Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Διὰ Τὴν Ἐκδοσιν Ψηφιακῶν Δίσκων Ἀρχοντος Πρωτοψάλτου Τῆς Μ.τ.Χ.Ε. Ἰακώβου Ναυπλιώτου (25 Νοεμβρίου 2008).".

⁷⁰ Πρβλ Σύνδος, "Ἀνακοινωθὲν Τῆς Ἀγίας Καὶ Ἱερᾶς Συνόδου Τῆς Μ.τ.Χ.Ε."; Ἀνδριόπουλος, "Ἀνακοινωθὲν Τῆς Ἀγίας Καὶ Ἱερᾶς Συνόδου Περί Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς"; Βαρθολομαῖος, "Περὶ Τῆς Χρήσεως Ἡλεκτρονικῶν Συσκευῶν Ἐν Τοῖς Ἐκκλησιαστικοῖς Ἀναλογίοις (20 Ἰουνίου 2018)."

⁷¹ "Προσφώνησις Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Κατὰ Τὴν Ἑόρτιον Συνάντησιν Μετὰ Τῶν Ἐν Τῇ Πόλει Ἱεροψαλτῶν (13 Ἰανουαρίου 2018).".

τατο ἐκκλησιαστικὸ ἔργο. Εἶναι «κληρικοὶ συλλειτουργοῦντες μετὰ τοῦ ἀνωτέρου κλήρου, συμπληροῦντες τὸ ἔργον τοῦ ἱεροκλήρυκος».⁷² Εἶναι συνεργοί, πολύτιμοι συντελεστὲς στὴ λατρευτικὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας,⁷³ καὶ ἡ συνδρομὴ τους εἶναι ἀνεκτίμητη στὴν ἔκφραση τῆς προσευχῆς.⁷⁴ Τὰ στόματα αὐτῶν γίνονται στόματα τοῦ πληρώματος τῆς Ἐκκλησίας,⁷⁵ καθὼς ἐκφράζουν «εὐτάκτως καὶ ἑμμελῶς τὴν φωνὴν τοῦ Χριστωνύμου λαοῦ».⁷⁶ Οἱ ψάλτες δὲ εἶναι «ᾄδοι» οὔτε «βεντέτες», ἀλλὰ «ἱεροφάντες»⁷⁷ ποὺ συμβάλλουν «εἰς τὴν εὐρυθμοτέραν καὶ θεοφιλεστέραν λατρευτικὴν ζωὴν».⁷⁸

Ἡ θεολογικὴ-λατρευτικὴ προσφορὰ τῶν ἱεροψαλτῶν συμπληρῶνεται ἀπὸ τὴν σημαντικὴ συμβολὴ τους στὴν ἀνάδειξη τοῦ πλούτου τῶν ἀριστουργημάτων τῆς Βυζαντινῆς Ὑμνογραφίας.⁷⁹ Εἶναι θεματοφύλακες τῆς Πατριαρχικῆς ψαλτικῆς παραδόσεως, ἐνῶ συνεχίζουν τὸ ἔργο τῶν παλαιότερων μεγάλων Βυζαντινῶν μουσουργῶν καὶ Ὑμνογράφων τῆς Ἐκκλησίας.⁸⁰

ii. Ἀπορρέουσες ὑποχρεώσεις. Παραινέσεις τοῦ Παναγιωτάτου πρὸς τοὺς ψάλτες.

Ἡ μεγίστη τιμὴ πρὸς τὸ πρόσωπον τῶν ἱεροψαλτῶν δημιουργεῖ παράλληλα καὶ τὸ αἶσθημα λελογισμένης ὑπερηφανείας, συνυφασμένο μὲ τὸ αὐξημένο αἶσθημα εὐθύνης ἀπέναντι στὸν Θεὸ καὶ τοὺς ἀνθρώπους. Ἡ ὑψηλὴ ἀποστολὴ τους συνοδεύεται καὶ ἀπὸ τὶς ἀνάλογες εὐθύνες καὶ ἀπαι-

⁷² "Ομιλία Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Κατὰ Τὸ Φιλολογικὸν Μνημόσυνον Τοῦ Ἀειμνήστου Πρωτοψάλτου Τῆς Ἀγίας Τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας Βασιλείου Νικολαΐδου (8 Ἰανουαρίου 2005)."

⁷³ "Ομιλία Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Κατὰ Τὴν Ἑόρτιον Συνάντησιν Μετὰ Τῶν Ἐν Τῇ Πόλει Ἱεροψαλτῶν (18 Ἰανουαρίου 2020)."

⁷⁴ "Προσφώνησις Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Κατὰ Τὴν Ἑόρτιον Συνάντησιν Μετὰ Τῶν Ἐν Τῇ Πόλει Ἱεροψαλτῶν (13 Ἰανουαρίου 2018)."

⁷⁵ "Ομιλία Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Κατὰ Τὴν Τελετὴν Ἀναγορεύσεως Αὐτοῦ Εἰς Ἐπίτιμον Διδάκτορα Τοῦ Τμήματος Μουσικῶν Σπουδῶν Τοῦ Ἰονίου Πανεπιστημίου (12 Δεκεμβρίου 2014)."

⁷⁶ "Προσφώνησις Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Κατὰ Τὴν Ἑόρτιον Συνάντησιν Μετὰ Τῶν Ἐν Τῇ Πόλει Ἱεροψαλτῶν (13 Ἰανουαρίου 2018)."

⁷⁷ "Ομιλία Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Κατὰ Τὸ Φιλολογικὸν Μνημόσυνον Τοῦ Ἀειμνήστου Πρωτοψάλτου Τῆς Ἀγίας Τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας Βασιλείου Νικολαΐδου (8 Ἰανουαρίου 2005)."

⁷⁸ "Χαιρετισμὸς Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Πρὸς Τὰ Μέλη Τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου Τοῦ Συνδέσμου Μουσικοφίλων Κωνσταντινουπόλεως (1 Φεβρουαρίου 2014)."

⁷⁹ "Ομιλία Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Κατὰ Τὸ Μνημόσυνον Τῶν Ἱεροψαλτῶν (10 Μαρτίου 2012)."

⁸⁰ "Προσφώνησις Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Κατὰ Τὴν Ἑόρτιον Συνάντησιν Μετὰ Τῶν Ἐν Τῇ Πόλει Ἱεροψαλτῶν (2 Ἰανουαρίου 2010)."

τήσεις πού ἀπορρέουν κατ' ἀρχάς ἀπὸ τοὺς ἱεροὺς κανόνες. Ἡ ὑμνητικὴ τοὺς διακονία πρέπει νὰ τοὺς δημιουργεῖ τὸ αἶσθημα τῆς ὑπευθυνότητος καὶ τῆς σοβαρότητος.⁸¹

Μὲ ἀγιοπατερικὸ λόγο, ὁ Παναγιώτατος περιγράφει τὴν ἀσκητικὴ τῆς ψαλτικῆς. Ὁ νοὺς τοῦ ψάλλοντος πρέπει νὰ ἀγιάζεται διὰ τῆς συνεχοῦς νήψεως, οὕτως ὥστε νὰ ἀποδίδει πνευματικοὺς καρπούς.⁸² Καθὼς οἱ ψάλτες εἶναι τὸ στόμα τοῦ λαοῦ, χρειάζεται νὰ διαφυλάσσουν τὸ δικό τους στόμα ἀπὸ λόγους ταραχώδεις, πικροὺς καὶ ἀνωφελεῖς.⁸³ Ἀντιθέτως, χρειάζεται νὰ πρυτανεύει μεταξύ τους πνεῦμα ἀγάπης ἐν ὁμονοίᾳ καὶ ἀρμονίᾳ.⁸⁴ Εἶναι ἀπαραίτητον νὰ ἐμφιλοχωρεῖ στὶς ψυχές τους πνεῦμα ταπεινώσεως, τὸ ὁποῖον ἐκφράζεται μὲ τὸ «μυστικὸ τῆς ψαλτικῆς τέχνης», ἥτοι τὴν εὐλογημένη καὶ ἀπαραίτητη μαθητεία,⁸⁵ καὶ τὴν πρέπουσα τιμὴ σ' ἐκείνους τοὺς παλαιότερους ψάλτες τῶν Πατριαρχικῶν Ἀναλογίων, τοὺς γνησίους ἐκφραστές τοῦ Πατριαρχικοῦ ψαλτικοῦ ὕφους. «Νὰ ἀναδεικνύεστε μαθητὲς καὶ συνεχιστές», εἶναι ἡ πατριαρχικὴ παραίνεση πρὸς αὐτούς.⁸⁶ Καὶ ἄλλοῦ ὁ Πατριάρχης τονίζει μετ' ἐπιτάσεως: «[...] ἔχομεν ἱερώτατον χρέος νὰ ἀκολουθῶμεν τὰ ἴχνη ὅσων διέσωσαν καὶ μετέδωσαν εἰς ἡμᾶς αὐθεντικῶς τὸ πατριαρχικόν καὶ πολιτικόν ὕφος τοῦ ψάλλειν, σεβόμενοι πρωτίστως τὴν μνήμην των, ἀναγνωρίζοντες τὴν προσφορὰν των καὶ διδασκόμενοι ἀπὸ τὸ παράδειγμά των».⁸⁷ Αὐτὸ προϋποθέτει, σὺν τοῖς ἄλλοις, τὴ συνεχεῖ ἀνατροφοδότηση τοῦ ἱεροῦ ζήλου γιὰ τὴν ἐνασχόληση μὲ τὴν ψαλτικὴ τέχνη.⁸⁸

Ἡ ἀσκητικὴ διάσταση τῆς ψαλτικῆς συγκεφαλαιώνεται ὀπτικά στὴν ἀπεριττὴ μέλανα ἐνδυμασία τῶν ἱεροψαλτῶν. Ὁ ἀγώνας τῶν ἱεροψαλτῶν εἶναι

⁸¹ Ibid.; "Ὁμιλία Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Κατὰ τὴν Ἑόρτιον Συνάντησιν Μετὰ τῶν Ἐν Τῇ Πόλει Ἱεροψαλτῶν (18 Ἰανουαρίου 2020).".

⁸² "Ὁμιλία Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Κ.Κ. Βαρθολομαίου Κατὰ τὴν Τελετὴν Ἀναγορεύσεως Αὐτοῦ Εἰς Ἐπίτιμον Διδάκτορα Τοῦ Τμήματος Μουσικῶν Σπουδῶν Τοῦ Ἰονίου Πανεπιστημίου (12 Δεκεμβρίου 2014)."

⁸³ Ibid.

⁸⁴ "Προσφώνησις Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Κατὰ τὴν Χειροθεσίαν Τοῦ Ἀρχοντος Πρωτοψάλτου Τῆς Ἀγίας Τοῦ Χριστοῦ Μ. Ἐκκλησίας Παναγιώτου Νεοχωρίτου (29 Νοεμβρίου 2016).".

⁸⁵ "Ὁμιλία Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Κατὰ τὴν Ἑόρτιον Συνάντησιν Μετὰ τῶν Ἐν Τῇ Πόλει Ἱεροψαλτῶν (18 Ἰανουαρίου 2020).".

⁸⁶ Ibid.

⁸⁷ "Προσφώνησις Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Κατὰ τὴν Ἑόρτιον Συνάντησιν Μετὰ τῶν Ἐν Τῇ Πόλει Ἱεροψαλτῶν (13 Ἰανουαρίου 2018).".

⁸⁸ "Προσφώνησις Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Κατὰ τὴν Χειροθεσίαν Εἰς Ἀρχонта Λαμπαδάριον Τῆς Ἀγίας Τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας Τοῦ Μουσικοῦ Κ. Στυλιανοῦ Φλοίου (24 Δεκεμβρίου 2016).".

ασκητικός. Γι' αυτό σημειώνει ο Παναγιώτατος: «Διὰ τούτου καὶ περιβάλλονται τὸν σεμνὸν μέλανα ἐπενδύτην, τὸ ταπεινὸν ράσον τοῦ Ὁρθοδόξου κληρικοῦ, ὁ δὲ Ἄρχων Πρωτοψάλτης καὶ καλύπτραν τῆς κεφαλῆς μοναχικὴν, δηλωτικὴν τῆς ἐν αὐτῷ σωφροσύνης καὶ ἀρετῆς καὶ θείας Χάριτος».⁸⁹ Τὸ ἔργο τῶν ψαλτῶν δὲν εἶναι κοσμικὸ ἀλλὰ ἐκκλησιαστικόν. Γι' αὐτὸ «[...] περιβεβλημένοι τὸν σεμνὸν μέλανα ἐπενδύτην ἔψαλον ἀπὸ τῶν ἱερῶν Ἀναλογίων Κυρίῳ τῷ Θεῷ, χειραγωγοῦντες εἰς τὴν προσευχὴν τοὺς πιστοὺς [...]».⁹⁰ Γιὰ τοῦτο καὶ οἱ ψάλτες προτρέπονται νὰ ἀποφεύγουν ὅποι-αδήποτε μεταβολὴ τῆς ἐνδυμασίας, ἡ ὁποία προδίδει «τύφον κοσμικόν καὶ κενότητα ψυχικὴν καὶ μεταβάλλουν τὸν Ψάλτην τοῦ Θεοῦ εἰς θέαμα ἀξιοθρήνητον».⁹¹

Σὲ συνέχεια τῆς προτροπῆς γιὰ τὴν καρποφόρα καὶ εὐλογημένη μαθητεία, οἱ ἱεροψάλτες πρέπει νὰ ἐπιδιώκουν τὴν καλλιέργεια τῆς πιστότητας πρὸς τὸ πατριαρχικὸ ὕφος. Ἐπαναλαμβανόμενη πατριαρχικὴ προτροπὴ καὶ πατρικὴ παράκληση εἶναι τὸ νὰ ἐμμένουν στὴ μουσικὴ παράδοση τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας καὶ νὰ διαφυλάσσουν τὴν σεμνότητα, τὴν καθαρότητα καὶ τὴν ἀπλότητά της.⁹² Μία τέτοια ἐνέργεια, ἡ προσπάθεια, δηλαδή, γιὰ τὴν ἀνάδειξη καὶ ἐπιστροφή στὴν πατρὶα παράδοση δὲν ἀποτελεῖ «ἀρχαιο-ολογισμόν ἢ ρομαντικὴν προσκόλλησιν εἰς παρωχημένας μορφὰς τοῦ παρελθόντος [...] Συνιστᾷ ἐπιστροφήν εἰς τὰ ἱερὰ καὶ ἄφθαρτα πρότυπα τῆς ἀκμῆς τῆς λειτουργικῆς μας μουσικῆς πράξεως, τὴν ὁποίαν ἐδημιούργησεν, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἐγαλουχήθη καὶ ἐκ τῆς ὁποίας ἐτράφη καὶ ἠνδρώθη ἡ Μήτηρ Ἐκκλησία, διὰ μέσου τῶν αἰώνων τοῦ δισχιλιετοῦς βίου αὐτῆς».⁹³ Συνεπεία αὐτοῦ, παραινοῦνται πατρικῶς νὰ ἀποφεύγουν τὸ παράδειγμα ἐκείνων τῶν ἐκτρεπομένων «εἰς ἀτάκτους βοὰς καὶ περιπαθῇ μουσικὰ λυγίσματα ξένα πρὸς τὴν παράδοσιν τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας [...]».⁹⁴

⁸⁹ Ὁμιλία Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Κατὰ Τὸ Φιλολογικὸν Μνημόσυνον Τοῦ Ἀειμνήστου Πρωτοψάλτου Τῆς Ἀγίας Τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας Βασιλείου Νικολαΐδου (8 Ἰανουαρίου 2005)."

⁹⁰ Ὁμιλία Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Κατὰ Τὸ Μνημόσυνον Τῶν Ἱεροψαλτῶν (10 Μαρτίου 2012)."

⁹¹ Ὁμιλία Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Κατὰ Τὸ Φιλολογικὸν Μνημόσυνον Τοῦ Ἀειμνήστου Πρωτοψάλτου Τῆς Ἀγίας Τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας Βασιλείου Νικολαΐδου (8 Ἰανουαρίου 2005)."

⁹² Ὁμιλία Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Κατὰ Τὴν Ἑόρτιον Συνάντησιν Μετὰ Τῶν Ἐν Τῇ Πόλει Ἱεροψαλτῶν (18 Ἰανουαρίου 2020)."

⁹³ Ὁμιλία Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Κατὰ Τὴν Ἐν Τῷ Σισμανογλεῖῳ Μεγάλῳ Ἐκδήλωσιν Ἐπὶ Τῇ Συμπληρώσει Διακοσίων Ἐτῶν Ἀπὸ Τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς Μεταρρυθμίσεως (2 Νοεμβρίου 2014)."

⁹⁴ Ὁμιλία Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Κατὰ Τὸ Φι-

Στὸ σημεῖο αὐτὸ εἶναι ἀπαραίτητο νὰ ἀναφερθοῦμε στὴν ἔννοια τῆς Παράδοσης, ὅπως τὴν ἐκφράζει καὶ τὴν κατανοεῖ ὁ Παναγιώτατος. Σ' αὐτὴν ἀναφέρθηκε ἐκτενῶς, ὅταν ὁμίλησε κατὰ τὸ Πνευματικὸ Τριακονταετὲς Μνημόσυνο τοῦ ἀειμνήστου Ἀρχοντος Πρωτοψάλτου τῆς Μ.τ.Χ.Ἐ Θρασυβούλου Στανίτσα. Περιεχόμενο τῆς Παράδοσης ἀποτελεῖ «σύνολος ἡ κληροδοσία τῶν Πατέρων μας»,⁹⁵ ἡ ὁποία ἐκκινεῖ ἀπὸ τὸ παρελθόν, ἐνεργεῖται στὸ παρὸν καὶ πορεύεται πρὸς τὸ μέλλον. Εἶναι ὁδοδείκτης πρὸς τὸ ἐπέκεινα, καθὼς οἱ Ὁρθόδοξοι Χριστιανοί, ἐμπνεόμενοι ἀπὸ αὐτήν, μεταφέρουν «τὴν ἀγαθὴν μερίδα τῆς τότε ἐποχῆς εἰς τὸ μέλλον».⁹⁶ Δὲν ἐπιτρέπεται νὰ αἰχμαλωτίζομαστε ἀκρίτως ἀπὸ τὸ παρελθόν, ἀλλὰ, ὅπως παραινεῖ ὁ Παναγιώτατος «[...] μᾶς εἶναι ἀπαραίτητον νὰ ἱστάμεθα εἰς τὸν τόπον τῶν προκατόχων μας, σεβόμενοι πρωτίστως τὴν μνήμην των, ἀναγνωρίζοντες τὴν προσφορὰν των, τιμῶντες τὸ παράδειγμά των, διδασκόμενοι ἀπὸ τὰς προσπάθειάς των, ἠλεκτριζόμενοι ἀπὸ τὰ ὑψηλὰ ἰδανικά των».⁹⁷

iii. Τιμὴ καὶ ἐνίσχυση τῆς ψαλτικῆς τέχνης ὑπὸ τοῦ Παναγιωτάτου.

α) Ἑόρτια γεύματα.

Ὁ Πατριάρχης, «ὁ μαρτυρικὸς Διάκονος καὶ Πρωτοφύλαξ τῶν παραδόσεων καὶ τῶν ἀξιῶν τοῦ Γένους μας»,⁹⁸ κατὰ τὴν ἔκφραση τοῦ προσφάτως ἐκλιπόντος (10-4-2021) ἀνιδιοτελοῦς ἐργάτου τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας Νικολάου Μαγγίνα (†)⁹⁹ κατ' ἔθος προσκαλεῖ στὸν Πατριαρχικὸ Οἶκο τοὺς Ἱεροψάλτες διακόνους τῶν Πολίτικων Ἀναλογίων, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν Μουσικολογιωτῶν Ἀρχόντων τῆς Μ.τ.Χ.Ἐ., κατὰ τὴν ἑορταστικὴν περίοδο τοῦ Ἁγίου Δωδεκαημέρου νὰ παρακαθίσουν στὴν τράπεζα μαζί

λογικὸν Μνημόσυνον Τοῦ Ἀειμνήστου Πρωτοψάλτου Τῆς Ἁγίας Τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας Βασιλείου Νικολαΐδου (8 Ἰανουαρίου 2005)."

⁹⁵ "Ομιλία Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Κατὰ Τὸ Πνευματικὸν Τριακονταετὲς Μνημόσυνον Τοῦ Ἀειμνήστου Ἀρχοντος Πρωτοψάλτου Τῆς Μ.τ.Χ.Ἐ. Θρασυβούλου Στανίτσα."

⁹⁶ Ibid.

⁹⁷ Ibid.

⁹⁸ Νικόλαος Μαγγίνας, "Οἱ Ἱεροψάλτες Τῆς Πόλης Στὸν Οἰκουμενικὸ Πατριάρχη," Φῶς Φαναρίου, http://fanarion.blogspot.com/2015/01/blog-post_74.html.

⁹⁹ Ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν ἀναρτήσεων (βίντεο καὶ κείμενα) γιὰ τὸ βίο καὶ τὸ ἔργο τοῦ Νικολάου Μαγγίνα, παραθέτουμε τίς παρακάτω: Γρηγόριος Φραγκάκης, "Ωιδὴ Ἐπικήδειος, Σὲ Ὑφός Προσωπικό, Στὸν Νίκο Μαγγίνα," http://fanarion.blogspot.com/2021/04/blog-post_99.html; Νήφων Βασιλάκης, "Νικόλαος Μαγγίνας Μοναδικὸς Καὶ Ἀνεπανάληπτος," Φῶς Φαναρίου, http://fanarion.blogspot.com/2021/04/blog-post_56.html; Μανώλης Βαρβούνης, "Ο Νικόλαος Μαγγίνας Καὶ Ἡ Σύγχρονη Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία," Φῶς Φαναρίου, http://fanarion.blogspot.com/2021/04/blog-post_85.html#more.

του, προκειμένου να τους εκφράσει την αγάπη και τη στήριξη του στο έργο τους επί των επάλξεων των ψαλτικών Αναλογίων. Έκεί, ο Παναγιώτατος άπευθύνει έόρτιαν όμιλίαν μετά παραινήσεων και άλλων επαινετικών και έπιστηρικτικών λόγων.

β) *Τιμή στις μεγάλες ψαλτικές προσωπικότητες. Ψαλτικά μνημόσυνα και τιμητικές έκδηλώσεις.*

Στό πλαίσιο της απόδοσης τιμής στην ιεροψαλτική τάξη, ο Παναγιώτατος τίμησε και τιμά σε κατάλληλες περιστάσεις τις μεγάλες ψαλτικές προσωπικότητες που έκόσμησαν με σεμνότητα τὰ Άναλόγια με τὸ νὰ υπηρετοῦν, νὰ διαδίδουν και νὰ διδάσκουν τὸ Πατριαρχικὸν ψαλτικὸν ὕφος.

Καὶ πρῶτον, ἡ Μ.τ.Χ.Ε. τελεῖ ἀνὰ πενταετίαν στὸν Πάνσεπτο Πατριαρχικὸ Ναὸ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου μνημόσυνον γιὰ τίς ψυχές τῶν κεκοιμημένων Πρωτοψαλτῶν, Λαμπαδαρίων καὶ Δομεστίκων τῆς Μ.τ.Χ.Ε., εἰς τὰ ὅποιον ὁ Παναγιώτατος ὁμιλεῖ προκειμένου νὰ ἀναδείξει τὴν προσφορά τους καὶ νὰ καταστήσει αὐτοὺς ὡς παραδείγματα πρὸς μίμησην γιὰ ὅλους τοὺς ιεροψάλτες.

Ὁ Παναγιώτατος ἔχει παραστεῖ σε τελετὲς τίμησης παλαιότερων ὁφικιαλίων πού ἔχουν ἤδη κοιμηθεῖ, ὅπως ἐπὶ παραδείγματι αὐτὲς γιὰ τὸν Βασίλειο Νικολαΐδη, καὶ τὸν Θρασύβουλο Στανίτσα, ἀμφοτέρους Ἄρχοντες Πρωτοψάλτες τῆς Μ.τ.Χ.Ε., ἢ ὁφικιαλίων ψαλτῶν ἐν ζωῇ, ὅπως ἐπὶ παραδείγματι αὐτὲς τὸν τ. Ἄρχοντα Πρωτοψάλτη τῆς Μ.τ.Χ.Ε. κ. Λεωνίδα Ἀστέρη καὶ τὸν Ἄρχοντα Λαμπαδάριο τῆς Μτ.Χ.Ε. Ἰωάννη Χαρατίδη († 2019), δεικνύοντας ὅτι ἡ ἐν ἀγάπῃ ἀναγνώριση τοῦ θεοφιλοῦς ἔργου τῆς ὑμνήσεως τοῦ Θεοῦ δὲν ἐξαντλεῖται καθηκόντως εἰς τὸ μνημόσυνον ἀλλὰ καὶ στὴν ἐν ζωῇ ἀπόδοση τῆς τιμῆς στὰ ἄξια ψαλτικά πρόσωπα.

Σύμφωνα με τὸν Παναγιώτατο, ἡ ἀπόδοση τιμῆς εἶναι ἡ ἀρμόζουσα στάση ἀπέναντι στὰ πρόσωπα αὐτά, τοὺς «πεπειραμένους μύστες»,¹⁰⁰ καθὼς «ἀνέδειξαν τὸν πλοῦτον τῶν ἀριστουργημάτων τῆς βυζαντινῆς ὑμνογραφίας»,¹⁰¹ καλλιέργησαν τὴν παράδοση ὅχι γιὰ τὴν ἱκανοποίηση προσωπικῶν φιλοδοξιῶν,¹⁰² ἔθεσαν τὸ τάλαντό τους στὴ διακονία τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἀφοσιώθηκαν ὑποτάσσοντας τὸ φρόνημά τους στὰ κελεύσματα τῆς Ἐκκλησίας,¹⁰³ ἐργάσθηκαν ἀόκνως καὶ με ὑποδειγματικὴ ἀφο-

¹⁰⁰ Βαρθολομαῖος, "Ὁμιλία Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Κ.Κ. Βαρθολομαίου, Κατὰ Τὴν Τελετὴν 70ετίας Ἀπὸ Τῆς Ἰδρύσεως Τοῦ Συνδέσμου Μουσικοφίλων Πέραν (1 Δεκεμβρίου 2018)."

¹⁰¹ "Ὁμιλία Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Κατὰ Τὸ Μνημόσυνον Τῶν Ἱεροψαλτῶν (10 Μαρτίου 2012)."

¹⁰² Ibid.

¹⁰³ "Ὁμιλία Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Κατὰ Τὸ Φι-

σίωση,¹⁰⁴ «ἐμόχθησαν εἰς τὴν διάνοιξιν τῆς ὁδοῦ διὰ τὴν ἐξοικείωσιν τῶν εὐσεβῶν πιστῶν μετὰ τὴν ἱερὰν ὑμνωδίαν τῆς καθ' ἡμᾶς Ἀνατολῆς»,¹⁰⁵ καὶ «κατέλιπον τὴν σεμνῶς ἰδιοφυῆ ψαλτικὴν καὶ συνθετικὴν αὐτῶν σφραγίδα».¹⁰⁶ Τὸ αὐθεντικὸ ἦθος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου μᾶς ὑπαγορεύει νὰ ἐπιδείξουμε εὐγνωμοσύνη καὶ σεβασμὸ στὰ πρόσωπα τῶν παλαιότερων, προκειμένου τὸ παράδειγμά τους νὰ μᾶς ἐμπνεύσει καὶ νὰ μᾶς διδάξει.¹⁰⁷

γ) Ἀπονομὴ ὁφικίων

Στὸ πλαίσιο τιμῆς καὶ ἀναγνώρισης τῆς προσφορᾶς τιμίων καὶ ἀξίων ἐργατῶν τῆς ψαλτικῆς τέχνης, ὁ Παναγιώτατος ἀπένειμε ἓνα πολὺ μεγάλο ἀριθμὸ «ψαλτικῶν-μουσικῶν» ὁφικίων.¹⁰⁸ Ὁ κατάλογος τῶν ὁφικίων ποὺ ἀπενεμήθησαν σὲ λαϊκὰ πρόσωπα ἀπὸ 22 Ὀκτωβρίου 1991 μέχρι τῆς 29-11-2017 περιλαμβάνει τὰ παρακάτω «ψαλτικά» ὁφίκια: 1) Διδασκάλου τοῦ Ἀποστόλου, 2) Διδασκάλου τοῦ Ψαλτῆρος, 3) Δομεστικοῦ Α' τῆς Μ.τ.Χ.Ε., 4) Δομεστικοῦ Β' τῆς Μ.τ.Χ.Ε., 5) Λαμπαδάρου τῆς Μ.τ.Χ.Ε., 6) Λαμπαδάρου τῆς Ἀγιωτάτης Ἀρχιεπισκοπῆς Κωνσταντινουπόλεως, 7) Μαΐστορος, 8) Μελωδοῦ, 9) Μουσικοδιδασκάλου, 10) Μουσικοδιδασκάλου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, 11) Πρωτομαΐστορος, 12) Πρωτοψάλτου τῆς Μ.τ.Χ.Ε., 13) Πρωτοψάλτου τῆς Ἀγιωτάτης Ἀρχιεπισκοπῆς Κωνσταντινουπόλεως, 14) Ὑμνωδοῦ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, 15) Ὑμνωδοῦ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, 16) Ὑμνωδοῦ τῆς Μ.τ.Χ.Ε., 17) Χοράρχου.

λολογικὸν Μνημόσυνον τοῦ Ἀειμνήστου Πρωτοψάλτου τῆς Ἀγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας Βασιλείου Νικολαΐδου (8 Ἰανουαρίου 2005)."

¹⁰⁴ "Προσφώνησις τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου εἰς τὴν Τιμητικὴν Ἐκδήλωσιν διὰ τὸν Μουσικολογιώτατον Ἀρχοντα Λαμπαδάρου κ. Ἰωάννην Χαριατίδην (20 Δεκεμβρίου 2010)."

¹⁰⁵ "Ὁμιλία τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου, Κατὰ τὴν Τελετὴν 70ετίας Ἀπὸ τῆς Ἰδρύσεως τοῦ Συνδέσμου Μουσικοφίλων Πέραν (1 Δεκεμβρίου 2018)."

¹⁰⁶ "Μήνυμα τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου διὰ τὴν Ὑπὸ Μ. Χατζηγιακουμῆ Ἐκδοσιν τῶν Πατριαρχικῶν Μουσικῶν Ἀρχείων (18 Ὀκτωβρίου 2018)."

¹⁰⁷ Πρβλ. καὶ τὰ περὶ τῆς Παραδόσεως στὸ "Ὁμιλία τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Κατὰ τὸ Πνευματικὸν Τριακονταετὲς Μνημόσυνον τοῦ Ἀειμνήστου Ἀρχόντος Πρωτοψάλτου τῆς Μ.Τ.Χ.Ε. Θρασυβούλου Στανίτσα."

¹⁰⁸ Βλ. Χρήστος Τσουβάλης, "Ἀλφαβητικὸς Ὀνομαστικὸς Κατάλογος Λαϊκῶν Ὀφικιαλίων τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, Πρὸς τοὺς Ὅποιους Ἀπενεμήθη Ὀφίκιο Ἐπὶ τῆς Πατριαρχίας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Βαρθολομαίου, Ἀπὸ 22 Ὀκτωβρίου 1991 Μέχρι Τέλους τοῦ 2017," <http://www.pammakaristos.com/frontend/index.php>; "Κατάλογος Ὀφικίων τῆς Ἀγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας, Τὰ Ὅποια Ἀπενεμήθησαν Μὲ Εὐεργετήρια Γράμματα, Ὑπὸ τοῦ Οἰκουμ. Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου, εἰς Λαϊκοὺς Ὀφικιαλούς, Ἀπὸ 1ης Ἰανουαρίου τοῦ 1992 Μέχρι Τέλους τοῦ 2017," <http://www.pammakaristos.com/frontend/article.php?aid=559&cid=91>.

Διὰ τῶν ὁφικίων, ἡ Μ.τ.Χ.Ἐ. ὄχι μόνο τιμᾷ τὴν προσφορὰ τῶν ψαλτικῶν προσώπων, ἀλλὰ ἐνίσχυει τοὺς πνευματικοὺς δεσμοὺς μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας.

δ) *Ἐνίσχυση καὶ ὑποστήριξη τοῦ Συνδέσμου Μουσικοφίλων Πέραν. Μέριμνα γιὰ τὴν ἐπάνδρωση τῶν Ἀναλογίων τῆς Πόλεως.*

Μέριμνα τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας καὶ ἰδιαίτερος τοῦ Παναγιωτάτου Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου ἀποτελεῖ ἡ συνέχιση τῆς Πατριαρχικῆς Ψαλτικῆς Παραδόσεως, καθὼς καὶ ἡ ἐπάνδρωση καὶ ἐνίσχυση τῶν πολιτικῶν Ἀναλογίων. Σὲ κάθε εὐκαιρία ὁ Παναγιώτατος ἀνανεώνει τὴν ἔμπρακτὴ στήριξή του στὸ μοναδικό, πλέον, ἀπομένον μουσικὸ ὁμογενειακὸ σωματεῖο στὴν Κωνσταντινούπολη, τὸν Σύνδεσμο Μουσικοφίλων Πέραν,¹⁰⁹ πάντοτε συγχαίροντας πατρικῶς τὸν Πρόεδρο, τὰ Μέλη τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου καὶ ἅπαντες τοὺς Ψάλτες-Μέλη τοῦ Συνδέσμου γιὰ τὶς σύντονες προσπάθειές τους νὰ κρατήσουν ζωντανή τὴν Πατριαρχικὴ Παράδοση καὶ τὰ Ἀναλόγια, καὶ προτρέποντας αὐτοὺς νὰ παρακολουθοῦν τὶς ἐργασίες τοῦ Συνδέσμου καὶ νὰ συμμετέχουν σὲ ὅλες τὶς δράσεις του, ἥτοι ἐκδηλώσεις, συναυλίες καὶ ἐκδόσεις μουσικῶν ἔργων. Εἰδικά, γιὰ τὶς μουσικὲς ἐκδόσεις ποὺ ἀφοροῦν Κωνσταντινουπολίτες Ψάλτες, ὁ Παναγιώτατος ἐκφράζει τὴν ὀλόθυμὴ εὐαρέσκειά του καὶ νέμει δαψιλῶς τὴν εὐλογία του: «[...] Ἐν τῷ πνεύματι τούτῳ, ἐπαινοῦμεν τὰς πολλὰς δραστηριότητας τοῦ Συνδέσμου Μουσικοφίλων Πέραν, ὁ ὁποῖος διανύει ἤδη τὴν ὀγδόην δεκαετίαν τῆς ζωῆς του, συγχαίροντες καὶ τὸ ἐπανεκλεγέν Διοικητικὸν Συμβούλιον αὐτοῦ. Ἐκτὸς ἀπὸ τὰς τακτικὰς ἐκδηλώσεις τοῦ Συνδέσμου, ὁργανώνονται καὶ ἄλλαι συναυλίες, ὅπως ἐκείνῃ εἰς τὸ Σισμανόγλειον, τὴν παραμονὴν τῆς Θρονικῆς Ἑορτῆς τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου καὶ προγραμματίζονται καὶ ἄλλαι παρόμοιαι ἐμφανίσεις. Ἐπευλογοῦμεν ἐπίσης τὴν πρωτοβουλίαν ἐκδόσεως τοῦ μουσικοῦ ἀρχείου τοῦ μακαριστοῦ Μιχαὴλ Χατζηαθανασίου».¹¹⁰

Ἐπιπλέον, προτρέπει στὴν ὀλόθυμὴ συμμετοχὴ τῶν μελῶν στὴ Χορωδία τοῦ Συνδέσμου: «Ἀπὸ τοῦ χοράρχου ἕως καὶ τοῦ νεωτέρου ἐκ τῶν μελῶν τοῦ Συνδέσμου, πάντες ὀφείλετε καθ' ἑκάστην Πέμπτην νὰ συμμετέχετε

¹⁰⁹ Γιὰ τὴν πολυσχιδῇ προσφορὰ τοῦ Συνδέσμου Μουσικοφίλων Πέραν, βλ. Βοσπόριος Μαγκαφᾶς, ἐπιμ. *Σύνδεσμος Μουσικοφίλων Πέραν 1948-2018. Ἑβδομῆντα Ἐτη Ζωῆς Καὶ Δράσεως* (Πέραν: Ἐκδόσεις Συνδέσμου Μουσικοφίλων Πέραν, 2018). Εἰδικότερα βλ. Θεόδωρος Μεϊμάρης, "Χαιρετισμὸς Μεγάλου Ἀρχidiaκόνου, Πανοσιολογιωτάτου Κ. Θεοδώρου Μεϊμάρη," στὸ *Σύνδεσμος Μουσικοφίλων Πέραν 1948-2018. Ἑβδομῆντα Ἐτη Ζωῆς Καὶ Δράσεως* (Πέραν: 2018).

¹¹⁰ Βαρθολομαῖος, "Ὁμιλία Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Κ.Κ. Βαρθολομαίου Κατὰ Τὴν Ἑόρτιον Συνάντησιν Μετὰ Τῶν Ἐν Τῇ Πόλει Ἱεροσαλτῶν (18 Ἰανουαρίου 2020).".

ἀνελλιπῶς εἰς τὴν Χορωδίαν, μὲ ἀπώτερον σκοπὸν τὴν ἀρτίαν, κατὰ τὸ δυνατόν, προετοιμασίαν αὐτῆς διὰ τὰς προβλεπομένας ἐπετειακὰς ἐκδηλώσεις, ὡς καὶ διὰ τὸν ἐμπλουτισμὸν τῆς μουσικῆς σας παιδείας ἐν τῷ πνεύματι τῶν πολυτίμων παραδόσεων τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἡμῶν μουσικῆς». ¹¹¹ Ἡ χορωδιακὴ ἔκφραση τῆς ψαλτικῆς τυγχάνει τῆς ἰδιαιτέρας προσοχῆς τοῦ Παναγιωτάτου. Γὰ τοῦτο παρακολουθεῖ ἀναλόγως τοῦ χρόνου ποὺ ἐπιτρέπουν οἱ ὑψηλὲς ὑποχρεώσεις του ὅσες χορωδιακὲς ἐκδηλώσεις δύναται, καὶ ἰδίως αὐτὲς τοῦ Συνδέσμου Μουσικοφίλων Κωνσταντινουπόλεως. ¹¹² Ἐδῶ πρέπει νὰ σημειωθεῖ ὅτι πατριαρχικῇ εὐλογίᾳ συστάθηκαν ἱκανώτατοι Ψαλτικοὶ Χοροί, προκειμένου νὰ λάβουν μέρος στὶς ἱερὲς Ἀκολουθίες καὶ Θεεῖες Λειτουργίες ποὺ ἐτελοῦντο καθ' ὅλη τὴ διάρκεια τῶν ἐργασιῶν τῆς ἐν Κολυμβαρῖω Κρήτης Ἀγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου, κατὰ τὸ ἔτος 2016. ¹¹³ Τέλος, ὁ Παναγιώτατος ἔχει προσκαλέσει σημαντικοὺς ψαλτικοὺς Χοροὺς νὰ συμμετάσχουν στὶς ἀποστολὲς Του ἀνὰ τὸν κόσμον, προκειμένου νὰ ψάλουν στὶς Θ. Λειτουργίες. ¹¹⁴

¹¹¹ "Προσφώνησις Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Κ.Κ. Βαρθολομαίου Κατὰ Τὴν Ἑόρτιον Συνάντησιν Μετὰ Τῶν Ἐν Τῇ Πόλει Ἱεροψαλτῶν (13 Ἰανουαρίου 2018)". Ἡ παρότρυνση γιὰ τὴ συμμετοχὴ στὴ Χορωδία ἐπαναλαμβάνεται πολλάκις ἐκ τῶν χειλέων τοῦ Παναγιωτάτου. Πρβλ. τίς παρακάτω προτροπές: «Ἐπιθυμοῦμεν ὡσαύτως νὰ ὑπομνήσωμεν τὴν ὀφειλετικὴν συμμετοχὴν πάντων τῶν ἐνασχολουμένων μὲ τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Μουσικὴν εἰς τὰ δρώμενα τοῦ ἱστορικοῦ τούτου Συνδέσμου, μάλιστα δὲ εἰς τὴν ἀρτίαν προετοιμασίαν τῆς Χορωδίας αὐτοῦ ἐν ᾧ τῶν καθιερωμένων ἐπετειακῶν ἢ ἄλλων ἐκδηλώσεων. Πάντες, κυρίως δὲ οἱ νεώτεροι καὶ μὴ μεμνημένοι εἰσέτι, ὀφείλουν νὰ συμμετέχουν ἀνελλιπῶς εἰς τὰς ἐξασκήσεις τῆς Χορωδίας πρὸς ἴδιον ὄφελος, μὲ ἀπώτερον σκοπὸν τὸν ἐμπλουτισμὸν τῆς μουσικῆς αὐτῶν παιδείας, συμφώνως πρὸς τὸ ἥθος καὶ τὸ πνεῦμα τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἡμῶν μουσικῆς παραδόσεως», βλ. "Ομιλία Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Κ.Κ. Βαρθολομαίου, Κατὰ Τὴν Τελετὴν 70ετίας Ἀπὸ Τῆς Ἰδρύσεως Τοῦ Συνδέσμου Μουσικοφίλων Πέραν (1 Δεκεμβρίου 2018)". Καὶ ἀλλαχοῦ: «Σὰς καλοῦμεν νὰ συμμετέχετε ἅπαντες ἀνελλιπῶς εἰς τὴν Χορωδίαν τοῦ Συνδέσμου διὰ τὴν ἀρίστην προετοιμασίαν τῶν παραστάσεων, διὰ συμπνευματισμὸν καὶ ἀλληλο-εμπλουτισμὸν κατὰ τὸ πνεῦμα τῆς καθ' ἡμᾶς ψαλτικῆς παραδόσεως», βλ. "Ομιλία Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Κ.Κ. Βαρθολομαίου Κατὰ Τὴν Ἑόρτιον Συνάντησιν Μετὰ Τῶν Ἐν Τῇ Πόλει Ἱεροψαλτῶν (18 Ἰανουαρίου 2020)".

¹¹² Βλ. ἐνδεικτ., Παναγιώτης Ἀνδριόπουλος, "Ἡ Συναυλία Τοῦ Συνδέσμου Μουσικοφίλων Πέραν Στὸ Σισμανόγλειο," (Ἀθήνα: Φῶς Φαναρίου, 2019).

¹¹³ Περὶ τῆς συγκροτήσεως ἀρμοδίων Ψαλτικῶν Χορῶν γιὰ τὴν Ἀγία καὶ Μεγάλῃ Σύνοδο ἔχει ἐκπονηθεῖ ἰδιαίτερα μελέτη ὑπὸ τοῦ γράφοντος καὶ ἀναμένει τὴν ἐκδοσιν, βλ. Μιχαὴλ Στρομπάκης, "Οἱ Ψαλτικοὶ Χοροὶ Καὶ Ἡ Σημασία Τῆς Συμμετοχῆς Τους Στὶς Ἀκολουθίες Τῆς Ἀγίας Καὶ Μεγάλῃς Συνόδου," *Ἀφιερωματικὸς Τόμος Ἱερᾶς Μητροπόλεως Πέτρας καὶ Χερρονήσου [ὑπὸ ἔκδοσιν]* (2017).

¹¹⁴ Πρβλ. τὸ παράδειγμα τῆς Ἑλληνικῆς Βυζαντινῆς Χορωδίας μὲ Χοράρχη τὸν ἀείμνηστο Λυκοῦργο Ἀγγελόπουλο Ἀρχοντα Πρωτοψάλτη τῆς Ἀγιοτάτης Ἀρχιεπισκοπῆς Κων-

Συνεχῆς ἀναδεικνύεται ἡ μέριμνα καὶ ἡ ἐπιθυμία τοῦ Πατριάρχου γιὰ τὴν ἐπ' ἀνδρωσὴ τῶν Πολίτικων ἀναλογίων. Ὁ Παναγιώτατος ἀναφέρεται συχνὰ στὶς δυσκολίες ποὺ ἀντιμετωπίζουν οἱ ἐνορίες ἀπὸ ἀπόψεως στελεχώσεως τῶν ἀναλογίων μὲ νέους ἱεροψάλτες.¹¹⁵ Ἡ «ἐξ αἰτίας τῶν σκληρῶν καιρικῶν περιστάσεων»¹¹⁶ συρρίκνωση τῆς Ὁμογένειας ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ἐπιτακτικὴ ἀνάγκη ἀναζήτησης «μετὰ σπουδῆς ἐκείνων ποὺ θὰ παραλάβουν τὴν ψαλτικὴν σκυτάλην».¹¹⁷ Τὸ ζήτημα τῆς καλύψεως τῶν ὁλονὲν αὐξανομένων ἀναγκῶν στὰ Ἀναλόγια τῆς Πόλεως ἀπαιτεῖ ἐπείγουσα ἀντιμετώπιση.¹¹⁸ Διαχρονικὴ ἑκκλῆση τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας πρὸς τὸν Σύνδεσμον Μουσικοφίλων εἶναι ἡ ὑποβολὴ «ἐμπεριστατωμένων καὶ ἐφαρμοσίμων ἐν τῇ πράξει προτάσεων» γιὰ τὴν ἐξεύρεση τρόπων προσελκύσεως νέων ἀνθρώπων στὰ Ἀναλόγια.¹¹⁹ Ὅπως τονίζει ὁ Παναγιώτατος «χρειάζεται γενικὴ ἐπιστράτευσις, ἐνθουσιασμός, παρότρυνσις, ἐνθάρρυνσις-πρὸ πάντων χρειάζεται ἀγάπη πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὴν λατρείαν τῆς καὶ τὴν μουσικὴν παράδοσίν της».¹²⁰

Ποιοὶ εἶναι ἐκεῖνοι οἱ νέοι ἄνθρωποι ποὺ προτρέπονται νὰ ὑπηρετήσουν τὰ Πολίτικα Ἀναλόγια; Κατ' ἀρχὰς εἶναι οἱ «νεαροὶ βλαστοὶ τῆς Ὁμογένειας», «οἱ νεώτεροι βλαστοὶ τῆς Πόλεως», οἱ ὁποῖοι μὲ τὴν διδασκαλίαν καὶ τὴν παρακολούθησιν τοῦ Ἀναλογίου καθίστανται γινώστες τῆς μουσικῆς παραδόσεως. Ὁ Παναγιώτατος ἐξέφρασε ἀπὸ τὸ 2017 καὶ ἐντεῦθεν τὴν εὐαρέσκειά του γιὰ τὴν παρουσία καλλιφώνων παίδων καὶ ἐφήβων στὰ Πα-

σταντινουπόλεως, ἡ ὁποία εἶχε προσκληθεῖ νὰ ψάλει στὶς Ἱ. Θ. Λειτουργίες καὶ ἄλλες Ἀκολουθίες ποὺ ἐτέλεσε ὁ Παναγιώτατος στὸν Ἅγιον Γεώργιον τῆς Βενετίας (1998), στὸν Ἅγιον Ἀπολλινάριον στὴ Ραβένναν τῆς Ἰταλίας (2002), στὴν Μπολώναν τῆς Ἰταλίας (2006) καὶ στὸ Κίεβο τῆς Οὐκρανίας (2008), βλ. http://panagiotisandriopoulos.blogspot.com/2012/11/blog-post_16.html (20-9-2021).

¹¹⁵ Βαρθολομαῖος, "Ὁμιλία Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Εἰς τὴν 50ετηρίδα Τοῦ Συνδέσμου Μουσικοφίλων (28 Μαρτίου 1998)."

¹¹⁶ "Προσφώνησις Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Κατὰ τὴν Ἑόρτιον Συνάντησιν Μετὰ τῶν Ἐν τῇ Πόλει Ἱεροψαλτῶν (2 Ἰανουαρίου 2010)."

¹¹⁷ Ibid.

¹¹⁸ "Ὁμιλία Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου, Κατὰ τὴν Τελετὴν 70ετίας Ἀπὸ Τῆς Ἰδρύσεως Τοῦ Συνδέσμου Μουσικοφίλων Πέραν (1 Δεκεμβρίου 2018)."

¹¹⁹ "Προσφώνησις Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Κατὰ τὴν Ἑόρτιον Συνάντησιν Μετὰ τῶν Ἐν τῇ Πόλει Ἱεροψαλτῶν (13 Ἰανουαρίου 2018)."; "Ὁμιλία Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου, Κατὰ τὴν Τελετὴν 70ετίας Ἀπὸ Τῆς Ἰδρύσεως Τοῦ Συνδέσμου Μουσικοφίλων Πέραν (1 Δεκεμβρίου 2018)."

¹²⁰ "Ὁμιλία Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Εἰς τὴν 50ετηρίδα Τοῦ Συνδέσμου Μουσικοφίλων (28 Μαρτίου 1998)."

τριαρχικά Ἀναλόγια: «Συναφῶς, ἐκφράζομεν τὴν εὐαρέσκεϊαν ἡμῶν διὰ τὴν συνεχιζομένην «στράτευσιν» καὶ ἀγωγὴν καλλιφώνων παίδων καὶ ἐφήβων ὡς κανοναρχῶν εἰς τὰ Πατριαρχικά Ἀναλόγια καὶ εἰς τοὺς Ἱεροὺς ἡμῶν Ναοὺς, ὑπὸ τὴν συντονιστικὴν μέριμναν καὶ τὴν ἀνύστακτον ἐπιστάσιαν τῆς Μεγάλης Ἀρχιδιακονίας, τῆς καὶ καθ' ὕλην ἀρμοδίας».¹²¹ Κατόπιν, ἀκολουθοῦν οἱ ἐξ Ἑλλάδος νέοι μουσικοτραφεῖς, οἱ ὅποιοι εἶναι ἀπαραίτητο νὰ ἐθισθοῦν «εἰς τὸ ὀρθῶς καὶ παραδοσιακῶς ψάλλειν»,¹²² προκειμένου νὰ ἀναλάβουν ὑπηρεσία. Τέλος, προτρέπονται καὶ οἱ ὁμογενεῖς εὐρισκόμενοι ἐν Ἑλλάδι ἢ ἀλλοχοῦ «νὰ ἐπιστρέψουν εἰς τὴν γενέθλιον Βασιλεύουσαν Πόλιν καὶ νὰ θέσουν υἱοπρεπῶς τὰς δυνάμεις καὶ τὴν τέχνην των εἰς τὴν διάθεσιν τῆς ποτνίας Μητρὸς Ἐκκλησίας».¹²³

Ἐνα σημαντικὸ δεῖγμα τῆς πολύτιμης μέριμνας τοῦ Παναγιωτάτου γιὰ τὴν εὐτακτὴ λειτουργικὴ πράξη ἀποτελοῦν οἱ ἀπὸ τοῦ ἔτους 2016 ἐνέργειες γιὰ τὴν ἀναδιοργάνωση καὶ στελέχωση τῶν Πατριαρχικῶν Ἀναλογίων.¹²⁴

ε) Ὑποστήριξη τῆς Βυζαντινῆς Μουσικῆς διὰ τῆς ἡθικῆς ἐνισχύσεως Μουσικῶν Συλλόγων καὶ ψαλτικῶν χορῶν. Ὑποστήριξη Ἐπιστημονικῶν Ἐκδηλώσεων. Ἐπευλόγηση μουσικῶν ἐκδόσεων, δίσκων κ.ἄ.

Ὁ Παναγιώτατος ἐνισχύει κάθε ἐκδήλωση, δράση ἢ μουσικὴ ἔκδοση ποὺ ἀφορᾷ τὴν πατρώα Ἐκκλησιαστικὴ Μουσικὴ.

Παρακάτω παρατίθεται χρονολογικὰ καὶ ἀνὰ εἶδος ἐνδεικτικὸς ἀριθμὸς ἀναγραφῶν ποὺ τεκμηριώνουν τὴν διαχρονικὴ καὶ διηνεκῇ μέριμνα τοῦ Παναγιωτάτου γιὰ τὴν ἐνίσχυση καὶ ὑποστήριξη τῆς Ψαλτικῆς Τέχνης.

¹²¹ Ὁμιλία Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου, Κατὰ τὴν Τελετὴν 70ετίας Ἀπὸ Τῆς Ἰδρύσεως Τοῦ Συνδέσμου Μουσικοφίλων Πέραν (1 Δεκεμβρίου 2018)."

¹²² Ibid.

¹²³ "Προσφώνησις Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Κατὰ τὴν Ἑόρτιον Συνάντησιν Μετὰ τῶν Ἐν Τῇ Πόλει Ἱεροψαλτῶν (2 Ἰανουαρίου 2010)."

¹²⁴ "Προσφώνησις Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Κατὰ τὴν Χειροθεσίαν Τοῦ Ἀρχοντος Πρωτοψάλτου Τῆς Ἀγίας Τοῦ Χριστοῦ Μ. Ἐκκλησίας Παναγιώτου Νεοχωρίτου (29 Νοεμβρίου 2016)."; "Προσφώνησις Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Κ.Κ. Βαρθολομαίου Κατὰ τὴν Χειροθεσίαν Εἰς Ἀρχοντα Λαμπαδάριον Τῆς Ἀγίας Τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας Τοῦ Μουσικολ. Κ. Στυλιανοῦ Φλοίκου (24 Δεκεμβρίου 2016)."; Γεώργιος Τσέτσης, "Ὁ Π. Γεώργιος Τσέτσης Γιὰ τὴν Ἀναδιοργάνωση τῶν Πατριαρχικῶν Χορῶν," Φῶς Φαναρίου, http://fanarion.blogspot.com/2016/05/blog-post_20.html; Γεώργιος Κιοσέογλου, "Ἡ Εὐχαριστήριος Ἀντιφώνησις Τοῦ Ἀρχοντος Α' Δομestικοῦ Τῆς Μ.τ.Χ.Ε. Γεωργίου Κιοσέογλου Κατὰ τὴν Χειροθεσίαν Του," Φῶς Φαναρίου, http://fanarion.blogspot.com/2020/11/blog-post_14.html.

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΞ ΕΠΕΥΛΟΓΗΣΕΩΣ ΥΠΟ ΤΗΣ Α.Θ.Π. ΤΟΥ
ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ Κ.Κ. ΒΑΡΘΟΛΟΜΑΙΟΥ ΠΟΙΚΙΛΩΝ
ΔΡΑΣΕΩΝ ΠΕΡΙ ΤΗΝ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΝ ΜΟΥΣΙΚΗΝ

Ἐπευλόγησις Ἐπιστημονικῶν καὶ ἄλλων Ἐκδηλώσεων

- 2000 Μήνυμα τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου διὰ τὸ Α΄ Πανελλήνιον Συνέδριον Ψαλτικῆς-Θεωρίας καὶ Πράξης τῆς Ψαλτικῆς Τέχνης (10 Αὐγούστου 2000).
- 2003 Μήνυμα τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου διὰ τὸ Β΄ Διεθνὲς Συνέδριον Μουσικολογικὸ καὶ Ψαλτικὸ-Θεωρία καὶ Πράξη τῆς Ψαλτικῆς Τέχνης (15 Ὀκτωβρίου 2003).
- 2006 Μήνυμα τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου διὰ τὸ Γ΄ Διεθνὲς Συνέδριον Μουσικολογικὸ καὶ Ψαλτικὸ-Θεωρία καὶ Πράξη τῆς Ψαλτικῆς Τέχνης (4 Αὐγούστου 2006, 23 Μαΐου 2009).
- 2009 Μήνυμα τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου διὰ τὴν Ἡμερίδα τοῦ Συλλόγου Ἱεροσαλτῶν Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας "Ἀνθιμος ὁ Ἀρχιδιάκονος" (9 Ὀκτωβρίου 2009).
- 2010 Μήνυμα τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου πρὸς τοὺς Ἐντιμωτάτους κ.κ. Σταμάτιον-Νικόλαον Κίσσαν καὶ Γεώργιον Κιοσσέογλου διὰ τὴν πραγματοποιήσιν ἑορταστικῶν ἐκδηλώσεων πρὸς τιμὴν τοῦ Ἀρχοντος Πρωτοψάλτου τῆς Μ.τ.Χ.Ἐ. κ. Λεωνίδου Ἀστέρη.
- 2014 Ἐπευλόγησις καὶ παρακολούθησις Ἐπιστημονικῆς Ἡμερίδος με θέμα «Πολίτικη Ψαλτικὴ Τέχνη». Διοργάνωσις Ἰ. Μ. Δέρκων.
- 2015 Μήνυμα τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου διὰ τὴν ἐκδήλωσιν «Ἄρωμα Πόλης» στὴν Πάτρα (18 Ἰουνίου 2015).

*Ἐπευλόγησις Ψαλτικῶν Χορῶν καὶ ψαλτικῶν ἐκδηλώσεων-Συναυλιῶν
(πλὴν αὐτῶν τοῦ Συνδέσμου Μουσικοφίλων Πέραν)*

- 2004 Συναυλία τῆς Ἑλληνικῆς Βυζαντινῆς Χορωδίας στὴν Ἁγία Εἰρήνη Κωνσταντινουπόλεως.
- 2006 Μήνυμα τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου πρὸς τὸν Βυζαντινὸν Χορόν "Τρόπος" (7 Δεκεμβρίου 2006)
- 2007 Μήνυμα τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου πρὸς τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον τοῦ Βυζαντινοῦ Χοροῦ "Τρόπος" (27 Μαρτίου 2007).

- 2008 Μήνυμα τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου διὰ τὴν συμμετοχὴν τῆς Ἑλληνικῆς Βυζαντινῆς Χορωδίας εἰς τὴν Οὐκρανίαν (14 Αὐγούστου 2008).
- 2010 Ὁμιλία τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου εἰς τὸ Μέγαρον Μουσικῆς (4 Φεβρουαρίου 2010).
- 2012 Ὁμιλία τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου κατὰ τὴν συναυλίαν Βυζαντινῆς Μουσικῆς τοῦ Συνδέσμου Μουσικοφίλων Πέρα καὶ τοῦ Ψαλτικοῦ Χοροῦ "Κλεῖδα" (19 Ἀπριλίου 2012).
- 2013 Χαιρετισμὸς τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου κατὰ τὴν Συναυλίαν Ἐκκλησιαστικῆς καὶ Παραδοσιακῆς Μουσικῆς μὲ μουσικὰ σύνολα ἐκ Vandra, Parnu καὶ Satumaa (8 Σεπτεμβρίου 2013).
- 2013 Χαιρετισμὸς τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου κατὰ τὴν συναυλία τῆς Βυζαντινῆς Χορωδίας τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀμερικῆς στὴν Ἁγία Εἰρήνη Κωνσταντινουπόλεως (30 Νοεμβρίου 2013).

Ἐπευλόγησις ἐκδόσεως μουσικῶν δίσκων

- 2006 Μήνυμα τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου διὰ τὴν ἔκδοσιν ψηφιακοῦ δίσκου τῆς Χορωδίας Ἱεροῦ Ναοῦ Ἀγίου Ἰωάννου Προδρόμου Ἐδέσσης (18 Μαρτίου 2006).
- 2008 Μήνυμα τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου διὰ τὴν ἔκδοσιν ψηφιακῶν δίσκων Ἀρχοντος Πρωτοψάλτου τῆς Μ.τ.Χ.Ε. Ἰακώβου Ναυπλιώτου (25 Νοεμβρίου 2008).
- 2010 Μήνυμα τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου διὰ τὴν ἔκδοσιν Ὑμνων ἐκ τοῦ Ἱεροῦ Εὐαγγελίου ὑπὸ Πέτρου Γαῖτάνου (31 Ἰουλίου 2010).
- 2015 Μήνυμα τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου διὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ διπλοῦ ψηφιακοῦ δίσκου "Φωνές τῆς Χάλκης".
- 2018 Μήνυμα τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου διὰ τὴν ὑπὸ Μ. Χατζηγιακουμῆ ἔκδοσιν τῶν Πατριαρχικῶν Μουσικῶν Ἀρχείων (18 Ὀκτωβρίου 2018).

Ἐπευλόγησις ἐκδόσεως βιβλίων Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς

- 1992 Μήνυμα τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολο-

- μαίου διὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ βιβλίου «Βυζαντινὴ Θεία Λειτουργία», Δημητρίου Σουρλαντζῆ (2 Ἰουλίου 1992).
- 1992 Μήνυμα τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου διὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ βιβλίου «Βυζαντινὴ Ἐκκλησιαστικὴ Μουσικὴ καὶ Ψαλμωδία», Φιλίππου Οἰκονόμου.
- 1992 Μήνυμα τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου διὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ βιβλίου «Ἀθωνικὴ Μουσικὴ Ἀνθοδέσμη», Ἱεροθέου Ἱερομονάχου (2 Ὀκτωβρίου 1992).
- 1992 Μήνυμα τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου διὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ βιβλίου «Μουσικὸν Ἐγκόλπιον τῶν Ἱερῶν Ἀκολουθιῶν», Ζαχαρία Πασχαλίδη.
- 1993 Μήνυμα τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου διὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ βιβλίου «Μελίρρυτον Ἀγλαΐσμα τῆς Βυζαντινῆς Ὑμνολογίας», Δημητρίου Ἰωαννίδου (18 Νοεμβρίου 1993).
- 1993 Μήνυμα τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου διὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ βιβλίου «Βυζαντινὸς Ἑσπερινός», Γεωργίου Τσατσαρώνη.
- 1994 Μήνυμα τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου διὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ βιβλίου «Μουσικὸν Μηνολόγιον Ἰανουάριος», Γεωργίου Σύρκα.
- 1994 Μήνυμα τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου διὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ βιβλίου «Μαθήματα Βυζαντινῆς Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς», Ἀβραὰμ Χ. Εὐθυμιάδης (10 Ἰανουαρίου 1994).
- 1994 Μήνυμα τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου διὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ βιβλίου «Τριψόδιον Φωναῖς αἰσίαις», Ἀβραὰμ Χ. Εὐθυμιάδης (10 Ἰανουαρίου 1994).
- 1994 Μήνυμα τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου διὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ τετρατόμου ἔργου «Ὑμνολόγιον Φωναῖς αἰσίαις», Ἀβραὰμ Χ. Εὐθυμιάδης (10 Ἰανουαρίου 1994).
- 1994 Μήνυμα τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου διὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ βιβλίου «Κρητικὸν Δοξαστάρων», Ἑμμανουὴλ Σουργιαδάκης (5 Ὀκτωβρίου 1994).
- 1995 Μήνυμα τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου διὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ βιβλίου «Λεξικὸν τῆς Βυζαντινῆς Μουσικῆς», Γεωργίου Παπαδοπούλου (30 Νοεμβρίου 1995).
- 1995 Μήνυμα τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολο-

- μαίου διὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ βιβλίου «Ἱστορική διαδρομὴ Ἀρχαίας καὶ Βυζαντινῆς Μουσικῆς», Κυριαζῆ Νικολέρη.
- 1996 Μήνυμα τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου διὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ βιβλίου «Βυζαντινὴ Μουσικὴ Κυψέλη-Δοξαστάριον», Γεωργίου Τσατσαρώνη.
- 1996 Μήνυμα τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου διὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ βιβλίου «Πατριαρχικὴ Μουσικὴ Κιβωτός», Ἱεροθέου Ἱερομονάχου (30 Ὀκτωβρίου 1996).
- 1996 Μήνυμα τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου διὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ βιβλίου «Ἀθωνικὴ Μουσικὴ Ἀνθοδέσμη, Ἐκλογάριον», Ἱεροθέου Ἱερομονάχου (1 Αὐγούστου 1996).
- 1997 Μήνυμα τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου διὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ βιβλίου «Ἐκκλησιαστικὴ Βυζαντινὴ Ὑμνωδία. Θεία Λειτουργία», Γεωργίου Βασ. Καραγιάννη (7 Ἰουλίου 1997).
- 1997 Μήνυμα τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου διὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ βιβλίου «Ἡ Πανηγυρικὴ, Τόμος Α΄», Ἱερᾶς Μεγίστης Μονῆς Βατοπαιδίου (13 Ἰανουαρίου 1997).
- 1998 Μήνυμα τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου διὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ Θεωρητικοῦ Γεωργίου Ν. Κωνσταντίνου "Θεωρία καὶ Πράξις τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς" (23 Νοεμβρίου 1998).
- 1998 Μήνυμα τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου διὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ βιβλίου «Ἠχὼ Βυζαντινῆς Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς-Τόμος Α΄», Θεοδώρου Ἀκρίδα.
- 1999 Μήνυμα τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου διὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ βιβλίου «Εἵσοδος στὴ Βυζαντινὴ Μουσικὴ», Παύλου Φορτωμά (24 Ἰουλίου 1999).
- 1999 Μήνυμα τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου διὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ βιβλίου «Ἀισματικὴ Ἀκολουθία ἐπὶ τῇ Ἐπετείῳ τῶν 2000 ἐτῶν ἀπὸ τῆς Γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ», Νικοδήμου Βαληνδρά.
- 1999 Μήνυμα τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου διὰ τὴν ἔκδοσιν τῆς σειρᾶς «Ψαλτικὰ Βλατάδων», (3 Μαΐου 1999).
- 1999 Μήνυμα τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολο-

μαίου διὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ βιβλίου «Βυζαντινὴ Λειτουργία», Σωτηρίου Ἀρβανίτη.

- 2001 Μήνυμα τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου διὰ τὴν ἔκδοσιν "Τὰ Πρωτόγραφα τῆς Ἐξηγήσεως, Γρηγορίου Στάθης ,Α΄ -Β΄ Τόμος, Ἀθήνα 2015" (24 Ὀκτωβρίου 2001).
- 2003 Μήνυμα τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου διὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ Θεωρητικοῦ Γεωργίου Χατζηθεοδώρου "Θεωρητικὸν Βυζαντινῆς Μουσικῆς-Μέρος Δεύτερον" (15 Ἀπριλίου 2003).
- 2005 Μήνυμα τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου διὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ Ἀναστασιματαρίου τοῦ Ἀρχοντος Πρωτοψάλτου τῆς Μ.τ.Χ.Ε. Κωνσταντίνου Πρίγγου (17 Αὐγούστου 2005).
- 2006 Μήνυμα τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου διὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ Θεωρητικοῦ Χουρμουζίου Χαρτοφύλακος (10 Μαρτίου 2006).
- 2009 Μήνυμα τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου διὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ βιβλίου «Ἐγκόλπιον Ἱεροψάλτου. Μουσικὸν Κυριακοδρόμιον», Ἡλία Φραγκάκη (31 Μαρτίου 2009).
- 2010 Μήνυμα τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου διὰ τὴν ἔκδοσιν βιβλίου Βυζαντινῆς Μουσικῆς εἰς τὰ Φινλανδικὰ (23 Φεβρουαρίου 2010).
- 2010 Μήνυμα τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου διὰ τὴν ἔκδοσιν Ὑμνων ἐκ τοῦ Ἱεροῦ Εὐαγγελίου ὑπὸ Πέτρου Γαϊτάνου (31 Ἰουλίου 2010).
- 2011 Μήνυμα τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου διὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ τριτόμου ἔργου «Νέον Στιχηράριον τοῦ Ἑνιαυτοῦ Ὑφωναῖς αἰσίσαις», Ἀβραάμ Χ. Εὐθυμιάδης (15 Ἰουλίου 2011).
- 2013 Μήνυμα τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου διὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ βιβλίου «Μουσικὸν Λειμωνάριον τῶν Ἀκολουθιῶν τῶν ἐν τῇ νήσῳ Λέσβῳ διαλαμψάντων Ἁγίων (27 Σεπτεμβρίου 2013).
- 2014 Μήνυμα τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου διὰ τὴν ἔκδοσιν τῶν Ἀπάντων τοῦ Ἀρχοντος Πρωτοψάλτου τῆς Μ.τ.Χ.Ε Βασιλείου Νικολαΐδου (4 Νοεμβρίου 2014).

2016 Μήνυμα τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου διὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ βιβλίου «Πρότυπος Βυζαντινὴ Θεία Λειτουργία», Ἀντωνίου Γ. Πατρῶνα (10 Μαρτίου 2016).

Ἀκροτελεύτειος λόγος.

Καθὼς μελετᾶμε τὰ κείμενα τοῦ Παναγιωτάτου καὶ ἀντιλαμβανόμαστε τὰ ἔργα Αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς πατρῴας Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς διαπιστώνουμε ἀναμφισβήτητα ὅτι ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος βαδίζει ἀπαρέγκλιτα στὰ ἴχνη τῶν προκατόχων του Πατριαρχῶν τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας.

Μὲ κάθε τρόπο μεριμνᾷ γιὰ τὴ διαφύλαξη καὶ καλλιέργεια τῆς ψαλτικῆς. Εἶναι ὁ Πατριάρχης, ὁ ὁποῖος δι' ἐγκυκλίῳν διαφυλάσσει ἀπαραχάρακτη τὴ Θεωρία καὶ τὴν Πράξη τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς, καὶ ἀναδεικνύει τὸ ὀρθὸ λειτουργικὸ ὕφος καὶ ἥθος. Εἶναι ὁ Πατριάρχης ποὺ ἐνισχύει διὰ τῶν Συλλόγων καὶ Συνδέσμων τὴ διδασκαλία καὶ διάδοση τῆς Βυζαντινῆς Μουσικῆς. Εἶναι ὁ Πατριάρχης ποὺ τιμᾷ τὶς μεγάλες ψαλτικὲς προσωπικότητες τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας καὶ ἀναγνωρίζει τὴν προσφορὰ τῶν ἀρίστων ἀπονέμοντας ψαλτικὰ ὀφφίκια. Εἶναι ὁ Πατριάρχης ποὺ φροντίζει γιὰ τὴν ἐπὶ ἀνδρωσὴ τῶν Ἀναλογίων καὶ ἀναδιοργανώνει τοὺς ψαλτικούς Χοροὺς τοῦ Πανσέπτου Πατριαρχικοῦ Ναοῦ. Εἶναι ὁ Πατριάρχης ποὺ ἐνισχύει τοὺς ψαλτικούς Χοροὺς ἀνὰ τὴν Οἰκουμένη καὶ ἐπευλογεῖ μουσικὲς ἐκδόσεις. Εἶναι ὁ Πατριάρχης ποὺ διαφυλάσσει ὡς κόρην ὀφθαλμοῦ τὴν Ἐκκλησιαστικὴ Βυζαντινὴ Μουσικὴ Παράδοση, ἀλλὰ παράλληλα σέβεται τὴ μουσικὴ παράδοση τοῦ κάθε λαοῦ, διατρανώνοντας τὴν Οἰκουμενικότητα καὶ τὴν Οἰκονομία τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας.¹²⁵ Εἶναι ὁ Πατριάρχης ποὺ παραινεῖ γιὰ

¹²⁵ Σημαντικὸ γιὰ τὸ θέμα μας εἶναι τὸ παρακάτω ἀπόσπασμα ἀπὸ τὴν ὁμιλία τοῦ Παναγιωτάτου στὴν Ἑσθονία: «Εἶναι ἀληθές, ὅτι ἡ Μήτηρ Ἐκκλησία τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὄργανον λατρείας τοῦ Θεοῦ εἶχε καὶ ἔχει τὴν βυζαντινὴν μουσικὴν. Παραλλήλως, ἡ Ἐκκλησία Κωνσταντινουπόλεως ἐν τῷ γνησίῳ οἰκουμενικῷ φρονήματι αὐτῆς, σεβομένη τὴν ἰδιαιτέραν ἐθνικὴν, πολιτισμικὴν καὶ γλωσσικὴν ταυτότητα ἐκάστου λαοῦ, οὐδέποτε ἀπέκλεισεν εἰς τοὺς λαοὺς, οἱ ὅποιοι ἐλάμβανον ἐξ αὐτῆς τὴν χριστιανικὴν πίστιν, νὰ διαμορφώσουν καὶ νὰ ἀναμίξουν στοιχεῖα τῆς ἐκκλησιαστικῆς λατρευτικῆς ὕμνολογίας μὲ στοιχεῖα τῆς ἐθνικῆς μουσικῆς, παραμενοῦσης πάντοτε τῆς βάσεως καὶ τοῦ μέλους. Ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑσθονίας ὀρθῶς πράττει καλλιεργοῦσα τόσον τὴν ἀκραιφνῶς ἐκκλησιαστικὴν ὕμνολογικὴν παράδοσιν αὐτῆς ὅσον καὶ τὴν ἐθνικὴν, μὲ σκοπὸν τὴν πνευματικὴν καλλιέργειαν τοῦ λαοῦ καὶ τῆς νεότητος καὶ τὴν καλλιτέραν προσέγγισιν αὐτῆς, μὴ χωροῦσα πέρα τῶν ὁρίων ἃ ἔθεντο οἱ θεόπνευστοι πατέρες εἰς ὅλους τοὺς τομεῖς τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς καὶ δραστηριότητος», βλ. Βαρθολομαῖος, "Χαιρετισμὸς Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Κατὰ Τὴν Συναυλίαν Ἐκκλησιαστικῆς Καὶ Παραδοσιακῆς Μουσικῆς Μὲ Μουσικὰ Σύνολα Ἐκ Vandra, Parnu Καὶ Satumaa (8 Σεπτεμβρίου 2013)."

τὴ διακριτικὴ χρῆσις τῆς τεχνολογίας μὲ τρόπο μὴ ἀλλοιώνοντα τὸ ἦθος καὶ τὴν αἰσθητικὴ τῆς Ὁρθοδόξου Λατρείας, ἀλλὰ παράλληλα προτρέπει στὴν ἀξιοποίηση τῆς τεχνολογίας γιὰ τὴ διάδοσις καὶ διδασκαλία τοῦ Πατριαρχικοῦ ὕφους μὲ τὶς ἀναμεταδόσεις τῶν ἱερῶν Ἀκολουθιῶν ἀπὸ τὸν Πάνσεπτο Πατριαρχικὸ Ναὸ καὶ ἀλλοῦ. Εἶναι ὁ Πατριάρχης ποὺ ἀναγιγνώσκει σὲ ὀρθὸ ἐκκλησιαστικὸ τόνο καὶ ὕφος τὸν Προοιμιακὸ καὶ ψάλλει μετὰ συντόνου μέλους τὰ προβλεπόμενα ὑπὸ τοῦ Τυπικοῦ. Εἶναι ὁ Πατριάρχης τοῦ Γένους, τοῦ ὁποῖου ἡ κάθε λέξις καὶ πράξις ἀποπνέει «ἐναρμόνιον μέλος Θεολογίας».

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Erol, Merih. *Greek Orthodox Music in Ottoman Istanbul. Nation and Community in the Era of Reform*. Bloomington and Indianapolis: Indiana University Press, 2015.

Jakovljević, A. *Δίγλωσση Παλαιογραφία Καὶ Μελωδοὶ-Ὑμνογράφοι Τοῦ Κώδικα Τῶν Ἀθηνῶν 928*. Λευκωσία 1988.

Kritikou, Flora. "Accepting or Rejecting Liturgical Rules in the Ecumenical Patriarchate of Constantinople in the 18th Century. Attempts at Notational Reform: The Case of Agapios Paliermos and Jacob the Protopsaltes." *Musicology Papers*, no. 2 (2013): 46-59.

Ἀνδριόπουλος, Παναγιώτης. "Ἀνακοινωθὲν Τῆς Ἁγίας Καὶ Ἱερᾶς Συνόδου Περὶ Ἑκκλησιαστικῆς Μουσικῆς." Φῶς Φαναρίου, http://fanarion.blogspot.com/2012/05/blog-post_1563.html.

———. "Ἄρωμα Πόλης Στὴν Πάτρα. Ἐπιστολὴ Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου." Ἀθήνα: Φῶς Φαναρίου, 2015.

———. "Ἡ Ἐκδήλωσις Πὰ Τὴν Ἐπέτειο Τῆς Μουσικῆς Μεταρρύθμισης Στὸ Σισμανόγλειο Τῆς Πόλης." Φῶς Φαναρίου, http://fanarion.blogspot.com/2014/11/blog-post_3.html.

———. "Ἡ Συναυλία Τοῦ Συνδέσμου Μουσικοφίλων Πέραν Στὸ Σισμανόγλειο." Ἀθήνα: Φῶς Φαναρίου, 2019.

———. "Ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Ἐπίτιμος Διδάκτωρ Τοῦ Τμήματος Μουσικῶν Σπουδῶν Τοῦ Ἰονίου Πανεπιστημίου (Φωτὸ Καὶ Βίντεο)." Φῶς Φαναρίου, http://fanarion.blogspot.com/2014/12/blog-post_13.html.

———. "Ὁ Πατριάρχης Σὲ Συναυλία Πρὸς Τιμὴν Του Μὲ Μουσικὰ Σύνολα Τῆς Ἑσθονίας (8 Σεπτεμβρίου 2013)." Ἀθήνα: Φῶς Φαναρίου, 2013.

Βαρβούνης, Μανόλης. "Ὁ Νικόλαος Μαγγίνας Καὶ Ἡ Σύγχρονη Ἑκκλησιαστικὴ Ἱστορία." Φῶς Φαναρίου, http://fanarion.blogspot.com/2021/04/blog-post_85.html#more.

Βαρθολομαῖος, Ἡ Α.Θ.Π. ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ.κ. "Μήνυμα Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Διὰ Τὴν Ἐκδοσιν Βιβλίου Βυζαντινῆς Μουσικῆς Εἰς Τὰ Φινλανδικὰ (23 Φεβρουαρίου 2010)." Φανάριον, Κωνσταντινούπολις, 2010.

———. "Μήνυμα Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Διὰ Τὴν Ἐκδοσιν Τῆς Σειρᾶς «Ψαλτικά Βλατάδων», (3 Μαΐου 1999)." Φανάριον, Κωνσταντινούπολις, 1999.

———. "Μήνυμα Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Κ.Κ. Βαρθολομαίου Διὰ Τὴν Ἐκδοσιν Τοῦ Ἀναστασιματαρίου Τοῦ Ἀρχοντος Πρωτοψάλτου Τῆς Μ.τ.Χ.Ε.

- Κωνσταντίνου Πρίγγου (17 Αυγούστου 2005)." Φανάριον, Κωνσταντινούπολις, 2005.
- . "Μήνυμα Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Διὰ Τὴν Ἐκδοσιν Τοῦ Βιβλίου «Ἀθωνικὴ Μουσικὴ Ἀνθοδέσμη, Ἐκλογάριον», Ἱεροθέου Ἱερομονάχου (1 Αυγούστου 1996)." Φανάριον, Κωνσταντινούπολις, 1996.
- . "Μήνυμα Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Διὰ Τὴν Ἐκδοσιν Τοῦ Βιβλίου «Ἀθωνικὴ Μουσικὴ Ἀνθοδέσμη», Ἱεροθέου Ἱερομονάχου (2 Ὀκτωβρίου 1992)." Φανάριον, Κωνσταντινούπολις, 1992.
- . "Μήνυμα Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Διὰ Τὴν Ἐκδοσιν Τοῦ Βιβλίου «Ἀισματικὴ Ἀκολουθία Ἐπὶ Τῇ Ἐπετείῳ Τῶν 2000 ἔτων Ἀπὸ Τῆς Γεννήσεως Τοῦ Χριστοῦ», Νικοδήμου Βαληνδρά." Φανάριον, Κωνσταντινούπολις, 1999.
- . "Μήνυμα Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Διὰ Τὴν Ἐκδοσιν Τοῦ Βιβλίου «Βυζαντινὴ Ἐκκλησιαστικὴ Μουσικὴ Καὶ Ψαλμωδία», Φιλίππου Οἰκονόμου." Φανάριον, Κωνσταντινούπολις, 1992.
- . "Μήνυμα Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Διὰ Τὴν Ἐκδοσιν Τοῦ Βιβλίου «Βυζαντινὴ Θεία Λειτουργία», Δημητρίου Σουρλαντζῆ (2 Ἰουλίου 1992)." Φανάριον, Κωνσταντινούπολις, 1992.
- . "Μήνυμα Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Διὰ Τὴν Ἐκδοσιν Τοῦ Βιβλίου «Βυζαντινὴ Λειτουργία», Σωτηρίου Ἀρβανίτη." Φανάριον, Κωνσταντινούπολις, 1999.
- . "Μήνυμα Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Διὰ Τὴν Ἐκδοσιν Τοῦ Βιβλίου «Βυζαντινὴ Μουσικὴ Κυψέλη-Δοξαστάριον», Γεωργίου Τσατσαρώνη." Φανάριον, Κωνσταντινούπολις, 1996.
- . "Μήνυμα Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Διὰ Τὴν Ἐκδοσιν Τοῦ Βιβλίου «Βυζαντινὸς Ἑσπερινός», Γεωργίου Τσατσαρώνη." Φανάριον, Κωνσταντινούπολις, 1993.
- . "Μήνυμα Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Διὰ Τὴν Ἐκδοσιν Τοῦ Βιβλίου «Ἐγκόλπιον Ἱεροψάλτου. Μουσικὸν Κυριακοδρόμιον», Ἥλια Φραγκάκη (31 Μαρτίου 2009)." Φανάριον, Κωνσταντινούπολις, 2009.
- . "Μήνυμα Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Διὰ Τὴν Ἐκδοσιν Τοῦ Βιβλίου «Εἷσοδος Στὴ Βυζαντινὴ Μουσικὴ», Παύλου Φορτωμά (24 Ἰουλίου 1999)." Φανάριον, Κωνσταντινούπολις, 1999.
- . "Μήνυμα Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Διὰ Τὴν Ἐκδοσιν Τοῦ Βιβλίου «Ἐκκλησιαστικὴ Βυζαντινὴ Ὑμνωδία. Θεία Λειτουργία», Γεωργίου Βασ. Καραγιάννη (7 Ἰουλίου 1997)." Φανάριον, Κωνσταντινούπολις, 1997.
- . "Μήνυμα Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Διὰ Τὴν Ἐκδοσιν Τοῦ Βιβλίου «Ἡ Πανηγυρικὴ, Τόμος Α΄», Ἱερᾶς Μεγίστης Μονῆς Βατοπαιδίου (13 Ἰανουαρίου 1997)." Φανάριον, Κωνσταντινούπολις, 1997.
- . "Μήνυμα Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Διὰ Τὴν Ἐκδοσιν Τοῦ Βιβλίου «Ἠχὼ Βυζαντινῆς Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς-Τόμος Α΄», Θεοδώρου Ἀκριδα." Φανάριον, Κωνσταντινούπολις, 1998.
- . "Μήνυμα Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Διὰ Τὴν Ἐκδοσιν Τοῦ Βιβλίου «Ἱστορικὴ Διαδρομὴ Ἀρχαίας Καὶ Βυζαντινῆς Μουσικῆς», Κυριαζῆ Νικολέρη." Φανάριον, Κωνσταντινούπολις, 1995.

———. "Μήνυμα Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Διὰ Τὴν Ἑκδοσιν Τοῦ Βιβλίου «Κρητικὸν Δοξαστᾶριον», Ἑμμανουὴλ Σουργιαδάκη (5 Ὀκτωβρίου 1994)." Φανάριον, Κωνσταντινούπολις, 1994.

———. "Μήνυμα Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Διὰ Τὴν Ἑκδοσιν Τοῦ Βιβλίου «Λεξικὸν Τῆς Βυζαντινῆς Μουσικῆς», Γεωργίου Παπαδοπούλου". Φανάριον, Κωνσταντινούπολις, 1995.

———. "Μήνυμα Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Διὰ Τὴν Ἑκδοσιν Τοῦ Βιβλίου «Μαθήματα Βυζαντινῆς Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς», Ἀβραὰμ Χ. Εὐθυμιάδης (10 Ἰανουαρίου 1994)." Φανάριον, Κωνσταντινούπολις, 1994.

———. "Μήνυμα Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Διὰ Τὴν Ἑκδοσιν Τοῦ Βιβλίου «Μελίρρυτον Ἀγλαῖσμα Τῆς Βυζαντινῆς Ὑμνολογίας», Δημητρίου Ἰωαννίδου (18 Νοεμβρίου 1993)." Φανάριον, Κωνσταντινούπολις, 1993.

———. "Μήνυμα Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Διὰ Τὴν Ἑκδοσιν Τοῦ Βιβλίου «Μουσικὸν Ἐγκόλπιον Τῶν Ἱερῶν Ἀκολουθιῶν», Ζαχαρία Πασχαλίδης." Φανάριον, Κωνσταντινούπολις, 1992.

———. "Μήνυμα Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Διὰ Τὴν Ἑκδοσιν Τοῦ Βιβλίου «Μουσικὸν Λειμωνάριον Τῶν Ἀκολουθιῶν Τῶν Ἐν Τῇ Νήσῳ Λέσβῳ Διαλαμψάντων Ἀγίων (27 Σεπτεμβρίου 2013)." Φανάριον, Κωνσταντινούπολις, 2013.

———. "Μήνυμα Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Διὰ Τὴν Ἑκδοσιν Τοῦ Βιβλίου «Μουσικὸν Μηνολόγιον-Ἰανουάριος», Γεωργίου Σύρκα." Φανάριον, Κωνσταντινούπολις, 1994.

———. "Μήνυμα Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Διὰ Τὴν Ἑκδοσιν Τοῦ Βιβλίου «Πατριαρχικὴ Μουσικὴ Κιβωτός», Ἱεροθέου Ἱερομονάχου (30 Ὀκτωβρίου 1996)." Φανάριον, Κωνσταντινούπολις, 1996.

———. "Μήνυμα Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Διὰ Τὴν Ἑκδοσιν Τοῦ Βιβλίου «Πρότυπος Βυζαντινὴ Θεία Λειτουργία», Ἀντωνίου Γ. Πατρώνα (10 Μαρτίου 2016)." Φανάριον, Κωνσταντινούπολις, 2016.

———. "Μήνυμα Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Διὰ Τὴν Ἑκδοσιν Τοῦ Βιβλίου «Τριώδιον Φωναῖς Αἰσίαις», Ἀβραὰμ Χ. Εὐθυμιάδης (10 Ἰανουαρίου 1994)." Φανάριον, Κωνσταντινούπολις, 1994.

———. "Μήνυμα Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Διὰ Τὴν Ἑκδοσιν Τοῦ Ἱρηγορίου Στάθης "Τὰ Πρωτόγραφα Τῆς Ἐξηγήσεως, Α΄-Β΄ Τόμος, Ἀθήνα 2015" (24 Ὀκτωβρίου 2001)." Φανάριον, Κωνσταντινούπολις, 2001.

———. "Μήνυμα Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Διὰ Τὴν Ἑκδοσιν Τοῦ Διπλοῦ Ψηφιακοῦ Δίσκου "Φωνὲς Τῆς Χάλκης"." Φανάριον, Κωνσταντινούπολις, 2015.

———. "Μήνυμα Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Διὰ Τὴν Ἑκδοσιν Τοῦ Θεωρητικοῦ Γεωργίου Ν. Κωνσταντίνου "Θεωρία Καὶ Πράξις Τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς" (23 Νοεμβρίου 1998)." Φανάριον, Κωνσταντινούπολις, 1998.

———. "Μήνυμα Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Διὰ Τὴν Ἑκδοσιν Τοῦ Θεωρητικοῦ Γεωργίου Χατζηθεοδώρου "Θεωρητικὸν Βυζαντινῆς Μουσικῆς-Μέρος Δεύτερον" (15 Ἀπριλίου 2003)." Φανάριον, Κωνσταντινούπολις, 2003.

———. "Μήνυμα Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Διὰ Τὴν Ἐκδοσιν Τοῦ Θεωρητικοῦ Χουρμουζίου Χαρτοφύλακος (10 Μαρτίου 2006)." Φανάριον, Κωνσταντινούπολις, 2006.

———. "Μήνυμα Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Διὰ Τὴν Ἐκδοσιν Τοῦ Τετρατόμου Ἔργου «Ὑμνολόγιον Φωναῖς Αἰσίσαις», Ἀβραάμ Χ. Εὐθυμιάδῃ (10 Ἰανουαρίου 1994)." Φανάριον, Κωνσταντινούπολις, 1994.

———. "Μήνυμα Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Διὰ Τὴν Ἐκδοσιν Τοῦ Τριτόμου Ἔργου «Νέον Στιχηράριον Τοῦ Ἐνιαυτοῦ Ἑωναῖς Αἰσίσαις», Ἀβραάμ Χ. Εὐθυμιάδῃ (15 Ἰουλίου 2011)." Φανάριον, Κωνσταντινούπολις, 2011.

———. "Μήνυμα Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Διὰ Τὴν Ἐκδοσιν Τῶν Ἀπάντων Τοῦ Ἀρχοντος Πρωτοψάλτου Τῆς Μ.τ.Χ.Ἐ Βασιλείου Νικολαΐδου (4 Νοεμβρίου 2014)." Φανάριον, Κωνσταντινούπολις, 2014.

———. "Μήνυμα Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Διὰ Τὴν Ἐκδοσιν Ὑμνων Ἐκ Τοῦ Ἱεροῦ Εὐαγγελίου Ὑπὸ Πέτρου Γαϊτάνου (31 Ἰουλίου 2010)." Φανάριον, Κωνσταντινούπολις, 2010.

———. "Μήνυμα Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Διὰ Τὴν Ἐκδοσιν Ψηφιακοῦ Δίσκου Τῆς Χορωδίας Ἱεροῦ Ναοῦ Ἁγίου Ἰωάννου Προδρόμου Ἐδέσσης (18 Μαρτίου 2006)." Φανάριον, Κωνσταντινούπολις, 2006.

———. "Μήνυμα Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Διὰ Τὴν Ἐκδοσιν Ψηφιακῶν Δίσκων Ἀρχοντος Πρωτοψάλτου Τῆς Μ.τ.Χ.Ἐ Ἰακώβου Ναυπλιώτου (25 Νοεμβρίου 2008)." Φανάριον, Κωνσταντινούπολις, 2008.

———. "Μήνυμα Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Διὰ Τὴν Ἡμερίδα Τοῦ Συλλόγου Ἱεροψαλτῶν Αἰτωλίας Καὶ Ἀκαρνανίας "Ἀνθιμος Ὁ Ἀρχιδιάκονος" (9 Ὀκτωβρίου 2009)." Φανάριον, Κωνσταντινούπολις, 2009.

———. "Μήνυμα Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Διὰ Τὴν Συμμετοχὴν Τῆς Ἑλληνικῆς Βυζαντινῆς Χορωδίας Εἰς Τὴν Οὐκρανίαν (14 Αὐγούστου 2008)." Φανάριον, Κωνσταντινούπολις, 2008.

———. "Μήνυμα Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Διὰ Τὴν Ὑπὸ Μ. Χατζηγιακουμῆ Ἐκδοσιν Τῶν Πατριαρχικῶν Μουσικῶν Ἀρχείων (18 Ὀκτωβρίου 2018)." Φανάριον, Κωνσταντινούπολις, 2018.

———. "Μήνυμα Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Διὰ Τὸ Α' Πανελλήνιον Συνέδριον Ψαλτικῆς-Θεωρίας Καὶ Πράξε Τῆς Ψαλτικῆς Τέχνης (10 Αὐγούστου 2000)." Φανάριον, Κωνσταντινούπολις, 2000.

———. "Μήνυμα Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Διὰ Τὸ Β' Διεθνὲς Συνέδριον Μουσικολογικὸ Καὶ Ψαλτικὸ-Θεωρία Καὶ Πράξι Τῆς Ψαλτικῆς Τέχνης (15 Ὀκτωβρίου 2003)." Φανάριον, Κωνσταντινούπολις, 2003.

———. "Μήνυμα Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Διὰ Τὸ Γ' Διεθνὲς Συνέδριον Μουσικολογικὸ Καὶ Ψαλτικὸ-Θεωρία Καὶ Πράξι Τῆς Ψαλτικῆς Τέχνης (4 Αὐγούστου 2006, 23 Μαΐου 2009)." Φανάριον, Κωνσταντινούπολις, 2006.

———. "Μήνυμα Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Πρὸς Τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον Τοῦ Βυζαντινοῦ Χοροῦ "Τρόπος" (27 Μαρτίου 2007)." Φανάριον, Κωνσταντινούπολις, 2007.

———. "Μήνυμα Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου

Πρὸς Τὸν Βυζαντινὸν Χορὸν "Τρόπος" (7 Δεκεμβρίου 2006)." Φανάριον, Κωνσταντινούπολις, 2006.

———. "Μήνυμα Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Πρὸς τοὺς Ἐντιμετώτους Κ.Κ. Σταμάτιον-Νικόλαον Κίσσαν Καὶ Γεώργιον Κιοσέογλου Διὰ Τὴν Πραγματοποιήσιν Ἑορταστικῶν Ἐκδηλώσεων Πρὸς Τιμὴν Τοῦ Ἀρχοντος Πρωτοψάλτου Τῆς Μ.τ.Χ.Ἐ. Κ. Λεωνίδου Ἀστέρη." Φανάριον, Κωνσταντινούπολις, 2010.

———. "Ὁμιλία Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Εἰς Τὴν 50ετηρίδα Τοῦ Συνδέσμου Μουσικοφίλων (28 Μαρτίου 1998)." Φανάριον, Κωνσταντινούπολις, 1998.

———. "Ὁμιλία Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Εἰς Τὴν Ἐκδήλωσιν Τοῦ Συλλόγου Μουσικοφίλων Πέρα Κωνσταντινουπόλεως Εἰς Τὸ Σισμανόγλειον Μέγαρον (29 Νοεμβρίου 2019)." <https://www.youtube.com/watch?v=MLD3Fq4gheI>.

———. "Ὁμιλία Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Εἰς Τὴν Ὑπὸ Τοῦ Ἐν Ἀθήναις Συλλόγου Μουσικοφίλων Κωνσταντινουπόλεως" Διοργανωθείσαν Ἐκδήλωσιν Μνήμης Πρὸς Τιμὴν Τοῦ Ἀειμνήστου Ἀρχοντος Πρωτοψάλτου Τῆς Μ.τ.Χ.Ἐ. Βασιλείου Νικολαΐδου (21-11-2015)." Ἀστική Σχολὴ Γαλατᾶ, Κωνσταντινούπολις, 2015.

———. "Ὁμιλία Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Εἰς Τὸ Μέγαρον Μουσικῆς (4 Φεβρουαρίου 2010)." Φανάριον, Κωνσταντινούπολις, 2010.

———. "Ὁμιλία Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Κατὰ Τὴν Ἐκδήλωσιν Τοῦ Συνδέσμου Μουσικοφίλων Πέραν (20 Δεκεμβρίου 2008)." Φανάριον, Κωνσταντινούπολις, 2008.

———. "Ὁμιλία Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Κατὰ Τὴν Ἐν Τῷ Σισμανογλείῳ Μεγάρῳ Ἐκδήλωσιν Ἐπὶ Τῇ Συμπληρώσει Διακοσίων Ἑτῶν Ἀπὸ Τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς Μεταρρυθμίσεως (2 Νοεμβρίου 2014)." Φανάριον, Κωνσταντινούπολις, 2014.

———. "Ὁμιλία Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Κατὰ Τὴν Ἑόρτιον Συνάντησιν Μετὰ Τῶν Ἐν Τῇ Πόλει Ἱεροψαλτῶν (18 Ἰανουαρίου 2020)." Φανάριον, Κωνσταντινούπολις, 2020.

———. "Ὁμιλία Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Κατὰ Τὴν Συναυλίαν Βυζαντινῆς Μουσικῆς Τοῦ Συνδέσμου Μουσικοφίλων Πέρα Καὶ Τοῦ Ψαλτικοῦ Χοροῦ "Κλεῖδα" (19 Ἀπριλίου 2012)." Φανάριον, Κωνσταντινούπολις, 2012.

———. "Ὁμιλία Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Κατὰ Τὴν Τελετὴν Ἀναγορεύσεως Αὐτοῦ Εἰς Ἐπίτιμον Διδάκτορα Τοῦ Τμήματος Μουσικῶν Σπουδῶν Τοῦ Ἰονίου Πανεπιστημίου (12 Δεκεμβρίου 2014)." Κέρκυρα, 2014.

———. "Ὁμιλία Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Κατὰ Τὸ Μνημόσυνον Τῶν Ἱεροψαλτῶν (10 Μαρτίου 2012)." Φανάριον, Κωνσταντινούπολις, 2012.

———. "Ὁμιλία Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Κατὰ Τὸ Πνευματικὸν Τριακονταετὲς Μνημόσυνον Τοῦ Ἀειμνήστου Ἀρχοντος Πρωτοψάλτου Τῆς Μ.τ.Χ.Ἐ. Θρασυβούλου Στανίτσα." Κωνσταντινούπολις, 2017.

———. "Ὁμιλία Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου

Κατὰ Τὸ Φιλολογικὸν Μνημόσυνον Τοῦ Ἀειμνήστου Πρωτοψάλτου Τῆς Ἀγίας Τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας Βασιλείου Νικολαΐδου (8 Ἰανουαρίου 2005)." Φανάριον, Κωνσταντινούπολις, 2005.

———. "Ὁμιλία Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Κ.Κ. Βαρθολομαίου Πρὸς Τὰ Μέλη Τοῦ Συνδέσμου Μουσικοφίλων Κωνσταντινουπόλεως (3 Ἰανουαρίου 2015)." Φανάριον, Κωνσταντινούπολις, 2015.

———. "Ὁμιλία Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου, Κατὰ Τὴν Τελετὴν 70ετίας Ἀπὸ Τῆς Ἰδρύσεως Τοῦ Συνδέσμου Μουσικοφίλων Πέραν (1 Δεκεμβρίου 2018)." Φανάριον, Κωνσταντινούπολις, 2018.

———. "Περὶ Τῆς Χρήσεως Ἡλεκτρονικῶν Συσκευῶν Ἐν Τοῖς Ἐκκλησιαστικαῖς Ἀναλογίαις (20 Ἰουνίου 2018)." Φανάριον, Κωνσταντινούπολις; Ἡ ΑΘΠ ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος, 2018.

———. "Προσφώνησις Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Εἰς Τὴν Τιμητικὴν Ἐκδήλωσιν Διὰ Τὸν Μουσικολογιώτατον Ἀρχοντα Λαμπαδάριον Κ. Ἰωάννην Χαρατίδην (20 Δεκεμβρίου 2010)." Φανάριον, Κωνσταντινούπολις, 2010.

———. "Προσφώνησις Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Κατὰ Τὴν Ἑόρτιον Συνάντησιν Μετὰ Τῶν Ἐν Τῇ Πόλει Ἱεροψαλτῶν (2 Ἰανουαρίου 2010)." Φανάριον, Κωνσταντινούπολις, 2010.

———. "Προσφώνησις Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Κατὰ Τὴν Ἑόρτιον Συνάντησιν Μετὰ Τῶν Ἐν Τῇ Πόλει Ἱεροψαλτῶν (13 Ἰανουαρίου 2018)." Φανάριον, Κωνσταντινούπολις, 2018.

———. "Προσφώνησις Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Κατὰ Τὴν Χειροθεσίαν Εἰς Ἀρχοντα Λαμπαδάριον Τῆς Ἀγίας Τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας Τοῦ Μουσικοῦ Κ. Στυλιανοῦ Φλοῖκου (24 Δεκεμβρίου 2016)." Φανάριον, Κωνσταντινούπολις, 2016.

———. "Προσφώνησις Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Κατὰ Τὴν Χειροθεσίαν Τοῦ Ἀρχοντος Πρωτοψάλτου Τῆς Ἀγίας Τοῦ Χριστοῦ Μ. Ἐκκλησίας Παναγιώτου Νεοχωρίτου (29 Νοεμβρίου 2016)." Φανάριον, Κωνσταντινούπολις, 2016.

———. "Χαιρετισμὸς Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Κατὰ Τὴν Συναυλίαν Ἐκκλησιαστικῆς Καὶ Παραδοσιακῆς Μουσικῆς Μὲ Μουσικὰ Σύνολα Ἐκ Vandra, Parnu Καὶ Satumaa (8 Σεπτεμβρίου 2013)." Ἑσθονία, 2013.

———. "Χαιρετισμὸς Τῆς Α.Θ.Π. Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου Πρὸς Τὰ Μέλη Τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου Τοῦ Συνδέσμου Μουσικοφίλων Κωνσταντινουπόλεως (1 Φεβρουαρίου 2014)." Φανάριον, Κωνσταντινούπολις, 2014.

Βασιλάκης, Νήφων. "Νικόλαος Μαγγίνας Μοναδικὸς Καὶ Ἀνεπανάληπτος." Φῶς Φαναρίου, http://fanarion.blogspot.com/2021/04/blog-post_56.html.

Βύρος, Γιάννης. "Πολιτικὴ Ψαλτικὴ Τέχνη. Ἐπιστημονικὴ Ἡμερίδα Μὲ Θέμα "Πολιτικὴ Ψαλτικὴ Τέχνη", Ἀστική Σχολὴ Γαλατᾶ, 13 Ἰουνίου 2014." <http://fanarion.blogspot.com/>, http://fanarion.blogspot.com/2014/06/blog-post_4850.html.

Γαλάνης, Εὐάγγελος. "Ἐκκλησιαστικὴ Βυζαντινὴ Μουσικὴ: Παράδοσις Καὶ Ὑφος Στὴν Κωνσταντινούπολη." Φῶς Φαναρίου, http://fanarion.blogspot.com/2020/05/blog-post_62.html.

Γιαννόπουλος, Έμμ. "Ιωάννης Γλυκὺς Ὁ Πρωτοψάλτης," στὸ *Μεγάλῃ Ὁρθόδοξῃ Χριστιανικῇ Ἐγκυκλοπαίδεια*, 231-32. Ἀθήνα: Στρατηγικὲς Ἐκδόσεις, 2013.

Καραγκούνης, Κωνσταντῖνος. *Ἡ Παράδοση Καὶ Ἐξήγηση Τοῦ Μέλους Τῷ Χερουβικῶν Τῆς Βυζαντινῆς Καὶ Μεταβυζαντινῆς Μελοποιίας*. Μελέται 7, Ἀθήναι: Ἰδρυμα Βυζαντινῆς Μουσικολογίας, Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, 2003.

Κιοσέογλου, Γεώργιος. "Ἡ Εὐχαριστήριος Ἀντιφώνησις Τοῦ Ἀρχοντος Α' Δομεστίκου Τῆς Μ.τ.Χ.Ε. Γεωργίου Κιοσέογλου Κατὰ Τὴν Χειροθεσία Του." Φῶς Φαναρίου, http://fanarion.blogspot.com/2020/11/blog-post_14.html.

Μαγγίνας, Νικόλαος. "Μὲ Ἐπιτυχία Ἡ Τιμητικὴ Ἐκδήλωση Γιὰ Τὸν Ἀρχοντα Πρωτοψάλτη Λεωνίδα Ἀστέρη." Φῶς Φαναρίου, http://fanarion.blogspot.com/2010/02/blog-post_5605.html.

———. "Οἱ Ἱεροψάλτες Τῆς Πόλης Στὸν Οἰκουμενικὸ Πατριάρχη." Φῶς Φαναρίου, http://fanarion.blogspot.com/2015/01/blog-post_74.html.

———. "Συναυλία Βυζαντινῆς Μουσικῆς Ἀπὸ Τὸν Χορὸ "Κλεῖδα" Παρουσία Τοῦ Πατριάρχου." <http://fanarion.blogspot.com/>, http://fanarion.blogspot.com/2012/04/blog-post_25.html.

Μαγκαφᾶς, Βοσπόριος, ἐπιμ. *Σύνδεσμος Μουσικοφίλων Πέραν 1948-2018. Ἑβδομηῆντα Ἐτη Ζωῆς Καὶ Δράσεως*. Πέραν: Ἐκδόσεις Συνδέσμου Μουσικοφίλων Πέραν, 2018.

Μεϊμάρης, Θεόδωρος. "Χαιρετισμὸς Μεγάλου Ἀρχidiaκόνου, Πανοσιολογιωτάτου κ. Θεοδώρου Μεϊμάρη." *Στὸ Σύνδεσμος Μουσικοφίλων Πέραν 1948-2018. Ἑβδομηῆντα Ἐτη Ζωῆς Καὶ Δράσεως*, 13-14. Πέραν, 2018.

Οἰκουμενικόν, Πατριαρχεῖον. "Ἡ Ἑορτὴ Τοῦ Ἀγίου Ἰωάννου Τοῦ Χρυσοστόμου, Ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως, Στὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο. Πατριαρχικὸς Ναός (13-11-2020)." Οἰκουμενικόν Πατριαρχεῖον, <https://www.facebook.com/ecumenicalpatriarchate/videos/2401955693434500/>.

Παπαδόπουλος, Γεώργιος. *Ἱστορικὴ Ἐπισκόπησις Τῆς Βυζαντινῆς Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς Ἀπὸ Τῶν Ἀποστολικῶν Χρόνων Μέχρι Των Καθ' Ἡμᾶς (1-1900 Μ.Χ.)*. Ἐν Ἀθήναις: Τύποις Πραξιτέλους, 1904.

———. *Συμβολαὶ Εἰς Τὴν Ἱστορίαν Τῆς Παρ' Ἡμῖν Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς Καὶ Οἱ Ἀπὸ Τῶν Ἀποστολικῶν Χρόνων Ἀχρι Τῶν Ἡμερῶν Ἡμῶν Ἀκμάσαντες Ἐπιφανέστεροι Μελωδοί, Ὑμνογράφοι, Μουσικοὶ Καὶ Μουσικολόγοι*. Ἐν Ἀθήναις: Τυπογραφεῖον καὶ Βιβλιοπωλεῖον Κουσουλίνου καὶ Ἀθανασιάδου παρὰ τῷ ναῷ τῶν Ἀγίων Θεοδώρων (φωτο - ἀναστατικὴ ἔκδοσις ἀπὸ τῆς ἔκδοσις Κουλτούρα μὲ ἀρ. 2, Ἀθήνα 1977), 1890.

Στάθης, Γρηγόριος. *Τὰ Πρωτόγραφα Τῆς Ἐξηγήσεως Εἰς Τὴν Νέαν Μέθοδον Σημειογραφίας*. Α' Τὰ προλεγόμενα. Β' Ὁ Κατάλογος, Ἀθήνα: Ἰδρυμα Βυζαντινῆς Μουσικολογίας, Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, 2016.

Στοιχειώδης Διδασκαλία Τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς Ἐκπονηθεῖσα Ἐπὶ Τῇ Βάσει Τοῦ Ψαλτηρίου Ὑπὸ Τῆς Μουσικῆς Ἐπιτροπῆς Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου Ἐν Ἐτει 1883. Ἐν Κωνσταντινουπόλει: Ἐκ τοῦ Πατριαρχικοῦ Τυπογραφείου, 1888.

Στρουμπάκης, Μιχαήλ. "Οἱ Ψαλτικοὶ Χοροὶ Καὶ Ἡ Σημασία Τῆς Συμμετοχῆς Τους Στὶς Ἀκολουθίες Τῆς Ἀγίας Καὶ Μεγάλης Συνόδου." *Ἀφιερωματικὸς Τόμος Ἱερᾶς Μητροπόλεως Πέτρας καὶ Χερρονήσου [ὑπὸ ἔκδοσιν]* (2017).

Σύνοδος, Ἀγία καὶ Ἱερά. "Ἀνακοινωθὲν Τῆς Ἀγίας Καὶ Ἱερᾶς Συνόδου Τῆς Μ.τ.Χ.Ε.",

Ἁγία καὶ Ἱερὰ Σύνοδος τῆς Μ.τ.Χ.Ἐ., Φανάριον, Κωνσταντινούπολις: Ἁγία καὶ Ἱερὰ Σύνοδος τῆς Μ.τ.Χ.Ἐ, 2012.

Τσέτσης, Γεώργιος. "Ο Π. Γεώργιος Τσέτσης Γιὰ Τὴν Ἀναδιοργάνωση Τῶν Πατριαρχικῶν Χορῶν." Φῶς Φαναρίου, http://fanarion.blogspot.com/2016/05/blog-post_20.html.

Τσούβαλης, Χρήστος. "Ἀλφαβητικός Ὀνομαστικός Κατάλογος Λαϊκῶν Ὀφφικιαλίων Τῆς Μεγάλης Τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, Πρὸς Τοὺς Ὅποιους Ἀπενεμήθη Ὀφφίκιο Ἐπὶ Τῆς Πατριαρχίας Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Βαρθολομαίου, Ἀπὸ 22 Ὀκτωβρίου 1991 Μέχρι Τέλους Τοῦ 2017." <http://www.pammakaristos.com/frontend/index.php>.

———. "Κατάλογος Ὀφφικίων Τῆς Ἁγίας Τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας, Τὰ Ὅποια Ἀπενεμήθησαν Μὲ Εὐεργετήρια Γράμματα, Ὑπὸ Τοῦ Οἰκουμ. Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου, Εἰς Λαϊκοὺς Ὀφφικιαλίους, Ἀπὸ 1ης Ἰανουαρίου Τοῦ 1992 Μέχρι Τέλους Τοῦ 2017." <http://www.pammakaristos.com/frontend/article.php?aid=559&cid=91>.

Φραγκάκης, Γρηγόριος. "Ωιδὴ Ἐπικήδειος, Σὲ Ὑφος Προσωπικό, Στὸν Νίκο Μαγγίνα." http://fanarion.blogspot.com/2021/04/blog-post_99.html.

Χαλδαιάκης, Ἀχιλλεύς. "Ἀθανάσιος Μαργούνιος, Ὁ Ἀπὸ Τορνόβου Καὶ Ἀδριανουπόλεως (Ο Ε')." Στὸ *Μεγάλῃ Ὁρθόδοξῃ Χριστιανικῇ Ἐγκυκλοπαίδειᾳ (ΜΟΧΕ)*, 297-99. Ἀθήνα: Στρατηγικὲς Ἐκδόσεις, 2010.

———. *Ὁ Πολυέλεος Στὴν Βυζαντινὴ Καὶ Μεταβυζαντινὴ Μελοποιΐα*. Μελέται. Μελέται 5, Ἀθήναι: Ἰδρυμα Βυζαντινῆς Μουσικολογίας, Ἱερὰ Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, 2003.

Χάλκης, Ἀπόφοιτοι. "Φωνὲς Τῆς Χάλκης." Στὸ *Φωνὲς τῆς Χάλκης*. Ἁγία Τριάδα Χάλκης: Ἱερὰ Πατριαρχικὴ καὶ Σταυροπηγιακὴ Μονὴ Ἁγίας Τριάδος Χάλκης, 2015.

Χατζόπουλος, Ἀντώνιος. *Ἡ Βυζαντινὴ Μουσικὴ Παιδεία Στὴν Κωνσταντινούπολιν Τοῦ 19ου Καὶ 20οῦ Αἰῶνα*. Ἀλεξανδρούπολη: Αὐτοέκδοση, 2010.

———. "Ἡ Μουσικὴ Στὴν Ἱερὰ Θεολογικὴ Σχολὴ Τῆς Χάλκης." Φῶς Φαναρίου, http://fanarion.blogspot.com/2021/04/blog-post_306.html.

**Τὸ ἐνδιαφέρον
τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου
Κυρίου Κυρίου Βαρθολομαίου Α΄
γιά τὸ περιβάλλον**

Μιχάλης Τρούλης
Ἄρχων Ἱερομνήμων τῆς Ἀγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας

Ἡ Α.Θ.Π. ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κύριος Βαρθολομαῖος Α΄ (κατὰ κόσμον Δημήτριος Ἀρχοντῶνης) εἶναι ὁ 270ὸς Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ρώμης καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας. Γεννήθηκε στίς 29 Φεβρουαρίου 1940 στὸ χωριὸ Ἅγιοι Θεόδωροι τῆς Ἱμβρου. Γονεῖς τοῦ ἦταν ὁ Χρῆστος καὶ ἡ Μερόπη Ἀρχοντῶνη. Φοίτησε στὰ σχολεῖα τῆς Ἱμβρου καὶ στὸ Ζωγράφειο Λύκειο τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Κατόπιν γράφτηκε καὶ φοίτησε στὴ Θεολογικὴ Σχολὴ τῆς Χάλκης, ἀπὸ τὴν ὁποία ἀποφοίτησε ἀριστοῦχος τὸ 1961. Τὸν Αὐγούστο τοῦ ἴδιου ἔτους χειροτονήθηκε διάκονος στὸν μητροπολιτικὸ ναὸ τῆς Ἱμβρου ἀπὸ τὸν πνευματικὸ του πατέρα, τὸν τότε Μητροπολίτη Ἱμβρου καὶ μετέπειτα Χαλκηδόνος Μελίτωνα Χατζῆ καὶ τοῦ δόθηκε τὸ ὄνομα Βαρθολομαῖος.

Μετὰ τὴν ἐκπλήρωση τῶν στρατιωτικῶν του ὑποχρεώσεων παρακολούθησε μεταπτυχιακὲς σπουδές, μὲ ὑποτροφία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, στὸ Ἰνστιτοῦτο Ἀνατολικῶν Σπουδῶν Ρώμης, στὸ Οἰκουμενικὸ Ἰνστιτοῦτο Bossey τῆς Ἑλβετίας καὶ στὸ Πανεπιστήμιο τοῦ Μονάχου. Ἐλαβε τὸ διδακτορικὸ του στὸ Κανονικὸ Δίκαιο ἀπὸ τὸ Γρηγοριανὸ Πανεπιστήμιο Ρώμης, ὑποβάλλοντας διατριβὴ μὲ θέμα: Περὶ τὴν κωδικοποίησιν τῶν ἱερῶν κανόνων καὶ τῶν κανονικῶν διατάξεων ἐν τῇ Ὁρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ.

Ὅταν ὁ διάκονος Βαρθολομαῖος ἐπέστρεψε στὴ Κωνσταντινούπολη, τὸ 1968, διορίστηκε βοηθὸς κοσμήτορα τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τῆς Χάλκης, ἐπὶ Σχολάρχου Μητροπολίτου Σταυρουπόλεως Μαξίμου Ρεπανέλη καὶ τὸν Ὀκτώβριο τοῦ 1969 χειροτονήθηκε πρεσβύτερος ἀπὸ τὸν πνευματικὸ του πατέρα. Ἐξὶ μῆνες ἀργότερα, ὁ τότε Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Ἀθναγόρας τὸν τοποθέτησε Ἀρχιμανδρίτη στὸ πατριαρχικὸ παρεκκλήσιο τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέα. Ὅταν ὁ Δημήτριος Παπαδόπουλος ἐξελέγη Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης τὸ 1972, συνέστησε τὸ πατριαρχικὸ γραφεῖο καὶ ὀνόμασε τὸν νεαρὸ Ἀρχιμανδρίτη Βαρθολομαῖο Διευθυντὴ του. Τὴν ἡμέρα τῶν Χριστουγέννων τοῦ 1973 χειροτονήθηκε Μητροπολίτης Φιλαδελφείας. Παρέμεινε προϊστάμενος τοῦ πατριαρχικοῦ γραφείου μέχρι τὴν ἐκδημία τοῦ πνευματικοῦ του πατέρα, τότε Μητροπολίτη Χαλκηδόνος Μελίτωνα Χατζῆ, ὁπότε ἐξελέγη

παμψηφεί διάδοχός του, ὁ Μητροπολίτης Γέρων Χαλκηδόνος, τὸν Ἰανουάριο τοῦ 1990. Μετὰ τὸν θάνατο τοῦ Πατριάρχου Δημητρίου, στίς 22 Ὀκτωβρίου τοῦ 1991, ἐξελέγη ἀπὸ τὴν Πατριαρχικὴ Σύνοδο 270ὸς Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ῥώμης καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης. Ἐνθρονίστηκε στίς 2 Νοεμβρίου 1991 στὸν Πατριαρχικὸ Ναὸ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου στὸ Φανάρι καὶ ἐργάστηκε σκληρὰ γιὰ τὴν ἐπίλυση προβλημάτων λειτουργίας τοῦ Πατριαρχείου, τὴν ἐπαναλειτουργία παραδοσιακῶν τόπων χριστιανικῆς λατρείας στὴν Τουρκία, τὴν προώθηση τῆς ἐνότητας τῶν Ὀρθοδόξων χριστιανῶν καὶ τὴν διεξαγωγή τῆς Πανορθόδοξης Συνόδου τὸ 2016 στὴν Κρήτη, τὴ συνέχιση τοῦ διαλόγου μὲ τὴ Ρωμαιοκαθολικὴ Ἐκκλησία καὶ τὴν προστασία τοῦ περιβάλλοντος σὲ ὅλα τὰ ἐπίπεδα. Τὸ σύνολο τῶν φυσικῶν καὶ ἀνθρωπογενῶν παραγόντων ποὺ βρίσκονται σὲ ἀλληλεπίδραση καὶ ἐπηρεάζουν τὴ ζωὴ, τὴ συμπεριφορὰ καὶ τὴν ἀνάπτυξη τῶν ἔμβιων ὀργανισμῶν, τὸ κοινωνικὸ περιβάλλον, τὶς συνθήκες διαβίωσης καὶ ἐργασίας τοῦ ἀτόμου, τὸ ὕψος τοῦ εἰσοδήματός του, τὸ μορφωτικὸ τοῦ ἐπίπεδο καὶ τὶς κοινότητες στίς ὁποῖες ἀνήκει, τὸ πολιτιστικὸ καὶ πολιτισμικὸ περιβάλλον, ὅλα τὰ πολιτισμικὰ καὶ πολιτιστικὰ δημιουργήματα τοῦ ἀνθρώπου, τοὺς ἀρχαιολογικοὺς χώρους, τὰ μνημεῖα, τοὺς παραδοσιακοὺς οἰκισμοὺς καὶ ναοὺς, τὰ μοναστήρια... καὶ τὸ φυσικὸ περιβάλλον, ὅτιδήποτε προϋπῆρχε στὴ φύση καὶ δημιουργήθηκε ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο: τὸ νερό, ὁ ἀέρας, τὸ ἔδαφος, τὰ δένδρα. Ἡ φυσικὴ λειτουργία, ἰσορροπία καὶ ἁρμονία ὅλων αὐτῶν τροφοδοτεῖ μὲ τὶς ἀντίστοιχες ιδιότητες τὸν πλανήτη...

Ἡ Α.Θ.Π. ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Κύριος Βαρθολομαῖος, ὁ ὁποῖος, ἔχοντας τὴν δυνατότητα νὰ ὁμιλεῖ ἐπτὰ γλῶσσες (ἐλληνικά, τούρκικα, ἀγγλικά, γαλλικά, γερμανικά, ἰταλικά καὶ λατινικά) καὶ νὰ ἐπικοινωνεῖ μὲ πολὺν κόσμο, γνωρίζει ὅτι ἡ καταστροφή τοῦ περιβάλλοντος ἀποτελεῖ τὸ κατεξοχὴν σύγχρονο πρόβλημα, ποὺ ἀπειλεῖ τὴ Δημιουργία τοῦ Θεοῦ, γι' αὐτὸ ἀνέδειξε τὴν προστασία τοῦ περιβάλλοντος πολὺ ψηλὰ στὴν ἀτζέντα τῆς Πατριαρχίας του, σὲ σημεῖο μάλιστα νὰ χαρακτηριστεῖ ὁ «Πράσινος Πατριάρχης». Ὁ τίτλος αὐτὸς τοῦ ἀποδόθηκε ἀπὸ τὰ Μ.Μ.Ε τὸ 1996 καὶ ἐπισημοποιήθηκε μὲ τελετουργικὸ τρόπο στὸν Λευκὸ Οἶκο τὸ 1997, ἀπὸ τὸν Ἀντιπρόεδρο τῶν Η.Π.Α Ἀλ Γκόρ. Ἐτσι καθιέρωσε τὴν πρώτη Σεπτεμβρίου (ἀρχὴ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἔτους) ὡς Ἡμέρα Προστασίας τοῦ Περιβάλλοντος. Ἐπίσης διοργανώνει τακτικὰ συμπόσια γιὰ αὐτὸ τὸ θέμα σὲ ὅλο τὸν κόσμο. Ὁ ἴδιος ἔχει ἀξιολογήσει τὸ ἐνδιαφέρον του γιὰ τὴν προστασία τοῦ περιβάλλοντος ὡς ἑξῆς: *Τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο ἀσχολεῖται μὲ τὰ θέματα τῆς οἰκολογίας καὶ τοῦ περιβάλλοντος ἐδῶ καὶ τριάντα χρόνια. Ξεκίνησε ὁ ἀείμνηστος προκατόχος μου, Πατριάρχης Δημήτριος, αὐτὸ τὸ ἐγχεί-*

ρημα τὸ συνεχίζω ἐγὼ πολὺ πιδ ἑντατικά. Διότι εἶμαι πεπεισμένος ὅτι τὸ οἰκο-
λογικὸ πρόβλημα εἶναι ἓνα ὄξυ πρόβλημα ποὺ ἀπασχολεῖ ὅλη τὴν ἀνθρωπό-
τητα. Δὲν ἀφορᾷ μόνο τὴν προστασία τοῦ πλανήτη καὶ τοῦ φυσικοῦ
περιβάλλοντος, δὲν ἀφορᾷ μόνο τὴ δική μας γενιά, ἀλλὰ καὶ τὶς γενιὲς ποὺ
θὰ μᾶς ἀκολουθήσουν, ἀπέναντι στὶς ὁποῖες ἔχουμε χρέος νὰ ἀφήσουμε ἓναν
πλανήτη ὑγιή, ὅπου θὰ μποροῦν οἱ μέλλουσες γενιὲς, τὰ παιδιά, τὰ ἐγγόνια
καὶ τὰ δισέγγονά μας, νὰ ἀναπνέουν καθαρὸ ἀέρα, νὰ ζοῦν σὲ ἓνα καθαρὸ
καὶ βιώσιμο περιβάλλον. Γι' αὐτὸ τὸ Πατριαρχεῖο ξεκίνησε μία ζωντανή δυ-
ναμικὴ δραστηριότητα, κάνοντας διάφορα σεμινάρια, γιὰ νὰ ἐμψυχώσει τοὺς
νέους ὅτι πρέπει νὰ ἀγαπήσουν καὶ νὰ προστατεύσουν τὸ φυσικὸ περιβάλλον,
ὅπως καὶ διεθνῇ καὶ διαθρησκευτικὰ οἰκολογικὰ συμπόσια... Τὸ Πατριαρχεῖο
μας προσπαθεῖ νὰ ὑπενθυμίσει στοὺς ἀνθρώπους ὅτι τὸ οἰκολογικὸ πρόβλημα
ἔχει μία θεολογική, ἠθικὴ καὶ πνευματικὴ διάσταση, ἡ ὁποία δεσμεύει ὅλους
τοὺς ἀνθρώπους καὶ ὅλους τοὺς λαούς. Γιὰ τὸν ἑαυτὸ τους καὶ γιὰ τοὺς δια-
δόχους, τὶς μέλλουσες γενιὲς.

Μὲ αὐτὴ τὴν ἐπιλογὴ του, ἡ Α.Θ.Π ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης μας Κύ-
ριος Βαρθολομαῖος κατέστησε ἀπόλυτα σαφὲς ὅτι ὁ σεβασμὸς στὸ περι-
βάλλον δὲν εἶναι μόδα, εἶναι ἀναγκαιότητα, εἶναι ἓνα δεῖγμα πολιτισμοῦ,
εἶναι ἡ αἰσθητικὴ τοῦ ἀνθρώπου, ἡ ἀρχοντιά του, ἡ ζωὴ του...

Στὸν ἀγώνα τῆς προστασίας τοῦ περιβάλλοντος πῆραν τὴν θέση τους
ἡ Οἰκολογία καὶ κατ' ἐπέκταση τὸ οἰκοσύστημα στὸ σύνολό του, τὸ «φυ-
σικὸ περιβάλλον» τὸ ὁποῖο ἱκανοποιεῖ τὶς ὑλικές, πνευματικές καὶ αἰσθη-
ματικές ἀνάγκες τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ προστασία τῆς φύσης εἶναι ἡ προστασία
τοῦ ἀνθρώπου. Εἶναι προϋπόθεση τῆς ἐπιβίωσής του. Παρόλα τὰ κατορ-
θώματά του, ὁ ἄνθρωπος ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι τμῆμα τῆς Φύσης. Ὅταν πε-
θάνει ἡ φύση, θὰ ἐξαφανιστεῖ ὁ ἄνθρωπος! Αὐτὸ εἶναι τὸ μήνυμα τῶν
καταστροφῶν ποὺ προκαλοῦν τὰ φυσικὰ φαινόμενα! Θὰ τὸ ἀντιληφθοῦμε;
Μεγάλο μέρος αὐτῆς τῆς ἐνημέρωσης ἔχει ἀναλάβει ἡ «Περιβαλλοντικὴ
Ἑκπαίδευση», ἀλλὰ καὶ κάθε μορφωμένος καὶ πολιτισμένος ἄνθρωπος.

Ἡ μεγαλύτερη ἐπιτυχία τῆς πρωτοβουλίας προστασίας τοῦ περιβάλλον-
τος, ποὺ εἶχε τὸ δύσκολο ἐγχείρημα τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου
εἶναι ἡ ἀπήχησή του σὲ πλῆθος ἐνοριῶν, μοναστηριῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν
ἰδρυμάτων, ἀλλὰ καὶ ἄλλους φορεῖς, ποὺ ἀνέλαβαν δράση ἐκπαίδευσης καὶ
προστασίας τοῦ περιβάλλοντος στὰ ὅρια τῆς δικαιοδοσίας τους¹.

¹ Διονύσης Μαυρογιάννης, «Τὸ Οἰκολογικὸ ἦθος», *Φιλολογικὴ Πρωτοχρονιά*, 60 χρό-
νια, 2003 (σσ. 19-21)

- Ὁρθοδοξία καὶ Οἰκουμένη, Χαριστήριος Τόμος πρὸς τιμὴν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρ-
χου Βαρθολομαίου Α', Ἀθήνα, 2000... Ἄγγελος Ἀθανασόπουλος, Μάχη Τράτσα, «Θερμοπλη-
ξία στὴν Ἑλλάδα, σὸκ στὸν πλανήτη», ἐφημ. *Τὸ Βῆμα τῆς Κυριακῆς*, 1η Αὐγούστου 2021.

**Ἡ πρώτη επίσημη επίσκεψη στήν Κρήτη
τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Βαρθολομαίου
(9-22 Νοεμβρίου 1992)
ὅπως τήν εἶδαν οἱ ἐφημερίδες τοῦ Ἡρακλείου**

Ἰωάννης Γ. Τσερεβελάκης, Φιλόλογος-Θεολόγος
Ἀρχων Πρωτονοτάριος τῆς Ἀγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας

ΠΡΟΛΟΓΙΚΟ

Στις 22 Ὀκτωβρίου 1991, ὁ Μητροπολίτης Γέρων Χαλκηδόνος κ.κ. Βαρθολομαῖος, μετὰ τὴν εἰς Κύριον ἐκδημία τοῦ Πατριάρχου Δημητρίου (2 Ὀκτ. 1991), ἐξελέγη ἀπὸ τὴν Ἐνδημοῦσα Ἀγία καὶ Ἱερά Σύνοδο ὡς 270ός Προκαθήμενος τοῦ Ἀποστολικοῦ Θρόνου τοῦ Πρωτοκλήτου καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης, σὲ ἡλικία 51 ἐτῶν. Ἡ ἐνθρόνισή του ἔγινε στὶς 2 Νοεμβρίου τοῦ ἴδιου ἔτους. Ἐνα χρόνο ἀργότερα, τὴν 9^η Νοεμβρίου 1992, ὁ νέος Πατριάρχης ἔκαμε τὴν πρώτη του ἐπίσημη ἐπίσκεψη στὴ μεγαλόνησο Κρήτη, ἀποδεικνύοντας μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ τὴν ἀγάπη καὶ τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ ἴδιου καὶ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου γιὰ τὴν Ἐκκλησία καὶ τὸ λαὸ τῆς μεγαλονήσου. Προτοῦ, ὅμως, ἀναφερθοῦμε στὸ γεγονός τῆς ἐπίσκεψης αὐτῆς, θὰ πρέπει νὰ σημειώσουμε ὅτι οἱ δεσμοὶ τῆς Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας τῆς Κρήτης μὲ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο ἀνάγονται πολὺ πίσω στὸ παρελθόν καὶ χρονολογοῦνται πρὶν ἀπὸ τὸ 732 μ.Χ., ἀπὸ τὴ χρονολογία, δηλαδή, κατὰ τὴν ὁποία ἡ ἐν Κρήτῃ Ἐκκλησία ὑπήχθη καὶ τυπικὰ στὴ δικαιοδοσία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Πρόκειται γιὰ πνευματικούς καὶ διοικητικούς δεσμούς, στενοὺς καὶ ἀκατάλυτους μέσα στὸ χρόνο, καθὼς τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο ἐρχόταν ἀρωγὸς τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κρήτης, ἐνισχύοντας μὲ ἀπεσταλμένους τοῦ τὴν πίστη καὶ τὸ ὀρθόδοξο φρόνημα τοῦ κρητικοῦ λαοῦ, κάθε φορά πού οἱ ἱστορικὲς συγκυρίες ἔθεταν σέ κίνδυνο τὸν ἴδιο καὶ τὴν Ἐκκλησία του. Ὡστόσο, ἡ πρώτη φορά πού Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης ἐπισκέφτηκε τὴν Κρήτη ἦταν τὸν Ἰούλιο τοῦ 1963, μὲ τὴν ἱστορικὴ ἐπίσκεψη στὸ νησί τοῦ μεγάλου Πατριάρχου Ἀθηναγόρα, γεγονὸς μοναδικὸ γιὰ τὴν Κρήτη καὶ τὴν Ἐκκλησία της. Ἐξίσου, ὅμως, σπουδαῖο ἱστορικὸ γεγονός γιὰ τὴν Κρήτη ὑπῆρξε καὶ ἡ ἔπειτα ἀπὸ πενήντα περίπου χρόνια ἐπίσκεψη τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου, στὴν ὁποία εἶναι ἀφιερωμένο τὸ παρὸν κείμενο. Ἡ προσέγγιση τοῦ ἱστορικοῦ αὐτοῦ γιὰ τὴν Ἐκκλησία καὶ τὸ λαὸ τῆς Κρήτης γεγονότος θὰ γίνει μέσα ἀπὸ τὶς ἐφημερίδες τῆς πόλεως τοῦ Ἡρακλείου. Θὰ ἐκτεθεῖ τὸ πρῶτα γεγονός καὶ κατόπιν τὰ σχόλια τῶν τεσσάρων τότε ἐκδιδομένων ἐφη-

μερίδων: ΜΕΣΟΓΕΙΟΣ, ΠΑΤΡΙΣ, ΑΛΛΑΓΗ, ΤΟΛΜΗ. Θὰ πρέπει νὰ σημειώσουμε ὅτι ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης εἶχε ἐπισκεφθεῖ τὸ Ἡράκλειο ἄλλες τρεῖς φορές, ἀλλ' ὅχι φυσικὰ ὡς ἐπικεφαλῆς τῆς Ὁρθοδοξίας.

Α. Τὸ γεγονός¹

Ἡ 9^η Νοεμβρίου 1992 ὑπῆρξε μιὰ μέρα ξεχωριστὴ γιὰ τὴν πόλιν τοῦ Ἡρακλείου καὶ γιὰ τὴν Κρήτη ὁλόκληρη. Μέρα λαμπρὴ καὶ εὐλογημένη, ἀφοῦ ἡ μεγαλόνησος ἐτοιμαζόταν νὰ ὑποδεχθεῖ τὸν ἡγέτη τῆς Ὁρθοδοξίας, ποὺ ἡ φήμη του ὡς ἐνὸς ξεχωριστοῦ ἀνθρώπου, ἐνὸς ἀνθρώπου μὲ ὑψηλὴ μορφωση, γλωσσομαθοῦς, καινοτόμου καὶ μὲ ἡγετικές ἱκανότητες ἤδη εἶχεν ἀπλωθεῖ στὸν ὀρθόδοξο –καὶ ὅχι μόνο– χῶρο. Τὶς προηγούμενες μέρες εἶχαν γίνει ὅλες οἱ ἐτοιμασίες γιὰ τὴν ὑποδοχὴ τοῦ ἡγέτη τῆς Ὁρθοδοξίας ἐκ μέρους τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κρήτης καὶ τῶν πολιτικῶν, στρατιωτικῶν, δικαστικῶν ἀρχῶν καθὼς καὶ τῆς τοπικῆς Αὐτοδιοίκησης.

Ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος, ὕστερα ἀπὸ τὴν ἐπίσκεψή του στὸ Ἅγιον Ὄρος καὶ συνεχίζοντας τὴν «Πορεία ἀγάπης καὶ εἰρήνης» ποὺ εἶχε ξεκινήσει ὁ Πατριάρχης Δημήτριος, κατέπλευσε στὸ λιμάνι τοῦ Ἡρακλείου στὶς 15.47' τῆς Δευτέρας, 9 Νοεμβρίου 1992, μὲ τὴ θαλαμηγὸ «Ἀλεξάντερ» τοῦ ἐφοπλιστῆ Ἰωάν. Λάτση, συνοδευόμενος ἀπὸ Ἱεράρχες τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, καὶ ἐγίνε δεκτὸς μὲ τιμὲς ἀρχηγοῦ κράτους. Χιλιάδες Ἡρακλειῶτες, ἀπὸ νωρὶς τὸ μεσημέρι, εἶχαν κατακλύσει τὸ χῶρο τοῦ λιμανιοῦ καὶ τῶν δρόμων ἀπὸ τοὺς ὁποίους θὰ περνοῦσε ἡ πομπή, γιὰ νὰ δοῦν καὶ νὰ χαιρετήσουν τὸν Οἰκουμενικὸ Πατριάρχη, γιὰ τὸν ὁποῖο τόσα εἶχαν ἀκούσει. Στὸ λιμάνι, κατὰ τὴν ἀποβίβασή του, τὸν κ. Βαρθολομαῖο ὑποδέχτηκαν ὁ Πρωθυπουργὸς Κωνσταντῖνος Μητσοτάκης μὲ κυβερνητικὸ κλιμάκιο, ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Κρήτης κυρὸς Τιμόθεος, ὁ Περιφερειάρχης κ. Σενετάκης, ὁ Δήμαρχος Ἡρακλείου κ. Κώστας Κληρονόμος καὶ ἐκπρόσωποι τοῦ ΓΕΕΘΑ μὲ τὸν ἀρχηγὸ ΓΕΕΘΑ, στρατηγὸ Βερυβάκη. Στὴν ὑποδοχὴ παρίσταντο ἀκόμη βουλευτὲς, οἱ Νομάρχες τῆς Κρήτης, Δ/ντὲς Ὑπουργείων καὶ Ὁργανισμῶν καθὼς καὶ ἡ δικαστικὴ ἡγεσία. Τὴν ὥρα ποὺ ἡ θαλαμηγὸς ἔδενε στὸ λιμάνι, ἀεροσκάφη τῆς Πολεμικῆς Ἀεροπορίας διέσχισαν τὸν οὐρανὸ σὲ σχηματισμούς, συμμετέχοντας μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ στὴν ὑποδοχὴ τοῦ ἡγέτη τῆς Ὁρθοδοξίας. Τὴν ἴδια στιγμὴ, ὁ κόσμος ὑποδεχόταν τὴ θαλαμηγὸ μὲ παρατεταμένα χειροκροτήματα.

Στὶς 14.50' ὁ Παναγιώτατος κατέβηκε ἀπὸ τὴ σκάλα τῆς θαλαμηγοῦ καὶ μετὰ τὰ καλωσορίσματα καὶ τοὺς ἀσπασμούς μὲ τοὺς ἐπισήμους, ἐγίνε ἀνά-

¹ Ἡ παρουσίαση τοῦ γεγονότος τῆς ἐπίσκεψης ἐγίνε ἐπὶ τῇ βάσει ὧσων ἔγραψαν τότε οἱ ἐφημερίδες ΜΕΣΟΓΕΙΟΣ, ΠΑΤΡΙΣ, ΤΟΛΜΗ καὶ ΑΛΛΑΓΗ.

κρουση τοῦ Ἐθνικοῦ Ὑμνου καὶ στὴ συνέχεια ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης ἐπιθεώρησε τὰ τιμητικὰ ἀγήματα ποὺ τοῦ ἀπέδωσαν τιμές, ἐνῶ ρίφτηκαν καὶ 21 κανονιοβολισμοί. Ἐπευφημούμενος ἀπὸ τὸ πλῆθος ὁ Πατριάρχης καὶ συνοδευόμενος ἀπὸ τὸν Πρωθυπουργό, τὸν Δήμαρχο καὶ τὸν ἀρχιεπίσκοπο Κρήτης, ἀνέβηκε στὴν ἐξέδρα ποὺ εἶχε στηθεῖ στὸ λιμάνι, ἀπέναντι ἀπὸ τὸ φρούριο τοῦ Κοῦλε. Ἀπὸ ἐκεῖ ἔγιναν οἱ προσφωνήσεις καὶ ἡ ἀντιφώνηση τοῦ κ. Βαρθολομαίου.

Στὴν προσφωνήσή του ὁ Πρωθυπουργὸς, ὑποδέχτηκε τὸν Οἰκουμενικὸ Πατριάρχη «ἐκ μέρους τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, ἐκ μέρους τοῦ λαοῦ τῆς Κρήτης καὶ ὁλόκληρης τῆς Ἑλλάδος». Ὁ Κ. Μητσοτάκης, ἀφοῦ ὡς Κρητικὸς ἐξέφρασε τὴ χαρὰ του γιὰ τὴν ἐπίσκεψη τοῦ κ. Βαρθολομαίου στὴν Κρήτη, εἶπε μεταξύ ἄλλων: «Στὸ πρόσωπό σας βλέπουμε τὸ μήνυμα τῆς ἐλπίδας στὸν σημερινὸ ἀδιέξοδο κόσμο. Μήνυμα ποὺ ἐκφράζει ὄχι κάποιες ὑπερβατικὲς ἀξίες, ἀλλὰ τὴν διὰ τῆς ἀγάπης προσφορὰ καὶ αὐθυπέμβαση». Κλείνοντας τὴν ὁμιλία του ὁ Πρωθυπουργὸς παρακάλεσε τὸν Πατριάρχη νὰ εὐχεται, ὥστε νὰ διευρύνεται στὶς συνειδήσεις ὁ χῶρος τῆς ἐλληνικότητος καὶ «νὰ ἀπλώνεται στὶς διαστάσεις τῆς οἰκουμενικότητος ποὺ ἡ παρουσία σας μᾶς ὑπενθυμίζει».

Στὴ συνέχεια τὸν Παναγιώτατο προσφώνησε ὁ Δήμαρχος Ἡρακλείου κ. Κ. Κληρονόμος, ὁ ὁποῖος «μὲ αἰσθήματα προσωπικῆς συγκίνησης», ὅπως εἶπε, ὑποδέχτηκε τὸν ὑψηλὸ ἐπισκέπτη ἐκ μέρους τοῦ λαοῦ τοῦ Ἡρακλείου. Τόνισε δὲ ὅτι ἡ ἐπίσκεψη αὐτὴ «περιποιεῖ ὕψιστη τιμὴ σὲ ὅλους μας καὶ μπορεῖ νὰ χαρακτηριστεῖ ὡς αὐτόχρημα ἱστορικὴ».

Τὴν ἀντιφώνησή του ὁ Παναγιώτατος ξεκίνησε μὲ μιὰ μαντινάδα:

*Μὴ φοβηθῆτε ὅτι ποτὲ θ' ἀφήσω τὴν καρδιά μου
Νὰ παύσῃ νὰ κτυπᾷ γιὰ σᾶς, ἂν εἴσθε καὶ μακριὰ μου.*

Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ ὁ Πατριάρχης ἐξέφρασε τὸν σύνδεσμο τῆς ἀγάπης μεταξύ τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ «γενναίου καὶ μοναδικοῦ λαοῦ τῆς Κρήτης», χαιρετίζοντας ἔτσι καὶ τοὺς παρισταμένους ἐπισήμους. Στὴ συνέχεια εἶπε: «Ἐρχόμεθα ἐκ τῆς Πόλεως, ὡς Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης, ἐπιφορτισμένος μὲ τὴν μακραίωνα ἱστορίαν καὶ ἱερὰν Παράδοσιν τῆς θεολογίας καὶ τῆς Πίστεώς μας. Ἀφικνούμενοι δὲ εἰς τὴν Κρήτην συναντῶμεν ἐν στιγμῇ χρόνου συμπεπυκνωμένην τόσῃν ἱστορίαν καὶ τόσας προοπτικὰς καὶ ἐλπίδας νὰ διακρίνονται εἰς τὰ πρόσωπά σας, εἰς τὸ πρόσωπον καὶ τὴν ἱστορίαν τῆς Κρήτης. Τῆς Κρήτης μὲ τὴν παράδοσιν τῶν χιλιετιῶν αἱ ὁποῖαι βυθίζονται εἰς τὴν ἀχλὺν τῆς προῖστορίας· τῆς Κρήτης μὲ τὸν λεπτότατον μινωικὸν πολιτισμόν· τῆς Κρήτης μὲ τὰ ψηλὰ βουνὰ καὶ τὰ βαθειὰ φαράγγια· τῆς Κρήτης τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, τοῦ Ἀποστόλου Τίτου, τῶν Δέκα Μαρτύρων, τῶν

ἀναριθμήτων ὁσίων καὶ ἀγίων· τοῦ ματωμένου λαοῦ, τῆς ἀνυποτάκτου γενναιότητος, τῶν μοιρολογίων καὶ τῶν χορῶν.». Κατόπιν ἡ Α. Θ. Παναγιότης ἀναφέρθηκε στη βαθιὰ σχέση τῶν Κρητικῶν μὲ τὸν τόπο τους καὶ τὴν ἱστορία τους, γεγονὸς ποὺ τοὺς ἔκανε ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα νὰ ὀνομάζουν τὴν πατρίδα «μητρίδα», μίλησε γιὰ τοὺς αγῶνες τῶν Κρητῶν γιὰ τὴν ἐλευθερία καὶ τόνισε ὅτι θεωρεῖ τοὺς Κρητικούς «τέκνα τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας γνήσια καὶ πιστά», ὅτι «ἐγκαυχᾶται καὶ σεμνύνεται ἡ Μήτηρ Ἐκκλησία διὰ τὴν κρητικὴν ψυχὴν, τὸ ἥθος καὶ τὴν γενναιότητα» ποὺ οἱ Κρητικοὶ κληρονόμησαν ἀπὸ τοὺς προγόνους τους, «οἵτινες ἠγωνίσθησαν τὸν καλὸν ἀγῶνα διὰ νὰ σωθῇ ἡ ἀξιοπρέπεια τοῦ ἀνθρώπου.». Σε ἄλλο σημεῖο τῆς ἀντιφωνήσεώς του ὁ Παναγιώτατος συνέδεσε τὸν ἥρωισμό τῶν Κρητικῶν μὲ τὸν «πνευματικὸ ἥρωισμό» τοῦ Πατριαρχείου, ἐπισημαίνοντας ὅτι «ἐρχόμενοι ἀπὸ τὸν χῶρον ἑνὸς πνευματικοῦ ἥρωισμοῦ, αἰσθανόμεθα ὅτι ἐρχόμεθα εἰς τὰ ἴδια, συναντῶντες τὸν ἄλλον ἀκατάπαυστον ἥρωισμόν καὶ ἀγῶνα τῆς κρητικῆς ψυχῆς.». Στὸ σημεῖο αὐτὸ καὶ λίγο προτοῦ κλείσει τὴν ἀντιφώνησή του, ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης, θέλοντας νὰ τονίσει τὸν ἀγῶνα καὶ τὴν κοινὴ ἀποστολὴ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας καὶ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κρήτης, ἔκαμε χρῆση μιᾶς ἀκόμη μαντινάδας:

*Στοῦ Ψηλορείτη τὴν κορφὴ τὸ χιόνι μπλιὸ δὲν λιώνει,
ὥσπου νὰ λιώσει τὸ παλιὸ, τὸ ξανακαινουργιώνει.*

Μετὰ τὴν ὑποδοχὴ, ὁ Παναγιώτατος χαιρέτησε τοὺς παρισταμένους ὑπουργοὺς καὶ ὅλους τοὺς ἐπισήμους. Στὴ συνέχεια ἀντάλλαξε ἀσπασμὸ μὲ τοὺς ἱεράρχες τῆς Κρήτης καὶ χαιρέτησε τὶς πολιτικὲς, δικαστικὲς καὶ στρατιωτικὲς ἀρχὲς τοῦ νησιοῦ. Ἀκολούθως ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης, ἀκολουθούμενος ἀπὸ τοὺς ἱεράρχες τῆς Κρήτης καὶ τοὺς ἐπισήμους, κατευθύνθηκε πρὸς τὸν ἱερὸ Μητροπολιτικὸ Ναὸ τοῦ Ἀγίου Μηνᾶ, ὅπου ἐψάλη δοξολογία. Χιλιάδες λαοῦ εἶχαν συγκεντρωθεῖ στὴν παραλιακὴ λεωφόρο Σοφοκλῆ Βενιζέλου, στὴν πλατεία τῶν 18 Ἀγγλῶν, στὴν ὁδὸ 25^{ης} Αὐγούστου, στὰ Λιοντάρια, στὴν ὁδὸ Ἐβανς, στὴ λεωφόρο Καλοκαιρινοῦ καὶ στὴν ὁδὸ Ἀγίου Μηνᾶ. Ἐπίσης, ἔξω ἀπὸ τὸ ναὸ τοῦ Ἀγίου Μηνᾶ μεγάλο πλῆθος πιστῶν εἶχαν συγκεντρωθεῖ γιὰ τὴν ὑποδοχὴ τοῦ Πατριάρχου.

Μετὰ τὴ Δοξολογία, τὸν Παναγιώτατο προσφώνησε ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Κρήτης κ. Τιμόθεος, ὁ ὁποῖος χαρακτήρισε τὴν πατριαρχικὴ ἐπίσκεψη «ἱστορικὴ, πολὺτιμη καὶ πολυσήμαντη». Στὴν ἀντιφώνησή του ὁ κ. Βαρθολομαῖος, ἀφοῦ ἀναφέρθηκε στὸ μέγεθος τῆς τιμῆς ἀλλὰ κυρίως στὸ μέγεθος τῆς εὐθύνης καὶ τῆς ἀποστολῆς τοῦ πατριαρχικοῦ αξιώματος, εἶπε μεταξύ ἄλλων: «Καὶ νῦν εὕρισκόμεθα εἰς τὸν πανίερον τοῦτον Ναόν, τὸν καθ' ὃ λέγεται μέγιστον εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Βαλκανικῆς, δεῖγμα ὑπέροχον καὶ

μαρτυρίαν ἄψευδῇ τῆς θεοσεβείας τῶν κατοίκων τῆς εὐλογημένης ταύτης μεγαλοπόλεως τοῦ Ἡρακλείου». Ἐξέφρασε δὲ, ἐν συνεχείᾳ, τὴν χαρὰ του γιὰ τὴν ἱεροπρέπεια τοῦ κλήρου, γιὰ τὸ πλῆθος τῶν περικαλλῶν ναῶν καὶ τῶν «σφυζουσῶν ἀπὸ ζωὴν καὶ χάριν Ἱερῶν Μονῶν», καθὼς καὶ γιὰ «τὴν πρὸς τὴν μεγαλόνησον πλουσίαν εὐλογίαν τοῦ Θεοῦ τόσον, ὥστε νὰ θεωρῆται εἰς ἕκ τῶν πλέον ἐπιζήλων τόπων τοῦ κόσμου». Ἀπευθυνόμενος πρὸς τὸν κρητικὸ λαὸ, ὁ Παναγιώτατος ζήτησε νὰ ἀγαποῦν τὴν «Ἀγίαν Μητέρα Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν καὶ Πίστιν», νὰ μείνουν ἀφοσιωμένοι στοὺς πνευματικούς των πατέρες, ἀρχιερεῖς καὶ ἱερεῖς, καὶ νὰ ἀγωνίζονται τὸν «καλὸν ἀγῶνα τῆς εὐσεβείας». Μετὰ τὸ πέρας τῆς Δοξολογίας, ἀκολούθησε δεξίωση στὸ ἀρχιεπισκοπικὸ μέγαρο.

Τὸ ἀπόγευμα τῆς ἴδιας ἡμέρας ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης ἀπηύθυνε βαρυσήμαντο μήνυμα πρὸς τὸν ἑλληνικὸ λαὸ ἀπὸ τὸ Κέντρο Τύπου τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Κρήτης. Στὸ μήνυμά του ὁ Παναγιώτατος σημείωσε ὅτι «ἀποστολὴ τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας εἶναι νὰ μαρτυρήσῃ τὴν ἀλήθειαν· νὰ δίδῃ μαρτυρίαν, νὰ φανερώνῃ, νὰ κηρύττῃ τὴν Ἀλήθειαν, ἡ ὁποία εἶναι ἀγάπη· τὴν Ἀλήθειαν ἢ ὁποία εἶναι διαφάνεια κρυσταλλίνη, ὅχι περιπλοκαὶ ἀνθρωπίνων ἐνεργειῶν καὶ ἐπιδιώξεων· τὴν Ἀλήθειαν ἢ ὁποία σταυροῦται διὰ νὰ σωθῇ ὁ ἄνθρωπος· τὴν Ἀλήθειαν ἢ ὁποία εἶναι πρόσωπον καὶ ἀναδεικνύει τὸν ἄνθρωπον πρόσωπον κατ' εἰκόνα Θεοῦ πλασθέντα· τὴν Ἀλήθειαν ἢ ὁποία δὲν φοβεῖται τὸ ψεῦδος, τὰς ἀπειλὰς, τὸν θάνατον, διότι ἐκ τοῦ τάφου ἀνέθορε καὶ ἀναθρόσκει». Τόνισε δὲ στὴ συνέχεια ὅτι «ἡ μοναδικὴ δυνατότης, ἡ ἀνεξάντλητος πηγὴ δυνάμεως, ἡ ὁποία τὴν Ἑλλάδα, τὸν ἑλληνικὸν λαὸν δύναται νὰ κρατήσῃ εἰς τὴν ζωὴν καὶ νὰ ἀποτελῇ μόνιμον πηγὴν φωτός, παρακλήσεως καὶ ἐνισχύσεως ὅλων τῶν ὁμόρων αὐτῆς λαῶν καὶ τῆς οἰκουμένης ὁλοκλήρου, εἶναι ἡ ὀρθόδοξος ιδιότης ἡμῶν, ἡ ὀρθόδοξος Θεία Λειτουργία». Ἐπесήμανε, ἐπίσης, ὅτι «ὅλα τὰ συστήματα, αἱ θεωρίαι, αἱ προσπάθειαι αἱ στηριζόμεναι εἰς τὴν ἀνθρωπίνην λογικὴν καὶ ἄποψιν, ὡς ἔχουσιν κάποιον μικρόβιον ἀνθρωπίνης ἀδυναμίας, ἀντιπαλότητος ἢ φιλαυτίας, γηράσκουν καὶ παρέρχονται, γεγονός τὸ ὁποῖον γνωρίζομεν ὅλοι σήμερον», ἐνῶ «δὲν παρέρχεται, δὲν στεριεύει ὁ ποταμὸς τῆς ζωῆς αἰωνίου, ὁ ὁποῖος ἐκ τῆς λειτουργικῆς ἐμπειρίας, ἐκ τῆς ὁλοκληρωτικῆς προσφορᾶς τῆς ἀγάπης προχέεται». Τέλος, τόνισε ὅτι «ἡ Εὐρώπη καὶ ὁ κόσμος ὁλόκληρος, ὁ ὁποῖος ἀναζητεῖ νέους δρόμους ζωῆς καὶ τρόπους συνεργασίας καὶ εἰρηνικῆς συμβιώσεως τῶν λαῶν, θὰ τὸ ἐπιτύχῃ κάποτε ὄντως, ἂν λάβῃ ὡς ζύμην ζωῆς τὴν λειτουργικὴν ταύτην ἐμπειρίαν τῆς ὁλοκληρωτικῆς καὶ ἀνυστεροβούλου ἀγάπης».

Τὴν ἴδια μέρα, τὸ βράδυ, ὁ Παναγιώτατος παρακάθισε σὲ δεῖπνο ποὺ παρέθεσε πρὸς τιμὴν του ἡ Ἀρχιεπισκοπὴ στὸ ξενοδοχεῖο «Ἀστόρια». Στὴν

ιστορική ὁμιλία του-ένας ἀληθινὸς ὕμνος γιὰ τὴν Κρήτη- ὁ Οἰκουμ. Πατριάρχης τόνισε ὅτι «ὁ χριστιανικὸς εὐαγγελισμὸς ἐσφράγισεν ὀριστικῶς τὴν ἐξέλιξιν τῆς ἱστορίας καὶ τοῦ πνευματικοῦ βίου τῆς Κρήτης». Ἀναφέρθηκε στὴν παρουσία τοῦ ἀποστόλου Παύλου καὶ τοῦ μαθητῆ του Τίτου στὸ νησί καὶ τὴν ἵδρυση τῆς Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας τῆς Κρήτης. Ἐκανε λόγο γιὰ τοὺς «ἄπηνεῖς καὶ σκληροὺς διωγμοὺς τῶν πρώτων χριστιανικῶν αἰώνων ποὺ ἡγίασαν τὸν τόπον αὐτὸν διὰ τοῦ αἵματος τῶν Κρητῶν μαρτύρων» καὶ ἀναφέρθηκε στὶς τρεῖς μακρὲς περιόδους δουλείας τῆς χριστιανικῆς Κρήτης (Ἀραβοκρατία, Ἑνετοκρατία καὶ Τουρκοκρατία). Εἰδικὴ ἀναφορὰ ἔκαμε σὲ πρόσωπα ποὺ σὲ ὅλο αὐτὸ τὸ μακρὺ ἱστορικὸ διάστημα εἴτε συνέβαλαν στὴ διατήρηση τῆς ὀρθόδοξης πίστεως (ὅπως ὁ ἅγιος Ἀνδρέας Κρήτης, ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Ξένος ἢ ὁ Ἰωσήφ ὁ Βρυέννιος) εἴτε δημιούργησαν ἔργα πολιτισμοῦ μεγάλα (ὅπως ὁ Βιτσέντζος Κορνάρος τὸν «Ἐρωτόκριτο» ἢ ὅπως ἡ σπουδαία Κρητικὴ Σχολὴ στὴν ἀγιογραφία) εἴτε ἔπαιξαν σπουδαῖο ρόλο ὡς σπουδαῖοι ἐκκλησιαστικοὶ ἄνδρες (ὁ Οἰκουμ. Πατριάρχης Κύριλλος Λούκαρις, ὁ Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας Μελέτιος ὁ Πηγᾶς, ὁ ἐπίσκοπος Κυθήρων Μάξιμος Μαργούνης κ.ά.) εἴτε ἔχυσαν τὸ αἷμα τους γιὰ τὴν πίστη, ὅπως οἱ νεομάρτυρες. Ἡ ἀναδρομὴ αὐτὴ στοὺς βασικοὺς σταθμοὺς τῆς ἱστορίας τῆς Κρήτης ὁδήγησε τὸν Παναγιώτατο σὲ διαπιστώσεις οἱ ὁποῖες, ὅπως εἶπε, «ἔχουν μεγάλην σπουδαιότητα διὰ τὸν σύγχρονον προσανατολισμὸν τοῦ ἔργου τῆς Ἐκκλησίας». Καὶ συνέχισε λέγοντας ὅτι σήμερα ὑπάρχουν σημάδια ποὺ μᾶς κάνουν νὰ αἰσιοδοξοῦμε, ὅπως δείχνει ἡ ἀντοχὴ τῶν Κρητικῶν, ὑπάρχει ὅμως καὶ ὁ παράγοντας τῆς ἀδιαφορίας γιὰ τὰ πνευματικὰ θέματα, πρᾶγμα ποὺ δὲν μᾶς ἐπιτρέπει νὰ ἐφησυχάζουμε. Τόνισε, στὴ συνέχεια, τὴ σημασίαν τῶν δεσμῶν μεταξύ Κρήτης καὶ Ἐκκλησίας τῆς Κων/λεως καὶ κατέληξε: «Ἀπολαμβάνοντες ἐνταῦθα τὴν ἀγάπην καὶ τὴν φημισμένην κρητικὴν φιλοξενίαν ἐν τῇ ἀλληλουχίᾳ παρελθόντος καὶ παρόντος, πάντοτε ὁμως βιοῦντες τὴν αὐτὴν παράδοσιν καὶ τὸν αὐτὸν ἡρωισμόν καὶ τὴν ἰδίαν μαρτυρίαν τῆς εὐάνδρου Κρήτης, ἐγείρομεν τὸ κύπελλον καὶ εὐχόμεθα ὑπὲρ υἰεῖας καὶ μακροημερεύσεως πάντων ὑμῶν, ἅγιοι καὶ προσφιλέστατοι τιμιώτατοι ἀδελφοί, καὶ ὑπὲρ τῆς υἰεῖας καὶ τῆς εὐημερίας τῶν ἀρχόντων καὶ τοῦ λαοῦ τῆς Κρήτης, πρὸς συνέχισιν τῆς πορείας ὑμῶν ἐπὶ τῆς αὐτῆς ὁδοῦ τῶν παραδόσεων τοῦ Ὁρθοδόξου ἡμῶν Γένους».

Τὴν Τρίτη, 10 Νοεμβρίου, ὥρα 10.00', ἔγινε πανηγυρικὴ Συνεδρία τῆς Ἱερᾶς Ἐπαρχιακῆς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κρήτης, ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Προκαθημένου τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας. Στὴν ἐμπνευσμένη ὁμιλία τοῦ Ὁ Παναγιώτατος, ἀφοῦ ἐξέφρασε τὴ χαρὰ τοῦ ποὺ παρακάθεται, ὁμοῦ μὲ τοὺς συνοδεύοντες αὐτὸν ἀρχιερεῖς, στὴν πανηγυρικὴ συνεδρία τῆς Ἱερᾶς Ἐπαρχιακῆς Συνόδου τῆς ἐν Κρήτῃ Ἐκκλησίας, «θυγατρὸς πιστῆς καὶ

προσφιλεστάτης τῆς Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως», επεσήμανε τὶς δυσκολίες πού ἀντιμετωπίζει ἡ μεγαλόνησος, ἐξαιτίας τοῦ τουριστικοῦ ρεύματος καὶ τῆς ἀφίξεως μεταναστῶν ἀπὸ τὴν περιοχὴ τῶν Βαλκανίων, καθὼς καὶ τὶς, ἐξαιτίας αὐτῶν τῶν φαινομένων, βραδέως συντελούμενες ψυχοκοινωνικές ἀλλοιώσεις, τονίζοντας ὅτι, λόγῳ τοῦ ὅτι δὲν ἦταν ἀνθρωπίνως δυνατόν νὰ γίνεи κάποια πρόβλεψη περὶ αὐτῶν, δὲν ὑπῆρξε ἡ δέουσα προετοιμασία. Ὡστόσο, τὰ φαινόμενα αὐτὰ καθὼς καὶ κάποιες ἀρνητικές ἐπιπτώσεις ἀπὸ τὴν ἔνταξη στὴν Εὐρώπη δὲν συνιστοῦν τὸν μείζονα κίνδυνο. Μείζων κίνδυνος γιὰ ἓνα τόπο εἶναι «αἱ ἐσωτερικαὶ διχοστασίαι καὶ αἱ ἐγγε-νεῖς ἐνίοτε ἀδυναμίαι του». Στὸ σημεῖο αὐτὸ τοῦ λόγου τοῦ τόνισε ὅτι χρειάζεται ἐπαγρύπνηση, αὐτοσδυνειδησία καὶ αὐθυπέρβαση καὶ ὅτι ὁ μόνος παράγων πού μπορεῖ νὰ ἐπιδράσει «ταχέως καὶ ἐπαγωγῶς» ὡς πρὸς αὐτὸ εἶναι ἡ Ἐκκλησία. Ἀναφέρθηκε κατόπιν στὴν εὐθύνη τῶν Ἱεραρχῶν καὶ εἶπε ὅτι τὸ Πατριαρχεῖο θὰ ἱκανοποιήσῃ τὸ αἶτημα τῶν Μητροπολιτῶν τῆς Κρήτης νὰ ἀρθῇ τὸ «τιμῆς ἔνεκεν» ἀπὸ τὸν τίτλο τοῦ Μητροπολίτη. Ἀπαντώντας, μετὰ τὴν ὁλοκλήρωση τῆς Συνόδου, σὲ ἐρώτηση σχετικὰ μὲ τὸ θέμα τοῦ διαλόγου τῶν Ἐκκλησιῶν, ὁ Παναγιώτατος εἶπε: «Ἀπὸ πλευρᾶς ὅλης τῆς Ὁρθοδοξίας ὁ διάλογος συνεχίζεται παρὰ τὰ ὑπάρχοντα γνωστὰ προβλήματα. Ἀκριβῶς λόγῳ τῶν προβλημάτων αὐτῶν, τὰ ὁποῖα ὀφείλονται κυρίως εἰς τὴν δραστηριότητα τῆς Οὐνίας, ὁ θεολογικὸς διάλογος μεταξύ Ρώμης καὶ Ὁρθοδοξίας τελευταίως ἔχει περιοριστεῖ εἰς τὴν ἐξέτασιν μόνον τῶν θεμάτων τῆς Οὐνίας καὶ τοῦ προσηλυτισμοῦ. Ἐχει ἀφεθεῖ ἐπιμέρους πρὸς τὸ παρόν ἢ ὑπόλοιπος γνωστὴ θεματολογία, εἰς τὴν ὁποῖαν θὰ ἐπανέλθωμεν, ὅταν ἐξευρεθῇ μία ἱκανοποιητικὴ διὰ τὴν Ὁρθοδοξίαν λύσις τοῦ προβλήματος τῆς Οὐνίας καὶ τοῦ συναφοῦς προβλήματος τοῦ προσηλυτισμοῦ. Ὁ διάλογος συνεχίζεται, ἐπαναλαμβάνομεν, ὑπὸ τὴν περιορισμένην αὐτοῦ μορφήν.»

Τὴν ἴδια μέρα, ὥρα 12.00', ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης ἐγκαινίασε τὴν Ἀνωτέρα Ἐκκλησιαστικὴ Σχολὴ Κρήτης, παρισταμένων τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Κρήτης κ. Τιμοθέου, τῶν συνοδευόντων τὸν Πατριάρχη Μητροπολιτῶν: Φιλαδελφίας Μελίτῳνος Γέρων Χαλκηδόνας Ἰωακείμ, Περγάμου Ἰωάννη, Ἀμφιπόλεως Θεοκλήτου καὶ Πριγκηπονήσων Συμεῶν, τοῦ πανοσ. Ἀρχidiaκόνου Χρυσοστόμου, τῶν κ. κ. βουλευτῶν Μπαντουβὰ, Ματζαπετάκη, Ἰωαννίδη καὶ Πρασιανάκη, τοῦ Εὐρωβουλευτῆ κ. Σαρειδάκι, τοῦ Περιφερειάρχη κ. Σενετάκη, τοῦ Δημάρχου κ. Κ. Κληρονόμου, κληρικῶν καὶ πλήθους κόσμου. Ὅπως ἔγραψε ἡ ἐφημερίδα ΑΛΛΑΓΗ, «ἰδιαίτερα συγκινημένος ἀπὸ τὴν ἐπίσκεψη τοῦ Πατριάρχη κ. Βαρθολομαίου, ἔδειχνε ὁ κλῆρος τῆς Κρήτης πὺν πλαισίωμνε τὶς ἐμφανίσεις του ἀλλὰ καὶ οἱ ἱεράρχες». Στὴν ὁμιλία τοῦ ὁ Παναγιώτατος εἶπε μετὰξὺ ἄλλων: «Οἱ νέοι σπουδασταὶ τῆς σήμερον ἐγκαινιολομένης Σχολῆς καλοῦνται νὰ ζοῦν ὡς μέλη γνήσια καὶ

ἐνεργὰ τῆς Ἐκκλησίας. Τότε θὰ λαμβάνουν ἐξ αὐτῆς τὴν χάριν· θὰ ἀπολαμβάνουν τὸν πλοῦτον τῆς θείας εὐλογίας καὶ θὰ τὸν μεταδίδουν εἰς τοὺς πεινῶντας καὶ διψῶντας». Στὴ συνέχεια σημείωσε ὅτι ἡ Σχολὴ αὐτὴ μπορεῖ νὰ συννυπάρξει μὲ τὶς Πανεπιστημιακὲς Σχολὲς καὶ ὅτι πρόκειται γιὰ μιὰ Σχολὴ ποὺ «βοηθεῖ ἐκάστην ἐπιστήμην εἰς τὴν μελέτην καὶ ἐμβάθυνσιν τῆς ἰδίας τῆς φύσεως καὶ τοῦ σκοποῦ αὐτῆς». Διότι, ὅπως εἶπε, «ἡ Ὁρθόδοξος Θεολογία μετέχει τῆς ἐπιστήμης, μετέχει τοῦ κτιστοῦ καὶ ὑπερβαίνει τοῦτο διὰ τῆς λειτουργικῆς βιώσεως μιᾶς ἄλλης ἐμπειρίας, ὅπου καλεῖται νὰ συμμετάσχη ὄχι ἀπλῶς ἡ ἀνθρώπινη λογικὴ, ἀλλ' ὁλόκληρος ἡ ψυχοσωματικὴ ἀνθρωπίνη ὄντότης».

Στὴ συνέχεια, τὸ λόγο ἔλαβαν ὁ Γενικὸς Γραμματέας τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων κ. Παπακωνσταντίνου καὶ ὁ Σχολάρχης κ. Ἀνδρέας Νανάκης, ἀρχιμανδρίτης καὶ καθηγητὴς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ ΑΠΘ, ὁ ὁποῖος εἶπε ὅτι ἡ Σχολὴ, ποὺ κύριο μέλημά της εἶναι ἡ κατάρτιση νέων κληρικῶν, ἔρχεται νὰ ὑπηρετήσῃ μιὰ νέα ἐποχὴ, ποὺ ἐκφράζεται μὲ μιὰ εὐρύτερη ἐπανατοποθέτηση καὶ ἐπαναπροσέγγιση στὴ δυναμικὴ τῆς ὀρθόδοξης πίστεως καὶ ζωῆς ποὺ μεταμορφώνει κάθε ἐποχὴ, τόνισε δὲ ὅτι θὰ ἐνισχύσῃ στοὺς νέους σπουδαστὲς τὴν ἱερατικὴ τους ἀπόφαση. Ἀκολούθως, στὸν Οἰκουμενικὸ Πατριάρχη δόθηκε ἀναμνηστικὴ πλακέτα, ὁ ὁποῖος κατόπιν συναντήθηκε μὲ τὰ μέλη τοῦ Συνδέσμου Θεολόγων Κρήτης, στὰ ὁποῖα ἐξέφρασε τὴ χαρὰ του γιὰ τὴ συνάντηση μαζί τους καὶ τόνισε: «Γνωρίζομεν τὰς δυσκολίας, τὰς ὁποίας καθ' ἡμέραν ἀντιμετωπίζετε εἰς τὸ διδασκτικόν σας ἔργον, ἀφοῦ εἴσθε ἡναγκασμένοι νὰ ἐκτείνετε τὰς νοητὰς χεῖρας, τοὺς φωτιστικούς λόγους σας εἰς ἀπειθοῦντας καὶ ἀντιλέγοντας· γνωρίζομεν ὅτι ἡ κατάστασις αὕτη πολλάκις ἐπιφέρει εἰς ὑμᾶς αἰσθήματα πικρίας καὶ ἀπογοητεύσεις». Στὴ συνέχεια τοῦ λόγου του ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης ἐνέπνευσε θάρρος καὶ δύναμη στοὺς θεολόγους λέγοντας: «Ἐχοντες, ὡς Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης, τὴν βαρεῖαν χάριν, ἀποστολὴν καὶ διακονίαν τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς παρατάξεως τοῦ Κυρίου μας, αἰσθανόμεθα τὴν ὑποχρέωσιν νὰ σᾶς εἴπωμεν στεντορεῖα τῇ φωνῇ τοῦ ἔσω ἀνθρώπου, εἰ καὶ τὰ ἔξω ταπεινοὶ καὶ ἐξουθενωμένοι ἐσμέν· μὴ σκιάζεσθε εἰς τὰ σκότη· μὴ φοβῆσθε ὡς ὁ Πέτρος, τὸν ἄνεμον καὶ τὰ κύματα· μὴ ὀλιγοπιστεῖτε οὐδ' ἐπὶ λεπτὸν ἢ λεπτοῦ κλάσμα εἰς τὴν δύναμιν τοῦ περιπατοῦντος ἐπὶ τῆς ἀγρίως κυμαινομένης θαλάσσης Κυρίου καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ».

Μετὰ τὸ πέρας τῆς τελετῆς τῶν ἐγκαινίων, στὴν Ἱερὰ Ἀρχιεπισκοπὴ Κρήτης παρετέθη γεῦμα στὸν Παναγιώτατο ἀπὸ τὴν Ἱερὰ Σύνοδο, ἐνῶ τὸ ἀπόγευμα, ὥρα 19.00', ἔγινε ἡ ἀκολουθία τοῦ Πανηγυρικοῦ Ἑσπερινοῦ στὸν ἐορτάζοντα Ἱερὸ Μητροπολιτικὸ Ναὸ τοῦ Ἁγίου Μηνᾶ, χοροστατοῦντος τοῦ κ. Βαρθολομαίου. Τὸν ἑσπερινὸ παρακολούθησαν χιλιάδες κό-

σμου, πού είχε συρρεύσει από νωρίς ἐντὸς καὶ πέριξ τοῦ Ναοῦ. Τὸ βράδυ ὁ Περιφερειάρχης Κρήτης παρέθεσε δείπνο πρὸς τιμὴν τοῦ Οἴκ. Πατριάρχῃ στὸ ξενοδοχεῖο «Ἀτλαντὶς».

Τὴν Τετάρτη, 11 Νοεμβρίου, ἡμέρα κατὰ τὴν ὁποία τὸ Ἡράκλειο ἐορτάζει τὸν πολιοῦχο του μεγαλομάρτυρα Ἅγιο Μηνᾶ, ἔγινε στὸν μεγαλοπρεπῆ Μητροπολιτικὸ Ναὸ πανηγυρικὸ συλλεῖτουργο τῆς Αὐτοῦ Θειοτάτης Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχῃ μετὰ τοῦ Προέδρου καὶ τῶν μελῶν τῆς Ἱερᾶς Ἐπαρχιακῆς Συνόδου Κρήτης καὶ τῆς συνοδείας αὐτοῦ. Μετὰ τὴ Θεία Λειτουργία καὶ τὴ λιτάνευση τῆς εἰκόνας τοῦ Ἁγίου, στίς 13.30', ἡ Ἱερὰ Ἀρχιεπισκοπὴ Κρήτης παρέθεσε ἐπίσημο γεῦμα στὸν Πατριάρχῃ καὶ τὴ συνοδεία του στὸ ξενοδοχεῖο «Ἀτλαντὶς». Σύμφωνα μὲ τὸ Πρόγραμμα, ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης ἐπισκέφθηκε τὸ ἀπόγευμα, ὥρα 18.00', τὴν Ἱερὰ Μονὴ Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου Ἀγκαράθου, ὅπου παρετέθη δείπνο.

Τὴν Πέμπτη, 12 Νοεμβρίου, ἡ Α.Θ.Π. ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης ἀναχώρησε γιὰ τὴν Ἱεράπετρα. Ἡ ὅλη ἐπίσκεψη τοῦ Πατριάρχῃ στὴν Κρήτη ἦταν διαρκείας δύο ἐβδομάδων. Κατὰ τὸ διάστημα αὐτὸ ἐπισκέφθηκε ὅλες τὶς Μητροπόλεις τοῦ νησιοῦ καθὼς καὶ πολλὰ μοναστήρια. Νὰ σημειώσουμε ὅτι, ἐπιστρέφοντας στὸ Ἡράκλειο, ἡ Α.Θ. Παναγιότης ὁ Οἰκουμ. Πατριάρχης, ἐγκαινίασε τὴ Δευτέρα, 16 Νοεμβρίου, ὥρα 09.00', τὸ Πνευματικὸ Κέντρο τῆς Ι.Α. Κρήτης καὶ συναντήθηκε μὲ τὸν ἐφημεριακὸ κλῆρο καὶ τοὺς Ἱεροψάλτες τῆς Ι.Α. Κρήτης, πού υπέβαλαν τὰ σεβάσματά τους. Ἀκολούθησε ἐπίσκεψη στὴν Περιφέρεια Κρήτης καὶ στὸ Δημοτικὸ Μέγαρο, ὅπου, στὴ διάρκεια πανηγυρικῆς συνεδριάσεως τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου, τιμήθηκε ὁ Προκαθήμενος τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας. Τὸ ἀπόγευμα τῆς ἴδιας ἡμέρας ὁ Παναγιώτατος ἐπισκέφθηκε τὴν Ἱερὰ Μονὴ Ἁγίου Γεωργίου Ἐπανωσήφη.

Β. Πῶς εἶδε ὁ τύπος τοῦ Ἡρακλείου τὴν πατριαρχικὴ ἐπίσκεψη

Ἀνατρέχοντας στίς τέσσερις ἐφημερίδες τῆς πόλεως τοῦ Ἡρακλείου πού κάλυψαν τότε δημοσιογραφικὰ τὴν ἐπίσκεψη τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχῃ κ.κ. Βαρθολομαίου στὴν Κρήτη, διαπιστώνουμε μὲ τὴν πρώτη ματιὰ τὸν ἐνθουσιασμό πού προξένησε τὸ γεγονός. Πράγματι, οἱ τίτλοι τῶν ἐφημερίδων εἶναι πηχυαῖοι καὶ διθυραμβικοί, οἱ περιγραφές ἀναλυτικές, τὰ ἀφιερῶματα ἐκτενῆ, τὰ σχόλια ἄκρως ἐπιδοκιμαστικά, τὸ φωτογραφικὸ ὕλικὸ πλούσιο. Ὅλες οἱ ἐφημερίδες δημοσίευσαν ὄχι μόνον τὸ Πρόγραμμα τῆς ἐπίσκεψης ἀλλὰ καὶ ὅλους τοὺς λόγους πού ἐκφώνησε ὁ Πατριάρχης σὲ κάθε συνάντησή του μὲ ἐπισήμους. Ἄς δοῦμε ὅμως πῶς εἶδε καὶ πῶς σχολίασε κάθε ἐφημερίδα χωριστὰ τὸ γεγονός.

1. Ἡ «Μεσόγειος»² μὲ φιλοκυβερνητικὴ ἐφημερίδα, δημοσίευσε ἐκτενὲς

ἀφιέρωμα στήν πατριαρχική επίσκεψη, είχε δὲ ὡς κεντρικό τίτλο στην πρώτη σελίδα: «ΣΤΟ ΟΝΟΜΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ Η ΚΡΗΤΗ ΥΠΟΔΕΧΘΗΚΕ ΤΟΝ ΕΠΙΚΕΦΑΛΗΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΙΑΣ». Στὸ σχολιαστικό κείμενο ποὺ ἀκολουθοῦσε τὸν τίτλο διαφαίνεται ὁ ἐνθουσιασμός τοῦ συντάκτη ἀλλὰ καὶ ἡ ἐθνικὴ σημασία ποὺ ἀποδίδει στὸ γεγονός καθὼς καὶ οἱ προσδοκίες ποὺ αὐτὸ γεννᾷ: «Τὸ πραγματικό της πρόσωπο, ἐνὸς μεγαλείου ἀνέγγιχτου ἀπὸ τοὺς καιροὺς καὶ τὶς κοινοτυπίες, ἔδειξε χθὲς ἡ Κρήτη ὑποδεχόμενη τὸν ἐπικεφαλὴς τῆς Ὁρθοδοξίας, Οἰκουμενικὸ Πατριάρχην Βαρθολομαῖο. Τόπος καὶ λαὸς πανηγύρισαν μὲ τρόπο μοναδικὸ τὴν ἱστορικότητα τῆς στιγμῆς καὶ ἐνίωσαν βαθύτατα τὸ πολυσήμαντο μήνυμα ποὺ ἔστειλε σ' ὅλες τὶς γωνιὲς τῆς γῆς. Γιὰ πρώτη φορὰ μετὰ ἀπὸ πολλὰ χρόνια, ἡ δύναμη τοῦ Ἑλληνισμοῦ συμπυκνώθηκε κι ἔγινε πάλι ὁρατὴ στὸ λιμάνι τοῦ Ἡρακλείου ἀκριβῶς κάτω ἀπὸ τοὺς μαρμαρένιους λέοντες τῆς Βενετίας. Κοινὴ δὲ ἡ προσευχὴ τῶν κωδωνοκρουσιῶν, τῶν λόγων καὶ τῶν χαιρετισμῶν, τῆς Δοξολογίας καὶ τῆς συμμετοχῆς ἐνὸς μεγάλου πλήθους, ποὺ εἶχε κατακλύσει τοὺς δρόμους μέχρι τὸν Ναὸ τοῦ πολιοῦχου Ἁγίου. Να διατηρηθεῖ αὐτὴ ἡ δύναμη, ν' ἀναδυθεῖ μέσα σ' ὅλους, μέσα ἀπ' ὅλους, γὰ νὰ ἀντιμετωπιστοῦν μὲ τὸν πιὸ ἀποτελεσματικὸ τρόπο οἱ κίνδυνοι ποὺ ἀπειλοῦν τὸ Ἔθνος καὶ τὴ χώρα μας. Οἱ ἐσωτερικοὶ καὶ οἱ ἐξωτερικοὶ κίνδυνοι. Ἄς δώσει ὁ Θεός, Παναγιώτατε, ἡ ἔλευσίς σας νὰ σηματοδοτήσῃ μιὰ ἀσίγηστη πλέον ἔξαρση τῆς Ὁρθοδοξίας, τοῦ Ἑλληνισμοῦ».

Στὸ ἴδιο φύλλο (σ. 8), δημοσιεύεται βαρυσήμαντη γραπτὴ δήλωση τοῦ τότε εὐρωβουλευτῆ τῆς Νέας Δημοκρατίας Γεωργίου Σαρειδάκι μὲ τὸν τίτλο: «Νὰ στηριχθεῖ ἡ παγκοσμιότητα τοῦ ρόλου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου», ὅπου τονίζεται ὁ σεβασμός τοῦ κρητικοῦ λαοῦ στὸ Φανάρι, τὸ παγκόσμιο μήνυμα ποὺ ἐκπέμπει ἡ ἐπίσκεψη τοῦ Πατριάρχου καθὼς καὶ ἡ ἀνάγκη διαρκοῦς στήριξης τοῦ Πατριαρχείου. Ἡ δήλωση ἔχει ὡς ἐξῆς: «Ὁ λαὸς τῆς Κρήτης-ὀρθόδοξος, εὐσεβὴς καὶ φιλόθρησκος-ὑποδέχεται στὴ Μεγαλόνησο, τὸν Ἀρχηγὸ τῆς Ὁρθοδοξίας, τὸν Οἰκουμενικὸ Πατριάρχη κ.κ. Βαρθολομαῖο μὲ αἰσθήματα εὐλαβοῦς σεβασμοῦ, βαθύτατης τιμῆς καὶ εὐκρινοῦς ἀγάπης. Τὴν Παναγιότητά Του καὶ τὴν Πατριαρχικὴ Συνοδεία, θὰ περιβάλλει κατὰ τὴν παραμονή τους στήν Κρήτη μὲ ὅλη τὴ θέρμη τῆς χριστιανικῆς του πίστεως καὶ μὲ ὅλη τὴν ἐγκαρδιότητα τῆς κρητικῆς φιλοξενίας. Καὶ θὰ ἐκδηλώσῃ μὲ κάθε τρόπο τὴν εὐγνωμοσύνη του, πρὸς τὸν ἡγέτη τῆς Ὁρθοδοξίας, διότι ἐπέλεξε τὴν Ἐκκλησία καὶ τὸ λαὸ τῆς Κρήτης γιὰ τὴν πρώτην πατριαρχικὴν του ἐπίσκεψη καὶ εὐλογία. Μὲ τὶς ἐκδηλώσεις του, ὁ λαὸς τῆς Κρήτης, διαδηλώνει καὶ ἐπιβεβαιώνει, ἐκ μέρους καὶ ὁλοκλήρου τοῦ γένους, ὅτι τὸ Φανάρι εἶναι καὶ θὰ παραμείνει εἰς τοὺς αἰῶνες ὁ ἄσβεστος φάρος

² «Μεσόγειος», Τρίτη, 10 Νοεμβρίου 1992, ἀριθμ. Φύλλου 6853.

τῆς πίστεώς μας, ἡ Ἀνωτάτη Πνευματικὴ Ἀρχὴ τῆς Ὁρθοδοξίας, ὁ ἀκοίμητος ὁδηγὸς τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ στὴν ὁδὸ τῆς ἐνότητος καὶ τῆς καταλλαγῆς. Ὅσο καὶ ἂν αὐτὰ εἶναι δεδομένα καὶ αὐτονόητα, ἡ πανηγυρικὴ ὑπογράμμισή τους ἀπὸ ὅλους μας, μὲ τὴν εὐκαιρίαν τῆς πατριαρχικῆς ἐπισκέψεως στὸ νησί μας, ἀποτελεῖ κι ἓνα ἡχηρὸ μῆνυμα καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους χριστιανούς, ἀλλὰ καὶ γενικότερα πρὸς τοὺς λαοὺς καὶ τοὺς ἡγέτες Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως. Μῆνυμα ποὺ αὐτὴ τῇ συγκεκριμένῃ ἱστορικῇ στιγμῇ ἔχει ἐντελῶς ἰδιαίτερη καὶ πολυπληθὴ σημασία. Γι' αὐτὸ ἔχουμε ὅλοι μας μέγα χρέος, καὶ ὡς ὀρθόδοξοι χριστιανοὶ καὶ ὡς Ἕλληνες καὶ ὡς Κρῆτες νὰ προσδώσουμε, μὲ τὴν καθολικὴν μας συμμετοχὴ στὴν ὑποδοχὴ καὶ τίς κατὰ τόπους ἐκδηλώσεις πρὸς τιμὴν τοῦ Πατριάρχου, τὴ μεγαλύτερη δυνατὴ λαμπρότητα καὶ τὴν ἰσχυρότερη θρησκευτικὴ ἔξαρση. Ἡ παγκοσμιότητα τοῦ ρόλου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου πρέπει ὅμως νὰ στηριχθεῖ καὶ νὰ στηρίζεται πάντοτε, ὄχι μόνον ἀπὸ τίς τοπικὰς ὀρθόδοξες ἐκκλησίες, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ὁλόκληρο τὸν ὀρθόδοξο λαὸ καὶ ἀπὸ ὁλόκληρο τὸ γένος μὲ κάθε τρόπο-ποῦ σημαίνει μὲ ὅλους τοὺς τρόπους. Αὐτὴ ἡ ἐπισημάνση ἀποτελεῖ συγχρόνως ἐκκλησιολογία πρὸς ὅλους τοὺς Ἕλληνες καὶ τοὺς ὀρθοδόξους, γιατί οἱ ἰδιαίτερες συνθήκες ὑπὸ τίς ὁποῖες διατελεῖ ἡ Κορυφὴ τῆς Ὁρθοδοξίας, ἀπαιτοῦν τὴν οὐσιαστικὴν στήριξη καὶ ἐνίσχυση αὐτῆς τῆς Ἁγίας Κιβωτοῦ.».

Στὴ σελίδα 15 τῆς ἴδιας ἐφημερίδας δημοσιεύεται ἓνα ἐκτενὲς ἀφιέρωμα στὸν Πατριάρχη μὲ τὸν τίτλο: «ΒΑΡΘΟΛΟΜΑΙΟΣ Ο Α΄, Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ρώμης καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης», μαζί μὲ μιὰ μεγάλη φωτογραφία τοῦ Προκαθημένου τῆς Ὁρθοδοξίας. Στὸ κείμενο αὐτὸ διαβάζουμε: «Ὁ Πατριάρχης Βαρθολομαῖος ὁ Α΄, συνεχίζει τὴ λαμπρὴ παράδοση τῶν ἐπιφανῶν ἡγετῶν τῆς Ὁρθοδοξίας, ποὺ μὲ θωράκιση τίς ἀξίες τοῦ Ἑλληνισμοῦ, τὴ μεγάλη μορφωτικὴ ὑποδομὴ καὶ τὴν πνευματικὴ εὐρύτητα κράτησαν, μέσα στὴ λαίλαπα τοῦ καιροῦ τους, ἀπόρθητες τίς πύλες τοῦ Ἀνθρωπισμοῦ, κομίζοντας στὸ ματωμένο κόσμον τὴν προοπτικὴ τῆς Ἀγάπης, τῆς Ἐλευθερίας καὶ τῆς Ἀξιοπρέπειας. Κορυφαία ἐνδεχόμενα μορφή τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως ἀπὸ τὴν πτώση τῆς Πόλης μέχρι σήμερα, ἓνας Κρητικὸς, ὁ Κύριλλος Λούκαρης, ὁ ὁποῖος ὀραματίστηκε καὶ προσπάθησε νὰ ὑλοποιήσει μέσα σὲ τρομακτικὰ ἀντίξοες συνθήκες τὴν αὐγὴ ἐνὸς κόσμου μὲ ἐφαλτήριο τὴν πνευματικὴ καὶ πολιτιστικὴ ἀναγέννηση τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἀλλὰ καὶ τοῦ συνόλου τοῦ Ὁρθοδόξου χριστιανικοῦ πληθυσμοῦ μὲ κατεύθυνση τὴν αὐτογνωσίαν ποὺ ὁδηγεῖ στὸ δρόμον τῆς Ἐλευθερίας καὶ τῆς ἁρμονίας, χρησιμοποιώντας τὰ προωθημένα μορφωτικὰ καὶ τεχνολογικὰ μέσα τῆς ἐποχῆς του. Αὐτὸ τὸ βαρὺ, πολυσήμαντο καὶ ἐξαιρετικὰ ἐπικαιρο φορτίον κουβαλᾷ στὶς πολιτιστικὰς του ἀποσκευὰς ὁ Πατριάρχης Βαρθολομαῖος ὁ Α΄.

Στή συνέχεια ὁ συντάκτης τοῦ κειμένου ἀναφέρεται σέ κάποια βιογραφικά στοιχεῖα τοῦ Πατριάρχου καί συνεχίζει: «Ἐκτοτε ἀρχίζει ἡ ἀνοδική καί πολυσύνθετη πορεία τοῦ «Βαρθολομαίου Α΄» πού τοῦ οἰκοδομοῦν σταδιακά τὰ χαρακτηριστικά τοῦ θρησκευτικοῦ ἡγέτη πού εἶναι ἀναγκαῖο νά «παίξει» μὲ ἐξαιρετικά λεπτές ἰσορροπίες μέσα σέ μιὰ κρίσιμη διεθνή συγκυρία, ὅπου παραδοσιακὲς σταθερὲς καταρρίπτονται, κοσμοθεωρίες ἀποθεμιζώνονται³, ἐνῶ εἶναι ἀναγκαῖο μέσα σέ αὐτὴ τὴ δίνη νά ἀναβαθμιστεῖ ὁ ρόλος τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως. Μὲ τὴν πνευματικὴ του ὁξύτητα, τὴ φιλομάθειά του καί τὴν ἐρευνητικὴ του διεισδυτικότητα ἀναδεικνύεται σύντομα ὡς ξεχωριστὴ προσωπικότητα, ὅχι μόνο στοὺς ὁμογενειακοὺς κύκλους τῆς Πόλης, ἀλλὰ καί στὸ εὐρύτερο κοινωνικὸ σύνολο.

Ἀκολουθῶς τὸ κείμενο ἀναφέρεται στὶς σπουδὲς τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου καί στὴν πνευματικὴ του εὐρύτητα: «Ὁ Πατριάρχης Βαρθολομαῖος ὁ Α΄ εἶναι γνώστης τῶν σύγχρονων ρευμάτων σκέψης ἐνῶ συγχρόνως συμπυκνώνει ὅλο τὸ μεγαλεῖο καί τὸν πνευματικὸ πλοῦτο τῶν ἀξιῶν τῆς Ὁρθοδοξίας, ἀφετηρία τῶν ὁποίων εἶναι οἱ διαχρονικοὶ στοχαστὲς τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος ἀπὸ τὸν Ἡράκλειτο, τὸν Πλάτωνα καί τὸν Ἀριστοτέλη, ὡς τὸν Πλωτῖνο, τὸ Μάξιμο, τὸ Φώτιο, τὸ Γεώργιο Πλήθωνα τὸ Γεμιστό, τὸν Κύριλλο Λούκαρη κλπ. Ὅλη αὐτὴ ἡ πνευματικὴ δυναμικὴ πού ἐμπεριέχει ὁράματα ἀπελευθερωτικὰ καί ἐξαναγκαστικὰ γιὰ τὸν Ἄνθρωπο, τὴν εὐτυχία καί τὴν ἁρμονία του, εἶναι ἀναγκαῖο ὅσο ποτὲ ἄλλοτε νά μεταλαμπαδεύουν στὸ σύγχρονο κόσμο πού βρίσκεται σέ σύγχυση καί πολλαπλὴ ὑλικὴ καί ψυχικὴ δοκιμασία, ὅπου ἡ βία εἶναι τὸ πᾶν.

Καί τὸ κείμενο ἀταλήγει: «Ἀκριβῶς ὁ Πατριάρχης πρέπει, ὡς ἐκπρόσωπος ἑνὸς παγκόσμιου θεσμοῦ κι ἑνὸς διαχρονικοῦ μακραίωνος στοχασμοῦ, νά ὑπενθυμίσει στὴ σπαρσασμένη σήμερα ἀνθρωπότητα, πῶς στὴν ἑλληνικὴ σκέψη ὁ κόσμος σημαίνει στολίδι. Μὲ αὐτὴ τὴν ἔννοια ἡ βία, ἡ καταστροφὴ τοῦ περιβάλλοντος⁴, ὁ ρατσισμός, ὁ πόλεμος, τὰ ὁποῖα εἶναι σύμφωνα⁵ τοῦ σύγχρονου πολιτισμοῦ, δὲν εὐδοκιμοῦν στὸ δικό μας ἐπικοινωνιακὸ κόσμο».

Ἐπίσης, στὸ ἴδιο φύλλο (σ. 12-13) ἡ «Μεσόγειος» ἀφιερώνει ἓνα δισέλιδο μὲ τίτλο «Ἡ σταδιοδρομία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου», τὸ ὁποῖο ἀναφέρεται στὸ βιογραφικὸ τοῦ κ. Βαρθολομαίου. Στὸ ἴδιο σημεῖο (σ. 13) ἡ

³ Μόλις πρὸ τριετίας εἶχε διαλυθεῖ ἡ Σοβιετικὴ Ἑνωση καί εἶχαν ἀνατραπεῖ τὰ κομμουνιστικὰ καθεστῶτα στὴν Εὐρώπη (σημ. δική μου).

⁴ Λίγα χρόνια ἀργότερα ὁ Παναγιώτατος Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος θὰ ἀποκληθεῖ «ὁ πράσινος Πατριάρχης», λόγω τῶν πρωτοβουλιῶν καί τῶν δράσεών του, σὲ παγκόσμιο ἐπίπεδο, ἀναφορικά μὲ τὴ διάσωση τοῦ περιβάλλοντος.

⁵ Μᾶλλον θέλει νά πεῖ «σύμφυτα».

έφημερίδα δημοσιεύει δηλώσεις του τότε Αρχιεπισκόπου Κρήτης κυρού Τιμοθέου υπό τον τίτλο: «Προφητική και αποστολική ή παρουσία του Οίκου-μενικού Πατριάρχη». Στις δηλώσεις αυτές ο αοίδιμος αρχιεπίσκοπος τονίζει ότι «ή επίσκεψις του Πατριάρχου Βαρθολομαίου εις τὸ ὀρθόδοξον πλήρωμα ἀρχίζει ἀπὸ τὴν Μεγαλόνησον Κρήτην καὶ ἔρχεται εἰς ἡμέρας δεινῆς δοκιμασίας τῆς ἀνθρωπότητος, «ὡς δρόσος Ἀερμών» εἰς τὰς διψασμένας ψυχάς. Ἔρχεται ὡς ἐγερτήριον σάλπισμα εἰς τοὺς καθεύδοντας «ἐν χώρᾳ καὶ σκιᾷ θανάτου». Ἔρχεται νὰ ἐνισχύσῃ τὰ παραλελυμένα γόνατα τῆς ὀλιγοπιστίας. Ἔρχεται νὰ ἐμψυχώσῃ τοὺς ὀλιγοψύχους καὶ νὰ ἀνορθώσῃ τὸ φρόνημα τῶν ἀπηλπισμένων. Ἔρχεται νὰ δώσῃ τὴν χαρὰν καὶ τὴν εἰρήνην. Ἔρχεται νὰ ἐμπεδώσῃ εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων τὴν πίστιν εἰς τὴν νίκην, τὸν θρίαμβον τῆς χριστιανικῆς ἀληθείας, πὺν εἶναι ἡ ἀγάπη καὶ ἡ εἰρήνη τοῦ Θεοῦ καὶ ὅχι ὁ πόλεμος, ἡ καταστροφὴ καὶ ὁ θάνατος. Αὐτὸ εἶναι τὸ μήνυμα τῆς πατριαρχικῆς ἐπισκέψεως. Καὶ θὰ εἶναι εὐτυχεῖς οἱ λαοὶ πὺν θὰ προσανατολισθοῦν πρὸς τὴν σώζουσαν αὐτὴν ἀλήθειαν. Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς ὁ Παναγιώτατος εἶναι προφητικὴ καὶ ἀποστολικὴ παρουσία πρὸς τοὺς εὐλογημένους λαοὺς τῆς Ὁρθοδοξίας καὶ ἔχομεν τὴν τιμὴν καὶ τὴν χαρὰν νὰ τὸν ὑποδεχθῶμεν πρῶτοι».

2. Ἡ «Πατρίς», μιὰ φιλελεύθερη ἐφημερίδα, στὸ φύλλο 13869 τῆς Κυριακῆς, 8 Νοεμβρίου 1992, ἔχει ὡς κεντρικὸ τίτλο: Η ΚΡΗΤΗ ΥΠΟΔΕΧΕΤΑΙ ΤΟΝ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗ καὶ δημοσιεύει τὸ Πρόγραμμα τῆς ἐπίσκεψης στὴν πρώτη σελίδα. Στὴ σ. 5 δημοσιεύει δηλώσεις στὴν Πέλλα Λασιθιωτάκη τοῦ τότε ἱερατικῶς Προϊσταμένου τοῦ Ἱεροῦ Μητροπολιτικοῦ Ναοῦ τοῦ Ἁγίου Μηνᾶ, αοιδίμου πρωτοπρεσβυτέρου Ἀντωνίου Παπαδημητρίου, πὺν ὑπῆρξε συμμαθητῆς τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου στὴ Θεολογικὴ Σχολὴ τῆς Χάλκης. Στὴν ἐνδιαφέρουσα αὐτὴ συνέντευξη ὁ μακαριστὸς πρωτοπρεσβύτερος, ἀφοῦ κάνει λόγο γιὰ τὴ φιλία τοῦ ἰδίου καὶ τοῦ τότε Μητροπολίτη Γορτύνης καὶ Ἀρκαδίας κυροῦ Κυρίλλου μὲ τὸν Πατριάρχη, σημειώνει ὅτι οἱ ἐντυπώσεις πὺν ἀποκόμισαν ὡς συμφοιτητὲς του, ἦταν ἄριστες καὶ ὅτι «ὅλοι ὅσοι τὸν γνῶρισαν ἀπὸ κοντὰ κατάλαβαν ὅτι εἶναι ἓνας ἐξαίρετος ἄνθρωπος». Τόνισε ἀκόμη ὅτι ὁ Πατριάρχης εἶναι «ἓνας ἀπὸ τοὺς πλέον μορφωμένους κληρικοὺς τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας καὶ γνωρίζει ἄριστα ἑπτὰ γλῶσσες: Ἑλληνικά, Τουρκικά, Ἰταλικά, Λατινικά, Ἀγγλικά, Γερμανικά καὶ Γαλλικά». Ἐπεσήμανε ἀκόμη, παρέχοντας μιὰ εἰκόνα του ὡς φοιτητῆ, ὅτι ὁ Οἰκουμ. Πατριάρχης, ὡς τότε Δημήτριος Ἀρχοντῶνης, «ἐξυπηρετοῦσε καὶ βοηθοῦσε τοὺς συμφοιτητὲς του καὶ ἰδιαίτερος τοὺς νεώτερους».

Στὴν ἴδια σελίδα, μέσα σὲ πλαίσιο, δημοσιεύοντα ἀνακοινώσεις τοῦ κόμματος τῆς «Χριστιανικῆς Δημοκρατίας», πὺν χαρακτηρίζει τὴν ἐπίσκεψη ὡς «κορυφαῖο γεγονός» καὶ ἐπισημαίνει ὅτι «μέσα στὴ σύγχυση προσανατο-

λισμῶν, ιδεῶν, συστημάτων καὶ καθεστώτων πὺν ἐπικρατεῖ (ἐνῶ ἐπιχειρεῖται ἡ περιθωριοποίηση τῆς Ἐκκλησίας μὲ τὴ δυναμικὴ ἐπιβολὴ τῆς «νέας τάξης πραγμάτων») ἡ Ὁρθοδοξία ἀποτελεῖ τὴν ἐλπίδα τοῦ ἀλύτρωτου κόσμου. Τὸ Πατριαρχεῖο Κωνσταντινουπόλεως, δέσμιον τοῦ τούρκικου κράτους, ὑφίσταται τὶς πιέσεις τοῦ Ἰσλάμ, τοῦ Παπισμοῦ καὶ τῶν νέων ρευμάτων καὶ χρειάζεται στήριξη, ἰδιαίτερα ἀπὸ τὸ λαὸ τῆς Κρήτης, πὺν εἶναι ἓνα σημαντικό ἐλεύθερο κομμάτι τῆς ποιμαντικῆς του διακονίας. Εὐκαιρία νὰ συνειδητοποιήσουμε ὅτι ἡ συσπείρωση γύρω ἀπὸ τὶς ἑλληνορθόδοξες παρακαταθῆκες μας εἶναι ὅρος ἐπιβίωσης τοῦ γένους, ὅπως διδάσκει ἡ ἱστορία μας, καὶ πυξίδα νέου πολιτισμοῦ καὶ πολιτικοκοινωνικοῦ προσανατολισμοῦ.

Στὸ ἴδιο πλαίσιο δημοσιεύεται καὶ ἀνακοίνωση τῆς Ὁμοσπονδίας καὶ Ἑνώσης Γονέων, με τὴν ὁποία καλοῦνται τὰ μέλη νὰ συμμετάσχουν στὴν ὑποδοχὴ καὶ σημειώνεται: «Σὲ τοῦτες τὶς δύσκολες ὥρες πὺν περνάει ὁ κόσμος μας, ἡ Ἐκκλησία μας ἀναλαμβάνει μιὰ τεράστια ἀποστολὴ γιὰ διαφύλαξη καὶ ἐνότητα τῆς Ὁρθοδοξίας».

Στὸ φύλλο ὑπ' ἀριθμ. 13870 τῆς Τρίτης, 10 Νοεμβρίου 1992, ἡ «ΠΑΤΡΙΣ» φιλοξενεῖ στὴν πρώτη σελίδα εἰδησεογραφικὸ κείμενο τοῦ Αλ. Α. Ἀνδρικόπουλου πὺν ἔχει ὡς κεντρικὸ τίτλο: «ΥΠΟΔΟΧΗ ΘΡΙΑΜΒΟΥ» καὶ ὑπέρτιτλο: «Χιλιάδες κόσμου ὑποδέχτηκαν χθὲς στὸ Ἡράκλειο τὸν ἡγέτη τῆς Ὁρθοδοξίας», καὶ ὅπου περιγράφονται τὰ τῆς ὑποδοχῆς τοῦ Πατριάρχου (σ. 1 καὶ 4). Ἐπίσης στὴν ἴδια σελίδα καταχωρίζεται καὶ μιὰ μεγάλη, ἐντὸς ὠσοειδοῦς πλαισίου, φωτογραφία τοῦ κ.κ. Βαρθολομαίου. Στὴ σ. 3 δημοσιεύεται κείμενο μὲ τίτλο: Παλλαϊκὴ ὑποδοχὴ στὸν ἡγέτη τῆς Ὁρθοδοξίας! «, καὶ ὑπέρτιτλο «Γιὰ πρώτη φορὰ τόσο πλῆθος μὲ τόσο πάθος ὑποδέχθηκε πρόσωπο».

Στὴ σ. 6 δημοσιεύεται ἄρθρο τῆς δδσκάλας-Νηπιαγωγοῦ κ. Σοφίας Μαρτίνου μὲ τὸν τίτλο: «Ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Βαρθολομαῖος στὸ Ἡράκλειο». Τὴ συντάκτρια τοῦ ἁρθρου, ἀφοῦ ἀναφέρεται στὸ κάλλος τοῦ φυσικοῦ τοπίου τῆς Πόλης καὶ στὰ μνημεῖα «τῶν μεγάλων βυζαντινῶν προγόνων μας», πὺν «φέρνουν τὴ σφραγίδα τῆς Ἑλληνικότητος» καθὼς καὶ στὴν «Ἐθνικοθησκευτικὴ προσφορὰ» τοῦ Φαναρίου, γράφει: «Τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο, κέντρο ὅχι μόνον διορθόδοξο ἀλλὰ καὶ διαχριστιανικὸ, ἀπολαμβάνει τὸν ἀμέριστο σεβασμὸ ἐξαιτίας καὶ τῆς λαμπρῆς ἱστορίας του πὺν ἔγραψαν μεγάλοι Πατριάρχες καὶ ἱεράρχες, ἄλλοι μὲ τὴν πνευματικὴ τους δράση καὶ ἄλλοι μὲ τὸ ἴδιο τους τὸ αἶμα. (...) Ὁ Πατριάρχης πὺν στὸ ροῦ τῆς ἱστορίας του ἔχει μιὰ μεγάλη προσφορὰ στὸν ἐκπολιτισμὸ καὶ τὸν ἐκριστιανισμὸ πολλῶν λαῶν, ἔφερε κατὰ τὴν Τουρκοκρατίαν τὸν τίτλο τοῦ Ἐθνάρχου καὶ διοικοῦσε τοὺς λαοὺς ἀπὸ τὸν Πόντο μέχρι τὴ Μακεδονία ὡς «Αὐθέντης καὶ Δεσπότης». (...) Τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο ὑπῆρξε μιὰ κιβωτὸς μέσα στὴν ὁποία τὸ Γένος σὰν ἄλλος Νῶε διέσωσε τὴν πίστη μας καὶ

τὴν ἐθνική μας συνείδηση». Καὶ κλείνοντας τὸ ἄρθρο, ἡ ἀρθογράφος σημειώνει: «Ἡ ἐπίσκεψη τοῦ Πατριάρχου στὸ νησί μας, τὴν Κρήτη, μᾶς συγκινεῖ καὶ ἀναζωπυρώνει τὴν ἀγάπη μας γιὰ τὸ ταπεινὸ ἀλλὰ περιλάμπρο καὶ μὲ παμμέγιστη αἴγλη θρησκευτικὸ λίκνο, τὸ Φανάρι».

Στὴν πρώτη σελίδα τοῦ φύλλου 13871 τῆς Τετάρτης, 11 Νοεμβρίου 1992, ἡ ἴδια ἐφημερίδα εἶχε ὡς τίτλο: «Διεθνὲς γεγονὸς ἡ ἐπίσκεψη τοῦ Πατριάρχου» καὶ ὑπέρτιτλο: «Ὑντυπωσιάστηκαν ὅλοι ἀπὸ τὴ λαμπρὴ ὑποδοχὴ καὶ τὶς ἐκδηλώσεις ἀγάπης τοῦ κόσμου». Ὁ δημοσιογράφος, ἀναφερόμενος στὸν ἀπόηχο τῆς ἐπισκέψεως, σημειώνει: «Παγκόσμιας ἐμβέλειας ἦταν ὁ ἀπόηχος τῆς ἐπίσκεψης τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Βαρθολομαίου Α΄ στὴν Κρήτη. Ξένα εἰδησεογραφικὰ πρακτορεῖα, ἐφημερίδες καὶ ραδιοτηλεοπτικοὶ σταθμοὶ σὲ ὁλόκληρο τὸν Χριστιανικὸ κόσμον ἔδωσαν εὐρεῖα δημοσιότητα στὸ ταξίδι αὐτὸ, ὑπογραμμίζοντας κυρίως τὴν λαμπρὴ καὶ ἑντυπωσιακὴ ὑποδοχὴ ποὺ τοῦ ἐπιφύλαξε ὁ λαὸς τῆς Κρήτης. Δημοσιογραφικοὶ καὶ ἐκκλησιαστικοὶ κύκλοι ἐκτιμοῦν ὅτι γιὰ πρώτη φορὰ δίδεται τόσο δημοσιότητα στὴν Πατριαρχικὴ ἐπίσκεψη. Ἐνδεικτικὸ εἶναι τὸ γεγονὸς ὅτι διεθνῇ εἰδησεογραφικὰ πρακτορεῖα, μέσω τῶν ἀπεσταλμένων τους ἢ τῶν συνεργατῶν τους, ζητοῦν στοιχεῖα καὶ λεπτομέρειες ἀπὸ τὴν περιοδεία καὶ τὸ πρόγραμμα τῆς ἐπίσκεψης τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου».

Στὴ σ. 6 τῆς τοῦ ἰδίου φύλλου τῆς ἐφημερίδας δημοσιεύεται ψήφισμα τοῦ Συλλόγου δασκάλων καὶ Νηπιαγωγῶν Νομοῦ Ἡρακλείου, ὅπου, ἀφοῦ χαιρετίζεται ἡ ἐπίσκεψη τοῦ Πατριάρχου στὴν Κρήτη, γίνεται ἀναφορὰ στὴν ἔξαρση τῶν ἐθνικῶν μας θεμάτων καὶ σημειώνεται: «Σ’ αὐτὴ τὴν περίοδο ποὺ οἱ ἐχθροὶ τοῦ ἔθνους μας ἐπιβουλεύονται τόσο ἀπροκάλυπτα τὴν Ἐθνική μας κυριαρχία καὶ τὴν ἐδαφικὴ ἀκεραιότητα τῆς χώρας μας, ἡ ἐπίσκεψη τοῦ Πατριάρχου ἐνδυναμώνει τὴ θρησκευτικὴ καὶ ἐθνικὴ μας ἐνότητα, ἡ ὁποία καὶ μόνη ἀποτελεῖ ἐγγύηση γιὰ τὴν ἐπιβίωση τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ τὴν προκοπὴ τοῦ τόπου μας».

Στὴν σ. 1 τοῦ φύλλου 13873, τῆς Παρασκευῆς, 13 Νοεμβρίου 1992, δημοσιεύεται, ἐντὸς πλαισίου, ἀνταπόκριση τῆς ἐφημερίδας ἀπὸ τὴν Ἱεράπετρα σχετικὴ μὲ τὴν ἐκεῖ παλαιὰ ὑποδοχὴ τοῦ Πατριάρχου, ὑπὸ τὸν τίτλο: «Ὑμνος τοῦ Πατριάρχου γιὰ τὴν Κρήτη», ὅπου διαβάζουμε: «Εὐλογημένη ἀπὸ τὸν Θεὸν διὰ πολλῶν δωρεῶν», χαρακτήρισε τὴν Κρήτη στὴν ὁμιλία του προχθὲς, στὸν ἑορτασμὸ τοῦ πολιούχου Ἁγίου Μηνᾶ, ὁ ἡγέτης τῆς Ὁρθοδόξιας Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Βαρθολομαῖος ὁ Αὐτός. Ὁ Πατριάρχης χαρακτήρισε ἀκόμη «φιλότιμο» καὶ «ἀγωνιστικὸ» τὸ λαὸ τοῦ νησιοῦ μας».

3. Ἡ ἐφημερίδα «Τόλημ», προοδευτικῶν τάσεων, στὸ φύλλο 2411 τῆς 10^{ης} Νοεμβρίου 1992, ἔχει ὡς κεντρικὸ τίτλο στὸ πρωτοσέλιδο: «Πορεία εἰρήνης καὶ ἀγάπης», μὲ ὑπέρτιτλο: «Μεγαλειώδης ὑποδοχὴ στὸ Ἡράκλειο τοῦ Πα-

τριάρχη Βαρθολομαίου» καὶ ὑπότιτλο: «Ὁ Ἑλληνισμὸς στηρίζει τὴν Ἐκκλησία καὶ τοὺς θρησκευτικούς του ἡγέτες». Καὶ συνεχίζει: «Ἀνεπανάληπτη ὑποδοχὴ ἐπεφύλαξε ὁ κρητικὸς λαὸς στὸν ἡγέτη τῆς Ὁρθοδοξίας. Ἡ πρώτη ἐξοδος τοῦ Πατριάρχου κ. Βαρθολομαίου ἀπὸ μὲτ' Φανάρι ἔγινε δεκτὴ μὲ πρωτοφανεῖς καὶ μεγαλειώδεις ἐκδηλώσεις ἀπὸ χιλιάδες πιστοῦς. Ἡ μαζικότητα τοῦ κόσμου καὶ ὁ λαϊκὸς ἐνθουσιασμὸς κατὰ τὴ χθεσινὴ ὑποδοχὴ τοῦ Πατριάρχου ἀπέδειξαν πόσα στηρίζει ὁ Ἑλληνισμὸς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ στοὺς θρησκευτικούς του ἡγέτες. Ἡ αὐθόρμητη προσέλευση τῶν Κρητικῶν εἶχε ὄχι μόνον θρησκευτικὸ ἀλλὰ καὶ ἐθνικὸ χαρακτῆρα». Καὶ συνεχίζει: «Ὅσοι θυμούνται τὶς τελευταῖες δεκαετίες τὸ Ἡράκλειο κατὰ ἀνάλογο ὅπως ἡ χθεσινὴ λαμπρὴ ὑποδοχὴ τοῦ Πατριάρχου δὲν ἔχει ξανασυμβεῖ. Ἦταν μοναδικὴ στὰ σύγχρονα ἱστορικὰ μας πράγματα».

Ἡ ἴδια ἐφημερίδα στὸ φύλλο 2412 τῆς Τετάρτης, 11 Νοεμβρίου 1992 δημοσιεύει ρεπορτάζ τοῦ δημοσιογράφου Κ. Μπογδανίδου στὴν πρώτη σελίδα, ποὺ ἔχει ὡς τίτλο: «Μήνυμα ἐνότητας», μὲ ὑπέρτιτλο: «Βαρυσημαντὸς λόγος τοῦ Πατριάρχου Βαρθολομαίου στοὺς Κρῆτες Ἱεράρχες» καὶ ὑπότιτλο: «Μεῖζων κίνδυνος αἱ ἐσωτερικαὶ διχοστασίαι», ὅπου ὁ δημοσιογράφος σημειώνει: «Βαρυσημαντὸ μήνυμα μὲ εὐρύτερες πολιτικὲς προεκτάσεις ἀπηύθυνε χθὲς ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ. Βαρθολομαῖος κατὰ τὴν διάρκεια τῆς πανηγυρικῆς συνεδρίασης τῆς Ἱερᾶς Ἐπαρχιακῆς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κρήτης στὴν ὁποία καὶ προήδρευσε». Στὸ ἴδιο φύλλο (σ. 7) δημοσιεύεται, μὲ τίτλο τῆ φράσης τοῦ Πατριάρχου «Ὀλόκληρος ἡ Κρήτη εἶναι μία ζῶσα Θεολογία», ὁλοσέλιδο ρεπορτάζ σχετικὸ μὲ τὴ Σύνοδο μετῆς Ἱεραρχίας τῆς Κρήτης καὶ τὰ ἐγκαίνια τῆς Ἀνωτέρας Ἐκκλησιαστικῆς Ἀκαδημίας.

4. Τέλος, ἡ ἐφημερίδα «Ἀλλαγὴ, μιὰ ἐφημερίδα προσκείμενη στὴν τότε ἀντιπολίτευση, στὸ φύλλο 5477 ἡς Κυριακῆς, 8 Νοεμβρίου 1992, ἔχει κεντρικὸ τίτλο: «Παλλαϊκὴ ὑποδοχὴ στὸν Πατριάρχη» καὶ σημειώνει: «Μὲ λαμπρὲς τιμὲς καὶ μεγάλῃ συγκίνῃ, ἡ θρησκευτικὴ, πολιτικὴ καὶ στρατιωτικὴ ἡγεσία τῆς χώρας καὶ ὁ λαὸς τῆς Κρήτης, ὑποδέχεται αὖριο νωρὶς τὸ ἀπόγευμα τὸν Οἰκουμενικὸ Πατριάρχη κ. Βαρθολομαῖο. Ἡ ἐπίσκεψις ποὺ ἀποτελεῖ συνέχεια τῆς περιοδείας εἰρήνης ποὺ εἶχε ξεκινήσει ὁ μακαριστὸς Πατριάρχης Δημήτριος, γίνεται σὲ μιὰ κρίσιμη περίοδο γιὰ τὰ ἐθνικὰ μας θέματα καὶ προσλαμβάνει ἰδιαίτερη σημασία γιὰ τὴν ἐνότητα τῆς Ὁρθοδοξίας».

Στὴ σ. 12 ἡ ἐφημερίδα δημοσιεύει ἓνα σύντομο βιογραφικὸ τοῦ Πατριάρχου ὑπὸ τὸν τίτλο «Λαμπρὴ προσωπικότητα», ὅπου διαβάζουμε: «(...) ὁ Βαρθολομαῖος ὁ Α΄ εἶναι φωτεινὴ προσωπικότητα μὲ βαθιὰ θεολογικὴ καὶ πνευματικὴ κατάρτιση. Ἡ γλωσσομάθειά του-γνωρίζει ἑπτὰ γλώσσες, συγκεκριμένα: ἑλληνικά, λατινικά, ἀγγλικά, γαλλικά, γερμανικά, ἰταλικά, τουρκικά-ἢ συνεχῆς ἐπιστημονικὴ του ἐκπαίδευση καὶ τὸ ἠθικὸ του ἀνάστημα

ἔχουν ἀναγάγει τὸν Βαρθολομαῖο τὸν Α΄ σὲ κορυφαία ἐκκλησιαστικὴ προσωπικότητα ἤδη πρὶν τὴν ἐκλογή του στὸν Πατριαρχικὸ Θρόνο».

Τὸ φύλλο 5478 τῆς Τρίτης, 10 Νοεμβρίου 1992, ἔχει ὡς τίτλο: ««Ἀμέτρητα πλήθη λαοῦ μὲ ἐ πάθος καὶ μὲ κατάνυξη στὴν ὑποδοχὴ τοῦ Πατριάρχου». Στὴ συνέχεια διαβάζουμε: «Ἐξέπληξε τὸ Πανελλήνιο χθὲς ὁ Ἡρακλειώτικος λαὸς καὶ ξεπέρασε τὶς προβλέψεις καὶ τῶν πιὸ αἰσιόδοξων, μὲ τὴν πραγματικὰ ἀνεπανάληπτη παλλαϊκὴ συμμετοχὴ του στὴν ὑποδοχὴ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. Βαρθολομαίου πὺν ἄρχισε θριαμβευτικὰ τὴν πολυήμερη περιοδεία του στὴν Κρήτη. Αὐτὸ πὺν ἔγινε χθὲς στὸ Ἡράκλειο, οἱ εἰκόνες πὺν δημιουργήθηκαν, οἱ σκηνὲς πὺν ἔζησαν ἐπὺννυμοι καὶ ἀνὺννυμοι, ἐπίσημοι καὶ ἀπλὸς κόσμος, εἶναι ἀπὸ τὰ πιὸ σπάνια φαινόμενα τῆς ἐποχῆς μας. Ὁ λαὸς μιὰς μεγαλοῦπολης στοὺς δρόμους, ζητωκραύγαζε τὴν ἄφιξη τοῦ πνευματικοῦ του ἡγέτη. Τονώθηκε ὁ ἴδιος ὁ λαός, ἀλλὰ παράλληλα ἐτόνωσε καὶ ἐνίσχυσε ἠθικὰ τὸν ὑψηλὸ φιλοξενούμενὸ του καὶ τὴν ἀκολουθία του».

Μὲ τὸν κεντρικὸ τίτλο «Ἐνότητα καὶ ὁμοψυχία γιὰ τὴν ἐπιβίωση τοῦ Γένους» κυκλοφόρησε ἡ «Ἀλλαγὴ» τὴν Τετάρτη, 11 Νοεμβρίου 1992 (αριθμ. φύλλου 5479). Ἀμέσως ὕστερα ἀπὸ τὸν τίτλο διαβάζουμε: «Ἡ ἐνότητα καὶ ἡ ὁμοψυχία εἶναι οἱ βασικὲς προϋποθέσεις πὺν πρέπει νὰ ἐξασφαλίσαι τὸ Γένος γιὰ νὰ μπορέσαι νὰ ἀντιμετωπίσαι τοὺς ἐξωτερικοὺς κινδύνους. Τὸ μήνυμα αὐτὸ περιέχεται στὴν πατριαρχικὴ ὁμιλία πὺν ἔγινε χθὲς στὴ διάρκεια τῆς πανηγυρικῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κρήτης». Παρακάτω χαρακτηρίζει τὴν ὁμιλία τῆς Α.Θ. Παναγιότητος «ἰδιαίτερης σημασίας», τὴν ὁποία δημοσιεύει ὁλόκληρη στὴ σ. 4, χαρακτηρίζοντάς τιν «ἐμπνευσμένη».

Στὴν πρώτη σελίδα τοῦ ἴδιου φύλλου, ἡ ἐφημερίδα δημοσιεύει ἄρθρο τοῦ Δημήτρη Καρατζάνη ὑπὸ τὸν τίτλο: «Ἡ ἐπίσκεψη τοῦ Πατριάρχου», στὸ ὁποῖο ὁ ἀρθρογράφος ἀναφέρεται στὶς οἰκουμενικὲς διαστάσεις τοῦ Ἑλληνισμοῦ, πὺν ὀφείλονται «ἐν πολλοῖς» στὴν Ὁρθοδοξία, πρᾶγμα πὺν ὑπενθύμισε ἡ «γαλήνια μορφὴ» τοῦ Πατριάρχου, τονίζοντας ὅτι πρέπει νὰ συνειδητοποιήσουμε «τὴ δύναμη πὺν διαθέτουμε σὰν Ἑλληνισμὸς καὶ Ὁρθοδοξία καὶ νὰ τὴν ἐνεργοποιήσουμε σὲ ὁλόκληρη τὴν οἰκουμενικὴ τῆς διάσταση». Ὁλόκληρο τὸ ἄρθρο ἔχει ὡς ἐξῆς: «Μετὰ τὴν ἀτυχή περιπλάνηση τοῦ Πρωθυπουργοῦ «ἀπὸ πρωτευούσης σὲ πρωτεύουσα» στὴν Εὐρώπη καὶ τὰ τελευταῖα πλήγματα πὺν ὑπέστη ἡ ἐθνικὴ ὑπερηφάνεια στὴν Βόννη καὶ τὴν Ρώμη ἀπὸ τὸν Γερμανικὸ κυνισμό καὶ τὴν ἰταλικὴ ἐκδικητικότητα, ἡ προχθεσινὴ ἐπίσκεψη τοῦ Προκαθημένου τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας ἦταν πράγματι μιὰ ἔνεση αἰσιοδοξίας γιὰ τὸν ταλαιπωρημένο Ἑλληνισμό, στὶς δύσκολες μέρες πὺν διέρχεται. Ἡ ἐπίσκεψη τοῦ Πατριάρχου φαινομενικὰ τουλάχιστον χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὴν πνευματικὴ-θρησκευτικὴ τῆς διάσταση, ἀφοῦ ἔχουν μεσολαβήσει τριάντα περίπου χρόνια, ἀπὸ τὴν τελευταία ἐπίσκεψη τοῦ

Οίκουμενικοῦ Πατριάρχῃ στὴν ἡμιαυτόνομη Ἐκκλησία τῆς Κρήτης. Ταυτόχρονα ὁμως ἐμπεριέχει καὶ μιὰ διάσταση βαθύτατα ἐθνικὴ γιατί ἔρχεται νὰ μᾶς ὑπενθυμίσει κάτι ποὺ φαίνεται νὰ ἔχωμε ὅλοι μας λησμονήσει. Καὶ εἶναι αὐτὸ, τὸ μοναδικὸ προνόμιο ποὺ ἔχει αὐτὴ ἡ χώρα τῶν δέκα μόλις ἑκατομμυρίων ψυχῶν, νὰ ἀναδεικνύει τὴν πνευματικὴ ἡγεσία τῆς Ὁρθοδοξίας. Τοῦ θρησκευτικοῦ δηλαδὴ δόγματος τῶν 300 ἑκατομμυρίων πιστῶν διεσπαρμένων σ' ὁλόκληρο τὸν πλανήτη ἀπὸ τὸν Καναδᾶ μέχρι τὴν Αὐστραλία καὶ ἀπὸ τὸν Ἀτλαντικὸν μέχρι τὴ Γῆ τοῦ Πυρός. Αὐτὴ τὴν μοναδικότητα καὶ Οἰκουμενικότητα τοῦ Ἑλληνισμοῦ ποὺ ὀφείλεται ἐν πολλοῖς στὴν Ὁρθοδοξία, ἦρθε νὰ μᾶς ὑπενθυμίσει χθὲς ἡ γαλήνια μορφὴ τοῦ Βαρθολομαίου τοῦ Α΄. Ὁ Πατριάρχης μὲ τὴν παρουσία του καὶ τὴν προσφώνησή του, μᾶς θύμισε ὅτι ἡ Ἑλλάδα δὲν εἶναι ἀπλᾶ μόνο ἓνα Βέλγιο ἢ μιὰ Δανία καὶ μάλιστα κακέκτυπο λόγω οἰκονομίας, οὔτε ἓνας τ' ὅπος μὲ μερικὰ ἀρχαῖα μάρμαρα καὶ μὲ μιὰ ἱστορία ποὺ πολλοὶ ἀναφέρουν ἀλλὰ ἐλάχιστοι γνωρίζουν. Ἀλλὰ εἶναι μιὰ ζωντανὴ δύναμη, ποὺ παρέχει ἐδῶ καὶ πάνω ἀπὸ χίλια χρόνια τὸν πνευματικὸ ἡγέτη τοῦ τρίτου πολυπληθέστερου στὸν κόσμον θρησκευτικοῦ δόγματος. Ἀντὶ λοιπὸν νὰ αὐτοοικτιρόμεθα καὶ νὰ ἀποδίδουμε στὸν ἑαυτὸ μας τοὺς μίζερους χαρακτηρισμοὺς «φτωχοί», «ἀνάδελφοι», κ.τ.λ. θὰ πρέπει νὰ συνειδητοποιήσωμε τὴ μυστικὴ αὐτὴ δύναμη ποὺ διαθέτουμε σὰν Ἑλληνισμὸς καὶ Ὁρθοδοξία καὶ νὰ τὴν ἐνεργοποιήσωμε σὲ ὁλόκληρη τὴν οἰκουμενικὴ τῆς διάσταση. Γιατὶ χωρὶς ἀμφιβολία, ἀποτελεῖ ἓνα ἀπὸ τὰ ἰσχυρότερα ἴσως ὄπλα τοῦ ἔθνους, τὸ ὁποῖο, δυστυχῶς μέχρι τώρα, δὲν ἔχει ἀξιοποιηθεῖ οὔτε κατ' ἐλάχιστον. Ἀπαραίτητη προϋπόθεση γι' αὐτό, εἶναι ἡ Ὁρθοδοξία νὰ βρεῖ τὴ «δυναμικὴ» τῆς καὶ νὰ μετατραπεῖ σ' ἓνα ζωντανὸ δόγμα ποὺ θὰ μπορεῖ ὄχι μόνο ν' ἀντιμετωπίσει τοὺς κινδύνους τοῦ Ἰσλάμ καὶ τοῦ Παπισμοῦ ποὺ ἐλλοχεύουν, ἀλλὰ νὰ ἐπιδιώξει καὶ νὰ ἐπιτύχει καὶ τὸν προσηλυτισμὸ νέων ἀνθρώπων ποὺ θὰ πυκνώσουν τὶς τάξεις τῆς. Αὐτὸ ὁμως χρειάζεται ἓνα ἀληθινὸ συναγερμὸ ὁλόκληρου τοῦ δυναμικοῦ τῆς καὶ μιὰ γενναία συμπάσταση ἀπὸ τὴν Πολιτεία καὶ τοὺς ἰδιωτικὸς φορεῖς γιὰ τὴν στήριξή τῆς. Τὸ «Φανάρι»πρέπει ν' ἀποκτήσει καὶ πάλι παγκόσμια λάμψη καὶ νὰ γίνῃ σαφὲς μὲ ὅλους τοὺς τρόπους καὶ ὅλα τὰ μέσα πρὸς τὴν Τουρκικὴ πλευρὰ ὅτι ἡ Ὁρθοδοξία εἶναι διαχρονικὴ καὶ ἀκατάλυτη καὶ ὅτι ἡ κεφαλὴ τῆς δὲν εἶναι οὔτε θὰ μετατραπῇ σὲ ἐξάρτημα τοῦ Τουρκικοῦ κράτους, ὅπως ἐπιδιώκει πάγια ἡ Τουρκικὴ πολιτικὴ. Εἶναι δὲ εὐτυχὴς συγκυρία ποὺ ὁ σημερινὸς Προκαθήμενος τῆς Ὁρθοδοξίας εἶναι προικισμένος μὲ ὅλα ἐκεῖνα τὰ χαρίσματα ποὺ ἀπαιτοῦν οἱ δύσκολοι καιροί. Δηλαδὴ μὲ σοφία ἀκαδημαϊκὴ, μὲ αἴσθησι πολιτικῆς, μὲ ταλέντο πολυγλωσσίας, μὲ σεμνότητα καὶ ἡλικία κατάλληλη γιὰ σκληροὺς ἀγῶνες. Εἶναι λοιπὸν ὁ πλεόν κατάλληλος, αὐτὴ τὴν στιγμή, νὰ συνεγείρει τὴν Ὁρθοδοξία, νὰ τὴν ἀνυψώσει καὶ νὰ τὴν τοποθετήσει στὴ

θέση πού τῆς ἔχει καθορίσει τὸ πεπρωμένο της καὶ ὁ Θεός. Ἐμεῖς πάντως τοῦ τὸ εὐχόμεσθε μὲ ὅλη μας τὴν καρδιά».

Συμπεράσματα

Εἶναι γεγονός ὅτι τὸ ἱστορικὸ γεγονός τῆς πρώτης ἐπίσημης ἐπισκέψεως τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχῃ κ. κ. Βαρθολομαίου στὴν Κρήτη κυριάρχησε ὡς εἶδηση στὸν τύπο τοῦ Ἡρακλείου μὲ τὰ ἐκτενῆ ρεπορτάζ, τὶς ἀναλυτικὲς περιγραφές, τὰ ἀφιερώματα, τὰ σχόλια, τὴ δημοσίευση τῶν λόγων πού ἐκφωνήθηκαν καὶ τὸ πλούσιο φωτογραφικὸ ὕλικό. Ὅλα τὰ παραπάνω μᾶς ἐπιτρέπουν νὰ ἐξαγάγουμε κάποια συμπεράσματα σχετικὰ μὲ τὸν τρόπο πού εἶδε ὁ τοπικὸς τύπος τὸ πρόσωπο τοῦ Πατριάρχῃ, τὶς διαστάσεις τῆς ἐπίσκεψης, τὸ ρόλο τῆς Ὁρθοδοξίας καὶ τοῦ Φαναρίου, καθὼς καὶ τὶς σχέσεις τοῦ Πατριαρχείου μὲ τὴν Κρήτη καὶ τοῦ κρητικοῦ λαοῦ καὶ τῆς Ἐκκλησίας του μὲ τὸ Πατριαρχεῖο.

Α. Τὸ πρόσωπο τοῦ Πατριάρχῃ κ.κ. Βαρθολομαίου: Οἱ ἐφημερίδες παρουσίασαν τὸν Πατριάρχῃ ὡς μιὰ ἡγετικὴ φυσιογνωμία διεθνoῦς ἀκτινοβολίας, μὲ πολλὰ χαρίσματα καὶ ἱκανότητες. Τόνισαν καὶ προέβαλαν τὴ μὀρφωση καὶ τὴ γλωσσομάθειά του, τὴν πνευματικὴ του ὀξύτητα, τὸ ἠθικὸ του ἀνάστημα, τὶς ἡγετικὲς του ἱκανότητες· ἐξῆραν τὴ δύναμη τοῦ λόγου του, τὸν παρουσίασαν ὡς ἐκπρόσωπο ἑνὸς παγκόσμιου θεσμοῦ, ὡς γνώστη τῶν σύγχρονων ρευμάτων σκέψης, ὡς πρόσωπο πού συμπτκνώνει τὸ μεγαλεῖο τῶν ἀξιῶν τῆς Ὁρθοδοξίας καὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ ὡς συνεχιστὴ τῆς λαμπρῆς παράδοσης τῶν ἐπιφανῶν ἡγετῶν τῆς Ὁρθοδοξίας. Ἀπὸ μιὰ τέτοια ἡγετικὴ προσωπικότητα οἱ προσδοκίες πού γεννήθηκαν γιὰ τὴν Ὁρθοδοξία καὶ τὸν Ἑλληνισμό ἦταν πολλές.

Β. Οἱ διαστάσεις τῆς ἐπίσκεψης: Οἱ ἐφημερίδες εἶδαν τὴν πατριαρχικὴ ἐπίσκεψη ὄχι ἀπλῶς ὡς ἓνα θρησκευτικῆς καὶ πνευματικῆς φύσεως γεγονός, ἀλλ' ὡς ἓνα γεγονός μὲ ἐθνικὲς, ἀκόμη καὶ μὲ παγκόσμιες, διαστάσεις καὶ ὡς μιὰ ἔνεση αἰσιοδοξίας γιὰ τὸν ἑλληνικὸ λαό. Τόνισαν τὴν ἀταλάντευτὴ σχέση Ἑλληνισμοῦ καὶ Ὁρθοδοξίας, τὴν οἰκουμενικότητα τοῦ Πατριαρχείου, ἀναφέρθηκαν στὴν ἱστορικὴ συνέχεια τῆς Ὁρθοδοξίας καὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ, στὴ σημασία τῆς ἐπίσκεψης γιὰ τὴν ἐνότητα τῆς Ὁρθοδοξίας καὶ τοῦ Ἑθνoυς, καὶ μάλιστα σὲ μιὰ ἐποχὴ «πού οἱ ἐχθροὶ τοῦ Ἑθνoυς μας ἐπιβουλεύονται τόσο ἀπροκάλυπτα τὴν Ἑθνικὴ μας κυριαρχία καὶ τὴν ἐδαφικὴ ἀκεραιότητα τῆς χώρας μας, ἢ ἐπίσκεψη τοῦ Πατριάρχῃ ἐνδυναμώνει τὴ θρησκευτικὴ καὶ ἐθνικὴ μας ἐνότητα, ἢ ὁποῖα καὶ μόνῃ ἀποτελεῖ ἐγγύηση γιὰ τὴν ἐπιβίωση τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ τὴν προκοπὴ τοῦ τόπου μας».

Γ. Ὁ ρόλος τῆς Ὁρθοδοξίας καὶ τοῦ Φαναρίου: Ἡ Ὁρθοδοξία καὶ τὸ μαρτυρικὸ Φανάρι θεωροῦνται ὡς τὸ ἀνάχωμα ἀπέναντι στοῦ Ἰσλάμ καὶ τὸν Πα-

πισμό. Οί διαστάσεις και ό ρόλος τους δέν κλείνονται στὰ όρια τοῦ Ὁρθόδοξου κόσμου ἀλλά ἔχουν διαχριστιανικό χαρακτήρα. Ὁ σεβασμός πού ἀπολαμβάνει τὸ Φανάρι όφείλεται στὴ μακρὰ καὶ λαμπρὴ ἱστορία του, στὴν προσφορά του στὸν ἐκπολιτισμὸ καὶ ἐκχριστιανισμὸ πολλῶν λαῶν. Πρόκειται γιὰ τὴν κιβωτὸ πού διέσωσε τὴν πίστη καὶ τὴν ἐθνικὴ συνείδηση, γι' αὐτὸ ἡ συσπείρωση γύρω ἀπὸ τὴν Ὁρθοδοξία καὶ τὸ Πατριαρχεῖο ἀποτελεῖ όρο ἐπιβίωσης τοῦ Γένους. Τὸ Φανάρι παρουσιάζεται σὰν ὁ ἄσβεστος φάρος τῆς πίστεως, ὁ ἀκοίμητος ὁδηγὸς τοῦ ὀρθόδοξου λαοῦ στὴν ὁδὸ τῆς ἐνότη-
τας καὶ τῆς καταλλαγῆς.

Δ. Οἱ σχέσεις τοῦ Πατριαρχείου μὲ τὴν Κρήτη: Ἡ ἐπίσκεψη ἐπιβεβαίωσε τοὺς ἀρρηκτοὺς δεσμοὺς τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου μὲ τὴν Κρήτη, τὸ λαὸ της καὶ τὴν Ἐκκλησία της. Οἱ πατριαρχικὲς ὁμιλίες ἦταν μερικὲς φορές ἕνας ὕμνος γιὰ τὴ Μεγαλόνησο (μαντινάδες, ἀναφορὲς στὴν ἱστορία τῆς Κρήτης, στοὺς ἀπελευθερωτικοὺς ἀγῶνες τῶν Κρητικῶν, στοὺς ἀγίους της καὶ σὲ σημαντικὰ πρόσωπα τῆς Κρήτης), ἀποδείχνοντας τὴν ἀγάπη καὶ τὸ ξεχωριστὸ ἐνδιαφέρον τοῦ Πατριαρχείου γιὰ τὸ νησί. Στὴ βαρυσήμαντη ὁμιλία του κατὰ τὴ πανηγυρικὴ Συνεδρία τῆς Ἱερᾶς Ἐπαρχιακῆς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κρήτης, ὅπου καὶ προήδρευσε, ὁ Πατριάρχης ἀποκάλεσε τὴν Ἐκκλησία τῆς Κρήτης ὡς «θυγατέρα πιστὴν καὶ προσφιλεστάτην». Ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρὰ, ἡ ἐπισημότητα τῆς ὑποδοχῆς, ἡ πλούσια φιλοξενία καὶ ἡ μοναδικὴ σὲ παλμὸ καὶ καοσμοσυρροή ὑποδοχῆ τῆς Α.Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου καὶ τῆς ἀκολουθίας του ἀποτελοῦν τὴν ἀτράνταχτη ἀπόδειξη τῆς ἀγάπης καὶ τῶν αἰωνόβιων δεσμῶν πού ἐνώνουν τὴν Κρήτη μὲ τὸν Οἰκουμενικὸ Ἱερόν.

Ε. Στήριξη τοῦ Πατριαρχείου: Οἱ ἀρθρογράφοι συχνὰ ἀναφέρονται στὴν ἀνάγκη εὐρύτερης στήριξης τοῦ Πατριαρχείου ὄχι ἀπλῶς γιὰ τὸν θρησκευ-
τικὸ καὶ πνευματικὸ ἀλλὰ καὶ –κυρίως– γιὰ τὸν ἐθνικὸ ρόλο του.

Κλείνω τοῦτο τὸ κείμενο μὲ ἕνα ἀπόσπασμα ἀπὸ ἕνα στιχοῦργημα τοῦ Κωστῆ Φραγκοῦλη⁶

μὲ τίτλο «Καλωσόρισμα τοῦ Πατριάρχου μας Βαρθολομαίου Α'», τὸ ὁποῖο ὁ ἀείμνηστος ποιητὴς συνέθεσε κατὰ τὴν δεύτερη ἐπίσκεψη τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου στὴν Κρήτη, τὸν Νοέμβριο τοῦ 1995, στὶς ἐορτὲς γιὰ τὴν ἑκατονταετηρίδα τοῦ Μητροπολιτικοῦ Ναοῦ τοῦ Ἀγίου Μηνᾶ, πολιούχου τοῦ Ἡρακλείου:

*Ἡ Κρήτη ἀκριβοχαιρετᾷ τὴν πίστην τὸ Μπροστάρη
πὺ μᾶς τὸν ξανάφερε τ' Ἀγίου Μηνᾶ ἡ χάρις.*

⁶ Τὸ στιχοῦργημα δημοσιεύθηκε ἀπὸ τὸν γράφοντα στὸ Ἑνοριακὸ Δελτίο τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ Ἀγίου Τίτου, Ἰανουάριος-Φεβρουάριος 1996, ἀριθμ. 15.

Πολύπαθη μὰ ὀλόχαρη σὰν πρωτοθυγατέρα
τοῦ θρόνου Σου ἀχώριστη, καὶ Σοῦ φιλεῖ τὴ χέρα.
Φανάρι, φῶς οὐράνιο, τόξο στήν καταιγίδα
μὲ τὴν Ὁρθοδοξία μας ἀπαντοχὴ κι ἐλπίδα.
Ἔτσι τὴ βλέπουμε ὅλοι μας καὶ ὄχι μοναχός μου,
φῶς ἐκ φωτὸς τὴν πίστη μας στὴ σκοτεινιά τοῦ κόσμου.
Κι Ἐσᾶς προφήτη καὶ ταγὸ μὲς στὴ βροχή, τὴ μπόρα,
σὰν Μωυσῆ θεόσταλτο στοῦ Φαραὼ τὴ χώρα.
Τὸ ξέρομε, σταυρώνεσαι στὸ Γολγοθᾶ τσῆ Πόλης
γιὰ νὰ ῥθει ἡ Ἀνάσταση τῆς Οἰκουμένης ὅλης.
Μὲ στέφανον ἐξ ἀκανθῶν βαδίζεις μετὰ δέους
κύπτων καὶ ἐγειρόμενος εἰς τὴν ὁδὸν τοῦ χρέους.

Ἡράκλειο Κρήτης, Ἰούνιος 2021

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟ ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Ἡ Α.Θ.Π. ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος μετά τοῦ Σεβ. Ἀρχιεπισκόπου Κρήτης κ. Εἰρηναίου, Προέδρου καί τῶν Σεβ. Μητροπολιτῶν, Μελῶν τῆς Ἱερᾶς Ἐπαρχιακῆς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης.

Ἡ Ἱερά Ἐπαρχιακή Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης (Φεβρουάριος 2017)

Ἡ Ἱεραρχία τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης μετὰ τῆς Α.Θ.Π., τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου, κ.κ. Βαρθολομαίου, Φανάριον 22 Ὀκτωβρίου 2016

Ἡ Ἱερά Ἐπαρχιακή Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης, κατὰ τήν Θ. Λειτουργίαν τῆς Πεντηκοστῆς εἰς τόν Ἱερόν Μητροπολιτικόν Ναόν Ἁγίου Μηνᾶ Ἡρακλείου (Ἰούνιος 2016)

Ὑποδοχή τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ
Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου
εἰς τόν Ἱερὸν Μητροπολιτικόν Ναὸν
Ἁγίου Μηνᾶ Ἡρακλείου, 1992

Υποδοχή τῆς Α.Θ.Π.
τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου
κ.κ. Βαρθολομαίου
εἰς Ἡράκλειον, 1992

Ἡ Α.Θ.Π., ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης μετὰ τῆς Ἱερᾶς Ἐπαρχιακῆς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης,
Ἡράκλειον, 1992

Ἡ Α.Θ.Π. ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος μετά τῶν Ὁρθοδόξων Προκαθημένων, τοῦ Προέδρου καί Μελῶν τῆς Ἱερᾶς Ἐπαρχιακῆς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης καί τοῦ Ἐξοχ. Προέδρου τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας κ. Προκοπίου Παυλοπούλου, τό ἔτος 2016, εἰς Ἡράκλειον.

Ἡ Α.Θ.Π. ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος μετά τῶν Ὁρθοδόξων Προκαθημένων, τοῦ Προέδρου καί Μελῶν τῆς Ἱερᾶς Ἐπαρχιακῆς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης, εἰς τήν πλατεῖαν τοῦ Ἁγίου Τίτου, Ἡράκλειον 2016.

Συλλείτουργον τῆς Α.Θ. Παναγιότῃτος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου μετὰ τῶν Ὁρθοδόξων Προκαθημένων, Κυριακὴ τῆς Πεντηκοστῆς τοῦ 2016, Ἱ.Μ.Ν. Ἁγίου Μηναῖ Ἡρακλείου

Ἡ Α.Θ.Π., ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης μετὰ τῆς Ἱερᾶς Ἐπαρχιακῆς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης, Ο.Α.Κ. 3 Ὀκτωβρίου 2018

Ἡ Α.Θ. Παναγιότης ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος, μετά τῶν ὀρθοδόξων Προκαθημένων καί τοῦ Σεβ. Ἀρχιεπισκόπου Κρήτης κ. Εἰρηναίου, εἰς τόν προαύλειον τοῦ Ἱεροῦ Μητροπολιτικοῦ Ναοῦ Ἁγίου Μηνᾶ Ἡρακλείου, Ἀγία καί Μεγάλη Σύνοδος ἔτους 2016

Ἡ Α.Θ. Παναγιότης ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος, μετά τῶν ὀρθοδόξων Προκαθημένων εἰς Ἱερόν Μητροπολιτικόν Ναόν Ἁγίου Μηνᾶ Ἡρακλείου, Κυριακή τῆς Πεντηκοστῆς, ἔτους 2016

Φωτογραφικόν στιγμιότυπον ἐκ τῆς Συνάξεως τῆς Ἱεραρχίας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, 1-4 Σεπτεμβρίου 2018, Σταυροδρόμιον Κωνσταντινουπόλεως

Συλλειτουργοὶ τῆς Α.Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. ΒΑΡΘΟΛΟΜΑΙΟΥ μετὰ Προκαθημένων τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, εἰς τὸν πάνσεπτον Πατριαρχικὸν Ναὸν Ἁγίου Γεωργίου. Κωνσταντινούπολις.

Ἡ Α.Θ. Παναγιότης ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος, μετά τῶν Σεβ. Μητροπολιτῶν Γέροντος Πριγκιπωνήσων κ. Δημητρίου, Κισάμου καί Σελίνου κ. Ἀμφιλοχίου, Ἱεραπύτνης καί Σητείας κ. Κυρίλλου, τοῦ Θεοφιλ. Ἐπισκόπου Κνωσοῦ κ. Προδρόμου, Ἀρχιγραμματέως καί τοῦ Ἐντιμολ. Ἀρχοντος Πρωτέκδικου τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας κ. Δημητρίου Μηλαθιανάκη, Νομικοῦ Συμβούλου τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης, εἰς Φανάριον

Κατά τήν προσφώνησιν τῆς Α.Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου, ὑπό τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Κυδωνίας καί Ἀποκορώνου (νῦν Ἀρχιεπισκόπου Κρήτης) κ. Εἰρηναίου, τό ἔτος 1992

Ἡ Α.Θ. Παναγιότης ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης Κ.Κ. ΒΑΡΘΟΛΟΜΑΙΟΣ, μετά τοῦ Μακαριωτάτου Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας κ.κ. Θεοδώρου, τοῦ Σεβ. Ἀρχιεπισκόπου Κρήτης κ. Εἰρηναίου, τῶν Σεβ. Μητροπολιτῶν Γορτύνης καί Ἀρκαδίας κ. Μακαρίου, Κυδωνίας καί Ἀποκορώνου κ. Δαμασκηνοῦ, τοῦ Θεοφιλ. Ἐπισκόπου Κνωσοῦ κ. Προδρόμου καί Μελῶν τοῦ Συνοδικοῦ Γραφείου τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης, εἰς Φανάριον τήν 30ην Νοεμβρίου 2019

Ἡ Α.Θ. Παναγιότης ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος, εἰς τόν τάφον τοῦ Ἑλευθερίου Βενιζέλου

Κατά τήν ὑποδοχήν τῆς Α.Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου, εἰς τόν ἀερολιμένα Χανίων, τήν 2αν Ὀκτωβρίου 2018

Ύποδοχή τῆς Α.Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου, εἰς τήν Κρήτη, 2 Ὀκτωβρίου 2018

Ἡ Α.Θ. Π. ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος κατά τήν ἐπισκεψή του στήν Ἀρχαία Γόρτυνα, τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Γορτύνης καί Ἀρκαδίας (2008).

Ἀπό τήν ἐπίσκεψη τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου στήν Ἀρχαία Γόρτυνα, τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Γορτύνης καί Ἀρκαδίας (2008).

Ἡ Α.Θ.Π. ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος μαζί μέ τόν Σεβ. Μητροπολίτη Γορτύνης κ. Μακαρίο, στήν Ἀρχαία Γόρτυνα, τῆς Ἰ. Μητροπόλεως Γορτύνης καί Ἀρκαδίας (2008).

Ἡ Α.Θ.Π. ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος κατά τήν επίσκεψή του στό σπήλαιο τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, στούς Καλούς Λιμένες, τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Γορτύνης καί Ἀρκαδίας (2008).

Ἡ Α.Θ.Π. ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης κατά τήν επίσκεψή Του στό σπήλαιο τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, στούς Καλούς Λιμένες, μαζί μέ τόν Σεβ. Μητροπολίτη Γορτύνης καί Ἀρκαδίας κ. Μακάριο (2008).

Ἡ Α.Θ.Π. ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος κατά τήν ἐπίσκεψή του στήν Ἀρχαία Γόρτυνα, τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Γορτύνης καί Ἀρκαδίας (1992).

Ἡ Α.Θ.Π. ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος κατά τήν ἐπίσκεψή του στό σπήλαιο τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, στούς Καλούς Λιμένες, τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Γορτύνης καί Ἀρκαδίας (1992).

Ἡ Α.Θ.Π. ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος ἀπὸ τὴν ἐπίσκεψή του στὶς Μοῖρες. Διακρίνονται οἱ μακαριστοὶ Ἀρχιεπίσκοπος Κρήτης Τιμόθεος καὶ Μητροπολίτης Γορτύνης καὶ Ἀρκαδίας Κύριλλος (1992).

Ἡ Α.Θ.Π. ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος, στὸν Ἱερό Καθεδρικό Ναό Ἀγίου Νεκταρίου Μοιρῶν (1992).

Ἡ Α.Θ.Π. ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος κατά τήν ἐπίσκεψή του στίς Μοῖρες (1992).

Ἡ Α.Θ.Π. ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος ἀπό τήν ἐπίσκεψή του στίς Μοῖρες (1992).

Φωτογραφικόν στιγμιότυπον ἐκ τῆς ἐπισκέψεως τῆς Α.Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου, εἰς τό Ρέθυμνον, τό ἔτος 2012

Ἡ Α.Θ. Παναγιότης ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος, μετά τοῦ Σεβ. Ἀρχιεπισκόπου Κρήτης κ. Εἰρηναίου καί του Σεβ. Μητροπολίτου Ρεθύμνης καί Αὐλοποτάμου κ. Εὐγενίου, εἰς τό Ρέθυμνον, τό ἔτος 2012

Ἡ Α.Θ. Παναγιότης ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος, εὐλογῶν τὰ παιδιά

Ἡ Α.Θ. Παναγιότης ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος, εἰς τήν Ἱεράν Μονήν Σωτήρος Χριστοῦ Κουμπέ τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Ρεθύμνης καί Αὐλοποτάμου

Ἡ Α.Θ. Παναγιότης ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος, μετά τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Ρεθύμνης καί Αὔλοποτάμου κ. Εὐγενίου, εἰς τό Ρέθυμνον, τό ἔτος 2012

Ἡ Α.Θ. Παναγιότης ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος, εἰς τήν Ἱεράν Μονήν Ἀρκαδίου. Ρέθυμνον, 3 Σεπτεμβρίου 2012

Ἡ Α.Θ. Παναγιότης ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος, μετὰ τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Ρεθύμνης καί Αὐλοποτάμου κ. Εὐγενίου, εἰς τὸ Ρέθυμνον, κατὰ τὰ ἐγκαίνια τῶν αἰθουσῶν τοῦ μουσείου τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Ἀρκαδίου, τό ἔτος 2012

Ἡ Α.Θ. Παναγιώτης ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος, μετὰ τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Ρεθύμνης καὶ Αὐλοποτάμου κ. Εὐγενίου, εἰς τὴν Ἱερὰν Μονὴν Ἀρκαδίου. τὸ ἔτος 2012

Ἡ Α.Θ. Παναγιότης ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος, μετὰ τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Ρεθύμνης καί Αὔλοποτάμου κ. Εὐγενίου, εἰς τὴν Ἱερὰν Μονὴν Ἀρκαδίου, τὴν 3ην Σεπτεμβρίου 2012

Ἡ Α.Θ. Παναγιότης ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος, μετά τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Ρεθύμνης καί Αὐλοποτάμου κ. Εὐγενίου, εἰς τήν Ἱεράν Μονήν Ἀρκαδίου. τό ἔτος 2012

Ἡ Α.Θ. Παναγιότης ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος, μετά τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Ρεθύμνης καί Αὐλοποτάμου κ. Εὐγενίου, εἰς τήν Ἱεράν Μονήν Ἀρσανίου, τό ἔτος 2012

Κατά τήν ὑποδοχήν τῆς Α.Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου, εἰς Χανιά, τό ἔτος 2016

Κατά τήν ὑποδοχήν τῆς Α.Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου, εἰς τόν ἀερολιμένα Χανίων, τό ἔτος 2016

Κατά τήν ὑποδοχήν τῆς Α.Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου, εἰς τήν Ἱερά Μητρόπολιν Κυδωνίας καί Αποκορώνου, τό ἔτος 2016

Φωτογραφικόν στιγμιότυπον ἐκ τοῦ Συλλείτουργου τῆς Α.Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου, μετὰ τῶν Ὁρθοδόξων Προκαθημένων εἰς τὸν Ἱερόν Ναόν Πέτρου καί Παύλου, τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Κυδωνίας καί Ἀποκορώνου, τήν 26ην Ἰουνίου 2016

Ἡ Α.Θ. Παναγιότης ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος, λειτουργῶν μετὰ τῶν Ὁρθοδόξων Προκαθημένων, τήν 26ην Ἰουνίου 2016, εἰς Χανιά

Ἡ Α.Θ. Παναγιότης ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος, κατά τήν θεμελίωσιν Ἱεροῦ Ναοῦ εἰς τιμὴν τοῦ Ὁσίου Πατρὸς Πορφυρίου τοῦ Κausοκαλυβίτου, Χανιά 26 Ἰουνίου 2016

Ἡ Α.Θ. Παναγιότης ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος, μετὰ τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Λάμπης καὶ Σφακίων κ. Εἰρηναίου, κατὰ τὴν ἐπίσκεψιν Αὐτοῦ εἰς Σπῆλιον, τὸ ἔτος 1992. Διακρίνονται ὁ νῦν Σεβ. Μητροπολίτης Νικομηδείας κ. Ἰωακείμ καὶ ὁ τότε Ἀρχιεπίσκοπος Κρήτης κυρὸς Τιμόθεος.

Ἡ Α.Θ. Παναγιώτης ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος, μετὰ τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Λάμπης καὶ Σφακίων κ. Εἰρηναίου, κατὰ τὴν ἐπίσκεψιν Αὐτοῦ εἰς Σπήλιον, τὸ ἔτος 1992. Διακρίνονται ὁ τότε Ἀρχιεπίσκοπος Κρήτης Τιμόθεος, ὁ τότε Γορτύνης καὶ Ἀρκαδίας Κύριλλος καὶ ὁ τότε Κισάμου καὶ Σελίνου Εἰρηναῖος.

Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Λάμπης καὶ Σφακίων κ. Εἰρηναῖος, προσφωνῶν τὴν Α.Θ. Παναγιώτητα τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην κ.κ. Βαρθολομαῖον, τὸ ἔτος 1992. Διακρίνεται ὁ νῦν Σεβ. Μητροπολίτης Νικομηδείας κ. Ἰωακείμ.

Ἡ Α.Θ. Παναγιώτης ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος, μετά τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Λάμπης καί Σφακίων κ. Εἰρηναίου καί τοῦ τότε Πρωτοσυγγέλλου τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Κρήτης, νῦν Μητροπολίτου Γορτύνης καί Ἀρκαδίας κ. Μακαρίου. Διακρίνονται ὁ ἀείμνηστος τότε Ἀρχιεπίσκοπος Κρήτης κυρός Τιμόθεος καί ὁ μακαριστός τότε Γορτύνης καί Ἀρκαδίας κυρός Κύριλλος. Σπήλιον 1992.

Ἡ Α.Θ. Παναγιώτης ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος, μετά τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Λάμπης καί Σφακίων κ. Εἰρηναίου καί τοῦ μακαριστοῦ Μητροπολίτου Κισάμου καί Σελίνου κυροῦ Εἰρηναίου. Εἰς Σπήλιον 1992.

Ὁ Α.Θ. Παναγιώτης ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος, μετά τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Λάμπης καί Σφακίων κ. Εἰρηναίου καί τοῦ ἀοιδίμου Ἀρχιεπισκόπου Κρήτης κυροῦ Τιμοθέου

Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Λάμπης καί Σφακίων κ. Εἰρηναῖος, προσφωνῶν τὴν Α.Θ. Παναγιότητα
τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην κ.κ. Βαρθολομαῖον

Φωτογραφικά στιγμιότυπα ἐκ τῆς ἐπισκέψεως τῆς Α.Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου εἰς τὴν Ἱερὰν Μητρόπολιν Λάμπης καὶ Σφακίων, τό 1992.

Ἡ Α.Θ.Π. ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος τελεῖ τόν ἀγιασμό τῶν Θυρανοιξίων τοῦ Ἱ.Κ.Ν. Ἀγίας Φωτεινῆς Ἱεράπετρας κατὰ τήν πρώτη ἐπίσημη ἐπίσκεψή του στήν Κρήτη (12 Νοεμβρίου 1992).

Ἀναμνηστική φωτογραφία κατὰ τήν ἀποχώρηση τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου ἀπό τόν Ἱ.Κ.Ν. Ἀγίας Φωτεινῆς Ἱεράπετρας, μετὰ τά Ἱερά Θυρανοίξια καί τήν ἐπίσημη Δοξολογία (12 Νοεμβρίου 1992). Διακρίνονται ὁ τότε Ποιμενάρχης μακαριστός Μητροπολίτης Ἱεραπύτνης καί Σητείας κυρός Φιλόθεος καί ὁ ἀείμνηστος Μητροπολίτης Γορτύνης καί Ἀρκαδίας κυρός Κύριλλος.

Ὁ τότε Δήμαρχος Ἱεράπετρας κ. Ἐμμανουήλ Μαστοράκης παραδίδει τὸ χρυσὸ κλειδί τῆς πόλεως στὴν Α.Θ.Π. τὸν Οἰκουμενικὸ Πατριάρχη κ.κ. Βαρθολομαῖο, μετὰ ἀπὸ ὁμόφωνη ἀπόφαση τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου (12 Νοεμβρίου 1992). Διακρίνονται ὁ τότε Ποιμενάρχης μακαριστὸς Μητροπολίτης Ἱεραπύτνης καὶ Σητείας κυρὸς Φιλόθεος, ὁ τότε Νομάρχης Λασιθίου κ. Κωνσταντῖνος Χατζηδάκης, ὁ μακαριστὸς Μητροπολίτης Νέας Σμύρνης Ἀγαθάγγελος καὶ ὁ Μητροπολίτης Μυτιλήνης κ. Ἰάκωβος.

Ἡ ἐνθουσιώδης ὑποδοχὴ τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου στὴν κεντρικὴ πλατεία τῆς Σητείας (13 Νοεμβρίου 1992).

Ἡ μεγαλειώδης λιτανεία πρὸς τὸν Ἱ.Κ.Ν. Ἀγίας Αἰκατερίνης Σητείας γιὰ τὴν τέλεση τῆς ἐπίσημης Δοξολογίας (13 Νοεμβρίου 1992).

Ἡ Α.Θ.Π. ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος κόβει τήν κορδέλα τῶν ἐγκαίνιων τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Μουσείου τῆς Ἱ. Πατριαρχικῆς καί Σταυροπηγιακῆς Μονῆς Παναγίας Ἀκρωτηριανῆς Τοπλοῦ Σητείας (13 Νοεμβρίου 1992). Δίπλα του διακρίνεται ὁ τότε Ἐφορος Ἀρχαιοτήτων Κρήτης μακαριστός ἀρχαιολόγος Ἑμμανουήλ Μπορπουδάκης, ὁ ὁποῖος τό ἐπιμελήθηκε.

Ἡ Α.Θ.Π. ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος ἀνάμεσα στόν μακαριστό Ἀρχιεπίσκοπο Κρήτης κυρό Τιμόθεο καί τόν τότε Ἡγούμενο τῆς Μονῆς Ἀρχιμ. Φιλόθεο Σπανουδάκη στήν κεντρική εἴσοδο (Λότζα) τῆς Ἱ. Πατριαρχικῆς καί Σταυροπηγιακῆς Μονῆς Παναγίας Ἀκρωτηριανῆς Τοπλοῦ Σητείας (13 Νοεμβρίου 1992).

Ἡ Α.Θ.Π. ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος μετά τῶν Σεβ. Μητροπολιτῶν Ρεθύμνης καί Αὐλοποτάμου κ. Εὐγενίου, Κισάμου καί Σελίνου κ. Ἀμφιλοχίου καί Ἱεραπύτνης καί Σητείας κ. Κυρίλλου, Συνοδικῆς Ἀντιπροσωπίας τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης εἰς τήν Θρονικήν ἑορτήν τό ἔτος 2018. Φανάριον.

Φωτογραφικόν στιγμιότυπον ἐκ τοῦ Συλλείτουργου τῆς Α.Θ. Παναγιότῃτος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου, μετά τῶν Ὁρθοδόξων Προκαθημένων εἰς τόν Ἱερόν Ναόν Πέτρου καί Παύλου, τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Κυδωνίας καί Ἀποκορώνου, τήν 26ην Ἰουνίου 2016

Φωτογραφικά στιγμιότυπα ἐκ τῆς ἐπισκέψεως τῆς Α.Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου εἰς τὴν Ἱερὰν Μητρόπολιν Πέτρας, τό ἔτος 1992.

Ἡ Α.Θ.Π. ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος, μετὰ τοῦ ἀειμνήστου Μητροπολίτου Πέτρας καί Χερρονήσου κυροῦ Νεκταρίου

Φωτογραφικόν στιγμιότυπον ἐκ τῆς Συνεδριάσεως τῆς Ἁγίας καί Ἱερᾶς Συνόδου τοῦ Οἰκου-
μενικοῦ Πατριαρχίου, τό ἔτος 2016, εἰς Φανάριον.

Ἡ Α.Θ.Π. ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος, μετὰ τῶν Σεβ. Μητροπολιτῶν
Πέτρας καί Χερρονήσου κ. Γερασίμου καί Νέας Ζηλανδίας κ. Μύρωνος, εἰς Κωνσταντινού-
πολιν.

Ἡ Α.Θ.Π. ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος, μετά τῶν Σεβ. Μητροπολιτῶν Ρεθύμνης καί Αὐλοποτάμου κ. Εὐγενίου, Πέτρας καί Χερρονήσου κ. Γερασίμου, Θεοφιλ. Ἐπισκόπου Κνωσοῦ κ. Προδρόμου καί τοῦ Ἐντιμολ. κ. Δημητρίου Μηλαθιανάκη, Συνοδικῆς Ἀντιπροσωπίας τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης, τήν 11ην Ἰουνίου 2021.

Ἡ Α.Θ.Π. ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος, κατά τὰ Σεπτὰ Ὀνομαστήρια Αὐτοῦ, μετά τῆς Συνοδικῆς Ἀντιπροσωπίας τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης, ἀποτελουμένης ὑπό τῶν Σεβ. Μητροπολιτῶν Ρεθύμνης καί Αὐλοποτάμου κ. Εὐγενίου, Πέτρας καί Χερρονήσου κ. Γερασίμου, Θεοφιλ. Ἐπισκόπου Κνωσοῦ κ. Προδρόμου καί τοῦ Ἐντιμολ. κ. Δημητρίου Μηλαθιανᾶκη Ἀρχοντος τ. Χ. Μεγάλης Ἐκκλησίας, Κωνσταντινούπολις 2021.

Ἡ Α.Θ.Π. ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος, μετά τοῦ Σεβ. Ἀρχιεπισκόπου Κρήτης κ. Εἰρηναίου καί τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Κισάμου καὶ Σελίνου κ. Αμφιλοχίου, Ο.Α.Κ. 2 Ὀκτωβρίου 2018.

Ἡ Α.Θ.Π. ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος, μετά τοῦ Σεβ. Ἀρχιεπισκόπου Κρήτης κ. Εἰρηναίου, τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Κισάμου καὶ Σελίνου κ. Αμφιλοχίου καὶ τοῦ Ἐξοχ. Περιφερειάρχου Κρήτης κ. Σταύρου Ἀρναουτάκη, κατὰ τὰ θυρανοίξια τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ Ἀγίου Νικηφόρου τοῦ Λεπροῦ εἰς Συρικόριον Κισάμου, 2 Ὀκτωβρίου 2018.

Ἡ Α.Θ.Π. ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος εἰς τὴν Ἱερὰν Σταυροπηγιακὴν καὶ Πατριαρχικὴν Μονὴν Γωνιάς, 3 Ὀκτωβρίου 2018.

Ἡ Α.Θ.Π. ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος εἰς τόν Ἱερόν Μητροπολιτικόν Ναόν τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Κισάμου καί Σελίνου, τήν 6ην Ὀκτωβρίου 2009.

Ἡ Α.Θ.Π. ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος, μετὰ τοῦ Σεβ. Ἀρχιεπισκόπου Κρήτης κ. Εἰρηναίου, τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Κισάμου καὶ Σελίνου κ. Ἀμφιλοχίου εἰς τὴν Ἱερὰν Μητρόπολιν Κισάμου καὶ Σελίνου. Κίσαμος 4 Σεπτεμβρίου 2012.

Βοῦβες Κισάμου, 7 Ὀκτωβρίου 2009.

Ἡ Α.Θ.Π. ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος μετά τῶν Ὁρθοδόξων Προκαθημένων εἰς τήν Ἱεράν Μονήν Γωνιάς, Ἀγία καί Μεγάλη Σύνοδος, ἔτος 2016.

Φωτογραφικόν στιγμιότυπον ἐκ τοῦ ἐπίσημου γεύματος εἰς τό Τσατσαρωνάκειον Ἰδρυμα τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Κισιάμου καί Σελίνου (2016).

Ἡ Α.Θ.Π. ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος μετὰ τῶν Ὁρθοδόξων Προκαθημένων, τοῦ Προέδρου καὶ Μελῶν τῆς Ἱερᾶς Ἐπαρχιακῆς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης. Ὁρθόδοξος Ἀκαδημία Κρήτης, 2016.

Φωτογραφικόν στιγμιότυπον ἐκ τῆς αἰθούσης συνεδριῶν τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου, εἰς τὴν Ὁρθόδοξον Ἀκαδημίαν Κρήτης. Κολυμπάρι, 2016.

Από την επίσκεψη της Α.Θ.Π. του Οικουμενικού Πατριάρχου Κυρίου Κυρίου Βαρθολομαίου εις τό Άρκαλοχώριον. 2002

Από τή Δοξολογία εις τόν Ιερό Καθεδρικό Ναό Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτήρος Ἀρκαλοχωρίου, ἐπί τῇ ἐπισκέψει τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Κυρίου Κυρίου Βαρθολομαίου, εις τό Ἀρκαλοχώρι. Διακρίνεται ὁ Κρήτης κυρός Τιμόθεος καί ὁ τότε Δήμαρχος Χαράλαμπος Γιαννόπουλος. 2002

Από τήν ὑποδοχή τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Κυρίου Κυρίου Βαρθολομαίου, εἰς τήν πλατεία Μεϊντανίου εἰς τό Καστέλλι. Διακρίνεται ὁ Δήμαρχος Ἰωάννης Δοκιανάκης (+ 2016) καί οἱ Ἐμμανουήλ Στρατάκης, Στέλιος Ματζαμπετάκης, Δημήτρης Σαρρῆς καί Ἀθανάσιος Καρούντζος. 2002

Ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης Κύριος Κύριος Βαρθολομαῖος εἰς τά ἐγκαίνια τῆς Ἀνωτέρας Ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς Κρήτης. Διακρίνονται οἱ μακαριστοί Κρήτης Τιμόθεος καί Ἱεραπύτνης Φιλόθεος, μετὰ τοῦ νῦν Ἀρκαλοχωρίου Ἀνδρέου, τότε πρώτου Σχολάρχου. 1992

Άπό τήν ὑποδοχή τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Κυρίου Κυρίου Βαρθολομαίου εἰς τό Δημοτικό Σχολεῖο Θραψανοῦ. 2002.

Μετά τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Κυρίου Κυρίου Βαρθολομαίου, ὡς Χαλκηδόνος, ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Ἀρκαλοχωρίου κ. Ἀνδρέας, τότε διάκονος, εἰς τό ἐπισκοπεῖο Χαλκηδόνος. 1990

Ὁ Παναγιώτατος Οἰκουμενικός Πατριάρχης Κύριος Κύριος Βαρθολομαῖος κατά τόν καθαγιασμό, γιά τρίτη φορά, τοῦ Ἁγίου Μύρου. 2012

Ὁ Παναγιώτατος Οἰκουμενικός Πατριάρχης Κύριος Κύριος Βαρθολομαῖος κατά τήν πρώτη, μετά τή Μικρασιατική καταστροφή ἀκολουθία, τοῦ ἑσπερινοῦ, εἰς τόν μνημειώδη Ναό τῆς Παναγίας τῶν Ἀλατσάτων τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Κρήνης. 2011

Ὁ Παναγιώτατος Οἰκουμενικός Πατριάρχης Κύριος Κύριος Βαρθολομαῖος, εἰς τήν πρώτη, μετά τή Μικρασιατική καταστροφή, Θεία Λειτουργία, εἰς τόν Ἱερόν Ναόν τοῦ Ἁγίου Βουκόλου εἰς τήν Σμύρνη. 2015

Ἁγία καί Μεγάλη Σύνοδος. Ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης Κύριος Κύριος Βαρθολομαῖος, μετά τῆς Ἱερᾶς Ἐπαρχιακῆς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης, εἰς τήν Ὁρθόδοξον Ἀκαδημίαν Κρήτης. 2016

*Ἡ Α.Θ.Π. ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος,
μετὰ ἀμνῶν εἰς τὴν γενέτειραν Αὐτῆς, τὴν Ἱμβρον*

*Τὰ κείμενα ἐκφράζουν τόν συντάκτη τους, ὁ ὁποῖος εἶναι ἀποκλειστικά ὑπεύθυνος
διὰ τὸ περιεχόμενο, τὴν ὀρθότητα καὶ τὴν ἐγκυρότητα ὧσων ἀναφέρει*

